شۆڕشی ئەیلوول لە بەڵگەنامە نهێنییەکانی فەڕەنسادا

١٩٦١-١٩٧٦

کۆکردنەوە و وەرگێڕانی:

وریا ڕەحمانی

لە بڵاوکراوەکانی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان

٢٠٢٤

ناوی کتێب:

شۆڕشی ئەیلوول لە بەڵگەنامە نهێنییەکانی فەڕەنسادا ١٩٦١-١٩٧٦

کۆکردنەوە و وەرگێڕانی: وریا ڕەحمانی

پێداچوونەوە و هەڵەچنی: دەستەی ئینسکلۆپیدیای پ.د.ک.

دیزاینی بەرگ و ناوە: دیار سەعید پیرانی

سەرپەرشتی چاپ: مستەفا نەجم فەیلی

ساڵ و شوێنی چاپ: هەولێر - ٢٠٢٤

چاپخانە: ڕۆکسانا

تیراژ: ١٠٠٠

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکانی هەرێمی کوردستان ژمارەی سپاردنی (١٢٧) ساڵی ٢٠٢٤ی پێدراوە.

ئـەم کتێبـە پێشکەشـە بـەم بەڕێزانـەی بـە جۆرێـک لـە جـۆرەکان یارمەتیـان داوم، چاکەیانـم لـە بیـرە:

دۆکتـۆر کەمـال کەرکووکـی، دۆکتـۆر ڕەفیـق سـابیر، کاک ئاسـۆ کەریـم، مـەلا بەختیـار، مامۆسـتا فەرهـاد عەونـی، مامۆسـتا عەبدوڵـڵا زەنگەنـە، کاک کەریـم قـادر، مامۆسـتا تاریـق کارێـزی، کاک غەفـور مەخمـوری، کاک سـەلمان کەریـم، کاک حەسـەن دانیشـفەڕ، کاک هەڵگـورد مەسـعود و هتـد....

پێڕست:

- وتەیەک لەبارەی ئەم پەرتوکەوە
- پێشەکیی وەرگێڕ
- دەستپێکردنی ڕاپەڕینی کورد لە عێراق- ١٨ی ئەیلوولی ١٩٦١
- شرۆڤەیەکی تایبەت دەربارەی ڕاپەڕینی کورد- ١٩ی ئەیلوولی ١٩٦١
- دوایین پێشهاتەکانی ڕاپەڕینی کورد -٢١ ئەیلوولی ١٩٦١
- هەڵوێستی سۆڤیەت سەبارەت بە ڕاپەڕینی کورد- ٢٣ی ئەیلوولی ١٩٦١
- بۆچوونی تورکیا دەربارەی ڕاپەینی کورد- ٢٧ی ئەیلوولی ١٩٦١
- دوایین گۆڕانکارییەکانی ڕاپەڕینی کورد- ٧ی تشرینی یەکەمی ١٩٦١
- دوایین هەواڵەکان دەربارەی چالاکییەکانی مەلا مستەفا بارزانی- ٢٥ی تشرینی یەکەمی ١٩٦١
- بۆچوونی عەبدولکەریم قاسم دەربارەی وتووێژ لەگەڵ بارزانی- ١٣ی کانوونی دووەمی ١٩٦٢
- داواکارییەکانی مەلا مستەفا بارزانی لە حکومەتی عێراق- ٣٠ی کانوونی دوەمی ١٩٦٢
- حکومەتی عێراق ئۆپەراسیۆنێکی گەورە دژی هێزەکانی بارزانی ئەنجام دەدات- ٣ی نیسانی ١٩٦٢
- سەرکەوتنی پێشمەرگەکانی بارزانی بە سەر هێزەکانی حکومەتی عێراقدا- ٢٧ی نیسانی ١٩٦٢
- ڕاپەڕینی کورد ڕژێمی عەبدولکەریم قاسمی خستووەتە مەترسییەوە- ١٢ی ئایاری ١٩٦٢
- کوردستانی عێراق، و ئەگەرەکانی بەردەم ڕووخانی ڕژێمی عەبدولکەریم قاسم- ٢٤ی ئایاری ١٩٦٢
- پارتی دیموکراتی کوردستان داوای پشتیوانیی فەڕەنسا لە شۆڕشەکەی دەکات- ٢٧ی

تەمووزی ١٩٦٢

- داهاتووی ڕاپەڕینی کورد- ٢٤ی ئابی ١٩٦٢
- سوپای عێراق بە هەموو هێزییەوە هێرش دەکاتە سەر پێشمەرگەکانی بارزانی- ٢٥ی ئابی ١٩٦٢
- سیاسەتی فەڕەنسا سەبارەت بە ئۆتۆنۆمی کورد- ٢١ی ئەیلوولی ١٩٦٢
- هەڵوێستی حکومەتی سۆڤیەت سەبارەت بە ڕاپەڕینی کورد- ١٥ی تشرینی دووەمی ١٩٦٢
- کێشەی کوردی عێراق لە ئەجێندای ناتۆدا- ٢٥ی کانوونی دووەمی ١٩٦٣
- ئەگەری دەستپێکردنی وتووێژ لە نێوان عەبدولکەریم قاسم و مەلا مستەفا بارزانی- ٣١ی کانوونی دووەمی ١٩٦٣
- دەنگدانەوەی کێشەی کوردی عێراق لە تورکیا- ١٦ی ئاداری ١٩٦٣
- فەڕەنسا و کێشەی کورد- ٢٣ی نیسانی ١٩٦٣
- سەرکردایەتیی کورد دەیەوێت لە ئێران نزیک بێتەوە- ٤ی ئایاری ١٩٦٣
- جەلال تاڵەبانی دەیەوێت چاوی بە جەمال عەبدولناسر بکەوێت- ١١ی ئایاری ١٩٦٣
- وەزیری ناوخۆی عێراق داوای پشتیوانیی فەڕەنسا لە ڕاپەڕینی کورد دەکات- ١٥ی ئایاری ١٩٦٣
- سەرۆک کۆماری فەڕەنسا پشتیوانی لە ڕاپەڕینی کورد دەکات- ٢٩ی ئایاری ١٩٦٣
- ئەنجامی گفتوگۆکانی جەلال تاڵەبانی لەگەڵ جەمال عەبدولناسر- ٦ی حوزەیرانی ١٩٦٣
- حکومەتی عێراق ملکەچی کۆمەڵێک لە داواکارییەکانی کورد دەبێت- ١٤ی حوزەیرانی ١٩٦٣
- دانیشتن لەگەڵ نوێنەری بارزانی لە وەزارەتی دەرەوەی فەڕەنسا- ١٤ی حوزەیرانی ١٩٦٣
- هەڵوێستی کۆماری یەکگرتووی عەرەب سەبارەت بە ڕاپەڕینی کورد- ١٧ی حوزەیرانی ١٩٦٣

- دیدار و گفتوگۆی نووسینگەی سەرۆک کۆماری فەڕەنسا لەگەڵ نوێنەری ژەنەڕاڵ بارزانی- ١٨ی حوزەیرانی ١٩٦٣
- ڕاپەڕینی کورد و کاریگەرییەکانی لە سەر پەیوەندییەکانی ئێران و عێراق- ٢١ی حوزەیرانی ١٩٦٣
- سۆڤیەت کێشەی کورد لە نەتەوە یەکگرتووەکان دەخاتەڕوو- ١٠ی تەمووزی ١٩٦٣
- ئەگەری ڕووبەڕوونەوەی سۆڤیەت و وڵاتانی دیکە لە کوردستانی عێراق- ١٧ی تەمووزی ١٩٦٣
- هەوڵە هاوبەشەکانی ئێران و تورکیا بۆ بەرەنگاربوونەوەی ڕاپەڕینی کوردی عێراق- ٣١ی ئابی ١٩٦٣
- پەیامێکی کوردی عێراق بۆ پاپای ڤاتیکان- ٨ی کانوونی دووەمی ١٩٦٤
- ڕێککەوتنی مەلا مستەفا بارزانی و سەرۆک کۆماری عێراق- ١١ی شوباتی ١٩٦٤
- دووبەرەکی دەکەوێتە ناو ڕاپەڕینی کورد- ٥ی ئایاری ١٩٦٤
- هەڵوێستی شیوعییەکان لە هەمبەر ناکۆکییەکانی ناو سەرکردایەتی ڕاپەڕینی کورد- ١٤ی ئایاری ١٩٦٤
- ئێران دەیەوێت باڵی مەکتەبی سیاسی لەگەڵ بارزانی ئاشت بکاتەوە- ١٩ی ئابی ١٩٦٤
- پەیوەندییەکانی ئێران و بارزانی- ١٢ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٤
- نامەیەکی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆک کۆماری فەڕەنسا- ٧ی کانوونی دووەمی ١٩٦٥
- دەرکردنی نوێنەری شۆڕشی کورد لە فەڕەنسا- ٢٩ی کانوونی دووەمی ١٩٦٥
- چالاکییەکانی نوێنەری شۆڕشی کورد لە ئەڵمانیا- ٢٦ی ئاداری ١٩٦٥
- جەلال تاڵەبانی دەوڵەتی عێراق بە کیمیابارانکردنی کورد تۆمەتبار دەکات- ٢١ی ئایاری ١٩٦٥
- نامەیەکی دیکەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆک کۆماری فەڕەنسا- ٣١ی تەمووزی ١٩٦٥
- نامەیەکی دیکەی ڕابەری کورد، بارزانی، بۆ سەرۆک کۆماری فەڕەنسا- ٢٦ی ئابی

١٩٦٥

- داواكارییەكـی ژەنـەڕاڵ بارزانـی لـە ژەنـەڕاڵ دیگـۆڵ، سـەرۆک كۆمـاری فەڕەنسـا- ٢٩ی ئەیلوولـی ١٩٦٥
- بۆچوونـی نوێنـەری مەسـیحییەكان دەربـارەی شۆڕشـی كـورد- ٢١ی كانوونـی یەكەمـی ١٩٦٥
- داواكارییەكـی عێـراق لـە فەڕەنسـا بـۆ دژایەتیكردنـی كـورد- ٤ی كانوونـی دووەمـی ١٩٦٦
- عێـراق ئیمپیریالیزمـەكان بـە پشـتیوانیكردن لـە كـورد تۆمەتبـار دەكات- ٥ی كانوونـی دووەمـی ١٩٦٦
- ڕاپەڕینـی كـورد و كاریگەریـی لـە سـەر پەیوەندییەكانـی ئێـران و عێـراق- ٨ی كانوونـی دووەمـی ١٩٦٦
- هەڵوێسـتی سـۆڤیەت سـەبارەت بـە شـەڕ لـە كوردسـتانی عێـراق- ٢١ی كانوونـی دووەمـی ١٩٦٦
- هەڵوێستی سۆڤیەت سەبارەت بە داواكارییەكانی كوردی عێراق- ٧ی شوباتی ١٩٦٦
- دەوڵەتی عێراق نایەوێت لەگەڵ كورد وتووێژ بكات- ١ی ئاداری ١٩٦٦
- بارودۆخی ڕاپەڕینی كورد لە زمانی ئوسقۆفی گەورەی بەغداوە- ١٩ی ئاداری ١٩٦٦
- عێراق چەكی كیمیایی دژی كورد بەكاردێنێت- ٢٣ی ئاداری ١٩٦٦
- كێشەی كورد ناكۆكی خستووەتە ناو دەسەڵاتدارانی عێراق- ٣٠ی ئاداری ١٩٦٦
- شۆڕشی كورد هەڕەشە لە كۆمپانیای نەوتی عێراق دەكات- ٣٠ی ئاداری ١٩٦٦
- نامـەی سـەركردایەتیی شۆڕشـی كـورد بـۆ سـەرۆكی كۆمپانیـای نەوتـی عێـراق- ٥ی نیسـانی ١٩٦٦
- هەوڵە سیاسییەكانی عێراق بۆ كۆتاییپێهێنان بە ڕاپەڕینی كورد- ١٢ی نیسانی ١٩٦٦
- سەردانی نوێنەری بارزانی بۆ ئەوروپا- ١٣ی ئایاری ١٩٦٦
- شەڕی خوێناویی لە نێوان كورد و سوپای عێراق- ١٧ی ئایاری ١٩٦٦
- شا پشتیوانی لە ڕاپەڕینی كوردی عێراق دەكات- ١٨ی ئایاری ١٩٦٦

- شەڕیی خوێناویی لە لە چیاکانی کوردستان- ٢٣ی ئایاری ١٩٦٦
- حکومەتی عێراق کەرکووک و مووسڵ تەعریب دەکات- ٣١ی ئایاری ١٩٦٦
- سوپای عێراق دەڵێت کوردی بەزاندووە- ٢ی حوزەیرانی ١٩٦٦
- حکومەتی عێراق دەیەوێت لەگەڵ بارزانی وتوویژ بکات- ١٧ی حوزەیرانی ١٩٦٦
- سیاسەتی حکومەتی عێراق بۆ گۆشەگیرکردنی بارزانی- ٢١ی حوزەیرانی ١٩٦٦
- ناکۆکییەکانی حکومەت و سوپای عێراق دەربارەی کێشەی کورد- ٢٢ی حوزەیرانی ١٩٦٦
- پەیامی بارزانی بۆ سەرۆک کۆماری عێراق- ٢٤ی حوزەیرانی ١٩٦٦
- دەستپێکردنی وتوویژ بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد- ٣٠ی حوزەیرانی ١٩٦٦
- کێشەی کورد بارودۆخی عێراق تێکدەدات- ٣٠ی حوزەیرانی ١٩٦٦
- بارودۆخی عێراق پاش چارەسەرکردنی کێشەی کورد- ١ی تەمووزی ١٩٦٦
- پلانی دەوڵەتی عێراق بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد- ٦ی تەمووزی ١٩٦٦
- هەڵوێستی سۆڤیەت لە هەمبەر ڕێکەوتنی کورد و دەوڵەتی عێراق- ٦ی تەمووزی ١٩٦٦
- بۆچوونەکانی بارزانی دەربارەی پلانی حکومەت بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد- ١٣ی تەمووزی ١٩٦٦
- دیداری نوێنەرێکی بارزانی لەگەڵ کاربەدەستانی وەزارەتی دەرەوەی فەڕەنسا- ٢٩ی تەمووزی ١٩٦٦
- دەستپێکردنی قۆناخی یەکەمی چارەسەرکردنی کێشەی کورد- ٢ی ئابی ١٩٦٦
- کەندوکۆسپەکانی جێبەجێکردنی ڕێککەوتنی کورد و عێراق- ٢ی ئابی ١٩٦٦
- چارەنووسی ڕێککەوتننامەی کورد پاش دەستلەکارکێشانەوەی سەرۆک وەزیرانی عێراق- ١٤ی ئەیلوولی ١٩٦٦
- بۆچوونەکانی وەزیرێکی کورد دەربارەی ڕێککەوتننامەی کورد و عێراق- ٢٣ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٦
- دیداری سەرۆک کۆماری عێراق و مەلا مستەفا بارزانی- ٢٩ی تشرینی یەکەمی

١٩٦٦

- لێدوانەکانی سەرۆک کۆماری عێراق و بارزانی پاش دیدارەکەیان- ٢ی تشرینی دووەمی ١٩٦٦
- نامەی ژەنەڕاڵ بارزانی بۆ سکرتێری کۆمیتەی پشتگیریی شۆڕشی کورد لە فەڕەنسا- ٨ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٦
- هەڵوێستی سۆڤیەت سەبارەت بە کێشەی کوردی عێراق- ٢٤ی کانوونی دووەمی ١٩٦٧
- داواکارییەکی ژەنەڕاڵ بارزانی لە نوێنەری وڵاتی سەنمارینۆ- ٢٥ی کانوونی دووەمی ١٩٦٧
- لێکۆڵینەوەیەک دەربارەی باڵەکانی ناو بزووتنەوەی کورد- ٧ی شوباتی ١٩٦٧
- دیداری وەزیری ناوخۆی عێراق لەگەڵ بارزانی- ١٣ی ئاداری ١٩٦٧
- کێشەی کورد، و سەردانی سەرۆک کۆماری عێراق بۆ ئێران- ١١ی نیسانی ١٩٦٧
- بارزانی نایەوێت بەشداری لە شەڕ دژی ئیسرائیلدا بکات- ٢١ی حوزەیرانی ١٩٦٧
- پەیامێکی ژەنەڕاڵ بارزانی بۆ سەرۆک کۆماری فەڕەنسا- ٣ی تەمووزی ١٩٦٧
- هەڵسەنگاندنێک بۆ پاشەڕۆژی کێشەی کورد لە عێراق- ٢٥ی تەمووزی ١٩٦٧
- دیداری سەرۆک وەزیرانی عێراق لەگەڵ بارزانی- ١٧ی ئەیلوولی ١٩٦٧
- شۆڕشی کورد داوا لە حکومەتی عێراق دەکات کۆتایی بە قسە و لێدوان بهێنێت- ١٨ی ئەیلوولی ١٩٦٧
- هەنگاوەکانی حکومەتی عێراق بۆ جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیران- ٣ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٧
- بارزانی داوای کۆمەڵێک شتی نوێ لە حکومەتی عێراق دەکات- ١٧ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٧
- مەلا مستەفا بارزانی داواکارییەک پێشکەش بە سەرۆک کۆماری فەڕەنسا دەکات- ١٥ی تشرینی دووەمی ١٩٦٧
- نامەی ڕابەری کورد، بارزانی، بۆ سەرۆک کۆماری فەڕەنسا- ١١ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٧

- ناکۆکیی سەرۆک کۆمار و سەرۆک وەزیرانی عێراق لەسەر کێشەی کورد- ٦ی کانوونی دووەمی ١٩٦٨
- زانیاری دەربارەی کۆبوونەوەیەکی نهێنیی شۆڕشی کورد لە فەڕەنسا- ٧ی ئاداری ١٩٦٨
- بارزانی دەیەوێت شێوازی خەباتەکەی بگۆڕێت- ٢٧ی ئاداری ١٩٦٨
- هەندێ ڕووداوی خوێناوی لە باکووری عێراق- ١٦ی نیسانی ١٩٦٨
- دەوڵەتی عێراق نیگەرانی کودەتای کورد و بەعس و شیوعییەکانە- ١٧ی نیسانی ١٩٦٨
- بۆچوونەکانی بارزانی دەربارەی بارودۆخی کوردستان و عێراق- ٣٠ی نیسانی ١٩٦٨
- کورد ناڕازییە لە هەموارکردنەوەی یاسای کاتیی عێراق- ١٥ی ئایاری ١٩٦٨
- هەڤاڵەکانی بارزانی ژەنەڕاڵێکی سوپای عێراق دەکوژن- ١٩ی حوزەیرانی ١٩٦٨
- هەڵوێستی بارزانی سەبارەت بە دەسەڵاتی بەعس- ٢ی ئابی ١٩٦٨
- هەڵوێستی حکومەتی بەعس سەبارەت بە کێشەی کورد- ٤ی ئابی ١٩٦٨
- حکومەتی بەعس هەنگاوی زیاتر هەڵدەگرێت بۆ دڵخۆشکردنی بارزانی- ٦ی ئابی ١٩٦٨
- وتووێژەکانی بارزانی و حکومەتی بەعس- ٤ی ئەیلوولی ١٩٦٨
- هەڵوێستی سۆڤیەت سەبارەت بە کێشەی کوردی عێراق- ٥ی ئەیلوولی ١٩٦٨
- هەڵوێستی بارزانی سەبارەت بە ڕژێمی نوێی عێراق- ١٨ی ئەیلوولی ١٩٦٨
- هاوکاریی دەوڵەتی عێراق لەگەڵ جەلال تاڵەبانی- ١١ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٨
- هەڵوێستی ئێران سەبارەت بە بزووتنەوەی کوردی عێراق- ٢٥ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٨
- گلەیی لە سیاسەتی فەڕەنسا لەهەمبەر دۆزی کورد - ٢٨ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٨
- تاوتوێکردنی داواکارییەکی نوێنەرێکی بارزانی- ٩ی تشرینی دووەمی ١٩٦٨
- شەڕی کورد دژی حکومەتی بەعس دەستیپێکرد- ١٨ی تشرینی دووەمی ١٩٦٨
- ناکۆکیی نێوان حکومەتی بەعس و کورد پەرەدەسێنێت- ١٩ی تشرینی دووەمی

١٩٦٨

- شەڕی نێوان هەڤاڵانی بارزانی و تاڵەبانی پەرەدەسێنێت- ٢٣ی تشرینی دووەمی ١٩٦٨
- باڵی جەلال تاڵەبانی هێرش دەکەنە سەر نوێنەری بارزانی لە فەڕەنسا- ٢٧ی تشرینی دووەمی ١٩٦٨
- باری چەکوچۆڵی ئەمریکایی بۆ بارزانی- ١٨ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٨
- هەوڵەکانی باڵی تاڵەبانی بۆ نزیکبوونەوە لە چین- ٣١ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٨
- دەستپێکردنی وتووێژەکانی بارزانی و حکومەتی عێراق- ٢٤ی کانوونی دووەمی ١٩٦٩
- بارزانی بەتەمایە سەربەخۆیی کوردستان ڕابگەیەنێت- ٢٨ی کانوونی دووەمی ١٩٦٩
- جەلال تاڵەبانی، کورد دژی ئێران هان دەدات- ١ی شوباتی ١٩٦٩
- مەسەلەی کورد بووە بە کێشەیەکی گەورە بۆ حکومەتی بەعس- ٦ی شوباتی ١٩٦٩
- بەردەوامبوونی وتووێژەکانی کورد و حکومەتی عێراق- ١١ی شوباتی ١٩٦٩
- بارزانی کارمەندە عەرەبەکان لە کوردستان دەردەکات- ١٩ی شوباتی ١٩٦٩
- کۆمەڵێک زانیاری دەربارەی ڕاپەڕینی کورد- ١٨ی ئاداری ١٩٦٩
- حکومەتی عێراق هەنگاو هەڵدەگرێت بۆ ڕازیکردنی کورد- ١٨ی ئاداری ١٩٦٩
- سەرهەڵدانی ناکۆکی لە نێوان سەرکردەکانی ڕاپەڕینی کورد- ٢١ی ئاداری ١٩٦٩
- پشتیوانیی ئیسرائیل لە ڕاپەڕینی کورد- ٢٥ی ئاداری ١٩٦٩
- هەوڵی تیرۆرکردنی مەلا مستەفا بارزانی- ١٦ی نیسانی ١٩٦٩
- ناکۆکی دەکەوێتە نێوان جەلال تاڵەبانی و حکومەتی عێراق- ٢٤ی نیسانی ١٩٦٩
- حکومەتی سۆڤیەت پشتیوانی لە بارزانی دەکات- ٤ی حوزەیرانی ١٩٦٩
- هەڤاڵێکی نزیکی بارزانی دەچێتە پاڵ حکومەتی عێراق- ١١ی حوزەیرانی ١٩٦٩
- حکومەتی عێراق دیسان هەوڵ دەدات کورد ڕازی بکات- ١١ی حوزەیرانی ١٩٦٩
- بارزانی هەڕەشە لە کۆمپانیای نەوتی عێراق دەکات- ١٧ی حوزەیرانی ١٩٦٩

- گەشەی ڕاپەڕینی کورد لە ڕووی سەربازییەوە- ٢٥ی حوزەیرانی ١٩٦٩
- حکومەتی عێراق دەیەوێت ئۆتۆنۆمی بدات بە کورد- ٢٥ی حوزەیرانی ١٩٦٩
- بارزانی قسەی خۆی بۆ تێکدانی نەوتی عێراق، بردەسەر- ٢٦ی حوزەیرانی ١٩٦٩
- سەردانی لێژنەیەکی ئیسرائیل بۆ بارەگای سەرکردایەتی بارزانی- ١١ی تەمووزی ١٩٦٩
- حکومەتی عێراق داواکارییەکانی بارزانیی پێ قەبوڵ ناکرێت- ٦ی ئابی ١٩٦٩
- بارودۆخی سەربازیی ڕاپەڕینی کورد- ١١ی ئابی ١٩٦٩
- دەوڵەتی ئێران نیگەرانی بزووتنەوەی سەربەخۆیی کوردستانە- ١١ی ئابی ١٩٦٩
- شەڕی خوێناوی لە کوردستانی عێراق- ١٤ی ئابی ١٩٦٩
- بارزانی لەگەڵ کۆمەڵێک کێشەی جیددی ڕووبەڕوو بووەتەوە- ١٦ی ئابی ١٩٦٩
- ڕاپۆرتێک دەربارەی شۆڕشی کوردستانی عێراق- ١ی ئەیلوولی ١٩٦٩
- سۆڤیەت، بارزانی بە ڕابەری بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد دەزانێت- ١٧ی ئەیلوولی ١٩٦٩
- سوپای عێراق خەڵکی گوندێکی مەسیحیی کوردستان گولەباران دەکات- ٢٢ی ئەیلوولی ١٩٦٩
- کێشەی کورد و کۆمەڵکوژیی سۆریا- ٣٠ی ئەیلوولی ١٩٦٩
- حزبی بەعس کۆمەڵێک مافی کولتووری دەدات بە کورد- ١٥ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٩
- دەوڵەتی ئێران یارمەتیی باڵی جەلال تاڵەبانی دەدات- ١٨ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٩
- دەوڵەتی ئەڵمانیای ڕۆژئاوا یارمەتی ڕاپەڕینی کورد نادات- ٢٧ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٩
- سەرکەوتنی هێزەکانی عێراق و تاڵەبانی بە سەر هێزەکانی بارزانیدا- ٤ی تشرینی دووەمی ١٩٦٩
- نیگەرانیی عێراق لە چالاکییەکانی نوێنەری بارزانی لە فەڕەنسا- ٢٢ی تشرینی دووەمی ١٩٦٩

- ئەڵمانیای ڕۆژهەڵات یارمەتیی عێراق دەدات دژی کورد- ٢٥ی تشرینی دووەمی ١٩٦٩
- دەستپێکردنی وتووێژ لە نێوان بارزانی و حکومەتی بەعس- ٥ی کانوونی دووەمی ١٩٧٠
- شیوعییەکان دوا دەکەن کێشەی کورد چارەسەر بکرێت- ٩ی کانوونی دووەمی ١٩٧٠
- تێکچوونی وتووێژەکانی بارزانی و حکومەتی بەعس- ١٢ی کانوونی دووەمی ١٩٧٠
- کۆمەڵێک زانیاری دەربارەی وتووێژەکانی کورد و حکومەتی عێراق- ١٥ی کانوونی دووەمی ١٩٧٠
- ئێران و تورکیا لە وتووێژەکانی عێراق و کورد نیگەرانن- ٢٦ی کانوونی دووەمی ١٩٧٠
- هەڵوێستی سۆڤیەت لە هەمبەر وتووێژەکانی کورد و حکومەتی عێراق- ٢٩ی کانوونی دووەمی ١٩٧٠
- کێشەکانی حکومەتی بەعس پاش ڕێککەوتن لەگەڵ کورد- ٣ی شوباتی ١٩٧٠
- ڕاپۆرتێک دەربارەی هۆکار و ئەنجامەکانی وتووێژەکانی کورد و حکومەتی عێراق- ٥ی شوباتی ١٩٧٠
- باڵی جەلال تاڵەبانی خەریکە هەڵدەوەشێتەوە- ٩ی شوباتی ١٩٧٠
- وتووێژەکانی حکومەت و کورد کێشەی تێکەوتووە- ١٧ی شوباتی ١٩٧٠
- ئیسرائیل و ئێران دەیانەوێت وتووێژەکانی بارزانی و عێراق تێکبچێت- ٢١ی شوباتی ١٩٧٠
- ئامانجی سۆڤیەت لە چارەسەرکردنی کێشەی کورد- ٤ی ئاداری ١٩٧٠
- پەیامی سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان بۆ سەرۆک کۆماری عێراق بەبۆنەی بەیانی ١١ی ئادار
- پەیامی پیرۆزبایی حزبی شیوعی عێراق بە بۆنەی بەیانی ١١ی ئادار
- مەرجەکانی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار لە زمانی سەرۆک کۆماری عێراقەوە- ١٢ی ئاداری ١٩٧٠

- یەکەم کاردانەوەکان لەهەمبەر ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار- ١٢ی ئاداری ١٩٧٠
- نیگەرانیی کاربەدەستانی ئێران لە ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار- ١٢ی ئاداری ١٩٧٠
- لێدوانی سەرۆک کۆمار و کوڕەکانی بارزانی دەربارەی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار- ١٣ی ئاداری ١٩٧٠
- نیگەرانیی ئیسرائیل لە ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار- ١٣ی ئاداری ١٩٧٠
- کاردانەوەی سۆڤیەت لەهەمبەر ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار- ١٨ی ئاداری ١٩٧٠
- چارەنووسی عێراق پاش ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار- ١٨ی ئاداری ١٩٧٠
- کاردانەوەی مسر لەهەمبەر ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار- ٢٠ی ئاداری ١٩٧٠
- کاردانەوەی تورکیا لە هەمبەر ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار- ٢٤ی ئاداری ١٩٧٠
- کێشەی کورد پاش ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار-٢٥ی ئاداری ١٩٧٠
- کاردانەوەی سوریا لە هەمبەر ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار- ٢٧ی ئاداری ١٩٧٠
- وتووێژەکانی سەدام حوسەین و دکتۆر مەحمود عوسمان لە بەغدا- ٣١ی ئاداری ١٩٧٠
- لێدوانی سەرۆک کۆماری عێراق دەربارەی کێشەی کورد- ١ی نیسانی ١٩٧٠
- ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار سەرۆک کۆماری عێراق دەفەوتێنێت- ١ی نیسانی ١٩٧٠
- هەڵوێستی ئیسرائیل لەهەمبەر کێشەی کوردی عێراق- ٨ی نیسانی ١٩٧٠
- هەڵوێستی سۆڤیەت لەهەمبەر کێشەی کوردی عێراق- ١٧ی نیسانی ١٩٧٠
- نیگەرانی تورکیا لە گەڕانەوەی کورد بۆ ناوچەی کەرکووک- ٢٢ی نیسانی ١٩٧٠
- فەڕەنسا و کێشەی کوردی عێراق- ٢٩ی نیسانی ١٩٧٠
- بڕیاری ڕیفڕاندۆم لە کەرکووک- ١٣ی ئایاری ١٩٧٠
- دەسەڵاتدارانی کورد پێیانوایە ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار جێبەجێ نابێت- ٦ی حوزەیرانی ١٩٧٠
- عێراق و تورکیا دژی کورد یەکدەگرن- ٢٦ی حوزەیرانی ١٩٧٠
- کەرکووک، پایتەختی کوردستان- ٢٧ی حوزەیرانی ١٩٧٠

- توركیا تورکمانەکانی کەرکووک دژی کورد هان دەدات- ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٧٠
- دەستپێکردنی کۆنگرەی پارتی دیموکراتی کوردستان- ١ی تەمووزی ١٩٧٠
- ناکۆکیی کورد و حکومەتی عێراق لەسەر پۆستی جێگری سەرۆک کۆمار- ٧ی تەمووزی ١٩٧٠
- کێشەکانی کورد و حکومەتی عێراق زیاتر دەبێت- ٨ی تەمووزی ١٩٧٠
- کۆتاییپێهاتنی کۆنگرەی پارتی دیموکراتی کوردستان- ٢٢ی تەمووزی ١٩٧٠
- سەردانی لێژنەیەکی پارتی دیموکراتی کوردستان بۆ وڵاتی بولگاریا- ٣١ی تەمووزی ١٩٧٠
- کۆمەڵێک زانیاری دەربارەی گۆڤارێکی ڕاپەڕینی کوردستانی عێراق- ٢١ی ئابی ١٩٧٠
- ئامادەکارییەکانی کورد بۆ ئەگەری دەستپێکردنەوەی شەڕ لەگەڵ حکومەتی بەعس- ٧ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٠
- ئامانجی کۆتایی بارزانی دروستکردنی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستانە- ٧ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٠
- مەسەلەی کەرکووک پەیوەندییەکانی کورد و عێراق ئاڵۆز دەکات- ١٤ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٠
- سەرۆک وەزیرانی پێشووی عێراق بە ناوبژیوانیی بارزانی ئازاد دەکرێت- ٢١ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٠
- هەوڵ تیرۆرکردنی ئیدریس بارزانی- ٨ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٠
- ڕێککەوتنێکی نوێ لەنێوان کورد و حکومەتی عێراق- ١٥ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٠
- پەیوەندییەکانی کورد و عێراق پاش هەوڵ بۆ کوشتنی ئیدریس بارزانی- ١٦ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٠
- دیداری کاربەدەستێکی دەوڵەتی ئەڵمانیا لەگەڵ بارزانی- ٦ی کانوونی دووەمی ١٩٧١
- دیسان مەسەلەی هەوڵی تیرۆرکردنی ئیدریس بارزانی- ٢٥ی کانونی دووەمی ١٩٧١
- گوشار دەخرێتە سەر بارزانی پەیوەندییەکانی لەگەڵ وڵاتانی دراوسێ بپچڕێنێت-

٢٢ی کانونی دووەمی ١٩٧١

- کۆمەڵێک زانیاری دەربارەی کەسایەتیی مەلا مستەفا بارزانی- ٣ی شوباتی ١٩٧١
- پەیوەندییەکانی کورد و حکومەتی عێراق ساڵێک پاش ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار- ١٧ی ئاداری ١٩٧١
- ڕۆڵی تورکمانەکان لە هاوکێشەکانی کورد و حکومەتی عێراقدا- ٢٨ی نیسانی ١٩٧١
- کاریگەریی ململانێی دەسەڵات لە بەغدا لە سەر کێشەی کورد- ٦ی ئابی ١٩٧١
- سەرکردایەتیی کورد هەڕەشە لە دەوڵەتی عێراق دەکات- ١١ی ئابی ١٩٧١
- شەڕی دەسەڵات لە ناو بزووتنەوەی کورد- ٢٨ی ئابی ١٩٧١
- شەپۆلی دەستبەسەرکردنی بەرپرسانی کورد لە بەغدا- ١٥ی ئەیلوولی ١٩٧١
- هەوڵی تیرۆرکردنی مەلا مستەفا بارزانی- ١ی تشرینی یەکەمی ١٩٧١
- هەڵسەنگاندنێک بۆ پیلانی تیرۆرکردنی مەلا مستەفا بارزانی- ١٥ی تشرینی یەکەمی ١٩٧١
- سەردانی لێژنەیەکی سۆڤیەت بۆ دڵنیاییدانەوەی مەلا مستەفا بارزانی- ٢٢ی تشرینی یەکەمی ١٩٧١
- بارزانی لەسەر کوردستانیبوونی کەرکووک سازش ناکات- ٢٤ی تشرینی دووەمی ١٩٧١
- شەڕی دەروونی پارتی دیموکراتی کوردستان و حزبی بەعس- ١٥ی ئاداری ١٩٧٢
- دیداری وەزیری دەرەوەی سۆڤیەت لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی- ١٢ی حوزەیرانی ١٩٧٢
- ڕووداوەکانی سنجار پەیوەندییەکانی گەلاڵە و بەغدا ئاڵۆز دەکات- ١٢ی تەمووزی ١٩٧٢
- دیسان هەوڵ بۆ کوشتنی بارزانی- ٤ی ئابی ١٩٧٢
- پەیوەندییەکانی کورد و حکومەت ڕۆژبەڕۆژ خراپتر دەبێت- ٢٤ی ئابی ١٩٧٢
- ڕێککەوتنی پارتی دیموکراتی کوردستان و حکومەتی سۆڤیەت- ٢٦ی ئابی ١٩٧٢
- سیاسەتی ئێران لە هەمبەر ڕاپەڕینی کوردستانی عێراق- ١٢ی ئەیلوولی ١٩٧٢

- وتوویـژی نهێنیـی پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان، حزبـی شـیوعی و حزبـی بەعـس- ٦ی تشرینـی یەکەمـی ١٩٧٢
- دیسان پەیوەندییەکانی کورد و عێراق ئاڵۆز دەبێت- ٢٥ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٢
- کورد خەریکە عێراق تێکدەدات- ٦ی تشرینی دووەمی ١٩٧٢
- ڕژێمـی بەعـس تۆمەتـی قـورس دەخاتەپـاڵ سـەرکردایەتی کـورد- ١٣ی کانوونـی یەکەمـی ١٩٧٢
- تەنگژەکانی کورد و حکومەت هێور دەبێتەوە -٢٠ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٢
- یارمەتییە سەربازییەکانی ئێران بە بارزانی دەستپێدەکاتەوە- ٢٣ی نیسانی ١٩٧٣
- پەیوەندییەکانی کورد و عێراق ئاڵۆز دەبێت- ٢٥ی ئایاری ١٩٧٣
- ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار بە بنبەست گەیشتووە- ١٢ی حوزەیرانی ١٩٧٣
- شەڕ لە نێوان کورد و حکومەتی عێراق دەستپێدەکاتەوە- ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٧٣
- ناوبژیوانـی حزبـی شـیوعی عێـراق بـۆ چارەسـەرکردنی کێشـەکانی کـورد و حکومـەت- ١٣ی تەمـووزی ١٩٧٣
- حکومەتی عێراق چوار سیخوڕی کورد لەسێدارە دەدات- ٢٤ی ئابی ١٩٧٣
- شــەڕ و پێکدادانــی حزبــی شــیوعی عێــراق و پارتــی دیموکراتــی کوردســتان- ١٢ی تشرینــی دووەمــی ١٩٧٣
- ڕێککەوتنـی حزبـی شـیوعی عێـراق و پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان- ٢١ی تشرینـی دووەمـی ١٩٧٣
- حکومەتـی بەعـس پرۆژەیەکـی نـوێ بـۆ ئۆتۆنۆمـی کوردسـتان دەخاتـەڕوو- ١٦ی کانوونـی دووەمـی ١٩٧٤
- وتوویژەکانـی کـورد و حکومەتـی عێـراق گەیشـتووە بـە بنبەسـت- ٣٠ی کانوونـی دووەمـی ١٩٧٤
- شەڕ و پێکدادانی کورد و سوپای عێراق لە کەرکووک- ٥ی ئاداری ١٩٧٤
- هەڵوێسـتی سـۆڤیەت لـە هەمبـەر کێشـەکانی کـورد و ڕژێمـی عێـراق- ٨ی ئـاداری ١٩٧٤

- حکومەتی عێراق ئۆتۆنۆمی کوردستانی بە شێوەی یەکلایەنە ڕاگەیاند- ١٢ی ئاداری ١٩٧٤
- شەڕ لە نێوان کورد و حکومەتی عێراق هەڵدەگیرسێت- ١٣ی ئاداری ١٩٧٤
- هاوکێشەکانی ناوخۆی عێراق و ناوچە بە زەرەری بزووتنەوەی کوردە- ١٤ی ئاداری ١٩٧٤
- نیگەرانی تورکیا لە ڕووداوەکانی کوردستانی عێراق- ١٤ی ئاداری ١٩٧٤
- هەڵوێستی ئێران لە هەمبەر مەسەلەی ئۆتۆنۆمی کوردستانی عێراق- ١٤ی ئاداری ١٩٧٤
- کاریگەریی هاوکێشەکانی ناوچە لە سەر چارەنووسی شۆڕشی کوردی عێراق- ١٨ی ئاداری ١٩٧٤
- دیداری شا و نوێنەرانی بارزانی- ٢٠ی ئاداری ١٩٧٤
- بارودۆخیی سەربازی و سیاسیی بزووتنەوەی کوردی عێراق- ٢٢ی ئاداری ١٩٧٤
- سۆڤیەت پشتیوانی لە عێراق دژی کورد دەکات- ٣ی نیسانی ١٩٧٤
- سوریا یارمەتی جەلال تاڵەبانی دەدات- ٥ی نیسانی ١٩٧٤
- هەندێ کەسایەتیی کورد دەچنە پاڵ حکومەتی عێراق- ١٠ی نیسانی ١٩٧٤
- کۆمپانیاکانی نەوت یارمەتی ڕاپەڕینی کورد دەدەن- ٢٢ی نیسانی ١٩٧٤
- کوردستان بەرەو هەڵگیرسانی شەڕ دەچێتەپێش- ٢٤ی نیسانی ١٩٧٤
- پەیوەندییەکانی سەرکردایەتیی کورد و حکومەتی عێراق پچڕا- ٢٥ی نیسانی ١٩٧٤
- سەدام حوسەین هەڕەشە لە مەلا مستەفا بارزانی دەکات- ٢٦ی نیسانی ١٩٧٤
- شەڕی حکومەتی عێراق لەگەڵ کورد دەستپێکرد- ٢٩ی نیسانی ١٩٧٤
- سوپای عێراق لە هەموو لایەکەوە هێرش دەکاتە سەر کوردستان- ٦ی ئایاری ١٩٧٤
- شەڕی پێشمەرگە و سوپای عێراق بە توندی بەردەوامە- ١٠ی ئایاری ١٩٧٤
- داواکارییەکی پارتی دیموکراتی کوردستان لە کۆمەڵگای نێونەتەوەیی- ١٥ی ئایاری ١٩٧٤

- دوایین هەواڵەکانی شەڕی کوردستان- ٢٢ی ئایاری ١٩٧٤
- دەوڵەتی عێراق سەرجەم سوپاکەی دژی کورد تەیار دەکات- ٢٨ی ئایاری ١٩٧٤
- ئاسۆی شەڕی کورد و حکومەتی عێراق- ٣١ی ئایاری ١٩٧٤
- سۆڤیەت دەڵێت شەڕ، بارزانی بەهێزتر کردووە- ١ی حوزەیرانی ١٩٧٤
- کوردی ئێران هاوکاریی بزووتنەوەکەی بارزانی دەکەن- ٦ی حوزەیرانی ١٩٧٤
- هەڵوێستی حزبی شیوعیی عێراق لە هەمبەر کێشەی کورد- ٢٠ی حوزەیرانی ١٩٧٤
- وڵاتانی عەرەب هاوکاریی حکومەتی کوردی دەکەن- ٢٢ی حوزەیرانی ١٩٧٤
- حزبی شیوعیی عێراق داوای دامەزراندنی حیزبێکی نوێی کورد دەکات- ٢٥ی حوزەیرانی ١٩٧٤
- حزبی شیوعیی عێراق هێرش دەکاتە سەر پارتی دیموکراتی کوردستان و شای ئێران- ٣ی تەمووزی ١٩٧٤
- وڵاتانی دەرەوە یارمەتی ڕاپەڕینی کورد دەدەن- ٥ی تەمووزی ١٩٧٤
- بارودۆخی کوردستان پاش سێ مانگ شەڕ- ١٢ی تەمووزی ١٩٧٤
- سەرۆک کۆماری جەزاییر هەڕەشە لە کورد دەکات- ٢٦ی تەمووزی ١٩٧٤
- پرۆپاگەندەی سیاسیی حزبی بەعس و حزبی شیوعیی عێراق دژی پارتی دیموکراتی کوردستان- ٥ی ئابی ١٩٧٤
- سەرکەوتنی هێزەکانی عێراق بە سەر کورددا- ٢٦ی ئابی ١٩٧٤
- دوایین هەواڵەکانی شەڕی کوردستان- ١٩ی ئەیلوولی ١٩٧٤
- ژمارەیەکی زۆر لە هێزەکانی عێراق لە کوردستان کوژراون- ٢٥ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٤
- نامەیەکی بەپەلەی ژەنەڕاڵ بارزانی بۆ سەرۆک کۆماری فەڕەنسا- ٢٧ی تشرینی دووەمی ١٩٧٤
- دەوڵەتی عێراق کورد لە مووسڵ دەردەکات- ٢٩ی تشرینی دووەمی ١٩٧٤
- بڵاوبوونەوەی هەواڵی مردنی مەلا مستەفا بارزانی- ٣ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٤
- سەرکردایەتیی کورد دەیەوێت لەگەڵ حکومەت وتووێژ بکات- ٤ی کانوونی

یەکەمی ١٩٧٤

- کورد هێرش دەکاتە سەر دامودەزگای نەوتی کەرکووک- ٦ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٤
- هەڵوێستی بولگاریا لەهەمبەر کێشەی کوردی عێراق- ٢٢ی کانوونی دووەمی ١٩٧٥
- کۆمەڵگای نێونەتەویی هەوڵ دەدات یارمەتی کوردی عێراق بدات- ٣ی شوباتی ١٩٧٥
- هەڵوێستێکی ناجوامێرانەی تورکیا لەهەمبەر کوردی عێراق- ٥ی شوباتی ١٩٧٥
- داواکارییەکی ژەنەڕاڵ بارزانی لە کۆنفرانسی مافی مرۆڤی نەتەوە یەکگرتووەکان- ١٤ی شوباتی ١٩٧٥
- هاوکێشەکانی ناوچە، بزووتنەوەی کورد بەرەو ڕووخان پاڵپێوەدەنێت- ٢٧ی شوباتی ١٩٧٥
- مەرگی شۆڕشی کورد و بێدەنگی دنیای ئازاد- ١١ی ئاداری ١٩٧٥
- شا سووچی نسکۆی شۆڕشی کورد دەخاتە ملی سەرکردایەتیی کورد- ١٧ی ئاداری ١٩٧٥
- هۆکارەکانی ڕێککەوتنی ئێران و عێراق لە جەزاییر، و نسکۆی شۆڕشی کورد- ٢١ی ئاداری ١٩٧٥
- هەوڵی پارتی دیموکراتی کوردستان بۆ خستنەڕووی کێشەی کورد لە نەتەوە یەکگرتووەکان- ٢٦ی ئاداری ١٩٧٥
- دەوڵەتی عێراق هەڕەشە لە کوردی دانیشتووی فەڕەنسا دەکات- ٨ی نیسانی ١٩٧٥
- داواکارییەکی پارتی دیموکراتی کوردستان لە وەزارەتی دەرەوەی فەڕەنسا- ١٤ی نیسانی ١٩٧٥
- ئێران و چارەنووسی شۆڕشی کوردی عێراق- ١٧ی نیسانی ١٩٧٥
- نامەی نوێنەری شۆڕشی کورد لە ئەوروپا بۆ سکرتێری گشتیی نەتەوە یەکگرتووەکان- ٢٨ی نیسانی ١٩٧٥
- هەوڵ بۆ کوشتنی نوێنەری شۆڕشی کورد لە ئەوروپا - ١٣ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٦

وتەیەك لەبارەی ئەم پەرتوكەوە

لە زۆر قۆناغ و سەردەمدا، شۆڕشەکانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لە نێوەندە نێودەوڵەتییەکان بە کێشەی ناوخۆ، یان ڕاپەڕین و یاخیبوون پێناسە کراوە، بەڵام لە کۆریدەر و سەر مێزی وەزارەتی دەرەوە و کۆشکی حکومەتەکانیاندا ئامادەیی هەبووە و بە وردی و لە نزیکەوە بەدواداچوون بۆ هەنگاو و ڕووداوەکانی کراوە. لە دووتوێی ئەم پەرتوکەدا (شۆڕشی ئەیلوول لە بەڵگەنامە نهێنییەکانی فەڕەنسادا ١٩٦١-١٩٧٦) کە سێسەد بەڵگەنامە لە خۆدەگرێ، ئەو ڕاستییە درەوشاوەتان بۆ ئاشکرا دەبێت کە هەمیشە بە ئێستاوەش بەرژەوەندییەکان لە مافە سروشتییەکانی گەلانی چەوساوە و دروشم و پرەنسیپەکانی وڵاتان بەهێزترە، هاوکات ئەو مامەڵە دووڕییە هیچ لەو ڕاستییە کەم ناکاتەوە کە هەر هەنگاوێکی کورد بە ئاراستەی بەدیهاتنی مافەکانی بووەتە بابەتی وڵاتان و کاریان لەسەر کردووە، لە کوێ لەگەڵ بەرژەوەندییەکان هاتبێتەوە، پشتیوانیان لێکردووە، لە کوێش لەگەڵ بەرژەوەندییەکانیان تێکی نەکردبێتەوە، تەنانەت ئەگەر دژ بە دروشم و پرەنسیپەکانی خۆشیان بێت، دژی وەستاونەتەوە. ئەوەتە لە بەڵگەنامەیەکدا کە ڕێکەوتی ١٨ی ئەیلوولی ١٩٦١ی بەسەرەوەیە، واتە تەنیا هەفتەیەک دوای هەڵگیرسانی شۆڕشی ئەیلوول، بەناونیشانی (دەست پێکردنی ڕاپەڕینی کورد) کە لەلایەن باڵیۆزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن بۆ وەزارەتی دەرەوەی وڵاتەکەی ناردراوە، ئەو ڕاستییە ڕوون دەبێتەوە کە هیچ کاتێک دۆزی کورد، دۆزێکی ناوخۆیی نەبووە، بە پێچەوانەوە بەردەوام کاریگەری بەسەر سیاسەتی وڵاتان هەبووە و کاریگەری ئەوانیش بەسەر شۆڕشە ڕزگاریخوازەکەیدا هەبووە. واتە وەک دۆزێکی نێودەوڵەتی لێی ڕواندراوە، ئەگەر بەو نەفەسە مامەڵەشی لەگەڵ نەکرابێت.

لە بەڵگەنامەی سەرەوە کە ئاماژەمان بە ڕێکەوتەکەی کردووە و لە پەرتوکەکەشدا ڕیزبەندی یەکەمی بەڵگەنامەکانی گرتووە، تێیدا باس لە ڕۆژانی سەرەتای شۆڕشی ئەیلوول کراوە و بەو شێوەیە بۆچوونەکەی گەیاندووە کە (ئەو مەسەلەیە، ناڕاستەوخۆ دەتوانێت کێشە و سەرئێشە بۆ دەوڵەتی عێراق دروست بکات). هەروەها لە ڕۆژی دواتردا، هەمان باڵیۆزخانە ئاماژە بە جیاوازی ڕووداوەکانی سەرەتای شۆڕشی ئەیلوول بە ڕووداوەکانی ساڵی ١٩٦٠ی کەرکووک دەکات کە دوو ڕووداوی جودایە. بە مانایەکی دیکە دەیەوێ بۆ وەزارەتی دەرەوەی وڵاتەکەی ڕوون بکاتەوە کە ڕووداوەکانی

ئەیلوول، خەباتی گەلێکە بۆ بەدیهێنانی ئامانجە نەتەوەییەکانی، یان جێبەجێکردنی ئەو بەڵێن و ڕێککەوتننامەیە کە پێشتر قاسم بۆ بەڕێوەبردنی عێراق بە هاوبەشی لەلایەن کورد و عەرەب بە مەلا مستەفا بارزانی دابوو. جگە لەوە باس لەوە دەکات کە ئەفسەر و سەربازانی کورد ڕیزەکانی سوپایان جێهێشتووە، باس لە هەڵەکانی قاسم دەکات و نووسیویەتی: "ئەگەر دەستێوەردانی کورد نەبوایا، حکومەتی قاسم نەیدەتوانی ڕاپەڕینی مووسڵ لە ١٩٥٩ سەرکووت بکات، بەڵام دواتر حکومەت ئەو بەڵێنانەی جێبەجێ نەکرد و وەک حکومەتی پێشووتری عێراق لەگەڵ دانیشتووانی پارێزگاکانی باکوور هەڵسوکەوت دەکات". ئەمە دەرخەری ئەوەیە کە وڵاتان هەر لەو ڕۆژەی کوردستان بە عێراقی دەستکردەوە لکێندراوە، درکیان بەو ڕاستییە کردووە کە حکومەتەکان، چ ئەوانەی سەردەمی سیستمی پاشایەتی، چ سیستمی کۆماری بە یەکسانی هەڵسوکەوتیان لەگەڵ مافی گەلی کوردستان نەکردووە، واتە دۆزی کورد لە عێراقی دەستکردنی خۆیان بەلایانەوە نامۆ نەبووە.

وەک ڕاستی، هەمیشە حکومەتەکانی عێراق بۆ خۆدزینەوە لە ددانনان بە مافەکانی کورد لە چوارچێوەی دەوڵەتی عێراقدا، گشت هەوڵە ڕزگاریخوازەکانی کوردیان بە دەستکردنی ئیمپریالیزم داناوە، تەنانەت یەکێکی وەک عەبدولکەریم قاسم بە پێچەوانەی مەزەندەکانی کە لە سەرکووتکردنی شۆڕشی ئەیلوول شکستی هێنا لە کۆنفرانسێکی ڕۆژنامەوانیدا لە ١٢ی کانوونی دووەم لە بەغدا، گوتی: "ئەم یاخیبوونە ئیمپیریالیستەکان دروستیان کردووە و بە تەواوی لەناوبراوە.) بەڵام لە مەیداندا پێچەوانە بوو، چونکە شۆڕش تەنگی بە هێزی هێرشکار هەڵچنیبوو. ئەوەتە لە ٢٧ی نیسانی ١٩٦٢ باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئێران لە ڕاپۆرتیکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە باس لە سەرکەوتنەکانی شۆڕش بەسەر هێزی هێرشبەر دەکات و نووسیویەتی (ڕاپەڕیوەکان سەرجەم ناوچەکەیان بەدەستەوەیە، لە سلێمانی تا مووسڵ و سنووری تورکیا. ژمارەیەکی زۆر لە هێزەکانی حکومەت لەناوچوون. مستەفا بارزانی کە زۆربەی کوردەکانی عێراق پشتیوانی لێدەکەن، بڕیاریداوە درێژە بە خەبات بدات تا ئەو کاتەی ژنەڕاڵ قاسم ئەو پلانە ١١ بڕگەییە قەبوڵ بکات کە پارتی دیموکراتی [کوردستان]پێشکەشی کردووە".

لە ڕاپۆرتێکی دیکەی باڵوێزی فەڕەنسا لە بەریتانیا بۆ وەزیری دەرەوەی

[فەڕەنسا]، جەنابی کوف دۆ مۆغڤیل بە ناونیشانی پارتی دیموکراتی کوردستان داوای پشتیوانیی فەڕەنسا لە شۆڕشەکەی دەکات هاتووە (لە قۆناخی ئێستای خەباتدا، پارتی دیموکراتی[کوردستان] زۆر پێویستی بە یارمەتی مادی و مەعنەویی دەرەوە هەیە، داوای لە فەڕەنسا کردووە یارمەتیان بدات، چونکە وڵاتی ئێمە باش کێشەی کورد دەناسێت و ئەوکاتەی ئێمە سەرپەرشتی وڵاتی سووریامان کردووە هۆگری مەسەلەی کورد بووینە، کەوابوو هیوادارن ئێمە لە ڕێگای دیپلۆماتیکەوە، بەتایبەت لە نەتەوە یەکگرتووەکان، پشتیوانی لە دۆزی نەتەوەی کورد بکەین. وادیارە ئەم داواکارییە پێشکەش بە کۆماری فیدراڵی ئەڵمانیا و ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکاش کراوە). لە ڕاپۆرتێکی دیکەدا وەزارەتی دەرەوەی[فەڕەنسا] نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک کە ڕێکەوتی٢١ی ئەیلوولی ١٩٦٢لەسەرە نایشارێتەوە کە هاوسۆزیان بۆ ئەمجۆرە بزووتنەوە نەتەوەییانە هەیە، بەڵام بەهۆی ئەو درز و ناکۆکییە قوڵەی لە نێوعەشیرەتە کوردەکاندا هەیە لە بارودۆخی ئێستادا خەون و خەیاڵە، لەوەدا دووڕووییەک بەدی دەکرێت، چونکە لە لایەک وەک خۆیان باسیان کردووە وڵاتەکەیان باش بە کێشەی کورد ئاشنایە، بەڵام ئاماژە بەوە دەدات کە ئەم بۆچوونە لەگەڵ ئەو بۆچوونە یەکدەگرێت کە ئەمدواییە وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا بۆ باڵوێزخانەکەمان لە واشنتۆن باسی کردووە. واتە ناخوازێ دژ بە بۆچوونی وڵاتانی دیکە کار بکات.

بەهەرحاڵ، ئەوڕۆ بە پێچەوانەی دوێنێ لە سایەی ئەو کەشەی قەوارەی هەرێمی کوردستان خوڵقاندوویەتی، دەرفەت لە بەردەم توێژەر و ئەکادیمیسان و شارەزایانی کورد لە زمانی ئەوڕووپی کراوەتە، تا ئەرشیفخانەکانی وڵاتانی جیهان بەسەر بکەنەوە و لە ڕێگەی بەڵگەنامەکانەوە بە بۆچوونی ئەو وڵاتانە شارەزا بین کە چۆن لە دۆزی کورد دەڕوانن و لەسەر چ بنەمایەک هەڵسوکەوتیان لەگەڵ کردووە، بەتایبەتی خوێندنەوەی ئەو بەڵگەنامانە بۆ دیپلۆماتکار و سیاسەتمەدارانی کورد پێویستییەکی لە ڕادە گرنگە، بۆئەوەی بزانن لە هەنگاوەکانی داهاتوویاندا چۆن مامەڵە لەگەڵ ئەو وڵاتانە بکەن کە کاریگەریان بەسەر سیاسەتی جیهانییەوە هەیە.

دەستەی ئینسکلۆپیدیای پ.د.ک

هەولێر-٢٠٢٤

پێشەکیی وەرگێڕ

من سەردانی هەر وڵاتێک بکەم، تەنانەت ئەگەر زمانەکەشی نەزانم یەکسەر پێش هەموو شتێک دەچم سەردانی ئارشیڤی ئەو وڵاتە دەکەم بزانم چی بەڵگەنامەیەکی دەربارەی کورد هەیە. کاتێک وەک پەنابەر هاتمە فەرانسا، هەرچەند هیچ فەڕەنسیم نەدەزانی، سەردانی ئارشیڤخانە جۆراوجۆرەکانی ئەم وڵاتەم کرد، تەنانەت ئارشیڤی ناوچەکان و ناوەندی پارێزگاکان. یەک ڕستەم بە فەڕەنسی لەبەر کردبوو، لە لای کارمەندەکانی ئارشیڤخانەکان دووپاتم دەکردەوە: "ژۆ شیغش لێ دێکیومون ئا پغۆپۆ دۆ لا کێسیون کویغد"، یانی بە شوێن ئەو بەڵگەنامانەدا دەگەڕێم کە دەربارەی مەسەلەی کوردە. لە ئارشیڤخانەی وەزارەتی دەرەوە، وەزارەتی سوپا و ئارشیڤخانەی نیشتمانیی فەڕەنسا کۆمەڵێک بەڵگەنامەی زۆرم لەساڵی ١٩١٥تا ١٩٨٥ دەربارەی هەر چوار پارچەی کوردستان دۆزییەوە، بە مۆبایل وێنەم گرتن و لای خۆم ڕامگرتن. بەتەما نەبووم وەریانبگێڕم، یەکەم لەبەر ئەوەی فەڕەنسیم نەدەزانی و دووەم لەبەر ئەوەی پێموابوو حەتمەن ئەم هەموو کوردە کە لە فەڕەنسا دەژی، بەتایبەت کوردی باشوور کە لەمێژە لێرەن، حەتمەن ئەم بەڵگەنامانەیان کردووە بە کوردی. چەند ساڵ تێپەڕ بوو، فێری زمانی فەڕەنسی بووم، کاتێک دڵنیا بووم کە کەسی دیکە کاری لەسەریان نەکردووە دەستم کرد بە وەرگێڕانیان. بە هۆی هۆگربوونی خۆم بە شۆڕشی ئەیلوولەوە لە سەرەتاوە بەڵگەنامەکانی ئەم قۆناخەم هەڵبژارد.

دەربارەی شۆڕشی ئەیلوول، کە گەورەترین ڕاپەڕینی سیاسی و چەکداری نادەوڵەتی جیهان بووە لە ساڵەکانی شەستاکان و حەفتاکاندا، بەڵگەنامە لە ئارشیڤی وڵاتانی ڕۆژئاوایی، بەتایبەت ئەمریکا و فەڕەنسا زۆرە. ئەوانەی ئەمریکام پێشتر بڵاوکردووەتەوە[١]. کۆمەڵێک جیاوازی هەیە لە نێوان بەڵگەنامەکانی ئەم دوو وڵاتەدا. ئەوانەی ئەمریکا زیاتر باسی پەیوەندییە تەواو نهێنییەکانی سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلوول لەگەڵ کیسینجێر و شای ئێران و ئیسرائیل دەکەن، بەڵام ئەمانەی فەڕەنسا بەپێچەوانەوە زیاتر باسی ناوخۆی شۆڕش و هەڵوێستی دەوڵەتی عێراق و مەسەلەی کەرکووک دەکەن. کۆمەڵێک شت و

(١) شۆڕشی ئەیلوول لە بەڵگەنامە نهێنییەکانی ئەمریکادا، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئەندێشە، سلێمانی، ٢٠١٢ و مەلا مستەفا بارزانی لە بەڵگەنامە نهێنییەکانی ئەمریکادا، ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان، ٢٠٢٣.

زانیاریی نهێنی لەم بەڵگەنامانەدا هەیە کە من تا ئیستا لە هیچ سەرچاوەیەکدا نەمبینیوە و نەمبیستووە. خاڵی دیکە ئەوەیە، بەپێچەوانەی بەڵگەنامەکانی ئەمریکا کە کۆمەڵێک زانیارییان تێدا ڕەش کردووەتەوە، ئەمانەی فەڕەنسا هیچیان لێ ڕەش نەکراوەتەوە و وەک خۆی بڵاویان کردوونەتەوە. تۆزێ جیاوازیی لە نێوان بەڵگەنامەکانی وەزارەتی دەرەوە و وەزارەتی سوپا بەدی دەکرێت: ئەوانەی وەزارەتی دەرەوە بە زمانی دیپلۆماسی نووسراون، زانیارییەکانیان لە سەرچاوەی دیپلۆماتیکەوە وەرگیراوە، زیاتر جێگای متمانەن و لایەنگیریشیان تێدا کەمتر بەدی دەکرێت، بەڵام ئەوانەی وەزارەتی سوپا و نووسینگەی دژە سیخوڕیی بە زمانی سادە نووسراون، زانیارییەکانیان زیاتر لە زمانی جاسوسەکان و کەسایەتییەکان وەرگێراوە و هەست و سۆزیان زیاتر بەرەولای کوردە. خاڵێکی دیکە کە لەم بەڵگەنامانەدا شاراوەیە ئەوەیە کە لەو قۆناخەدا هەرچەند فەڕەنسا پەیوەندیی ئابووری و سەربازیی تاڕادەیەک بەهێزی لەگەڵ عێراقدا هەبووە بەڵام کاربەدەستانی فەڕەنسا، چی لە پاریس چی لە بەغداد و وڵاتانی دراوسێی عێراق، پێیانخۆش بووە شۆڕشی کورد سەربکەوێت، هەرچەند هیچ یارمەتییەکی سیاسی یان سەربازیی شۆڕشیان نەداوە و هیچ وەڵامێکیشیان بەو هەموو نامانە نەداوەتەوە کە مەلا مستەفا بارزانی بەردەوام بۆ دەسەڵاتدارانی فەڕەنسا ناردوویەتی و داوای پشتیوانی مادی و مەعنەویی لێکردوون و زۆربەشیان بە زمانی دیپلۆماسیی و لەلایەن شارەزایانی کورد و فەڕەنسییەوە نووسراون.

ماوەتەوە بڵێم هیچ بەڵگەنامەیەک نەبووە کە وەرمنەگێڕابێت و داخم هەڵنەکێشابێت. لە زمانی ئەم بەڵگەنامانەوە بەراوردی بارودۆخی ئێستا و ئەوسای کورد لە کەرکووک و مووسڵ و خانەقین و سەرجەم ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم و تەنانەت بەغدادیش بکەن. سەیری هێز و دەسەڵاتی مەلا مستەفا بارزانی بکەن لە سەرجەم عێراق، لە زاخۆ تا بەسرە. سەیری یەکگرتویی و یەکڕیزیی کورد بکەن لە هەڵەبجە تا مووسڵ و سنجار و لە زاخۆ تا بەدرە و خانەقین. نیشتمانپەروەریی و دڵسۆزیی مستەفا قەرەداغی و فواد عارف و تەنانەت عەزیز شەریفی شیوعی بەراورد بکەن بە هەڵوێستی هەندێ لە نوێنەرانی ئێستای حیزب و لایەنە کوردەکان لە بەغداد. دڵسۆزیی و کوردپەروەریی قەشە پۆلس بێداری بەراورد بکەن بە... کە لەبەر سرودی (ئەی ڕەقیب) هەڵناسێتە سەرپێ و داوای هەڵوەشانەوەی قەوارەی

هەرێمی کوردستان دەکات. دڵسۆزیی و چالاکیی (کۆمیتەی پشتگیریی لە شۆڕشی کورد لە فەڕەنسا) کە بە پارەی ئەندامە خۆبەخشە فەڕەنسییەکانی خۆی بەڕێوەدەچوو بەراورد بکەن بەم هەموو کۆمیتە و ئەنیستیتۆ و نوێنەرایەتی و دامەزراوانە کە ئێستا لە سەرچاوەی جۆراوجۆرەوە بودجەیەکی زۆر وەردەگرن و هیچیش ناکەن.

ئەم بەڵگەنامانە لە هەموو شوێنێکدا بارزانی بە ڕابەری کورد ناودەبات. باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق لە پەیامێکدا بۆ وەزیری دەرەوە لە شوباتی ١٩٧١ دەڵێت: " ئەو سەرکەوتنەی کورد بەدەستیهێناوە لە خەباتەکەی لەپێناو ڕزگاریی نەتەوەییدا، یانی دروستکردنی کوردستانێکی ئازاد لە عێراق، بەشێکی بەهۆی ئەوەیە کە کورد ڕابەرێکی خاوەن هەیمەنە و بلیمەت و کوردستانێکی ئازادی هەیە کە سوپایەکی ڕاستەقینە دەیپارێزێت و ڕێکخستنە بەهێزەکانی حزبێکی سیاسی بەڕێوەی دەبات. گروپێکی بچووکی پێشمەرگە ئامادەن گیان و ڕۆحی خۆیان بکەن بە قوربانی، بارزانی دەپارێزن. بارزانی وەک پێشمەرگەیەکی ناو سەنگەر دەژیت. مەلا مستەفا بارزانی زۆر خۆی دەرناخات، بۆیە ناسینی ئاسان نییە، بەڵام وادیارە ئینسانێکی فێڵزان نییە و بەناحەق قسە لە سەر کەسێک یان ڕووداوێک ناکات. کوردەکان زۆر بە دەگمەن باسی سەربەخۆیی کوردستان دەکەن، بەڵام بێگومان پێشمەرگەکان و بارزانیی ڕابەریان هیوایان لەسەر ئەوە هەڵچنیوە کە ڕۆژێک بگەن بە سەربەخۆیی. بوونی ئەم کوردستانە ئازادەی ئێستا دەیسەلمێنێت کە هیوای سەربەخۆیی کوردستان خەون و خەیاڵ نییە".

ئەم بەڵگەنامانەی فەڕەنسا هێز و دەسەڵاتی بارەگای سەرکردایەتی بارزانییان لە گوندی گەڵاڵە و ناوپردان خستووەتە هاوشانی دەسەڵاتی کۆشکی سەرۆک کۆماریی عێراق و تەنانەت کۆشکی کرملین و دەیانجار دەڵێت گەڵاڵە، بەغداد، تاران، مۆسکۆ... ئەو کاتە مەلا مستەفا قسەیەکی دەکرد یان هەڕەشەیەکی دەکرد دەسەڵاتدارە یەک لە دوای یەکەکانی عێراق ترس و لەرزیان لێدەنیشت. نوێنەرانی زلهێزەکانی ئەو سەردەمە، بەتایبەت سۆڤیەت، بە ڕۆژان لە بەغداد و تاران چاوەڕوانیان دەکرد تا مەلا مستەفا ڕازی بێت لەگەڵیان دیدار بکات. مەلا مستەفا نەبوو چەند ڕژێمی عێراقی یەک لە دوای یەک ڕووخاند یان بواری بۆ ڕووخاندنیان خۆش کرد؟ ئەگەر ڕێککەوتننامەی جەزاییر نەبایا و شۆڕشی کورد شەش مانگی دیکە بەردەوام بایا

ڕژێمی سەدامیشی دەڕووخاند. ئەوە نەبوو سەدام لە سەدا ٩٩ی سوپاکەی بە هەموو توانا و چەکوچۆڵی پێشکەوتووی سۆڤیەت ناردبوو بۆ شەڕی کورد؟. پاش نسکۆی شۆڕش لە وەڵامی ڕەخنەی هەندێ لە کاربەدەستانی باڵای بەعس کە وتبوویان بۆ بەشێک لە خاکی عێراقی داوە بە شای ئێران، سەدام وتبووی تەنیا یەک فڕۆکە لە بەغداد مابوو، هەمووم ناردبوو بۆ شەڕی شیمال، ئەگەر ئەوەم نەکردبا هەموو عێراق لە یەک هەڵدەوەشایەوە، ئەگەر پێویستی کردبا لەوە زیاتریشم دەدا بە شا.

مەلا مستەفا بوو بۆ یەکەم جار کێشەی کوردی خستە ناو ئەجێندای زلهێزەکان، بەتایبەت ئەمریکا و کارێکی کرد کە هەر دوو سەرۆک کۆماری ئەمریکا - نیکسۆن و فۆرد- بڕیاری پشتیوانی لە شۆڕشی کورد بکەن. هەرچەندە بەداخەوە لە کۆتاییدا پشتیوانییەکەیان هیچ خێری بۆ شۆڕشی کورد نەبوو.

مەلا مستەفا بوو مامۆستا هەژار و (ئەحمەد تۆفیق)ی کوردی ڕۆژهەڵات، (کامەران بەدرخان)ی کوردی باکوور، (عیسمەت شەریف وانلی)ی کوردی ڕۆژئاوا، (حەسەن محۆ)ی کوردی لوبنان، (فرانسوا حەریری)ی کریستیان و (حەبیب محەمەد کەریم)ی کوردی فەیلی بەغدادی هێنایە ناو شۆڕش و ئەوپەڕی ڕێزی لێگرتن.

ئەوەی کوردی باشوور، بەتایبەت لە قۆناخی شۆڕشی ئەیلوولدا، بە هەموو توێژ و چین و لایەنێکەوە بۆ گەیشتن بە مافە ڕەواکانی کردوویەتی، کە بێگومان ئامانجی کۆتاییشی سەربەخۆیی بووە، ئەو قوربانیدانە و ئەو هەموو کارەسات و نەهامەتییە کە بەسەریدا هاتووە لە هیچ شوێنێکی دنیادا نەکراوە و نەبینراوە. شۆڕشی ئەیلوول بوو کە بۆ یەکەم جار لە مێژوودا سەرجەم چین و توێژەکانی کۆمەڵگای باشووری کوردستانی یەکخست، شۆڕشی ئەیلول بوو کە خەڵکی پارچەکانی کوردستانی بەو هەموو زاراوە و کولتوور و دابونەریتە جیاوازەوە بە یەک ئاشنا کرد، کێشەی کوردی بە دنیا ناساند، خودی کوردی بە جیهانی دەرەوە ئاشنا کرد و بواری ڕەخساند بۆ ئەوەی کەسایەتییە لێهاتوو و زمانزانەکانی بە سیاسەتی دەرەوە ئاشنا بن. شۆڕشی ئەیلوول بوو کە بۆ یەکەم جار ئەو هەموو ڕۆژنامەنووس و دۆستەی لە ڕۆژئاوا بۆ کورد پەیدا کرد و سۆز و عەتفی خەڵکی ڕۆژئاوای بەرەولای کورد ڕاکێشا. ئەگەر شۆڕشی ئەیلوول نەبایا زۆر زەحمەت بوو کورد توانیبا لە قۆناخەکانی پاشتردا خەباتی کردبا و

لە کۆتاییدا بگات بەم نیمچە ئازادییە، کە بەداخەوە ڕۆژبەڕۆژ زیاتر بە هۆی پیلان و گوشاری دژمنانی دەرەوە و چەپڵەلێدانی ناحەزانی ناوخۆوە سنووردار دەکرێت.

من ساڵی ١٩٨٠ لەدایکبووم، قۆناخی شۆڕشی ئەیلوولم نەبینیوە، بەڵام هەر لە منداڵییەوە هەستم بە کاریگەریی شۆڕشی ئەیلوول و کەسایەتیی مەلا مستەفا بارزانی لە سەر ناوچەی جافایەتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان کردووە. خەڵکی ناوچەی ئێمە قەد ناوی هیچ ڕێبەرێکی کوردیان، تەنانەت قازی محەمەدیش، نەبیستبوو، بەڵام هەموویان مەلا مستەفایان دەناسی و خۆشیان دەویست. لەوانەیە خوێنەر بڵێت ئەوە ئاساییە، چونکە ناوچەی ئێمە نزیکە لە سنووری هەڵەبجە، بەڵام وا نییە، نموونەیەکی دیکە دەهێنمەوە: ساڵی ٢٠٠٠ لەگەڵ هاوپۆلییەکی خۆم لە زانکۆ کە سەر بە عەشیرەتی میلان بوو و لە ناوچەی سنووری ئێران و تورکیا و ئەرمەنستان دەژین، سەردانی گوندێکی کوردنشینی سەر سنووری ئێران و ئەرمنستانم کرد. شەو کوێخای گوند کە پیرەمەردێک بوو بانگهێشتی کردین بۆ دیوەخانی خۆی. خەڵکی گوند هەموو هاتبوون بۆ بەخێرهاتنم. یەکێک لە ئامادەبووان پرسیاری لێمکرد قەت پێشتر ناوی ئەم گوندەی ئێمەت بیستووە. وتم بەڵێ لە کتێبێکدا[1] خوێندومەتەوە کە بارزانی و هەڤاڵەکانی لە کاتی ڕۆیشتن بۆ سۆڤیەت بەم گوندەی ئێوەدا دەرباز بوونە. ئای کە چەندیان پێخۆش بوو ئەمەم وت. یەکسەر کوێخا بانگی کردم بۆ لای خۆی و پێیوتم بەشکەم ئەو کتێبەم بۆ بنێری بۆ ئەوەی لە دیواخان دایبنێم و نیشانی هەموو کەسی بدەم. پاشان بە تێروتەسەلی باسی گەورەیی و ناوبانگی مەلا مستەفای لای خەڵکی ناوچەکەی خۆیان کرد، وتی پشتێ ناڤا خودێ لە جەم مە ناڤا مەلا مستەفا هەبوو، یانی پاش ناوی خودا ناوی مەلا مستەفا لای ئێمە هەبوو.

ساڵی ٢٠٠٢ لە شاری مەشهەد، ناوەندی پارێزگای خوراسان دەمەویست لای وێنەگرێکی گەڕۆک لە پێشەوەی تیمثال و ئەسپ و گورزەکەی نادرشای ئەفشار کۆمەڵێک وێنە بگرم. وێنەگرەکە وتی بەیانی وەرەوە بۆ وەرگرتنی وێنەکان. وتم من خەڵکی ئێرە نیم، دەبێت ئەمشەو بگەڕێمەوە تاران. پرسیاری کرد خەڵکی کوێیت، وتم کرماشان. تۆزێ سەیری کردم، پاشان وتی منیش کورمانجم، ئەم عەسرە وەرە دەر ماڵ وێنەکانت وەربگرە. ئادرەسی ماڵی دامێ، ڕۆیشتم، ماڵەکەیم دۆزییەوە، خوڵکی کرد بچمە ژوورەوە، بە

(١) ناوی ئەم کتێبە ئەوەیە: از کردستان عراق تا ان سوی رود ارس، راهپیمایی تاریخی ملا مصطفی بارزانی ١٣٢٦، بە کوشش مرتضی زربخت، انتشارات شیرازه، ١٣٧٦

ژنەکەی وت ئەمە ئەو کوردە بوو کە بۆتم باسم کرد، یەکسەر چای بۆ هێنام. وێنەیەکی گەورەی مەلا مستەفای لەماڵەوە هەڵواسیبوو. پێموت وەڵا پێموانەبوو ئێوەی کوردی خۆراسان، کە بە هەزاران کیلۆمەتر لە سنووری کوردستان دوورن، مەلا مستەفا بناسن. بە فارسی وتی مەلا مستەفا پاشای کورد بوو. پارەی وێنەکانیشی لێوەرنەگرتم.

ساڵی ١٩٧٤ ژنی شای ئێران سەردانی مهابادی کردبوو. ژنی پێشەوا قازی محەمەد ڕۆیشتبوو بۆ پێشوازی، پێیوتبوو: مادام ئێوە پشتیوانی لە مەلا مستەفا دەکەن و یارمەتیی دەدەن من لە خوێنی شووی خۆم خۆش بووم.

دکتۆر قاسملوو، کە زۆر حەزیشی لە مەلا مستەفا نەبوو، لە دیمانەیەکدا لەگەڵ کریس کۆچێرا دەڵێت: "ئەوەی ڕۆشنبیری کورد لێی تێنەگەیشتووە ئەوەیە کە بارزانی یەکەم ڕابەری کورد بوو توانی کۆمەڵێک خەڵکی نەخوێندەوار و عەشاییر لە پێناو ئامانجی نەتەوەیی کورددا ڕێکبخات، ئەوەی بارزانی کردی بە هیچ ڕابەرێکی دیکەی کورد نەکراوە". (١)

دەڵێن شەهید ئارام، سەرکردەی شۆڕشگێڕ و لێهاتووی کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان دوو ساڵ پاش نسکۆی شۆشی ئەیلوول وتبووی: ئێستاشی لەگەڵدابێت ئەگەر مەلا مستەفا بە دووربین سەیری قەرەداغ بکات خەڵک ئێمە دەکەن بەودیو چیای حەمریندا.

ساڵی ٢٠١٥ بۆ پێشکەشکردنی کتێبی بیرەوەرییەکانم چووبووم بۆ کتێبفرۆشییەکی گەورەی ئێرە کە پێیدەڵێن (کویلتویغا). ژنێکی نیمچە ڕەش و نیمچە سپی زۆر بە گەرمی لێم نزیک بوویەوە و وتی: سێ ڕۆژ لەمەو پێش لە سەر سایتی کتێبفرۆشییەکە بینیم جەنابت ئەمڕۆ دێیت بۆ پێشکەشکردنی کتێبەکەت، بەتایبەت بۆ ئەوە هاتووم بتبینم و کتێبەکەت بکڕم. تۆزێ پێمسەیر بوو، پرسیارم لێکرد جا بۆ جەنابت ئەوەندە هۆگری کتێبی منی کوردیت. وتی: من خەڵکی باشوری جەزاییرم، منداڵ بووم نەخۆش بووم باوکم بردمی بۆ لای دکتۆر لە شار. ئێوارە ڕۆیشتینە مێوانخانەیەک، خەریکبووین لە ژوورەکەمان نانمان دەخوارد باوکم ڕادیۆکەی کردەوە، بێژەرەکە وتی ئەمڕۆ زەعیمی کورد، مەلا مستەفا بارزانی کۆچی دوایی کردووە. بە بیستنی ئەو

(1) Chris Kutschera, Le Mouvement national kurde, p 263, Paris, Flammarion, 1979

هەواڵـە کەوچـک لـە دەسـتی باوکـم کـەوت. ئـەو هەڵوێسـتە نامۆیـەی باوکـم هەمیشـە لەبەرچـاو بـوو، کـە گـەورە بـووم پرسـیارم لێکـرد، وتـی، لـە باپیـرم بیسـتوویەتی کـە ئێمـە بـە ئەسـڵ کوردیـن. کـە هاتمـە فەرەنسـا دەرفەتـم بـۆ ڕەخسـا کـورد باشـتر بناسـم، هـەر کتێبێـک دەربـارەی کـورد بـڵاو بێتـەوە دەیکـڕم و دەیخوێنمـەوە).

لە کۆتاییدا پێویستە ئاماژە بە چەند خاڵێک بکەم:

- لـە نێـو نزیکـەی هـەزار دانـە بەڵگەنامـە دەربـارەی شـۆڕشـی ئەیلـوول تەنیـا ئەمانـەم هەڵبـژاردووە کـە دەیبینـن. ئـەو بەڵگەنامـەم هەڵنەبـژاردووە کـە کەمتـر باسـی کـورد دەکـەن و زیاتـر باسـی بارودۆخـی عێـراق بـە گشـتی دەکـەن یـان ناوەڕۆکەکەیـان زۆر دەوڵەمەنـد نەبـووە یـان زانیارییەکـی تایبەتـی تێـدا نەبـووە یـان لـە بەڵگەنامەکانـی دیکـەدا ئاماژەیـان پێکـراوە.
- ناوەڕۆکـی هەنـدێ لـە بەڵگەنامەکانـی دیکـەم کـورت کردوەتـەوە و لـە پەراوێـزی وەرگێـڕدا ئامـاژەم پێکـردوون.
- بابەتـی زۆربـەی بەڵگەنامـەکان (کێشـەی کـورد) بـووە، مـن بـە گوێـرەی ناوەڕۆکـی هـەر بەڵگەنامەیـەک بابەتێکـی گونجـاوم بـۆ هەڵبـژاردووە.
- لـە هەنـدێ لـە بەڵگەنامەکانـدا لـە باتـی ڕاپەڕینـی کـورد نـووسراوە یاخیبوونـی کـورد، بـەڵام مـن هەموویانـم کـردووە بـە ڕاپەڕیـن.
- نـاوی کەسـایەتییەکانم بـە هەمـان شـێوە نووسـیوە کـە فەرەنسـییەکان گـۆی دەکـەن، بـۆ نموونـە لـە باتـی فرانسـوا نووسـیومە فغانسـوا، لـە باتـی بێرنـارد نووسـیومە بێغنـاغ، لـە باتـی هێنـری نووسـیومە هێنغـی، لەباتـی ڕابێـرت نووسـیومە غۆبێـغ.
- کۆمەڵێـک تێبینـی و ڕوونکردنـەوەم لـە ژێرنووسـی لاپەڕەکانـدا نووسـیوە بـۆ ئـەوەی خوێنـەر باشـتر لـە مەسـەلەکە تێبـگات.
- ئـەو وشـانە یـان پیتانـەی لـە نـاو کەوانـەدا نـووسراوە خـۆم زیـادم کـردووە، بـۆ نموونـە پارتـی دیموکراتـی کورد[سـتان].
- ڕۆژ و کاتژمێـری گەیشـتنی زانیارییـەکان بـە وەزارەتـی دەرەوە و تۆمارکردنیـان وەک بەڵگەنامـە - کـە لـە زۆربەیانـدا ڕۆژێکـی خایانـدووە- وەرمنەگێـڕاوە.

وریا ڕەحمانی

بەڵگەنامە وەرگێڕدراوەکان

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە لەندەن بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٨ی ئەیلووی ١٩٦١

بابەت: دەستپێکردنی ڕاپەڕینی کورد

باڵوێزخانەکەمان لەگەڵ وەزارەتی دەرەوەی[بەریتانیا] ئاڵوگۆڕی بیروڕای کرد، دەربارەی ڕێژە و گرنگی ئەو ناکۆکییانە کە بەمدواییە لە نێو عەشیرەتە کوردەکانی عێراق سەریهەڵداوە. وادیارە نووسینگەی دەرەوە جارێ نیگەرانی ئەوە نییە کە ڕووداوەکان پەرەبسێنێت.

بە وتەی بەرپرسی نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی وەزارەتی دەرەوەی[بەریتانیا] ڕەگوڕیشەی ئەم مەسەلەیە بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە چەند مانگ لەمەوپێش پەیوەندییەکانی ژەنەڕاڵ قاسم و مەلا مستەفا بارزانی پچڕاوە. مەلا مستەفا بارزانی بۆ دەستپێکردنەوەی بزووتنەوەی جیاخوازی کورد کەڵکی لەو دەرفەتە وەرگرتووە کە بۆی ڕەخساوە، چونکە قاسم ئێستا ڕووبەڕووی کۆمەڵێک کێشە بووەتەوە لەپەیوەندی لەگەڵ مەسەلەی کوێت دا.

بارزانی توانیویەتی هەندێ ناوچەی شاخاویی دوورەدەست بخاتە ژێر دەسەڵاتی خۆیەوە، بەڵام کۆنترۆڵی ناوچەکانی خاوەن نەوت (مووسڵ و کەرکووک) بە دەستی هێزەکانی عێراقەوەیە. کەوابوو ڕاپەڕینی بارزانی خۆجێیە و سوپای عێراق دەبێ توانایی ئەوەی هەبێت تۆزێ بە ئاسانی سەرکووتی بکات.

بەهەرحاڵ ئەم مەسەلەیە ناڕاستەوخۆ دەتوانێت کێشە و سەرئێشە بۆ دەوڵەتی عێراق دروست بکات. لەڕاستیدا دەوڵەتی عێراق بانگەشەی ئەوە دەکات کە ئیمپێریالیستەکان لە پشتی ئەم مەسەلەیەدان. ژەنەڕاڵ قاسم دەتوانیت ئەم مەسەلەیە وەک بیانوویەک بەکاربێنێت بۆئەوەی پێگەی خۆی لەبەرامبەر کۆمپانیای نەوتی عێراق قایمتر بکات، تەنانەت وەک هەلێک بەکاری بێنێت، بۆئەوەی کێشەی کۆمپانیاکانی نەوت لە عێراق بە شێوەی یەکلایەنە چارەسەر بکات.

هاوتەریـب لەگـەڵ ئـەم ڕوونکردنەوەیـەی وەزارەتـی دەرەوەی[بەریتانیـا]، ڕۆژنامـە گـەورەکان گرنگـی بـەم مەسـەلەیە دەدەن، بـەڵام بـە پارێـزەوە لەگـەڵ ئـەو زانیارییانـە هەڵسـوکەوت دەکـەن کـە بـە دەسـتیان دەگات. زانیارییـەکان زیاتـر لـە سـەرچاوە مسرییـەکان وەردەگیردرێـت.

بەهەرحاڵ لە بارودۆخی ئێستادا ئەم مەسەلەیە جێگای نیگەرانییە.

شۆڤێڵ(۱)

(1) CHAUVEL

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٩ی ئەیلوولی ١٩٦١

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٣٠٥٧ی باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە لەندەن[١]

بابەت: شرۆڤەیەکی تایبەت دەربارەی ڕاپەڕینی کوردی عێراق

تۆزێ لەمەوپێش لەگەڵ کاربەدەستێکی بەشی کاروباری عێراق لە وەزارەتی دەرەوەی[ئەمریکا] گفتوگۆم کرد. بۆچوونەکانی ناوبراو دەربارەی ڕووداوەکانی باکووری عێراق لەگەڵ بۆچوونەکانی کاربەدەستەکەی نووسینگەی دەرەوەی [بەریتانیا] کە باڵوێزخانەکەمان لە لەندەن بۆی ناردوون، جیاوازە.

بە گوێرەی ئەو زانیارییانەی بە واشنتۆن گەیشتووە، ئەو شتەی [لە باکووری عێراق ڕوودەدات]ڕاپەڕینێکی کوردیی ڕێکخراو نییە، بەڵکوو پێکدادانی نێو عەشیرەتەکانە کە بەهۆی دەستێوەردانی هێزەکانی دەوڵەت توندتر بووە، هەر عەشیرەتێک چوونەتە ناو بەرەیەکەوە.[٢] بەڕێز واڵستۆن وتی ئەو کێشەیە باڵی بە سەر کوردستاندا کێشاوە، هۆکارەکەی ئەوەیە کە حکومەتی نوێی عێراق بەڵێنەکانی جێبەجێ نەکردووە، کێشەیەکی جددییە.

لەگەڵ ئەوەشدا، هەرچەندە پەیوەندییەکانی مستەفا بارزانی لەگەڵ ڕژێمی [قاسم] ساردە، بەڵام بارزانی لە پشتەوەی نائارامییەکانی ئێستادا نییە و سەرچاوەی ئیلهامیی سیاسیی نییە بۆ ڕووداوەکان. ئەم نائارامییانە لەگەڵ ئەو نائارامییانە جیاوازە کە ساڵی پار بەهۆی هاندانی کەمینەیەکی کۆمۆنیست، لە کەرکووک ڕوویدا. لەوانەیە بەمەبەستی ڕازیکردنی بارزانی، بۆئەوەی خۆی تێکەڵی کێشەکە نەکات، سوپای عێراق زیاتر لەو عەشیرەتانە بدات کە نەیاری بارزانین، چونکە بارزانی لە قۆناخی ئێستادا دەتوانێت کێشەی جیددی بۆ دەوڵەتی عێراق دروست بکات.

---

(١) مەبەستی بەڵگەنامەی پێشووە. وەرگێڕ

(٢) مەبەستی بەرەی حکومەت و کوردە. وەرگێڕ

لە هێنغی غۆز[1]، باڵوێزی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

بەڕێز وەزیری دەرەوە، پاریس

٢١ی ئەیلوولی ١٩٦١

تاران

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئەنقەرە و بەیرووت

بابەت: دوایین پێشهاتەکانی ڕاپەڕینی کورد لە عێراق

هێشتا زانیاریی ڕاست و دروست دەربارەی ڕووداوە خوێناوییەکانی کوردستانی عێراق کەم بە تاران دەگات. لە یەکەم ساتەکانی دەستپێکردنی ڕاپەڕین، تا ئەم ڕۆژانەی دوایی، کاربەدەستانی ئێران بەرپرسە حکوومیەکانی ڕادیۆ و ڕۆژنامەکانیان بانگهێشت دەکرد بۆئەوەی زانیاری نهێنییان دەربارەی ڕاپەڕینەکە بدەنێ. ئەم بڕیارە بووە هۆی ئەوەی ئەو کەسانەی لە بەشی کوردی ڕادیۆی تاران کار دەکەن هەڕەشەیان کرد لە کارکردن مان دەگرن ئەگەر زانیارییان لەم پەیوەندییەدا نەدەنێ. سەرنجڕاکێشە ببینین ئەنجامی هەڕەشەکەیان چی دەبێت.

لە پەیوەندی لەگەڵ ڕووداوەکانی ڕاپەڕیندا، ڕۆژنامەکانی ئێران لێدوانەکانی کاربەدەستانی عێراق و بەتایبەت هەواڵە بەپەلەکانی ئاژانسەکانی هەواڵ لە بەغدا و دیمەشق دووپات دەکەنەوە. ئەم ئاژانسانە بە خێرایی هەواڵەکانی ڕووداوەکان لە شارەکانی ئامێدییە، زاخۆ و دهۆک و سلێمانی بڵاو دەکەنەوە، و باسی ئەوە دەکەن کە ئەفسەر و سەربازە کوردەکان ڕیزەکانی سوپایان بەجهێشتووە و مەلا مستەفا بارزانی سەربەخۆیی ڕاگەیاندووە. باڵوێزخانەی عێراق لە تاران ئەم هەواڵانەی بەدرۆ خستووەتەوە و جەختی لە سەر ئەوە کردووەتەوە کە ڕووداوەکان مۆرکی ڕاپەڕینی پێوە نەبووە، بەڵکوو ناکۆکی و پێکدادانی سادەی نێوان عەشیرەتەکان بووە و هێزەکانی حکومەت ناچار بوونە دەستیوەردان بکەن و بارودۆخەکە هێور بکەنەوە.

(1) Henri ROUX

بە وتەی سەرچاوەیەکی ئێرانی کە زۆر شارەزای بابەتەکەیە، ئەمە لەڕاستیدا بزووتنەوەیەکی جەماوەریی کوردەکانی عێراق بووە دژی ژەنەڕاڵ قاسم. قاسم هەر لە ڕۆژی یەکەمی دەسەڵاتدارییەوە، هەروەها مەلا مستەفا بارزانی و پارتی دیموکراتی کوردستان و هاوپەیمانە سەرەکییەکانی، لە نێو لایەنە کۆنەپارێزەکاندا خۆشەویست نەبوونە. ئەگەر دەستێوەردانی کورد نەبوایا، حکوومەتی قاسم نەیدەتوانی ڕاپەڕینی مووسڵ لە ١٩٥٩سەرکووت بکات. بەڵام مانگی هەنگوینی کورد و عەرەب زۆری نەخایاند، لە چەند مانگ لەمەو پێشەوە پەیوەندییەکانی مەلا مستەفا و ژەنەڕاڵ قاسم ئەوەندە سارد بووەتەوە کە قاسم بەشێک لە ڕۆژنامەکانی پ.د.ک. ی داخستووە و هەندێ لە بەرپرسەکانیانی خستووەتە ژێر چاودێرییەوە و هەندێ لە عەشیرەتەکانی کە کۆنەقینیان لە بارزانی هەیە، دژی بارزانی هانداوە. پێکدادان لە نێوان بارزانییەکان و ئەم عەشیرەتانەدا ڕوویداوە و لە ئەنجامدا ئەم عەشیرەتانە، بەتایبەت، زێبارییەکان، پەنایان بۆ تورکیا بردووە. (ئەمە زانیاریی سەرەتای مانگی ئابە). لەگەڵ ئەوەشدا، کوردی عێراق، چی دۆست چی دوژمنی مەلا مستەفا بارزانی، لەبەرامبەر حکومەتی بەغدا یەکهەڵویستن. حکومەت ئەو بەڵێنانەی جێبەجێ نەکردووە کە لە یاسای کاتیدا گونجێندراوە و وەک حکومەتی پێشووتری عێراق لەگەڵ دانیشتووانی پارێزگاکانی باکوور هەڵسوکەوت دەکات.

بە وتەی سەرچاوە ئێرانییەکان، پەیوەندییەکانی کورد و حکومەت ئەوەندە خراپ بووە کە لە چەند مانگ لەمەو پێشەوە، بارزانی و ڕکابەرەکانی ئاشت بوونەتەوە بۆئەوەی خەباتێکی هاوبەش دژی دەسەڵاتی ناوەندی دەستپێبکەن. ئەوەی کە هێشتا ئێمە لە تاران نایزانین ئەوەیە کە ئایا کورد دەستپێشخەر دەبن بۆ دەستپێکردنەوەی شەڕ، یا بەپێچەوانەوە، دەوڵەتی عێراق بە تووندوتیژی ئەم ڕاپەڕینە گەورەیە سەرکوت دەکات. بەهەرحاڵ ڕوونە کە دەوڵەتی عێراق پێشتر هەوڵی بۆ ئەم ئامانجە داوە، فڕۆکەکانی عێراق هەموو گوندەکانیان بۆمبباران کردووە و تەقەیان لە گوندنشینەکان کردووە. کونسوڵی خۆمان لە تەورێز لە ڕاپۆرتێکی بەپەلەدا ئاماژەی بە پێکدادان لە ناوچە سنوورییەکان کردووە.

چەند هەفتەیە هەندێ عەشیرەت، بەتایبەت ژن و منداڵ، داوایان لە کاربەدەستانی

ئێـران کـردووە وەک پەنابـەر وەریـان بگـرن. کاربەدەسـتانی ئێـران وەڵامـی ئەرێنییـان داوەتـەوە، بـەڵام تـا ئێسـتا کـەس پەنـای بـۆ ئێـران نەهێنـاوە. لـەوە دەچێـت مـەلا مستەفا داوای لـە ئێـران کردبێـت خـۆی و هەڤاڵەکانـی پەنـا بـدات. وادیـارە ئێـران داواکارییەکـەی بارزانـی قەبـوڵ دەکات بـەو مەرجـەی هێزەکانـی چـەک بکرێـن. کەوابـوو ڕێگـە بـە بارزانی و هێزەکانـی دەدرێـت بێنـە ئێـران، ئەگـەر مەرجەکـە قەبـوڵ بکـەن، ئەگـەر نەیکـەن بـە زۆر پێیـان دەکـەن.

بەهـۆی بارودۆخـی عێـراق، سـوپای ئێـران ڕێوشـوێنە ئەمنییەکانـی لـە کوردسـتانی ئێـران توونـدوتۆڵـتر کـردووە. لـە لایەکـی دیکـەوە خـودی شـا ئـەم ڕۆژانـەی دوایـی لەگـەڵ سـەرۆک [عەشـیرەتە] کـوردەکان دیـداری کـردووە بۆئـەوەی دڵنیابێتـەوە کـە وەفـادار بـن بـە [حکومـەت]. شـا بـە گەرمییـەوە پێشـوازیی لێکـردوون و دڵنیـای کردوونەتـەوە کـە بـە جۆرێـک چاکسازی زەویـوزار لـە ناوچەکانیـان دەکات کـە بـە قازانجیـان بێـت، بـەڵام چەکوچۆڵیـان ناداتـێ، کـە دەبـێ داوایـان کردبێـت.

بـە گوێـرەی هەمـوو ڕاپۆرتـەکان، هیـچ نائارامیـەک لـە پارێـزگا کوردەکانـی ئێرانـدا لـە ئـارادا نییـە، بـەڵام سـەرجەم کـوردەکان، چـی ناسیونالیسـت چـی غەیـری ناسیونالیسـت، زۆر بەپەرۆشـن بزانـن ڕووداوەکانـی عێـراق بـە چـی دەبێـت. بـە دڵنیاییـەوە ئەگـەر مـەلا مسـتەفا و هەڤاڵەکانـی بـە چەکـەوە سـنوور ببەزێنـن، هەنـدێ شـت ڕوودەدات.

بەپێچەوانـەی ڕۆژنامەکانـی تورکیـای دراوسـێ، ڕۆژنامەکانـی ئێـران ئازادانـە بـە کـورد دەڵێـن (کـورد)[(١)] و بەگشـتی هاوخەمـن لەگـەڵ ڕاپەڕینەکـەدا. ڕۆژنامـەکان گرنگییـان بـە بانگەشـەکانی دەوڵەتـی عێـراق نـەداوە کـە وتویەتـی ئیمپریالیسـتەکان لـە پشـتی ڕاپەڕینـەوەن، بـەڵام بـە گرنگییـەوە باسـی ئەوەیـان کـردووە کـە کـورد لـە بنەماڵـەی گـەورەی (ئـاری)ن و ڕەتـی دەکەنـەوە ببـەن بـە ژێردەسـتی عەرەبەکانـی عێـراق، کۆمـاری یەکگرتـووی عەرەب[میـسر] و تەنانـەت هاوپەیمانـە تورکـەکان.

(١) مەبەسـتی ئەوەیـە کـە لـە تورکیـا ناتوانـن وشـەی (کـورد) بنووسـن، چونکـە دەوڵەتـی تورکیـا دەڵێـت کـورد نییـە. وەرگێـڕ

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسا لـە تـاران لەتیلیگرامێکـدا بۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ٢٦ی ئەیلوولی ١٩٦١، ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "٤٠٠ بنەماڵـەی کـورد لە سـەر سـنووری ئێـران کۆبوونەتەوە بۆئـەوەی داوای پەنابـەری لـە ئێـران بکـەن. ئـەم بنەماڵانـە سـەر بـە عەشـیرەتی هەرکیـن کـە بـە زسـتان لـە هاوینەهەوارەکانـی عێراقـن و بـە هاویـن لـە زستانەهەوارەکانی ئێرانـن. لەوانەیـە ئێـران داواکارییەکەیـان قەبـوڵ بـکات. هیـچ هەواڵـمان لـە پەیوەنـدی لەگـەڵ بزووتنـەوەی مسـتەفا بارزانـی بەدەستنەگەیشـتووە."

هەروەهـا باڵوێزخانــەی فەڕەنســا لــە لەنــدەن لەتیلیگرامێکــدا لــە ٢٥ی ئەیلوولــی ١٩٦١بـۆ وەزارەتـی دەرەوە، ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "کاربەدەسـتانی بەریتانیـا چاوەڕوانـی ئـەو بانگەشـانەیان لـە ژەنـەڕاڵ قاسـم نەدەکـرد کـە وتوویەتی بەریتانیـا ٤٠٠ هـەزار پاوەنی داوە بـۆ دەسـتپێکردنی ڕاپەڕینـی کـورد و هەڕەشـەی کـردووە باڵوێزخانـەی بەریتانیـا لـە بەغـدا دادەخـات. ڕاپەڕینەکـە یـەک لـە سـێی وڵاتـی عێراقـی گرتوەتـەوە و بووەتـە هـۆی کوژرانـی ژمارەیەکـی زۆر لـە هێزەکانـی سـوپای عێـراق. دیکتاتـۆری عێـراق سەرزنشـتی ئیمپریالیسـتەکانی کـردووە، بـەڵام هیـچ باسـی سـۆڤیەتی نەکـردووە. ئامانجـی قاسـم لـەم لێدوانـە ئەوەیـە کـە بڵێـت وڵاتانـی بیانـی لـە پشـتی ڕاپەرینەکـەوەن و هێشـتا کۆنترۆڵـی سـوپای بەدەسـتەوەیە، بـۆ ئـەوەی بـۆ وتوویـژ لەگـەڵ کۆمپانیـای نەوتـی عێـراق خـۆی ئامـادە بـکات."

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە مۆسکۆ بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٢٣ی ئەیلوولی ١٩٦١

بابەت: هەڵوێستی سۆڤیەت سەبارەت بە ڕاپەڕینی کورد

ئاماژە بە: تیلیگرامی پێشوومان، ژمارە ٥٢٢٦

دەربارەی ڕێژە و چۆنییەتی ڕووداوەکانی باکووری عێراق وتەبێژێکی حزبی[کۆمۆنیستی سۆڤیەت] کۆنفرانسێکی ڕۆژنامەڤانی لە مۆزەخانەی پۆلیتەکنیکی مۆسکۆ ئەنجام دا، تێیدا وتی: " بە گوێرەی هەندێ ڕاپۆرت بزووتنەوەی ڕاپەڕینی کورد ئێستا سەرکوت کراوە، بە گوێرەی هەندێ ڕاپۆرتی دیکە هێشتا سەرکووت نەکراوە. هێشتا هۆکاری ڕاپەڕینەکە چی لە ناو ڕۆژنامەکانی سۆڤیەت، چی ڕۆژنامەکانی ڕۆژئاوا باسی لێنەکراوە."

ئەم هەڵوێستە ناڕوونە چاوەڕانکراوە نیشان دەدات کە کاربەدەستانی سۆڤیەت هێشتا بڕیاریان نەداوە چی ڕێڕەوێک بگرنەبەر سەبارەت بەو خەباتە کە ئێستا لە کوردستانی عێراق لە ئارادایە.

کەوابوو ئەم هەڵسەنگاندنە لەگەڵ شرۆڤەکەی وەزارەتی دەرەوەی [ئەمریکا] کە لە تیلیگرامی ژمارە ٤٩٣٠ دا بۆتان هاتووە، یەکدەگرێتەوە.

موغیس دۆژان[١]

(1) Maurice DEJEAN

لێژنەی فەڕەنسا لە ئەنجوومەنی [پەیمانی] ئاتلانتیکی باکوور (ناتۆ)

بۆ: بەڕێوەبەرایەتی بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە

پاریس

٢٧ی ئەیلوولی ١٩٦١

بابەت: بۆچوونی تورکیا دەربارەی ڕاپەینی کورد

لە کۆبوونەوەی کۆمیتەی سیاسی لە ٢٦ی ئەیلوول، نوێنەری تورکیا ئەم زانیارییانەی دەربارەی ڕاپەڕینی ئەمدواییەی کوردەکان لە عێراق خستەڕوو:

ڕاپەڕین لە پێکدادان و ناکۆکی عەشیرەتەکانەوە دەستیپێکردووە. ئامانجی سەرۆک بارزانی ئەوەیە مۆرکی ڕاپەڕینێکی گشتی بدات بە پێکدادانەکە و لە پێناو ئامانجی خۆیدا بەکاری بێنێت. پۆلیسی عێراق نەیتوانیوە ئاسایش و هێمنی دەستبەر بەربکات، بۆیە دەوڵەتی بەغدا داوای لە سوپا کردووە دەستێوەردان بکات. عەشیرەتەکان بەرەو ناوچەی شاخاویی دووردەست پاشەکشەیان کردووە. [عەبدولکەریم] قاسم لە باتی ئەوەی کێشەکە چارەسەر بکات، کە دەیتوانی بیکات، لە پێناو ئامانجی خۆیدا هەوڵی داوە هاوسەنگییەکی پێویست لە نێوان عەشیرەتەکان دروست بکات. هەندێ لەم عەشیرەتانە چوونەتە پاڵ حکومەتەوە.

لە سەروبەندی ڕاپەڕیندا پەیوەندی لە نێوان عەشیرەتەکان و کوردی ئێران دروست بووە. وادیارە ڕاپەڕینەکە بەڕێکخراو بووە، لە دەرەوەوە دروستکراوە، بەتایبەت لەلایەن دەستوپەیوەندییەکانی ڕووس کە لەگەڵ بارزانیدا لە پەیوەندیدان.

بەرێوبەرایەتی بەشی ئەوڕوپا

بەشی پەیماننامەکان

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٧ی تشرینی یەکەمی ١٩٦١

تاران

بابەت: دوایین گۆڕانکارییەکانی ڕاپەڕینی کورد

سەرۆک وەزیرانی [ئێران] کە تازە لە سەفەرەکەی بۆ ئورشەلیم[(١)] و کوردستان گەڕاوەتەوە، پێیوتم نائارامییەکان لە باکووری عێراق بەردەوامە و فڕۆکەکانی حکومەت درێژە بە ئۆپەراسیۆنەکانیان دەدەن. زیاتر لە هەزار کوردی عەشایر کە بە هەڵە بۆمبباران کراون، پەنایان بۆ ئێران هێناوە.

نازانین مستەفا بارزانی لە کوێیە.

بەڕێز ئەمینی[(٢)] سەردانی شارە سەرەکییەکانی کوردستانیی ئێران و تەنانەت هەندێ گوندی سەر سنووری کردووە، بینیویەتی کە پارێزگای [کوردستان] تا ڕادەیەک پشتگوێ خراوە و نەیشاردەوە کە ئەمە بووەتە هۆکار کە خەڵکی ئەم ناوچانە وەک خەڵکی مهاباد بیر بکەنەوە. [(٣)]

لێسکۆ

---

(1) Jérusalem

(٢) دۆکتۆر عەلی ئەمینی سەرۆک وەزیرانی ئەو کاتی ئێران بووە. وەرگێڕ

(٣) مەبەستی ئەوەیە کە بۆچوونی خەڵکی مهاباد سەبارەت بە حکومەتی ئێران باش نییە، چونکە ناوچەکەیان لەلایەن حکومەتەوە پشتگوێ خراوە، ئەگەر ئەم بارودۆخە بەردەوام بێت خەڵکی پارێزگای کوردستانیش حەزیان لە حکومەت نابێت. لەو سەردەمەدا خەڵکی پارێزگای کوردستان کەمتر لە خەڵکی ناوچەی مهاباد دژایەتی حکومەتیان دەکرد. وەرگێڕ

پەراوێزی وەرگێڕ:

لێسکۆ، بەرپرسی کاروباری فەرەنسا لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تاران لە تیلیگرامێکدا بۆ وەزیری دەرەوە لە ١٠ی تشرینی یەکەم، ئاماژەی بەوە کردووە: "بە گوێرەی زانیارییەکانی کونسوڵی خۆمان لە تەورێز، هێزەکانی مەلا مستەفا بارزانی هیچ زەرەر و زیانێکیان لێنەکەوتووە. سوپای عێراق خۆی دەدزێتەوە لە ڕووبەڕووبونەوە لەگەڵ هێزەکانی بارزانی، تەنیا فڕۆکەکان، گوندەکان و عەشیرەتە ڕەوەندەکان بۆمبباران دەکەن. سەرۆک ئەرکانی سوپای ئێران نیگەرانە کە ئەمڕۆ یا سبەی مەلا مستەفا بارزانی و هەڤاڵەکانی سنووری ئێران تێبپەڕێنن و خراپکاری لە ئێران بکەن، بە هەمان شێوەی ساڵی ١٩٤٥ لە کاتی پاشەکشە بۆ سۆڤیەت کردیان. هەندێ لە فەرماندەکانی سوپا پێیانوایە ناتوانن پێش لە جموجۆڵەکانی بارزانی لە ئێران بگرن. سەرۆک وەزیرانی ئێران کە سەردانی ڕەزاییە، سەردەشت، سنە، سەقزو مهابادی کردووە، زۆرێک لە نیگەرانییەکانی ڕەویوەتەوە، بەڵام پەی بەوە بردووە کە کوردەکانی ئێران پەیوەندیان لەگەڵ براکانیان لە وڵاتانی دراوسێ هەیە. گۆڤاری (کوردستان) کە لە ژێر چاوداری ساڤاک بڵاو دەبێتەوە نووسیویەتی، گەلی ئێران هاوخەمن لەگەڵ گەلی کورد... ئەم ڕەوتە نیشان دەدات کە بیرۆکەی (ناسیونالیزم) لە نێو کوردی ئێراندا گەشەی کردووە. ئەمینی وتی دەبێ ئاگاداری ئەم جۆرە ناسیونالیزمە کوردییە بین".

رۆژێ لێسکۆ، ڕۆژهەڵاتناس و بەتایبەت کوردناسێکی گەورە بووە، ساڵی١٩١٤ لە فەڕەنسا لەدایک بووە، ساڵی ١٩٧٥ کۆچی دوایی کردووە. چەند ساڵێک لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئێران کاری کردووە. کۆمەڵێک وتار و لێکۆڵینەوەی باشی دەربارەی کورد بڵاو کردووەتەوە.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٢٥ی تشرینی یەکەمی ١٩٦١

تاران

بابەت: دوایین هەواڵەکان دەربارەی چالاکییەکانی مەلا مستەفا بارزانی

ئاماژە بە تیلیگرامی بەپەلەی ١١٦١ی ١٠ی تشرینی یەکەم

بەپێچەوانــەی هەواڵــی ڕۆژنامــەکان، مــەلا مســتەفا بارزانــی نــە برینــدارە و نــە ڕایکــردووە. بارزانــی ئەمدوایيــە هێرشــی کردووەتــە ســەر عەشــیرەتی برادۆســت لــە ســەر ســنووری ئێــران، ماوەیــەک لــە ناوچەکــە ماوەتــەوە و پاشــان بــەرەو ڕۆژئــاوا ڕۆیشــتووە. ئــەم جموجۆڵانــەی بارزانــی، ســوپای ئێرانــی زۆر نیگــەران کــردووە، دەترســن کــوردە ڕاپەڕیــوەکان، عێــراق بەجێبێڵــن و ڕوو لــە باکــوور بکــەن، بۆیــە ســەرجەم هێزەکانــی لــە کوردســتانی[ئێران] کۆکردووەتــەوە و خســتوونییەتی حاڵەتــی ئامادەباشــی بــۆ شــەڕ.

بە وتەی سەرچاوە متمانەپێکراوەکانی تاران، چالاکییەکانی هێزی هەوایی عێراق هیچ کاریگەرییەکی نەرێنی لەسەر توانای سەربازیی مستەفا بارزانی نەبووە، تواناییەکەی لە سەرەتای بەهارەوە زیاتر دەبێت. بارینی بەفر لە چیاکان، چالاکی سوپای عێراقی پەکخستووە. بەهۆی بارودۆخی تورکیا[1]، کاربەدەستانی ئێران لەم بارودۆخە دەترسن.

بێگومــان بەهــۆی ئــەم مەســەلەیەوە بــوو کــە دکتــۆر ئەمینــی پــاش گەڕانــەوە لــە تەوریــز ڕایگەیانــد، پێشــنیاری کــردووە ٢٧ بەندکراویــی سیاســیی کــورد بخرێنــە نــاو لیســتی ئــەو کەســانەی دەبــێ لــە ســاڵڕۆژی لەدایکبوونــی شــا لــە ٢٦ی تشرینــی یەکــەم [بــەر لێبــوردن بکــەون] و ئــازاد بکرێــن.

غۆز

(١) مەبەستی ئەوەیە کە حکومەتی تورکیا سنووری خۆی داخستووە. وەرگێڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە لەندەن بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٣ی کانوونی دووەمی ١٩٦٢

بابەت: بۆچوونی عەبدولکەریم قاسم دەربارەی وتووێژ لەگەڵ بارزانی

لە کۆنفرانسێکی ڕۆژنامەوانیدا لە ١٢ی کانوونی دووەم لە بەغدا، ژنەڕاڵ قاسم ئەو دەنگۆیانەی بە درۆ خستەوە کە دەڵێن لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی دەستیان کردووە بە وتووێژ. قاسم وتی: "ئەم یاخیبوونە ئیمپیریالیزتەکان دروستیان کردووە و بە تەواوی لەناوبراوە."

قاسم لەلایەکی دیکەوە هەڕەشەکانی دژی کوەیت دووپات کردەوە و جەختی کردەوە کە بوونی ئەم وڵاتە ئەوەندەی بوونی ئیسرائیل بۆ وڵاتانی عەرەب مەترسیدارە، لەبەرئەوەی لە خاکی کوەیتەوە ئیمپریالیستەکان دەتوانن سەرجەم بزووتنەوە ئازادیخوازەکان لەم ناوچەیە، تەنانەت لە عەرەبستانی سعودی و ئێران، لە ناو ببەن.

ژنەراڵ قاسم لە کۆتاییدا ڕایگەیاند، چالاکییە سەربازییەکانی ئەم دواییە بۆ ئەوە بووە کە گوشار بخەنە سەر عێراق داواکارییەکانی کۆمپانیاکانی نەوت قەبوڵ بکات.

شۆڤیڵ

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە لەنـدەن لەتیلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ١١ی کانوونـی دووەم یانـی دوو ڕۆژ پێـش ئـەم تیلیگرامـە، ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "بـە گوێـرەی ئـەو هەواڵانـە کـە لـە بەیروتـەوە هاتـوون بەمزوانـە ئاگربەسـتێک لـە نێـوان هێـزە کـوردە ڕاپەڕیـوەکان و سـوپای عێـراق ڕادەگەیەندرێـت و لێژنەیەکـی حکومـەت پەیوەنـدی بـە بارزانییـەوە دەگرێـت. بارزانـی داوای کـردووە حکومـەت لێبـوردن بـۆ هەڤاڵەکانـی دەربـکات، ڕێگەیـان بداتـێ چـەک هەڵبگـرن، مافـی یەکسـانی زمانـی و کولتـووری وەک عـەرەب بدرێـت بـە کـورد و مافـی ئـازادی ڕادەربڕیـن و چالاکـی بدرێـت بـە کـورد".

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە لەندەن بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٣٠ی کانوونی دووەمی ١٩٦٢

بابەت: داواکارییەکانی مەلا مستەفا بارزانی لە حکومەتی عێراق

هاوکارێکم لەگەڵ وەزارەتی دەرەوەی بەریتانیا دەربارەی بارودۆخی کوردستان ئاڵوگۆڕی بیروڕای کرد. ئەو زانیارییانە کە لە ئەنجامدا دەستمان کەوت لەگەڵ زانیارییەکانی باڵوێزخانەکەمان لە تاران (تیلیگرامی ژمارە ٤٧ی ١٦ی کانوونی دووەم) دەگونجێت. کۆمەڵێک زانیاری دیکە:

١- بەپێچەوانەی ئەو زانیارییانە کە ڕۆژنامەکانی بەیروت بڵاویان کردوونەتەوە، هیچ ئاگربەستێک لە نێوان ژنەڕاڵ قاسم و مەلا مستەفا بارزانی نەکراوە. بارزانی و نزیکەی هەزار چەکدارەکەی خۆیان لە ناوچە شاخاوییە پڕ لە هەوراز و نشیوە پڕ لە بەفرەکان حەشار داوە. هێزە چەکدارەکانی عێراق، یانی زۆرتر یەکینەیەکی تایبەت، لە شارەکان جێگیرن و خۆیان دەبوێرن لە گەڕان بە شوێن چەکدارەکانی [مەلا مستەفا] بارزانیدا. پارێزگاری کەرکووک، ئاڵایەکی سپی گرتووە بە دەستەوە و لە شوێنێکی چۆڵوهۆڵ لەگەڵ بارزانی دیداری کردووە. لەوانەیە بەهۆی ئەم کارەی ژەنەڕاڵ قاسم لێپرسینەوەی لەگەڵ بکات و سزای بدات.

٢- مەلا [مستەفا] داوای ئۆتۆنۆمی نەکردووە، داوای مافی یەکسانی بۆ کورد کردووە، و داوای کردووە یاسا جێبەجێ بکرێت، کە دانی بە مافە کولتووری و زمانییەکانی کورددا ناوە. بارزانی هەروەها داوای کردووە کورد ئیدارەی تایبەت بە خۆی هەبێت.

٣- وەزارەتی دەرەوە زانیاری وردی لا نییە دەربارەی ئەو یارمەتیانە کە سۆڤیەت دەیدات [بە مەلا مستەفا]. پێمانوانییە ڕێژەی ئەم یارمەتییە زۆر بێت. ئەمە بۆ سۆڤیەت ئۆپەراسیۆنێکی لاوەکییە، و بەرژەوەندی سۆڤیەت زیاتر لەوەدایە کە دەسەڵاتی خۆی لە عێراق قایمتر بکات.

شۆڤێل

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە تـاران لەتیلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ١٦ی کانوونی دووەم، ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "بـە وتـەی سـەرچاوە ئێرانییـەکان، ئـەو ئاگربەسـتە کـە بڕیاربـوو لـە نێـوان قاسـم و بارزانیـدا بکرێـت جـارێ هەڵوەشـاوەتەوە. سـوپای عێـراق چاوەڕوانـە بەهـار بێـت بۆئـەوەی دەسـت بە جموجـۆڵ بـکات دژی بارزانـی و هەڤاڵەکانی. ئیرانییـەکان پییانوانییـە کـە هێـزە دەرەکییـەکان، روسـیا یـا بەریتانیـا، دەسـتیان لـە ڕاپەرینی بارزانیـدا هەبێـت. خۆشەویسـتی مسـتەفا بارزانـی لـە نێـو کـوردی عێـراق زۆر زیاتـر بـووە. پێگـە و خۆشەویسـتی بارزانـی لـە نێـو کـوردی ئێرانیشـدا زیاتـر بـووە، و ڕۆژبـەڕۆژ زیاتـر بـە کوردێکـی ناسیونالیسـتی پـاراو لـە قەڵەمـی دەدەن. کاربەدەسـتانی ئێـران گرنگـی بـە جموجۆڵەکانی بارزانـی دەدەن و ئامادەکاریـان کـردووە پێـش لـە هاتنـی بارزانییـەکان بـۆ ئێـران بگـرن."

هەروەهـا باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە تـاران لـە دوو تیلیگرامـی دیکـەدا لـە ٣ و ٤ی کانوونـی دووەم بـۆ وەزارەتـی دەرەوە ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "بەهـۆی شـەڕی بارزانییەکان و بەروارییـەکان، و هێرشـی کـوردەکان بـۆ بنکـەی سـوپای عێـراق و ناوەنـدە ئیدارییـەکان ٤٠٠ کـەس کـوژراون و بریندارب‌ـوون. کاربەدەسـتانی ئێـران زۆر مەراقیانـە بزانـن ئێسـتا مـەلا مسـتەفا بارزانـی لـە کوێیـە. ئەمدواییانـە بارزانـی لـە نزیـک سـنووری ئێـران بینراوە. کوردەکانـی ئێـران هیـچ جموجۆڵێکیـان نییـە."

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٣ی نیسانی ١٩٦٢

تاران

بابـــەت: حکومەتـــی عێـــراق ئۆپەراســـیۆنێکی گـــەورە دژی هێزەکانـــی بارزانـــی ئەنجـــام دەدات

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٤٧ی پێشوومان

بـە گوێـرەی ئـەو زانیارییانـەی تـازە بـە دەسـتم گەیشـتووە دەوڵـەتـی عێـراق باڵوێـزی تورکیـا و ئێرانـی ئـاگادار کردووەتـەوە کـە بەمزوانـە کۆمەڵێـک ئۆپەراسـیۆنی سـەربازی لـە سـەر سـنووری ئـەم دوو وڵاتـە ئەنجـام دەدات. چالاکیەکانـی مسـتەفا بارزانـی ڕۆژ بـە ڕۆژ زیاتـر دەبێـت بـە مایـەی نیگەرانـی. کاربەدەسـتانی ئێـران زۆر گرنگـی بـە چالاکیەکانـی بارزانـی دەدەن. بارزانـی لـە وەرزی زسـتان کەڵکـی وەرگرتـووە بۆئـەوەی تاکتیـک و پێگـەی خـۆی قایـم بـکات و دەسـەڵاتی خـۆی لـە نـاو کۆمەڵێـک لـە عەشـیرەتەکان زیاتـر بـکات.

وادیـارە هەوڵـەکان بـۆ وتوویـژ لـە نێـوان ژەنـەڕاڵ قاسـم و مەلا[مستەفا] بـە تـەواوی هەرەسـی هێنـاوە. ئـەم هەوڵانـە بـە ناوبژیوانـی شـێخ ئەحمـەدی بارزانـی، بـرای گـەورەی مسـتەفا [بارزانی]کـە بـە زۆری حکومـەت لـە بەغـدا نیشـتەجێیە، ئەنجـام دراوە.

لـە کۆتاییـدا لـە زمانـی سـەرچاوەیەکی تورکـەوە ئاگادارتـان دەکەمـەوە عەشـیرەتی زێبـاری کـە سـاڵی پـار دوابـەدوای ناکۆکـی توونـد لەگـەڵ عەشـیرەتی بارزانـی، چووبوونـە تورکیـا، لەمێـژە گەڕاونەتـەوە عێـراق، چونکـە حکومەتـی تورکیـا زۆر بـە ساردی پێشـوازی لێکـردوون.

سیڤان[١]

(1) SIVAN

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

تاران

٢٧ی نیسانی ١٩٦٢

بابەت: سەرکەوتنی پێشمەرگەکانی بارزانی بە سەر هێزەکانی حکومەتی عێراقدا

ئاماژە بە: تیلیگرامی ١٩٨ی پێشوومان

چەند ڕۆژێکە ڕۆژنامەکانی ئێران بەردەوام باسی بارودۆخی کوردستانی عێراق دەکەن، دەڵێن یەک لە سێی سوپای عێراق [دژی کورد] خراوەتەگەڕ. سوپا بەشێوەگەلی هۆڤانە و وەحشییانە مامەڵە دەکات، لەوانە بە فڕۆکە گوندەکان و زەوی و مەزراکان بۆمباران دەکات. هێزەکانی حکومەت سەرکەوتنیان دژی ڕاپەڕیوان بەدەستنەهێناوە. ڕاپەڕیوەکان سەرجەم ناوچەکەیان بەدەستەوەیە، لە سلێمانی تا مووسڵ و سنووری تورکیا. ژمارەیەکی زۆر لە هێزەکانی حکومەت لەناوچوون. مستەفا بارزانی کە زۆربەی کوردەکانی عێراق پشتیوانی لێدەکەن، بڕیاریداوە درێژە بە خەبات بدات تا ئەو کاتەی ژنەڕال قاسم ئەو پلانە ١١ بڕگەییە قەبوڵ بکات کە پارتی دیموکراتی [کوردستان]پێشکەشی کردووە.

ڕۆژنامەکانی ئێران بە گوێرەی ئەو ڕێنوێنییانەی کاربەدەستانی حکومەت بۆی ناردوون، بەتایبەت باسی پەیوەندییەکانی مەلا مستەفا لەگەڵ جیهانی کۆمیزم دەکەن و دەڵێن هێزەکانی بارزانی بەتایبەت چەکی ناوچەی (پەردەی ئاسنین)یان پێیە[١]، هاوکات دان بەوەدا دەنێن کە زۆربەی چەکوچۆڵەکانیان ئەوانەن کە [لە کاتی شەڕ لەگەڵ سوپای عێراق] دەستیان بەسەردا داگرتووە.

---

(١) پەردەی ئاسنین بەو سنوربەندییە دەوترێت کە سۆڤیەت پاش جەنگی دووەمی جیهانی لە نێوان ڕۆژهەلات و ڕۆژئاوای ئەوروپا دروستی کرد بۆ ئەوەی وڵاتانی کۆمۆنیستی لەگەڵ وڵاتانی ڕۆژئاوای ئەوروپا، لەوانە ئەڵمانیای ڕۆژئاوا، فەڕەنسا، بەریتانیا، ئیسپانیا، ئیتالیا... لەپەیوەندیدا نەبن. مەبەست لێرە ئەوەیە کە چەکوچۆڵی هێزەکانی بارزانی هی وڵاتانی کۆمۆنیستن. وەرگێڕ

کاربەدەستانی ئێران بە چاوچنۆکییەوە بۆچوونی خۆیان دەربارەی ڕووداوەکانی عێراق دەردەبڕن، بەڵام تا ئەو شوێنەی ئێمە لە پرۆپاگەندەی پەیوەندیدار بە دابەشکردنی زەوی لە نێو جوتیارە کوردەکانی ناوچەی ڕەزاییە (کە لە تیلیگرامی ژمارە ٥٠٤ی ٢١ی نیساندا باسم کردووە) لێی تێگەیشتووین، لە ڕووداوەکانی [کوردستانی عێراق] نیگەرانن.

ئەگەر پشت بەو دەنگوباسانە ببەستین کە لێرە بڵاوکراونەتەوە، دەبێ بڵێین نائارامییەکانی پارێزگاکانی باکووری [عێراق] سەقامگیری ڕژێمی عێراق دەخاتە مەترسییەوە: ورەی سوپای [عێراق] ڕووخاوە، ژمارەی ئەو سەرباز و ئەفسەرانەی لەگەڵ ڕاپەڕیواندا لەپەیوەندیدان و فەرمانەکان جێبەجێ ناکەن و لە ریزەکانی سوپا ڕادەکەن، زیاتر بووە. سوپای عێراق لایەنی سەرەکییە کە پشتیوانی لە [عەبدولکەریم] قاسم دەکات. لەم پەیوەندییەدا لە ئێران بە گرنگیەوە باسی گەڕانەوەی بەڕێز [کەمال] چادرچی بۆ مەیدان دەکەن کە باسی هەڵبژاردنی کردووە.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٢ی ئایاری ١٩٦٢

تاران

بابەت: ڕاپەڕینی کورد ڕژێمی عەبدولکەریم قاسمی خستووەتە مەترسییەوە

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٢٤٥ی پێشوومان

لە تارانەوە درێژە دەدەین بە بەدواداچوون بۆ بارودۆخی عێراق کە پێمانوایە زۆر جێگای نیگەرانییە بۆ داهاتووی ژەنەڕاڵ قاسم.

بە وتەی سەرچاوە ئەمریکاییەکان، ٥ یەکینەی هیزەکانی حکومەت سەرقاڵی پیکدادانەکانی کوردستانن و ڕۆژ بە ڕۆژ شەڕەکە توندتر دەبێت. هێزەکانی حکومەت لە زۆر شوێندا پاشەکشەیان کردووە و چەند سەد کەسیان لەناوچەی ئاکرێ کوژراون.

ڕۆژنامەکانی ئێران بڵاویان کردووەتەوە کە کۆمۆنیستەکان لە بەغدا خۆپیشاندانیان کردووە و [ئەندامانی ڕێکخراوی] (برایانی مووسڵمان)(١) نووسراویان بە پشتیوانی لە کورد لە ناو خەڵکدا بڵاوکردووەتەوە. ڕۆژنامەکان هەروەها باس لەوە دەکەن کە نزیکەی بیست کەس لە ئەفسەرانی پۆلیس دەستبەسەر کراون، کۆلۆنیل [عبدالرحمان عارف] پاش ئەوەی دیسان گیراوە، ئەمدوایانە ئازاد کراوە. هەموو ئەم ڕووداوانە وەک قۆناخی سەرەتای قەیرانی ڕژێمی [عێراق] شرۆڤە دەکرێن.

سیڤان

(١) مەبەستی (اخوان المسلمین)ە. وەرگێڕ

تێبینی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسا لـە تـاران لەتیلیگرامێکـدا لـە ٨ی ئایـار بـۆ وەزارەتـی دەرەوە ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "دوو یەکینـەی سـوپای عێـراق دژی کـوردە ڕاپەڕیـوەکان تەیـار کـراوە. زۆربـەی ئەفسـەرەکان دژی قاسـمن، بۆیـە ناتوانیـت ئۆپەراسـیۆنیکی گـەورە دژی کـورد ئەنجـام بـدات. کاربەدەسـتانی سـەربازیی ئێـران بـە وردی و وریاییـەوە کوردەکانـی ئێرانیـان خسـتووتە ژێـر چاودێرییـەوە. تـا ئێسـتا کـوردی ئێـران هیـچ جموجۆڵێکیـان نەبـووە."

لە باڵوێزی فەڕەنسا لە بەریتانیا بۆ:

وەزیری دەرەوەی[فەڕەنسا]، جەنابی کوڤ دۆ مۆغڤیل(١)

بەڕێوەبەرایەتی بەشی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک(٢)

لەندەن

٢٤ی ئایاری ١٩٦٢

بابەت: کوردستانی عێراق و ئەگەرەکانی بەردەم ڕووخانی ڕژێمی عەبدولکەریم قاسم

نوسینگەی کاروباری عێراق لە وەزارەتی دەرەوەی[بەریتانیا]کۆمەڵێک زانیاری دامێ دەربارەی بارودۆخی کوردستان، بە گشتی ئەو زانیاریانە پشتڕاست دەکاتەوە کە بە وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا گەیشتووە (لە تیلیگرامی ژمارە ١.٠١ لە واشنتۆنەوە نێردراوە بۆتان).

ڕاپەڕینی کورد ئێستا بە تەواوی ڕەگوڕیشەی داکوتاوە و بەهۆی هەڵکەوتی ناوچەکە لە ڕووی جوگرافیاییەوە، زۆر زەحمەتە و قورسە بنبڕ بکرێت. شەڕکردنی سەربازانی حکومەت دژی ڕاپەڕیوەکان زۆر زەحمەتە، چونکە بۆ چالاکی سەربازیی لە ناوچە شاخاوییەکان دەبێ سەرەتا سەرشاخەکان بگیردرێت بۆئەوەی ئەو هێزانە بپارێزێت کە لە خوارەوە جموجۆڵ دەکەن. سەرباز لەبەرامبەر تاکتیکی پێشمەرگەیانەی کورد هیچی پێناکرێت، ئەوەی هێرش دەکات زۆرترین مەترسیی لەسەرە و ژمارەی کوژراو و بریندارەکانی زۆر لە لایەنی بەرامبەر زیاتر دەبێت. لە لایەنی سەربازییەوە، بەریتانیایەکان ئەم جۆرە ئۆپەراسیۆنانە لەگەڵ ئۆپەراسیۆنەکانی خۆیان لە باکووری هیند بەراورد دەکەن، کە زەحمەت بووە. کەرەستەی مۆدێرن، ئوتۆمبیلی زرێپۆش و فڕۆکە لەم بارودۆخەدا کاریگەرییەکی ئەوتۆی نییە. دەبێ یەکینەی سەربازیی تایبەتی مەشقپێکراو و خاوەن ورەی بەرز بەکاربێت.

---

(1) Couve DE MURVILLE

(٢) لە زمانی دیپلۆماتیکی فەرەنسیدا ئەو کاتە لە باتی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست زیاتر ڕۆژهەڵاتی نزیکیان بەکارهێناوە. وەرگێڕ

بە وتەی نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی[وەزارەتی دەرەوەی بەریتانیا] هێزەکانی حکومەت ڕانەهاتوون بەم جۆرە ئەرکە، زۆر کەم مەشقیان پێکراوە، زۆربەیان سەرکووتی کوردە ڕاپەڕیوەکانیان پێناخۆشە و بە هاووڵاتی خۆیانیان دەزانن.

لە لایەنی کوردەوە، مەلا مستەفا بارزانی توانیویەتی هەندێ لە عەشیرەتەکان لە پێناو ئامانجی خۆیدا تەیار بکات. ئەم عەشیرەتانە لە ڕوانگەی بەریتانیاییەکانەوە گرنگن. لە ناو خودی[ڕژێمی] عێراقدا، کەس پشتیوانی لە بزووتنەوەی کورد نەکردووە، بەڵام ژێربەژێر هەندێ لایەنی ڕکابەری ژەنەڕاڵ قاسم، بەتایبەت حزبی شیوعی(بەشێوەی نهێنی) ڕاپەڕینەکەیان بەکار هێناوە، هەرچەند یەکێتی سۆڤیەت هیچ هانی ڕاپەڕینەکەی نەداوە. هیچ شتێک نییە کە نیشان بدات ڕوسیا چەکوچۆڵ و لۆجستیک بۆ ڕاپەڕیوەکان دابین بکات، چونکە چەکوچۆڵەکانیان بەدەگمەن ڕووسین، جگە لەو سەربازانە کە ژمارەیان زۆرە و چەند مانگێکە بە چەکی ڕوسییەوە ڕادەکەن و دەچنە ڕیزی کوردەکانەوە.

لەپەیوەندی لەگەڵ ئاکام و ئەنجامەکانی ئەم مەسەلەیە بۆ پێگەی ژنەراڵ قاسم، نووسینگەی ڕۆژهەڵات پێیوانییە ئەوەندە گرنگ بێت کە ببێتە هۆی تێکدانی ڕژیم و ڕووخانی. پێیانوایە ئەمە کێشەیەکی نوێیە کە بە سەر کێشەکانی دیکەدا زیاد دەبێت وەک: کێشە ئابوورییەکان، کەمبوونی خەلەوخەرمان، ناڕەزایەتی و خەمساردیی ڕووناکبیر و نوخبە و چینی بورژوای ناوین. ئەوە بۆ چوار ساڵ دەچێت ژەنەڕاڵ قاسم لە بارودۆخێکی هاوشێوەدا حکومەت دەکات و بەپێچەوانەی پێشبینییەکان، نەڕوخاوە. قاسم ئەمڕۆکە زۆر گۆشەگیرە، خۆی لە هەموو شتێک بەدور دەگرێت و سەرجەم ئەو لایەنانەی لە ناو سوپا لابردووە کە لەوانەیە بتوانن ببن بە ڕکابەری. لە مەیدانی سیاسیشدا هەروای کردووە. قاسم ئەوەندە بە پارێزەوە هەڵسوکەوت دەکات، تەنانەت وەک فەرماندەی گشتی کەسی بۆ ئۆپەراسیۆنەکانی کوردستان دانەناوە، چونکە دەترسێت بەشێک لە سوپا دژی دەسەڵاتەکەی لە بەغدا هەڵبگەڕێنەوە.

لەپەیوەندی لەگەڵ ئەگەری ڕووخانی ژنەڕال قاسم، نووسینگەی دەرەوە پێیوایە دوورە شیوعیەکان بتوانن دەسەڵات بگرنەدەست، بەڵکوو زیاتر لایەنە ناسیونالیستە[عەرەبەکان]کانن کە زۆرترین شانسیان هەیە بگەن بە دەسەڵات و

دەوڵەتێکــی کاتبەڕێوەبــەر- ئینتیقالــی- وەک ئــەوەی [بەعســی] ســوریا پێکبێنــن.

لـە کۆتاییـدا نووسـینگەی ڕۆژهـەڵات ئامـاژەی بـەوە کـرد لـە کاتـی سـەفەری بینبێڵلا بـۆ بەغـدا، هەنـدێ لایەنـی لایەنگری [جەمـال عەبـدول] نـاسر لـە فڕۆکەخانـەی بەغـدا خۆپیشـاندانیان کـردووە و کۆمەڵێکیـان دەستبەسـەر کـراون. ئێمـە زۆر گرنگـی بـەم پێشـهاتە نادەیـن کـە لـە لایـەن حکومەتـی مـسرەوە گـەورە کراوەتـە. نووسـینگەی دەرەوە پێیوایـە شۆڕشـێکی نـوێ لـە بەغـدا هیـچ قازانجێکـی بـۆ سـەرۆک نـاسر نابێـت.

ژ.دۆکۆغسێژ

لە باڵوێزی فەڕەنسا لە بەریتانیا بۆ:

وەزیری دەرەوە[ی فەڕەنسا]، جەنابی کوڤ دۆ مۆغڤیل[١]

بەڕێوەبەرایەتی بەشی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک

لەندەن

٢٧ی تەمووزی ١٩٦٢

بۆ ئاگاداری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تاران و ئەنقەرە

بابەت: پارتی دیموکراتی کوردستان داوای پشتیوانیی فەڕەنسا لە شۆڕشەکەی دەکات

ڕۆژی ٢٧ی تەمووز کەسێک بە ناوی بەڕێز مستەفا موحەمەد قەرەداغی کە خۆی وەک نوێنەری پارتی دیموکراتی کورد[ستان] ناساند سەردانی باڵوێزخانەکەمانی کرد و ئەم یادداشتنامەیەی لەلایەن ئەم حیزبەوە تەسلیم بە ئێمە کرد. ناوبراو لەپێشەوە داوای بینینی ئێمەی کردبوو بۆ ئەوەی باسی تەوەری دیدارەکەی بکات. یەکێ لە هاوکارەکانم پێشوازی لە بەڕێز قەرەداغی کرد. قەرەداغی کارمەندی وەزارەتی دەرەوەی عێراقە و تا ئەم دوایانە کونسوڵی عێراق بووە لە شاری لاگۆس [لە نێجیریا]. قەرەداغی وتی وازی لە پۆستەکەی هێناوە بۆئەوەی ژیانی خۆی تەرخان بکات بۆ خەباتی کورد دژی دەوڵەتی عێراق. ناوبراو وتی: "لە چەند هەفتە لەمەوپێشەوە ژمارەی ئەو کارمەند و ئەفسەرە کوردانەی دەستیان لە کارکێشاوەتەوە ڕۆژ بەڕۆژ زیاتر بووە. ڕاپەڕینی کورد دژی هێزەکانی ژنەڕاڵ قاسم تا ئەم ئانوساتە سەرکەوتوو بووە. ئێستا مەلا مستەفا بارزانی ناوچەیەکی شاخاوی گەورەی بەدەستەوەیە و سەرجەم عەشیرەتەکان پشتیوانی لێدەکەن."

بەڕێز قەرەداغی وتی ئەمە تەنیا قۆناخی دەستپێکی خەباتی کورد بووە، لە داهاتوودا مەلا مستەفا سڵ ناکاتەوە لە هێرشکردن بۆ سەر شاری کەرکووک و

(1) Couve DE MURVILLE

مووسڵ، ئەگەر ئیمکان و چەکوچۆڵی پێویستی هەبێت، بەڵام لە بارودۆخی ئێستادا تەنیا بە شێوەی پێشمەرگەیانە خەبات دەکات کە لەم بوارەدا زۆر سەرکەوتوو بووە و بەرپەرچی هێرشە گەورەکانی سوپای عێراقی داوەتەوە.

هاوکارەکەم دەربارەی پەیوەندییەکانی ڕاپەڕینی کورد لەگەڵ کەمینەکانی دراوسێ پرسیاری کرد.[١] بەڕێز قەرەداغی وتی بە ڕەزامەندی کاربەدەستانی ئێران، کوردەکانی ئێران پەنا و یارمەتی پێشمەرگەکانی بارزانییان داوە. ناوبراو وتی دەوڵەتی ئێران پێیخۆشە ڕژێمی ژەنەڕاڵ قاسم توشی کێشە و تەنگوچەڵەمە بێت، بۆیە ژێربەژێر پشتیوانی لە ڕاپەڕیوەکان دەکات کە بۆ ئۆتۆنۆمی کوردستانی عێراق خەبات دەکەن و زۆر گرنگی بە کۆنترۆڵکردنی سنوورەکانی نادات. ئەمە کارئاسانییەکی باشە بۆ کوردە ڕاپەڕیوەکان. بەهەرحاڵ ئێمە نازانین قەسد و نیازی ڕاستەقینەی حکومەتی ئێران چییە. ئەگەر کێشەی کورد و عێراق ببێتە هۆی ڕووخانی ڕژێمی قاسم، ئێران یەکسەر هەڵوێستی خۆی دەگۆڕێت و هەمان سیاسەتی هەمیشەیی خۆی دەگرێتەوەبەر. شا بیرەوەری و وانەکانی کۆماری کورتخایەنی مهابادی لەبیرنەچووە.

حکومەتی تورکیا هیچ چەشنە یارمەتییەکی بزووتنەوەی مەلا مستەفا بارزانی نادات. بە وتەی بەڕێز قەرەداغی، لە پەیوەندی لەگەڵ کێشەکەدا دەوڵەتی تورکیا ئەمدوایانە پەیامی هاوخەمی و هاودەردی ناردووە بۆ دەوڵەتی عێراق. ناوبراو وتی سۆڤیەت هیچ پشتیوانی لە خەباتی کورد ناکات و بەردەوام پشتیوانی لە ڕژێمی قاسم دەکات. بەپێچەوانەوە، حزبی شیوعی عێراق لایەنی ڕاپەڕینی کوردی گرتووە.

لە قۆناخی ئێستای خەباتدا، پارتی دیموکراتی[کوردستان] زۆر پێویستی بە یارمەتی مادی و مەعنەویی دەرەوە هەیە، داوای لە فەڕەنسا کردووە یارمەتیان بدات، چونکە وڵاتی ئێمە باش کێشەی کورد دەناسێت و ئەوکاتەی ئێمە سەرپەرەشتی وڵاتی سوریامان کردووە هۆگری مەسەلەی کورد بووینە، کەوابوو هیوادارن ئێمە لە ڕێگای

(١) مەبەستی کوردەکانی پارچەکانی دیکەی کوردستانە. هەمیشە یەکەم پرسیارێک کە کاربەدەستانی فەڕەنسا و ئەمریکا و وڵاتانی دیکە لە نوێنەرانی شۆڕشی کوردیان کردووە ئەوە بووە کە ئێوە چی پەیوەندییەکتان بە کوردی ئێران و بەتایبەت تورکیاوە هەیە، و چی پەیوەندییەکتان لەگەڵ سۆڤیەت هەیە. وڵاتانی ڕۆژئاوا زۆر خەمی یەکپارچەیی خاکی ئێران و بەتایبەت تورکیای هاوپەیمانیان خواردووە. وەرگێڕ

دیپلۆماتیکەوە، بەتایبەت لە نەتەوە یەکگرتووەکان، پشتیوانی لە دۆزی نەتەوەی کورد بکەین. وادیارە ئەم داواکارییە پێشکەش بە کۆماری فیدراڵی ئەڵمانیا و ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکاش کراوە.

هاوکارەکەم هیچ هەڵوێستێکی دەربارەی بۆچوونەکانی بەڕێز قەرەداغی دەرنەبڕی، تەنیا وتی داواکارییەکەی دەنێرێت بۆ وەزارەتی دەرەوە.

نوێنەرەکەی پارتی دیموکراتی کورد[ستان] وتی لە لەندەن دەچێت بۆ شوێنێکی دیکە کە ناتوانیت ناوی ببات، ئەگەر دەوڵەتی فەڕەنسا بیەوێت وەڵامی داواکارییەکەی بداتەوە باشترە لەگەڵ ئەمیر بەدرخان کە دانیشتووی پاریسە، پەیوەندی بگرێت.

ژ.دۆکۆغسێژ

تێبینی: بەڕێز قەرەداغی ساڵی ١٩٥٤ لە زانکۆی کالیفۆڕنیا خوێندنی تەواو کردووە لە قۆناخی بەکالۆریۆس و ماستەر لە زانستە سیاسییەکان. پێشتر بەڕێوەبەری بەشی کاروباری نەتەوە یەکگرتووەکان بووە لە وەزارەتی دەرەوە لە بەغدا. تا ساڵی ١٩٦١ کونسوڵی عێراق بووە لە پراگ، ئێستا کونسوڵی عێراقە لە لاگۆس، وڵاتی نیجیریا. لە ماوەی پشووی ساڵانەیدا سەردانی لەندەنی کردووە، ئەم داواکارییەی پێشکەش کردووە بە بەڕێز باڵوێزی فەڕەنسا لە بەریتانیا لە لەندەن.

لەندەن

٢٦ی تەمووزی ١٩٦٢

پەراوێزی وەرگێڕ:

قەرەداغـی بـە زمانـی دیپلۆماسـی نامەیەکـی دورودرێـژی پێنـج لاپەڕەیـی بـە زمانـی ئینگلیـزی نووسـیوە بـۆ باڵوێـزی فەڕەنسـا لـە لەنـدەن. نامەکـەم لـەم چەنـد خاڵـە سـەرەکییەدا کـورت کردووەتـەوە:

(سەرباز و ئەفسەرە کوردەکان ڕۆڵی باڵایان لە کودەتای سەربازی ١٤ی تەمووز گێڕاوە. عەبدولکەریم قاسم لە سەرەتای دەسەڵاتەوە کۆمەڵێک مافی داوە بە کورد، بەڵام کەمکەم سیاسەتی دووبەرەکی ناناوەی نیو کوردی گرتوەتە بەر بۆ ئەوە حوکمی عێراق بکات. لەپێناو مافەکانی کورددا پارتی دیموکراتی کوردستان سوپای ئازادیخوازی کوردستانی بە ڕابەرایەتی ژەنەڕاڵ مەلا مستەفا بارزانی ڕێکخستووە و لە هەموو شەڕەکاندا سەرکەوتوو بووە و سوپای عێراقی شکاندوە و کۆنترۆڵی زۆربەی ناوچە کوردنشینەکانی بەدەستەوە گرتووە. ئەگەر لایەنە دەرەکییەکان پێداویستییە مۆدێرنەکانی سوپای ئازادیخوازی کوردستان دابین بکەن و یارمەتی ماددیی بدەن، کۆنترۆڵی سەرجەم ناوچەکانی کوردستان دەکات و دەتوانێت بەرەوە باشوور بچێتە پێش و کۆتایی بە دەسەڵاتی قاسم بهێنێت. کاتێک فەڕەنسا سەرپەرشتی وڵاتی سوریا و لوبنانی کردووە، چالاکیی سیاسی و کولتووری کورد دەستپێکردووە و بوژاوەتەوە. فەڕەنسا هەمیشە پشتیوانی لە کورد کردووە و ئازادیی کوردی خواستووە. بەهۆی گوشارەکانی فەڕەنسا بووە کە پەیماننامەی سێڤر دانی بە سەربەخۆیی کوردستاندا ناوە. ئەگەر بزووتنەوەی ئۆتۆنۆمیخوازی کوردستان سەربکەوێت، دەبێت بە خاوەنی سەرجەم سەرچاوەکانی نەوتی عێراق و بەشی نەوتی فەڕەنسا مسۆگەر دەکات. قاسم دەیەوێت دەست بە بەشی نەوتی فەڕەنسادا بگرێت. عەرەبەکان هەمیشە بە چەک و پارە و دابینکردنی پێداویستی، پشتیوانیان لە بزووتنەوەکان دژ بە فەڕەنسا لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و باکووری ئەفریقا کردووە. لە حوزەیرانی ١٩٦٢ قاسم بە ئاشکرا ڕایگەیاندووە عێراق تا ئێستا ٨ میلیۆن پوندی داوە بە شۆڕشی جەزاییر و چەکوچۆڵ و تەقەمەنی بۆ دابین کردووە. دەبێ دەوڵەتی فەڕەنسا بەرپەرچی هەڕەشەکانی قاسم بداتەوە لەڕێگای پشتیوانیکردنی مادی و مەعنەوی لە بزووتنەوەی کورد کە خەبات دەکات بۆ ئۆتۆنۆمی نیشتمانی لە چوارچێوەی کۆماری عێراقدا. هیوادارین دەوڵەتی فەڕەنسا بتوانیت وەڵامی داواکاریەکانمان بداتەوە. لە کۆتاییدا ئەوپەڕی ڕێز و سوپاسی خۆمان پێشکەشی گەلی فەڕەنسا دەکەین.)

تێبینیی وەرگێڕ:

مستەفا محەمەد عەبدولڕەحمان حسێن ئاغا ناسراو بە مستەفا قەرەداغی و سالار قەرەداغی ساڵی ١٩٢١ لە سلێمانی لەدایک بووە، یەکەم کورد بووە ساڵی ١٩٤٧ بۆ خوێندن چووەتە ئەمریکا. ساڵی ١٩٦٢ چووەتە ناو شۆڕشی کوردستان، ساڵی ١٩٦٤ بووە بە ئەندامی سەرکردایەتی شۆڕش و ئەندامی سەرکردایەتیی پارتی دیموکراتی کوردستان. ساڵی ١٩٦٦ نازانم لەبەر چی هۆکارێک لە شۆڕش دەرکراوە، پاش ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ لە باڵوێزخانەی عێراق لە ئەندونیزیا دەست بە کار بووە. ساڵی ١٩٧٣ وەک پەنابەر چوەتە ڕۆمانیا و پاشان ئەمریکا. ساڵی ٢٠٠٤ لە ئەمریکا کۆچی دوای کردووە، لە زێدی خۆی، قەرەداغ، نێژراوە. کۆمەڵێک کتێب و شانۆنامەی بڵاو کردوەتەوە.

لە باڵوێزی فەڕەنسا لە بەریتانیا بۆ:

وەزیری دەرەوەی[فەڕەنسا]، جەنابی کوڤ دۆ مۆغڤیل

بەڕێوەبەرایەتی بەشی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک

لەندەن

٢٤ی ئابی ١٩٦٢

بۆ ئاگاداری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەیروت و واشنتۆن

بابەت: داهاتووی ڕاپەڕینی کورد

ڕۆژنامەکان و ڕاگەیاندنەکان ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر دوایین هەواڵەکانی ڕاپەڕین بڵاودەکەنەوە. لەگەڵ ئەوەشدا چەند هەفتەکەیە زۆر باسی ڕاپەڕین ناکرێت، بەڵام بەهۆی ئەو پرۆپاگەندەیە کە بۆی دەکرێت دیسان لە ناوخۆی عێراق و ئاستی نێونەتەوەییدا دەنگدانەوەی بووە.

هاوکارێکم ئەمدواییە پرسیاری لە وەزارەتی دەرەوەی [بەریتانیا] کرد، چی زانیارییەکی نوێیان لە بەغداوە دەربارەی ڕاپەرینی کورد پێگەیشتووە. وەزارەتی دەرەوە ئاگاداری ڕاپۆرتەکەی هەواڵنێری ڕادیۆی لۆزان، بەڕێز ڕیچاغد ئاندغێ نەبوو کە ماوەی شەش هەفتە لە کوردستانی عێراق ماوەتەوە و کۆمەڵێک زانیاری ڕۆژنامەنووسیی کۆکردووەتەوە، کە ئاسان نییە بزانین چەندە ڕاستن. هیچ گومان لەوەدا نییە ڕاکردنی پۆلیس و سەرباز و ئەفسەرە[کوردە]کان زیادی کردووە: باس لە ڕاکردنی نزیکەی ٢٠٠ کەس لە مانگێکدا دەکەن. ڕاپەڕیوەکان ئێستا چەکوچۆڵێکی زۆریان لە چنگی هێزەکانی پۆلیس و سوپا دەرهێناوە، لەوانە چەکی سووک، چەکی ئۆتۆماتیک و تەنانەت بیکەیسیبیەکیش. زۆربەی عەشیرەتەکان چوونەتە پاڵ مەلا[مستەفا بارزانی]، هەندێکیان، بەتایبەت زێبارییەکان، هێشتا نەیاری بارزانین.

کەوابوو بە لەبەرچاوگرتنی ئەم هۆکارانە ئایا دەتوانین بڵێین پارسەنگی هێز بەلای کوردە قورسایی دەکات؟ پێمانوانییە نە کورد و نە ڕژێمی عێراق ئەوەندە

هێزیـان هەبێـت، بتوانـن ئیـرادەی خۆیـان بـە سـەر ئـەوی دیکـەدا بسـەپێنن. سـوپای عێـراق نیشـانی داوە ناتوانیـت ڕاپەڕینـی کـورد سـەرکوت بـکات، لەگـەڵ ئـەم جـۆرە شـەڕەدا ڕانەهاتـووە کـە بەریتانیاییـەکان بـاش دەیناسـن، یانـی شـەڕ لەگـەڵ عەشـیرەتەکان کـە هەموویـان چەکـدارن و دوژمنـی حکومەتـی عێراقـن. سـەربازانی عێـراق چەکوچۆڵـی زۆر باشـیان هەیـە، بـەڵام بـاش فەرماندەیـی ناکرێـن و توانایـی شـەڕکردنیان کەمـە.

لەلایەکـی دیکـەوە پرسـیارەکە ئەوەیـە، ئایـا بارزانییـەکان تەنانـەت ئەگـەر هەمـوو عەشـیرەتەکان پشـتیوانیان لێبکـەن دەتوانـن لـە دەشـتەکاندا سـوپای عێـراق ببەزێنـن و بـن بـە هەڕەشـە بـۆ ناوچـە دەشـتەکانی دیجلـە و فـورات؟ بێگومـان نەخێـر. کـورد لـە ئاسـتی نێونەتەوەییـدا پشـتیوانی لێناکرێـت. بێگومـان دەتوانـن پشـت ببەسـتن بـە پشـتیوانی و هاوخەمـی کوردەکانـی ئێـران و تورکیـا، بـەڵام بـە بۆچوونـی وەزارەتـی دەرەوە، دەوڵەتـی ئێـران و عێـراق بـەردەوام چاودێـری دوایيـن پێشـهاتەکان دەکـەن و بـە هیـچ شـێوەیەک ناهێڵـن ڕووداوەکانـی کوردسـتانی عێـراق کار بکاتـە سـەر کوردەکانـی خۆیـان و کوردسـتانی سـەربەخۆ دروسـت بێـت. دەتوانیـن بڵێیـن ڕۆژهـەڵات[1]، ناڕاسـتەوخۆ پشـتیوانیی مەعنـەوی لـە مـەلا مسـتەفا دەکات، چونکـە نەتەنیـا سـۆڤیەت، بەڵکـوو هەنـدێ ئیزگـەی ڕادیـۆی[کۆمۆنیسـت]ی ئەملاوئـەولا وەک ئـەوەی بەرلینـی ڕۆژهـەڵات [2]، کـە بـۆ ڕۆژهەڵاتـی ناوەڕاسـت پەخـش دەکرێـت، ڕەخنـە لـە سیاسـەتەکانی ژەنـەڕاڵ [عەبدولکەریـم] قاسـم دەگـرن. بێگومـان ئـەم شکسـتهێنانە گـەورە سـەربازییەی ژەنـەڕاڵ قاسـم وەک شکسـتهێنانەکەی ئیسـپانییەکان لـە ڕیـف[3] لـە ١٩٢٥دا، کە دەتوانێـت ئەنجامی خراپـی بـۆ حکومەتەکـەی لـە بەغـدا هەبێـت.

ئێسـتا بارودۆخەکـە ئاڵـۆزە و پیلانگێـڕی زۆرە. کۆمەڵێـک گـروپ و نیمچـە گروپـی جۆراوجـۆری ئۆپۆزیسـیۆن (بەعسـی، لایەنگـری [جەمـال عوبـدول] نـاسر، کۆمۆنیسـت و هتـد) ئەمدواییـە هاتوونەتـە مەیـدان و تاڕادەیەکـی زۆر لایەنگـری لـە بیرۆکـەی زیندووکردنـەوەی حکومەتـی هاشـمیان خسـتوەتە پەراوێـزەوە. وەزارەتـی دەرەوە چاوەڕوانـی ئەمـە نـاکات، چونکـە سـەرجەم ڕووناکبیرانـی عێـراق و بەشـێکی گـەورەی

(١) مەبەستی سۆڤیەتە. وەرگێڕ

(٢) مەبەستی ڕادیۆی (پەیکی ئێران)ی حیزبی تودەی ئێرانە کە شیوعی بووە. وەرگێڕ

(٣) ڕیف ناوچەیەکی کەنارئاوی وڵاتی مەغریبە. وەرگێڕ

ئەفسەرانی سوپا دژی حکومەتی پاشایەتین و بە داردەستی بەریتانیای دەزانن. ئێستا خەڵک زۆر گلە و گازندە [لە حکومەتی پاشایەتی ناکات]، چونکە بارودۆخی ناسەقامگیری ئێستا لەگەڵ ئەوەی سەردەمی پێشوو بەراورد دەکەن. بەهەرحاڵ سەرجەم چالاکییە سیاسییە ناحکومییەکان ژێربەژێر دەکرێت. نەیارانی قاسم لە نێو خۆیاندا زۆر پەرش و بڵاون و دووره بتوانن هەوڵەکانیان چڕ بکەنەوە بۆ ڕووخاندنی دیکتاتۆری عێراق.

شارەزایانی نووسینگەی کاروباری جیهانی عەرەب لە باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکان [لە بەریتانیا] کە کوردستان باش دەناسن، کۆمەڵێک تێبینیی تاکەکەسییان خستوەتە بەردەم هاوکارەکەم:

سەرەڕای پشتیوانی نەکردنی دەرەوە، کورد توانیویەتی کێشەی خۆی بە دەرەوە بناسێنێت و نوێنەرەکانیان کاریگەریی باشیان هەبووە لە واشنتۆن و نیۆیۆرک. وەزارەتی دەرەوەی[ئەمریکا] ئەمیر بەدرخان، کە دانیشتووی پاریسە، بە کەسایەتییەک دەزانێت کە زۆرترین نوێنەرایەتی ناسیونالیزمی کورد دەکات. لەگەڵ ئەوەشدا وادیارە ڕێکخستنی دەرەوەی ڕاپەڕین نەیتوانیوە پەیوەندی بگرێت بەو وڵاتەی[١] کە ڕاپەڕینەکە بە بزووتنەوەیەکی ئازادیخوازی نیشتمانیی ڕاستەقینە دەزانێت.

لە کۆتاییدا ئەم ڕاپەڕینە تەنیا پاشاگەردانییەکی خراپکارانەیە.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە مۆسکۆ لەتیلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ٣١ی ئاب، ئاماژەی بەوە کردووە: "دەوڵەتی سۆڤیەت هێشتا بیدەنگە لە ئاست کێشەی نێوان کورد و دەوڵەتی عێراق. وادیارە بۆ سۆڤیەت زەحمەتە هەڵوێستی خۆی لەم پەیوەندییەدا ڕابگەیەنێت."

(١) وادیارە مەبەستی سۆڤیەتە. وەرگێڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٢٥ی ئابی ١٩٦٢

تاران

بابەت: سوپای عێراق بە هەموو هێزییەوە هێرش دەکاتە سەر پێشمەرگەکانی بارزانی

بە وتەی کاربەدەستێکی فەرمیی ئێران کە زۆر لە نزیکەوە بەدواداچوون بۆ کێشەی کورد دەکات، ژەنەڕاڵ قاسم خۆی ئامادە دەکات هێرشێکی گەورە بکاتە سەر هێزەکانی مستەفا بارزانی. سەرجەم یەکینەکانی سوپای عێراق لە باشوور پاشەکشەیان پێدەکرێت و بەرەو باکوور دەنێردرێن بێ ئەوەی کار بکەنە سەر ئاسایشی بەغدا. هێزەکە دەکرێت بە دوو بەش: بەشێک بۆ پاراستنی جادەی سلێمانی- ڕواندوز، ئەوی دیکە لە سەر جادەی زاخۆ- ئامێدی لە پاڵ سنووری تورکیا پێشڕەوی دەکات. بەهۆی نەبوونی ڕێگای پەیوەندی لەم ناوچەیە، ئەم ئەرکە ئاسان نابێت.

سوپای عێراق پشتیش بەو عەشیرەتانە دەبەستێت کە لەگەڵ مەلا مستەفا ناکۆکن و بڕێکی زۆر چەکوچۆڵیان دەداتێ.

ئامانج لەم ئۆپەراسیۆنانە ئەوەیە هێڵی پەیوەندی ڕاپەڕیوان لەگەڵ دەرەوە بپچڕێندرێت. بە وتەی سەرچاوە ئێرانییەکە، کوردە ڕاپەڕیوەکان بە پشتیوانی کوردی تورکیا و ئێران توانیویانە سیستمێکی پەیوەندیگرتن بۆ بەدەستهێنانی پێداویستیەکانیان دروست بکەن. ئەمە خاڵێکی گرنگە کە سەرچاوە ئێرانییەکە دەڵێت کوردی ئێران هاوکاری هێزەکانی بارزانی دەکەن.

سەرچاوە ئێرانییەکە خۆی لە وەڵامدانەوە ئەو پرسیارەی من بوارد کە ئەگەری چەندە ئەم هێرشەی عێراق سەربکەوێت، تەنیا وتی هێرشەکە چەند ڕۆژی دیکە دەستپێدەکات. بە بۆچوونی ئەو، ئەمە دوایین کارتە بە دەست ژەنەڕاڵ قاسمەوە، ئەگەر سەرنەکەوێت ئەنجامی زۆر خراپی بۆ دەسەڵاتەکەی لە بەغدا دەبێت. بەهۆی

مەسـەلەی ڕاپەڕینـەوە، ئێسـتا وردە وردە گرنگـی بـە مەسـەلەی کـورد لـە ئەوڕوپـا و ویلایەتـە یەکگرتـووەکان دەدرێـت. سـەرچاوە ئێرانییەکـە بـە ڕووترشـییەوە وتـی (ئێسـتا کوردسـتانی عێـراق پـڕ بـووە لـە ڕۆژنامەنووسـی بیانـی).

لـەم بارودۆخـەدا کاربەدەسـتانی ئێران وەک پێشـوو لـە نزیکەوە چاودێـری ڕووداوەکان دەکـەن. سـوپای[ئێران] لـە سـەر سـنوور لـە ئامادەباشـیدایە، بـەڵام یارمەتـی هێزەکانـی ژەنـەڕاڵ قاسـم نـادات. سـوپای ئێـران لـە نـاو خاکـی ئێرانـدا دوو بنکـەی تەندروسـتی دانـاوە بـۆ تیمارکردنـی برینـدارە کـوردە [عێرقییـەکان]. بۆیـە هەنـدێ کـوردی ئێـران پێیانوایـە حکومەتـی ئێـران یارمەتـی مـەلا مستەفا دەدات. بێگومـان مـەلا مستەفا لەگـەڵ کاربەدەسـتانی ئێـران پەیوەنـدی گرتـووە و نوێنەرەکانـی بـەردەوام جەختیـان کردووەتـەوە کـە تەنیـا بـۆ ئۆتۆنۆمـی خەبـات دەکـەن، نـە سـەربەخۆیی.

لـە کۆتاییـدا دەبـێ بڵێـن بەشـی پڕۆپاگەنـدەی حکومەتـی ئێـران[1] تـازە ئێزگەیەکـی ڕادیـۆی بەهێـزی لـە کرماشـان کردووەتـەوە کـە چەنـد کاتژمێـر لـە ڕۆژدا بەرنامـە بـە چەنـد زاراوە پەخـش دەکات بۆئـەوەی سـەرنجی کوردەکانی ئێـران و وڵاتانـی دیکـە بـەرەو لای خـۆی ڕابکێشـێت. لەوانەیـە حکومەتـی تورکیـاش ئێزگەیەکـی ڕادیـۆی هاوشـێوە لـە دیاربەکـر دابمەزرێنێـت، یـان لەوانەشـە تـازە دایمەزراندبێـت.

لێسکۆ

(١) مەبەستی ڕادیۆ و تەلەڤزیۆنە. وەرگێڕ

پەراوێزی وەرگێڕ:

لێژنـەی فەڕەنسا لـە ئەنجوومەنـی ئاتلانتیکـی باکـوور لە پەیامێکـدا بـۆ بەڕێوەبەرایەتی بەشـی ڕۆژهەڵاتـی نزیکـی وەزارەتـی دەرەوە لە ١١ی کانونـی یەکەمی ١٩٦٢ ئامـاژەی بەوە کـردووە: "لێژنـەی ئیتالیـا لـە کۆمیتـەی سیاسـیی ئەنجوومـەن ڕایگەیانـدووە ڕابەرایەتیـی ڕاپەڕینـی کـورد یادداشـتێکی تەسـلیم بـە هەنـدێ کاربەدەسـتی بیانـی کـردووە، تێیـدا ئامـاژەی بـەوە کـردووە حکومەتـی عێـراق دانیشـتوانی سـیڤیلی ناوچـەی باکـوور و باکـووری ڕۆژهەڵاتـی کوردسـتانی[عێراقی] ئـاگادار کردووەتـەوە کـە دەبـێ گوندەکانیـان چـۆڵ بکـەن. لـە یادداشـتنامەکەدا هەروەهـا باسـی ئـەو ئۆپەراسـیۆنە سـەربازییانە کـراوە کـە سـوپای عێـراق بەتەمایـە بەمزوانـە ئەنجامـی بـدات".

وەزارەتی دەرەوەی [فەڕەنسا]

نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢١ی ئەیلوولی ١٩٦٢

بابەت: سیاسەتی فەڕەنسا سەبارەت بە ئۆتۆنۆمی کورد

بۆ زانیاریی: نووسینگەی نوێنەرایەتی فەڕەنسا لە نەتەوە یەکگرتووەکان و ڕێکخراوە نێونەتەوەییەکان

ئێمە پێمانوایە باش دەبێت تیلیگرامی باڵوێزخانەکەمان لە لەندەن لە بەرواری ٢٠ی ئەیلوول دەربارەی کێشەی کورد بۆ نیۆیۆرک بنێرین بۆ ئەوەی لێژنەی فەڕەنسا، بەریتانیا و ئەمریکا لە نەتەوە یەکگرتووەکان ڕێکبکەون بۆئەوەی هەڵوێستێکی هاوبەشیان هەبێت ئەگەر هات و کێشەی کورد لە نەتەوە یەکگرتووەکان خرایەڕوو.

هەروەها باش دەبێت باسی ئەو هۆکارانە بکەین کە بەڕێز سیدۆکس[1] بە نهێنیپارێزییەکی زۆرەوە دەربارەی کێشەی کورد خستوویەتیەڕوو. ڕوونە کە کێشەی ئێمە ئەوەیە چۆن لەگەڵ هەستیاربوون و حەساسییەتی ئەو وڵاتانە هەڵسوکەوت بکەین کە کورد تێیاندا دەژی، بەتایبەت تورکیا و ئێران کە پەیوەندی دۆستانەمان لەگەڵیاندا هەیە. لەلایەکی دیکەوە ناتوانین حەساسیەتی دەوڵەتی عێراقیش پشتگوێ بخەین، چونکە لەوانەیە پەیوەندیمان لە داهاتوودا لەگەڵی هەبێت و هەروەها بەهۆی بەرژەوەندییە بەرچاوەکانمان لە بەشەکەمان لە کۆمپانیای نەوتی عێراق.

هەرچەند مستەفا بارزانی ئەمدواییانە لە گفتوگۆکانیدا هەستوسۆزی خۆی بۆ ڕۆژئاوا دەربڕیوە، بەڵام دەبێ ئاگادار بین بزووتنەوەکەی، کە بارودۆخی ئێستای ناوچەی تێکداوە، نەبێت بە داردەستی یەکێتیی سۆڤیەت. بەهەرحاڵ بیرۆکەی ئۆتۆنۆمی کوردستان، هەرچەند ئێمە هەستوسۆزمان بۆ ئەمجۆرە بزووتنەوە

(1) SYDOUX

نەتەوەییانــە هەیــە، لــە بارودۆخــی ئێســتادا خــەون و خەیاڵــە، چونکــە درز و ناکۆکــی قــوڵ لــە نێوعەشــیرەتە کوردەکانــدا هەیــە و ناوچــەی [کوردســتان] گەشــەی نەکــردووە. ئــەم بۆچوونــە لەگــەڵ ئــەو بۆچوونــە یەکدەگرێــت کــە ئەمدواییــە وەزارەتــی دەرەوەی ئەمریــکا بــۆ باڵوێزخانەکەمــان لــە واشــنتۆن باســی کــردووە.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە مۆسکۆ بۆ:

وەزارەتی دەرەوە، پاریس

١٥ی تشرینی دووەمی ١٩٦٢

بابەت: هەڵوێستی حکومەتی سۆڤیەت سەبارەت بە ڕاپەڕینی کورد

تا ئەمڕۆ ڕۆژنامەکانی سۆڤیەت لە ئاست ڕاپەڕینی کورد بێدەنگ بوون، بەڵام ئەمڕۆ، ١٥ی تشرینی دووەم، ڕۆژنامەی پراڤدا[١] بێدەنگی شکاند و لە زمانی ئاژانسی هەواڵی (تاس)ەوە هەڵبژاردەی وتارێکی ڕۆژنامەی لوبنانی (الهدف)ی لە ژێر ناوی (درۆ و دەلەسەکانی ڕۆژنامەکانی ڕۆژئاوا دەربارەی پێگەی کوردەکانی عێراق) بڵاوکردەوە. لەم هەواڵەدا لە زمانی جێگرێکی بارزانییەوە کە لە دیمەشق لەگەڵ ڕۆژنامە لوبنانییەکە قسەی کردووە و ناوەکەی ئاشکرا نەکراوە، قسەکانی (دانا ئیشمیتس)، هەواڵنێری ڕۆژنامەی (نیویۆرک تایمز) بە درۆ خراوەتەوە کە هاوینی پار سەردانی کوردستانی کردووە. جێگرەکەی بارزانی بەتایبەت وتوویەتی بارزانی نایەوێت وڵاتێکی سەربەخۆ دابمەزرێنێت کە هەموو کوردەکانی عێراق، ئێران، سوریا و تورکیا لەخۆبگرێت. هەروەها وتوویەتی ڕابەری شۆڕشی کورد تەنیا داوا دەکات [عەبدولکەریم] قاسم ڕێز لە ئۆتۆنۆمی کوردی عێراق بگرێت بەو شێوەیەی یاسای کاتیی ١٩٥٨ دانی پێداناوە، هەرچەشنە شرۆڤەیەکی دیکە بۆ قسەکانی بارزانی مەبەستدارە و دەستی ئیمپیریالیستەکانی تێدایە کە دەیانەوێت[هەندێ لایەن] زیاتر دژایەتی بارزانی بکەن، بەتایبەت [دەوڵەتی] ئێران، تورکیا و سوریا.

جێگرەکەی بارزانی هەروەها جەختی کردووەتەوە کە ئینگلیز هەوڵ دەدات ڕاپەڕینی کورد بۆ گوشارخستنە سەر قاسم بەکاربێنێت، بۆئەوەی قاسم لە هەڵوێستەکانی دەربارەی مەسەلەی کوەیت و کۆمپانیا گەورەکانی نەوت پاشگەز بێتەوە. بە بۆچوونی ناوبراو تەنانەت ئەگەر بارزانی داوای چەکوچۆڵیشی لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا کردبێت، هیچ لە پێگەی بارزانی کەم ناکاتەوە و بە مانای

---

(١) ڕۆژنامەی پراودا زمانحاڵی حکومەتی سۆڤیەت بووە. وەرگێڕ

هـاوکاری لەگـەڵ ئیمپیریالیـزم نییـە، بەپێچەوانـەوە ژەنـەڕاڵ قاسـمە کـە توشـی هەڵـە بـووە و دەسـتوپەیوەندییەکانی ئینگلیـز بـە دۆسـتی وەفـاداری شۆڕشـی ١٤ی تەمـووز لەقەڵـەم دەدات.

نوێنەرەکـەی ڕاپەرینـی کـورد لـە ئەنجامـی قسـەکانیدا وتوویەتـی (ئێمـە دەمانەوێـت لەگـەڵ قاسـم ڕێکبکەویـن و بگەڕێینـەوە ڕێـڕەوی هاوکاریـی کـورد و عـەرەب بـۆ پاراسـتنی سـەربەخۆیی وڵاتەکەمـان).

زەحمەتـە دەستنیشـانی بکەیـن ئـەم وتـارە تـا چـی ئاسـتێک دەربـڕی خواسـتەکانی دەوڵەتـی سـۆڤیەتە، بـەڵام هـەر ئـەوەی لـە لایـەن ڕۆژنامـەی (پراڤـدا)وە بـڵاو کراوەتـەوە، خاڵێکـی گرنگـە.

لێژنەی فەڕەنسا لە ئەنجوومەنی ئاتلانتیکی باکوور

بۆ: بەڕێوەبەرایەتی بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە

پاریس

٢٥ی کانوونی دووەمی ١٩٦٣

بابەت: کێشەی کوردی عێراق لە ئەجێندای ناتۆدا

لـە کۆمیتـەی سیاسـیی ناتـۆ باسـی کێشـەی کـورد کـرا، بەتایبـەت نوێنـەری تورکیـا، ئەمریـکا، بەریتانیـا و ئەڵمانیـا لـەم پەیوەندییـەدا ئاڵوگـۆڕی بیروڕایـان کـرد. سـەرەتا وتیـان هیـچ زانیارییەکـی دروسـت لەبەردەسـتدا نییـە کـە هەواڵـی مردنـی بارزانـی پشتڕاسـت بکاتـەوە، کـە پێشـتر چەندجـار بڵاوبووەتـەوە.

نوێنـەری ئەمریـکا و ئەڵمانیـا وتیـان پێیانوانییـە پـاش پێشـنیارەکانی [عەبدولکەریـم] قاسـم لـە ١٠ی کانوونـی دووەم و پێشـنیارەکانی دواتـری سـەرۆکایەتی ئەرکانـی سـوپای عێـراق، کـورد و حکومەتـی عێـراق ڕێکبکـەون. نوێنـەری ئەمریـکا وتـی پێگـەی کـورد ئەوەنـدە بەهێـزە کـە لـە داواکردنـی ئۆتۆنۆمـی، کـە وەکـوو پێویسـت گەرەنتـی بکرێـت، پاشـگەزنابێتەوە. قاسـم لەگـەڵ کۆمەڵێـک کێشـەی دارایـی قـورس ڕووبـەڕوو بووەتـەوە، هـاوکات ورەی سـوپای عێراقیـش دابەزیـوە.

وادیـارە هەنـدێ پەیوەنـدی لـە نێـوان کـورد و عەرەبـە ناسیونالیسـتەکان[1]، دروسـت بـووە. عەرەبـە ناسیونالیسـتەکان هەرچەنـد دان بـە ئۆتۆنۆمـی کـورددا دەنێـن، بـەڵام ئـەوەی زیاتـر لـە هـەر شـتێکی دیکـە لـە کـورد نزیکـی کردوونەتـەوە، دژایەتیکردنـی قاسـمە. قوتابییـە کوردەکان ئەمدواییـە لـە ڕێپێـوان و خۆپیشـاندان و مانگرتنـەکان [دژی ڕژێمـی عەبدولکەریـم قاسـم] بەشـدارییان کـردووە.

---

(١) وادیارە مەبەستی جەماعەتی جەمال عەبدولناسرە. وەرگێڕ

لە ئێغڤێ ئالفاد، باڵوێزی فەڕەنسا لە ویلایەتە یەگرتووەکانی ئەمریکا بۆ:

وەزیری دەرەوە[ی فەڕەنسا]، جەنابی کوڤ دۆ مۆغڤیل

بەڕێوەبەرایەتی بەشی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک

٣١ی کانوونی دووەمی ١٩٦٣

واشنتۆن

بابەت: ئەگەریی دەستپێکردنی وتووێژ لە نێوان عەبدولکەریم قاسم و مەلا مستەفا بارزانی

وەزارەتـی دەرەوەی [ئەمریـکا] گرنگـی نـەداوە بـە ڕاگەیاندننامەکـەی دەوڵەتـی عێـراق کـە تێیـدا بـە دەستپێشـخەریی [شـێخ] ئەحمـەد بارزانـی، داوا لـە کـوردە ڕاپەڕیـوەکان کـراوە چەکەکانیـان دابنێـن و کەڵـک لـە لێبـوردن وەربگـرن. وەزارەتـی دەرەوە پێیوایـە ئەمـە تەنیـا پڕۆپاگەندەیـە و هیچـی لـێ سـەوز نابێـت.

بـە گوێـرەی ئـەو زانیارییانـەی بـە واشـنتۆن گەیشـتووە، پێگـەی کـوردە ڕاپەڕیـوەکان زۆر قایمـتر بـووە. مسـتەفا بارزانـی توانیویەتـی دەسـەڵاتی خـۆی بەسـەر سـەرجەم کوردەکانـدا مسـۆگەر بـکات و لـە پشـتی خـۆی کۆیـان بکاتـەوە. بارزانـی دەیەوێـت لـە هەمانکاتـدا سـەرۆک عەشـیرەت بێـت، سـەرۆکی پارتـی دیموکراتـی کورد[سـتان]یش بێـت، بـەو شـێوەیە کـە لـە سـەرچاوە بەریتانیاییـەکان ئاماژەیـان پێکـردووە (و لـە تیلیگرامـی ژمـارە ٢٠ی ٤ی کانوونـی دووەمـدا بۆتـان نێـردراوە).

لـە بارودۆخـی ئێسـتادا، ئـەو کەسـانەی بـە دەوروبـەری ژەنـەڕاڵ قاسـمەوەن زیاتـر هـەوڵ بـۆ ئـەوە دەدەن گوشـار بخەنـە سـەری بۆئـەوەی لەگـەڵ بارزانـی ڕێکبکەوێـت.

وەزارەتـی دەرەوەی [ئەمریـکا] پێیوایـە ئێسـتا کاتـی ئـەوە هاتـووە سـەرۆکی دەوڵەتـی عێـراق لـەم پەیوەندیـەدا هەنـگاو هەڵبگرێـت.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تورکیا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

ئەنقەرە

١٦ی ئاداری ١٩٦٣

بابەت: دەنگدانەوەی کێشەی کوردی عێراق لە تورکیا

ڕۆژنامەکانی تورکیا گرنگیان بە ڕووداوەکانی ئەمدواییەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست داوە، یەک لەوانە بارودۆخی کورد. چەند ڕۆژێکە ڕۆژنامەکان باسی ئەوە دەکەن کە دەوڵەتی عێراق ڕەزامەندی دەربڕیوە مافی ئیدارەی ناوچەیی و لۆکالی بە کورد بدات. ڕۆژنامەی بەناوبانگی (میللیەت) ئاماژەی بەوە کردووە هەرچەندە ناوەڕۆکی ڕێککەوتنەکەی دەوڵەتی عێراق و بارزانی هێشتا دیار نییە، بەڵام وادیارە ڕاپەڕینی کورد سەرکەوتووە و بە یەکەم ئامانجی خۆی گەیشتووە. ڕۆژنامەکە ئاماژەی بەوە کردووە، (تەنانەت ژەنەڕاڵ قاسمیش لە بارزانی تێگەیشتووە) و پرسیاری کردووە: "ئایا بارزانی پاش ئەو مافانەی لە دەوڵەتی عێراقی سەندوە، واز لە بیرۆکەی دامەزراندنی کوردستانی سەربەخۆ دەهێنێت؟".

ڕۆژنامەی سۆشیالیستیی (وەتەن) دوێنێ وێڕای دەربڕینی نیگەرانی لە چالاکییەکانی ڕێکخراوە کوردەکان لە یەکێتی سۆڤیەت و ئەوروپا، ئاماژەی بەوە کردووە (ڕۆژنامەکانی ڕۆژئاوا بە زمانی سووک، باسی کوردە داماوە چەوساوەکان دەکەن). ڕۆژنامەکە لە زمانی ئیدارەی سەرژمێریی تورکیاوە ئاماژەی بەوە کردووە: "لە تورکیا ملیۆنێک و شەشسەد و هەشتا و یەک هەزار تورک زمانی دایکییان کوردییە و ملیۆنێک و شەشسەد و هەشتا و یەک هەزار کەس زمانی دووەمیان کوردییە". ڕۆژنامەکە هەروەها وتوویەتی: "کەس ناوێرێت باسی کێشەی کورد لە تورکیا بکات".

ڕۆژنامەی (وەتەن) ئاماژەی بەوە کردووە: "مەترسیە گەورەکە ئەوەیە کە تورک بە کوردی قسە بکات" و سەرزەنشی دیپلۆماسی تورکیا لە دەرەوەی کردووە کە هەڵوێستی نەبووە لەبەرامبەر ئەو دوو وتارە کە لە ماوەی مانگێکدا لە بۆنی[ئەڵمانیا]

دەربـارەی سـەربەخۆیی کوردسـتان بڵاوبووەتـەوە و نەخشەیەکی[کوردسـتانی گـەورەی] تێدابـووە کـە بەشـێکی خاکـی تورکیـای لەخـۆ گرتـووە.

دێسیغی

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە ئەمریـکا لـە ٣٠ی نیسـان پەیامێکـی نـاردووە بـۆ وەزارەتـی دەرەوە، ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "ڕۆژنامـەی نیۆیـۆرک تایمـز لـە زمانـی هەواڵنێرەکـەی لـە ئەنقـەرە بـڵاوی کردووەتـەوە کـە کاربەدەسـتانی تورکیـا بڕیاریـان داوە تا پـاش کۆبوونەوەی سـێنتۆ لەگـەڵ کاربەدەسـتانی ئێـران و ئەمریـکا لـە پەیوەنـدی لەگـەڵ کێشـەی کـورددا ئاڵوگـۆڕی بیـروڕا نەکـەن. کاربەدەسـتانی تورکیـا ئـەم دواییـە لێکۆڵینەوەیەکیـان دەربـارەی کێشـەی کـورد کـردووە و پەیـان بـەوە بـردووە کـە کـوردی تورکیـا پەیوەنـدی گەرموگوڕیـان لەگـەڵ شـانە نوسـتووەکانی کـوردە ناسیونالیسـتەکانی [پارچەکانـی دیکـەی کوردسـتان] لـە ئەڵمانیـای ڕۆژئـاوا و فەڕەنسـا هەیـە. ڕۆژنامـەی نیۆیـۆرک تایمـز ئامـاژەی بـەوە کـردووە کاربەدەسـتانی تورکیـا بەهـۆی پێشـهاتەکانی ڕاپەڕینـی کـورد لـە عێـراق، زۆر نیگەرانـن کۆمـاری نوێـی یەکگرتـووی عـەرەب بـە پشـتگیریی جەمـال عەبدولنـاسر، سیاسـەتێکی ئازادتـرو نەرمونیانـتر لـە بەرامبـەر کـوردی عێـراق بگرێتەبـەر، ئەمـەش کاریگـەری خراپـی بـۆ تورکیـا دەبێـت".

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە تورکیـا بـەردەوام پەیامـی نـاردووە بـۆ وەزارەتـی دەرەوە کـە تێیانـدا زۆرتـر باسـی سـەرکوتی کـورد و نیگەرانـی کاربەدسـتانی تـورک لـە شۆڕشـی کوردسـتانی باشـووری کـردووە.

وەزارەتی دەرەوەی [فەڕەنسا]

نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٣ی نیسانی ١٩٦٣

پاریس

بابەت: فەڕەنسا و کێشەی کورد

فیدراسیۆنی عێراق- سوریا- مسر کە ئەمدواییە دامەزراوە، وادیارە سەرنجی وڵاتانی دیکەی عەرەب، بەتایبەت جەزاییری بەرەولای خۆی ڕاکێشاوە. لەگەڵ ئەوەشدا لە نێوان گروپە جۆراوجۆرە سیاسی، ئایینی و ئەتنییەکانی ناوخۆی ئەو وڵاتانە کۆمەڵێک ناکۆکی هەیە کە تازە چوونەتە ناو بەرەکە و دەتوانێت بگوازرێتەوە بۆ ناو بەرەکە. یەکێ لەو کێشە هەرە گرنگانە کە هێشتا چارەسەر نەکراوە، بێگومان کێشەی کوردە. کێشەی کورد بەردی بناخەی ڕاگرتنی هاوسەنگی و ناسەقامگیریی هەموو ڕۆژهەڵاتی نزیکە و پێش هەموو شتێک پەیوەندی بە خودی کوردەوە هەیە کە گەلێکی ئازان و ژمارەیان تا ڕادەیەک زۆرە (نزیکەی سێ ملیۆن) و لەو ناوچانەدا دەژین کە بەرژەوەندی زۆری (بەهۆی نەوتەکەی) بۆ فەڕەنسا هەیە و خەڵکەکەی بۆچوونیان دەربارەی فەڕەنسا زۆر باشە. جگە لەم هۆکارە [ئابووری و سیاسییانە] کۆمەڵێک هۆکاری کولتووری و ڕووناکبیریش هەیە کە وامان لێدەکات زۆر گرنگی پێبدەین و بچینە ناو دڵی ئەم ناوچە شاخاوییە سەختەوە.

لە ساڵەکانی پاش جەنگی یەکەمی جیهانی، کاربەدەستانی سیاسیی فەڕەنسا، تاڕادەیەک بەهۆی هاندانی ڕۆژنامەکانەوە، هەوڵی زۆریان دا نەتەوەی کورد ببێت بە خاوەن کیانی خۆی، بەڵام هەوڵەکانیان بەهۆی کردەوەکانی کەمال ئاتاتورک شکستی هێنا. یەکسەر پاش کۆتاییپێهاتنی جەنگی دووەمی جیهانیی، لەکاتێدا کورد کەوتبووە بەر هێرشی سوپای عێراق و هەندێجار سوپای ئێران، ناوەندێکی لێکۆڵینەوە و پرۆپاگەندەی کورد لە پاریس دامەزرا. ناوەندەکە [کامەران]بەدرخان

سەرپەرشتیی دەکرد، هەواڵنامەیەکی ناسیونالیستی بڵاو دەکردەوە کە کۆمەڵێک فەڕەنساوی هاوکارییان دەکرد و شەپۆلی هاوخەمی و دڵسۆزی خەڵکی فەڕەنسای بەرەو لای گەلی کورد ڕاکێشا کە گەلێکی پێشنەکەوتوو بوون، بەڵام ئازا بوون و بەتایبەت چەوسابوونەوە. کاتێک بەدرخان و گروپە بچووکەکەی گەڕانەوە بۆ وڵاتی خۆیان[١]، خۆشەویستیی فەڕەنسا لە ناخی دڵیاندا چەقابوو، هەروا ئەم خۆشەویستییە لە ناو باپیرانیاندا چەقابوو [٢]و بۆ خەڵکیان دەگێڕایەوە کە لە فەڕەنسا چی پێشوازییەکی گەرمیان لێکراوە و چەند بە سەخاوەت و بەخشەندەییەوە هەڵسوکەوتیان لەگەڵدا کراوە. پاش تێپەڕبوونی ئەم هەموو ساڵە، ئەم ئەمەگناسییەی کورد بۆ فەڕەنسا قەد کەم نەبووە، زیاتریش بووە. یەکێ لە نموونەکانی ئەوەیە کە ڕابەرانی ئێستای گەلی کورد هەر بەو قەناعەتە گەیشتن کە کاتی خەبات بۆ دیاریکردنی چارەنووسیان زۆر نزیک بووەتەوە، ڕوو لە فەڕەنسا دەکەن و فەڕەنسا بە پشتیوان و پارێزەرەی خۆیان دەزانن. ڕابەری ئێستایان، مەلا مستەفا بارزانی، هەمان هەست و سۆزی بۆ فەڕەنسا هەیە و بە ئاشکرا لە کاتی گفتوگۆ لەگەڵ هەواڵنێرێکی فەڕەنسیدا کە پێشتر هاوکاریی هەواڵنامەی ناوەندی لێکۆڵینەوەی کورد لە پاریسی کردووە، ئەم هەستەی دەربڕیوە.

دەزانین تۆزێ پێش لە دامەزراندنی کۆماری نوێی یەکگرتووی عەرەب، بارزانی لەگەڵ [جەمال عەبدول]ناسر دیداری کردووە. لە ئەنجامی گفتوگۆکەدا بارزانی بۆی دەرکەوت کۆماری یەکگرتووی عەرەب ئاسانکاریی بۆ ناکات بۆ کۆنترۆڵی ئەو ناوچانەی بەدەست کوردەیەوە، بەڵام بەهەرحاڵ ڕێگە بە [عەبدولڕەحمان عارف] نادات وەک عەبدولکەریم قاسم شار و گوندە زۆرتر کوردنشینەکان خاپور بکات. ئەم بەڵێنە خۆشانە نابێتە هۆی دروستبوونی بەمزوانەی کوردستانی سەربەخۆ.

بەهەرحاڵ سەرەڕای ئەوەی بارزانی ئەمەکی ڕووسیای لەبیرە، چونکە لە [٣]١٩٤٣

(١) مەبەستی سوریایە. وەرگێڕ

(٢) مەبەستی کودی ڕۆژئاوایە ئەوکاتە کە سوریا لە ژێر سەرپەرشتی فەڕەنسا دا بووە. وەرگێڕ

(٣) ١٩٤٧ ڕاستە. وەرگێڕ

پێشوازی لە خۆی و ٣٠٠ کەس[١] لە هەڤاڵەکانی لە باکوو کردووە لە کاتی ڕاکردن لە کوردستان، بارزانی ئێستا بە شوێن پشتیوانیی لایەنەکانی دیکەدایە. بارزانی زیاتر خۆی بە قەرزارباری سێمیۆن سکاشۆڤ (کە ئەوکاتە کارمەندێکی ئاسایی بووە، بەڵام ئێستا بووە بە سەرۆکی کۆمیتەی پەیوەندییە ئابوورییەکانی دەرەوەی سۆڤیەت) دەزانێت و ئەمدواییانە سەردانی کردووە. خرۆشچۆڤ لە ئەنجامی بڕیارێکی بریا[٢]، ڕابەری کورد و هەڤاڵەکانی دوورخستبووە بۆ ئاسیای ناوەڕاست بۆئەوەی کێشە بۆ سیاسەتی سۆڤیەت لەبەرامبەر ئێران دروست نەکەن. لە باتی ئەو یارمەتییەی مۆلۆتۆڤ و مالەنکۆڤ بە بارزانییان دا ڕێگەپێیدا لەگەڵ هەڤاڵەکانی لە عێراق خەبات بکات، بەڵام بەهۆی ئەوەی مۆلۆتۆڤ و مالەنکۆڤ لە سەر دەسەڵات نەماون و خرۆشچۆڤ هەڵوێستێکی جیاوازی لەهەمبەر بارزانی گرتووەتەبەر، بارزانی ئیدی ناچار نییە پابەند بێت بەو بەڵێنانەی داوییەتی بە سۆڤیەت، ئێستا بە ئازادیی زۆر زیاترەوە هەڵسوکەوت دەکات.

لە ئاستی ناوخۆدا، بارزانی دەیەوێت بە کەیفی خۆی کار بکات بێ گوێدان بە گوشارەکانی سۆڤیەت. لەم پەیوەندییەدا بارزانی ئەمدواییانە بە هەواڵنێرەکەمانی وتووە: "ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا لە پێناو حوکمکردنی جیهان، وڵاتە بچووکەکان ئەتلیقێنن. تا ئەو شوێنەی پەیوەندی بە گەلەکەمەوە هەیە، ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا وەک یەکن. ئێمەی کورد تەنیا و بێ کەسین، قەیچییەکا با فەڕەنسا ببێت بە ڕێنیشاندەر و پارێزەرمان. ئێمە لە کاتی لێقەومانە گەورەکەماندا دەستمان خستە ناو دەستی سۆڤیەت[٣]، ئێستا دەمانەوێت دەستمان بخەینە ناو دەستی دیکە. من و هەموو کورد فەڕەنسامان پێباشە. بۆ خاوەنەکانی نەوتی عێراق ئێمە بە دز بزانن تەنیا بەهۆی ئەوەی ئێمە لە بێکەسی خۆماندا بەرەولای ئەمریکا بچین بۆئەوەی بژین؟".

تەنانەت کاربەدەستانی وڵاتی (چین)ی نوێش گرنگیی بە کێشەی کورد

---

(١) نزیکەی ٥٥٠ کەس بوونە. وەرگێڕ

(٢) لاڤرنتی دزە بریا سیاسەتمەدار و کاربەدەستێکی نزیک لە ئیستالین بووە، پاش مردنی ئیستالین لەسێدارەدراوە. خرۆشچۆڤ سەرۆک کۆماری سۆڤیەت بووە. وەرگێڕ

(٣) نازانم مەبەستی سەردەمی کۆماری کوردستانە یان قۆناخی سەرەتای شۆڕشی ئەیلوول. وەرگێڕ

دەدەن. سـەرۆکی سـەندیکاکانی چیـن، لیڤنینگـی، لـە میانـەی کۆنفرانسـێکدا کـە نوێنەرانـی کۆمۆنیسـتیی چەنـد وڵاتێـک تێییـدا بەشـداربوون، باسـی مەسـەلەی کـورد و کاریگەرییەکانـی لـە سـەر جیهانـی ڕۆژهـەڵات کـردووە و وتوویەتـی: "دەبـێ کاری هاوبـەش بکەیـن، بەتایبـەت بـەرەو ئاراسـتەی کوردسـتان، بـۆ لقـاودان و پوچەڵکردنـەوەی سیاسـەتی نەوتـی کاپیتالیسـم لـە ڕۆژهەڵاتـی ناوەڕاسـت و ئەفریقـا".

کـورد لـە سـۆڤیەت، ئێـران، عێـراق و تورکیـا هەیـە، لـە ئێسـتادا کۆنترۆڵـی دوو شـاری مووسـڵ و کەرکووکیـان بەدەسـتەوەیە، کـە کلیلـی ئابـووری ئـەم وڵاتەیـە و دەیانەوێـت خۆیـان لەبەرامبـەر هێرشـە نوێکانـی دەوڵەتـی عێـراق بپارێـزن. هەنـدێ لایـەن کـە پێشـتر پشـتیوانیان لـە نـووری سـەعید و قاسـم کـردووە دەیانەوێـت بـە یارمەتـی کۆمپانیـای نەوتـی عێـراق بگەڕێنـەوە بـۆ سیاسـەتی دژایەتیکردنـی کـورد بـە هـاوکاری بەرەبـەرەی طالـب حسـین شـەبیب، وەزیـری دەرەوەی حکومەتـی عـارف و ئەندامـی حزبـی بەعـس.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١١ی ئایاری ١٩٦٣

بابەت: نوێنەری بارزانی، جەلال تاڵەبانی دەیەوێت چاوی بە جەمال عەبدولناسر بکەوێت

ئاماژە بە تیلیگرامی ژمارە ٢٣٣ی پێشووترمان

بەڕێز تاڵەبانی بە یەکێ لە هاوکارە [دیپلۆماتیکە] ڕۆژئاواییەکانی ڕاگەیاندووە بەتەمایە بگەڕێتەوە مسر بۆ بینینی سەرۆک ناسر. تاڵەبانی وتوویەتی لەلایەن[ڕابەرایەتی ڕاپەڕینەوە] ڕێنوێنی بۆ هاتووە داوا لە سەرۆک ناسر بکات لە ئەگەری دەستپێکردنی ئۆپەراسیۆنی سەربازی دەوڵەتی عێراق، کۆماری یەکگرتووی عەرەب خۆی تێکەڵی هیچ چەشنە کردەوەیەکی سەربازی نەکات.

تا ئەو شوێنەی من ئاگاداربم، ئەمە سێیەمین جارە کورد پەیوەندیی بە سەرۆکی حکومەتی مسرەوە دەگرێت. وادیارە ئامانجی نوێنەرەکەی بارزانی لە دیدار لەگەڵ ناسر شتی گرنگتر بێت، نە وەرگرتنی بەڵێنێکی سادە بۆ دەستێوەرنەدانی سەربازی، چونکە پێموانییە کورد زۆر لەم مەسەلەی دەستێوەردانە سەربازییە بترسن. بێگومان ئامانجی تاڵەبانی ئەوەیە کۆلۆنێل جەمال عەبدولناسر گوشار بخاتە سەر حکومەتی عێراق بۆئەوەی مافی ئۆتۆنۆمی کوردستان قەبوڵ بکات. هەروەها هیچ دور نییە بیانەوێت بەم جۆرە شەڕی دەروونی لەگەڵ دەوڵەتی عێراق بکەن.

لۆگۆغییەغس[1]

---

(1) LEGOURRIEREC

پەراوێزی وەرگێڕ:

بەرپرسی کاروباری فەرانسا لە باڵوێزخانەی کۆماری یەکگرتووی عەرەب لە مسر لە تیلیگرامێکدا بۆ وەزیری دەرەوە لە ٢٨ی ئایاری ١٩٦٣ ڕایگەیاندووە: "گۆڤاری ڕۆز الیوسف گفتوگۆیەکی کردووە لەگەڵ جەلال تاڵەبانی". تاڵەبانی وتوویەتی : "عەبدولکەریم قاسم بەڵێنی کۆمەڵێک مافی داوە بە کورد (کە زۆر لەو مافانە زیاتر بووە کە کورد داوای کردووە" بۆ ئەوەی پێگەی خۆی لە عێراق پتەو بکات، بەڵام پاشان بۆ کورد دەرکەوتووە کە بەڵێنەکانی درۆن. ئەگەر بارزانی داوای مافی چارەی خۆنووسین بۆ کورد بکات زۆربەی دانیشتوانی کوردستانی عێراق دژی دەوەستنەوە. ئێمە بە هیچ شێوەیەک نامانەوێت نە دەوڵەتی کوردی دروست بکەین نە لە عێراق جیا ببینەوە. تاڵەبانی داوای لە دەسەڵاتدارانی مسر کردووە مۆچیاری حکومەتی عێراق بکەن ڕێز لە ڕێکەوتننامەکانی پاش شۆڕشی ٨ی شوبات بگرن.)

هەروەها باڵوێزخانەی فەرانسا لە قاهیرە لە پەیامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ١ی حوزەیرانی ١٩٦٣ ئاماژەی بەوە کردووە: "بەڕێز تاڵەبانی دوێنێ لەگەڵ کۆلۆنێل ناسر دیداری کردووە. تاڵەبانی لە دیدارەکەی لەگەڵ ناسر تارادەیەک ڕازی و خۆشحاڵ بووە. لە بارودۆخێ ئێستادا کە پەیوەندییەکانی حکومەتی عێراق و مسر خراپە، کۆلۆنێل ناسر نایەوێت ژێربەژێر کێشە بۆ حیزبی بەعس دروست بکات."

نووسینگەی سەرۆک وەزیران

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

زانیاری

زۆر نهێنی

١٥ی ئایاری ١٩٦٣

بابەت: سەرکردایەتیی کورد دەیەوێت لە ئێران نزیک بێتەوە

ڕۆژی ١٩ی نیسانی ١٩٦٣ ژەنەڕاڵ فواد عارف، کە ئێستا وەزیری ناوخۆی عێراقە و بە ئەسڵ کوردە، جارێکی دیکە[1] لەگەڵ نوێنەرێکی فەرمیی دەوڵەتی ئێران دیداری کردووە و بە چڕوپڕی ئەم خاڵانەی پێڕاگەیاندووە:

١- لە چوارچێوەی وتووێژەکانی ئێستای حکومەتی عێراق و مسر[بۆ پەیوەستبوون بە کۆماری نوێی یەکگرتووی عەرەب] حکومەتی عێراق زۆر گرنگی بە چارەسەرکردنی کێشەی کورد نادات و ناسیونالیزمی عەرەب ڕووی لە هەڵکشانە. ئەم مەسەلەیە ڕابەرایەتی بزووتنەوەی[کوردی] بە توندی نیگەران کردووە، بۆیە بڕیاریان داوە بەتەواوی لە ئێران نزیک ببنەوە و داوا لە شا بکەن پشتیوانی لە دۆزە ڕەواکەیان بکات.

٢- گرنگە حکومەتی ئێران خواست و نیازەکانی خۆی بە تەواوی بۆ کورد ڕوون بکاتەوە بۆئەوەی کاربەدەستانی کورد هەڵوێستێک بگرنەبەر کە هاوتەریب بێت لەگەڵ سیاسەتی ئێراندا. لەم پەیوەندییەدا وا باشە شا:

- هەڵوێستی وڵاتەکەی لەبەرامبەر (فدراسیۆنی عەرەبی) نوێ پێناسە بکات.
- هەڵوێستی خۆی سەبارەت بە داواکارییەکانی کورد ڕوون بکاتەوە بۆئەوەی ڕابەرانی کورد بزانن دەبێ درێژە بەم سیاسەتەی ئێستایان بدەن یان بیگۆڕن.
- بڵێت لە ئەگەری سەرنەکەوتنی وتووێژەکانی [کورد و حکومەتی عێراق]دا چی

(١) بنواڕن بۆ زانیارییەکانی ٤ی ئایاری ١٩٦٣

پشتیوانییەک لە کورد دەکات.

٣- ئەو کاربەدەستە فەرمییەی وەزارەتی ناوخۆی ئێران کە لەگەڵ [فواد عارف] دیداری کردووە ناوەرۆکی دیدارەکەی ناردووە بۆ کاربەدەستانی باڵای ئێران و ئاماژەی بەوە کردووە:

- فواد عارف نەیدەزانی پەیوەندیی نهێنی لە نێوان دەوڵەتی ئێران و مەلا مستەفا بارزانی (بە ناوبژیوانی جەلال تاڵەبانی و ساڵح یوسفی) لە ئارادایە.
- لە بارودۆخی ئاڵۆزی ئێستادا، دروستبوونی هاوپەیمانیی کورد و ئێران، پێگەی [جەمال عەبدول] ناسر لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بە تەواوی تێکدەدات و لاوازی دەکات.

ژەنەڕاڵ فواد عارف هەروەها وتوویەتی کورد پشت بە پشتیوانیکردنی شا لە دۆزەکەی دەبەستێت و ئامادەن ڕێنوێنییەکانی شا جێبەجێ بکەن.

باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا

نووسینگەی کاروباری جەنگ

لە بەرپرسی کاروباری فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

بەڕێز وەزیری دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٥ی ئایاری ١٩٦٣

بۆ زانیاریی: نووسینگەی سەرۆک وەزیران، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی کاروباری سیاسیی [وەزارەتی دەرەوە]، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە لەندەن، واشنتۆن، تاران، ئەنقەرە، بەیروت، دیمەشق، عەمان، قاهیرە، رەبات

بابەت: وەزیری ناوخۆی عێراق داوای پشتیوانیی فەڕەنسا لە ڕاپەڕینی کورد دەکات

ڕۆژی ١٠ی ئایار لەڕێگای تیلیگرامەوە، وەزارەتی دەرەوەم ئاگادار کردەوە کە گفتوگۆم کردووە لەگەڵ ژەنەڕاڵ فواد عارف، وەزیری ناوخۆی عێراق و نوێنەری بزووتنەوەی کورد لە ناو دەوڵەتی عێراق. جاری یەکەم کە لە بەغدا دەستبەکار بووم، بەڕێز عارف بە شێوەی فەرمی پێشوازی لێکردم. لەم دیدارەی دواییدا بەڕێزیان زۆر بە گەرمی پێشوازی لێکردم و داوای لێکردم هەر کاتێک بۆم بکرێت بچم دیسان سەردانی بکەم. چونکە بەڕێزیان ئینگلیزی نەدەزانی، سکرتێری بەشی کاروباری ڕۆژهەڵاتی باڵوێزخانەم لەگەڵ خۆم برد [بۆئەوەی قسەکانی بکات بە فەرەنسی بۆم].

وەک هەموو ئەو کوردانەی دەرفەتم بۆڕەخساوە و بینیومن، فواد عارف لە سەرەتاوە بە ناوی گەلی کوردەوە سوپاسی فەڕەنسای کرد بەهۆی هەڵوێستی باشی ڕۆژنامەکانی فەڕەنسا سەبارەت بە دۆزی کورد، و هەروەها ئەو دۆستی و نزیکایەتییەی لە نێوان گەلی کورد و فەڕەنسا هەیە. باسی سەفەرەکەی ئەمدوایەی بۆ جەزاییر کرد، وتی سەرەڕای حەوت ساڵ شەڕ[لە نێوان جەزاییر و فەڕەنسا]،

فەڕەنسا زۆر خزمەتی ئابووریی جەزاییری کردووە (دەیەویست بڵێت دەوڵەتی بەغدا بەپێچەوانەوە هیچ خزمەتی کوردستانی نەکردووە). بەڕێزیان داوای کرد فەڕەنسا یارمەتی کورد بدات.

لە وەڵامدا وتم تەنیا ئەوەم لە دەستدێت هیوا بخوازم کە وتووێژەکانی ئێستای کورد و حکومەت سەربکەوێت و ناتوانم هیچی دیکە بڵێم. ژەنەڕاڵ یەکسەر وتی کوردیش هیوادارە وتووێژەکان سەربکەوێت و جەختی کردەوە مەبەستی لە یارمەتی فەڕەنسا تەنیا یارمەتی مەعنەوییە، بەتایبەت ئەگەر بێت و ڕۆژێ مەسەلەی کورد لە نەتەوە یەکگرتووەکان بخرێتەڕوو. (١)

وەزیری ناوخۆی عێراق باسی ڕەگوڕیشەی کێشەی کوردی کرد و جەختی کردەوە ئەم کێشەیە چەند سەدەیە هەیە، کورد چەندجار دژی دەسەڵاتی عوسمانی ڕاپەڕیوە، تەنانەت پێش دروستبوونی دەوڵەتی عێراق، لە ١٩١٧ هاوپەیمانان بەڵێنی ئۆتۆنۆمیان بە کورد دابوو، بەڵام پاش دروستبونی عێراق کورد دیسان دەستیکردووە بە ڕاپەڕین و لە ١٩٢٤ تا ١٩٥٨ بەردەوام خەباتی کردووە دژی دەوڵەتی عێراق.

بەڕێزیان وتی لە کاتی شۆڕشی ١٤ی تەمووزی[١٩٥٨] وەک پێشتر کۆمەڵێک بەڵێن بە کورد دراوە، بەس تەنیا قسەی سەر کاغەز بووە. دەربارەی ڕۆڵی خۆی لە پاڵ ژەنەڕاڵ قاسمدا، فواد عارف وتی لە سەروبەندی کودەتاکەی مارشاڵ [عەبدولسەلام] عارف لەگەڵ قاسم بووە و ئەو بووە کە چەکی لە دیکتاتۆری عێراق کێشاوە. پاساوەکەی ئەوە بوو کە قاسم سیاسەتی خۆی، بەتایبەت سەبارەت بە کورد، گۆڕیبوو. وتی سەرۆک وەزیران کۆمەڵێک بەڵێنی ناڕوونی پێداوە کە هیچیشی جێبەجێ نەکردووە. وتی هەر کە دەوڵەتی عێراق شەڕی دژی کوردستان ڕاگەیاندووە یەکسەر دەستی لەکار کێشاوەتەوە.

بەڕێزیان وتی پاش ئەم دابڕانە لەگەڵ نەیارانی [قاسم] وتووێژی کردووە و لەگەڵ ژەنەڕاڵ تاهیر یەحیا ڕێکەوتووە و بارزانی ڕێککەوتنەکەی پێباش بووە. وتی سەرلەبەیانی ڕۆژی کودەتای[بەعس دژی عەبدولکەریم قاسم] فواد عارف بەیانێکی

(١) مەبەستی ئەوەیە ئەگەر هات و دۆزی کورد لە نەتەوە یەکگرتووەکان خرایەڕوو فەڕەنسا پشتیوانی لە کورد بکات. وەرگێڕ

لە ڕادیۆ بڵاوکردووەتەوە، کە لەوانەیە خودی قاسمیش گوێی لێبووبێت و وتوویەتی کورد و ڕاپەڕین دوو شتی لەیەکنەبڕاون و لە پەیامەکەیدا ئاماژەی بەوە کردووە کورد پیرۆزبایی لە ئەنجوومەنی نیشتمانی شۆڕش دەکات و متمانەی پێیەتی، چونکە لەمڕۆ بەو لاوە شک و گومانی زۆری هەیە کە حکومەت بەڵێنەکانی خۆی کە داویە بە کورد جێبەجێ بکات.

بەڕێزیان وتی لە داهاتوودا دەردەکەوێت کە ئەم شک و گومانانە لە جێگەی خۆیدا بووە. وتی دەسەڵاتدارانی ڕژێمی نوێی عێراق بەپەلەن بەڵێنەکانیان جێبەجێ بکەن و بیرۆکەی (ناوەندنەچێتییان) خستوەتەڕوو، بەڵام باسی ناوەرۆکەکەیان هیچ نەکردووە، بە بیانووی ئەوەی سەرەتا دەبێ کێشەی یەکگرتنی عەرەب چارەسەر بکەن. ئا لەم کاتەدا ژەنەڕاڵ عارف باسی گفتۆگۆکەی لەگەڵ سەرۆک ناسر کرد و وتی هەستیکردووە سەرۆکی مسر دژی داواکارییەکانی کورد نییە. پاشان باسی وتووێژەکانی ئێستای کورد و بەغدای کرد و جەختی کردەوە کورد هەمووی لە پشتی ژەنەڕاڵ بارزانییەوە یەکیگرتووە.

تۆزێ پێش کۆتاییپێهاتنی گفتوگۆکەمان، پرسیارم لێکرد بۆچوونی چییە سەبارەت بەو دەنگۆیانەی لە نێو کۆڕ و کۆمەڵە عەرەبەکانی بەغدا هەیە کە دەڵێن ئەگەر سوپا خێرا هێرش بکاتە سەر کورد، سەردەکەوێت و چەند هەفتەیەکە دەڵێن ژەنەڕاڵ قاسم هەموو هێزی خۆی بەکارنەهێناوە [دژی کورد]، چونکە لە سوپا ترساوە و نەیهێشتووە سوپا کاری خۆی بکات، بەڵام حکومەتی نوێ بە پشتبەستن بە حکومەتی مسر دەتوانێت بە ئۆپەراسیۆنێکی هەمەلایەنە لە ماوەی یەک یا دوو هەفتەدا کۆتایی بە ڕاپەڕینی کورد بێنێت. ژنەڕاڵ فواد عارف تۆزێ سەری لەم پرسیارەی من سوڕما، لە وەڵامدا تەنیا وتی: "سەیری مێژووی عەرەب بکە".[(١)] پاشان باسی شەڕێکی کرد کە بەمدواییانە لە نێوان هێزەکانی حکومەت و کورددا ڕوویداوە و بە وتەی ئەو، بە لەناوچوونی هێزەکانی حکومەت کۆتاییپێهاتووە (لە تیلیگرامی ١١ی نیسان دا باسی ئەمەم بۆ وەزارەتی دەرەوە کردووە)، ئەمە نیشان دەدات کە هێزەکانی سوپای عێراق تەنیا بۆ هێرشکردن بۆ سەر ژن و منداڵ و پیرەژن و پیرەمێرد زیرەکن. ئەم وەڵامەی

(١) مەبەستی ئەوە بووە کە عەرەب لە مێژووی خۆیدا دەستی نەپاراستووە لە هێرشکردن بۆ سەر لایەنەکانی دیکە، ئەگەر هێزی هەبایا کوردی لەناو دەبرد. وەرگێڕ

[فـواد عـارف] بەشـێکە لـە شـەڕی دەروونـی ئێسـتای نێـوان بـەرەی کـورد و عێـراق، و لـە هەراوهۆریـای عەرەبـەکان دەچێـت.

ژەنـەڕاڵ عـارف شـک و گومانـی لـە سـەرکەوتنی پـرۆژەی یەکگرتنـی عـەرەب هەیـە، وتـی: "بـە هەمـان شـێوەی پێشـتر بۆتانـم بـاس کردبـوو، یادداشـتننامەی ٢٤ی نیسـانی کـورد و بەڵێنەکانـی کاربەدەسـتانی عێـراق لـە ١٧ی نیسـان لـە قاهیـرە بەیـەک ناگەنـەوە، فیدراسـیونی عەرەبەکانیـش سـەرناگرێت. بەڕێـز [جـەلال] تاڵەبانـی بـە شـێوەیەکی نەرمونیـان ناڕازیبوونـی کـوردی لـەم پرۆژەیـە دەربڕیـوە، ئەمدواییـە لـە دانیشـتنێکدا بـە بەڕێـز سـەعدی وتـووە: (ئەگـەر ئێوەی بەعسـی یەکێتیـی عەرەبتـان ناوێـت، ڕێفرانـدۆمێکی پـاک و بێگـەرد ئەنجـام بـدەن [بـا خەڵـک بڕیـاری لەسـەر بـدات]."

بەپێچەوانـەی ئـەو دەنگۆیانـەی سـەرلەبەیانی دەسـتبەکاربوونی کابینـەی دەوڵـەت لـە ١٣ی ئایـار بڵاوبوونەتـەوە، ژەنـەڕاڵ عـارف لـە پۆسـتەکەی خـۆی دانراوەتـەوە و کـراوە بـە وەزیـری ئەوقافیـش. ئەمـە نیشـان دەدات کـە کاربەدەسـتانی عێـراق نایانەوێـت لـە ئێسـتادا پەیوەندییەکانیـان لەگـەڵ کـورد بپچڕێنـن. ئـەم بارودۆخـە تـا کـەی بـەردەوام دەبێـت؟ نازانیـن، چونکـە نازانیـن چـی ڕوودەدات. لەوانەیـە وتووێـژەکان زۆر بخایەنێـت، چونکـە چـاوەڕوان ناکرێـت هـەر دوولا پێکـەوە بسـازێن و ڕێکبکـەون، لەبـەر ئـەوەی داواکارییەکانـی کـورد و وەڵامـی ئەرێنیـی حکومـەت زۆر لـە یـەک دوورن.

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٩ی ئایاری ١٩٦٣

بابەت: سەرۆک کۆماری فەڕەنسا پشتیوانی لە ڕاپەڕینی کورد دەکات

بۆ زانیاریی تاکەکەسیی بەڕێز سوتو[١]:

چەند ڕۆژ لەمەوپێش بەڕێز مەیلاغ[٢] تەلەفۆنی بۆ کردم بۆئەوەی بمناسێنێت بە بەڕێز ماغسێل کۆلۆمب[٣]، بەڕێوەبەری گۆڤاری (ئوغیۆن)[٤] و مامۆستای کۆلیژی زمانەکانی ڕۆژهەلات، بۆئەوەی دەربارەی سەردانەکەی بەڕێز ڕەشید عارف، نوێنەری کوردەکانی عێراق گفتوگۆی لەگەڵ بکەم. بەڕێز مەیلاغ پێوتم نوێنەرە کوردەکە تەنیا بە زمانی ئینگلیزی و عەرەبی قسە دەکات، لەم ڕووەوە لەوانەیە کێشە دروست بێت، بۆیە باشترە وەزارەتی دەرەوە لەگەڵی دابنیشێت.

دوێنی چاوم بە بەڕێز ماغسێل کۆلۆمب کەوت، پێیوتم بەڕێز ڕەشید عارف، بارزانی ناردوویەتی بۆئەوەی سەردانی هەندێ لە وڵاتانی ئەوروپا بکات، بەڵام دەسەڵاتی تەواوی پێنەدراوە لەلایەن بزووتنەوەی [کوردەوە] گرێبەست و ڕێککەوتن واژۆ بکات. پاش سەردانێکی کورد، فەڕەنسای بەجێهێشتووە.

بە ئاگاداریی کۆشکی ئیلیزە[٥] (بەڵام وەزارەتی دەرەوە ئاگادار نەبووە) بەڕێز

---

(1) Soutou

(2) Maillard

بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار بووە. وەرگێڕ

(3) Marcele COLOMBE

(4) ORIENT

(٥) کۆشکی ئیلیزە یانی سەرۆک کۆماری فەڕەنسا، وەک کۆشکی سپی کە واتای سەرۆک کۆماری ئەمریکا دەدات. وەرگێڕ

پییەغ غۆزی[1] (بەڕێوەبەریی پێشووی ناوندی کولتووری فەڕەنسا لە بەغدا کە ئێستا کارمەندی ناوەندی تۆمارکردنی بەڵگەنامەکانی کۆمپانیاکانی نەوتی فەڕەنسایە) بە ئامادەبوونی کەسێکی دیکە و بەتایبەت وەرگێڕێک لەگەڵ بەڕێز عارف گفتوگۆی کردووە.

بەڕێز غۆزی هەر لە سەرەتای دانیشتنەکەدا ڕاشکاوانە بە بەڕێز عارفی وتووە کە لەلایەن ژەنەڕاڵ دیگۆڵەوە ڕاسپێردراوە پێیبڵێت فەڕەنسا دەیەوێت پشتیوانی لە بزووتنەوەی کوردی عێراق بکات. پاشان لە بەڕێز عارف پرسیاری کردووە ئێوە بە دەقیقی چیتان لە فەڕەنسا دەوێت، بۆئەوەی ئێمە جێبەجێی بکەین.

بەڕێز عارف تۆزێ سەری سوڕماوە لەم هەڵوێستە ڕاشکاوانەیە، بە بەڕێز کۆلۆمبی وتووە پێیباش نییە ئاوا بەم شێوە ئاشکرا و بە دوور لە نهێنیپارێزییەوە باسی داواکارییەکانی کورد بکات. بە وتەی بەڕێز ماغسێل کۆلۆمب، بەڕێز مەیلاغ ئەم ڕێوشوێنەی نیشانی بەڕێز غۆزی داوە. لەلایەکی دیکەوە بەڕێز کۆلۆمب وتوویەتی دکتۆر[هاشم] ئاکرەیی، کە ئەمدواییە سەردانی پاریسی کردووە (کە بەرپرسی کاروباری عێراق لە باڵوێزخانەکەمان لە بەغدا لە پێشەوە لەم سەردانە ئاگاداری کردبووینەوە) هەرچەند کە ئەندامی [سەرکردایەتی] بزووتنەوەی کورد بە ڕابەرایەتی بارزانییە، تەنیا نوێنەرایەتی خۆی دەکات نە بزووتنەوەی[کورد]. وادیارە بەڕێز بەدرخان ئەم شتەی بە بەڕێز کۆلۆمب وتووە.

---

(1) Pierre ROSSI

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە لوبنان بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٦ی حوزەیرانی ١٩٦٣

بەیروت

بابەت: ئەنجامی گفتوگۆکانی نوێنەری بارزانی لەگەڵ جەمال عەبدولناسر

بەڕێز جەلال تاڵەبانی، سەرۆکی لێژنەی کورد کە ڕاسپێردراوە لەگەڵ دەوڵەتی عێراق گفتوگۆ بکات، پاش دوو هەفتە مانەوە لە قاهیرە، دوێنی لە بەیروت لە کۆنفرانسێکی ڕۆژنامەنووسیدا ڕایگەیاند بە سەرۆک ناسری وتووە کورد داوای سەربەخۆیی ناکات، بەڵکوو ئۆتۆنۆمی دەوێت لە ناوخۆی عێراقدا و داوای ئازادیی دیموکراتیک لە چوارچێوەی کۆماری عێراق یان دەوڵەتی فیدراڵی عەرەب دەکات. سەرۆک ناسر لەگەڵ داواکارییەکانی تاڵەبانیدا بەتەواوی هاوڕا بووە و جەختی لە سەر پاراستنی یەکڕیزی گەلی عێراق کردووەتەوە.

سەرکردەی کورد هەروەها ڕایگەیاندووە ئێستا لێژنەی کورد بۆ گفتوگۆ لە بەغدایە و چاوەڕوان دەکات کات دیاری بکرێت بۆ دەستپێکردنەوەی وتووێژەکان. جارێ شەڕ دەستپێناکاتەوە، کورد دان بە خۆیدا دەگرێت بۆئەوەی کێشەکە بە شێوەیەکی ئاشتیخوازانە چارەسەر بکرێت.

بەڕێز تاڵەبانی بەتەمایە بەیانی لە بەیروت بچێت بۆ ئەوڕوپا، لەوانەیە سەردانی ئەڵمانیا و فەڕەنسا بکات.

بواسێسۆن [1]

(1) BOISSESON

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە بەیـروت لـە پەیامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ١١ی حوزەیرانـی ١٩٦٣ ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "بەڕێـز تاڵەبانـی لـە دیدارێکـی تاکەکەسـیدا پێیوتـم هەرچەنـد ناوەرۆکـی دانیشـتنەکەی لەگـەڵ جەمـال عەبدولنـاسر هەمـان ئـەو شـتە بـووە کـە بـە ڕۆژنامەنووسـەکانی ڕاگەیانـدووە، بـەڵام دەربـارەی دەسـتپێکردنەوەی ئۆپەراسـیۆنە سـەربازییەکانی حکومەتـی عێـراق دژی کوردسـتان هەمـوو شـتێکی بـە ڕۆژنامەنووسـەکان نەوتـووە و بەتایبـەت هیچـی دەربـارەی ئامانجـی سـەردانەکەی بـۆ ئەوڕوپا، بەتایبەتـر بـۆ فەڕەنسـا، پێیـان نەوتـووە. بـە گوێـرەی ئـەو زانیارییەی بەدەستمان گەیشـتووە تاڵەبانـی بەتەمایـە داوای چەکوچـۆڵ، بەتایبـەت چەکـی دژە فڕۆکـە، لـە کاربەدەسـتانی فەڕەنسـا بـکات."

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە قاهیرە بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٤ی حوزەیرانی ١٩٦٣

بابەت: حکومەتی عێراق ملکەچی کۆمەڵێک لە داواکارییەکانی کورد دەبێت

لە میانەی کۆنفرانسێکی ڕۆژنامەوانیدا لە ١١ی حوزەیران، بەرپرسی کاروباری عێراق لە قاهیرە ڕایگەیاند ئەو شەڕەی ئێستا لە عێراق ڕوودەدات شەڕی کورد و عەرەب نییە، بەڵکوو شەڕی نێوان تاقمێکی یاخییە کە نوێنەرایەتی کورد و گەلی عێراق بە گشتی ناکات. وتی دە هەزار شەڕڤانی کورد دێنە ڕیزی سوپای عێراق بۆ شەڕکردن لەگەڵ بارزانی.

ئەم دیپلۆماتە هەروەها هەندێ دەوڵەتی ئیمپیریالیزمی بە یارمەتیدانی بارزانی تاوانبار کرد و دژەکردنی کۆمۆنیزم لە ناو بزووتنەوەی بارزانی شەرمەزار کرد.

ناوبراو جەختی کردەوە سوریا و کۆماری یەکگرتووی عەرەب وەک هاوبەشی عێراق زۆر گرنگی بەم کێشەیە دەدەن و ئاماژەی بە پلانی ناوەندنەچێتییە کرد کە دەوڵەتی عێراق خستوویەتیەڕوو. وتی بە پێی ئەم پلانە سەرجەم ناوچە زۆرتر کوردنشینەکان دەخرێنە ژێر چەتری یەک پارێزگا کە ئەنجوومەنێکی کورد بەڕێوەی دەبات و زمانی کوردی دەبێت بە زمانی ئیداری و پەروەردە.

فغۆمۆن موغیس

کۆماری فەڕەنسا

ئازادی، یەکسانی، برایەتی

وەزارەتی دەرەوە

بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری سیاسی

نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک و ئەفریقا

بەشی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک

پاریس

١٤ی حوزەیرانی ١٩٦٣

بابەت: دانیشتن لەگەڵ جەلال تاڵەبانی لە وەزارەتی دەرەوەی فەڕەنسا

کۆلۆنێل (عەقید) تاڵەبانی، نوێنەری سەرۆکی کورد، مەلا مستەفا بارزانی، بە هاوڕێیەتی ئەمیر بەدرخان سەردانی نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی کرد. هاوتەریب لەگەڵ ئەو شتانەی [لە لوبنان] بە ڕۆژنامەنووسەکانی ڕاگەیاندبوو، بەڕێزیان ئاماژەی بە هەندێ خاڵی وردتر کرد:

لە میانەی گفتوگۆکەیدا لەگەڵ سەرۆک [جەمال عەبدول] ناسر، پێیوتووە کە کوردی عێراق دژی پرەنسیپی یەکگرتوویی عەرەب نین، بەڵام لە کاتی ڕیفراندۆمدا[1] دەنگ نادەن، ئەگەر گەرەنتی دەقیق و جیددیان دەربارەی ئۆتۆنۆمی کوردستان لە چوارچێوەی فدراسیۆنی عەرەبدا پێنەدرێت.

لەلایەکی دیکەوە، کۆلۆنێل تاڵەبانی پێیوایە ئەگەر حکومەتی عێراق شەڕ دژی کورد دەستپێبکاتەوە، شکست دەهێنێت و کودەتایەکی نوێ بەمزوانە دەیڕوخێنێت.

---

(١) ئەوکاتە بڕیار بووە ڕیفراندۆمێک لە عێراق بکرێت بۆئەوەی عێراق ببێت بە ئەندامی کۆماری یەکگرتووی عەرەب کە لە کۆمەڵێک وڵاتی عەرەب، لەوانە سوریا و مسر، پێکهاتووە و جەمال عەبدولناسر سەرۆکی بووە. ڕیفراندۆمەکە قەت نەکرا، چونکە بەعسییەکان بەینیان لەگەڵ جەمال عەبدولناسر زۆر خۆش نەبوو. وەرگێڕ

لەگەڵ ئەوەشدا تاڵەبانی ڕوونی نەکردەوە ڕژێمی پاش کودەتا چ جۆرە ڕژێمێک دەبێت و سیاسەتی چی دەبێت. کۆلۆنێل تاڵەبانی وتی حکومەتی عێراق لەبەرئەوە ئەم کاتەی بۆ پچڕانی وتووێژەکان و دەستپێکردنەوەی هێرشەکانی هەڵبژاردووە، چونکە دەسەڵاتدارانی عێراق هەست بە سەرشۆڕی دەکەن و پێیانوایە تێپەڕبوونی کات بە زەرەریانە، هەروەها بۆ ئەوەش نەهێڵن جوتیارە کوردەکان خەلە و خەرمانی خۆیان بدورنەوە.

کۆلۆنێل تاڵەبانی وتی: "حکومەتی تورکیا ئەوەندەش دژی بزووتنەوەی کوردی عێراق نابێت هەتا کاتێک کورد تەنیا داوای ئۆتۆنۆمی بکات، نە سەربەخۆیی. هەڵوێستی دەسەڵاتدارانی تورک تاڕادەیەک باشتر بووە، بە خۆشییەوە ئەمدواییە ڕێگە بە بڵاوبوونەوەی دوو گۆڤاری کوردی دراوە لە تورکیا. پێموانییە کاربەدەستانی تورکیا یارمەتی عێراق بدەن لە شەڕ دژی کورد. هەڵوێستی ئێران ئێستا باشە و بەقازانجی بزووتنەوەی مەلا مستەفا بارزانییە."

پاش قسەکانی کۆلۆنێل تاڵەبانی، ئەمیر بەدرخان باسی هەڵوێستی فەڕەنسا لەهەمبەر بزووتنەوەی کوردی کرد. بۆچوونەکانی بەدرخان [لەچاو بۆچوونەکانی پێشووی] زۆر نەرمونیانتر بوو. بەدرخان زۆر باش تێدەگات کە فەڕەنسا ناتوانێت ڕاستەخۆ یان ناڕاستەوخۆ دەستێوەردان لە کاروباری ناوخۆی عێراقدا بکات، تەنانەت ئەگەر کورد تەنیا داوای ئۆتۆنۆمیش بکات. فەڕەنسا پێیوایە ئەو کردەوە توندوتیژانەی دەوڵەتی عێراق ئەنجامی دەدات بووەتە هۆی ئەوەی بارودۆخی شەڕێکی ڕاستەقینە بەسەر عێراقدا بسەپێت و بووە بە هەڕەشەیەکی جیددی بۆ ئاشتی کە نەتەوە یەکگرتووەکان ناتوانێت خۆی لێببوێرێت. بۆیە کورد بەتەمایە لە ڕێگای وڵاتێکی بچووکەوە، ئەگەر وڵاتێکی ئەفریقایی یان ئاسیایی بێت باشترە، کێشەی کورد لە نەتەوە یەکگرتووەکان، بەتایبەت لە ئەنجوومەنی ئاسایش بخاتەڕوو. کورد تەنیا داوای ئەوە لە فەڕەنسا دەکات کە ئەگەر هات و کێشەی کورد لە نەتەوە یەکگرتووەکان خرایەڕوو، فەڕەنسا دژایەتی داواکارییەکانی کورد نەکات.

ئێمە زۆر بە وریاییەوە (بە حەزەرەوە) وەڵامی بەدرخانمان دایەوە. ئەویش وتی هیوادارە بتوانێت بەڕێوەبەری نووسینگەی کاروباری سیاسی[وەزارەتی دەرەوە]

ببینێـت بۆئـەوەی ئـەم مەسـەلەیەی لەگـەڵ بـاس بـکات. لـە کۆتاییـدا باسـی ئـەو کێشـانەی کـرد کـە لـە پەیوەنـدی لەگـەڵ بـورس (زەمالـە)ی خوێنـدن بـۆ خوێندکارانـی کـوردی عێـراق سـەریهەڵداوە و داوای کـرد دەوڵەتـی فەڕەنسـا بـورس بـە ژمارەیەکـی زیاتـر لـە خوێندکارانـی کـورد بـدات. دەربـارەی ئـەم مەسـەلەیە، ئێمـە وتمـان بـە خۆشـحاڵییەوە بەدواداچوونـی بـۆ دەکەیـن.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە بەغـدا لـە پەیامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ٢ی تەمـووزی١٩٦٣ ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "کاربەدەسـتێکی وەزارەتـی دەرەوەی عێـراق بانگهێشـتی کـردم، پێیوتـم دەوڵەتـی عێـراق نیگەرانـی چالاکییەکانـی جـەلال تاڵەبانییـە لـە فەڕەنسـا، داوای کـرد دەوڵەتـی فەڕەنسـا ئیـدی ڕێگـەی پێنـەدات سـەفەر بـۆ فەڕەنسـا بـکات یـان لانیکـەم سـنوورێک بـۆ چالاکییەکانـی دابنێـت. کاربەدەسـتەکەی وەزارەتـی دەرەوە هەروەهـا پێیناخـۆش بـوو کـە ڕۆژنامەکانـی فەڕەنسـا بـە گەرموگوڕییـەوە پێشـوازییان لـە لێـدوان و ڕاگەیاندننامەکانـی تاڵەبانـی کـردووە."

باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە کۆماری یەکگرتووی عەرەب لە قاهیرە

لـە بەڕێـز هێنغـی فغۆمـۆن موغیـس، بەرپرسـی کاروبـاری فەڕەنسـا لـە کۆمـاری یەکگرتـووی عـەرەب بـۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٧ی حوزەیرانی ١٩٦٣

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار(بەڕێز مەیلاغ)، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران(بەڕێز دوسوزا)، سکرتاریەتی گشتی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تونس، لەندەن، واشنتۆن، عەدەن، مۆسکۆ، بەیروت، بۆن، ڕۆما، ئاتێن، بیلگراد، خەرتوم، نیکوسیا، ڕەبات، جەزاییر، تەلئەبیب، ئەنقەرە، تاران، بەیروت، دیمەشق، عەمان، بەغدا، جەددە، تریپولی، ئورشەلیم و نیۆیۆرک.

بابەت: هەڵوێستی کۆماری یەکگرتووی عەرەب سەبارەت بە ڕاپەڕینی کورد

لـە ئەنجامـی سـەردانی ئەمدواییانـەی [جـەلال] تاڵەبانـی بـۆ قاهیـرە و کاردانـەوەی کاربەدەسـتانی مـسر لـە بەرامبـەر سـەردانەکەی، ئـەم هەفتانـەی دوایـی بـەو قەناعەتـە گەیشـتووین کـە کۆلۆنێـل نـاسر گرنگـی بـە مەسـەلەی کـورد دەدات و لەوانەیـە بـە قازانجـی کـورد گوشـار بخاتـە سـەر دەوڵەتـی عێـراق. ڕۆژنامەکانـی قاهیـرە ئەمـڕۆ بـە گرنگییـەوە بڵاویـان کـردەوە کـە دوابـەدوای ئـەو ئولتیماتۆمـە کـە دەوڵەتـی عێـراق داویـە بـە ڕاپەڕیـوەکان لـە کوردسـتاندا [بۆئـەوەی خۆیـان ڕادەسـتی حکومـەت بکـەن]، پێکدادانـەکان دەسـتیپێکردووەتەوە.

بەڕێـز نەشاشیبی وتارێکـی لـە ڕۆژنامـەی الحریـە بڵاوکردووەتـەوە کـە تێیدا هێرشـی کردووەتـە سـەر کـورد و بەتایبـەت بارزانـی و تۆمەتبـاری کـردووە کـە دەیەوێـت بەشـێکی نەتـەوەی عـەرەب پارچەپارچـە بـکات. نووسـیویەتی ئەگـەر بارزانـی و هەڤاڵەکانـی هەنـدێ شـت بـە مافـی ڕەوای خۆیـان دەزانـن، عەرەبەکانیـش هەنـدێ شـت بـە مافـی ڕەوای نیشـتمانیی خۆیـان دەزانـن. هەروەهـا ئاماژەی بـەوە کـردووە وڵاتـی کـورد هـی

نەتــەوەی گــەورەی عەرەبــە و ڕاشــکاوانە ڕایگەیانــدووە عــەرەب جیاخــوازی قەبــوڵ ناکـەن و ڕێگـە نـادەن لایەنێکـی دیکـە حوکمـی [وڵاتەکەیـان] بـکات. بەڕێـز نەشاشـیبی نووسـیویەتی لەوانەیـە دەوڵەتـی [عێراق]کۆمەڵێـک مافـی ئیـداری بـدات بـە کـورد، بـەڵام بـە هیـچ شـێوەیەک ڕێگـە نـادات پەرلەمانێکـی کـوردی دروسـت ببێـت کـە درەنـگ یـان زوو لەدایکبوونـی دەوڵەتێکـی جیاخوازیـی کـوردی لێبکەوێتـەوە.

ئـەم هێرشـە کـە لـەم وتـارەدا کراوەتـە [سـەر کـورد] کاریگـەری دەبێـت لـە سـەر ئـەو کەشـوهەوای ئاشـتبوونەوە و پێکەوەسـازانەی[نێوان کـورد و عـەرەب] کە لێـرە دەبیندرێت. بـە گوێـرەی ئـەو قسـانەی دوێنـی [حەسـەنێن[هیکل، سەرنووسـەری ڕۆژنامـەی الاهـرام بـۆی کـردم، لەوانەیـە دەسـەڵاتدارانی قاهیـرە دان بـە کۆمەڵێـک مافـی ڕەوای کـورددا بنێـن لـە چوارچێـوەی جۆرێـک ئۆتۆنۆمیـدا، بـەڵام لـەم پەیوەندییـەدا ئەوەنـدە ناچنـە پێـش کـە لەوانەیـە ببێتـە هـۆی جیابوونـەوەی [کـورد].

نووسینگەی سەرۆک کۆمار

سکرتاریا

پاریس

١٨ی حوزەیرانی ١٩٦٣

بابەت: دیدار و گفتوگۆی نووسینگەی سەرۆک کۆماری فەڕەنسا لەگەڵ نوێنەری ژەنەڕاڵ بارزانی

ئەمڕۆ بەڕێز مەیلاغ[1] پێشوازی لە ئەمیر بەدرخان کرد کە لەمێژە دەیناسێت و لە ماوەی چەند ساڵی ڕابردوودا چەندجار بینیویە. ئەمیر بەدرخان کە ١٥ ساڵە لە پاریس دادەنیشێت و مامۆستای کۆلیژی زمان و شارستانییەتەکانی ڕۆژهەڵاتە، پیاوێکی ڕێکوپێک، ئارام و خاوەن ئەزموونە. کەوابوو زۆر باش دەزانێت کە سیاسەت و کارەکانی فەڕەنسا سنوردارە بە کۆمەڵێک بەرژەوەندی کە هەیەتی لە ناوچەی [ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست].

ئەمیر بەدرخان سەبارەت بە داهاتووی ڕاپەڕینی کورد زۆر خۆشبینە، وتی: "سوپای عێراق قەد ئەوەندەی ئێستا لە هەمبەر کورد زەلیل و داماو نەبووە و ناتوانێت زەفەر بە کورد ببات بەهۆی ئەوەی پاش ڕووخانی ڕژێمی [عەبدولکەریم] قاسم لە ڕووی ڕێکخستنەوە لاواز بووە، پێداویستییە سەربازییەکانی دابین ناکرێت، مەشق و ڕاهێنانی پێناکرێت و ورەی دابەزیوە. کوردەکان بەردەوام لە سوپا ڕادەکەن، بەتایبەت ئەفسەرەکان کە پێشتر مەشق و ڕاهێنانیان پێکراوە بۆ بەکارهێنانی چەکوچۆڵی مۆدێرن. بە پێچەوانەی ساڵانی ڕابردوو، ئێستا هەڵوێستی ئێران لەهەمبەر ڕاپەرینی کورد باشە، چونکە شا لە سیاسەتی عەرەبچێتی دەترسێت و نیگەرانە کە [جەمال] عەبدولناسر چاوی تەماحی بڕیوەتە ناوچەی ئابادانی[ئێران]. ئێران سنوورەکانی بەڕووی کورددا کردووەتەوە هەم بۆ هاتنی

(1) MAILLARD

بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆماری فەڕەنسا، ژەنەڕاڵ دۆگۆل بووە. وەرگێڕ

چەکوچۆڵ و پێداویستی سەربازی و هەم بۆ هاتوچۆی پەنابەرەکان، چونکە ئێران یارمەتی پەنابەرەکان دەدات و جێگایان دەکاتەوە."

بەدرخان لە درێژەی قسەکانیدا وتی: "کورد چاوەڕوانی ئەوە ناکەن کە وڵاتانی دەرەوە، بەتایبەت فەڕەنسا زۆر یارمەتییان بدەن. دەوڵەتی ئینگلیز لەمێژە پەیوەندی لەگەڵ ڕژێمی عێراق هەیە، بۆیە چاوەڕوان ناکرێت یارمەتی کورد بدات. ئەمریکاش دژی شیوعییەکانە بۆیە پێویستی بە دەوڵەتی ئێستای عێراقە بۆئەوەی شیوعییەکان ڕاوبنێت. فەڕەنسا، بەپێچەوانەوە، هەرچەندە بەرژەوەندی تایبەتی خۆی هەیە لە جیهانی عەرەبدا، بەڵام دەستی تاڕادەیەک کراوەیە، چونکە سیاسەتی هەر لە کۆنەوە ئەوە بووە کە سەربەخۆیی عێراق و سوریا ڕابگرێت و تەنیا ڕێگا بۆ ڕاگرتنی ئەم سەربەخۆییە ئەوەیە کە دەوڵەتێک لە عێراق بێتەسەر دەسەڵات کە بەڕاستی دیموکرات بێت و ئازادیی و مافی هەموو پێکهاتەکان بدات، نە ئەوە کە دەوڵەتە سەربازییەکان یەک لە دوای یەک بگەن بە دەسەڵات، چونکە بوونی ئەم دەوڵەتە لاواز و ناسەقامگیرانە بە قازانجی [جەمال عەبدول] ناسرە. لایەنێکی دیکەی سیاسەتی فەڕەنسا لە ڕۆژهەڵات، کێشەی کەمینەکانە. هەر ئەم گرنگیدانەی فەڕەنسا بە مافی کەمینەکانە کە بووەتە هۆی ئەوەی فەڕەنسا لەم ناوچەیە، بۆ نموونە لە لوبنان، خاوەن هەیمەنە و پرستیژ بێت. کەوابوو بۆ ئەمڕۆ فەڕەنسا پشتیوانی لە کورد نەکات؟ ئەگەر بیکات قازانجی خۆیشی تێدایە، چونکە کوردستان وڵاتێکی دەوڵەمەندە، جگە لە نەوت کۆمەڵێک سامانی دیکەشی هەیە. قەیچی دەکا با تۆزێک لەم خێرو بەرەکەتە لە داهاتوودا بۆ فەڕەنسا بێت."

بەدرخان لە کۆتاییدا دەربارەی داواکارییەکانی کورد وتی: "کورد یەکەم، دەزگای پەخشی دەوێت بۆئەوەی ئیزگەی ڕادیۆی خۆی دابمەزرێنێت. دووم، چەکوچۆڵی سووک و کەرەستەی سەربازی دەوێت، ئەگەریش کۆمەڵێک پێداویستیی دیکەی بۆ دابینکرێت وەک دەواودەرمان و جلوبەرگ و خێوەت و... زۆر باشترە. بڕی تێچوونی ئەم یارمەتیانە ١٠ بۆ ٢٠ ملیۆن فرانکی کۆنی فەڕەنسایە، کە بە بەراورد لەگەڵ ئەو یارمەتیانەی فەڕەنسا بە زۆر وڵاتی دیکەی داوە، زۆر نییە. ئەم پێداویستیانە دەکرێت بە هاوئاهەنگی لەگەڵ بەرپرسی کاروباری سەربازیی باڵوێزخانەی فەڕەنسا

لە تاران کە پەیوەندی لەگەڵ ژەنەڕاڵ بارزانی هەیە [بنێردرێت بۆ ئێران، لەوێشەوە بنێردرێت بۆ کوردستانی عێراق]. "

بەدرخان لە وەڵامی پرسیارێکی بەڕێز مەیلاغ دەربارەی ئەو پشتیوانییە کە ئەمدواییە دەوڵەتی سۆڤیەت لە کورد کردوویەتی، وتی: "ژەنەڕاڵ بارزانی نایەوێت سەر بنێتە سەر دەوڵەتی سۆڤیەت و زۆر لێی نزیک بێتەوە، بۆئەوەی لە بەرچاوی بیروڕای جیهان نەکەوێت و کێشە و مەترسی بۆ داهاتووی ڕاپەڕینی کورد دروست نەبێت. بۆیە پێیباشترە وڵاتانی ڕۆژئاوایی یارمەتی بدەن. ئەڵبەتە لە بارودۆخی ئێستادا کورد یارمەتی هیچ لایەنێک ڕەتناکاتەوە، هەرچەندە زۆرتر ڕۆژنامەکانی وڵاتانی ڕۆژئاواییین کە پشتیوانی لە دۆزی کورد دەکەن، بەتایبەت فەڕەنسا. ئەمە نیشان دەدات کە کێشەی کورد دەنگدانەوەی سیاسیی باشی بووە. هیوادارم هەنگاوی دیکە بۆ یارمەتیدانی کورد هەڵبگیردرێت. پێمباشە وڵاتێکی ئەندامی (یەکێتی ئەفریقا و ماداگاسکار[1]) ئەگەر قەبوڵی بکات کێشەی کورد لە نەتەوە یەکگرتووەکان بخاتەڕوو. ئەگەر بتوانێت لە دانیشتنی داهاتووی نەتەوە یەکگرتووەکاندا ئەمە بکات باش دەبێت. سوپاسی فەڕەنسا دەکەین ئەگەر بە دزییەوە یەکێ لەم وڵاتانە ڕازی بکات کێشەی کورد لە نەتەوە یەکگرتووەکان بخاتەڕوو."

ئەمیر بەدرخان داوای کرد داواکارییەکانی کە جەلال تاڵەبانیش لە کاتی سەردانەکەی بۆ پاریس باسیکردوون، بە زووترین کات بگات بەدەستی ژەنەڕاڵ دیگۆڵ. هەروەها وتی جەلال تاڵەبانی پێش گەڕانەوە بۆ لای ژەنەڕاڵ بارزانی، سەردانی (بۆن)ی کردووە، دەوڵەتی [ئەڵمانیای ڕۆژئاوا] بەڵێنی پێداوە هەندێ بورس (زەمالە)ی خوێندن بدات بە خوێندکارانی کورد. بەدرخان وتی پاشان ئەنجامەکانی سەردانەکەی تاڵەبانی بۆ ئەڵمانیامان بۆ باس دەکات.

---

(1) UAM

(یەکێتی ئەفریقا و ماداگاسکار) ڕێکخراوێکی نێونەتەوەیی بووە، لە ۱۹٦٥ لە ژێر سەرپەرەشتی فەڕەنسا لە نێوان وڵاتانی ئەفریقایی، کە زۆربەیان موستەعمەرەی فەڕەنسا بوونە، و ماداگاسکار دامەزراوە بۆ ئەوەی ئەم وڵاتانە هاوکاریی ئابووری و تۆزێ سیاسی یەکدی بکەن. کاتی خۆی ڕۆڵی هەبووە لە هاوکێشە نێونەتەوەییەکاندا. وەرگێڕ

لە بەڕێز غێنۆ سیڤان، باڵوێزی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢١ی حوزەیرانی ١٩٦٣

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار(بەڕێز مەیلاغ)، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران(بەڕێز دوسوزا)، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئەنقەرە، کەراچی عەدەن، جەددە، تریپولی، کابول، بەیروت، دیمەشق، عەمان، تەلئەبیب، بەغدا و قاهیرە.

بابەت: ڕاپەڕینی کورد و کاریگەرییەکانی لە سەر پەیوەندییەکانی ئێران و عێراق

ئۆپەراسیۆنە [نوێکانی]دەوڵەتی عێراق دژی مستەفا بارزانی بووەتە هۆی ئەوەی جارێکی دیکە کێشەی کورد و پەیوەندییەکانی ئێران و عێراق ببێت بە ئەجێندای یەکەمی سیاسەتی ئێران. دەوڵەتی ئێران تا ئێستا سیاسەتێکی هەستیاری لەهەمبەر کورد و عێراق گرتوەتەبەر. ئێران بۆئەوەی کوردستانی ئێران ئارام بێت، ژێربەژێر یارمەتی بارزانی داوە. یارمەتییەکە تەنیا ئەوەندە بووە کە بارزانی بەردەوام چاوی لە دەستی ئێران بێت، ئەوەندە نەبووە کە بارزانی بتوانێت کوردستانێکی ئۆتۆنۆمی پێ دامەزرێنێت کە بۆ خودی ئێران ببێت بە سەرئێشە. وتووێژەکانی مارشاڵ عارف و مستەفا بارزانی ڕێگەی بە کاربەدەستانی ئێران داوە هاوسەنگییەکی لەرزۆک ڕابگرن. لەوانەیە لەمەو بەدوا ئەم سیاسەتە ئاڵوگۆڕی بەسەردا بێت.

لە ڕابردوودا ئێران پێداویستییەکانی کوردی، بەتایبەت چەکوچۆڵی سووک، دابین کردووە. لەوانەیە بەهۆی دژواربوونی بارودۆخی شەڕ، بارزانی داوای شتی زیاتر بکات. ئێران نایەوێت بارزانی کە لەگەڵ هێرشی عێراق ڕووبەڕوو بووەتەوە، وەک پێشتر داوای یارمەتی لە سۆڤیەت بکات. لەلایەکی دیکەوە، هەر لە ئێستاوە، بەهۆی ئەوەی بارودۆخەکە سەختە، مەترسی ئەوە هاتوەتە ئاراوە کە کورد و پێشمەرگەی ئێران و عێراق تێکەڵ بن.(ڕۆژنامە خۆجێیەکان پێشتر

باسـی ئـەم پێشـهاتەیانە لـە ناوچـە شـاخاوییەکانی کرماشـان کـردووە[١]).

ڕوونە کە دەوڵەتی عێراق مەسەلەی یارمەتیدانی ئێران بە کوردی نەیاری عێراق پشتگوێ ناخات. لەوانەیە عێراق لە کاتی وتوووێژدا زۆر گرنگی بەم مەسەلەیە نەدات، بەڵام لە کاتی شەڕدا بێدەنگ نابێت. کەوابوو ئایا دەوڵەتی ئێران هەست بە مەترسی دەکات؟ ئێمە لێرە لە تاران چەند ڕۆژێکە هەست دەکەین هەڵوێستی فەرمیی ئێران تۆزێک بە قازانجی عێراق گۆڕاوە: سیاسەتی نادۆستانەی ژەنەڕاڵ قاسم لەهەمبەر ئێران، تورکیا و سوریا ببووە هۆی ئەوەی ئەم دەوڵەتانە بێلایەن بن لە ئاست شەڕی ڕابەری عێراق دژی بارزانی. بەڵام ئێستا کە ژەنەڕاڵ عارف دەیەوێت پەیوەندی باشی هەبێت لەگەڵ دراوسێکانی، هەڵوێستی وڵاتانی دراوسێش گۆڕاوە. دەوڵەتی عێراق دەوڵەتانی دراوسێی ئاگادار کردووەتە کە خەریکی وتووێژە لەگەڵ ڕابەری کورد و لە مەیدانی سیاسەتدا قەبوڵ ناکات لایەنێک ڕابەری کورد هان بدات، ئەگەرنا شەڕ دەستپێدەکاتەوە. پێمانوایە ئەم هۆکارە وایکردووە سیاسەتی ئێران ئاڵوگۆڕی بەسەردا بێت. کەوابوو وادیارە ئێران و عێراق بەرەو پێکەوەسازان هەنگاو هەڵدەگرن و ئێران هەوڵ دەدات کۆمەڵێک پوان لە عێراق وەربگرێت. دەسەڵاتدارانی ئێران دەیانەوێت لەبەرامبەر یارمەتینەدانی بارزانی، کۆمەڵێک پوان لەپەیوەندی لەگەڵ کەشتیرانی ئێران لە شەتولعەرەب و سەرچاوەکانی نەوت لە سەر سنووری عێراق وەربگرن. کەوابوو سیاسەتی ئێران بەرامبەر عێراق بێ حیساب نییە، یانی ئێران هەموو هەوڵی خۆی دەدات لە ئەنجامی بادانەوەی سیاسەتەکەیدا قازانجی دەستکەوێت، بەڵام ئەگەر دوژمنایەتییەکان بەردەوام بێت دڵنیانییە کە بە قازانجی بێت.

ڕاوێژکاری باڵوێزخانەکەمان دەربارەی کێشەی کورد لەگەڵ هاوکارێکی بەریتانیایی گفتوگۆی کرد. بەڕێز فیلیپ وتی هەڵوێستی بەریتانیا لەهەمبەر عێراق زۆر جدییە، وتی پێیوانییە مارشاڵ عارف و کۆمیتەی شۆڕش خۆیان بخەنە ناو کێشەیەک کە بە دۆڕاوی لێی بێنە دەرەوە. (ئەم هەڵسەنگاندنە لەگەڵ زانیارییەکانی باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا و واشنتۆن لە ١٢ و ١٣ی حوزەیران یەکدەگرێتەوە). بەهەرحاڵ لە هەموو بارێکدا ڕژێمی عێراق تووشی کێشە دەبێت و دیسان کەشوهەوای کودەتا

(١) وادیارە مەبەستی تێکەڵبوونی جافەکانی پاوە و جوانڕۆ لەگەڵ شۆڕشی ئەیلوولە، چونکە لەو کاتەدا ژمارەیەکی زۆر لە جافەکان هاتنە ڕیزی شۆڕشەوە. وەرگێڕ

باڵ دەکێشێت بەسەر بەغدادا. بەریتانیا هەروەها نیگەرانە کە سۆڤیەت پشتیوانی لە بارزانی بکات. قازانجی ڕۆژئاوا لەوەدایە ڕژێمێک لە عێراق بێتە سەر دەسەڵات کە دژی کۆمۆنیست و ناسرییەکان بێت، کەوابوو گۆڕانی ڕژێمی بەغدا کار دەکاتە سەر بەرژەوەندییەکانیان.

بە بۆچوونی بەڕێز فیلیپ، ناسر پشتیوانی لە دۆزی کورد ناکات، چونکە بەو قەناعەتە گەیشتووە کە ڕژێمی بەعس کەڵک لە کێشەی ئێستای کورد وەردەگرێت و بە قازانجیەتی، بۆیە سەردانەکەی تاڵەبانی بۆ قاهیرە سەرکەوتوو نەبووە.

لە ئەنجامدا، بەریتانیا پێیوانییە سوپای عێراق بتوانێت هێزەکانی بارزانی سەرکووت بکات، پێیوایە بارودۆخەکە دەگەڕێتەوە بۆ هاوسەنگییەکەی جاران، یانی سوپای عێراق ناوچە دەشتاییەکانی بەدەستەوە بێت و هێزەکانی بارزانی ناوچە شاخاوییەکانیان بەدەستەوە بێت و هیچکامیان بە سەر ئەوی دیکەدا زاڵ نەبن و ڕێگا خۆش بێت بۆ دەستپێکردنەوەی وتووێژ بۆئەوەی ئەمجارە بگەن بە ڕێکەوتنێکی مەعقول. کەوابوو بەو هۆکارانەی باسکرا، دەوڵەتی ئێران قازانجی لەوەدایە کێشەکە جارێ چارەسەر نەکرێت و هەر وا بە هەڵواسراوی بمێنێتەوە، بۆئەوەی کات بۆ خۆی بکڕێت.

بەڕێز فیلیپ لە کۆتاییدا گلە و گازندەی کرد دەوڵەتی ئێران کۆمەڵێک هەڵەی کردووە لە ئاست عێراقدا، بۆ نموونە ئاماژەی بەوە کرد ئێران ئێستا دەیەوێت دەستبکات بە دەرهێنانی نەوت لە ناوچەی کەنداوی فارس، کە بە سەرچاوەکانی نەوتی عێراق و تەنانەت عەرەبستانی سعودییەوە نووساوە. بە بۆچوونی بەڕێز فیلیپ ورژاندنی ئەم بابەتە لەم قۆناخە هەستیارەی پڕ لە قەیرانی ناوخۆ و دەرەوەدا، کارێکی نابەجێ و مەترسیدارە.

لە نووسینگەی نوێنەرایەتیی فەڕەنسا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە نیۆیۆرک بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٠ی تەمووزی ١٩٦٣

بابەت: سۆڤیەت کێشەی کورد لە نەتەوە یەکگرتووەکان دەخاتەڕوو

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن و لەندەن

وادیارە سۆڤیەت بێ گوێدان بە کاردانەوەی گروپی ئاسیا- ئەفریقا و بە دەستپێشخەریی کۆماری مەغۆلستان، مەسەلەی دەستپێکردنەوەی هێرشەکانی دەوڵەتی عێراق بۆ سەر کوردی خستووەتە نێو ئەجێندای دانیشتنی ئاساییی داهاتووی ئەنجوومەنی گشتیی نەتەوە یەکگرتووەکان. سۆڤیەت تەنانەت ڕاستەوخۆ هەڕەشەی لە حکومەتی عێراق کردووە کە کێشەی کورد لە ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتووەکانیش دەخاتەڕوو.

لە تیلیگرامی داهاتوودا، دەقی نامەی ٩ی تەمووزی نوێنەری هەمیشەیی سۆڤیەت لە نەتەوە یەکگرتووەکانتان بۆ دەنێرم کە ناردویەتی بۆ سەرۆکی ئەنجوومەنی ئاسایش، کە تێیدا نە تەنیا ڕەخنەی لە عێراق گرتووە، بەڵکوو ڕەخنەی لە سوریاش گرتووە و ئاماژەی بەوە کردووە کە وڵاتانی ئەندامی پەیمانی سینتۆ، تەنانەت ئەگەر لە کردەوە سەربازییەکان دژی کورد ڕاستەوخۆ بەشداریش نەبن، هێرشەکانیان بە دڵە.

جگە لە لایەنی ئەخلاقیی مەسەلەکە، دەسەڵاتدارانی سۆڤیەت بۆ پاساوهێنانەوە بۆ سیاسەتەکەیان، دەڵێن هێزە دەستدرێژیکارەکان لە نزیک سنوورەکانی یەکێتیی سۆڤیەت ئامادەییان هەیە و ئاسایشی سۆڤیەت و وڵاتانی دیکە دەخەنە مەترسییەوە.

پییەغ میلێ[١]

(1) Pierre MILET

پەراوێزی وەرگێڕ:

نووسینگەی نوێنەرایەتیی فەڕەنسا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە پەیامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ١٧ی ئەیلوولی ١٩٦٣ ئاماژەی بەوە کردووە: "نوێنەری مەغۆلستان لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە بڕیارەکەی پاشەکشەی کرد بۆئەوەی مەسەلەی ژینوسایدی کورد بەدەستی دەوڵەتی عێراق لە ئەنجوومەنی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان بخاتەڕوو. لە دوو هەفتەی ڕابردوودا نوێنەری هەندێ لە وڵاتانی عەرەب، لەوانە ئیماراتی یەکگرتووی عەرەب، داوایان لە نوێنەری سۆڤیەت کردبوو داوا لە نوێنەری مەغۆلستان بکات لە بڕیارەکەی پاشگەز بێتەوە."

لە باڵوێزخانەی فەرەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

بەغدا

١٧ی تەممووزی ١٩٦٣

بابەت: ئەگەری ڕووبەڕووبوونەوەی سۆڤیەت و وڵاتانی دیکە لە کوردستانی عێراق

ئەو زانیارییانەی باڵوێزخانەی بەریتانیا لە بەغدا پێیداوم، بە گشتی ئەو زانیارییانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا پشتڕاست دەکاتەوە، بەتایبەت ئەو زانیارییانەی پەیوەندی بە یارمەتیدانی سوریا و مسر هەیە. سەرچاوە ئەمریکاییەکان پێیانوایە جارێ سوریا و مسر تەقەمەنی بە هێزەکانی عێراق نادەن، چونکە خۆیان تەقەمەنی زۆریان لە ئەمبارەکانیاندا هەیە، پێویستیشیان بە پارچەی یەدەک نییە.

باڵوێزخانەی ئەمریکا لە بەغدا وتی ئامانجی ئەو ئوپەراسیۆنە کە ئێستا سوپای عێراق لە ئاکرێ ئەنجامی دەدات ئەوەیە کە دەستیان بگات بە سنووری تورکیا و هێزەکانی کوردە ڕاپەڕیوەکان بکەن بە دوو لەتەوە. هێزەکانی عێراق هەرچەندە لەم ڕۆژانەی دواییدا چیای (پیرس) یان گرتووە، بەڵام لەگەڵ کۆمەڵێک کێشەی جیددی ڕووبەڕوو بوونەتەوە. ئەمریکییەکان، بە هەمان شێوەی بەریتانییەکان، پێیانوایە سوپای عێراق بە هیچ شێوەیەک ڕانەهاتووە لەگەڵ شەڕ لەگەڵ پێشمەرگەدا.

باڵوێزخانەی ئەمریکا زۆر بە ئاشکرا وتی ئەگەر سوپای سۆڤیەت بە فڕۆکە لە کوردستان دابەزێت، وڵاتانی ئەندامی پەیمانی سنتۆ دەستێوەردان دەکەن.

لە ڕووی سیاسییەوە، بۆچوونی ئەمریکا و بەریتانیا یەک شتە.

لۆگوغییێغێ(1)

(1) Le GOURRIEREC

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە قـبرس لـە تیلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ٢٠ی تەمـووزی ١٩٦٣ ئاماژەی بـەوە کـردووە: "بـە گوێـرەی ئـەو زانیارییانـەی لـە ١٨ی تەمـووز ڕۆژنامەیەکـی کۆمۆنیسـت بـڵاوی کردوونەتـەوە، بەریتانیـا فڕۆکەکانـی لـە قبرسـەوە دەنێرێـت بـۆ شـەڕ لەگـەڵ کوردی باکووری عێـراق. دەوڵەتـی سوریا ڕێگـەی بـە بەریتانیا داوە فڕۆکەکانـی بـە ئاسـمانی ئـەو وڵاتـەدا دەربـاز بـن. فڕۆکـەکان پـاش تـەواو بوونـی ئەرکەکەیـان دەچـن بـۆ ئێـران."

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە قاهیـرە لـە تیلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ١٣ی تەمـووزی ١٩٦٣ ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "ئەندامێکـی ئەنجوومەنـی سـەرۆکایەتی [مـسر] وتـی هەڵوێسـتی سـۆڤیەت لـە هەمبـەر کێشـەی کـورد دووڕوویانەیـە. کاتێـک عەبدولکەریـم قاسـم هێـزی دژی کـورد جووڵانـد سـۆڤیەت هەڵوێسـتی نەبـوو، بـەڵام ئێسـتا کـە دەوڵەتێکـی دژە کۆمۆنیسـت لـە عێـراق گەیشـتووە بـە دەسـەڵات، سیاسـەتی خـۆی گۆڕیـوە."

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە بوخارسـت لـە تیلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ٢٤ی تەمـووزی ١٩٦٣ ئاماژەی بـەوە کـردووە: "ڕۆژنامەکانـی ڕۆماانیـا هەڵمەتێکـی بەرفراوانیـان دژی دەوڵەتـی عێـراق دەسـتپێکردووە، ئاماژەیـان بـەوە کـردووە دەوڵەتـی ڕۆمانیـا ئەمسـاڵ بـە بۆنـەی جەژنـی نیشـتمانی ئـەو وڵاتـە پەیامـی پیرۆزبایـی بـۆ دەوڵەتـی عێـراق نەنـاردووە."

لە بەڕێز غێنۆ سیڤان، باڵوێزی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک

٣١ی ئابی ١٩٦٣

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار(بەڕێز مەیلاغ)، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران(بەڕێز دوسوزا) باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە کەراچی، عەدەن، جەددە، تریپولی، ئەنقەرە، کابول، بەیروت، دیمەشق، عەمان، تەلئەبیب، بەغدا و قاهیرە.

بابەت: هەوڵە هاوبەشەکانی ئێران و تورکیا بۆ بەرەنگاربوونەوەی ڕاپەڕینی کوردی عێراق

شانازی ئەوەمان پێبەخشرا هەفتەی ڕابردوو(لە تیلیگرامی ژمارە ١٢٣٨ی ١٧ی ئاب) زانیارییە سەرەتاییەکان دەربارەی دیداری کاربەدەستانی ئێران و تورکیا لە تاران بە وەزارەتی دەرەوەی[فەڕەنسا] ڕابگەیەنین.

بە وتەی سەرچاوەیەکی متمانەپێکراو، هەروا کە پێشبینیمان دەکرد، کاربەدەستانی تورک گوشارێکی قورسیان خستوەتە سەر ئێران ڕێگە نەدەن کوردی[عێراق] لە خاکی ئەوانەوە هاتووچۆ بکەن و یارمەتییان نەدەن. وادیارە کاربەدەستانی تورک باش تێگەیشتوون کە سوپای ئێران درێژە بە یارمەتیدانی هێزەکانی بارزانی دەدات. کونسوڵی تورکیا لە ڕەزائییە (ناوەندی پارێزگای ئازەربایجانی رۆژئاوا) ئەمدوایانە بە بەڕێز میشیل، کونسوڵی خۆمان لە تەورێزی وتووە کە بەڵگەی بەدەستەوەیە ئێران بە دوو شێوە یارمەتیی هێزەکانی بارزانی دەدات:

یەکەم: لە ڕەزائیەوە بە لۆری سەربازی چەکوچۆڵی قورس و تەقەمەنییان بۆ دەنێرێت. ئۆتۆمۆبیلەکان بە دوو جادە لە ناو شاخدا لە سەر سنووری ئێران، عێراق و تورکیا دەڕۆن کە جادەیەکیان لە شارۆچکەی زێنێ تێدەپەڕێت و دەچێت بۆ بارزان کە بنکەی سەرەکی بارزانی لەوێیە. ئەم چەکانە (کە زۆربەیان وڵاتی چیک دروستی کردوون) هی ئەمباری چەکوچۆڵی ئێرانن.

دووەم: لـە سەردەشـتەوە کـە شـارێکە لـە سـەد کیلۆمەتـری باشـووری ڕۆژئـاوای مهابـاد و ١٠ کیلۆمەتـری سـنووری عێـراق هەڵکەوتـووە، خـۆراک و خواردەمەنییـان بـە لـۆری سـیڤیل بـۆ دەنێرێـت.

بەرپرسـیارێتی ئـەم زانیارییانـە لـە ئەسـتۆی کونسـوڵی تورکیـا لـە ڕەزائیەیـە. بەهەرحـاڵ ئەمـە یەکەمجـار نییـە کـە باسـی ناردنـی ئـەم جـۆرە شـتانە بـۆ وڵاتـی کوردی[عێـراق] دەکرێـت. لەگـەڵ ئەوەشـدا پێمانوایـە کاربەدەسـتانی خۆجێیـی ئەمدواییانـە هەوڵیانـداوە ئـەم جموجۆڵانـە کـەم بکەنـەوە و تەنانـەت بەتـەواوی ڕایبگـرن.

نوێنەرانـی تـورک داوایـان لـە کاربەدەسـتانی ئێـران کـردووە کۆتایـی بـە یارمەتیدانـی کـورد بهێنـن. کاربەدەسـتانی ئێـران وتوویانـە بەهـۆی پانوبەرینـی سـنوور و سـەختبوونی ناوچەکـە، سـوپای ئێـران ناتوانێـت سـنوور بـە تـەواوی کۆنتـڕۆڵ بـکات و پێـش لـە هاتوچـۆ و چوونـی یارمەتـی بـۆ عێـراق بگرێـت. لەگـەڵ ئەوەشـدا لەوانەیـە بەهـۆی گوشـاری تورکەکانـەوە یارمەتـی ئێـران بـۆ کـوردە ڕاپەڕیـوەکان کـەم بـکات.

لەڕاسـتیدا لەوانەیە دەوڵەتـی ئێران و تورکیـا ڕێکبکـەون بـۆ کۆتاییپێهێنانـی ڕاپەڕینـی کـورد، چونکـە لەوانەیـە ڕاپەڕینەکـە ببێتـە هـۆی دروسـتبوونی مەکۆیەکـی مەترسـیداری شـۆڕشـگێڕانەی[کورد] لـە سـەر سـنوورەکانیان. تەنیـا جیاوازیـی نێوانیـان ئەوەیـە کـە تورکـەکان دەیانەوێـت بـە تـەواوی بزووتنـەوی بارزانـی سـەرکووت بکرێـت و بتلیقێندرێت، بـەڵام ئێرانییـەکان پێیانباشـترە کـورد لەگـەڵ [دەوڵەتـی عێـراق] وتوویـژ بکـەن و هەنـدێ مۆرکـی کوردییـان بپارێزرێـت.

بـە وتـەی هەنـدێ سـەرچاوەی تایبـەت لـە تـاران، کـورد، بـە هەمـان شـێوەی عێراقییـەکان، لـە داهاتـوودا لـە ڕووی سیاسـییەوە زۆر پەخـش و بـڵاو دەبـن. پێموانوایـە لـە بارودۆخـی ئێسـتادا خەڵکـی ئاسـایی کـورد بـە قـەد هێـزە چەکدارەکانیـان لەبـەردەم ئەزموونێکـی قورسـدان، و هەنـدێ لـە ڕابەرەکانیـان دەسـت بـە وتووێـژی نـوێ لەگـەڵ سـوپای عێـراق دەکەنـەوە.[1]

(١) پێشـبینیەکەی زۆر ڕاسـت دەرچـوو، چونکـە چەنـد مانـگ دوای ئـەوە گرووپـی مەکتەبـی سیاسـی لـە بارزانـی جودابوونـەوە. وەرگێـڕ

پەراوێزی وەرگێر:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە ئەنقـەرە لـە ٢٩ی حوزەیـران یانـی دوو ڕۆژ پێـش ئـەم پەیامـە، تیلیگرامێکـی نـاردووە بـۆ وەزارەتـی دەرەوە کـە تێیـدا ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "لـە ٢٣ی حوزەیرانـەوە سـوپای تورکیـا لـە ئاسـمان و زەوییـەوە و بەهێـزە تایبەتەکانییـەوە ئۆپەراسـیۆنێکی گـەورەی لـە پارێزگاکانـی ڕۆژهـەڵات دەسـتپێکردووە بۆئـەوەی پێـش لـە چوونـی یارمەتـی بـۆ بارزانـی بگـرن. تورکیـا قەبوڵـی کـردووە دژی ڕاپەڕینـی کـورد لەگـەڵ عێـراق هـاوکاری بـکات. ڕۆژنامـەی میللیـەت ڕۆژی ٢٠ی حوزەیـران لـە زمانـی وەزیرێکـی تورکیـاوە ڕایگەیانـدووە سـەرکوت و پانکردنـەوەی سـەری بارزانـی و یارمەتیدەرەکانیـان بـە هەمـوو شـێوەیەک بـە قازانجـی وڵاتەکەمانـە".

لە ڕۆبێغ بواسیسۆن[١]، باڵوێزی فەڕەنسا لە لوبنان بۆ:

بەڕێز وەزیری دەرەوەی فەڕەنسا

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

بەیروت

٨ی کانوونی دووەمی ١٩٦٤

بۆ زانیاریی: نووسینگەی کاروباری سیاسیی وەزارەتی دەرەوە، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ڕۆما، دیمەشق، عەممان، جەددە، بەغدا، قاهیرە

بابەت: پەیامێکی کوردی عێراق بۆ پاپای ڤاتیکان

لەگەڵ ڕێزمدا دەقی ئەم پەیامەتان بۆ دەنێرم کە کوردی عێراق ناردوویانە بۆ پاپا پۆلی شەشەم[٢]، بە بۆنەی زیارەتەکەی بۆ ئورشەلیم و لە ڕۆژنامەی فەرەنسی زمانی (لۆسواغ)[٣] دا بڵاوکراوەتەوە.

پەیامەکە بەڕێز لامبێرتینی[٤]، نۆنسیوی ئاپۆستولیک[٥] لە لوبنان لە ٢ی کانوونی دووەم تەسلیمی ئێمەی کردووە. ڕۆژنامەکانی لوبنان پەیامەکەیان بێ دەربڕینی هیچ بۆچوونێک بڵاوکردووەتەوە.

ڕۆژنامەی لۆسواغ

٤ی کانوونی دووەمی ١٩٦٤

---

(1) Robert de BOISSESON

(2) Paul VI

(3) LE SOIR

(4) LAMBERTINI

(٥) نۆنسیو بە نوێنەری دیپلۆماتێکی پاپای ڤاتیکان لە وڵاتانی دیکە دەوترێت. وەرگێڕ

بۆ فەخامەتی جەنابی پاپا پۆلی شەشەم

لەڕێگای قەشەی ئاپۆستولیک لە لوبنان

دوو ساڵ و نیوە گەلی کورد لە کوردستانی عێراق، بە موسڵمان و مەسیحییەوە، تووشی شەڕێکی قەڵاچۆکردنی زۆر ترسناک بووەتەوە. زۆرێک لە شار و گوندەکانی کوردستان لەگەڵ زەوی تەخت کراون و ژمارەیەکی زۆر لە دانیشتووەکانی دەربەدەر و ئاوارەبوونە، لە کەشوهەوایەکی سەخت و نالەباردا دەژین و توشی برسێتی و نەخۆشی بوونە، تەنیا لەبەر ئەوەی داوای مافە ڕەواکانیان لە دەسەڵاتدارانی عێراق دەکەن.

بە ناوی گەلی کوردەوە پەیامی عیشق و ئاشتی پێشکەشی جەنابی فەخامەتی پاپا دەکەین بە بۆنەی زیارەتەکەی بۆ ئورشەلیم و داوای لێدەکەین دوعای خێرمان بۆ بکات بۆئەوەی ئاسایش و ئاشتی بگەڕێتەوە بۆ کوردستانی عێراق و ڕژێمێکی یاسایی سەقامگیرو دادپەروەر [لە عێراق] بە دەسەڵات بگات، ڕێگە بە هاووڵاتیەکانی بدات لە ئاسایشدا بژین و لەو مافانە بەهرەمەند بن کە کتێبە پیرۆزە ئاسمانییەکان ئاماژەیان پێکردووە و یاساکانی نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ هەموو گەل و نەتەوەیەک بە ڕەوایان زانیوە.

ئەوپەڕی ڕێز و حورمەتمان قەبوڵ بفەرموون

هانا بولوس قیراقوس(1) **دانیشتووی ئامێدی**

هەمزە شاسوار، دانیشتووی گەڕەکی ئیمام قاسمی کەرکووک

٢ی کانوونی دووەمی ١٩٦٤

(1) Hanna Boulos Quiraqos

لە ژاک دۆماغسای، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا و ڕۆژهەڵاتی نزیک

١١ی شوباتی ١٩٦٤

بۆ زانیاریی: نووسینگەی وەزیری دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقیای[وەزارەتی دەرەوە]، نووسینگەی کاروباری ئەوروپا[ی وەزارەتی دەرەوە]، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەڕێز مەیلاغ، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەڕێزدوسوزا، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، بۆن، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، دیمەشق، عەمان، جەددە، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب.

بابەت: ڕێککەوتنی مەلا مستەفا بارزانی و سەرۆک کۆماری عێراق

دەقی وەرگێڕدراوی ڕاگەیاندننامەی دەوڵەتی عێراق و پەیامی مەلا مستەفا بارزانیتان بۆ دەنێرم کە ئێوارەی ١٠ی شوبات لە ڕادیۆی بەغدا بڵاوکراوەتەوە.

تەنیا خاڵی هاوبەشی ئەم ڕاگەیاندننامانە ، ڕاگەیاندنی ئاگربەست لە باکووری وڵاتە. خاڵەکانی دیکە ڕوون نییە. ئاماژەکردن بە (دانپێدانان بە مافە نەتەوەییەکانی کورد) شتێکی نوێ نییە، پێشتر لە یاسای کاتیی عێراق کە ژەنەراڵ عەبدولکەریم قاسم پەسەندی کردووە، ئاماژەی پێکراوە بەڵام قەد جێبەجێ نەکراوە. نایەکانگیرییەکی ئاشکرا لە ڕاگەیاندننامەکەدا دەبیندرێت، و ڕووننەبوونی برگەکانی ڕێگا خۆش دەکات بۆئەوەی هەر لایەنێک بە کەیفی خۆی شرۆڤەی بکات.

باڵوێزی تورکیا و ئێران پێیانوتم نیگەرانن کە دان نراوە بە مافە نەتەوەییەکانی کورددا.

ئێمە لە کۆڕوکۆمەڵە دیپلۆماتیکەکاندا سەرمان سوڕما کە بارزانی ئاگربەستی قەبوڵ کردووە، چونکە بە شێوەی فەرمی، کەم تا زۆر کۆمەڵێک گەرەنتی تەنیا بۆ هەندێ لە داواکارییەکانی وەرگرتووە وەک لێبوردنی گشتی بۆ پێشمەرگەکان و بەڵێن

بـۆ ئاوەدانکردنـەوەی کوردسـتان یـان قەرەبووکردنـەوەی قوربانیانـی شـەڕ. نازانیـن ئایـا بارزانـی پێداگـری کـردووە کـە هێزەکانـی سـوپای عێـراق لـە کوردسـتان پاشەکشـە بکـەن یـان نـا، ئایـا لـە کۆمەڵێـک لـە داواکارییەکانـی پاشەکشـەی کـردووە یـان نـا، چونکـە لـە ڕاگەیاندننامەکانـدا هیـچ ئاماژەیەکیـان پێنەکـراوە. دوور نییـە کـورد، سـەرەڕای ئـەوەی بارودۆخـی سـەربازییان بـاش بـووە، لـە میانـەی وتووێژەکانـی ڕانییـە (کـە لـە تیلیگرامـی ٢٩ی کانوونـی دووەمـی ١٩٦٤دا ئامـاژەم پێکـردووە) نەرمونیانیـان نواندبێـت بەهـۆی ڕەچاوکردنـی بارودۆخـی ژیانـی دانیشـتوانی ناوچـە کـە شـەڕ وەزاڵـەی هێنـاون.

بەهەرحـاڵ ڕاوەسـتانی شـەڕ، دەسـتپێکردنی وتووێـژەکان لـە چەنـد ڕۆژی داهاتـووی لێدەکەوێتـەوە.

ڕاگەیاندننامەی دەوڵەت

بە ناوی خوداوەندی بەخشندە و میهربان

لەپێناو بەرژەوەندیی گشتیی[عێراق] و بە لەبەرچاوگرتنی بەهاناهاتنی برایانی کورد بە پیری بانگەوازەکەی مەلا مستەفا بارزانی، بە گوێرەی خواست و ئارزوومان بۆئەوەی ژیان لە باکووری وڵاتە خۆشەویستەکەمان ئاسایی بێتەوە و پیلانی ئیمپریالیستەکان و نۆکەرەکانیان پوچەڵ بێتەوە و ناحەزان و هەلپەرستان کێشەکە لە پێناو بەرژەوەندی خۆیاندا بەکارنەهێنن و بۆئەوەی ڕشتنی خەڵکی بێگوناح کۆتایی پێبێت و لە کۆتاییدا لەپێناو بەرژەوەندییە باڵاکانی وڵاتەکەمان، بڕیارمان دا:

١- دان بە مافە نەتەوەییەکانی برا کوردەکانماندا بنرێت هاوشان لەگەڵ مافی گەلی عێراق لە چوارچێوەی یەکگرتنێکی برایەتییانەی نیشتیمانیدا کە لە ناو یاسای بنەڕەتیدا دەچەسپێندرێت.

٢- سەرجەم ئەو کەسانەی بەهۆی ڕووداوەکانی باکووری عێراق گیراون، زیندانی کراون و حوکمدراون، بەر لێبوردنی گشتی بکەون و ئازاد بکرێن، ئەگەر زەوی و ماڵ یان هەر شتێکی دیکەیان لێ زەوت کراوە، بۆیان بگەڕێندرێتەوە.

٣- ناوچەی باکووری عێراق لە چوارچێوەی ئیدارەیەکی خۆجێیی ڕێکبخرێت.

٤- مووچەخۆر و کارمەندەکانی حکومەت بگەڕێنە سەر کارەکانیان.

٥- گەمارۆ لە سەر ناردنی خواردەمەنی و خۆراک بۆ [باکوور] هەڵبگیردرێت.

٦- بە زوترین کات باکوور ئاوەدان بکرێتەوە و کۆمیسیۆنێکی تێکەڵ پێکبهێندرێت بۆئەوەی گیروگرفت و کەندوکۆسپەکانی سەر ڕێگای جێبەجێبوونی ئەم پلانە لاببرێت و قەرەبووی ئەوانە بکرێتەوە کە بوونەتە قوربانی.

٧- قەرەبووی ئەوانە بکرێتەوە کە بەهۆی دروستبوونی بەنداوی دوکان و دەربەندیخان، ماڵ و زەوییان چووەتە ژێر ئاو.

٨- ڕێوشوێنی تایبەت بگیردرێتەبەر بۆ چەسپانی ئاسایش و سەقامگیری لە باکووری عێراق لە چوارچێوەی مافە ڕەواکانی کورددا، بۆئەوەی بەپێچەوانەی پیلانی

ئیمپیریالیـزم و شـوێنکەوتووەکانیان، بـرا کوردەکانمـان دەسـت بـە ژیانێکـی ئاسـایی بکەنـەوە. برایانـی کـورد دەبـێ بزانـن ئێمـە هەرچـی لەدەسـتمان بێـت دەیکەیـن بۆئـەوەی مافـە ڕەواکانیـان هاوشـان لەگـەڵ مافەکانـی هاووڵاتیانـی دیکـەی عێـراق دابیـن بکرێـت. اللـه یعلـم مـا فـی القلـوب

٩- فەرمـان بـە وەزیـرە پەیوەندیـدارەکان بدرێـت دەسـتبکەن بـە جێبەجێکردنی بڕیـارەکان و ڕێوشـوێنەکانی ئـەم ڕاگەیاندننامەیە.

مارشال عەبدولسەلام موحەمەد عارف

سەرۆک کۆمار

بانگەوازی مەلا مستەفا بارزانی بۆ برایانی کورد

بە ناوی خوداوەندی بەخشندە و میهربان

خوداوەندی گەورە ڕاست دەفەرموێت: "ئەی ئیمانداران دەبێ لەبیرتان بێت خوداوەند چەندە بەخشەندە بووە لەهەمبەرتان، ئێوە دوژمنی یەک بوون، ئێستا بە لوتفی خوداوەند بوون بە برا."

بۆ جێبەجێکردنی خواستی بەڕێز سەرۆک کۆماری عێراق، مارشاڵ عەبدولسەلام عارف، بۆ پاراستنی یەکێتیی نیشتمانی عێراق، بۆئەوەی کۆتایی بە شەڕی براکوژی و ڕشتنی خوێنی خەڵکی بێگوناح بێت، بۆ وەپیرەوەهاتنی نیازپاکیی دەوڵەت، بڕیارماندا بە وەستاندنی شەڕ، داوا لە براکانمان دەکەم بگەڕێنەوە سەر ماڵوحاڵ و کار و پیشەی خۆیان.

ئەم بڕیارە ڕێگا خۆش دەکات بۆئەوەی دەوڵەتی عێراق هەنگاوی پێویست هەڵبگرێت ئاسایش و ئاشتی بچەسپێنێت و ژیان لە ناوچە ئاسایی بێتەوە و شانبەشانی خەڵکی عێراق دان بە مافە نەتەوەییەکانی هاوولاتیانی کورددا بنێت بۆئەوەی سەرجەم خەڵکی عێراق لە یەکینەیەکی نیشتمانیدا یەکبگرن و برایەتیی کورد و عەرەب لە سەر بنەمایەکی زۆر پتەو وەدیبێت و پیلانی ئیمپریالیستەکان و هەلپەرستان و ناحەزان پووچەڵ بێتەوە. با هەموو کەس بزانێت سەرەوریی یاسا و چەسپانی ئاشتی لەم ناوچەیە، گەرەنتی چارەسەرکردنی هەموو کێشەکان دەکات.

لە خوداوەند داواکارم ڕێنوێنی باوەڕداران و نیازپاکان بکات و سەرکەوتوویان بکات لە هەوڵەکانیاندا بۆ یەکگرتن و خۆشبەختی گەل و نەتەوە. اللە یعلم ما فی القلوب

مستەفا بارزانی

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە مۆسـکۆ لـە تیلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ١٦ی شـوباتی ١٩٦٤ ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "خرۆشـچۆڤ، [سـەرۆک کۆمـاری سـۆڤیەت] دوێنـی پەیامـی پیرۆزبایـی نـاردووە بـۆ سـەرۆک کۆمـاری عێراق بـە بۆنـەی ڕێککەوتنەکـەی لەگەڵ کورددا. خرۆشـچۆڤ لـە پەیامەکـەدا ئامـاژەی بـەوە کـردووە کـە ڕێککەوتنەکـە، دانـی بـە مافەکانـی گەلـی کـورددا نـاوە، پرسـتیژی کۆمـاری عێـراق بـەرز دەکاتـەوە ئەڵقـەی برایەتـی کـورد و عـەرەب بەهێزتـر دەکات."

سەرۆکایەتی وەزیران

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

٥ی ئایاری ١٩٦٤

بابەت: دووبەرەکی دەکەوێتە ناو ڕاپەڕینی کورد

بە وتەی هەندێ سەرچاوەی کوردی سوریا و لوبنان، لە مانگی نیسانەوە دووبەرەکییەکی توند لە نێو سەرکردایەتی ڕاپەڕینی کورددا سەریهەڵداوە و یەکڕیزیی کوردی تێکداوە. ئەم قەیرانە بەهۆی بیروڕای زۆر جیاوازی سەرکردەکان دەربارەی چۆنییەتی بەڕێوەبردنی شەڕ تەقیوەتەوە کە لەمێژە لەنێوان مەلا مستەفا بارزانی کە زۆربەی عەشیرەتەکان پشتیوانی لێدەکەن و سەرکردە گەنجەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان، بە سەرکردایەتی ئیبراهیم ئەحمەد، سکرتێری گشتی حیزب دا هەیە.

لە ١٥ی نیسانەوە ئەم دوو باڵە بە تەواوی لە یەک جیابوونەتەوە و پێشمەرگە و هەڤاڵەکانی خۆیان لە ناوچەی جیاواز جێگیر کردووە. مەترسی ئەوە لە ئارادایە کە دە هەزار پێشمەرگەی بارزانی و پێنج هەزار پێشمەرگەی (پارتی دیموکراتی یەکگرتووی کوردستان)[١] لە یەک بدەن.

بە بۆنەی جەژنی قوربان، لە ٢٣ی نیسان، لێژنەیەکی ئاشتی بە سەرۆکایەتی ژەنەڕاڵ فواد عارف و عەلی کەمال چووە بۆ لای بارزانی، پاش سێ ڕۆژ گفتوگۆ قەناعەتیان پێهێناوە ڕێگاچارەیەک بۆ پێکەوەسازانی هەر دوو لایەن قەبوڵ بکات. لە، گفتۆگانەدا ئەم بڕیارانە دراوە:

- بارزانی ئیدی بە تەنیا سەرپەرشتی شەڕ [دژی عێراق] نەکات، بەڵکوو دەبێ بە هاوبەشی لەگەڵ (کۆمیتەی بەڕێوەبەرایەتی) شەڕ بەڕێوە ببات.
- لە مانگی حوزەیران هەڵبژاردن بکرێت بۆئەوەی پێکهاتەی بزووتنەوەی کورد سەرلەنوێ بە تەواوی دابڕێژرێتەوە. ئەم هەڵبژاردنە لەلایەن ئەنجوومەنی گوندەکان بە بەشداری پێشمەرگە و لایەنگرانی بارزانی، ئەندامانی (پارتی دیموکراتی یەکگرتوی کوردستان) و لایەنە سەربەخۆکانی دیکە بەڕێوە دەچێت.

---

(١) مەبەستی گرووپی مەکتەبی سیاسییە. وەرگێڕ

سەرۆکایەتی وەزیران

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

١٤ی ئایاری ١٩٦٤

بابەت: هەڵوێستی شیوعییەکان لە هەمبەر ناکۆکییەکانی ناو سەرکردایەتی ڕاپەڕینی کورد

بە بۆچوونی دەزگای هەواڵگری ئێران، ئەو ناکۆکی و بیروڕای جیاوازەی لە نێو سەرکردەکانی کورددا سەریهەڵداوە، تەنیا بە کێشەی نێوان مەلا مستەفا بارزانی و سەرۆکەکانی (پارتی دیموکراتی یەکگرتووی کوردستان) سنووردار نابێت، بەڵکوو کار دەکاتە سەر شیوعییەکانیش، کە دژی سیاسەت و ئامۆژگارییەکانی سۆڤیەتن.

حزبی شیوعی عێراق کە بە توندی لەلایەن دەوڵەتی عێراقەوە سەرکوت کراوە، پێیخۆش نییە ئاشتی لە کوردستان بچەسپێتەوە، چونکە هاوپەیمانە تاکتیکییەکانی لە کیس دەچێت و گۆشەگیر دەبێت. لەم پێناوەدا ئەندامانی حزبی شیوعی بایان داوەتەوە بە لای سەرکردایەتی (پارتی دیموکراتی یەکگرتووی کوردستان) دا، کە بۆچۆنیان ئەوەیە دەبێ شەڕ بە هەموو شێوەیەک بەردەوام بێت هەتا ئەوکاتە کە دەوڵەتی عێراق ڕازی دەبێت بە داواکارییەکانیان. کەوابوو حزبی شیوعیی عێراق بە تەواوی دژی سیاسەتی یەکێتی سۆڤیەتە، کە پشتیوانی لە بارزانی دەکات و هەموو هەوڵی خۆی دەدات شەڕی کورد و دەوڵەتی عێراق کۆتایی پێبێت. بە بۆچوونی دەزگای هەواڵگریی ئێران، لەوانەیە دەسەڵاتدارانی حزبی شیوعی بایان دابێتەوە بە لای چیندا، ئەڵبەتە بە مەرجێک کە ئەم سەنگەرگۆڕینە ئەنجامی یارییەکی دوو لایەنەی سۆڤیەت نەبێت.

هەروەها بە بۆچوونی دەزگای هەواڵگری ئێران، مەلا مستەفا بارزانی شانسی زۆرە بەسەر)پارتی دیموکراتی یەکگرتووی کوردستان) دا سەربکەوێت و بڕیارەکانی بچێتە سەر. زۆربەی عەشیرەتەکان لایەنگری بارزانین. باری گرانی شەڕی ئەم سێ ساڵە لە سەر شانی ئەم عەشیرەتانە و ژن و منداڵیان بووە، کەوابوو نایانەوێت

ئـەم شـەڕە واقعنەبینانەیـە بـەردەوام بێـت و لـە کورتخایەنـدا بەرهەمەکانـی نەبینـن، لـە کاتێکـدا بارزانـی توانیویەتـی دەوڵەتـی عێـراق ملکەجـی داواکارییەکانـی کـورد بـکات.

ئەگـەر شـەڕ دەستپێبکاتەوە، ئەگەری هەیـە (پارتـی دیموکراتی یەکگرتووی کوردسـتان) بیدۆڕێنێـت، چونکـە دەبـێ لەلایـەک لەگـەڵ دەوڵەتـی عێـراق و لەلایەکـی دیکـەوە لەگەڵ بارزانـی شـەڕ بکات.

سەرۆکایەتی وەزیران

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

١٩ی ئابی ١٩٦٤

بابەت: ئێران دەیەوێت گرووپی مەکتەبی سیاسی لەگەڵ بارزانی ئاشت بکاتەوە

بارودۆخی باکووری عێراق لە نیوەی یەکەمی مانگی ئاب ڕۆژ بە ڕۆژ خراپتر بووە. کاربەدەستانی ئێران و سوریا پێیانوایە بە دڵنیاییەوە شەڕ لە نێوان کورد و عێراق هەڵدەگیرسێتەوە، ئەمەش ئەنجامی زۆر جیددی بەدواوە دەبێت و تەنانەت ڕژێمی عێراق دەڕوخێنێت.

ئەو وتووێژانە کە لە باکوور لە نێوان بارزانی و عێراق دەستیپێکردبوو، دیسان پچڕاوە و لیژنە عێراقییەکە بە سەرۆکایەتی ژەنەڕاڵ مەحمود عەبدولڕەزاق لە ١٣ی ئاب گەڕاوەتەوە بەغدا. هەر لە هەمان ڕۆژدا، مەلا مستەفا بارزانی داوای لە کاربەدەستانی عێراق کردووە بە زووترین کات داواکارییەکانی کورد جێبەجێ بکەن. ئەو مەشق و ڕاهێنانە چڕوپڕە کە ئەم هەفتانەی دواییە بە پێشمەرگە کراوە و قایمکردنی هەندێ بنکە و سەنگەری زۆر گرنگ، وەک ئەوەی سلێمانی، نیشان دەدات کە کورد بڕیاری داوە دەستبکاتەوە بە شەڕ بۆئەوەی حکومەت ناچار بکات داواکارییەکانی قەبوڵ بکات.

لەبەرامبەردا دەوڵەتی عێراقیش پێگەی سەربازیی خۆی قایم دەکات. دەسەڵاتدارانی عێراق وریای ئەوەشن کە پاش دەستپێکردنەوەی شەڕ لە کوردستان، لایەنەکانی نەیاری حکومەت (شیعەکان، بەعسییەکان، پاشایەتیخوازەکان و ناسیوناليستەکان) دەرفەتیان بۆ نەڕەخسێت زەبری کوشندە لە ڕژێم بوەشێنن. ڕژێمی عێراق بەوپەڕی ورياييەوە بنکە و بارەگا سەربازییەکانی لە باکوور قایم کردووە، بۆئەوەی شتێک نەقەومێت کە ببێتە هۆی ئەوەی شەڕ بە شێوەیەکی بەرفراوان هەڵبگیرسێت.

لەلایەکی دیکەوە، دەزگای هەواڵگری ئێران پێیوایە دەکرێت بارزانی و (پارتی

دیموکراتــی یەکگرتــووی کوردســتان) بــە ســەرۆکایەتیی ئیبراهیــم ئەحمــەد و جــەلال تاڵەبانــی کــە مانگــی تەمــووز پەنایــان بــۆ ئێــران بــردووە، ڕێکبکــەون و بگەڕێنــەوە کوردســتانی عێــراق.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانــەی فەڕەنســا لــە تــاران لــە تیلیگرامێکــدا بــۆ وەزارەتــی دەرەوە لــە ١٨ی ئابــی ١٩٦٤ ئامــاژەی بــەوە کــردووە: "دەوڵەتــی عێــراق داوای لــە ئێــران کــردووە جــەلال تاڵەبانــی و ئیبراهیــم ئەحمــەد ڕادەســت بکاتــەوە."

باڵوێزخانــەی فەڕەنســا لــە تــاران لــە تیلیگرامێکــی دیکــەدا بــۆ وەزارەتــی دەرەوە لــە ٢٩ی ئــاب ئامــاژەی بــەوە کــردووە: "جــەلال تاڵەبانــی و ئەندامانــی دیکــەی مەکتەبــی سیاســیی پارتــی دیموکراتــی کوردســتان لەگــەڵ ٣٠٠ کــەس لــە هەڤاڵەکانیــان دیســان لــە ٢٦ی ئــاب پەنایــان بــۆ ئێــران هێنــاوە. کاربەدەســتانی ئێــران چەکیــان کــردوون."

سەرۆکایەتی وەزیران

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

١٢ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٤

بابەت: پەیوەندییەکانی ئێران و بارزانی

لە ناوەڕاستی مانگی ئەیلوول، لوقمان بارزانی لەگەڵ نوێنەرێکی تایبەتی دەزگای هەواڵگری ئێران لە بەغدا کۆبووەتەوە و پەیامی دۆستی و وەفاداریی باوکی، مەلا مستەفا بارزانی، گەیاندووە بە شا و ئاگاداری کردووەتەوە کە:

- کورد هیچ متمانەی بە بەڵێنەکانی [جەمال عەبدول] ناسر و [عەبدولسەلام] عارف نییە.
- درەنگ یان زوو شەڕ لە نێوان کورد و حکومەتی عێراق هەڵدەگیرسێتەوە.
- بە لەبەرچاوگرتنی پێشهاتەکانی داهاتوو، کورد زۆر پێویستی بە یارمەتی ماددیی و چەکوچۆڵ و کەرەستەی سەربازیی ئێران هەیە.

هەر هەمان ڕۆژ، کاربەدەستانی ئێران نوێنەرە تایبەتەکانی خۆیان لە بەغدا ئاگادار کردووەتەوە کە:

- ئێران ئامادەیە هەر یارمەتییەک کورد داوای دەکات بیداتێ بە مەرجێک مەلا مستەفا بارزانی بێ ڕووەدەربایسی و بەڕوونی هەڵوێستی خۆی یەکلایی بکاتەوە و کەس ئاگاداری یارمەتییەکانی ئێران نەبێت و لە بواری نێونەتەوەییدا کێشە بۆ ئێران دروست نەبێت.
- دەزگایەک دامەزراوە بۆئەوەی بە بێتەل بارەگای سەرکردایەتی بارزانی و تاران پەیوەندیی ڕاستەوخۆیان هەبێت. دەزگاکە لە سەنگەسەر (لە نێوان ڕێگای ڕانییە و قەڵادزێ) دانراوە.

پەراوێزی وەرگێڕ:

بە گوێرەی بەڵگەنامەیەکی دیکەی بەشی تۆماری دەرەکی و دژەسیخوڕی لە بەرواری ١٧ی تشرینی دووەمی ١٩٦٤، دەزگای هەواڵگری ئێران (ساڤاک) لە سەرەتای هاوینەوە ئۆپەراسیۆنێکی دەستپێکردووە بۆ پەیوەندیگرتن لەگەڵ نەیارانی دەوڵەتی عێراق، بەتایبەت لە بەغدا، بەیروت، ئەستەمبوڵ و لەندەن کە ژمارەیەکی زۆر لە کەسایەتییەکانی نەیاری عێراقی لێدەژی کە پاش ڕووخانی حکومەتی پاشایەتی ئاوارەی ئەوێ بوونە. ئێران پارەیەکی زۆری پێداون و بەتەمایە ئامادەیان بکات بۆ خەباتی چەکداری. ساڤاک بەتایبەت هەوڵ دەدات لەگەڵ شێعەکانی باشووری عێراق پەیوەندی بگرێت. عەرەبە ناسیونالیستەکانی نەیاری ڕژێمی عێراق، بەتایبەت ئەوانە کە پێشتر ئەفسەر بوونە، پێیانناخۆشە ئێران لە ١٨ مانگ لەمەوپێش تا ئێستا یارمەتی مەلا مستەفا بارزانی دەدات. بۆئەوەی ئەم نیگەرانیانە بڕەوێتەوە، نوێنەرانی ساڤاک داوایان لە کاربەدەستانی تاران کردووە ڕاستەوخۆ کورد دژی دەوڵەتی عێراق هان نەدەن، بۆئەوەی دەستی ئێران لە هەمبەر بارزانی بە تەواوەتی نەبەسترێتەوە و دەسەڵاتدارانی داهاتووی عێراق ناچار نەبن شتێک بکەن کە پێیان خۆش نەبێت.

ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشی کوردستانی عێراق

ڕانییە، کوردستانی عێراق

٧ی کانوونی دووەمی ١٩٦٥

زۆر بەڕێز جەنابی ژەنەڕاڵ دیگۆڵ

سەرۆک کۆماری فەڕەنسا

پاریس

جەنابی سەرۆک،

بە شانازییەوە بەڕێزتان ئاگادار دەکەینەوە کە:

کاتێک گەلەکەمان لە ١١ی ئەیلوولی ١٩٦١ دەستی بۆ چەک برد، تەنیا مەبەستی ئەوە بوو بەرپەرچی هێرشێکی هێزەکانی سوپای عێراق بە فەرماندەیی سەرۆک کۆماری دیکتاتۆری عێراق، عەبدولکەریم قاسم بداتەوە. گەلەکەمان بە شێوەیەکی ئاشتیخوازانە تەنیا داوای مافە نەتەوەییە ڕەواکانی خۆی دەکرد، بەتایبەت ئۆتۆنۆمی کوردستان لە چوارچێوەی کۆماری عێراقدا. ئێمە تەنیا لەڕێگای ئۆتۆنۆمیەوە دەتوانین کاروباری وڵاتەکەمان بەڕێوەبەرین، سەرچاوە و سامانە سروشتییەکانی بە گوێرەی بەرژەوەندییەکانی گەلەکەمان بەکاربهێنین و کولتووری نەتەوەیی خۆمان پێشبخەین و لەهەمانکاتدا پەیوەندییەکانیشمان لەگەڵ گەلی عەرەب باش بێت. سیستمی ئۆتۆنۆمی، لەگەڵ سیستمی فدراڵی، باشترین ڕێگاچارەیە بۆئەوەی کێشە نەتەوەییەکان لەو وڵاتە شارستانییانە کە لە چەند نەتەوە پێکدێن، چارەسەر بکرێت.

دەتوانین بڵێین ئۆتۆنۆمی لانی هەرەکەمی ئەو مافانە دابین دەکات کە مافی چارەیخۆنووسین ڕێگای پێداوە کە پێویستە هەموو گەلە چەوساکەکان هەیانبێت، لەوانە گەلی کورد. لە مادەی ٦٢، ٦٣ و٦٤ی پەیمانی سێڤر کە لە ١٩٢٠ واژوو کراوە، کۆمەڵگای نێونەتەوەیی تەنانەت دانیناوە بە مافی سەربەخۆیی گەلەکەماندا. بەڵام پاش جەنگی یەکەمی جیهان، بە گوێرەی بەڵێنە فەرمییەکان، لە ڕاگەیاندننامەیەکدا لە ٢٤ی تشرینی یەکەمی ١٩٢٢ بەریتانیا وەک زلهێزی جیهان و سەرپەرشتیاری کاروباری عێراق، ئەم بەشەی وڵاتەکەمان، کوردستانی بە عێراقەوە لکاند و بە تەواوی دانی بە مافی گەلی کوردستاندا نا دەوڵەتێکی ئۆتۆنۆمی لە چوارچێوەی وڵاتی عێراقدا دابمەزرێنێت. ئەم بەڵێنانە هەرچەندە لە لایەن (کۆمەڵەی گەلان)یشەوە بە فەرمی

تۆمار کرا، بەڵام قەد جێبەجێ نەکرا.

گەلەکەمان بێ هێچ پشتیوانییەکی دەرەکی، داکۆکی لە مافە ڕەواکانی خۆی کرد، لەبەرامبەر دەستدرێژی ڕژێمی دیکتاتۆری قاسمدا ڕاوەستا و لە ٨ی شوباتی ١٩٦٣ ڕووخاندی.

ئێمە دەمانەوێت کێشەی نەتەوەیی کورد بەشێوەی ئاشتیخوازانە چارەسەر بکرێت، بۆیە بە شێوەی فەرمی لەگەڵ دەوڵەتی بەعس کە تازە بەدەسەڵات گەیشتبوو وتووێژمان کرد، لە یادداشتێکدا لە ٢٧ی نیسانی ١٩٦٣ داواکارییەکانمان لەڕێگای لێژنەیەکەوە خستەبەردەمیان و پێمانوتن، ئێمە لە سەر بنەمای ئەم داواکارییانە وتووێژ دەکەین، بەڵام تەنانەت لە قۆناخی وتووێژیشدا دەوڵەتی بەعس بە شێوەکی بەرفراوان هێرشێکی سەربازی کردە سەر کوردستان و زۆربەی ئەندامانی لێژنەی وتووێژی دەستبەسەر کرد. تەنانەت داوای لە هێزەکانی سوپای سوریاش کرد کە بە پێچەوانەی یاسای نێونەتەوەیی، سنوور ببەزێنن و هێرش بکەنە سەر خەڵکی کوردستان، بەڵام ئێمە سەرکەوتین و بەرپەرچی هێرشەکانمان دانەوە. هاوکات خەڵکی عێراق لەم هێرشە ناڕازی بوون، بارودۆخی ئابووری عێراق ڕۆژبەڕۆژ خراپتر دەبوو و خەڵکی دنیا ڕۆژ بەڕۆژ زیاتر پشتیوانییان لە دۆزی ڕەوای ئێمە دەکرد. هەموو ئەمانە بووە هۆی ئەوەی ڕژێمی بەعس لە ١٨ی تشرینی دووەمی ١٩٦٣ بڕوخێت و کۆمەڵێک ئەفسەر بە ڕابەرایەتیی مارشال عەبدولسەلام عارف بە دەسەڵات بگەن و خودی عارفیش ببێت بە سەرۆک کۆماری عێراق.

هەرچەندە ئێمە هیچ ڕژێمێکی دیکتاتۆریی سەربازیمان پێباش نییە، چونکە دژی خواستی خەڵک دەجووڵێنەوە و ڕێز لە پرەنسیپە دیموکراتیکەکان ناگرن، بەڵام بەهۆی ئەوەی لە ناخی دڵەوە دەمانەویست کێشەکە بەشێوەی ئاشتیخوازانە چارەسەر بێت، لە ١٠ی شوباتی ١٩٦٤ ڕێککەوتنێکی ئاگربەستمان لەگەڵ ڕژێمی نوێی عێراق واژوو کرد. ئامانجمان لەلایەکەوە ئەوە بوو گەلی کورد و هەروەها گەلی عەرەبی عێراق لەماڵوێرانی شەڕ بپارێزین و لەلایەکی دیکەوە کەشوهەوای متمانەپێکردن بە یەکدی برەخسێنین بۆئەوەی بەشێوەیەکی جیددی وتووێژ بکەین بۆئەوەی کێشەکە بە یەکجاری چارەسەر بکەین و بە ڕوونی لە یاسای بنەڕەتیدا و بە کردەوە دان بنرێت

بـە مافـە نەتەوەییەکانـی گەلەکەمانـدا و ئـەم مافانـە گەرەنتـی بکرێـت. لـەو کاتـەوە ئێمـە سـەرجەم ئەرکەکانـی خۆمـان جێبەجـێ کـردووە، بەتایبـەت هێرشـە سـەربازییەکانمان ڕاوەسـتاندووە، دیلەکانـی سـوپای عێراقـمان ئـازاد کـردووە، بـەڵام دەوڵەتـی عێـراق کـە لـە ڕاگەیاندننامـەی ۱۰ی شـوباتی ۱۹٦٤دا دانـی بـە مافـە نەتەوەییەکانـی کـورددا نابـوو، ئەمـەش بـەردی بناخـەی ڕێککەوتنـی ئاگربەسـت بوو، تـا ئێسـتا نەیویسـتووە وتووێژ بکات بۆئـەوەی ئـەم مافانـە ڕوون بکاتـەوە و جێبەجێیـان بـکات. بەپێچەوانـەوە، زنجیرەیـەک کاری تێکدەرانـە و جموجۆڵـی سـەربازی دژی سـوپای شۆڕشـگێڕی کوردسـتان ئەنجـام داوە و لـە باتـی ئـەوەی قەرەبـووی ئـەو هـەزاران پێشـمەرگەیە بکاتـەوە کـە لـە کاتـی شـەڕدا گیانیـان لەدەسـتداوە و مەسـکەن و مەئـوا بـۆ دەیـان هـەزار خەڵکـی دەربـەدەر و ئـاوارە دروسـتبکات، کـە زۆربەیـان ژن و منـداڵ و پیـرەژن و پیرەمێردن، دەوڵەتـی عێـراق بـە زەبـری چـەک یـان ترسـاندن و تۆقانـدن، دەسـتیکردووە بـە دەرکردنـی دانیشـتوانی سیڤیلی دەیـان گونـدی کوردنشـینی ناچـەی خـاوەن نەوتـی کەرکـووک و هەولێـر و درێـژە بـەو سیاسـەتە دەدات کـە بەعسـییەکان بـۆ تەعریـب و دەرکردنـی بەکۆمەڵـی کـورد لـە زێـدی خۆیـان دەسـتیانپێکردبوو.

لەلایەکـی دیکـەوە ڕژێمـی عـارف بـێ ڕاوێژکـردن لەگـەڵ خەڵکـی عێـراق و بەتایبـەت گەلـی کـورد، و بـێ چارەسـەرکردنی کێشـەی نەتەوەیـی کـورد، لـە پێنـاو یەکخسـتنی عەرەبـدا کۆمەڵێـک ڕێککەوتنـی لەگـەڵ کۆمـاری یەکگرتـووی عـەرەب واژوو کـردووە.(۱)

لـەم بارودۆخـەدا بزووتنەوەکەمـان لـە ۹ی تشرینـی یەکەمـی ۱۹٦٤ ئەنجوومەنـی سـەرکردایەتی شۆڕشـی کوردسـتانی عێراقـی دامەزرانـد کـە ئەندامەکانـی لـە نوێنەرانـی گـەل، پێشـمەرگەکانی سـوپای شۆڕشـگێڕی کوردسـتان و پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان هەڵبژێـردراون. لێژنـەی جێبەجێکار(هەیئـەی تەنفیزی) کـە ئەنجوومـەن هەڵیبـژاردوون بە هاوئاهەنگـی لەگـەڵ بەرپرسـان و فەرمانبـەرەکان و پۆلیس و هێـزە چەکدارەکان یەکسـەر دەسـتی بـە کار کـردووە بـۆ بەڕێوەبردنـی کاروبـاری ناوچـە ئازادکراوەکانـی کوردسـتان کـە سێ لـە چـواری خاکـی کوردسـتانی عێـراق پێکدێنێـت، کەوابـوو ئیـدارەی هەرێمـی ئۆتۆنۆمـی کوردسـتان خەریکـە دەبێـت بـە ئەمـری واقـع. لەلایەکـی دیکـەوە لـە ۱۱ی

(۱) مەبەسـتی ئـەو ڕێککەوتننانـە بـووە کـە دەوڵەتـی عێراق و مـسر کردوویانـە بـۆ ئـەوەی عێـراق ببێـت بـە بەشـێک لـە کۆمـاری یەکگرتـووی عـەرەب بـە سـەرۆکایەتی جەمال عەبدولنـاسر. وەرگێـڕ

تشرینی یەکەمی ١٩٦٤ یادداشتێکمان داوە بە دەوڵەتی عێراق کە تێیدا داواکارییە نەتەوەیی، ئابووری و کولتووریەکانمان خستووەتەڕوو، بەتایبەت داوامان کردووە دان بە ئۆتۆنۆمی کوردستاندا بنێن و لیژنەیەک پێکبێنن بۆئەوەی وتووێژی جیدیمان لەگەڵدا بکات. لە وەڵامدا، دەوڵەتی عێراق لە ٢٧ی تشرینی دووەمی ١٩٦٤ و پاشتر لە ٣ و ٩ و ١١ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٤ داوای لێکردین سوپای شۆڕشگێڕی کوردستان و سیستمی ئیداریی کوردستان هەڵبوەشێنینەوە و دەسەڵاتی ئیداریی حکومەتی ناوەندی بەسەر هەموو ناوچەکانی کوردستانی ئازاددا بسەپێنین، ئێمەش ئەم داواکارییەمان ڕەتکردەوە، چونکە گەلی کورد قەت شتی وا قەبوڵ ناکات.

ئەوە چوارساڵە بزووتنەوە شۆڕشگێڕەکەمان بەرقەرارە و قەد دەستبەرداری ئەو مافانە نابێت کە بە بەهایەکی زۆر گران و خوێن و قوربانیدان بەدەستیهێناوە. ئەگەر دەوڵەتی عێراق درێژە بە سیاسەتی ئێستای بدات دەبێ بەرپرسیارێتی ئەنجامەکانی کردەوەکانی وەئەستۆ بگرێت کە بەپێچەوانەی مافەکانی گەلەکەمان و بەرژەوەندی گەلی عێراق و سەقامگیریی عێراقە.

ئێمە دەزانین جەنابتان و دەوڵەتەکەتان هەستوسۆزتان بۆ بزووتنەوەی گەلە چەوساوەکان هەیە و زۆر گرنگی بە پرەنسیپی دادپەروەری و ئاشتی دەدەن، بۆیە ئەم پەیامەتان ئاراستە دەکەین. هیواداریین دەوڵەتەکەی جەنابتان پشتیوانی لە دۆزی ڕەوای گەلی کوردستانی عێراق بکات، لە ڕووی خێرخوازییەوە هەموو یارمەتییەکی بدات، پێشوازی لە نوێنەرانی شۆڕشی کوردستان بکات و ڕێگەیان پێبدات لە وڵاتە شکۆمەندەکەتاندا چالاکی بکەن. هەروەها زۆر سوپاستان دەکەین هەتا کاتێک دەوڵەتی عێراق کێشەی نەتەوەیی کوردی چارەسەرنەکردووە، دەوڵەتەکەتان چەکوچۆڵی کۆمەڵکوژ نەدات بە دەوڵەتی عێراق یان پێینەفرۆشێت.

لەوەتەی دەوڵەتی عێراق وەڵامی نەرێنی بە داواکارییەکانی ئێمە بۆ وەدیهاتنی مافە دیموکراتییەکانی گەلەکەمان داوەتەوە و بەردەوام هەڕەشەمان لێدەکات، بارودۆخەکە زۆر ئاڵۆز بووە. لەپێناو چەسپانی ئاشتی لە ناوچە، ئێمە تکا لە دەوڵەتەکەی بەڕێزتان دەکەین دەوڵەتی عێراق لە مەترسیی هەڵگیرسانی شەڕ وەخەبەر بێننەوە و داوای لێبکەن بە زووترین کات وتووێژمان لەگەڵدا بکات بۆئەوەی کێشەکە بەشێوەی

ئاشـتیخوازانە چارەسـەر بێـت لەسـەر بنەمـای دانپێدانـان و گەرەنتیکردنـی مافەکانـی گەلەکەمـان. ئێمـە زۆر شـانازی دەکەیـن کـە دەوڵەتـی فەڕەنسـا ببێـت بـە ناوبژیوانمـان.

لـە کۆتاییـدا داوا لـە جەنابتـان دەکەیـن، ئەگـەر هـات و دەوڵەتـی عێـراق هێرشـی کـردەوە سـەر گەلەکەمـان و شـەڕ هەڵگیرسـایەوە، کێشـەکە لـە نەتـەوە یەکگرتـووەکان بخەنـەڕوو. هیواداریـن جەنابتـان و دەوڵەتەکەتـان لـە ئیشـوئازارەکانی گەلـە چەوسـاوە و بەشـخوراوەکەمان تێبگـەن.

ئەوپەڕی ڕێز و سوپاسم قەبوڵ بفەرموون.

مستەفا بارزانی

سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشی کوردستانی عێراق،

سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراق و فەرماندەی شۆڕش[١]

---

(١) ئـەم نامەیـە لەلایـەن کۆمیتـەی داکۆکـی لـە مافەکانـی گەلـی کـورد [لـە فەڕەنسـا] کـراوە بـە فەرەنسـی.

لە نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە بۆ:

نووسینگەی وەزیر، بۆ ئاگاداریی بەڕێز بێغناغد دۆغاند

٢٩ی کانوونی دووەمی ١٩٦٥

بابەت: دەرکردنی نوێنەری شۆڕشی کورد لە فەڕەنسا

نوێنـەری بارزانـی هاتـووە بـۆ فەڕەنسـا. باڵوێزەکەمـان لـە بەغـدا لەلایـەن سـکرتێری گشـتی وەزارەتـی دەرەوەی عێـراق بانـگ کـراوە، پێیوتـراوە بەڕێـز عیسـمەت شـەریف وانلـی، بـەو جـۆرەی خـۆی لـە بەیـروت ڕایگەیانـدووە، بەتەمایـە پەیامێکـی سـەرۆکی کورد، بارزانـی بگەیەنێتـە دەسـتی سـەرۆک کۆمـاری فەڕەنسـا. دەوڵەتـی عێراق داوای کـردووە نامەکـەی لێوەرنەگریـن. دەوڵەتـی عێـراق داوای هەمـان شـتی لـە باڵوێـزی ئەمریـکا و بەریتانیـا کـردووە.

لەلایەکـی دیکـەوە باڵوێـزی عێراق لـە پاریـس، لـە سـەر داوای خـۆی، دوو جـار لەگـەڵ بەڕێـز سـوتو دانیشـتووە، داوای کـردووە ڤیـزای هاتـن بـۆ فەڕەنسـا نەدەیـن بـە وانلـی. بەڕێـز سـوتو وەڵامـی داواکارییەکـەی نەداوەتـەوە.

باڵوێزخانەکەمـان لـە سـوئیس، کـە وانلـی لـەوێ دەژیـت، داوای لێکردوویـن ئەگـەر وانلـی داوای ڤیـزای کـرد ئـاگاداری بکەینـەوە.

ئێمـە پێمانوایـە نابێـت نامەکـەی وانلـی بنێردرێـت بـۆ سـەرۆک کۆمـار، ئاساییشـە ڤیـزای نەدەینـێ.

پەراوێزی وەرگێڕ:

نووسـینگەی کاروبـاری ڕۆژهەڵاتـی نزیکـی وەزارەتـی دەرەوەی فەڕەنسـا لـە ١٢ی ئـاداری ١٩٦٥ باڵوێـزی عێراقـی ئـاگادار کردووەتـەوە کـە داوایـان لـە وانلـی کـردووە فەڕەنسـا بەجێبێڵێـت، وتوویەتـی: "وانلـی بـە گەرمـی لـە فەڕەنسـا پێشـوازی لێکـراوە، بـەڵام ناوبـراو لێدوانـی سیاسـی داوە کـە دەبێتـە هـۆی ئـەوەی سـەرۆک کۆمـاری فەڕەنسـا و دەوڵەتـی یاسـایی عێـراق ڕووبـەڕووی یەکـدی ببنـەوە". باڵوێـزی عێـراق ئـەم بڕیـارەی ئێمـەی پێخـۆش بـوو.

وەزارەتـی ناوخـۆی فەڕەنسـا لـە پەیامێکـدا بـۆ وەزیـری دەرەوە لـە ٢٥ی ئـاداری ١٩٦٥ڕایگەیانـدووە: "عیسـمەت شـەریف وانلـی، لەدایکبـووی ١ی نیسـانی ١٩٢٤ لـە دیمەشـق، لـە ١٢ی ئـادار فەڕەنسـای بەجێهێشـت."

نووسـینگەی کاروبـاری ڕۆژهەڵاتـی نزیکـی وەزارەتـی دەرەوەی فەڕەنسـا لـە ٢٧ی تشرینـی دووەمـی ١٩٦٥ ڕایگەیانـدووە: "دەوڵەتـی سـوریا ناسـنامەی هاووڵاتیبوونـی ڕۆژنامەنووسـی کـورد، عیسـمەت شـەریف وانلـی هەڵوەشـاندووەتەوە. دەوڵەتـی لوبنانیـش پێـی ڕاگەیانـدووە ئیـدی مافـی ئـەوەی نییـە پێـی بخاتـە نـاو ئـەو وڵاتـە. ئێمـەش ئیـدی ڤیـزای نادەینـێ."

لە باڵوێزی فەڕەنسا لە کۆماری فیدڕاڵی ئەڵمانیا بۆ:

جەنابی موغیس کوڤ دۆمۆغڤیل، وەزیری دەرەوە

بەڕێوەبەرایەتی بەشی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک

بادگۆدیسبێرگ

٢٦ی ئاداری ١٩٦٥

بۆ ئاگاداری: باڵوێزخانەکەمان لە بەغدا

بابەت: چالاکییەکانی نوێنەری شۆڕشی کورد لە ئەڵمانیا

لەم ڕۆژانەی دواییدا نوێنەرێکی کورد بە ناوی عیسمەت شەریف وانلی، لە پەیوەندی لەگەڵ شەڕی نێوان کورد و دەوڵەتی عێراق، داوای یارمەتیی لە کۆماری فیدراڵی[ئەڵمانیا] کردووە. وانلی وتوویەتی نامەیەکی پێیە کە بارزانی بۆ [لودوینگ] ئیرهارد، سەرۆکی ئەڵمانیای ناردووە.

ئەم نوێنەرە کوردە هیوای لەسەر ئەوە هەڵچنیوە کە دەوڵەتی ئەڵمانیای[ڕۆژئاوا] هەڵوێستی خۆی سەبارەت بە کێشەی کورد بگۆڕێت، چونکە ئەمدواییە پەیوەندییەکانی عەرەبەکان و ئەڵمانیا ئاڵۆز بووە. لەگەڵ ئەوەشدا پێمانوانییە بەڕێز ئیرهارد لە وەڵامی هەڕەشەکانی دەوڵەتی عێراق، پشتیوانی لە کورد بکات.

بەڕێز وانلی لە کۆنفرانسێکی ڕۆژنامەوانیدا بە تێروتەسەلی باسی ئەو نەهامەتییانەی کرد کە هێزەکانی دەوڵەتی عێراق بەسەر کورددا هێناویانە، وتی بەتەمایە هەندێ نامەی هاوشێوە بۆ ژینەڕاڵ دیگۆڵ، جانسۆن، ویلسۆن و یو تانت [١] و دەسەڵاتدارانی سۆڤیەت، هیند و مسر بنێرێت.

(١) ژەنەڕاڵ دۆگۆڵ سەرۆک کۆماری فەڕەنسا بووە، جانسۆن سەرۆک کۆماری ئەمریکا بووە، ویلسۆن سەرۆک وەزیرانی بەریتانیا بووە، یو تانت سکرتێری گشتیی نەتەوە یەکگرتووەکان بووە. وەرگێڕ

بۆ دووەمین کۆمیتەی ئامادەکاریی کۆنفرانسی ئەفریقا- ئاسیا لە جەزایير

لۆزان، ٦ی شوباتی ۱۹٦٥

بە ناوی ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشی کوردستانی عێراقەوە داواتان لێدەکەین ڕێگەمان پێبدەن تەنانەت وەک ئەندامی چاودێریش بێت لە کۆنفرانسی داهاتووی ئەفریقا- ئاسیا لە جەزایير بەشدار بین، چونکە ئێمە هەرێمێکی ئۆتۆنۆمی شۆڕشگێڕی ڕوو لە گەشەمان لە کوردستانی عێراقی ئازاددا دامەزراندووە، هەرچەندە دەوڵەتی عێراق دانی پێدا نانێت و هەڕەشە دەکات هێرشی سەربازی دەکاتە سەر کوردستان. ئێمە دەمانەوێت لە کۆنفرانسەکەتاندا بەشدار بین بۆئەوەی هەڵوێستی خۆمان دەرببڕین و داواتان لێبکەین پشتیوانی لە چارەسەرکردنی کێشەی کورد بە شێوەی ئاشتیخوازانە بکەن، چونکە کورد گەلێکی دانیشتووی ڕۆژئاوای ئاسیایە کە لە چوارەمین ساڵی شۆڕشەکەیدا بۆ ڕزگاریی نەتەوەیی، بە توندترین شێوە دەچەوسێندرێتەوە.

دڵنیاین ئێوە خیانەت لە پرەنسیپەکانی خۆتان ناکەن و ڕێگامان دەدەنێ لە کۆنفرانسەکەتاندا بەشدار بین.

عیسمەت شەریف وانلی

نوێنەری فەرمیی شۆڕشی کورد لە دەرەوە، وتەبێژی ژەنەڕاڵ بارزانی و سکرتێری گشتیی کۆمیتەی داکۆکی لە مافی گەلی کورد

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەریتانیا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢١ی ئایاری ١٩٦٥

لەندەن

بابەت: جەلال تاڵەبانی دەوڵەتی عێراق بە کیمیابارانکردنی کورد تۆمەتبار دەکات

لێژنەیەکی بچووکی پارتی دیموکراتی کودستان بە سەرۆکایەتیی جەلال تاڵەبانی لە ١٣ی ئایارەوە لە لەندەنە. بەڕێز تاڵەبانی دوێنی لە کۆنفرانسێکی ڕۆژنامەوانیدا هەڵگیرساندنەوەی شەڕی لە لایەن دەوڵەتی عێراقی شەرمەزار کرد و هێزەکانی عێراقی تۆمەتبار کرد کە بۆ لەناوبردنی ڕاپەڕینی کورد گازی کیمیاییان بەکارهێناوە.

بەڕێز تاڵەبانی ڕووی لە خەڵکی بەریتانیا کرد و وتی دەوڵەتی بەریتانیا بەردەوام چەکوچۆڵ دەدات بە عێراق و عێراقیش دژی کورد بەکاریاندێنێت، بەڵام بۆ نموونە ئەمریکا و سۆڤیەت بە دەوڵەتی عێراقیان ڕاگەیاندووە کە هەتا کاتێک هێرشەکانی بۆ سەر کوردستان ڕانەوەستێنێت کەرەستەی سەربازیی نادەنێ.

دەربارەی داواکارییەکانی بزووتنەوەی کورد، تاڵەبانی ڕایگەیاند پارتی دیموکراتی کوردستان تەنیا داوای ئۆتۆنۆمی لە چوارچێوەی کۆماری عێراقدا دەکات و ئاماژەی بەوە کرد کە ئۆتۆنۆمیەکی هاوشێوە بێ هیچ کێشەیەک لە هەندێ وڵات، وەک هیند و یوگسلاڤیا، چەسپاوە و نەتەوەکان بە ئاشتی پێکەوە دەژین.

تاڵەبانی هیوای لەسەر ئەوە هەڵچنیوە لەگەڵ هەندێ لە ئەندامانی پەرلەمانی بەریتانیا دیدار بکات و بە دۆزی کورد ئاشنایان بکات. تاڵەبانی هەوڵی داوە لەگەڵ وەزارەتی دەرەوەی بەریتانیا پەیوەندی بگرێت، بەڵام بە وتەی نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی [وەزارەتی دەرەوی بەریتانیا] سەرکەوتوو نەبووە. نووسینگەکە پێیوتین کە دەوڵەتی بەریتانیا بە هیچ شێوەک لە کێشەی کورددا دەستێوەردان ناکات، کەوابوو

نـە دەتوانێـت لەگـەڵ نوێنـەری مـەلا مسـتەفا بارزانـی دابنیشـێت و نـە دەتوانێـت گـوێ بـۆ داواکارییەکانـی بگرێـت.

بەڕێـز تاڵەبانـی بـە هاوڕێیەتـی کەسـێک بـە نـاوی سـەعید عەبدولعەزیـز شـەمزینی لـە سـەرەتای هەفتـەی داهاتـوو دەچێـت بـۆ پاریـس و لەوێشـەوە دەچێـت بـۆ بەرلیـن و پاشـان دەگەڕێتـەوە لەنـدەن. بـە وتـەی وەزارەتـی دەرەوی بەریتانیـا، تاڵەبانـی لـە بەرلیـن ڤیـزا وەردەگرێـت بـۆ گەڕانـەوە بـۆ بەریتانیـا.

کۆرسێل

پەراوێزی وەرگێڕ:

مـام جـەلال لـە کاتـی سـەردانەکەی بـۆ فەڕەنسـا لـە کۆنفرانسـێکی ڕۆژنامەوانیـدا لێدوانـی داوە، بۆیـە لـە ٢٢ی ئایـاری ١٩٦٥ باڵوێزخانـەی عێـراق لـە پاریـس نامەیەکـی ناڕەزایەتـی نـاردووە بـۆ وەزارەتـی دەرەوەی فەڕەنسـا، تێیـدا ئامـاژە بـەوە کـردووە: "هاووڵاتیـی عێـراق، جـەلال تاڵەبانـی لـە لەنـدەن هاتـوە بـۆ پاریـس، بـە نـاوی کوردەوە لێدوانـی سیاسـی دژی دەوڵەتـی عێـراق داوە. ئێمـە دەمانەوێـت پەیوەندیـمان لەگـەڵ فەڕەنسـا بـاش بێـت، بۆیـە هیواداریـن دەوڵەتـی فەڕەنسـا ئیـدی ڕێگـە بـە تاڵەبانـی نـەدات دژی دەوڵەتـی عێراق لێـدوان بـدات، چونکـە ناوبـراو لـە یاسـای عێـراق لایـداوە و پەیوەندییەکانـی عێـراق و فەڕەنسـا تێـک دەدات." لـە وەڵامـدا وەزارەتـی دەرەوەی فەڕەنسـا وتوویەتـی: "کەسـانی بیانـی ناتوانـن هیـچ چالاکییەکـی سیاسـی لـە فەڕەنسـا ئەنجـام بـدەن و لـە ڕاگەیاندنـە گشـتییەکاندا هەڵوێسـتی سیاسـی دەرببـڕن."

نووسینگەی سەرۆک کۆمار

سکرتاریەتی گشتی

پاریس

٣١ی تەمووزی ١٩٦٥

بابەت: نامەیەکی دیکەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆک کۆماری فەڕەنسا

عێراق

تەمووزی ١٩٦٥

زۆر بەڕێز جەنابی ژەنەڕاڵ دیگۆڵ

سەرۆک کۆماری فەڕەنسا

جەنابی سەرۆک،

بەشانازییەوە، لە دوایین بارودۆخ و پێشهاتەکانی کێشەی کورد لە عێراق و ئەو قەیرانە نوێیەی دەوڵەتی عێراق دروستی کردووە ئاگادارتان دەکەینەوە.

لەوانەیە جەنابت بزانیت ئێمە لە ١٠ی شوباتی ١٩٦٤ەوە ئاگربەستمان ڕاگەیاندووە، بۆئەوەی دەرفەتی تەواو بۆ دەوڵەتی عێراق بڕەخسێت کێشەی کورد لە ڕێگەی وتووێژی ئاشتیخوازانە چارەسەر بکات و وەڵامی داواکارییە نەتەوەیی و ڕەواکانی گەلی کورد بداتەوە کە تەنیا ئۆتۆنۆمیە لە چوارچێوەی کۆماری عێراقدا. ئەو مافانەی گەلی کورد داوای دەکات لە هەموو ئەو مافانە کەمترە کە لەوانەیە گەلانی دیکە لەم سەدەیەدا داوای بکەن بۆئەوەی مافە نەتەوەییەکانیان دەستەبەر بێت.

بەڵام بەداخەوە لە چارەڕەشی ئێمە، دەوڵەتی عێراق هیچکام لە داواکارییە نەتەوەییەکانی ئێمە، تەنانەت سادەترینیشیان قەبووڵ ناکات. بەپێچەوانەوە دەوڵەتی عێراق ئەو مافە نەتەوەییانە ڕەتدەکاتەوە کە یاسای بنەڕەتی ١٩٥٨ی عێراق دانی پێداناوە. لەباتی ئەوە دەوڵەتی عێراق سیاسەتێکی شۆڤینی دیکتاتۆری سەربازیی گرتووەتەبەر بۆئەوەی خۆی بەهێز بکات و داوا دەکات ئێمە سوپای ئازادیخوازی کوردستان هەڵبووەشێنینەوە. ئەمە بە واتای ئەوەیە ئێمە بێ مەرج خۆمان بدەین

بە دەست عێراقەوە، ئەمەش ناڕەوایە و هیچ کوردێکی بە شەرەف قەبووڵی ناکات.

لە ئاداری ١٩٦٥ەوە دەوڵەتی عێراق جارێکی دیکە شەڕێکی گەورەی دژی ئێمە هەڵگیرساندووەتەوە. زیاتر لە ٨٠٪ هێزە چەکدارەکانی عێراق نێردراون بۆئەوەی هێرش بکەنە سەر کوردستان و بە فڕۆکە و تۆپ دەستیان بە بۆمبارانکردنی شار و گوندەکانی کوردستان کردووەتەوە و بە بۆمبی ناپاڵم وڵاتە جوانەکەمان کاوڵ دەکەن و خەڵکە بێگوناحەکەمان دەکوژن.

لە ئاداری ١٩٦٥ەوە پێکدادان لەنێوان سوپای داگیرکەری عێراق و سوپای ئازادیخوازی کوردستان هەر بەردەوامە. ئێمە باش ئاگادارین کە دەوڵەتی عێراق بڕێکی زۆر گازی کیمیاویی کڕیوە، بۆئەوەی دژی خەڵکی سڤیلی کوردستان بەکاری بهێنێت، بۆئەوەی بیانترسێنێت و بیانتۆقێنێت. ئەم کارەی عێراق دژی کۆنڤانسیۆنی ژنێڤ و یاسای نێودەوڵەتییە. جگەلەوەش ئەم شەڕە بەردەوامەی کوردستان، سەقامگیری و ئاشتیی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست دەخاتە نێو مەترسییەوە کە لەوانەیە ئەنجام و ئاکامی مەترسیداری بۆ ئاشتی جیهان بەدواوە بێت.

ئێمە داوا لە جەنابتان دەکەین پشتیوانی لە گەلی بندەستی کورد بکەن و لەم کاتە قەیراناوییەدا دژی فرۆشتنی چەکوچۆڵ بە دەوڵەتی عێراق هەڵوێست بگرن و دەسەڵاتی خۆتان بەکار بێنن و هەوڵ بدەن بۆئەوەی ئەم نادادپەروەری و زۆردارییە دژی نەتەوەکەمان کۆتایی پێبێت.

گەلەکەمان چاوی لە پشتیوانی جەنابتە و سوپاسگوزارە ئەگەر جەنابت لە ڕووی ماددیی و مەعنەوییەوە یارمەتی بدەیت.

ئەوپەڕی ڕێز و سوپاسم قەبووڵ بفەرموون.

لەگەڵ ڕێزمدا

مستەفا بارزانی

سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشی کوردستانی عێراق،

سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراق و فەرماندەی شۆڕش

وەزارەتی دەرەوەی فەڕەنسا

بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری سیاسی

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیک

بۆ: نووسینگەی وەزیر

پاریس

٢٦ی ئابی ١٩٦٥

بابەت: نامەی ڕابەری کورد، بارزانی، بۆ سەرۆک کۆماری فەڕەنسا

بەشی ڕۆژهەڵاتی نووسینگەی کاروباری ئەفریقا- ڕۆژهەڵاتی نزیک دۆسیەیەکی بە ژمارە ٢٠٢٤ لە ٢٣ی ئابی ١٩٦٥ ناردووە بۆ نووسینگەی وەزیری[دەرەوە] کە نامەیەکی تێدایە ڕابەری کورد، بارزانی، بۆ سەرۆک کۆمار ناردوویەتی. نامەکە بەڕێز بەدرخان کردوویەتی بە فەرەنسی و بەڕێز ژان فغانسوا شۆڤێل تەسلیمی کۆشکی ئیلیزەی کردووە.

بە بۆچوونی بەشی ڕۆژهەڵاتی نووسینگەی کاروباری ئەفریقا- ڕۆژهەڵاتی نزیک، ئەگەر بەڕێز بەدرخان پرسیاری کرد چارەنووسی نامەکە بە چی بووە، وەڵام بدەینەوە کە نامەکەمان بەدەستگەیشتووە و ناردوومانە بۆ کاربەدەستانی باڵا. جگە لەمە هیچ شتی دیکەی پێنەڵێین.

بۆ بەڕێز کوغیێن(١)

نووسینگەی بەڕێز وەزیری دەرەوە

پاریس

٢٠ی ئابی ١٩٦٥

بابەت: دەربارەی نامەکەی ڕابەری کورد بارزانی، بۆ سەرۆک کۆماری فەڕەنسا

ڕۆژنامەنووسـێکی ڕۆژنامـەی فیـگارۆ بـە نـاوی بەڕێـز شـۆڤێل(٢) ئەمدواییـە سـەردانی کوردسـتانی ئێرانـی کـردووە، نامەیەکـی لەگـەڵ خـۆی هێناوەتـەوە کـە ڕابـەری کـورد، بارزانـی واژووی کـردووە و ناردوویەتـی بـۆ سـەرۆک کۆمـاری فەڕەنسـا. بەڕێـز شـۆڤێل هاتـووە بـۆ کۆشـکی ئیلیـزە، نامەکـەی تەسـلیم بـە بەڕێز دێبـان کـردووە(٣). بەڕێـز کامەران بەدرخـان، کـە وەزارەتـی دەرەوە بـاش دەیناسـێت، نامەکـەی کـردووە بـە فەرەنسـی، وتوویەتـی ئامادەیـە وەڵامەکـەی بگەیەنێـت بـە دەسـتی [بارزانـی].

نامەکـە هێشـتا نیشـانی ژەنـەڕاڵ دیگـۆڵ نـەدراوە و بەڕێـز بەدرخانیـش هێشـتا نەهاتـووە بـە شـوێن وەڵامەکەیـدا. بەڕێـز بوغـەن دووغوزییـەغ(٤) دەیەوێـت پێـش هەمـوو شـتێک بۆچوونـی وەزارەتـی دەرەوە وەربگرێـت کـە ئایا نامەکـە شـایانی ئەوەیـە نیشـانی سـەرۆک کۆمـار بدرێـت یـان نـا.

(1) CURIEN

(2) CHAUVEL

(3) DESBANS

(4) Burin Des ROUZIERS

بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار بووە. وەرگێڕ

دەقی نامەکەی بارزانی:

زۆر بەڕێز جەنابی ژەنەڕاڵ دیگۆڵ

سەرۆک کۆماری فەڕەنسا

جەنابی سەرۆک،

هەروەک جەنابتان ئاگادارن، شۆڕشی کورد لە عێراق بەهۆی دیکتاتۆریی دەوڵەتە یەک لە دوای یەکەکانی عەبدولکەریم قاسم، حزبی بەعس، ئێستاش عەبدولسەلام عارف دەستیپێکردووە. ئەم دەوڵەتانە بۆ ملکەچکردنی کورد لە ١٩٦١وە هۆڤانەترین ئامرازیان بەکارهێناوە. شۆڕشی کورد بەشێوەیەکی قارەمانانە لەو کاتەوە تا ئێستا لە هەمبەر هێرشە سەربازییەکانی دەوڵەتی عێراق ڕاوەستاوە و حکومەتی عەبدولکەریم قاسم و بەعسی ڕووخاندووە.

ئەمڕۆ شۆڕشەکەمان باش ڕێکخراوە و ئەوەندە بەهێزە کە هیچ حکومەتێکی عێراقی ناتوانێت بە زەبری چەک ملکەچمان بکات. لەگەڵ ئەوەشدا بۆئەوەی بگەین بە مافە ڕەواکانمان، داوای ئۆتۆنۆمی لە چوارچێوەی کۆماری عێراقدا دەکەین. لەم پێناوەدا پێویستمان بە یارمەتی سیاسی، سەربازی و پشتیوانی مەعنەوی هەیە بۆئەوەی بەزووترین کات خوینڕشتن لە نێوان کورد و عەرەبدا کۆتاییپێت. خەباتی ئێمە بە هیچ شێوەیەک پەیوەندیی بە کوردی وڵاتانی دراوسێوە نییە.[1]

ئێمە دەزانین سیاسەتی جەنابتان ئەوەیە کە داکۆکی لە مافی چارەیخۆنووسینی سەرجەم گەلانی جیهان دەکەن، هەروەک ٢٠ ساڵ لەمەوبەر لە کۆمیتەی (لوبلین)[2]

(١) وڵاتانی ڕۆژئاوایی هەمیشە نیگەران بوون کە شۆڕشی کوردستانی عێراق کاربکاتە سەر پارچەکانی دیکەی کوردستان، بەتایبەت تورکیا. بۆیە مەلا مستەفا هەمیشە جەختی دەکردەوە کە تەنیا بۆ کوردستانی عێراق خەبات دەکەن و کاریان بەسەر پارچەکانی دیکەی کوردستانەوە نییە. وەرگێڕ

(٢) کۆمیتەی لوبلین ئەو کۆمیتەیە بووە کە لە قۆناخی کۆتایی جەنگی دووەمی جیهانی بە پشتیوانی کۆمۆنیستەکان بۆ خەبات دژی دەوڵەتی داردەستی ئەڵمانیای نازی لە پۆلۆنیا (لهستان) دامەزرا. لە دەقی نامەکەی بارزانیدا بە زمانی عەرەبی ئاماژە بەم مەسەلەیە کراوە، بەڵام لە دەقە وەرگێڕاوە فەرەنسیەکەیدا تەنیا ئاماژە بە کۆمیتەی لوبلین کراوە. تۆزێ جیاوازی هەیە لە نێوان ئەسڵی نامەکە و دەقە فەرەنسییەکەیدا. وەرگێڕ

دا ئاماژەتـان پێکـردووە.

بـە نـاوی گەلـی کـورد و سـەرکردایەتی شۆڕشـی کـورد لـە عێـراق داواتـان لێدەکـەم بـە گوێـرەی بارودۆخـی ئێسـتای کۆمەڵـگای نێونەتەوەیـی، بـە هـەر شـێوەیەک بۆتـان دەکرێـت لـە ڕووی سیاسـی و مـاددی و مەعنەوییـەوە پشـتیوانیمان لێبکـەن.

جەنابی سەرۆک، ئەوپەڕی ڕێز و سوپاس و حورمەتم قەبوڵ بفەرموون.

دڵسۆزتان

مستەفا بارزانی

سەرۆکی شۆڕشی کورد لە عێراق

٢٤ی تەمووزی ١٩٦٥

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی وەزیر

پاریس

٢٩ی ئەیلوولی ١٩٦٥

بۆ بەڕێز فغانسوا دێبان[١]، بەرپرسی کاروباری تایبەتی نووسینگەی سەرۆک کۆمار

بابەت: داواکارییەکی ژەنەڕاڵ بارزانی لە ژەنەڕاڵ دیگۆڵ، سەرۆک کۆماری فەڕەنسا

هاوڕێی بەڕێز:

عیسمەت شەریف وانلی، نوێنەری کاروباری دەرەوەی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی کوردستانی عێراق داوای لە باڵوێزخانەکەمان لە لوبنان کردووە ئەم داواکارییەی سەرۆکی ڕاپەڕینی کوردی عێراق، مەلا مستەفا بارزانی، بە دەستی سەرۆک کۆمار بگەیەنن.

دەقی پەیامەکەی بارزانی، کە لە ١٢ی ئابی ١٩٦٥دا نووسراوە، لەگەڵ داواکارییەکەی بەڕێز وانلی، هەروەها تیلیگرامی ژمارە ١١٦٤ی ١٦ی ئەیلوولی بەڕێز فالیز[٢] کە پەیامەکەی بارزانی و داواکارییەکەی وانلی تێدا ناردووە بۆ وەزارەتی دەرەوە، دەنێرمە خزمەتتان.

بە شێوەی پەیامەکانی پێشووی ڕێکخستنەکانی ڕاپەڕینی [کورد]، پێویست ناکات لە گەیشتنی نامەکان ئاگادارمان بکەنەوە.

هاوڕێی بەڕێز، ڕێز و حورمەتم قەبوڵ بفەرموون.

فیلیپ مالوو[٣]

(1) François DESBANS

(2) Falaize

باڵوێزی فەڕەنسا بووە لە لوبنان. وەرگێڕ

(3) Philippe MALAUD

بەرپرسی نووسینگە

دەقی پەیامەکەی بارزانی:

تیلیگرام

کوردستانی عێراق

١٢ی ئابی ١٩٦٥

زۆر بەڕێز جەنابی ژەنەڕاڵ دیگۆڵ

سەرۆک کۆماری فەڕەنسا

پاریس

جەنابی سەرۆک،

کاتی خۆی ڕامانگەیاندبوو دەوڵەتی عێراق دەستی بە گازی کیمیایی گەیشتووە بۆئەوەی لە شەڕەکەی دژی کورد بەکاریبێنێت. ئێستا کۆمەڵێک بەڵگەمان بەدەستەوەیە کە نیشان دەدات دەوڵەتی عێراق ڕێگەی بە سوپا داوە ئەم گازە کیمیاییە بەکاربێنێت.

ئێمە لەم چەند ڕۆژەی دواییدا دەستمان بە هەندێ پەیامی سوپای عێراق گەیشت، پاش تێگەیشتن لە کۆدەکانی پەیامەکان، بۆمان دەرکەوت لیوای یەکی عێراق، کە ژمارەیەکی زۆر لە هێزەکانیان لە ڕواندوز شکاون، بەتەمایە گازی کیمیایی بەکاربێنێت کە لەلایەن یاسا و ئەخلاقی نێونەتەوەییەوە قەدەخەن کراوە.

داوا لە جەنابتان دەکەین گوشار بخەنە سەر دەوڵەتی عێراق لە بڕیارە نائینسانییەکەی پاشگەز بێتەوە. هەروەها داوا لە کۆمەڵگای نێونەتەوەیی دەکەین ڕێوشوێنی پێویست بگرێتەبەر بۆئەوەی گەلەکەمان لە هەڕەشەی جینوساید و قەڵاچۆکردن بپارێزێت.

لەم پەیوەندییەدا، بۆئەوەی شەڕی خوێناوی کە چوار ساڵی ڕەبەقە تووشی

وڵاتەکەمـان بـووە، ڕابوەسـتێت، داواتـان لێدەکەیـن کێشـەکەی ئێمـە لەگـەڵ دەوڵەتـی عێـراق لــە نەتــەوە یەکگرتــووەکان بخەنــەڕوو بۆئــەوەی کێشــەکە بــە شــێوەی ئاشــتیخوازانە و دادپەروەرانــە بــە گوێــرەی ڕێوشــوێنەکانی نەتــەوە یەکگرتــووەکان چارەســەر بکرێــت.

لەگەڵ ڕێزمدا

مستەفا بارزانی

سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی کوردستانی عێراق

کۆمیتەی پارێزگاریی مافی نەتەوەی کورد

بەیروت

۱۷ی ئابی ۱۹٦٥

جەنابی باڵوێز:

لەگەڵ ڕێزمدا ئاگادارتان دەکەمەوە کە ڕاسپێردراوم پەیامێکی ژەنەڕاڵ مستەفا بارزانی بۆ بەڕێز سەرۆک کۆماری فەڕەنسا بگەیەنم بە دەستی جەنابتان. پەیامەکە دەربارەی ئەوەیە کە مەترسی ئەوە لەئارادایە دەوڵەتی عێراق لە شەڕە ناجوامێرانەکەیدا، گازی کیمیایی دژی گەلی کوردستانی عێراق بەکاربێنێت.

دەقی پەیامەکەتان تەسلیم دەکەم بۆئەوەی بیگەیەنن بەدەستی سەرۆک کۆمار.

لە پێشەوە سوپاستان دەکەم.

لەگەڵ ئەوپەڕی ڕێزمدا

عیسمەت شەریف وانلی

ئەندام و نوێنەری دەرەوەی ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشی کوردستانی عێراق

١٤١، شەقامی لۆڤان، لۆزان، سوئیس

لە پییەغ لویی فالێز[1]، باڵوێزی فەڕەنسا لە لوبنان بۆ:

بەڕێز وەزیری دەرەوەی فەڕەنسا

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

بەیروت

١٦ی ئەیلوولی ١٩٦٥

بابەت: پەیامێکی مەلا [مستەفا] بارزانی بۆ بەڕێز سەرۆک کۆماری فەڕەنسا

لەگەڵ ڕێزمدا ئەم نامەیەتان بۆ دەنێرم کە بەڕێز عیسمەت شەریف وانلی، نوێنەری ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی کوردستانی عێراق، گەیاندوویەتی بەدەستم، کە نامەیەکی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆک کۆماری فەڕەنسای تێدایە. باڵوێزەکەمان لە یۆنان نامەکەی بۆناردووم، چونکە بەڕێز وانلی خۆی نەیتوانیوە بێت بۆ بەیروت.

(1) Pierre Luis FALAIZE

لە غێنۆ سیڤان، باڵوێزی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

بەڕێوەبەرایەتی نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢١ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٥

تاران

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا

بابەت: بۆچوونی نوێنەری مەسیحییەکان دەربارەی شۆڕشی کورد

ئەم گفتوگۆیانەت بۆ دەنێرم کە بەڕێز ئازان[1]، کونسوڵەکەمان لە تەورێز لەگەڵ بەڕێز قەشە پۆل بێداری نوێنەری مەسیحییەکان لە کوردستانی عێراق کردوویەتی[2]. بەڕێز بێداری ئینسانێکی تێکۆشەر و گەرموگوڕە، هەرچەندە قسەکانی جێگای متمانەن، بەڵام نابێت زۆر پشتی پێببەستیت. هاتنی کەسێکی وا سەنگین و گران و چاک و نیازپاک، شایانی گرنگیپێدانە.

پێویستە ئاماژە بەوە بکەم کە حکومەتی ئێران، بەتایبەت لە ڕێگای ڕێکخراوی خێرخوازیی (شیروخورشید) (خاچی سوور) باش یارمەتی ڕاپەڕینی کورد دەدات.

(1) Azan

(2) Paul Bedari

کونسوڵخانەی فەڕەنسا لە تەورێز

گفتوگۆ لەگەڵ بەڕێز قەشە پۆل بێداری، نوێنەری مەسیحییەکان لە کوردستانی عێراق

٤ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٥

ئەمدواییە لە میانەی سەردانێکدا بۆ ڕەزاییە دەرفەتم بۆڕەخسا بەڕێز پۆل بێداری، نوێنەری مەسیحییەکان لە کوردستانی عێراق ببینم. بەڕێزیان کە تەمەنی نزیکەی ٧٥ ساڵە، زۆر بە باشی بە زمانی فەرانسی قسە دەکات. لە حوجرەی مەسیحییە دومینیکەنەکانی[١] مووسڵ خوێندوویەتی. پاشان لە ١٩٢٥ چووە بۆ فەڕەنسا. دوو ساڵ لە پاریس ماوەتەوە و لەوێ کتێبێکی ڕێزمانی زمانی کوردی بڵاوکردووەتەوە. بەڕێزیان لە ١٩٦٥ پەنای بۆ ڕەزاییە هێناوە. بەڕێز ئوشانا[٢]، قەشەی کلدانی لازاری[٣] پێشوازی لێکردووە و لە لێژنەی کاثۆلیکەکانی فەڕەنسا [لە ئێران] جێی کردووەتەوە. پاش بیست ڕۆژ، قەشە ئوشانا کە دڵگران بووە لە هاتوچۆی زۆری بێداری لە ناو لێژنەکە، توانیویەتی قەناعەتی پێبێنیت بچێت بۆ لای بەڕێز دەشتو[٤]، قەشەی کاثۆلیکی کلدانی ڕەزاییە، و دەشتوش پێشوازی لێکردووە.

بەڕێز بێداری زۆر قسە دەکات (زۆربێژە). لەبەرئەوەی کاتم نەبوو، تەنیا کاتژمێر و نیوێک لای دانیشتم، ئەگەرنا بایی یەک ڕۆژی تەواو قسەی پێبوو. بەڕێزیان لە هەموو ژیانیدا، تەنانەت لە تەمەنی زۆر جوانییەوە، ئاواتی ئەوە بووە دەوڵەتێکی گەورەی مەسیحیی ئاشوری دابمەزرێنێت. کاتێک لە حوجرەی مووسڵ بووە، تەنانەت یەک چرکەش ئەم پلانە لە مێشکی نەچووەتە دەرەوە، شەو و ڕۆژ بیری لێکردووەتەوە

(١) دۆمینیکەن لقێکی بچووکی مەسیحیی کاتولیکە کە ساڵی ١٢١٦ی زایینی قەشەیەکی ئیسپانیایی لە فەڕەنسا دروستی کردووە. توما بوا (١٩٠٠- ١٩٧٥) کە قەشەیەکی فەرانسی بووە و یەکێ لە کوردناسە گەورەکانی جیهان بووە و کۆمەڵێک کتێب و لێکۆڵینەوەی باشی دەربارەی کورد بڵاو کردووەتەوە، دومینیکەن بووە. وەرگێڕ

(2) OUCHANA

(٣) لازاری لقێکی بچووکی مەسیحیی کاتولیکە، ساڵی ١٦٢٥ قەشەیەکی فەرەنسی بە ناوی ڤینسان دۆپۆل دایمەزراندووە. وەرگێڕ

(4) DACHTOU

و دۆستەکانی گاڵتەیان پێکردووە. لە کاتی جەنگی [یەکەمی جیهانی] لە ١٩١٤- ١٩١٨ لە دۆستەکانی دابڕاوە.

لەوەتەی حکومەتی ئاشور ڕووخاوە، تەنیا یەک جار هەل بۆ ئاشورییەکان ڕەخساوە حکومەتی خۆیان دابمەزرێنن، ئەویش لە ١٩١٨.[١] لە گەرمەی قەیرانی پاش جەنگی یەکەمی جیهانی، هەموو ئاواتێک بۆی هەبوو ببێ بە ڕاست، مەسیحییەکان سوپایەکی گەورەی ٧٥ هەزار کەسییان هەبوو، دەکرا دەوڵەتی ئاشور (بەو شێوەی کە پاشان ئیسرائیل دامەزرا) لەدایکببێتەوە. بەڵام بەداخەوە ئەوکاتە زلهێزەکانی ڕۆژئاوا، مەسیحییەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستیان پشتگوێ خست و فریوی پلانەکانی ئینگلیزیان خوارد.

لە سەرەتای ڕاپەڕینی کورد، بەڕێز بێداری، چووەتە پاڵ ژەنەڕاڵ بارزانی و بووە بە ئەندامی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش و ئەندامی لیژنەی جێبەجێکار (هەیئەی تەنفیزی). بەهۆی ئەوەی بارودۆخی تەندروستی باش نەبووە ئەمدواییە بارەگای سەرکردایەتیی بارزانی بەجێهێشتووە. بەڕێزیان وتی بۆ تەمەنی ئەو زەحمەتە لە وەرزی زستان لە ناو بەفر و قوڕ و تەقەی بەردەوامی شەڕ و بارودۆخی نالەباری شاخەکانی کوردستاندا بژی.

بەڕێز بێداری بەردەوام باسی کوردی دەکرد. لەوەتەی هاتووە بۆ ڕەزاییە چەندجار لە هەفتەدا نوێنەرانی ڕاپەڕینی کورد دەبینێت و باسی بارودۆخی کوردستانی بۆ دەکەن. بەڵام گلە و گازندەی دەکرد کە ماوەیەکە بە وردی خراوەتە ژێر چاودێرییەوە. دەوڵەتی ئێران دەترسێت بەڕێزیان لە ناو کوردی ئێراندا پرۆپاگەندا بکات. خۆی ڕەتیکردووەتەوە کە شتی وا بکات. بەڕێزیان بە تەمایە سەردانی سەرانسەری ئێران بکات، بەڵام کاربەدەستانی ئێران ڕێگەیان پێنەداوە و پۆلیس ئامۆژگاری کردووە لە ڕەزاییە دەرنەچێت. بەڕێزیان هیچ پاسپۆرت یان ناسنامەیەکی پێنییە.

ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش بڕیارە لە ٢٠ی کانوونی یەکەم لە کوردستان کۆببێتەوە. بەڕێزیان هێشتا نازانیت دەتوانیت لە کۆبوونەوەکەدا بەشدار بێت یان نا،

(١) حکومەتی ئاشور ساڵی ٦٧٢ی پێش زایین بەدەستی مادەکان ڕووخاوە بە داگیرکردنی نەینەوا. مێژووی کورد لەم ساڵەوە بە فەرمی دەستپێدەکات. وەرگێڕ

چاوەڕوانی پەیامی سەرکردایەتی شۆڕشی کوردستان دەکات و لەم پەیوەندییەدا لەگەڵ بەڕێز دەشتو ڕاوێژ دەکات. هەتا دوایین سات کەس نازانێت کۆبوونەوەکە لە چی شوێنێک دەکرێت. ژەنەڕاڵ بارزانی ناچارە بەردەوام شوێنی خۆی بگۆڕێت، قەد دوو شەو لە شوێنێک نامێنێتەوە. هەم لە ناو شۆڕشی کورد و هەم لە ناو دەوڵەتی عێراقدا سیخوڕێکی زۆر هەیە. سەرکردایەتی شۆڕشیش لە هەموو شوێنێک سیخۆری خۆی هەیە، تەنانەت لە ناو وەزارەتخانەکان و فەرماندەیی سوپای عێراقیش سیخوڕی هەیە.

شۆڕش بە گشتی هەڵسوکەوتی لەگەڵ دیلەکان زۆر باشە، بەڵام جاشە کوردەکان یەکسەر پاش گیران گولەباران دەکرێن. شەڕ بەهۆی ناکۆکیی نێوان عەشیرەتە کوردەکان و تاقمە ڕکابەرەکان دەستیپێکردووە. ئێستا زۆر خوێن دەڕژێت و هیچ سازشێک لە ئارادا نییە. جاشەکان زۆر جێگای مەترسین، لەبەرئەوەی زۆر شارەزای ناوچەکەن، زۆر ئازا و ماندوونەناسن و ورەشیان بەرزە. بەڵام هێزەکانی عێراق ناوێرن لە حەشارگەکانیان بێنەدەرەوە.

بارودۆخی سەربازی لە وەرزی زستان وەک خۆی دەبێت: سەربازەکان ناوێرن لە ناوچە شاخاوییەکان جموجۆڵ بکەن، چونکە دەکەونە ناو بۆسەی [پێشمەرگەکانەوە]، لە ناو شارەکان و ڕێگا سەرەکییەکان دەمێننەوە و قەد ناتوانن پێبخەنە ناو بناری چیاکانی کوردستان. کورد تۆپی نییە، ناتوانێت بنکە و بارەگاکانی هێزەکانی عێراق کە ئێستا گەمارۆ دراون لەناو ببات، چونکە بە مین و تەلی دڕکین دەپارێزرێن. ئێستا سێ سەربازگەی بچووکی عێراق گەمارۆ دراون، ناچار دەبن پێش کۆتایی زستان خۆیان ڕادەست بکەن. کوردەکان لە بەهاری ۱۹٦٦ هێرشەکانیان دەستپێدەکەنەوە.

بەڕێز بێداری زۆر دڵخۆشە کە کورد لە کۆتاییدا سەردەکەوێت. وتی: "لەوانەیە شەڕ چەند ساڵی دیکە بخایەنێت، بەڵام ڕۆژێک دێت وتووێژەکان دەستپێبکاتەوە و دەوڵەتی عێراق ناچار دەبێت لەگەڵ کورد بسازێت. ئێستا مەرجی ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕش بۆ وتوویژ ئەوەیە کە دەوڵەتی عێراق دان بە ئۆتۆنۆمی کورددا بنێت. چەندها نوێنەری کورد لەم ساڵانەی دواییدا سەردانی ئەوروپا و ئەمریکایان کردووە بۆئەوەی ئەو وڵاتانە پشتیوانی لە خەباتی کورد بۆ سەربەخۆیی بکەن. ئەو

وڵاتانـە بـە گشـتی بـاش پێشـوازییان لـە نوێنـەرەکان کـردووە، بـەڵام هیچـکام وەڵامـی ئەرێنیـان نەداوەتـەوە، تەنانـەت فەڕەنسـاش کـە هەمیشـە پشـتیوانی لـە بیرۆکـەی ئـازادی کـردووە و یارمەتیـی گەلـە بەشـخوراو و چەوسـاوەکانی داوە. تەنیـا وڵاتێـک کـە سـنووری خـۆی بـە ڕووی کـورددا کردووەتـەوە، ئێرانـە. لـەم سـنوورە چاودێـری نەکـراوەوە کـوردە وڵاتپاریـزەکان پێداویسـتی و هەنـدێ جـار چەکوچۆڵیـان بـۆ دێـت. کاربەدەسـتانی ئێـران وا خۆیـان نیشـان دەدەن کـە ئاگایـان لـەم هاتوچـۆ و بـردن و هاوردنـی بـاری قاچاخـە نییـە و ڕێکخـراوی خاچـی سـووری ئێـران یارمەتیـی کـوردەکان دەدات. لـە سـەرەتای ڕاپەڕینـەوە برینـدارەکان ڕەوانـەی ئێـران کـراون. بەهـۆی ئـەوەی پەیوەندییەکانـی ئێـران و عێـراق لـەم سێ مانگـەی دواییـدا خراپـتر بـووە، یارمەتییەکانـی ئێـران بـە کـورد زیـادی کـردووە. ئەوانـە کـە برینەکانیـان سـووکە لـە شـاری ڕەزاییـە چارەسـەر دەکرێـن و ئەوانـەی برینەکانیـان قورسـە لـە تەورێـز و تـاران چارەسـەر دەکرێـن."

بەڕێـز بێـداری وتـی: "بارودۆخـی پێشـمەرگە و خەڵـک لـە ناوچـە شـاخاوییەکان زۆر خراپـە، بەتایبـەت لـە زسـتاندا. فڕۆکـەکان بـەردەوام بەسـەر ناوچەکـەدا دەفـڕن، بـە شـێوەیەکی هۆڤانـە تەقـە لـە گوندیـەکان و پێشـمەرگەکان دەکـەن کـە لـە گروپـی بچووکـدا هاتوچـۆ دەکـەن. دەبێـت بـەردەوام خـۆت لـە فڕۆکـەکان بشـاریتەوە."

بەڕێـز بێداری بـە دووردرێـژی باسـی ئـەوەی کـرد کـە چەنـد هـەزار گونـد بەهـۆی بۆمبارانـی فڕۆکـە و هێرشـی سـەربازەکانی عێـراق خاپـور کـراوە. بەتایبـەت جاشـەکان دەسـت لـە کاولکـردن و چەپاوکردنـی گونـدی مەسـیحییەکان ناپارێـزن. زیاتـر لـە سـەد گونـد خاپـور و چەپـاو کـراوە، کەنیسـەکان لەگـەڵ زەوی تەخـت کـراون. بەشـێک لـە مەسـیحییەکان پەنایـان بـۆ لای کـوردەکان لـە چیـاکان بـردووە، بەشـێکی دیکەیـان ڕۆیشـتوون بـۆ مووسـڵ. ئێسـتا شـەش قەشـەی کاثۆلیـک نـە کەنیسـەیان هەیـە، نـە مـاڵ، نـە کـەس هەیـە بەرنوێـژی بـۆ بکـەن. بارودۆخـی مەسـیحییەکان بەڕاسـتی زۆر خراپـە.

بەڕێـز بێـداری وتـی ٢٠٠ مەسـیحی بوونەتـە پێشـمەرگە. هەندێکیان پاسـەوانی تایبەتی ژەنـەڕاڵ بارزانیـن، چونکـە بارزانـی زۆر متمانـەی پێیانـە، لەبەرئـەوەی مەسـیحییەکان قـەد خیانـەت ناکـەن. بەڕێـز بێـداری بـەردەوام لەگـەڵ ژەنـەڕاڵ بارزانـی گفتوگـۆی کـردووە، باسـی بارودۆخـی مەسـیحییەکان لـە نـاو دەوڵەتـی داهاتـووی ئۆتۆنۆمـی کوردسـتانی

بۆ کردووە. بارزانی دڵنیای کردووەتەوە کە هیچ جیاوازیەک لە نێوان موسڵمان و مەسیحیدا نییە و دەوڵەتی ئۆتۆنۆمی کورد گەرەنتی یەکسانی ماف و ئەرکی موسڵمان و مەسیحی دەکات. لەگەڵ ئەوەشدا کورد و مەسیحی زۆر پێکەوە ناسازن، ئەمەش کەمینەی مەسیحیی زۆر نیگەرانی داهاتوو کردووە.

بەڕێز بێداری بە شێوەیەکی نهێنی پێیوتم ویستوویەتی هەموو مەسیحییەکانی مووسڵ و کوردستان لە ناوچەیەکی بچووک لە باکوور لە نزیک سنووری تورکیا کۆبکاتەوە و ئەم پێشنیارەی چەندجار خستووەتەڕوو، بەڵام سەرکردە کوردەکان گوێیان لێنەگرتووە. وتی بۆ وەدیهاتنی ئەم ئامانجە، دەبێ زلهێزەکان پشتیوانی لێبکەن. ئەم بیرۆکەیەی بەڕێزیان خەون و خەیاڵە.

قەشە بێداری لە کۆتاییدا باسی دوو ئەندازیاری بەلژیکی کرد کە ئەمدواییە کەوتوونەتە ناو بۆسەیەک کە کوردەکان بۆ بەتالیۆنێکی سوپای عێراق دایانناوە، لە ئەنجامدا یەکێکیان کوژراوە و ئەوی دیکەیان بە دەستی پێشمەرگەکان گیراوە. [پاپای ڤاتیکانی] ئیتالیا داوای لە بەڕێزیان کردووە ببێت بە ناوبژیوان، ئەویش کردوویەتی. کوردەکان بە باشی لەگەڵ گیراوە بەلژیکییەکە هەڵسوکەوتیان کردووە، بەمزوانە بەری دەدەن.

بەڕێز بێداری لە هەندێ ڕووەوە خووخدەی دەرەبەگایەتی و فیوداڵی هەیە. ئینسانێکی تێگەیشتووە، بەڵام وادیارە بیرۆکە سیاسییەکانی کە بە حەماسەتەوە باسیان دەکات واقعبینانە نین و بەرپرسانی کەنیسەی بەغدا ڕەتی دەکەنەوە. قسە و بۆچوونەکانی بەڕێز بێداریم لای خۆم تۆمار کرد و یەکسەر پاش گەڕانەوەم بۆ تەورێز لە نووسینگەکەمدا تۆمارم کرد.

نازانم ئایا بەڕێزیان هەموو ڕاستییەکانی لای من باس کرد یان نا، بەتایبەت ئەو هۆکارە ڕاستەقینانە کە پاڵی پێوەناوە عێراق بەجێبێڵێت و پەنا بۆ ڕەزاییە بێنێت. لەوانەیە بەهۆی بۆچوونی جیاواز لەگەڵ ژەنەڕاڵ بارزانی و ئەندامانی سەرکردایەتی شۆڕش، عێراقی بەجێهێشتبێت. بیستوومە لە کوردستان دەریانکردووە و ئیدی ناتوانێت بگەڕێتەوە. ئەم زانیارییە دەبێ پشتڕاست بکرێتەوە.

تەورێز

١٣ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٥

کونسوڵی فەڕەنسا

ئازان

لە باڵویزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٤ی کانوونی دووەمی ١٩٦٦

بەغدا

بابەت: داواکارییەکی عێراق لە فەڕەنسا بۆ دژایەتیکردنی کورد

کاتژمێر یەک و نیوی پاش نیوەڕۆی ئەمڕۆ، ٤ی کانوونی دووەم سەردانی بەڕێز [عەدنان] پاچەچی، وەزیری نوێی کاروباری دەرەوەی عێراقم کرد. بەڕێزیان وتی دەوڵەتی عێراق زۆر سەرقاڵی مەسەلەی پشتیوانیکردنی ئێرانە لە کوردە ڕاپەڕیوەکان. وتی ئێران لە ناوچە سنووریەکانەوە ئۆپەراسیۆنی سەربازیی دژی هێزەکانی سوپای عێراق ئەنجام دەدات. وتی بە گوێرەی سەرچاوە متمانەپێکراوەکان، کوردە ڕاپەڕیوەکان پشتیان گەرمە کە لەمەو بەدواوە سوپای ئێران هاوکارییان دەکات و پسپۆر و تەقەمەنی تۆپخانەیان دەداتێ بۆئەوەی سەنگەرەکانی عێراق بۆمباران بکەن.

کەوابوو بارودۆخەوە ئاڵۆزە.

پاچەچی وتی بۆئەوەی بارودۆخەوە ئاڵۆزتر نەبێت دەوڵەتی عێراق سوپاسی فەڕەنسا دەکات لەپێناو خزمەتکردن بە ئاشتیی جیهانیی، داوا لە کاربەدەستانی ئێران بکات ڕێگە نەدەن خاکەکەیان وەک مەکۆیەک بۆ هێرشکردنە سەر عێراق بەکاربێت.

بەڕێزیان وتی جارێکی دیکە عێراق دووپاتی دەکاتەوە ڕازییە لێژنەیەکی هاوبەش پێکبهێندرێت بۆ لێکۆڵینەوە دەربارەی ڕووداوی هێرشی ئاسمانی [بۆ سەر خاکی ئێران] کە بووەتە جێگای گلە و گازندە و سکاڵای شا.[1]

(١) مەبەستی هێرشی عێراق بۆ سەر بنکەیەکی نزیکی قەسریشیرین لە بەرامبەر خانەقینە. وەرگێڕ.

ئێــران لــەم پەیوەندییــەدا وەڵامــی عێراقــی نەداوەتــەوە، بــەڵام لەڕێــگای وەزیــری دەرەوەی خۆیانــەوە ڕەزامەنــدی دەربڕیــوە کێشــەی شــەتولعەرەب چارەســەر بــکات. عێراق دژی چارەســەرکردنی ئــەم کێشــەیە نییــە، بــەڵام لــە ژێــر هەڕەشــەدا گفتوگــۆ نــاکات.

بەڕێــز پاچەچیــم دڵنیــا کــردەوە داواکارییەکــەی بــۆ وەزیــری دەرەوەی[فەڕەنســا] دەنێــرم.

پێــش مــن، پاچەچــی لەگــەڵ باڵویــزی ویلایەتــە یەکگرتوەکانــی ئەمریــکا و ســۆڤیەت دیــداری کردبــوو.

دۆماغسای

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێـزی فەڕەنسـا لـە عێـراق ڕۆژی ٥ی کانوونـی دووەم تیلیگرامێکـی نـاردووە بـۆ وەزارەتـی دەرەوە، کـە تێـدا ئاماژەی بـەوە کـردووە: "وەزیـری دەرەوەی عێـراق دوێنـی داوای لـە باڵوێـزی ئەمریـکا، سـۆڤیەت و بەریتانیـاش کـردووە داوا لـە شـا بکـەن یارمەتـی کـوردە ڕاپەڕیـوەکان نـەدات. وەزیـری دەرەوەی عێـراق هەروەهـا دوێنـێ ئێـوارە یادداشـتێکی نـاردوە بـۆ وەزیـری دەرەوەی ئێـران، تێیـدا ناڕەزایەتـی دەربڕیـوە سـەبارەت بـەو پشـتیوانییە مـادی و مەعنەوییـەی شـا لـە لـە ڕاپەڕیوەکانـی دەکات و ڕۆژ بـە ڕۆژ ڕووی لـە زیادبوونـە. لـە یادداشـتەکەدا بەتایبـەت ئامـاژە بـە تۆپبـاران و هاوەنبارانـی هێزەکانـی عێـراق لـە ناوچـەی پێنجوێـن لـە ٢ و ٣ی کانوونـی دووەم کـراوە و وتوویەتـی ڕاپەڕیـوەکان هەمـان جـۆرە چەکوچـۆڵ (میـن و نارنجـۆک) یـان هەیـە کـە ئێـران دروسـتیکردووە. وەزیـری دەرەوەی عێـراق لـە کۆتاییـدا هەڕەشـەی لـە ئێـران کـردووە ئـەم کارانـەی ئەنجامـی زۆر خراپـی دەبێـت و داوای کـردووە کۆتایـی بـە یارمەتیدانـی ڕاپەڕیـوەکان بهێنێـت و پەیوەندییەکانیـان لەگـەڵ عێـراق ئاسـایی و دۆسـتانە بکەنـەوە."

وەزارەتـی دەرەوەی فەڕەنسـا لـە ٦ی کانوونـی دووەم پەیامێکـی نـاردووە بۆ باڵوێزخانەی فەڕەنسـا لـە لەنـدەن، واشـنتۆن مۆسـکۆ و کونسـوڵخانەی فەڕەنسـا لـە نیۆیـۆرک، داوای لێکـردوون لـە کاربەدەسـتانی ئـەم وڵاتانـە پرسـیار بکـەن وەڵامیـان چییـە بـۆ داواکارییەکـی وەزیـری دەرەوەی عێـراق، پێـش ئـەوەی فەڕەنسـا وەڵامـی داواکارییەکـەی عێـراق بداتەوە.

باڵوێـزی فەڕەنسـا لـە عێـراق ڕۆژی ١٠ی کانوونـی دووەم تیلیگرامێکـی نـاردووە بـۆ وەزارەتـی دەرەوە کـە تێـدا ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "باڵوێـزی عەرەبسـتانی سـعودی ئـاگاداری کردمـەوە دیدارەکـەی بەڕێـز بـەزاز لەگـەڵ مەلیـک فەیسـەڵ سـەرکەوتوو نەبـووە و کاربەدەسـتانی سـعودی نایانەوێـت داوا لـە شـا بکـەن کۆتایـی بـە یارمەتیدانـی کـورد بهێنێـت".

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٥ی کانوونی دووەمی ۱۹٦٦ (۱)

بەغدا

بابەت: عێراق ئیمپریالیستەکان بە پشتیوانیکردن لە کورد تۆمەتبار دەکات

لە میانەی گفتوگۆیەکدا لەگەڵ ڕۆژنامەی (منار) لە ۳ی کانوونی دووەم، وەزیری بەرگریی نیشتمانیی [عێراق]، ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوای تۆمەتبار کرد یارمەتی کوردە ڕاپەڕیوەکان دەدەن بۆئەوەی ئیسرائیلێکی دیکە لە باکووری وڵات دروست بکەن.

ژەنەراڵ عوقەیلی وتویەتی ڕۆژهەڵات یارمەتی مەعنەوی و ڕۆژئاوا یارمەتی ماددیی [کورد[دەدات، جەختی کردووەتەوە لە هەمبەر گوشارەکان، عێراق داکۆکی لە بەرژەوەندییە ڕەواکانی دەکات. عوقەیلی وتوویەتی دانبەخۆداگرتنی عێراق سنووری هەیە و دەبێ ئێران سنوورەکانی بە سەر ڕاپەڕیوەکاندا دابخات.

لە کاتی بڵاوبوونەوەی ئەم گفتوگۆیە، شێوازی قسەکردنی ڕۆژنامەکان توندتر بووە. ڕۆژنامەکان داوا لە خەڵکی عێراق دەکەن لە پشتی حکومەت یەکبگرن و داوا لە جیهانی عەرەب دەکەن پشتیوانی لە [وڵاتی عێراقی] برایان بکەن. ڕۆژنامەکان هەروەها دەڵێن ئەگەر ئێران بەشێوەی ئاشتیخوازانە ئەم قەیرانە چارەسەر نەکات گەلی عێراق کاردانەوەی دەبێت و دوژمنەکانی و داردەستەکانی ئیمپیریالیزم باش سزا دەدات.

دۆماغسای

(۱) لە سەر بەڵگەنامەکە بە هەڵە نووسراوە ٥ی کانوونی دووەمی ۱۹٦٥ بەڵام تاپۆنی ۱۹٦٦ی لێدراوە. وەرگێڕ

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێـزی فەڕەنسـا لـە عێـراق هەمـان ڕۆژی ٥ی کانوونـی دووەم تیلیگرامێکـی دیکـەی نـاردووە بـۆ وەزارەتـی دەرەوە، کـە تێیـدا ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "سـەرۆک ئەرکانـی سـوپای عێـراق لـە گفتوگۆیەکـدا لەگـەڵ ڕۆژنامـەی (المنـار) هێرشـی توونـدی کردووەتـە سـەر ئێـران کـە یارمەتـی ڕاپەڕیـوەکان دەدات و بـووە بـە هاوپەیمانـی بارزانـی. وتویەتـی عێـراق و جیهانـی عـەرەب لـە ئێـران بێـزارن. هەروەهـا بانگەشـەی ئـەوەی کـردووە سـەرۆک وەزیرانـی ئێـران ئەمدواییانـە لـە باکـووری عێـراق سـەردانی بارزانـی کـردووە. ناوبـراو هەروەهـا وتویەتـی ئێسـتا عێـراق لـە بارودۆخـی سـاڵی ١٩٥٦دایـە کـە کۆمـاری یەکگرتـووی عـەرەب تێیدابـوو، دەبـێ بەرەنـگاری ئیمپیریالیـزم و دوژمنانـی شۆڕشـی عـەرەب بێتـەوە و ئیشـەڵڵا، بەهـۆی یەکێتیـی نیشـتیمانیی و یەکڕیزیـی جیهانـی عـەرەب، سـەردەکەوێت. لـە کۆتاییـدا جەختـی کردووەتـەوە سـەرقاڵبوونی هێزەکانـی عێـراق و ئاژاوەگێڕییەکانـی سـەر سـنوور هیـچ کار ناکاتـە سـەر ورەی گەلـی عێـراق."

هەروەهـا باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە سـوریا ڕۆژی ٦ی کانوونـی دووەم تیلیگرامێکـی نـاردووە بـۆ وەزارەتـی دەرەوە، کـە تێیـدا ئاماژەی بـەوە کـردووە: "وەزیری دەرەوەی سوریا دوێنـێ ڕایگەیانـد: کۆمـاری عەرەبـی سـوریا پشـتیوانی لـە هەڵوێسـتی عێـراق دەکات بـۆ چارەسـەرکردنی ئاشـتیخوازانەی ناکۆکییەکانـی ئێـران و عێـراق، هەرچەشـنە هەڕەشـەیەکی دەرەکـی بـە توونـدی ڕەتدەکاتـەوە، پشـتیوانیی لایەنێـک لـە کـوردە جیاخـوازەکان شـەرمەزار دەکات و جەخـت لـە سـەر یەکڕیزیـی عەرەبـەکان دژی هەمـوو مەترسییە دەرەکییـەکان لەبەرامبـەر بەشـێکی جیهانـی عـەرەب دەکاتـەوە."

لە بەڕێز غێنۆ سیڤان، باڵوێزی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک

٨ی کانوونی دووەمی ١٩٦٦

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، کەراچی، عەدەن، جەددە، تریپولی، ئەنقەرە، کابول، بەیروت، دیمەشق، عەمان، تەلئەبیب، بەغدا و قاهیرە.

بابەت: ڕاپەڕینی کورد و کاریگەریی لە سەر پەیوەندییەکانی ئێران و عێراق

بۆ یەکەم جار لە کاتی دەستپێکردنی مەسەلەی کورد، سوپای عێراق هێرشێکی زستانانەی دژی ڕاپەڕیوەکان ئەنجامداوە. ئامانجی ئەم هێرشە کە بە چەکوچۆڵی نوێ (کە بە گوێرەی هەندێ زانیاریی لە بەریتانیاوە هاتوون) ئەنجام دەدرێت، ئەوەیە کوردەکان غافڵگیر بکەن و لە قۆناخی یەکەمدا سەر لە هێزەکانی بارزانی بشێوێنن. هێزەکانی بارزانی بەرەو ناوچە سنوورییەکانی نێوان مەریوان و قەسری شیرین لە باکووری ڕۆژئاوای کرماشان لە ئێران، دەڕۆن.

وادیارە دەوڵەتی عێراق دەیەوێت کۆتایی بە ڕاپەڕینی کورد بهێنێت کە یەکێتیی عێراقی تێکداوە. هاوکات هەنگاوی سیاسیش هەڵدەگرێت کە ڕوونە ئامانجی ئەوەیە دەوڵەتی ئێران ناچار بکات سنوورەکانی دابخات و بۆ هەمیشە کۆتایی بە پشتیوانیی ماددی و مەعنەوی لە ڕاپەڕینی کورد بهێنێت و هەست بە بەرپرسیارێتی بکات و ئێران تێبگەیەنێت ئەو شتەی لە سەر سنووری ئێران و عێراق ڕوویداوە[1] (کە لە تیلیگرامی ١٨٤٨ی ٣١ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٥ ئاماژەم پێکردووە) بە تەواوی بە هەڵکەوت نەبووە و لە چوارچێوەی ئەم سیاسەتەدا ئەنجامدراوە. ڕاگەیاندننامەکەی وەزیری بەرگری عێراق کە لە گفتوگۆیەکدا لە ٣ی کانوونی دووەم تێیدا وتبووی)دانپێدانانی عێراق سنووری هەیە) و داوای کردبوو ئێران سنوورەکانی دابخات و هەروەها یادداشتی ناڕەزایەتی وەزیری دەورەی عێراق

(١) مەبەستی هێرشی عێراق بۆ سەر بنەکەیەکی ئێران لە قەسری شیرینە. وەرگێڕ

کە بەهۆی نەبوونی بەڕێز پیراستە کە ئێستا لە تارانە، لە ٥ی کانوونی دووەم تەسلیم بە بەرپرسی کاروباری ئێران لە بەغدا کراوە، لە هەمان چوارچێوەدایە. لێدوانەکانی ژەنەڕاڵ [عەبدولسەلام]عارفی برای [عەبدولڕەحمانی عارفی] سەرۆکی دەوڵەت و سەرۆک ئەرکانی سوپای عێراق، کە سەرۆک وەزیرانی ئێران، بەڕێز هوەیدای تۆمەتبار کردبوو کە لەگەڵ بارزانی پلانێکیان ئامادە کردووە بۆ هێرشکردنە سەر عێراق، هەر لەو چوارچێوەیەدا بووە.

ئەم لێدوانە جۆراوجۆرانە، کاربەدەستانی شاهەنشاهیی [ئێرانی] تووڕە و ناڕاحەت کرووە. تۆمەتی پشتیوانیکردنی ئێران لە ڕاپەڕینی کورد کە ڕۆژنامەکان زۆر باسی دەکەن، بووەتە سەرئێشە بۆ ئێران، چونکە ئێران هەمیشە نکۆڵی لەم شتە کردووە و شاردوویەتییەوە. کاربەدەستانی ئێران، زۆر ڕازین و پیانخۆشە کوردە ڕاپەڕیوەکان پاش زستان لە بەهاردا هێرش بکەنە سەر هێزەکانی عێراق، تەنانەت ئەگەر لە خاکی (ئامۆزاکانیش)یانەوە[1] ئەو هێرشانە ئەنجام بدەن. هەڵسوکەوتی دەوڵەتی ئێران لەگەڵ کەمینەی گرنگی کوردی خۆی (کە ملیۆنێک و پێنسەد هەزار کەس دەبن) زۆر هەستیارە. بەردەوامبوونی بارودۆخی ئێستا کۆمەڵێک قازانجی بۆ دەسەڵاتدارانی ئێران هەیە کە لە قازانجی کاربەدەستانی عێراق زۆرترە. ئیرادەی دەوڵەتی عێراق بۆ کۆتاییپێهێنانی ڕاپەڕینی کورد، کۆمەڵێک کەسی لە ئێران نیگەران کردووە کە ببێتە هۆی سەرهەڵدانی مەسەلەی کورد لە خودی ئێران. لەوانەیە بەم هۆکارە بێت کە دەوڵەتی شاهەنشاهیی جووڵەی بە یەکینە سەربازییە گەورەکانی خۆی لە کرماشان کردووە و ناردوونی بەرەو ناوچەی سنووری نێوان مەریوان و قەسریشیرین. فەرماندەکانی ئەم یەکینانە ڕێنوێنی کراون هیچ کارێکی سەرەڕۆیانە و هاندەرانە ئەنجام نەدەن. بنکەی گەورەی هێزی ئاسمانی دزفول خراوەتە حاڵەتی ئامادەباشییەوە و ئامیرێکی تایبەت بۆ چاودێریکردنی[سنوور] لە ئابادان دانراوە.

لەلایەکی دیکەوە شا وتوویەتی لە هەڵوێستی عێراق ناڕازییە و بە بیانووی جۆراوجۆر، تا ئێستا فەرمانی کردنەوەی باڵوێزخانەی نوێی عێراق لە تارانی واژوو نەکردووە. جگە لەم نیشانە خراپە، دەوڵەتی شاهەنشاهی بەهۆی لەبەرچاوگرتنی

(١) مەبەستی خاکی ئێرانە. وەرگێڕ

پێشهاتەکانی دوارۆژ، لە کاتی سەرهەڵدانی قەیرانەکە تا ئێستا دانی بە خۆیدا گرتووە. وەزیری دەرەوەی ئێران، بەڕێز ئارام، لە ئەنجوومەنی پیران ڕایگەیاندووە ئێران وەڵام دەداتەوە ئەگەر عێراق جارێکی دیکە هێرش بکاتە سەر ئێران، بەڵام وتوویێژ باشترە. هەروەها پێشنیاریکردووە عێراق بۆ نیشاندانی نیازپاکیی خۆی لێژنەیەک بنێریت بۆ تاران. لە کۆنفرانسێکی ڕۆژنامەوانیدا لە ٤ی کانوونی دووەم، بەڕێز هوەیدا ئاماژەی کرد بە دیدارەکەی لەگەڵ بەڕێز ئەلبەزاز، سەرۆک وەزیرانی عێراق و جەختی کردەوە ئێران دەیەوێت وتوویێژ بکات. لە گفتوگۆیەکدا کە لە ٦ی کانوونی دووەم ڕاوێژکاری باڵوێزخانەی ئێران لەگەڵ بەڕێز ئەمیر تەیمور، بەڕێوەبەری کاروباری سیاسیی [وەزارەتی دەرەوەی ئێران] بڵاوبووەوەتەوە، بەڕێز ئەمیر تەیموور جەختی کردووەتەوە مەسەلەکە ئەوەندە گەورە نییە کە ڕۆژنامەکان باسی دەکەن و وتویەتی وتوویێژ بۆ چارەسەرکردنی کێشەکە دەستپێدەکات. ڕۆژنامەکانی ئێران ٨ی کانوونی دووەم ئەو نامانەیان بڵاوکردەوە کە لە نێوان سەرۆک وەزیرانی عێراق و ئێران لە ۳۰ی کانوونی یەکەم و ٦ی کانوونی دووەم ئاڵوگۆڕ کراوە، تێیدا بەزاز سەرۆک وەزیرانی ئێرانی بانگهێشت کردووە بۆ دیدار و چاوپێکەوتن سەردانی عێراق بکات. بەڕێز هوەیدا وەڵامی داوەتەوە باشترە بە هەمان شێوە کە وەزیری دەرەوەی ئێران، بەڕێز ئارام پێشنیاری کردووە، لێژنەی هەردوولا دیدار بکەن و لیستی داواکاری و ڕێگاچارەکان بخەنەڕوو.

بەڵام تەوەری دەقیقی وتوویێژەکان هێشتا دیاری نەکراوە. بەو جۆرە کە بەرپرسی کاروباری سیاسیی وەزارەتی دەرەوە[ی ئێران] بە ڕاوێژکاری باڵوێزخانەکەمانی وتووە، ئێران لە پلەی یەکەمدا گرنگی بە چارەسەرکردنی کێشەی داخستنی سنوورەکانی[بەڕووی کوردی عێراق] نادات، بەڵکوو زیاتر دەیەوێت کێشەی مافی ئێران لە ڕووباری[کارون] و هاتوچۆی کەشتیەکانی ئێران لە شەتولعەرەب، مافەکانی هاوڵاتیانی ئێرانیی دانیشتووی عێراق کە نزیکەی دوسەد هەزار کەسێک دەبن، و باشتربوونی هەڵسەوکەوتی دەوڵەتی عێراق لەگەڵ شیعەکانی ئەو وڵاتە، کە بە بۆچوونی ئێران تەنانەت ئەگەر زۆربەی دانیشتوانی عێراق پێکنەهێنن بەشێکی زۆر گرنگی خەڵکی عێراقن، چارەسەر بکات. هەروەها ئێران دەیەوێت لیستی ئەو مەسەلانە ئامادە بکات کە دەبێ چارەسەر بکرێن و ڕێوشوێنەکانی وتوویێژەکان بۆ

چارەسەرکردنی کێشەکان ئامادە بکات، هەرچەند کە پێشتر چەندجار ئەم کارە کراوە و سەرکەوتوو نەبووە.

ماوەتەوە چاوەڕوان بکەین ترسی هەردوولا لە پێکدادانی سەربازیی تا چەند پاڵ بە هەر دوو لاوە دەنێت کێشەکانیان سەرکەوتوانە چارەسەر بکەن.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزی فەڕەنسا لە ئێران ڕۆژی ١٣ی کانوونی دووەم تیلیگرامێکی ناردووە بۆ وەزارەتی دەرەوە کە تێیدا ئاماژەی بەوە کردووە: "دوێنی سەردانی سەرۆک وەزیرانی ئێرانم کرد. بەڕێزیان وتی: تەنانەت ئەگەر عێراق پێشمەرجەکانی ئێران بۆ وتووێژ قەبوڵ بکات، بە واتای ئەوە نییە کە ئێمە بمانەوێت لەگەڵ دەوڵەتی عێراق کە دەوڵەتێکی لاوازە وتووێژ بکەین و بەڕێز هوەیدا سەردانی عێراق ناکات. وتی ئێران سنووری خۆی لە سەر ژن و منداڵی کوردی عێراق کە زۆربەیان خزم و کەسوکاری کوردی ئێرانن، داناخات، بەهەرحاڵ چاودێریکردنی سنوور لەم وەرزەدا زەحمەتە. وتی ئەگەر کورد چەکی ئەمریکاییان پێبێت بە واتای ئەوە نییە کە ئێران دەیانداتێ، چەند ساڵە کورد هاوەنیان هەیە، تەنانەت ئەمدواییە حکومەتی سوریا چەکوچۆڵی ناردووە بۆیان، کەوابوو لەوانەیە چەکوچۆڵەکە لە وڵاتانی عەرەبییەوە بۆ کوردەکان نێردرابێت."

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە مۆسکۆ بۆ:

وەزارەتی دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢١ی کانوونی دووەمی ١٩٦٦

بابەت: هەڵوێستی سۆڤیەت سەبارەت بە شەڕ لە کوردستانی عێراق

ئەمڕۆ ڕۆژنامەی پراڤدا لە زمانی هەواڵنێری [ئاژانسی هەواڵی] تاس لە تاران وتارێکی بە ناوی (جەنگ لە کوردستانی عێراق) بڵاوکردەوە کە تێیدا لە زمانی ڕۆژنامەکانی ئێرانەوە نووسیویەتی: "ئێستا شەڕێکی قورس لە نێوان کوردی عێراق و هێزەکانی حکومەتی ئەم وڵاتە لە ئارادایە. کوردە ڕاپەڕیوەکان چوونەتە ناو کەرکووک، مووسڵ و سلێمانی و هێزە ئاسمانییەکانی عێراق درێژە دەدات بە بۆمبارابکردنی ناوچە کوردنشینەکان کە لە ئەنجامدا چەند سەد ژن و منداڵ و پیرەژن و پیرەمێرد ڕایانکردووە بۆ ناوچە شاخاوییەکان."

ڕۆژنامەکە هیچ ئاماژەی بە هەواڵێکی دیکەی (تاس) لە بەغداوە نەکردووە کە تێیدا ژەنەڕاڵ عارف بوونی هێزە ڕاپەڕیوەکان لە کەرکووکی بەدرۆخستبووەوە و جەختی کردبووەوە کە هێزەکانی حکومەت هێزەکانی بارزانییان لە ناوچەی گەڵاڵە گەمارۆ داوە.

شایانی ئاماژەپێکردنە ڕۆژنامەکانی سۆڤیەت بە دەگمەن زانیاریی دەربارەی بارودۆخی باکووری عێراق بڵاودەکەنەوە و زیاتر باسی هەواڵەکانی تاران دەکەن، تا ئێستا بیروبۆچوونی خۆیان دەربارەی زانیارییەکان دەرنەبڕیوە.

بۆدێت

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە مۆسـکۆ ڕۆژی ٧ی کانوونـی دووەم تیلیگرامێکـی نـاردووە بـۆ وەزارەتـی دەرەوە کـە تێیـدا ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "سیاسـەتی سـۆڤیەت لەهەمبـەر عێـراق ئەوەیـە کـە پشـتیوانی لـە لایەنەکانـی لایەنگـری میـسر[١] و مافـی ئۆتۆنۆمـی کـورد دەکات. بەهـۆی ئـەوەی هاتوچـۆی کـوردە ڕاپەڕیـوەکان لـە سـنووری ئێـران زۆرە، پێمانوانییـە مۆسـکۆ داوا لـە شـا بـکات سـنوورەکانی لەسـەر کـورد دابخـات و کارئاسـانی بـۆ عێـراق بـکات".

(١) مەبەستی جەمال عەبدولناسرە. وەرگێڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە مۆسکۆ بۆ:

وەزارەتی دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک

٧ی شوباتی ١٩٦٦

بابەت: هەڵوێستی سۆڤیەت سەبارەت بە داواکارییەکانی کوردی عێراق

پاش بڵاوکردنەوەی کۆمەڵێک هەواڵ و شرۆڤە دەربارەی شەڕ لە کوردستانی عێراق(ئاماژە بە تیلیگرامی ژمارە ٤٥٩ی پێشووم)، ئەمڕۆ ڕۆژنامەی پراڤدا وتارێکی تێروتەسەلی دەربارەی کێشەی [کورد] بە قەڵەمی پۆتۆمۆڤ، لە ژێر ناوی) چاو بکەنەوە و هۆکارەکان ببینن) بڵاوکردەوە. پۆتۆمۆڤ نووسیویەتی: "بە پێچەوانەی [بانگەشەکانی حکومەتی عێراق] کە سوچی شەڕەکەی خستوەتە ئەستۆی ئیمپریالیست و پاشڤەرۆکان، حکومەتە یەک لە دوای یەکەکانی عێراق سیاسەتی شەڕیان پەیڕەو کردووە و پاڵیان بە هەندێ لایەنی توندڕەوی کوردەوە ناوە ئولتیماتۆمی پوچ و بێ بنەما بدەن بە دەوڵەتە یەک لە دوای یەکەکانی عێراق. چارەسەرکردنی کێشەی کورد پەیوەستە بە بەدیهاتنی مافە ڕەواکانی کوردەکانی عێراق و دەبێتە هۆی پتەوبوونی یەکڕیزی عێراق."

پۆتۆمۆڤ بانگەشەکانی لایەنە توندئاژۆ شۆڤینییەکانی ڕەتکردووەتەوە کە دەڵێن (بەدیهاتنی مافە نەتەوەییەکانی کورد یەکڕیزی کۆماری عێراق تێکدەدات و پێداگری دەکەن ئامانجی کورد ئەوەیە جیابێتەوە). ناوبراو ئاماژەی بە بارزانی کردووە و وتوویەتی ڕاستییەکان نیشان دەدات کە بەپێچەوانەوە، کورد هەموو هەوڵی خۆیان دەدەن ڕێگاچارەیەکی مەعقول بۆ کێشەکە بدۆزرێتەوە، دەوڵەتی عێراقە ڕێز لە ڕێوشوێنەکانی ئاگربەستی ١٠ی شوباتی ١٩٦٤ ناگرێت کە ڕێگای خۆش کردووە بۆ چارەسەرکردنی ئاشتیخوازانە و دیموکراتیانەی کێشەکە.

پۆتۆمۆڤ ئاماژەی بەوە کردووە: "هەر دوو لایەنی کورد و عێراق هاوڕان لە سەر مەسەلەی یەکڕیزی و یەکپارچەیی وڵاتی عێراق، دەکرێت ڕێگایەکی دوولایەنە بۆ

دابینکردنـی داوا ڕەواکانـی کـوردی عێـراق بدۆزرێتـەوە، بـۆ نموونـە بـە گوێـرەی یاسـای کاتیـی ١٩٦٥ و ڕاگەیاندنەکانـی سـەرۆک وەزیرانـی عێـراق دەربـارەی دابینکردنـی مافـە ڕەواکانـی کـورد بـە شـێوەی ئاشـتیخوازانە."

پۆتۆمـۆڤ وتوویەتـی: "ئوپەراسـیۆنە سـەربازییەکانی ئێسـتای عێـراق چارەسـەر کردنـی کێشـەکەی لێناکەوێتـەوە. ئەگـەر حکومەتـی عێـراق کۆتایـی بـە ئوپەرسـیۆنەکان بهێنێـت، ڕێـگا خـۆش دەبێـت بـۆ چارەسـەربونی کێشـەکە، چونکـە کێشـەی زۆر ئاڵـۆز و قـورس لـەم ساڵانەی دواییـدا لـە هەنـدێ وڵات چارەسـەرکراون."

نووسـەر لـە کۆتایـی وتارەکەیـدا وتوویەتـی: "شـەڕ دژی کـورد دەبـێ کۆتایـی پێبێـت. هەمـوو دۆسـتانی ڕاسـتەقینەی عێـراق پێیانخۆشـە کێشـەکانی بـە سـەرکەوتوویی چارەسـەر بـکات و ئامـادەن لـەم پەیوەندییـەدا هـاوکاری عێـراق بکـەن. گەلـی سـۆڤیەت لـە ڕێـگای کـردەوە چڕوپڕەکانییـەوە سـەلماندوویەتی کـە هەڵویسـتی سـەبارەت بـە گەلـی عێـراق دۆسـتانەیە و هیـواداره شـەڕ لـە باکـووری عێـراق بـە زووتریـن کات ڕابوەسـتێت و کێشـەی کـورد بـە شـێوەیەکی دادپەروەرانـە، ئاشـتیخوازانە و دیموکراتییانـە چارەسـەر بکرێـت لـە چوارچێـوەی وڵاتـی عێراقـدا و بـە گوێـرەی داخوازییـە نەتەوەییەکانـی کـورد، بۆئـەوەی سـەربەخۆیی و یەکپارچەیـی کۆمـاری عێـراق بەهێزتـر بێـت."

فۆنتێن

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە مۆسکۆ ڕۆژی ٥ی شوبات تیلیگرامێکی بۆ وەزارەتی دەرەوە ناردووە و تێیدا ئاماژەی بەوە کردووە: "ئاژانسی هەواڵی تاس بڵاویکردووەتەوە کە ڕێکخراوی مانگی سوور و خاچی سووری سۆڤیەت داوایان لە سەرۆکی دەوڵەتی عێراق کردووە کۆتایی بە شەڕ دژی کورد بهێنێت و سەدان هەزار هاووڵاتی بێگوناحی کوردی عێراق لەماڵوێرانی، نەهامەتی و قوربانیبوون بپارێزێت کە بەهۆی شەڕی ناوخۆی عێراقەوە تووشی بوونە کە چوار ساڵە درێژەی هەیە. گەلی سۆڤیەت گرنگی بە کێشەی کورد دەدات، دەیەوێت هاووڵاتییانی عێراق، بە کورد و عەرەبەوە، لە ناو ئاشتی، دادپەروەریی و پێشکەوتندا بژین و جارێکی دیکە ڕادەگەیەنێت هیوادارە ڕێگاچارەیەکی ئاشتیخوازانە، دادپەروەرانە و دیموکراتییانە بۆ کێشەی کورد بدۆزرێتەوە، بە گوێرەی داخوازییە نەتەوەییەکانی کورد، بۆئەوەی سەربەخۆیی و یەکپارچەیی کۆماری عێراق بەهێزتر بێت. لە کۆتاییدا ڕادەگەیەنین ئامادەین پێداویستییەکانی خەڵکی سیڤیلی کورد دابین بکەین کە بوونەتە قوربانیی بۆمبارانەکانی فڕۆکەکان و ئۆپەراسیۆنە سەربازییەکان. ئێمە ڕێکخراوێکی مرۆڤدۆستین و کارمان بە سیاسەتەوە نییە، دەستێوەردان لە کاروباری عێراقدا ناکەین."

باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا ڕۆژی ١٢ی شوبات تیلیگرامێکی بۆ وەزارەتی دەرەوە ناردووە و تێیدا ئاماژەی بەوە کردووە: "ڕۆژنامەی (جمهوریە)، زمانحاڵی دەوڵەتی عێراق ڕۆژی ١٠ی شوبات بە توندی وەڵامی وتارەکەی ڕۆژنامەی پراڤدای دەربارەی چارەسەرکردنی کێشەی کورد داوەتەوە"، وتوویەتی: "بە هەمان شێوە کە ئیمپریالیستەکان سەهیۆنیزمیان لە فەلەستین چەقاند، سۆڤیەت ئەمڕۆ چووەتە بەرەی زلهێزەکانی ڕۆژئاوا بۆ چەقاندنی داردەستە پیاوکوژەکانی لە ناو وڵاتی عێراقدا. ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا ڕێککەوتوون مافەکانی عەرەبەکان پێشێل بکەن".

لە ژاک دۆماغسای، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک

١ی ئاداری ١٩٦٦

بۆ زانیاریی: نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی سەرۆک کۆمار، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی(و لێکۆڵینەوە) و ئەفریقای وەزارەتی دەرەوە، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، بۆن، مۆسکۆ، قاهیرە، تاران، جەزایر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، دیمەشق، عەمان، جەددە، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب.

بابەت: دەوڵەتی عێراق نایەوێت لەگەڵ کورد وتوویژ بکات

لە تیلیگرامی بەپەلەی ژمارە ١١٠ی ٢٢ شوباتدا، دەقی وەرگێڕدراوی ڕاگەیاندننامەی ١٩ی شوباتی [کۆماری یەکگرتووی عەرەب]م بۆ وەزارەتی دەرەوە نارد دەربارەی دانیشتنی دووەمی بەرپرسانیی سیاسیی [کۆماری یەکگرتووی]عەرەب. هەرچەندە ڕاگەیاندننامەکە هیچ ئاماژەیەکی بە کێشەی کورد نەکردبوو، بەڵام لە پەرەگرافی پێنجەمدا دەڵێت: "بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری سیاسی [کۆماری عەرەبی] یەکگرتوو کردەوە جیاخوازانەکانی [کوردەکان] کە بووەتە هەڕەشە بۆ یەکپارچەیی خاکی عێراق، شەرمەزار دەکات و پشتیوانی لە هەوڵەکانی ئەم وڵاتە دەکات بۆ کۆتاییپێهێنان بە یاخیبوونێک کە لە بەشێک لە خاکی وڵاتەکەی لەئارادایە."

پشتیوانیی سەرۆک [جەمال عەبدول] ناسر لە سیاسەتی دەوڵەتی عێراق لە هەمبەر ڕاپەڕینی بارزانی خاڵێکی گرنگە، ئەگەر بە پشتیوانیی سەربازیی لە قەڵەمی بدەین. سەرۆکی کۆماری یەکگرتووی عەرەب، هەمیشە پێیوابووە بەکارهێنانی هێز تەنیا ڕێگا نییە بۆ (کۆتاییپێهێنان بە ڕاپەڕینی کورد) و دەبێ لەگەڵ ڕاپەڕیوان وتوویژ بکرێت. سەرۆک کۆماری میسر بەوپەڕی بێلایەنییەوە هەمیشە ئامۆژگاریی عێراقی کردووە لەگەڵ هەڤاڵەکانی بارزانی ڕێکبکەوێت. ئەم داواکارییە هەمیشە

کاردانـەوەی دەسـەڵاتدارانی بەغـدای بـەدواوە بـووە. کێشـەی کـورد کـە قورسـاییەکەی ڕۆژبـەڕۆژ کاری زیاتـر دەکاتـە سەرچارەنووسـی وڵاتـی عێـراق، بووەتـە سەرئێشـەیەکی گـەورە بـۆ دەسـەڵاتدارانی بـاڵای دەوڵەتـی عێـراق.

ڕۆژی ٢١ی شـوبات، ڕۆژنامـەی (صـوت العـرب) وتارێکـی نوێـی بڵاوکـردەوە کـە تێیـدا هاتـووە:

(ناکرێـت ڕێککەوتـن لەگـەڵ یاخیبـوان بکرێـت بـۆ کۆتاییپێهێنـان بـە خوێنڕشـتن و بەفیڕودانـی ملیۆنەهـا دینـار، لەبـەر ئـەم هۆکارانـەی خـوارەوە:

١- یاخیبووانـی باکـوور تەنیـا کەمینەیەکـی بچووکـی برا کوردەکانمـان پێکدەهێنـن. تەنانەت لـە هێزەکانـی صـلاح الدیـن (سـەربازە کـوردەکان کـە لـە سـوپای عێراقـدا خزمـەت دەکەن)یـش کەمـترن. ئەمـە نیشـان دەدات کـە زۆربـەی کـورد دژی یاخیبوونەکەیـە. ئامانجـی یاخیبوونەکـە ئەوەیـە سـەرەتا ئۆتۆنۆمـی بەدەسـتبهێنێت و لـە کۆتاییـدا بـە تـەواوی [لـە عێـراق] جیابێتـەوە.

٢- ئەگـەر دەوڵـەت لەگـەڵ یاخیبـوان دابنیشـێت ئەمـە بـە واتـای دانپێدانـان بـە یاخیبووەکانـە وەک هێزێکـی ڕەوا کـە نوێنەرایەتیـی کـورد دەکـەن. هیـچ گومـان لـەوەدا نییـە تەنانـەت ئەگـەر پـاش وتووێـژ، ڕێککەوتـن بکرێـت، یاخیبـوان قەبـوڵ ناکـەن چـەک دابنێـن و ڕێکخسـتنەکانیان هەڵبوەشـێننەوە.

٣- یاخیبـووان لـە سـەردەمی ڕژێمـی [عەبدولکەریـم] قاسـمدا بوونـە هـۆی کاوڵبوونـی گوندەکانـی باکـوور و سـەرۆک گوندەکانیـان کوشـت. کەوابـوو هیـچ واتـای نییـە دەوڵەتـی شۆڕشـگێڕی عێـراق، لایەنگرەکانـی خـۆی بفرۆشـێت و ڕادەسـتی دوژمنەکانـی بـکات.

٤- سـەرۆکەکانی یاخیبـوون، بەتایبـەت ئەندامانـی پارتـی دیموکراتـی کـورد، نەیـاری عـەرەب و ئیسـلامن و لـە نـاو کـورددا پروپاگەنـدا بـۆ ئیدیۆلیژییـەک دەکـەن کـە ناتەبایـە لەگـەڵ یەکپارچەیـی خاکـی عێـراق و یەکڕیزیـی خەڵکەکـەی. ئـەم سـەرۆکانە لەپێنـاو گەیشـتن بـە ئامانجەکانیـان، لـە هاوکاریکـردن لەگـەڵ دەوڵەتانـی دیکـە سـڵ ناکەنـەوە. کەوابـوو ڕێککەوتـن لەگـەڵ یاخیبـووان دەبێتـە هـۆی ئـەوەی باکـوور ببێـت

بـە مەکـۆی کێشـە و ململانێـی نێـوان هێـزە جیهانییـەکان و وەک ناوەنـدی سـیخوڕی و تابـوری پێنجـەم بەکاریبێنـن...

٥- ئامانجــی یاخیبــوان لــە داواکردنــی ئوتۆنۆمــی ئەوەیــە باکــوور وەک مەکۆیــەک بەکاربێنــن نەتەنیا بـۆ کوردەکانـی عێـراق، بەڵکـوو بـۆ یەکگرتنـی کوردەکانـی ئێـران، تورکیـا و سـوریا و... ئـەم کارە دەبێتـە مەترسـی بـۆ سـەقامگیریی ناوچە، و هەڵگیرسـانی شـەڕ لـە نێـوان عێـراق و دراوسـێکانی لێدەکەوێتـەوە.

بەهـۆی ئـەم هۆکارانـە و کۆمەڵێـک هـۆکاری دیکـە، دەسـەڵاتدارانی عێـراق هـەزار جـار ڕایانگەیانـدووە تەنیا ڕێـگا بـۆ کۆتاییپێهێنـان بـە یاخیبوونەکـە ئەوەیـە کـە یاخیبـوان بـێ مـەرج چـەک دابنێـن. ئەمـە بـە واتـای ئـەوە نییـە کـە دەوڵەتـی عێـراق نیـازی نییـە بەڵێنەکانـی خـۆی جێبەجـێ بـکات. یاسـای کاتیـی دانـی بـە بوونـی ناسـیونالیزمی کـورددا نـاوە لەچوارچێـوەی یەکپارچەیـی عێراقـدا، ئەمـە دەتوانێـت ببێـت بـە بنەمایـەک بۆئـەوەی کـورد ببێـت بـە خـاوەن ئیدارەیەکـی خۆجێیـی. گەیشـتن بـە ڕێککەوتنـی کۆتایـی لەگـەڵ یاخیبـوان مومکیـن نییـە لەبـەر ئـەوەی لەلایەکـەوە ئەمانـە نوێنـەری کـورد نیـن، لەلایەکـی دیکـەوە ئامانجیـان ئەوەیـە جیاببنـەوە، ئەمـەش دەبێتـە هەڕەشـە بـۆ ئاسایشـی عێـراق...)

ڕاگەیاندننامــە تازەکــەی مارشــاڵ عــارف هیــچ نزیــک نییــە لــە ڕاگەیاندننامەکــەی کۆمــاری یەکگرتــووی عــەرەب بــۆ چارەســەرکردنی کێشــەی کــورد. ســەرۆک کۆمــاری عێـراق لـە وەڵامـی ڕۆژنامەنووسـێکی مـسری و کۆمەڵـەی پارێزەرانـدا وتوویەتـی: "بـە هیـچ شـێوەیەک لەگـەڵ یاخیبـووە جیاخـوازەکان کـە نوێنەرایەتـی زۆربـەی کـورد ناکـەن، دانانیشـین. یەکسـەر پـاش دەستەبەربوونی ئارامـی و ئاشـتی لـە پارێزگاکانـی باکوور، دان بـە مافـە ئەتنیکییەکانـی کـورددا دەنێیـن. جـارێ سـوپا درێـژە بـە چالاکییەکانـی دەدات بـۆ لەناوبردنـی خراپـکاران و ناپـاکان و پاراسـتنی یەکپارچەیـی و یەکڕیزیـی عێـراق."

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٩ی ئاداری ١٩٦٦

بابەت: بارودۆخی ڕاپەڕینی کورد لە زمانی ئوسقۆفی گەورەی بەغداوە

جەنابی فەخامەتی پێغەن[1]، نوێنەری ئاپۆستۆلیک و قەشەی ناوچەی لاتینی بابل، تازە لە سەردانەکەی بۆ باکووری عێراق گەڕاوەتەوە، لەگەڵ کۆڕوکۆمەڵە کریستیانییەکان دیداری کردووە.

ئەم هاووڵاتیە [فەرانسیە]مان وتی:

(هەستم کردووە ڕاپەڕیوە کوردەکان بەوپەڕی ئازادییەوە لە ناوچەکە جموجۆڵ و هاتوچۆ دەکەن. خەڵک زۆر پشتیوانیی لە هێزیی سەربازییان دەکەن. زۆربەی هەرەزۆری کەمینە ناموسڵمانەکان و تەنانەت ئێزدییەکان پشتیوانی لە ڕاپەڕین دەکەن. ڕاپەڕیوەکان لە شەودا دەسەڵاتداری ڕەهای ناوچەکەن. گروپی بەرگری کە حکومەت دروستیکردوون بە ناچاریی و نابەدڵییەوە لەگەڵ سوپای عێراق هاوکاری دەکەن. پێموانییە سوپا بیەوێت کێشەکە چارەسەر بکات، بەڵام دەوڵەتی عێراق دەیەوێت، بە هەمان شێوە کە سەرۆک ناسر ئامۆژگاری کردووە، لەگەڵ بزووتنەوەی بارزانی ڕێکبکەوێت.)

دۆماغسای

(1) PERRIN

تێبینی وەرگێڕ:

موغیس پێغەن ساڵی ۱۹۰٤ لە شاری گغۆنۆبلی فەڕەنسا لەدایکبووە، ساڵی ۱۹۹٤ کۆچی دوایی کردووە. ساڵی ۱۹٥۳ تا ۱۹٦٥ لە تونس و ئەفریقا کاری کردووە. لە ۱۹٦٥ بووە بە نوێنەری ئاپۆستۆلیک لە بەغدا و پاشان لە ئیسوپیا. ئاپۆستۆلیک بەو کەسە دەوترێت کە لەلایەن پاپاوە ڕادەسپێردرێت بۆئەوەی لە وڵاتێکی دیکە کار بکات. قەشە کریستیانەکان هەمیشە بۆچوونیان سەبارەت بە کورد و شۆڕشەکەی باش بووە و تا ئەو شوێنە کە پێیانکرابێت هەوڵیان داوە یارمەتی شۆڕش بدەن.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٢٣ی ئاداری ١٩٦٦

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٢٢ی ئاداری باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تاران

بابەت: عێراق چەکی کیمیایی دژی کورد بەکاردێنێت

ڕۆژنامەکانی عێراق هیچ نالێن دەربارەی ئەوەی دەوڵەتی ئێران بە ڕێگای دیپلۆماتیک ناڕەزایەتی لە هەمبەر دەوڵەتی عێراق دەربڕیوە بەهۆی ئەوەی چەکی کیمیایی بەکارهێناوە، و هیچ باسی ئەو یادداشتە ناکەن کە کوردەکان تەسلیمی کۆنفرانسی سەرۆکی وڵاتانی عەرەبیان کردووە کە تێیدا وتوویانە سوپای عێراق گازی کوشندەی کیمیایی دژیان بەکاردێنێت.

ڕۆژنامەکان تەنیا دەڵێن: "ئەم قسە و قسەڵۆکانە پرۆپاگەندای ئیمپیریالیز و سەهیۆنیستەکانە. بە وتەی سەرچاوە شارەزاکان، دەوڵەتی عێراق گازی کیمیایی نییە و بەتەما نییە بەدەستیبهێنێت بۆئەوەی دژی ئەوانە بەکاریبێنێت کە شایانی ئەوەن دژیان بەکاربێت. هێزە چەکدارەکان تەنیا دەیانەوێت ئەو بەشە بچووکەی خاکی وڵات پاک بکەنەوە کە هێشتا چەتەکان داگیریان کردووە و زۆرترین زەرەر وزیان بە خودی کوردەکان دەگەیەنن."

دۆماغسای

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تاران لە تیلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ١٩ی ئاداری ١٩٦٦ ئاماژەی بەوە کردووە: "ڕۆژنامەکانی ئێران بڵاویان کردەوە کە دەوڵەتی ئێران پێنجشەممە، ١٧ی ئادار بە شێوەی فەرمی ناڕەزایەتی لەبەرامبەر دەوڵەتی عێراق دەربڕیوە کە سوپای عێراق گازی کوشندەی لە نزیک سنوور بەکارهێناوە و دەوڵەتی عێراق ئەم بانگەشەیەی بەدرۆ خستووەتەوە."

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە لەندەن بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٣٠ی ئاداری ١٩٦٦

ئاماژە بە تیلیگرامی ژمارە ٧٢- ١٢٧١ ی باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن

بابەت: کێشەی کورد ناکۆکی خستووەتە ناو دەسەڵاتدارانی عێراق

بە وتەی نووسینگەی ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوەی [بەریتانیا]، دەسەڵاتدارانی عێراق بۆچوونی زۆر جیاوازیان هەیە دەربارەی درێژەدان بە ئۆپەراسیۆنە سەربازییەکان لە کوردستان.

لە میانەی دانیشتنێکی ئەمدواییەی کابینەی حکومەتی عێراق، سەرۆک وەزیران بە ئاشکرا دژایەتی خۆی لەگەڵ هێرش بۆ سەر [کورد] لە بەهاردا دەربڕیوە و فەرماندەی یەکەی دووی سوپا کە لە کەرکووک جێگیرە و هێزی سەرەکییە کە دەبێ ئەم هێرشە ئەنجام بدات، پشتگیریی هەڵوێستەکەی سەرۆک وەزیرانی کردووە. لەبەرامبەردا سەرۆک کۆمار عارف و ژەنەڕاڵ عوقەیلی، وەزیری بەرگری، داوایان کردووە هێرشێکی گەورە و هەمەلایەنە ئەنجام بدرێت بۆ کۆتاییپێهێنان بە ڕاپەڕینەکە.

ژەنەراڵ عوقەیی ڕایگەیاندووە بەنیازە سەرجەم هێزە چەکدارە یەدەک و چالاکەکان بۆ ئەم ئامانجە بەکاربێنێت. گەنجانی عێراق، بەهۆی ئەوەی زۆر کاری سەربازییان لێ داوا دەکرێت، ڕۆژبەڕۆژ زیاتر خۆیان لە ئەرکەکانیان دەدزنەوە. وەزیری بەرگری بە زمانی هەڕەشە قسەیان لەگەڵ دەکات بۆئەوەی ئەرکەکانیان جێبەجێ بکەن.

وەزارەتی دەرەوەی[بەریتانیا] پێیوایە ئەم هەڕەشانە هیچ ئەنجامێکی نابێت جگە لە ترساندنی خەڵکی عێراق کە [چەند ساڵە] بەهۆی شەڕی بێکۆتایی کوردستان ژیانیان تێکچووە.

لەپەیوەندی لەگەڵ هێرشەکانی بەهاردا، وەزارەتی دەرەوە پێیوایە وەک هێرشەکانی پێشوو، سەرکەوتن بەدەستناهێنیت، بەپێچەوانەوە، دەبێتەهۆی لاوازبوونی پێگەی

سوپا، بەتایبەت ژەنەڕاڵ عوقەیلی، ڕێگا خۆش دەکات بۆئەوەی بەڕێز بەزاز سیاسەتی سازان لەگەڵ ڕاپەڕیوەکان بگرێتەبەر.

کۆغسێل

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تیلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ٥ی ئادار ئاماژەی بەوە کردووە: "ژەنەڕاڵ عوقەیلی، وەزیری بەرگریی نیشتمانی، سەردانی پارێزگاکانی باکووری کردووە بۆ ئامادەسازی بۆ هێرشکردنە سەر ڕاپەڕیوەکان بۆئەوەی بە یەکجاری کۆتایی بە کێشەی ڕاپەڕینی بارزانییەکان بێنێت. لە هەمان کاتدا بە گوێرەی هەندی زانیاریی متمانەپێکراو، وەزارەتی ناوخۆ لەگەڵ ڕاپەڕیوە کوردەکان لە سەر خەتە بۆئەوەی شەڕ کۆتاییپێبێت."

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٣٠ی ئاداری ١٩٦٦

بابەت: شۆڕشی کورد هەڕەشە لە کۆمپانیای نەوتی عێراق دەکات

بەڕێوەبەری کۆمپانیای نەوتی عێراق ئەمدواییە نامەیەکی بەرواری ٢٤ی شوباتی ١٩٦٦ی بەدەستگەیشتووە کە تێیدا (ئەنجوومەنی بەڕێوەبردنی شۆڕشی کورد) دیسان داوای لە کۆمپانیاکە کردووە بڕێک لە داهاتی خۆی کە بەشێکی سەرەکی بودجەی حکومەتی عێراق پێکدێنیت، بدات بە شۆڕش بۆئەوەی یارمەتیی کەسوکاری قوربانیانی شەڕی پێبدات. ئەنجوومەنی شۆڕش هەڕەشەی کردووە ئەگەر وەڵامی داواکاریەکەیان نەدرێتەوە بە ناچاری هەنگاوی پێویست هەڵدەگرێت بۆ لەکارخستنی دامودەزگا و دامەزراوەکانی کۆمپانیای نەوتی عێراق، بۆئەوەی توانای سەربازیی دەوڵەتی عێراق لاواز بێت.

بەڕێز ستیوارت ڕۆژی ٢٨ی ئادار نامەکەی [شۆڕشی] ناردووە بۆ وەزیری نەوتی عێراق و جەختی کردووەتەوە لە هیچ حاڵەتێکدا کۆمپانیاکەی پەیوەندی لەگەڵ کوردە ڕاپەڕیوەکان نەبووە و بەتەما نییە وەڵامیان بداتەوە. بەڕێز ساڵح زەکی [وەزیری نەوتی عێراق] لە وەڵامدا بەڵێنیداوە بارودۆخی ئاسایشی ناوچەی دەرهێنانی نەوت قایمتر بکات.

ئەوە بۆ نزیکەی دوو مانگ دەچێت ڕاپەڕیوەکان لە ناوچەی کەرکووک هێرش دەکەنە سەر بنکەکانی پۆلیسی تایبەتی نەوت.

دۆماغسای

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە تیلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ١٩ی شـوباتی ١٩٦٦ ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "ڕاپەڕیوانـی کـورد شـەوی ١٥ لـە سـەر ١٦ی شـوبات لـە ناوچـەی نێـوان دوبـز و کەرکـووک هێرشـیان کردووەتـە سـەر بنکەیەکـی پۆلیسـی تایبەتـی نـەوت کـە ١٢ کەسـی تێـدا بـووە. لـە ئەنجامـدا ٤ پولیـس کـوژراون، ٤ی دیکـە برینـدار بوونـە، و ٢ی دیکـە گیـراون. دوو کـەس بـە سـەلامەت ڕزگاریـان بـووە و گەڕاونەتـەوە کەرکـووک و باسـی ڕووداوەکەیـان کـردووە."

لە ژاک دۆماغسای، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئابووری و دارایی

٥ی نیسانی ١٩٦٦

بۆ زانیاریی: کابینەی وەزیران، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی و ڕۆژهەڵاتی نزیک

بابەت: نامەی سەرکردایەتیی شۆڕشی کورد بۆ سەرۆکی کۆمپانیای نەوتی عێراق

لە درێژەی ئەو تیلێگرامەدا کە ٣٠ی ئادار بۆ بە وەزارەتی دەرەوەی[فەڕەنسا] ناردبووم، دەقی وەرگێڕدراوی ئەو نامەتان بۆ دەنێرم کە نووسینگەی جێبەجێکاری شۆڕشی کورد لە ٢٤ی شوبات ناردوویەتی بۆ بەڕێوەبەری کۆمپانیای نەوتی عێراق. بەڕێز ستیوارت دوو ڕۆژ دوای گەیشتنی نامەکە، یانی ڕۆژی ٢٨ی ئادار، ناردوویەتی بۆ وەزیری نەوتی عێراق و جەختی کردووەتەوە لە هیچ حاڵەتێکدا کۆمپانیاکەی پەیوەندی لەگەڵ کوردە ڕاپەڕیوەکان نەبووە و بەتەما نییە وەڵامیان بداتەوە. بەڕێز شوکری ساڵح زەکی [وەزیری نەوتی عێراق] لە وەڵامدا بەڵێنیداوە بارودۆخی ئاسایشی ناوچەی دەرهێنانی نەوت قایمتر بکات.

تا ئەو شوێنەی من ئاگادارم ئەوە بۆ نزیکەی دوو مانگ دەچێت ڕاپەڕیوەکان لە ناوچەی کەرکووک جموجۆڵیان هەیە و هێرش دەکەنە سەر بنکەکانی پۆلیسی تایبەتی نەوت کە لە ژێر فەرماندەیی هێزە چەکدارەکانی عێراقدان، بەڵام لە لایەن کۆمپانیای نەوتی عێراقەوە سەپەرشتی دەکرێن و نزیکەی ٥٠٠ پۆلیسی کوردیشی تێدایە. کەوابوو بەڕێوەبەرایەتی کۆمپانیای نەوت هەڕەشەکانی بارزانی بە شتێکی کەم نازانێت.

ئەمە دەقی نامەکەی شۆڕشی کوردە:

ئەنجوومەنی باڵای شۆڕش

بۆ: بەڕێوەبەرایەتی گشتیی کۆمپانیاکانی نەوتی عێراق و بەڕێوەبەری کۆمپانیای نەوتی کەرکووک

بەڕێز، ڕابەرایەتی شۆڕشەکەمان پێشتر چەندجار کۆمپانیاکانی نەوتی لە عێراق ئاگادار کردووەتەوە دەربارەی ئەو نەهامەتییە گەورەیەی بەسەر گەلی کورددا هاتووە و جەختی کردووەتەوە کە زۆربەی داهاتی عێراق هی فرۆشتنی نەوتە و ئەم داهاتە ڕۆڵی سەرەکی دەگێڕێت لەو شەڕە داگیرکارانەیە کە دەوڵەتی عێراق دژی نەتەوەکەمان ئەنجامی دەدات.

ئێمە داوای بەشێک لەم داهاتەمان کردبوو بۆئەوەی بیدەین بە کەسوکاری قوربانیانی شەڕ کە گیانیان لەدەستداوە و ماڵوحاڵیان خاپور بووە، بەڵام بەداخەوە هیچ وەڵامێکی ڕوونی ئێوەمان بەدستنەگەیشت.

ئێمە نە دەمانەویست کردەوەی توندوتیژانە دژی کۆمپانیاکانی نەوت ئەنجام بدەین، نە دەمانەویست کێشە و سەرئێشەیان بۆ دروست بکەین، بۆیە هەندێ لە هەڤاڵەکانمان پێشنیاریان کرد ببن بە ناوبژیوان لە نێوان ئێمە و ئێوەدا، بۆیە ئێمە لە ماوەی چەند ساڵی ڕابردوودا بڕیارماندا جارێ دان بە خۆماندا بگرین، بەڵام ئێستا کە گەلەکەمان ئەم هەموو قوربانییەی داوە و داهاتی نەوتە کە بووەتە هۆی بەردەوامبوونی شەڕەکە، بڕیارمان داوە ئیدی دان بە خۆماندا نەگرین و هەنگاوی پێویست هەڵدەگرین بۆ داکۆکیکردن لە خۆمان و لاوازکردنی سەرچاوەی داهاتی سەربازیی دەوڵەتی عێراق. بە دڵنیاییەوە لەم پەیوەندییەدا هێرش دەکەینە سەر دامەزراوەکانی نەوت. ئەمەتان پێناڵێین تەنیا بۆئەوەی بتانترسێنین و بتانتۆقێنین، چونکە هەروەک خۆتان باشتر دەزانن ئێمە ئێستا پێداویستی و کەرەستەی سەربازیمان هەیە بۆ ئەنجامدانی ئەم کارە. بۆ نموونە جارێ هێرش دەکەینە سەر ئەو دامەزراوانەی زۆر گرنگ نین، بۆئەوەی زەرەور و زیانێکی ماددیی زۆرتان لێنەکەوێت.

هیوادارین لەم پەیوەندییەدا وەڵامێکی ڕوون و ڕاشکاومان بدەنەوە. هەوڵەکانی

ئێمـە لەجێـی خۆیدایـە و لـە چوارچێـوەی پاراسـتنی ڕەوادایـە.

ئەنجوومەنی ڕابەرایەتیی شۆڕشی کوردستانی عێراق

نووسینگەی جێبەجێکار(١)

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە لەنـدەن لـە تیلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە هەمـان ڕۆژ یانـی ٥ی نیسـانی١٩٦٦ ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "وەزارەتـی دەرەوەی بەریتانیـا ئـاگاداری ئـەو نامەیەیـە کـە ئەنجوومەنـی شـۆڕشـی کـورد ناردوویەتـی بـۆ بەڕێوەبەرایەتـی کۆمپانیـای نەوتـی عێـراق، پێیوایـە ئەمـە شـتێکی نـوێ نییـە و پێشـتر چەندجـار کـوردە ڕاپەڕیـوەکان هەڕەشـەی لـەو جۆرەیـان کـردووە بێئـەوەی هیچـی جێبەجـێ بکـەن، بـەڵام لەوانەیـە ئەمجـارە شـتێک بکـەن و پێیانوایـە مەترسـی لەئارادایـە. وەزارەتـی دەرەوەی بەریتانیـا ئـەو کارەی پێباشـە کـە بەڕێوەبـەری کۆمپانیـای نـەوت کردوویەتـی و نامەکـەی نـاردووە بـۆ وەزیـری نەوتـی عێـراق، بـەڵام دەوڵەتـی بەریتانیـا لـەم پەیوەندییـەدا داوای هیـچ لـە دەوڵەتـی عێـراق نـاکات."

(١) لـە کۆتایـی نامەکـەدا بـێ دانانـی ڕۆژ و مانـگ، تەنهـا نـووسراوە ١٩٦٤. پێموابێـت ئەمـە هەڵەیـە، سـاڵی ١٩٦٦ ڕاسـتە. وەرگێـڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٢ی نیسانی ١٩٦٦

بابەت: هەوڵە سیاسییەکانی عێراق بۆ کۆتاییپێهێنان بە ڕاپەڕینی کورد

ڕۆژی ٩ی نیسان وەزیری کاروباری دەرەوەی عراق، پێشوازی لێکردم. بەڕێز پاچەچی وتی گرنگترین مەسەلەیەک کە دەوڵەتی عێراق پێیەوە سەرقاڵە ئەوەیە کۆتایی بە ڕاپەڕینی کورد بێنێت. لە پێناو ئەم ئامانجەدا سەرۆک کۆمار ڕێنوێنی کردووە سیاسەتی دەرەوەی بەرەو باشترکردنی پەیوەندییەکانی لەگەڵ سۆڤیەت و ئێران بباتەپێش، بۆئەوەی کارئاسانی بۆ کۆتاییپێهێنان بە ڕاپەڕینی کورد بکرێت. وتی لەم پەیوەندییەدا کۆماری یەکگرتووی عەرەب ڕازی بووە هێزە چەکدارەکانی بکشێنێتەوە کە لە ئەیلوولی ١٩٦٤ەوە لە بەغدان. وتی ئەم هەنگاوە بە قازانجی ئێران لەیەکدەدرێتەوە، چونکە ئێران بەڕاستی دەیەوێت پەیوەندییەکانی لەگەڵ عێراق باش بکات.

بەڕێز پاچەچی وتی کابینەی وەزیرانی عێراق لەو باوەڕەدایە کە ناتوانێت تەنیا بەڕێگای گوشاریی سەربازی کۆتایی بە ڕاپەڕینی کورد بێنێت، بۆیە هاوکات دەیەوێت هەنگاوی سیاسیش هەڵبگرێت، بۆیە دەستیانکردووە بە وتووێژ لەگەڵ نوێنەرەکانی بارزانی. وتی دەوڵەتی عێراق سێ پرۆژەی ئامادەکردووە بۆ سەقامگیریی عێراق پاش هەڵبژاردنەکانی پەرلەمان، کە ئەمانەن:

١- ئۆتۆنۆمیەکی گەورەی ئیداریی خۆجێیی بۆ کورد.

٢- پێکهێنانی پەرلەمان پێش کۆتاییپێهاتنی ئەمسال.

٣- دامەزراندنی حیزبێک، لە ژێر ڕۆشنایی یەکێتیی سۆسیالیستیی عەرەبی مسر. هیچ کەسێک ناتوانێت ببێت بە کاندید بۆ هەڵبژارنەکانی پەرلەمان ئەگەر ئەندامی ئەم حیزبە نەبێت.

وەزیری دەرەوەی عێراق هیچ باسی چارەسەرکردنی کێشەی نەوتی نەکرد.

دۆماغسای

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە بەغـدا لـە تیلیگرامێـکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ٢ی نیسـانی١٩٦٦ ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "سـوپای عێـراق خـۆی ئامـادە دەکات لـە چەنـد ڕۆژی داهاتــوودا هێرشـێک لــە ناوچــەی حاجــی عومــەران ئەنجـام بــدات بۆئــەوەی هێڵـی پەیوەندیـی نێـوان کـوردە ڕاپەڕیـوەکان لەگـەڵ سـنووری ئێـران بپچڕێنێـت. مارشــاڵ عــارف ڕایگەیانــدووە زۆر خۆشـبینە بـە سـەرکەوتنی ئـەم هێرشـە، جەختـی کردووەتـە ڕاپەڕیــن بەمزوانــە کۆتایــی پێدێــت. ئـەو سـەربازانەی ڕایانکـردووە یـان سـەرپێچیان لــە جێبەجێکردنــی ئەرکەکانیــان کــردووە، پــاش چەنــد ڕۆژ ڕاهێنــان دەنێردرێنــەوە بــۆ باکــوور بــۆ شــەڕکردن."

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە بەغـدا لـە تیلیگرامێکـی دیکـەدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ٢٥ی نیسـانی١٩٦٦ ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "سـەرۆک کۆمـاری نوێـی عێـراق کۆمەڵێـک لێدوانـی دەربـارەی کێشـەی کـورد داوە". ڕۆژنامـەی المنـار ٢٣ی نیسـان نووسـیویەتی: "مەسـەلەی سـەرەکی دەوڵەتـی نوێـی عێـراق ئەوەیـە کۆتایـی بـە ڕاپەڕینـی کـورد بێنێـت، ئاشـتی و سـەقامگیری بچەسـپێت، هەڵبژاردنـی پەرلەمـان بکرێـت و یاسـای هەمیشـەیی پەسـەند بکرێـت بـۆ چاکسـازیی زەویـوزار و گەشـەی ئابـووری. ئەگـەر ئۆپەراسـیۆنەکانی سـوپا لــە باکــوور بــۆ دەسـتبەرکردنی ئارامیـی سـەربکەوێت یاسـایەکی نـوێ بـۆ ئیـدارەی خۆجێیـی پەسـەند دەکرێـت و ڕێگـە بـە کـورد دەدات هەڵبـژاردن بکـەن بـۆ هەڵبژاردنـی ئەندامانـی ئەنجوومەنەکەیـان بۆئـەوەی یاسـا بـۆ خۆیـان پەسـەند بکـەن. هەرچەشـنە پێشـکەوتنێک لـەم بـوارەدا ڕێـگا خـۆش دەکات بـۆ گۆشـگیرکردنی جیاخـوازان و لەناوبردنیـان بـۆ هەمیشـە."

سەرۆکایەتی وەزیران

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

١٣ی ئایاری ١٩٦٦

بابەت: سەردانی نوێنەری بارزانی بۆ ئەوڕوپا

مەحمود عەلی عوسمان کە دکتۆرای لە یاسا[١] هەیە بە ناوی (عوسمانی) بە پاسپۆرتی ئێران ئەمدواییە لە تاران هاتووە بۆ مونیخ و هەفتەیەک لەوێ ماوەتەوە. ناوبراو نامەیەکی مستەفا بارزانی پێیە کە تێدا نووسراوە عەلی عوسمان نوێنەری سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی [کورد] و پارتی دیموکراتی کوردستانە. ناوبراو بۆ ئەم مەبەستانە هاتووە بۆ ئەوڕوپا:

- بزانێت تا چ ڕادەیەک پەیوەندیی نهێنی لە نێوان کورد و لایەنگرە ئەوڕوپاییەکانیان دروستبووە.
- لەگەڵ کاربەدەستانی ئەڵمانیا، بەریتانیا و فەڕەنسا پەیوەندی بگرێت بۆئەوەی لە بارودۆخی کوردستان ئاگاداریان بکاتەوە.
- یارمەتی ماددی، دەواودەرمان و جلوبەرگ و بەتانی کۆبکاتەوە.

بە وتەی خۆی، سەردانەکەی عەلی عوسمان بۆ ئەڵمانیا سەرکەوتوو نەبووە و نەیتوانیوە لەگەڵ کاربەدەستانی ئەو وڵاتە پەیوەندیی سیاسی بگرێت، وادیارە سەردانەکەی بۆ بەریتانیاش بە هەمان شێوە سەرکەوتوو نابێت.

ناوبراو لە ٧ی ئایارەوە لە پاریسە، هیوای هەڵچنیوە بتوانێت سەرنجی ژەنەڕاڵ دیگۆڵ بەرەولای کورد ڕابکێشێت. ژەنەڕاڵ دیگۆڵ زۆر باش کورد دەناسێت. ئەوکاتەی لە ڕۆژهەڵاتی نزیک بووە، کتێبێکی دەربارەی مەسەلەی کورد نووسیوە.

(١) دۆکتۆر مەحمود پزیشک بووە. وەرگێڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٧ی ئایاری ١٩٦٦

بابەت: شەڕی خوێناویی لە نێوان کورد و سوپای عێراق

ڕۆژی ١٦ی ئایار وەزیری بەرگریی نیشتمانیی عێراق، ڕایگەیاند لەم ڕۆژانەی دواییدا ژمارەیەکی زۆر لە هێزەکانی مەلا مستەفا بارزانی کوژراون و بریندار بوونە کە بە وتەی ڕۆژنامەکان هەزار کوژراو و دوو هەزار بریندارە. لە بەرامبەردا بە گوێرەی زانیارییەکان لە ئەنجامی هێرشێکی خوێناویی ڕاپەڕیوانی کورد لە ناوچەی ڕواندوز، ژمارەیەکی زۆر لە هێزەکانی سوپای عێراق بوونەتە قوربانی.

یەکێ لە کەسایەتییە کوردەکان کە ئەمدوایانە بەر بووە [(١)] کە سەرۆک عارف داینابوو بۆ پەیوەندیگرتن لەگەڵ نوێنەرەکانی بارزانی بۆ وتوویژ بۆئەوەی کێشەی کورد چارەسەر بکرێت، پێی وتم شەڕ کە بەهۆی مردنی مارشاڵ عارف ڕاوەستابوو، ئەم ڕۆژانە بە دەستپێشخەریی سوپای عێراق دەستیپێکردووەتەوە و لە ئەنجامدا چەند کەس کوژراون.

[کوردە ڕاپەڕیوەکان]هێرشیان کردووەتە سەر دامودەزگای کۆمپانیای نەوتی کەرکووک لە ١٢ی ئایار، هێرشەکە زەرەو و زیانێکی زۆری بەدواوە نەبووە.

دۆماغسای

(١) وادیارە دەوڵەتی عێراق گرتوویەتی لە کاتی سەردان بۆ بەغداد. وەرگێڕ

پەراوێزی وەرگێڕ:

ڕۆژنامەنووسێکی بەریتانیایی بە ناوی سیمۆن موریسۆن، لە ١٧ی ئایاری ١٩٦٦ سەردانی بەرەی شەڕی کورد و سوپای عێراقی کردووە، لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی گفتوگۆی کردووە. موریسۆن وتوویەتی ژمارەیەکی یەکجار زۆر لە هێزەکانی سوپای عێراق کوژراون، بڕێکی زۆر چەکوچۆڵ، لەوانە هەزار گولە تۆپ کەوتووەتە دەستی پێشمەرگە. موریسۆن دەڵێت: "بارزانیم بینی لە پاڵ تاشە بەردێک لە ژێر دارێکدا دانیشتبوو، تفەنگی برنەوی پێبوو". بارزانی وتی: "ئێمە داوای ئەستێرە و مانگ ناکەین، تەنیا داوای ئۆتۆنۆمیەکی سادە دەکەین. داوا دەکەین پەرلەمان لە کوردستان دابمەزرێت و ٢٥ لە سەدی داهاتی نەوتی عێراقمان بدەنێ. دەوڵەتی عێراق دوو مانگ لەمەوپێش نوێنەرێکی کوردی نارد بۆ لام، پێموت ئێمە ئۆتۆنۆمیمان دەوێت و دەمانەوێت بە شێوەیەکی ئاشتیخوازانە بەدەستی بهێنین. نوێنەرەکە ڕۆیشت و ئیدی نەگەڕایەوە. لەو کاتەوە گەنج بووم تا ئێستا دیموکراسیم ویستووە. داوا لە زلهێزەکان دەکەم چەکوچۆڵ نەدەن بە عێراق چونکە دژی کورد بەکاری دێنێت."

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تاران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٨ی ئایاری ١٩٦٦

بابەت: شا پشتیوانی لە ڕاپەڕینی کوردی عێراق دەکات

چەند ڕۆژێکە کۆمەڵێک زانیاری دەربارەی دەستپێکردنەوەی هێرشەکانی سوپای عێراق دژی کوردەکان، بەتایبەت لە ناوچەی هەولێر- ڕواندوز بڵاودەبێتەوە. لەم پەیوەندییەدا ڕۆژنامەکانی ئێران دەڵێن ئەم زانیارییانە لە بەغداوە نایێن، چونکە [ڕۆژنامەکانی عێراق] لەم پەیوەندییەدا هیچ ناڵێن. بە گوێرەی دەنگۆکان کابینەی بەزاز دەستی لەکارکێشاوەتەوە، بەشێک لە وەزیرەکان داوایان کردبوو [لەگەڵ کورد] وتوویژ بکرێت بۆئەوەی کێشەکە چارەسەر بێت. پاش مردنی مارشاڵ عارف، دەوڵەتیش لایەنگری وتوویژ بووە. لەم پەیوەندیەدا دەوڵەت زیندانییە کوردەکانی بەرداوە و ڕێگەی پێداون ئیدارەیەکی نوێ پێکبێنن و دانی بە مافەکانی کورددا ناوە. بە وتەی ئاژانسی هەواڵی ئێران پرێس، خودی دکتۆر بەزاز ڕازی نەبووە کردەوە [سەربازییەکان] بۆ سەرکوتی ڕاپەڕینی کورد بەردەوام بێت چونکە کاریگەری خراپی لە سەر ئابووری وڵات، ورەی سوپا و پەیوەندییەکانی عێراق لەگەڵ دەرەوە دەبێت.

ڕۆژنامەی (اطلاعات) دەڵێت قسەکانی دەوڵەتی عێراق لەگەڵ داواکارییەکانی کورد ناتەبایە، دەوڵەت نایەوێت داواکارییەکانی کورد قەبوڵ بکات، تەنیا دەیەوێت کوردەکان بە سادەیی تەسلیم بن. ڕۆژنامەکان لە زمانی فەرماندە کوردەکان یان ئێزگەی ڕادیۆی کوردەوە دەڵێن پێکدادانەکان ڕۆژبەڕۆژ توندتر دەبێت و لە ئەنجامدا بە گشتی ژمارەی کوژراوەکانی سوپای عێراق لە کورد زیاترە. زەحمەتە بزانین ئەم زانیاریانە چەندە ڕاستن. بەلەبەرچاوگرتنی مەسەلەی وتووێژەکانی ئێران و عێراق، کاربەدەستانی ئێران پێیانخۆشە ڕۆژنامەکان بە زیادەڕۆییەوە باسی سەرکەوتن و داواکارییەکانی کورد بکەن، بۆئەوەی پێگەی ئێران بەهێزبێت ئەگەر هات و ئێران لەگەڵ عێراق وتووێژی کرد. هەر لەم ڕێڕەوەدا ئێران درێژە بە یارمەتیدانی کوردەکان

دەدات، تەنانـەت کاربەدەسـتانی بـاڵاش نایشـارنەوە کـە یارمەتـی کورد دەدەن. بـۆ نموونـە سـێ هەفتـە لەمەوپێـش مـن و بەڕێـز ژان شـۆڤێل چووین بـۆ لای شـا، پرسـیارمان لێکـرد بۆچوونـی چییـە دەربـارەی دانیشـتنی نوێـی تاشـکەند کـە سـۆڤیەت بەرنامەی بۆداڕشـتووە بـۆ چارەسـەرکردنی کێشـەی کـورد و ڕۆژنامەکانیـش باسـیان کـردووە. شـا لـە وەڵامـدا وتـی: "... ڕوسـەکان هیچیـان بـۆ کـورد نەکـردووە. کـێ یارمەتـی کـورد دەدات؟ ئێمـە."

بـە گوێـرەی زانیارییەکانـی سـەرچاوە متمانەپێکـراوەکان، چەنـد ڕۆژ لەمەوپێـش دەوڵەتـی عێـراق بـە جیـددی هۆشـداریداوە بـە باڵوێـزی ئێـران کـە یارمەتییەکانـی ئێـران [بـە کوردەکان] لـەم ڕۆژنایـەی دواییـدا زیـادی کـردووە. دەوڵەتـی عێـراق ئـاگادارە کـە لـە سـنووری ئێرانـەوە چەکـی سـووک و شـتی دیکـە دەچێـت بـۆ کـوردەکان، هەروەهـا پێداویسـتی و چەکوچـۆڵ لـە ئیسرائیـل بـە فڕۆکـە دەگوازرێتـەوە بـۆ ئێـران بۆئـەوەی بنێردرێـت بـۆ کـورد.

بـە گوێـرەی ئـەو زانیاریانـەی بـە دەسـتم گەیشـتووە شـا کاروبـاری پەیوەندیـدار بـە ڕاپەڕینـی کـوردی داوەتـە دەسـتی نوسـینگەی دووەمـی سـوپا، نـە سـاڤاک (دەزگای تایبـەت). ئەمـە یانـی شـا، وەک سـەرۆکی بـاڵای سـوپا، دەیەوێـت لـە نزیکـەوە ئاگاداریـی دۆسـییەی ڕاپەڕینـی کـورد بێـت.

سیڤان

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٢٣ی ئایاری ١٩٦٦

بابەت: شەڕی خوێناوی لە چیاکانی کوردستان

ئاماژە بە تیلیگرامی ٣١٧ی پێشوومان

ڕۆژی ٢١ی ئایار سوپای عێراق داوای لە کوردە ڕاپەڕیوەکان کردووە چەک دابنێن و خۆیان تەسلیم بکەن، چونکە گەمارۆ دراون. ئیزگەی ڕادیۆی هێزە چەکدارەکانی عێراق ڕایگەیاند:

"کوڕێکی مەلا مستەفا بارزانی[١] لە شەڕدا کوژراوە. لە ئەنجامی هێرشێکی هێزی ئاسمانیدا، هێزەکانی سوپا بەسەر بەشێکی گرنگی یاخیبووانـدا سەرکەوتوون.١٥٠ هەڤاڵی بارزانی کوژراون و ٢٠٠ کەس خۆیان تەسلیم کردووە. دەوڵەتی ئێران ڕەتی کردووەتەوە تیماری ١٢٠ی برینداری لە نەخۆشخانەکانی نزیک سنوور کردبێت."

بە گوێرەی هەندێ سەرچاوە، کەسایەتییە ئاینییەکانی بەغدا پیرۆزباییان لە سوپا کردووە بە بۆنەی ئەم سەرکەوتنە درەوشاوەیەی بەسەر جیاخوازاندا.

بە گوێرەی هەندێ زانیاری، دەوڵەتی عێراق هەوڵ دەدات لەگەڵ نوێنەرانی بارزانی پەیوەندی بگرێت بۆ وتووێژ بۆ چارەسەرکردنی کێشەکە، هاوکات درێژە بە هێرشەکانی دەدات بە گوێرەی پلانەکانی ژەنەڕاڵ عوقەیلی، وەزیری پێشووی بەرگریی نیشتمانی، دژی ڕاپەڕیوە کوردەکان لە ناوچەی ڕواندووز.

وادیارە ژمارەیەکی زۆر لە هەر دوولا کوژراون.

دۆماغسای

(١) مەبەستی ئیدریس بارزانی یە. وەرگێڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

۳۱ی ئایاری ۱۹٦٦

بابەت: حکومەتی عێراق کەرکووک و مووسڵ تەعریب دەکات

هەرچەندە باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە بەغدا نەیتوانیوە دەربارەی شەڕی نێوان هەڤاڵانی مەلا [مستەفا] بارزانی و هێزەکانی سوپای عێراق لە باکوور زانیاریی ورد و دروست وەدەستبخات، بەڵام وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا کۆمەڵێک زانیاریی لە سەرچاوەی جۆراوجۆرەوە، بەتایبەت لە لەندەن بەدەستگەیشتووە کە پشتڕاستی دەکاتەوە کوردە ڕاپەڕیوەکان لە ناوچەی ڕواندوز لە ۱۱ی مانگی ئایاردا دەردێکی گرانیان بە سوپای عێراق داوە. لەشکرێکی عێراق بەتەواوی شکستیهێناوە و کۆمەڵێکی زۆر چەکۆچۆڵ کەتووەتە دەستی هەڤاڵەکانی ڕابەری کورد.

وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا پێیوایە هێرشی بەهار (کە لە تیلیگرامی ژمارە ۲۰٦٦-٦٠دا ئاماژەم پێکردووە) لە ۲ی ئایار دەستپێکردووە بێ ڕەزامەندیی سەرۆک وەزیرانی عێراق. بە وتەی بەڕێوەبەرایەتی نوسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی [وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا] سوپا سەرەڕۆیانە هێرشەکەی ئەنجام داوە، چونکە ناڕازی بووە لە سیاسەتی بەڕێز بەزاز، لە کۆتایی مانگی نیساندا بەزازی تۆمەتباری کردووە کە نە تەنیا لەبەرامبەر یاخیبوواندا زۆر دان بە خۆیدا دەگرێت، بەڵکوو داوای لە سوپاش کردووە خۆی تێکەڵی سیاسەت نەکات. بە تێکدانی ئەو نیمچە ئاگربەستە کە بە هەوڵی بەڕێز بەزاز هاتبووە ئاراوە بۆئەوەی لەگەڵ ژەنەڕاڵ بارزانی وتووێژ بکات بۆ چارەسەرکردنی کێشەکە، سوپا دەیەویست بیسەلمێنێت کە سەرۆک وەزیران تەنیا بڕیاربەدەستی سیاسەتی عێراق نییە.

ئێمە و وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا پێمانوایە پێکدادان لە نێوان دەوڵەت و سوپادا ڕوودەدات. بەهۆی پشتیوانیی سیاسەتمەدارەکان لە ژەنەڕاڵ عارف لەلایەک

و بەڕێز بەزاز لەلایەکی دیکەوە بووە کە تا ئێستا قەیرانەکە کۆنترۆڵ کراوە. سوپا هێشتا قسەی کۆتایی خۆی نەکردووە و پرسیارێک کە لە ئارادایە ئەوەیە ئایا لە ململانێی دەسەڵاتدا سەرۆک عارف لایەنی سەرۆک وەزیران دەگرێت یان نا؟.

ئێمە لە واشنتۆن کارەکانی سوپامان پێ باش نییە، چونکە جارێکی دیکە ئەو هەلانە لەباردەبات کە پاش مردنی بەقەزا و قەدەری مارشاڵ عارف[١] ڕەخساوە بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد. بەگوێرەی ئەو زانیارییانەی لە واشنتۆن کۆمان کردووەتەوە ڕاپەڕیوانی [کورد] جارێکی دیکە پێگەی خۆیان قایم کردووە. ڕۆژنامەی (نیۆیۆرک تایمز)یش سەرلەبەیانی ئەمڕۆ هەمانی شتی وت. بە وتەی هەواڵنێری ڕۆژنامەکە لە لەندەن، لە ساڵی ١٩٦١ەوە تا ئێستا هێزی سەربازیی ژەنەڕاڵ بارزانی ڕۆژبەڕۆژ زیاتر بووە و ناوچەی ژێر دەسەڵاتی بووە بە خاوەن ئۆتۆنۆمیەکی بەرفراوان کە هەم لە ڕووی ئیداری و هەم لە ڕووی دارایی و دادپەروەرییەوە بێ هاوتایە. لەگەڵ ئەوەشدا بە وتەی ئەم ڕۆژنامەیە، ژەنەڕاڵ بارزانی ناتوانێت درزی نێوان کوردەکان کەم بکاتەوە.

لە کۆتاییدا (نیۆیۆرک تایمز) باسی هەڕەشەی [کورد] لە دامودەزگای نەوتی باکووری کردووە و دەڵێت دەوڵەتی عێراق هەنگاوەکانی خێراتر کردووە بۆ دەرکردنی کورد لە ناوچەی کەرکووک و مووسڵ و تەعریبی ناوچەکە.

لوسێت

(١) مەبەستی کەوتنە خوارەوەی هیلیکۆپتەرەکەی عەبدوسەلام عارف، سەرۆک کۆماری عێراقە لە ١٦ی نیسانی ١٩٦٦ لە مووسڵ کە بووە هۆی مردنی. وەرگێڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٢ی حوزەیرانی ١٩٦٦

بابەت: دەوڵەتی عێراق دەڵێت کوردی بەزاندووە

ئاماژە بە تیلیگرامی ٣٢٥ی پێشوومان

لە ڕاگەیاندننامەیەکدا کە دەستی هەواڵنێری ئاژانسی هەواڵی مسر کەوتووە، وەزیری بەرگریی نیشتمانی [عێراق]، پیرۆزبایی لە خەڵک کردووە بە بۆنەی سەرکەوتنی هێرشەکانی [سوپای] عێراق لە ناوچەی ڕواندووز. [بە وتەی خۆیان] هێزەکانی حکومەت توانیویانە ژمارەیەکی زۆر لە یاخیبووان بکوژن و لە شاخەکان دەریان بکەن. ڕۆژی ٢٧ی ئایار فەرماندەی یەکەی یەک لە بەرنامەیەکی ڕادیۆی هێزە چەکدارەکاندا ڕایگەیاند ژمارەی کوژراو و بریندارەکانی سوپای عێراق لە چل کەس تێنەپەڕیوە.

ژەنەڕاڵ شوکری جەختی کردەوە کە هاوکات لەگەڵ کردەوە سەربازییەکان، سەرۆک کۆمار و سەرۆک وەزیران داوایان کردووە ئاشتی لە باکووری وڵات بچەسپێت. ژمارەیەک لە هەڤاڵانی بارزانی، کە متمانەیان بە حکومەت هەیە کە مافە نەتەوەییەکانیان دابین دەکات، خۆیان تەسلیم کردووە.

هیچ ڕاگەیاندننامەیەکی فەرمی لەبەردەستدا نییە کە پشتڕاستی بکاتەوە دەوڵەتی ئێران جارێکی دیکە ناڕەزایەتی دەربڕیبێت بەهۆی بومبباراکردنی گوندەکانی ئێران بە دەستی فڕۆکەکانی عێراق. لەگەڵ ئەوەشدا، بە وتەی هەندێ ڕۆژنامە، ئێران یادداشتێکی داوە بە عێراق و وەزیری دەرەوەی [عێراق] وادیارە وەڵامی دەداتەوە. لەلایەن خۆیەوە وەزیری بەرگری نیشتمانی بانگەشەکانی ئێرانی بەدرۆ خستوەتەوە.

بە گوێرەی زانیارییەکان کە لە سەرچاوەی جۆراوجۆرەوە وەرگیراوە، دەربارەی گرنگبوونی سەرکەوتنەکانی هێزەکانی حکومەت گومان لەئارادایە.

لە سەرچاوەیەکی دیکەوە زانیاریم بەدەستگەیشتووە کە لە دەوروبەری ٢٥ی ئایار جارێکی دیکە کردەوەی خراپکارانە دژی دامودەزگای کۆمپانیای نەوتی عێراق لە کەرکووک ئەنجام دراوە.

دۆماغسای

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزی فەڕەنسا لە تاران لە تیلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ١٥ی حوزەیران ئاماژەی بەوە کردووە: "ئەمڕۆ ڕۆژنامەکان بڵاویان کردەوە کە فڕۆکەکانی عێراق دیسان هێرشیان کردووەتە سەر گوندی تەمەرچین، لە کوردستان. هێرشەکە تەنیا زەرەری مادی بەدواوە بووە. دەوڵەتی عێراق تا ئێستا هیچ بایەخی بە یادداشتەکانی ناڕەزایەتی دەربڕینی ئێران نەداوە. وادیارە ناکۆکیەکانی ئێران و عێراق سەرەڕای بەردەوامبوونی وتوویژ چارەسەر نابێت. باڵوێزی ئێران لە بەغدا ئەمدواییانە لەگەڵ بەزاز، سەرۆک وەزیرانی عێراق دیداری کردووە."

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٧ی حوزەیرانی ١٩٦٦

بابەت:حکومەتی عێراق دەیەوێت لەگەڵ بارزانی وتووێژ بکات

لـە لێدوانێکـدا کـە ١٥ی حوزەیـران لـە تەڤەلزیۆنی[عێـراق] بڵاوبـووەوە، سـەرۆک وەزیـران باسـی کۆمەڵێـک مەسـەلەی ناوخـۆ و دەرەوەی عێراقـی کـرد.

دکتـۆر بـەزاز سـەرەتا ئـەو دەنگۆیانـەی بەدرۆخسـتەوە کـە بـاس لـەوە دەکـەن بەهـۆی ناکۆکـی لـە نێـوان ئـەو و سـەرۆک کۆمـار لـە لایـەک و دەوڵـەت و سـوپا لەلایەکـی دیکـەوە، کابینەکـەی دەسـتی لەکارکێشـابێتەوە. وێـڕای ئاماژەکـردن بـەوەی بەرپرسـیارێتی هەڵدەگرێـت، جەختـی کـردەوە دەیەوێـت هەیمەنـەی پەرلەمـان زیندووبکاتـەوە و دەسـەڵات ڕادەسـتی ئـەو کەسـە بـکات کـە خەڵـک هەڵیدەبژێرێـت. لـە پەیوەنـدی لەگـەڵ کێشـە ئابـووری و داراییەکانـدا، نەیشـاردەوە لـە بارودۆخەکـە ڕازی نییـە و وتـی دەبـێ بـۆ باشـترکردنی، قوربانـی بدرێـت. وتـی بڕیاریـان داوە بـاج زیـاد بکـەن و دەبـێ خەڵـک قەبوڵـی بـکات. وتـی ئەگـەر پـرۆژەی نوێـی بودجـە وەکـوو پێویسـتیش نەبێـت، ئەمساڵ بەپێچەوانـەی سـاڵی ڕابـردوو لـە سـەر بنەمایەکـی پتـەو دانـراوە.

گرنگتریـن بەشـی لێدوانەکانـی دەربـارەی کێشـەی کـورد بـوو. سـەرۆک وەزیـران پیرۆزبایـی [لـە خەڵـک] کـرد بـە بۆنـەی دەسـتپێکردنی ڕەوتـی وتووێـژەکان کـە ئێسـتا لەگـەڵ نوێنەرانـی کـورد بەڕێوەدەچێـت و وتـی خـۆی بـە خۆشـبەختترین کـەس دەزانێـت ئەگـەر لـە مـاوەی هەفتەیـەک یـان چەنـد هەفتـەدا بتوانێـت ئەنجامـی وتووێـژەکان ڕابگەیەنێـت. [سـەرۆک وەزیـران] جارێکـی دیکـە داوای لـە یاخیـبووان کـرد چـەک دابنێیـن و بەڵێنیـدا لێبوردنیـان بـۆ دەربـکات و ئـەو ناوچانـە ئـاوەدان بکاتـەوە کـە بەهـۆی شـەڕەوە زەرەروزیانیـان لێکەوتـووە. جارێکـی دی جەختـی کـردەوە دەوڵـەت بەوپـەڕی دڵسـافییەوە دەیەوێـت دان بـە مافـە ئەتنیکییەکانـی کـورددا بنێـت. وتـی هیـچ ڕێگایەکـی دیکە[جگـە لـە وتووێـژ] نییـە بـۆ بەدیهاتنـی ئاشـتی لـە باکـوور، دەبـێ ئـەو ڕاسـتییە لەبەرچـاو بگریـن

کە عێراق تەنیا هی عەرەب نییە بەڵکوو هی کورد و عەرەبە. دکتۆر بەزاز وتی پاش چارەسەرکردنی ئەم کێشەیە، بۆ سەرلەنوێ ڕێکخستنەوەی یەکێتی سۆسیالیستی عەرەب کاتی خۆی زیاتر دادەنێت.

دەربارەی مەسەلەکانی سیاسەتی دەرەوە، سەرۆک وەزیران وتی پەیوەندیی زۆر نزیک هەیە لە نێوان بەغدا و قاهیرە، جەختی کردەوە ئەم پەیوەندییانە قەد ناپچڕێت. [سەرۆک وەزیران] وێڕای دەربڕینی نارەزایەتی خۆی لە هەمبەر بوونی بنکەی بەریتانیا لە باشووری خاکی عەرەب و کەنداوی فارس، ڕایگەیاند بەمزوانە سەردانی ئەنقەرە دەکات، جەختی کردەوە پەیوەندیەکانی عێراق و تورکیا زۆر باشتر بووە. دکتۆر بەزاز وتی بەداخەوە وتووێژەکانیان لەگەڵ ئێران بێ ئەنجام بووە، سوچی ئەمەی خستە ملی ئێران، لە کۆتاییدا لە بەرامبەر ئێران جەختی لە نیازپاکی عێراق کردەوە.

دۆماغسای

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا لە تیلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ٨ی حوزەیرانی ١٩٦٦ ئاماژەی بەوە کردووە: "ڕۆژی ٤ی حوزەیران، کوردە ڕاپەڕیوەکان جارێکی دیکە هێرشیان کردە سەر دامودەزگای کۆمپانیای نەوتی عێراق لە کەرکووک کە لە ئەنجامدا زەرەو و زیان بە کۆگای گازی ژێنەتۆرەکان[موەلیدە] گەیشتووە. لە ١٢ی ئایارەوە ئەمە سێیەمین جارە هێرش دەکرێتە سەر دامودەزگاکانی کۆمپانیای نەوتی عێراق. لە مانگی ئادار، ئەنجوومەنی شۆڕشی کورد لە نامەیەکدا هەڕەشەی کردبوو هەنگاو هەڵدەگرێت بۆ کەمکردنەوەی بەرهەمی نەوتی کۆمپانیا".

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٢١ی حوزەیرانی ١٩٦٦

بابەت: سیاسەتی حکومەتی عێراق بۆ گۆشەگیرکردنی بارزانی

ئاماژە بە: تیلیگرامی ژمارە ٣٨٧ی پێشوومان(١)

ئەو زانیارییە نوێیانەی ڕۆژانە دەگەن نیشان دەدات ئەگەری سەرکەوتنی لێدوانە خۆشبینانەکانی سەرۆک وەزیران لە ١٥ی حوزەیران دەربارەی چارەسەرکردنی کێشەی کورد بەڕێگای ئاشتیخوازانە زیاتر دەبێت.

بەهۆی ئەوەی وتووێژەکانی عێراق لەگەڵ ئێران سەرکەوتوو نەبووە بۆئەوەی ئێران سنوورەکانی دابخات، دکتۆر بەزاز توانیویەتی قەناعەت بە سوپا بهێنێت کە ناتوانن بە ڕێگای سەربازی ڕاپەرینی کورد سەرکوت بکەن و پێویستە بە ڕێگای وتووێژ کێشەکە چارەسەر بکەن.

کردەوە سیاسییەکانی حکومەتی عێراق دوو ئامانجی سەرەکی هەیە: یەکەم، تا ئەو شوێنە بۆیان دەکرێت بارزانی گۆشەگیر بکەن. لەم پەیوەندییەدا دوو سەرکردەی کورد، جەلال تاڵەبانی و حیلمی شەریف کە ئێستا لە بەغدا دەژین لەلایەن سەرۆک کۆمار و سەرۆک وەزیرانەوە بە فەرمی پێشوازییان لێکراوە. [تاڵەبانی و شەریف] بە ئاشکرا ڕایانگەیاندووە پشتگیری لە داواکارییەکەی دکتۆر بەزاز دەکەن.

لە پەیوەندی لەگەڵ ئامانجی دووەمدا، یانی کۆبوونەوە لەگەڵ بارزانی، حکومەت لە بەرەی باکوور ئاگربەستی ڕاگەیاندووە بۆئەوەی ڕێگا خۆش ببێت دیسان نوێنەر کە کەسایەتییە کوردەکانن کە یەکێکیان بەڕێز عەلی حەیدەر سولەیمان باڵوێزی عێراق لە ئیتالیایە، بنێرێت بۆ لای سەرکردایەتی ڕاپەڕین، بۆئەوەی پێیانبڵێت حکومەت بە داواکارییەکانیان ڕازییە - بەتایبەت مەسەلەی هێزی پێشمەرگە-.

(١) مەبەستی بەڵگەنامەی پێشووە. وەرگێڕ

ڕاپۆرتـی ڕۆژنامـەکان بـە تێکـڕا نیشـان دەدات سـەرۆک وەزیـران بـۆ دەسـتەبەرکردنی ئاشـتی لـە پارێزگاکانـی باکـوور کۆمەڵێـک هەنـگاوی هەڵگرتـووە.

دۆماغسای

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێـزی فەڕەنسـا لـە بەغـدا لـە تیلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ١٥ی حوزەیـران ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "بەڕیوەبـەری کۆمپانیـای نەوتـی فەڕەنسـا ڕۆژی ١٣ی حوزەیـران لەگـەڵ دکتـۆر بـەزاز دیـداری کـردووە. بـەزاز پێیوتـووە گرنگتریـن کێشـەیەک کـە عێراقـی بـە خۆیـەوە سـەرقاڵ کـردووە کێشـەی کـوردە، هیـوای خواسـتووە بەمزوانـە کێشـەکە چارەسـەر بکرێـت. بـەزاز جەختـی کردووەتـەوە کـە عێـراق کۆمەڵێـک هەنـگاوی سیاسـی هەڵگرتـووە بۆئـەوەی زۆربـەی کـوردەکان بـەرەولای خـۆی ڕابکێشـیت و ڕابـەری ڕاپەڕیـن، بارزانـی، گۆشـەگیر بـکات."

لە ژاک دۆماغسای، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا و ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٢ی حوزەیرانی ١٩٦٦

بۆ زانیاریی: نووسینگەی وەزیری دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقای[وەزارەتی دەرەوە]، سەرۆک کۆمار، کابینەی سەرۆک وەزیران، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، بۆن، مۆسکۆ، قاهیرە، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، دیمەشق، عەمان، جەددە، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب.

بابەت: ناکۆکییەکانی حکومەت و سوپای عێراق دەربارەی کێشەی کورد

بە پەرۆشەوە سەیری تیلیگرامی ٣١ی ئایارم کرد کە باڵوێزخانەکەمان لە واشنتۆن ناردبووی بۆ وەزارەتی دەرەوە دەربارەی بارودۆخی ناوخۆی عێراق. ئەو زانیارییانەی وەزارەتی دەرەوەی[ئەمریکا] کۆی کردوونەتەوە لەگەڵ زانیارییەکانی ئێمە بە گشتی یەکدەگرن.

پەیوەندییەکانی نێوان دکتۆر بەزاز و سوپا هێشتا لە ژێر کاریگەریی کێشەکەی ٢٣ی نیساندایە کە سەرۆک وەزیران، چەند ڕۆژ دوای مردنی مارشاڵ عارف بە ئاشکرا ڕایگەیاندبوو خەڵکی عێراق دەیەوێت حکومەتی سەربازیی لەم وڵاتە کۆتایی پێبێت. ئەفسەرە باڵاکانی سوپا بەردەوام داوا دەکەن بۆئەوەی شۆڕش شکست نەهێت، سەرکردایەتی سەربازی نابێ دەستێوەردان لە کاروباری حکومەتدا بکات. دوابەدوای ئەم هەڕەشانە، دکتۆر بەزاز درێژەی بە کارەکانی دا.

لە لێداوانەکەیدا لە تەلەڤزیۆن لە ١٥ی حوزەیران، سەرۆک وەزیران دەنگۆی دەست لەکارکێشانەوەی بەدرۆ خستەوە، جەختی کردەوە بەرپرسیارێتی لە ئەستۆ دەگرێت، وتی دەیەوێت هەیمەنەی پەرلەمان زیندوو بکاتەوە، و دەسەڵات ڕادەستی ئەو کەسە بکات کە خەڵک هەڵیدەبژێرێت. وتی لە بودجەی ئەمساڵدا

پـارە تەرخـان کـراوە بـۆ هەڵبژاردنەکانـی پەرلەمـان و هەڵبژاردنـی ئەندامانـی خولـی داهاتـووی پەرلەمـان کـە دەبـێ پێـش لـە ئایـاری ١٩٦٧ دەسـبەکار بـکات و قۆناخـی گواسـتنەوەی دەسـەڵات دەسـپێبکات.

ژەنـەڕاڵ عەبدولڕەحـمان عـارف، سـەرۆک کۆمـار، لـە گفتوگۆیەکـدا لەگـەڵ ڕۆژنامەنووسـێکی لوبنانـی وتـی هیـچ پێویسـتی نەدەکـرد کابینـە بگۆڕدرێـت، چونکـە سـەرۆک وەزیرانـی ئێسـتا کەسایەتییەکی بەهێـز، بەوەفـا و پێشـکەوتووە و بەشـداربووە لـە شۆڕشـی ١٤ی تەمـووزی ١٩٥٨دا و دژی ڕژێمـی ژەنـەڕاڵ قاسـم خەباتـی کـردووە.

ئـەو زانیارییانـەی بەدەسـت باڵوێزخانەکەمـان کەوتـووە نیشـان دەدات دکتـۆر بـەزاز ئـاگاداری هێرشـەکەی سـەرەتای ئایـاری سـوپا بـۆ سـەر بنکەکانـی هەڤاڵانـی مـەلا مسـتەفا بارزانـی لـە ناوچـەی ڕوانـدوز نەبـووە. کەسـایەتییەکی کـورد کـە ڕاسـپێردراوە لەگـەڵ سـەرۆکی ڕاپەڕیـن قسـە بـکات بۆئـەوەی بـە ڕێـگای وتووویـژ کۆتایـی بـە کێشـەکە بێـت، لـە ١٥ی ئایـار پێیوتـم پـاش ئاگربەسـتێک کـە بەهـۆی مردنـی مارشـاڵ عارفـەوە هاتبـووە ئـاراوە، شـەڕ بـە دەستپێشـخەریی سـوپا دەسـتیپێکردووەتەوە و لـە ئەنجامـدا وتوویـژەکان کۆتایـی پێهاتـووە.

زانیارییـەکان پشتڕاسـتی دەکاتـەوە کـە ڕاپەریوانی[کـورد] لـە سـەرەتای هێرشـەکەوە لــە ناوچــەی ڕوانــدوز دەردێکــی گرانیــان بــە هێزەکانــی ســوپای عێــراق داوە و پێشــمەرگەکان ســەرکەوتوون.

ڕاپۆرتـی ڕۆژنامـەکان بـە تێکـڕا نیشـان دەدات سـەرۆک وەزیـران بـۆ دەسـتەبەرکردنی ئاشـتی لـە پارێزگاکانـی باکـوور کۆمەڵێـک هەنـگاوی هەڵگرتـووە. ئەگـەر سـەربکەوێت، دەسـەڵاتی بـۆ درێژخایـەن پتەوتـر دەبێـت.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٢٤ی حوزەیرانی ١٩٦٦

بابەت: پەیامی بارزانی بۆ سەرۆک کۆماری عێراق

ئاماژە بە: تیلیگرامی ژمارە ٤٥٩ی ٢٢ی حوزەیران[١]

لێژنەیەکی کورد [دوێنێ] ٢٣ی حوزەیران هاتووەتە بەغدا و لەلایەن سەرۆک کۆمار و سەرۆک وەزیرانەوە پێشوازیی لێکراوە. لێژنەکە پەیامێکی مەلا مستەفا بارزانی تەسلیم بە ژەنەڕاڵ عارف کردووە کە تێیدا بارزانی سەرەخۆشی لێکردووە بە بۆنەی مردنی براکەی و هیوای خواستووە سەرۆک کۆمار ئاشتی و برایەتی نێوان کورد و عەرەب بچەسپێنێت.

لە وەڵامدا، سەرۆک کۆمار سوپاسی ڕابەری کوردی کردووە، ڕایگەیاندووە کورد و عەرەب بران کە لە یەک وڵاتدا دەژین و مافی یەکسانیان هەیە.

لە پەیامی دووەمدا بۆ سەرۆک وەزیران، بارزانی پیرۆزبایی لە دکتۆر بەزاز کردووە بە بۆنەی لێدوانەکانی ئەم دواییەی کە تێیدا نیازپاکی خۆی دەربڕیوە کە سەرەڕای هەموو کەندوکۆسپەکان، کۆتایی بە شەڕی براکوژی بهێنێت. سەرۆک کۆماریش لێژنەکەی دڵنیا کردووەتەوە کە دەوڵەتی عێراق دەیەوێت دان بە مافە ئەتنیکییەکانی کورددا بنێت لە چوارچێوەی خاکی عێراقدا.

چاوەڕوان دەکەین بزانین لە ڕۆژانی داهاتوودا دکتۆر بەزاز، بەوشێوەیەی لە لێدوانەکەی ١٥ی حوزەیراندا ڕایگەیاندبوو، دەربارەی بەئەنجامگەیشتنی گفتووگانیان لەگەڵ ڕاپەڕیوان بۆ دەستەبەرکردنەوەی ئاشتی لە پارێزگاکانی باکوور، دەتوانێت هەواڵە خۆشەکە ڕابگەیەنێت.

دۆماغسای

---

(١) مەبەستی بەڵگەنامەی پێشووە. وەرگێڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تاران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٣٠ی حوزەیرانی ١٩٦٦

بابەت: دەستپێکردنی وتووێژ بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد

ئاماژە بە: تیلیگرامی ژمارە ٥٨٧ و ٦٠٤ی پێشوومان[١]

[کاربەدەستانی ئێران و ڕۆژنامەکان] هیچیان دەربارەی لێدوانەکانی ئەمدواییەی بەڕێز بەزاز لە بەغدا دەربارەی چارەسەرکردنی کێشەی کورد بەڕێگای وتووێژ، نەوتووە، بەڵام دڵنیاین شرۆڤەیەکیان دەبێت لەم پەیوەندییەدا، هەرچەند زەحمەتە پێشبینی بکەین ئەم شرۆڤەیە چییە.

مانگی کانوونی یەکەم، کاربەدەستانی عێراق هەوڵیاندا دەوڵەتی ئێران ڕازی بکەن کۆتایی بە یارمەتییەکانی کە هەندێ جار بە ئاشکرا بوو، بە ڕاپەڕیوانی بارزانی بێنێت. ڕووداوەکانی سنوور[٢] کە ڕۆژنامەکان گەورەیان کردبوو، یادداشتی ناڕەزایەتی[ئێران]، ئاڵوگۆڕکردنی باڵویز[لە نێوان ئێران و عێراق] لە سەرەتای ساڵەوە بەردەوام بووە بێ ئەوەی پەیوەندییەکانی [ئێران و عێراق] باشتر بێت. لە سەرەتای مانگی کانوونی دووەمەوە، هەواڵی وتووێژەکانی تاران و بەغدا هەموو هەفتەیەک بڵاوبووەتەوە، بێ ئەوەی قەد بەڕێوەبچێت.

لەڕاستیدا مەسەلەی پشتیوانیکردنی ئێران لە کورد تەنیا یەکێ لە هۆکارەکانی ناکۆکی نێوان ئەم دوو وڵاتەیە. کۆمەڵێک مەسەلەی دیکە هەیە وەک شێوەی هەڵسوکەوتی عێراق لەگەڵ شیعەکان و بەتایبەت مەسەلەی هەستیاری شەتەلعەرەب. وتووێژ بۆ چارەسەرکردنی هەموو ئەم کێشانە تەنیا کاتێک دەستپێدەکات کە کاربەدەستانی ئێران نەرمونیانی بنوێنن لەبەرامبەر هەوڵەکانی عێراق بۆ نزیکبوونەوە لە ئێران. ئەگەر بەڕێز ئارام، وەزیری دەرەوەی ئێران، بە هەق یا ناهەق، هەوڵ

(١) مەبەستی بەڵگەنامەی پێشووە. وەرگێڕ

(٢) مەبەستی بۆمبارانکردنی گوندەکانی سنووری ئێران لەلایەن فڕۆکەی عێراقە. وەرگێڕ

بـدات لـە عێـراق و وڵاتانـی عـەرەب بـە گشـتی نزیـک بێتـەوە، شـا ئەوەنـدە دژی دەوڵەتی [عێـراق] نابێـت کـە پەیوەندیـی تایبەتـی لەگـەڵ دەوڵەتـی مـسر هەیـە. تـا ئەوکاتـە کـە کاربەدەسـتانی عێـراق پێدابگـرن لـە وتوویـژ لەگـەڵ ئێرانـدا مەسـەلەی یەکپارچەیـی خاکەکەیـان ناکەنـە قوربانـی [1] شـا پێیوادەبێـت دەوڵەتـی عێـراق بەڕاسـتی سـەربەخۆ نییـە.[2] کەوابـوو بەهـۆی ئـەم هەمـوو بۆچوونـە جیـاوازە، ئەگـەری کەمـە وتووێژەکانـی ئێـران و عێـراق بـە ئەنجـام بـگات.

دەوڵەتـی ئێـران هـەر لـە سـەرەتاوە پێیخـۆش بـووە هێزەکانـی سـوپای عێـراق سـەرقاڵی ڕاپەڕینـی [کـورد] بـن و بێگومـان بـە هیـچ شـێوەیەک پێیخـۆش نییـە ئـەم هەنگاوانـەی دوایـی دەوڵەتـی عێـراق، چارەسـەربوونی کێشـەی ڕاپەڕینـی[کـورد]ی لێبکەوێتـەوە.

سیڤان

(١) مەبەستی ئەوەیە شەتولعەرەب نادەن بە ئێران، کە لە کۆتاییشدا دایان. وەرگێڕ

(٢) مەبەسـتی ئەوەیـە پاشـکۆی کۆمـاری یەکگرتـووی عـەرەب بـە سـەرۆکایەتی جەمـال عەبدولنـاسرە، وەرگێـڕ.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێـزی فەڕەنسـا لـە تـاران لـە تیلیگرامێـکدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ٢٢ی حوزەیـران ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "دوێنـی لەگـەڵ بەڕێـز قەریـب، سـکرتێری وەزارەتـی دەرەوەی ئێران قسـەم کـرد". وتـی پەیوەندییەکانـی ئێـران و عێـراق بـاش نەبـووە، جەختـی کـردەوە نـە دەوڵەتـی عێـراق دەتوانێـت کێشـەی کـورد چارەسـەر بـکات و نـە ئێـران پێیخۆشـە بتوانێـت چارەسـەری بـکات. بەڕێـز قەریـب ڕاشـکاوانە وتـی ئەگـەر عێـراق جۆرێـک ئۆتۆنۆمـی بـدات بـە کـورد و حکومەتێکـی ئۆتۆنۆمـی کـوردی کەمکـەم دابمەزرێـت، زۆر بـە قازانجـی ئێـران نییـە. وتـی هیـوادارە ئـەم ئۆتۆنۆمیـەی کـوردی عێـراق کێشـە بـۆ کـوردی ئێـران دروسـت نـەکات و کـوردی ئێـران هـان نـەدات، هەرچەنـدە کـوردی ئێـران بـە تـەواوی لـە نـاو ئێرانـدا تواونەتـەوە.

ئـەم بۆچوونـەی بەڕێـز قەریـب ئـەو زانیارییانـە پشتڕاسـت دەکاتـەوە کـە بـاس لـەوە دەکـەن کاربەدەسـتانی ئێـران گوشـاریان خسـتووەتە سـەر بارزانـی لەگـەڵ حکومەتـی ئێسـتای عێراقـدا وتوویـژ نـەکات، چونکـە سـۆڤیەت دەسـتی هەیـە لـە مەسـەلەکەدا.)

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٣٠ی حوزەیرانی ١٩٦٦

بابەت: کێشەی کورد بارودۆخی عێراق تێکدەدات

ئەمڕۆ، ٣٠ی حوزەیران، کاتژمێر سێ و نیوی پاش نیوەڕۆ بە فڕۆکە هێرشکرایە سەر کۆشکی سەرۆک کۆماری لە باکووری بەغدا.

هەمان کاتژمێر ئیزگەیەکی ڕادیۆ لە زمانی ئەنجوومەنی شۆڕشەوە بڵاویکردەوە: "هێزە چەکدارەکان بە فەرماندەیی ژەنەڕاڵ عارف عەبدولڕەزاق، ناڕازین لەو هەڵوێستەی دەوڵەتی بەزاز لەهەمبەر کورد گرتوویەتیە بەر[1]. ئەنجوومەنی شۆڕش بڕیاریداوە بۆ پاراستنی دەسکەوتەکانی شۆڕش و نەگەڕانەوەی عێراق بۆ بارودۆخی ١٤ی تەمووزی ١٩٥٨، هاتوچۆ بە هەموو شێوەیەک قەدەغە بکات، فڕۆکەخانەکان دابخات و جموجۆڵی سەربازی ڕابگرێت."

لە کاتژمێر ٤ و ٤٥ خولەکی پاش نیوەڕۆ [حکومەتی عێراق] داوای لە ژەنەڕاڵ عەبدولڕەزاق عارف کرد فەرمان بە پاسەوانەکانی بدات خۆیان تەسلیم بکەن، بەڵێن دەدەین هیچیان لێنەکەین.

لە کاتژمێر ٥ و نیو، دەنگی تۆپ لە باکووری شاری بەغداوە هات.

ڕادیۆی بەغدا ڕایگەیاند فڕۆکەخانەی مووسڵ و حەبانییە داخراوە و فەرماندەی یەکینەی چواری سوپا کراوە بە سەرۆکی فڕۆکەخانەی مووسڵ. هەروەها بڵاویکردەوە هەموو چەشنە هاتوچۆیەک لە ١٧ کاتژمێری ڕابردووەوە ڕاگیراوە.

کاتژمێر ٦ و نیوی پاش نیوەڕۆ دیسان بە فڕۆکە هێرشکرایە سەر کۆشکی سەرۆک کۆماری.

دۆماغسای

(١) مەبەستی هەوڵەکانی حکومەتە بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد بە ڕێگای وتووێژ. وەرگێڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١ی تەmmووزی ١٩٦٦

بابەت: بارودۆخی عێراق پاش چارەسەرکردنی کێشەی کورد

ئاماژە بە: تیلیگرامی ژمارە ٢٣٧ی [کونسوڵخانەی فەڕەنسا لە] نیۆیۆرک و ٦٥٣-٥٧ی باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە لەندەن

ڕێککەوتنی نێوان ڕاپەڕیوانی کورد و دەوڵەتی عێراق کە بەڕێز دۆماغسای پێشبینی دەکرد و ئێمە لێرە چاوەڕوانی بووین بێ ئەوەی زۆر هیوادار بین بە ئەنجام بگات، لەلایەن وەزارەتی دەرەوەی[ئەمریکاوە] بە هەند وەرگیراوە. لە ڕوانگەی ئەمریکاوە ڕێککەوتنەکە زیاتر بە هەوڵی تاکەکەسی بەڕێز عەبدولڕەحمان ئەلبەزاز کراوە. بۆ گەیشتن بە ڕێککەوتنەکە سەرۆک وەزیرانی عێراق بە سەر کۆمەڵێک کەندوکۆسپی سەختدا سەرکەوتووە: سوپا بە ڕێککەوتنەکە ڕازی نەبوو، لە مەیدانی سیاسەتیشدا تەنیا کۆمەڵێک کەس پشتیوانیان لە هەڵوێستەکەی دەکرد بۆ چارەسەرکردنی کێشەی ئەتنیکی کورد کە لە نێو خۆیاندا دابەش بوون بە باڵی تاڵەبانی و بەتایبەت بارزانیدا. کەوابوو زیاتر بە شانس و هەڵکەوت بوو کە پرۆژەکەی بەزاز سەرکەوت.

کەوابوو کۆمەڵێک پرسیار لە ئارادایە:

- ئایا بەڕێز بەزاز دەتوانێت لە درێژخایەندا حیساب لە سەر پێکەوەسازانی دوو باڵی سەرەکیی کورد بکات؟
- هەڵوێستی ئێران چی دەبێت؟ هەروەک بەڕێز سیڤان[1] ئاماژەی پێکردووە ئێران پێیخۆش نییە ڕاپەڕینی کورد کۆتایی پێبێت. ئایا ئێران لە ئاکام و ئەنجامە هەستیارەکانی جێبەجێبوونی ڕێککەوتنامەکە ناترسێت؟[2] چەندە ڕێگا بە کورد دەدرێت چەک هەڵبگرن؟ سنووری جوگرافیای پارێزگا کوردنشینەکان کوێ دەبێت؟ ئایا دەوڵەتی عێراق داهاتی ئەو بەشە نەوتەیانە دەداتێ کە کورد داوای دەکەن.

(١) مەبەستی باڵوێزی فەڕەنسا لە تارانە. وەرگێر

(٢) مەبەستی ئەوەیە کە ڕێککەوتننامەکە کوردی ئێران هان دەدات. وەرگێڕ

تەنانەت ئەگەروا دایبنێین ئەم کەندوکۆسپانە لاببرێت ئایا بەڕێز بەزاز کە شانسی زۆرە سەر لە نوێ لە مەیدانی سیاسەتی عێراقدا بدرەوشێتەوە و ڕۆژ بە ڕۆژ نیگەرانتر دەبێت لە بوژانەوەی سیستمی پەرلەمانی، دەتوانێت دەسەڵاتی هێزە چەکدارەکان کەم بکاتەوە؟ ئایا هێزە چەکدارەکان ڕێگەیان پێدەدرێت بگەڕێنەوە ناو مەیدانی شەڕ لەگەڵ کورد؟ ئایا هەوڵ نادەن بگەڕێنەوە ناو دەسەڵات؟

ئەم کۆمەڵە پرسیارانە وای کردووە ئەمریکا زۆر خۆشبین نەبێت بە [بارودۆخەکە] و بە باش هەڵینەسەنگێنێت.

کودەتای سەرنەکەوتووی ژەنەڕاڵ عارف عەبدولڕەزاق کە تەنیا ٢٤ کاتژمێر پاش ڕاگەیاندنی ڕێکەوتنی[کورد و عێراق] ئەنجامدرا نیشان دەدات کە ئەم خۆشبین نەبوونەی ئەمریکا لە جێی خۆیدایە.

لوسێت

لە ژاک دۆماغسای، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا و ڕۆژهەڵاتی نزیک

٦ی تەمووزی ١٩٦٦

بۆ زانیاریی: نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقیای[وەزارەتی دەرەوە]، سەرۆک کۆمار، کابینەی سەرۆک وەزیران، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، بۆن، مۆسکۆ، قاهیرە، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، دیمەشق، عەمان، جەددە، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب.

بابەت: پلانی دەوڵەتی عێراق بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد

لە تیلیگرامی ژمارە ٤٥٩ی ٢٢ی حوزەیراندا وەزارەتی دەرەوەی[فەڕەنسا]م لە هەوڵەکانی دەوڵەتی عێراق ئاگادار کردەوە بۆ دۆزینەوەی ڕێگاچارەیەکی ئاشتیخوازانە بۆ کێشەی کورد و ئاماژەم بەوە کرد سەرۆک وەزیران هیواداره هەوڵەکان بە زووترین کات سەربکەوێت.

کەوابوو خۆشبینییەکەی دکتۆر بەزاز کە لە لێدوانەکەی ١٥ی حوزەیراندا دەریبڕی (کە لە تیلیگرامی ١٦ی حوزەیراندا ئاماژەم پێکردووە) بە ئەنجام گەیشت. ڕۆژی ٢٣ی حوزەیران لێژنەیەکی کورد کە پەیامی [بارزانی] پێبوو بۆ سەرۆک کۆمار و سەرۆک وەزیران، گەیشتە بەغدا. مستەفا بارزانی ڕاگەیاندنەکەی چەند ڕۆژ پێشتری دکتۆر بەزازی زۆر پێخۆش بوو کە تێیدا وتبووی: "عێراق بە تەنیا هی عەرەب نییە، بەڵکوو هی کورد و عەرەبە".

ڕۆژی ٢٩ی حوزەیران لە ڕاگەیاندننامەیەکی فەرمیدا کە هاوپێچ لەگەڵ ئەم تیلیگرامە دەقە وەرگێڕدراوەکەتان بۆ دەنێرین[1]، سەرۆک وەزیران پلانی

(١) دەقی ڕێکەوتننامەکەم وەرنەگێڕاوە، چونکە لەم تیلیگرامەدا ئاماژە بە خاڵە سەرەکییەکانی کراوە. وەرگێڕ

حکومەتەکـەی بڵاوکـردەوە بـۆ دەسـتەبەرکردنی ئاشـتی لـە پارێزگاکانـی باکـوور. چەنـد کاتژمێـر پـاش ئـەوە، سـەرۆکی ڕاپەڕینـی کـورد لـە دوو پەیامـدا بـۆ سـەرۆک کۆمـار و سـەرۆک وەزیـران، ڕەزامەنـدی خـۆی لـە هەمبـەر پێشـنیارەکانی دەسـەڵاتی ناوەنـدی عێـراق دەربـڕی. [بارزانـی] وتـی کـورد پلانەکـەی قەبوڵـە و لـە هەنـدێ لـە داواکارییەکانـی پاشـگەز دەبێتـەوە کـە لـە یادداشـتنامەی ٢٤ی نیسـانی ١٩٦٣ و ١١ی تشرینـی دووەمـی ١٩٦٤دا ئامـاژەی پێکـردووە. عێراقیـش ئێسـتا ڕازی بـووە بـە داواکارییەکانـی بارزانـی کـە لـە سـەرەتای ١٩٦٥دا ئامـاژەی پێکردبـوو، بەهـۆی ئـەوەی عێـراق ئەوکاتـە ڕەتیکردبـووەوە، شـەڕ دەسـتیپێکردبووەوە.

کەوابوو دەوڵەتی عێراق ئێستا:

- ڕازییـە وەزارەتێـک بـۆ کاروبـاری کـورد دابمەزرێـت و سـنووری ئێسـتای ئـەو یەکانـە کـە دەکەوێتـە نـاو ئیـدارەی کـوردەوە، ئاڵوگـۆڕی بەسـەردا بێـت.
- پێداناگرێـت لـە سـەر هەڵوەشـانەوەی هێـزی پێشـمەرگە و ڕازییـە لانیکـەم بـۆ ماوەیـەک، خـۆی [یانـی دەوڵـەت] سەرپەرشـتییان بـکات.
- ڕازییـە سـەرجەم کارمەندانـی ناوچـەی کوردنشـین، کـورد بـن و زمانـی کـوردی لـە زانکـۆ بخوێندرێـت.

بە کورتـی دەوڵەتـی عێـراق بـە فەرمـی دان بـە مافەکانـی کـورد و گرنگبوونـی پێگـەی کـورد لـە عێراقـدا دەنێـت. دەوڵـەت هەروەهـا ڕایگەیانـدوە بەتەمایـە چاکسـازی بـکات بـۆ پێکهێنانـی ئیـدارەی ناوچەیـی لـە سـەر بنەمـای نـا ناوەندێتـی و هـەر ناوچەیـەک بـە گوێـرەی ژمـارەی دانیشـتووەکانی، کارمەنـدی خـۆی هەبێـت و لـە پەرلەمانـی داهاتـوودا نوێنـەری خـۆی هەبێـت.

هەروەها دەوڵەت لە داهاتوودا:

- لێبوردنی گشتی ڕادەگەیەنێت.
- پارێزگا پەیوەندیدارەکان ئاوەدان دەکاتەوە.
- مووچە بۆ قوربانیانی شەڕ دەبڕێتەوە.

- دانیشتوانی دەرکراوی ناوچە [١]دەگەڕێنێتەوە بۆ زێدی خۆیان.
- مووچە بۆ ئەوانە دەبڕێتەوە بەشداری ڕاپەڕینیان کردووە. [٢]

کەوابـوو ئـەم ڕێککەوتنـە پیاوانەیـە کـە لـە نێـوان دەوڵەتـی بەغـدا و ڕابـەری ڕاپەڕینـدا کـراوە، هەنگاوێکـی گرنگـە بـۆ چارەسـەرکردنی کێشـەکە بـە شـێوەی ئاشـتیخوازانە. بەڕێـز پاچەچـی، وەزیـری دەرەوەی عێـراق وتوویەتـی ئەگـەر مارشـاڵ عـارف زینـدوو بـا ئـەم ڕێککەوتنـە نەدەکـرا. لەگـەڵ ئەوەشـدا پاچەچـی دانـی بـەوەدا نـاوە کـە هەنـدێ لـە خاڵەکانـی ڕێککەوتنەکـە ڕوون نییـە و دەبێـت بـە کێشـە، وەک: دانانـی هێـزی ئاسایشـی ناوخـۆ بـۆ ناوچـە کوردنشـینەکان، دابەشـکردنی داهاتـی نـەوت، پەسـەندکردنی یاسـای ئیـداری ناوچەیـی و بەخشـینی دەسـەڵاتی کولتـوری، پـەروەردە و کاروبـاری شـارەوانی لـە هـەر ناوچەیـەک.

خاڵـی کۆتایـی ئەوەیـە کـە دیـاری نەکـراوە ڕێککەوتنەکـە کـەی جێبەجـێ دەکرێـت، چونکـە تـا ئێسـتا تووندوتیـژی نێـوان لایەنـەکان بـە فەرمـی نەوەسـتاوە و هـەر دوولا پێداگـرن لـە سـەر هەڵوێسـتی خۆیـان، هەرچەنـدە نیمچـە ئاگربەسـتێک لـە ئارادایـە.

هـەروەک بەڕێـز عەلـی حەیـدەر سلێمان، باڵوێـزی عێـراق لـە ئیتالیـا کـە ڕۆڵـی گرنگـی بینیـوە لـە وتووێژەکانـدا، ئامـاژەی پێکـردووە سـەرەتا دەبـێ بـوار خـۆش بێـت بۆئـەوەی لایەنـەکان متمانـە بـە یەکـدی بکـەن. کەوابـوو دەبـێ چـاوەڕوان بکەیـن بۆئـەوەی بزانیـن ئایـا ئـەو کاربەدەسـتانە کـە ڕێککەوتنەکەیـان کـردووە، بـێ گوێـدان بـەو شـتانەی لـە ڕابـردوودا ڕوویـداوە و پێشـبینی نەکردنـی ئـەو شـتانەی لەوانەیـە لـە داهاتـوودا ڕوودەدات، دەیانەوێـت ڕێککەوتنەکـە جێبەجـێ بکـەن یـان نـا. هەروەهـا بەتایبـەت دەبـێ چـاوەڕوان بکەیـن بزانیـن کاربەدەسـتانی بـاڵای سـوپای عێـراق کـە زۆربەیـان پێیانبـاش بـووە کێشـەکە بـە شـێوەی دۆسـتانە چارەسـەر بێـت، بۆچوونـی خۆیـان دەگـۆڕن یـان نـا.

(١) مەبەستی قوربانیانی سیاسەتی تەعریبە. وەرگێڕ

(٢) مەبەستی هێزی پێشمەرگەیە. وەرگێڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە مۆسکۆ بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٦ی تەمووزی ١٩٦٦

بابەت: هەڵوێستی سۆڤیەت لە هەمبەر ڕێکەوتنی کورد و دەوڵەتی عێراق

[ڕۆژنامەی پراڤدا] ئەمڕۆ وتارێکی دەربارەی پلانی دەوڵەتی عێراق بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد بەڕێگای ئاشتیخوازانە بڵاوکردەوە.

ڕۆژنامەی زمانحاڵی پارتی کۆمۆنیستی سۆڤیەت، وتی کۆمەڵێک هێز و لایەنی جۆراوجۆر تا ئێستا دژی کۆتاییپێهاتنی شەڕ و ناکۆکی [نێوان کورد و عێراق] بوون: لە لایەکەوە ئیمپریالیستەکان دەیانەویست بارودۆخی شەڕ لە عێراق لە پێناو بەرژەوەندی خۆیان بەکاربێنن و لایەکی دیکەوە کوردە توندڕەوەکان کە داوای کۆمەڵێک شتی سەختی واقع نەبینانەیان دەکرد.

وتارەکە بە تۆزێ وریاییەوە ئاماژەی بە یەک خاڵی سەرەکی کردووە. پراڤدا بە خۆشحاڵییەوە ڕایدەگەیەنێت: "دەستەبەربوونی ئاشتی لە باکووری عێراق، لە بەرژەوەندی سەرجەم خەڵکی عێراقدایە، بە کورد و عەرەبەوە، و سەرجەم دۆستە ڕاستەقینەکانی عێراق پشتیوانی لە چارەسەربوونی ئاشتیخوازانەی کێشەی کورد دەکەن."

ڕۆژنامەی پراڤدا لە کۆتاییدا ئاماژەی بەوە کردووە: "بێ ئەوەی هیچ بڵێین دەربارەی ئەو کێشانە کە لەبەردەم جێبەجێبوونی ڕێککەوتنەکەدا دێتە ئاراوە، لەلایەن سۆڤیەتەوە ئێمە بە دڵنیاییەوە پێمانخۆشە ڕێککەوتنەکە بەڕاستی جێبەجێ بکرێت و بۆ هەمیشە کێشەکە چارەسەر بێت". ئەم کێشەیە لە چەند ساڵی ڕابردوودا، دەوڵەتی سۆڤیەتی خستبووە ناو بارودۆخێکی ناهەموارەوە بۆ دیاریکردنی ڕێڕەوی پەیوەندییەکانی لەگەڵ عێراقدا.

بۆدێ

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە تـاران لـە تیلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ١١ی حوزەیرانـی ١٩٦٦ ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "وەزیـری دەرەوەی ئێـران، بەڕێـز ئـارام دەربـارەی ڕێککەوتنەکـەی عێـراق و کـورد وتـی: (بارزانـی عاقڵـە و مەرجەکانـی قەبـوڵ دەکات، چونکـە کـورد چاوەڕوانـی ئۆتۆنۆمیەکـی ڕاسـتەقینەیان نەدەکـرد، لـە بەرئـەوەی ئـەم جـۆرە ئۆتۆنۆمیـە نـە بـۆ عێـراق نـە بـۆ وڵاتانـی دراوسـێ بـاش نەدەبـوو."

لە ژاک دۆماغسای، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا و ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٣ی تەمووزی ١٩٦٦

بۆ زانیاریی: نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقای[وەزارەتی دەرەوە]، سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، بۆن، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، دیمەشق، عەمان، جەددە، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب.

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٤٩٣ی ٦ی حوزەیران

بابەت: بۆچوونەکانی بارزانی دەربارەی پلانی حکومەت بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد

کۆمیسیۆنێکی تیکەڵی نوێنەرانی وەزارەتی ناوخۆ و وەزارەتی بەرگری عێراق لە لایەک و نوێنەرانی مەلا مستەفا بارانی لەلایەکی دیکەوە ئێستا لە ڕواندووزن بۆ تاوتوێکردنی ڕێوشوێنەکانی جێبەجێکردنی پلانی ٢٩ی حوزەیران کە داڕێژراوە بۆ چارەسەرکردنی ئاشتیخوازانەی کێشەی کورد.

لە میانەی گفتوگۆیەکدا لەگەڵ ڕۆژنامەنووسێکی ئاژانسی هەواڵی عێراق، ڕابەری ڕاپەرین جەختی کردووەتەوە ڕازییە بەم ڕێککەوتننامە باش و پیاوانەیە. بارزانی ڕایگەیاندووە لەمەبەدوا ژیان لە باکوور ئاسایی دەبێتەوە، فەرمانمان بە پێشمەرگەکان داوە چەکە قورسەکانیان ڕادەستی سوپا بکەن، دیلەکان ئازاد بکەن و خۆیان لە هەر چەشنە ڕووبەڕووبوونەوەیەک لەگەڵ هێزەکانی حکومەت بە دوور بگرن.

بارزانی وتویەتی خۆزگە بەهۆی هەڵەی حکومەتەکانی پێشووەوە کێشەکە نەگەیشتبایە بەم ئاستە و ستایشی هەوڵەکان و نیازپاکی دکتۆر بەزازی کردووە. وتویەتی گەلی کورد دەیەوێت لە عێراقدا بژیت، جەختی کردووەتەوە تەنیا

جێبەجێکردنــی ســەرجەم مەرجەکانــی ڕێککەوتننامــەی ٢٩ی حوزەیــران دەبێتــە هــۆی بەدیهاتنــی ئــەو ئامانجانــە کــە خەباتــی بــۆ کــردووە. بارزانــی وتوویــە ئێمــە لــە ڕابــردوو دەرســمان وەرگرتــووە، پێداگــری کــردووە دەبــێ بــە زووتریــن کات باکــوور ئــاوەدان بکرێتــەوە و داوای کــردووە حکومەتێکــی پەرلەمانــی پێکبهێندرێــت، جەختــی کردووەتــەوە کــە یەکگرتنــی عــەرەب لەگــەڵ بەرژەوەندییەکانــی کــورد ناتەبــا نییــە.

لــە کۆتاییــدا، ڕۆژنامەنووســەکەی ئاژانســی هەواڵــی عێــراق ئامــاژەی بــەوە کــردووە مــەلا مســتەفا بارزانــی بــە حــەزەرەوە (ناڕاشــکاوانە) وەڵامــی پرســیارەکانی داوەتــەوە، هەســتی کــردووە کــە بەهــۆی ماندوبوونــی خەڵکــی کــورد، کــورد زۆر بەپەرۆشــە ئاشــتی لــە پارێزگاکانــی باکــوور بچەســپێت و بــە ئارامــی لەگــەڵ پێکهاتەکانــی دیکــەی عێراقــدا بــژی.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانــەی فەڕەنســا لــە لەنــدەن لــە تیلیگرامێکــدا بــۆ وەزارەتــی دەرەوە لــە ١٤ی حوزەیــران ئامــاژەی بــەوە کــردووە: "جــەلال تاڵەبانــی پــاش ئــەوەی لەلایــەن مــەلا مســتەفا بارزانییــەوە لــە حکومەتــی عێــراق نزیــک بــووەوە [بــۆ وتووێــژ]، بــە تــەواوی خــۆی بــە دوور گرتــووە و ئێســتا لــە لەندەنــە. وەزارەتــی دەرەوەی بەریتانیا پێیوایــە بارزانــی هەنــدێ لــە داواکارییــە نوێکانــی حکومەتــی عێــراق قەبــوڵ نــاکات، چونکە بە واتــای تەســلیمبوونییەتی. بــۆ نموونــە بارزانــی ڕازی نابێــت هێزەکانــی حکومــەت بێنــە حاجــی عومــەران، لــە ســەر ســنووری ئێــران و عێــراق، چونکــە ســەرجەم هاتوچــۆ و گوازتنــەوەی کاڵا و شــتومەک لــە ئێــران بــۆ عێــراق لەوێــوە دەکرێــت. بەهــۆی ناردنــی یارمەتــی لــە ئێرانــەوە بــووە کــە ڕاپەڕینــی کــورد توانیویەتــی لــە دوو ســاڵی ڕابــردوودا بــەردەوام بێــت. وەزارەتــی دەرەوەی بەریتانیــا پێیوانییــە ڕێککەوتننامەکــەی کــورد و بەغــدا جێبەجــێ بکرێــت".

وەزارەتی دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٩ی تەمووزی [١] ١٩٦٦

بابەت: دیداری نوێنەرێکی بارزانی لەگەڵ کاربەدەستانی وەزارەتی دەرەوەی فەڕەنسا

عەلی عوسمان[٢]، ئەندامی ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشی کورد و نوێنەری مستەفا بارزانی بە داوای خۆی ڕۆژی ٢٧ی تەمووز سەردانی نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی کرد. بەڕێزیان پێشتر سەردانی کۆشکی ئیلیزەی کردووە و لەگەڵ بەڕێز سەنلێژێ[٣]، دیداری کردووە و پەیامێکی بارزانی بۆ سەرۆک کۆماری[فەڕەنسای] داوە پێی.

عەلی عوسمان وتی سەردانی هەندێ وڵاتی لە ئەوروپا و ئەمریکا کردووە، بۆئەوەی زانیارییان پێبدات دەربارەی بارودۆخی کورد[ستان] و داوای یارمەتیان لێبکات. وتی بەتایبەت هەوڵیداوە پشتیوانی نەتەوە یەکگرتووەکان بەرەولای مەسەلەی کورد ڕابکێشێت بەڵام نوێنەری هیچکام لە وڵاتانی ئەندامی نەتەوە یەکگرتووەکان لە نیویۆرک وەڵامیان نەداوەتەوە و نەیتوانیوە سکرتێری گشتی نەتەوە یەکگرتوەکانیش ببینێت.

نوێنەرە کوردەکە پاشان بەتیروتەسەلی باسی ڕابردووی ڕاپەڕینەکان[ی کورد] لە عێراقی کرد، وتی: کورد داوای ئۆتۆنۆمی دەکات کە لە پەیمانی سێڤردا بەڵێنیان پێداوە، بەڵام دەسەڵاتدارانی عێراق هەڵسوکەوتیان لەگەڵ کورد خراپ بووە، هێرشی سەربازییان کردووەتە سەر کورد و سیاسەتی (ژینوساید) یان لە هەمبەر

---

(١) ئەم بەڵگەنامەیە بەرواری بە سەرەوە نەبوو، بە گوێرەی ناوەرۆکەکەی وادیارە یەک دوو ڕۆژ پاش ٢٧ی تەمووز بووە. وەرگێڕ

(٢) مەبەستی دکتۆر مەحمود عوسمانە. دکتۆر مەحمود جگە لە ئینگلیزی و عەرەبی، زمانی فەرەنسیش زۆر باش دەزانێت. کاتی خۆی ئەو وەرگێڕی ئەو ڕۆژنامەنووسە فەرەنسییانە بووە کە سەردانی کوردستانیان کردووە. وەرگێڕ

(3) Saint – Léger

کـورد گرتوەتـە بـەر، و پێیوانییـە ڕێککەوتننامـەی حوزەیرانـی ١٩٦٦ کـە لەگـەڵ بارزانـی کردوویانـە جێبەجـێ بکـەن.

عەلـی عوسـمان لـە کۆتایـی قسـەکانیدا وتـی کـورد گـوێ دەگرێـت بـۆ ئامۆژگارییەکانـی دەوڵەتـی فەڕەنسا دەربـارەی چۆنییەتـی گەیشـتن بـە مافەکانیـان. وتـی هیـوادارە فەڕەنسـا سـەرەتا یارمەتـی مەعنـەوی و مرۆڤایەتـی و کەمکـەم یارمەتـی سیاسـیی کـورد بـدات. پرسـیاری کـرد ئایا فەڕەنسـا ڕازییـە نوێنەرێـک بنێرێت [بـۆ کوردسـتان] بۆئەوەی بـەردەوام زانیـاری بـدات بـە فەڕەنسـا دەربـارەی بارودۆخـی کـورد. وتـی ئەگـەر وەزارەتـی[دەرەوە] ئـەم پێشـنیارەی قەبوڵـە، بارزانـی خـۆی نامـە بـۆ وەزیـر دەنێرێـت بۆئـەوەی مەسـەلەکەی بـۆ پشتڕاسـت بکاتـەوە.

ئێمە بە پارێزەوە (بە حەزەرەوە) وەڵامی نوێنەرەکەی ڕابەری کوردمان دایەوە.

لە ژاک دۆماغسای، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا و ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢ی ئابی ١٩٦٦

بۆ زانیاریی: نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقای[وەزارەتی دەرەوە]، سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، بۆن، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، دیمەشق، عەمان، جەددە، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب.

بابەت: دەستپێکردنی قۆناخی یەکەمی چارەسەرکردنی کێشەی کورد

لە چوارچێوەی پلانەکەی ٢٩ی حوزەیرانی سەرۆک وەزیراندا بۆ دەستەبەرکردنی ئاشتی لە پارێزگاکانی باکوور، پرۆژەی لێبوردنی گشتی ڕاگەیەندرا کە سەرجەم ئەو کەسانەی دەگرتەوە کە لە ڕاپەڕینی مەلا مستەفا بارزانیدا تێوەگلابوون (کە لە تیلیگرامی ژمارە ٤٩٣ ی ٦ی تەمووزدا ئاماژەم پێکردووە). کەوابوو حکومەت بەڵێنی خۆی لەم پەیوەندییەدا بردە سەر. لە ٢٨ی تەمووز (یاسای لێبوردن (دەرکرا کە دەقە وەرگێڕاوەکەی بە هاوپێچ دەنێرین بۆتان. یاساکە ئەو کەسانە دەگرێتەوە، چی حوکمدرابن چی نەدرابن، کە لە ١٠ی ئەیلوولی ١٩٦١ەوە تا ١ی تومووزی ١٩٦٦ بە شێوەیەک لە شێوەکان تێکەڵی ڕووداوەکانی باکوور بوونە، تەنانەت ئەوانەش دەگرێتەوە کە چەک و تەقەمەنی یان کەرەستە سەربازییەکانیان تەسلیم [بە حکومەت] نەکردووە. یاساکە کۆمەڵێک گەرەنتی داناوە بۆئەوەی ڕێوشوێنەکان بە تێکڕای دەنگ جێبەجێ بکرێت، یەک یا چەند کۆمیسیۆنی لێکۆڵینەوەی داناوە کە لە سێ دادوەر پێکدێت بۆئەوەی بڕیارە بە گوێرەی دەنگی دوو لە سێی دادوەرەکان بدرێت.

لە هەڵسەنگاندنی کۆتاییدا دەبێ بڵێین هیوا بە چارەسەربوونی هەمیشەیی کێشەی کورد پەیوەندی بەوە هەیە کە لایەنەکان چەندە متمانەیان بە یەکدی هەیە. ئەمەی ئێستا تەنیا قۆناخی یەکەمی پلانەکەی ٢٩ی حوزەیرانە.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێـزی فەڕەنسـا لـە بەغـدا لـە تیلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ٥ی ئـاب ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "ژەنـەڕاڵ عەبدولڕەحـمان عـارف، سـەرۆک کۆمـاری عێـراق لـە گفتوگۆیەکـدا لەگـەڵ ئاژانسـی هەواڵـی ڕۆژهەڵاتـی ناوەڕاسـت جەختـی کردووەتـەوە کـە سـەرکردایەتی کـورد بـە نیازپاکییـەوە دەیەوێـت ڕێککەوتنـی حوزەیـران جێبەجـێ بـکات، وتوویەتـی دوو وەزیـری کـورد بـۆ کابینـەی وەزیرانـی حکومەتـی عێـراق دادەنرێـن."

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٢ی ئابی ١٩٦٦

بابەت: کەندوکۆسپەکانی جێبەجێکردنی ڕێککەوتنی کورد و عێراق

ئاماژە بە: تیلیگرامی ژمارە ١٣٠ کە ئێوە ناردبووتان

پلانی ٢٩ی حوزەیران کە بۆ دەستەبەرکردنی ئاشتی لە پارێزگاکانی باکوور لەلایەن حکومەتەوە ڕاگەیەندرا و بارزانی قەبوڵی کرد، لە قۆناخی یەکەمی جێبەجێکردندایە. (لە تیلیگرامی ٤٩٣ی ٦ی تەمووزدا ئاماژەم پێکردووە). ئەمانە کۆمەڵێک مەسەلەن کە دەبێ چارەسەر بکرێت:

١- ڕادەستکردنی چەکوچۆڵی پێشمەرگە بە حکومەت، دامەزراندن و دابینکردنی مووچەی پێشمەرگە لەلایەن حکومەتەوە.

٢- دیاریکردنی سنووری ناوچە کوردنشینەکان.

٣- دانانی هێزی ئەمنی (ئاسایش) کورد بۆ ئەم ناوچانە.

٤- جێبەجێکردنی یاسای ئیدارەی خۆجێیی بۆئەوەی خۆیان کاروباری خۆیان بەڕێوەببەن.

٥- بەشداریکردنی کورد لە کابینەی حکومەت.

٦- ئاوەدانکردنەوەی ناوچە زیانلێکەوتووەکان.

لە سەرەتای مانگی تەمووزەوە شەڕ وەستاوە و یاسای لێبوردنی گشتی تازە ڕاگەیەندراوە.

هەرچەند ئێستا کەشوهەوای متمانە لە نێوان هەر دوو لادا هەیە، بەڵام دەبێ چاوەڕوان بکەین بۆئەوەی بزانین لایەنە دەرەکییە جۆراوجۆرەکان (سۆڤیەت، ئەمریکا، بەریتانیا، مسر، تورکیا و ئێران) کە ئەجێندا و بەرژەوەندی جیاوازیان هەیە چەندە

دەستوەردەدەنە ناو ڕێککەوتنەکە.

گەمارۆی ئابووریی دەوڵەتی عێراق لە سەر ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی بارزانی هێشتا لانەبراوە و ڕابەری ڕاپەڕین هێشتا لەگەڵ ئێران لە پەیوەندیدایە.

ئەگەر تەنانەت وایدابنێین کە بەهۆی ماندوو و کنفتبوونی سوپای عێراق و ئەو کێشە ئابووریانەی دەوڵەت هەیەتی، شەڕ بەمزوانە دەستپێنەکاتەوە، لەگەڵ ئەوەشدا، بەپێچەوانەی بۆچوونی بەڕێز فاکی[1]، ناتوانین خۆشبین بین کە کێشەی کورد چارەسەر کراوە.

دۆماغسای

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە دیمەشق لە تیلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ٥ی ئاب ئاماژەی بەوە کردووە: "حزبی بەعسی سوریا پیرۆزبایی لە ڕێککەوتنی کورد و دەوڵەتی بەغدا کردووە". ڕابەرایەتی ناوچەیی حزبی بەعس لە ڕاگەیاندننامەیەکدا لە ٢٨ی تەمووز وتوویەتی: "مەسەلەی کورد، مەسەلەی دووەم و لاوەکییە. مەسەلەی یەکەم و ڕاستەقینە، مەسەلەی یەکگرتنی پرۆلیتاریایە، چی عەرەب، چی کورد، بۆ لەناوبردنی ئیمپیریالیزم". بوونی شەڕ و ناڕەزایەیی لە باکووری عێراق، تەنیا بە قازانجی ئیمپیریالیزم و کۆمپانیاکانی نەوت و پاشڤەڕۆکانە. ئەم کێشەیە نابێت بە شەڕ و توندوتیژی چارەسەر بکرێت، بەڵکوو دەبێ لە چوارچێوەی خەبات بۆ ئازادی و بەدەسەڵات گەیشتنی پرۆلیتاریا و هێزە پێشکەوتنخوازەکان چارەسەر بکرێت. هەڵەیە ئەگەر پێمانوابێت ئەم شەڕە شەڕی دوو ناسیونالیزمی کورد و عەرەبە، چونکە ئیمپریالیزم لە هەر دوو لایەندا ڕۆڵی هەیە.)

وەزارەتی دەرەوەی فەڕەنسا لە یادداشتێکدا لە ٢٩ی تەموزی ١٩٦٦ ئاماژەی بەوە کردووە: "بەڕێز فاکی، جێگری وەزیری ناوخۆی مسر کە بە سەردانێک هاتووە بۆ پاریس، ڕایگەیاند لە ڕوانگەی مسرەوە، کێشەی کورد چارەسەر کراوە."

---

(١) جێگری وەزیری ناوخۆی مسر بووە. وەرگێڕ

لە ژاک دۆماغسای، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا و ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٤ی ئەیلوولی ١٩٦٦

بۆ زانیاریی: نووسینگەی وەزیری دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقیای[وەزارەتی دەرەوە]، نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، بۆن، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، دیمەشق، عەمان، جەددە، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب.

بابەت: چارەنووسی ڕێککەوتننامەی کورد پاش دەستلەکارکێشانەوەی سەرۆک وەزیرانی عێراق

ڕێککەوتننامە پیاوانەکەی ٢٩ی حوزەیرانی نێوان دکتۆر بەزاز و ڕابەری ڕاپەڕینی کورد کۆتایی بە شەڕی نێوان هێزەکانی سوپای عێراق و هەڤاڵانی بارزانی هێنا. ئەم نیمچە ئاگربەستە بە دوور نییە لە مەترسی و هەڕەشە. هەروەها کە لە تیلیگرامی ژمارە ٥٠١ی ١٣ی تەمووز و ٢ی ئابدا ئاماژەم پێکردووە ڕێککەوتننامەکە خۆی لە باسکردنی کۆمەڵێک مەسەلە بواردووە کە چارەسەرکردنیان زەحمەتە، وایکردووە هەر دوولا جارێ واز لە داواکارییەکانیان نەهێنن تا ئەوکاتە کەشوهەوای متمانەکردن بە یەکدی برەخسێت کە تێیدا دڵنیا بن لایەنی بەرامبەر مەرجەکانی ڕێککەوتننامەکە جێبەجێ دەکات.

مەترسی ئەوە لە ئارادایە کە پاش دەستلەکارکێشانەوەی دکتۆر بەزاز[1]، بارودۆخەکە بگەڕێتەوە بۆئەوەی پێش [ڕێککەوتن]. بە تایبەت بەهۆی مەسەلەی کوردەوە بوو دەسەڵاتدارانی سوپا ئەوەندە پێداگریان دەکرد سەرۆک وەزیران بگۆڕدرێت. سەرۆکایەتی ئەرکانی سوپا ئەو ئەنجامە خراپانانە پشتگوێ ناخات کە

(١) عەبدولڕەحمان بەزاز لە ٩ی ئابی ١٩٦٦ دەستی لەکارکێشاوەتەوە. وەرگێڕ

ڕێککەوتنەکە بۆ ورە و دیسیپلینی سوپا هەیبووە.

بەهەرحاڵ وادیارە کێشەی [کورد] ئەوەندەی کاریگەری لە سەر کودەتا سەرنەکەوتووەکەی ٣٠ی حوزەیراندا هەبووە، ئەوەندە کاریگەری لە سەر لەسەرکارنەمانی دکتۆر بەزازدا نەبووە. هەروەها ئەوەندەی لە ڕاگەیاندننامە وەرزییەکەی سەرۆک کۆماردا ئاماژە بە ڕێککەوتننامەکە کراوە، ئەوەندە لە نامەی دەستلەکارکێشانەوەی سەرۆک وەزیراندا ئاماژەی پێنەکراوە.

ژەنەڕاڵ نەجیب تالیب ڕاسپێردراوە ڕێوشوێنەکانی ئیدارەی خۆجێیی پارێزگاکان دابنێت و بڵاوی بکاتەوە و هەڵبژاردن بەڕێوەببات کە بۆ کەمینەی کورد زۆر گرنگە. جگە لەوەش سێ کەسایەتی کورد لە دەسەڵاتدا بەشدار دەبن: بەڕێز عەبدوڵڵا نەقشبەندی بووە بە وەزیری دارایی و موسڵیح نەقشبەندی بووە بە وەزیری داد و ژەنەڕاڵ ئەحمەد کەمال قادر بووە بە وەزیری کاروباری باکوور. ئەم دوو نەقشبەندییە خزم نین.

ژەنەڕاڵ ئەحمەد قادر دەبێت چاودێری بکات بەسەر کاروچالاکیەکانی حکومەت لە [پارێزگاکانی] باکووردا. لە ٣ی ئەیلوول پاش گەڕانەوە لە پارێزگای هەولێر، کەرکووک و سلێمانی، ژەنەڕاڵ قادر جەختی کردەوە کاربەدەستانی باڵای حکومەت نیازپاکی خۆیان بۆ جێبەجێکردنی بەڵێنەکانیان سەلماندووە، بەتایبەت ئاماژەی بە جێبەجێبوونی یاسای لێبوردنی گشتی لە ٢٨ی تەمووز و لابردنی گەمارۆی ئابووری لە سەر ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی ڕاپەڕین کرد. هەرچەندە بڕیاری هەڵگرتنی گەمارۆی ئابووری لە سەر ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی ڕاپەڕین بە تەواوی جێبەجێ نەکراوە، بەڵام ژمارەی ئەو کەسانەی بەر لێبوردنی گشتی کەوتوون زۆرە. ئازادکردنی گیراوەکان چەند قات بووە و ماڵوملکی بارزانی و ٢٤١ کەس لە هەڤاڵەکانی کە دەستی بەسەرداگیرابوو، ئازاد کراوە. ئەفسەر و کارمەندە کوردەکان گەڕاونەتەوە بۆ سەر کارەکانیان، هەروەها کۆمەڵێک بڕیار دراوە لە چوارچێوەی پلانەکەی ٢٩ی حوزەیراندا، بەتایبەت لە بواری سەرمایەگوزاریدا، بە گوێرەی پلانێکی پێنج ساڵە. کۆمەڵێک وەزیر، لەوانە وەزیری بەرگری و چاکسازی زەویوزار[1] ڕاسپێردراون لێکۆڵینەوە بکەن لە ناوچەکانی باکوور و

(١) وادیارە ئەوکاتە جگە لە وەزارەتی کشتوکاڵ، وەزارەتیکیش بووە بۆ کاروباری چاکسازی

بەرنامە دابنێین بۆ پتەوکردنی برایەتی دوو ئەتنیکی سەرەکی [کورد و عەرەب].

سەرەڕای ئەم مەرجانە، کورد بە دەرسوەرگرتن لە ڕابردوو، هیچکام لە شوێنە ئیستراتژیکەکانی ژێر کۆنترۆڵی خۆیان چۆڵ نەکردووە کە لە کاتی ئاگربەستدا لە دەستیاندا بووە و هێڵی پەیوەندییەکانی خۆیان لەگەڵ ئێراندا پاراستووە. کورد سەرۆک کۆماری عێراقیان ئاگادار کردووەتەوە، ئەگەر هێزەکانی سوپا بە تەواوی ڕێز لە ئاگربەستەکە نەگرن، ڕێککەوتنە پیاوانەکەیان لەگەڵ حکومەت هەڵدەوەشێتەوە.

بارزانی ئەو کەسایەتیە کوردانەی دیاری نەکردووە کە بوون بە وەزیر کە نزیکن لە حکومەت و دورن لە کورد، بەتایبەت عەبدوڵڵا نەقشبەندی و موسڵیح نەقشبەندی. ڕابەری ڕاپەرینی کورد بە حەزەرەوە لەگەڵ کابینەی نەجیب تالیب هەڵسوکەت دەکات. هەندێ لە بیروبۆچوونی ڕۆژنامە ناسیونالیستەکانی عێراق نیشان دەدات کە سەرەڕای ناسەقامگیری سیاسی عێراق، ڕێگە بە کورد نادەن بگات بە سەرجەم مافەکانی خۆی. کورد چەند ساڵە خەباتی چەکداری دەکات بۆ ڕزگاربوون لە ژێردەستەیی عەرەب.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئەنقەرە لە تیلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ٢١ی ئەیلوول ئاماژەی بەوە کردووە: "عەبدولنەجیب، جێگری سەرۆک وەزیرانی عێراق کە سەردانی تورکیای کردووە وتوویەتی مستەفا بارزانی مەرجەکانی ڕێککەوتنی ٢٩ی حوزەیرانی جێبەجێ نەکردووە و تەنیا چەکوچۆڵە بێکەڵکەکانی تەسلیم بە حکومەت کردووە و بەردەوام چەکوچۆڵ لە دەرەوە وەردەگرێت. ناوبراو جەختی کردەوە شەڕ درەنگ یا زوو دەستپێدەکاتەوە".

زەویوزار کە لە سەردەمی عەبدولکەریم قاسمەوە دەستیپێکردووە. یاسای زەویوزار ئاغاکانی بە توندی نیگەران کرد و بووە هۆی ئەوەی دژایەتی ڕژێمی عەبدولکەریم قاسم بکەن و بچنە پاڵ شۆڕشی کوردەوە. وەرگێڕ

لە ژاک دۆماغسای، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا و ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٣ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٦

بۆ زانیاریی: نووسینگەی وەزیری دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقیای[وەزارەتی دەرەوە]، سەرۆک کۆمار، کابینەی سەرۆک وەزیران، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، بۆن، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، دیمەشق، عەمان، جەددە، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب.

بابەت: بۆچوونەکانی وەزیرێکی کورد دەربارەی ڕێککەوتننامەی کورد و عێراق

ڕۆژی ٢٠ی تشرینی یەکەم سەردانی ژەنەڕاڵ ئەحمەد کامیل قادر، وەزیری کاروباری باکوورم کرد. بەڕێز ئەحمەد کە خۆی کوردە، لە سەرەتای قسەکانیدا وتی لە کابینەی ژەنەڕاڵ ناجی تالیبدا، هەمیشە داکۆکی لە مەسەلەی کورد کردووە و وتی پێیخۆشە کە خەڵکی فەڕەنسا پشتیوانیی مەعنەوی لە مەسەلەی کورد دەکات. مەلا مستەفا بارزانی ڕازی بووە بە دانانی ئەحمەد کامیل بۆ ئەم پۆستە، بەپێچەوانەی دوو کوردەکەی دیکە یانی موسلیح نەقشبەندی، وەزیری داد و عەبدوڵڵا نەقشبەندی، وەزیری دارایی (کە خزمیش نین). بەڕێز عەبدوڵڵا نەقشبەندی لە ١٧ی تشرینی یەکەم دەستی بە کار کردووە سەرەڕای ناڕازیبوونی ڕابەری کورد و دژایەتیکردنی سوپا، چونکە نەچووەتە ژێر باری داواکارییەکانی سوپا.

ژەنەڕاڵ قادر دەزانێت ئەرکەکەی چەند قورسە، یانی جێبەجێکردنی پلانی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦کە دانراوە بۆ چارەسەرکردنی ئاشتیخوازانەی کێشەی کورد - عەرەب لە عێراقدا. بەڕێزیان دانی بەوەدا نا کە تا ئێستا هەوڵەکانی سەرکەوتنی ئەوتۆی بەدەستنەهێناوە، وتی هێشتا متمانە لە نێوان حکومەت و کورددا دروست نەبووە و کەشەوهەواکە خراپتریش بووە بەهۆی لێدوانەکانی جێگری سەرۆک وەزیران لە

ئانــکارا[١] و ئــەو شــتانەی هەنــدێ کــەس لــە باکــوور بینیویانــە و ئاماژەیــان پێکــردووە. وتــی بارودۆخــی ئــەم ناوچانــە هێشــتا ئاســایی نەکراوەتــەوە بۆئــەوەی ســەرۆک کۆمــار لــە کۆتایــی ئــەم مانگــەدا ســەردانیان بــکات. ســەرۆک کۆمــار لــە ٢٣ی تشرینــی یەکــەم لــە گفتوگۆیەکــدا لەگــەڵ ڕۆژنامــەی (جمهوریــە)، زمانحاڵــی دەوڵەتــی عێــراق، وتبووی پێویســتە کــورد بــەو قەناعەتــە بــگات لەگــەڵ بــرا عەرەبەکانیــدا کار بــکات بــۆ بەرەنگاربوونــەوەی پیلانــە دەرەکییــەکان.

(١) مەبەســتی لێدوانەکــەی ڕەجــەب عەبدولنەجیــب، جێگــری ســەرۆک وەزیرانــی عێراقــە کــە وتبــووی مســتەفا بارزانــی مەرجەکانــی ڕێککەوتنــی ٢٩ی حوزەیرانــی جێبەجــێ نەکــردوە و جەختــی کردبــووەوە کــە درەنــگ یــا زوو شــەڕ دەســتپێدەکاتەوە). وەرگێــڕ

ئاژانسی هەواڵی فەڕەنسا

بەغدا

٢٩ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٦

کاتژمێر: ٩: ١٨ خولەک

بابەت: دیداری سەرۆک کۆماری عێراق و مەلا مستەفا بارزانی

پاشنیوەڕۆی دوێنێ لە نزیکەی ٥٠ کیلۆمەتری باکووری ڕواندوز لە پارێزگای هەولێر لە ناوەڕاستی ناوچەیەکی شاخاوی کوردنشیندا لە [سەربازگەی] مەفرەقی دیانا بە ئامادەبوونی دەیان کەس لە سەرۆک عەشیرەتە کوردەکان، سەرۆک کۆماری عێراق لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی دیداری کرد. سەرۆک عەشیرەتەکان پێش گەیشتنی سەرۆک کۆمار لە سەربازگەکەدا کە هی یەکینەی سێی سوپای عێراقە ئامادە ببوون.

دیدارەکە زۆر گەرموگوڕ بووە. سەرۆک عارف پاش ئەوەی سەیری مەشقی سەربازەکانی کردووە، لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی و سەرۆک عەشیرەتە کوردەکاندا نانی خواردووە کە فەرماندەی یەکەی یەکی سوپای عێراق ئامادەی کردبوو کە ناوچەی ڕواندوزی بەدەستەوەیە. بە ئامادەبوونی سەرجەم کاربەدەستە سەربازی و مەدەنییەکان کە لەگەڵ سەرۆک کۆماردا هاتبوون، مەلا مستەفا بارزانی لە بەرامبەر سەرۆک عەبدولڕەحمان عارفدا جەختی کردەوە کە کورد بە عێراق وەفادارە و دەیەوێت پەیوەندی دۆستایەتی و برایەتیی نێوان کورد و عەرەب لە پێناو بەرژەوەندیی سەرجەم خەڵکی عێراقدا پتەوتر بێت.

مەلا مستەفا بارزانی بەو ئۆتۆمۆبیلەی سەرۆک کۆماری عێراق، ژەنەڕاڵ عەبدولڕەحمان عارف بە دیاری بۆیهێناوە لە پارێزگاکانی باکووردا هاتوچۆ دەکات.

لە میانەی دیدارەکانی سەرۆکی دەوڵەتی عێراق و ڕابەری ڕاپەڕینی کورد لە ماوەی شەش ساڵی ڕابردوودا هەر دوولا دیارییان بە یەکدی داوە. ڕابەری کورد سینییەکی گەورەی ڕۆحین (فافۆنی) بە سەرۆک عارف داوە کە بە سەرییەوە بە پیتی زێڕین دروشمی برایەتی کورد و

عەرەب و ئایەتێکی قورعان نووسراوە کە داوا لە موسڵمانان دەکات یەکبگرن.[١]

چەند هەفتە لەمەوپێش ئامادەکاری بۆ ئەم سەفەرە سەرنجڕاکێشە کراوە. سەردانەکەی سەرۆک کۆمار بۆ پارێزگاکانی باکوور ڕووداوێکی گرنگە، چونکە لە ساڵی ١٩٦٠ەوە [ئەم ناوچەیە] بەردەوام بووەتە مەیدانی شەڕ لە نێوان هێزەکانی عێراق و عەشیرەتە کوردەکاندا.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزی فەڕەنسا لە بەغدا لە تیلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ٢٨ی تشرینی یەکەم ئاماژەی بەوە کردووە: "سەرۆک کۆماری عێراق بە یاوەری وەزیری بەرگریی نیشتمانی ڕۆژی ٢٦ی تشرینی یەکەم بە ڕێگای شەمەندەفەر بەغدای بەرەو باکوور بەجێهێشت. بڕیارە سەفەرەکەی چوار ڕۆژ بخایەنێت. بە وتەی ڕۆژنامەکان ئەو پێشوازییە گەرمە کە بڕیارە لە سەرۆک کۆمار بکرێت دەبێتە مایەی نائومێدی ئیمپیریالیستەکان و ڕێگا بۆ برایەتیی کورد و عەرەب خۆش دەکات."

(١) مەبەستی ئەم ئایەتەیە کە دەڵێت واعتصموا بحبل الله جمیعا و لا تفرقوا...وەرگێڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٢ی تشرینی دووەمی ١٩٦٦

بابەت: لێدوانەکانی سەرۆک کۆماری عێراق و بارزانی پاش دیدارەکەیان

ئاماژە بە: تیلیگرامی ژمارە ٧٠٥ی پێشوومان

ژەنەڕاڵ عارف پاش سەردانەکەی بۆ پارێزگاکانی باکوور و دیدار لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی، لە ٣١ی تشرینی یەکەم ڕایگەیاند: "کێشەی کورد چارەسەر کراوە و تەواو. هاووڵاتییە کوردەکانمان لە بەغدا لە دەسەڵاتدا بەشدارن لە چوارچێوەی پلانێکی نیشتمانیدا. برا کوردەکانمان کۆمەڵێک چەکوچۆڵیان ڕادەستی هێزەکانی سوپا کردووە و بەردەوام دەبن لە ڕادەستکردنی چەکوچۆڵی دیکە کە هی دەوڵەتن."

ئەم لێدوانانە لەگەڵ قسەکانی بارزانیدا یەکناگرێتەوە کە ڕۆژنامە مسرییەکان(ڕۆژنامەی اخبارالیانو)[1] بڵاویان کردووەوەتەوە. بارزانی وتوویەتی: "لەگەڵ سەرۆک کۆمار دیدار و گفتوگۆم کردووە بۆئەوەی ڕێگاچارەکان بۆ دەستەبەرکردنی ئاشتی تاوتوێ بکەین. هەشت ساڵ بە فیڕۆ چووە، لەم هەشت ساڵەدا جگە لە دروشم و بەڵێنی درۆ هیچی دیکەم نەبینیوە".

دۆماغسای

(1) Akhbar Elyano

دەبێ (اخبار اليوم) بێت، چونکە (اخبارالیانو)م نەبیستووە. وەرگێڕ

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە مۆسـکۆ لەتیلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ٣ی تشرینـی دووەم، ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "ڕۆژنامـەی ئیزویسـتیا، دوێنـێ بۆچوونێکـی ئەرێنـی دەربـارەی ئەنجامـی گفتوگۆکانـی سـەرۆک کۆمـاری عێـراق و مسـتەفا بارزانـی بـڵاو کـردەوە". ئـەم ڕۆژنامـە دەوڵەتییـە وتـی: "ئـەم هەنـگاوە ئەرێنییانـەی کاربەدەسـتانی عێـراق نیشـان دەدات بارودۆخێکـی بـاش ڕەخسـاوە بـۆ چارەسـەرکردنی هەمیشـەیی کێشـەی باکووری عێـراق. هێشـتا کۆمەڵێـک لایەنـی کۆنەپارێـزی زۆر هـەن لـە نـاو هێـزی سـەربازی و مەدەنیـدا کـە دەیانەوێـت پلانەکـەی حکومـەت تێکبـدەن و شـەڕ دژی کـورد دەسـتپێبکەنەوە. هیوادارییـن هەنگاوەکانـی دەسـەڵاتدارانی بـاڵای کۆمـاری عێـراق ببێتـە هـۆی چارەسـەرکردنی کێشـەی کـورد و بەدیهاتنـی داوا ڕەواکانـی کـوردی عێـراق."

ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕش

کوردستان

٨ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٦

بابەت: نامەی ژەنەڕاڵ بارزانی بۆ سکرتێری کۆمیتەی پشتگیریی شۆڕشی کورد لە فەڕەنسا

بەڕێز گیان

بە شانازییەوە پێتانڕادەگەیەنم کە کونگرەی ٧ی پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراق بڕیارنامەیەکی تایبەتی پەسەند کردووە بۆ دەربڕینی سوپاس و پێزانین لە هەمبەر پشتیوانیکردنی ئێوە لە گەلی کورد. هیواداریـن ئێوە ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر پشتیوانی لە گەلەکەمان بکەن کە ئازاری زۆری چەشتووە.

نوێنەرکەمان، دکتۆر مەحمود عەلی عوسمان، بە شانازییەوە دەگاتە خزمەتتان بۆئەوەی لە نزیکەوە ئەو کێشە و تەنگوچەڵەمانەتان بۆ ڕوون بکاتەوە کە خەڵکی کوردستان ڕووبەڕووی بووەتەوە. دڵنیام کە بە هاوکاری ئێوە، لە بەجێگەیاندنی ئەرکەکەیدا سەرکەوتوو دەبێت.

ئەوپەڕی ڕێز و حورمەتم قەبوڵ بفەرموون.

ژەنەراڵ مستەفا بارزانی

سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشی کوردستانی عێراق

لە ئۆلیڤییە ۆغمسێ[1]، باڵوێزی فەڕەنسا لە یەکێتی سۆڤیەت بۆ:

وەزیری دەرەوە[ی فەڕەنسا]، جەنابی کوڤ دۆ مۆغڤیل

بەڕێوەبەرایەتی بەشی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٤ی کانوونی دووەمی ١٩٦٧

مۆسکۆ

بابەت: هەڵوێستی سۆڤیەت سەبارەت بە کێشەی کوردی عێراق

ڕۆژنامەی پراڤدا، [ئەم مانگە] سێ ڕاپۆرتی[2] دوورودرێژی دەربارەی کێشەی کورد و بارودۆخی سیاسی بەغدا بڵاو کردەوە کە لە ئەنجامی سەردانی پریماکۆڤ، سەرنووسەری پسپۆری بواری کێشەکانی جیهانی عەرەب، بۆ عێراق لە کانوونی یەکەمی ١٩٦٦ و کانوونی دووەمی ١٩٦٧دا نووسراوە.

هەواڵنێری تایبەتی ئەم ڕۆژنامەیەی حزبی[کۆمۆنیستی سۆڤیەت] لەگەڵ عارف، سەرۆک کۆمار و شوکری، وەزیری بەرگری [ی عێراق] گفتوگۆی کردووە، بەڵام ئامانجی سەرەکیی سەفەرەکەی ئەوە بووە کە سەردانی باکووری عێراق و مەلا مستەفا بارزانی، ڕابەری بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد بکات. ڕۆژنامەکە ئاماژەی بەوە کردووە کە کاربەدەستانی عێراق پێشیان لە کاری پریماکۆڤ نەگرتووە هەرچەند کە لە سێ ساڵ لەمەو پێشەوە ڕێگەیان بە هیچ ڕۆژنامەنووسێک نەداوە کارێکی وا بکات.

هەواڵنێرەکەی پراڤدا ئاماژەی بەوە کردووە هەرچەندە ڕێککەوتننامەی ئاگربەست لە مانگی حوزەیرانی پارساڵەوە واژوو کراوە، بەڵام ئاشتی هێشتا بە تەواوی نەچەسپاوە و هەوڵەکان لەم پەیوەندییەدا تا ئەمڕۆ بەردەوامە. ڕۆژنامەکە سوچی ئەمەی خستووەتە ئەستۆی ئیمپیریالیزمی بیانی، بەتایبەت هاوپەیمانەکانی کۆمپانیای نەوتی

(1) Olivier Wormser

(٢) وتاری یەکەم لە ژێر ناوی لە باکووری عێراق لە ١٥ی کانوونی دووەم، وتاری دووەم لە ژێر ناوی لە باکووری عێراق لە ١٨ی کانوونی دووەم، وتاری سێیەم لە ژێر ناوی لە کوردستان بۆ بەغداد، لە ٢٢ی کانوونی دووەم.

عێـراق، هەنـدێ لایەنـی توونـدڕەوی کـورد، بەتایبـەت هەنـدێ کەسـایەتی پاشـڤەڕۆی دەوروبـەری عوقەیلـی، وەزیـری پێشـووی بەرگـری.

هەواڵنێرەکـەی پراڤـدا پـاش ئـەوەی ئامـاژەی بـە خەباتـی بارزانـی بـۆ دەسـتەبەرکردنی مافـە ڕەواکانـی کـورد کـردووە، لەگـەڵ ڕابـەری کـورد دیـدار و گفتوگـۆی کـردووە. بارزانـی وتوویەتـی بزووتنەوەکـەی نایەوێـت لـە عێـراق جیـا بێتـەوە، ئامـاژەی بـەوە کـردووە کـە بەهـۆی دژایەتیکردنـی لایەنـە توونـدڕەوەکان لـە بەغـدا هێشـتا زۆرێـک لـە مەرجەکانـی ئاگربەسـتەکە جێبەجـێ نەکـراوە. لـە وەڵامـی پرسـیارێکی پریماکۆڤـدا، بارزانـی جەختـی کردووەتـەوە کـە لـە هیـچ بارێکـدا کـورد بـۆ تێکدانـی ڕێککەوتننامـەی ئاگربەسـتەکە دەستپێشـخەر نابێـت.

هەواڵنێری پراڤدا پاشان بە تێروتەسەلی باسی دیدار و گفتۆگۆکەی لەگەڵ حەبیب [محەمەد کەریم]، سکرتێری گشتیی پارتی دیموکراتی کورد[ستان] کردووە، کە تێیدا حەبیب باسی چالاکییەکانی حیزبەکەی کردووە کە ٣٠ هەزار ئەندامی هەیە و باسی بڕیارەکانی کۆنگرەی حەوتی پارتی دیموکراتی کورد[ستان] لە تشرینی دوەمی ١٩٦٦ کردووە.

لـە وتـاری سـێیەمدا پریماکـۆڤ باسـی کێشـەکانی عێـراق بـە گشـتی کـردووە، وتوویەتی کێشـەی سـەرەکی عێراق لە ئێسـتادا ئەوەیە کە سـەرجەم نیشـتمانپەروەر و شـۆڕشـگێڕەکان لـە عێـراق و جیهانـی عـەرەب یەکبگـرن، لـەم پەیوەندییـەدا باسـی بۆچوونەکانـی بارزانـی کـردووە، وتوویەتـی (کێشـەکانی کـورد ئاسـانتر چارەسـەر دەبێـت ئەگـەر پەیوەندیەکانـی عێـراق، کۆمـاری یەگرتـووی عـەرەب، سـوریا و جەزاییـر گەرموگوڕتـر بێـت.

پریماکـۆڤ دەڵێـت کێشـەی عێـراق تەنیـا کێشـەی کـورد نییە. عێـراق کۆمەڵێک کێشـەی ئابـووری و سیاسـی هەیـە، لەوانە خەباتی سـوریا و عێراق دژی کۆمپانیای نـەوت. وتوویەتی بەداخـەوە بەهـۆی هەنـدێ شـتەوە ڕابەرانـی ئـەم وڵاتانـە نەیانتوانیـوە لـە قەیرانـی نەوتدا و مەسـەلەکانی دیکـەی سیاسـەتی دەرەوەدا هەڵوێسـتی ڕوونیـان هەبێـت و نەیانتوانیـوە پشـتیوانی لـە ڕێکخراوە پێشـکەوتنخوازەکان بکەن کە ڕەگوڕیشـەی قوڵیان لـە ناو کۆمەڵانی خەڵکـدا داکوتـاوە. پریماکـۆڤ ئاماژەی بەوە کردووە هێشـتا هەزاران کەسـایەتیی دیموکرات لـە بەندیخانـەدان کـە زۆربەیـان لەلایـەن ڕژێمەکانی پێشـووەوە گیراون.

ڕۆژنامەکەی حزبی [کۆمۆنیستی سۆڤیەت] لە کۆتاییدا باسی باشترین ڕێگای سیاسی

کردووە کە عێراق دەبێ پێیدا بڕوات. لەم پەیوەندییەدا پریماکۆڤ ئاماژەی بە گفتوگۆکانی لەگەڵ فواد ڕکابی[١]، یەکێ لە ڕابەرانی (یەکێتی سۆسیالیستی عەرەب) لە بەغدا کردووە و بە دوو ئەنجام گەیشتووە: یەکەم، ئاڵۆزبوونی لایەنی ناسیونالیستی ئایینی، کۆمەڵایەتی و سیاسی وایکردووە کە دامەزراندنی ڕێکخراوێکی سیاسیی یەگگرتوو کە سەرجەم لایەن و گروپەکان لەخۆ بگرێت، ئەگەر مومکین نەبێت، زۆر زەحمەت بێت. دووەم، پێکهێنانی ڕژێمێکی پەرلەمانتاریی دیموکرات زۆر گرنگە بۆ لەیەکنزیککردنەوەی لایەنە نیشتمانپەروەرە ڕاستەقینەکان و بەرجەستەکردنی ڕۆڵیان.

ڕۆژنامەکەی حزبی [کومیونیست] ئاماژەی بە بەڵێنەکانی سەرۆک عارف کردووە بۆ ئەنجامدانی هەڵبژاردنەکان لە ١٩٦٧ و جەختی کردووەتەوە پێکهێنانی دەوڵەتێکی پەرلەمانتاری بە قازانجی سەرجەم خەڵکە و دەبێتە هۆی بەردەوامبوونی ڕێڕەوی سیاسی عێراق.

ڕاپۆرتەکەی پریماکۆڤ ڕۆشنایی خستووەتە سەر هەڵوێستی ئێستای یەکێتی سۆڤیەت دەربارەی عێراق، وتوویەتی سۆڤیەت پشتیوانی لە هەوڵەکانی سەرۆک عارف و دەوڵەتەکەی دەکات و دژی هەوڵەکانی لایەنە پاشڤەڕۆکانی ناوخۆ و زلهێزە ئیمپریالیستەکانە، بەڵام ئەم پشتیوانییە بێ مەرج نییە، مەرجەکەی ئەوەیە کە عێراق درێژە بە ڕێگاکەی بدات بۆ دەستەبەرکردنی ئاشتی لەگەڵ کورد و لە وڵاتە عەرەبە پێشکەوتنخوازەکان نزیک بێتەوە. پشتیوانییەکە هەروەها کاتییە.

تێبینی وەرگێڕ:

یوگنی ماکسیموویچ پریماکۆڤ ساڵی ١٩٢٩ لە کیڤ لەدایکبووە. لە ١٩٥٦ بووە بە هەواڵنێر و نووسەر لە تەلەڤزیۆنەکانی سۆڤیەت و ڕۆژنامەی پراڤدا، لە ١٩٦٩ بووە بە جێگری ئەنیستیوتی جیهانیی ئابووری. لە ١٩٨٩ بووە بە ئەندامی سەرکردایەتی حزبی کۆمۆنیستی سۆڤیەت، لە ١٩٩١ بووە بە جێگری سەرۆکی دەزگای سیخوڕی سۆڤیەت و لە ١٩٩٨- ١٩٩٩ بووە بە سەرۆک وەزیرانی ڕوسیا. دۆستی نزیکی سەدام حوسەین بووە. لە ٢٠٠٨ سەردانی کوردستانی کردووە. لە ٢٠١٥ کۆچی دوایی کردووە.

(1) Foad Rikabi

ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕش

مەکتەبی تەنفیزی

کوردستان

٢٥ی کانوونی دووەمی ١٩٦٧

بابەت: داواکارییەکی ژەنەڕاڵ بارزانی لە نوێنەری وڵاتی سەنمارینۆ[١]

بەڕێز رافائیل باستیانی[٢]، نوێنەری سەنمارینۆ لە پاریس

بەڕێز گیان

بە گوێرەی دابونەریتی دیپلۆماتیک لە پاریس، موسڵمانەکان داواکارییەکانیان پێشکەشی نوێنەری وڵاتە هەرە کۆنەکان لە پاریس دەکەن لەباتی ئەوەی پێشکەشی باڵوێزەکانی بکەن. بۆیە داوا لە جەنابتان دەکەین زەحمەت بکێشن ئەم ڕاپۆرتە بگەیەنن بەدەستی کاربەدەستێکی نووسینگەی جەنابی ژێنێراڵ دۆگۆل و کۆپییەکی بە کاربەدەستانی باڵای وەزارەتی دەرەوەی فەڕەنسا بدەن.

ڕاپۆرتەکە لەلایەن مامۆستایەکی زانکۆی فەرەنسییەوە[٣] ئامادەکراوە کە شەش مانگ لە کوردستان ماوەتەوە. ئێمە ڕاپۆرتەکەمان پێباشە و بەدڵمانە.

ژەنەراڵ مستەفا بارزانی

سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕش

(١) سەنمارینۆ وڵاتێکی زۆر بچوکە لە ناو خاکی ئیتالیا، یەکێ لە وڵاتە هەرە کۆنەکانی جیهانە کە ساڵی ١٦٠٠ بووە بە خاوەن یاسای بنەڕەتی و سیستمی کۆماری تێدا دامەزراوە. باڵوێزی نییە لە وڵاتانی دیکە، تەنیا لە وڵاتە گەورەکاندا نوێنەری هەیە. وەرگێڕ

(2) Raphael BASTIANI

(٣) ئەم کەسە ناوی پغادییە بووە، مامۆستای کۆلێژی کۆمەڵناسیی زانکۆی نانتێغ بووە. وەرگێڕ

ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕش

مەکتەبی تەنفیزی

کوردستان

٢٥ی کانوونی دووەمی ١٩٦٧

بەڕێز رافائیل باستیانی، نوێنەری سەنمارینۆ لە پاریس

بەڕێز گیان

موسڵمانەکان داواکارییەکانیان پێشکەشی نوێنەری وڵاتە هەرە کۆنەکان لە پاریس دەکەن لەباتی ئەوەی پێشکەشی باڵوێزەکانی بکەن. بۆیە داوا لە جەنابتان دەکەین زەحمەت بکێشن هاوکاریی نوێنەرەکەمان، دکتۆر مەحمود عوسمان، بکەن لە ڤاتیکان چاوی بکەوێت بە فەخامەتی پاپا پۆلی شەشەم.

ئێمەی موسڵمان دەمانەوێت لەلایەن گەلە چەوساوە و ئاشتیخوازەکەمانەوە ڕێز و حورمەتمان پێشکەشی پاپا بکەین کە یەکی لە کەسایەتییە مەعنەوییە هەرە باڵاکانی ئەم سەردەمەیە و برایانی مەسیحیمان زۆر خۆشیان دەوێت.

بەرێز گیان، ئەوپەڕی ڕێز و حورمەتم قەبوڵ بفەرموون.

ژەنەراڵ مستەفا بارزانی

سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕش

لە ژاک دۆماغسای، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا و ڕۆژهەڵاتی نزیک

٧ی شوباتی ١٩٦٧

بۆ زانیاریی: نووسینگەی وەزیری دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقیای[وەزارەتی دەرەوە]، سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، بۆن، مۆسکۆ، تاران، جەزایير، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، دیمەشق، عەمان، جەددە، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب.

بابەت: لێکۆڵینەوەیەک دەربارەی باڵەکانی ناو بزووتنەوەی کورد

ڕۆژنامەی صوت العرب کە لایەنگری [جەمال عەبدول] ناسرە، لە ٢ و ٤ی شوبات بەشی یەک و دووی لێکۆڵینەوەیەکی بڵاو کردەوە کە سامی فەرەج لە ناوچەی باکوور ئەنجامی داوە. ئەم ڕۆژنامەنوسە تۆزێ ناوبانگی پەیدا کردووە، بەتایبەت بەهۆی ئەو لێکۆڵینەوەیەی دەربارەی قەیرانی نەوت لە زمانی سەرچاوە ڕێگەپێدراوەکاندا کردوویەتی. دەربارەی کێشەی کوردیش هەمان ڕێچکەی پێشووی گرتوەتەبەر، توانیویەتی لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی دیدار بکات و ئازادانە لە ناوچەی ژێر دەسەڵاتی بارزانی هاتوچۆ بکات.

سامی فەرەج لە سەرەتادا ئاماژەی بەوە کردووە کە دەیەوێت ڕاستییەکان بڵێت، بێ گوێدان بەوەی لەوانەیە چی کێشەیەک بۆ ڕۆژنامەکە دروست بێت. پاشان باسی باڵ و لایەنە جۆراوجۆرەکانی کوردی کردووە و وتوویەتی [هەندێ لایەنی] کورد دەیانەوێت بە شێوەی توندوتیژ وەڵامی توندوتیژییەکانی [عێراق] بدەنەوە بێ ئەوەی گوێ بدەن بەوەی چی لە داهاتوودا ڕوو دەدات و چی کاریگەرییەکی لە سەر مەسەلەی یەکگرتوویی نیشتمانی [عێراق] دەبێت.

بە وتەی ئەم ڕۆژنامەنووسە، ئێستا کورد لەم باڵ و لایەنانە پێکدێت:

١- مەلاییەکان[١]، کە لایەنگری پارتی دیموکراتی کورد[ستان]ن، سەرەڕای دژایەتیی جەلالییەکان، بارزانییان وەک سەرۆکی پارتی هەڵبژاردووەتەوە.

٢- جەلالییەکان، کە لە پارتی دیموکراتی کوردستان دەرکراون لە کوردە کۆمۆنیستەکان و پاشماوەی حزبی شیوعی عێراق پێکدێن.

٣- فرسان صلاح الدين، کە لە خزمەت حکومەتدان و حکومەت مووچەیان دەداتێ.

٤- زێبارییەکان، کە هاوکاریی حکومەت دەکەن.

٥- بێ لایەنەکان.

لە وەڵامی پرسیارەکانی سامی فەرەجدا، بارزانی هەندێ لەو دەنگۆیانەی پشتڕاست کردووەتەوە کە لە بەغدا بڵاو بوونەتەوە. بارزانی ڕوونی کردووەتەوە، تەنیا چەکی قورسی سوپای عێراق کە کەوتووەتە دەستی پێشمەرگە، ڕادەستی حکومەت دەکاتەوە، نە ئەو چەکوچۆڵ و کەرەستانەی خۆیان کڕیویانە. بارزانی وتوویەتی ڕازی نییە کاربەدەستانی ئیدارەی حکومەتی عێراق بگەڕێنەوە ناوچەی ژێر دەسەڵاتی بارزانی، چونکە ڕۆڵی مەترسیداری دووفاقی و دووبەرەکی لە نێوان کورد و دەوڵەتی عێراقدا دەگێڕن. بارزانی وتوویەتی بەهۆی ئەوەی گیانی پارێزراو نییە لە بەغدا، سەردانی بەغدا ناکات و ئاماژەی بەوە کردووە ژەنەراڵ تاهیر یەحیا کە سەرۆک وەزیرانە، پێیوتووە ناتوانیت لە پایتەختی عێراق بیپارێزێت.

سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان وتوویەتی [جەلال] تاڵەبانی و هەڤاڵەکانی بەردەوام پەیوەندییان هەیە لەگەڵ ناجی تاڵیب و ڕەجەب عەبدولمەجیددا، وتوویەتی پێیناخۆشە کاربەدەستانی عێراق لەگەڵ دەرکراوانی پارتی هەڵسوکەوت بکەن. لە کۆتاییدا بارزانی جەختی کردووەتەوە کە ئاشتی دەوێت.

سامی فەرەج ئاماژەی بەوە کردووە سنووری نێوان ئێران و ناوچە کوردنشینەکانی عێراق هێشتا کراوەیە، هەروەها چاوی بە هەندێ لە هەڤاڵەکانی مەلا مستەفا کەوتووە کە یەکێکیان دڵنیای کردووەتەوە سنوور قەد داناخرێت چونکە ٤ ملیۆن

(١) لە بەڵگەنامەکەدا نووسراوە بارزانییەکان و تاڵەبانییەکان، بەڵام لە ناو کورددا زیاتر دەڵێن مەلایی و جەلالی. وەرگێڕ

کـورد لـە عێـراق هەیـە کـە بـرا و هاوخوێنـی کـوردی ئێرانـن. هەڤاڵەکـەی بارزانـی وتوویەتـی پێیوانییـە حکومەتـی عێـراق ڕێگـە بـدات هەڵبـژاردن ئازادانـە بەڕێوەبچێـت، جەختـی کردووەتـە کـە یەکـێ لـە ئامانجەکانـی ڕاپەڕینی[کـورد] ئەوەیـە سیسـتمێکی دیموکراتـی ڕۆژئاوایـی لـە عێـراق دابمەزرێـت.

هەرچەنـدە زانیارییەکانـی سـامی فـەرەج تـەواو نیـن، لەگـەڵ ئەوەشـدا بـە کەڵـک دێـت. وەزیـری ڕۆشـنبیری و ڕاگەیانـدن وتارەکـەی سـامی فەرەجـی بـە نەشـیاو لـە قەڵەمـداوە و قەدەغـەی کـردووە بەشـەکانی دیکـەی بـڵاو بێتـەوە.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٣ی ئاداری ١٩٦٧

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، بۆن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە، دیمەشق، قاهیرە

بابەت: دیداری وەزیری ناوخۆی عێراق لەگەڵ بارزانی

لە میانەی سەردانێکدا بۆ باکوور، ژەنەڕاڵ ڕەجەب عەبدولمەجید، جێگری سەرۆک وەزیران و وەزیری ناوخۆی عێراق، لەگەڵ مستەفا بارزانی دیداری کردووە. بە گوێرەی هەواڵی ئاژانسی هەواڵی عێراق، دوو لایەن دەربارەی پتەوکردنی یەکێتیی نیشتمانی عێراق و جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦ گفتوگۆیان کردووە. ژەنەڕاڵ عەبدولمەجید ڕایگەیاندووە پێکهێنانی سیستمی ئیدارەی خۆجێیی خزمەت بە کورد و سەرجەم خەڵکی عێراق دەکات و جەختی کردووەتە دانانی یاسای ئیدارەی خۆجێیی کاتی دەوێت.

بە گوێرەی هەندێ زانیاری، بارزانی بە نوێنەرەکانی حکومەتی عێراقی وتووە کورد بێهیوا بووە لە ئاوەدانکردنەوەی ئەو ناوچانە کە بەهۆی شەڕەوە تووشی زەرەروزیان بوونە. وەزیری ناوخۆش هەوڵیداوە قەناعەت بە بارزانی بهێنێت کۆتایی بە شەڕی خوێناوی لەگەڵ هێزەکانی [جەلال] تاڵەبانی بهێنێت، چونکە ئەم ڕووداوانە کەشوهەوایەکی ناسەقامگیر و جێگای نیگەرانی دەسەپێنێت بە سەر باکووردا.

دۆماغسای

سەرۆکایەتی وەزیران

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

١١ی نیسانی ١٩٦٧

بابەت: کێشەی کورد و سەردانی سەرۆک کۆماری عێراق بۆ ئێران

لە میانەی سەردانەکەی ئەمدواییەی سەرۆک عارف بۆ ئێران، دەسەڵاتدارانی ئێران و عێراق دەربارەی ئەم تەوەرانە گفتوگۆیان کردووە:

- مەسەلەی کورد
- هاوکاری عێراق و مسر دژی ئێران
- پەیوەندییە ئابووری و کولتووریەکانی ئێران و عێراق
- مەسەلەی کەنداوی فارس
- مەسەلەی شەتولعەرەب
- دەستێوەردانی ئێران لە کاروباری عێراق

مەسەلەی کورد

عارف، شا و هاوکارەکانیان بە دوورودرێژی باسی ئەم مەسەلەیانە کردووە. ژەنەڕاڵی فەرماندەی یەکەی پێنجی سوپای عێراق لە کوردستان باسی ئەوەی کردووە کە پێویستە سوپای عێراق ناوچەی سنووری ئێران و عێراق بگرێت. ئەگەر ئەم هەوڵەیان سەربکەوێت، ڕێگا بۆ تەسلیمبوونی بارزانی خۆش دەبێت.

ئێران ڕایگەیاندووە ڕێز لە سەروەری و یەکپارچەیی خاکی عێراق دەگرێت. تورکیاش هەمان شتی وتووە. ئەم هەڵوێستانە ڕێگا بۆ سەرۆک عارف خۆش دەکات بارزانی تێبگات مەسەلەی کورد مەسەلەی ناوخۆی عێراقە و تەنیا لە بەغدا چارەسەر دەبێت.

شایانی ئاماژەپێکردنە کاربەدەستانی ئێران و عێراق لە نامە و گفتوگۆکانیاندا دەربارەی داهاتووی کوردستان، وشەی (کوردستان) نەهاتووە بە زمانیاندا.

لە غێنۆ سیڤان، باڵوێزی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا و ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢١ی حوزەیرانی ١٩٦٧

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا

بابەت: بارزانی نایەوێت بەشداری لە شەڕ دژی ئیسرائیلدا بکات

بە گوێرەی هەندێ زانیاری، چەند ڕۆژ لەمەوپێش واتا پێش دەستپێکردنەوەی شەڕی عەرەب - ئیسرائیل، دەوڵەتی عێراق داوای لە مەلا مستەفا بارزانی کردووە هەزار کەسێک لە هێزەکانی بنێرێت بۆ فەرماندەیی [سوپای] یەکگرتووی عەرەب[بۆئەوەی بچن بۆ بەرەی شەڕ دژی ئیسرائیل]. بارزانی داواکارییەکەی ڕەت کردووەتەوە و جەختی کردووەتەوە هێزە چەکدارەکانی وڵاتانی عەرەب بۆ شەڕ ئامادە نەکراون و ئەگەر شەڕ بکەن کارەساتیان بەسەردا دێت[1].

لەلایەکی دیکەوە ڕابەری کورد ڕایگەیاندووە کاربەدەستانی عێراق هیچیان نەکردووە بۆ جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامە ١٢ خاڵییەکەی حوزەیرانی ١٩٦٦ و بەم بۆنەیە ناڕەزایەتی پێشکەش بە دەوڵەتی عێراق کردووە.

(١) پێشبینیەکەی بارزانی بە تەواوی بەڕاست دەرچووە، چونکە لە ئەنجامی شەڕەکەدا کە بە شەڕی شەش ڕۆژە ناسراوە سوپای عەرەب بە تەواوی شکستیهێنا. شەڕی شەش ڕۆژە لە ٥ی حوزەیران تا١٠ی حوزەیرانی ١٩٦٧ لە نێوان ئیسرائیل لە لایەک و میسر، سوریا و ئوردن لە لایەکی دیکەوە ڕووی دا و بە سەرکەوتنی یەکجاری ئیسرائیل کۆتایی پێ هات. شەڕەکە بە هێرشی لەناکاوی فڕۆکەکانی ئیسرائیل بۆ سەر بنکەی ئاسمانی میسر لە ٥ی حوزەیران دەستی پێ کرد و لە ئەنجامدا ئیسرائیل لە ماوەی شەش ڕۆژدا توانی کەرتی غەزە، بیابانی سینا، قودسی ڕۆژاوا و کەرتی ڕۆژئاوای ڕووباری ئوردن و بەرزاییەکانی جۆلانی سوریا بگرێت. عێراق، عەرەبستانی سعوودیی، تونس، سودان، مەغریب، جەزاییر، لیبیا و کوێتیش شەڕیان دژی ئیسرائیل ڕاگەیاند. ئەم شەڕە ئەنجامی جددی بۆ ژیۆپۆلیتیکی ناوچە بەدواوە بوو و خاکی ئیسرائیلی بەرفراوانتر کرد. (وەرگێڕ)

ئـەم زانیارییانـە ڕاسـت بێـت یـان ناڕاسـت، ئێمـە لێـرە پێمانوایـە پێشـهاتەکان لـە کوردسـتانی عێـراق بەردەوامـە و بـەردەوام چەکوچۆڵـی بـۆ دەچێـت. پەیوەندییەکانـی ئێـران و عێـراق هێشـتا ئەوەنـدە بـاش نەبـووە کـە ئێـران کۆتایـی بـە یارمەتیدانـی کـورد بهێنێـت، ئەگـەر شـەڕ لـە کوردسـتان دەسـپێبکاتەوە.

ژەنەراڵ مستەفا بارزانی

فەرماندەی سوپای شۆڕشگێڕی کورد و سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان

کوردستان

٣ی تەمووزی ١٩٦٧

بەڕێز سەرۆک کۆماری[فەڕەنسا]

جەژنی نیشتمانیی هەر وڵاتێک هەندێ جار بە شێوەیەکی زۆر بەرفراوان سنوورەکانی ئەو وڵاتە تێدەپەڕێنێت و بۆ نەتەوەکانی دیکە دەبێت بە سومبوڵی هیوا. بۆیە لەم ڕۆژەدا کە گەلی فەڕەنسا ساڵڕۆژی یەکەم ئازادیی[1] خۆی جەژن دەگێڕێت، گەلی کورد لە شادی ئێوەدا بەشداره و سوپاس و پێزانینی خۆی پێشکەشتان دەکات کە پشتیوانی لە ڕزگاریی گەلان دەکەن.

جەژنی [نیشتمانی فەڕەنسا] هیوا لە ناو دڵی ئێمەدا زیندوو دەکاتەوە بۆئەوەی ئاشتییەکی ڕاستەقینە کە فەڕەنسا زیاتر لە هەر وڵاتێکی دیکە هۆگریەتی، بچەسپێت.

جەنابی سەرۆک کۆمار، ئێمە کە نەتەوەیەکی چەوساوە و هەڕەشەلێکراوین و بووینەتە قوربانی شەڕێکی درێژخایەن و دڵتەزێن، لە ئاستی نێونەتەوەییدا تەنیا جەنابتان شک دەبەین، بتوانێت کێشەی کورد بە شێوەیەکی دادپەروەرانە و ئاشتیخوازانە چارەسەر بکات.

مستەفا بارزانی

---

(١) مەبەستی لە یەکەم ئازادی، شۆڕشی فەڕەنسایە لە ١٧٨٩. ئازادی دووەم، ئازادبوونی فەڕەنسا لە داگیرکاریی ئەڵمانیای نازییە لە ١٩٤٥. وەرگێڕ

لە پییێغ گۆغس[1]، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٥ی تەمووزی ١٩٦٧

بۆ زانیاریی: سەرۆک کۆمار، بەڕێز سەنلێژە، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەڕێز گۆشێ، نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقای[وەزارەتی دەرەوە]، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری ڕاگەیاندن و ڕۆژنامەوانیی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، بۆن، لاهای، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، دیمەشق، عەمان، جەددە، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب.

بابەت: هەڵسەنگاندنێک بۆ پاشەڕۆژی کێشەی کورد لە عێراق

وەک ئەوەی لە تیلیگرامی ژمارە ٤٥٣ی ١٧ی تەمووزی ١٩٦٧دا وەزارەتی دەرەوەم ئاگادار کردەوە، مستەفا بارزانی بە هیچ شێوەیەک ڕازی نەبووە هەڤاڵەکانی وەک نوێنەری کورد لە حکومەتی ژەنەڕاڵ تاهیر یەحیادا بەشدار بن. ئەم مەسەلەیە وایکردووە شرۆڤەکارەکان زیاتر سەرنج بە کێشەی کورد بدەن و تێبگەن ئەگەری هەیە ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦ی نێوان حکومەتی ناوەندی و هەڤاڵەکانی مەلا [مستەفا بارزانی] تێکبچێت.

هەروەها کە لە تیلیگرامی ژمارە ٧٧٨ی ٩ی تشرینی دووەمدا ئاماژەی پێکراوە، لە کۆتایی مانگی تشرینی یەکەمی ١٩٦٦ ژەنەڕاڵ عارف سەردانی باکووری کردووە و لەگەڵ مستەفا بارزانی دیداری کردووە، لە گەڕانەوەیدا ڕایگەیاندبوو (کێشەی کورد چارەسەر کرا و تەواو). بەڵام ڕابەری ڕاپەڕینی[کورد] بە گومانەوە بە ڕۆژنامەی (اخبار اليوم) ی مسری ڕاگەیاند: "لەم هەشت ساڵەدا جگە لە بەڵێنی درۆ و دروشمی

(1) Pierre Gorce

وادیارە لە سەرەتای مانگی تەمووزەوە باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق گۆڕاوە. وەرگێڕ

بەتاڵ هیچم لە حکومەتی عێراق نەبینیوە."

ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦ لە ئەنجامی هەوڵە جیددییەکانی دکتۆر بەزاز کرا، ئێستاش تەنیا ڕێگاچارە بۆئەوەی دوو لایەن لەیەک نزیک ببنەوە ئەوەیە کە مەرجەکانی ڕێککەوتننامەکە جێبەجێ بکەن بۆئەوەی کەشوهەوای متمانەکردن بە یەکدی برەخسێت و پەیوەندییەکانی هەر دوولا باشتر بێت و لانیکەم ئاشتی بچەسپێت. هەروەها دەبێ یاسای ئیدارەی پارێزگاکان پەسەند بکرێت لە چوارچێوەی سیستمێکی بەرفراوانی خۆجێییدا، بەڵام پەسەندکردنی ئەم یاسایە ئەم مانگ بۆ ئەو مانگ دوا دەخرێت.

ڕێوشوێنەکانی هەڵبژاردنیش لە کانوونی دووەمی ١٩٦٧وە جێبەجێ نەکراوە بەهۆی کەموکوڕییە یاساییەکان. جگە لەوەش هەروەها کە لە تیلیگرامی ژمارە ١٠٥ی ٧ی شوباتی ١٩٦٧دا وەزارەتی دەرەوەم ئاگادار کردبووەوە، ڕێوشوێنەکانی هەڵبژاردن هیچ حیسابێکی بۆ دانیشتووانی غەیرە عەرەب نەکردووە و بە هیچ شێوەیەک لەگەڵ ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیراندا یەک ناگرێتەوە. هەروەها حکومەت تازە دەستیکردووە بە جێبەجێکردنی کۆمەڵێک لە مەرجەکانی ڕێککەوتننامەکە. بۆ نموونە بە گوێرەی ئامارە فەرمییەکان تا ئێستا ١٠١٩ کەس لەوانەی تێوەگلاون لە ڕاپەڕینی باکووردا ئازاد کراون. کورد دەڵێت ئەم ئامارە ڕاست نییە و جەخت دەکاتەوە کە تەنانەت پاش لێبوردنی گشتیی ٥ی حوزەیران، یانی ڕۆژی دەستپێکردنی شەڕی عەرەب- ئیسرائیل، هێشتا سەدان کورد لە بەندیخانەدان. هەروەها ئەو برگانەی ڕێککەوتننامەکە کە پەیوەندی بە مەسەلەی گەڕانەوەی مووچەخۆرە کوردەکان بۆ سەر کارەکانیان هەیە، جێبەجێ نەکراوە. بە گوێرەی ئامارێکی ئەم دواییەی وەزارەتی ناوخۆ ٣١٧ کەس لە ئیدارە جۆراوجۆرەکاندا دامەزراون. ئەم ئامارە ئەو ١١١ کوردە لە خۆ ناگرێت کە پێشتر لە کۆمپانیای نەوتی عێراق دەرکرابوون و ئێستا گەڕاونەتەوە سەر کارەکانیان.

هەرچەند وەزیری گەشەپێدانی پارێزگاکانی باکوور لە کابینە یەک لە دوای یەکەکانی عێراقدا بووە، بەڵام دەوڵەت زیاتر دروشمی داوە و بە کردەوە شتێکی ئەوتۆی نەکردووە و هیچ ئومیدێک نییە بارودۆخەکە باشتر بێت، چونکە دۆخی

دارایـی عێـراق بـاش نییـە.

لـە ڕووی سـەربازییەوە، هـەر دوولا ئێسـتا لـەو شـوێنانەن کـە لـە ٢٩ی حوزەیرانـی ١٩٦٦ەوە بەدەسـتیانەوە بـووە. بارزانـی هێڵـی پەیوەنـدی لەگـەڵ ئێرانـی بەدسـتەوەیە، پێشـمەرگەکان هێشتا چەکدارن و زۆربـەی ناوچـەی ژێـر دەسـەڵاتی هەڤاڵەکانـی بارزانـی لـە ژێـر دەسـەڵاتی ئیـدارەی بەغـدا نییـە. تەنیـا چەکـی قورسـی سـوپای عێـراق کـە پێشـمەرگە دەسـتی بـە سـەردا گرتـووە، ڕادەسـتی سـوپا کراوەتـەوە.

لـە لایـەن خۆیـەوە دەوڵەتـی بەغـدا هێزەکانـی (فرسـان صـلاح الديـن) (هەرکیـی[١] کـورد) ی هەڵنەوەشـاندووتەوە و هێزەکانـی لـە باکـوور کـەم نەکردووەتـەوە، هەرچەنـدە ژمارەیـەک لـە هێزەکانـی کـە لـە باکـوور بـوون نـاردووە بـۆ بـەرەی شـەڕی ئیسرائیـل. بـە گوێـرەی دوایـن زانیارییـەکان کـە کۆمکردووەوەتـەوە، هێزێکـی زۆر نێـردراوە بـۆ ناوچـە کوردنشـینەکان. لەگـەڵ ئەوەشـدا، هـەروەک پێشـتر بـە وەزارەتـی دەرەوەم ڕاگەیانـدووە، بارزانـی کەڵکـی لـە لاوازیـی عێـراق وەرنەگرتـووە بۆئـەوەی دەسـت بـە شـەڕ بکاتـەوە،[٢] بێگومـان هۆکارەکـەی ئەوەیـە کـە لـەوە ترسـاوە عەرەبـەکان تۆمەتبـاری بکـەن بـە خیانەتکـردن، چونکـە عەرەبـەکان دەڵێـن بارزانـی دەتوانێـت کوردسـتانی خـاوەن ئۆتۆنۆمـی بـکات بـە ئیسرائیلێکـی دیکـە. بارزانـی چەندجـار ڕایگەیانـدووە کـورد وەک موسـڵمان و هاووڵاتـی عێـراق، لایەنـی عەرەبـەکان دەگـرن لـە خەباتەکەیـان دژی زایۆنیـزم و ئەمپیریالیـزم.

تەنیـا پوانێکـی گرنـگ کـە دەسـەڵاتی ناوەنـدی داویـە بـە کـورد، ئەوەیـە ڕێگەیـداوە بـە هەڤاڵەکانـی بارزانـی ڕۆژنامـەی کـوردی - عەرەبـی (التاخـی) (برایەتـی) لـە بەغـدا بڵاوبکەنـەوە. ڕۆژنامەکـە بـە ئاشـکرا ڕەخنـە لـە دەسـەڵاتی ناوەنـدی دەگرێـت، بـەردەوام داوای دامەزراندنـی ڕژێمێکـی پەرلەمانتـاری دەکات، بۆیـە تیـراژی ڕۆژنامەکـە بـە خێرایـی

(١) هەرکـی بـەو کەسـانە دەوترێـت کـە لـە کاتـی شـەڕی سـەربەخۆیی جەزاییـر هـاوکاری حکومەتـی فەرەنسـایان دەکـرد، جاشـی جەزاییـر بـوون. پاش سـەربەخۆیی جەزاییـر، لـە سـاڵی ١٩٦٢ زۆرێـک لـە هەرکییـەکان لـە لایـەن خەڵـک و حکومەتـی جەزاییـرەوە کـوژران و زۆرێکیـان ئـاوارەی فەرەنسا بـوون. وەرگێـڕ

(٢) مەبەسـتی ئەوەیـە کـە عێـراق بەشـێک لـە هێزەکانـی نـاردووە بـۆ بـەرەی شـەڕی ئیسرائیـل، کەوابـوو لاواز بـووە. وەرگێـڕ

زیـادی کـردووە، هەرچەنـدە لایەنگـرە توندڕەوەکانـی ناسـیونالیزمی عـەرەب دژی ڕۆژنامەکـە پروپاگەنـدا دەکـەن. ڕۆژنامەکـە بـەردەوام داوا دەکات ڕێککەوتننامـەی ٢٩ی حوزەیـران بـە نیازپاکـی و بـە تـەواوی جێبەجـێ بکرێـت و دەڵێـت ئەمـە تەنیـا ڕێگایـە بـۆ بەدیهاتنـی یەکێتیـی نیشـتمانیی، ئەگـەر جێبەجـێ نەکرێـت عێـراق سـەقامگیری بەخـۆوە نابینێـت و ئابورییەکـەی گەشـە نـاکات.

ئـەم ئازادیـی ڕادەربڕینـە کـە تەنیـا بـە هەنـدێ لایـەن دراوە و نـەدراوە بـە هیـچ گروپ یـان حیزبێکـی دیکـە، تەنانـەت دوژمنـە کوردەکانـی مـەلا [مسـتەفا]ی لاواز کـردووە. پـاش تێکچوونـی ڕیزەکانـی پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان، بارزانـی بـە ئاشـکرا شـەڕ دەکات دژی جـەلال تاڵەبانـی، کـە پێشـتر فەرمانـدەی سـەربازیی و جێـگای متمانـەی خـۆی بـووە. هەرچەنـدە دوژمنایەتـی نێـوان ئـەم دووانـە ڕیشـەی عەشـایری کۆنـی هەیـە، بـەڵام پەیوەندیشـی هەیـە بـە لەیەکتێنەگەیشـتنی دوو نـەوە و جیـاوازی ئیدولۆژیـی نێوانیـان[١]. بەهـۆی ئـەم بابەتانـە، ئێسـتا بارزانـی و تاڵەبانـی بـە تـەواوی لەیـەک جیـا بوونەتـەوە.

تاڵەبانیـش ڕۆژنامـەی خـۆی هەیـە بـە نـاوی (الخبـات) (خەبـات بـە کـوردی) کـە تێیـدا دەڵێـت مـەلا [مسـتەفا] گەلـی کـورد بـەرەو نەهەماتـی پاڵپێوەدەنێـت، لـە ڕووی کۆمەڵایەتییـەوە دواکەوتـووە و لـە ئێسـتادا بـووە بە داردەسـتی ئیمپریالیـزم وەک چومبێ[٢].

ناکۆکـی ناوخـۆ کەندوکۆسـپیی سـەرەکییە بـۆ گەلـی کـورد، و ئـەو بـاڵ و لایەنـە جۆراوجۆرانـە کـە بـۆ گەیشـتن بـە دەسـەڵات لـە بەغـدا کار دەکـەن ناکۆکییەکەیـان هانـداوە. هـەرکام لـەم لایەنانـە کـە بۆچوونـی جیاوازیـان هەیـە بـۆ کێشـەی[کـورد]، دەسـەڵاتی کابینـە یـەک لـە دوای یەکەکانیـان لاواز کـردووە و بوونەتـە هـۆی ئـەوەی متمانـەی کـورد بـە حکومـەت ڕۆژ بـە ڕۆژ کەمـتر بێـت. بۆیـە ئەمـڕۆ بارزانـی، ژەنـەڕاڵ

(١) مەبەسـتی ئەوەیـە بارزانـی نوێنەرایەتیـی نـەوەی کـۆن دەکات و تاڵەبانـی نوێنەرایەتـی نـەوەی نوێ دەکات. مەبەسـتی لـە جیاوازی ئیدولۆژی ئەوەیـە کـە تاڵەبانی چەپـە و بارزانـی ڕاستە. وەرگێـر

(٢) موسـا چۆمبێ سیاسـەتمەدارێکی کۆماری دیموکراتیکی کۆنگـۆ لـە ئەفریقا بـوو کـە سـاڵی ١٩٦٠ تـا ١٩٦٣ بـە پشـتیوانی بلژیـک حکومەتێکـی جیاییخـوازی لـە کۆنگـۆ دامەزراند. لـە ١٩٦٤ بـوو بـە سـەرۆک وەزیرانـی کۆنگـۆ بـەڵام لـە ١٩٦٥ لەلایـەن سـەرۆک کۆمـاری کۆنگـۆوە لەسـەرکار لابـرا، و پاشـان لـە کۆنگـۆ ڕایکـرد. لـە ١٩٦٧ لەلایـەن کاربەدەسـتێکی دەزگای سـیخوڕی فەڕەنسـاوە لـە فڕۆکەیەکـدا گوازرایـەوە بـۆ جەزاییـر، لـە ١٩٦٩ لـە بلژیـک مـرد و هـەر لـەوێ نێـژرا. چەپـەکان و نەیارانـی کولونیالیـزم چۆمبـێ بـە خیانەتـکار و داردەسـتی ئیمپیریالیـزم لەقەڵـەم دەدەن. وەرگێـڕ

عـارف، سـەرەڕای هەمـوو کەموکوڕییەکانـی، بـە تەنیـا کەسـێک دەزانێـت کـە دەتوانێـت پشـتی پێببەسـتێت بـۆ چارەسـەرکردنی [کێشـەی کـورد]. سـەرۆک کۆمـار لـەم دۆخـەدا وزەی خـۆی بـە تـەواوی تەرخانکـردووە و ئەگـەر لـە دەسـەڵات نەمێنێـت، ئەگـەری ئـەوە هەیـە شـەڕ[لە نێـوان کـورد و حکومـەت] دەسـتپێبکاتەوە، کـە لـە بارودۆخـی دارایـی ئێسـتادا دەوڵەتـی عێـراق ناتوانێـت خەرجـی شـەڕەکە دابیـن بـکات. خەڵکـی عێـراق بـە گشـتی لـە خوێنڕژتـن دەترسـێت و پشـتیوانی لـە هەوڵەکانـی سـەرۆک کۆمـار دەکات بـۆ دۆزینـەوەی ڕێگاچارەیەکـی هەمیشـەیی بـۆ کێشـەی کـورد.

بەپێچەوانـەوە، هەنـدێ لـە کاربەدەسـتانی سـوپا ڕێککەوتننامـەی کـورد و عێـراق بـە تەسـلیمبوونی دەوڵەتـی عێـراق دەزانـن و سـەفەری ژەنـەڕاڵ عـارف بـۆ ڕوانـدوز بـە سـووکایەتییەکی قبوڵنەکـراو دەزانـن. ئەوانـەی بـە دەوروبـەری ژەنـەڕاڵ عوقەیلـی، وەزیری پێشـووی بەرگرییـەوەن دەڵێـن تەنیـا ڕێـگا بـۆ کۆتاییپێهاتـن بـە [کێشـەی کـورد] ڕێـگای زۆرە و دژی ئـەوەن کـە هیـچ چەشـنە مافێـک بـە کـورد بدرێـت. ئـەم گروپـە هەرچەنـدە دەسـەڵاتیان لـە بنکـە و بـارەگا سـەربازییەکانی باکـووردا نەمـاوە، بـەڵام لـە شەڕوشـۆیی خۆیـان نەکەوتـوون.

ئـەو ناسیونالیسـتە عەرەبانـە کـە ئێسـتا لـە دەسـەڵاتدان، بـە سـەر چەنـد گـروپ و لایەنێکـدا دابـەش دەبـن. بەشـێکیان کـە گوێڕایەڵـی سـەرۆک [جەمـال عەبدول] نـاسرن دژی ئـەوە نیـن کێشـەی کـورد چارەسـەر بکرێـت و مافەکانـی کـورد لـە چوارچێـوەی عێراقـدا بدرێـت. بـە پێچەوانـەوە، ناسیونالیسـتە توونـدڕەوەکان دەڵێـن داننـان بـە مافەکانـی کـورد، کـە نەتەوەیەکـی موسـڵمانن هەرچەنـدە زمـان و ڕەگەزیـان جیـاوازە، لەگـەڵ بیرۆکـەی ناسـیونالیزمی عەرەبـدا یـەک ناگرێتـەوە و هەڕەشـەیە بـۆ یەکێتیـی نەتـەوەی عـەرەب. ئەم لایەنانـە لـەوە دەترسـن ئەگـەر هەڵبژاردنێکـی ئـازاد بکرێـت و ڕژێمێکـی پەرلەمانتـاری دابمەزرێـت کـورد ببێـت بـە خـاوەن قورسـایی و لـە ئەنجامـدا ببێـت بـە هەڕەشـەیەکی گـەورە بـۆ عـەرەب لـە عێـراق.

بەعسـییەکان بـە تـەواوی دژی ئـەوەن دان بـە مافـی کـورددا بنرێـت، کۆمۆنیسـتەکان بـە پێویسـتی دەزانـن کێشـەی کـورد چارەسـەر بێـت و مافەکانـی شـیعەکان و کریسـتیانەکان بدرێـت، چونکـە ئەمـە تەنیـا کەرەسـتەیەکی ڕاستەقینەیە کـە دەتوانێـت

پێش لە باڵادەستیی عەرەبی سوننە بگرێت و لە ئەنجامدا ناسیونالیزمی عەرەب لە چوارچێوەی وڵاتی عێراقدا نەچێتە دەرەوە. جگە لە قۆناخێکی کورت کە تێیدا سۆڤیەت سیاسەتێکی دیکەی بووە، حزبی شیوعی عێراق تەنیا لایەنێک بووە کە داکۆکی لە دۆزی کورد کردووە.

بەلەبەرچاوگرتنی ئەوەی بارزانی لە کابینەی تاهیر یەحیا ڕازی نییە و بە نوێنەری سەرجەم خەڵکی عێراقی نازانێت، ئێستا لایەنی بارزانی و دەوڵەتی عێراق بە حەزەرەوە هەڵسوکەوت دەکەن. هەڤاڵەکانی مەلا[مستەفا] تا ئێستا بە قەد هەڤاڵەکانی تاڵەبانیدا دانیان بە خۆیاندا گرتووە. ئەگەر سوپا بە قازانجی هەڤاڵەکانی تاڵەبانی کە هاوکارییان دەکات، دەستێوەردان بکات، بارودۆخەکە بە خێرایی دەشڵەقێت و دەبێتە هۆی ئەوەی کاربەدەستانی عێراق داوای یارمەتی لە مسر و وڵاتانی دیکەی پێشکەوتنخوازی عەرەب بکەن و ئێران هانبدرێت دەستبکاتەوە بە یارمەتیدان و پاڵپشتیکردنی برا ئارییەکانی[1].

---

(١) مەبەستی ئەوەیە کە کورد و فارس لە ڕەگەزی ئارین. شای ئێران چەند جار وتبووی کوردی عێراق ئارییین و ئەرکی ئێمەیە یارمەتیان بدەین، هەرچەند کە لە ئاداری ١٩٧٥ ئەمانەی لە بیرچووەوە. وەرگێڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

۱۷ی ئەیلوولی ۱۹٦۷

بابەت: دیداری سەرۆک وەزیرانی عێراق لەگەڵ بارزانی

بە وتەی ڕۆژنامەکان، سەرۆک وەزیرانی عێراق بەمزوانە سەردانی مسر دەکات و لەگەڵ سەرۆک ناسر دیدار و گفتوگۆ دەکات و هەوڵ دەدات پشتیوانیی ناسر بەدەستبهێنێت بۆ هەوڵەکانی [حکومەتی عێراق بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد]. لەم پەیوەندییەدا سەرۆک وەزیران لەگەڵ ژمارەیەک لە وەزیرەکانیدا سەردانی باکووری کردووە بۆ چاوپێکەوتن لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی. ئەم چاوپێکەوتنە لە ١٥ی ئەیلوول لە گوندی گەلاڵە[1]، کە لە ناوچەی ژێر دەسەڵاتی بارزانیدایە، کراوە. بارزانی ڕازینەبووە هەڤاڵە جێگە متمانەکانی بەشدار بن لە حکومەتەکەی تاهیر یەحیادا و ڕۆژ بە ڕۆژ ناڕەزایەتی زیاتر دەردەبڕێت کە ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ۱۹٦٦ جێبەجێ نەکراوە. بارزانی لەڕێگای نوێنەرەکانییەوە کاربەدەستانی بەغدای ئاگادار کردووەتەوە کە ناوەڕاستی مانگی ئەیلوول دوا وادەیە، ئەگەر حکومەت نەیەوێت کێشەی باکوور چارەسەر بکات، ئەو کارە دەکات کە پێویستە.

لەگەڵ ئەوەشدا بارزانی لێدوانی سازگارانەی داوە، بە ئاژانسی زانیاریی عێراقی ڕاگەیاندووە پشتیوانی لە هەوڵەکانی سەرۆک وەزیران دەکات بۆ خزمەتکردن بە سەرجەم خەڵکی عێراق و جەختی کردووەتەوە کە بەپێچەوانەی دەنگۆی لایەنە ناپاکەکان، ناوچەی باکوور بەتەواوی ئارامە. بارزانی هەروەها وتوویەتی ئێمە متمانەمان بە سیاسەتی دەوڵەتی ئێستای عێراق هەیە بۆ پێشخستنی ناوچەکەمان و سەرجەم ناوچەکانی عێراق، بۆیە بە ئەرکی خۆمانی دەزانین هاوکاریی دەوڵەت بکەین بۆئەوەی وڵاتەکەمان بنیادبنێینەوە و پێشیبخەین.

لە لایەن خۆیەوە، تاهیر یەحیا بە دەستی بەتاڵ نەچووە بۆ لای بارزانی: دەوڵەت

(1) Fuhya Kelala

بڕیاریداوە دوو ملیۆن دینار بۆ گەشەی باکوور تەرخان بکات. بە قازانجی حکومەتە ئەم ناوچەیە سەقامگیر بێت، چونکە هاوسەنگیی هێز تێکچووە، لەبەرئەوەی ژمارەیەکی زۆر لە سەربازانی عێراق ئێستا لە ئوردنن.[١]

ئایا جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦ دەستپێدەکاتەوە؟ ئایا تاهیر یەحیا بارزانیی دڵنیا کردووەتەوە کە لە کۆتاییدا ڕێککەوتنەکە جێبەجێ دەبێت؟ هێشتا زۆر زووە وەڵامی ئەم پرسیارانە بدەینەوە. بەهەرحاڵ تەنانەت ئەگەر ئەمە سیناریۆیەکی کەم تا زۆر درۆزنانەش نەبێت، هەڵوێستی تاکەکەسیی سەرۆک وەزیران پاش دیدارەکەی لەگەڵ بارزانی دیاری دەبێت. دکتۆر بەزاز بە دڵنیاییەوە چەند هەفتە پاش بڵاوبوونەوەی ڕێککەوتننامەکە بەهۆی گوشاری سوپا دەستی لەکارکێشایەوە. بەهەرحاڵ بەزاز کەسایەتیەکی مەدەنی بوو، بەڵام تاهیر یەحیا ژەنەڕاڵە، هەرچەندە هێرشی زۆری دەکرێتەسەر، لەلایەن سوپاوە پشتیوانی لێدەکرێت.

گۆغس

(١) مەبەستی ئەوەیە ناردراون بۆ بەرەی شەڕ لەگەڵ ئیسرائیل. وەرگێر

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٨ی ئەیلوولی ١٩٦٧

ئاماژە بە: تیلیگرامی ژمارە ١٢٥٩ [١]

بابەت: شۆڕشی کورد داوا لە حکومەتی عێراق دەکات کۆتایی بە قسە و لێدوان بهێنێت

ڕۆژنامەی التاخی کە زمانحاڵی کوردە و بە زمانی عەرەبی دەردەچێت و سەرنووسەرەکەی جێگای متمانەی بارزانییە[٢]، ڕۆژێک پاش دیداری ڕابەری کورد و سەرۆک وەزیرانی عێراق، لە لاپەڕەی یەکەمی ڕۆژنامەکەیدا دەقی تەواوی ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦ی بڵاو کردەوە، بێ ئەوەی هیچ بیروبۆچوونێک دەرببڕێت. ئامانج لە بڵاوکردنەوەی ڕێککەوتننامەکە ئەوەیە کە ڕابەرانی کورد دەیانەوێت بڵێن سەرجەم مەرجەکانی ڕێککەوتنەکە دەبێ جێبەجێ بکرێت.

بڵاوکردنەوەی ڕێککەوتننامەکە لە چوارچێوەی هەمان وتاردایە کە لە ژمارە ١٧ی ڕۆژنامەکە بڵاو بووەوە کە تێیدا نووسرابوو: "ئەم دیدارەی [بارزانی و تاهیر یەحیا] دەبێ جیاواز بێت لەو دیدارانەی پێشتر بەڕێوەچووە. ئیدی قسە و لێدوان بەسە، دەبێ کار بکرێت. ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیران دەبێ جێبەجێ بکرێت، چونکە کێشەی کورد لە ماوەی ١٥ مانگی ڕابردوودا چارەسەر نەکراوە."

گۆغس

---

(١) مەبەستی بەڵگەنامەی پێشووە. وەرگێڕ

(٢) ئەوکاتە صالح الیوسفی سەرنووسەری ڕۆژنامەی التاخی بووە. وەرگێڕ

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە بەغـدا لـە تیلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ٢٠ی ئەیلـوول، ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "ڕۆژنامـەکان بڵاویـان کـردەوە ئیحسـان شـێرزاد کـە کـوردە، بەربژێـر کـراوە بـۆ پۆسـتی وەزیـری شـارەوانی و کاروبـاری گشـتی کـە تـا ئێسـتا عەبدولفەتـاح ئەلشـاڵی، وەزیـری گەشـەپێدانی باکـوور بـە وەکالـەت ئـەم پۆسـتەی وەرگرتـووە. ئیحسـان شـێرزاد کـە لـە کابینـەی ١٠ی ئایـاری سـاڵی ڕابـردووی سـەرۆک عارف وەزیـر بـووە، دوابـەدوای دیـداری بارزانـی و تاهیـر یەحیـا لـەم پۆسـتە دانـراوە، چونکـە تـا ڕادەیـەک جێـگای متمانـەی ڕابـەری کـوردە، بەپێچەوانـەی دوو کوردەکـەی دیکـە یانـی وەزیـری داد و وەزیـری گەشـەپێدانی باکـوور. "

لە پییێغ گۆغس، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٣ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٧

بۆ زانیاریی: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەڕێز سەنلێژە، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەڕێز گۆشێ، نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقیای[وەزارەتی دەرەوە]، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری ئابووری، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، بۆن، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، دیمەشق، عەمان، جەددە، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب، کوێت.

بابەت: هەنگاوەکانی حکومەتی عێراق بۆ جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیران

وەک پێشتر ئاماژەم پێکردبوو حکومەتی [عێراق]هەندێ هەنگاوی هەڵگرتووە بۆ[جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦] کە کەم تا زۆر بووەتە جێگای ڕەزامەندی مەلا مستەفا بارزانی، لەوانە: تەرخانکردنی دوو ملیون دینار بۆ گەشەپێدانی باکوور و دانانی بەڕێز ئیحسان شێرزاد [بۆ پۆستی وەزاری] کە جێگای متمانەی ڕابەری کوردە. لە هەمان چوارچێودا، حکومەت ئەمدوایانە کۆمەڵێک هەنگاوی دیکەی هەڵگرتووە: پێکهێنانی کۆمیسیۆنێکی سەربازیی تێکەڵ کە لە سێ ئەفسەری عێراق پێکدێت و لە لایەن فەرماندەی گشتیی ناوچەی مووسڵ هەڵدەبژێردرێن، بۆ چارەسەرکردنی گیروگرفتەکانی پەیوەندیدار بە خزمەتە گشتییەکان و واژووکردنی ڕێکەوتن لەگەڵ [کۆمپانیای] ئیتالکونسوڵت بە مەبەستی دانانی پلانێک بۆ گەشەپێدانی باکوور و دانانی کۆمیسیۆنێکی باڵا بۆ خەرجکردنی ملیونێک دینار بۆ ئەوانەی بوونەتە قوربانیی شەڕ.

هەروەها ڕۆژنامەکان بڵاویان کردەوە کە ژەنەڕاڵ تاهیر یەحیا هەندێ کوردی دیکە، لەوانە ژەنەڕاڵ فواد عارف، جێگری پێشووی سەرۆک وەزیران، دێنێتە ناو کابینەکەی.

ئەم بڕیارانە نیشان دەدات کە [ڕێککەوتننامەی کورد و حکومەت] بە تەواوی نەفەوتاوە.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٧ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٧

بابەت: بارزانی داوای کۆمەڵێک شتی نوێ لە حکومەتی عێراق دەکات

دوێنی بەرپرسی کاروباری [عێراق] لە باڵوێزخانەی عەرەبستانی سعودی سەردانی کردم، پێیوتم پەیوەندییەکانی نێوان بارزانی و حکومەت هێشتا بە تەواوی ڕوون نییە و دانوستانی نهێنی لە نێوان ڕابەری کورد و سەرۆک وەزیران بەردەوامە. بارزانی بە چەککردنی هێزەکانی ڕازینەبووە و پێداگری کردووە یەکێ لە هەڤاڵەکانی ببێت بە وەزیری یەکێ لە وەزارەتە گرنگەکان (وەزارەتی دەرەوە، داد، ناوخۆ، بەرگری، ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن) و داوای کردووە دەسەڵاتی سوپا لە ناو حکومەت کەم بێتەوە و ئامادەکاری بۆ هەڵبژاردن بکرێت.

لە لایەن خۆیانەوە، شیوعییەکان پێیانوایە کاربەدەستانی عێراق لەو کەشوهەوا دەروونییە نیگەرانن کە بەسەر باکووردا زاڵە. بەرپرسی کاروباری [عێراق] لە باڵوێزخانەی چیکسلۆڤاکیا ئەمەی بۆ پشتڕاستکردمەوە. بەهەرحاڵ ڕوونە کە لە پانزە ڕۆژی ڕابردوودا وەزیری بەرگری، سەرۆک ئەرکانی سوپا و جیگرەکەی بەردەوام هاتوچۆی ناوچەی باکووریان کردووە.

بە وتەی هەندێ سەرچاوەی دیکە، سەرۆک وەزیران زۆر پێیخۆشە ڕێککەوتننامەی[٢٩ی حوزەیران] جێبەجێ بکات و لەم پەیوەندییەدا کۆمەڵێک پوانی گرنگی بە کورد داوە بۆ جێبەجێکردنی کەم تا زۆری ئەو شتانەی بارزانی داوای دەکات.

گۆغس

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٥ی تشرینی دووەمی ١٩٦٧

بابەت: مەلا مستەفا بارزانی داواکارییەک پێشکەش بە سەرۆک کۆماری فەڕەنسا دەکات

ساڵح یوسفی[١]، کەسایەتی خەباتکاری ناسراوی کورد، بەڕێوەبەری پێشووی ئیزگەی رادیۆی [دەنگی]کوردستانی ئازاد و سەرنووسەری ڕۆژنامەی عەرەبی- کوردی التاخی کە لە بەغدا چاپ و بڵاودەبێتەوە، نامەیەکی بە ڕاوێژکاری باڵوێزخانەکەمان داوە کە مەلا مستەفا بۆ سەرۆک کۆماری فەڕەنسا نووسیویەتی. یوسفی هەروەها داوای کردبوو لەگەڵ خۆم گفتوگۆ بکات.

بەمزوانە فۆتوکۆپی نامەکەی[بارزانی] و دەقە وەرگێڕاوەکەی بە ڕێگای جانتای [دیپلوماتیک][٢] بۆتان دەنێرم.

[لە نامەکەدا] ڕابەری ڕاپەڕینی کورد بە توندترین شێوە هێرشی کردووەتە سەر دەوڵەتی عێراق، تۆمەتباری کردووە کە ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦ جێبەجێ ناکات و بەرپرسیارێتی دەستپێکردنەوەی شەڕی خستووەتە ئەستۆی حکومەت و جەختی کردووەتەوە ئەگەر شەڕ دەسپێبکاتەوە دیسان داکۆکی لە خۆی دەکات. مەلا مستەفا داوای لە ژنەڕاڵ دوگول کردووە گوشار بخاتە سەر دەوڵەتی بەغدا کێشەکە بە باشترین شێوە چارەسەر بکات و جەختی کردووەتەوە کە ئەم کێشەیە دەبێتە هەڕەشە بۆ ئاشتی و سەقامگیریی ڕۆژهەڵاتیی ناوەڕاست.

(١) ساڵح یوسفی کە زیاتر بە سەیدا ساڵح یوسفی ناسراوە لە ساڵی ١٩١٨ لە بامەڕنی لە ناوچەی بادینان لەدایک بووە، لە دامەزرێنەرانی حیزبی هیوا و پارتی دیموکراتی کوردستان بووە. ساڵی ١٩٧٠ بووە بە وەزیر لە کابینەی حکومەتی عێراق. پاش نسکۆی شۆڕشی ئەیلوول لە بەغداد نیشتەجێ بووە. لە ساڵی ١٩٨١ لە بەغداد نامەیەکی بومبڕێژکراوی بۆ ناردراوە، پێیدا تەقیوەتەوە و شەهیدی کردووە. وەرگێڕ

(٢) جانتای دیپلوماتیک ئەو بەڵگەنامە و کەرەستانەیە کە باڵوێزخانەکان لە جانتایەکدا بە فڕۆکە دەینێرن بۆ وڵاتەکەیان. وەرگێڕ

ڕۆژی ١٤ی تشرینی دووەم پێشوازیم لە بەڕێز ساڵح یوسفی کرد بۆئەوەی دڵنیای بکەمەوە کە ناوەرۆکی پەیامەکەی بارزانی بۆ وەزارەتی دەرەوە دەنێرم، بەڵام ڕێوشوێنەکانی کاری من لەگەڵ حکومەتی عێراق و هەروەها حکومەتی فەڕەنسا ڕێگەم پێنادات بە شێوەی فەرمی نامەیەک دەربارەی کاروباری ناوخۆی ئەو وڵاتەی کاری تێدا دەکەم، بۆ دەوڵەتی خۆم بنێرم. ئەسڵی نامەکەم گەڕاندەوە بۆ بە بەڕێز ساڵح یوسفی و پرسیارم لێکرد ئایا نامەی هاوشێوە نێردراوە بۆ کەسایەتییەکانی دیکە. لە وەڵامدا وتی بەڵێ بۆ سەرۆکی حکومەتی هیند و یەکێتی سۆڤیەتیش نێردراوە.

ڕوونە ئامانجی ڕابەری کورد لە نووسینی ئەم نامانە ئەوەیە کە بیروڕای گشتیی کۆمەڵگای نێونەتەوەیی ئاگادار بکاتەوە کە لە ئەدای حکومەتی عێراق ڕازی نییە، ئەگەر بێت و شەڕ دەستپێبکاتەوە سووچی ئەو نییە.

بە گوێرەی ئەو شیکردنەوەیە کە یوسفی دەربارەی بارودۆخەکە باسی کرد، بارزانی پێیوایە بەزاز بەهۆی نیازپاکی دەوڵەتی بەغدا [لەگەڵ کورد] ڕێکنەکەوتووە، بەڵکوو بەپێچەوانەوە بەهۆی شکستی سوپای عەرەب لە ڕواندوز بووە.[1] بارزانی پێیوایە ئێستا سەرۆک وەزیران دەیەوێت کێشەی کورد چارەسەر بکات، بەڵام سەرجەم وەزیرەکانی حکومەت بە گوێی ناکەن و سەرۆک عارفیش نایەوێت دژی هەندێ لە ژەنەڕاڵەکان بجووڵێتەوە کە دەیانەوێت شەڕ دەستپێبکاتەوە بۆئەوەی بارودۆخی نائاسایی لە وڵاتی عێراق بچەسپێت و هەڵبژاردن دوا بکەوێت و دیموکراسی نەچەسپێت.

گۆغس

(١) مەبەستی شەڕی هەندرێنە. وەرگێر

وەزارەتی دەرەوەی فەڕەنسا

بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری سیاسی

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیک

بۆ: نووسینگەی وەزیر

پاریس

١١ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٧

بابەت: نامەی ڕابەری کورد، بارزانی، بۆ سەرۆک کۆماری فەڕەنسا

بەشانازییەوە دەقی وەرگێڕدراوی نامەیەکی مستەفا بارزانی بۆ سەرۆک کۆمارتان بۆ دەنێرین. سەرۆکی کورد لە نامەکەدا ئاماژەی بە بارودۆخی نالەباری باکووری عێراقی کردووە کە دەسەڵاتدارانی عێراق دروستیانکردووە، بەهۆی ئەوەی ڕێککەوتننامەکەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦ کە دکتۆر بەزاز واژووی کردووە، جێبەجێ ناکەن. بارزانی لەوە نیگەرانە کە شەڕی براکوژی هەڵبگیرسێتەوە و دەیەوێت پێمانبڵێت ئەگەر شەر هەڵگیرسایەوە سوچی ئەو نییە. بارزانی داوا لە سەرۆک کۆمار دەکات گوشار بخاتە سەر دەوڵەتی عێراق بۆئەوەی کێشەکە بە شێوەیەکی دادپەروەرانە چارەسەر بکات و دان بە مافەکانی گەلی کورددا بنێت.

نامەکە لەلایەن نوێنەرێکی[بارزانییەوە] تەسلیم بە باڵوێزخانەکەمان [لە بەغدا] کراوە، چونکە نەیویستوە نامەکە بە شێوەی فەرمی بنێرێت و ئەسڵی نامەکەی تەسلیم بە باڵوێزەکەمان نەکردووە[1].

(١) باڵوێزی فەڕەنسا لە بەغداد لە تیلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ٢١ی تشرینی دووەمی ١٩٦٧ ئاماژەی بەوە کردووە: "فۆتۆکۆپیی دەقە وەرگێڕدراوەکەی نامەکەی مەلا بارزانیتان بۆ دەنێرم کە نوێنەرێکی تەسلیمی ئێمەی کردووە. سوپاستان دەکەم وەڵام بدەنەوە ئایا دەبێ ڕێبەری کورد ئاگادار بکەمەوە کە کاربەدەستانی فەڕەنسا گرنگی بە بارودۆخی باکوری عێراق دەدەن و پشتیوانی دەکەن لەوەی کە کێشەکە بە شێوەیەکی دادپەروەرانە چارەسەر بکرێت؟."وەرگێڕ

دەقی نامەکەی بارزانی:

زۆر بەڕێز جەنابی شاغل دیگۆڵ، سەرۆک کۆماری فەڕەنسا

سڵاو و ڕێز، دوعای خێرتان بۆ دەکەم.

لە ڕێگەی ئەم نامەیەوە دەمانەوێت سەرنجی جەنابتان بەرەو لای بارودۆخی مەترسیداری عێراق بەگشتی و هەرێمی کوردستان بەتایبەتی ڕابکێشین کە بەهۆی ئەوە دروست بووە کە دەوڵەتی عێراق ئەو بڕگانە جێبەجێ ناکات کە لە ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦دا بەڵێنی جێبەجێکردنیدابوو. ئەم ڕێککەوتننامەیە بۆ بەدیهێنانی ئاشتی لە عێراق لەنێوان ئێمە و عێراقدا واژوو کرا.

سیاسەتی دەوڵەتی عێراق ئەوەیە شۆڕشی کورد لەناو ببات و هێرش بکاتە سەر ئاسایش و مافەکانی گەلی کورد، و هانی خایین و خراپکارەکانی دوژمن بە گەلەکەمان دەدات بۆ تێکدانی سەقامگیری ناوچەکەمان و خوڵقاندنی کەشوهەوای بێسەروبەری. هەروەها بۆئەوەی ئازادی و ئاسایشی هاووڵاتییەکانمان لە سەرانسەری عێراق تێکبدەن و تیرۆر و توندوتیژی پەرەپێبدەن و ترس و دڵەڕاوکێ لەناو خەڵک دروست بکەن و دووبەرەکی لەنێوان عەرەب و کورد بنێنەوە. بە واتەیەکی دیکە دەیانەوێت کەشوهەوایەک دروست بکەن کە دووربێت لە ئاسایش، ئاشتی، سەقامگیریی و کێشەی کورد بە شێوەی ئاشتیخوازانە چارەسەر نەکەن.

ئێمە هەوڵمان داوە و ئێستاش هەر هەوڵ دەدەین بۆئەوەی تا ئەو شوێنەی پێمان دەکرێت لە وتووێژەکاندا بە هەموو شێوەیەک لەگەڵ دەوڵەتی ناوەندیی هاوکاری بکەین بۆئەوەی ڕێگەچارەیەکی دادپەروەرانە بۆ کێشەکەمان بدۆزینەوە، بەڵام هەموو هێماکان نیشان دەدات کە کاربەدەستانی دەوڵەتی عێراق نایانەوێت بە نیازپاکی و جددییەتەوە مەرجەکانی ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیران جێبەجێ بکەن و گەلەکەمان لەوە بێهیوا بووە کە دەسەڵاتدارانی بەغدا بەڵێنەکانیان جێبەجێ بکەن.

ئەم بارودۆخە نالەبارە مەترسی ئەوەی لێ دەکەوێتەوە شەڕی براکوژی لە عێراق دەست پێبکاتەوە و نەهەماتییەکانی گەلی کورد لە شەش ساڵی ڕابردوودا دووپات بێتەوە. شۆڕشی کورد شێلگیرانە تا ئەو شوێنەی لە دەستیدێت کار دەکات بۆئەوەی شەڕ هەڵنەگیرسێت و کێشەی کورد بە شێوەی ئاشتیخوازانە چارەسەر بێت، بەڵام لە ڕوانگەی ئێمەوە بەرپرسیارێتی

ئەم مەسەلەیە لە ئەستۆی حکومەتی ناوەندییە، چونکە خاوەن دەسەڵاتە بۆ چارەسەرکرنی کێشەکانی وڵات.

لەم ڕاستییانە ئاگادارتان دەکەینەوە، بۆئەوەی بزانن هەڵوێستی ئێمە چۆنە و لە گرنگی و هەستیاربوونی بارودۆخەکە تێبگەن و ئەوپەڕی هەوڵی خۆتان بدەن بۆئەوەی بە هەر شێوەیەک لە دەستتان دێت گوشار بخەنە سەر دەوڵەتی عێراق ڕێگەی وتووێژ بگرێتەبەر بۆئەوەی کێشەی کورد بە شێوەی ئاشتیخوازانە چارەسەر بێت و شەڕ و دەمارگرژیی دەست پێنەکاتەوە. ئەگەر بارودۆخەکە بەرەو خراپی بچێت نەهامەتی وماڵوێرانی و کۆمەڵێک ئەنجامی زۆر جددی بەدواوە دەبێت کە بەدڵنیاییەوە دەبێت بە هەڕەشە و مەترسی بۆ ئاشتی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، چونکە کێشەی کورد یەکێ لە کێشە سەرەکییەکانی ناوچەکەیە.

شۆڕشی کورد زۆربەی ئەرکەکانی خۆی بەگوێرەی ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیران جێبەجێ کردووە، کەوابوو خۆی لە بەرانبەر ئەو ئاکام و ئەنجامە جددییانە بە بەرپرسیار نازانێت کە بەهۆی جێبەجێنەکردنی ئەرک و بەڵێنەکانی دەوڵەتی ناوەندیی عێراق دروست دەبێت.

گەلی کورد لە ماوەی شەش ساڵی ڕابردوودا لەگەڵ کارەسات و نەهامەتییەکانی شەڕ ڕووبەڕووبووەتەوە و وڵاتەکەی کاول بووە، تەنیا بەهۆی ئەوەی داوای کردووە ڕێز لە مافە نەتەوەیی و مرۆڤییەکانی لە چوارچێوەی کۆماری عێراقدا بگیردرێت.

گەلی کورد چاوەڕوانی ئەوە دەکات کە جەنابت و دەوڵەتە خاوەنشکۆکەتان و سەرجەم وڵاتە زلهێزەکان کە خۆیان لە بەرانبەر بەدیهاتنی ئاشتی و خێر لە جیهان بە بەرپرسیار دەزانن، یارمەتیدەربن بۆئەوەی ئاشتی و سەقامگیری و ئارامی لە عێراق دەستەبەر بێت.

لەم بارودۆخە تایبەتەدا چاوەڕوانی زیاتر لە ئێوە دەکرێت، لەبەرئەوەی ئێستا هەوڵی زۆر لە ئارادایە بۆ دۆزینەوەی ڕێگەچارەی ئاشتیخوازانە بۆ کێشەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و بەدیهاتنی ئاشتییەکی درێژخایەن لەم ناوچەیە.

لە کۆتاییدا ئەوپەڕی ڕێزمان قەبووڵ بفەرموون

موخلیستان، مستەفا بارزانی

٢٧ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٧

لە پییێغ گۆغس، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

نهێنی

١٢ی کانونی یەکەمی ١٩٦٧

بابەت: هەڵوێستێکی ناشازی کورد لە هەمبەر فەڕەنسا

پێشتر وەزارەتی دەرەوەم ئاگادار کردووەوە کە ڕۆژنامەکانی بەغدا چی کاردانەوەیەکیان بووە لە هەمبەر ڕێکەوتنی ERAP-INOC [1]. ئاماژەم بەوە کرد کە تەنیا یەک ڕۆژنامە لە ڕێککەوتنەکە ناڕازی بووە، ئەویش ڕۆژنامەی کوردی - عەرەبی التاخی (برایەتی)یە کە سەرنووسەرەکەی ساڵح یوسفی، بەرپرسی پێشووی ئیزگەی ڕادیۆی (دەنگی کوردستان)ە. التاخی ڕۆژی ٢٦ی تشرینی دووەم، وتارێکی ژەهراوی لە ژێر ناوی (نەوتی عێراق لە نێوان دەرهێنانی ڕاستەوخۆ و ڕێککەوتنە باجدەرانەکان)دا بڵاو کردەوە کە تێیدا ڕەخنەی لە ڕێکەوتنی ٢٦ی تشرینی دووەم گرت و وتی گومانی هەیە لە نیازپاکی کۆمپانیا فەڕانسییەکە. نووسەری وتارەکە سەرەتا وتوویەتی بەداخەوە ڕێککەوتنەکە لە لایەک نیشانی بیروڕای گشتی یان لانیکەم پسپۆران یان مامۆستایانی زانکۆ و لەلایەکی دیکەوە نیشانی گروپە ئەتنیکی و سیاسییە جۆراوجۆرەکان نەدراوە.

ئەم هەڵوێستەی ڕۆژنامەیەک کە زمانحاڵی مەلا [مستەفا] بارزانییە و تا ئێستا زانیاری و بۆچوونی زۆری بە لایەنگری لە فەڕەنسا بڵاو کردووەتەوە، جێگای پرسیارە. ڕۆژنامەکە ڕۆژ بە ڕۆژ کەمتر هەواڵ دەربارەی پەیوەندیەکانی عێراق- فەڕەنسا و ناوخۆی فەڕەنسا بڵاو دەکاتەوە. التاخی تەنیا ڕۆژنامەیەکە کە هیچ بۆچوونێکی

(١) مەبەستی ڕێککەوتنێک بووە کە کۆمپانیای لێکۆڵینەوە و چالاکییەکانی نەوتی فەڕەنسا لەگەڵ کۆمپانیای نیشتمانی نەوتی عێراق واژووی کردووە بۆ ئەوەی ئەو کۆمپانیا فەرەنسییە دەستبکات بە دۆزینەوە و دەرهێنانی نەوت لە عێراق. وەرگێڕ

دەربارەی کۆنفرانسە ڕۆژنامەوانییەکەی ئەمدواییەی سەرۆک کۆماری[فەڕەنسا] بلاو نەکردووەتەوە.

گەرموگوڕتربوونی پەیوەندییەکانمان لەگەڵ جیهانی عەرەب مەترسی ئەوەی هەیە کە هەستی هاوخەمی و دۆستایەتی کەمینە غەیرە عەرەبەکان بۆ ئێمە کەم بێتەوە، ئەمەش پاساوی ڕاستەقینەی خۆی هەیە، هەرچەندە دەرکیشی پێنەکرێت. کورد و ڕۆژنامەکەیان کۆمەڵێک پاساوی دیکەشیان هەیە.

وەزارەتی دەرەوە ئاگاداری دیدارەکەی من و سەرنووسەری التاخی یە (کە لە تیلیگرامی ١٥ی تشرینی دووەمی ١٩٦٧دا باسم کردووە). بەڕێز ساڵح یوسفی هەڵوێستی منی پێناخۆش بوو و لە خۆشمی نەشاردەوە. هۆکاری ئەو هەڵوێستەی من وتووێژە گرنگەکانی ئێمە و حکومەتی عێراقە. ئەم هەڵوێستەی نووسەری وتارەکەی التاخی لەوەوە سەرچاوە دەگرێت[١].

گەرموگوڕتربوونی پەیوەندییەکانمان لەگەڵ عێراق ناڕاستەخۆ دەبێتە هۆی بەهێزتربوونی ڕژێمی ئێستا. لەوانەیە فەڕەنسا بتوانێت بە شێوازی ڕاستەوخۆتر، ڕۆڵێکی گرنگ بگێڕێت لە بەهێزتربوونی سوپای عێراق. کورد، کە بە تەواوی ئاگاداریشن، ئەم مەسەلەیە بەپێچەوانەی بەرژەوەندییەکانی خۆیان نازانن.

لە کۆتاییدا، هاوکارە عەرەبەکانم دڵنیایان کردمەوە کە ڕاپەڕینی کورد، بە دەستی ئەنقەست یان پێچەوانەکەی، لە ژێر کاریگەریی هێزە بیانییەکاندایە: یەکێتی سۆڤیەت، ئینگلیز و ئێران کە بە گوێرەی بەرژەوەندی نیشتمانی خۆیان کار دەکەن.

ئەگەر بارودۆخی هەستیاری ئێستای باکوور ئاڵۆزتر بێت، لەوانەیە حکومەتی بەغدا سیاسەتی خۆی بگۆڕێت، ئەمەش بە قازانجی ئێمە نییە.

---

(١) مەبەستی ئەوەیە کە باڵوێز وەڵامی نەرێنی بە داواکارییەکەی بارزانی داوەتەوە (کە لە بەڵگەنامەی پێشوودا باس کراوە)، بۆیە ڕۆژنامەی التاخی دژی ڕێککەوتنی کۆمپانیای نەوتی فەڕەنسا و عێراق وەستاوە. باڵوێز لەبەر ئەوە داواکارییەکەی بارزانی ڕەت کردوەتەوە کە وتووێژەکانی فەڕەنسا و عێراق تێکنەچێت. وەرگێڕ

وەزارەتی سوپا

بەشی تۆماریی دەرەکی و دژە سیخوڕی

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، سەرۆک وەزیران، کابینەی وەزارەتی سوپا، بەشی نەوت و بەنزینی وەزارەتی پیشەسازی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە

زۆر نهێنی

٦ی کانوونی دووەمی ١٩٦٨

بابەت: ناکۆکیی سەرۆک کۆمار و سەرۆک وەزیرانی عێراق لەسەر کێشەی کورد

١- بە فەرمانی تاهیر یەحیا، پێش لە هاتوچۆی هەندێ لە هەڤاڵەکانی [جەلال] تاڵەبانی لە سلێمانی بۆ کەرکووک گیراوە، بۆئەوەی تۆزێک بارزانی ڕازی بکات. وەزیری دەرەوە (ئیسماعیل خێروڵڵا)[1]، وەزیری بەرگری (شاکر مەحمود شوکری)[2] و وەزیری نەوت (عەبدولستار عەلی ئەلحوسەینی)[3] ڕەخنەیان لەم کارەی سەرۆک وەزیران گرتووە.

سەرۆک عارف پێیوایە ڕازیکردنی کورد، بارزانی شێلگیرتر دەکات، بۆیە هێزی سەربازی جووڵاندووە بۆئەوەی پلانەکەی تاهیر یەحیا تێکبدات، بەڵام تاهیر یەحیا واز لە هەوڵەکانی ناهێنێت بۆ ڕازیکردنی بارزانی و کۆتاییپێهێنان بە قەیرانی کورد.

٢- کەسایەتییەکی کورد [٤]کە نزیکە لە دەوڵەتی عێراق لەلایەن خۆیەوە ڕایگەیاند ئەگەر دەوڵەتی عێراق سەرجەم داواکارییەکانی بارزانی جێبەجێ نەکات، بەتایبەت دەرکردنی هێزەکانی تاڵەبانی لە کوردستان، دوو وەزیرە کوردەکە، ئیحسان شێرزاد (وەزیری کاروباری خۆجێیی و گشتی) و عەبدولفەتاح ئەلشاڵی (وەزیری کاروباری باکوورر و شارەوانی) دەستلەکاردەکێشنەوە.

(1) ISMAIL KHAIRALLAH

(2) CHAKER MAHMOUD CHOUKERY

(3) ABDEL SATTAR ALI EL HUSSEIN

(٤) ئەم کەسە عەلی حەیدەر سلێمان، باڵوێزی عێراق لە ئیتالیا بووە. وەرگێڕ

٣- وادیـارە ناکۆکییەکانـی عـارف و تاهیـر یەحیـا لـە سـەر کێشـەی کـورد و مەسـەلەی نـەوت چارەسـەر نابێـت. ناکۆکییەکانـی نێـو وەزیـرەکان گەیشـتووەتە ئاسـتی لەیەکهەڵوەشـانەوەی کابینـە. ئەگـەر تاهیـر یەحیـا بتوانێـت سـەرۆک عـارف ڕازی بـکات، سیاسـەتەکەی بـۆ کێشـەی کـورد و نـەوت سـەردەکەوێت، ئەگەرنـا ناچـار دەبێـت دەستلەکاربکێشـێتەوە.

وەزارەتی سوپا

بەشی تۆماریی دەرەکی و دژە سیخوڕی

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی سوپا، بەشی ئوپەراسیۆن و چالاکیی سەرۆکایەتی ئەرکانی وەزارەتی سوپا، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، بەشی وزەی وەزارەتی پیشەسازی[١]، سکرتاریەتی گشتی پۆلیس لە وەزارەتی ناوخۆ، بەڕیوەبەرایەتی گشتی پۆلیس...

نهێنی

٧ی ئاداری ١٩٦٨

بابەت: زانیاری دەربارەی کۆبوونەوەیەکی نهێنیی شۆڕشی کورد لە فەڕەنسا

١- ڕێکخراوە کوردەکان لە ئەوڕوپا (یەکێتی لاوانی خوێندکاریی کوردی - فرانکفۆڕت-، کۆمیسیۆنی داکۆکی لە مافی گەلی کورد - لۆزان-، پارتی دیموکراتی کورد[ستان]، پارتی کوردستانی ئازاد) لە مانگی ئادار بەشدارییان لە کۆنگرەی کورد لە پاریس کردووە.

بە وتەی کەسایەتییەکی کورد کە نزیکە لە بارزانی، ئەم ڕێکخراوانە کە گوێڕایەڵی کۆمۆنیستن و یەکێتی سۆڤیەت پارەیان دەداتێ، هەوڵ دەدەن ناکۆکی نێوان بارزانی و عارف[٢] بەکاربێنن بۆئەوەی قورسایی خۆیان لە ئەوڕوپا زیاد بکەن و بارزانی ناچار بکەن لە ناوخۆی کوردستان جێیان بکاتەوە. لەم پەیوەندییەدا دەیانەوێت پارتی دیموکراتی کورد[ستان] کە لە ئەوڕوپا چالاکە، لە عێراق نەمێنێت چونکە پێگەی لاوازە.

---

(١) بۆ ئەوە ناردراوە بۆ بەشی وزەی وەزارەتی پیشەسازیی، چونکە ئەوکاتە کۆمپانیای نەوتی فەڕەنسا لە عێراق کاری کردووە، بۆ هەندێ نووسینگەی دیکە نێرداوە کە ناوەکەیانم بۆ ساخ نەکرایەوە، چونکە بەس پیتی یەکەمی وشەکانی نووسیوە. وەرگێڕ

(٢) مەبەستی عەبدولڕەحمان عارف، سەرۆک کۆماری عێراقە کە ئەوکاتە تۆزێ لەگەڵ بارزانی ناکۆک بووە، چونکە ڕێکەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦ی جێبەجێ نەکردووە. وەرگێڕ

٢- کەسایەتییەکی کوردی دانیشتووی ئەوروپا وتی لە نێوان ئەو ڕێکخراوە کوردانە کە کۆنگرەکەیان پێکهێناوە، (یەکێتی لاوانی خوێندکاریی کوردی فرانکفۆرت) تەنانەت لە نێو کوردیشدا بزووتنەوەیەکی نەناسراوە و کۆمیسیۆنی داکۆکی لە مافی گەلی کورد لە لۆزان) کە [کەسایەتی] کوردی سوریا، عیسمەت شەریف وانلی لە ١٩٦٢ دایمەزراندووە، لەلایەن بارزانی و ئەمیر بەدرخانەوە ڕەخنەی لێگیراوە بەهۆی پەیڕەوکردنی سیاسەتێکی دوگم و مارکسیستی.

تەنیا (پارتی کوردستانی ئازاد) نوێنەرایەتی باڵی شۆڕشگێڕیی بارزانی کردووە.

پەراوێزی وەرگێڕ:

ئەم نووسینگەیەی وەزارەتی سوپا لە ١٣ی ئادار لە پەیوەندی لەگەڵ هەمان بابەتدا بەڵگەنامەیەکی دیکەی لە ژێر ناوی (چالاکییەکانی کوردە کۆچبەرەکان) ئامادە کردووە کە تێیدا نووسراوە:

- بە وتەی کەسایەتییەکی کورد،[لە کۆنگرەی پاریس] مەسەلەی یەکگرتنی بەرپرسی حیزب و ڕێکخراوەکان لە پاریس لە ئارادا نەبووە، تەنیا تاوتوێی ئەوەیان کردووە کە ئایا دەتوانن (کۆنگرەی نێونەتەوەیی خوێندکارانی کورد) لە پاریس پێکبێنن.
- بەمزوانە ڕێکخراوێکی کورد دادەمەزرێت بۆ سەرجەم کوردە کۆچبەرەکان، جگە لە خوێندکاران، کە ئامانجی ئەوەیە یارمەتی ماددی کۆبکاتەوە بۆ شۆڕشی کورد و پروپاگەندای بۆ بکات.
- هەندێ پەیوەندی لە نێوان کورد و کۆمۆنیستەکانی فەڕەنسا (بەتایبەت ژاک دۆکلۆ[1]) دروستبووە و لە ئادار و نیسانی ١٩٦٨ بەردەوام دەبێت.

(١) ژاک دۆکلۆ ساڵی ١٩٨٦ لە باشوری ڕۆژئاوای فەڕەنسا لەدایکبووە، لە جەنگی جیهانی یەکەمدا لە شەڕی بەناوبانگی ڤیغدەن بەشداری کردووە و بریندار بووە، بە دیل گیراوە و تا کۆتایی جەنگی جیهانی یەکەم لە ئەڵمانیا دیل بووە. لە ١٩٢٠ بووە بە ئەندامی حیزبی کونیستی فەڕەنسا، لە ١٩٢٦ بووە بە ئەندامی سەرکردایەتی ئەو حیزبە و پاشان سکرتێری گشتی. لە ١٩٢٦ تا ١٩٥٨ چەند جار بووە بە ئەندامی ئەنجومەنی نوێنەران و پیرانی فەڕەنسا. لە ١٩٦٩ بوە بە کاندیدی هەڵبژاردنی سەرۆک کۆماریی فەڕەنسا، سەرنەکەوتووە. لە ١٩٧٥ لە ناوچەی پاریس

لە غێنۆ سیڤان، باڵوێزی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٧ی ئاداری ١٩٦٨

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا

بابەت: بارزانی دەیەوێت شێوازی خەباتەکەی بگۆڕێت

بە گوێرەی ئەو زانیارییە باشانەی لێرە کۆم کردوونەتەوە، بەڵام نازانم چەندە ڕاستن، مەلا [مستەفا] بارزانی بەتەمایە بە شێوەیەکی هەستیار شێوازی خەباتەکەی بگۆڕێت و کۆتایی بە خەبات بە شێوەی پێشمەرگەیەتیانە بهێنێت. بارزانی لەمەو بەدوا وەک هەندێ بزووتنەوەی ئۆتۆنۆمیخواز کە ئێستا لە وڵاتانی دیکە هەیە، تاکتیکەکانی (شەڕی شۆڕشگێڕانە) پەیڕەو دەکات و ئێران وەک بنکەیەک بۆ دابیکردنی پێداویستی و کەرەستەکانی بەکاردەهێنێت.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا لەتیلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ١٧ی شوباتی ١٩٦٨، ئاماژەی بەوە کردووە: "ڕۆژنامەی کوردی - عەرەبی التاخی ئەمڕۆ بۆ یەکەمجار لە ٣ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٧ بڵاوبوەوە. سەرنووسەری ڕۆژنامە لە وتارێکدا بڵاویکردەوە کە ژیان گەڕاوەتەوە بۆ ڕێڕەوی دیموکراتیی جاران و جەختی کردەوە کە کورد بە دەوڵەتی عێراق وەفادارە. التاخی یەکەم ڕۆژنامەی ناحکومییە کە مۆڵەتی چاپ و بڵاوکردنەوەی پێدراوە لە پاڵ ئەو ٥ ڕۆژنامەیە کە لایەن حکومەتەوە کۆنترۆڵ دەکرێن. بڕیاری سەرلەنوێ بڵاوبوونەوەی [التاخی] ئاسان نەبووە چونکە هەندێ لە وەزیرەکان دژی بڵاوبونەوەی ڕۆژنامەکەن و پێیانوایە ڕۆژنامەکە بۆ چەسپانی ئاشتی لە پارێزگاکانی باکوور زەرەر لە خواستی دوو لایەنی[کورد و حکومەت] دەدات."

کۆچی دوایی کردوە. وەرگێڕ

لە پییێغ گۆغس، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٦ی نیسانی ١٩٦٨

بەغدا

بۆ زانیاریی: سەرۆک کۆمار، بەڕێز سەنلێژە، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەڕێز گۆشێ، نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقیای[وەزارەتی دەرەوە]، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری ئابووری، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری ڕۆژنامەوانیی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، بۆن، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، دیمەشق، عەمان، جەددە، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، ئورشەلیم، کوێت.

بابەت: هەندێ ڕووداوی خوێناوی لە باکووری عێراق

لە ڕاگەیەندراوێکدا کە لە ١٤ی نیسانی ١٩٦٨ وەزارەتی بەرگری بڵاویکردەوە، دوێشەو دوو ئۆتۆمۆبیلی مەدەنی لە شوێنێک لە ٢٠ کیلۆمەتەری باشووری ڕۆژئاوای هەولێر، کەوتوونەتە بۆسەوە، لە ئەنجامدا ٦ کەس کوژراون کە یەکێکیان سەرۆکی عەشیرەتی تایی، شێخ حەنناش ئەلحەماد[1] بووە. ڕووداوێکی خوێناوی هاوشێوەش لە ١٢ی نیسان لە ناوچەی چەمچەماڵ بووەتە هۆی کوژرانی ٤ کەس کە دووانیان پێشمەرگە بوونە. لە ڕاگەیاندننامەکەدا هاتووە (گروپی یاخی کە لە خزمەتی ئیمپیریالیزم و زایۆنیزمدان هەوڵ دەدەن ئاشتی لە باکوور تێکبدەن و سەرنجی حکومەت و ئەرکە سەرەکییەکانی بە لای شتی دیکەدا بەلاڕێدا ببەن) و جەختی کردووەتەوە کە حکومەت چاودێری ئەم کردەوە خوێنڕژانە دەکات و سوپا هەنگاوی پێویست هەڵدەگرێت بۆ بەرەنگاربوونەوە و لاوازکردنیان.

(1) Tribu Tai, Chich Hanach Al hamad

کۆمەڵێک ڕووداوی هاوشێوە، بەڵام بچووکتر لە مانگەکانی ڕابردوودا ڕوویداوە کە دەڵێن بەهۆی ڕکابەریی خوێناویی نێوان گروپە جۆراوجۆرە کوردەکان و بەتایبەت ڕق و کینەی خەڵک لەو کوردانە سەریهەڵداوە کە خزمەتی سوپای[عێراق] دەکەن و مووچەیان لێوەردەگرن و سەرۆکەکانیان کە تۆمەتی هاوکاریکردن لەگەڵ دەسەڵاتی ناوەندیان دەخرێتە پاڵ.(١) حکومەتی عێراق بە ناچاری ئێستا ژمارەی [جاشەکانی] کەم کردووتەوە، تەنانەت ئەگەر بەتەواوی بێدەنگیشی نەکردبن.(٢)

پێمان سەیرە چی بووەتە هۆی ئەوەی وەزارەتی بەرگری هەڵوێستی خۆی بگۆڕێت و ئەم ڕاگەیاندنە هەڕەشەکارانە بڵاو بکاتەوە کە لە چەسپانی ئاشتی لە باکوور کاریگەری خراپی دەبێت. لەوە ناچێت بەهۆی ئەوە بووبێت کە کاربەدەستانی نوێی سوپا، بیروبۆچوونی توندتریان لە هەمبەر کێشەی کورد گرتبێتەبەر. سەرۆک ئەرکانی نوێی سوپای عێراق، ژەنەراڵ فەیسەڵ ئەلئەنساری(٣)، بۆ ماوەیەکی درێژ فەرماندەی یەکەی کەرکووک بووە و بە گوێرەی زانیارییەکان، لایەنگری وتووێژ لەگەڵ بارزانییە، بۆئەوەی ژمارەی هێزەکانی سوپا لە باکوور کەم بکرێتەوە و خۆی ئامادە بکات بۆ شەڕ لەگەڵ ئیسرائیل کە وادیارە بەزوانە ڕوو دەدات.

ئەم ڕووداوانەی دوایی کە کوژرانی ١٠ کەس و بریندار بوونی ١١ کەسی لە ماوەی دوو شەووڕۆژدا لێکەوتووەتەوە، دوابەدوای ئەوە ڕوویدا کە بەشێک لە هێزەکانی سەربازگەکانی هەولێر بەرەو باشوور جووڵەیان پێکرا. هەندێک کەس دەڵێن بۆ ئەوە هێرشیان کراوەتە سەر کە پێش لە ڕۆیشتنی سەربازەکان بۆ دەرەوەی عێراق بگیردرێت(٤)، یان هێرشێکی نوێ بووە کراوەتە سەر کۆمپانیای نەوتی عێراق بۆئەوەی کاربەدەستانی تازەی کۆمپانیاکە سیاسەتێک بگرنەبەر کە بە قازانجی هێرشبەرەکان بێت، بەتایبەت بۆئەوەی سەرۆک کۆمار خۆی لە ژەنەراڵ تاهیر یەحیا دوور نەگرێت.

---

(١) مەبەستی سەرۆک جاشەکانە. وەرگێڕ

(٢) مەبەستی لە بە ناچاری ئەوەیە کە بە گوێرەی مەرجەکانی ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیران دەبوایا حکومەت جاشەکانی هەڵبوەشاندایەوە. وەرگێڕ

(3) Fayçal Al Ansari

(٤) مەبەستی ئەوەیە ئیسرائیل لە پشتی هێرشەکەوە بووە بۆئەوەی سەربازانی عێراقی نەچن بۆ بەرەی شەڕ لەگەڵ ئیسرائیل. وەرگێڕ

تەنانـەت لـە کابینـەی ئێسـتادا، دەربـارەی چارەسـەرکردنی کێشـەی کـورد لـە نێـوان کاربەدەسـتاندا ناکۆکیـی قـوڵ هەیـە و ئـەو ڕێوشـوێنانەی پـش ڕووداوەکانـی باکـوور گیراوەتەبـەر دەتوانێـت قەیرانـی نـاو کابینـەی وەزیـران قوڵـتر بکاتـەوە.

لـە کاتـی واژووکرانـی ڕێککەوتنامـەی حوزەیرانـی ١٩٦٦ەوە کۆمەڵێـک بڕیـاری کـەم تـا زۆر گرنـگ دراوە، دیـدار و چاوپێکەوتـن لـە بەرزتریـن ئاسـتدا بەڕێوەچـووە، پەیـام لـە نێـوان کاربەدەسـتانی بـاڵادا ئاڵوگـۆڕ کـراوە و جـۆرە بێدەنگـی و گوێنەدانێـک هاتووەتـە ئـاراوە کـە نـە دەسـەڵاتی ناوەنـدی و نـە کـورد تـا ئێسـتا نەیانویسـتووە بەڕاسـتی تێکیبدەن. ئـەم بێدەنگییـە لـە شـێوەی هەڵسـوکەوتی حکومـەت لەگـەڵ ڕۆژنامـەی کـوردی - عەرەبـی التاخـی دا کـە لـە ١٧ی شـوباتەوە لـە بەغـدا چـاپ و بـڵاو دەبێتـەوە، دەردەکەوێـت (کـە لـە تیلیگرامـی ١٧ی شـوباتدا ئامـاژەم پێکـردووە). حکومـەت بـەو مەرجـە ڕێـگای بـە [سـەرلە نـوێ] بڵاوبوونـەوەی ڕۆژنامەکـە داوە کـە ئیزگـەی ڕادیـۆی (دەنگـی کوردسـتان) دابخرێـت، چونکـە بـە بۆچوونـی سـەرۆک عـارف مەترسیی ڕۆژنامەیـەک کـە تەنیـا دەگاتـە دەسـتی چەنـد دە هـەزار کەسـێک، لـە مەترسـی ئیزگەیەکـی ڕادیـۆ کەمـترە کـە هەمـوو خەڵـک گوێـی لێدەگرێـت. لەگـەڵ ئەوەشـدا التاخـی زوو ڕووبـەڕووی نارەزایەتـی چەنـد وەزیرێـک، لەوانـە وەزیـری ڕۆشـنبیری و بەرپرسـانی بەشـی ڕاگەیانـدن بـووەوە. ئـەم بەرپرسـانە بـە شـێوەی فەرمـی جـۆرە ئازادییەکـی ڕادەربڕینیـان داوە بـە التاخـی کـە بـە هیـچ ڕۆژنامەیەکـی دیکەیـان نـەداوە.

التاخـی بـە تـەواوی پابەنـد بـووە بە مەسـەلەی عـەرەب و دەوڵەتـی عێـراق، هەرچەندە بـەردەوام ڕەخنـەی گرتـووە لـە نەبوونـی دیموکراسـی لـە عێـراق، لـە نەبوونـی پەرلەمـان، دواکەوتنـی ئاوەدانکردنـەوەی باکـوور و جێبەجێنەبوونـی ڕێککەوتنامـەی حوزەیرانـی ١٩٦٦. بەهـۆی ئـەم شـتانەوە نەبـووە کـە ئەمدواییـە ڕۆژنامەکـە سـەرکۆنە کـراوە، بەڵکـوو وەزیـری ڕۆشـنبیری ڕەخنـەی لێگرتـووە کـە تەنیـا یـەک لاپـەڕەی ڕۆژنامەکـە بـە زمانـی کـوردی دەردەچێـت و ٤ لاپـەڕەی دیکـە بـە عەرەبـی دەردەچێـت و ڕەخنـەی دوژمنکارانـە لـە حکومـەت دەگرێـت. هەرچەنـدە هیـچ کاردانەوەیەکـی بـەدواوە نەبـووە، بـەڵام ڕۆژنامەکـە هەنـدێ وتـاری دژی سیاسـەتی نوێـی عێـراق لـە پەیوەنـدی لەگـەڵ نـەوت،

بەتایبەت ڕێککەوتننامەکە [1] بڵاو کردووەتەوە.

سەرەڕای هۆشدارییەکەی [وەزارەتی ڕۆشنبیری] التاخی سەروتارێکی بڵاوکردەوە و بۆچوونی خۆی دەربارەی ڕاگەیاندنەکەی ١٤ی نیسانی وەزارەتی بەرگری دەربڕی کە تێیدا وێڕای ئاماژەکردن بە دواکەوتنی جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامەی حوزەیرانی ١٩٦٦ و پێکهاتنی گروپی چەکدار کە سەر بە حکومەتن، جەختی کردووەتەوە زۆربەی بەرپرسیارێتی ناسەقامگیریی [باکوور] کە ڕووداوەکانی ئەمدواییەی لێکەوتووەتەوە، لە ئەستۆی حکومەتە.

ئەمە بارودۆخەکەیە و ناتوانین پێشبینی بکەین ئایا هەوڵەکانی مەلا [مستەفا] بارزانی لە لایەک و سەرۆک عارف لەلایەکی دیکەوە پێش لە زیاتربوونی ڕووداوەکان و تێکچوونی ئەم بارە هەستیارەی ئێستا دەگرێت کە لە حوزەیرانی ١٩٦٦ەوە هاتوەتە ئاراوە.

(١) مەبەستی ڕێککەوتنێک بووە کە کۆمپانیای لێکۆڵینەوە و چالاکییەکانی نەوتی فەڕەنسا لەگەڵ کۆمپانیای نیشتمانی نەوتی عێراق واژووی کردووە بۆئەوەی ئەو کۆمپانیا فەرەنسییە دەست بە دۆزینەوە و دەرهێنانی نەوت لە عێراق بکات. وەرگێڕ

سەرۆکایەتی وەزیران

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

١٧ی نیسانی ١٩٦٨

بابەت: دەوڵەتی عێراق نیگەرانی کودەتای کورد و بەعس و شیوعییەکانە

ژەنەڕاڵ شاکر مەحمود شوکری[١]، وەزیری بەرگری عێراق، لە ١٩ی ئادار پێشوازی لە دکتۆر عیزەتوڵلا ئامێلی[٢]، باڵوێزی ئێران لە بەغدا کردووە، باسی مەترسییەکانی شیوعییەکان بۆ عێراقی بۆ کردووە. وتوویەتی: "شیوعییەکان بەرەیەکی هاوبەشیان لەگەڵ باڵی چەپی بەعس و کوردەکان دروست کردووە". کورد پەنایان بە شیوعییە ڕاکردووەکان داوە و ٦٠٠ ئەفسەری عەرەب کە لە سوپا ڕایانکردووە، پەنایان بۆ کوردستان بردووە و هاوکاری بارزانی دەکەن. شیوعییەکان بە گوێرەی ڕێوشوێنەکانی سکرتێری گشتیی حزبی شیوعی عێراق، عەزیز ئەلحاج، بە هاوکاریی باڵی چەپی بەعس هەوڵ دەدەن دژی دەوڵەت کودەتا بکەن.

ژەنەڕاڵ شوکری هەروەها وتوویەتی: "[عەبدولکەریم] قاسم هەڵەیەکی گەورەی کردووە کوردی چەکدار کردووە بۆئەوەی ئەزیەتی ئێران بدات. بەپێچەوانە، ئێران، عێراق و تورکیا دەبێ یەکبگرن بۆئەوەی بەرەنگاری هەڕەشەی کورد ببنەوە. تورکیا هاوکاریی عێراق دەکات. دیمیرێل، سەرۆک وەزیرانی تورکیا دەوڵەتی عێراقی دڵنیا کردووەتەوە کە ناهێڵێت لە خاکی تورکیاوە هیچ چەشنە یارمەتییەک بچێت بۆ کورد. بەڵام بەداخەوە کوردستانی ئێران بووە بە پەناگای کوردی عێراق. پێموانییە ئێران چەکوچۆڵ بنێرێت بۆ کورد. بەڵام کوردی عێراق هەرکاتێک تووشی کێشە دەبن چەکوچۆڵەکانیان دەبن بۆ ئێران و لای کوردی ئێران دەیانشارنەوە. ئەو چەکانەی لە دەستی کوردی عێراقدایە، زیاتر لە سوریا و ئوردۆنەوە بە قاچاخی بۆیان دێت."

(1) Chaker Mahmoud CHOUKRY

(2) Ezatollah AMELI

لە پییێغ گۆغس، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٣٠ی نیسانی ١٩٦٨

بەغدا

بۆ زانیاریی: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەڕێز سەنلێژە، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەڕێز گۆشێ، نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقیای[وەزارەتی دەرەوە]، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری ئابووری، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری ڕۆژنامەوانیی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، بۆن، لاهای، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب، کوێت.

بابەت: بۆچوونەکانی بارزانی دەربارەی بارودۆخی کوردستان و عێراق

چەند ڕۆژ پاش ڕووداوەکانی[باکوور] کە لە تیلیگرامی ژمارە ٢٥٠ی ١٦ی نیسانی ١٩٦٩دا بۆ وەزارەتی دەرەوە ئاماژەم پێدابوو، ڕۆژنامەی عەرەبی - کوردی [التاخی] گفتوگۆیەکی دوورودرێژی لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی بڵاوکردەوە.

ڕابەری کورد ڕاشکاوانە باسی کێشە جۆراوجۆرەکانی کردووە، سەرەتا هەوڵیداوە ڕووداوەکانی ١٢ و ١٣ی شوبات بچووک بکاتەوە، وتوویەتی: "ئەم ڕووداوانە تاکەکەسی و خۆجێیین، ئێمە پشتڕاستیان ناکەینەوە، بەڵام ئاسان نییە لە ناوچەیەک کە کۆمەڵێک لایەنی چەکداری ڕکابەری تێدایە، پێش لەم ڕووداوانە بگیردرێت. باشترین کارێک کە لەم بارودۆخەدا دەکرێت ئەوەیە ڕووداوەکان ئەهوەن بکرێنەوە و عەقڵانە چارەسەر بکرێن. تۆمەتبارکردنی یەکدی و هەڕەشەکردن هیچ کێشەیەک چارەسەر ناکات، بەڵکوو ناکۆکییەکان قوڵتر دەکاتەوە و بارودۆخی ئابووری خراپتر دەکات و کاریگەریی خراپیی دەروونی دەبێت لە سەر سەرجەم خەڵک. زۆربەی

هاووڵاتیانی عێراق، چی لە دەسەڵاتدا بن چی نەبن، پشتگیری ئەم جۆرە کارانە ناکەن...".

مەلا [مستەفا] بارزانی پاشان بە گشتی باسی کێشەی کوردی کردووە، ڕایگەیاندوە: "لە پێناو بەرژەوەندییە باڵاکانی عێراقدا دەبێ کورد و عەرەب لە یەک تێبگەن، عێراق وڵاتی هەموومانە. پێشکەوتن و خۆشبەختی عێراق دەبێتە هۆی پتەوبوونی یەکێتی نیشتمانیی لە سەر بنەمای یەکسانی، دانان بە ماف و ئەرک و زامنکردنی بەرژەوەندییەکانی کورد و عەرەب. فەلسەفەبافی و بە شەخسیکردنی ڕووداوەکانی باکوور کە جێگای داخن، خزمەت بە چارەسەکردنی کێشەکە ناکات. بەکارهێنانی زۆر و دروستکردنی گرووپی چەکدار پارەی دەوڵەت بەفیڕۆ دەدات. لە پێناو سەقامگیریدا، ئەم گروپانە دەبێ چەک بکرێن. وەزارەتی کاروباری باکوور بە جێبەجێکردنی ئەرکەکانی هەڵنەساوە، حکومەت دەبێ مەرجەکانی ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦ جێبەجێ بکات و کۆتایی بە سیاسەتی ئەمڕۆ و سبێ کردن بێنێت کە دە ساڵە بەردەوامە. قەیرانی دەسەڵات لە عێراق تەنیا بە پێکهاتنی دەوڵەتی ئیتلافی چارەسەر دەکرێت کە کۆتایی بە بارودۆخی نائاسایی ئێستا بێنێت."

مەلا [مستەفا] بارزانی بۆچوونی خۆی سەبارەت بە بڕیاری کۆمپانیای نیشتمانیی نەوتی عێراق بۆ دەرهێنانی نەوتی باکووری ڕۆمایلا[1] دەربڕیوە، ئاماژەی بەوە کردووە دەبێ ئابووریی عێراق لە ژێر دەسەڵاتی کۆمپانیا بیانییەکان دەربهێندرێت و عێراق بە گوێرەی تواناییەکانی کاروباری خۆی بەڕێوە ببات و لە داهاتوودا سەرجەم سەرچاوەکانی نەوت بەنیشتمانی بکات.

دەربارەی کێشەی باکوور ڕابەری کورد شتێکی نوێی نەوتووە. مەلا [مستەفا] بارزانی جارێکی دیکە وتوویەتی هیچ پەیوەندییەکی بە ڕووداوەکانی ئەمدواییەوە نییە[2] و جەختی کردووەتەوە کە ئاشتی دەوێت. وتوویەتی باش نییە حکومەت لە وەڵامدا کارێکی نەشیاو بکات کە ببێتە هۆی پەرەسەندنی کێشەکان بەرەو

(1) Romeila

(٢) مەبەستی پێکدادانەکانی باکوری ڕۆژئاوای هەولێر و چەمچەماڵە کە لە بەڵگەنامەی پێشوودا ئاماژەی پێکراوە. وەرگێڕ

عاقارێکـی مەترسـیدار.

لـە پەیوەنـدی لەگـەڵ دەسـەڵاتی ناوەندیـدا، بارزانـی وتویەتـی: "کـە حکومـەت ڕازیبـووە کـە ئێـوە ئـەم گفتوگۆیـە لـە ڕۆژنامەکەتانـدا بـڵاو بکەنـەوە، وسـەرەڕای هەمـوو داواکارییـەکان هیـچ کاردانەوەیەکـی لـە بەرامبـەر [ڕووداوەکان] نەبـووە و وەڵامـی ڕەخنەکانـی نەداوەتـەوە، هۆکارەکـەی ئەوەیـە لەبەرامبـەر کێشـەی کـورددا هەسـت بـە لاوازبـوون دەکات وەک کێشـە سـەرەکییەکانی دیکـەی وڵات کـە بـۆ داهاتـووی عێـراق زۆر گرنگـن."

چەنـد ڕۆژ پاشـان، هەفتەنامـەی المنـار زنجیرەیـەک لێدوانـی سـاڵح یوسـفی، بەرپرسـی التاخـی و نوێنەریـی فەرمـی مـەلا [مسـتەفا] بارزانـی لـە بەغـدا بڵاوکـردەوە (لـە تیلیگرامـی ١٥ی تشرینـی دووەمـی ١٩٦٧دا ئامـاژەم پێکردبـوو) کـە نیشـان دەدات کاربەدەسـتانی [حکومـەت] لەنێـو خۆیانـدا زۆر ناکۆکـن. المنـار تەنیـا هەفتەنامـەی سـەربەخۆیە کـە مۆڵەتـی چـاپ و بڵاوکردنـەوەی پێـدراوە، کـە هـی عەبدولعەزیـز بـەرەکات[1]، سـەرۆکی سـەندیکای ڕۆژنامەنووسـان و دۆسـتی تاکەکەسـیی سـەرۆک عارفـە. المنـار بـە قـەد ڕۆژنامـەی کـوردی [التاخـی] کەوتووەتـە بـەر ڕەخنـە و هێرشـی نووسـینگەی چاپەمەنـی و ڕاگەیاندنـی وەزارەتـی ڕۆشـنبیریی، کـە داکۆکـی لـە ناسـیونالیزمی عەرەبـی توونـدڕەو دەکات و ڕازی نییـە بـەوەی هەنـدێ ئازادیـی ڕادەربڕیـن بدرێـت بـە کەمینـەی کـورد.

سـاڵح یوسـفیش لەلایـەن خۆیـەوە بیروبۆچوونەکانـی سـەبارەت بـە (کێشـەی گەلـی کـورد) دەربڕیـوە، وتوویەتـی پێیناخۆشـە کـە حکومـەت بـە شـێوەیەکی دوڕوویانـە کردوویەتـی بـە (کێشـەی باکـوور). بۆچوونەکانـی یوسـفی هەرچەنـدە وەک ئەوانـەی بارزانیـن، تیشـکی خسـتوەتە سـەر کێشـەی سـەرەکی هەڵبژاردنـەکان، داوای کـردووە پێداچوونـەوە بـە یاسـای هەڵبژاردنـدا بکرێـت کـە کابینـەی نەجیـب تالـب دەریکـردووە، و هەرچەشـنە بزووتنەوەیەکـی سیاسـیی یەکلایەنـەی بـە نادیموکراتیانـە لەقەڵەمـداوە. سـاڵح یوسـفی بـە پێکهاتنـی ئەنجوومەنـی یاسـادانان ڕازییـە وەک قۆناخـی گوازتنـەوە پێـش لـە پێکهاتنـی پەرلەمـان، بـەڵام بـە مەرجێـک ئەندامەکانـی [لەلایـەن خەڵکـەوە]

(1) Abdul Aziz Barakat

هەڵببژێرێن، نە دابنرێن و ئەنجوومەن تەنیا لە (ئەفسەرانی شۆڕش) پێکنەیێت و بە گوێرەی ڕێژەی دانیشتوانیان، کوردیشی تێدابێت.

ئایا ئەم هەڵوێستانە لەلایەن ژەنەڕاڵ عارف و هەندێ لە دۆستەکانی پێشوازی لێدەکرێت؟ بەهەرحاڵ ئەم ئازادیی ڕادەربڕینەی کوردەکان دەبێت بە جێگای مشتومڕ و سەرهەڵدانەوەی کێشەی کورد یەکسەر پاش گەیشتنی سەرۆک کۆماری تورکیا بە بەغدا[1].

(١) مەبەستی ئەوەیە سەرۆک کۆماری تورکیا لە سەردانەکەیدا بۆ عێراق باسی کێشەی کورد لەگەڵ کاربەدەستانی عێراق دەکات و بە هەڕەشەی دەزانێت بۆ داهاتووی عێراق و تورکیا. وەرگێڕ

لە پییێغ گۆغس، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٥ی ئایاری ١٩٦٨

بەغدا

بۆ زانیاریی: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەڕێز سەنلێژە، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەڕێز گۆشێ، نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقیای[وەزارەتی دەرەوە]، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری ئابووری، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری ڕۆژنامەوانیی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، لاهای، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب، کوێت.

بابەت: کورد ناڕازییە لە هەموارکردنەوەی یاسای کاتیی عێراق

هەروەک پێشبینیمان دەکرد گۆڕینی یاسای کاتیی [عێراق] لە ٦ی ئایار (کە لە تیلیگرامی ژمارە ٣١٦ی ١٤ی ئایاری ١٩٦٨دا ئاماژەم پێکردبوو) بە تەواوی ئەو کوردانەی بێهیوا کردووە کە خەبات بۆ چەسپانی دیموکراسییەکی ڕاستەقینە لە عێراق دەکەن، تا تێیدا بتوانن داکۆکی لە مافەکانیان بکەن و بن بە خاوەن پێگەی شایستەی خۆیان لە وڵاتی عێراقدا.

ڕۆژی ٧ی ئایار ڕۆژنامەی التاخی سەروتارێکی دوورودرێژی بڵاوکردەوە، ئاماژەی بە پێشێلکردنی یاسای کاتی(١) و کردەوە سەرەڕۆیانەکانی دەسەڵات کرد و وتی: (وەزیرەکان بە بڕیارەکانیان یاری بە دەقە بنەڕەتیەکانی یاسا دەکەن. دەوڵەت جارێکی دیکە بەڵێنەکانی پشتگوێ خست. خەڵک دەبێ بۆ گەیشتن بە داخوازییەکانی ڕێگای دیکە بگرێتەبەر.)

(١) مەبەستی یاسای تەمووزی ١٩٦٨ە کە عەبدولکەریم قاسم دەریکردووە و دانی ناوە بە هەندێ لە مافەکانی کورددا. وەرگێڕ

التاخی لە مانگی ڕابردوودا سەرکۆنە کرا و بۆ ماوەی یەک مانگ ڕاگیرا. (کە لە تیلیگرامی ژمارە ٢٥٠ی ١٦ی نیسانی ١٩٦٨دا ئاماژەم پێکردووە).

لەلایەن خۆیەوە بەڕێز عەبدولفەتاح ئەلشالی، وەزیری گەشەپێدانی باکوور و ئیحسان شێرزاد، وەزیری شارەوانی و کاروباری گشتی، کە هەردوویان کوردن و بە ڕەزامەندیی بارزانی لە کابینەی ئێستادا بوونەتە وەزیر، وتوویانە دەست لەکار دەکێشنەوە. بە گوێرەی هەندێ زانیاری ئەم بڕیارەی دەستلەکارکێشانەوە بە هیچ شێوەیەک بۆ پروپاگەندا نەبووە و [لەلایەن سەرۆک وەزیرانەوە] قەبوڵ نەکراوە. بەهەرحاڵ وەزیرە کوردەکان، هەر وەک زۆربەی وەزیرەکانی کابینە، خۆشحاڵن کە [بەمزوانە] کارەکانیان تەسلیمی وەزیرە نوێکان دەکەن. هەموو کەس چاوەڕوانە کابینە بگۆڕێت کە ئەمڕۆ و سبەی پێدەکرێت (کە لە تیلیگرامی ژمارە ٣١٦ی ١٤ی ئایاردا ئاماژەم پێکردبوو).

ئەم ناکۆکییە سیاسییانە تا ئێستا هیچ کاریگەرییەکی لە سەر مەسەلەی سەربازیی نەبووە و هیچ پێکدادانێک ڕوویندەداوە لە کاتی ناردنی تیلیگرامی ژمارە ٢٥٠ی ١٦ی نیسانی ١٩٦٨وە. بەپێچەوانەوە، ژمارەیەکی زۆرتر لە سەربازەکان لە سەربازگەکانی باکوور پاشەکشەیان پێکراوە. سوپا بە فەرمی بیانووی ئەوەی هێناوەتەوە کە سەربازەکان نێردراون بۆ ئەوەی بەشداری بکەن لە یارمەتیدان بەو ناوچانەی بەهۆی لافاوی ڕووباری فورات توشی زەرەروزیان بوونە، بەڵام هەندێ سەرچاوە دەڵێن ئەم پاشەکشەیە بەهۆی جێبەجێکردنی ئەو بەڵێنە بووە کە ژەنەڕاڵ تاهیر یەحیا بە مەلا [مستەفا] بارزانی داوە. بارزانیش لەلایەن خۆیەوە بەڵێنی داوە پێش لە هەرچەشنە پێکدادانێکی چەکداری بگرێت و پشتیوانی لە سەرۆک وەزیران بکات لە هەوڵەکانی بۆ پێشگرتن لە دەستپێکردنەوەی شەڕ.

وادیارە بارودۆخی شارەکانی باکوور بە قەد ڕێگاوبانەکان کە دەچێت بۆ ناوچە شاخاوییە کوردنشینەکان ئارامە.

لە پییێغ گۆغس، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٩ی حوزەیرانی ١٩٦٨

بەغدا

بۆ زانیاریی: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەڕێز سەنلێژە، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەڕێز گۆشێ، نووووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقیای[وەزارەتی دەرەوە]، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری ئابووری، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری ڕۆژنامەوانیی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، لاهای، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، ئورشەلیم، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب، کوێت.

بابەت: هەڤاڵەکانی بارزانی ژەنەڕاڵێکی سوپای عێراق دەکوژن

لە تیلیگرامەکانی پێشوودا وەزارەتی دەرەوەم لە دوایین پێشهاتەکانی پەیوەندیدار بە مەسەلەی کورد ئاگادار کردووەتەوە. لەو کاتەوە پێکدادانی خوێناوی نەهاتووەتە ئاراوە و شتێکی ئەوتۆ ڕوووینەداوە، جگە لە هەندێ پێشهاتی پەیوەندیدار بە دەستلەکارکێشانەوەی دوو وەزیری کورد لە کابینەی ئێستادا و ڕاگرتنی [کاتیی] ڕۆژنامەی کوردی - عەرەبی التاخی. بارودۆخی پارێزگاکانی باکوور ئارامە و ژمارەی سەربازەکان بە شێوەیەکی بەرچاو لە سەربازگاکەکاندا کەم کراوەتەوە (کە لە تیلیگرامی ژمارە ٢٥٠ی ١٦ی نیسان، ژمارە ٢٩٠ی ٣٠ نیسان و ژمارە ٣١٧ی ١٥ی ئایاردا ئاماژەم پێکردوون).

لە چەند هەفتەی ڕابردوودا بارودۆخەکە زۆر نەگۆڕاوە، تەنیا هەندێ پێشهاتی بچووک ڕوویداوە: [ڕۆژنامەی] التاخی لە ٩ی حوزەیرانی ١٩٦٨ دەستیکردەوە بە

بڵاوبوونـەوە و دوو وەزیرەکـە نامـەی دەستلەکارکێشـانەوەیان کێشـایەوە[١] و دەوڵـەت جارێکـی دیکـە مۆڵەتـی جێبەجێکردنـی یاسـای لێبوردنـی [گشـتی] درێـژ کـردەوە، بـەڵام گرنگـی بـە شـتەکانی دیکـە نـەداوە، بۆیـە ڕۆژنامـەی کـوردی [التاخـی] بڕیاریـداوە لـە سـەر ڕێچکـەی پێشـووی بـەردەوام بێـت. لـە یەکـەم ژمارەکانـی پـاش سـەرلەنوێ بڵاوبوونەوەیـدا، التاخـی دەسـتیکردەوە بـە هێرشـکردنە سـەر ڕژێـم و بەتایبـەت لەقاودانـی پـرۆژەی دامەزراندنـی ئەنجوومەنـی یاسـادانان لـە باتـی دامەزراندنـی پەرلەمانێـک کـە بـە دەنگـی ئـازادی خەڵـک هەڵبژێرێـت.

ژەنـەڕاڵ عوقەیلـی وادیـارە بـووە بـە قوربانیـی تەقینـەوەی بومبێـک لـە نـاو ئۆتۆمۆبیلەکەیـدا. ئـەم سـەرۆک ئەرکانـەی پێشـووی سـوپای عێـراق کـە دژی شـیوعییەکان بـووە، نەیـاری سەرسـەختی چارەسـەرکردنی کێشـەی کـورد بـووە بـە شـێوەی ئاشـتیخوازانە. لێکۆڵینـەوە دەربـارەی تەقینەوەکـە هێشـتا تـەواو نەبـووە، ئەگـەری زۆرە هەڤاڵەکانـی مـەلا [مسـتەفا] بارزانـی لـە پشـتی ئـەم کارە تۆڵەسـەندنەوەیە بـن.

لــە مانگەکانــی ڕابــردوودا هێشــتا هەســت دەکــرا کــە هــەر دوولای[کــورد و دەوڵەتـی عێـراق] ڕێکـن لـە سـەر جێبەجێکردنـی پلانـی ٢٩ی حوزەیرانـی ١٩٦٦ و هـەر دوولا کۆمەڵێـک پوانـی دەقیـق، بـەڵام سنوورداریان داوە بـە یەکـدی بۆئـەوەی شـەڕ دەسـتپێنەکاتەوە. ئەمدوایانـە بەڵگەنامەیـەک کەوتـە دەسـتی یەکـێ لـە هاوکارەکانـم کـە نیشـان دەدات ئـەم بۆچوونـە ڕاسـتە. بەڵگەنامەکـە نامەیەکـی دوورودرێـژە کـە بەڕێـز عەبدولهـادی ئەلـڕاوی[٢]، وەزیـری پێشـووی لاوان کـە لـە کانوونـی دووەمـەوە دەسـتی لەکارکێشـاوەتەوە، نووسـیویەتی بـۆ سـەرۆک کۆمـار. بەڕێـز ئەلـڕاوی لـە ١٩٦٧ ئەندامـی کۆمیسـیۆنی وەزیـران بـووە بـۆ ئامادەسـازی بـۆ چارەسـەرکردنی کێشـەی کـورد بـە شـێوەی ئاشـتیخوازانە و بەشـدار بـووە لـە هەنـدێ دیـدار و چاوپێکەوتنـی مـەلا [مسـتەفا] بارزانـی و ژەنـەڕاڵ تاهیـر یەحیـا، بەتایبـەت چاوپێکەوتنـی [گونـدی] گەلاڵـە لـە ١٥ی ئەیلـوول و ٧ی تشریـی یەکەمـی ١٩٦٧.

بەڕێـز ئەلـڕاوی سـەرۆک وەزیرانـی تۆمەتبـار کـردووە کـە سـەرەڕای ناڕازیبوونـی

(١) وەزیـرەکان بـە دەگمـەن لـە بۆنـە فەرمییەکانـدا بەشـداری دەکـەن و لـە ئێوارەخوانـی ١٥ی حوزەیرانـی ژەنـەڕاڵ عـارف و ئەمیـری کووەیـت ئامادەنەبـوون.

(2) Abdul Hadi Al Rawi

زۆربـەی وەزیرەکانـی کابینـە و بـە پێشـێلکردنی ڕێوشـوێنە فەرمییـەکان، ڕێکەوتنـی نهێنـی لەگـەڵ مـەلا [مسـتەفا] بارزانیـدا کـردووە.

لـە ٥ی ئەیلوولـەوە، ڕابـەری کـورد داوای کـردووە حکومەتـی عێـراق بەتایبـەت ئـەم خاڵانـە جێبەجـێ بـکات:

١- چەککردنـی تەواوەتـی هەڤاڵەکانـی جـەلال تاڵەبانـی و دەرکردنیـان لـە پارێزگاکانـی باکـوور و دەرکردنـی سـەرکردەکانی ئـەم باڵـە لـە عێـراق.

٢- گوازتنـەوەی بنکـەی فەرمانـدەی یەکـەی پێنجـی سـوپای عێـراق لـە سـلێمانییەوە بـۆ بەعقوبـە (لـە ٥٠ کیلۆمەتـری باکـووری ڕۆژهەلاتـی بەغـدا).

٣- کەمکردنەوەی بەرچاوی هێزەکانی حکومەت.

٤- دەرکردنی عەشیرەتە [هاوردە] عەرەبەکان لە ناوچەی کەندێناوا[١].

٥- ڕێگەپێـدان بـە پێشـمەرگە بـۆ هەڵگرتنـی چـەک هەتـا کاتـی چارەسـەرکردنی بارودۆخەکـە بـە بارێکـیتردا.

مـەلا [مسـتەفا] بارزانـی بەتایبـەت پێداگـری کـردووە لـە سـەر خاڵـی یەکـەم و لـە ڕۆژەکانـی سـەرەتای تشرینـی یەکەمـی ١٩٦٧ زیاتـر لـە پێنسـەد کـەس لـە هەڤاڵـە چەکدارەکانی ناردووەتـە سـەر بنکـەی هەڤاڵەکانـی تاڵەبانـی لـە دەوروبـەری بەکرەجۆ.

زۆربـەی ئەندامانـی کۆمیسـیۆنی وەزیـران ڕازی نەبوونـە ئـەم داواکارییانـەی بارزانـی جێبەجـێ بکرێـت بـێ ئـەوەی بارزانـی هەنـدێ لـە داواکارییەکانـی حکومـەت جێبەجـێ بـکات و داوای چەککردنـی گروپـە جۆراوجـۆرە کـوردەکان (پێشـمەرگە، هەڤاڵەکانـی تاڵەبانـی، فورسـان سـەلاحەدین کـە جاشـی کـوردن و خزمـەت بـە دەوڵـەت دەکـەن) کـردووە و هەنـدێ لـە هەڤاڵانـی بارزانـی دژی ئـەم داواکارییـە نەوەسـتاون.

پـاش یەکـەم دیـداری ڕوودەڕرو لەگـەڵ مـەلا [مسـتەفا] بارزانـی، ژەنـەڕاڵ تاهیـر یەحیا سـەرەڕای ناڕازیبوونـی ژەنـەڕاڵ حەمـودی مەهـدی[٢] کـە ئەوکاتـە سـەرۆک ئەرکانـی سـوپا

(١) کەندیناوا ناوچەیەکـی کوردنشـینی دەشـتی هەولێـرە دەکەوێتـە نێـوان هەولێـر و مەخمـور، نزیکـە لـە دێبەگـە و ناحیـەی قـرەج. وەرگێـڕ

(2) Hammoudi Mahdi

بوو، لایەنگری ئەوە بووە باڵی تاڵەبانی بکرێت بە قوربانی و ژەنەڕاڵ عەبدولکەریم فەرحان[1]، وەزیری چاکسازی زەویوزار، پشتی تاهیر یەحیای گرتووە. لە میانەی دووەم دیداردا لەگەڵ کۆمیسیۆن لە ٧ی تشرینی یەکەم، مەلا [مستەفا] بارزانی هەڕەشەی کردووە ئەگەر ئەم (خائینانە) ناوچەی بەکرەجۆ بەجێنەهێڵن، خۆی دژیان هەنگاو هەڵدەگرێت.

لە ١١ی تشرینی یەکەم، عارفی سەرۆک کۆمار، کۆبوونەوەیەکی وەزیرانی لە بەغدا پێکهێنا بۆ چارەسەرکردنی ناکۆکییەکان کە تییدا عەبدولهادی ئەلڕاوی بە ناوی کۆمیسیۆنەوە وتوویەتی پێویستە هەڵوێستێکی یەکلاییکەرەوە بگیردرێتە بەر بۆئەوەی مەلا مستەفا بارزانی سەرکەوتنی مەعنەوی بەدەستنەهێنێت، ئەگەرنا سەرجەم کوردەکان لە دەوری سەرۆکی ڕاپەڕین کۆ دەبنەوە. هەروەها ئاماژەی بەوە کردووە پێشمەرگە ماندوو بووە و دەیەوێت دەست لە خەبات هەڵبگرێت. بە پێچەوانەوە، ژەنەڕاڵ تاهیر یەحیا کە عەبدولکەریم فەرحان بەردەوام پشتگیری کردووە، داوای کردووە لایەنی مەلا[مستەفا بارزانی] بگیردرێت. کۆبوونەوەکە بێ هیچ ئەنجامێک کۆتایی پێهاتووە، یانی بەڕێز ئەلڕاوی پشتگیریی بیرۆکەکەی سەرۆک وەزیرانی کردووە. تەنانەت ژەنەڕاڵ تاهیر یەحیا هەڕەشەی دەستلەکارکێشانەوەی کردووە، ئەگەر بۆچوونەکەی نەچێتە سەر کە بە وتەی خۆی خاڵی یەکلاییکردنەوەی کێشەکەیە.

کەوابوو باڵی تاڵەبانی کراوە بە قوربانی، عەشیرەتە عەرەبە [هاوردەکان] دەرکراون، ڕۆژنامەی التاخی بە شێوەی نایاسایی ڕێگەی پێدراوە بڵاوبێتەوە و پارەیەکی زۆر بە فیڕۆدراوە بە بیانووی ئاوەدانکردنەوە. عەبدولهادی ئەلڕاوی وتویەتی: "ناوچەی باکوور گۆشەگیر کراوە و خراوەتە ژێر دەستی مەلا [مستەفا] بارزانی. بێ ڕەزامەندی بارزانی هیچ کارێک ئەنجام نادرێت و بێ فەرمانی ئەو کەس هیچ کارێک ناکات. ئەم بارودۆخە قورساییەکی زۆری خستووەتە سەر ئابووری و سیاسەتی گشتی وڵات و کاریگەری خراپی قوڵی کردووەتە سەر ورەی سوپا. ڕەگوڕیشەی هەموو ئەمانە دەگەڕێتەوە بۆ بێویژدانی[هەندێ لایەن]."

---

(1) Abdul Karim Farhan

بەڵگەنامەکە کە بەرواری ٧ی ئایاری ١٩٦٨ی بەسەرەوەیە، باسی کۆمەڵێک کێشەی گرنگی دیکەشی کردووە کە بە وتەی بەڕێز عەبدولهادی ئەلڕاوی وەک کێشەی باکوور، سەرۆک وەزیران خراپ چارەسەری کردوون. کێشەی کورد وەک قورسترین کێشە کە زۆرترین ئەنجامی هەیە، هەڵسوکەوتی لەگەڵ کراوە. بڕیاری بەکارهێنانی ئەم کێشەیە دژی سەرۆک وەزیران لەلایەن گروپە ناسیونالیستە عەرەبەکان کە بەڕێز عەبدولهادی ئەلڕاویش سەر بەوانە، دەمانخاتەوە بیری ڕووداوەکانی ٣٠ی حوزەیرانی ١٩٦٦ کە تێیدا سەرلەبەیانی ڕاگەیاندنی ڕێککەوتنی نێوان مەلا بارزانی و دکتۆر بەزاز بۆ چارەسەرکردنی ئاشتیخوازانەی کێشەی کورد، ژەنەڕاڵ عارف عەبدولڕەزاق هەوڵی کودەتای دا.

وەزارەتی سوپا[١]

بەشی تۆماریی دەرەکی و دژە سیخوڕی

یادداشت

٢ی ئابی ١٩٦٨

بابەت: هەڵوێستی بارزانی سەبارەت بە دەسەڵاتی بەعس

١- هەڵوێستی مەلا [مستەفا] بارزانی لە هەمبەر دەسەڵاتی [ناوەندی عێراق] نەگۆڕاوە. لە ڕوانگەی بارزانییەوە حکومەتە یەک لە دوای یەکەکانی بەغدا جیاوازییەکی ئەوتۆیان نییە و دەسەڵاتدارانی عێراق یەک لە یەک خراپترن. بە بۆچوونی بارزانی پلانی ٢٤ی [٢] حوزەیرانی ١٩٦٦ دانی بە هەموو مافەکانی کورددا نەناوە. بەدەسەڵات گەیشتنی حزبی بەعس ڕێگە بە کورد دەدات گوشارێکی قورس بخەنە سەر کاربەدەستانی بەغدا، چونکە حزبی بەعس پێویستی بە هەندێ دەستکەوت هەیە بۆئەوەی جارێ پێگەی خۆی قایم بکات. کەوابوو دەستپێکردنەوەی شەڕ [لە نێوان حکومەت و کورد] دەبێتە هۆی ڕووخانی بەعس.

پارتی دیموکراتی کورد[ستان] زۆر چالاک و بە وزەیە. بە ڕێگای هەڵبژاردن کۆمەڵێک دامودەزگای ئیداری دامەزراندووە بۆ بەڕێوەبردنی ئەو ناوچانەی لە ژێر دەسەڵاتی حکومەتەدا نین. بەڕێوەبەرەکانی ئەم ناوچەیە گوێڕایەڵی بارزانین. پێگەی بارزانی [ڕۆژ بە ڕۆژ] گەورەتر دەبێت. پێشمەرگە (هێزە چەکدارەکانی بارزانی) پیاوی لێهاتوون، ئیمانیان بە سەرکەوتن زۆرە و ئۆتۆمۆبیل و چەکوچۆڵی جۆراوجۆریی دروستکراوی سۆڤیەتیان هەیە. هێزەکانی بارزانی خاڵی سەربازییان داناوە، ناوچەی خۆیان جیا کردووەتەوە، بەڵام پێش لە هاتوچۆی هەڤاڵەکانیان بۆ ناوچەکانی دەوروبەر، تەنانەت تا بەغدایش ناگرن و ڕێگە بەوە دەدەن کە خەڵکی عێراق بۆ

---

(١) ئەم بەڵگەنامەیە لە سەری نەنووسراوە هی چی شوێنێکە، لە پسپۆڕانی ئارشیڤخانە پرسیارم کرد وتیان هی وەزارەتی سوپایە. وەرگێڕ

(٢) ٢٩ی حوزەیران ڕاستە. وەرگێڕ

کاری جۆراوجۆر سەردانی ناوچەی ژێر دەسەڵاتیان بکەن.

٢- دەسەڵاتدارانی نوێی بەغدا، بەتایبەت وەزیری دەرەوە، زۆر دوژمنایەتی مەلا [مستەفا] بارزانی دەکەن و بە (فیوداڵێک لە قەڵەمی دەدەن کە خاوەن پێگەی ڕاستەقینە نییە و کورتبینی و سەرسەختییەکەی وایکردووە کەس نەتوانێت لەگەڵی ڕێکبکەوێت.) بەعسییەکان سەرزنشی بارزانی دەکەن کە لەچاو دەسەڵاتدارانی پێشووی عێراق، لەگەڵیان توندترە. بارزانی داوای کردووە سێ دانە لە وەزارەتە سەرەکییەکان کە پشکی کوردە بدرێت بە هەڤاڵەکانی خۆی و قەبوڵی ناکات وەزارەتێک بدرێت بە هەڤاڵەکانی تاڵەبانی[1]. بە گوێرەی دەنگۆکان لە ٣٠ی تەمووزەوە وتووێژەکانی [بارزانی و حکومەت] ڕاگیراوە، بەعسییەکان دەستیان کردووە بە بۆڵەبۆڵ و وتوویانە لە پلانی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦ ڕازی نین کە دکتۆر بەزاز دایناوە.

بەهەرحاڵ، وادیارە هەر دوولا خۆشبین نین کە بتوانن ڕێکبکەون، بەتایبەت کورد، چونکە ئەزموونی ساڵانی ڕابردوو نیشانیداون کە نابێت متمانە بە ڕاگەیاندن و بەڵێنەکانی دەسەڵاتی ناوەندی بکەن.

٣- مەلا [مستەفا] بارزانی کە تا ئێستا چەندجار ستایشی ژەنەڕاڵ دوگولی کردووە، بە حەزەرەوە لەگەڵ سیاسەتی فەرەنسا هەڵسوکەوت دەکات.

---

(١) مەبەست لە هەڤاڵی تاڵەبانی، تەها محیەدین، وەزیری ناوخۆیە کە بە هەڵە لەگەڵ تەها مەعروف تێکەڵ دەکرێت کە بەڕێوەبەری پێشووی پەیوەندییە گشتییەکانی وەزارەتی دەرەوە بووە و ئێستا لە لەندەن وەک ڕاوێژکاریی وەزارەتی [دەرەوە]کار دەکات و نەگەڕاوەتەوە عێراق.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە، پاریس

بەڕێوەبەرایەتی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٤ی ئابی ١٩٦٨

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تاران، عەمان، دیمەشق، قاهیرە، ئەنقەرە، بەیروت، کابول، جەددە، خەرتوم، تونس، تریپولی، جەزاییر، کوەیت، واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، تەلئەبیب

بابەت: هەڵوێستی حکومەتی بەعس سەبارەت بە کێشەی کورد

ئەنجوومەنی سەرۆکایەتیی شۆڕش لە بڵاوکراوەیەکدا لە ٣ی ئاب، هەڵوێستی حکومەتی نوێی سەبارەت بە کێشەی کورد دیاری کرد. ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ئاماژەی بەو بڵاڤۆکە کردووە کە چەند کاتژمێر پاش شۆڕشی ١٧ی تەمووز بڵاویکردووەتەوە و تێیدا تیشکی خستووە سەر چۆنییەتی مامەڵەکردنی حکومەتەکانی پێشوو لەگەڵ کێشەی[کورد]، وتوویەتی بەدوای ئاشتی و سەقامگیریدایە و دەیەوێت یەکێتیی نیشتمانی پتەو بکات هاوشان لەگەڵ یەکێتی بۆ خەبات دژی ئیمپیریالیزم و جەختی لە سەر مافە نەتەوەییەکانی برا کوردەکان کردووەتەوە و ئاماژەی بەوە کردووە کە لەم پەیوەندییەدا بڕیاریداوە پشت بە ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦ ببەستێت و مەرجەکانی جێبەجێ بکات.

بە گوێرەی ئەو زانیارییانەی بە دەستمان کەوتوون، ئەو بەڵێنانەی لەم ڕاگەیەندراوەدا دراوە، لانیکەمی ئەو شتانەیە کە مەلا [مستەفا] بارزانی داوای دەکات بۆئەوەی بارودۆخی ئێستا تێکنەدات. گەڕانەوەی بەعس بۆ سەر دەسەڵات و ئەو هێرشە خوێناوییە لەبیرنەکراوە کە لە ١٩٦٣ کردیانە سەر کورد، بووەتە هۆی ئەوەی پەیوەندییەکانی [کورد و حکومەت] مەترسیدار و خراپتر بێت و هەوڵەکانی ئەم چەند ڕۆژەی حکومەت بۆ ڕەواندنەوەی نیگەرانییەکانی[کورد] سەرکەوتنێکی ئەوتۆی بەدەستنەهێناوە. بۆیە دوو وەزیری کورد هێشتا ئامادە

نەبوونە لەبەرامبەر سەرۆک کۆماردا سوێندی یاسایی بخۆن.

ڕاگەیاندننامەکەی ٣ی ئاب لەو هەلومەرجە سەرچاوەی گرتووە کە سەپێندراوە بە سەر حکومەتی ناوەندیدا و ئەو هەڕەشانە بە تەواوی ناڕەوێنێتەوە کە هەیە لە سەر چەسپانی ئاشتی لە باکوور.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا لەتیلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ٣٠ تەمووزی ١٩٦٨ ئاماژەی بەوە کردووە:

(ڕژێمی نوێی عێراق، لە سەرەتای گەیشتن بە دەسەڵات سیاسەتێکی کراوەتری لە هەمبەر ڕۆژنامەنووسە بیانییەکان گرتووەتەبەر و ڕازی بووە هەواڵنێری تایبەتی ڕۆژنامەی پراڤدای سۆڤیەت و لومۆندی فەڕەنسا سەردانی کوردستان بکەن و لەگەڵ بارزانی، ڕابەری گەلی کورد گفتوگۆ بکەن. بە وتەی التاخی حکومەتەکانی پێشوو بە هیچ شێوەیەک ڕێگەیان بەوە نەداوە ڕۆژنامەکان بنووسن (کوردستان) و (ڕابەری گەلی کورد).

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە، پاریس

بەڕێوەبەرایەتی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٦ی ئابی ١٩٦٨

ئاماژە بە: تیلیگرامی ١٢١٧ی پێشووم[١]

بابەت: حکومەتی بەعس هەنگاوی زیاتر هەڵدەگرێت بۆ دڵخۆشکردنی بارزانی

حکومەت درێژە بە هەوڵەکانی دەدات بۆ دڵخۆشکردنی بارزانی، لە بڵاوکراوەیەکدا لە ٤ی ئاب ڕایگەیاند خاڵی شەشی ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦ لە ئێستاوە جێبەجێ دەکات، یانی هەموو ئاسانکارییەک دەکات بۆ کورد بۆئەوەی لە دەرەوە لە بواری پسپۆڕیدا درێژە بە خوێدن بدەن و ئاکادیمی ئەدەبیاتی کورد دادەمەزرێنێت و زانکۆیەک لە سلێمانی دەکاتەوە.

لە بڵاوکراوەیەکی دیکەدا لە ٥ی ئاب، حکومەت ڕایگەیاند لێبوردنی گشتی بۆ سەرجەم ئەو کەسە سیڤیل و چەکدارانە دەردەکات کە لە ڕووداوەکانی باکووردا تێوەگلاون. هەروەها سەرجەم ئەندامانی سوپای عێراق کە ڕایانکردووە و چونەتە ناو ڕاپەڕینی کوردەوە دەتوانن بە چەکەوە بگەڕێنەوە سەر کارەکانیان و پلەکانیان پێدەدرێتەوە.

نازانین ئایا ئەم ڕاگەیاندنانە بارزانی ڕازی دەکات یان نا. بارزانی بە هیچ شێوەیەک ڕازی نابێت کوردێکی هەڤاڵی [جەلال] تاڵەبانی ببێت بە وەزیر. مەبەستی تەها محیەدین مەعروف[٢]، ڕاوێژکاریی وەزارەتی [دەرەوە]یە کە ئێستا

(١) مەبەستی بەڵگەنامەی پێشووە. وەرگێڕ

(٢) لە بەڵگەنامەی ٢ی ئابی ١٩٦٨دا نووسراوە تەها محیەدین کە وەزیری ناوخۆیە، لە تەها مەعروف کە لە لەندەنە جیاوازە، بەڵام لێرە نووسیویەتی تەها محیەدین مەعروف. تەها محیەدین مەعروف ساڵی ١٩٢٤ لە سلێمانی لەدایک بووە. سەرەتا پێشمەرگەی شۆڕشی ئەیلوول بووە، پاشان چووەتە ناو حکومەتەوە و بووە بە ئەندامی حیزبی بەعس و ئەندامی ئەنجومەنی

لــە لەندەنــە و پێشــتر بەڕێوەبــەری پەیوەندییــە گشــتییەکانی وەزارەتــی دەرەوە بــووە. بــە گوێــرەی هەنــدێ زانیاریــی، تەهــا محیەدیــن مەعــروف خۆیشــی زۆر پێیخــۆش نییــە بگەڕێتــەوە بــۆ عێــراق

گۆغس

سـەرکردایەتی ئـەو حیزبـە. لـە ١٩٧٥ تـا ٢٠٠٣ جێگـری سـەدام حوسـەین بـووە. لـە ٢٠٠٣ ئەمریکییـەکان گرتیـان، بـەڵام ئازادیـان کـرد، پـاش ئـەوە لـە دوکان نیشـتەجێ بـووە. لـە ٢٠٠٩ لـە نەخۆشـخانەیەک لـە ئـوردون مـردووە، لـە کوردسـتان نێـژراوە. وەرگێـڕ

لە بێغناغد لۆپینۆ[١]، بەرپرسی کاروباری عێراق لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٤ی ئەیلوولی ١٩٦٨

بەغدا

بۆ زانیاریی: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقیای[وەزارەتی دەرەوە]، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری ئابووری، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری زانیاری و ڕۆژنامەوانی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، ڕۆما، بۆن، ئورشەلیم، مادرید، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، ئورشەلیم، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب، کوێت، و[نووسینگەی فەڕەنسا لە نەتەوە یەکگرتووەکان] لە نیۆیۆرک

بابەت: وتووێژەکانی بارزانی و حکومەتی بەعس

وەزارەتی دەرەوە ئاگاداری ئەو هەوڵانەیە کە ڕژێمی نوێی عێراق بۆ چەسپانی ئاشتی لە پارێزگاکانی باکوور بۆ ڕێککەوتن لەگەڵ کورد داویەتی. بەعس لە سەرەتای گەیشتن بە دەسەڵات چەند ڕاگەیەندراوێکی بڵاوکردووەتەوە و وتوویەتی ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦ جێبەجێ دەکات (لە تیلیگرامی ٤ و٦ی ئابی ١٩٦٨دا ئاماژەم پێکردووە). وتووێژ لە نێوان دەسەڵاتی ناوەندی و مەلا [مستەفا] بارزانی دەستپێکردووە. بارزانی دەیەوێت کەڵک لە گۆشەگیریی بەعس وەربگرێت و بەردەوام گوشار دەخاتە سەر دەسەڵاتدارانی عێراق.

دوو کەسایەتی کورد کە پاش شۆڕشی ١٧ی تەمووز کراون بە وەزیر، بێ ڕاوێژکردن

(1) Bernard LOPINOT

لەگەڵ سەرۆک وەزیران[١]، عەبدولڕەزاق ئەلناییب لەم پۆستانە دانراون. بەڕێز دزەیی کە بەربژێرە بۆ وەزارەتی کاروباری باکوور و بەڕێز شێرزاد کە بەربژێرە بۆ پۆستی کاروباری گشتی، نەهاتوون بۆ بەغدا بۆ ڕێوڕەسمی خواردنی سوێندی یاسایی و وەرگرتنی پۆستەکانیان. بەهەرحاڵ لە بارودۆخی ئێستادا و بەهۆی وتووێژەکانی ئێستای نێوان ڕابەری کورد و بەعسییەکان، هیچ گۆڕانکارییەک لە پێکهاتەی حکومەتدا ناکرێت و کەس ناچێتە شوێنی بەڕێز دزەیی و شێرزاد لە کابینەی سەرۆک ژەنەڕاڵ حەسەن ئەلبەکر.

دەسەڵاتی ناوەندی نەچووەتە ژێر باری داواکارییەکەی مەلا [مستەفا] بارزانی بۆئەوەی لەلایەکەوە سێ کەس لە هەڤاڵەکانی پۆستە گرنگەکان، لەوانە پۆستی جێگری سەرۆک وەزیران، وەربگرن، لەلایەکی دیکەوە پۆستی وەزارەت نەدرێت بە تەها محێدین مەعروف کە کوردە و سەر بە باڵی جەلال تاڵەبانییە. ئەم بارودۆخە ناسەقامگیرە دەبێ بە زووترین کات کۆتایی پێبێت. هەرچەندە بەڕێز دزەیی و شێرزاد نامەی دەست لەکارکێشانەوەیان تەسلیم کردووە، کاربەدەستانی دەوڵەت یەکڕا نین و دوودڵن کەسی دیکە بخەنە شوێنیان، بەڵام بۆئەوەی بە ڕواڵەت بارودۆخەکە ڕابگرن و پێش لە ڕووداوی نەخوازراو بگرن لە داهاتوودا، تەنیا بە شێوەی کاتی... (بۆ درێژەی بابەتەکە بنواڕن بۆ تیلیگرامی ژمارە ٥٤٢ی ٢٨ی ئابی ١٩٦٨ی خۆم).

ڕاگیرانی وتووێژەکانی نێوان مەلا [مستەفا] بارزانی و دەسەڵاتی ناوەندی تا ئێستا پێشی لە بڵاوبوونەوەی ڕۆژنامەی التاخی، زمانحاڵی فەرمیی ڕابەری کورد نەگرتووە. هەروەها لە تیلیگرامی ژمارە ٢٥٠ی ١٦ی نیسانی ١٩٦٨دا[٢] وەزارەتی دەرەوەم ئاگادار کردوتەوە، ئەگەر ئەم ڕۆژنامەیە بۆ هەمیشە دابخرێت، [کورد] دەست دەکات بە پەخشی بەرنامە لە ئێزگەی ڕادیۆی (دەنگی کوردستان). تەنیا کارێک دەوڵەت دەتوانێت بیکات ئەوەیە لە بەرامبەر بڵاوبوونەوەی ڕاگەیاندننامەکانی بارزانی لە بەغدا دەربارەی پەیوەندییەکانی کەمینەی کورد و ڕژێمی نوێ ناڕەزایەتی دەرببڕێت کە ڕۆژنامەکە لە ٢٩ی ئاب بڵاوی کردووەتەوە. ڕۆژی ٢٩ی ئاب التاخی بە شێوەی

(١) مەبەستی ئەوەیە سەرۆک کۆمار، حەسەن ئەلبەکر دایناون. وەرگێڕ

(٢) لە تیلیگرامی ١٦ی نیساندا نووسراوە، حکومەتی عێراق ڕازی بووە ڕۆژنامەی التاخی لە بەغداد دەربچێت بە مەرجێک کە ئێزگەی دەنگی کوردستان لە شاخ دابخرێت. وەرگێڕ

ڕەمزی نیوەی لاپەڕەیەکی سپی بڵاوکردەوە[١].

هەموو ئەم پێشهاتانە ئەو دەنگۆیانە پشتڕاست دەکاتەوە کە دەڵێن بارودۆخی باکوور دەگۆڕێت. بە وتەی هەندێ سەرچاوە، ژمارەی ئەو کوردانە کە لە بەغدا دادەنیشن یان هاتوچۆی بەغدا دەکەن ڕۆژ بە ڕۆژ کەمتر دەبێتەوە، هەرچەندە دەوڵەت گەمارۆی ئابووری لە سەر ناوچەی ژێر دەسەڵاتی بارزانی لابردووە... ئەو کاربەدەستانە کە ئێمە پرسیاریان لێدەکەین، ئەگەر نکوڵی لە هەبوونی کێشەش نەکەن، بۆچوونی خۆیان دەرنابڕن، تەنیا دەڵێن دەسەڵاتدارانی نوێ نیازپاکی خۆیان سەلماندووە.

خاڵی زۆر سەرنجڕاکێشتر بارودۆخی ناوخۆی پارتی دیموکراتی کوردستانە. مەلا[مستەفا] بارزانی سەرۆکی پارتییە و جەلال تاڵەبانی لە پارتی دەرکراوە. هەروەک لە تیلیگرامی ٣ی ئەیلوولدا ئاماژەم پێداوە، ئەمە نیشان دەدات کە کەمینەی کورد لە ناو خۆیاندا یەکگرتوو نین و شڵەقاون. ئەگەر بەو شێوەیە بێت کە سەرچاوە جۆراوجۆرەکان ئاماژەی پێدەکەن، و مەلا [مستەفا] بارزانی بەرپرسیارێتی دەستپێکردنەوەی شەڕ نەگرێتە ئەستۆ و [بیخاتە ئەستۆی حکومەت]، هێزەکانی ئامادەن بەرەنگاری هێرشە نوێکانی هێزەکانی حکومەت ببنەوە.

(١) مەبەستی ئەوەیە شوێنی ڕاگەیاندننامەکەی بارزانی بە بەتاڵی هێشتووەتەوە. وەرگێڕ

لە ئۆلیڤییە ۆغمسێ[١]، باڵوێزی فەڕەنسا لە یەکێتی سۆڤیەت بۆ:

وەزیری دەرەوە[ی فەڕەنسا]، جەنابی میشێل دێبغ[٢]

بەڕێوەبەرایەتی بەشی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٥ی ئەیلوولی ١٩٦٨

مۆسکۆ

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا

بابەت: هەڵوێستی سۆڤیەت سەبارەت بە کێشەی کوردی عێراق

ڕۆژنامەی پراڤدا، لە یەکی ئەیلوول وتارێکی کورتی دەربارەی بارودۆخی کوردستانی عێراق بڵاوکردەوە کە کۆمەڵێک وێنەی پێشمەرگەی تێدابوو، لەوانە خودی مەلا مستەفا بارزانیش. پریماکۆڤ، هەواڵنێری تایبەتی پراڤدا کە تازە لە عێراق گەڕاوەتەوە، لە وتارەکەدا نووسیویەتی: "ڕاگەیاندننامەکەی کاربەدەستانی نوێی عێراق کە تێیدا وتوویانە ئامادەن کێشەی باکوور لە سەر بنەمای بەرژەوەندییەکانی کورد چارەسەر بکەن، لە سەراسەری جیهاندا پێشوازی لێکراوە." ئەم ڕۆژنامەنووسە ئاماژەی بەوە کردووە: "تا ئەم دواییە بارودۆخەکە مەترسیدار بوو و کێشەی کورد پێگەی هێزە دژە ئیمپیریالیستەکانی عێراقی لاواز کردووە، لەکاتێکدا گەلی عەرەب بۆ پوچەڵکردنەوەی ئەنجامەکانی دەستدرێژیی ئیسرائیل خەبات دەکەن."

بارزانی بە ڕۆژنامەنووسە سۆڤیەتییەکەی وتووە: "کورد پێشوازیی لە هەنگاوەکانی حکومەتی نوێ دەکات و حکومەت دەستپێشخەر نابێت بۆ شەڕکردن لەگەڵ کورد."

ئەم وتارە نزیک بوو لەو وتارەی هەفتەی ڕابردوو دەربارەی شیوعییەکانی عێراق بڵاوبووەوە (کە لە تیلیگرامی ژمارە ١٦٠٢ دا ئاماژەم پێکردبوو) نیشان دەدات یەکێتی سۆڤیەت بەردەوام چاوەڕوان دەکات تا بزانێت چی هەڵوێستێک لە هەمبەر دەسەڵاتدارانی نوێی [عێراق]بگرێتەبەر و ئەم لایەنگرییەی لە کێشەی کورد دەیکات وەک هۆشدارییەکی ناڕاستەوخۆ لێکدەدرێتەوە.

(1) Olivier Wormser

(2) Michel DEBRE

لـە بێغناغـد لۆپینـۆ، بەرپرسـی کاروبـاری عێـراق لـە باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە عێـراق بـۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٨ی ئەیلوولی ١٩٦٨

بەغدا

بۆ زانیاریی: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقیای[وەزارەتی دەرەوە]، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری ئابووری، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری زانیاری و ڕۆژنامەوانی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، ڕۆما، بۆن، ئورشەلیم، مادرید، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، ئورشەلیم، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب، کوێت و [نووسینگەی فەڕەنسا لە نەتەوە یەکگرتووەکان] لە نیۆیۆرک

بابەت: هەڵوێستی بارزانی سەبارەت بە ڕژێمی نوێی عێراق

ناکۆکـی نێـوان دەوڵـەتـی بەعـس و کـورد، بەتایبـەت لـە دەسـت لەکارکێشـانەوەی دوو وەزیرەکـەی نوێنـەری مـەلا [مسـتەفا] بارزانـی لـە کابینـەی ئێسـتادا، بەرجەسـتە بوو(کە لە تیلیگرامـی ژمـارە ٥٤٧ی ٤ی ئەیلوولـی ١٩٦٨دا ئامـاژەم پێکردبـوو)، هێشـتا کـەم نەبووەتـە. پێمانوانییـە دەسـەڵاتی ناوەنـدی بچێتـە ژێـر بـاری سـەرجەم داواکارییەکانـی ڕابـەری کـورد. ڕۆژی ٥ی ئەیلـوول بەڕێـز عەبدولکەریـم ئەلشـەیخلی[1]، وەزیـری کاروبـاری دەرەوە، جارێکـی دیکـە جەختـی کـردەوە [حکومـەت] دەیەوێـت کێشـەی باکـوور چارەسـەر بـکات و بارودۆخـی سیاسـی ئاسـایی بێتـەوە. ئەلشـەیخلی ئامـاژەی بـە وە کـرد حکومـەت بـە دڵنیاییـەوە دەیەوێـت بەڵێنەکانـی جێبەجـێ بـکات و سیاسـەتی پێکەوەسـازان بگرێتەبـەر و وتـی کـورد زۆر لـە سیاسـەتی ڕژێمـی نـوێ ڕازیـن.

(1) Abdul Karim Al CHEKHLY

دە ڕۆژ پاشتر لە ڕاگەیاندننامەیەکی دیکەدا، بەڕێز عەبدوڵڵا سەلوم ئەلسامەرایی[1]، وەزیری ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن و ئەندامی دەستڕۆیشتووی حزبی بەعس، توون‌د قسەی کردووە، وتویەتی ناهێڵین کەس دەست بۆ چەک بەرێت، جەختی کردووەتەوە کە حکومەت هیچ چەشنە جیاخوازییەک، بە ئاشکرا یا نائاشکرا، قەبوڵ ناکات. ئەلسامەرایی وتویەتی خەریکن یاسای ئیدارەی پارێزگاکان دادەنێن کە بەشێکی گرنگی پلانی [چارەسەرکردنی کێشەی کورد] پێکدەهێنێت و جەختی کردووەتەوە، بەهەرحاڵ حکومەت لە دابینکردنی ئاسایش و سەقامگیری بەرپرسیارە و جگە لە کاربەدەستانی فەرمی نابێ گوێ بۆ قسەی کەس بگیردرێت. بەڕێز ئەلسامەرایی داوای لە سەرجەم چەکدارەکان کردووە بگەڕێنەوە ماڵەوە و کاری دابینکردنی ئاسایش بە حکومەت بسپێرن بە گوێرەی ڕێککەوتننامەی حوزەیرانی ١٩٦٦. ئەلسامەرایی ئاماژەی بەوە کردووە بۆ گەشەپێکردنی ئابووری ناوچەی باکوور هەنگاوی باش هەڵگیراوە و لە کۆتاییدا جەختی کردووەتەوە دەسەڵات دەبێ ڕێز لە یاسا بگرێت بۆئەوەی سەرجەم هاووڵاتیان ئەرک و مافی یەکسانیان هەبێت.

بەهەرحاڵ دەسەڵاتدارانی ئێستا، وەک دەسەڵاتدارانی پێشوو، واز ناهێنن و هەنگاوی زیاتر هەڵدەگرن بۆ گۆشەگیرکردنی بارزانی لە ڕێگای یاریکردن بە کارتی ڕکابەرەکەی، یانی جەلال تاڵەبانی، و قوڵترکردنی ناکۆکییە عەشایرییەکان و پشتیوانیکردن لە جوتیارەکان کە بە دەستی ئاغا زەمیندار و فیوداڵەکان چەوساونەتەوە.

لەو ڕاگەیاندنامانەدا کە ڕۆژنامەی کوردی التاخی ڕێگەی پێنەدراوە بڵاویان بکاتەوە کە هەندێ لە ژمارەکانی بە قاچاخی بڵاوبوونەتەوە (بنواڕن بۆ تیلیگرامی پێشووم) مەلا [مستەفا] بارزانی پێشنیارەکانی خۆی بە ئاشکرا خستەوتەڕوو. بارزانی ئاماژەی بە سەرنەکەوتنی وتووێژەکانی لەگەڵ دەسەڵاتی ناوەندی کردووە بۆئەوەی کەمینەی کورد بە شێوەیەکی دادپەروەرانە وەزیری هەبێت لە کابینەدا، وتوویەتی: "دەوڵەت قەبوڵی نەکردووە چوار کورد ببن بە وەزیر و کەسایەتییەکی دوژمنی گەلی کردووە بە وەزیر(مەبەستی تەها محیدین مەعروف، وەزیری ناوخۆ و هەڤاڵی تاڵەبانی یە) و ڕێکەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦ی جێبەجێ ناکات، بۆیە پارتی

(1) Abdalla Saloum Al SAMARRAI

دیموکراتـی کوردسـتان بەشـداری لـە حکومەتـدا نـاکات و چـاوەڕوان دەکات."

مـەلا [مسـتەفا] بارزانـی وتوویەتـی ڕێـزی بـۆ بڕیارەکانـی حکومـەت هەیـە لەبەرانبـەر جێبەجێکردنـی هەنـدێ لـە مەرجەکانـی ڕێککەوتننامـەی ١٩٦٦، بـەڵام بەمشـێوەیە کێشـە سـەرەکییەکان چارەسـەر نابێـت و ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "بـۆ ئێمـە زۆر گرنـە نییـە ئەگـەر دامەزراندنـی زانکۆیـەک لـە کوردسـتان دوابکەوێـت، بـەڵام ناچینـە ژێـر بـاری درێژکردنـەوەی بارودۆخـی نائاسـایی کـە ژیانـی لـە باکـوور ئەسـتەم کـردووە. بـە پێچەوانـەی بەڵێـن و ڕاگەیاندنـە یـەک لـە دوای یەکەکانی[حکومـەت]، کـورد زۆر کەڵکـی لـە لێبوردنـی گشـتی وەرنەگرتـووە کـە بەڵێـن بـە زیندانیانـی سیاسـی دراوە."

ڕابـەری کـورد دەربـارەی گفتوگۆی نێوان حکومـەت و گروپە جۆراوجۆرە نیشـتمانییەکان وتوویەتـی: "تـا ئـەو شـوێنەی پەیوەنـدی بـە پارتـی دیموکراتـی کوردسـتانەوە هەیـە، گفتوگـۆکان ئەمدواییـە تێکچـووە، بـەڵام پارتـی ئامادەیـە بەشـدار بێـت لـە هەوڵـەکان بـۆ بەڕێوەچوونـی هەڵبژاردنێکـی ئـازاد بـۆ پێکهێنانـی حکومەتێکـی دیموکراتـی ڕاسـتەقینە."

لـە کۆتاییـدا مـەلا [مسـتەفا] بارزانـی دەربـارەی داهاتـوی کێشـەی کـورد زۆر بـە حـەزەرەوە بۆچوونـی خـۆی دەربڕیـوە، وتوویەتـی: "ئەمـە مەسـەلەیەکی زۆر ئاڵـۆزە و پەیوەنـدی بـە هاوکێشـەکانی نێـوان هێـز و لایەنـە خۆجێیـی، نیشـتمانی و نیونەتەوەییەکانـەوە هەیـە. پێگـەی بزووتنـەوەی کـورد قایمـە و هیـچ هێـز و لایەنێـک ناتوانێـت لەنـاوی ببـات. دەوڵەتەکانـی عێـراق یـەک لـە دوای یـەک بەهـۆی سیاسـەتەکەیان لـە هەمبـەر کێشـەی کـورد ڕوخـاون، ئێسـتا کاتـی ئـەوە هاتـووە یەکجـار بـۆ هەمیشـە کۆتایـی بـە شـەڕی براکـوژی بێـت. ئەگـەر شـەڕ دەسـتپێبکاتەوە کاریگـەری زۆر خراپـی دەبێـت بـۆ وڵاتـی عێـراق و ناهێڵێـت عێـراق ڕۆڵـی خـۆی لـە پاراسـتنی نەتـەوەی عەرەبـدا بگێڕێـت."

مـەلا [مسـتەفا] بارزانـی گفتوگۆیەکـی کـردووە لەگـەڵ هەواڵنێرێکـی [ڕۆژنامـەی] سـتامپا[(١)]، تێیـدا ئامـاژەی بـە هەنـدێ لـەو هەنگاوانـە کـردووە کـە حکومـەت دەبـێ هەڵیبگرێـت بۆئـەوەی نیازپاکـی خـۆی بـۆ جێبەجێکردنـی ڕاگەیاندننامەکانـی ئەمدواییـە

(١) ڕۆژنامـەی سـتامپا ئەوکاتـە بەناوبانگتریـن ڕۆژنامـەی ئیتالیـا بـووە، سـەر بـە کۆمپانیـای ئۆتۆمۆبیلسـازی فیـات بـووە. وەرگێـڕ

نیشـان بـدات: هەڵوەشـاندنەوەی هێـزی جـاش و پاشەکشـەپێکردنی سـەربازەکان لـە کوردسـتان. خـودی بارزانیـش پێیوانییـە حکومـەت ئـەم دوو شـتە بـکات، بۆیـە وتوویەتـی: "ئەگـەر دەسـەڵاتدارانی بەغـدا دڵنیابـان دەتوانـن لەناومـان بـەرن، لەناویـان دەبردیـن..."

ئـەو خاڵانـەی [ڕۆژنامـەی] پراڤـدا لـە یەکـی ئەیلـوول بـڵاوی کردوونەتـەوە (کـە لـە تیلیگرامـی ژمـارە ١٦٤٨ی باڵوێزخانەکەمـان لـە مۆسـکۆ ئامـاژەی پێـدراوە) و [ڕۆژنامـەی] التاخـی دیسـان بـڵاوی کردوونەتـەوە، نیشـان دەدات کـە هەنـدێ شـتی دیکـە لـە ئارادایـە. بـە بۆچوونـی حکومەتـی سـۆڤیەت، کێشـەی کـورد بـە ڕێککەوتـن لەگـەڵ مـەلا [مستەفا] بارزانـی، مارشـاڵی یەکێتـی سـۆڤیەت[1]، چارەسـەر دەکرێـت. کەوابـوو هەڵوێسـتی ڕابـەری کـورد لەبەرامبـەر ڕژێمـی نوێـی عێـراق، کـە وڵاتانـی سۆسیالیسـتی بـە حـەزەرەوە لـە بەرامبـەری هەڵوێسـت دەگـرن، قایمـە.

هــەر دوولا بــە شــێوەیەک لــە شــێوەکان داواکارییەکانیــان بــە لایەنــی بەرامبــەر گەیانـدووە. حکومـەت جـارێ چاوەڕوان دەکات. ڕۆژنامەکانـی بەغـدا بـە هیـچ شـێوەیەک باسـی ڕووداوە گرنگەکـەی سـەر سـنووری ئێـران- عێراقیـان نەکـردووە کـە باڵوێزخانەکەمان لـە تـاران لـە تیلیگرامـی ١٣ی ئەیلوولـدا باسـی کـردووە. بـەڵام دەنگـۆکان بـاس لـەوە دەکـەن کـە کۆبوونەوەیەکـی گـەورە لـە کوردسـتان بەڕێوەچـووە، تێـدا پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان هەڵوێسـتی خـۆی سـەبارەت بـە ڕژێمـی عێـراق ئاشـکرا کـردووە. هەنـدێ سـەرچاوە دەڵێـن ئەگـەری هەیـە بەمزوانـە [پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان] حکومەتـی ئۆتۆنۆمـی کـورد ڕابگەیەنێـت.

(١) مەبەسـتی ئەوەیـە سـۆڤیەت لـە سـەردەمی کۆمـاری کوردسـتاندا پلـەی مارشـالی بـە بارزانـی داوە. وەرگێـڕ

وەزارەتی سوپا

بەشی تۆماریی دەرەکی و دژە سیخوڕی

١١ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٨

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی سوپا، بەشی ئۆپەراسیۆن و چالاکیی سەرۆکایەتی ئەرکانی وەزارەتی سوپا، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، سەرۆک ئەرکانی تایبەتی سەرۆک کۆمار

بابەت: هاوکاریی دەوڵەتی عێراق لەگەڵ جەلال تاڵەبانی

بە وتەی دەزگای هەواڵگری ئێران، دەوڵەتی عێراق بڕیاریداوە بە تەواوی پشتیوانی لە جەلال تاڵەبانی، ڕکابەری بارزانی بکات. ئەنجوومەنی شۆڕشی عێراق ئەم فەرمانەی ناردووە بۆ سەرجەم ئیدارە مەدەنی و سەربازییەکانی عێراق:

"لەپێناو پتەوکردنی پەیوەندیی برایەتی و یەکێتی نیشتیمانی، پێویستە سەرجەم کاربەدەستانی مەدەنی و سەربازیی عێراق لە هەموو مەسەلە سیاسی و ئیدارییەکاندا لەگەڵ (پارتی دیموکراتی کوردستان) بە سەرۆکایەتی جەلال تاڵەبانی هاوکاری بکەن لەبەرئەوەی ئەم حیزبە لەگەڵ ڕژێمی ئێستادا هاوکاری دەکات و وەک گروپێکی نیشتمانی دانی پێدا نراوە."

لە غێنۆ سیڤان، باڵوێزی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

بەڕێوەبەرایەتی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

نووسینگەی ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٥ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٨

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا، ئەنقەرە، مۆسکۆ، لەندەن

بابەت: هەڵوێستی ئێران سەبارەت بە بزووتنەوەی کوردی عێراق

ڕۆژنامەکانی تاران ئەمدواییە کۆمەڵێک شتیان دەربارەی هەڵوێستی دەوڵەتی ئێران سەبارەت بە بزووتنەوەی کورد[ی عێراق] بڵاوکردەوە. هەرچەندە دەوڵەتی شاهەنشاهی [ئێران] سیاسەتێکی زۆر ئازادتری لە دەوڵەتی تورکیا و عێراق لە هەمبەر کەمینەی کورد (کە لە پارێزگای کرماشان، سنە و ڕەزائیە دەژین) گرتووەتەبەر، بەڵام هیچ مافێکی تایبەتی نەداوە بە کەمینەی کورد. لەگەڵ ئەوەشدا هەڵوێستی دەوڵەتی ئێران لە هەمبەر بزووتنەوەی مەلا مستەفا بارزانی باش بووە و دەتوانین بە سیاسەتێکی بێلایەنانەی گونجاو لەقەڵەمی بدەین. لەمێژە لە خاکی ئێرانەوە چەکوچۆڵ و کەرەستەی سەربازی دەچێت بۆ هێزەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان. هەرچەندە دەسەڵاتدارانی ئێران بەردەوام نکوڵیان لێکردووە، بەڵام خودی کوردەکان ناڕاستەوخۆ دانیان بە یارمەتیی ئێراندا ناوە و دەڵێن ئێران زیاتر یارمەتی مەعنەوییان دەدات بۆئەوەی ورەی کوردەکانی دانیشتووی دەرەوەی [کوردستان] بەرز بێت. بەهەرحاڵ ئەم یارمەتییە چی ڕاست بێت چی درۆ، ئەم قسەوباسانە نیشان دەدات کە ڕۆژنامەکانی ئێران گرنگی بە مەسەلەی کوردستانی عێراق دەدەن و قەد دژایەتی داواکارییەکانی کوردی عێراق ناکەن. بۆیە هەندێ زانیاری کە لە عێراق ڕێگە بە بڵاوکردنەوەیان نادرێت لە ئێران بڵاودەبنە، وەک گفتوگۆی مەلا مستەفا بارزانی لەگەڵ هەواڵنێری ڕۆژنامەی التاخی، زمانحاڵی [یەکێتی] لاوانی کوردی عێراق. بەتایبەت

ڕۆژنامـەی (خـاک و خـون)، زمانحاڵـی حزبـی پانئیرانیسـت[1]، ئـەم شـتانە بڵاودەکاتـەوە کـە گرنگـی بـە پەیوەندییەکانـی ئێـران لەگـەڵ عەشـیرەتە کوردەکانـی عێـراق دەدات. لـە تیلیگرامـی داهاتوومـدا بـە تێروتەسـەلی باسـی چالاکییەکانـی ئـەم حیزبـە دەکـەم.

حزبـی پانئیرانیسـت، بـە ڕەزامەنـدی ناڕاسـتەوخۆی دەوڵەتـی ئێـران، لـە ناوچـەی سـنووریی ئێـران و عێـراق و تورکیـا ڕەگوڕیشـەی داکوتـاوە و بەتایبـەت لـەم سـاڵانەی دواییـدا پـەرەی بـە چالاکییەکانـی لـەم ناوچانـە داوە و شـاری ڕەزائییـەی کـردووە بـە بنکـەی سـەرەکیی خـۆی. حزبـی پانئیرانیسـت لـە ڕەگوڕیشـەدا کەوتووەتـە ژێـر کاریگەریی بیرۆکـەی فاشـی و نازییـەکان، لـە پرۆگـرام و بەرنامـەی خۆیـدا ئامـاژەی بـەوە کـردووە:

- ئێمە داکۆکی لە نەژادی [ئاریی]، بەتایبەت نەژادی کورد دەکەین.
- داکۆکـی لـە ئێـران دژی داردەسـتە بیانییـەکان دەکەیـن کـە هـەوڵ دەدەن ناکۆکـی بخەنـە نێـوان کـورد و ئێرانییـەکان.
- خەبـات دەکەیـن بۆئـەوەی دەسـەڵاتی ئیـدارەی ناوەنـدی لـە پارێزگاکانـی ناوچەکانـی ئێـران کـەم بکرێتـەوە[2].
- داوا دەکەین هەندێ شوێن وەک بەحرەین بگەڕێتەوە سەر خاکی ئێران.

ئەمـە پلانـی [پانئیرانیسـتەکانە]، بـەڵام نازانیـن ئامانجەکانـی دەوڵەتـی شاهەنشـاهی تـا چـی ڕادەیـەک لەگـەڵ ئامانجـە سیاسـییەکانی ئـەم بزووتنەوەیـە تەبایـە. زۆرێـک لـە چاودێـران پێیوانوایـە حزبـی پانئیرانیسـت لـە ناوەرۆکـە سیاسـییە تۆتالیرەکـەی بەتـاڵ بووەتـەوە، لەمەبـەدوا حکومـەت بـەکاری دەهێنێـت بۆئـەوەی یـان بەرەنـگاری دەنگـە نەشـازەکان لـە کەنـداوی فـارس بێتـەوە، یـان ڕۆڵـی ناوبژیوانـکار لـە مەسـەلەی کـورددا بگێڕێـت لەگـەڵ عەشـیرەتەکانی لایەنگـری مسـتەفا بارزانـی. ئەمـە بەتایبـەت بۆچوونـی

(١) حیزبـی پانئیرانیسـت سـاڵی ١٩٤١ دامـەزراوە، بـەردەوام نوێنـەری هەبـووە لـە پەرلەمانـی ئێرانـدا، داکۆکـی لـە گەلانـی ئاریایـی (ئـاری)، بەتایبـەت کـورد کـردووە و بـە خاوەنـی ڕاسـتەقینەی ئێـران لەقەڵەمیـداون. پـاش شۆڕشـی ١٩٧٩ چالاکییەکانـی زۆر کـەم بووەتـەوە، لەگـەڵ ئەوەشـدا هەنـدێ لەدامەزرێنەرەکانـی وەک داریـوش فروهـر لـە چوارچێـوەی جبهـە ملـی (بـەرەی نیشـتمانی) دا درێژەیان بـە چالاکـی داوە و پشـتیوانییان لـە مافەکانـی کـورد کـردووە. وەرگێـڕ

(٢) مەبەسـتی ئەوەیـە ناوچـەکان بـبن بـە خـاوەن دەسـەڵاتی ئیـداری بـۆ بەڕێوەبردنـی کاروبـاری خۆیـان. وەرگێـڕ

دیپلۆماتێکی سۆڤیەتە کە بۆ هاوکارێکم باسی کردووە. دەوڵەتی ئێران بە پەیڕەوکردنی سیاسەتی (دوژمنی دوژمنەکەم دۆستمە) بە چاوی خراپ سەیری ئەو کێشانە ناکات کە کورد بۆ دەوڵەتی عێراق دروستی کردووە، هەمان ئەو کێشانە کە ئێران، بەتایبەت لە ناوچەی کەنداوی فارس ڕووبەڕوویان بووەتەوە (بنواڕن بۆ: تیلیگرامی ژمارە ١٥٧٠ی ١٤ی ئەیلوولی ١٩٦٨ی خۆم). بێگومان بەهۆی هەمان ئەو پرەنسیپەیە کە سەرۆکی کۆمەڵەی ئاشووری- کلدانی تاران ڕاشکاوانە ناڕەزایەتی لەهەمبەر باڵوێزخانەی عێراق لە تاران دەربڕیوە بە بۆنەی ئەو نەهامەتییانەی عێراق بەسەر براکانیاندا هێناویەتی کە هەمیشە بە بەشێک لە نەتەوەی کورد لەقەڵەمدراون. (بنواڕن بۆ: تیلیگرامی ژمارە ١٧٤٨ی ١٦ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٨ی خۆم).

لە ئەنجامدا، پێموایە دەوڵەتی ئێران بڕیاریداوە بە هەر شێوەیەک کە بۆی دەکرێت و ناڕەزایەتی لایەنی بەرامبەری لێنەکەوێتەوە، پەیوەندی دۆستانەی لەگەڵ بزووتنەوەی بارزانی هەبێت. لە پێناو ئەم ئامانجەدا دەسەڵاتدارانی ئێران پێیانخۆش نییە هیچ شتێک لە خاکی ئێراندا ڕووبدات کە ببێتە هۆی هاندانی کوردەکانی ئێران، بۆیە لە پارێزگا کوردنشینەکانی ڕۆژئاوای ئێراندا ژاندارمەری[1] ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر دەچێتە شوێنی سوپا.

لەلایەن خۆیەوە، مەلا مستەفا بارزانی زۆر پێیخۆشە کەڵک لە خاکی ئێران وەک پەناگەیەک وەربگرێت، یان لانیکەم لە خاکی ئێرانەوە دژایەتی نەکرێت، بۆیە بەڕاستی داوا لە کوردەکانی ئێران دەکات خۆیان لە هەرچەشنە ڕووداوێک بەدوور بگرن کە ببێتە هۆی هاندانی حکومەتی شاهەنشاهی.

(١) ژاندارمەری هێزێکی چەکدار بووە، لە ساڵی ١٩١٠ لە ئێران بە لاساییکردنەوەی سیستمی ژاندارمەری فەڕەنسا و سوئید دامەزراوە. کاری زیاتر پاراستنی ڕێگاوبان و ناو شار و دەرەوەی شارەکان بووە. پاش شۆڕشی ١٩٧٩ لەگەڵ هێزە تایبەتە شۆڕشگێڕە ئیدویولۆژییەکان تێکەڵ بوو و پاشان هەموویان کران بە پۆلیس. وەرگێڕ

وەزارەتی دەرەوەی فەڕەنسا

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٨ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٨

بابەت: گلەیی لە سیاسەتی فەڕەنسا لەهەمبەر دۆزی کورد

کۆمیتەی پشتگیریی شۆڕشی کورد

پاریس، شەقامی بریلات ساڤێغەن[1]، ژمارە ٧١

١٥ی ئەیلوولی ١٩٦٨

زۆر بەڕێز جەنابی ژەنەڕاڵ دیگۆڵ

سەرۆک کۆماری فەڕەنسا

کۆشکی ئیلیزە، پاریس

جەنابی سەرۆک،

زۆر خۆشحاڵ بووین کە ڕاگەیاندننامە فەرمییەکەی دەوڵەتەکەی جەنابتان دەربارەی مافی چارەیخۆنووسینی گەلی بیافرامان بینی، کە پاش دەستێوەردانە مێژوویی و شۆڕشگێڕانەکەی جەنابتان لە بزووتنەوەی ئازادیی خەڵکی فەرەنسیزمانی کێبێک، هات.

ئێمە پێمانوایە پرەنسیپی مافی چارەخۆنووسینی گەلان کە لەمەبەدوا دەبێت بە کۆڵەکەی سیاسەتی دەرەوەی کۆماری فەڕەنسا، نابێت بە شێوەیەکی هەلپەرەستانە دژی ئەم زلهێز و ئەو زلهێز بەکاربێت و هەندێ گەل و نەتەوە، بەتایبەت ئەوانەی لە قۆناخی لەدایکبوونەوەی نەتەوەییدان (وەک باسک، ڤالۆنی، ژوغا، ئیسکاتلەند، گال، بغۆتان...) لێی بێبەش بن.

(1) Brillat Savarin

بۆیە تکا لە جەنابتان دەکەین، بە هەمان شێوە کە پێشتر بە شێوەیەکی بوێرانە بۆ کێبێک، بیافرا و چیکسلۆڤاکیا کردتان، بە ئاشکرا و بە شێوەی فەرمی پشتیوانی لە مافی چارەیخۆنووسینی گەلی کورد بکەن کە لەمێژە بە شێوەیەکی زاڵمانە لەلایەن ئەو دەوڵەتانەوە دەچەوسێندرێتەوە کە خاکی کوردستانیان دابەش کردووە، دڵنیاین جەنابت باش ئاگات لە گرنگیی مەسەلەی نەتەوەیی کورد هەیە، چونکە ئەوکاتە کە وەک ئەفسەر لە لوبنان خزمەتت کردووە، لێکۆڵینەوەیەکی ٨٠ لاپەڕەییت دەربارەی کورد نووسیوە کە تێیدا پشتیوانیت لە مافە نەتەوەییەکانی گەلی کورد کردووە.

هەروەها بە ناوی سەرەتاییترین بەها ئەخلاقییە نێونەتەوەییەکانەوە داوا لە جەنابت دەکەین فرۆشتنی چەکوچۆڵ بە دەوڵەتی عێراق قەدەخەن بکەن، هەتا ئەوکاتەی کێشەی کورد لەسەر بنەمای ئۆتۆنۆمیەکی بەرفراوان بۆ کوردستانی عێراق چارەسەر دەبێت.

هیوادارین وەڵامی داواکارییەکەمان بدەنەوە.

ئەوپەڕی ڕێز و حورمەتمان قەبوڵ بفەرموون.

کۆمیتەی پشتگیریی شۆڕشی کورد

لیستی ناوی ئەندامانی کۆمیتەی پشتگیری لە شۆڕشی کورد

- ژان دغێش، بەڕێوەبەری ئەنیستیتۆی جوغرافیا
- غۆبێغ لافۆن، سکرتێری گشتیی کۆمیتەی لێکۆڵینەوە و کاری باشوری فەڕەنسا
- دکتۆر گوستاڤ بوغاتی، مافپەروەر و جێگری سەرۆکی کۆمەڵەی نێونەتەوەیی پاراستنی ئەو زمان و شارستانییانە کە لە ژێر هەڕەشەدان.
- مامۆستا کاویری، لە ناوچەی ئۆتۆنۆمی ڤالدۆئۆست (ئیتالیا)، سەرۆکی یەکێتیی ڤالدۆتێن.
- ماغسێل کۆهێن، زماناس و مامۆستای کۆلیژی باڵای توێژینەوە (زانکۆی سۆربۆن)، نووسەر لە بواری زمانەکانی جیهان.
- میلی کریستییەن ئیشۆل، ئەندامی کۆمیتەی بەڕێوەبەرایەتیی بزووتنەوەی ناسیونالیستی باسک، ئینباتا.

- گای هێغۆ، مافپەروەر و مامۆستای کۆلیژی یاسا و زانستە سیاسی و ئابوورییەکانی زانکۆی سۆربۆن، ئەندامی ئەنیستیتۆی ئەوروپای توێژینەوەی نێونەتەوەییەکان لە شاری نیس، مامۆستای کۆلیژی دیدراڵی ڤالدۆئۆست، سەرۆکی لقی ناوچەی (ئالزاس)ی بزووتنەوەی فیدیراڵی ئەوروپا، و نووسەری کتێبی (ئەوروپا و ئەتنیکەکان) (١٩٦٣).
- پرۆڤیسۆر ژان هۆمبلێ، جێگری سەرۆکی بزووتنەوەی بووژاندنەوەی والۆن.
- ڤلادیمیر جانکلیڤیش، فەیلەسوف و مامۆستای بەشی فەلسەفە و کۆمەڵناسیی کۆلیژی ئەدەبیاتی زانکۆی سۆربۆن، ئەندامی کۆمیتەی داکۆکی لە زیندانیانی سیاسیی ئێران (کە سەرۆکەکەی ژان پۆل سارترە) و سەرۆکی کۆمیتەی بەرەنگاربوونەوەی نازیسم.
- ڤغانسوا لیکا، کۆمەڵناس و ئەندامی (گروپی ٢٩) (باڵی چەپ و لایەنگری ژەنەراڵ دیگۆڵ).
- ئالبێرت پۆل لینتی، ڕۆژنامەنووس و نووسەر.
- پییێغ نایێغ، مامۆستای زمانەکانی ئیسکاندیناوی لە فەنلاند و سکرتێری گشتیی کۆمەلەی نێونەتەوەیی پاراستنی ئەو زمان و شارستانییانە کە لە ژێر هەڕەشەدان.
- دیمیتغی پێتغۆس ئیلۆف (لە شاری تولوز)، کوڕی ژەنەراڵ ئاغا پێتغۆس و نوێنەری بزوتنەوەی نیشتمانیی ئاشوورریەکانی فەرەنسا و سکرتێری گشتیی کۆمەڵەی ئاشوورییەکان و دۆستەکانیان.
- ماکزیم غۆدینسۆن، ڕۆژهەڵاتناس و کۆمەڵناس، مامۆستای کۆلیژی توێژینەوە باڵاکانی زانکۆی سۆربۆن، ئەندامی کۆمیتەی نێونەتەوەیی لێبوردنی زیندانیانی سیاسیی عێراق و گروپی کاتیی کار بۆ چارەسەرکردنی کێشەی فەلەستین.
- یان شۆن ڤەییاغ، مامۆستا و بەڕێوەبەری ڕۆژنامەی (لۆپوپل بغۆتۆن) (لە شاری غێن) کە زمانحاڵی یەکێتی دیموکراتیی بغۆتۆنە.
- جوغدی ڤینتوغا، ڕۆژنامەنووس و مامۆستای بەشی مێژووی زانکۆی بارسلۆن (ناوچەی کاتالۆنی ئیسپانیا).
- ژان پییەغ ڤینۆ، سکرتێری کۆمیتەی پشتگیریی شۆڕشی یەمەن و بزووتنەوەی ئازادیی نیمچە دوورگەی عەرەب، و ئەندامی کۆمیتەی پشتیوانی لە خەبات دژی ئیمپیریالیزمی گەلانی عەرەب.
- ناتان ڤینۆستۆک، لێکۆڵەر و ئەندامی فدراسیۆنی سۆسیالیستیی کرێکارانی بەلژیک و سەرنووسەری ڕۆژنامەی (لۆگۆش).

لە نووسینگەی نوێنەرایەتیی فەڕەنسا لە نەتەوە یەکگرتووەکان، لە نیۆیۆرک بۆ:

وەزارەتی دەرەوە، پاریس

٩ی تشرینی دووەمی ١٩٦٨

بابەت: تاوتوێکردنی داواکارییەکی نوێنەرێکی بارزانی

ئەمیر بەدرخان، مامۆستای قوتابخانەی زمانەکانی ڕۆژهەڵات [لە پاریس] کە بە سەردان هاتووە بۆ نیۆیۆرک، بە پێداگرییەوە داوای کردووە چاوی پێمبکەوێت بۆئەوەی باسی کێشەی کورد بکات[1].

سوپاستان دەکەم بە گوێرەی ئەو زانیارییانەی دەربارەی بەدرخان هەتانە وەڵامم بدەنەوە ئایا دەبێ داواکارییەکەی قەبوڵ بکەم یان نا.

ئاغمان بێغاغد[2]

(١) بەدرخان داوای کردووە لەگەڵ نوێنەری فەڕەنسا دابنیشێت بۆ ئەوەی پشتگیری بکات لە داواکارییەکەی بۆئەوەی نەتەوە یەکگرتووەکان ناوبژیوانێک دابنێت بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کوردی عێراق. وەرگێڕ.

(2) Armand BERARD

وەزارەتی دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٣ی تشرینی دووەمی ١٩٦٨

لە وەڵامی داواکارییەکەتاندا، ئەمیر بەدرخان کەسایەتییەکی کوردە کە ئێمە باش دەیناسین، چەند ساڵە لە پاریس دەژی، پێشتر مامۆستای قوتابخانەی زمانەکانی ڕۆژهەڵات بووە، ئێستا بە فەرمی لە فەڕەنسا کار بۆ دۆزی کورد دەکات و دەمڕاستی برا کوردەکانییەتی لە پاریس. لەگەڵ ئەوەشدا بە دزییەوە چالاکی دەکات و نەمانبیستووە کەس لێی ناڕازی بێت. ئێمە خۆمان تێکەڵی سیاسەتی ناوخۆی عێراق ناکەین، کەوابوو باشترە ئێوە بە شێوەی فەرمی لەگەڵی دانەنیشن و ئەگەر بە شێوەی تاکەکەسی لەگەڵی دانیشتن زۆر بە حەزەرەوە وەڵامی هەرچەشنە داواکارییەکی بدەنەوە لە پەیوەندی لەگەڵ مەسەلەی کورددا.

لێبێل(١)

بەرپرسی بەشی دیپلۆماسی

---

(1) LEBEL

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تاران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە، پاریس

بەڕێوەبەرایەتی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٨ی تشرینی دووەمی ١٩٦٨

ئاماژە بە: تیلیگرامی ١٠١٦-١٠١٧ی باڵوێزخانەکەمان لە بەغدا

بابەت: شەڕی کورد دژی حکومەتی بەعس دەستیپێکرد

ڕۆژنامەکانی ئێران ڕۆژ بە ڕۆژ بە شێوەیەکی جیددیتر باسی ئەو پێشهاتانە دەکەن کە لەم ڕۆژانەدا لە نێوان هەڤاڵەکانی مەلا [مستەفا] بارزانی و هێزەکانی عێراق لە لایەک و هەڤاڵانی بارزانی و لایەنێکی کورد (هەڤاڵانی تاڵەبانی) لەلایەکی دیکەوە ڕوویداوە، بەتایبەت لە ناوچەکانی خانەقین، دەربەندیخان، [چیای] شیرین، بەمۆ، کێلەشین، هەولێر و سلێمانی.[1] [هەڤاڵەکانی] بارزانی ژمارەیەکی زۆر لە هێزەکانی حکومەتیان کوشتووە و دەستیان بە سەر لۆری و ئۆتۆمۆبیلی جیپ[2] و چەکی جۆراوجۆردا گرتووە.

ئەم ڕووداوانە نیشان دەدات کە [پەیوەندییەکانی حکومەت و کورد] لە کاتی ڕێککەوتننامەی [٢٩ی حوزەیرانی]١٩٦٦ی نێوان دکتۆر بەزاز و بارزانی ڕۆژ بە ڕۆژ خراپتر بووە و لەمەبەدوا حکومەت هەوڵ دەدات کێشەکە بە ڕێگای چەک چارەسەر بکات. ئێستا حکومەت بەتایبەت فڕۆکەی میگ[3] بەکاردەهێنێت و کوردیش دەستیگەیشتووە بە چەکی پێشکەوتووی دژە فڕۆکە. بارودۆخەکە ئاڵۆزتر دەبێت و شەڕ بەردەوام دەبێت.

ئێمە ئەو دەنگۆیانە بە درۆ دەخەینەوە کە دەڵێن هێزەکانی سوپای عێراق هاتوونەتە ناو خاکی ئێران، بەڵام گولە هاوەن و گولە تۆپ کەوتووەتە هەندێ

(1) Kanikine, Darbondkhan, Chirine, Bamo, Jalitchen, Erbil et Soleimafieh

(2) JEEPS

(3) MIG

گونـدی سـەر سـنوور، بـۆ ئـەوەی خۆشـبەختانە هیـچ زیانێکـی بـەدواوە بێـت.

سیڤان

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە تـاران لەتیلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ١٩ی تشرینی دووەمـی ١٩٦٨ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "باڵوێزخانـەی عێـراق لـە تـاران ئـەو هەواڵانـەی بـە درۆ خسـتووەتەوە کـە دەڵێـن ئەمدواییـە شـەڕ و پێکـدادان لـە باکـووری عێـراق لـە نێـوان کـورد و حکومەتـدا ڕوویـداوە. ناوچەکـە ئارامـە و هەوڵـەکان بەردەوامـە بۆئـەوەی کێشـەکە لـە سـەر بنەمـای ڕێککەوتنامـەی ٢٩ی حوزەیرانـی ١٩٦٦چارەسـەر بکرێـت. باڵوێزخانـەی عێـراق ئاماژەی بـەوە کـردووە کـە ئـەم جـۆرە شـەڕ و پێکدادانانـە لـە ناوچـە عەشـایرییەکان، بەتایبـەت لـە ڕۆژهەڵاتـی ناوەڕاسـت، ڕوودەدات."

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٩ی تشرینی دووەمی ١٩٦٨

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە دیمەشق، کوێت، بەیروت، جەددە، عەمان، قاهیرە، مۆسکۆ، لەندەن، واشنتۆن، نیۆیۆرک

بابەت: ناکۆکیی نێوان حکومەتی بەعس و کورد پەرەدەسێنێت

بۆ کەمکردنەوەی گرژییەکانی نێوان هێزەکانی سوپا و هەڤاڵەکانی بارزانی، (نووسینگەی کاروباری باکوور) کە تازە دامەزراوە و ڕاستەوخۆ سەر بە ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشە، ڕۆژی ٧ی تشرینی دووەم ڕاگەیاندننامەیەکی بڵاو کردەوە و تێدا هاتووە حکومەت شێلگیرە ڕێگاچارەیەکی ئاشتیخوازانە و دادپەروەرانە بدۆزێتەوە بۆکێشەی کورد بە گوێرەی مەرجەکانی ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦.

ئەم نیازپاکی دەربڕینە نوێیەی [حکومەت] هیچی لێ سەوز نەبووە. لە ١١ی تشرینی دووەم وەزارەتی ڕاگەیاندن ڕایگەیاند ڕۆژنامەی التاخی، زمانحاڵی بارزانی، بە ماوەی ١٥ ڕۆژ دادەخرێت، بەتایبەت لەبەرئەوەی ڕۆژنامەکە هیچ لاپەڕەی تایبەت بە زمانی کوردی بڵاو نەکردووەتەوە(١)، ڕەخنەی نەرێنی لە دەسەڵات گرتووە و هەڵوێستی نەشیاوی، جیاواز لە هەڵوێستی عەرەبەکان، دەربارەی کێشەی فەلەستین گرتووەتەبەر.

ئەمدواییە شەڕ و پێکدادان لە نێوان هەڤاڵەکانی تاڵەبانی کە سوپای عێراق پشتیوانیان لێدەکات و هەڤاڵەکانی بارزانی زیاتر بووە. زۆربەی جاران شەڕەکە بە قازانجی هەڤاڵەکانی بارزانی کۆتاییپێدێت. هەندێ شت دەبینین کە نیشان دەدات ڕابەری کورد ئەوەندە پێگەی سەربازیی بەهێزە کە بتوانێت دەسەڵاتی بەعس لاواز بکات و یەکدەنگیی دەسەڵاتدارانی بەعس تێکبدات. لە ئێستادا کاری سەرەکی حکومەت

(١) مەبەستی ئەوەیە ڕۆژنامەکە دەبێ بە زمانی کوردی و عەرەبی بڵاو بێتەوە، بەڵام هیچیان بە کوردی بڵاو نەکردووەتەوە. وەرگێڕ

ئەوەیە سنووری ئێران- عێراق دابخات، بۆئەوەی سەرچاوەی سەرەکیی یارمەتییەکان بە کورد وشک بکات. بۆیە ژەنەڕاڵ تکریتی لە سەفەرەکەی ئەمدواییەی بۆ جەددە، داوای لە مەلیک فەیسەڵ کردووە داوا لە شای ئێران بکات سنوورەکانی دابخات. ژەنەڕاڵ تکریتی و ژەنەڕاڵ عەماش[1] پێشتر داوایەکی هاوشێوەیان لە دەسەڵاتدارانی تورکیا کردووە. باڵوێزی تورکیا ئەمدواییانە پێیوتم چەند هەفتە لەمەوپێش ئەم دوو ژەنەڕاڵە داوای هەمان شتیان لێکردووە، بەڵام وەڵامی کاربەدەستانی ئێران ئەرێنی نەبووە. کاربەدەستانی ئێران وتوویانە بۆ داخستنی سنوور بە شێوەی جیددی دەبێ ژمارەی هێزەکانیان لە سەربازگەکانی سەر سنوور زۆر زیاتر بکەن، ئەمەش بودجەیەکی زۆری دەوێت کە ئێران ئامادە نییە دابینی بکات هەتا کاتێک کە دەوڵەتی عێراق ئامادە نەبێت سەرجەم کێشە سنوورییەکانی لەگەڵ ئێران چارەسەر بکات.

هیچ گومانی تێدا نییە، هەروەک هاوکارە ئێرانییەکەم چەندجار بۆمی پشتڕاستکردووەتەوە[2]، ئێران ئامادە نییە بە خۆڕایی گوشارەکان لە سەر عێراق لا ببات کە کێشەی کورد بۆی ڕەخساندووە. مەرجی ئێران ئەوەیە عێراق پوانی گەورە بدات بە ئێران لە ناوچەکانی دیکە، بۆ نموونە شەتولعەرەب و ئەو شوێنانەی نەوتی تێدایە و ڕێگە بە ئێران بدات نەوتی هەندێ لەو شوێنانە دەربهێنێت کە کۆمپانیای لێکۆڵینەوە و دۆزینەوەی نەوتی فەڕەنسا[3] خەریکە کاریان تێدا دەکات.

دوابەدوای سەردانەکانی ژەنەڕاڵ عارف و ژەنەڕاڵ تاهیر یەحیا بۆ تاران لە ئاداری ١٩٦٧ و حوزەیرانی ١٩٦٨ بۆئەوەی ڕێگاچارەیەک بۆ ئەم کێشەیە بدۆزنەوە (بنواڕن بۆ ڕاگەیاندننامەکانی دوای ئەم سەردانانە)، ئێستا وادیارە دەسەڵاتدارانی ئێران هیوادارن ژەنەڕاڵ تکریتی ڕازی بکەن مل بۆ داواکاری ئێران بدات. لە مانگی کانوونی یەکەمدا بە جیا جێگری سەرۆک وەزیران و وەزیری بەرگری عێراق سەردانی ئێران دەکەن.

گۆغس

---

(1) Ammash

(٢) مەبەستی وەزیری دەرەوەی ئێران یان جێگرەکەیەتی. وەرگێڕ

(3) ERAP

لە غێنۆ سیڤان، باڵوێزی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

بەڕێوەبەرایەتی نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٣ی تشرینی دووەمی ١٩٦٨

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا

بابەت: شەڕی نێوان هەڤاڵانی بارزانی و تاڵەبانی پەرەدەسێنێت

ڕۆژنامەکانی تاران لە سەرەتای ئەم مانگەوە، زۆر شت بڵاودەکەنەوە کە باس لەوە دەکات شەڕی خوێناوی لە کوردستانی عێراق لە نێوان مەلا مستەفا بارزانی لەگەڵ هێزەکانی عێراق و هەڤاڵانی جەلال تاڵەبانی سەریهەڵداوەتەوە. (کە لە تیلیگرامی ١٨ی تشرینی دووەمدا ئاماژەم پێکردووە). ئاستی شەڕەکە ئەوەندە گەورە بووە، فڕۆکە و چەکی دژە فڕۆکە تێیدا بەکارهاتووە. چاودێرانی ئێران دەڵێن ئەمە شەڕێکی ڕاستەقینەیە کە لە حوزەیرانی ١٩٦٦ەوە نەبینراوە. تایبەتمەندی ئەم شەڕە نوێیە ئەوەیە کە هەڤاڵە کوردەکانی تاڵەبانی، سوپای عێراق و ئەو لایەنانە کە لەلایەن دەوڵەتی بەغداوە پشتیوانییان لێدەکرێت و بە فڕۆکە دەپارێزرێن[1] لەگەڵ هێزەکانی بارزانی شەڕ دەکەن. (فڕۆکەی عێراق چەندجار ئاسمانی ئێرانیان بەزاندووە). لە سەرەتادا هەڤاڵانی تاڵەبانی بەزیون، هەندێکیان کوژراون و شتیان کەوتووەتە دەستی هەڤاڵانی بارزانی. بە گوێرەی هەندێ زانیاری، خودی جەلال تاڵەبانی لەلایەن ڕکابەرەکانییەوە گۆشەگیر کراوە.[2]

ڕۆژنامەکانی تاران بە گشتی بۆچوونیان سەبارەت بە حکومەتی عێراق باش نییە و ڕەخنەی لێدەگرن کە داواکارییە ڕەواکانی کورد قەبوڵ ناکات. بەتایبەت ڕۆژنامەی

(١) مەبەستی جاشەکانە. وەرگێڕ

(٢) مەبەستی سەرکردەکانی دیکەی ناو باڵی مەکتەبی سیاسی ئەوکاتی پارتی دیموکراتی کوردستانە. وەرگێڕ

(خاک و خون)، زمانحاڵی حزبی پانئیرانیست - کە لە تیلیگرامی ژمارە ١٨٤٠ی ٢٥ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٨ باسی ڕۆڵی ئەم ڕۆژنامەیەم بۆ وەزارەتی دەرەوە کردووە- زۆر بە توندی هێرش دەکاتە سەر عێراق.

هەروەک لە تیلیگرامی ١٨ی تشرینی دووەمدا ئاماژەم پێکردووە، باڵوێزخانەی عێراق لە تاران لە ڕاگەیاندننامەیەکدا، سەرجەم ئەم زانیارییانەی بەدرۆ خستووەتەوە، وتوویەتی شەڕەکە شەڕی نێوان عەشیرەتە کوردەکان بووە.

لە پییێغ گۆغس، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی میشێل دێبغ، وەزیری دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٧ی تشرینی دووەمی ١٩٦٨

بەغدا

بۆ زانیاریی: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەڕێز سەنلێژە، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەڕێز بغوینۆ دۆلیوس[1]، نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی وەزارەتی ناوخۆ(بەڕێز دۆسوزا) سکرتارییەتی گشتی، بەڕێوەبەرایەتی نووسینگەی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقیای[وەزارەتی دەرەوە]، بەڕێوەبەرایەتیی نووسینگەی کاروباری ئابووری، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری زانیاری و ڕۆژنامەوانیی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، ڕۆما، مادرید، نیۆیۆرک، بۆن، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب، کوێت.

بابەت: باڵی جەلال تاڵەبانی هێرش دەکەنە سەر نوێنەری بارزانی لە فەڕەنسا

داواکارییەکەی دکتۆر کامەران بەدرخان کە دەربارەی کوردی عێراق پێشکەشی سکرتێری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکانی کردووە، هەروەک پێشبینی دەکرا کاردانەوەی توندی لە بەغدا بەدواوە بوو.

ڕۆژنامەی کوردی-عەرەبی النور، زمانحاڵی هەڤاڵەکانی جەلال تاڵەبانی کە زۆر دژایەتی مەلا [مستەفا] بارزانی دەکەن کە پەیوەندیی باشی هەیە لەگەڵ بەدرخان، دەڵێت کۆڕۆکۆمەڵە سیاسییەکانی بەغدا ئەم کارەی بەدرخانیان پێناخۆشە.

ڕۆژنامەکە لە ٢٤ی تشرینی دووەم بڵاوی کردەوە بەدرخان داوای لە سکرتێری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان کردووە ناوبژیوانێک دابنێت بۆ چارەسەرکردنی

(1) Bruno de Luesse

کێشـەی نێـوان کـورد و دەوڵەتـی عێـراق. بەدرخـان بەتایبـەت ئامـاژەی بـەوە کـردووە کـە دوو ملیـۆن کـورد لـە عێـراق لـە سـەر خاکـی خـۆی دەژی کـە ٨٠ هـەزار کیلۆمەتـری چوارگۆشـەیە و دەسـەڵاتدارانی بەغـدا هەمـوو هێـزی خۆیـان، لەوانـە بۆمبارانکردنـی بەردەوامـی فڕۆکەکانیـان بەکارهێنـاوە، تـا ئیـرادەی ئـەم گەلـە تێکبشـکێنن.

النور نووسیویەتی: "هیچ گومان لەوەدا نییە بەدرخان سەر بە بنەماڵەیەکی ناسراوە کە زۆر لە نزیکەوە تێکەڵ لەگەڵ ئەو کێشانە بووە کە لە کۆتایی جەنگی یەکەمی جیهانییەوە بەسەر کورددا سەپێندراوە، کەچی خۆی لەگەڵ ئەم زلهێزە بیانییانەدا کار دەکات. دکتۆر بەدرخان لە سەردەمی سەپەرشتیکردنی سوریا [لەلایەن فەڕەنساوە] لە سوریا ژیاوە، پاش دەرچوونی فەڕەنسا، لە باتی ئەوەی بۆ هەمیشە لە وڵاتی سوریا بژی وڵاتی خۆی بەرەو پاریس بەجێهێشتووە و دەستیکردووە بە مامۆستایەتی زمان و ئەدەبیاتی کوردی. لەوکاتەوە دکتۆر بەدرخان هەر کاتێک ویستوویەتی خۆی دەرخستووە، بەڵام لەوکاتەی زلهێزەکان بڕیاریانداوە دۆسییەی کورد وەلاوە بنێن بەتەواوی خۆی شاردووەتەوە. ئەوکاتەی کورد بوو بە ژێردەستی وڵاتانی دۆستی ئیمپیریالیزم، دکتۆر بەدرخان بەتەواوی فەرامۆش کرا، بەڵام پاش شۆڕشی ١٤ی تەمووزی ١٩٥٨ کە وڵاتانی ئیمپیریالیست دۆسییەی کوردیان لە ناو پاشماوەکانی پەیمانی بەغدا[1] دەرهێنا، هیچ کەس جگە لە دکتۆر بەدرخان نەبوو بە هەڤاڵ و دەمڕاسیان..."

النـور ڕۆژی ٢٥ی تشرینـی دووەم دیسـان دکتـۆر بەدرخانـی تۆمەتبـار کـرد و وتـی بەدرخـان نوێنـەری [کـورد] نییـە، بەڵکـوو نوێنـەری ئـەو کەسـەیە کـە خـۆی بـە ڕابـەری کـورد دەزانێـت (مـەلا بارزانـی)، ئەگـەر وانییـە بـا بارزانـی بـەدرۆی بخاتـەوە. النور لـە کۆتاییـدا وتـی گەلـی عێـراق کـەر نییـە، دەزانێـت ئامانجـی ئـەو کەسـەی داوای ناوبژیـوان

(١) پەیمانـی بەغـداد ئـەو ڕێکەوتننامەیـە بـوو کـە بـە پێشـنیاری ئەمریکا بـۆ بەرەنگاربوونـەوەی سـۆڤیەت لـە ١٩٥٥ لـە نێـوان تورکیـا و عێـراق واژوو کـرا، پاشـان ئێـران، پاکسـتان و بەریتانیـاش واژوویان کـرد. پـاش شۆڕشـی عەبدولکەریـم قاسـم، عێـراق لـە پەیمانەکـە کشـایەوە و لـە ١٩٧٩ بـە تـەواوی هەڵوەشـایەوە. یەکـێ لـە مەرجەکانـی پەیمانەکـە ئـەوە بـوو کـە ئێـران، عێـراق و تورکیـا هـاوکاری یەکـدی بکـەن بـۆ بەرەنگاربوونـەوەی ڕاپەڕینـی کـورد لـە هـەرکام لـەم وڵاتانـە کـە ڕوو بـدات. شـا لـە کتێبـی بیرەوەرییەکانیـدا دەڵێـت : (لـە ١٩٥٦ سـەردانی سـۆڤیەتم کـرد. خرۆشـچۆڤی سـەرۆک کۆمـار وتـی ئـەم پەیمانـی بەغـدادە دژی ئێمەیـە، وتـم نـەوەڵا دژی ئێـوە نییـە، بـۆ داکۆکـی لـە خۆمـان لـە چیاکانـی زاگرۆسـە. (پاسـخ بـە تاریـخ، محمـد رضـا پهلـوی، ترجمـە حسـین ابوترابیـان، تهـران، ١٣٦٩، نـشر زریـاب، صفحـە ٢٧٠). وەرگێـڕ

دەکات چییە. ئامانجی ئەوەیە لە بایەخی کێشەی عەرەب- ئیسرائیل کەم بکاتەوە، کێشەی کورد و دەوڵەتی عێراق تێکبدات و لە کۆتاییدا برەو بە بانگەشەکانی ئیسرائیل بدات کە دەڵێن هەڵسوکەوتی عەرەبەکان لەگەڵ کەمینە غەیرە عەرەبەکان خراپە.

کاربەدەستانی بەعس تا ئێستا ڕاستەخۆ هیچیان دەربارەی دەستپێشخەرییەکەی دکتۆر بەدرخان نەوتووە، بەڵام بێگومان لەگەڵ بۆچوونی ڕۆژنامەکەی تاڵەبانی هاوڕان. ئیدوۆلۆژی حیزبی [بەعس] خزمەت بە هەڵوێستی نەرێنیی زۆربەی دەسەڵاتدارانی عێراق، بەتایبەت کاربەدەستە سەربازییەکان، دژی داواکارییەکانی کورد دەکات. ئەگەر دەبینین ئەمجارە بەعس بە دوای ئەوەیە کە وڵاتانی سۆسیالیست و هاوپەیمانی حزبی شیوعیی عێراق ئەگەر دۆستایەتیشی نەکەن لانیکەم بێلایەن بن، بەتایبەت لە بەرئەوەیە کە نایانەوێت تووشی هەمان بارودۆخی دژواری ١٩٦٣ بن. ئەوکاتە سۆڤیەت پشتیوانی لە ڕاپەڕینی باکوور دەکرد و هەوڵیدا لە ڕێگای مەغۆلستانەوە[١] مەسەلەی جینۆسایدی گەلی کورد لە عێراق لە نەتەوە یەکگرتووەکان بخاتەڕوو.

بارودۆخەکە ئێستا گۆڕاوە. لە تیلیگرامی ١٩ی تشرینی دووەمدا وەزارەتی دەرەوەم لەو هەنگاوە نوێیانە ئاگادار کردەوە کە دەوڵەت گرتوویەتەبەر بۆئەوەی شەڕ دەستپێنەکاتەوە: دەرکردنی ڕاگەیاندننامە و دانی بەڵێن[بە کورد] و بەدەستهێنانی هاوکاریی ئێران. بادانەوەی مەلا [مستەفا] بارزانی لە دەوڵەتی ئێستا وادیارە زۆر ناخایەنێت. هەروەها کۆمەڵێک شت هەیە، نیشان دەدات دەسەڵاتی ناوەندی تووڕەیە، وەک ڕاگرتنی [کاتیی] ڕۆژنامەی التاخی، هێرشی ڕۆژنامەکان بۆسەر [کورد] و ناوزەدکردنیان بە (چەتەی چەکدار)ی نۆکەری بێگانە...

هەوڵەکانی باڵوێزخانەی عێراق لە تاران کەس قایل ناکات بۆئەوەی شەڕی نێوان هەڤاڵانی بارزانی و هەڤاڵانی تاڵەبانی کە خزمەتی دەوڵەت دەکەن، بە ڕکابەریی عەشایری ئاسایی[٢] نیشان بدات.

---

(١) مەبەستی ئەوەیە ساڵی ١٩٦٣ کە بەعس بۆ یەکەمجار لە سەر دەسەڵات بوو، سۆڤیەت داوای لە وڵاتی مەغۆلستان کرد مەسەلەی کۆمەڵکوژی کورد بەدەستی عێراق لە نەتەوە یەکگرتووەکان بخاتەڕوو، کە قەدیش نەخرایەڕوو. وەرگێڕ

(٢) مەبەستی ڕوونکردنەوەکەی ١٩ی تشرینی دووەمی ١٩٦٨ی باڵوێزخانەی عێراق لە تارانە کە وتبووی: "ئەو هەواڵانە بە درۆ دەخەینەوە کە دەڵێن ئەمدواییە شەڕ و پێکدادان لە باکووری

وەزارەتی سوپا

بەشی تۆماریی دەرەکی و دژە سیخوڕی

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی سوپا، بەشی ئۆپەراسیۆن و چالاکیی سەرۆکایەتی ئەرکانی وەزارەتی سوپا، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەمریکای وەزارەتی دەرەوە

نهێنی

١٨ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٨

ئێران، عێراق، لوبنان

بابەت: باری چەکوچۆڵی ئەمریکایی بۆ بارزانی

دەوڵەتی عێراق لە ١٨ی تشرینی دووەمی ١٩٦٨ زانیویەتی بارێک چەکوچۆڵی ئەمریکایی کە لە چەکی سووک، کەرەستە و تەقەمەنی قورس و گولە هاوەنی ٨١ میلیمیتری پێکهاتووە، بەمزوانە لەڕێگای کەشتییەوە دەگات بە بەیروت، بۆئەوەی بنێردرێت بۆ ئێران و لەوێشەوە بگاتە دەستی مەلا مستەفا بارزانی.

دەوڵەتی عێراق داوای لە دەوڵەتی لوبنان کردووە پێش لە ناردنی ئەم بارە بۆ ئێران بگرێت.

عێراق لە نێوان کورد و حکومەتدا ڕوویداوە. ئەم جۆرە شەڕ و پێکدادانانە لە ناوچە عەشایرییەکان، بەتایبەت لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست ڕوودەدات." وەرگێڕ

لە پییێغ گۆغس، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی میشێل دێبغ، وەزیری دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٣١ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٨

بەغدا

بۆ زانیاریی: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەڕێز سەنلێژە، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەڕێز بغوینۆ دۆلیوس، نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی وەزارەتی ناوخۆ(بەڕێز دۆسوزا) سکرتارییەتی گشتی، بەڕێوەبەرایەتی نووسینگەی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقیای[وەزارەتی دەرەوە]، بەڕێوەبەرایەتیی نووسینگەی کاروباری ئابووری، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری زانیاری و ڕۆژنامەوانیی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، ڕۆما، مادرید، نیۆیۆرک، بۆن، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب، کوێت.

بابەت: هەوڵەکانی باڵی تاڵەبانی بۆ نزیکبوونەوە لە چین

هەروەک لە تیلیگرامی ١٦ی تشرینی دووەمدا وەزارەتی دەرەوەم ئاگادار کردەوە، ژەنەڕاڵ حەردان ئەلتکریتی، جێگری سەرۆک وەزیران و وەزیری ناوخۆ، نەیتوانییوە ڕەزامەندی کاربەدەستانی ئێران بەدەستبهێنێت بۆئەوەی کۆتایی بە پشتیوانی لە هێزەکانی مەلا [مستەفا] بارزانی بهێنێت. دەوڵەتی بەغدا ئەمدواییە لاوازتر بووە و کورد شێلگیرتر بووە، تەنانەت لە ئێستادا ڕژێمی بەعس خەریکی گۆڕینی فەرماندەکانی باڵای سوپایە و کاربەدەستە نوێکان دادەنێت (کە لە تیلیگرامی ژمارە ٧٥٩دا ئاماژەم پێکردووە). بە پێچەوانەی ڕاگەیاندننامەکانی پێشوو کە حکومەت دەیوت دەیەوێت کێشەی کورد لە سەر بنەمای ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦ی نێوان دکتۆر بەزاز و بارزانی چارەسەر بکات، عەبدوڵڵا سەلوم ئەلسامەڕایی، وەزیری ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن پاش گەڕانەوە لە مۆسکۆ

جارێکی دیکە هەڵوێستی حکومەتی سەبارەت بە کێشەی کورد دووپات کردەوە.

کاربەدەستانی عێراق ئێستا پشتیوانی لە جەلال تاڵەبانی دەکەن کە بە هۆکاری عەشایری و سیاسی ڕکابەری سەرسەختی بارزانییە. هەڤاڵەکانی تاڵەبانی لە خزمەت دەوڵەتدان و چەکوچۆڵ و پێداویستییەکانیان لە سوپا وەردەگرن بۆئەوەی بە وتەی خۆیان بەشداری چالاکانە بکەن لە (خەبات دژی خزمەتکارانی ئیمپیریالیسم). شەڕەکان زیاتر بە قازانجی بارزانی کۆتایی پێدێت چونکە کەسایەتیە کوردە عەشیرەتییە شاخنشینەکان پشتیوانی لێدەکەن، بەڵام ڕۆشنبیر و شارنشینەکان پشتیوانی لە تاڵەبانی دەکەن کە ئەوانیش پیاوی شەڕکردن نین.

ئێمە لە بەغدا زانیاری زۆر کەممان بەدەستدەگات دەربارەی شەڕی نێوان هەڤاڵانی بارزانی لە لایەک و تاڵەبانی لەلایەکی دیکەوە کە حکومەت پشتیوانی لێدەکات. بەهەرحاڵ پێکدادانەکان ئەوەندە توند نابێت کە ببێتە هۆی هەڵگیرسانی شەڕێکی ڕاستەقینە، بۆیە تا ئێستا هێزەکانی سوپا زۆر بە کەمی بە قازانجی هەڤاڵانی تاڵەبانی دەستێوەردانیان کردووە و ڕاستەوخۆ دژی هێزەکانی بارزانی نەجووڵاون. هەڤاڵانی بارزانی زیاتر لە ناوچەی سەر سنووری ئێران-عێراق و سەرەوەی جادەی سەرەکی تاران- بەغدا[١] چالاکی دەکەن، بەتایبەت بە شەو ناوچەکە بە تەواوی لە ژێر دەستیاندایە، و دەوڵەتی بەغدا ژمارەی هێزەکانی لە باکوور بە شێوەیەکی بەرچاو زیاد نەکردووە.

بارودۆخی سیاسی لە سەربازی ئاڵۆزترە. ناکۆکیی نێوان عەشیرەتە کوردەکان قوڵتر بووەتەوە. ئێستا پارتی دیموکراتی کوردستان کە بارزانی سەرۆکیەتی و (پارتی) (باڵی مەکتەبی سیاسی) کە جەلال تاڵەبانی سەرۆکیەتی کە لە پارتی دیموکراتی کورستان دەرکراوە و حکومەتی عێراق لە مەیداندان.

چەند مانگێکە لایەنێکی دیکە هاتووەتە مەیدان: شیوعییەکان. گروپە جۆراوجۆرە شیوعییەکان خۆیان هەڵواسیوە بە لایەنی بارزانی یان تاڵەبانیدا. ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندیی حزبی شیوعیی عێراق کە بە لایەنگری سۆڤیەت لەقەڵەم دەدرێن، بە هیچ جۆرێک هاوکاریی ڕژێمی عێراق ناکەن (کە لە

(١) مەبەستی ئەو ڕێگایە لە لە خانەقین دەچێت بۆ قەسری شیرین. وەرگێڕ

تیلیگرامی ژمارە ٦٧٣ی ١٣ی تشرینی دووەمی ١٩٦٨دا ئاماژەم پێکردووە) و بەشێوەی سەرەکی پشتیوانی لە بارزانی و بزووتنەوە چەکدارییەکەی دەکەن، سەرەڕای ئەوەی بە بۆچوونی خۆیان بارزانی دواکەوتووە. بەڵام هەندێ لایەنی شیوعی دیکە خۆیان لە تاڵەبانی نزیکتر دەبینن، چونکە دژی ڕابەری فیودالیی کوردە و ئامادەن وەک تاڵەبانی بۆ پێکهێنانی بەرەیەکی پێشکەوتوو هاوکاریی دەوڵەمەندی ناوەندی بکەن.

هەڤاڵانی تاڵەبانی لە ژێر کاریگەریی شیوعیەتی چینن و کارتی ساردبوونی پەیوەندییەکانی سۆڤیەت و حکومەتی عێراق بەکاردێنن. لە سەر بنەمای چەند هۆکارێک ئەم قسەیە دەکەین، یە یەکێکیان ئەوەیە کە ڕۆژنامەنووسێکی جوانی ئیتالیایی کۆمۆنیستی لایەنگری چین بە ناوی فیەسکا[1] بە بانگهێشتی دەوڵەتی عێراق سەردانی عێراقی کردووە. فییەسکا بە تێروتەسەلی لەگەڵ تاڵەبانی دانیشتووە. تاڵەبانی پێیوتووە تەنیا پێشکەوتوویی کۆمەڵایەتی بەعس، کوردەکانی نەیاری بارزانیی فیودالی ناچار کردووە لەگەڵ ڕژێمی ئێستادا هاوکاری بکەن. تاڵەبانی تەنانەت وتوویەیی ئەگەر کۆمەڵێک دواکەوتوو حوکمی عێراق بەدەستەوە بگرن، شانبەشانی بارزانی دژی دەوڵەتی بەغدا شەڕ دەکات. ئەوەی کە بەتایبەت سەرنجی ئەم ڕۆژنامەنووسە ئیتالییەی ڕاکێشاوە ئەوەی بینیویەتی هەڤاڵانی تاڵەبانی لە ژێر کاریگەری ئیدوئۆلۆژی چیندان[2] و ڕەخنە لە دەسەڵاتدارانی یەکێتی سۆڤیەت دەگرن.

لە میانەی دانیشتنێکی شیوعییەکانی ئێران و عێراق لە بەغدا کە بە دەستپێشخەریی کاربەدەستانی دەوڵەتی عێراق بەڕێوەچووە، فییەسکا چاوی کەوتووە بە کۆمۆنیستەکانی ئێران کە وەک لایەنە کورد و غەیرە کوردەکان چەکی سۆڤیەتییان پێبووە کە لە سوریاوە هێناویانە بۆ عێراق. ئەم گروپە ئێرانییە[3] ڕەخنەیان لە خیانەتی حزبی تودە و بەتایبەت بارزانی گرتووە لەبەر ئەوەی بۆ

---

(1) FIESCA

(٢) مەبەستی لە چین بیرۆکەی مائۆیی شیوعییە کە مائۆ تسو تونگ، سەرۆکی چین ڕێبەرایەتی دەکرد و لەگەڵ شیوعییەتی سۆڤیەت ناکۆک بوو. وەرگێڕ

(٣) ئەم گروپە لە حیزبی تودە کە سەرەکیترین حیزبی شیوعی ئێران بووە، جیابوونەوە، ناوی

بەدەستهێنانی پشتیوانیی ئێران، بارزانی هەندێ ڕابەری کۆمۆنیستی کوردی ئێرانی کە پەنایان بۆ کوردستانی عێراق هێنابوو ڕادەستی ئێران کردووە، کە یەکێکیان دادگایی کراوە و لەسێدارەدراوە[1].

بەهەرحاڵ کورد و شیوعییەکان تەنیا لایەنی بەڕێکخراو و چەکدارن کە پاش ڕووخانی ڕژێمی [عەبدولکەریم] قاسم دژی حکومەتە یەک لەدوای یەکەکانی بەغدا خەباتیان کردووە. بەعس بە هەمان شێوەی ڕژێمەکانی پێشوو لەگەڵ کێشەکان هەڵسوکەوت دەکات، بەڵام بەهۆی ئەوەی ئیدولۆژییکی تەنیا و تەنیا ناسیونالیستی هەیە، ناتوانێت ڕێگاچارەیەکی باشتر و درێژخایەنتر لە ڕژێمەکانی پێشوو بۆ بنەماکانی دەسەڵات لە عێراق بدۆزێتەوە.

خۆیان نا (كمیتە انقلابی حزب تودە) (کومیتەی شۆڕشگێڕی حیزبی تودە). لایەنگری چین و دژی سۆڤیەت بوون. پینج - شەش کەسێکیان لە ئەوروپاوە گەڕانەوە بۆ کوردستانی عێراق، لە بەغداد و بەکرەجۆ لای مام جەلال نیشتەجێ کران، دەیانەویست لە ئێران خەباتی چەکداری بکەن، بەڵام بە هۆی کوژرانی ئیسماعیلی شەریفزادە و مەلا ئاوارە کە ئەندامی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران بوون، پلانەکەیان سەرینەگرت. سەرۆکەکەیان بە ناوی دکتۆر کوروش لاشایی خۆی تەسلیمی ڕژیمی شا کردەوە، لە تەلەڤزیۆن بە قازانجی شا و دژی شییوعیەکان قسەی کرد و بوو بە سەرۆکی کۆمپانیایەکی گەورەی ئێران تا کاتی شۆڕشی ئیسلامیی ئێران لە ١٩٧٩. پاشان چوو بۆ ئەمریکا و لەوێ مرد. ڕێکخراوەکەیان بە تەواوی هەڵوەشایەوە و سێ ساڵ دواتریش حیزبی تودەش بە تەواوەتی لەیەکهەڵوەشایەوە، سەرەڕای ئەوەی لە سەردەمی شادا ڕێکخراوێکی زۆر بەهێز بوو و لایەنگری یەکجار زۆر بوو. وەرگێڕ

(١) مەبەستی سولەیمانی موعینی، ئەندامی سەرکردایەتی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێرانە. وەرگێڕ

وەزارەتی سوپا

بەشی تۆماریی دەرەکی و دژە سیخوڕی

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی سوپا، بەشی نەوت و بەنزینی وەزارەتی پیشەسازی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە

نهێنی

بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٤ی کانوونی دووەمی ١٩٦٩

بابەت: دەستپێکردنی وتووێژەکانی بارزانی و حکومەتی عێراق

بە وتەی سەرچاوە ئیرانییەکان، دەوڵەتی عێراق لە ١٠ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٨ بارزانیی ئاگادار کردووەتەوە کە لێژنەیەکی سێ کەسی بە هەموو دەسەڵاتێکەوە ڕاسپێردراوە لەگەڵ نوێنەرانی بارزانی دیدار و گفتوگۆ بکات بۆ جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦ی بەزاز.

پێشتر ژەنەڕاڵ سەعدون غێدان[١]، ئەندامی ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕش و فەرماندەی گاردی سەرۆک کۆماری، لەگەڵ سالح عەبدوڵلا یوسف[٢] ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیی پارتی دیموکراتی کوردستان و سەرنووسەری ڕۆژنامەی کوردیی التاخی دیدار و گفتوگۆی کردووە. سەعدون غێدان و سالح عەبدوڵلا یوسف لە سەر ئەم خاڵانە ڕێککەوتوون:

- دوو لایەن ئاگربەست لە کوردستان ڕابگەیەنن.
- هەڤاڵانی تاڵەبانی و بارزانی چەک لەگەڵ خۆیان نابەن بۆ شارەکان.

(1) Saadoun GHEIDAN

(2) Sallah, Abdalla YOUSSEF

مەبەستی سالح یوسفی یە. وەرگێڕ

- لە ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی حکومەت، هێزەکانی سوپا دەتوانن بە چەکەوە هاتوچۆ بکەن، بە مەرجێک کە چەکی قورسیان پێنەبێت.

لە دانیشتنێکی دیکەدا لە ١٣ی کانوونی دووەمی ١٩٦٨ ژەنەڕاڵ غێدان داوای لە ساڵح یوسف کردووە ئەندامانی لێژنەکە نابێت لە سێ کەس زیاتر بێت.

وەزارەتی سوپا

بەشی تۆماریی دەرەکی و دژە سیخوڕی

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی سوپا، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیک

نهێنی

۲۸ی کانوونی دووەمی ۱۹٦۹

بابەت: بارزانی بەتەمایە سەربەخۆیی کوردستان ڕابگەیەنێت

بە وتەی سەرچاوە فەرمییەکانی عێراق، لە سەرەتای مانگی کانوونی دووەم، وەزیری ڕۆشنبیریی عێراق، عەبدوڵڵا ئەلسامەرایی[1]، چووە بۆ سلێمانی بۆئەوەی چاوی بە ژەنەڕاڵ بارزانی بکەوێت و دوایین پێشنیار و ڕاسپاردەکانی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی پێڕابگەیەنێت بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد. ڕابەری کورد نەیویستووە چاوی بە نوێنەری دەوڵەتی عێراق بکەوێت، پەیامی بۆ ناردووە کە دەوڵەت دەبێ:

١- بێ مەرج دان بە ئۆتۆنۆمی کوردستاندا بنێت لە چوارچێوەی عێراقدا.

٢- ساڵانە یەک لە سێی داهاتی نەوتی کەرکووک و مووسڵ بە کوردستان بدات.

٣- بودجە بۆ پرۆژەی جۆراوجۆری گەشەپێدانی کوردستان تەرخان بکات.

٤- پۆلیس و هێزە چەکدارەکانی لە کوردستان بکشێنێتەوە.

٥- بە گوێرەی ژمارەی دانیشتوان، کورد دەبێ پۆستە شایستەکانی خۆی لە ناو حکومەتدا وەربگرێت. دەبێ جێگری پەرلەمانی داهاتووی عێراق کورد بێت و جێگری سەرۆک ئەرکانی سوپای عێراق کوردێک بێت کە ئەنجوومەنی نیشتمانی کوردستان هەڵیدەبژێرێت.

(1) Abdalla El- SAMARAI

بە وتەی سەرچاوە فەرمییەکانی عێراق، شەڕ قەد لە کوردستان نەوەستاوە، هەرچەندە بارودۆخەکە تا ڕادەیەک ئارامە. هەندێ کەس لە هەردوولا کوژراون و لەوانەیە شەڕ چەند ساڵێکی دیکە بخایەنێت. تەنیا دەوڵەتی عێراق، خواستی خۆی نیشانداوە بۆئەوەی کێشەکە چارەسەر بکات، تەنانەت ئەگەر ناچاریش بێت کۆمەڵێک پوانی گرنگ [بدات بە بارزانی].

بە وتەی سەرچاوە فەرمییەکانی ئێران، باڵوێزخانەی سۆڤیەت لە بەغدا دەوڵەتی عێراقی ئاگادار کردووەتەوە کە ژەنەڕاڵ بارزانی بەتەمایە لە هاوینی ئەمساڵ سەربەخۆیی یان ئۆتۆنۆمی کوردستانی عێراق ڕابگەیەنێت. باڵوێزخانەی سۆڤیەت هەروەها ئاماژەی بەوە کردووە کە زلهێزەکان بە دڵنیاییەوە دان بە [سەربەخۆیی یان ئۆتۆنۆمی] کوردستاندا دەنێن و بۆ دەوڵەتی سۆڤیەتیش ئاسان نابێت دانی پێدا نەنێت. باڵوێزخانەی سۆڤیەت [لە کۆتاییدا] داوای لە دەسەڵاتدارانی عێراق کردووە گوشار بخەنە سەر کورد بۆئەوەی لە پرۆژەکەیان پاشگەز ببنەوە.

وەزارەتی سوپا

بەشی تۆماریی دەرەکی و دژە سیخوڕی

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی سوپا، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیک

نهێنی

١ی شوباتی ١٩٦٩

بابەت: جەلال تاڵەبانی، کورد دژی ئێران هان دەدات

ئەمدواییانە پەیوەندییەکانی ئێران و عێراق بە شێوەیەکی بەرچاو خراپتر بووە. بڕیارە لێژنەیەکی ئێران بە سەرۆکایەتیی بەڕێز خەلعەتبەری[1]، جێگری وەزیری دەرەوەی ئێران، سەردانی بەغدا بکات بۆئەوەی لەگەڵ کاربەدەستانی عێراق گفتوگۆ بکات بۆ چارەسەرکردنی کۆمەڵێک کێشە لە سەر بنەمای بەرژەوەندیی هاوبەش. سەردانەکە جارێ دوا خراوە[2]. ئێمە لە تاران[3] پێمانوایە کە هۆکاری دواکەوتنی سەردانەکە، دەستێوەردانەکانی ئەمدواییەی عێراق لە کوردستانی ئێران بووە، چونکە دەستوپەیوەندییەکانی جەلال تاڵەبانی هەوڵیانداوە ئاژاوە لە کورد[ستانی] ئێران دروست بکەن بۆئەوەی کوردی ئێران دژی دەوڵەتی ئێران هان بدەن. ئەم سەرۆکە کوردە کە نەیاری بارزانییە، بە ئاشکرا لەلایەن حکومەتی عێراقەوە پشتیوانی لێدەکرێت.

کاربەدەستانی ئێران بڕیاریانداوە ئەم مەسەلەیە لە کاتی گفتوگۆ لەگەڵ کاربەدەستانی عێراق باس بکەن و داوای ڕاپۆرتی گفتوگۆکان بکەن بۆئەوەی کاتی پێویستیان هەبێت بۆ ئامادەکردنی دۆسییەکی بەهێز.

---

(1) KHALATBARI

(٢) بڕیار بوو گفتوگۆکان لە ١٥ی کانوونی دووەم دەستپێبکات.

(٣) مەبەستی ئەو بەشەی دەزگای سیخوری و هەواڵگریی فەڕەنسایە کە لە ناو باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تاران کاری کردووە. وەرگێڕ

پەیوەندییەکانی ئێران و عێراق لە ۲٥ی کانوونی دووەمەوە خراپتر بووە بەهۆی ئەوەی عێراق یادداشتێکی ناردووە بۆ ئێران، تۆمەتباری کردووە کە ڕێگەی بە تۆڕی سیخوڕی ئیسرائیل داوە لە خاکی ئێران کار بکات. لە ۲۸ی کانوونی دووەم کاربەدەستانی ئێران، [عێراقیان] دڵنیا کردووەتەوە کە هەموو هەوڵی خۆیان دەخەنەگەڕ بۆئەوەی پێش لەم چالاکییە سیخوڕیانە بگرن، وتوویانە دوو سیخوڕی ئیسرائیلیان لە خورەمشەهر گرتووە کە دەزگای هەواڵگری عێراق ئاشکرای کردوون و ڕایانگەیاندوە هیچ ئێرانییەک هاوکاری ئیسرائیلییەکانی نەکردووە.

بە وتەی هەندێ چاودێری متمانەپێکراو، هەڵوێستی دەوڵەتی ئێران لە هەمبەر عێراق توندتر نابێت و درێژە بە گفتوگۆ لەگەڵ دەسەڵاتدارانی عێراق دەدات، هەرچەندە ئەمدواییانە کۆمەڵێک پێشهات ڕوویداوە کە پەیوەندییەکانی ئەم دوو وڵاتە تێکبدات.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٦ی شوباتی ١٩٦٩

بـۆ زانیـاری: باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە مۆسـکۆ، لەنـدەن، واشـنتۆن، نیۆیـۆرک، دیمەشـق، کوێـت، ئەنقـەرە، بەیـروت، جـەددە، عەمـان، قاهیـرە

بابەت: مەسەلەی کورد بووە بە کێشەیەکی گەورە بۆ حکومەتی بەعس

[عەبدولکەریـم] سـامەڕایی، وەزیـری ڕۆشـنبیری و زانیـاری، لـە قاهیـرە لێدوانێکـی دوورودرێـژی دا و لـە ٤ی شـوبات سـەرۆک کۆماریـش لێدوانێکـی دوورودرێـژی لـە بەغـدا دا، تێـدا ئامـاژەی بـەوە کـرد کـە مەسـەلە سـەرەکییەکانی سیاسـەتی ناوخـۆ، ئەمانـەن:

١- کێشـەی کـورد، یەکـەم کێشـەیە کە حکومەتـی بەخۆیـەوە سـەرقاڵ کـردووە. چەککردنی پێشـمەرگە (هێزەکانـی بارزانـی) لەمپـەری سـەرەکییە لـە هەمبـەر چارەسـەرکردنی ئاشـتیخوزانەی کێشـەی کـورد.

٢- دەسـەڵاتدارانی بەعـس دەیانەوێـت لەگـەڵ لایەنـە سیاسـییەکانی دیکـە بەرەیەکـی نیشـتمانیی پێشـکەوتوو پێکبهێنـن. لـە سـەرەتای گەیشـتن بـە دەسـەڵات، بەعـس بـۆ ئەمـە هەوڵـی داوە.

٣- پووچەڵکردنـەوەی هێرشـەکان بـۆ سـەر حکومـەت، بەتایبـەت پـاش کوژرانـی نـاصر الحانـی[١]، وەزیـری دەرەوە و دەرکردنـی دیپلۆماتێکـی سـوریایی لـە عێـراق و مردنـی کۆلۆنێـل عەبدولکەریـم نـصرات[٢]، کەسـایەتیی بەعسـی کـە لە دەسـەڵاتدارانی ئێسـتای بەعـس زۆر نزیـک بـووە.

گۆغس

(1) NASSER ALHANI

(2) ABDUL KARIM NASRAT

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە بەغـدا لـە تیلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لە ٤ی شـوبات ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "ڕادیـۆی [دەنگـی] کوردسـتان، کـە پـاش ڕێککەوتننامـەی دکتـۆر بـەزاز، سـەرۆک وەزیرانـی ئەوکاتـی عێـراق و مـەلا [مسـتەفا] بارزانـی لـە حوزەیرانـی ١٩٦٦پەخشـی ڕاگیرابـوو، ئەمدواییـە دەسـتی بـە پەخـش کـردەوە. ئێزگـە کوردییەکـە ڕایگەیانـدووە ئـەو هەواڵانـە بـڵاو دەکاتـەوە کـە حکومـەت لـە خەڵکـی دەشـارێتەوە، و بـڵاوی کردووەتـەوە کـە [عەدنـان] پاچەچـی، نوێنـەری عێـراق لـە [نەتـەوە یەکگرتـوەکان] لـە نیۆیـۆرک و ڕەئـوف، جێگرەکـەی، لـە ٢ی شـوبات دەسـتیان لەکارکێشـاوەتەوە. "

وەزارەتی سوپا

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی سوپا، بەشی نەوت و بەنزینی وەزارەتی پیشەسازی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە

نهێنی

١١ی شوباتی ١٩٦٩

بابەت: بەردەوامبوونی وتووێژەکانی کورد و حکومەتی عێراق

بە گوێرەی ڕاپۆرتی دەزگای هەواڵگریی ئێران، گفتوگۆ لە نێوان دەوڵەتی عێراق و نوێنەرەکانی بارزانی کە لە مانگی کانوونی یەکەم دەستپێکردبوو لە مانگی کانوونی دووەم بەردەوام بووە. لە ٥ی کانوونی دووەم وەزیری ڕۆشنبیری و زانیاری، عەبدوڵلا سەلوم ئەلسامەرایی[1]، چاوی بە ساڵح عوبدوڵلا یوسف، نوێنەری بارزانی لە بەغدا و سەرنووسەری ڕۆژنامەی کوردی (التاخی) کەوتووە. وەزیری [ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن] پاش ئەوە وتوویەتی پێیناخۆش بووە ڕۆژنامەی التاخی ڕاگیراوە [2]، داوای لێکردووە دەستبکاتەوە بە بڵاوکردنەوەی ڕۆژنامەکە بۆئەوەی کۆتایی بەو دەنگۆیانە لە بەغدا بڵاو بووەتەوە کە دەڵێن ڕۆژنامەکە بۆ هەتاهەتایە داخراوە. ساڵح عەبدوڵلا یوسف لە وەڵامدا وتوویەتی هەتا کاتێک دەوڵەت نیازپاکی خۆی نیشان نەدات بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد، بڵاوکردنەوەی ڕۆژنامە فایدەی نابێت.

لەلایەکی دیکەوە ساڵح عەبدوڵلا یوسف درێژەی داوە بە گفتوگۆکانی (کە لە مانگی کانوونی یەکەم دەستپێکردبوو) لەگەڵ ژەنەڕاڵ سەعدون غێدان، ئەندامی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش و بەرپرسی تایبەتی کاروباری باکوور، ئاگاداری کردووەتەوە کە بارزانی هەمیشە ئامادەی وتووێژە و چاوەڕێی سەردانی لێژنەی

(1) Abdalla Sallum AL-SAMARRAIE

(٢) چەند ڕۆژ لەمەوبەر ڕۆژنامەی التاخی بە ماوەی ١٥ ڕۆژ ڕاگیرا.

حکومــەت دەکات کــە لــە وتووێژەکانــی کانوونــی یەکەمــدا بەرنامــەی بۆداڕێــژراوە و پێیخۆشــە غێدانیــش لــە لێژنەکــەدا بێــت. ژەنــەڕاڵ غێدانیــش وتوویەتــی پێیخۆشــە لــە لێژنەکــەدا بێــت، ئەگــەر ئەنجوومەنــی ســەرکردایەتی شــۆڕش ڕازی بێــت.

ســاڵح عەبدوڵــڵا یوســف ئامــاژەی بــەوە کــردووە ئەگــەر ســەردانەکەی لێژنە ســەرکەوتوو بێــت، لێژنەیەکــی کوردیــش بــە ســەرۆکایەتی ئیدریــس بارزانــی، کــوڕی مــەلا مســتەفا بارزانــی ســەردانی بەغــدا دەکات.

وەزارەتی سوپا

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی سوپا، بەشی نەوت و بەنزینی وەزارەتی پیشەسازی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە

نهێنی

١٩ی شوباتی ١٩٦٩

بابەت: بارزانی کارمەندە عەرەبەکان لە کوردستان دەردەکات

بە وتەی کەسایەتییەکی کورد کە لە لەندەن پەنابەرە، لە ٢٥ی کانوونی دووەمی ١٩٦٩ بارزانی فەرمانیداوە بە سەرجەم کارمەندە عەرەبەکان، کە پۆلیسیش لە خۆ دەگرێت، لە پارێزگای سلێمانی و هەولێر کە ٩٥ لە سەدی دانیشتووەکانی کوردن، لە ماوەی ١٥ ڕۆژدا باروبنەیان کۆ بکەنەوە و کوردستان بەجێبێڵن. ئەنجوومەنی نیشتمانی کورد[ستان] پاش هەڵسەنگاندنی پەیوەندییەکانی لەگەڵ دەوڵەتی بەغدا، بڕیاریداوە کارمەندی کورد بخاتە شوێنی کارمەندە عەرەبەکان.

شەڕ لە پارێزگای هەولێر بەردەوامە. کورد بێوچان هێرش دەکەنە [سەر هێزەکانی عێراق]، دەستیان بە سەر بڕێکی زۆر چەکوچۆڵ و ١٤ ئۆتۆمۆبیلی زرێپۆشدا گرتووە و سوپای عێراقیان ناچارکردووە شوێنە ئیستراتژیکەکان چۆڵ بکەن.

کۆمەڵەی کورد لە لەندەن پێیانوایە پاش بڕیاری بارزانی بۆ دەرکردنی کارمەندە عەرەبەکان، هەڵوێستی حکومەتی بەغدا لە هەمبەر کورد توندتر دەبێت و هیوا کەم دەبێتەوە بۆئەوەی بەمزوانە شەڕ لە کوردستان ڕابوەستێت.

بە وتەی هەندێ لایەنی دیپلۆماتیکی سوریایی، لە سەرەتای کانوونی دوومی ١٩٦٩ەوە حکومەتی عێراق دەوڵەتی عەرەبستانی سعودی تۆمەتبار کردووە کە

یارمەتـــی ماددیـــی یاخیبووانـــی کـــورد دەدات و پێداویســـتیی ســـەربازیی بـــۆ دابیـــن کـردوون. دەسـەڵاتدارانی بەعسـی عێـراق جەخـت دەکەنـەوە کـە دەوڵەتـی عەرەبسـتانی سـعودی هــەوڵ دەدات لەڕێــگای کــورد و لایەنــە ڕاســتڕەوەکان، حکومەتــی ئێســتای عێــراق بڕوخێنێــت.

وەزارەتی سوپا

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

بـۆ: نووسـینگەی سـەرۆک کۆمـار، نووسـینگەی سـەرۆک وەزیـران، نووسـینگەی وەزارەتـی سـوپا، نووسـینگەی کاروبـاری ڕۆژهەڵاتـی نزیکـی وەزارەتـی دەرەوە

نهێنی

١٨ی ئاداری ١٩٦٩

بابەت: کۆمەڵێک زانیاری دەربارەی ڕاپەڕینی کورد

١- بـە وتـەی هەنـدێ کـوردی دانیشـتووی لەنـدەن، جـەلال تاڵەبانـی، سـەرۆکی گرووپـی کـوردی لایەنگـری حکومەتی[عێـراق] ڕۆژی ١٠ی شـوبات هاتـووە بـۆ لەنـدەن بـۆ چارەسـەریی پزشـکی و بڕیـارە پاشـان سـەردانی مونیـخ بـکات. وادیـارە تاڵەبانـی ئەمدواییـە لـە شـەڕێکدا لەگـەڵ هەڤاڵانـی بارزانـی بریندار بـووە[1]. لـە گفتوگۆیەکـی تاکەکەسـیدا تاڵەبانـی وتوویەتـی:

- هەنـدێ عەشـیرەتی کـوردی لایەنگـری بارزانـی ئەمدواییـە وازیـان لـە بارزانـی هێنـاوە و هاتوونەتـە ڕیـزی سـوپای عێـراق.
- دەوڵەتــی عێــراق لــە بارودۆخــی ئێســتای کوردســتان ڕازییــە و پێیوایــە عەشــیرەتە کوردەکانـی لایەنگـری حکومـەت یاخیبـووان لەنـاو دەبـەن.

تاڵەبانـی دانـی بـەوەدا نـاوە کـە لـە تشرینـی دووەمـی ١٩٦٨وە، بەتایبـەت لەلایـەن ئێرانـەوە، یارمەتیـی ماددی، مەعنـەوی و سـەربازیی دراوە و ئاسانکاریی بۆکـراوە خەڵـک بێتـە نـاو ڕیزەکانیـان.

لەگـەڵ ئەوەشـدا هەمـان کۆمەڵەی [کـوردی] عێـراق پێیانوایە بارودۆخی کوردسـتان زۆر ئاڵـۆزە. هەڤاڵانـی بارزانـی پێگەیـان زۆر بەهێـزە و سـوپای عێراق - بەهـۆی شـەڕی ئیسرائیل- ناتوانێـت سـەرجەم هێـزی خـۆی دژی ڕاپەڕین- کە بێوچـان بەردەوامە- تەیار بکات.

(١) نەمبیسـتووە تاڵەبانـی لـە ژیانیـدا لـە هیـچ شـەڕێکدا بەشـداری کردبێـت و برینـدار بووبێـت. وەرگێـڕ

٢- بە وتەی هەندێ کوردی دانیشتووی پاریس:

- دکتۆر مەحمود عەلی عوسمان، سکرتێری پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراق[١] و هەڤاڵی نزیکی بارزانی سەفەرەکەی بۆ فەڕەنسا دواخستووە کە بڕیاربووە لە سەرەتای ١٩٦٩ بیکات.
- دکتۆر عوسمان بەمزوانە سەردانی ئێران دەکات بۆئەوەی دەربارەی ڕەخسانی دەرفەتی ڕاگەیاندنی ئۆتۆنۆمی کوردستانی عێراق، لەگەڵ کاربەدەستانی ئێران ڕاوێژ بکات. ژەنەڕاڵ بارزانی دەیەوێت بۆچوونی شا وەربگرێت پێش ئەوەی ئەم بڕیارە گرنگە بدات.
- لە سەفەری داهاتوویدا بۆ ئەورووپا، دکتۆر عوسمان لەگەڵ کۆمەڵە جۆراوجۆرەکانی خوێندکارانی کورد پەیوەندی دەگرێت.
- ڕەشید عارف[٢]، سەرمایەداری کوردی عێراق (ئێمە دەیناسین، لە کوردستان دەژی، لە کۆتایی مانگی شوبات لە لەندەن بووە) کە لایەنگری بارزانی و دۆستی ئەمیر بەدرخانە[٣] (ئێمە دەیناسین، ئەمدواییە بووە بە هاووڵاتیی فەڕەنسا) بەمزوانە دێت بۆ پاریس. ئەم کەسایەتییە ١٥ ساڵە لە ناو سیاسەتی عێراقدا دەژی و باش شارەزای بارودۆخی عێراقە.
- کۆمیتەی پشتیوانی لە کورد کە سەرنووسەری (گۆڤاری کورد[٤]) بەرپرسییەتی، لە ئەمریکا دامەزراوە. ئەمیر بەدرخان مانگی تشرینی دووەم چووە بۆ ئەمریکا و ٤ هەزار دولاری کۆکردووەتەوە.

(١) مەبەستی دۆکتۆر مەحمود عوسمانە. دۆکتۆر مەحمود ئەوکاتە ئەندامی مەکتەبی سیاسی پارتی بووە نە سکرتێر. سکرتێر حەبیب محمد کەریم فەیلی بووە، هەرچەندە دەسەڵاتی دۆکتۆر مەحمود لە حەبیب زیاتر بووە. وەرگێڕ

(2) Rachid AREF

(3) Emir Bedir KHAN

(4) Kurdish Journal

وەزارەتی سوپا

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

بـۆ: نووسـینگەی سـەرۆک کۆمـار، نووسـینگەی سـەرۆک وەزیـران، نووسـینگەی وەزارەتـی سـوپا، نووسـینگەی کاروبـاری ڕۆژهەڵاتـی نزیکـی وەزارەتـی دەرەوە

زۆر نهێنی

١٨ی ئاداری ١٩٦٩

بابەت: حکومەتی عێراق هەنگاو هەڵدەگرێت بۆ ڕازیکردنی کورد

بـە وتـەی دەزگای هەواڵگری ئێران، ژەنـەڕاڵ تکریتـی، وەزیـری بەرگریـی عێـراق لـە مانگـی شـوبات ڕایگەیانـدووە، لەپێنـاو ئاسـانکاریی بـۆ چارەسـەرکردنی کێشـەی کـورد، دەوڵەتـی عێـراق بڕیاریـداوە:

- دەرفـەت بـۆ ئـەو ئەفسـەرە کوردانـە بڕەخسـێنێت کـە چونەتـە ڕیـزی ژەنـەراڵ بارزانی، بگەڕێنـەوە نـاو سـوپا و بـە هەمـان پلـەی پێشـوو درێـژە بـە کارەکانیـان بـدەن.
- بڕێک لە داهاتی نەوت بدات بە ڕابەری ڕاپەڕینی کورد.

ژەنـەڕاڵ تکریتـی ئامـاژەی بـەوە کـردووە سـەقامگیریی ڕژێمـی ئێسـتای عێـراق پەیوەسـتە بـە چارەسـەرکردنی کێشـەی کـورد، ئەگـەر دەوڵـەت نەتوانێـت ئـەم کێشـەیە چارەسـەر بـکات، پێشـهاتی خـراپ ڕوودەدات.

وەزارەتی سوپا

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی سوپا، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی ئەوڕوپای وەزارەتی دەرەوە

زۆر نهێنی

٢١ی ئاداری ١٩٦٩

بابەت: سەرهەڵدانی ناکۆکی لە نێوان سەرکردەکانی ڕاپەڕینی کورد

بە وتەی دەزگای هەواڵگری ئێران، هەڵوێستی توندی بارزانی لەهەمبەر دەوڵەتی عێراق لەلایەن هەڤاڵانی بارزانییەوە ڕەخنەی لێگیراوە.

ناکۆکیی بیروڕا لە ناو سەرکردایەتیی ڕاپەڕینی کورد سەریهەڵداوە. هەندێک لە سەرکردەکان پێیانوایە دەبێ هێرشی توند بکرێتە سەر ڕژێم، بۆئەوەی دەوڵەت و سوپا نەتوانن پێگەی خۆیان قایم بکەن. هەندێکی دیکە لە سەرکردەکان بەپێچەوانەوە پێیانوایە دەبێ بۆ بیروڕای گشتی ڕوون بکرێتەوە کە دەوڵەتی عێراق سیاسەتێکی دووفاقی گرتووەتەبەر و نایەوێت کێشەی کورد چارەسەر بکات.

لە ناو سەرکردایەتی کورد باس دەکرێت کە:

١- بارزانی پەیوەندی نهێنی لەگەڵ دەوڵەتی بەعس هەیە و لەگەڵیان خەریکی وتوووێژە.

٢- دوای باشتربوونی پەیوەندییەکانی ئێران-عێراق، ڕابەری ڕاپەڕینی کورد لەگەڵ بارودۆخێکی نوێ ڕووبەڕوو دەبێتەوە، لەوانەشە خودی دەوڵەتی ئێران داوای لێبکات ئیدی چالاکی نەکات.

٣- یەکێتی سۆڤیەت ئامۆژگاریی بارزانی کردووە لە ئێستادا هیچ کارێکی خراپکارانە ئەنجام نەدات.

سـەرجەم چیـن و توێژەکانـی کۆمەڵـگای عێـراق دژی ڕژێمـی بەعـس و کـردەوە تۆقێنەرەکانینـی، بەتایبـەت کـوردی دانیشـتووی بەغـدا نیگەرانـن کـە بارزانـی لـە ئێسـتادا هیـچ هەنگاوێـک هەڵناگرێـت.

وەزارەتی سوپا

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی سوپا، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی ئەوڕوپای وەزارەتی دەرەوە

نهێنی

٢٥ی ئاداری ١٩٦٩

بابەت: پشتیوانیی ئیسرائیل لە ڕاپەڕینی کورد

بە وتەی هەندێک کورد کە هاتوچۆی بارەگائی سەرکردایەتیی بارزانی دەکەن، هەندێ لاوی جولەکە - کە بە ئەسڵ خەڵکی کوردستانن و زمانی کوردی، عەرەبی و فارسی دەزانن- دوو ساڵە خولی مەشق و ڕاهێنانی کۆماندۆیان لە ئیسرائیل پێدەکرێت. بیست کەسێکیان خولەکەیان تەواو بووە، بەمزوانە لە ئیسرائیلەوە دەگەڕێنەوە کوردستانی عێراق. یان لە ڕێگای سنووری زەمینی ئێران-عێراق دەگەڕێنەوە، یان خۆیان بە پەرەشوت لە ئاسمانەوە فڕێدەدەنە خوارەوە. ئەم کەسانە ڕاستەخۆ لە ژێر فەرمانی بارزانیدا دەبن و ئەرکە زۆر سەختە کۆماندۆییەکانیان پێدەسپێردرێت، وەک [تێکدانی دامودەزگای نەوتی] ناوچەی کەرکووک کە ئەمدواییە کراوە. ڕابەری کورد بەتەمایە لە هەموو خاکی عێراق، چالاکیی تێکدەرانەی گشتی ئەنجام بدات بۆئەوەی سوپای عێراق ناچار بێت بەشێک لە هێزەکانی لە کوردستان و سنووری ئیسرائیل بکشێنێتەوە بۆئەوەی دایانبنێت بۆ پاراستنی دامودەزگا و شوێنە گرنگ و ئیستراتژییەکانی عێراق.

هەندێ کوردی ئێران کە پەیوەندی بەردەوامیان لەگەڵ نوێنەرانی ئیسرائیل لە تاران هەیە، دەنێردرێن بۆ چاککردنی ڕێگاوبان و لابردنی بەرف، بۆئەوەی دەستبکرێتەوە بە ناردنی پێداویستیی سەربازی [لە ئێرانەوە] بۆ ناوچەی ڕاپەڕین. بۆئەوەی کاربەدەستانی عێراق نەزانن ئیسرائیل یارمەتی ڕاپەڕین دەدات، ئیسرائیل بەتەمایە چەکی سۆڤیەت و چین بدات بە کۆماندۆکان، هەمان ئەو چەکانەی لە کاتی شەڕ لەگەڵ ڕێکخراوە تیرۆریستە فەلەستینییەکان دەستی بەسەردا گرتووە.

لە گۆنتغان دۆجۆنیا[1]، باڵوێزی فەڕەنسا لە تورکیا بۆ:

جەنابی میشێل دێبغ، وەزیری دەرەوە

بەڕێوەبەرایەتیی نووسینگەی کاروباری سیاسیی ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٦ی نیسانی ١٩٦٩

ئەنقەرە

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا، تاران

بابەت: هەوڵ بۆ کوشتنی مەلا مستەفا بارزانی

بە گوێرەی ئەو زانیارییانەی لە پارێزگاکانی سەر سنووری عێراق- تورکیا بە ئیستەمبول گەیشتووە و ڕۆژنامەکانی تورکیا باسیان کردووە، ڕۆژی ١٠ی نیسان هەوڵ بۆ کوشتنی ڕابەری کورد مەلا مستەفا بارزانی دراوە، لە نزیکی بارەگای سەرکردایەتی لە باکووری عێراق.

بە وتەی هەمان ئەو سەرچاوانە، هەندێ هەڤاڵی جەلال تاڵەبانی ویستوویانە لە تۆڵەی سەرکردەیەکیان کە لە کۆتایی مانگی ئادار لە نزیکی قەرەداغ بە دەستی پێشمەرگەیەکی کۆماندۆ کوژراوە، بۆسەیان داناوە بۆ ئۆتۆمۆبیلی بارزانی کە بۆ بارەگای سەرکردایەتی ڕۆیشتووە. هەڤاڵەکانی تاڵەبانی بە هاوەن هێرشیان کردووەتە سەر ئۆتۆمۆبیلەکە، شەڕێکی توند بە ماوەی چەند کاتژمێر لە نێوان پاسەوانەکانی بارزانی و هەڤاڵەکانی تاڵەبانیدا ڕوویداوە، لە ئەنجامدا ٢١ کەس کوژراون و ١٩ کەس گیراون، بارزانی بە سەلامەت دەرچووە. ڕۆژنامەکانی[تورکیا] وتوویانە شەڕەکە هۆڤانە بووە.

(1) Gontran de JUNIAC

وەزارەتی سوپا

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی سوپا، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی ئەوروپای وەزارەتی دەرەوە

نهێنی

٢٤ی نیسانی ١٩٦٩

بابەت: ناکۆکی دەکەوێتە نێوان جەلال تاڵەبانی و حکومەتی عێراق

بە وتەی هەندێ سەرچاوەی دیپلۆماتیک لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، دەوڵەتی عێراق زانیویەتی سەرەڕای ئەوەی یارمەتیی [جەلال] تاڵەبانی دەدات، تاڵەبانی ئیدی دژی بارزانی شەڕ ناکات. هەڤاڵەکانی تاڵەبانی پێشیان لە ڕۆیشتنی هەڤاڵەکانی بارزانی بەرەو سابازبولاق[1] و خانەقین[2] نەگرتووە.

هەروەها [دەوڵەتی عێراق] هەڤاڵەکانی تاڵەبانی تۆمەتبار کردووە کە هاوکاریی ڕابەری ڕاپەڕینی کورد دەکەن. لەم پەیوەندییەدا سوپای عێراق هەندێ سەرکردە و چەکداری باڵی [جەلال تاڵەبانی] گرتووە.

کاربەدەستانی عێراق کە ئیدی متمانەیان بە تاڵەبانی نەماوە، بەتەمان لە مووسڵ حیزبێک بە ناوی (گەلی کورد)[3] دامەزرێنن. وەزارەتی ناوخۆی عێراق ئێستا خەریکە کار بۆ دامەزراندنی ئەم حیزبە دەکات.

---

(1) SABAZ BULAQ

(٢) خانەقین ١٠ کیلومەتر لە سنووری ئێران دوورە، سابازبولاق لە ٢٠ کیلومەتریی باکووری خانەقین هەڵکەوتووە.

(٣) ئێستا حیزبێک هەیە بە ناوی (شۆڕشگێری کورد)، کە ڕۆژبەڕۆژ بەهێزتر دەبێت.

وەزارەتی سوپا

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی سوپا، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی ئەوڕوپای وەزارەتی دەرەوە، بەشی نەوت و بەنزینی وەزارەتی پیشەسازی نهێنی

٤ی حوزەیرانی ١٩٦٩

بابەت: حکومەتی سۆڤیەت پشتیوانی لە بارزانی دەکات

بە وتەی هەندێ سەرچاوەی دیپلۆماتیکی کوەیتی:

١- ناکۆکیی ئێران و عێراق دەبێتە هۆی پەرەسەندنی چالاکییە سەربازییەکانی ڕاپەڕینی کورد.

٢- سەرۆک [جەمال عەبدول] ناسر داوا لە ژەنەڕاڵ [حەسەن ئەل]بەکر، سەرۆک کۆماری عێراق دەکات کۆتایی بە شەڕ لەگەڵ کورد بێنێت، تەنانەت ئەگەر ناچار بێت پوانی گرنگیش بە کورد بدات. لە سەرەتای مانگی ئایار، باڵوێزخانەی کۆماری یەکگرتووی عەرەب لە بەغدا هەوڵێکی سەرنەکەوتووی داوە بۆئەوەی ڕاستەخۆ لەگەڵ سەرۆکی ڕاپەڕینی کورد پەیوەندی بگرێت.

بە وتەی هەندێ سەرچاوەی دیپلۆماتیکی عێراقی، دەوڵەتی سوریا، عێراقی ئاگادار کردووەتەوە کە لێژنەیەکی پارتی دیموکراتی کوردستان بە سەرۆکایەتی یەکێ لە بارزانییەکان سەردانی مۆسکۆی کردووە. بە گوێرەی زانیاریی سەرچاوەکانی دیکە، ژەنەڕاڵ بارزانی لە ٢٧ی ئادار تا ٥ی نیسان لە مۆسکۆ بووە. لە ٣٠ی مانگی نیسان، وەزیری دەرەوەی عێراق لە پەیوەندی لەگەڵ ئەم مەسەلەیەدا داوای ڕوونکردنەوەی لە باڵوێزخانەی سۆڤیەت لە بەغدا کردووە و پێیڕاگەیاندووە دەوڵەتی عێراق، زۆری پێناخۆشە سۆڤیەت پەیوەندی لەگەڵ سەرکردایەتی ڕاپەڕینی کورد هەیە.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە بەغـدا لـە تیلیگرامێکدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ٢٤ی ئایاری ١٩٦٩ ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "فڕۆکەکانـی عێـراق هەمـوو ڕۆژێ گوندەکانـی کوردسـتان بۆمبـاران دەکـەن."

[وەزارەتی ناوخۆ]

بەڕێوەبەرایەتیی پۆلیس

پاریس

١١ی حوزەیرانی ١٩٦٩

بابەت: هەڤاڵێکی نزیکی بارزانی دەچێتە پاڵ حکومەتی عێراق

شەوکەت ئاکرەیی[١]، نوێنەری پێشووی (بزووتنەوەی شۆڕشی کورد) لە کۆماری یەکگرتووی عەرەب، دوێنی، ١٠ی حوزەیران، لە لەندەنەوە هاتووە بۆ پاریس. بڕیارە لە ماڵی کوردە کۆچبەرەکانی دانیشتووی پاریس بێت. ئێوارەی دوێنێ، چووە بۆ ماڵی هاوخەباتەکەی، عەلی کامەران[٢]، کە زیاتر بە دکتۆر ئەمیر بەدرخان ناسراوە کە داکۆکی لە مافی کوردە کۆچبەرەکان لە فەڕەنسا دەکات و لە خانووی ژمارە یەکی شەقامی ناڤاغ [٣] لە بازنەی پێنجەمی پاریس دەژی.

ئاکرەیی هۆکاری بادانەوەی بەرەولای بەغدا بۆ بەدرخان باس کردووە، وتوویەتی وەک ئەندازیاری کارەبا لە بەغدا دایدەمەزرێنن و ئاماژەی بەوە کردووە کاربەدەستانی حکومەتی مسر ڕێگە بەوە نادەن ئۆپۆزسیۆنی حکومەتی عێراق بە ئاشکرا لە وڵاتەکەیان بێت.

هەرچەندە بەدرخان دانی بەخۆدا گرتووە و هەڵوێستێکی زۆر نەرمی لە هەمبەر کاربەدەستانی عێراق بووە، ئێمە پێمانوایە سەردانەکەی ئاکرەیی بۆ ڕۆژئاوای ئەوڕوپا و پاشان تورکیا، هەوڵێکی پروپاگەندایە کە حکومەتی عێراق ڕێکیخستووە و پارەکەی داوە بۆئەوەی کەسایەتییە ناسراوەکانی کورد بەرەولای خۆی ڕابکێشێت.

سەرەڕای شەڕ و پێکدادانی (بە وتەی ڕادیۆ و ڕۆژنامەکان) کوردە شۆڕشگێڕەکان و هێزەکانی حکومەت، ئاکرەیی پشتڕاستی کردووەتەوە کە هەڤاڵەکانی دژە

(١) شەوکەت عەقراوی یان ئاکرەیی ساڵی ١٩٢٧لە عێراق لەدایک بووە.

(٢) مەبەستی کامەران بەدرخان، نوێنەری ئەو کاتی شۆڕشی ئەیلووول لە فەڕەنسایە. وەرگێر

(3) 1 bis rue de Navarre (5éme)

زیادەخوازییەکانی دەوڵەت دەوەستنەوە.

بەهەرحاڵ کوردە کۆچبەرەکانی ئەندامی ڕێکخراوی فەڕەنسایی (کۆمیتەی پشتگیری شۆڕشی کورد) سەرزەنشتی سەنگەرگۆڕینەوەی ئاکرەییان کردووە و بە کەسێکی لادەری هەلپەرستیان لە قەڵەمداوە، بەڵام بەدرخان زۆر ڕەخنەی لێنەگرتووە.

لە پییێغ گۆغس، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی میشێل دێبغ، وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١١ی حوزەیرانی ١٩٦٩

بەغدا

بۆ زانیاریی: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەڕێز سەنلێژە[١]، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەڕێز غەیمۆن[٢]، نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی وەزارەتی ناوخۆ، بەڕێز دۆسوزا[٣]، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقیای[وەزارەتی دەرەوە]، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری ئابووری، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری زانیاری و ڕۆژنامەوانیی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، بۆن، مۆسکۆ، مادرید، نیۆیۆرک، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، ئورشەلیم، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب، کوێت.

بابەت: حکومەتی عێراق دیسان هەوڵ دەدات کورد ڕازی بکات

ئێزگەی ڕادیۆی کوردی مەلا [مستەفا] بارزانی بڵاوی کردەوە کە کۆمەڵێک لایەنی ناسیونالیستی[عەرەب]یان لە ڕواندوز کەشف کردووە و هێزەکانی سوپای عێراقیان ناچار کردووە سەربازگەکان چۆڵ بکەن و بەرەو کەرکووک و مووسڵ پاشەکشە بکەن. دەوڵەتی عێراق دیسان داوای کردووە کێشەی کورد بەشێوەی ئاشتیخوازانە چارەسەر بکرێت، بۆئەوەی دەستی ئاوەڵا بێت هەموو هێز و توانای خۆی بۆ شەڕ لەگەڵ ئیسرائیل تەرخان بکات.

ڕۆژنامەکان، بەتایبەت ڕۆژنامەی (النور)ی [جەلال] تاڵەبانی لە ١٥ ڕۆژی ڕابردووەوە،

(1) SAINT-LEGER

(2) RAIMOND

(3) DU SOUZA

هەواڵەکانی پەیوەندیدار بە کێشەی کورد بڵاو دەکەنەوە. (النور) بڵاوی کردەوە کە سەرۆک [عەشیرەتێکی] کورد بە ناوی شێخ فریدان[1] (لەوانەشە فەرەیدون بێت. وەرگێڕ) و لایەنگرەکانی، خۆیان ڕادەستی هێزە چەکدارەکانی عێراق کردووە.

لە میانەی سەفەرێک و بەدواداچونێکدا لە ۲۰ تا ۲۵ی ئایار لە باکوور، لە کەرکووک بۆ هەولێر، ژەنەڕاڵ سەعدون غێدان، ئەندامی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش و فەرماندەی گاردی[کۆشکی سەرۆک کۆماری] ڕایگەیاند دەوڵەت هەندێ هەنگاوی ئیداری هەڵگرتووە (وەک درێژکردنەوەی یاسای پارێزگاکان) و کۆمەڵێک پرۆژەی خزمەتگوزاری کۆمەڵایەتی جێبەجێ کردووە بۆ گەشەپێدانی ناوچەکە (تەرخانکردنی سێ ملیۆن دیناری عێراقی بۆ کۆمەڵێک پرۆژە لە ۱۹٦۹).

ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش لە ۲۷ی ئایار بڕیاریداوە پارێزگایەکی نوێ بە ناوی دهۆک لە باکووری مووسڵ دروست بکات بۆ ڕازیکردنی کورد کە زۆربەی دانیشتوانی ناوچەکە پێکدێنن.

هێشتا زووە بزانین هەڤاڵانی بارزانی چۆن پێشوازی لەم هەنگاوانە دەکەن، ئایا بە جۆرێک لە نیازپاکی عێراقی دەزانن بۆ وتوویژ، یان بەپێچەوانەوە بە هەنگاوێکی بێ ئەنجامی دەزانن، وەک ئەو هەنگاوانەی حکومەتە یەک لە دوای یەکەکانی عێراق لە کاتی ڕووخانی حکومەتی پاشایەتی هەڵیانگرتووە.

لە ١٥ی ئایار، بارزانی ڕاگەیاندننامەیەکی بڵاو کردەوە کە دەقە وەرگێڕدراوەکەیتان بە هاوپێچ بۆ دەنێرین.[2] ڕاگەیاندننامەکە هەڵوێستێکی دوو لایەنەی بزووتنەوەی بارزانی لەهەمبەر دەسەڵاتدارانی عێراق نیشان دەدات.

بارزانی لە سەرەتادا نەبوونی دیموکراسیی ڕاستەقینە لە عێراق و ئەمڕۆ و سبێ کردن بە چارەسەرکردنی کێشەی کورد، بەو شێوەیەی کورد دەیەوێت، شەرمەزار کردووە، وتوویەتی ئەمە بارودۆخێکی خولقاندووە کە ڕێگای خۆش کردووە بۆئەوەی دوژمنانی عێراق کەڵکی خراپی لێوەربگرن. بارزانی وتوویەتی بەهۆی ئەو شتانەی

(1) FRIDAN

(۲) دەقە وەرگێڕدراوەکە لە ناو بەڵگەنامەکەدا هەیە، بەڵام من وەرمنەگێراوە، چونکە لە درێژەی بەڵگەنامەکەدا ئاماژە بە خاڵە سەرەکییەکانی کراوە. وەرگێڕ

لـە حکومەتـی یەکەمـی بەعـس لـە ١٩٦٣ بینیویەتـی، دژی سیاسـەتی پاوانخوازانـەی دەسـەڵاتدارانی ڕژێمـە بـۆ ناکۆکـی خسـتنە نـاو ئەتنیکـە جۆراوجـۆرەکان و پشـتیوانیکردن لـە جەلالییـەکان (دەنگـو بـڵاو بووەتـەوە کـە سـەرۆکەکەیان، جـەلال تاڵەبانـی، مـردووە، بـەڵام نازانیـن ڕاسـتە یـان درۆ).

ڕاگەیاندننامەکـەی ١٥ی ئایـار لەلایەکـی دیکـەوە کۆمەڵێـک خاڵـی ئەرێنـی خسـتووەتەڕوو بۆئـەوەی لەگـەڵ دەسـەڵاتدارانی عێـراق گفتوگـۆ بکرێـت، ئامـاژەی بـە خاڵـە سـەرەکییەکانی ڕێکەوتننامـەی حوزەیرانـی ١٩٦٦ کـردووە، کـە بارزانـی دەیەوێـت جێبەجـێ بکرێـت، وەک: گونجاندنـی مافـە نەتەوەییەکانـی کـورد لـە یاسـای هەمیشـەیی عێراقـدا، دامەزراندنـی پەرلەمـان (بـە بەشـداریی کـورد بـە گوێرەی ژمـارەی دانیشـتووانیان) و جێبەجێکردنـی مـاددەی ٢ی پرۆتۆکۆلـی نهێنیـی هاوپێچـی ڕێککەوتننامەکـە کـە بـە گوێـرەی ئـەوە دەبـێ ڕێگـە بـە پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان (سـەرکردایەتی بارزانـی) بدرێـت بـە ئاشـکرا چالاکـی بـکات و پارێـزگای دهـۆک دابمەزرێـت و تـا ناوچەکانـی دەوروبـەری مووسـڵ بخرێتـە نـاو پارێزگاکـە.

بارزانـی لـە ڕاگەیاندننامەکـەدا بەتایبـەت داوای لـە دەسـەڵاتدارانی عێـراق کـردووە نیازپاکـی خۆیـان نیشـان بـدەن و هـاوکاری بکـەن بـۆ پێکهێنانـی کۆمیسـیۆنێکی تێکـەڵ بۆئـەوەی ڕێگاچارەیەکـی دادپەروەرەنـە و هاوسـەنگ بـە گوێـرەی بەرژەوەندییـە سـەرەکییەکانی خەڵکـی عێـراق بدۆزرێتـەوە.

دەوڵەتـی عێـراق بـە دروسـتکردنی پارێـزگای دهـۆک، تەنیا تـۆزێ بزووتنـەوەی بارزانـی ڕازی دەکات و درێـژە دەدات بـە شـەرکردن لەگەڵـی و بـە [پیلانـی] ئیمپیریالیسـتەکان لەقەڵەمـی دەدات. بۆیـە لـە کۆنفرانسـێکی ڕۆژنامەوانیـدا لـە ١٦ی ئایـاری ١٩٦٩، عەبدوڵـلا سـەعلوم ئەلسـامەڕایی[1]، وەزیـری ڕۆشـنبیری و زانیـاری وتـی حیزبەکـەی بارزانـی نوێنەرایەتـی کـورد نـاکات و دووپاتـی کـردەوە گەلـی عـەرەب- کـورد دژی هەرچەشـنە بزووتنەوەیەکـی جیاخـواز و کێشـەخولقێنەرە و هـەر وەک دەوڵەتـی عێـراق، تەنیـا دەیەوێـت ڕێـز لـە مافـە نەتەوەییەکانـی کـورد لـە چوارچێـوەی نیشـتمانیی عێراقـدا بگیردرێـت. ڕۆژنامەکانـی عێـراق بـەردەوام باسـی ڕێگاچارەکانـی کێشـەی چەنـد ئەتنیکـی

(1) Abdulla Salloum AL SAMARRAIE

لـە وڵاتـە سۆسیالیسـتەکان، سـۆڤیەت، یۆگسـلاڤیا و چیکوسـلۆڤاکیا دەکـەن کـە تێیانـدا ئەتنیکـە جۆراوجـۆرەکان بـە شـێوەی ئاشـتیخوازانە پێکـەوە دەژیـن لـە چوارچێـوەی یـەک وڵاتـدا و یـەک دەوڵـەت دەیانپارێزێـت. ئاماژەکردنـی ڕۆژنامـەکان بـە پێکهاتـەی وڵاتانـی کۆمۆنیسـتی خاڵێکـی گرنگـە، چونکـە سیاسـەتی ئێسـتای بەعـس نیشـان دەدات.

دەوڵەتـی عێـراق ئێسـتا دەسـتیکردووە بـە پروپاگەنـدا بۆئـەوەی ورەی هێزەکانـی تاڵەبانـی بـەرز بکاتـەوە و ورەی هێزەکانـی بارزانـی دابەزێنێـت. ئـەو کێشـە جۆراوجۆرانـە کـە دەوڵەتـی بەعـس لەگەڵـی ڕووبەڕوویـە (وەک گوشـاری سـەربازی لـە باکـووری وڵات، بوونـی سـوپای عێـراق لـە ئـوردن و سـوریا، قەیـران لەگـەڵ ئێـران) حکومەتـی عێراقـی ناچـار کـردووە لەگـەڵ کـورد ڕێکبکەوێـت، ئەمـەش تەنیـا کاتێـک دەسـتدەدات کـە بارزانی متمانـەی پێبـکات و بڕیـار بـدات جارێکـی دیکـە وتوویـژی لەگـەڵ بـکات. جـاری زۆر زووە شـتی وا ڕوو بـدات، بەپێچەوانـەوە زانیارییەکانمـان نیشـان دەدات مـەلا [مستەفا بارزانـی] بـە پشتبەسـتن بـە یارمەتـی دەرەوە، هـەوڵ دەدات مەشـق و ڕاهێنـان بـە هێزەکانـی بـکات و پێداویسـتییەکانیان دابیـن بـکات. ئەمسـاڵ کـورد دەسـتی گەیشـتووە بـە چەکوچۆڵـی پێشـکەوتوو کـە پارسـاڵ نەیبـووە. ئەمـە فەرمانـدەی سـوپای عێراقـی ناچـار کـردووە پێگەی خـۆی لـە باکـوور قایـم بـکات، بـۆ نموونـە یەکینەیەکـی پۆشـتەی سـوپا کـە بڕیاربـووە لـە ڕومادییـەوە بنێردرێـت بـۆ لای هێزەکانـی دیکەیـان لـە ئـوردن، ئەمدواییـە نـاردراوە بـۆ هەولێـر.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٧ی حوزەیرانی ١٩٦٩

بابەت: بارزانی هەڕەشە لە کۆمپانیای نەوتی عێراق دەکات

ئاماژە بە: تیلیگرامی ژمارە ٤٤٥ی پێشوومان

سەرچاوەیەکی باش ئاگاداری کردمەوە کە لە ٧ی حوزەیران، هەڤاڵەکانی بارزانی پردێکیان لە توز[خورماتوو]، لە ٩٠ کیلۆمەتریی باشووری کەرکووک لە سەر ڕێگای بەغدا تەقاندووەتەوە. تا ئەو شوێنە من ئاگادار بم ئەمە یەکەمجارە لە کاتی کۆتاییپێهاتنی شەڕ لە حوزەیرانی ١٩٦٦ کردەوەی بەمشێوەیە لەم ناوچەیە ئەنجام بدرێت. هاووڵاتییەکانمان کە لە کەرکووک دادەنیشن(١)، پشتڕاستیان کردەوە کە گوشاری هەڤاڵەکان[ی بارزانی] زیاتر بووە، و سوپای عێراق هەڵساوە بە پاراستنی هێڵەکانی هاتوچۆ و شارە گرنگەکانی ناوچە.

بە وتەی هەمان سەرچاوە، لە ١٠ی حوزەیران مەلا مستەفا بارزانی نامەیەکی ناردووە بۆ بەڕێوەبەرایەتی کۆمپانیای نەوت لە کەرکووک و هەڕەشەی لێکردووە ئەگەر لە داهاتی نەوت بەشی نەدەن دامودەزگاکانیان لەناو دەبات بۆئەوەی بەرهەمهێنانی نەوت لە کێڵگەی کەرکووک و جومبور(٢) کە لە ناوچەی کوردستان هەڵکەوتووە ڕابوەستێت. بارزانی داوای لە کۆمپانیای نەوت کردووە لە ماوەی ١٥ ڕۆژدا وەڵامی بداتەوە.

کۆمپانیای نەوت داوای لە سوپای عێراق کردووە بە شێوەیەکی چڕوپڕ دامودەزگاکانیان بپارێزێت.

گۆغس

(١) مەبەستی ئەو هاووڵاتییە فەرانسییانەیە کە لە دامودەزگاکانی نەوتی کەرکووک کاریان کردووە. وەرگێڕ

(2) JUMBUR

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی بەرگریی نیشتمانی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، بەشی نەوت و بەنزینی وەزارەتی پیشەسازی

٢٥ی حوزەیرانی ١٩٦٩

بابەت: گەشەی ڕاپەڕینی کورد لە ڕووی سەربازییەوە

بە وتەی کوردێکی ئێران، ڕاوێژکارانی ئیسرائیلی زۆر ڕازین لە پێشکەوتنی بارزانی و هەڤاڵەکانی لە بواری سەربازیدا. ئەوانەی بە دەوروبەری ڕابەری کوردەوەن ئیدی بیر لە دۆزینەوەی ڕێگایەک بۆ هەڵکردن لەگەڵ دەوڵەتی عێراق ناکەنەوە، بەڵکوو تەنیا بیر لە سەربەخۆییەکی سادە و پوخت دەکەنەوە. لەم پەیوەندییەدا کاربەدەستانی ئێران و ئیسرائیل بیروڕای جیاوازیان هەیە. ئیسرائیل دەیەوێت کوردستانی [سەربەخۆ] دابمەزرێت بۆئەوەی عێراق لاواز بێت، بەڵام ئێران نایەوێت ئەم وڵاتە دابمەزرێت، چونکە دەبێتە هۆی هاندانی کوردی ئێران.

کاربەدەستانی بەریتانیا پێشنیاریان کردووە بڕێکی زۆر پارە بە بارزانی بدەن، ئەگەر بەڵێن بدات دامودەزگاکانی نەوتی کەرکووک تێکنەدات.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئەنقەرە بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٢٥ی حوزەیرانی ١٩٦٩

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تاران، بەغدا، بەیروت، دیمەشق، تەلئەبیب، عەمان، قاهیرە

بابەت: حکومەتی عێراق دەیەوێت ئۆتۆنۆمی بدات بە کورد

لە میانەی گفتوگۆیەکدا لە ٢٤ی حوزەیران، کونیرالپ[١] پێیوتم بە گوێرەی ئەو زانیارییانەی کەوتووەتە دەست وەزارەتی دەرەوەی تورکیا[٢]، دەوڵەتی عێراق پێشنیاری ئۆتۆنۆمی بۆ کورد کردووە. بە وتەی کاربەدەستانی عێراق هۆکارەکەی ئەوەیە لەلایەکەوە دەوڵەتی بەغدا ناتوانێت لە ڕێگای پۆلیس و هێزی چەکدار کۆتایی بە ڕاپەڕینی کورد بێنێت، لەلایەکی دیکەوە دەیەوێت ئەو هێزانەی دژی کورد تەیاری کردوون بۆ [ناوچەی] شەتولعەرەب بکشێنێتەوە، بۆئەوەی پێگەی عێراق لە ناوچەکە قایمتر بێت.

کونیرالپ وتی ئەمە بە واتای ئەوە نییە کە دەوڵەتی عێراق دەیەوێت شەڕ هەڵبگیرسێنێت و جەختی کردەوە لەم پەیوەندییەدا هەر دوولا دەیانەوێت کێشەکانیان بە ڕێگای ئاشتیخوازانە چارەسەر بکەن. کونیرالپ هەروەها وتی هوەیدا[٣]، لە کاتی سەردانەکەی بۆ تورکیا لەم پەیوەندییەدا تۆزێ نەرمونیانی نواندووە.

---

(1) Kuneralp

(٢). زەکی کونیرالپ ئەوکاتە باڵوێزی تورکیا بووە لە بەریتانیا. وەرگێڕ

(٣) ئەمیر عەباس هوەیدا ئەوکاتە سەرۆک وەزیرانی ئێران بووە. وەزیری دارایی و وەزیری دەربار و بۆ ماوەی ١٢ ساڵ سەرۆک وەزیرانی ئێران بووە. ساڵی ١٩٧٨ شا بۆ ڕازیکردنی خۆپیشاندەران فەرمانیدا بە زیندانیکردنی، هەرچەندە یەکێ لە دەستپاکترین سەرۆک وەزیرانی ئێران بوو. چەند مانگ پاش شۆڕشی ئیسلامی، لە کاتی دادگاییکردندا بە دەستی مەلایەک بە گولە کوژرا و تەرمەکەی بێسەروشوێن کرا. وەرگێڕ

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی بەرگریی نیشتمانی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، بەشی نەوت و بەنزینی وەزارەتی پیشەسازی

٢٦ی حوزەیرانی ١٩٦٩

زۆر نهێنی

بابەت: بارزانی قسەی خۆی بۆ تێکدانی نەوتی عێراق بردەسەر

بە وتەی دەزگای هەواڵگریی ئێران:

١- لە ٣ی حوزەیران هەڤاڵەکانی بارزانی وێستگەیەکی بۆری نەوتی کەرکووک-سووریایان تێکداوە، لە ئەنجامدا ناردەکردنی نەوت ڕاوەستاوە. لە سەرەتای مانگی حوزەیران [هەڤاڵەکانی بارزانی] کاری تێکدەرانەیان لە فڕۆکەخانەی کەرکووک و پردی توزخورماتوو ئەنجامداوە، لە ئەنجامدا هاتوچۆ تێکچووە. هەڤاڵەکانی بارزانی هەروەها بە چەکی بازوکا هێرشیان کردووەتە سەر بنکەکانی پۆلیس لە دەوروبەری هەولێر.

٢- لە ٦ی حوزەیران، سەرۆکی ڕاپەڕینی کورد فەرمانیداوە لە ١٧ی حوزەیران شاری ڕواندوز تۆپباران بکرێت بۆئەوەی هێزەکانی حکومەت شارەکە چۆڵ بکەن.

٣- ئەمدواییە گرووپێک لە هەڤاڵانی بارزانی بە فەرماندەیی فارس باوە[1] لە بێستانەی گەورە[2] هێرشیان کردووەتە سەر هێزەکانی حکومەت.

لە ئەنجامی شەڕدا ژمارەیەکی زۆر لە هەردوولا کوژراون. کوردەکان دەستیان بە

(1) Fars BAVEH

(٢) لە ٢٠ کیلومەتری باشووری ڕۆژهەڵاتی هەولێر هەڵکەوتووە.

سەر بڕێک چەکوچۆڵدا گرتووە، لەوانە دوو دانە هاوەن، پێنج دانە بیکەیسی و پانزە دانە تفەنگ.

٤- دەوڵەتی عێراق چەندجار هەوڵیداوە لە ڕابەری کورد نزیک بێتەوە، بۆئەوەی لەگەڵی ڕێکبکەوێت. لە وەڵامدا بارزانی وتوویەتی هیچ متمانەی بە بەڵێنەکانی دەوڵەتی بەعس نییە و هیچ هیوای بەوە نییە کە بەمزوانە لەگەڵیان ڕێکبکەوێت.

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی بەرگریی نیشتمانی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، بەشی نەوت و بەنزینی وەزارەتی پیشەسازی

١١ی تەمووزی ١٩٦٩

بابەت: سەردانی لێژنەیەکی ئیسرائیل بۆ بارەگای سەرکردایەتی بارزانی

لە ٢٥ی حوزەیران، لێژنەیەکی سەربازیی ئیسرائیل (کە لە کۆلۆنێلێک، دوو فەرماندە و دوو کاپیتان پێکهاتووە[١]) سەردانی تارانی کردووە و لەوێوە ڕۆیشتووە بۆ سنە و لەوێوە ڕۆیشتووە بۆ بارەگای سەرکردایەتی بارزانی[٢].

بە وتەی کەسایەتییەکی کوردی ئێران، ئامانجی سەردانی لێژنەکەی ئیسرائیل ئەمە بووە:

- تاوتوێی ئەنجامی یارمەتییەکانی ئیسرائیل بە هەڤاڵەکانی بارزانی بکەن.
- تاوتوێی گیروگرفتەکانی کورد بکەن و هەڵسەنگاندن بکەن بۆ ئەو چەکوچۆڵ و کەرەستانەی پێویستیان پێیەتی.
- نموونەی ئەو چەکە سۆڤیەتییە پێشکەوتوانە ببینن کە کورد لە کاتی شەڕدا لەگەڵ هێزەکانی سوپای عێراق، دەستیان بەسەردا گرتووە.

وادیارە بارزانی و ڕاوێژکارە ئیسرائیلییەکان بۆچوونی جیاوازیان هەیە: بارزانی دەیەوێت بە زووترین کات زەبری کوشندە لە هێزەکانی عێراق بوەشێنێت، بۆئەوەی ڕژێمی بەعس بڕوخێت، بەڵام ئیسرائیلییەکان دەیانەوێت لانیکەم تا زستان زۆرترین ژمارەی هێزەکانی عێراق لە کوردستان زەمینگیر بن[٣].

(١) نازانم ئەم پلە سەربازییانە بە کوردی دەبێ بە چی، بۆیە فەڕەنسییەکەم داناوە. وەرگێڕ
(٢) بارەگای سەرکردایەتی بارزانی ئەوکاتە لە حاجی ئومەران بووە، لە نزیک سنووری ئێران. وەرگێڕ
(٣) مەبەستی ئەوەیە حکومەتی عێراق نەتوانێت هێزەکانی لە کوردستان بکشێنێتەوە و بیاننێرێت

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

٦ی ئابی ١٩٦٩

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی بەرگریی نیشتمانی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری گشتی، بەشی گەشەپێدانی پیشەسازی و زانستی، بەشی نەوت و بەنزینی وەزارەتی پیشەسازی

بابەت: حکومەتی عێراق داواکارییەکانی بارزانیی پێقەبوڵ ناکرێت

بە وتەی هەندێ سەرچاوەی دیپلوماتیکی عێراقی، دەوڵەتی عێراق لە کۆتاییدا پێشنیارەکانی بارزانی ڕەت کردووەتەوە، کە لە ٢٦ی حوزەیران لە ڕێگای وەزیری میسری، ئەمین هوەیدی[1]، خستبوویەڕوو. بە وتەی هەمان سەرچاوە، بارزانی ئەم پێشنیارانەی خستووەتە بەردەم [دەوڵەتی عێراق]:

١- پارێزگای کەرکووک دەبێ بخرێتە ناو هەرێمی ئۆتۆنۆمی کوردستان.

٢- ناوچەکانی دەوروبەری مووسڵ و دیالە کە زۆربەی دانیشتووەکانیان کوردن، دەبێ بخرێتەوە سەر کوردستان.

٣- دەوڵەتی ناوەندیی بەغدا نابێ بە هیچ شێوەیەک دەست لە کاروباری ئیداری کوردستاندا وەربدات.

بۆ ئوردون لە سەر سنووری ئیسرائیل. وەرگێڕ

(1) Amine Howeidi

ئەمین حامید هوەیدی ئەوکاتە سەرۆکی دەزگای هەواڵگری مسر بووە، پێش ئەوە لە ١٩٦٧ - ١٩٦٨ وەزیری بەرگری مسر بووە. سالی ١٩٧١ بە تۆمەتی خیانەت لەلایەن دادگای شۆڕشی مسرەوە دادگایی کراوە و لە ماڵی خۆیدا بە ماوەی دە ساڵ خراوەتە ژێر چاودێری. لە ٢٠٠٩ مردووە. وەرگێڕ

٤- کـورد خـۆی کاندیدەکانـی بـۆ پۆسـتی جێگـری سـەرۆک کۆمـار، جێگـری سـەرۆک وەزیـران و جێگـری سـەرۆکی فەرمانـدەی سـوپا دیـاری دەکات.

جگـە لەمانـە لـە باتـی دوو وەزیـر، دەبـێ چـوار وەزیـری کـورد لـە کابینـە هەبێـت کـە کـورد خـۆی دیارییـان دەکات.

٥- دەبـێ ٤٥ لـە سـەدی داهاتـی نەوتـی کەرکـووک بدرێـت بـە کـورد. لەبەرامبـەردا کـورد هیـچ چەشـنە کەندوکۆسـپێک لـە سـەر بەرهەمهێنانـی نـەوت دروسـت نـاکات و دامودەزگاکانـی نـەوت دەپارێزێـت.

٦- دەوڵەتـی عێـراق بـە ڕێککەوتـن لەگـەڵ ئیـدارەی کـورد، سیاسـەتی ئابـووری و گەشـەپێدان و نـەوت بەڕێـوە ببـات. لـە بەرامبـەردا ئەگـەر شـەڕ ڕووبـدات ئیـدارەی کـورد وڵاتـی عێـراق دەپارێزێـت.

ئـەم مەرجـە سـەختانەی بارزانـی (بەتایبـەت خاڵـی یـەک و دوو) بـۆ کاربەدەسـتانی بەغـدا قورسـە. بـە وتـەی هەنـدێ دیپلۆماتـی عێراقـی، ئـەم خـۆ بەباڵادەسـت زانینـەی ڕابـەری کـورد، نیشـان دەدات کـە لـە ڕاسـتیدا دەیەوێـت ڕژێمـی بەعـس بڕوخێنێـت.

دەوڵەتـی ویلایەتـە یەکگرتووەکانـی ئەمریـکا پشـتیوانیی مـاددی و مەعنـەوی لـە پرۆژەکـەی بارزانـی دەکات.

[سەرۆکایەتیی وەزیران]

سکرتاریای گشتی بەرگری نیشتمانی

هەواڵنامەی ڕۆژانە

پاریس

١١ی ئابی ١٩٦٩

بابەت: بارودۆخی سەربازیی ڕاپەڕینی کورد

جارناجار هەواڵی شەڕ لە نێوان کوردە ئۆتۆنۆمیخوازەکان و هێزەکانی سوپای عێراق بڵاو دەبێتەوە. چەند مانگێکە، ٣٠ مانگ پاش ئاگربەست، چالاکیی پێشمەرگەییانە لە کوردستان ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر دەبێت. لەوانەیە کوردەکان بۆ ئەوەی ئاگربەستی تەمووزی ١٩٦٦ بە تەواوی تێکبدەن، هەوڵ بدەن لە هەلومەرجەکە کەڵک وەربگرن بۆئەوەی گوشار بخەنە سەر حکومەتی عێراق، بەڵێنەکانی جێبەجێ بکات.

١- پاش ئاگربەستێک کە سی مانگی خایاندووە، لە بەهارەوە شەڕ لە نێوان هەڤاڵەکانی ڕابەری کورد، مستەفا بارزانی و هێزەکانی سوپای عێراق ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر بووە. ئەم بارودۆخە بێگومان ڕاستەخۆ بەهۆی ئەوە هاتووەتە ئاراوە کە دەوڵەت جێبەجێکردنی مەرجەکانی ڕێککەوتننامەی حوزەیرانی ١٩٦٦ی دواخستووە و نایەوێت جێبەجێی بکات، کە تێیدا دانی بە کۆمەڵێک مافی بنەڕەتیدا ناوە لە پەیوەندی لەگەڵ ئۆتۆنۆمی بارزانیدا.

پاش شۆڕشی ١٧ی تەمووزی ١٩٦٨ بەعسییەکان دەسەڵاتیان گرتووەتە دەستەوە. کورد سەرکوتی خوێناویی حزبی بەعسی لە ١٩٦٣ لەبیر نەچووەتەوە، پێیوایە بەعس بەتایبەت دوژمنییەتی. بارزانی هەوڵیداوە هەموو کوردستانی عێراق بخاتە ژێر دەسەڵاتی خۆی و ڕکابەرەکانی لە ناوخۆی کوردستان وەدەر بنێت، بەتایبەت جەلال تاڵەبانی، سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان، کە لایەنگری حکومەتی عێراقە و

ئیبراهیم ئەحمەد، سەرۆکی حزبی کۆمۆنیستی کورد.[١]

٢- لە سەر ئاستی واقیع ئێستا بارودۆخەکە بە قازانجی کوردە. لەلایەکەوە حکومەتی عێراق ئیدی هێزی پێویستی نییە لە کوردستان وەگەڕ بخات، جگە لەو یەکینانە کە لە کۆنەوە لە ناوچەکە هەیبووە، چونکە هێزەکانی ناردووە بۆ ئوردن (٤ تا ٥ لیوا، لەوانە سێ لە چواری یەکینەی زرێپۆش) یان بۆ باشوری وڵات (٢ لیوا، کە یەکێکیان زرێپۆشە). لە لایەکی دیکەوە هێزەکانی بارزانی کە ٣٠ تا ٤٠ هەزار پێشمەرگەیەک دەبن، وادیارە ئێستا لە جاران باشتر ڕێکخراون و پێداویستییەکانیان باشتر دابین کراوە. بە گوێرەی دەنگۆکان، بەتایبەت ئێران و ئیسرائیل یارمەتی داون. نازانین ڕێژەی یارمەتییەکانیان چەندە، بەڵام دەزانین چەکوچۆڵ، تەقەمەنی، کەرەستەی رادیۆ و پەیوەندیگرتن و خۆراک و دەواودەرمان لە خۆ دەگرێت. ئەم پێداویستییانە بە فەرمانی کاربەدەستانی ئێران، لە ناوچەی سنەوە دەنێردرێت.

٣- ئەمدواییە کۆمەڵێک پسپۆری کورد کە لە ئیسرائیل مەشقیان پێکراوە، هاتوون بۆ لای بارزانی بۆئەوەی مەشق و ڕاهێنان بە هێزی کۆماندۆی بارزانی بکەن. هەروەها دە، پانزە ئەفسەرێکی ئیسرائیلی وەک ڕاوێژکاری تەکنیکی لە بارەگای سەرکردایەتی بارزانی کار دەکەن. ئەم زانیارییە زۆر جێگای باوەڕ نییە، دەبێ پشتڕاست بکرێتەوە.

بەهەرحاڵ لە مانگی شوباتەوە چالاکیی پێشمەرگەییانە لە پارێزگای سلێمانی، هەولێر و کەرکووک دەستیپێکردووە کە زیاتر بە شێوەی کاری تێکدەرانە (بۆ نموونە هێرشکردن بۆ سەر دامودەزگای نەوتی کەرکووک لە ١ی ئادار، تەقاندنەوەی پردێک لە توز[خورماتوو] لە ٧ی حوزەیران) و وەشاندنی زەبری زۆر تا کەم کاریگەر لە هێزەکانی عێراق (وەک دانانی بۆسەی بەردەوام بۆ کاروانی ئۆتۆمۆبیلی گوازتنەوەی چەکوچۆڵ و پێداویستی سەربازی و هێرشکردن بۆ سەر بنکە و بارەگاکان لە گۆشە و کەناردا) بووە. وادیارە هێزەکانی سوپای عێراق زۆر دەستیان نەکردووەتەوە، کەوابوو شەڕی قورس ڕووینەداوە، هەرچەندە ژمارەی هێزەکانی عێراق زۆرە. فەرماندەی

(١) ئیبراهیم ئەحمەد قەد سەرۆکی حیزبی کۆمۆنیستی کورد نەبووە، و قەد حیزبێکیش نەبووە بە ناوی کۆمۆنیستی کورد. ئەوکاتە تەنیا حیزبی شیوعی عێراق بووە. وەرگێڕ

سوپای عێراق دەیەوێت بنکە و بارەگاکان بپارێزێت، نە هێرش بکات کە ئەگەر بیکات زەبری توونـدی لێدەوەشێندرێت.

٤- لەگەڵ ئەوەشدا بەمزوانە شەڕ بە گشتی دەست پێناکات. بێگومان هێزەکانی بارزانی پێشڕەوی باشیان کردوووە و دەتوانن سەرکەوتنی زیاتریش لە ڕێگای کردەوەی پێشمەرگەییانە لە هەموو ناوچە شاخاوییەکان بەدەستبێنن، بەڵام نە ئامادەن و نە بڕیاریشیان داوە هێرشی بەرفراوان ئەنجام بدەن. هێزەکانی سوپای عێراقیش فەرمانیان پێدراوە خۆیان لە هەرچەشنە ڕووبەڕووبوونەوەیەک بپارێزن کە ببێتە هۆی ئەوەی شەڕی ئێستا توندتر بێت، چونکە حکومەت نایەوێت هەلی گفتوگۆ لەگەڵ کورد لەباربچێت.

بەهەرحاڵ هیچکام لەم دوو لایەنە لە ئێستادا توانایی ئەوەیان نییە بەسەر ئەوی دیکەدا زاڵ بن. هەروەها هەڵوێستەکانیان نیشان دەدات کە جارێ نایانەوێت بە ڕێگای وتووێژ کێشەکە چارەسەر بکەن. لەم هەلومەرجەدا ئەگەر شەڕ لە کوردستان دەستپێبکاتەوە بە قازانجی بارزانییە، چونکە بەهێزترە، کەوابوو بارزانی پێیناخۆش نییە شەڕ دەستپێبکاتەوە، بۆئەوەی حکومەت ناچار بکات لە ڕێگای وتووێژ مل بۆ داواکارییەکانی بدات.

هاوپێچ: لیستی هێرشی کوردە ڕاپەڕیوەکان بۆ سەر هێزەکانی سوپای عێراق لە مانگی شوباتی ١٩٦٩وە:

- **٢٥ی کانوونی دووەم:**

دەرکردنی هەندێ کارمەندی عەرەب لە پارێزگای هەولێر و سلێمانی.

- **٩ی شوبات:**

هێرش بۆ سەر سەربازگەی چەمچەماڵ (٤٠ کیلۆمەتر لە ڕۆژهەڵاتی کەرکووک دوورە).

- **١٥ی شوبات:**

هێرش بۆ سەر بنکەی فەرماندەیی پۆلیسی سلێمانی، هێرش بۆ سەر بنکەی

سـەرچنار لـە باکـووری ڕۆژئـاوای سـلێمانی.

- ١٦ی شوبات:

هێـرش بـۆ سـەر بنکـەی تەقتـەق (لـە باشـووری ڕۆژئـاوای هەولێـر) و دانانـی بۆسـە بـۆ کاروانـی ئۆتۆمۆبیلـی سـەربازی لـە باشـوری ڕۆژئـاوای هەڵەبجـە و سـەر جـادەی کەرکـووک- ڕانییـە.

- ١٨ و ١٩ی شوبات:

هێـرش بـۆ سـەر بنکـەی پۆلیسـی [ناحیـەی شـوان] (لـە باکـووری ڕۆژهەڵاتـی کەرکـووک) و دانانـی بۆسـە بـۆ کاروانـی ئۆتۆمۆبیلـی سـەربازی لـە سـەر جـادەی ڕانییـە- سۆیسـانوک[١] (لـە باشـوری ڕۆژهەڵاتـی هەولێـر).

- ١ی ئادار:

هاوەنبارانکردنی دامودەزگاکانی کۆمپانیای نەوتی عێراق لە کەرکووک.

- ٩ تا ١٨ی نیسان:

پێکدادانی گرنگ لە کۆیە (لە ٦٠ کیلۆمەتریی ڕۆژهەڵاتی هەولێر).

- ١٨ تا ١٩ی ئایار:

شەڕ و پێکدادان لە شارۆچکەی پێنجوێن و ڕواندوز، فڕۆکە بۆمبارانی کردووە.

- ٢٣ و ٢٤ی ئایار:

تەقەکردن لە فڕۆکەی عێراق لە ناوچەی سلێمانی.

- ٣٠ی ئایار:

شـەڕ و پێکـدادن لـە نێـوان هێـزە زرێپۆشـەکانی عێـراق و پێشـمەرگە لـە ناوچـەی بەکرەجـۆ[٢].

---

(1) Soysanyuk

(2) Bakdjou

- ٥ی حوزەیران:

زەبروەشاندن لە [هێزەکانی عێراق] لە سێ شوێندا.

- ٨ی حوزەیران:

تێکدانی هێلی بۆری نەوتی فەرەج[1].

- ٩ی حوزەیران:

شەڕ و پێکدادان لە هەڵەبجە.

(1) Faradj

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٤ی ئابی ١٩٦٩

تاران

بابەت: شەڕی خوێناوی لە کوردستانی عێراق

بە گوێرەی ئەو زانیارییانەی ڕۆژنامەکانی ئێران بڵاویان کردووەتەوە، حکومەتی عێراق هێرشێکی گەورەی کردووەتە سەر بنکە و بارەگاکانی کوردە ڕاپەڕیوەکان. لە ئەنجامدا لە زۆر بەرەدا شەڕ و پێکدادانی خوێناوی ڕوویداوە.

بارزانی دوێنی لە ڕاگەیاندننامەیەکدا ئاماژەی بە کار و کردەوە نامرۆییەکانی دەسەڵاتدارانی عێراق کردووە و داوای لە چەکدارەکانی (فرسان صلاح الدین)[1] کردووە بە گوێرەی ویژدانی کوردانەیان بجوڵێنەوە و بێنە ڕیزی (هێزی بەرگری کوردستان).

لە ٨ ساڵی ڕابردوودا لە هاویندا شەڕی نێوان سوپای عێراق و کوردە ڕاپەڕیوەکان زیاتر بووە. وادیارە ژمارەی ئەو هێزانەی بۆ حکومەت شەڕ دەکەن زۆر زۆرە و هەڤاڵەکانی بارزانی خۆیان لە ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ هێزەکانی عێراق دەپارێزن.

فغانسوا پۆنسێ

(١) مەبەستی جاشەکانە. وەرگێڕ

لە ژان فغانسوا پۆنسێ[١]، بەرپرسی کاروباری فەڕەنسا لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٦ی ئابی ١٩٦٩

بۆ زانیاریی: بەڕێوەبەرایەتیی نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەڕێز گۆشێ[٢]، بەڕێوەبەرایەتیی نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەڕێز لیپکۆڤیسکی[٣]، جێگری سەرۆک وەزیران بۆ کاروباری ناوخۆ، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، ڕۆما، لەندەن، بۆن، مۆسکۆ، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، جەددە، کابول، تەلئەبیب، کوێت.

بابەت: بارزانی لەگەڵ کۆمەڵێک کێشەی جیددی ڕووبەڕوو بووەتەوە

ڕۆژنامەکانی ئێران لە ١٤ی ئاب بڵاویان کردووەوە کە هێزەکانی عێراق هێرشیان کردووەتە سەر ڕاپەڕیوانی کورد. هاوکات ڕۆژنامەکانی تاران ڕاگەیاندننامەیەکی مەلا [مستەفا] بارزانییان بڵاو کردەوە کە تێدا داوای لە سەرجەم خەڵکی عێراق کردووە پشتیوانی لە هێزە خەباتکارەکانی کوردستان بکەن و داوای لە هێزە کوردە چەکدارەکانی (فرسان صلاح الدین) کردووە بە گوێرەی ویژدان بڕیار بدەن و بێنە ڕیزی بزوتنەوەی ئازادیخوازی کورد.

شێوازە فەرمی و گرنگەکەی ڕاگەیاندننامەکەی بارزانی ئەو زانیارییانە پشتڕاست دەکاتەوە کە چەند هەفتەیەکە باڵوێزخانەکەمان کۆیکردوونەتەوە کە نیشان دەدات ڕابەری کورد ماوەیەکە لەگەڵ کۆمەڵێک کێشەی جیددی ڕووبەڕوو بووەتەوە. ئەگەر بارزانی لە ڕووی سەربازییەوە سەرنەکەوێت، پێگە و دەسەڵاتی لە نێو هەڤاڵەکانی لاواز دەبێت.

---

(1) Jean François- Poncet

(2) Gaucher

(3) Lipkowski

وادیـاره بارزانـی تەسـلیمی گوشـاری ڕاوێـژکاره ئیسرائیلـی و ئێرانییەکانـی بـووه و لـە بەهـاردا دەسـتدەکات بـە ئەنجامدانـی ئۆپەراسـیۆنی گەورەتـر دژی هێزەکانـی سـوپای عێـراق. ئیسرائیـل و ئێـران دەیانەوێـت تـا ئـەو شـوێنەی دەکرێـت سـوپای عێـراق لـە کوردسـتان زەمینگیـر بکـەن. کەوابـوو پێشـبینی دەکەیـن بارزانـی بازنـەی چالاکییەکانـی لـە ناوچـە شـاخاوییەکان بباتـە دەرەوە کـە تـا ئێسـتا هێزەکانـی لـەو شـوێنانە چالاکیـان کـردووه. بارزانـی بەشـێکی گرنگـی هێرشـەکانی دەکاتـە سـەر دامـودەزگای نەوتـی کەرکـووک. لەگـەڵ ئەوەشـدا سـوپای عێـراق دەستەوەسـتان نابێـت و بەهـۆی ئـەوەی لـە ڕووی ژمـارەی هێـز و چەکوچۆڵـەوە باڵادەسـتە، دەتوانێـت بـۆ درێژخایـەن لـە شـوێنی خـۆی بمێنێتـەوە، بەتایبـەت لـە ناوچـە دەشـت و پێدەشـتەکاندا کـە هێزەکانـی بارزانـی زۆر چالاکییـان تێـدا نەکـردووه. ئەگـەر سـوپای عێـراق هێزەکانـی بارزانـی ڕاوبنێـت، هێزەکانـی بارزانـی هەنـدێ جـار دەتوانـن سـنووری ئێـران تێبپەڕێنـن و کاربەدەسـتانی ئێـران پێشـوازییان لێدەکـەن و جێگاوڕێگایـان دەدەنـێ.

کەوابـوو پشـتیوانیی دەرەکـی لـە بارزانـی سـنووردارە، بـۆ نموونـە ئیسرائیـل تەنیـا دەیەوێـت مەشـقی کۆمانـدۆ بـە جولەکەکانـی عێـراق لـە نـاو ئیسرائیـل بـکات و پاشـان لـە ڕێـگای ئێرانـەوە بیانێرێتـەوە بـۆ کوردسـتان. یارمەتییەکانـی ئێـران لـەوەی ئیسرائیلیش کەمـترە. دەوڵەتـی ئێـران بەتایبـەت ڕازی نییـە عەشـیرەتە کوردەکانـی ئێـران تێکەڵـی شـەڕ لـە عێـراق بـن. دەوڵەتـی شاهەنشـاهی دەزانێـت پەرەسـەندنی هەسـت و سـۆزی ناسیونالیسـتی لـە نێـو کـوردی ئێـران چـی مەترسـییەکی لێدەکەوێتـەوە. هەرچەنـدە حکومەتـی ئێـران ڕازییـە لـە کاردانـەوەی کـوردی ئێـران لـە هەمبـەر سیاسـەتی چاکسـازی زەویـوزار، بـەڵام ناتوانێـت هەتاهەتایـە بێدەنـگ بێـت لـە بەرامبـەر خواسـتی ئۆتۆنۆمـی کـورد.

کەوابـوو ئەگـەر سـەرجەم زانیارییـەکان لـە سـەر یـەک دابنێیـن تێدەگەیـن هەوڵـی ئیسرائیـل و تـا ڕادەیەکـی هەوڵـی کەمـتری ئێـران، بـۆ قایمکردنـی پێگـەی سیاسـی و هێـزی سـەربازیی بارزانـی سـەرکەوتوو نابێـت، هەرچەنـدە ئـەم سـەرنەکەوتنە هەمیشـەیی نییـە و بزووتنـەوەی کـورد دیسـان سـەرهەڵدەداتەوە.

١ی ئەیلوولی ١٩٦٩

بابەت: ڕاپۆرتێک دەربارەی شۆڕشی کوردستانی عێراق[١]

١- لە ٨ ملیۆن دانیشتووی عێراق، زیاتر لە دوو ملیۆنی کوردن. کورد نەتەوەیەکی بە ئەسڵ ئێرانییە، زمانەکەیان هیند و ئەوڕوپاییە و زۆرێک لە وشەکانیان لە زمانەکانی ڕۆژئاوای ئەوڕوپا دەچێت. خاوەن کولتورێکی کۆنی زیاتر لە دوو هەزار ساڵەن. مێژووەکەیان دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی ٤٠١ی پێش لە زایین، گزنفۆن وەک شەڕکەری ئازا و سەرکەش باسی کردوون[٢].

٢- لە ١٩٦١وە کورد خاوەن ئۆتۆنۆمیەکی دیفاکتۆیە لە باکووری عێراق، لە ناوچەی سەر سنووری ئێران، تورکیا و سوریا. ئەم ناوچەیە کە لە ژێر دەسەڵاتی کورددایە، نزیکەی ٦٠٠ کیلۆمەتر درێژە و ٦٠ کیلۆمەتر پانە. لەم ناوچەیە کە زیاتر شاخاوییە، نزیکەی یەک ملیۆن کوردی کوردی عێراق دەژین. ئەم ناوچەیە بە تەواوی لە ژێر دەسەڵاتی شۆڕشی کورددایە، یەک سەربازی عێراقی بۆی نییە پێی تێبخات.

ڕێکخستنی شۆڕشی کورد

٣- شۆڕشی کورد لە چوارچێوەی پارتی دیموکراتی کوردستان (ک د پ)دا بەڕێکخستنکراوە کە سەرۆکەکەی ژەنەڕاڵ بارزانییە. ک د پ لە سەرجەم ناوچەکانی کوردستانی عێراق سیستمی ئیداری دامەزراندووە و ژیان تێیدا ئاساییە. سیستمی ئیداری لە بەشی باج و خەراج، پەروەردە، تەندروستی و داد پێکدێت.

٤- سوپای کورد کە ژمارەی هێزەکانی ١٨ هەزار پێشمەرگەیە و بە سەر ١١ لیوای

(١) لە سەر بەڵگەنامەکە نەنوسراوە کێ ئەم ڕاپۆرتەی ئامادە کردووە. بە شێوازی نووسینەکەیدا دیارە پارتی دیموکراتی کوردستان نووسیویەتی و (کومیتەی پشتگیری شۆڕشی کورد لە فەڕەنسا) کردوویەتی بە فەرەنسی و داویەتی بە وەزارەتی دەرەوەی فەڕەنسا. وەرگێڕ

(٢) ئاماژەیە بە گزێنفۆن، شاگردی سوکرات و سەرداری یۆنانی کە ساڵی ٤٠١ی بەر لە زایین کاتی گەڕانەوە لە ئێران بەرەو یۆنان تووشی کورد بووە و لە کتێبەکەیدا بە ناوی (ئانابازیس) یان گەڕانەوەی ١٠ هەزار کەسی باسی ئەو زەبرانەی کردووە کە کورد لە سوپاکەی وەشاندوویەتی. وەرگێڕ

ناوچەییـدا دابـەش کـراوە، ئۆتۆنۆمـی دیفاکتـۆی کـورد دەپارێزێـت. تفەنـگ، هاوەنـی قـورس و چەکـی دژە فڕۆکەیـان هەیـە. ئـەم هێـزە لـە ٨ سـاڵی ڕابـردوودا نەیهێشـتووە دەوڵەتـی عێـراق خاکـی کـورد داگیـر بـکات.

داواکارییە سەرەکییەکانی کورد

٥- ئەو شتە سەرەکییانەی کورد لە دەوڵەتی عێراق داوای دەکات ئەمانەن:

- دەبێ جۆرە ئۆتۆنۆمیەک لە عێراق بە کورد بدرێت لە سەر بنەمای مافی یەکسانی لەگەڵ مافی عەرەب. (هەرچەندە ئێستا تەنیا کەمینەیەکی عەرەبی سوننە دەسەڵاتی عێراقی بەدەستەوەیە).
- هێزە چەکدارەکانی کورد لەپێناو پاراستنی ئۆتۆنۆمی کورد دەبێ سەربەخۆ بن و حکومەت دەستوەرنەداتە کاروباریان، تا ئەوکاتەی دەوڵەتێکی دیموکراتی پەرلەمانتاری لە بەغدا دێتە سەر دەسەڵات.
- بەلەبەرچاوگرتنی ئەوەی کە ٩٠ لە ١٠٠ی داهاتی نەوتی عێراق لە خاکی کوردەوە دێت، دەبێ بەشێک لە داهاتی نەوتی عێراق بە کورد بدرێت، بە گوێرەی ڕێژەی دانیشتوانی کورد.
- بە گوێرەی ڕێژەی دانیشتوانی عێراق، کورد دەبێ حەقی شایستەی خۆی لە پۆستەکانی حکومەتی ناوەندی پێبدرێت.

شەڕ

٦- دەوڵەتی عێراق قەد ئامادە نەبووە بە جیددی گوێ بۆ داواکارییەکانی کورد بگرێت. بە پێچەوانەوە، هەوڵیداوە بە زۆر کورد لەناو ببات، بەڵام سەرجەم هەوڵەکانی بۆ لەباربردنی شۆڕشی کورد فەشەلی هێناوە. لە ١٩٦٦ کورد هێرشێکی دوو لیوای سوپای عێراقی لە ناوچەی ڕواندوز تێکشکاند[1]. لەم شەڕەدا لیوایەکی سوپای عێراق بە تەواوی لەناوچوو.

٧- بەهۆی کردەوە خراپەکانی دەوڵەتی عێراق و ئازاردانی خەڵکی سیڤیل، ئەمدواییە کورد هەندێ هەنگاوی هەڵگرتووە کە بەرچاوترینیان، بۆمبارانکردنی داموەزگاکانی کۆمپانیای نەوتی عێراق لە کەرکووک (کە شارێکی کوردنشینە) لە ١ی ئادار بووە. لە مانگی نیسانەوە دەوڵەتی عێراق لە سەرجەم شوێنەکانی کوردستان شەڕی دەستپێکردووەتەوە. لەم شەڕەدا

(١) مەبەستی شەڕی هەندرێنە. وەرگێڕ

کورد دوو شاری گرنگیان، قەڵادزێ و پێنجوێن، ئازاد کردووە.

پێگەی کورد لە عێراق

٨- کورد، بە سەرۆکایەتی ژەنەڕاڵ بارزانی، تەنیا هێزی سیاسیی ڕاستەقینەی عێراقە، بەدەر لە سوپای عێراق. بەپێچەوانەی عێراق کە پێنج حکومەتی لە ١٠ ساڵی ڕابردوودا گۆڕیوە، سەرۆکایەتی کورد سەقامگیرە و بە هێز و سەقامگیرییەکەیەوە بەردەوام پەیوەندیی هەیە لەگەڵ سەرجەم لایەنەکانی ئۆپۆزیسیۆنی عێراقی. هاوکات ک د پ شانەی نوستووی لە سەرجەم شارە گەورەکانی عێراق دروست کردووە، لەپێناو خزمەتکردن بە کورد.

گرفتە ئابوورییەکان

٩- خەرجی شۆڕشی کورد، لەپێناو ڕاگرتنی ئۆتۆنۆمی کورد، زۆرە. ناوچەی کورد هەژار نییە، بەڵام داهاتی نەوتەکەی دەچێتە گیرفانی حکومەتی عێراق. شەڕ کە لە ١٩٦١ەوە بەردەوامە، گرفتی ئابووری و مرۆیی زۆری بۆ [شۆڕشی کورد] دروستکردووە.

١٠- لە ساڵێکدا کورد پێویستی بە ٧-٨ ملیۆن دولار یارمەتی بیانییە، بۆئەوەی ئۆتۆنۆمیەکەی ڕابگرێت، نەخۆشییەکانی خەڵکەکەی پێ چارەسەر بکات و پێگەی خۆی لە عێراق وەک تەنیا ئالتیرناتیڤی دەسەڵاتی ناوەندی قایم بکات.

١١- سەرجەم هەوڵەکانی کورد بۆ وەرگرتنی یارمەتی لە ڕێکخراوە نێونەتەوەییەکان فەشەلی هێناوە. ئەگەر یارمەتیش درابێت، کاربەدەستانی عێراق دەستیان بەسەردا گرتووە و نەیانهێشتووە بگات بە دەستی کورد.

گیروگرفتی مرۆڤی

١٢- لە ١٠ ساڵی ڕابردوودا بەهۆی شەڕەوە زیاتر لە دوو هەزار گوندی کورد، زیاتر بەهۆی بۆمبارانی فڕۆکەوە، خاپور کراوە. بۆ نموونە، لە ٢٢ی ئایاری ١٩٦٩، سوپای عێراق لە کاتی پاشەکشەدا ٥٤٠ خانووی لە گوندی سەنگەسەر لەگەڵ زەوی تەخت کردووە.

١٣- کێشەی بێوەژن و منداڵە بێسەرپەرشتەکان: ک دپ ئەمدواییە یارمەتی ماددیی چوار هەزار بێوەژن و بیست هەزار منداڵی بێ سەرپەرشتی داوە کە بوونەتە قوربانیی شەڕ. باوکی زۆرێک لەوانە بوونەتە قوربانی کۆمەڵکوژیی.

١٤- کێشەی ئاوارەکان: ١٠٠هەزار کورد لە زێدی خۆیان ئاوارە بوونە. زۆرێکیان لە ناوچەکانی خاوەن سەرچاوەی نەوت دەرکراون و عەرەب خراوەتە شوێنیان.

١٥- کێشەی پەروەردە: ٦ ساڵە منداڵانی کوردستان نەخراونەتە بەر خوێندن. لەم دوو ساڵەی دواییدا ک د پ قوتابخانەی سەرەتایی کردووەتەوە و بەتەمەنەکانی فێری خوێندن و نووسین کردووە، بەڵام بەهۆی دەستکورتیمانەوە تەنیا یەک لە سەدی ئامانجی خۆمان پێکاوە.

١٦- کێشەی تەندروستی: تەنیا سێ دکتۆر لە کوردستان هەیە بۆ یەک ملیۆن کەس. ک د پ بنکەی تەندروستی لە سەرجەم ناوچەکانی کوردستان کردووەتەوە کە یاریدەرە پزیشکەکان کاری تێدا دەکەن کە لە کوردستان فێری کارەکەیان بوونە.

١٧- مووچەی پێشمەرگە: ١٨هەزار پێشمەرگە، بۆ ٣ تا ٦ مانگ مووچەیەکی کەم بە بڕی ١٥ دولار وەردەگرن. کەمیی مووچە کاری خراپی کردووەتە سەر ورەی هێزەکان کە ٨ ساڵە خەریکی شەڕن و دەبێ بەم مووچە کەمە بنەماڵەکەشیان بژێنن.

ئەو یارمەتییە دەرەکییە کە پێوستمان پێیەتی

١٨- یارمەتی مادی: لە ئێستادا لە هەموو شتێک زیاتر پێویستمان بە یارمەتی مادییە کە دەکرێت بۆ کاروباری گشتی بێت یان تەنیا بۆ پرۆژەیەکی تایبەت بێت، بۆ نموونە دروستکردنی نەخۆشخانە، قوتابخانە و...

١٩- یارمەتی دەواودەرمان: ناردنی دەواودەرمان و پزشک و پەرەستار دەتوانێت زۆر لە کەمی و کورتییەکانمان چارەسەر بکات.

شەهیدە مەسیحییەکانی عێراق

نزیکەی یەک ملیۆن مەسیحی لە عێراق هەیە کە نزیکەی ١٠٠ هەزاریان لە کوردستان و ئەوی دیکەیان لە ناوچە عەرەبنشینەکانی عێراق دەژین. زۆربەی مەسیحییەکانی کوردستان نەستوری (ئاشووری) یان کلدانین. کۆمەڵێکی کەمیشیان ئەرمەن و دۆمینیکەنن[١].

(١) دۆمینیکەن لقێکی بچووکی مەسیحیی کاتولیکە کە ساڵی ١٢١٦ی زایینی قەشەیەکی ئیسپانیایی لە فەڕەنسا دروستی کردووە. توما بوا (١٩٠٠- ١٩٧٥) کە قەشەیەکی فەرانسی بووە و یەکێ لە کوردناسە گەورەکانی جیهان بووە، کۆمەڵێک کتێب و لێکۆڵینەوەی باشی دەربارەی کورد بڵاو

لە ساڵی ٣٢ی پاش زایینەوە کۆمەڵێک کورد بوونە بە مەسیحی و لەو کاتەوە بە ئاشتی و برایەتی لەگەڵ کوردەکانی دیکەدا دەژین. گوندە مەسیحییەکان زیاتر لەم ناوچانەن:

- ئامێدی، ٧٩ گوندی مەسیحی تێدایە.
- زاخۆ، ٤١ گوندی مەسیحی تێدایە.
- ئاکرێ، لە پارێزگای مووسڵ، ٢٥ گوندی مەسیحی تێدایە.
- شێخان
- دهۆک، ١٠ گوندی مەسیحی تێدایە.
- کەرکووک، ٨ گوندی مەسیحی تێدایە.
- هەولێر، ٦ گوندی مەسیحی تێدایە.

سەرجەم: ١٨٤ گوند

زۆرێک لە مەسیحییەکان لە شارەکان وەک کەرکووک، مووسڵ، ئامێدی، زاخۆ، سنجار، ئاکرێ و دهۆک، شانبەشانی برا موسڵمانەکانیان لە سەرجەم شارە کوردنشینەکاندا دەژین.

حکومەتی عێراق بەتایبەت لە بەر ئەم هۆکارانە مەسیحییەکان ئازار و ئەزیەت دەدات:

- بەهۆی ئەوەی مەسیحین و ئایینەکەیان جیاوازە لە ئایینی دەسەڵاتدارانی عێراق کە دەمارگرژن و سەرجەم کەمینە ئایینییەکان بە خائین دەزانن.
- مەسیحییەکان پشتیوانی لە بزووتنەوەی کورد دەکەن و هاتوونەتە ڕیزی بزووتنەوەکە و داکۆکی لە وڵاتی خۆیان دەکەن. سووچی دووەمیان ئەوەیە کە هاووڵاتی کوردستانن.
- ئەمە چەند نموونەیەکی ئەو کارە بێبەزەییانەیە کە حکومەت کردوویەتی بە مەسیحییەکان، بەتایبەت سەرۆکە ئایینییەکانیان:
- سەرجەم گوندە مەسیحییەکان بە فڕۆکە و بۆمبی ناپاڵم بۆمبباران کراون. هەندێ لەم گوندانە چەندجار بۆمبباران کراون.
- کەنیسەی گەورەی نوێ و کتێبخانەی کتێبە دەستنووسەکان لە ئامێدی لەبەرچاوی قەشەوە (بە ناوی بیدوین[1]، ٤٢ساڵە) لەگەڵ زەوی تەخت کراوە. قەشە هیچی لەدەستنەهاتووە

کردووەتەوە، دومینیکەن بووە. وەرگێڕ

(1) R. Bidwin

بیکات، جگە لە گریان.

- قەشە رافائیل شوریز[١]، سەرپەرشتیاری قەشە کلدانییەکانی ڕابان هورنز[٢]، لە نزیکی ئەلقوش[٣] لە باکووری ڕۆژهەلاتی مووسڵ، بە تۆمەتی هاوکاریکردن لەگەڵ هێزە ڕزگاریخوازەکانی کورد سزای مەرگی بەسەردا سەپێندراوە.
- حکومەت قوتابخانە ئایینییەکانی کلدانییەکانی لە زاخۆ و دهۆک داخستووە.
- حکومەت شوێنی کۆبوونەوە و ژیانی دۆمینیکەنەکانی لە مووسڵ بۆمبباران کردووە و چەپاوی کردوون کە ساڵی ١٨٤٧ لە ماریالوب[٤] لە شاخەکانی کوردستان دروستکراوە.
- شوێنی ژیان و مانەوەی خوشکە دۆمینیکەنەکان لە سورسونک[٥] چەپاو کراوە.
- قەشە توماس ڕەیس[٦]، خەڵکی زاخۆ کە تەمی ٦٦ ساڵ بووە، ناچار کراوە لە مووسڵ بژی و خراوەتە ژێر چاودێرییەوە.
- قەشە عەلیدال ئەحەد سانا[٧]، خەڵکی ئەلقوش کە تەمەنی ٤٢ ساڵە، ناچار کراوە کەنیسەکەی بەجێبێڵێ.
- لە ٢٨ی تەمووزی ١٩٦٩ یەکینەیەکی سوپای عێراق چووەتە ناو کەنیسەی ئەلقوش لە نزیک مووسڵ و قەشە دانۆ تالکوپی[٨] کوشتووە و قەشە قاما عەبدولئەحەد[٩] و دوو قەشەی تری بریندار کردووە. هێزەکانی سوپای عێراق ١٣٠٠ دیناری عێراقیان دزیوە و حورمەتی کەنیسەکەیان شکاندووە.
- لە کوردستان، مەسیحییەکان شانبەشانی برا موسڵمانەکانیان لەگەڵ ڕژێمی دیکتاتۆری بەغدا خەبات دەکەن و مافی یەکسانی ئایینی و نیشتمانییان لەگەڵ دانیشتوانی دیکەی کوردستان هەیە، بۆ نموونە:

---

(1) Raphael Chauriz

(2) Raban Hornez

(3) Alqosh

(4) Mar Yaloub

(5) Sursunk

(6) Thomas Reis

(7) Alidal Ahad Sana

(8) Dano Tales Kopy

(9) Qama Abdul Ahad

- قەشە پۆل بێداری[١] نوێنەری مەسیحییە کلدانییەکان و پاتریارش مەریوالا[٢]، نوێنەری نەستورییەکانە لە ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشی نیشتمانی [کوردستان] کە باڵاترین دەزگای یاسادانانە لە کوردستانی ئازاد.
- بەڕێز جرجیس فەتحوڵا[٣] کە ڕۆشنبیرێکی ناسراوە لە ئاستی عێراقدا و بەشداری کردووە لە نووسینی ئینیسکلۆپیدیای بەریتانیا، سەرۆکی نووسینگەی پەیوەندییە جەماوەرییەکانی شۆڕشە.
- هاران کواس حەریری[٤] فەرماندەی لیوایەکی پێشمەرگەیە.
- کاپیتان یوسف پیروس[٥] سەرپەرشتی بەشی ئەندازیاریی سەربازییە.
- دکتۆر حیکمەت قۆزمیدێزیش[٦] ئەندامی ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشە و یەکێ لەو سێ دۆکتورەیە کە لە کوردستانی ئازاد دەژی.
- سەعد نەجیب[٧] بەرپرسی چاپخانەیە.
- تۆما تۆماس[٨] فەرماندەی بەتالیۆنێکی پێشمەرگەیە.
- هەروەها چەند سەد مەسیحییەک پێشمەرگە و ئەندامی پارتی دیموکراتی کوردستانن.

(1) Paul Bedary
(2) Patriarche Mariawala
(3) Janiaes Fathalla
(4) Haran Cois Harery
(5) Cpitaine Yousif Petros
(6) Dr Hikmat Qoz Meedez
(7) Said Najeeb
(8) Toma Tomas

لە بێغناغد لۆپینۆ، بەرپرسی کاروباری عێراق لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان[١]، وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٧ی ئەیلوولی ١٩٦٩

بەغدا

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار(بەڕێز گۆشێ[٢])، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران(بەڕێز دۆلا فوغنییەغ[٣])، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ(بەڕێز سوزا[٤])، نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقیای[وەزارەتی دەرەوە]، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری ئابووری، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری زانیاری و ڕۆژنامەوانی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، ڕۆما، بۆن، ئورشەلیم، مادرید، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، ئورشەلیم، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب، کوێت و [نووسینگەی فەڕەنسا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە] نیۆیۆرک

بابەت: سۆڤیەت، بارزانی بە ڕابەری بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد دەزانێت

هەرچەندە شەڕێکی گەورە لەئارادا نییە و هەردوولاش شەڕیان ڕانەگەیاندووە، بەڵام شەڕ و پێکدادان لە نێوان هێزەکانی سوپای عێراق یان کوردە چەکدارەکانی مووچەخۆری حکومەت[٥]، لەگەڵ هەڤاڵەکانی مەلا [مستەفا] بارزانی چەند مانگێکە زیاتر بووە و خراپتربوونی پەیوەندییەکانی ئێران-عێراقیش بارودۆخەکەی زۆر ئاڵۆزتر

(1) Maurice Schumann

(2) Ghaucher

(3) De la Fourniére

(4) Souza

(٥) مەبەستی جاشەکانە، چەکدارەکانی فرسان صلاح الدين. وەرگێڕ

کـردووە. ئێسـتا کاربەدەسـتانی ئێـران زیاتـر هـاوکاری ڕاپەڕیـوەکان دەکـەن. ئێـران تەنیـا پەنجەرەیـە کـە بـە دنیـای دەرەوەیـان دەبەسـتێتەوە. ئێـران چەکوچۆڵیـان دەداتـێ و ئاسـانکارییان بـۆ دەکات و بـۆ مـاوەی کاتیـی جێگاوڕێگایـان دەداتـی، دوور لـە چـاوی هێزەکانـی عێـراق.

لـە وەڵامـی دەستوەشـاندنی سـەرکەوتووانەی هێزەکانـی بارزانـی لـە کاروانـی ئۆتۆمۆبیلـی سـەربازیی یـان بنکـە بچووکەکانـی سـوپای عێـراق، فڕۆکەکانـی عێـراق ئەمدواییـە بـە ناپاڵـم چەنـد گوندێکیـان خاپـور کـردووە. بـە دڵنیاییـەوە دەزانیـن کـە دوو گونـدی مەسـیحی بـە دەسـتی مووچەخۆرەکانـی حکومـەت[1] چەپـاو کـراوە، خەڵکـی گوندەکـە ئـاوارەی بەغـدا بوونـە و ئیـدی هیـچ هیوایـان نەمـاوە بگەڕێنـەوە باکـوور. ئەمـە دوو مانگـە [حکومـەت] مۆڵـەت بـە کـەس نـادات هاتوچـۆی هەولێـر بـکات و بازگەیەکـی سـەربازیی گرنـگ لـە سـەر جادەکـە دانـراوە. لـە مووسـڵ هەوڵـی جۆراجـۆر دراوە بـۆ کوشـتن، کارەبـا چەندجـار بـڕاوە و ناوچـەی باشـووری مووسـڵ زیاتـر ئائارامـی بـە خۆیـەوە بینیـوە. لەگـەڵ ئەوەشـدا ژیـان لـە شـار و گونـدەکان ئاسـاییە، بەتایبـەت لـە شـەودا.

ئـەو ناوچانـە بـە هیـچ شـێوەیەک لـە ژێـر دەسـەڵاتی حکومەتـی ناوەندیـدا نییـە و لـە ژێـر دەسـەڵاتی مـەلا [مسـتەفا] بارزانیدایـە، بەهـۆی جوگرافیایـی و ئیسـتراتژیکییەوە بەرفـراوان نەبـووە. هـاوکات، پێکـدادان لـە نێـوان عەشـیرەتە ڕکابـەرەکان بەردەوامـە و بەهـۆی بارودۆخەکـە چەتەگـەری سـەریهەڵداوە.

بەهـۆی ئـەوەی هەژمـوون و دەسـەڵاتی مەلا[مسـتەفا] بارزانـی کـەم نەبووەتـەوە، هەوڵـی دەسـەڵاتدارانی بەعـس بـۆ کۆکردنـەوەی نەیـارە ئیدوئولۆژیکەکانـی بارزانـی یـان عەشـیرەتە دوژمنەکانـی ئـەم ڕابـەرە کۆنـە، سـەرکەوتوو نەبـووە. تەنانـەت پەیوەندییەکانی جـەلال تاڵەبانـی لەگـەڵ حزبـی بەعـس سـاردی تێکەوتـووە. ئـەم جوانـە ڕۆشـنبیرە پێشـکەوتنخوازە خۆیشـی سـەر بـە بنەماڵەیەکـی [عەشـایری] گەورەیـە و ڕازی نییـە چاکسـازی زەویـوزار بـە شـێوەیەکی نەگونجـاو لە کوردسـتان بـەردەوام بێـت. تاڵەبانـی داوا دەکات یەکینـە چەکـدارە کوردەکانـی سـەر بـە حکومـەت هەڵبوەشـێنەوە، چونکـە کـردەوە خراپەکانیـان خەڵکـی تـوڕە کـردووە و بەشـێک لـە چـەک و مووچەکەیـان لـە کۆتاییـدا

(١) مەبەستی جاشەکانە. وەرگێڕ

دەکەوێتە دەستی ڕاپەڕیوانی [بارزانی]. تاڵەبانی پێداگری لە سەر هەڵوەشانەوەی ئەم مووچەخۆرانە دەکات، بەڵام سوپای عێراق بە هیچ شێوەیەک ڕازی نییە بە هەڵوەشانەوەیان، چونکە دەیەوێت ئەوان بەرەنگاری دوژمنەکەیان ببنەوە کە ژێر بە ژێر لەگەڵی ڕێکەوتوون. هەروەها سوپای عێراق بە هۆکاری ماددیش نایەوێت ئەم چەکدارە مووچەخۆرانە هەڵبوەشێنێتەوە، لەبەرئەوەی بەشێکی گرنگ لە مووچەکەیان دەچێتە گیرفانی ئەفسەرە باڵاکان، چونکە مووچەکەیان لە ناو بودجەی حکومەتدا بە تەواوی دیاری نەکراوە و دیارنییە ژمارەیان بە دروستی چەندە و ڕێوشوێنە تایبەتەکانی دامەزراندنیان ڕێگرە لە بەرامبەر ئەوەی حکومەت بزانێت ژمارەیان چەند کەسە و چەندە مووچە وەردەگرن.

ڕۆژنامەی النور، زمانحاڵی باڵی پێشکەوتخوازی کورد و لایەنگری حکومەت[١]، سەرەڕای سانسوری تووند، بڵاو دەبێتەوە. ئەمە کەشوهەواکەی گۆڕیوە. النور ماوەیەکە بەردەوام پێداگری دەکات کە دەبێ کێشە سەرەکییەکان چارەسەر بکرێت بۆئەوەی وڵات پێشبکەوێت. هەروەها بەبۆنەی هەشتەمین ساڵوەگەڕی شەڕفرۆشتنی [عەبدولکەریم] قاسم بە کورد، النور نووسیویەتی: "لەو کاتەوە هیچ دەوڵەتێک لە عێراق کاری جیددی نەکردووە بۆ چارەسەرکردنی کێشەکە". النور ئاماژەی بە هەڵوێستی بارزانی لە هەمبەر هەنگاوەکانی حکومەتی بەعس لە کاتی گەڕانەوەی بۆ سەر دەسەڵات کردووە و جەختی کردووەتەوە کە یاسای ئیدارەی ناوچەیی کە ئێستا باس دەکرێت وەڵامی هیچکام لە داخوازیەکانی ئەم سەرۆک یان ئەو ڕابەرەی کورد ناداتەوە.

دەوڵەتی عێراق دەزانێت لە چارەسەرکردنی کێشەکەدا سەرنەکەوتووە، بۆیە بە دەرفەتی دەزانێت باسی هەڵوێستەکانی حزبی بەعس بکات بۆ چارەسەرکردنی کێشەکە. دکتۆر ئەلیاس فەرەح[٢]، ئەندامی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی نیشتمانی ئاماژەی بە کردەوەکانی حکومەتەکانی پێشووی عێراق کردووە، وتوویەتی: "ئێمە لایەنی سیاسیی کێشەکەمان بە تەواوی فەرامۆش کردووە، وێنەی ڕاستەقینەی بارزانیمان نیشانی خەڵک نەداوە و بەتایبەت هەوڵمان نەداوە پەیوەندییەکی گەرموگوڕ

(١) مەبەستی باڵی جەلالییە. وەرگێڕ

(2) Dr Elias Farah

لـە نێـوان بزووتنـەوەی نەتەوەیـی کـورد و شۆڕشـی عـەرەب دروسـتبکەین. ڕێگاچـارەی ئاشـتبوونەوەی کـورد و عـەرەب لـە خەباتـی هاوبـەش دژی ئیمپیریالیـزم و هـاوکاری ڕاسـتەقینەی کـورد و عـەرەب لـە سـەر بنەمـای یەکێتیـی هێـزە پێشـکەوتنخوازەکاندایە."

دەوڵەتـی سـۆڤیەت هـاوڕا نییـە لەگـەڵ ئـەم هەڵسـەنگاندنە و شـیوعیەکانی عێراقیـش پێشـوازییان لێنەکـردووە. دیپلۆماتێکـی باڵوێزخانـەی سـۆڤیەت بـە شـێوەی دۆسـتانە پێیوتـم: "نابـێ مـەلا مسـتەفا بـە کەسـێکی فئـوداڵ لەقەڵـەم بدەیـن کـە دەبـێ دژی خەبـات بکەیـن، بەڵکـوو دەبـێ بـە سـەرۆکی ڕاسـتەقینەی بزووتنەوەیەکـی ڕزگاریخـوازی نەتەوەیـی لەقەڵەمـی بدەیـن و مامەڵـەی لەگـەڵ بکەیـن. کەوابـوو تەنیـا ڕێـگا ئەوەیـە دان بـە بوونـی نەتـەوەی کـورد لـە نـاو وڵاتـی عێراقـدا بنێیـن. بـە دڵنیاییـەوە مـەلا بارزانـی چەکوچـۆڵ لـە لایەنـی ناپـاک وەردەگرێـت و لەلایـەن ئەوانـەوە پشـتیوانی مەعنـەوی لێدەکرێـت، بـەڵام سـەرەڕای هەمـوو ئەمانـە، بارزانـی بـۆ ئـازادی نەتەوەیـی خەبـات دەکات و کەرەسـتە لـە خزمـەت ئامانجدایـە[١]."

(١) ئەمـە وتەیەکـی سیاسـی بـاوە، مەبەسـت ئەوەیـە بـۆ گەیشـتن بـە ئامانـج گرنـگ نییـە لـە چـی کەرەسـتەیەک کەڵـک وەربگریـت، یـان بـۆ گەیشـتن بـە ئامانـج، دەبـێ لـە هەمـوو کەرەسـتەیەک کەڵـک وەربگریـت. دەتوانیـن بـەم شـێوەیەش بیڵێیـن: ئامانـج پاسـاو بـۆ کەرەسـتە دەهێنێتـەوە، ئامانـج پاکانـە بـۆ کەرەسـتە دەکات. وەرگێـڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٢٢ی ئەیلوولی ١٩٦٩

بەغدا

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تاران، ئەنقەرە، کوێت، دیمەشق، بەیروت، قاهیرە، عەمان، لەندەن، واشنتۆن، مۆسکۆ

بابەت: سوپای عێراق خەڵکی گوندێکی کوردستان گولەباران دەکات

بە گوێرەی زانیارییانە پشتڕاستکراوەکان، لە ١٦ی ئاب سوپای عێراق بۆ گرتنەوەی جادەی مووسڵ-هەولێر- کەرکووک هێرشێکی گەورەی کردووە. وەک هەمیشە هەڤاڵەکانی بارزانی بێ ئەوەی ژمارەیەکی زۆریان لێبکوژرێت، پاشەکشەیان کردووە بۆ شاخەکان.

لە ٩ی ئەیلوول پێشهاتێکی گرنگ ڕوویداوە: لە نزیک گوندێکی مەسیحی بە ناوی سۆریا[1] (لە نێوان زاخۆ و مووسڵ) مینێک تەقیوەتەوە بە ئۆتۆمۆبیلێکی سەربازیدا، قەشە و زۆربەی خەڵکی گوندەکە کە نزیکەی ٦٠ کەسێک بوونە، لەلایەن سوپاوە دەستڕێژی گولەیان کراوەتەسەر.

بارودۆخی باکوور ئاڵۆزە و ژەنەڕاڵ تکریتی، جێگری سەرۆک وەزیران و وەزیری بەرگری، دیسان سەردانی باکووری کردووە بۆ لێپرسینەوە.

لۆپینۆ

(1) Sorya

لە بێغناغد لۆپینۆ، بەرپرسی کاروباری عێراق لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان[1]، وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٣٠ی ئەیلوولی ١٩٦٩

بەغدا

نهێنی

بابەت: کێشەی کورد و کۆمەڵکوژیی سۆریا

لە تیلیگرامی ٢٢ی ئەیلوولدا ئاماژەم بە کۆمەڵکوژیی سۆریا[2] کرد کە بە گوێرەی زانیارییە سەرەتاییەکان، لە ٩ی ئەیلوول ڕوویداوە و بووەتە هۆی قوربانیبوونی ٦٠ کەس. بە گوێرەی ئەو زانیاریانەی لە ١٦ی ئەیلوول دەستمان کەوتووە، لە ئەنجامی کۆمەڵکوژییەکەدا ٣٥ کەس کوژراون کە ٢٢ یان مەسیحی بوونە.

ئەمەی خوارەوە کە بۆتانی دەنێرین بەسەرهاتی وردی ڕووداوەکەیە لە زمانی ئەوانەی ڕزگاریان بووە بەدەستی هاووڵاتییەکانمان[3]، قەشەکانی دۆمینیکەنی مووسڵ:

سەرلەبەیانی ١٦ی ئەیلوولی ١٩٦٩ کاروانێکی ئۆتۆمۆبیلی سوپای[عێراق] لە

(1) Maurice Schumann

(2) Soria

(٣) مەبەستی ئەو قەشە فەرانسییانەیە کە پەیڕەوی لقی دۆمینیکەنی ئایینی کاتولیکی مەسیحی بوونە و ئەوکاتە لە موسڵ کاریان کردووە. وەرگێڕ

سـەربازگەی ئەلعاسـی[1] ڕۆیشـتووە بـەرەو فیشـخابور[2] لـە ناحیـەی سـلۆڤانی[3]، قـەزای زاخـۆ، پارێـزگای مووسـڵ[4]. فەرمانـدەی کاروانەکـە مـلازم یەکـەم خێـری عەتارباشـی[5] و مـلازم عەبدولکەریـم ئەلجەیشـی[6] بوونـە.

بەتالیۆنەکـە لـە گونـدی سـۆریا) هەڵکەوتـووە لـە سـەر ڕووبـاری دیجلـە، لـە سـەر ڕێـگای ئەلعاسـی و فیشـخابوور) لـە لایـەن دانیشـتوانی گوندەکـەوە (کـە ١٤ بنەماڵەیـان مەسـیحی و ٨ بنەماڵەیـان موسـڵمان بوونـە) بـە گەرمـی پێشـوازییان لێکـراوە، ئاویـان لایـان خواردووەتـەوە. یەکـێ لـەو کەسـانەی پێشـوازی لـە سـوپا کـردووە، قەشـەیەکی کلدانـی بـە نـاوی حەننـا[7] بـووە کـە بـۆ بەسـەرکردنەوەی کەنیسـە، بـە سـەردان هاتـووە بـۆ ئـەوێ.

پـاش پشـوویەکی کـورت، کاروانەکـە درێـژە بـە ڕێـگای خـۆی دەدات. دوو کیلۆمەتـر کـە لـە گوندەکـە دوور دەکەوێتـەوە، لـە نزیـک سـنووری گونـدی دواتـر، دوو میـن یـەک لـە دوای یـەک دەتەقێتـەوە بـە ئۆتۆمۆبییـل و سـەربازەکاندا. دەنگـی تەقینەوەکـە تاڕادەیـەک بەهێـز بـووە، لـە گوندەکانـی دەوروبـەرەوە بیسـتراوە، بـەڵام گوێیـان بـە ڕووداوەکـە نـەداوە.

کاروانەکـە دەگەڕێتـەوە سـۆریا. خەڵکـی گونـد دەچـن بـەرەو پیریانـەوە، خۆشـحاڵی خۆیـان دەردەبـڕن کـە سـەرباز و ئەفسـەرەکان بـە سـەلامەت ڕزگاریـان بـووە. بـەڵام ئەفسـەرەکان بـە ساردییەوە هەڵسـوکەوت دەکـەن و فەرمـان بـە سـەربازەکان دەدەن گوندەکـە گەمـارۆ بـدەن و خەڵکەکـەی لـە نـاو باخێکـی بچووکـدا لـە دەرەوەی گونـد کۆبکەنـەوە کـە بـە دار و دڕک پەرژیـن کـراوە. سـەربازەکان سـەرجەم ئـەو کەسـانەی لـە نـاو گونـددا بوونـە، بـە ژن و پیـاو و گـەورە و بچووکـەوە، تەنانـەت منداڵـی ساوا

---

(1) Al Assi

(2) Fayshkhabour

(3) Slovani

(٤) ئەوکاتە دهۆک نەبووبو بە پارێزگا، زاخۆ سەر بە موسڵ بووە. وەرگێڕ

(5) Khayri Attar Bashi

(6) Abdul Karim Al -Djhayshi

(7) Hanna Qasha

کـە بـە باوەشـی دایکییـەوە بـووە، کۆدەکەنـەوە. قەشـە حەننـا یەکـەم کـەس دەبێـت کـە بـە گوێـی سـەرباز و ئەفسـەرەکان دەکات، هـەوڵ دەدات خەڵکـی گونـد ئـارام بکاتـەوە، پێیـان دەڵێـت (مەترسـن، تەنیـا بـۆ لێپرسـینەوە کۆیـان کردوونەتـەوە).

کاتێـک سـەرجەم خەڵکـی گونـد لـە نـاو باخەکـەدا دەبـن، مـلازم عەبدولکەریـم چەکەکـەی ڕوو لـە گەنجێـک دەکات، داوای ناسـنامەی لێـدەکات و سـێ گولـەی پێوەدەنێـت. قەشـە حەننـا هەڵدەسـێتە سـەر پـێ و داوایـان لێـدەکات بەزەییـان بـە خەڵکـدا بێتـەوە و بـە شـێوەی ئاسـایی لێپرسـینەوە لـە خەڵـک بکـەن. ئەفسـەرەکە لولـەی تفنگەکـەی ڕوو لـە قەشـە حەننـا دەکات و زیاتـر لـە ٢٠ گولـەی پێوەدەنێـت و یەکسـەر دەیکوژێـت. مـلازم یەکـەم خێـری هـەوڵ دەدات پێـش لـەم کارە هۆڤانەیـەی مـلازم [عەبدولکەریـم] بگرێـت. مـلازم [عەبدولکەریم]هەڕەشـەی کوشـتنی لێـدەکات و هـەوڵ دەدات دەسـتگیری بـکات، پاشـان یەکسـەر بـێ دەستپاراسـتن تەقـە لـە هەمـوو خەڵکـی گونـد، ژن و پیـاو و منـداڵ، دەکات، دوو یـان سـێ مەخزەنیـان بەسـەردا بەتـاڵ دەکاتـەوە. هەمـوو دەکەونـە سـەر زەوی، هەندێکیـان دەمـرن، هەندێکیـان برینـدار دەبـن، هەندێکیـان خۆیـان دەدەن بـە زەویـدا، هیچیـان لێنایێـت.

لـە ئەنجامـی ئـەم کۆمەڵکوژییـەدا ٣٤ کـەس گیـان لەدەسـتەدەن و ٢٣ کـەس برینـدار دەبـن کـە یەکێکیـان کچێکـی جحێلـی ١٣ سـاڵان بـووە کـە پاشـان لـە نەخۆشـخانەی مووسـڵ گیانـی لەدەسـتداوە. ئەوانـە کـە مـردوون ٢٢ کەسـیان مەسـیحی و ١٣ یـان موسـڵمان بوونـە. ئەوانـەی برینـدار بوونـە ١٤یـان مەسـیحی و ٨ یـان موسـڵمان بوونـە.

پـاش کۆمەڵکوژییەکـە، مـلازم [عەبدولکەریـم] فەرمـان بـە سـەربازەکان دەدات گوندەکـە چەپـاو بکـەن و پاشـان بیسـوتێنن. تەنانـەت ئاگریـش بـەر دەدەنـە پەرژینـی شـوێنی کۆمەڵکوژییەکـە. برینـدارەکان بـە هـەزار حـاڵ لـە باخەکـە دێنـە دەرەوە، خۆیـان لـە نـاو چـەم و دۆڵەکانـدا دەشـارنەوە. ئەوانـەی بـە سـەلامەت ڕزگاریـان بـووە دەچـن بـە هانایانـەوە، دەیانبـەن بـۆ گوندەکانـی دەوروبـەر. سـەر لـە ئێـوارە، کچێکـی گەنجـی برینـدار دەبینـن کـە خـۆی فڕێداوەتـە نـاو قامیشـەڵانێک بۆئـەوەی خـۆی لـە مـردن ڕزگار بـکات.

تەرمـی مـردووەکان هەتـا ئێـوارەی ڕۆژی دواتـر لـە هەمـان شـوێنی کۆمەڵکوژییەکـە

دەبێـــت، پاشـــان خەڵکـــی گوندەکانـــی دەوروبـــەر دەچـــن تەرمـــەکان کـــۆ دەکەنـــەوە کـــە هەندێکیـــان شـــێوێندراوە و ئـــاژەڵ و داڵ خواردوونـــی. تەرمـــەکان خراونەتـــە گـــۆڕی بەکۆمـــەڵ.

برینـــدارەکان تیـــمار نەکـــراون، لـــە ســـەرەتادا ڕێگەیـــان بـــەوە نـــەداوە بیانێنێـــرن بـــۆ زاخـــۆ یـــان مووســـڵ. یەکـــەم گـــروپ ڕۆژی پێنجشـــەمە، ١٨ی ئەیلـــوول گەیشـــتوون بـــە نەخۆشـــخانەی مووســـڵ. گروپێکـــی دیکـــە لـــە برینـــدارەکان بـــە مـــاوەی شـــەوێک لـــە ســـەربازگەی زاخـــۆ گیـــراون، ســـەرلەئێوارەی هەینـــی گەیشـــتوون بـــە مووســـڵ و ســـەرلەبەیانی شـــەممە، یانـــی چـــوار ڕۆژی تـــەواو دوای کۆمەڵکوژییەکـــە، بـــاش تیـــمار کـــراون. دەســـت و لاقیـــان توشـــی گانگرێـــن[1] بـــووە، بڕیویانەتـــەوە.

(1) Gangrène

لە بێغناغد لۆپینۆ، بەرپرسی کاروباری عێراق لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٥ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٩

بەغدا

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار(بەڕێز گۆشێ[1])، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران(بەڕێز دۆلا فوغنییەغ[2])، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ(بەڕێز سوزا[3])، نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقیای[وەزارەتی دەرەوە]، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری ئابووری، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری زانیاری و ڕۆژنامەوانی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، ڕۆما، بۆن، ئورشەلیم، مادرید، مۆسکۆ، تاران، جەزایر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، ئورشەلیم، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب، کوێت و[نووسینگەی فەڕەنسا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە] نیۆیۆرک

بابەت: حزبی بەعس کۆمەڵێک مافی کولتووری دەدات بە کورد

کێشەی کورد بوو بە کێشەی سەرەکی کاربەدەستانی عێراق. لە ڕووی سەربازییەوە دەسەڵاتدارانی عێراق بە هەموو شێوەیەک ئۆپەراسیۆنەکان لە خەڵک دەشارنەوە، هەرچەندە هەروەک هەندێ ڕۆژنامەی مسری ئاماژەیان پێکردووە، ئەمدواییە دیسان هێرشێکی گەورە کراوەتە سەر ڕاپەریوانی مەلا [مستەفا] بارزانی. شەڕ و پێکدادان بەردەوام ڕوو دەدات و هەردوولا لێیانکوژراوە.(بنواڕن بۆ

(1) Ghaucher

(2) De la Fourniére

(3) Souza

تیلیگرامی ژمارە ٦٠٣ی ٣٠ی ئەیلوولی ١٩٦٩). لە دیمەشق دەنگۆ بڵاو بووەتەوە کە ڕژێمی عێراق هێزەکانی لە بەرەی ڕۆژهەڵات[1] کێشاوەتەوە بۆئەوەی بیاننێرێت بۆ شەڕی کورد. بە هەر بارێکدا، بارودۆخەکە ئارام نابێتەوە و پەیوەندییەکانی عێراق لەگەڵ ئێران باشتر نابێت هەتا کاتێک دەسەڵاتدارانی بەعس سەرپێچی بکەن لە وتووێژکردن لەگەڵ بارزانی.

لە ڕووی سیاسییەوە دەسەڵاتی ناوەندی سەلماندوویەتی کە دەیەوێت کێشەکە بە شێوەی ئاشتیخوازانە چارەسەر بکات و لانیکەم بەشێک لە داواکارییەکانی خەڵکی کورد جێبەجێ بکات. پاش دروستبوونی پارێزگای دهۆک، چوار قەزای پارێزگای مووسڵ کە زۆربەی دانیشتووەکانی کوردن خراوەتە سەری، یاسای ئیدارەی ناوچەیی کە لە ڕێککەوتننامەی ٣٠ی[2] حوزەیرانی ١٩٦٦ لە نێوان دکتۆر بەزاز، سەرۆک وەزیرانی ئەوکاتی عێراق (کە ئێستا لە زینداندایە) و مەلا [مستەفا] بارزانیدا پەسەند کراوە، لە ٣ی تشرینی دووەم خراوەتە واری جێبەجێکردن (کە لە تیلیگرامی ژمارە ٦٤٠ی ٨ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٩دا ئاماژەم پێکردووە).

بێ چاوەڕوانکردنی کاردانەوەی دانیشتوانی باکوور لەهەمبەر ئەم هەنگاوە بۆ بەخشینی دەسەڵاتی ئیداری ناوچەیی، دەسەڵاتدارانی بەعس بڕیاریانداوە کۆمەڵێک ماف لە پەیوەندی لەگەڵ زمانی کوردیدا بدەن بە کورد. بە گوێرەی ئەم بڕیارە کە لە ٦ی تشرینی یەکەمدا ڕاگەیەندرا، لە پارێزگاکانی باکوور، لە قوتابخانەی ناوەندیدا کورد دەتوانن بە زمانی خۆیان بخوێنن. لە ٩ی تشرینی یەکەم ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ڕاگەیەندراوێکی بڵاو کردەوە (کە دەقە وەرگێردراوەکەتان هاوپێچ بۆ دەنێرین) کۆمەڵێک بڕیاری نوێی دەرکرد بۆ پاراستن و پێشخستنی زمان و کولتووری کورد.

هەروەک پێشبینی دەکرا، ڕۆژنامەکان پیرۆزباییان لە حزبی بەعس کرد بەبۆنەی (هەڵوێستە دیموکراتییەکەی لە هەمبەر کێشەی کورد) و وتیان ئەم بڕیارانەی دەوڵەت هەوڵە جیاخوازەکانی هاوپەیمانەکانی ئیمپیریالیزم، ئێران و

(١) مەبەستی بەرەی شەڕ لە گەڵ ئیسرائیلە. وەرگێڕ

(٢) ٢٩ی حوزەیران ڕاستە. وەرگێڕ

ئیسرائیل پوچەڵ دەکاتەوە.

ئەم بڕیارانەی حکومەت بێگومان هەنگاوێکە بەرەو پێش، بەڵام کێشە سەرەکییەکان چارەسەر ناکات، تەنانەت ئەگەر بەتەواویش جێبەجێ بکرێن ئەنجامێکی ئەوتۆی نابێت.

تا ئێستا تەنیا هەڤاڵەکانی [جەلال] تاڵەبانی کە باڵی نەیاری پارتی دیموکراتی کوردستان پێکدێنن، پەیامی پیرۆزباییان ناردووە بۆ حکومەت. هێشتا نازانین کاردانەوەی هەڤاڵەکانی بارزانی چییە، بەڵام لەوەناچێت ئەم هەنگاوە زۆر سنووردارانەی حکومەت لە بواری کولتووریدا، ناکۆکییەکان کەم بکاتەوە.

لە فغانسوا شاغل غۆز[١]، باڵوێزی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٨ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٩

تاران

بۆ زانیاریی: بەڕێز لیپکۆڤیسکی[٢]، جێگری سەرۆک وەزیران بۆ کاروباری ناوخۆ، سکرتارییەتی گشتی سەرۆک کۆمار، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە لەندەن، مۆسکۆ، نیۆیۆرک، بەغدا، بەیروت، دیمەشق، قاهیرە، عەمان، جەددە، ئیسلام ئاباد، تەلئەبیب

ئاماژە بە: تیلیگرامی ژمارە ١٥١٤ی پێشوومان لە بەرواری ١٦ی ئابی ١٩٦٩

بابەت: دەوڵەتی ئێران یارمەتیی باڵی جەلال تاڵەبانی دەدات

ڕۆژنامەکانی ئێران کە چەند هەفتەیەک بە گرنگییەوە باسی سەرکەوتنەکانی هێزەکانی مەلا مستەفا بارزانییان دەکرد، چەند ڕۆژێکە بە ورياييەوە باسی بارودۆخی کوردستانی عێراق دەکەن. لایەنە پەیوەندیدارەکان ڕایانگەیاندووە هێزە ئۆتۆنۆمیخوازەکان سەرکەوتنیان بەدەستهێناوە و بەتایبەت لەقاوی تاوانەکانی هێزەکانی عێراق دژی کەمینەی ئاشوریی دەدەن کە لەکاتی هێرشکردن بۆ سەر هەڤاڵانی بارزانی لەم دواییەدا کردوویانە.

وادیارە بارزانی لە بارودۆخی ئێستادا لە ڕووی سیاسیی و سەربازییەوە لەگەڵ کۆمەڵێک گیروگرفتی نوێ ڕووبەڕوو بووەتەوە. بە گوێرەی هەندێ زانیاری، یەکڕیزیی و یەکدەنگیی بزووتنەوەکەی بارزانی وەک ڕۆژانی سەرەتا نییە. ژمارەی ئەو کەسانەی ڕیزەکانی بارزانییان بەجێهێشتووە زیاتر بووە و پروپاگەندا و ڕاگەیاندننامەکانی ڕکابەرەکەی، [جەلال] تاڵەبانی، کاریگەریی خۆی هەبووە.

(1) François Charles Roux

(2) Lipkowski

تەنانـەت هەنـدێ لـە کـردەوە سـەربازییەکانی ئەمدواییـەی بارزانـی بە هیچ شـێوەیەک سـەرکەوتوو نەبـووە، بەتایبـەت هـەوڵ بـۆ گرتنـی بەنـداوی دوکان: هێزەکانـی حکومـەت پاشەکشـەیان کـردووە بۆئـەوەی هێزەکانـی بارزانـی زیاتـر پێشـڕەوی بکـەن، پاشـان خسـتوونیانەتە نـاو داوەوە و هێرشـیان کردووەتـە سـەریان و فڕۆکەیـش بۆمبارانی کردوون. لـە ئەنجامـدا زەبـری کوشـندە لـە هێزەکانـی بارزانـی وەشـێندراوە.

هەڵوێسـتی کاربەدەسـتانی ئێـران لەهەمبـەر ئـەم بارودۆخـە، ڕوون نییـە. هیـچ گومـان لـەوەدا نییـە کـە دەوڵەتـی شاهەنشـاهی بـەردەوام دەبێـت لـە دابینکردنـی چەکی سـووک، دەواودەرمـان، خـۆراک و ڕاوێـژی سـەربازی بـۆ بارزانی، بەڵام ئـەو چەکانەی ناداتـێ کە زۆر پێویسـتییەتی، یانـی چەکـی دژە فڕۆکـە. بـە گوێرەی هەنـدێ زانیـاری، کاربەدەسـتانی ئێران یارمەتـی بـە ڕابـەری بەتەمەنـی کـورد دەدەن[1]، هـاوکات لەگـەڵ تاڵەبانیـش پەیوەندیـان گرتـووە. بارزانـی کاربەدەسـتانی ئێرانـی تۆمەتبـار کـردووە کـە ڕاسـتەوخۆ یـان ناڕاسـتەوخۆ ڕکابەرەکـەی[2] دەجووڵێنـن. تەنانـەت ئەگـەر ڕاسـت بێـت و پەیوەنـدی لـە نێـوان تاڵەبانـی و دەوڵەتـی ئێرانـدا دروسـت بووبێـت، دەوڵەتـی ئێـران هەنـگاوی جیـددی هەڵدەگرێـت بۆئـەوەی پێـش لـە پتەوبوونـی پێگـەی تاڵەبانـی لـە نـاو کەمینـەی کـوردی ئێرانـدا بگرێت.

کەوابـوو دەوڵەتـی ئێـران بـۆ داڕشـتنی سیاسـەتەکەی، داهاتـوو لەبەرچـاو دەگرێـت، تەنیـا پشـت بـە بارزانـی نابەسـتێت. بێگومـان ئێـران درێـژە دەدات بـە پشـتیوانیکردن لـە بارزانـی بۆئـەوەی ببێـت بـە سەرئێشـە بۆ دەوڵەتـی عێراق، بـەڵام ئەگەری سـەرکەوتنی باڵی تاڵەبانیـش پشـتگوێ ناخـات. هاوکات دەزانێت پتەوبوونی پێگـەی تاڵەبانی بە هەمان ڕێژەی سـەرکەوتنی یەکجارەکـی بزووتنـەوەی بارزانـی، کار دەکاتـە سـەر کەمینـەی کـوردی ئێران و کێشـەی جیـددی بـۆ دەوڵەتـی ئێـران دروسـت دەکات، کەوابـوو کاربەدەسـتانی دەوڵەتـی شاهەنشـاهی دەبـێ سیاسـەتێکی هەسـتیار پەیـڕەو بکـەن بۆئـەوەی لـە ڕێـگای کێشـەی کـوردەوە سەرئێشـە بـۆ عێـراق دروسـت بکـەن و لـە هەمـان کاتـدا نەهێڵـن بزووتنـەوەی ئۆتۆنۆمیخـوازی کـوردی [عێـراق] کاریگەریـی خراپـی هەبێـت لـە سـەر وڵاتەکەیـان.

---

(١) مەبەستی بارزانییە. وەرگێر

(٢) مەبەستی تاڵەبانییە. وەرگێر

لە بێغناغد لۆپینۆ، بەرپرسی کاروباری عێراق لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٧ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٩

بەغدا

بۆ زانیاریی: نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری ئەوڕوپای وەزارەتی دەرەوە، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بۆن، بیرلین، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، ئورشەلیم، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب، کوێت

بابەت: دەوڵەتی ئەڵمانیای ڕۆژئاوا یارمەتی ڕاپەڕینی کورد نادات

ڕۆژنامەی الجمهوریە لە ١٧ی تشرینی یەکەم وتارێکی لە ژێر ناوی (ئەڵمانیای ڕۆژئاوا و وڵاتانی کاپیتالیستی دیکە ناتوانن پێش لە کەوتنی بارزانی بگرن) بڵاوکردەوە کە تێیدا نووسەر ئاماژەی بەوە کردووە: "هەڤاڵەکانی بارزانی پاش ئەوەی بەتەواوی لەلایەن خەڵکی کوردەوە پشتگوێ خراون، ئێستا بونەتە هاوپەیمانی ئیمپیریالیزم، زایۆنیزم و ڕژێمە دواکەوتووەکان. هەڤاڵەکانی بارزانی بە گوێرەی ئەو ڕێوشوێنانەی لە بۆنەوە[1] بۆیان هاتووە، بە تەواوی لەگەڵ ڕێکخراوە زایۆنیستییەکان هاوکاری دەکەن دژی دەوڵەتی شۆڕشگێڕی عێراق و لایەنە ناسیونالیستەکانی کورد، کە هاوکاریی حکومەتی عێراق دەکەن[2]. هەڵوێستی دەوڵەتی ئەڵمانیای ڕۆژئاوا کە پشتیوانی لە بارزانی دەکات و کوردی دانیشتووی ئەڵمانیای ڕۆژئاوا هان دەدات کۆڕو کۆمەڵە دابمەزرێنن، هەنگاوێکە بۆ تۆڵەسەندنەوە لە عێراق، بەهۆی ئەوەی عێراق دانی بە کۆماری دیموکراتیکی ئەڵمانیادا ناوە[3]."

---

(١) ئەوکاتە بۆن پایتەختی ئەڵمانیای ڕۆژئاوا بووە. وەرگێڕ

(٢) مەبەستی باڵی جەلالیە. وەرگێڕ

(٣) مەبەستی ئەڵمانیای ڕۆژهەڵاتە کە ئەوکاتە ڕژێمێکی کۆمۆنیستی داردەستی سۆڤیەت حوکمی

بەڕێـز بـوس[١]، سـەرۆکی گروپـی کار و چالاکیـی ئەڵمانیـا لـە باڵوێزخانـەی ئەڵمانیـای ڕۆژئـاوا لـە بەغـدا لـە گفتوگۆیەکـدا لەگـەڵ بەڕێـز (گغێتنێـغ[٢])ی هـاوکارم ئـاگاداری کردووەتـەوە کـە ئەمدواییـە بارزانـی لێژنەیەکـی ناردووە بـۆ بـۆن بۆئـەوەی بزانێـت هەڵوێسـتی دەوڵەتـی فیدراڵـی ئەڵمانیا چییە لەهەمبـەر کێشـەی کورد. لێژنەکە لـە لایەن وەزارەتـی دەرەوەی ئەڵمانیـاوە [٣] پێشـوازی لێکـراوە و ئـاگادار کراوەتـەوە کـە دەوڵەتـی ئەڵمانیـای ڕۆژئـاوا بـە هیـچ شـێوەیەک دەسـتوەرناداتە نـاو کاروبـاری ناوخـۆی عێـراق و بـە جۆرێـک یارمەتیـی بزووتنـەوەی بارزانـی نـادات کـە کێشـەی کـورد لـە سـنووری عێـراق بچێتـە دەرەوە و بەتایبـەت کاربکاتـە سـەر [کـوردی] ئێـران، چونکـە دەوڵەتـی ئەڵمانیـا پەیوەنـدی زۆر باشـی لەگـەڵ ئێرانـدا هەیـە. وەزارەتـی دەرەوەی ئەڵمانیـاوە هەروەهـا بـە سـەرۆکی لێژنـەی کـوردی وتـووە کـە ڕێکخـراوی مانگـی سـووری ئەڵمانیـا ناتوانێـت یارمەتـی کـورد بـدات، چونکـە مەسـەلەکە تەنیـا پەیوەنـدی بـە کۆمیتـەی نێونەتەوەیـی خاچـی سـوری ژنێڤـەوە[٤] هەیـە.

گفتوگۆکانـی لێژنـەی کـورد و وەزارەتـی دەرەوەی ئەڵمانیـای ڕۆژئـاوا لێـرە کۆتایـی پێهاتـووە، بـەڵام ڕۆژنامەکانـی عێـراق وازناهێنـن و دەسـتیان کردووەتـەوە بـە پرۆپاگەنداکـردن دژی ئەڵمانیـای ڕۆژئـاوا و بەتایبـەت وتـار بـە لایەنگـری لـە ئەڵمانیـای ڕۆژهـەڵات بـڵاو دەکەنـەوە و سیاسـەتی دژە عەرەبـی ویلایەتـە یەکگرتووەکانـی ئەمریـکا شـەرمەزار دەکـەن.

کردووە. وەرگێڕ

(1) BUSSE

(2) GRETTNER

(3) Auswartiges Amt

(4) Géneve

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

٤ی تشرینی دووەمی ١٩٦٩

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، وەزیری کاروباری دوورگەکانی فەڕەنسا[1]، وەزارەتی بەرگریی نیشتمانی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە

بابەت: سەرکەوتنی هێزەکانی عێراق و تاڵەبانی بە سەر هێزەکانی بارزانیدا

لە دوو هەفتەی سەرەتای مانگی تشرینی یەکەم، هێزەکانی عێراق مەتەرێزی هێڵی یەکەمی بەرگریی کوردەکانیان لە باشووری سلێمانی لەناو بردووە.

پاش گەمارۆدانی ناوچەی نێوان پێنجوێن و هەڵەبجە لە سەر سنووری ئێران، هێزەکانی سوپای عێراق و میلیشیا چەکدارەکانی جەلال تاڵەبانی و بەختیار[2]، سەرجەم عەشیرەتەکانی ئەم ناوچەیان خستووەتە ژێر ڕکێفی خۆیان کە

(1) Ministère des Outre-mer

وەزارەتێک هەیە لە فەڕەنسا بە ناوی وەزارەتی کاروباری ناوچە فەرەنسییەکانی دەرەوەی فەڕەنسا کە زیاتر ئەو دوورگانەن کە خاکی فەڕەنسان، لە مایۆت و نۆڤێل کالۆدۆنی لە کیشوەری ئوستralیا بۆ گوادلوپ، ڕێڤینیۆن و مارتینیک لە باشووری کیشوەری ئەمریکا. جا نازانم بۆ نوسخەیەک لەم پەیامە نێردراوە بۆ ئەم وەزارەتە. وەرگێڕ

(2) BAKHTIAR

وادیارە مەبەستی تەیمور بەختیارە. بەختیار لە فەرماندە باڵاکانی سوپای ئێران و دامەزرێنەری ساڤاک (دەزگای هەواڵگری و سیخوڕی ئێران) بوو. لە ١٩٦١ شا دەترسا کە بەختیار کودتا بکات، بۆیە لە سەر کار لایبرد و لە ئێران دەریکرد. پاش مانەوە لە ئەوروپا، بە بانگهێشتی حەسەن بەکر، سەرۆک کۆماری عێراق لە بەغداد نیشتەجێ بوو. لە ئابی ١٩٧٠ دەستوپەیوەندییەکانی شا لە دەوروبەری بەغداد تەقەیان لێکرد، پاش چەند ڕۆژ لە نەخۆشخانەیەک لە بەغداد مرد و لە نەجەف بەخاک سپێردرا. بەختیار هیچ هێز و لایەنگر و چەکدارێکی نەبووە، قەدیش نەهاتووەتە کوردستان. وەرگێڕ

بریتیـن لـە عەشـیرەتی شـەرەفبەیانی، جـاف، بەرزەنجـە، زەنگەنـە و هەمەوەنـد. ئـەم عەشـیرەتانە[1] لـە ناوچـەی شـاخاویی سـەر سـنووری ئێـران لـە باکـووری سـلێمانی، پێنجوێـن و ڕۆژهەڵاتـی هەڵەبجـە و باشـووری ڕووبـاری سـیروان دەژیـن[2].

(1) CHARAF BAYANI , DJAF, BARZINIYA, ZENKANA, HAMAVENDI

نەمبیستووە شەرەفبەیانی و زەنگەنە لە ناوچەی نێوان هەڵەبجە و پێنجوێن هەبێت. وەرگێڕ

(٢) ئـەم زانیارییـە لـە یادداشـتنامەی زانیـاری ژمـارە ١٨٦٨٨ی بـەرواری ٨ی حوزەیرانـی ١٩٥٩ دەربـارەی عەشـیرەتە کـوردەکان وەرگیراوە.

وەزارەتی دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

بەڕێوەبەرایەتیی بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیک

داواکارییەک لە نووسینگەی یاسا و داد

۲۲ی تشرینی دووەمی ۱۹٦۹

بابەت: نیگەرانیی عێراق لە چالاکییەکانی نوێنەری بارزانی لە فەڕەنسا

بە شانازییەوە لەلایەن بەڕێوەبەرایەتیی بەشی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک ئەم یادداشتەی باڵوێزخانەی عێراق لە پاریس لەگەڵ کۆمەڵێک هاوپێچی دیکە دەنێرین بۆتان، دەربارەی چالاکییەکانی ئەمیر بەدرخان، پەنابەری کورد کە لایەنگری بزووتنەوەی بارزانییە.

باڵوێزخانەی عێراق، بە ڕاست یان ناڕاست، چالاکییەکانی بەدرخانی بە دژی عێراق و پێچەوانەی یاسای فەڕەنسا لەقەڵەمداوە.

لەلایەن بەڕێوەبەرایەتیی بەشی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکەوە سوپاسی نووسینگەی کاروباری یاسا و داد دەکەین بۆچوونی خۆتانمان لەبارەی ئەم مەسەلەیە پێڕابگەیەنن.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانەی عێراق لە پاریس لە ۲٤ی تشرینی یەکەم و ۱ی کانوونی یەکەمی ۱۹٦۹ یادداشتێکی ناڕەزایەتی ناردووە بۆ وەزارەتی دەرەوەی فەڕەنسا، ئاماژەی بەوە کردووە: "ڕۆژنامەی لۆمۆند نامەیەکی ئەمیر بەدرخان، نوێنەری (ئەنجوومەنی باڵای شۆڕشی کوردستانی عێراق"ی بڵاوکردووەتە. دەمانەوێت بزانین ئایا دەوڵەتی فەڕەنسا دانی بە نوێنەرایەتی (ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشی کوردستانی عێراق)دا ناوە؟ ئێمە چالاکییەکانی ناوبراو بە دژی بەرژەوەندییەکانی وڵاتەکەمان و بەپێچەوانەی یاسای فەڕەنسا لەقەڵەم دەدەین. داواتان لێدەکەین پێش لە چالاکییە نایاساییەکانی

ئەمیر بەدرخان لە فەڕەنسا بگرن.)

هەروەها نووسینگەی بەرگریی نیشتمانیی وەزارەتی ناوخۆی فەڕەنسا لە ڕاپۆرتێکدا لە ١٥ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٩ ئاماژەی بەوە کردووە: "بە گوێرەی ئەو زانیارییانەی لە سەرچاوەی متمانەپێکراو بەدەستمان گەیشتووە، دەوڵەتی عێراق داوای لە نووسینگەی نوێنەرایەتیی عێراق لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە نیۆیۆرک کردووە هەنگاوی پێویست هەڵبگرێت بۆئەوەی نەهێڵێت دکتۆر کامەران بەدرخان، نوێنەری مەلا مستەفا بارزانی لە ئەوڕوپا و ئەمریکا، کێشەی کورد لە نەتەوە یەکگرتووەکان بخاتەڕوو."

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

٢٥ی تشرینی دووەمی ١٩٦٩

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، سەرۆک وەزیران، وەزارەتی بەرگریی نیشتمانی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە

بابەت: ئەڵمانیای ڕۆژهەڵات یارمەتیی عێراق دەدات دژی کورد

بە گوێرەی ئەو زانیارییانەی لە تاران بڵاو بووەتەوە، لە دوو هەفتەی سەرەتای مانگی تشرینی یەکەمی ١٩٦٩، کاربەدەستانی عێراق لەگەڵ کۆماری دیموکراتی ئەڵمانیا وتوویژیان کردووە بۆئەوەی هێزە تایبەتەکانی دژە میلیشیای ئەڵمانیای ڕۆژهەڵات بەشداری بکەن لەشەڕ دژی ڕاپەڕینی کورد.

لە سەرەتای دەستپێکردنی هێرشی عێراق دژی کوردەکان لە سەرەتای مانگی ئەیلوول، دوو نوێنەری باڵوێزخانەی ئەڵمانیای ڕۆژهەڵات لە بەغدا بەردەوام لە کۆبوونەوەکانی نووسینگەی دووی دەوڵەتی عێراق ئامادە بوونە.

هەر لەم پەیوەندییەدا عێراق داوای لە دەوڵەتی سۆڤیەتیش کردبوو یارمەتی بدات، بەڵام سۆڤیەت ڕەتی کردبووەوە، وتبووی نایەوێت دەستبخاتە ناو کێشەی سیاسی وڵاتێکی دیکەدا.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٥ی کانوونی دووەمی ١٩٧٠

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تاران، ئەنقەرە، دیمەشق

بابەت: دەستپێکردنی وتووێژ لە نێوان بارزانی و حکومەتی بەعس

بە گوێرەی کۆمەڵێک زانیاری کە لە سەرچاوەی جۆراوجۆر کۆمان کردووەنەتەوە - بە وریاییەوە دەینێرم بۆتان- دەوڵەتی عێراق بەتەمایە ئەمشەو بەبۆنەی جەژنی ساڵیادی دامەزراندنی سوپا بنەماکانی ڕێککەوتنێک ڕابگەیەنێت کە لە نێوان دەسەڵاتدارانی بەعس و مەلا [مستەفا] بارزانی کراوە بۆ چارەسەرکردنی ئاشتیخوازانەی کێشەی کورد، و میشێل عەفلەق[1] خۆی گەرەنتی کردووە.

بە گوێرەی ڕێککەوتنەکە، ئاگربەست بەمزوانە ڕادەگەیەندرێت و وتووێژی ئاشکرا دەستپێدەکات بۆئەوەی حکومەت دان بە هەندێ مافی ئۆتۆنۆمی گەلی کورددا بنێت و لە دەسەڵاتدا بەشدار بن.

گۆغس

---

(1) Michel AFLAK

میشێل عەفلەق دامەزرێنەری بیرۆکە و بزووتنەوەی بەعسی سۆشیالیستی عەرەبی بوو. ساڵی ١٩١٠ لە بنەماڵەیەکی مەسیحی لە دەمیشق لەدایکبووە. ساڵی ١٩٤٩ بووە بە وەزیری پەروەردەی سوریا. لە ١٩٦٨ بووە بە سکرتێری گشتی حیزبی بەعسی عێراق. لە ١٩٧٠ لەلایەن دەوڵەتی بەعسی سوریاوە سزای مەرگی بەسەردا سەپێندراوە. ساڵی ١٩٨٩ لە پاریس مردووە، لە بەغداد بە ئامادەبوونی سەدام حوسەین و عیزەت دوری نێژراوە. وەرگێڕ

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

نهێنی

٩ی کانوونی دووەمی ١٩٧٠

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی بەرگریی نیشتمانی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە

بابەت: شیوعییەکان داوا دەکەن کێشەی کورد چارەسەر بکرێت

بە گوێرەی سەرچاوەکانی تاران، لە کانوونی یەکەمی ١٩٦٩ دەوڵەتی عێراق دیسان هەوڵیداوە بە نهێنی لەگەڵ سەرۆکی ڕاپەڕینی کورد وتوویژ بکات. بۆ ئەم مەبەستە لە سەرەتای کانوونی یەکەم عەزیز شەریف ئەلڕاوی (شیوعییە، لە ٣١ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٩ کاندیدکراوە بۆ پۆستی وەزیری داد) [١] لەگەڵ لیژنەیەک بە ناوی (یانەی دۆستانی ئاشتی) (کە سەر بە کۆمیتەی عێراقی فدراسیۆنی جیهانیی ئاشتییە) چووە بۆ شوگاف[٢] بۆبینینی ژەنەڕاڵ بارزانی. وادیارە ئێستا سەرۆکی ڕاپەڕینی کورد ئامادەیە لە سەر بنەمای مەرجەکانی ڕێککەوتنامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٩ لەگەڵ دەوڵەتی عێراق وتوویژ بکات.

کاربەدەستانی ئێران پێشنیارەکانی دەوڵەتی عێراق بۆ ئاشتبوونەوە لەگەڵ کورد، بە پوانێک لەقەڵەم دەدەن کە ڕژێمی بەعس داویەتی بە شیوعییەکانی عێراق بۆئەوەی شیوعییەکان هاوکاریی حکومەت بکەن[٣].

(1) AZIA CHARIF ALRAWI

(2) CHOUGAF

(٣) مەبەستی ئەوەیە مەرجی شیوعییەکان بۆ بەشداربوون لە بەرەی نیشتمانیدا ئەوە بووە کە ڕژێمی بەعس کێشەی کورد چارەسەر بکات. بەعسیش بۆ ڕازیکردنی شیوعیەکان لەگەڵ کورد

هاوپێچ: ئـەو کـردەوە سـەربازی و پێشـمەرگەیانە کـە لـە مانگـی تشرینـی دووەم و کانوونـی یەکەمـی ١٩٦٩ لـە کوردسـتانی عێـراق کـراوە، بـە وتـەی دەزگای هەواڵگـری ئێـران:

- ٤ی تشرینـی دووەمـی ١٩٦٩: کوردەکان هێرشیان کردووەتـە سـەر هێزەکانـی عێـراق و باڵـی جـەلال تاڵەبانـی لـە خانەقیـن. ژمارەیەکـی بەرچـاو لـە هێزەکانـی عێراق کـوژراون و لـە بەغـداوە هێـز بـۆ یارمەتیدانیـان نێـردراوە.
- ٦ی تشرینـی دووەمـی ١٩٦٩: کـوردەکان هێرشـیان کردووەتـە سـەر بنکـەی پۆلیسـی سـەرچنار، بەرپرسـی بنکەکـە و عەریفێـک کـوژراون.
- ١٤ی تشرینـی دووەمـی ١٩٦٩: بەهـۆی تەقینـەوەی بۆمبێـک لـە قاوەخانەیـەک لـە هەولێر چەنـد کـەس کـوژراون. ئیزگـەی ڕادیـۆی کـوردەکان کـە لـە شـاخ بڵاودەبێتـەوە، تەقینەوەکـەی شـەرمەزار کـردووە و خسـتوویەتیە ئەسـتۆی دەسـتوپەیوەندییەکانی جـەلال تاڵەبانـی.
- ١٧ی تشرینـی دووەمی ١٩٦٩: هێزێکـی پێشـمەرگە بەناوی (ڕزگاری) هێرشـی کردووەتە سـەر بنکـەی هێزەکانـی عێـراق لـە ناوچـەی باکووری ڕۆژئـاوای سـلێمانی لـە ٥ شـوێنی جیـاواز. لـە ئەنجامـدا ٤٢ کـەس لـە هێزەکانـی عێراق کـوژراون.

پێشمەرگەکان دەستیان بەسەر سەربازگەی قەڵادزێ و قەنتەراندا[1] گرتووە.

٦ ئەفسـەری عێراقـی، ١٢ سـەرباز و ٣ جـاش لـە سـەربازگەی شـەقڵاوە ڕایانکـردووە و چوونەتـە ڕیـزی لیـوای دەشـتی هەولێـری هێـزە کـوردەکان.

- ٢١ و ٢٣ی تشرینـی دووەمـی ١٩٦٩: کـوردەکان دەسـتیان بەسـەر بنکـەی سـەربازیی نێـروە[2] لـە نێـوان سـلێمانی و دوکانـدا گرتـووە. لـە وەڵامـدا فڕۆکەکانـی عێـراق ناوچەی ژێـر دەسـەڵاتی لیـوای (ڕزگاری) کوردەکانیـان، بـە تایبـەت گونـدی سـەرگەڵوو[3] لـە باکـووری ڕۆژئـاوای سـلێمانییان بۆمبـاران کـردووە.

لۆریەکی سوپای عێراق چووە بە سەر میندا لە سەر جادەی هەولێر- کۆیە.

ڕێککەوتووە. وەرگێر

(1) QANTRAN

(2) NIRWA

(3) SARGELU

پێشـمەرگەکانی هێـزی هەولێـر هێرشـیان کردووەتـە سـەر بنکـەی جاشـەکان لـە ماسـتاوا[1]، لـە ١٠ کیلۆمەتریـی باشـووری هەولێـر، لـە ئەنجامـدا ٩ سـەرباز و ئەفسـەر کـوژراون. پێشـمەرگەکان دەسـتیان بەسـەر ٨ چەکـدا گرتـووە (نازانیـن چەکـەکان چـی بـووە).

- ٥ی کانوونـی یەکەمـی ١٩٦٩: کـوردەکان لـە چەرمـەگا[2] بۆسـەیان دانـاوە بـۆ سـوپای عێـراق. ئەفسـەرێک کـوژراوە، جاشـێک برینـدار بـووە.
- سـەرەتای کانوونـی یەکـەم: خوێندکارانـی زانکـۆی سـلێمانی دژی دەسـەڵاتی حکومەتی ناوەنـدی و باڵـی خیانەتـکاری جـەلال تاڵەبانـی خۆپیشـاندانیان کردووە.
- ناوەڕاسـتی کانوونـی یەکـەم: کاپیتانێکـی هێـزی ئاسـمانی عێـراق بـە نـاوی پـتروم وەردە[3] کـە بـە ئەسـڵ ئەرمەنـی کوردسـتان بـووە، لـە بنکـەی کەرکـووک ڕایکـردووە و چووەتـە ڕێـزی پێشـمەرگەکان.

(1) MASTAWA

(2) TCHARMGAH

(3) PETRUM WERDEH

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٢ی کانوونی دووەمی ١٩٧٠

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تاران، ئەنقەرە، دیمەشق، بەیروت

بابەت: تێکچوونی وتووێژەکانی بارزانی و حکومەتی بەعس

لە درێـژەی تیلیگرامـی ژمـارە ٠٠٠٨ [ی ٥ی کانوونـی دووەم]، ئاگادارتـان دەکەینـەوە کـە ئـەو زانیارییانـەی کۆمـان کردوونەتـەوە دەربـارەی وتووێژەکانـی ئێسـتای بارزانـی و حکومەتـی عێـراق، یەکناگرنـەوە. کەوابـوو وەزارەتـی دەرەوە دەبـێ بـە وریاییـەوە مامەڵەیـان لەگـەڵ بـکات.

باڵوێـزی لوبنـان بۆمـی پشتڕاسـت کـردەوە کـە لـە ئەنجامـی ئـەو وتووێژانـەی لـە ماڵـی میشـێل عەفلـەق لـە بەیـروت بەڕێوەچـووە، [نوێنەرەکانـی بارزانـی و حکومەتـی عێـراق] لـە سـەر ئـەوە ڕێککەوتـوون کـە باڵـی تاڵەبانـی لـە حکومـەت وەلاوەبنرێـن، ٥ کـورد بـبن بـە ئەندامـی ئەنجوومەنـی سـەرکردایەتی شۆڕشـی عێـراق و ٤ کـورد بـبن بـە وەزیـر.

بەڕێـز حەبیـب[1] تەنانـەت وتـی بەعـس بڕیاریـداوە سـێ پۆسـتی جێگـری سـەرۆک کۆمـار دروسـت بـکات کـە یەکێـک لـە پۆسـتەکان دەدرێـت بـە بارزانـی[2] و ئـەوی دیکەیـان دەدرێـت بـە کەسـایەتییەکی شـیعە.

بـەڵام بـە گوێـرەی ئـەو دەنگۆیانـە کـە باڵوێـزی ئێـران بیسـتویەتی، وتووێژەکانـی کـورد و بەعـس تێکچـووە، چونکـە کـورد پێداگرییـان کـردووە دەبـێ نەتـەوە یەکگرتـووەکان یـان وڵاتێکـی دیکـە وەک سـۆڤیەت یـان کۆمـاری مـسر، ڕێککەوتنەکـە گەرەنتـی بـکات.

(١) مەبەستی باڵوێزی لوبنان لە عێراقە. وەرگێڕ

(٢) بارزانـی، حبیـب موحەمـەد کەریمـی بـۆ ئـەم پۆسـتە دەستنیشـان کـرد، بـەڵام سـەدام ڕەتـی کـردەوە بـە بیانـووی ئـەوەی فەیلییـە و بەڕەگـەز ئێرانییـە. پۆسـتەکە پـڕ نەکرایـەوە. وەرگێڕ

باڵوێـزی ئێـران لـە عێـراق لـەم پەیوەندییـەدا پرسـیاری لـە دیپلۆماتێـکی باڵوێزخانـەی سـۆڤیەت کـرد. دیپلۆماتـە سـۆڤیەتییەکە بـێ دوودڵـی وەڵامـی دایـەوە کـە سـۆڤیەت خـۆی تێکەڵـی ڕێککەوتننامەیەکـی هاوشـێوە نـاکات کـە پەیوەنـدی بـە مافـە نێوخۆییەکانـی وڵاتێکـی دیکـەوە هەیـە.

گۆغس

CFP DMO[١]

١٥ی کانوونی دووەمی ١٩٧٠

تاکەکەسی و نهێنی

بۆ بەڕێز: ستوکلیف، داوسۆن، کاتارولا، ئێنسۆر، دوغوک دانێغ، گۆڵدێن[٢]

بابەت: کۆمەڵێک زانیاری دەربارەی وتووێژەکانی کورد و حکومەتی عێراق

بەڕێز گیان،

لـە کەسـایەتییەکی بلیمەتـی عێراقـی کـە ئێسـتا لـە بەیـروت دەژی و بـاش ئـاگاداری مەسـەلەکەیە، بیسـتمان کـە هیـوا بـۆ سـەرکەوتنی هاوکێشـە سیاسـییەکانی ئەمدوایـیەی عێـراق زیاتـر بـووە و ئەوەنـدە خۆشـبینە بەتەمایـە لـە چەنـد هەفتـەی داهاتـوودا بگەڕێتـەوە بـۆ بەغـدا.

کەسـایەتییە عێراقییەکـە وتـی وتووێژەکانـی ئێسـتای حکومـەت لەگـەڵ کـورد جیدییـە، ئامـاژەی بـەوە کـرد ئەوانـەی وتوویـژ دەکـەن بریتیـن لـە [عەزیـز] شـەریف، فـواد عـارف (کـە کـوردە و پێشـتر وەزیـر بـووە) و عومـەر عەلـی (کـە تورکمانـە)[٣]. ناوبـراو ئامـاژەی بـەوە کـرد عەزیـز شـەریف لـە نزیکـەوە دەناسـێت. وتـی هەرچەنـد عەزیـز شـیوعییە، بـەڵام نەرمونیانـە و لـە بـەر ئـەوە لـەم پۆسـتە دانـراوە[٤] کـە پەیوەندیـی باشـی هەیـە لەگـەڵ بارزانـی.

---

(١) ئەم بەڵگەنامەیە بە زمانی ئینگلیزی نووسراوە. وەرگێڕ

(2) Mr. J.W.R. Stucliffe

Mr. P.M. Dowson

Mr. E. R. Cattarulla

Mr. A. F. Ensor

Monsieur J. Duroc Danner

Mr. D. C. A. Goolden

(3) Aziz Sherif, Faud Arif, Omar Ali

(٤) عەزیز شەریف ئەلڕاوی بەربژێر بووە بۆ پۆستی وەزیری داد. وەرگێڕ

ناوبراو ئاماژەی بە گۆڕانکارییەکانی ئەمدواییەی دەوڵەتی عێراق کرد، بە تایبەت دانانی دکتۆر سواد ئیسماعیل[١] لە پۆستی وەزیری خوێندنی باڵا. سواد کچی خەلیل ئیسماعیلە، وەزیری دارایی عێراق لە سەردەمی پێش لە ١٩٥٨. سواد هەرچەند لەمێژە بەعسییە، بەڵام بیروبۆچوونەکانی نەرمونیانن و تەنیا لە بەر ئەوە لە دەوڵەتدا بەشدار بووە کە هەستی کردووە پێویستە سیاسەتی ناوخۆی عێراق نەرمونیانتر بێت.

لەگەڵ ڕێزمدا

مەکپێرسۆن

(1) Dr Suad Ismail

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

۲٦ی کانوونی دووەمی ۱۹۷۰

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تاران، ئەنقەرە، دیمەشق، بەیروت، ئەلجەزاییر، عەممان، بەیروت، جەددە، خەرتوم، کوەیت، قاهیرە، لەندەن، مۆسکۆ، ڕەبات، تریپولی، تونس، واشنتۆن

ئاماژە بە: تیلیگرامی ژمارە ۸ و ۲٦

بابەت: ئێران و تورکیا لە وتووێژەکانی عێراق و کورد نیگەرانن

ڕۆژنامەکانی بەغدا لە ۲٥ی کانوونی دووەم دەقی گفتوگۆی ڕۆژنامەی لوبنانی (النهار)یان لەگەڵ سەدام حوسەین، جێگری سکرتێری گشتی سەرۆکایەتیی ناوچەیی حزبی بەعس و جێگری ئەنجوومەنی سەرۆکایەتی شۆڕشیان بڵاو کردەوە. لەم گفتوگۆیەدا دەسەڵاتدارانی عێراق بۆ یەکەمجار ئاشکرایان کرد کە وتووێژ هەیە لە نێوان دەسەڵاتی ناوەندی و مەلا [مستەفا] بارزانیدا. هەمان ڕۆژ حکومەت لێبوردنی گشتی دەرکرد بۆ سەرجەم ئەو کەسە چەکدار و مەدەنییانەی لە ڕاپەڕینی باکووردا تێوەگلاون.

ئەم شتانە نیشان دەدات کە دەوڵەت بڕیاریداوە پەردە لە سەر وتووێژەکان لابدات کە چەند هەفتەیەکە لە بەغدا و بەیروت بەڕێوەدەچێت، چونکە پێیوایە ئەگەری زۆرە لەگەڵ ڕابەری کورد ڕێکبکەون. هەروەها نابێت ئەوەش پشتگوێ بخەین، لەوانەیە بەعس بیەوێت لە ئەگەری سەرنەکەوتنی گفتوگۆکاندا، سووچەکەی بخاتە ئەستۆی بارزانی. بەڕێز نیعمەت ئەلنیعمە[1]، وەزیری دەرەوەی عێراق دڵنیای کردمەوە کە لە سەرەتای کانوونی دووەمەوە ئاگربەست بە تەواوی چەسپاوە. هەرچەندە کۆڕوکۆمەڵە فەرمییەکان خۆشبینن، بەڵام زانیارییەکانی سەرچاوە جۆراوجۆرەکان نیشان دەدات هێشتا کۆمەڵێک کێشە ماوە کە چارەسەر بکرێت، بەتایبەت لە پەیوەندی لەگەڵ

(1) Nimat Al niima

ئـەو گەرەنتیانـەی کـورد داوای دەکات. هەمـان کێشـە لـە بـواری سیاسـی و سـەربازییدا بەرچـاو دەکەوێـت.

بەهەرحـاڵ هەنـدێ دەنگۆ هەیـە کـە لایەنێـک ویسـتویەتی ئـەم هەوڵـەی حکومـەت بـۆ چارەسـەرکردنی کێشـەی کـورد لـە ٢١ی کانونـی دووەم [١]تێکبـدات. بـە گوێـرەی دەنگۆکـە، بەتایبـەت ئێـران بڕیاریـداوە بـە هـەر شـێوەیەک بـۆی دەکرێـت ڕژێمـی بەعـس بڕوخێنێـت و نەهێڵێـت ئۆتۆنۆمیەکـی بەرفـراوان بـە کـورد بدرێـت. بەرپرسـانی بـاڵای سـوپای عێراقیـش دژی ئـەوەن کێشـەی کـورد بەشـێوەی ئاشـتیخوازانە چارەسـەر بێـت و هەنـدێ یەکینـەی سـوپا لـە دەسـتپێکردنی وتوویـژ لەگـەڵ ڕاپەڕیـوان ناڕازیـن.

تورکیـاش نیگەرانـە. چەندجـار لەگـەڵ باڵوێـزی تورکیـا لـە بەغـدا لـەم پەیوەندییـەدا قسـەم کـردووە، لـە ئەنجامـدا بـۆم دەرکـەوت تورکیـا لـە بەرەوپێشـچوونی وتووێژەکانـی دەسـەڵاتدارانی بەعـس و بارزانـی نیگەرانـە. بۆیـە دەوڵەتـی عێـراق بۆئـەوەی کەمینـەی [تورکمان] بێدەنـگ بـکات بڕیاریـداوە کۆمەڵێـک مافـی ئەتنیکـی، بەتایبـەت خوێنـدن بـە زمانـی خۆیـان لـە قوتابخانەکانـی ناوچـەی کەرکـووک بـە تورکمانـەکان بـدات.

گۆغس

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە ئەنقـەرە لـە تیلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوەی فەڕەنسـا لـە ٢٩ی کانوونـی دووەم ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "دەوڵەتـی تورکیـا زۆر نیگەرانـە لـە سـەرکەوتنی وتووێژەکانـی کـورد و حکومەتـی عێـراق، پێیوایـە کاریگـەری خراپـی دەبێـت لـە سـەر کـوردی تورکیـا کـە ژمارەیـان زۆر لـە کـوردی عێـراق زیاتـرە. تورکیـا هەروەهـا دەیەوێـت دەوڵەتـی عێـراق هەمـان ئـەو مافانـە بـدات بـە تورکمانـەکان کـە داویەتـی بـە کـورد و پێـش لەپەرەسـەندنی چالاکییەکانـی کوردەکان بگرێـت."

(١) مەبەستی کودتای سەرنەکەوتووی ٢١ی کانوونی دووەم لە بەغدایە. وەرگێڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە مۆسکۆ بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٢٩ی کانوونی دووەمی ١٩٧٠

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا، ئەنقەرە، لەندەن، تاران، واشنتۆن

بابەت: هەڵوێستی سۆڤیەت لە هەمبەر وتووێژەکانی کورد و حکومەتی عێراق

ڕۆژنامەکانی سۆڤیەت تا ئێستا تاڕادەیەک بێدەنگن لە بەرامبەر کودەتای سەرنەکەوتووی ٢١ی کانوونی دووەم لە بەغدا، تەنیا وتیان کودەتاکە سەرنەکەوتووە، بەڵام لە ٢٩ی کانوونی دووەم ڕۆژنامەی پراڤدا وتارێکی لەم پەیوەندییەدا بڵاوکردەوە کە تێدا ئاماژەی بەوە کرد: "پلانی ئەفەسەرە کۆنەکان، تەکنیسییەکانی کۆمپانیاکانی نەوت و ئەفسەرانی ئێستای سوپای عێراق دژی دەوڵەت هەمووی لە هەست و سۆزی دژە شۆڕش و ڕق و قینەی نەیارانی سیاسەتی پێشکەوتنخوازی دەوڵەتی ئێستای عێراق سەرچاوە دەگرێت. ڕێککەوتنی نێوان حکومەتی بەغدا و کوردەکان کە بڕیارە بەمزوانە بکرێت، پاڵی بەم هێز و لایەنانەوە نا دەستبەکار بن، چونکە پێشبینی شتی وایان نەدەکرد."

ڕۆژنامەی پراڤدا هەروەها لە زمانی جێگری ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی عێراق[1]، وتی بارودۆخی ئێستای عێراق بارودۆخی شۆڕشە، ئەمەش پەیوەندی بە چارەسەرکردنی کێشەی کوردەوە هەیە و جەختی کردەوە: "لە بارودۆخی ئێستادا کە وڵاتانی عەرەب دژی ئیمپریالیزم خەبات دەکەن بۆ بەرەنگاربوونەوەی دەستدرێژییەکانی ئیسرائیل، شەڕی براکوژی دژی کورد وڵاتی عێراق لاواز دەکات. کێشەی کورد ناکۆکی و دووبەرەکی دەخاتە نێو خەڵکی عێراق و پێش لە دروستبوونی بەرەیەکی نیشتمانی دەگرێت کە سەرجەم هێز و لایەنە پێشکەوتنخوازەکان، لەوانە حزبی شیوعی، تێدا بەشدار بن. هەروەها بەردەوامبوونی کێشەی کورد دەبێتە هۆی ئەوەی بزووتنەوەی کورد بکەوێتە ژێر دەسەڵاتی لایەنە دەرەکییەکان."

(١) مەبەستی سەدام حوسەینە. وەرگێر

لەبەر ئەم هۆکارانە، ڕۆژنامەی پراڤدا پێشوازی لە چارەسەربوونی کێشەی کورد دەکات و لەم پەیوەندییەدا لەگەڵ مستەفا بارزانی و جێگری ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی عێراق گفتوگۆی کردووە. پراڤدا پێیوایە ڕاگەیاندنەکانی حکومەت جێگای ئومێدە و لە ئەنجامدا ئەگەری هەیە کێشەی کورد چارەسەر بکرێت.

ڕۆژێ سیدو(١)

(1) Rojer Seydoux

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٣ی شوباتی ١٩٧٠

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە، دیمەشق، قاهیرە، ڕەبات، تریپولی، تونس، جەددە، خەرتوم، کوێت، بەیروت

ئاماژە بە: تیلیگرامی ژمارە ٧٦ی پێشووم

بابەت: کێشەکانی حکومەتی بەعس پاش ڕێککەوتن لەگەڵ کورد

سەرەڕای نەبوونی هیچ چەشنە ڕاگەیاندننامەیەکی کاربەدەستانی عێراق و بێدەنگیی ڕۆژنامەکان، ئەو لێژنەیەی دەسەڵاتی ناوەندی کە چووبوو بۆ باکوور بۆ وتووێژ لەگەڵ مەلا [مستەفا] بارزانی، گەڕاوەتە بەغدا. هێز و لایەنە فەرمییەکان زۆر خۆشبینن کە بارزانی و حکومەتی عێراق ڕێکبکەون. دیپلۆماتەکانی باڵوێزخانەی سۆڤیەت لە عێراقیش زۆر خۆشبینن و خۆشحاڵن کە سەرەنجام کێشەی کورد خەریکە چارەسەر دەبێت کە تا ئێستا بووە بە لەمپەر لە بەرامبەر باشتربوونی پەیوەندییەکانی یەکێتی سۆڤیەت لەگەڵ کاربەدەستانی ئێستای دەوڵەتی عێراق.

هەندێ لە چاودێران پێیانوایە، تەنانەت ئەگەر پاش چەند هەفتەیەک، دەسەڵاتی ناوەندی و ڕاپەڕیوەکان ڕێکبکەون، جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامەکە و کاردانەوەی سوپا دەبێت بە کێشەی گەورە بۆ دەسەڵاتدارانی بەعس. بەشداریکردنی ژەنەڕاڵ حەردان عەبدولغەفار تکریتی، وەزیری بەرگری، لە وتووێژەکانی ئەمدواییەی نێوان کورد و حکومەت، بۆ ئەوە بووە کە پێش لە کاردانەوەی سوپا بگیردرێت.

گۆغس

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە بەغـدا لـە تیلیگرامێـکدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوەی فەڕەنسـا لـە ٤ی شـوبات ئاماژەی بـەوە کـردووە: "بـە گوێـرەی زانیاریـی سـەرچاوەیەکی متمانەپێکراو، دوێنـی کوڕەکـەی مـەلا مسـتەفا بارزانـی لەگـەڵ لێژنەیـەک هاتـووە بـۆ بەغـدا. لایەنـە سیاسـییە فەرمییـەکان پێیانوایـە حەتمـەن ڕێککەوتـن دەکرێـت. پـاش گەڕانـەوەی ژەنـەڕاڵ حـەردان عەبدولغەفـار تکریتـی لـە باکوور و هـاوکات لەگـەڵ خراپتربوونـی پەیوەندییەکانی ئێـران و عێـراق، ژەنـەڕاڵ عەمـاش چـووە بـۆ ئەنقـەرە."

هەروەهـا باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە ئەنقـەرە لـە تیلیگرامێـکدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوەی فەڕەنسـا لـە ٦ی شـوبات ئاماژەی بـەوە کـردووە: "ژەنـەڕاڵ عەمـاش لەگەڵ دەسـەڵاتدارانی تورکیـا دەربـارەی کێشـەی کـورد و پەیوەندییەکانـی ئێـران و عێـراق گفتوگـۆی کـردووە و وەزیـری دەرەوەی تورکیـا دوێنـی چـووە بـۆ ئێـران بۆئـەوەی دەربـارەی کێشـەی کـورد لەگـەڵ وەزیـری دەرەوەی ئێـران گفتوگـۆ بـکات، هەرچەنـدە دەسـەڵاتدارانی تورکیـا دان بـە کێشـەی کـورددا نانێـن و بێدەنگـی لێدەکـەن."

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

زانیاری

نهێنی

٥ی شوباتی ١٩٧٠

بابەت: ڕاپۆرتێک دەربارەی هۆکار و ئەنجامەکانی وتووێژەکانی کورد و حکومەتی عێراق

بە گوێرەی ئەو زانیارییانەی لەم هەفتانەی دواییدا کۆمان کردوونەتەوە، کێشەی کورد بەم شێوەیە هەڵدەسەنگێنین:

حکومەتی عێراق پاش ئەوەی لە ٦ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٩ ڕایگەیاند بە گوێرەی مەرجەکانی ڕێککەوتننامەی ٣٠ی حوزەیرانی ١٩٦٦ دان بە هەرێمی ئۆتۆنۆمی کوردستاندا دەنێت، لە ٢٥ی کانوونی دووەمی ١٩٧٠ لێبوردنی گشتیی بۆ کورد دەرکرد. بەزاز وەک سەرۆک وەزیرانی دەوڵەتی عێراق لە ١٩٦٦ لە چوارچێوەی وڵاتی عێراقدا ڕێککەوتننامەیەکی ١٢ خاڵی [لەگەڵ کورد] واژوو کرد کە قەد جێبەجێ نەکرا، گوشاری بیروڕای گشتی لە جیهانی عەرەب و دەستێوەردانی نهێنی، بەڵام شێلگیرانەی دەوڵەتی سۆڤیەت، دەسەڵاتدارانی عێراقیی ناچار کرد کێشەی کورد بە خێرایی چارەسەر بکەن. هەروەها ڕژێمی بەعسی عێراق ویستی پشتیوانی جیهانی عەرەب بەدەستبهێنێت و لە گۆشەگیری دەربچێت، بۆیە هەوڵیدا لە ڕێگای چارەسەرکردنی ئاشتیخوازانەی کێشەی کورد بگات بەم ئامانجەش.

ڕۆڵی سۆڤیەت

لە کاتی واژووکردنی پەیماننامەی هاوکاری تەکنیکی و سەربازی لە نێوان سۆڤیەت و عێراق لە تەمووزی ١٩٦٩، کاربەدەستانی سۆڤیەت بە ژەنەراڵ حەردان تکریتی و

ساڵح مەهدی عەماشیان ڕاگەیاند هەتا دەوڵەتی عێراق ئازار و ئەزیەتی شیوعییەکان بدات و لەگەڵ کورد وتوویژ نەکات، پەیوەندییەکانی عێراق و سۆڤیەت پەرەناسێنێت. لەم پەیوەندییەدا باڵوێزی سۆڤیەت لە بەغدا بەردەوام داوای لە کاربەدەستانی عێراق دەکرد شیوعییە بەندکراوەکان ئازاد بکەن و لەهەمبەر کوردە ئۆتۆنۆمیخوازەکان نەرمونیانتر بن. لە کۆتاییدا سۆڤیەت توانی لەڕێگای کۆمیتەی ئاشتی عێراق، حزبی شیوعی عێراق و حزبی شیوعی کوردستان[1]، هەر دوولا لە سەر مێزی گفتوگۆ کۆبکاتەوە.

پێشهاتەکانی ناوخۆی ڕژێمی عێراق

لە ناوخۆی ڕژێمی عێراق زۆربەی دەسەڵاتداران لایەنگری دامەزراندنی هەرێمی کوردستان بوون. لەم چەند مانگی ڕابردوودا بە ناوبژیوانی میشیل عەفلەق (دامەزرێنەری حزبی بەعس)، ڕژێمی بەعس لەگەڵ حزبی شیوعی ئاشت بووەوە و لە ئەنجامی گوشاری سۆڤیەت، لەوانەیە بەمزوانە ڕژێمی عێراق کێشەی کورد چارەسەر بکات و لە ئەنجامدا دەسەڵاتدارانی باڵی مەدەنی سەربکەون بە سەر دەسەڵاتدارانی باڵی سەربازیدا کە نایانەوێت لەگەڵ سەرۆکی ڕاپەڕینی کورد وتوویژ بکەن. (زۆربەی ئەفسەرە غەیرە بەعسییەکان دەیانەوێت بەڕێگای زەبروزەنگ کێشەی کورد چارەسەر بکەن).

ئاڵۆزبوونی کێشەکە لە ئایار تا کانوونی یەکەمی ١٩٦٩

دەوڵەتی بەغدا بەردەوام ڕاگەیاندننامەی یەکلایەنەی بڵاودەکردەوە، داوای ڕێککەوتنی دەکرد، بەڵام بارزانی پێشوازی لێنەدەکرد. سەرۆکی کوردە ئۆتۆنۆمیخوازەکان بەردەوام داوای یەک شتی دەکرد: وتوویژ لەسەر بنەمای ڕێککەوتننامە ١٢ خاڵییەکەی ٣٠ حوزەیرانی ١٩٦٦. لە وەڵامی پێشنیارەکانی ڕژێمی عێراق لە ئایاری ١٩٦٩، بارزانی داوای جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامەی حوزەیرانی ١٩٦٩ی کرد، بەتایبەت خاڵی یەکی ڕێککەوتننامەکە کە دەڵێت دەبێ ٤٥ لە سەدی داهاتی نەوتی عێراق بدرێت بە کورد. ئەم داواکارییەکەی کورد لەو ڕاستیەوە سەرچاوەی دەگرت کە زۆربەی کێڵگەکانی نەوتی عێراق لە کوردستان (بەتایبەت پارێزگای کەرکووک) هەڵکەوتووە. دەوڵەتی

(١) ئەوکاتە حیزبی شیوعی کوردستان نەبووە، لقی کوردستانی حیزبی شیوعی عێراق هەبووە. وەرگێڕ

عێراق ئەم مەرجەی پێقبوڵ نەدەکرا، بۆیە لە ناوەڕاستی مانگی ئەیلوول هەتا نیوەی دووەمی مانگی تشرینی یەکەم هێرشی کردە سەر کوردستان. یەکینەیەکی سوپای عێراق و ٢ هەزار چەکداری کوردی لایەنگری حکومەت[١]، لەم هێرشەدا بەشدار بوون. شەڕەکان زیاتر بە قازانجی هێزەکانی حکومەت کۆتایی پێدەهات، بۆیە دەسەڵاتدارانی عێراق [کە لە پێگەیەکی بەهێزتردا بوون] لە سەرەتای مانگی تشرینی دووەم دەستیان کردەوە بە خستنەڕووی پێشنیار بۆ وتوویژ. ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش کە بالاترین دەزگای عێراقە، بۆئەوەی ڕاپەڕینی کورد هان بدات لە چوارچێوەی پێشنیارە سیاسیەکەی دەوڵەتی عێراق ئاشتی قەبوڵ بکات، لە ٦ی تشریی یەکەمی ١٩٦٩ بە شێوەی یەکلایەنە پرۆژەی ئیدارەی هەرێمی [کوردستانی] ڕاگەیاند کە سێ پارێزگای هەولێر، سلێمانی و دهۆک و ناوچە کوردنشینەکانی کەرکووکی لە خۆ دەگرت.

هەرچەندە شەڕ ئەهوەنتر بووەوە، بەڵام بۆمبارانی فڕۆکەکان خەڵکی وەزاڵە هێنابوو. لەبەرامبەردا ژەنەڕاڵ بارزانی بۆئەوەی شکست بە مانۆڕە سیاسییەکانی دەوڵەتی عێراق بهێنێت، بڕیاریدا لە کەشوهەوای زستان کەڵک وەربگرێت و دەست بە هێرش بکاتەوە. بارزانی کە زۆر لەلایەن ئێرانەوە چەکوچۆڵ و پێداویستیی بۆ دەهات، باش دەیزانی کۆمەڵێک پیلانی جۆراوجۆر لەئارادایە کە لەوانەیە لە هەر ئانوساتێکدا ڕژێمی عێراق بڕوخێنێت.

بەرەوپێشچوونی وتووێژەکان لە کانوونی یەکەمی ١٩٦٩

لە ١١ی تشرینی دووەمی ١٩٦٩ یانی ئەو ڕۆژەی سەدام حوسەین تکریتی (کە سکرتێری گشتی حزبی بەعس و ئەندامی ئەنجوومەنی نیشتمانیی شۆڕش بوو، کە ژمارەی ئەندامەکانی بۆ ١٠ کەس زیاد کرا) بوو بە جێگری سەرۆک کۆماری عێراق، حزبی بەعس جڵەوی دەسەڵاتی عێراقی ڕاستەوخۆ گرتەدەست و داوای کرد بەرەیەکی نیشتمانی لە هێز و لایەنە سیاسییەکان پێکبێت، شیوعییەکان لە دەسەڵاتدا بەشدار بن و وتوویژ لەگەڵ کورد دەستپێبکاتەوە.

لە نیوەی مانگی کانوونی یەکەم، بە دەستپێشخەریی شیوعییەکان و بەعسییەکان، سەرەتا لە بەیروت (بە ناوبژیوانی میشیل عەفلەق) و پاشان لە بەغدا پەیوەندی لەگەڵ

(١) مەبەستی جاشەکانە. وەرگێڕ

نوێنـەرە کـوردەکان دروسـتبوو. لـە یەکـەم دانیشـتنەکاندا وادیـارە هـەر دوولا ڕازی بوونە لە سـەر بنەمای ڕێککەوتننامەی ١٩٦٦ گفتوگۆ بکەن و دەوڵەتی عێراق کۆمەڵێک پوانی گرنگی بـە کـورد داوە. لە سـەرەتای شـوبات ژەنـەڕاڵ حەردان تکریتـی لەگـەڵ لێژنەیەکی حکومەت سـەردانی باکووری وڵاتـی کرد و چاوی بە ژەنەڕاڵ بارزانی کەوت. بەشـداریکردنی سـەرۆکی کـورد لـە گفتوگۆکانـدا نیشـانیدا کـە ئەگـەری ڕێککەوتـن زۆرە. لەگـەڵ ئەوەشـدا دوو لایەن کۆمەڵێـک بۆچوونـی جیاوازیـان بـووە، و بـە داواکارییەکانی یەکدی ڕازی نەبوونـە. ژەنەڕاڵ بارزانـی سـەرەنجام ڕێککەوتنەکـەی قەبـوڵ کـردووە، تەنانـەت بـێ ئـەوەی ڕێکخراوێکـی نێونەتەوەیـی وەک نەتـەوە یەکگرتـووەکان یـان زلهێزێـک وەک سـۆڤیەت گەرەنتـی بـکات، چونکـە نەیانویسـتووە گەرەنتـی بکـەن. کەوابـوو کـورد، بـێ ئـەوەی چـەک دابنێـت، داوای گەرەنتیکردنـی پەیماننامەی ئاشتی دەکات.

بەهەرحاڵ سـەرۆکی کورد قەبوڵ ناکات ناوچە کوردنشـینەکانی کەرکووک نەکەوێتە سـەر [هەرێمـی ئۆتۆنۆمـی]. ئـەم مەسـەلەیە بووەتـە ئاسـتەنگی سـەرەکی لە بەئەنجامگەیشـتنی وتوویـژەکان، چونکـە داهاتـی نـەوت بـۆ ئاوەدانکردنـەوەی کوردسـتان و پێشخسـتنی ئـەم ناوچە شـاخاوییە پێویسـتە. حکومەتی بەعسـیش هەرچەندە ڕازییە هەموو پوانێکی سیاسـی بـە کـورد بـدات، بـەڵام دوورە داهاتـی نـەوت بـە بارزانـی بـدات. لـە میانـەی گفتوگۆیەکـی دۆسـتانەدا لـەم چەنـد ڕۆژی دوایـی، شـێخ سـاڵح یوسـفی دەربـارەی ئـەم خاڵـە بەدبینـی دەربـڕی. (یوسـفی نوێنـەری بارزانییـە، ئەندامـی یەکـەم لێژنـەی کـورد بـووە کـە لـە بەغدا لەگـەڵ حکومـەت وتوویـژی کـردووە و ئێسـتاش خەریکـی وتوویـژە). بـە وتـەی سـەرچاوە ئێرانییـەکان، کاربەدەسـتانی کـورد لـەوە دەترسـن پێشـنیاری ئاشـتی دەوڵەتـی عێـراق، وەک ئەوانـەی ڕابـردوو تەنیـا مانۆڕێـک بێـت بۆ کڕینـی کات.

ئەنجام

لەوانەیـە بەمزوانـە ڕێککەوتنێکـی کاتـی بکرێـت بـۆ دانپێدانـان بـە ئۆتۆنۆمـی [کوردسـتان] کـە بەشـێک لـە ناوچـەی کوردسـتان لـە خـۆ بگرێـت، بـەڵام دیاریکردنـی سـنووری ئـەم هەرێمـە، ڕێکخسـتنی وردەکارییەکانـی ئیدارەی هەرێمەکـە و دامەزراندنـی پەیوەندییـە ئابـووری و سیاسـییەکانی لەگـەڵ دەوڵەتـی عێـراق دەبێـت بـە کێشـە و لەوانەیـە ببێتـە هـۆی دەسـتپێکردنەوەی شـەڕێکی خوێنـاوی.

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

نهێنی

٩ی شوباتی ١٩٧٠

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، وەزارەتی بەرگریی نیشتمانی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە

بابەت: باڵی جەلال تاڵەبانی خەریکە هەڵدەوەشێتەوە

بە وتەی دەزگای هەواڵگریی ئێران، لە مانگی کانوونی یەکەمی ١٩٦٩ەوە جەلال تاڵەبانی بەنیازە لە باڵی سەر بە حکومەتی پارتی دیموکراتی کوردستان بێتە دەرەوە، بەهۆی ئەوەی لەلایەکەوە ناڕەزایەتی و ناکۆکی لەنێوان هەڤاڵەکانیدا سەریهەڵداوە و لەلایەکی دیکەشەوە، بەتایبەت لەم کارانەی حکومەتی عێراق ناڕازییە:

- پۆشتەکردن و بەهێزکردنی گروپی عەونی یوسف[1]، کە فەرماندەیەکی کۆنی بارزانی و ئەندامی سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان بووە، لە ١٩٦١ بە تۆمەتی خیانەت و جاسوسی بۆ [عەبدولکەریم] قاسم لە پارتی دەرکراوە.

- هەوڵدان بۆ ئاشتبوونەوە لەگەڵ بارزانی.
- تاکتیکەکانی فەرماندەیی سوپای عێراق و بەکارهێنانی هەڤاڵەکانی دژی ڕاپەڕینی کورد.

یەکێ لە هەڤاڵەکانی تاڵەبانی بە ناوی ملازم عەلی عەسکەری[2]، لە ١٧ی کانوونی یەکەم لە ناوچەی سلێمانی بۆ کۆمەڵێک لە پێشمەرگەکان قسەی کردووە، وتویەتی ئیدی وەک فەرماندەی سیاسی و سەربازی کار ناکات و گروپەکەی خۆی لە ناو پارتی

(1) AOUNI YOUSSEF

(2) ALI ASGARI

دیموکراتی کوردسـتان، هەڵدەوەشـێنێتەوە.

لـە ئێسـتادا عەلـی عەسـکەری و عومـەر دەبابـە[1] (کـە لەمێـژە [وەک سـەرۆکی باڵـی جەلالـی] شـوێنی جـەلال تاڵەبانـی گرتووەتـەوە) چوونەتـە ڕیـزی میلیشـیا چەکدارەکانـی سـەر بـە حکومـەت[2] و هەنـدێ لـە هەڤاڵەکانـی تاڵەبانـی چوونەتـە ڕیـزی پێشـمەرگەکانی بارزانـی.

جـەلال تاڵەبانـی ئێسـتا لـە سـلێمانی خـۆی شـاردووەتەوە، لـە ترسـی ئـەوەی هـەوڵ بـۆ کوشـتنی بدرێـت.

(1) OMAR DABABEH

بۆیـە پێیدەلێـن عومـەر دەبابـە، چونکـە لـە سـەرەتای شۆڕشـی ئەیلـوول بـە خنەجەرێکـەوە چووەتـە نـاو تانکێکـی سـوپای عێـراق، سـەرباز و ئەفسـەرێکی کوشـتووە و دەسـتی بەسـەر تانکەکـەدا گرتـووە. وەرگێـڕ

(٢) مەبەستی جاشەکانە. وەرگێڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٧ی شوباتی ١٩٧٠

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، ئەنقەرە، دیمەشق، قاهیرە، بەیروت

ئاماژە بە: تیلیگرامی ژمارە ١١١ی پێشووم

بابەت: وتووێژەکانی حکومەت و کورد کێشەی تێکەوتووە

دکتۆر ئیلیاس فەرەح، ئەندامی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی نیشتمانی حزبی بەعس پێیوتم بەپێچەوانەی خۆشبینیی لایەنە فەرمییەکان، وتووێژەکانی دەسەڵاتی ناوەندی و بارزانی باش ناچێتەپێش. سەرەتا بەهۆی پشتیوانی هێز و لایەنەکان، بەتایبەت سۆڤیەت و شیوعییەکانی عێراق، وتووێژەکان باش دەستیپێکرد، بەڵام بەهۆی پیلانەکەی ئەمدواییە وتووێژەکان توشی نسکۆ بوو، چونکە کورد تێکەڵ بوو لەگەڵ ڕووداوەکانی ٢٠ی کانوونی دووەم بۆ ناسەقامگیرکردنی ڕژێم. ئێرانیش پێیخۆش نییە ڕێککەوتنێک بکرێت کە ببێتە هۆی پتەوبوونی دەسەڵاتی بەعس.

هەروەها زەحمەتە دەسەڵاتدارانی عێراق بچنە ژێر باری دوایین داواکارییە سەختەکانی بارزانی کە پێداگری کردووە کەرکووک و سەرچاوەکانی نەوتی کەرکووک بخرێتە سەر هەرێمی کوردستان و جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامەکە گەرەنتی بکرێت.[1] کورد پێیوایە، شیوعیەکانی عێراقیش پشتیوانی لە بۆچوونەکەیان دەکەن، ڕێککەوتنەکە تەنیا کاتێک جێبەجێ دەکرێت کە ڕژێمێکی دیموکراتێک بگات بە دەسەڵات و بەتایبەت هەڵبژاردنێک بەڕێوە بچێت بۆ دامەزراندنی پەرلەمانێک کە ئەتنیکە جۆراوجۆرەکان بەڕاستی تێیدا بەشدار بن.

گۆغس

(١) مەبەستی ئەوەیەوە بارزانی داوای کردووە نەتەوە یەکگرتووەکان یان وڵاتێکی دیکە وەک سۆڤیەت یان کۆماری مسر، ڕێککەوتنەکە گەرەنتی بکات. وەرگێڕ.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا- ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢١ی شوباتی ١٩٧٠

تاران

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تەلئەبیب، بەغدا، لەندەن، مۆسکۆ، ئەنقەرە، دیمەشق، کوێت، بەیروت

بابەت: ئیسرائیل و ئێران دەیانەوێت وتووێژەکانی بارزانی و عێراق تێکبچێت

بە گوێرەی هەندێ زانیاری، نوێنەرانی دەوڵەتی ئیسرائیل و نوێنەرانی بارزانی بەمزوانە لە تاران پێکەوە دیدار و گفتوگۆ دەکەن. ئیسرائیل پێیخۆشە بزانێت وتووێژەکانی دەوڵەتی عێراق لەگەڵ بزووتنەوەی ئۆتۆنۆمیخوازی کورد بەکوێ گەیشتووە و بارزانی دڵنیابکاتەوە کە ئەگەر وتووێژەکان سەرنەکەوێت پشتیوانی لێدەکات.

لەم پەیوەندییەدا ڕوونە کە ئامانجی ئیسرائیل و دەوڵەتی شاهەنشاهی ئێران یەک شتە. ئیسرائیل دەیەوێت قورسایی زیاتر بخاتە سەر گوشاری دەوڵەتی ئێران لەسەر بارزانی بۆئەوەی ئاستەنگ دروست بێت لەسەر چارەسەربوونی کێشەی کورد.

فغانسوا شاغل غۆز

پەراوێزی وەرگێڕ:

بەڵگەنامەیەکی CIA لەم پەیوەندییەدا دەڵێت:

"ڕۆژی ٤ و ٥ی ئاداری ١٩٧٠ ئیدریس بارزانی، سامی سنجاری و ئەمیر قاسمی لەگەڵ نوێنەرانی دەوڵەتی ئیسرائیل دیداریان کرد. کاربەدەستانی ئیسرائیل نوێنەرانی کوردیان زۆر هان دا لە باکووری عێراق دەست بە شەڕ لەگەڵ دەوڵەتی بەغدا بکەنەوە و بەڵێنیان پێدان ئیسرائیل چەکی دژە فڕۆکە و تۆپ و هاوەنیان بداتێ. ئیدریس بارزانی داوای لە کاربەدەستە ئیسرائیلییەکان کرد ئۆتۆمبێلی نەفەرهەڵگری زرێپۆشی گەورە و بچووک بدەن بە کورد. کاربەدەستە ئیسرائیلییەکانیش ئەو داواکارییەیان قەبووڵ کرد."

لە گفتوگۆکانی ڕۆژی دواتردا ئیسرائیلییەکان بەڵێنیان دا لە ڕێگەی ئێرانەوە تانک و پسپۆری بەکارهێنانی تانک بە کورد بدەن، بەڵام وتیان دەبێت (هێزەکانی) مەلا مستەفا بارزانی هەوڵ بدەن دەستبەسەر لایەنی کەم دوو تانکی هێزەکانی عێراقدا بگرن (بۆئەوەی وا نیشان بدەن کە ئەو تانکانەی ئیسرائیل داویەتی بە کورد، کورد خۆیان لە هێزەکانی عێراقیان سەندووە. وەرگێڕ).

ئیدریس بارزانی وتی وای پێباشترە نەفەرەکانی بەکارهێنەری ئەو تانکانە کورد بن و داوای لە کاربەدەستە ئیسرائیلییەکان کرد کورد فێر بکەن چۆن ئەو تانکانە بەکار بهێنێت. ئیسرائیلییەکانیش بە خۆشحاڵییەوە ئەو داواکارییەیان قەبووڵ کرد.

ئیدریس بارزانی ڕۆژی ٦ی ئادار لەگەڵ ژەنەڕاڵ نیعمەتوڵا نەسیری، سەرۆکی SAVAK کۆبۆوە. نەسیری وتی ئێران دەیەوێت زیاتر یارمەتیی مەلا مستەفا بارزانی بدات و ئاماژەی بەوە کرد کە ئێران نیگەرانی وتووێژەکانی بارزانی لەگەڵ ڕژێمی عێراقە. نەسیری هەروەها وتی ئێران بەتەواوی پشتگیری لە پلانەکەی ئیسرائیل بۆ دەستپێکردنەوەی شەڕ لە باکووری عێراق دەکات و جەختی لەسەر ئەوە کردەوە کە دەبێت ئیدریس بارزانی بەدیقەت پێشنیارەکانی ئیسرائیل بنووسێت. ئیدریس بارزانی ڕۆژی ٧ی ئادار دیسان لەگەڵ نەسیری کۆبۆوە، بۆئەوەی زیاتر پێشنیارەکانی ئیسرائیل تاوتوێ بکەن.

مانگی ڕابردوو دەوڵەتی ئیسرائیل و ئێران بایی یەک ملیۆن و دوو سەد هەزار دیناری عێراق (سێ ملیۆن و سێ سەد و شەست هەزار دۆلاری ئەمریکا) یارمەتیی بارزانییان داوە.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقا- ڕۆژهەڵاتی نزیک

٤ی ئاداری ١٩٧٠

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران، سکرتارییەتی گشتی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، لەندەن، ڕۆما، بۆن، ئورشەلیم، مادرید، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، ئورشەلیم، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب، کوێت

بابەت: ئامانجی سۆڤیەت لە چارەسەرکردنی کێشەی کورد

لە تیلیگرامی ١٧ی شوباتدا وەزارەتی دەرەوەم لەو کەندوکۆسپانە ئاگادار کردەوە کە هاتووەتە سەر ڕێگای وتووێژەکانی دەسەڵاتی ناوەندی و مەلا [مستەفا] بارزانی کە چەند مانگێکە دەستیپێکردووە.

کورد پێیوایە پێگەی بەهێزە، بۆیە تا ئێستا پێداگری کردووە لەسەر ئەوەی هەرێمێکی ئۆتۆنۆمی پێکبێت و ناوچەی کەرکووک بکەوێتە ناو ئەم هەرێمە و ڕێککەوتنەکە بە شێوەی جیددی گەرەنتی بکرێت.

دەسەڵاتدارانی عێراقیش کە دەزگا باڵاکانی بەعسیش پشتگیریان دەکەن، دژی ئەوەن هەرێمێکی جوگرافیایی پێکبێت کە مافە نەتەوەییەکانی کورد تێدا دەستبەر بکرێت، بەتایبەت نایانەوێت کێڵگەکانی نەوت بکەوێتە ناو ئەم هەرێمە. بڕیاری دەسەڵاتدارانی عێراق بۆ دانپێدانان بە مافەکانە نەتەوەییەکانی تورکمانەکان کە زۆربەیان لە شاری کەرکووک دەژین، لەوانەیە وەک هەوڵێک دژ بە داواکارییەکانی بارزانی لێکبدرێتەوە. ڕۆژنامەکانی حزبی بەعس داوا لە کورد دەکەن خۆیان تێکەڵی

(جیاخـوازەکان)[١] نەکـەن و ڕێککەوتنەکـە قەبـوڵ بکـەن کـە بـە شـێوەی یاسایی و ئیـداری دان بـە مافەکانـی کـورددا دەنێـت، نـە تەنیـا لـە باکـوور، تەنانـەت لـەو ناوچانـەش کـە زۆربـەی دانیشـتووەکانی کـورد نیـن و لـە سەراسـەری وڵاتـی عێـراق.

لـەم بنبەسـتەدا، حزبـی بەعـس لـە زمانـی مورتـەزا ئەلحەدیسـی[٢]، ئەندامـی ئەنجوومەنـی سـەرکردایەتی ناوچەیـی بەعـس، دیسـان ئەمدوایيـە جەختـی کـردەوە کـە دەیەوێـت کێشـەی کـورد بـە شـێوەی ئاشـتیخوازانە چارەسـەر بـکات و ئامـاژەی بـەوە کـرد کـە وتووێـژەکان خەریکـە دەگات بـە ئەنجـام. نازانیـن هەڵوێسـتی بارزانـی چییـە، بـەڵام بەهەرحـاڵ هـەر دوولا بەتـەواوی ڕێزیـان لـە ئاگربەسـت گرتـووە و پێشـێلیان نەکـردووە، هەرچەنـدە کۆمەڵێـک پێشـهاتی بچـووک ڕوویـداوە کـە هـەر دوولا بـە خێرایـی چارەسـەریان کـردووە.

هیـچ گومـان لـەوەدا نییـە کـە سـۆڤیەت ڕۆڵـی سـەرەکی بینیـوە لـە دەسـتپێکردنەوە و بەردەوامبوونـی وتووێـژەکان، سـەرەڕای بێمەیلـی هـەر دوولا و بێمتمانەیـی نێـوان ڕابەرانی بەعـس و پارتـی دیموکراتـی کوردسـتانی بارزانـی.

بـە گوێـرەی دەنگـۆکان کـە نازانیـن چەنـدە ڕاسـتن، دیپلۆماتێکـی بـاڵای باڵوێزخانـەی سـۆڤیەت لـە بەغـدا زۆر لـە نزیکـەوە ئـاگاداری وتووێـژەکان بـووە و حزبـی کۆمۆنیسـتی سـۆڤیەت دەیەوێـت گەرەنتـی بـکات. نازانیـن ئامانجـی درێژخایەنـی سـۆڤیەت چییـە. هەندێـک پێیانوایـە ئامانجـی ئەوەیـە مافـە نەتەوەییـە بنەڕەتییەکانـی کـوردی عێـراق دابیـن بـکات و ناسـیونالیزمی کـورد لـە ئێـران و تورکیـا هـان بـدات بۆئـەوەی ئـەم دوو وڵاتـە کـە ئەندامـی پەیمانـی (سـنتۆ)ن ناسـەقامگیر بـکات. ئامانجـی کورتخایەنـی سـۆڤیەت ئەوەیـە جارێکـی دیکـە یـاری بـە کارتـی کـورد بـکات لەپێنـاو بەرژەوەندییەکانـی لـە عێـراق و لەڕێـگای گوشارخسـتنە سـەر دەسـەڵاتدارانی ئێسـتای عێـراق، خـۆی زیاتـر تێکەڵـی کاروبـاری عێـراق بـکات و عێـراق لـە سـۆڤیەت نزیکـتر بێتـەوە.

---

(١) مەبەستی ئێران و ئیسرائیل و هێزە دەرەکییەکانە. وەرگێڕ

(2) Murtadha AL HADITHI

پەیامی سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان بۆ سەرۆک کۆماری عێراق بەبۆنەی بەیانی ١١ی ئادار

بەڕێز سەرۆک کۆمار ئەحمەد حەسەن ئەلبەکر،

ئەندامانی بەڕێزی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش،

لە ناخی دڵەوە لەلایەن خۆم و پارتی دیموکراتی کوردستان و سەرجەم گەلی کوردەوە پیرۆزبایی لە ئێوە و گەلی عێراق دەکەم بە بۆنەی بەیانە مێژوویەکەتان کە ئێمەش تێیدا بەشدار بووین. بەیانەکە کێشەی کورد بەشێوەی دیموکراتیک و ئاشتیخوازانە چارەسەردەکات، دان بە مافە نەتەوەییە ڕەواکانی گەلەکەماندا دەنێت، لەوانە (ئۆتۆنۆمی) لە چوارچێوەی عێراقدا. ڕۆڵە هەرە فیداکارەکانی ئەم وڵاتە ئەوپەڕی هەوڵی خۆیان دا و تەسلیم نەبوون هەتا گەیشتین بەم بۆنە مێژووییە.

ئێمە لەلایەن خۆمانەوە هەمیشە دەرگامان ئاوەلا بووە بۆئەوەی کێشەکە بە شێوەی ئاشتیخوازانە چارەسەر بکرێت، بەڵام لاوازی ڕژێمەکانی پێشوو و دووربوونیان لە گەل و ئاواتەکانی گەل نەیهێشت لە کێشەی کورد تێبگەن و ڕێگاچارەیەکی گونجاو بۆ ئەم کێشە دڵتەزێنە بدۆزنەوە کە پەیوەندی بە سەرجەم خەڵکی عێراقەوە هەیە. ئێمە و پارتی دیموکراتی کوردستان و سەرجەم براکانمان هەمیشە پێشوازیمان لە دەستپێشخەرییە ئەرێنی و جیدییەکانی حزبی بەعسی سۆسیالیستی عەرەب کردووە. لە کاتێکدا کێشەکە بە بنبەست گەیشتبوو، کۆمەڵێک هەنگاوی کاریگەر هەڵگیرا کە لە ئەنجامدا کێشەکە بەشێوەی ئاشتیخوازانە چارەسەر کرا، یەکێتی وڵات بەهێزتر بوو و پیلانی ئیمپریالیزم و پاشکەوتووەکان و داردەستەکانیان پوچەڵ بووەوە.

لەم بۆنە مێژوویە کەڵک وەردەگرم بۆئەوەی دڵنیاتان بکەمەوە کە گەلی کورد پشتیوانی لە خەباتی ڕەوای نەتەوەی عەرەب دژی دوژمنەکانی دەکات، بەتایبەت لەم قۆناخە یەکلاییکەرەوەیەدا کە هەمووو هێز و توانای خۆی تەیار کردووە بۆ گەیشتن بە ئامانجە ڕەواکانی.

تا ئەو شوێنەی پەیوەندی بە ئێمەوە هەیە، ڕایدەگەیەنین پارتی دیموکراتی

کوردستان و گەلی کورد ڕازین بە مەرجەکانی بەیانەکە و بە شێوەی فەرمی ڕایدەگەیەنین کە لەگەڵ حزبی بەعسی سۆسیالیستی عەرەب و دەسەڵاتی ناوەندی کار دەکەین بۆ جێبەجێکردنی سەرجەم مەرجەکانی بەیانەکە.

بەیانەکە ئاشتییەکی درێژخایەن مسۆگەر دەکات و ماف و بەرژەوەندییەکانی گەلی عێراق، بە سەرجەم پێکهاتەکانییەوە بە عەرەب، کورد، تورکمان و کەمینەکانی دیکەوە، دابین دەکات.

هەروەها بە ئەرکی خۆمانی دەزانین بە ڕۆحی برایەتی، وەفاداری و متمانەکردن بە یەکدی کار بکەین بۆ لەبیرکردنی بیرەوەرییە تاڵەکانی ڕابردوو و سڕینەوەی ئاسەوارەکانی.

داوا لە هێز و لایەنە وڵاتپارێزەکان و ڕۆڵە هەرە فیداکارەکانی وڵاتەکەمان، عێراق دەکەم دەستبخەنە ناو دەستی ئێمە و دوڵەتی شۆڕشگێڕی عێراق لە پێناو باشی و پێشکەوتنی عێراق و خۆشبەختی گەلەکەی.

لە خوای تەبارەک و تەعالا دەپاڕێمەوە یارمەتیمان بدات لەم کارەدا سەربکەوین بۆ خزمەتکردن بە وڵاتە عەزیزەکەمان.

مستەفا بارزانی

پەیامی پیرۆزبایی حزبی شیوعی عێراق بە بۆنەی بەیانی ١١ی ئادار

بەڕێز ئەحمەد حەسەن ئەلبەکر، سەرۆک کۆماری عێراق

بە ناوی کۆمیتەی ناوەندیی حزبی شیوعی عێراق و سەرجەم خەڵکی عێراق زۆر بە گەرمی و لە ناخی دڵەوە پیرۆزباییتان لێدەکەین بە بۆنەی بەیانە زۆر گرنگەکەتان لە ئێوارەی ١١ی ئادار کە تێیدا بە گەلی عێراق، بیروڕای گشتی عەرەب و کۆمەڵگای نێونەتەوەییتان ڕاگەیاند کە لەگەڵ مستەفا بارزانی، سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان ڕێککەوتوون بۆ چارەسەرکردنی دیموکراتییانە و ئاشتیخوازانەی کێشەی کورد و دانتان ناوە بە مافە ڕەواکانی کورددا لە چوارچێوەی ئۆتۆنۆمی ناوخۆی کۆماری عێراقدا.

حزبی شیوعی عێراق لەم ساڵانەی دواییدا هەموو هەوڵی خۆی داوە کێشەی کورد بەشێوەیەکی دیموکراتیک و ئاشتیخوازانە چارەسەر بکرێت، ئێستاش هەموو هەوڵی خۆی دەخاتە گەڕ بۆئەوەی سەرجەم مەرجەکانی ڕێککەوتنەکە بە هاوکاری لەگەڵ حزبی سۆسیالیستی عەرەب و پارتی دیموکراتی کوردستان و سەرجەم هێز و لایەنە نیشتمانی و پێشکەوتنخوازەکان جێبەجێ بکرێت.

ئەم ڕێککەوتنە هەنگاوێکی شۆڕشگێڕانەی گرنگە، یەکێتیی بەرەی نیشتمانی پتەوتر دەکات، هێز و لایەنە پێشکەوتنخوازەکان لە دەوری یەک کۆدەکاتەوە و یارمەتیمان دەدات بە تەواوی بە سەر ئیمپریالیزم، فیوداڵیزم و پاشڤەڕۆکاندا سەربکەوین و عێراقێکی دیموکرات و پێشکەوتنخواز دابمەزرێنین و بە سەرجەم هێز و توانامانەوە بەشداربین لە خەباتی ڕەوای نەتەوەی عەرەب دژی ئیمپریالیزم و زایۆنیزمدا.

بەغدا

١١ی ئاداری ١٩٧٠

لەلایەن کۆمیتەی ناوەندی حزبی شیوعی عێراق

سکرتێری گشتی

عەزیز موحەمەد

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

۱۲ی ئاداری ۱۹۷۰

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، ڕەبات، کوێت

بابەت: مەرجەکانی ڕێککەوتننامەی ۱۱ی ئادار لە زمانی سەرۆک کۆماری عێراقەوە

ژەنەڕاڵ حەسەن بەکر، سەرۆک کۆماری عێراق ئێوارەی ۱۱ی ئادار لە تەلەڤزیۆندا لێدوانێکی دورودرێژی دا، باسی چارەسەرکردنی کێشەی کورد لەلایەن ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی کرد.

بەکر سەرەتا ئاماژەی بە بیرۆکەی حزبی بەعس و ئەو هەنگاوانە کرد کە لە سەرەتای گەیشتن بە دەسەڵات لە ۱۷ی تەمووزی ۱۹٦۸ هەڵیگرتووە بۆ دابینکردنی مافەکانی کورد، وتی دەسەڵاتی ناوەندی و پارتی دیموکراتی کوردستان بە سەرۆکایەتی مستەفا بارزانی لە سەر ئەم خاڵانە ڕێککەوتوون:

١- زمانی کوردی وەک زمانی فەرمیی دووەم بەفەرمی دەناسرێت لەو ناوچانەی زۆربەی دانیشتوانیان کوردن.

٢- کورد بە گوێرەی ڕێژەی دانیشتوانیان لە پۆستە حکومییەکاندا بەشدار دەبن.

٣- هەنگاوی پێویست هەڵدەگیرێت بۆ پێشخستنی پەروەردەی ناوچە کوردنشینەکان.

٤- ئیدارەی ناوچە زۆرتر کوردنشینەکان بەدەستی خودی کوردەوە دەبێت.

٥- کورد دەتوانێت ڕێکخراو و کوڕ و کۆمەڵەی جۆراوجۆر دامەزرێنێت.

٦- لێبوردنی گشتیی بێ مەرج دەردەکرێت بۆ ئەوانەی لە ڕووداوەکانی باکوور تێوەگلاون و کارمەندە کوردەکان دەگەڕێنەوە سەر کارەکانیان.

٧- ڕێکخراوێکی تایبەت بۆ پەسەندکردنی بودجە بۆ ئاوەدانکردنەوەی ناوچە

کوردنشینەکان دادەمەزرێت و مووچە بۆ بنەماڵەی قوربانیانی شەر دەبڕدرێتەوە.

٨- عەرەب و کوردی هاوردەی ناوچەی باکوور دەگەڕێنەوە بۆ گوندەکانی زێدی خۆیان.

٩- چاکسازی زەویوزار لە ناوچەی باکوور جێبەجێ دەکرێت.

١٠- پێداچوونەوە بە یاسای بنەڕەتی کاتیی عێراق دەکرێت و تێیدا دەنووسرێت لە عێراق دوو نەتەوەی سەرەکی هەیە: عەرەب و کورد.

١١- سەربازگەکان و چەکوچۆڵی قورس کە ئێستا لە دەستی کورددایە ڕادەستی حکومەت دەکرێت.

١٢- یەکێ لە جێگرەکانی سەرۆک کۆمار کورد دەبێت.

١٣- یاسای ئیدارەی پارێزگاکان بە گوێرەی ئەم ڕێککەوتنە پەسەند دەکرێت.

١٤- کۆمیتەیەکی باڵا دروستدەکرێت بۆ چاودێریکردنی جێبەجێبوونی ڕێککەوتننامەکە و هەنگاوی پێویست هەڵدەگیرێت بۆ یەکخستنەوەی ناوچە کوردنشینەکان و پێکهێنانی ئیدارەیەک بۆئەوەی کورد ببێت بە خاوەن سەرجەم مافە نیشتمانییەکانی و گەرەنتی ئۆتۆنۆمیەکەی بکرێت. ئەم ئۆتۆنۆمیە لە چوارچێوەی کۆماری عێراقدا دەبێت و سامانە سروشتییەکانی لەژێر چاودێری حکومەتدا بەرهەم دەهێندرێت.

١٥- کورد بە گوێرەی ڕێژەی دانیشتوانیان لە ئەنجوومەنی یاساداناندا بەشدار دەبن.

یەکسەر پاش ئەم ڕاگەیاندننامەیە، نوێنەرێکی پارتی دیموکراتی کوردستان پەیامێکی مەلا مستەفا بارزانی بڵاوکردەوە کە تێیدا بارزانی مەرجەکانی ڕێککەوتننامەکەی پەسەند کردووە و سوپاسی هەوڵەکانی حزبی بەعسی کردووە بۆ چارەسەرکردنی ئاشتیخوازانەی کێشەی کورد و دانان بە مافە ڕەواکانی کورددا، لەوانە مافی ئۆتۆنۆمی.

لۆپینۆ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٢ی ئاداری ١٩٧٠

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، تریپوڵی، خەرتوم، عەمان، جەددە، ڕەبات، کوێت

ئاماژە بە: تیلیگرامی ژمارە ٢١٧ی پێشووم

بابەت: یەکەم کاردانەوەکان لەهەمبەر ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار

لە قۆناخی یەکەمی جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامەی نێوان دەسەڵاتی ناوەندی و مەلا [مستەفا] بارزانی، سەرۆکی بزووتنەوەی کورد و سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان، ئەم خاڵانەی خوارەوەمان بەدی کردووە:

١- ڕێککەوتننامەکە بۆ کورد خاڵی سەرکەوتنە، چونکە دەوڵەتی بەعس زۆر زیاتر لە ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٩ی دەوڵەتی دکتۆر بەزاز، مافی بە کورد داوە. لایەنە سەربازییەکانی ڕێککەوتنەکە هێشتا بەتەواوی دیار نین، بەڵام وادیارە کورد چەکەکانیان ڕادەست ناکەنەوە و شوێنی خۆیان چۆڵ ناکەن.

٢- دەسەڵاتی ناوەندی دەیویست بە هەر نرخێک بێت قۆناخی یەکەمی وتووێژەکان تەواو بێت و بەردێک بخاتە سەر بەردێک، بۆیە دانی بە مافی ئۆتۆنۆمی کورد و دامەزراندنی هەرێمێکی جوگرافیایی کوردیدا نا. لە ڕێککەوتننامەکەدا ئاماژە بەوە کراوە کە مافی بەکارهێنانی سەرچاوە سروشتیەکان پارێزراوە بۆ دەسەڵاتی ناوەندی، کەوابوو ناوچەی کەرکووک خراوەتە ناو هەرێمی ئۆتۆنۆمی. هەروەها بە گوێرەی ڕێککەوتننامەکە دەبێ دەوڵەتی بەعس یاسای بنەڕەتی هەموار بکات و یاسای ئیدارەی هەرێم پەسەند بکات.

٣- هەر دوولا باش دەزانن لەوانەیە جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامەکە کێشەی تێبکەوێت

و وەک ڕێککەوتننامەی ١٩٦٦ بە مردوویی لەدایک بێت.

٤- کاردانەوەی ناوخۆ لەبەرامبەر ڕێککەوتننامەکە دیار نییە، بەڵام وەزیری بەرگری و حزبی شیوعی عێراق پەیامی پیرۆزباییان بۆ سەرۆک کۆمار ناردووە.

٥- لە دەرەوە، دەوڵەتی تورکیا و ئێران پێشوازییان لەو مافانە نەکردووە کە دەوڵەتی عێراق داویەتی بە کورد و وادیارە دەوڵەتی سوریاش پێشوازی لێناکات. تەنیا یەکێتی سۆڤیەت، لە ڕێککەوتنەکە ڕازی و خۆشحاڵە.

٦- فواد عارف، ژەنەڕاڵی کوردی خانەنشین کە لە ١٩٥٩ وەزیر و لە ١٠ی ئایار تا ١٠ی تەمووزی ١٩٦٧ جێگری سەرۆک وەزیران بووە، لە وتووێژەکانی بارزانی و دەسەڵاتی ناوەندی ڕۆڵی گرنگی بینیوە، بەمزوانە دەکرێت بە جێگری سەرۆک کۆماری عێراق[1].

(١) فواد عارف نەبوو بە جێگری سەرۆک کۆمار. بەربژێری کورد بۆ ئەو پۆستە حەبیب محەمەد کەریم بوو، بەڵام سەدام قەبوڵی نەکرد بە بیانووی ئەوەی فەیلییە و بەڕەگەز ئیرانییە. هیچ کوردێک نەبوو بە جێگری سەرۆک کۆمار. وەرگێڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تاران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٢ی ئاداری ١٩٧٠

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا، ئەنقەرە، دیمەشق

بابەت: نیگەرانیی کاربەدەستانی ئێران لە ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار

ڕۆژنامەکانی ئێران سەرلەبەیانی ئەمڕۆ بە سەردێڕی گەورە کۆمەڵێک وتاریان بڵاو کردەوە کە تێیدا نووسرابوو دەوڵەتی عێراق و بزووتنەوەی ئۆتۆنۆمیخوازی کورد ڕێککەوتننامەیەکیان واژوو کردووە. ڕۆژنامە گەورەکانی ئێران لە ژێر ناوی (سەرکەوتنی کوردە ئارییەکان) و (سەرکەوتنی براکانمان) پیرۆزبایی ڕێککەوتننامەکەیان کرد و وتیان (ئیرادە و قوربانیدانی [کورد] (ڕژێمی بەعسی بەچۆکداهێنا.

بەپێچەوانەی ئەم خۆشیدەربڕینە ئاشکرایەی ڕۆژنامەکان، هەندێ لە دامودەزگاکانی نزیک لە دەوڵەت بەدگومانن سەبارەت بە نیازپاکیی دەوڵەتی عێراق و داوایان لە هەڤاڵانی بارزانی کردووە وریا بن.

هێز و لایەنەکانی سەر بە دەسەڵات لە ئێران لەم بە وتەی ڕۆژنامەکان) خۆشییەی خەڵکی ئێران) بەشدار نین چونکە ئەگەر کێشەی کورد چارەسەر بێت دەوڵەتی شاهەنشاهی ئێران یەکێ لە ئامرازە هەرە کاریگەرەکانی گوشارخستن لە سەر عێراقی دراوسێی لە کیس دەچێت. هەروەها بە وتەی ڕۆژنامەکان ئەم (سەرکەوتنەی برا عێراقییەکان) لەوانەیە کەمینەی کوردی ئێران پاڵپێوەبنێت داوای ئۆتۆنۆمی بکەن.

شارڵ غۆز

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێـزی ئەمریـکا لـە تـاران لـە پەیامێـکدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوەی ئەمریـکا لـە ١٩ی ئـاداری ١٩٧٠ ڕایگەیانـدووە:

"ڕۆژی ١٨ی ئـادار سـەردانی شـام کـرد. شـا هـەر لـە سـەرەتای قسـەکانیدا نیگەرانـی خـۆی سـەبارەت بـە ڕێککەوتننامەکـەی ١١ی ئـاداری نێـوان کـورد و دەوڵەتـی عێـراق دەربـڕی و وتـی ئـەو ڕێککەوتننامەیـە پێگـەی عێـراق بەهێزتـر دەکات و توانایـی عێـراق زیاتـر دەکات، بۆئـەوەی خراپـەکاری لـە کەنـداو بـکات. هەروەهـا شـا ئاماژەی بـەوە کـرد کـە ئـەو ڕێککەوتننامەیـە لـە ئەنجامـی گوشـاری سـۆڤیەت لەسـەر دەوڵەتـی عێـراق و هەوڵەکانـی شـیوعییەکانی عێـراق واژوو کـراوە. شـا جەختـی لەسـەر ئـەوە کـردەوە کـە شـیوعییەکان هـەم لـە لیژنـەی کـورد و هـەم لـە لیژنـەی دەوڵەتـی عێراقـدا بـۆ گفتوگۆکانـی ڕێککەوتننامەکـە بەشـداریان کـردووە. شـا لـە کۆتایـی قسـەکانیدا وتـی هیـوادارم ڕێککەوتننامەکـە هەڵبووەشـێتەوە."

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٣ی ئاداری ١٩٧٠

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، جەزایير، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، تریپوڵی، خەرتوم، عەمان، جەددە، ڕەبات، کوێت

ئاماژە بە: تیلیگرامی ژمارە ٢١٨-٢٢ی [دوێنێم]

بابەت: لێدوانی سەرۆک کۆمار و کوڕەکانی بارزانی دەربارەی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار

١- لە ١٢ی ئادار کۆمەڵێک ڕێپێوانی خۆشی بۆ پیرۆزباییکردن لە (برایەتی عەرەب و کورد) [لە بەغدا] بەڕێوەچوو کە دەنگدانەوەیەکی زۆری بەدواوە نەبوو، تەنیا هەندێ ئاژانسی هەواڵ باسیان کرد. سەرۆک کۆماری عێراق کە دوو کوڕەکەی مەلا [مستەفا] بارزانی لە تەنیشتیەوە بوون، بە ئامادەبوونی خەڵکێکی زۆر لە مەیدانی تەحریر (ئازادی) لێدوانی دا، وتی عێراق دەیەوێت درێژە بە ڕەوتە شۆڕشگێڕانەکەی بدات و بە پشتیوانی گەلی کورد خەبات بکات بۆ خاکە عەرەبە داگیرکراوەکان[١].

٢- هەندێ لە ئەندامانی لێژنەی کورد کە ئێستا لەبەغدان، لە ئێزگەی ڕادیۆی[بەغدا] قسەیان کرد. لە لێدوانەکانیاندا دوو خاڵمان بەدی کرد کە شایانی ئەوەیە ئاماژەی پێبکەین:

- ڕێککەوتنەکە لەنێوان حزبی بەعس و پارتی دیموکراتی کوردستان کراوە.
- یەکێ لە کوڕەکانی بارزانی وتی هەرکاتێک بارودۆخی باکوور ئاسایی بووەوە، چەکەکانیان ڕادەستی حکومەت دەکەن.

٣- بۆ نیشاندانی گرنگی ڕێککەوتنەکە، دەوڵەت بڕیاریداوە ١٢، ١٣ و ١٤ی ئادار بکرێت بە پشوو.

لۆپینۆ

(١) مەبەستی فەلەستینە. دۆکتۆر مەحمود عوسمان لە تەنیشت حەسەن بەکر وتیووی : من بە ناوی پارتی دیموکراتی کوردستان و سەرۆکەکەی لێرە ڕادەگەیەنم ئەو چەکانە تا دوێنێ ڕوومان لە یەکدی دەکرد لەمەوبەدوا ڕووی لە دژمنە هاوبەشەکانمانی دەکەین. وەرگێڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تەلئەبیب بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٣ی ئاداری ١٩٧٠

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، بەغدا، نیۆیۆرک، مۆسکۆ، تاران

بابەت: نیگەرانیی ئیسرائیل لە ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار

ڕێککەوتننامەی نێوان دەوڵەتی عێراق و دەسەڵاتدارانی کورد جارێ بە جۆرێک بووە بە کێشە بۆ ئیسرائیل (وەک هەندێ وڵاتی دیکە)، وایکردووە هەڵوێستی لە بەرامبەر ڕێککەوتنەکە هەبێت: ڕۆژنامەکان ڕاگەیاندننامەکانی کورد و عێراق بە قازانجی مەسەلەی فەلەستین لەیەکدەدەنەوە و پێیانوایە لە ئەنجامدا سەرۆک حەسەن ئەلبەکر سوپای عێراق بە شێوەیەکی کاریگەر دژی ئیسرائیل دەخاتەگەڕ.

ئەگەر ئیسرائیل ڕێککەوتننامەکە بە شتێکی هەمیشەیی بزانێت، زۆر زیاتر نیگەران دەبێت، بەڵام وادیارە بە شتێکی هەمیشەیی نازانێت. دەوڵەتی عێراق چەندجار پوانی بە نەیارەکانی داوە بۆئەوەی توشی شەڕ نەبێت. بارزانی هەنگاوی بەرەو دوا هەڵنەگرتووە: هێڵی بەرگری خۆی بەهێزتر دەکات و کوردە چەکدارەکانی دوژمنی هەڵدەوشێنرێنەوە[1]. چاودێرانی ئیسرائیل بەو ئەنجامە گەیشتوون کە دەوڵەتی عێراق بێگومان بەشی هەرە گەورەی هێزی ئاسمانی و زەمینی خۆی لە باکوور دەهێڵێتەوە، تا کاتێک بارودۆخەکە بەتەواوی ئاسایی دەبێتەوە.

کەوابوو کێشەی کورد چارەسەر نەکراوە، تەنیا حکومەتی ئێستا لەچاو حکومەتەکانی پێشوو کۆمەڵێک مافی سەرنجڕاکێشتری بە کورد داوە، یانی ئەمڕۆ وڵاتێکی عەرەب دانی بە مافەکانی کەمینەیەکی ئەتنیکیدا ناوە. کورد دەبێ بە هەموو هێز و توانایەوە ئۆتۆنۆمیەکەی بپارێزێت و لەوانەیە لە داهاتوودا بەرەو سەربەخۆیی [کوردستان] بچێت.

(١) مەبەستی هێزەکانی باڵی جەلالی و جاشەکانە. وەرگێڕ

هەروەها پێمانوایە ڕێککەوتنەکە شتی دیکەی بەدواوە دێت، بەتایبەت سوریا کە ٥٠٠ هەزار کوردی هەیە ناچار دەبێت دان بە مافەکانی کوردا بنێت. وڵاتانی عەرەب ئیدی ناتوانن لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست خاترجەم بن و داواکارییەکانی کەمینە ئەتنیکییەکان ناچاریان دەکات تۆزێ لە گوشارەکانیان لەسەر ئیسرائیل کەم بکەنەوە.

بەمزوانە دیسان باسی ئەم مەسەلەیە دەکەمەوە.

فغانسیز ئوغ(١)

(1) Francis HURE

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێـزی ئەمریـکا لـە ئیسرائیـل لـە پەیامێـکدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوەی ئەمریـکا لـە ١٤ی نیسـانی ١٩٧٠ ڕایگەیاندووە:

"وەزیـری دەرەوەی ئەمریـکا ڕۆژی ١٠ی نیسـان لەگـەڵ دیرگیـن ڕافائیـل، وەزیـری دەرەوەی ئیسـرائیل گفتوگـۆی کـرد". وەزیـری درەوەی ئیسـرائیل بـە وەزیـری دەرەوەی ئەمریـکای وتـووە: "لـە ڕێککەوتنـی ١١ی ئـاداری کـورد و دەوڵەتـی عێراقدا، سـۆڤیەت ڕۆڵی سـەرەکی بینیـوە. عێـراق بـە هیـچ شـێوەیەک پێـی خـۆش نەبـووە کێشـەی کـورد چارەسـەر بـکات، بـەڵام سـۆڤیەت گوشـاری خسـتووەتە سـەر عێـراق و پێـی وتـووە دەبێـت ناوچـەی کوردسـتان کـە نزیکـە لـە سـنووری سـۆڤیەت ئـارام بێـت. ئـەو کاربەدەسـتانەی عێـراق کـە لەگـەڵ کـورد وتووێژیـان کـردووە داوایـان لـە سـەرکردایەتی کـورد کـردووە مەرجەکانـی خۆیـان بـۆ ڕێککەوتـن لەگـەڵ حکومەتـی ناوەندیـی بـاس بکـەن، بـێ ئـەوەی زۆر لەسـەری بچـن ڕێککەوتنەکەیـان واژوو کـردووە". ڕافائیـل وتوویەتـی بەگوێـرەی ئـەو زانیارییانـەی دەسـت ئیسـرائیل کەوتـووە کـە بەتەواویـش جێگـەی متمانـەن، سـۆڤیەت دەیەوێـت لـە ڕووی سـەربازییەوە زیاتـر یارمەتـی عێـراق بـدات و لـە بـواری نەوتـدا زیاتـر هـاوکاری عێـراق بـکات، لەوانەشـە بەڵێنـی ئـەوەی بـە عێـراق دابێـت کـە پشـتیوانی لەڕۆڵـی زیاتـری عێـراق لـە کاروبـاری کەنـداوی فـارس بـکات. ڕافائیـل لـە درێـژەی قسـەکانیدا وتوویەتـی سـۆڤیەت هـەر لـە کۆنـەوە ویسـتوویەتی دزە بکاتە نـاو کەنداوی فـارس، چونکـە دەروازەی باشـووری ئاسـیا و دەریـای سـوورە، هەروەهـا دەروازەی ڕۆژئـاوای ئەفریقایـە. ڕافائیـل هەروەهـا وتوویەتـی ئـەم گوشـارەی سـۆڤیەت لەسـەر عێـراق بـۆ ڕێککەوتـن لەگـەڵ کـورد قۆناغـی یەکەمـی بەرنامەیەکـی نوێـی سـۆڤیەتە بۆئـەوەی بەسـەر کەنـداوی فارسـدا زاڵ بێـت.

تێبینـی: هەرچەنـدە ئیسـرائیلییەکان زانیاریـی باشـیان لەبـارەی کـورد هەیـە، بـەڵام پێمانوایـە ئـەم قسـانەی ڕافائیـل لەبـارەی ڕۆڵـی سـۆڤیەت لـە ڕێککەوتنـی عێـراق و کـورد زیادەڕۆیـی تێدایـە.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە مۆسکۆ بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٨ی ئاداری ١٩٧٠

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، بەغدا

بابەت: کاردانەوەی سۆڤیەت لەهەمبەر ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار

ڕۆژنامەکانی سۆڤیەت لە ١٨ی ئادار بڵاویان کردەوە کە پۆدگۆڕنی[١] و کاسیگین[٢] پەیامی پیرۆزباییان ناردووە بۆ ژەنەڕاڵ بەکر، سەرۆک کۆماری عێراق بە بۆنەی ڕێککەوتن بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد کە کۆتایی بە شەڕێکی براکوژی دوورودرێژ هێناوە.

دەسەڵاتدارانی سۆڤیەت لە پەیامەکەیاندا ئاماژەیان بەوە کردووە: "ئێمە پێمانوایە جێبەجێکردنی ئەم ڕێککەوتنە گرنگە دەبێتە هۆی پتەوبوونی یەکێتیی نیشتمانی عێراق و دۆستایەتی دوو گەلی برا یانی کورد و عەرەب و پێشکەوتنی عێراق لە ڕووی کۆمەڵایەتی و ئابورییەوە لە پێناو بەرژەوەندی سەرجەم گەلی عێراق و بەرزتربوونەوەی ئاستی ژیان و خۆبەشختی خەڵکی عێراق."

پۆدگۆڕنی و کاسیگین لە کۆتایی پەیامەکەیاندا وتوویانە: "ئەم ڕێککەوتنە هەنگاوێکی گرنگە بۆ پتەوکردنی یەکێتی وڵاتانی عەرەب لە خەباتەکەیاندا دژی هێزە ئیمپریالیستەکان و بەرەنگاربوونەوەی دەستدرێژیی ئیسرائیل."

ڕۆژنامەی پراڤدا لە ١٤ی ئادار بۆچوونێکی دەربارەی ڕێککەوتنەکە بڵاوکردەوە، ئاماژەی بەوە کرد ئیمپیریالیزتەکان هەوڵ دەدەن کێشە و ئاژاوە لە وڵاتی عێراق دروست بکەن و داوای لە کورد و حکومەتی عێراق کرد بەوپەڕی دانبەخۆداگرتن و لەیەکتێگەیشتن و پێکەوەسازان مامەڵە بکەن.

ڕۆژێ سیدو

---

(1) PODGORNY

نیکولای پادگۆڕنی ئەوکاتە سەرۆکی ئەنجومەنی باڵای سۆڤیەت بووە. وەرگێڕ

(2) KOSSYGUINE

ئالیکسی نیکولاویچ کاسیگین ئەوکاتە سەرۆک وەزیرانی سۆڤیەت بووە. وەرگێڕ

پەراوێزی وەرگێڕ:

وەزارەتـی دەرەوەی ئەمریـکا لـە ١٤ی ئـاداری ١٩٧٠ پەیامێکـی بـۆ باڵوێزخانـەی ئەمریـکا لـە تـاران نـاردووە، ئامـاژەی بـەوە کـردووە:

”ئێمـە لەگـەڵ ئـەوەدا هاوڕایـن کـە سـۆڤیەت پشـتیوانی لـە ڕێککەوتنـی کـورد و دەوڵەتـی عێراقـی کـردووە، بـەڵام لـە ڕاسـتیدا بەتـەواوی ڕوون نییـە سـۆڤیەت چەنـدە کاریگـەری لەسـەر پێکهاتنـی ئـەو ڕێککەوتننامەیـە هەبـووە. هەڵوێسـتی سـۆڤیەت سـەبارەت بـە کـورد هـەوراز و نشـێوی زۆری بەخۆیـەوە بینیـوە و بەگشـتی لەسـەر بنەمـای سیاسـەتەکانی دیکـەی سـۆڤیەت لـە ناوچەکـە بـووە. چـاوەڕوان دەکـرا سـەرمایەگوزاری گرنگـی سـۆڤیەت لەنـاو دەوڵەتـی عێـراق بـە هـۆی ناکۆکییـە ناوخۆییـەکان نەمێنێـت، کەوابـوو سـۆڤیەت وای بـە باشـتر زانیـوە کـورد و دەوڵەتـی عێـراق ڕێکبکـەون. هەرچەنـدە سـۆڤیەت پێیخۆشـە پێگـە و دەسترۆیشـتوویی خـۆی لەنێـو کـورد بەرفراوانـتر بـکات، بـەڵام ئێمـە گومانمـان هەیـە کـە لـە داهاتوویەکـی نزیکـدا ئەمـە تاکـە ئامانجـی سـۆڤیەت بێـت، بەتایبـەت ئـەوە بـە دوور دەزانیـن سـۆڤیەت هـەوڵ بـدات ناوچەیەکـی تایبەتـی کـورد لـەم کاتـەدا دروسـت بـکات. دروسـتکردنی ئـەم ناوچەیـە کۆمەڵێـک پرسـیار لەنێـو عەرەبەکانـی دۆسـتی سـۆڤیەت لەبـارەی مەبەسـت و نیـازی ڕاسـتەقینەی سـۆڤیەت دورسـت دەکات، چونکـە عەرەبـەکان بـە دابڕاندنـی هەرێمێکـی گرنـگ لـە وڵاتێکـی عەرەبـی دەیبینـن. جگەلـەوەش وادیـارە عەرەبـەکان نایانەوێـت لـە ڕێگـەی بەرنامەیـەک کـە لەوانەیـە کاردانـەوەی تونـدی ئێـران و تورکیـای لـێ بکەوێتـەوە، پەیوەندییـە هەسـتیارەکانی خۆیـان لەگـەڵ ئێـران و تورکیـا بخەنـە مەترسـییەوە“.

لە بێغناغد لۆپینۆ، بەرپرسی کاروباری عێراق لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٨ی ئاداری ١٩٧٠

بەغدا

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار(بەڕێز گۆشێ(١))، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران(بەڕێز دۆلا فوغنییەغ(٢))، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ(بەڕێز سوزا(٣))، نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقیای[وەزارەتی دەرەوە]، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری ئابووری، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری زانیاری و ڕۆژنامەوانی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، ڕۆما، بۆن، ئورشەلیم، مادرید، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، ئورشەلیم، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب، کوێت، و[نووسینگەی فەڕەنسا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە] نیۆیۆرک

بابەت: چارەنووسی عێراق پاش ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار

لە تیلیگرامی ژمارە ٧ی ٤ی ئاداردا وەزارەتی دەرەوەم لەو کێشانە ئاگادار کردەوە کە کەوتووەتە ناو وتووێژەکانی نێوان دەسەڵاتی ناوەندی و مەلا [مستەفا] بارزانی کە چەند مانگێکە دەستیپێکردووە. لە ١٠ی ئادار دەنگۆ بڵاوبووەوە کە کێشەکە چارەسەر کراوە و لە ئێوارەی ١١ی ئادار، ژەنەڕاڵ بەکر، سەرۆک کۆماری عێراق لە تەلەڤزیۆندا ڕایگەیاند شەڕ تەواو بووە و ڕێککەوتووین. یەکسەر دوای ئەوە، سەرۆکێکی پارتی دیموکراتی کوردستان پەیامێکی

(1) Ghaucher

(2) De la Fourniére

(3) Souza

بارزانی خوێنەوە کە تێیدا نووسرابوو ڕازییە لەو ڕێوشوێنانەی دەسەڵاتی ناوەندی دایناوە و گەلی کورد لەڕێگای پارتی دیموکراتی کوردستانەوە بە شانازییەوە هاوکاری جێبەجێکردنیان دەکات. سەرلەبەیانییەکەی، ١٢ ئادار کرا بە ڕۆژی (برایەتی کورد و عەرەب) و کۆبوونەوەیەکی جەماوەری لە مەیدانی بەناوبانگی تەحریر بە ئامادەبوونی سەرجەم کاربەدەستانی باڵای ڕژێم بەڕێوەچوو تێیدا سەرۆک کۆمار کە کوڕەکانی بارزانی لە تەنیشتییەوە بوون، لێدوانێکی چڕوپڕی دا و پاشان دکتۆر مەحمود عوسمان، سکرتێری گشتی پارتی دیموکراتی کوردستان[١] قسەی کرد. کۆبوونەوەی هاوشێوەش لە شارە گەورەکان بەتایبەت بەسرە بەڕێوەچوو کە تێیدا ژەنەڕاڵ عەماش لە تەنیشت کوڕەکانی بارزانییەوە دەڕۆیشت و لە هەولێر پێشمەرگەکان (هێزەکانی بارزانی) شادییان گێڕا.

هێز و لایەنەکان تاڕادەیەک بە یەک جۆر، بەڵام بە دوو هەستی جیاواز پێشوازییان لە ڕاگەیاندننامەکە کرد: هەندێکیان خۆشبین نین کە ڕێککەوتنەکە جێبەجێ بکرێت، چونکە پێشتر هەوڵی لەو جۆرە دراوە و سەرنەکەوتووە و دوو لایەن متمانەیان بە یەکدی نییە، بەڵام هەندێ لایەن پێیوانوایە ئەمجارە مەسەلەکە جیاوازە و تەنیا ئاگربەست نییە.

هێشتا زۆر زووە بڵێین ئایا مەرجەکانی ڕاگەیاندننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ (کە وەرگێڕانی خاڵە سەرەکییەکانیتان هاوپێچ بۆ دەنێرین) کە لەمەبەدوا شتێکی مێژووییە، جێبەجێ دەکرێت یان نا. نامانەوێت لە خۆڕا بۆچوونی خۆمان دەرببڕین، دەبێ چاوەڕوانی تێپەربوونی کات بکەین. کۆمیتەیەکی نۆ کەسی بە ناوی (کۆمیتەی ئاشتی) لە ١٧ی ئادار پێکهاتووە بۆ جێبەجێکردنی ئەم ئەرکە قورسە[٢]، سەرۆکەکەی مورتەزا ئەلحەدیسی، ئەندامی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی ناوچەیی (عێراقی) حزبی بەعس و ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشە و لە کۆمەڵێک کەسایەتی عەرەب پێکدێت وەک عەزیز شەریف، وەزیری داد کە بە شیوعی لەقەڵەم دەدرێت و ژەنەڕاڵ سەعدون غێدان، فەرماندەی هێزە چەکدارەکانی بەغدا و کۆمەڵێک کەسایەتی ناسراوی کورد کە دوویان زۆر لە نزیکەوە هاوکاریی مەلا بارزانیان کردووە.

---

(١) دۆکتۆر مەحمود ئەوکاتە ئەندامی مەکتەبی سیاسی پارتی بووە نە سکرتێر. سکرتێر حەبیب محمد کەریم فەیلی بووە، هەرچەندە دەسەڵاتی دۆکتۆر مەحمود لە حەبیب زیاتر بووە. وەرگێڕ

(٢) مەبەستی ئەوەیە کومیتەکە پێکهاتووە بۆ چاودێریکردن بە سەر جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامەکە. وەرگێڕ

هەندێ لە خاڵەکانی ڕێککەوتننامەکە، وەک ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦، ڕوون نەکراونەتەوە. لەوانەیە ڕێککەوتنێکی نهێنی کرابێت بۆ چارەسەرکردنی کێشە سەربازییەکان و دۆزینەوەی ڕێگاچارە بۆ هەندێ کێشەی هەستیار، بەتایبەت مەسەلەی باڵی جەلال تاڵەبانی، ڕکابەری سەرەکیی بارزانی و جاشە کوردەکان (فرسان صلاح الدین) کە لەپاڵ سوپای عێراقدا شەریان کردووە.

لە ڕاگەیاندننامەیەکدا کە ئاژانسەکانی هەواڵ بڵاویان کردەوە، سەدام حوسەین، جێگری سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش، ئاماژەی بە کۆمەڵێک نیازو نییەتی حکومەت کرد: هەندی لە وەزارەتەکان دەدرێت بە کورد و بەشی هەرەزۆری پێشمەرگەکان (هێزەکانی بارزانی) دەخرێنە ناو سوپای نیشتمانی عێراق. سەدام حوسەین جەختی کردەوە حکومەت دەیەوێت بە زووترین کات بڕیارەکان جێبەجێ بکات.

لەلایەکی دیکەوە، بارزانی ڕەزامەندی خۆی دەربڕی لە هەمبەر ڕێووشوێنەکانی ڕاگەیاندننامەکە، بە کۆمەڵێک دەستکەوتی ئەرێنی و گەورە لەقەڵەمی دا و ئاماژەی بەو مافانە کرد کە لە ١٩٦٦ بە کورد دراوە.

هێشتا لە ئاستی ناوخۆدا هەڵویستی هەندێ لایەن لەهەمبەر ئەم داننانە بە ئۆتۆنۆمی کورد دیار نییە. سوپا کە بەتەواوی لەژێر دەسەڵاتی حزبی بەعسدایە تا ئێستا هیچی نەوتووە. جەلال تاڵەبانی کە تەنیا نەیاری کوردی بارزانییە، پەیامی پیرۆزبایی ناردووە بۆ سەرۆک کۆمار. حزبی شیوعی کە تەنیا ڕێکخراوی سیاسییە دەسەڵاتی ناوەندی حیسابی بۆ دەکات، هەرچەندە یەکەم حزبی عێراقە و هەر لەسەرەتاوە مۆڵەتی فەرمی پێنەدراوە، پشتگیریی ڕاگەیاندننامەکەی کردووە.

بە گوێرەی هەندێ زانیاری، تەنانەت لە ناو خودی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشیش، هەندێ کەسایەتی نەیاری سەدام حوسەین وەک سامەڕایی، وەزیری ناوخۆ و کەمالی، وەزیری کاروباری لاوان دژی ڕێککەوتنەکەن و لەوانەیە لەسەر کارەکانیان لاببرێن.

بەهەرحاڵ، دەسەڵاتدارانی بەعس خۆشحاڵن کە توانیویانە یەکێ لە خاڵەکانی پرۆگرامی حزبی بەعس جێبەجێ بکەن یانی چارەسەرکردنی ئاشتیخوازانەی کێشەی کورد بە شێوەی دیموکراتی، بێگومان لەم پێناوەدا لەلایەکەوە بەهایەکی قورسیان داوە و لەلایەکی دیکەوە لەوانەیە جێبەجێکردنی ڕێککەوتنەکە ببێت بە کێشە. بەهەرحاڵ ڕژێمی عێراق بۆ یەکەمجار پێگە و هەیمەنەی باشتر بووە و کێشەی کوردی لەکۆڵ بووەتەوە.

لە فغانسوا پۆ، باڵوێزی فەڕەنسا لە کۆماری یەکگرتووی عەرەب بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٠ی ئاداری ١٩٧٠

قاهیرە

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، ڕۆما، بۆن، ئورشەلیم، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، دیمەشق، عەمان، جەددە، ئورشەلیم، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب، کوێت، کابول و[نووسینگەی فەڕەنسا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە] نیۆیۆرک

بابەت: کاردانەوەی مسر لەهەمبەر ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار

کاربەدەستانی مسر پاش واژووبوونی ڕێککەوتننامەی ١٢ی ئاداری ١٩٧٠ [1] لە بەغدا، پێشوازییان لە ئاگربەستی نێوان هێزەکانی عێراق و کورد کرد، بەڵام بە پێشهاتێک کە کاریگەری زۆر باشی هەبێت لە سەر مەسەلەی عەرەب لە کێشەی ئیسرائیل و مسر لەقەڵەمیان نەدا.

ڕۆژنامەکانی مسر زۆر بابەتیان دەربارەی ڕێککەوتنەکە بڵاوکردەوە و ئاماژەیان بەوە کرد کە سەرۆک [جەمال عەبدول] ناسر پشتگیریی ڕێککەوتنەکەی کردووە. ڕۆژنامەی الاخبار لە ١٢ی ئادار بە مانشێتی گەورە بڵاویکردەوە: "شەڕ کۆتایی پێهات". زۆربەی ڕۆژنامەکانی مسر زۆر بابەتیان دەربارەی ڕەگوڕیشەی کێشەکە و مەرجەکانی ڕێککەوتنەکە بڵاوکردەوە، و جەختیان لە سەر برایەتی کورد و عەرەب کردووە.

لە کۆتاییدا ڕۆژنامەکانی مسر پەیامی پیرۆزبایی سەرۆک ناسر بۆ سەرۆکی

(١) ١١ی ئادار ڕاستە. وەرگێڕ

عێراقیـان بڵاوکـردەوە، کـە تێـدا ئامـاژە بـەوە کرابـوو: "ئەمـە لـە خەباتـی نەتـەوەی عەرەبـدا هەنگاوێکـی گرنگـە." ڕۆژنامـەکان باسـی داهاتـووی ڕێککەوتننامەکەیـان کـرد. ڕۆژنامـەی (الاهـرام) لـە ١٤ی ئـادار نووسـی: "عێـراق لـە خەباتـی وڵاتانـی عـەرەب ڕۆڵـی گرنـگ دەگێڕێـت بـۆ پوچەڵکردنـەوەی دەسـتدرێژی ئیسرائیـل" و ئامـاژەی بـەوە کـرد کـە ئیسرائیـل لـە ڕێککەوتنەکـە نیگەرانـە.

ڕۆژنامـەکان هەروەهـا باسـی کاردانەوەی حکومەتـی ئێران لە هەمبـەر ڕێککەوتنەکەیان کـرد و ئاماژەیـان بـەوە کـرد لەوانەیـە کێشـەی ئێـران و عێـراق بەهـۆی ئـەم ڕێککەوتنـە ئاڵۆزتـر بێـت. وتیـان دەوڵەتـی عێـراق لەوانەیـە ئـەو هێزانـەی دژی کـورد وەگـەڕی خسـتبوون، ئێسـتا بـۆ پتەوکردنـی پێگـەی خـۆی لەهەمبـەر ئێران وەگەڕیـان بخـات.

کەوابـوو کۆمـاری یەکگرتـووی عـەرەب زۆر خۆشـحاڵە کـە ئـەم کێشـەیە چارەسـەر کـراوە، لەهەمـان کاتـدا ژێربەژێـر لـە ئەنجامەکانـی ڕێککەوتنەکـە لـە داهاتـوودا دەترسـێت.[1]

---

(١) مەبەسـتی ئەوەیـە مـسر دەترسێت لـە داهاتـوودا کـورد داوای شـتی زیاتـر بـکات، یـان بـەرەو سـەربەخۆیی بچێـت. وەرگێـڕ

لە گۆنتغان دۆجۆنیا[١]، باڵوێزی فەڕەنسا لە تورکیا بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە

بەڕێوەبەرایەتیی نووسینگەی کاروباری ئەوڕوپا، بەشی مەدیتەرانەی ئەوڕوپا

٢٤ی ئاداری ١٩٧٠

ئەنقەرە

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا، تاران، واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، دیمەشق

بابەت: کاردانەوەی تورکیا لە هەمبەر ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار

لێرە زۆر لە نزیکەوە بەدواچوون دەکەن بۆ ئەنجامەکانی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری نێوان حکومەت و کوردی عێراق کە ئۆتۆنۆمی بە کورد داوە. ئەمەش ئاساییە، چونکە نزیکەی سێ ملیۆن کورد لە تورکیا هەیە کە لە ویلایەتە جۆراوجۆرەکانی ڕۆژهەڵات و باشووری ڕۆژهەڵاتی تورکیا لە سەر سنووری عێراق، ئێران و سوریا دەژین.

هەتا ئێستا کاربەدەستانی فەرمیی تورکیا، وەک خوویی هەمیشەییان، هیچ باسی ڕێککەوتنەکەیان نەکردووە و پێشتر بە شێوەی فەرمی ڕایانگەیاندووە (کێشەی کورد لە تورکیا نییە). ئەم بێدەنگیەشیان لە ڕێڕەوی هەمان سیاسەتدایە، هەموو شتێک دەربارەی کورد بشەیە و نابێ باس بکرێت.

لەگەڵ ئەوەشدا هەندێ ڕۆژنامەنووس باسی ڕێککەوتنەکەیان کرد، هەرچەندە زۆر دەگمەن بوون. یەکێکیان پرۆفیسۆر شوکری بابان[٢]، کە کوردە، لە ڕۆژنامەی (تەرجومان[٣]) دا خۆشحاڵی بەرانبەر ئەو ئۆتۆنۆمیە دەربڕی کە بە کوردی عێراق دراوە و بە ئەنجامی (خەباتی بێوچان و ئیرادەی پۆڵایی) لەقەڵەمیدا کە ئەنجامی ئەرێنی

(1) Gontran de JUNIAC

(2) SUKRU BABAN

(3) TERCUMAN

بـەدواوە دەبێـت. بەپێچەوانـەوە ڕۆژنامەنووسـێکی دیکـە بـە نـاوی کەیهـان سـاگڵەمیر[١] لـە ڕۆژنامـەی یەنـی ئێسـتانبول[٢] بـە سـەردێڕی گـەورە نووسـی: "وریـای بارزانـی بـن" و وتـی: "بارزانـی ئـەو ئۆتۆنۆمیـەی لـە دەوڵەتـی عێـراق سـەندویەتی وەک ئامرازێـک بەکاردێنێـت بۆگەیشـتن بـە شـتی زیاتـر. کـوردی عێـراق هـەوڵ بـۆ دامەزراندنـی کۆمـاری سـەربەخۆی کـورد دەدەن". ئـەوە نییـە ئەمدواییـە بارزانـی ڕایگەیانـدووە: "وەک هەمـوو ئـەو نەتەوانـەی خەباتیـان بـۆ مافـە نەتەوەییەکانیـان کـردووە، کوردیـش سـەرەنجام دەگات بـە ئـازادی و یەکێتـی و سەربەسـتی."

بەهەرحـاڵ کـوردی تورکیـا بەدواداچـوون بـۆ ڕێککەوتنەکـە دەکـەن و ڕووداوەکانـی سـەر سـنووری تورکیـا و عێـراق کاریگـەری لـە سـەریان هەیـە. کەوابـوو دەسـەڵاتدارانی تورکیـا ئێسـتا دەیانەوێـت چـۆن لەگـەڵ کـوردی تورکیـا هەڵسـوکەوت بکـەن؟ ئاسـانترین کارێـک کـە دەتوانـن بیکـەن ئەوەیـە چاودێـری توونـد بەسـەر جموجۆڵـە ئازادیخوازانەکانـی کـورددا بکـەن، ئەگـەر هـات و سـەریهەڵدا. لەلایەکـی دیکـەوە وادیـارە دەسـەڵاتی ناوەنـدی کۆمەڵێـک پلانـی بەدەسـتەوەیە بـۆ پێشخسـتنی ئابـووری ناوچـە کوردنشـینە گەشـەنەکردووەکان. لـەم پێنـاوەدا شـتێکی بـە نـاوی) دامـەزراوەی ڕۆژهـەڵات) دروسـتکردووە بۆئـەوەی کۆمپانیـا و بانکەکانـی سـەر بـە حکومـەت و کەرتـی تایبـەت پارەیەکـی زۆر دابنێـن بـۆ سـەرمایەگوزاری بـۆ ئـەوەی ئاسـتی ژیـان لـە ناوچـە کوردنشـینەکان وەک ناوچەکانـی ئاناتولـی ناوەنـدی و ڕۆژئـاوا بـەرز بێتـەوە.

(1) Kayhan SAGLAMER

(2) YENI ISTANBUL

لـە بێغناغـد لۆپینـۆ، بەرپرسـی کاروبـاری عێـراق لـە باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە عێـراق بـۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

۲۵ی ئاداری ۱۹۷۰

بەغدا

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار(بەڕێز گۆشێ)، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران(بەڕێز دۆلا فوغنییەغ)، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ(بەڕێز سوزا)، نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقیای[وەزارەتی دەرەوە]، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری ئابووری، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری زانیاری و ڕۆژنامەوانی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، ڕۆما، بۆن، ئورشەلیم، مادرید، مۆسکۆ، تاران، جەزایير، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، ئورشەلیم، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب، کوێت، و[نووسینگەی فەڕەنسا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە] نیۆیۆرک

بابەت: کێشەی کورد پاش ڕێککەوتننامەی ۱۱ی ئادار

پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان بڕیـاری دا (ئێزگـەی دەنگـی کوردسـتان (ی سـەر بـە مـەلا [مستەفا] بارزانـی لـە ۲٤ی ئـادار دابخـات، ئەمـەش تەنیـا گۆڕانگارییەکـە کـە لـە کاتـی ڕاگەیاندنـی ۱۱ی ئـادار (بنـواڕن بـۆ تیلیگرامـی ژمـارە ۱۷۰ی ۱۸ی ئـاداری ۱۹۷۰) بەدیکـراوە. بـەڵام زۆر جەژنـی شـادی و لێـدوان، بەتایبـەت لـە ۲۱ی ئـادار(جەژنـی نـەورۆزی کـوردەکان) بەڕێوەچـووە کـە لـە ۲٤ی ئەیلوولـی ۱۹٦۸ەوە کـراوە بـە ڕۆژی نەتەوەیـی کـورد و جەژنـی نیشتمانی عێراق. جـەژن لـە سەراسـەری عێـراق بەڕێوەچـووە و بۆنـەی خۆشـی و شـایی بـە بۆنـەی برایەتـی کـورد و عـەرەب گیـراوە.

کاربەدەسـتانی عێراقیـش دەستەوەسـتان نەبوونـە. سـەدام حوسـەین، ئەندامـی

ئەنجوومەنـی سـەرکردایەتی حزبـی بەعـس و جێگری سـەرۆکی ئەنجوومەنی سـەرکردایەتی شـۆڕش سـەردانێکی کورتـی کـردووە بـۆ باکـوور بـۆ بینینـی مـەلا [مسـتەفا] بارزانـی. ئەمجـارەش وەک سـاڵی ۱۹٦٦ سـەرۆکی کـورد لـە بـارەگای سـەرکردایەتی پێشـوازی لـە دەسـەڵاتدارانی هـەرە بـاڵای عێـراق کـردووە. چـوار سـاڵ لەمەوپێـش ژەنـەڕاڵ عەبدولڕەحمان عـارف، سـەرۆک کۆمـار، سـەردانی باکووری کـرد لـە کاتـی ڕاگەیاندننامـەی ۲۹ی حوزەیرانـی ۱۹٦٦. ئەمجـارە، پیـاوی دەسەڵاتبەدەسـتی حزبـی بەعـس خـۆی چـووە بـۆ لای بارزانـی، چونکـە بارزانـی وتوویەتـی سـەردانی بەغـدا نـاکات هەتـا کاتێـک کـە لـە نیازپاکـی دەسـەڵاتدارانی عێـراق دڵنیـا نەبێتـەوە.

ئـەوە دوو هەفتەیـە دەسـەڵاتدارانی عێـراق بـەردەوام دەڵێـن دەیانەوێـت بـە زووتریـن کات بڕیارەکانـی ڕاگەیاندننامـەی ۱۱ی ئـادار جێبەجـێ بکـەن، بـەڵام دەڵێـن جێبەجێکردنـی کاتـی دەوێـت و (ئیمپیریالیسـتەکان) کێشـە و کەندوکۆسـپی بـۆ دروسـت دەکـەن کـە دەبـێ لابرێـن. لـەم پەیوەندییـەدا شـەیخلی[1]، وەزیـری دەرەوە، وتـی: "ئیمپیریالیسـتەکان دەنگویـان بڵاوکردووەتـەوە کـە گوایـا لایەنێـک لـە لایەنـەکان نایەوێـت ڕێککەوتنەکـە جێبەجـێ بـکات. بـۆ نموونـە دەڵێـن ئامانجـی سـەرەکیی کـورد ئەوەیـە کات بکـڕن بۆئەوەی هێـزی خۆیـان کـۆ بکەنـەوە. لەوانەیـە هەڵـە ڕوو بـدات، داوا لـە کـورد و عـەرەب دەکەیـن زۆر بـە وریاییـەوە مامەڵـە بکـەن." سـەدام حوسـەینیش داوای لـە سـوپا کـردووە بـە ڕۆحـی وەفادارییـەوە مامەڵـە بـکات و بەرەنـگاری هەوڵـی دووبەرەکیانـەوەی لایەنەکانـی داردەسـتی دەرەوە بێتـەوە.

لـە لایـەن کوردەوە، بارزانـی هەڵسـا بـە ئەرکـی خـۆی، ئاماژەی بـەو خاڵانـە کـرد کـە ڕێکەوتننامـەی ۱۱ی ئاداری لـەوەی ۲۹ی حوزەیرانـی ۱۹٦٦ جیاکردووەتـەوە، وتـی ڕازییـە بـە ڕێککەوتنەکـەی حزبـی بەعـس و پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان. بارزانـی لـە وەڵامـی پرسـیاری ڕۆژنامەنووسـەکاندا بـە شـێوەیەکی لێزانانـە خـۆی بـوارد لـە باسـکردنی مەسـەلە هەسـتیارەکان، تەنیـا وتـی پشـتیوانی لـە یەکێتیـی عـەرەب دەکات، هەتـا کاتێـک مافـە نەتەوەییەکانـی کـورد زەوت نەکـەن. دەربـارەی شـای ئێـران، بارزانـی تەنیـا وتـی (هـەر کەسـێک هەڵوێسـتێکی هەیە و دۆسـت و لایەنگری خـۆی دەناسـێت). دەربارەی مەسـەلەی

(1) CHEIKHLY

فەلەستین، بارزانی وتی ئەو مەسەلەیە پەیوەندی بە دەوڵەتی عێراقەوە هەیە. بەڵام کەسە نزیکەکانی ڕاشکاوانەتر قسەیان کرد، لە کاتی ڕێپێوانە جۆراوجۆرەکاندا هەندێ دروشمی بەعسیان وتووەتەوە، پێداگرییان کرد کە ڕێککەوتنەکە دیموکراتی و پێشکەوتووانە کراوە و ڕێگا بۆ کورد و عەرەب خۆش دەکات جیاوازییە ئەتنیکییەکان وەلاوە بنێن و شانبەشانی یەکدی خەبات دژی ئیمپریالیزم و داردەست و هاوپەیمان و چلکاوخۆرەکانیان بکەن.

لەگەڵ ئەوەشدا کوردەکان ئەو ئامانجانەیان پشتگوێ نەخستووە کە چەندها ساڵە خەباتی بۆ دەکەن. دکتۆر مەحمود عوسمان، سکرتێری گشتی پارتی دیموکراتی کوردستان، وتوویەتی: "دەبێ ئەنجوومەنێکی نیشتمانی دامەزرێت بۆ گەرەنتیکردنی یەکێتیی نیشتمانیی عێراق و لە دەوری یەک کۆکردنەوەی هێز و لایەنە جۆراوجۆرەکان. ئێستا وتوووێژ هەیە بۆ ئەم ئامانجە کە دەبێ لە دوو، سێ مانگی داهاتودا بە ئەنجام بگات."

کورد سەرکەوتووە، هیچی نییە بۆ لەدەستدان، لە قۆناخی یەکەمدا پێداگری لە سەر جێبەجێبوونی ئەو خاڵانە دەکاتەوە کە لە ڕاگەیاندننامەی ۱۱ی ئاداردا ئاماژەی پێنەکراوە، بۆ نموونە دوورخستنەوەی [جەلال]تاڵەبانی و هەڤاڵە نزیکەکانی، چونکە زۆر لە نزیکەوە هاوکاریی سوپای عێراقیان کردووە بۆ ئازاردانی خەڵک. ئەم ئامانجەش بەدیهاتووە، چونکە تاڵەبانی و هەڤاڵەکانی بەتایبەت بۆ هەولێر دوورخراونەتەوە.

لە هێنغی فغانسیس مازۆیێ[١]، باڵوێزی فەڕەنسا لە کۆماری عەرەبی سوریا بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٧ی ئاداری ١٩٧٠

دیمەشق

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار(بەڕێز گۆشێ)، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران(بەڕێز دۆلا فوغنییەغ)، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ(بەڕێز سوزا)، نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، بەغدا جەزاییر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، عەمان، جەددە، ئورشەلیم، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب، کوێت

بابەت: کاردانەوەی سوریا لەهەمبەر ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار

جگە لە سوریا، وڵاتانی عەرەبی زۆر دەربارەی [ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار]ی نێوان حکومەتی عێراق و کورد قسەیان کردووە. تا ئێستا هیچ لێدوانێکی فەرمیمان لە دەوڵەتی سوریا نەبیبوە، تەنانەت سەرچاوە ڕێگەپێدراوەکانیش بێدەنگ بوونە.

لەگەڵ ئەوەشدا سوریا گرنگی بە هەندێ لە مەرجەکانی ڕێککەوتننامەکە دەدات. سوریا دەستێوەردان لە کاروباری عێراقی دراوسێی دەکات کە دۆستی نییە و باڵێکی ڕکابەری بەعسی حوکمی دەکات. لە ئەنجامی ڕێککەوتنەکەدا، عێراق دەتوانێت هێزەکانی [لە باکوور] بکشێنێتەوە و بیاننێرێت بۆ بەرەی ڕۆژئاوا[٢]. هەروەها کەمینەیەکی کورد لە سوریا دەژی. کەوابوو ئەمانە هۆکاری بێدەنگی سوریایە لە هەمبەر ڕێککەوتننامەکە، بەڵام سوریا تا کۆتایی بێدەنگ نابێت، چونکە هەموو شتێک بە پیلان دژی خۆی لەیەکدەداتەوە._

(1) Henri Francis MAZOYER

(٢) مەبەستی سەر سنووری سوریایە. وەرگێڕ

ڕۆژنامەکانیش زۆر بە کەمی باسی ڕێککەوتنەکەیان کرد. تەنیا ڕۆژنامەی (البعث) و (الثورة) لە ٦ دێڕدا ئاماژەیان پێکرد کە دوو ڕۆژنامەن لە دیمەشق بڵاو دەبنەوە و تا ئێستا نەمبینیوە کەس بیانکڕێت و تیراژیان بە قەد تیراژی گۆڤارەکانی قەزاکانی فەڕەنسایە. لەگەڵ ئەوەشدا نابێ ئەم ڕۆژنامانە پشتگوێ بخەین هەرچەندە داماو و هەژاریش بن. حکومەت سانسۆریان دەکات و دەسەڵاتداران بە ئاشکرا و نهێنی گوشاریان دەخەنە سەر و ناچارن ئەو زانیارییانە بڵاو بکەنەوە کە حکومەت ڕازییە و ئەو شتانە بڵاو نەکەنەوە کە حکومەت نایەوێت. ئەم بێدەنگییە بۆ نموونە لەهەمبەر کۆنفرانسی وڵاتانی ئیسلامیش پەیڕەو دەکرێت کە ئێستا لە جەددە بەڕێوەدەچێت، چونکە وڵاتانی پاشڤەڕۆ بەڕێوەی دەبن کە لەگەڵ بیرۆکەی عیلمانی و سۆسیالیستی بەعسدا یەک ناگرێتەوە.

بێدەنگیی سوریا لەهەمبەر کێشەی کورد لەوانەیە واتایەکی دیکەشی هەبێت: کاربەدەستانی سوریا نایانەوێت شتێک بڵێن دەربارەی [چارەسەرکردنی کێشەی کورد] کە لەلایەکەوە یەکێتیی و باڵادەستی دەمارگرژانەی عەرەب تێکبدات و لەلایەکی دیکەوە پێش لەوە بگرێت هێزی تازە بچێت بۆ بەرەی ڕۆژهەڵات و پێگەی عەرەب لە شەڕ دژی ئیسرائیل قایمتر بێت[١].

بەهەرحاڵ ئەم بێدەنگییەی سوریا شتێکی کاتییە. حیزبی[بەعسی سوریا] دەیەوێت پاشان بۆچوونێکی مەعقول و بە دوور لە تانە و تەشەر لە هەمبەر ئەم بابەتە گرنگە و ئەنجامە سیاسییەکانی و ئەو بیرۆکەیەی لە پشتییەوە بوو کە حزبی بەعسی سوریاش لە هەمان بیرۆکە سەرچاوە دەگرێت و هەمیشە دژی داواکارییەکانی گەلی کورد بووە، دەرببڕێت.

لە ١٩٦٣ کاتێک هێرشە سەربازییەکانی عێراق دژی کورد دەستیپێکردەوە، دەوڵەتی سوریا نەتەنیا بە ئاشکرا پشتگیری ئەم بڕیارەی عێراقی کرد، بەڵکوو لیوای (یەرموک)ی نارد بۆئەوەی شانبەشانی هێزەکانی عێراق دژی بە وتەی خۆیان (بارزانیی خیانەتکار) شەڕ بکەن. ئەوکاتە حزبی بەعس یەکگرتوو بوو لە بەغدا و دیمەشق، بەڵام کاتێک حزبی بەعس لە سەر دەسەڵات نەما لە عێراق، سوریا هێزەکانی خۆی لە شەڕ دژی بە وتەی خۆیان (یاخیبوان و جیاخوازەکان) کشاندەوە. لە بەهاری ساڵی دواتردا، کاتێک ئاگربەست لە نێوان کورد و سوپای

(١) مەبەستی ئەوەیە ئێستا کە شەڕ لە باکوری عێراق نەماوە، دەوڵەتی عێراق هێزەکانی دەنێرێت بۆ شەڕ لەگەڵ ئیسرائیل و بەمشێوەیە بەرەی عەرەب قایمتر دەبێت. وەرگێڕ

عێراق ڕاگەیەندرا، سوریا سەرەتا بە وریاییەوە پێشوازی لە ئاگربەستەکە کرد و ڕۆژنامەکان زۆر باسیان کرد، هەرچەندە دەوڵەتی سوریا هیچ ڕاگەیاندننامەیەکی بڵاو نەکردەوە، بە هەمان شێوەی ئێستا، بەڵام پاش ئەوەی باش بیریان لێکردەوە، دەسەڵاتدارانی بەعسی سوریا داکۆکییان لە یەکێتیی وڵاتی عەرەب کرد و دەوڵەتی عێراقیان تۆمەتبار کرد خیانەتی لە مەسەلەی یەکگرتوویی عەرەب کردووە و لەگەڵ یاخیبوە جیاخوازەکاندا ڕێککەوتووە.

دەوڵەتی سوریا هەمان هەڵوێستی دوژمنکارانەی هەبوو کاتێک دکتۆر بەزاز، سەرۆک وەزیرانی عێراق، لە ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٩ پلانی خۆی بڵاوکردەوە بۆ دەستەبەرکردنی ئاشتی لە پارێزگاکانی باکوور، بە هیوای ئەوەی کێشەی کورد بە شێوەی هەمیشەیی چارەسەر بکرێت، هەرچەندە پلانەکەی سەرینەگرت. مانگێک پاش ئەوە، سەرۆکی حزبی بەعسی سوریا، لە ٢٨ی تەمووزی ١٩٦٦ ڕاگەیاندننامەیەکی قورسی ٢٥ لاپەڕەیی بڵاوکردەوە کە تێیدا لە دوو ڕوانگەی سیاسی و فیکرییەوە، پلانەکەی بەزازی بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد لە باکووری عێراق بردە ژێر پرسیارەوە.

ئێستاش هەڵوێستی دەوڵەتی سوریە هەمان شتە و نەگۆڕاوە. حزبی بەعس لە ڕاپۆرتێکی نهێنی ناوخۆییدا لە سەرەتای ئەمساڵ، هەمان ئەو شتانەی دووپات کردەوە کە تەمووزی ١٩٦٦ بڵاوی کردبووەوە. لە ڕاپۆرتەکەدا هاتووە دەکرێت کێشەی کورد بەم شێوەیە کورت بکرێتەوە:

١- ڕاپەڕینی کورد هێز و لایەنی پاشڤەڕۆ، فیوداڵ و داردەستی بێگانە، ئینگلیز و کۆمپانیاکانی نەوت کە پارە و چەکوچۆڵیان دەدەنێ دروستی کردووە بۆئەوەی عەرەب و کورد لەیەک جیا بکەنەوە و لە شۆڕشی پێشکەوتنخوازی ناوخۆ یانی خەبات دژی ئیمپیریالیزم و دەرەوە یانی خەبات دژی زایۆنیزم لایبدەن.

٢- سوریا پێیوایە شەڕ یانی سەرکوت و توندوتیژی و ناتوانێت گیروگرفتە جۆراوجۆرەکانی نێوان کورد و عەرەب کە لە کێشە کۆمەڵاتییەکانەوە سەرچاوەی گرتووە، چارەسەر بکات.

٣- ئەگەر ڕژێمێکی سۆسیالیست و پێشکەوتنخواز بە دەسەڵات بگات، دەتوانێت کێشەکە بەشێوەیەکی گونجاو چارەسەر بکات و چینی کرێکار یەکبخات و کۆتایی بە ڕەگەزپەرستی، تاقمچێتی و ناکۆکییە لاوەکییەکانی ناو کرێکاران بێنێت.

٤- دەوڵەتی عێراق دەیەوێت لە ڕێگای ناوبژیوانیی شیوعییەکانەوە، یان پرۆپاگەندا بۆ ئاگربەست بکات یان ڕێگاچارەیەک بۆ کێشەکە بدۆزێتەوە.

کەوابوو بۆچوونی سوریا چەند ساڵێکە نەگۆڕاوە و بەبازدان بە سەر کێشە واقعییەکاندا، وەک [بزووتنەوەی] فەتح، ئۆپۆزیسیۆنی سوریا لە ناو لقوپۆکانی بەعسی سوریا و عێراقدا ون بووە.

ژمارەیەکی تاڕادەیەک زۆر کورد لە سوریا دەژی: نزیکەی ٢٠٠ هەزار کەس لە شارە گەورەکان وەک حەلەب و دیمەشق، بەتایبەت لە گەڕەکی پاڵ شاخە جوانەکەی قاسیون[1] دەژین. ئەمانە زوو لە ناو چینە جۆراوجۆرە شارنشینەکاندا تواونەتەوە و ئاسەواریی کوردیان تێدا نەماوە، بەڵام شوێنی سەرەکی ژیانی کوردەکان ناوچەی سەرەوەی جەزیرەیە. نازانین ژمارەی دروستیان چەند کەسە (لەنێوان ١٠٠ تا ١٥٠ هەزار کەس دەبن)، چونکە ئامارە فەرمییەکانی حکومەت وەک کورد دانیان پێدا نانێن و بە هاوردەی وڵاتی تورکیایان لەقەڵەم دەدەن و حکومەت هەوڵیداوە لەبرا کوردەکانی وڵاتانی دراوسێیان دابڕێنێت. کەوابوو خەریکن دەتاوێنەوە. ئەم کوردانە کە لە دەشتەکاندا دەژین، تەنانەت ئەگەر بیر لە ڕاپەڕینیش بکەنەوە، کە وا نییە، هەڵکەوتە جۆگرافییەکەیان لەبار نییە بۆ ئەم ئامانجە.

لە مەیدانی سیاسەتدا، پارتی دیموکراتی کورد هەیە کە جار ناجار خۆی دەردەخات لە قاڵبی بڵاوکردنەوەی بڵاڤۆک و ڕاگەیاندننامەدا، بەتایبەت بۆ باڵوێزخانەی وڵاتان لە دیمەشق دەینێرێت. ئەم پارتی دیموکراتی کوردە کە بە هەموو شێوەیەک نهێنییە، تۆزێ لە شیوعییەکان نزیکە، بەڵام لە بزووتنەوە ناسیونالیستە کوردەکانی دیکە دوورە.

کەوابوو بەهۆی ئەم هۆکارانە، پێمانوایە پێشهاتەکانی پەیوەندیدار بە کێشەی کورد لە عێراق کار ناکاتە سەر سوریا و دەوڵەتی سوریا نیگەران ناکات.

---

(1) Kassioun

قاسیون تەپۆڵکەیەکە کە لە شاخیش دەچێت، لە باکوری دەمیشق هەڵکەوتووە. ١١٥٣ مەتر لە ئاستی دەریا بەرزە. دەڵێن هابیل و قابیل و هەندێ لە پێغەمبەرەکان وەک ئیبراهیم، لوت و ئەیوب لەم شاخە ژیاون. مەولانا خالیدی نەقشبندیی جاف لەوێ نێژراوە. وەرگێڕ

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

٣١ی ئاداری ١٩٧٠

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، وەزارەتی بەرگریی نیشتمانی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری گشتی، بەشی نەوت و بەنزینی وەزارەتی پیشەسازی

بابەت: وتووێژەکانی سەدام حوسەین و دکتۆر مەحمود عوسمان لە بەغدا

بە وتەی کەسایەتییەکی عێراقی، ئێستا وتووێژەکان لە بەغدا بەردەوامە لە نێوان سەدام حوسەین ئەلتکریتی، جێگری سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی عێراق و جێگری سکرتێری گشتی حزبی بەعس و دکتۆر مەحمود عوسمان، نوێنەری ژەنەڕاڵ بارزانی. وتووێژەکان مەسەلە بنەڕەتییەکان لەخۆ ناگرێت، بەڵکوو بۆ تاوتوێکردنی ئەم سێ خاڵەیە:

- کورد دەیەوێت هێزێکی ١٥ تا ٢٠ هەزار کەسی لە پێشمەرگە پێکبێنێت بۆ دابینکردنی ئاسایشی ناوخۆی کوردستان. بەڵام دەوڵەتی عێراق بەپێچەوانەوە دەیەوێت هێزی پێشمەرگە هەڵبوەشێتەوە و هێزێکی دیکە لە دە هەزار کەسێک پێکبێنێت بۆ پاراستنی سنووری ئێران و تورکیا و دابینکردنی ئاسایشی ناوخۆ.
- بارزانی داوای کردووە دەستبەجێ چەکدارە عەشایرییە کوردەکان[(١)] هەڵبوەشێندرێنەوە کە دەوڵەتی عێراق دروستی کردوون بۆ شەڕکردن لەگەڵ کوردە ئۆتۆنۆمیخوازەکان. دەوڵەتی عێراق بەم داواکارییە ڕازییە، بە مەرجێک لێبوردنی گشتی دەربکرێت بۆ سەرجەم ئەو کوردانەی لەگەڵ هێزەکانی بارزانی شەڕیان کردووە.
- بارزانی داوای کردووە پارتی ناسیونالیستی کورد کە جەلال تاڵەبانی سەرۆکیەتی

(١) مەبەستی جاشەکانە. وەرگێڕ

و حزبی کۆمۆنیستی کورد کە ئیبراهیم ئەحمەد سەرۆکیەتی هەڵبوەشێندرێنەوە[١]. دەوڵەتی بەغدا بێگومان بەم داواکارییەش ڕازییە، هەرچەندە تاڵەبانی لە تشرینی دووەمی ١٩٦٩عێراقی بەجێهێشتووە و ئیبراهیم ئەحمەدیش لە کانوونی دووەمی ١٩٧٠ عێراقی بەجێهێشتووە.

بەهەرحاڵ، بەوجۆرەی دیپلۆماتێکی عێراقی باسی کردووە، تەنانەت ئەگەر ڕێککەوتنیش لەسەر ئەم خاڵە بکرێت، ئەگەری زۆرە پاش ماوەیەک [جەلال] تاڵەبانی و [ئیبراهیم] ئەحمەد بگەڕێنەوە کوردستان بۆ شەڕکردن لەگەڵ ڕابەرایەتی بارزانی و بەشێکی گرنگ لە لاوان و ڕووناکبیرانی کورد دەکەونە شوێنیان.

مەسەلە هەستیارەکانی دیکە کە پاشان تاوتوێ دەکرێن و مەترسی ئەوەیان لێدەکەوێتەوە ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ ی نێوان دەوڵەتی عێراق و بارزانی تێکبدەن ئەمانەن:

- دیاریکردنی سنووری کوردستان.
- دانی بەشی کورد لە داهاتی نەوت.
- دەستێوەردانی بەغدا لە ئیدارەی هەرێمی کوردستان.

(١) مەبەستی لە پارتی ناسیونالیستی کورد، باڵی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستانە کە جەلال تاڵەبانی سەرۆکی بووە. ئیبراهیم ئەحمەد قەد سەرۆکی حیزبی کۆمۆنیستی کورد نەبووە و قەد حیزبێکیش نەبووە بە ناوی کۆمۆنیستی کورد. ئەوکاتە تەنیا حیزبی شیوعی عێراق بووە. وەرگێڕ

لـە بێغناغـد لۆپینـۆ، بەرپرسـی کاروبـاری عێـراق لـە باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە عێـراق بـۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١ی نیسانی ١٩٧٠

بەغدا

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار(بەڕێز گۆشێ)، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران(بەڕێز دۆلا فوغنییەغ)، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ(بەڕێز سوزا)، نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی باکووری ئەفریقیای[وەزارەتی دەرەوە]، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری ئابووری، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری زانیاری و ڕۆژنامەوانی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، لەندەن، ڕۆما، بۆن، ئورشەلیم، مادرید، مۆسکۆ، تاران، جەزایر، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، ئورشەلیم، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب، کوێت

بابەت: لێدوانی سەرۆک کۆماری عێراق دەربارەی کێشەی کورد

ژەنەڕاڵ ئەحمەد حەسـەن ئەلبەکر، سـەرۆک کۆماری عێراق لە ٢٨ی ئادار کۆنفرانسـێکی ڕۆژنامەنووسـی بـە ئامادەبوونـی بیسـت- سـی ڕۆژنامەنووسـێکی بیانـی بەڕێوەبـرد کـە زۆربەیـان هـی وڵاتانـی عـەرەب بـوون. ئـەم ڕووداوە کـە پێشـتر لـە عێـراق ڕووینـەداوە و پڕۆپاگەنـدە و ئامادەکاریـی زۆری بـۆ کرابـوو، بـۆ ئـەوە بـوو کـە کۆمەڵێـک شـتی گرنـگ لـە زمانـی خـودی سـەرۆک کۆمـارەوە ببیسـین. کۆنفرانسـەکە کـە دوو کاتژمێـری خایانـد لـە کەشـوهەوایەکی ساردوسـڕدا بەڕێوەچـوو. ئێـوارەی ڕۆژی پێشـتر وەزیـری ڕاگەیانـدن و زانیـاری پرسـیارەکانی ڕۆژنامەنووسـەکانی تۆمـار کردبـوو، سـەرۆک کۆماریـش وەڵامەکانـی پێشـتر ئامـادە کردبـوو، دەیخوێندنـەوە. پرسـیارەکان زۆربەیـان گشـتی و دووبـارە بـوون، دەربـارەی ئـەم مەسـەلانە بـوون: ئەگـەری کشـانەوەی هێزەکانـی عێـراق لـە باکـوور و

ناردنیـان بـۆ بـەرەی ڕۆژهـەڵات، هاوکاریـی هێـزە چەکدارەکانـی عێـراق لەگـەڵ هێـزە چەکدارەکانـی وڵاتانـی دیکـەی عـەرەب، ئامادەنەبوونـی سـەرۆک کۆمـاری عێـراق لـە دانیشـتنەکانی وڵاتانـی عـەرەب، شـەڕی کۆماندۆیـی لـە لوبنـان، وەلاوەنانـی هەنـگاو بـە هەنـگاوی ئەمریـکا... سـەرۆک کۆمـار خـۆی لـە باسـکردنی کۆمەڵێـک مەسـەلەی گرنـگ بـوارد و وەڵامەکانـی قەناعەتـی بـە بیـروڕای گشـتی عێـراق نەهێنـا.

سەرۆک کۆمار دەربارەی کێشەی کورد وتی:

(... هەمـوو هێـز و توانـای خۆمـان دەخەینەگـەڕ بـۆ جێبەجێکردنـی ڕێوشـوێنەکانی [ڕێککەوتننامـەی ١١ی ئـادار] و دانانـی بـەردی بناخـەی ئۆتۆنۆمـی. حزبـی بەعـس لـە کۆنفرانسـی نیشـتمانیی دەیەمـی پانعەرەبـی خۆیـدا ڕێوشـوێنەکانی ڕێککەوتننامـەی ١١ی ئـاداری پەسـەند کـردووە. دەرگا کراوەیـە بۆئـەوەی دۆسـتایەتی لەگـەڵ کـورد پـاش ڕاگەیاندننامەکـە پتـەو بێـت. زۆرتریـن ژمـارەی پێشـمەرگە (هێزەکانـی بارزانـی) لـە نـاو سـوپای عێـراق دادەمەزرێـن بۆئـەوەی عێـراق لەبەرامبـەر هەڕەشـەکان بپارێـزن. ڕێککەوتنەکـە بـە زەرەری کـەس نەکـراوە (مەبەسـتی تاڵەبانـی بـوو)، بـۆ بەرەنگاربوونـەی مەترسییەکانی دەرەوە پێویسـتی دەکـرد هێزەکانمـان لـە باکـوور بکشـێنینەوە. حکومـەت هێـزە میلیشـیاکان[1] چـەک دەکات و هەڵیاندەوەشـێنێتەوە. پلانـی ٥ سـاڵە بـۆ ئاوەدانکردنـەوەی باکـوور هەمـوار دەکرێتـەوە، یاسـایەک خەریکـە پەسـەند دەکرێـت بـۆ بڕینـەوەی مووچـە بـۆ بنەماڵـەی قوربانیانـی شـەڕ، یاسـای بنەڕەتـی بەمزوانـە هەمـوار دەکرێتـەوە و یاسـایەک پەسـەند دەکرێـت بـۆ دامەزراندنـی پەرلەمـان کـە تێیـدا هەنـدێ لـە مافـە تایبەتەکانـی ئەنجوومەنـی سـەرکردایەتی شـۆڕش بـۆ پەسـەندکردی یاسـا لادەبردرێـت و حزبـی بەعـس و پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان و لایەنـە نیشـتمانییەکانی دیکـە لـە پەرلەمانـدا بەشـدار دەبـن. پۆسـتی جێگـری سـەرک کۆمـار و چەنـد وەزارەتێـک بـە کـورد دەدرێـت.

لەمەو بە دوا هاوپەیمانییەک لە نێوان حزبی بەعس و پارتی دیموکراتی کوردستان پێکدێت. دەرگا کراوەیە بۆ لایەنەکانی دیکە کە دەیانەوێت سیاسەتی شۆڕش لەپەیوەندی لەگەڵ پێشکەوتنی سۆسیالیستی و خەبات دژی ئیمپیریالیزم پەیڕەو بکەن.)

(١) مەبەستی جاشەکانە. وەرگێڕ

وەزارەتی دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١ی نیسانی ١٩٧٠

بابەت: ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار سەرۆک کۆماری عێراق دەفەوتێنێت

ئایا ڕۆژێک دێت ژەنەڕاڵ حەسەن ئەلبەکر وەک نوری سەعید، عەبدولکەریم قاسم و عەبدولسەلام و عەبدەولڕحمان عارف بە تۆمەتی خیانەت و خۆفرۆشتن دادگایی بکرێت و سزا بدرێت؟ بە گوێرەی ئەو زانیارییانەی لە بەغدا بڵاوبووەتەوە، ژمارەیەکی زۆر لە ئەفسەرانی سوپای عێراق، ڕێککەوتننامەی[١١ی ئادار] بە سەرشۆڕی دەزانن و قەبوڵی ناکەن. کوردیش بۆڵەی دێت و ژەنەڕاڵ بارزانی تەنیا پشت بە دۆستەکانی خۆی دەبەستێت. باڵی [جەلال] تاڵەبانی و هێزەکانی فرسان صلاح الدین کە شانبەشانی سوپای عێراق دژی هێزەکانی بارزانی شەڕیان دەکرد یەکەم قوربانیی ڕێککەوتنەکە بوون. تاڵەبانی کە یەکێ لە هەڤاڵە هەرە نزیکەکانی بارزانی بوو، ئەوەندە پشتیوانی لێدەکرێت کە ببێت بە سەرئێشە بۆ ڕژێمی عێراق.

هیچ گومان لەوەدا نییە ڕێککەوتنەکە سەرکەوتنی بارزانی بوو. ئەفسەرە عەرەبەکان ڕێککەوتنەکە بە تەسلیمبوونی سەرشۆڕانەی عێراق لەبەرامبەر ژەنەڕاڵە پیرە [کوردە] یاخیبووەکە لەقەڵەم دەدەن. هێشتا هەندێ لە مەرجەکانی ڕێککەوتنەکە نهێنین، بەڵام وادیارە حەسەن ئەلبەکر هیچ ڕێگای دیکەی نەبووە جگە لە قەبوڵکردنی. بارودۆخی ئابوری و دارایی عێراق زۆر خراپە. بارزانی بڕیاریدابوو هەموو دامودەزگاکانی نەوتی کەرکووک و مووسڵ بتەقێنێتەوە. پارە و ئیمکانیشی هەبوو، دەیویست لە ناوچە شاخاوییەکان بێتە دەرەوە و شەڕەکە بباتە نێو دەشتەکان.

ڕێککەوتنی کورد- عەرەب، عێراق بەرەو فیدراسیۆنی دوو نەتەوە دەبات، کەوابوو یاسای کاتی هەموار دەکرێتەوە، وڵات بە دوو ئیدارەی کورد و عەرەب دابەش دەکرێت کە تێیدا مافی کەمینەکانی دیکەش گەرەنتی دەکرێت. زمانی کوردیش وەک عەرەبی دەبێت بە زمانی فەرمیی عێراق. جگە لەوەش سەرجەم

مافە نەتەوەییەکانی کورد دانی پێدا دەنرێت لەگەڵ ئۆتۆنۆمیەکی بەرفراوان، هێزی چەکدار و پۆلیسی سەربەخۆی خۆیان دەبێت. کاروباری بەرگری، دەرەوە و دارایی و ئابووری لە دەستی حکومەتدا دەبێت، بەڵام کوردیش بێبەش نابێت لێیان.

نهێنییەکانی ڕێککەوتنەکە

هەندێ لە مەرجەکانی ڕێککەوتنەکە نهێنین. پێنج کورد لە پۆستی وەزارەت دادەنرێن. هەموو ئەو کارانەی پەیوەندی بە ناوچەی ئۆتۆنۆمیەوە هەیە نابێ حکومەت دەستێوەردانیان تێدا بکات. جگە لەوەش ئەو مافە دراوە بە بارزانی کە بەشێکی گرنگ لە کورسییەکانی پەرلەمان بدرێت بە کورد. لە ماوەی دوو ساڵدا دەبێ هەڵبژاردن بکرێت بۆ دیاریکردنی ئەندامانی پەرلەمان. ئەگەر هەلومەرج ڕێگربێت لە هەمبەر بەڕێوەچوونی هەڵبژاردن، ئەو کوردانەی دەبێت ئەندامی پەرلەمان بن، دەبن بە ئەندامی ئەنجوومەنی باڵای عێراق کە پێشتر دامەزراوە. هەروەها بە فەرمی بەڵێن بە کورد دراوە ئازادی بدرێت بە حیزبە سیاسییەکان لە چوارچێوەی بەرەی نیشتمانیدا کە حزبی بەعس و پارتی دیموکراتی کوردستان و لایەنە پێشکەوتنخوازەکان (یانی تەنیا شیوعییەکان) پێکیدێنن.

هەندێ خاڵی نهێنی دیکەی ڕێککەوتنەکە ئەمانەن: پاشەکشەی سەربازانی عێراق لە ناوچەی کوردنشین دەستیپێکردووە. سوپا سەربازگە سەرەکییەکانی لە باکوور چۆڵ کردووە و شوێنەکانی دیکەش بەمزوانە چۆڵ دەکرێن. تەنیا چەند بنکەیەکی سوپای عەرەبی عێراق لە باکوور دەمێنێتەوە وەک (سەمبولی یەکێتیی نەتەوەی کورد و عەرەب).

دەوڵەت پاشەکشەیەکی گەورەی کردووە، قەبوڵی کردووە پێداچوونە بەو بەشە ئامارە ڕەسمییەی عێراقدا بکرێت کە بارزانی قەبوڵی نییە. وەزارەتی دەرەوەی عێراق داوای لە نەتەوە یەکگرتووەکان کردووە لێژنەیەکی پسپۆری ئەم بوارە بنێرێت بۆ عێراق. لێژنەکە سەرژمیریی ناوچە کوردنشینەکان دەکات، بەتایبەت لە ناوچە کێشە لەسەرەکان. لە سەر بنەمای ئەم ئامارە، سنووری هەمیشەیی ناوچەی کورد و عەرەب دیاری دەکرێت. ئەم خاڵە بەتایبەت بۆ ناوچەی خاوەن

نەوتـی کەرکـووک گرنگـە کـە کـورد داوا دەکات بەتـەواوی بکەوێتـە ژێـر دەسـتی. قەبوڵکردنـی ئـەم داواکارییـەی کـورد، هـۆکاری سـەرەکی سـەرکەوتنی وتووێـژەکان بـووە. هـەردوولا لـە ڕێککەوتننامەیەکـی کاتیـدا قەبوڵیـان کـردووە کـە بـە چاودێریـی نەتـەوە یەکگرتـووەکان سـەرژمێری ئەنجـام بدرێـت.

ئایا ڕێککەوتنەکە جێبەجێ دەبێت؟

کام کـورد دەبێـت بـە جێگـری سـەرۆکی کۆمـاری فیدراڵـی کـورد و عـەرەب؟ ژەنـەڕاڵ مـەلا مسـتەفا بارزانـی ڕایگەیانـدووە نـە خـۆی و نـە کـوڕە گەورەکـەی، ئیدریـس، ئـەم پۆسـتە وەرناگـرن. بارزانـی لـەوە دەترسـێت حکومەتـی عێـراق پێـش ئـەوەی ڕێککەوتنەکـە بـە تـەواوی جێبەجـێ بـکات، خـۆی یـان کوڕەکـەی بـە بارمەتـە بگرێـت. کەوابـوو ئەگـەری زۆرە دکتـۆر مەحمـود عوسـمان، سـکرتێری گشـتی پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان کـە بـە نـاوی کـوردەوە لەگـەڵ حکومـەت وتووێـژی کـردووە و لەلایـەن بارزانییـەوە بـە فەرمـی ڕێککەوتنەکـەی پشتڕاسـت کردووەتـەوە، بکرێـت بـە جێگـری سـەرۆک کۆمـار. ئەوکاتـەی هەواڵـی ڕێککەوتنەکـە بـە فەرمـی بـڵاو بـووەوە، دکتـۆر مەحمـود عوسـمان لـە تەنیشـت ژەنـەڕاڵ حەسـەن ئەلبەکـرەوە بـوو لـە سـەر سـەکۆی کۆشـکی سـەرۆک کۆمـاری. کاتێـک دکتـۆر مەحمـود نـاوی مـەلا [مسـتەفا] بارزانـی دەهێنـا، ئـەو بەعسـییانەی لـەوێ کۆببونـەوە، هوتافیـان دەکێشـا و تەشـویقیان دەکـرد.

ئایـا دەسـەڵاتدارانی بەغـدا ڕێـز لـە ڕێککەوتنەکـە دەگـرن؟ زۆربـەی چاودێـران بـە لەبەرچاوگرتنـی ئەزموونـی ڕابـردوو و ڕێـژەی تەسـلیمبوونی حکومـەت لـە بەرامبـەر بارزانـی، پێیانوایـە نەخێـر، حکومـەت جێبەجێـی نـاکات. بارزانیـش تەگبیـری خـۆی کـردووە: هێـزی چەکـداری سـەربەخۆ و پۆلیسـی خـۆی هێشـتووەتەوە و دەسـتی لێنـەداوە. چەکـە قورسـەکانی ڕادەسـتی حکومـەت نـاکات و ئیزگـەی ڕادیۆکـەی لـە شـاخ داناخـات، هەتـا ئەوکاتـەی حکومـەت سـەرجەم مەرجەکانـی ڕێککەوتنەکـە جێبەجـێ دەکات.

بەهەرحـاڵ پـاش ٤٠ سـاڵ وتووێـژ و ۹ سـاڵ شـەڕ، کـورد گەیشـت بـە ئامانجـی خـۆی کـە دانپێدانانـی فەرمـی بـە ناسـنامەی نەتـەوەی کـورد لـە عێـراق، ئۆتۆنۆمیەکـی

ئیداریـی زۆر بەرفـراوان، سـوپا، زانکـۆ و قەڵەمڕەوێکـی بەرفـراوان و گەرەنتیکـراو بـوو. قەڵەمـڕەوی کـورد، عەرەبـی عێراقـی لـە ئێـران و تورکیـای دراوسـێی جـودا کردووەتـەوە. بەعسـییەکانی عێـراق قـەد مەزەنـدەی شـتی وایـان نەدەکـرد و بـە ئاسـانی قەبوڵیشـی ناکـەن.

کـورد بۆئـەوەی ئـەم سـەرکەوتنەی بـە ئەنجـام بـگات پێویسـتی بـە پشـتیوانی ناوخـۆ و دەرەوە هەیـە. لـە ئاسـتی دەرەوە، بەتایبـەت پێویسـتی بـە سـۆڤیەت هەیـە کـە ڕۆڵـی یەکلاییکـەرەوەی بینیـوە لـە ڕێککەوتنەکـەدا. لـە ئاسـتی ناوخـۆش پێویسـتی بەوەیـە ژەنـەڕاڵ تکریتـی و عەمـاش کـە دوو پیـاوی بەهێـزی پشـتیوانی حەسـەن ئەلبەکـرن، بـەردەوام پشـتگیری ڕێککەوتنەکـە بکـەن.

لە فغانسیز ئوغ، باڵوێزی فەڕەنسا لە ئیسرائیل بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٨ی نیسانی ١٩٧٠

تەلئەبیب

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ، نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی [وەزارەتی دەرەوە]، نووسینگەی فەڕەنسا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە نیۆیۆرک، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، ڕۆما، بۆن، مۆسکۆ، پەکین[١]، تاران، جەزاییر، تونس، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، ئورشەلیم، ڕەبات، تریپولی

بابەت: هەڵوێستی ئیسرائیل لەهەمبەر کێشەی کوردی عێراق

کاتێک ڕێککەوتننامەی١١ی ئادار لەنێوان دەوڵەتی عێراق و سەرۆکایەتی ڕاپەڕینی کورد ڕاگەیەندرا، ئیسرائیل تاڕادەیەک بێدەنگ بوو.(بنوارن بۆ تیلیگرامی ژمارە ٣٢٣ی ١٣ی ئاداری ١٩٧٠). بەهەرحال ئەمە یەکەم جار نییە دەوڵەتی عێراق هەوڵ دەدات کێشەی ڕاپەڕین چارەسەر بکات و شەڕ دەوەستێنێت. بارزانیش تەگبیری خۆی کردووە و هەنگاو بەرەو پاش هەڵناگرێت: هێڵی بەرگری خۆی قایم کردووە، و چەکوچۆڵە سووکەکانی ڕادەستی حکومەت نەکردووە، هەرچەندە دەبێ چەکوچۆڵە قورسەکانی ڕادەست بکات. هەواڵنێری کاروباری سەربازی [ڕۆژنامەی] (ئورشەلیم پۆست)ئاماژەی بەوە کردووە ژەنەڕاڵ بەکر ئەڵقەی گەمارۆی ناوچە کوردنشینەکانی سست نەکردووە، کەوابوو مەترسی ئەوە لە ئارادا نییە بەشێکی بەرچاوی هێزەکانی عێراق بنێردرێن بۆ بەرەی ئوردن- ئیسرائیل.

---

(١) پەکین پایتەختی وڵاتی چینە. وەرگێڕ

وەزارەتــی دەرەوەی ئیسرائیلیــش بــە هەمــان شــێوە خۆشــبینە. بەڕێــز هــەدداس[١]، بەڕێوەبــەری نووســینگەی لێکۆڵینەوەی[وەزارەتــی دەرەوە] لــە ١٦ی ئــادار ڕایگەیانــد (بنــوارِن بــۆ تیلیگرامــی ژمــارە ٥٠ی ١٩ی ئــادار) دەوڵەتــی عێــراق هــەر کاتێــک هەلومەرجــی ناوخــۆ ڕێگــەی پێبــدات، ئاگربەســت لەگــەڵ کــورد تێــک دەدات، بۆیــە هەڤاڵەکانــی بارزانــی تەگبیــری پاراســتنی خۆیــان کــردووە. جگــە لــەوەش، ژەنــەڕاڵ بەکــر دەیەوێــت یەکینەکانــی ســوپا لــە دەوروبــەری بەغــدا بهێڵێتــەوە، چونکــە دەبــێ ژمارەیەکــی بەرچــاو لــە هێزەکانــی ســوپا لــە ســەر ســنووری ئێــران جێگیــر بــکات، هەتــا کاتێــک کێشــەی شــەتولعەرەب لەگــەڵ ئێــران چارەســەر بکرێــت. کەوابــوو ئــەم هۆکارانــە وایکــردووە ژمارەیەکــی کەمــی هێزەکانــی ســوپای عێــراق بــۆ بــەرەی ئــوردن بنێردرێــن.

خاتــوون ڤێرێــد[٢]، بەرپرســی نووســینگەی کاروبــاری ڕۆژهەڵاتــی نزیکــی وەزارەتــی دەرەوەی ئیسرائیــل، بۆچوونێکــی دیکــەی هەیــە. ئامــاژەی بــە ســەفەری وەزیــری بەرگــری عێــراق بــۆ عەمــان کــردووە، وتوویەتــی عێــراق خەریکــە ئامــادەکاری دەکات بۆئــەوەی ژمارەیەکــی بەرچــاو لــە هێزەکانــی بنێرێــت بــۆ ئــوردن. ڤێرێــد ئامــاژەی بــەوە کــردووە ڕێککەوتننامــەی ١١ی ئــادار زۆر ناخایەنێــت و وتوویەتــی تەنانــەت ئەگــەر شــەش کوردیــش بــبن بــە وەزیــر، هیــچ لــە مەســەکە ناگۆڕدرێــت، چونکــە هیــچ کوردێــک ناچێتــە نــاو ئەنجوومەنــی ســەرکردایەتیی شــۆڕش کــە دەســەڵاتی بــە دەســتەوەیە. کوردێکیــش ببێــت بــە جێگــری ســەرۆک کۆمــار، ئەویــش هیــچ ناگۆڕێــت، چونکــە دوو وەزیــری عەرەبیــش یانــی تکریتــی و عەمــماش کــراون بــە جێگــری ســەرۆک کۆمــار. هەروەهــا هەڵوەشاندنەوەی بیست هــەزار چەکــداری کــوردی باڵــی [جــەلال] تاڵەبانــی ڕکابــەری بارزانــی، دەبێتــە کێشــەیەکی گــەورە بــۆ دەوڵەتــی عێــراق، چونکــە لەوانەیــە تاڵەبانــی نارەزایەتــی هەڤاڵەکانــی بقۆزێتــەوە بــۆ یاخیبــون لــە حکومەتــی عێــراق.

خاتــوون ڤێرێــد وتویەتــی: بەهەرحــاڵ هەمــوو ئەمانــە پێــش لــەوە ناگرێــت کــە ڕۆڵــی عێــراق لــە شــەڕی ئیسرائیل-عــەرەب لاواز بێــت. عێــراق پشــتیوانی زیاتــر لــە ڕێکخراوەکانــی فەلەســتین دەکات و هانیــان دەدات، بەتایبــەت (بــەرەی ڕزگاریــی

(1) HADDAS

(2) VERED

عـەرەب) کـە گوێڕایەڵـی عێراقـە و ڕکابـەری بزووتنـەوەی (الصاعقـە) [1]یـە. کەوابـوو ژەنـەڕاڵ بەکـر هێـزی نـوێ دەنێرێـت بـۆ ئـوردن و دەوڵەتـی سـۆڤیەتیش پشـتیوانی لێـدەکات.

بـە بۆچوونـی بەڕێوەبـەری نووسـینگەی کاروبـاری ڕۆژهەڵاتـی نزیکی[وەزارەتـی دەرەوەی] ئیسرائیـل، سـۆڤیەت ڕۆڵـی سـەرەکی بینیـوە لـە وتووێژەکانـی کـورد و دەوڵەتـی عێراقـدا. یەکێتیـی سـۆڤیەت گوشـاری زۆری خستووەتەسـەر باڵـی لایەنگری سـۆڤیەتی کـوردە شـیوعییەکان کـە دەسـەڵاتی هەیـە بـە سـەریانەوە [لەگـەڵ حزبـی بەعـس بچنـە نـاو یـەک بـەرە]. بەعسـی عێراقیـش بـە دڵـی دەکات چونکـە دەیەوێـت پـەرە بـە هەوڵـە پۆپۆلیسـتییەکانی بـدات و بزووتنـەوەی شـیوعی لـە ئێسـتادا بـە هەڕەشـەیەک لـە سـەر خـۆی نازانێـت. پێیوایـە ڕێککەوتـن لەگـەڵ بارزانـی، [عەزیـز] شـەریفی ڕازی کـردووە کـە وەزیـرە و شـیوعیترین کەسـایەتی کـوردە.

خاتـوون ڤێرێـد پێیوانییـە دەسـەڵاتدارانی سـۆڤیەت زۆر گرنگـی بـە بەرژەوەنـدی ئابـووری لـە عێـراق بـدەن، بەرژەوەنـدی سیاسـی بۆیـان گرنگـترە، بەشـی نەوتـی ڕۆمێلایـان بەسـە بۆئـەوەی بـە نرخـی گونجـاو بینێـرن بـۆ وڵاتانـی ڕۆژهەڵاتـی ئەوروپـا.

بـە بۆچوونـی خاتـون ڤێرێـد، سـۆڤیەت دوو ئامانجـی سـەرەکی هەیـە: لـە درێژخایەنـدا دەیەوێـت هێزەکانـی بەریتانیـا لـە کەنـداوی فـارس بکشـێنەوە و ڕێـگای هەناردەکـردن و هاوردەکردنـی کاڵا و شـتومەک بـۆ هینـد نەکەوێتـە مەترسـییەوە. لـە کورتخایەنـدا بەتایبـەت دەیەوێـت سـەری سـوپای مـسر سـووک بـکات. لـە پێنـاو ئـەم ئامانجـەدا هـەوڵ دەدات بـەرەی سـوریا و ئـوردن قایمـتر بـکات بـۆ ئـەوی ئیسرائیـل واز لـە کۆمـاری یەکگرتـووی عەرەبـی مـسر بێنێـت. سـۆڤیەت بەتایبـەت هانـی سـوریا دەدات زیاتـر هێـرش بکاتـە سـەر هێزەکانـی ئیسرائیـل لـە [بەرزاییەکانـی] جـۆڵان.

ئەمانـە بۆچوونەکانـی بەڕێوەبـەری کاروبـاری ڕۆژهەڵاتـی ناوەڕاسـتی وەزارەتـی

---

(1) SAIKA

الصاعقـە ڕێکخراوێکـی سیاسـی - سـەربازی فەلەسـتینی بەعسـی بـووە کـە حیزبـی بەعسـی سـوریا لـە ١٩٦٨ بـە سـەرۆکایەتی فرحـان ابوالهویـە دروسـتیکردووە و پاشـان لـە نـاو بزووتنـەوەی (فتـح) دا توایەتـەوە و پـاش ١٩٩٣ لـە (فتـح) هاتووەتـە دەرەوە. ئێسـتا هیـچ ڕۆڵـی نەمـاوە. وەرگێـڕ

دەرەوەی ئیسرائیل بوو دەربارەی سیاسەتی دەوڵەتی عێراق و ئەنجامەکانی لە داهاتوی نزیکدا، کە دەبێ بە حەزەرەوە وەریبگرن و زۆر خۆشبین نەبن. ڕۆژنامەی هائارتز[1] لە ٧ی نیسان بڵاوی کردەوە کە کۆنفرانسێکی نهێنی لە قاهیرە بە ئامادەبوونی وەزیری جەنگی ئوردن، سوریا، عێراق و کۆماری یەکگرتووی عەرەبی مسر بەڕێوەچووە، بۆئەوەی هێزی زیاتر لە عێراق بچێت بۆ ئوردن و هێزەکانی بەرەی ڕۆژهەڵات لە سەر سنووری ئوردن و سوریا کاراتر بکرێن.

(1) Haartz

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە مۆسکۆ بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٧ی نیسانی ١٩٧٠

بـۆ زانیاریـی: بەرپرسـی نووسـینگەی سـەرۆک کۆمـار، نووسـینگەی سـەرۆک وەزیـران، سـکرتارییەتی گشـتی، باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە دیمەشـق، تـاران، بەغـدا، ئەنقـەرە

بابەت: هەڵوێستی سۆڤیەت لەهەمبەر کێشەی کوردی عێراق

پێشـتر وەزارەتـی دەرەوەم ئـاگادار کـردەوە کـە ڕۆژنامەکانـی سـۆڤیەت پێشـوازییان لـە ڕێککەوتنـی ١١ی ئـاداری ١٩٧٠ کـردووە کـە سـەرەنجام کۆتایـی بـە کێشـەی کـورد هێنـا. ڕۆژنامـەکان خاڵـە سـەرەکییەکانی ڕێککەوتنەکەیـان بڵاوکـردەوە. چەنـد هەفتـە دوای ڕاگەیاندننامەکـە، دوو هەواڵنێـری ڕۆژنامـەی پراڤـدا وتارێکـی دورودرێژیـان دەربـارەی کێشـەی کـورد بڵاوکـردەوە، ئاماژەیـان بـە ڕەگوڕیشـەی کێشـەکە کـرد کـە ببـوو بـە کێشـەیەکی جیـددی بـۆ دەوڵەتـە یـەک لـە دوای یەکەکانـی عێـراق، لەوانـە دەوڵەتـی پـاش شـۆڕش یانـی پـاش ١٩٦٨. وتیـان: "شـەڕی عێـراق دژ بـە کـورد پێـی نابـووە قۆناخـی کۆمەڵکوژیـەوە. کـورد گەلێکـی هێـژا و خۆڕاگـرە کـە لـە ناوچـە شـاخاوییەکانی عێـراق، تورکیـا، سـوریا و ئێـران دەژی." پراڤـدا باسـی کەمینـەی کـوردی دانیشـتووی یەکێتـی سـۆڤیەتی نەکـرد.

دوو هەواڵنێرەکـە ئاماژەیـان بـەوە کـرد: "پـاش ئـەوەی بەعـس گەیشـت بـە دەسـەڵات، دەرفـەت ڕەخسـا کێشـەی کـورد چارەسـەر بکرێـت. دەسـەڵاتدارانی بەعـس بـە پێچەوانـەی حکومەتەکانـی پێشـوو، تێگەیشـتن کـە خەبـات دژی ئیمپیریالیـزم تەنیـا کاتێـک دەکرێـت، ئـەم شـەڕی براکوژییـەوە کۆتایـی پێبێـت. حزبـی شـیوعیی عێـراق ڕۆڵێکـی گرنگـی بینـی لـەم هەنـگاوە هۆشـیارانەیەدا."

ڕۆژنامـەی پراڤـدا لـە درێـژەی وتارەکـەدا باسـی ئەنجامەکانـی ڕێکەوتننامەکـەی کـرد، وتـی: "ڕێککەوتنەکـە لـە ئاسـتی ناوخـۆی عێراقـدا کەندوکۆسـپێکی سـەرەکی لـە سـەر

ڕێگای پێشکەوتنی هەنگاو بە هەنگاوی عێراق لابرد و لایەنە نەشازە مەترسیدارەکانی ناو خودی بزووتنەوەی کوردیشی بێدەنگ کرد. هێزە ئیمپریالیستەکان بەردەوام هەوڵیان دەدا خۆیان بخزێننە ناو بزووتنەوەی کورد و هەستی دژە عەرەب پەرەپێبدەن بۆئەوەی کورد بە هیچ شێوەیەک لەگەڵ دەوڵەتی عێراق ڕێکنەکەوێت و دەوڵەتێکی نیشتمانی لە عێراق پێکنەیێت. هیچ گومان لەوەدا نییە ڕێککەوتنەکە بێ گیروگرفت نابێت. گەورەترین گیروگرفتێک کە عێراق دەبێ چارەسەری بکات ئەوەیە کە بەرەیەکی یەکگرتووی دیموکراتی نیشتمانی پێکبێنێت سەرجەم حیزبە پێشکەوتنخوازەکانی عێراق لەخۆ بگرێت، هەرچەندە هەندێ لایەن دەیانەوێت حزبی شیوعی تێدا نەبێت. چارەسەربوونی کێشەی کورد لە عێراق بۆ سەرجەم عەرەبەکان گرنگە. ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ نموونەیەکە بۆئەوەی کێشەی کەمینە ئەتنیکییەکان لە وڵاتانی دیکەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و ئەفریقا و جیهانی سێیەم بە گشتی بە شێوەیەکی دروست و دادپەروەرانە و بوێرانە چارەسەر بکرێت."

ڕۆژنامەی پراڤدا لە کۆتاییدا لە زمانی دکتۆر مەحمود [عوسمان]، ئەندامی مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان، وتویەتی یەکێتی سۆڤیەت زۆر هەوڵیداوە لایەنەکان ڕێکبکەون بۆ چارەسەرکردنی قەیرانی ناوخۆی عێراق و ئاماژەی بەوە کردووە: "هەڵوێستی دۆستانەی یەکێتیی سۆڤیەت، هەروەک ئاسانکاری کرد بۆ چارەسەربوونی ئاشتیخوازانەی کێشەی کورد، دەتوانێت نەتەوەی کورد و عەرەب هان بدات پێکەوە گفتوگۆ بکەن و لەپێناو بەرژەوەندییەکانیان ڕێگاچارەیەک بۆ کێشەکانیان بدۆزنەوە."

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٢ی نیسانی ١٩٧٠

بەغدا

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ، نووسینگەی وەزیری دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی [ی وەزارەتی دەرەوە]، نووسینگەی فەڕەنسا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە نیۆیۆرک، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، تەلئەبیب

بابەت: نیگەرانی تورکیا لە گەڕانەوەی کورد بۆ ناوچەی کەرکووک

ئورهان ئیراڵپ[(١)]، سکرتێری گشتی وەزارەتی دەرەوەی تورکیا لە ١٠ تا ١٣ی نیسان لە بەغدا بوو. سەرچاوەکانی ئێمە و ڕۆژنامەکان شتێکی ئەوتۆ دەربارەی ئامانج و ئەنجامی سەردانەکەی نازانن. ئیراڵپ لە کاتی گەڕانەوە بۆ تورکیا وتی ئامانجی سەفەرەکەی ئاڵوگۆڕی بیروڕا دەربارەی مافە کولتورییەکانی تورکمانەکانی باکووری عێراق بووە. باڵوێزخانەی تورکیا لە بەغدا دەڵێت ٥٠٠ هەزار تورکمان لە عێراق هەیە کە زۆربەیان لە ناوچەی کەرکووک دەژین، بەڵام بە گوێرەی ئاماری عێراق کە لە ڕاستییەوە نزیکترە، ٨٠ هەزار تورکمان لە عێراق دەژی.

لە ٢٤ی کانوونی دووەم، ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش دانی بە مافە کولتورییەکانی کەمینەی تورکماندا نا لە ناوچەی خۆیان، یانی لەمەوبەدوا تورکمانەکان دەتوانن لە قوتابخانەی سەرەتاییدا بە زمانی خۆیان بخوێنن، نووسینگەی کاروباری تورکمانەکان لە وەزارەتی پەروەردە و ڕۆشنبیری لە بەغدا دروست دەکرێت، گۆڤار بە زمانی تورکمانی بڵاودەکرێتەوە و ماوەی

(1) Orhan ERALP

پەخشی بەرنامە بەم زمانە لە تەلەڤزیۆن زیاد دەکرێت.

لەو کاتەوەی کێشەکە بە ئاشکرا چارەسەر کراوە، بنکەیەکی کولتووری تورکمان لە کەرکووک کراوەتەوە کە ئاڵای تورکی بەسەرەوەیە. دەوڵەتی عێراق دەڵێت بارزانی داوا دەکات هەموو پارێزگای کەرکووک بکەوێتە ژێر دەسەڵاتی، داواکارییەکەی لە جێی خۆیدا نییە، بۆیە دەسەڵاتدارانی بەغدا بە گرتینەوە هاتوون بە پیری داواکارییەکەی تورکیا لە پەیوەندی لەگەڵ مەسەلەی تورکمانەکاندا.

باڵوێزخانەی تورکیا لە بەغدا گرنگی دەدات بە مەسەلەی سەرژمێرییەکە کە بە گوێرەی ڕێککەوتنامەی ١١ی ئادار دەبێ بکرێت و هیواداره دەوڵەتی ناوەندی بتوانێت سەرژمێرییەکە بە زووترین کات ئەنجام بدات، یانی پێش ئەوەی کوردە دەرکراوەکان بگەڕێنەوە زێدی خۆیان[لە ناوچەی کەرکووک]. کاربەدەستانی تورکیا هەروەها دەیانەوێت پارێزگای کەرکووک نەکەوێتە ناو هەرێمی ئۆتۆنۆمی کورد. بە گوێرەی زانیاری سەرچاوە باشەکان، تورکمانەکان دەورێکی ئەوتۆیان لە ڕێککەوتنامەی ١١ی ئاداردا نەبینیوە و پێیانباشترە لە ژێر دەسەڵاتی عەرەبدا بن.

سەردانەکەی ئیراڵپ پەیوەندیشی بە پەیوەندییەکانی ئێران و عێراقەوە هەبووە. کاربەدەستانی باڵوێزخانەی تورکیا لە بەغدا وتیان دەوڵەتی عێراق پێشوازی لە ناوبژیوانی تورکیا نەکردووە کە چەند مانگ لەمەوپێش بڕیار بوو بکرێت بۆ باشترکردنی پەیوەندییەکانی ئێران و عێراق.

پەیوەندییەکانی تورکیا و عێراق سارد وسڕە. پرۆژەی ڕاکێشانی بۆری نەوت لە عێراق بۆ توکیا وەلانراوە، بەهۆی ئەوەی خەرجی زۆری تێدەچێت و ڕێگای نێوان هەر دوو وڵات، هەرچەندە تەواو بووە، هێشتا نەکراوەتەوە، بەهۆی ئامادەنەبوونی کاربەدەستانی عێراق.

لە کۆتاییدا دەسەڵاتدارانی تورکیا ناچارن ئەوە قەبوڵ بکەن کە ڕێککەوتنامەی ١١ی ئادار بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد مەسەلەیەکی ناوخۆیی عێراقە و تەنیا پەیوەندی بە عێراقەوە هەیە، بەڵام، هەروەک کاربەدەستانی باڵوێزخانەی تورکیا لە بەغدا پێیانوتم، ئەگەر ئۆتۆنۆمیەکەی مەلا [مستەفا] بارزانی بە شێوەیەک لە شێوەکان کار بکاتە سەر مەسەلە ناوخۆییەکانی تورکیا، دەوڵەتی تورکیا بە گوێرەی هەلومەرجەکە هەڵوێستێکی دیکەی دەبێت.

لە پییەغ سێغل[١]، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

بەڕێز بغینۆ دۆلیوس[٢]، نوێنەری تایبەتی وەزیری دەرەوە

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٩ی نیسانی ١٩٧٠

نهێنی، تاکەکەسی

بەغدا

بابەت: فەڕەنسا و کێشەی کوردی عێراق

ئەم گفتوگۆ دوورودرێژەت بۆ دەنێرم کە ڕۆژی شەممە لەگەڵ یەکێک لە هاووڵاتیەکانمان کردم کە سێ مانگە لە بارەگای سەرکردایەتی بارزانییە. بۆ زانیاری تاکەکەسی خۆت، پێتدەڵێم ئەم کەسە بەڕێز ژان پغادییە[٣]، مامۆستای پێشووی کۆلیژی کۆمەڵناسیی زانکۆی نانتێغ[٤] بوو کە بەهۆی ئەو سەرئێشانەی خوێندکارەکانی بۆیان دروستکردووە[٥]، زانکۆی بۆ ماوەیەک بەجێهێشتووە بۆئەوەی خەبات بۆ مەسەلەی کورد بکات.

من بەڕێز پغادییە بە وتەبێژی بزووتنەوەی کورد [لە فەڕەنسا] دەزانم، ساڵی ١٩٦٨ کتێبێکی دەربارەی کورد بڵاو کردووەتەوە. عاقڵی، ژیری، چوستوچالاکیی و ڕاستگۆیی ناوبراو زۆر کاری تێکردم، بەڵام پێمناخۆش بوو پێداگری دەکرد بە هەر شێوەیەک بێت لەگەڵ دکتۆر [مەحمود] عوسمان، جێگری بارزانی دابنیشم. دکتۆر عوسمان زۆری پێخۆشە بە زووترین کات لەگەڵ ئێمە تێکەڵ بێت. لە وەڵامدا تەنیا

(1) Pierre CERLE

(2) Bruno de LEUSSE

(3) Jean-Marie Pradier

(4) Nanterre

(٥) ئەوکاتە خۆپیشاندانی خوێندکاران لە زۆربەی زانکۆکانی فەڕەنسا هەبووە، بەتایبەت زانکۆی نانتێغ. تەنانەت خوێندکارەکان هێرشیان کردووەتە سەرهەندێ لە مامۆستاکان. وەرگێڕ

ئەوەم بە بەڕێز پغادییە وت کە گرنگی بە گفتوگۆکەمان دەدەم.

ئەگەر بە گوێی پغادییە بکەین ساردی دەکەوێتە نێوان پەیوەندییەکانمان لەگەڵ دەسەڵاتدارانی عێراق، تەنانەت ئێران و تورکیاش، بەڵام نابێت ئەم سەرچاوە دروست و ڕاستەی زانیاری لە کیس خۆمان بدەین. بۆیە سوپاست دەکەم ئەگەر دەکرێت بۆچوونی خۆتم لە ماوەی کەمتر لە مانگێکدا بۆ بنێریت، چونکە پغادییە، تازە گەڕاوەتەوە بۆ باکووری عێراق، سێ هەفتەی دیکە دەگەڕێتەوە بۆ ئێرە بۆ وەرگرتنی وەڵام. بە پغادییەم وت لەگەڵ وەزیرە کوردەکان دادەنیشم، بەهەمان شێوە کە لەگەڵ کاربەدەستانی دیکەی حکومەتی عێراق دادەنیشم. بەڵام پێمباش نییە بێ ڕەزامەندی وەزارەتی دەرەوە هیچ پەیوەندییەک لەگەڵ دکتۆر عوسمان بگرم کە نوێنەری [بارزانی] بووە لە وتووێژەکانی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار.

دەکرێت ڕێگایەک بدۆزینەوە بۆئەوەی لە پلانی ئاوادانکردنەوەی باکووردا بەشدار بین لە چوارچێوەی پرۆگرامی یارمەتی تەکنیکیمان بۆ عێراق کە بڕیارە دوشەممە، ٤ی ئایار لە نێوان لێژنەی عێراق و فەڕەنسا لە پاریس تاوتوێ بکرێت.

لە پێشەوە سوپاست دەکەم بۆ هەوڵەکەت.

لەگەڵ ڕێزمدا

پییەغ سێغل

کورد و فەڕەنسا

بەڕێــز پغادییــە لــە کۆتاییــدا وتــی ئامانجــی ڕاســتەقینەی ســەردانەکەی ئەوەیــە پەیوەندیی فەرمی لـە نێوان فەڕەنسـا و پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان دروست بێت. وتی کـورد دۆسـتی زۆرە لـە پاریـس (وەک غۆلـۆ[١]، لێسـکۆ[٢]...) و لـە ١٩٦٨ دکتـۆر عوسـمان لـە کۆشـکی ئیلیـزە لەلایـەن بەڕێـز بوغـەن دێغۆزییـغ[٣] وە پێشـوازی لێکـراوە. لـە دیدارەکـەدا جێگـری سـەرۆکی پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان باسـی ئـەوەی کـردووە کـە کێشـەی کـورد زۆر کاریگـەری هەیـە لەسـەر چارەنووسـی ڕۆژهەڵاتـی ناوەڕاسـت، داوای کـردووە پێـش ئـەوەی سـەدەی بیسـت کۆتایـی پێبێـت، کـورد ببێـت بـە خـاوەن ڕێوشـوێنی خـۆی لـە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاسـتدا. دکتـۆر عوسـمان وتوویەتـی لـەم پێنـاوەدا وڵاتـی فەڕەنسـا زۆرترین قازانجـی دەسـتدەکەوێت، ئەگـەر دۆسـتایەتی کـورد بـکات، ئەمـەش نابێتـە هـۆی ئـەوەی فەڕەنسـا لـە عـەرەب دوور بکەوێتـەوە.

ئێسـتا بارزانـی و هەڤاڵـە نزیکەکانـی زۆر بەپەرۆشـن لەگـەڵ ئێمـە تێکـەڵ بـن. بارزانـی چەنـد مانـگ لەمەوپێـش پێشـنیاری کـردووە ڕێککەوتنێـک واژۆ بکەیـن، یانـی ئـەو هەرچـی زانیـاری بەسـود هەیـە دەربـارەی عێـراق (دەربـارەی بارودۆخـی سیاسـی، کاروبـاری نـەوت و سـەربازی...) بـدات بـە ئێمـە، ئێمـەش لـە بەرامبـەردا هەنـدێ یارمەتـی سیاسـی، ئابـوری یـان مـاددی ئـەو بدەیـن. بەڕێـز پغادییـە پەیوەنـدی دۆسـتانەی هەیـە لەگـەڵ بەرپرسـی دەزگای هەواڵگـری و زانیاریـی کـورد[٤]. بـەڵام لەوەتـەی ڕێککەوتننامـەی ١١ی ئـادار کـراوە، کـورد پێیوایـە ئـەم جـۆرە هاوکارییـەی کـورد و فەڕەنسـا، پێشـێلکردنی مەرجەکانـی ڕێککەوتنەکەیـە، چونکـە کـورد هاووڵاتـی عێراقـە، بۆیـە ئێسـتا پێشـنیاری ئەوەیـان کـردووە ڕێکەوتنێکـی سیاسـی بکەیـن بۆئـەوەی کاری تۆکمـە لـە بـواری کاروبـاری

---

(1) Rouleau

مەبەستی ئیغیک غۆڵۆ، ڕۆژنامەنووس و نووسەری بەناوبانگی فەرانسا بووە. وەرگێڕ

(2) Lescot

مەبەستی ڕۆژێ لیسکۆ ڕۆژهەڵاتناس و لێکۆڵەر و کوردناسی فەڕەنسی بووە. وەرگێڕ

(3) Burin des Roziers

(٤) مەبەستی مەسعود بارزانییە. وەرگێڕ

نێونەتەوەیی عێراق بکرێت لە نێوان شۆڕشی کورد و دەوڵەتی فەڕەنسا. بە وتەی ناوبراو لە ئەنجامی ئەم ڕێککەوتنە فەڕەنسا دەتوانێت کاریگەری هەبێت لە سەر پێشهاتەکانی ناوچەکە و قورسایی لە سەر سیاسەتی جیهانی عەرەب زیاتر بێت و چەسپانی ئاشتی زووتر دەستەبەر بکات.

دەسەڵاتدارانی کورد خۆیشیان باش دەزانن ئەم پرۆژەیە واقعبینانە نییە و زۆر گومانیان هەیە، چونکە هەروەک خۆیان دەڵێن فەڕەنسا پێشتر بێهیوای کردوون و دەڵێن فەڕەنسا لە ناخی دڵەوە نایەتە پێشەوە. تەنانەت ئەگەر ئێمەش ئەم پێشنیارەی کوردەکان زۆر بە جیددی وەربگرین، دەزگای هەواڵگری عەرەبەکان و لایەنگری عەرەبەکان پێش لە جێبەجێکردنی دەگرن.

بەهەرحاڵ کورد دەیەوێت فەڕەنسا کارێکیان بۆ بکات، بۆ نموونە نەخۆشخانەیەک یان قوتابخانەیەک لە کوردستان دروست بکات بۆئەوەی نیشانی بدات گرنگی بە کورد دەدات. ئەگەر ئێمە کارێکی وا بکەین لە ڕووی ئابووریەوە زۆر بە قازانجمانە، چونکە باکووری[عێراق] سامانی سروشتی زۆرە کە دەبێ بەرهەمبهێندرێت. ئێمە دەبێ لەم بوارەدا بە پێش ڕووسەکان بکەوین. کورد ئامادەیە یارمەتی یەکلاییکەرەوەی کۆمپانیای نەوتی عێراق بدات، بۆیە، هەروەک خودی کوردەکان دەڵێن، فەڕەنسا دەبێ لە ئێستاوە بیر لە داهاتودا بکاتەوە و ڕێگای دیکە بۆ پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ببینێتەوە.

ئەگەر فەڕەنسا پێشنیاری هاوکاریی کورد ڕەت بکاتەوە، کورد بە تەواوی بەدبین بێت لە ڕۆژئاوا و هیچ ڕێگایەکی دیکەی نابێت، ئیلا بەتەواوی ببێت بە داردەستی سۆڤیەت.

پەراوێزی وەرگێڕ:

ژان ماغی پغادییە ساڵی ١٩٣٩ لە شاری مەراکیش لە وڵاتی مەغریب لەدایک بووە. باوکی لە فەڕەنساوە ڕۆیشتووە بۆ مەغریب بۆ کاری حکومی. دکتۆرای لە دەروونناسی و ئەدەبیات لە زانکۆکانی فەڕەنسا وەرگرتووە، زیاتر وەک مامۆستای بەشی دەروونناسی و شانۆکار کاری کردووە. ساڵی ١٩٦٨ کتێبێکی نووسیوە بە ناوی) شۆڕشی بێدەنگی کورد) کە کامەران بەدرخان پێشەکی بۆ نووسیوە. لە شەستەکاندا بۆ ماوەیەکی دوورودرێژ لە کوردستانی ئێران و عێراق ماوەتەوە و زۆر هەوڵیداوە بۆ ناساندنی دۆزی کورد لە فەڕەنسا. پاش نسکۆی شۆڕشی ئەیلوول هیچ چالاکییەکی ئاشکرای بە قازانجی کورد نەکردووە. ئێستاش ماوە لە ژیاندا.

ئێغیک غۆڵۆ کە ناوی راستەقینەی ئیلی غافولە، ساڵی ١٩٢٦ لە قاهیرە لە بنەماڵەیەکی جولەکەی بەڕەگەز سوریایی لەدایک بووە. بەهۆی بیروباوەڕی کۆمۆنیستی ئاوارەی فەڕەنسا بووە و وەک ڕۆژنامەنووس بۆ ڕۆژنامەی بەناوبانگی (لۆمۆند) کاری کردووە. لە هەشتاکان چەند ئەرکێکی دیپلۆماتیکی لەلایەن سەرۆک کۆماری فەڕەنساوە پێسپێردراوە، لە ١٩٨٥-١٩٨٦ باڵوێزی فەڕەنسا بووە لە تونس و لە ١٩٩١-١٩٩٨باڵوێزی فەڕەنسا بووە لە تورکیا. غۆڵۆ هەرچەندە هەست و سۆزی هەبووە بۆ کورد، بەڵام بە کردەوە هیچی نەکردووە بۆ کورد. ساڵی ٢٠١٥ لە فەڕەنسا کۆچی دوایی کردووە.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٣ی ئایاری ١٩٧٠

بەغدا

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق

بابەت: بڕیاری ڕیفڕاندۆم لە کەرکووک

لە پێناو جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار، تا ئێستا تەنیا ئەم هەنگاوانە گیراوەتە بەر: پێنج کورد کراون بە وەزیر، ئیزگەی ڕادیۆی (دەنگی کوردستان) داخراوە، ڕۆژنامەی کوردی - عەرەبی التاخی دەستی کردووەتەوە بە بڵاوبوونەوە (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ١٧٩ی ٢٥ی ئاداری ١٩٧٠).

لە دوو مانگی ڕابردودا، (کۆمیتەی ئاشتی) کە مورتەزا ئەلحەدیسی، ئەندامی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش و ئەنجوومەنی حزبی ناوچەیی بەعس سەروکایەتی دەکات، چەند کۆبوونەوەیەکی کردووە و کۆمەڵێک بڕیاری داوە، وەزیرەکان و کەسایەتیە ناسراوەکان، سەر بە هەموو لایەنەکان، سەردانی باکووریان کردووە و هەر دوولا، کورد و دەوڵەتی عێراق کۆمەڵێک لێدوانیان داوە و جەختیان کردووەتەوە کە دەیانەوێت ئەوەی لە دەستیان دێت بیکەن بۆ جێبەجێکردنی ڕێککەوتنەکە. دەسەڵاتی ناوەندی ڕایگەیاندووە بودجەی پێویست تەرخان دەکات بۆ ئاوەدانکردنەوەی ئەو گوندانەی بەهۆی شەڕەوە کاول بوون و گەشەپێدانی ئابوری پارێزگا کوردنشینەکان.

لەگەڵ ئەوەشدا، جگە لە دەربڕینی نیازپاکی و قسە و لێدوان، تا ئێستا بە

کـردەوە هیـچ نەکـراوە. دەسـەڵاتی ناوەنـدی تەنیـا ڕێگاوبانـە سـەرەکییەکانی چـاک کردووەتـەوە، چەنـد قوتابخانەیەکـی نـۆژەن کردووەتـەوە و بەتایبـەت گاراجەکانـی چـاک کردووەتـەوە و بەتەمایـە لـە مانگـی تەمـووزەوە هوتێلەکانـی باکـوور بکاتـەوە بۆئـەوەی خەڵکـی کەمدەرامـەت لـە هاوینـدا لـە باتـی بەیـروت سـەردانی باکـوور بکـەن. دەسـەڵاتی ناوەنـدی هەروەهـا بڕیاریـداوە لـە تشرینـی یەکەمـی ۱۹۷۰ سـەرژمێری بکرێـت بۆئـەوەی بـە گوێـرەی ئەنجامەکانـی، سنوری هەرێمـی ئۆتۆنۆمـی کـورد دیـاری بکرێـت.

لـە لایـەن کـوردەوە چـاوەڕوان ناکرێـت هیـچ بڕیارێـک بدرێـت پێـش لـە بەسـتنی کۆنگـرەی پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان کە بڕیـارە مانگی حوزەیـران بکرێت. دانیشـتنەکانی پارتـی پـاش (سـەرکەوتنی) ۱۱ی ئـادار تەنیـا بـۆ ئـەوە بـووە کـە کاندیـدی کـورد بـۆ پۆسـتی جێگـری سـەرۆک کۆمـار دیـاری بکرێـت.

تـا ئێسـتا پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان و دەسـەڵاتی ناوەنـدی تەنیـا نیـازی خۆیـان بـە ئاشـکرا دەربڕیـوە کـە دەیانەوێـت بەندەکانـی ڕێککەوتننامـەی ۱۱ی ئـادار جێبەجـێ بکەن و کەشـوهەوای متمانەکـردن بـە یەکـدی هێشـتا لـە نێوانیانـدا دروسـت نەبـووە. ئەگـەر دەسـەڵاتی ناوەنـدی هێـزە چەکـدارە کوردەکانـی سـەر بـە حکومـەت هەڵبوەشـێنێتەوە، سـەربازانی سـوپای عێـراق لـە ڕووی چەکوچۆڵـەوە جیاوازییەکـی ئەوتۆیـان لەگـەڵ هێزەکانـی بارزانیـدا نامێنێـت. بڕیـارە هێزەکانـی بارزانـی لەمەبـەدوا بـبن بـە بەشـێک لـە سـوپای نیشـتمانی عێـراق بۆئـەوەی ئاسایشـی ناوچـەی بەرفراوانـی خۆیـان بـە توونـدی بپارێـزن. حکومەتـی عێـراق ناتوانێـت بـێ ڕەزامەنـدی کاربەدەسـتانی پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان هیـچ کارێـک لـەو ناوچەیـە بـکات.

هێشـتا ڕێگـە بـە بیانییـەکان، بەتایبـەت دیپلۆماتـەکان نادرێـت بـێ مۆڵەتـی بەشـی ئاسایشـی سـوپا سـەردانی باکـوور بکـەن. کاربەدەسـتانی بەعـس هێشـتا نەیانتوانیـوە قەناعـەت بـە ڕابـەری کـورد بێنـن سـەردانی بەغـدا بـکات.

پییەغ سێغل

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری سیاسی ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیک

٦ی حوزەیرانی ١٩٧٠

پاریس

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق

بابەت: دەسەڵاتدارانی کورد پێیانوایە ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار جێبەجێ نابێت

ڕۆژی ٤ی حوزەیران بەڕێز دولابۆیلێغی[١] لەگەڵ بەڕێز ژان پغادییە[٢]، کە قەشە غوبولی[٣] لەگەڵدا بوو، دیدار و گفتوگۆی کرد. بەڕێز پغادییە لە ٢٥ی نیسان لەگەڵ بەڕێز سێغل[٤] (ڕاپۆرتی دانیشتنەکەی ناردووە بۆ بەڕێز لیوس[٥]) دیدار و گفتوگۆی کردووە و قەشە غوبول لە ١٣ی ئادار لەگەڵ بەڕێز دۆبولیغی دیدار و گفتوگۆی کردووە.

پغادییە پێشتر مامۆستای کۆلیژی کۆمەڵناسیی زانکۆی نانتێغ بووە، سەرپەرەشتی لێکۆڵینەوەیەکی کردووە دەربارەی بزووتنەوەی کورد. پیاوێکی جوان (تەمەنی نزیک سی ساڵە) و چالاک و پڕ لە وزەیە، لە هەمان کاتدا ژیر و زیرەک و تا ڕادەیەک ئارام و لەسەرخۆیە. لە دەسەڵاتدارانی کورد و خودی بارزانی نزیکە. لە گفتوگۆکەماندا کە

(1) De la Bouillerie

(2) Jean Pradier

(3) Pére de Reboul

(4) Cerles

(٥) مەبەستی بەڵگەنامەی ٢٩ی نیسانە. وەرگێڕ

زیاتر لە کاتژمێرێکی خایاند، پغادییە ئاماژەی بەم خاڵانە کرد:

١- ئەندامانی مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان واقعبینن و تاڕادەیەک نەرمونیانن و دەمارگرژ نین. ئەوانەی کە خۆیان بە ڕووناکبیر و پێشکەوتنخوازن دەزانن، وەک [جەلال] تاڵەبانی، لە پارتی دەرکراون. ئەوانی دیکە پراگماتیکن، تاکتیکی باش بەکار دێنن و بەدوای ئەنجامی کۆنکریتن، هەرچەندە نازانین ئامانجیان لە درێژخایەندا چییە. ئەوەندەی من لێیتێگەیشتووم ئێستا هەوڵ دەدەن لە [کوردستانی] ئێران و تورکیا پێگەی خۆیان قایم بکەن.

٢- لەبەرامبەر دەسەڵاتدارانی کورد، کەسێکی واقعبین هەیە کە سکرتێری گشتی بەعسە، یانی سەدام حوسەین. ئەو بووە کە ڕێگای خۆش کردووە بۆ بەئەنجامگەیشتنی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار. سەدام حەسەین هیچ لایەنگری کورد نییە، بەڵام ڕێزی هەیە بۆ بڕیار و کارەکانی کورد، پێیوایە پاش ڕێککەوتن لەگەڵ کورد دەتوانێت هێز و توانای خۆی بۆ پلان و ئامانجی دیکە وەگەڕ بخات. دەبێ زۆر بە وریاییەوە لەگەڵ ئەم جۆرە کەسانە مامەڵە بکرێت، بۆیە کورد چەکەکانی ڕادەستی حکومەت ناکات.

٣- دەسەڵاتدارانی کورد زۆر خۆشبین نین، پێیانوایە ڕێککەوتننامەکە بە ئاسانی جێبەجێ ناکرێت. بۆ نموونە لە پەیوەندی لەگەڵ مەسەلەی ئاوادانکردنەوەی باکووردا حکومەت تەنیا بنکەیەکی کەشوهەواناسی نۆژەن کردووەتەوە. لەلایەکی دیکەوە بەعس بە هیچ شێوەیەک نایەوێت دیموکراسی سیاسی بچەسپێت کە لە ڕێککەوتنەکەدا پێشبینی کراوە. دەیەوێت هەموو شتێک لە ژێر دەسەڵاتی خۆیدا بێت و تەحەمولی هیچ چەشنە بەرهەڵستکارییەک ناکات، جگە لە پارتی دیموکراتی کوردستان، ئەویش بە نابەدڵی، چونکە چارەی دیکەی نییە. پێگەی بەعس لە وڵاتی عێراق و پێگەی سەدامیش لە ناوخۆی بەعس هێشتا پتەو نییە.

٤- تەنانەت ئەگەر ڕێککەتننامەکە تێکبچێت، دیسانیش کورد قازانجی کردووە، لە بەر دوو شت:

• تابۆیەکیان دەستکەوتووە کە تێدا دانراوە بە ئۆتۆنۆمیەکەیاندا. بەتەمان لە داهاتوودا مەسەلەکە لە نەتەوە یەکگرتووەکان بخەنەڕوو، بە شێوەیەکی یاسایی

چڕوپڕ و پێیانوایە هەندێ دەستکەوتیان دەبێت.

- بارزانی وەک سەرۆکی هێز و لایەنە دیموکراتەکانی نەیاری حکەمەتی عێراقی لێهاتووە. پاش ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار، خەڵکی عێراق بە گشتی شاییان لە شەقامەکانی بەغدا گێڕا و خۆشحاڵ بوون. هەندێ جار ئەمە وەک سەرکەوتن بۆ بەعس لەیەکدراوەتەوە، بەڵام بەپێچەوانەوە سەرکەوتنی بارزانی بوو. تەنانەت عەرەبەکانیش ڕێز لە بارزانی دەگرن، هەرچەند کە بەعسییەکان حەزیان لێینییە.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٦ی حوزەیرانی ١٩٧٠

بەغدا

بـۆ زانیاریـی: باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە واشـنتۆن، لەنـدەن، مۆسـکۆ، تـاران، ئەنقـەرە، دیمەشـق

بابەت: عێراق و تورکیا دژی کورد یەکدەگرن

بەرزبوونـەوەی ئاسـتی ناسـیونالیزمی کـورد، بووەتـە هـۆی ئـەوەی پەیوەندییەکانـی تورکیـا و عێـراق باشـتر بێـت، بۆئـەوەی پێـش لـەوە بگـرن کـە ئۆتۆنۆمیەکـەی کوردسـتانی عێـراق کار بکاتـە سـەر کـوردی تورکیـا. هەروەهـا هـەر دوولا بەمزوانـە لـە ئەنقـەرە و بەغـدا کۆدەبنـەوە بۆئـەوەی تاوتوێـی بەرژەوەندییەکانیـان بکـەن کـە لـە دژایەتیکردنـی بارزانیدایـە.

باڵوێـزی تورکیـا لـە بەغـدا پێیوتـم کاربەدەسـتانی عێـراق، ڕۆژبـەڕۆژ زیاتـر لـە کاربەدەسـتانی تورکیـا نزیـک دەبنـەوە بۆئـەوەی هاوکاری یەکـدی بکەن. لـەم پەیوەندییەدا تورکیـا هـەوڵ دەدات دەسـەڵاتی خـۆی بەسـەر تورکمانەکانـدا بەکاربێنێـت کـە لـە سـەر سـنووری باشـوری کوردسـتانی[عێراق] دەژیـن، بۆئـەوەی لـە کاتـی سـەرژمێرییەکە کـە بڕیـارە لـە ٢٥ی تشرینـی یەکـەم بەڕێوەبچێـت، تورکمانـەکان لایەنـی کـورد نەگـرن. ئەمـە مەسـەلەیەکی گرنگـە، چونکـە سـەرچاوەکانی نەوتـی باکـوور لـەو ناوچەیەدایـە.

هیچ گومان لەوەدا نییە دەوڵەتی عوسمانی سەرەتا ئەم تورکمانانەی هێناوە بۆ ناوچەی کەرکووک و مووسڵ بۆئەوەی دەسەڵاتی خۆی قایمتر بکات و قورسایی کورد زۆر نەبێت. پەیوەندییەکانی کورد و تورکمان ئەوەندە خراپ بوو کە لە ١٤ی تەمووزی ١٩٥٩ پێکدادانی خوێناوی لە نێوانیاندا [لە کەرکووک] ڕوویدا کە لە بیری هەموو کەسدا ماوە.

بەڵام ئێستا مەلا مستەفا ئەوپەڕی هەوڵی خۆی دەدات بۆئەوەی لەگەڵ کۆمەڵگای تورکمان کە ژمارەیان نزیکەی بیست تا سی هەزار کەسێک دەبێت، ئاشت بێتەوە و دەیەوێت ئۆتۆنۆمیەکی کولتووری تەواویان بداتێ و ڕێگەیان بداتێ بە گوێرەی ژمارەی دانیشتوانیان لە سیاسەتی کوردستاندا ڕۆڵ بگێڕن.

بە وتەی بەڕێز سوباسی[1]، تورکمانەکان وەسوەسە بوونە پێشنیارەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان قەبوڵ بکەن، چونکە خۆیان لە کورد بە نزیکتر دەزانن تا عەرەب، چونکە بەو قەناعەتە گەیشتوون کە بارزانی بەهێزە. جگە لەوەش کار بۆ بارزانی ئاسانتر بووە بەهۆی کردەوە خراپەکانی دەوڵەتی عێراق، چونکە عێراق هەڕەشەی لە تورکمانەکان کردووە ئەگەر لەکاتی سەرژمێرییەکەدا لایەنی عێراق نەگرن، تۆڵەیان لێدەکاتەوە. بۆیە، کەسایەتییەکی ناسراوی تورکمانی کەرکووک، کۆجۆڤار[2]، ئەمدواییە پشتگیری کوردی کردووە. (بنوارن بۆ تیلیگرامی ژمارە ٢٢ی خۆم).

لەلایەن خۆیەوە تورکیا هەوڵ دەدات داکۆکی لە ناسنامەی نەتەوەیی تورکمانەکان بکات و تورکمانەکان بىن بە خاوەن ئەو مافانەی لە ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداردا بە کورد دراوە. ئورهان ئێرێلپ[3]، لە ١٠ی نیسان سەردانی بەغدای کردووە، داوای کردووە نە تەنیا سەرجەم ئەو مافانەی عێراق لە ڕاگەیاندننامەی ٢٤ی کانوونی دووەمدا (بنوارن بۆ تیلیگرامی ژمارەی ١٦ی خۆم) داویەتی بە تورکمانەکان جێبەجێ بکرێن، بەڵکوو زانکۆیەکیش بکرێتەوە بۆ تورکمانەکان، ڕێگەیان پێبدرێت حیزبێکی سیاسی بۆ خۆیان دابمەزرێنن و بەشدار بن لە پۆستەکانی حکومەتدا. بە وتەی باڵوێزی تورکیا لە بەغدا، لە میانەی دوایین سەردانی سەرۆک بەکر بۆ ئەنقەرە لە ٢٥ی حوزەیران، ئەم مەسەلانە باس کراوە و دەبێت بە تەوەری سەرەکی گفتوگۆکان لە کاتی سەردانی وەزیری دەرەوەی تورکیا بۆ بەغدا کە بڕیارە مانگی داهاتوو ئەنجام بدرێت.

پییەغ سێغل

---

(1) Subasi

مەبەستی باڵوێزی تورکیایە لە بەغداد. وەرگێڕ

(2) KOCOVAR

(3) Orhan Erelp

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٧ی حوزەیرانی ١٩٧٠

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، بەیروت، ئەنقەرە، دیمەشق

ئاماژە بە: تیلیگرامی ژمارە ٩٥/٣٩٠

بابەت: کەرکووک، پایتەختی کوردستان

باڵوێزی بەریتانیا پێیوتم بارزانی دەربارەی مەسەلەی کەرکووک پاشەکشە ناکات، دەڵێت (یان کەرکووک یان هیچ). دەسەڵاتدارانی کورد لە نێو خۆیاندا شاری کەرکووک بە پایتەختی کوردستان دەزانن. بەڕێز بالفور پۆل[1]، هەروەها وتی بە قەناعەتی ئەو، ئەو سازشەی لە ١١ی ئادار لە سەر کەرکووک کراوە شتێکی بەتەواوی تاکتیکییە، ئەگەر مەلا مستەفا قەبوڵی کردووە دەسەڵاتی ناوەندی نەوتی ئەو شوێنانە دەربهێنێت کە کەوتوونەتە ناو هەرێمی ئۆتۆنۆمی کوردستان، تەنیا بۆ ئەوە بووە کە ئاسانکاری بۆ سەدام حوسەین بکات بۆئەوەی قۆناخی یەکەمی وتووێژەکان سەربکەوێت. یانی لە داهاتوویەکی دوور یان نزیکدا بارزانی داوای بەشی خۆی لە سەرچاوەکانی نەوت دەکات کە زۆرە و سێ لە چواری یەدەکی نەوتی عێراق پێکدەهێنێت. بارزانی ئەمدواییە کۆمەڵێک کۆبوونەوەی ئاشکرای کردووە لە پارێزگای کەرکووک کە نیشان دەدات زۆربەی خەڵکی ئەم پارێزگایە، تەنانەت ئەگەر ئەو کوردانەش کە لە زێدی خۆیان دەرکراون لە ناوچە شاخاوییەکان نەگەڕێنەوە، لایەنگری بارزانین و زۆر زەحمەتە کاربەدەستانی عێراق پێش لەوە بگرن کەرکووک

(1) Balfour Paul

بکەوێتە ناو هەرێمی ئۆتۆنۆمی.

لە میانەی دیدارێکدا کە ئەمدواییە لەگەڵ وەزیری داد[١] کردم، هەمان شتم هەست پێکرد. عەزیز شەریف کە ڕۆڵی گرنگی بینیوە لە وتووێژەکانی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداردا، پێیوتم مەسەلەی ناوچەی کێشە لەسەرەکان، یانی ئەو ناوچانەی زۆربەی دانیشتووەکانیان کورد نین، تەنیا پاش سەرژمێرییەکەی ٢٥ی تشرینی یەکەم چارەسەر دەبێت. وتی دەوڵەتی عێراق دەیەوێت ناوچەی نێوان باکووری دهۆک و جەبەل حەمرین لە یەک جیا بکاتەوە و تەنیا چەند قەزایەک کە زۆربەی دانیشتووەکانیان کوردن بخرێتەوە سەر هەرێمی ئۆتۆنۆمی کوردستان. وتی پێویست دەکات هەندێ لە قایممەقامەکانیان عەرەب بن بۆئەوەی شەڕ و ناکۆکیی عەشیرەتەکان کۆتایی پێبێت و ئاسایش دەستبەربێت.

بەڕێز شەریف پێداگری دەکرد کە کێشەی ڕاستەقینە، دیاریکردنی سنووری کوردستان نییە، بەڵکوو بەرزکردنەوەی ئاستی ژیانی سەرجەم چینەکانی کۆمەڵگایە بێ جیاوازی، بۆیە پارتی دیموکراتی کوردستان بەردەوام داوای کردووە بەشێک لە داهاتی نەوت تەرخان بکرێت بۆ گەشەی ئابووری، کۆمەڵایەتی و کولتووریی پارێزگاکە، چونکە ڕێژەی دانیشتوانەکەی بە بەراورد لەگەڵ ڕێژەی نێوەنجیی عێراق زیاترە. وەزیری پلاندانانی عێراق خەریکە پلانێک ئامادە دەکات بۆ ئەم ئامانجە.

کێشەیەکی دیکەش هەیە: بە وتەی بەڕێز شەریف، بڕیارە لە کۆنگرەی هەشتی پارتی دیموکراتی کوردستان کە لە یەک تا ١٠ی تەمووز بەڕێوەدەچێت، کاندیدی پۆستی جێگری سەرۆک کۆمار دەستنیشان بکرێت، بەڵام دەستنیشان ناکرێت.

لە کۆتاییدا ئاماژە بەوە دەکەم کە ئەمدواییە کوڕێک و دوو برای بارزانی بۆ چارەسەریی پزشکی ڕۆیشتوون بۆ لەندەن. کاربەدەستانی باڵوێزخانەی تورکیا لە بەغدا زۆر گرنگی بەم مەسەلەیە دەدەن، دەترسن دەوڵەتی بەریتانیا یاری بە کارتی کورد بکات بۆئەوەی بەرژەوەندییەکانی خۆی لە پەیوەندی لەگەڵ کۆمپانیای نەوتی عێراق بپارێزێت.

پییەغ سێغل

(١) مەبەستی عەزیز شەریفە کە کورد بووە و شیوعییەکی سەرسەخت بووە. وەرگێڕ

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

٢٩ی حوزەیرانی ١٩٧٠

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی بەرگریی نیشتمانی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری گشتی، نووسینگەی کاروباری باشوری ئەوڕوپای وەزارەتی دەرەوە

بابەت: تورکیا تورکمانەکانی کەرکووک دژی کورد هان دەدات

لە سەرەتای مانگی حوزەیران، تورکیا بڕیاریداوە کونسوڵخانە لە کەرکووک بکاتەوە.

تورکیا تورکمانەکانی کەرکووک بەکاردێنێت بۆئەوەی دژایەتی کورد بکەن لە کاتی ڕیفراندۆمەکەی تشرینی ١٩٧٠ کە ژمارەی دانیشتوانی تورکمان، عەرەب یا کوردی ناوچەکە دیاری دەکات.

سەرۆکێکی تورکمان نەچووەتە ژێر باری ئەم داواکارییەی تورکیا و داوای پەنابەری لە کوردەکانی عێراق کردووە، بارزانی پەنایداوە. پێشتریش مەسەلەیەکی هاوشێوە ڕوویداوە: بارزانی پەنایداوە بە کەسایەتییەکی تورک بە ناوی موحسن ئەرسەلان[1]، کە لەلایەن دەسەڵاتدارانی وڵاتەکەیەوە کێشەی بۆ دروستکراوە.

کورد پێیانوایە هێشتا کاتی ئەوە نەهاتووە کە کارتی [کوردی] ئێران و تورکیا [دژی ئەم دەوڵەتانە] بەکاربێنن.

---

(1) Muhsin Arslan

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١ی تەممووزی ١٩٧٠

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە، دیمەشق

بابەت: دەستپێکردنی کۆنگرەی پارتی دیموکراتی کوردستان

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٢٦ی حوزەیران

لە وەڵامی پرسیارێکی مندا، وەزیری دادی عێراق لە ٢٥ی حوزەیران پێیوتم کۆنگرەی هەشتی پارتی دیموکراتی کوردستان کە سەرلەبەیانی ئەمڕۆ لە [گوندی] ناوپردان، لە ناحیەی گەڵاڵە دەستیپێکردووە تەنیا بۆ ئەوەیە ئەندامانی سەرکردایەتی هەڵبژێردرێن، کاندیدی پۆستی جێگری سەرۆک کۆماری عێراق کە دراوە بە کورد هەڵنابژێرێت.

هەروەک ئاگادارن (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ژمارە ٢٤٠ی ٢٩ی نیسان) بارزانی ڕەتیکردووەتەوە کوڕەکەی یان هەڤاڵە هەرە نزیکەکەی، دکتۆر [مەحمود] عوسمان کاندید بکرێن بۆ ئەم پۆستە. کەوابوو وادیارە لە کۆتاییدا حەبیب موحەمەد کەریم، [کوردی] فەیلیی لەدایکبووی بەغدا بۆ پۆستەکە کاندید دەکرێت.

پارتی دیموکراتی کوردستان زۆر گرنگی بەم پۆستە نادات کە تەشریفاتییە، زۆرتر گرنگی دەدات کە پلانە سیاسی و ئابورییەکانی لە ناوچەی ئۆتۆنۆمی کورد جێبەجێ بکات (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ٢٧ی حوزەیران). هەندێ دەنگۆ بڵاو بووەتەوە کە دەڵێت ئەو بەرە نیشتمانییە و ئەو ئەنجوومەنی نوێنەرانەی بڕیار بووە دابمەزرێت گەیشتووەتە بنبەست، چونکە بەعس بەهیچ شێوەیەک ڕازی نییە حیزبەکانی دیکە لە دەسەڵاتدا بەشدار بن.

پییەغ سێغل

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

٧ی تەمووزی ١٩٧٠

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی بەرگریی نیشتمانی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری گشتی، نووسینگەی کاروباری باشوری ئەوڕوپای وەزارەتی دەرەوە

بابەت: ناکۆکی کورد و حکومەتی عێراق لە سەر کاندیدی پۆستی جێگری سەرۆک کۆمار

دەنگۆ لە بەغدا بڵاو بووەتەوە کە ناکۆکیی قوڵ کەوتووەتە نێو حزبی بەعس و پارتی دیموکراتی کوردستان لە سەر دەستنیشانکردنی کاندیدی کورد بۆ پۆستی جێگری سەرۆک کۆماری عێراق.

مەلا مستەفا بارزانی، حەبیب موحەمەد کەریمی بۆ ئەم پۆستە هەڵبژاردووە، بەڵام دەوڵەتی عێراق تێبینی لە سەر ناوبراو هەیە[1]، دەیەوێت ئیدریس بارزانی، کوڕی مەلا مستەفا بارزانی، یان دکتۆر مەحمود عوسمان بۆ ئەم پۆستە کاندید بکرێن.

حەبیب موحەمەد کەریم بەڕێوەبەری ڕۆژنامەی کوردی (التاخی) و سکرتێری پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراق بووە. دکتۆر مەحمود عوسمان سکرتێری گشتیی پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراقە.

---

(١) تێبینییەکەی یان باشتر بڵێین بیانووەکەی سەدام ئەوەبوو کە حەبیب محەد کەریم فەیلییە و بەڕەگەز ئیرانییە. لە کۆتاییدا هیچ کوردێک نەبوو بە جێگری سەرۆک کۆمار. وەرگێڕ

لە فغانسوا شاغل غۆز[1]، باڵوێزی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

جەنابی وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیک

۸ی تەمووزی ۱۹۷۰

تاران

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار، سەرۆک وەزیران، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە لەندەن، مۆسکۆ، نیۆیۆرک، بەغدا، ئەنقەرە، کابول، نیودلهی، بەیروت، دیمەشق، قاهیرە، عەمان، جەددە، ئیسلام ئاباد، تونس، تریپولی، عەدەن، جەزاییر، تەلئەبیب

بابەت: کێشەکانی کورد و حکومەتی عێراق زیاتر دەبێت

چاودێرانی ئێران بە شێوەیەکی زۆر جیددی بەدواداچوون بۆ پێشهاتەکانی کوردستانی عێراق دەکەن و بە گوێرەی ئەو زانیارییانەی لە سەرچاوە سەربازییەکانەوە وەریدەگرن ماوەیەکە ئاماژە بەو کێشانە دەکەن کە هاتووەتە سەر ڕێگای جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامەی مانگی ئادار کە لە نێوان دەوڵەتی عێراق و نوێنەرانی بزووتنەوەی ناسیونالیستی کورد واژوو کراوە. بە پێویستی دەزانم ئاماژە بەم چەند خاڵە بکەم کە پێموایە بە کەڵکی وەزارەتی دەرەوە دێت:

۱- سەرچاوە سیاسییەکانی ئێران پێیانوایە ڕێککەوتننامەی نێوان دەوڵەتی عێراق و کورد زیاتر قسەیە تا کردەوە، بە گوێرەی ئەو زانیارییانەی هەیانە تا ئێستا هیچکام لە بەندە سەرەکییەکانی ڕێککەوتنەکە جێبەجێ نەکراوە. یەکینەی چواری سوپای عێراق هێشتا شوێنەکانی خۆی لە باشووری کوردستانی[عێراق] چۆڵ نەکردووە و گوشاری سەربازی لە سەر ناوچەی ژێر دەسەڵاتی بزووتنەوەی

(1) François Charles Roux

ئۆتۆنۆمیخـواز کـەم نەبووەتـەوە.

لەلایـەن خۆیشـیەوە بارزانـی بەپێچەوانـەی مەرجەکانـی ڕێککەوتنامـەی ئـادار، چەکوچۆڵـی قورسـی ڕادەسـتی هێزەکانـی حکومـەت نەکـردووە و ۲٥ هـەزار پێشـمەرگە ناخاتـە ژێـر دەسـەڵاتی کاربەدەسـتانی بەغـدا بۆئـەوەی سـنوورەکانی باکـوور و ڕۆژهەڵاتـی عێـراق بپارێـزن. هەروەهـا ئیزگـەی ڕادیـۆی (دەنگـی کوردسـتان) کـە ماوەیـەک پەخشـی ڕاگیرابـوو، چەنـد هەفتەیەکـە دەسـتی بـە پەخشـکردووەتەوە.

۲- سـەرچاوەکانی ئێـران پێیانوایـە ڕێککەوتننامـەی ئـادار نەتەنیـا جێبەجـێ ناکرێـت، بەڵکـوو هیچـکام لـە داواکارییەکانـی پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان وەدیناهێنێـت، بەتایبـەت دان بـە کوردبوونـی شـاری مووسـڵ و کەرکووکـدا نانێـت. دەسـەڵاتدارانی عێـراق بـە بیانـووی ئـەوەی زۆربـەی دانیشـتوانی کەرکـووک و مووسـڵ عـەرەب و تورکـمان و ئاشـورین، نەیانخسـتووەتە نـاو هەرێمـی ئۆتۆنۆمـی کودسـتان. کاربەدەسـتانی پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان بـە ئاسـانی تەسـلیمی ئـەم بڕیـارەی حکومـەت نابـن. لەلایەکـی دیکـەوە دەسـەڵاتدارانی کـورد پاشەکشـەیان لـە داواکاریەکەیـان نەکـردووە بۆئـەوەی بەشـێکی گونجـاو لـە داهاتـی نەوتیـان پێبدرێـت، چونکـە دەڵێـن یـەک لـە سـێی سـەرچاوەکانی نەوتـی عێـراق هـی هەرێمـی کوردسـتانە. حکوومەتـی عێراقیـش لەلایـەن خۆیـەوە دەڵێـت نـەوت سـامانێکی نیشـتمانییە و هـی هیـچ ناوچەیەکـی تایبـەت نییـە و دەسـەڵاتی ناوەنـدی دەبـێ بەرهەمـی بهێنێـت.

۳- بـە وتـەی سـەرچاوەکانی ئێـران، دەسـەڵاتدارانی حزبـی بەعـس هێشـتا بۆچـوون و هەڵوێسـتی سیاسـیی زۆر جیاوازیـان هەیـە لـە هەمبـەر بزووتنـەوەی کـورد. سـکرتێری گشـتی ئەنجوومەنـی سـەرکردایەتی شـۆڕش[1]، لایەنگـری پێکەوەسـازانە و ڕژێمـی عێـراق بەگشـتی تـا ئێسـتا بـێ مـەرج ئـەم سیاسـەتەی پەیـڕەو کـردووە. [سـەدام] پێیوایـە لـە ئێسـتادا دەبـێ بـە شـێوەی کاتـی لەگـەڵ بزووتنـەوەی کـورد بسـازێت بۆئـەوەی بتوانێـت بـە شـێوەیەکی چڕوپڕتـر بەرەنـگاری حزبـی شـیوعی

(۱) مەبەستی سەدام حوسەینە. وەرگێڕ

و لایەنەکانــی لایەنگــری [جەمــال عەبــدول] نــاسر بێتــەوە. ســەعدون غێــدان[١]، وەزیــری ناوخــۆ و حەمــادی شــەهاب[٢]، وەزیــری بەرگــری پشــتیوانی لــە [ســەدام حوســەین] ئەلتکریتــی دەکــەن. بەپێچەوانــەوە، تکریتیەکــەی دیکــە یانــی حــەردان عەبدولغەفــار[٣] و ســاڵح ئەلعەمــاش[٤] کــە هەردوویــان جێگــری ســەرۆک کۆمــارن، دژی ئــەوەن کــە هیــچ چەشــنە ڕێککەوتنێــک لەگــەڵ کــورد بکــرت. ســەرۆک کۆمــار، ژەنــەڕال ئەلبەکریــش تــا ئێســتا بــە ئاشــکرا لایەنــی هیچــکام لــە لایەنەکانــی نەگرتــووە کــە زۆربەیــان دژی ئــەوەن هیــچ چەشــنە ڕێککەوتنێکــی فەرمــی لەگــەڵ نوێنەرانــی بزووتنــەوەی ئۆتۆنۆمیخــوازی کــورد بکرێــت.

---

(1) Sadoun GHIADAN

(2) Hamedi CHEHAB

(3) Hardan Abdel GHAFAR

(4) Saleh Al AMMACHE

لە پییەغ سێغل، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٢ی تەمووزی ١٩٧٠

بەغدا

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەڕێز غەیمۆن [١]، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەڕێز فوغنییەغ[٢]، بەرپرسی نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، بەرپرسی نووسینگەی وەزارەتی ناوخۆ، بەڕێز دۆسوزا[٣]، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری سیاسی، نووسینگەی باکووری ئەفریقیای[وەزارەتی دەرەوە]، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری ئابووری، نووسینگەی بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری زانیاری و ڕۆژنامەوانیی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، بۆن، مۆسکۆ، مادرید، نیۆیۆرک، پێکەن، تاران، جەزایير، عەدەن، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، ئورشەلیم، ڕەبات، تریپولی، تونس، خەرتوم، تەلئەبیب، کوێت

بابەت: کۆتاییپێهاتنی کۆنگرەی پارتی دیموکراتی کوردستان

کۆنگرەی هەشتی پارتی دیموکراتی کوردستان کە لە یەک تا ٧ی تەمووز لە ناوپەردان (ناحیەی گەڵاڵە، پارێزگای هەولێر) بەڕێوەچوو، بە بڵاوکردنەوەی ڕاگەیاندنامەیەک کۆتایی پێهات کە لەنێوان سەرجەم ڕۆژنامەکانی عێراق تەنیا ڕۆژنامەی التاخی، زمانحاڵی پارتی ڕاگەیاندنامەکەی بڵاوکردەوە. ڕاگەیاندنامەکە هیچ ئاماژەیەکی بەو بڕیارانە نەکردووە کە پەسەندکراوە دەربارەی مەسەلە گرنگەکانی پەیوەندییەکانی کورد و دەسەڵاتی ناوەندی و هیچ باسی وردەکارییەکانی جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری نەکردووە. زۆرتر باسی گفتوگۆ سەرنجڕاکێشەکانی ناو

(1) RAIMOND

(2) FOURNIERE

(3) DU SOUZA

کۆنگـرەی کـردووە و تیشـکی خسـتووەتە سـەر ئـەو هەوڵانـەی پ.د.ک. داویەتـی بـۆ پتەوکـردن و چەسـپاندنی ئـەو مافانـەی گەلـی کـورد کـە بـە خوێـن بەدەسـتی هێنـاوە.

٤٨٨ نوێنـەر، نەتەنیـا کـوردی عێـراق، بەڵکـوو هـی حیزبـە کوردەکانـی وڵاتانـی دراوسـێ و دەرەوەی وڵاتیـش، لـە کۆنگرەکـەدا بەشـدار بـوون. هـەرکام لـە نوێنـەرەکان بـە شـێوەیەکی دیموکراتـی لەلایـەن ١٨٦ پێشـمەرگەوە هەڵبژێردرابـوون. یەکێ لەوانـە کـە لـە دەرەوە هاتبـوو ئەمیـر دکتـۆر کامـەران عەلـی بەدرخـان، مامۆسـتای کۆلیـژی زمـان و شارسـتانییەتەکانی ڕۆژهـەڵات لـە پاریـس بـوو. پ.د.ک. بەتایبـەت زۆر هەوڵـی دابـوو نوێنـەری هێـز و لایـەن و حیزبـە سیاسـییە پێشـکەوتنخوازەکانی عێـراق لـە کۆنگـرەدا بەشـدار بـن. حزبـی بەعـس، حزبـی شـیوعی، حزبـی دیموکراتـی سـەربەخۆ و بزووتنـەوەی سۆسیالیسـتی عـەرەب بـە گوێـرەی حیسـاب و کتابـی خۆیـان لـە کۆنگـرەدا بەشـدار بـوون. پـاش دەنگـدان لـە سـەر ئـەو ڕاپۆرتانـە کـە کۆمیتـەی ناوەندیـی پ.د.ک. ئامادەیـان کردبـوون، کۆنگـرە بڕیاریـدا بەهـۆی گۆڕانـی هەلومەرجەکـە هەنـدێ لـە بەندەکانـی پرۆگـرام و پەیـڕەوی پارتـی هەمـوار بکرێتـەوە.

لـە کۆتاییـدا ئەندامانـی نوێـی کۆمیتـەی ناوەندیـی هەڵبژێـرداران، ئەندامانـی پێشـووی مەکتەبـی سیاسـی دیسـان هەڵبژێردرانـەوە و حەبیـب موحەمـەد کەریـم دیسـان بـە سـکرتێری گشـتی پارتـی هەڵبژێردرایـەوە و بـە تێکـڕای دەنگ مـەلا [مستەفا] بارزانی وەک سـەرۆکی پ.د.ک. هەڵبژێردرایـەوە. موحەمـەد کەریـم فەیلییـە، یانـی بـە ئەسـڵ کـوردی ئێرانـە. بـە گوێـرەی هەنـدێ زانیـاری کـە ڕۆژنامەکانـی لوبنـان بڵاویـان کردوونەتـەوە، لـە ئەنجامـی هەڵبژاردنەکانـدا [حەبیـب] موحەمـەد کەریـم ٤٦٩ دەنگـی بەدەسـتهێناوە، مەسـعود بارزانـی، کـوڕی مـەلا، ٤٤٨ دەنگـی بەدەسـتهێناوە و مەحمـود عوسـمان ٣١٥ دەنگـی بەدەسـتهێناوە. ئیدریـس، کـوڕی دیکـەی بارزانـی، دارا تۆفیـق[١]، ئەندامی پێشـووی حزبـی شـیوعی، ڕەشـید ئەلسـەفری[٢]، فەرمانـدەی هێـزی پێشـمەرگە و ژنێـک بـە نـاوی زەکییـە ئیسـماعیل حیلمیـش[٣] وەک ئەندامـی کۆمیتـەی ناوەنـدی هەڵبژێـردراون.

کۆنگـرە کۆمەڵێـک بڕیـاری دەربـارەی سیاسـەتی نێونەتەوەیـی داوە: لەلایەکـەوە

(1) Dora TAWFIQ

(2) Rachid ELSAFRI

(3) Zakia Ismail HILMI

ئیمپیریالیزم و ڕەگەزپەرستی ڕەتکردووەتەوە، لەلایەکی دیکەوە جەختی لە سەر پێکەوەسازانی ئاشتیخوازانە کردووەتەوە و داوای کردووە چەکی ناوکی قەدەخە بکرێت. کۆنگرە جارێکی دیکە پشتیوانی خۆی لە خەباتی نەتەوەی عەرەب و گەلی فەلەستین دەربڕیوە.

باس و گفتوگۆ سەرەکییەکانی کۆنگرە دەربارەی مەسەلەکانی گەلی کورد بووە. داوا لە دەسەڵاتدارانی ئەو وڵاتانە کراوە کە کورد تێیاندا دەژی کۆتایی بە چەوساندنەوەی کورد بێنن و لە سەر بنەمای یەکسانی و دادپەروەری داواکارییەکانیان جێبەجێ بکەن. نوێنەرانی کۆنگرە داوایان کردووە یەکێتیی نیشتمانی عێراق پتەو بکرێت و دۆستایەتی کورد و عەرەب بە گوێرەی بەندەکانی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار پتەو بکرێت. بەتایبەت جەخت کراوەتەوە لە سەر چارەسەرکردنی قەیرانی ئابووری هەرێمی باکوور. پ.د.ک. سوپاسی هەندێ وڵاتی کردووە کە یارمەتیی داون[1]، داوای لێکردوون یارمەتی دەوڵەتی عێراق بدەن بۆ ئاوەدانکردنەوە و گەشەپێدانی کوردستان.

کۆنگرە لە کۆتاییدا داوای لە نوێنەری هێز و لایەنە جۆراوجۆرە پێشکەوتنخوازەکان کردووە گفتوگۆ بکەن بۆ پێکهێنانی بەرەیەکی نیشتمانی و لە دەسەڵاتدا بەشدار بن لەپێناو زامنکردنی یەکێتی و سەقامگیری وڵات. ڕووی ئەم مەسەلەیە بەتایبەت لە دەسەڵاتدارانی بەعس بووە (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ژمارە ٣٩٩ی ١٩ی تەمووزی ١٩٧٠).

لە ڕاگەیاندننامەکەی کۆتایی کۆنگرەدا هاتووە، پاش ئاڵوگۆڕی بیروڕا لە نێوان حزبی بەعسی سۆسیالیستی عەرەب، حزبی شیوعی عێراق، حزبی دیموکراتی نەتەوەیی، حزبی دیموکراتی سەربەخۆ و بزووتنەوەی سۆسیالیستی عەرەب، کۆنگرە بە تێکڕای دەنگ بڕیاری داوە ئەوەی لەدەستی دێت بیکات بۆ پتەوکردنی یەکێتیی نێوان پ.د.ک. و حزبی بەعس، و داوای لە سەرجەم حیزبە نیشتمانی و پێشکەوتنخوازەکانی عێراق کردووە بەرەیەکی نیشتمانیی پێشکەوتنخواز پێکبێنن و عێراقی نوێ دروستبکەن کە ڕژێمێکی دیموکراتی شۆڕشگێڕ بەڕێوەی ببات. کۆنگرە هەروەها داوای لە دەسەڵاتدارانی عێراق کردووە کەشوهەوایەکی سازگار بخولقێنن و

(١) لە ڕاگەیاندننامەکەدا هاتووە پارتی بە بۆنەی بەستنی کۆنگرە کۆمەڵێک پەیامی پیرۆزبایی بەتایبەت لەلایەن حیزبی کۆمۆنیستی سۆڤیەت، مەجارستان (هەنگاریا)، کۆماری دیموکراتیکی ئەڵمانیای(ڕۆژهەڵات)، لهستان (پۆلۆنیا)، ڕۆمانی و بولغارستان (بولگاریا) بەدەستگەیشتووە.

زەمینەسازی بکەن بۆ جێبەجێبوونی ئەم ئامانجە و داوای لە سەرجەم پێکهاتەکانی عێراق بە کورد، عەرەب، تورکمان و کەمینەکانی دیکەوە کردووە ئالقەی دۆستایەتی نێوانیان پتەو بکەن و هەڵوێستێکی یەکلایەنە بگرنەبەر لەهەمبەر ئەو لایەنانە کە شەڕ بە گەلی کورد دەفرۆشن.

ڕاگەیاندننامەکە لە کۆتاییدا لەلایەن پ.د.ک. وە هیوای خواستووە (عێراقیکی ئازاد و دیموکرات و خۆشبەخت دروست بێت لە سەر بنەمای برایەتی، سۆز و خۆشەویستی و ئاشتی.)

پاش خوێندنەوەی ئەم ڕاگەیاندننامایە بۆمان دەردەکەوێت کە باس و گفتوگۆکانی ناوپردان هیچ کاریگەرییەکی لە سەر ڕەواندنەوەی ناکۆکییەکانی نێوان دەسەڵاتی ناوەندی و کورد نەبووە کە سێ مانگە بەردەوامە. (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ژمارە ٢٢ی ٢٦ی ئایار و ٢٧ی حوزەیران). هەروەک پێشتر وەزارەتی دەرەوەم ئاگادار کردووەتەوە، کۆنگرە بۆ ئەوە نەکرابوو کە کاندیدی کورد بۆ پۆستی جیگری سەرۆک کۆمار دیاری بکات.

دەوڵەتی عێراق تا ئێستا هیچی دەربارەی کۆنگرە نەوتووە و ڕۆژنامە عەرەبەکان ڕاگەیاندننامەکەی کۆتایی کۆنگرەکەیان بڵاو نەکردەوەتە. سەرنووسەری ڕۆژنامەکان وا بارهاتوون کە دژی نوێنەری ئەو حیزب و لایەنە سیاسیانە بوەستنەوە کە پ دک بۆ کۆنگرە بانگهێشتی کردوون و ئەو ئازادی ڕادەربڕینەی پێیاندراوە لەم پێناوەدا بەکاربێنن.

لەلایەن کوردەوە، بارزانی بە بۆنەی ساڵوەگەڕی شۆڕشی ١٩٥٨ و ١٩٦٨ سەردانی بەغدای نەکردووە. ئەمە نیشان دەدات کە بەدگومانییەکی قوڵ لە نێوان سەرکردایەتی پ.د.ک. و کاربەدەستانی بەعسدا هەیە و بە هیچ شێوەیەک متمانەیان بە یەکدی نییە. ئەم بەدگومانییە تەنانەت پاش بڵاوبوونەوەی یاسای بنەڕەتی نوێی عێراق لە ١٧ی تەمووز نەڕەویوەتەوە (بەمزوانە دەقی یاساکە لەگەڵ شرۆڤەی خۆم بۆتان دەنیرم). کورد زۆر لە حکومەت ڕازی نییە. یاساکە بە فەرمی دانی بەوەدا ناوە کە دوو نەتەوەی سەرەکی -عەرەب و کورد- هەیە لە عێراق، ئەمە نیشان دەدات ئەندامانی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش کە زۆرترین دەسەڵاتی هەیە لە ناو دەوڵەتدا، تەنیا لە ناو بەرپرسانی حزبی بەعسی سۆسیالیستی عەرەب هەڵبژێردراون.[١]

(١) مەبەستی ئەوەیە تەنیا کاربەدەستانی باڵای بەعس دەتوانن بڕیاری وا بدەن و لە یاسادا دان

لە باڵوێزی فەڕەنسا لە بولغارستان (بولگاریا) بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٣١ی تەمووزی ١٩٧٠

سوفیا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە مۆسکۆ، بەغدا، ئەنقەرە، تاران، دیمەشق

بابەت: سەردانی لێژنەیەکی پارتی دیموکراتی کوردستان بۆ وڵاتی بولگاریا

لە سەر بانگهێشتی ئەنجوومەنی نیشتمانیی بەرەی وڵات، لیژنەیەکی پارتی دیموکراتی کوردستان بە سەرۆکایەتی حەبیب کەریم، سکرتێری گشتی و ئەندامی مەکتەبی سیاسی ئەم حیزبە لە ٢٧ی تەمووز سەردانی سۆفیای کرد. ئەم ئەنجوومەنە حیزبێکی سیاسی بولگاری نییە، بەڵکوو بزووتنەوەیەکی جەماوەرییە کە نوێنەرایەتی سەرجەم خەڵکی بولگاریا دەکات. رابانیچیسکۆ دێلۆ[1] لە ٣٠ی تەمووز بەم بۆنەیە وتارێکی دەربارەی پارتی دیموکراتی کوردستان و خەباتەکەی لەپێناو پێشکەوتنی کۆمەڵگا، بڵاو کردەوە.

ئەم ڕۆژنامە حزبییە سەرەتا باسی مێژووی پ.د.ک. ی کردووە کە لە سەرەتای دامەزراندنییەوە تا ئێستا وەک (بزووتنەوەی ڕزگاریی نەتەوەیی کورد)، خەباتی کردووە دژی ئیمپیریالیزم لە پێناو سەرکەوتنی سۆسیالیزم لە کوردستاندا. پاشان ئاماژەی بەوە کردووە کە گەلی کورد دۆستی وەفادار و باشی لە یەکێتی سۆڤیەت

بەوەدا بنێن کە عێراق لە کورد و عەرەب پێکهاتووە. وەرگێڕ

(1) RABOTNITCHESKO DELO

ئەم ڕۆژنامەیە یەکێ لە ڕۆژنامە بەناوبانگەکانی بولگاریا بووە، زمانحاڵی حیزبی کۆمۆنیستی بولگاریا بووە. یەکەمجار لە ١٩٢٧بڵاو بووتەوە، پاش ڕووخانی کۆماری دیموکراتی گەلی بولگاریا و هەڵوەشانەوەی حیزبی کۆمۆنیستی ئەو وڵاتە لە ساڵی ١٩٩٢ ناوی گۆڕیوە بۆ (دۆما)، ئێستاش بڵاو دەبێتەوە. وادیارە ئەوەی ئەم وتارەی نووسیوە سەرنووسەری ڕۆژنامەکە بووە بە ناوی گیورگی فیلیپۆڤ بۆکۆڤ کە ئەندامی سەرکردایەتی حیزبی کومینیستی بولگاریا بووە. وەرگێڕ

و وڵاتانـی سۆسیالیسـت هەیـە، خەڵکـی کوردسـتان وڵاتـی بولگاریایـان خـۆش دەوێـت، زۆربـەی خوێندکارانـی کـورد لـە دەرەوە لـە زانکۆکانـی بولگاریـا دەخوێنـن.

ڕۆژنامەکـە پاشـان نووسـیویەتی: "پ.د.ک. و سـەرۆکەکەی، مستەفا بارزانـی، لـە ئەیلوولـی ١٩٦١ەوە هـەوڵ دەدەن پێـش لـە هێرشـی سـوپای عێـراق بـۆ سـەر گەلـی کـورد بگـرن. ڕێککەوتننامـەی ١١ی ئـادار لـە ئەنجامـی نیازپاکـی حزبـی بەعـس و پ.د.ک. کـراوە و بـە مانـای سـەرکەوتنی هێـز و لایەنـە پێشـکەوتنخوازەکانی عێراقـە. ئەگـەر بەندەکانـی ڕێککەوتنەکـە لـە کاتـی پێشـبینیکراودا وەک خـۆی جێبەجـێ بکرێت زۆر کاریگـەری دەبێت لەسـەر سـەقامگیریی بارودۆخـی سیاسـی عێـراق و چەسـپانی ئۆتۆنۆمی کوردسـتانی عێراق. پ دک ڕێـز لـە ڕێککەوتنەکـە دەگرێـت، ئەوی دیکە دەکەوێتە سـەر لایەنـی بەرامبەر. هێزە کۆنەپارێـزەکان، فیـوداڵ و دەرەبەگـەکان و دەسـتوپەیوەندییەکانی کۆمپانیاکانـی نـەوت، ناسیونالیسـتەکان و لایەنـە ئایینیـە دەمارگـرژەکان هـەوڵ دەدەن ڕێککەوتنەکـە جێبەجـێ نەبێـت و ئامانجەکانـی ئیمپیریالیسـتەکان و وڵاتانـی ئەندامـی پەیمانی سـینتۆ وەدیبێت. بۆ سـەرکەوتنی خەبات دژی لایەنە پاشـڤەڕۆکان و پوچەڵکردنەوەی هەوڵی ئیمپیریالیسـتەکان دەبـێ سـەرجەم حیزبـە پێشـکەوتنخواز و ڕێکخـراوە دیموکراتییـەکان لـە عێـراق یەکبگـرن. پێکهاتنـی بەرەیەکـی دیموکراتیکـی یەکگرتـوو پێگەی سیاسـی و کۆمەڵایەتیـی حزبی بەعس پتەوتـر دەکات و ئالوگـۆڕە کۆمەڵاتیـەکان بەرفراوانـتر دەکات کـە ئەمدواییـە ڕەوتەکـەی دەسـتپێکردووە. ئێسـتا بـوار بـۆ هـاوکاری و کـردەوەی هاوبـەش لـە نێوان حزبـی شـیوعی عێـراق و پ.د.ک. ڕەخسـاوە. ئـەم دوو حیزبـە پێشـتر هاوکاری یەکدیان کـردووە و کۆمەڵێک دەسـتکەوتی سیاسـی باشـیان هەبـووە. یەکێتیـی هێز و لایەنـە پێشـکەوتنخوازەکانی عێراق، خەباتەکەیـان دژی ئیمپیریالـیزم و زایۆنیـزم پتەو دەکات و لە ئەنجامـدا بزووتنەوەی ڕزگاری نەتەوەیـی کـورد لـە خەباتی دژە ئیمپیریالیسـتی نەتـەوەی عەرەب ڕۆڵی گرنـگ دەگێڕێت."

ئـەم وتـارە بـە لایەنگری لـە پ.د.ک. و خەباتـی گەلـی کـورد بـۆ ئۆتۆنۆمـی نـووسراوە و لەهەمـان کاتـدا ئەوەشـی پشـتگوێ نەخسـتووە کـە دەبـێ حزبـی شـیوعی بگەڕێتـەوە نـاو ژیانـی سیاسـی عێـراق.

میشێل فۆنتێن[1]

(1) Michel FONTAINE

[وەزارەتی ناوخۆ]

پارێزگا[ی پاریس]

بەڕێوەبەرایەتیی پۆلیس

٢١ی ئابی ١٩٧٠

بۆ: وەزارەتی ناوخۆ، بەڕێوەبەرایەتیی گشتی نووسینگەی کاروباری سیاسی و ئیداری وڵات، و بەڕێوەبەرایەتیی گشتی پۆلیس، نووسینگەی وەزیری دەرەوە نهێنی

بابەت: کۆمەڵێک زانیاری دەربارەی گۆڤارێکی ڕاپەڕینی کوردستانی عێراق

لەگەڵ ڕێزدا ئەم کۆمەڵە زانیارییەتان بۆ دەنێرین:

گۆڤاری (شۆڕش)(1) کە لە ١٠ی حوزەیرانی ١٩٦٩ بە گوێرەی یاسای ژمارە ٣٥٣٦٧ مۆڵەتی چاپ و بڵاوکردنەوەی لە پاریس وەرگرتووە، هێشتا بڵاو نەکراوەتەوە. ئەدرەسی نووسینگەی گۆڤارەکە لە ماڵی دایک و باوکی بەڕێوەبەری گۆڤارەکە، بەڕێز میشێل هوانگ(2) تۆمار کراوە. ئەم گۆڤارە کە بڕیارە ساڵانە بە شێوەی پۆلیکۆپی لە لایەن (کۆمیتەی هاوکاریی شۆڕشی کورد)ەوە چاپ و بڵاو بکرێتەوە بەهۆی کۆمەڵێک کێشەی ماددی و تەکنیکی هێشتا بڵاو نەبووەتەوە. (کۆمیتەی هاوکاریی شۆڕشی کورد) لە ١٩٦٦ لەلایەن بەڕێوەبەرایەتی پۆلیسەوە مۆڵەتی دامەزراندنی لە بازنەی ١٣ی پاریس پێدراوە بە مەبەستی ناساندنی کێشەی کورد و ڕاکێشانی پشتیوانی و یارمەتی ماددی و مەعنەوی بۆ لای گەلی کورد کە بۆ ئۆتۆنۆمی خەبات دەکات. لە پێناو ئەم ئامانجەدا، کۆمیتەکە کە لە ١٥ تا ٢٠ ڕووناکبیرێکی پێشکەوتنخواز پێکدێت کۆمەڵێک چالاکی جۆراوجۆری وەک بەڕێکخستنی خۆپیشاندان، بڵاوکردنەوەی تراکت و بروشور، گرتنی کۆڕوکۆمەڵ بۆ ناساندنی [دۆزی کورد] و بڵاوکردنەوەی وتار لە ڕۆژنامەکاندا ئەنجامداوە. لە ٨ی شوباتی ١٩٦٨ لەکاتی سەردانی سەرۆک کۆماری

(1) SHAWRESH

(2) Michel HOING

عێـراق بـۆ فەڕەنسـا، چـوار ئەندامـی ئـەم کۆمیتەیـە لـە بەرامبـەر هۆتیلـی شـوێنی مانـەوەی سـەرۆک کۆمـار، ئامادەبـوون و پلاکاردی ناڕەزایەتـی دەربڕینیـان دژی دەوڵەتـی عێـراق بەدەسـتەوە گـرت.

بەهەرحـاڵ لەوەتـەی ڕێککەوتنامـەی ١١ی ئـاداری ١٩٧٠ لـە نێـوان دەوڵەتـی عێـراق و نوێنەرانـی کـورد واژۆ کـراوە، وادیـارە ئیـدی هیـچ هۆکارێـک نامێنێـت کـە ئـەم کۆمیتەیـە چالاکـی بـکات، بۆیـە وادیـارە گۆڤـاری (شـۆڕش)یش ئیـدی بـڵاو نابێتـەوە. لەگەڵ ئەوەشـدا بەڕێـز هوانـگ پێیوایـە ڕێککەوتنامەکـەی کـورد و عێـراق جێبەجـێ ناکرێـت، بۆیـە بەتەمایـە لـە هاوینـی ئەمسـاڵ یەکـەم ژمـارەی گۆڤارەکـە بـڵاو بکاتـەوە. بەڕێـز هوانـگ نەیشـاردووەتەوە کـە بەهـۆی کێشـەی ماددی و نەبوونـی کەسـانێک کـە بـە شـێوەی خۆبەخـش هاوکاریـی بکـەن، بڵاوبوونـەوەی گۆڤارەکـە ڕووبـەڕووی کێشـە بووەتـەوە.

پاشان بە جیا زانیاری دیکەتان دەربارەی بەڕێز هوانگ بۆ دەنێرین.

کلۆد بوسییەغ[1]

بەوەکالەت لە بەڕێوەبەری نووسینگەی پۆلیس

(1) Claude BUSSIERE

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

٧ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٠

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی بەرگریی نیشتمانی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری گشتی، نووسینگەی کاروباری ئوقیانووسی هیندی وەزارەتی دەرەوە، بەشی نەوت و بەنزینی وەزارەتی پیشەسازی

بابەت: ئامادەکارییەکانی کورد بۆ ئەگەری دەستپێکردنەوەی شەڕ لەگەڵ حکومەتی بەعس

بە وتەی سەرچاوە سەربازییەکانی ئێران، چەند ئەفسەرێکی ئێرانیی (هێزی تایبەت) کە بە ئەسڵ خەڵکی پارێزگای کوردستان یان ئازەربایجانی ئێرانن[1] و بە جلوبەرگی پێشمەرگەییەوە لە شەڕەکانی پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراقدا بەشدارییان کردووە و پاش ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ لەگەڵ عێراق گەڕاونەتەوە ئێران، خراونەتە حاڵەتی ئامادەباشییەوە و ئاگادارکراونەتەوە کە بەمزوانە لەوانەیە بیاننێرن بۆ بارەگای سەرکردایەیی بارزانی.

ئەم ئەفسەرانە پسپۆری ڕاهێنانی چەکوچۆڵی قورس، بەتایبەت تۆپن کە سوپای دیموکراتیکی کوردستانی عێراق هێزی شارەزای ئەم بوارەی نییە. ئەم ئەفسەرانە کە پلەیان ملازم یەکەم یان کاپیتانە جلوبەرگی پێشمەرگەکان لەبەر دەکەن، وەک ئەوان قسە دەکەن و ناسنامەی ئەوانیان پێیە، ئێستا لە دەوروبەری تاران خەریکی مەشق و ڕاهێنانن بۆئەوەی فێری تاکتیکی هێرش بۆ تەقاندنەوەی پرد و ڕێگاوبان و دامودەزگای تەکنیکیش بن.

ئێران ئامادەکاری کردووە بۆئەوەی چەکوچۆڵی قورس و تەقەمەنی و کەرەستەی جۆراوجۆری پێویست بداتە پێشمەرگەکانی مەلا مستەفا بارزانی.

(١) مەبەستی ئەو کوردانەیە کە خەڵکی پارێزگای ئازەربایجانی ڕۆژئاوای ئێرانن کە ناوەندەکەی ئورومیەیە، ئەوکاتە ڕەزاییە بووە. وەرگێڕ

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

٧ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٠

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی بەرگریی نیشتمانی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری گشتی، نووسینگەی کاروباری ئوقیانووسی هیندی وەزارەتی دەرەوە، بەشی نەوت و بەنزینی وەزارەتی پیشەسازی

بابەت: ئامانجی کۆتاییی بارزانی دروستکردنی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستانە

بە وتەی چاودێرێکی سیاسی کە لە کۆتایی مانگی ئاب لە کوردستانی عێراق گەڕاوەتەوە، کورد پێیوایە تەنیا هەندێ لە ڕێوشوێنە لاوەکییەکانی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ جێبەجێ کراوە. گوندە کاولکراوەکان ئاوەدان نەکراونەتەوە، ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ڕێگەی بە بەشداری لایەنە سیاسیەکانی دیکە لە دەسەڵات نەداوە، و دانانی کوردێک لە پۆستی جێگری سەرۆک کۆمار وەدوا خراوە. ئێستا بارزانی ئەو کەسە قەبوڵ ناکات کە دەوڵەتی عێراق دەیەوێت لەم پۆستە دابنرێت و دەوڵەتی عێراقیش ئەو کەسە قەبوڵ ناکات کە بارزانی دەستنیشانی کردووە بۆ وەرگرتنی پۆستەکە. بارزانی دەڵێت کەڵکی نییە کەسێک لەم پۆستە دابنرێت کە خاوەن بڕیار و دەسەڵات نەبێت لە ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشدا. ئەگەر بارزانی بۆچوونەکەی بگۆڕێت، یەکێ لەم دوو کەسە دەبێت بە جێگری سەرۆک کۆمار: حەبیب موحەمەد کەریم، سکرتێری [گشتی] پارتی دیموکراتی کوردستان، یان دکتۆر مەحمود عەلی عوسمان، پزشکی تایبەت و هەڤاڵی نزیکی بارزانی.

دەربارەی مەسەلەی سەرژمێرییەکە کە بڕیارە لە داهاتودا بکرێت و داهاتووی کەرکووک پەیوەندی بە ئەنجامی سەرژمێرییەکەوە دەبێت، وادیارە بارزانی دژی نابێت، بەڵام ناچێتە ژێر باری بڕیارێک کە نوێنەرایەتی زۆربەی دانیشتوانی کوردی ناوچەکە

نەکات. کەوابوو چاوەڕوان دەکرێت پەیوەندییەکانی کورد و عێراق ئاڵۆز بێت، بەڵام ئەگەری کەمە پەیوەندییەکانیان بەمزوانە بپچڕێت. ڕژێمی بەعس ناتوانێت هاوکات بەرگەی هێرشی کورد و کێشەکانی سەراسەری وڵات بگرێت.

کورد دەیەوێت سەرەتا ئۆتۆنۆمی وەربگرێت، پاشان، لە ماوەی پێنج ساڵدا، سەربەخۆیی بەدەستبێنێت. لە پێناو ئەم ئامانجەدا، کورد زۆر لە نزیکەوە بەدواداچوون بۆ مەسەلەی فەلەستین دەکات: دروستبوونی ناوچە یان دەوڵەتی سەربەخۆی فەلەستین زەمینە خۆش دەکات بۆ بارزانی داوای دروستبوونی دەوڵەتی سەربەخۆی کورد بکات.

لە پییەغ سێغل، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٤ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٠

بەغدا

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار(بەڕێز غەیمۆن)، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران(بەڕێز دولافوغنییەغ)، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ(بەڕێز سوزا)، نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، لەندەن، ڕۆما، بۆن، مۆسکۆ، تاران، جەزاییر، تەلئەبیب، کوێت، ئورشەلیم، تونس، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، ڕەبات، خەرتوم، تریپولی

بابەت: مەسەلەی کەرکووک پەیوەندییەکانی کورد و عێراق ئاڵۆز دەکات

کۆماری عێراق بڕیاریداوە ڕیفراندۆمی سەرژمێری کە بڕیاربوو لە ٢٦ی تشرینی یەکەم بکرێت، دوا بخرێت.[ڕۆژنامەی التاخی] زمانحاڵی پارتی دیموکراتی کوردستان لە ٧ی تشرینی یەکەم بڵاویکردەوە کە ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی[عێراق] ئەم بڕیارەی داوە. سەرچاوەکانی سەر بە حکومەت هەواڵەکەیان هێشتا پشتڕاست نەکردووەتەوە.

ئەم مەسەلەیە پەیوەندییەکانی کورد و عەرەب ئاڵۆزتر دەکات و ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار تووشی کێشە و چەڵەمە دەکات. ڕێککەوتننامەکە تا ئێستا بەهۆی سێ مەسەلە زۆر بە خاوی جێبەجێ کراوە:

- دیاریکردنی ڕێژەی دەسەڵات و حوکمڕانی کاربەدەستانی ئیدارەی ئۆتۆنۆمی ئەو هەرێمەی زۆربەی دانیشتووەکانی کوردن.
- دیاریکردنی سنووری ئەم هەرێمە.
- مەسەلەی دابەشکردنی دەسەڵات لە خودی بەغدا.

دەبێ سەرەتا دیاری بکرێت کۆماری عێراق چی ڕێژە ئۆتۆنۆمیەکی داوە بە کوردستان وەک ئیدارەیەکی یەکگرتوو. وادیارە دەوڵەتی عێراق نایەوێت بە شێوەی ڕاستەقینە ئیدارەی ئەو ناوچانەی زۆربەی دانیشتووەکانی کوردن، بداتە دەستی خودی کورد. ژەنەڕاڵ بارزانی لە ١٦ی ئاب بە هاووڵاتییەکەمانی[١] وتووە: "حکومەتی عێراق لە پێناو جێبەجێکردنی [ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار]، لە بواری ئابووریدا چەند ڕێگاوبانێکی ئاسفاڵت کردووە، کۆمەڵێک پرۆژەی بۆ ئاوەدانکردنەوەی گوندە کاولکراوەکان پەسەند کردووە و چاکسازی زەویوزار دەستپێکردووە. لە بواری سەربازییدا، ژمارەیەکی زۆر لە جاشەکان چەک کراون و ژمارەیەک لە هێزەکانی سوپا پاشەکشەیان پێکراوە. لە بواری سیاسیدا هەندێ کەس کە بەشدارییان لە شۆڕشدا کردووە چوونەتەوە سەر کارەکانیان لە سوپا و پۆلیس و دایرە مەدەنییەکاندا. پارتی دیموکراتی کوردستان لەمەبەدوا بە ئاشکرا لە سەرجەم ناوچەکان چالاکی دەکات و پەیوەندی ڕۆژانە لە نێوان ئێمە و حکومەت بۆ جێبەجێکردنی بەندەکانی دیکەی[ڕێککەوتنەکە] دروست بووە."

ئێستا دەسەڵاتێکی دوولایەنە لە باکووری وڵات حوکم دەکات: پارێزگارێکی عەرەب و پارێزگارێکی کورد لە کەرکووک هەیە. مەلا مستەفا ئەوپەڕی هەوڵی خۆی دەدات پێگەی سیاسی، ئابووری، ئیداری و سەربازیی خۆی لە تەواوی کوردستان بەهێز بکات و تا ئەو شوێنەی پێیدەکرێت جێپێی دەسەڵاتی ناوەندی لەق بکات. ئێستا زۆربەی خەڵک لایەنگری بارزانییە. لە سەرەتای ئاب، [جەلال] تاڵەبانی چووتە لای بارزانی و لەگەڵی ئاشت بووەتەوە، و بارزانی لێبوردنی گشتی بۆ هەموو کوردێک دەرکردووە.

هەروەک وەزارەتی دەرەوە ئاگادارە، بڕیاربوو لە ٢٦ی تشرینی یەکەم سەرژمێری بکرێت بۆئەوەی بە گوێرەی ئەنجامی سەرژمێرییەکە، سنووری ئیدارەی ئۆتۆنۆمی کوردستان دیاری بکرێت. کورد لە ڕۆژنامەکانیاندا دەڵێن (کەرکووک پایتەختمانە)، بۆئەوەی نیشانی بدەین کە بە هیچ شێوەیەک لە سەر کەرکووک سازش ناکەن. بارزانی خۆیشی لە گفتوگەیەکدا وتوویەتی: "هیچ پێویست ناکات لە ناوچەی کەرکووک سەرژمێری بکرێت، چونکە کوردستانییە. هەندێ وەزیری بەدکاری عێراق

(١) وادیارە مەبەستی (ژان پغادییە) یە کە لە بارزانی نزیک بووە، لە بەڵگەنامەکانی پێشوودا چەند جار باسی کراوە. وەرگێڕ

هەوڵ دەدەن شتەکە بەپێچەوانە بێت. ئێمە دان بە ئەنجامی هیچ سەرژمێرییەکەدا نانێین کە دوور بێت لە ڕاستی."

لە وەڵامی پرسیارێکی مندا دەربارەی کاتی سەرژمێرییەکە، وەزیرێکی کورد کە یەکێ لە وەزارەتە گرنگەکانی بەدەستەوەیە(١)، لە سەرەتای ئەیلوول وتی پێیوانییە سەرژمێرییەکە لە کاتی خۆیدا بکرێت.

ئەو لێکۆڵینەوە مەیدانییانەی لەم چەند هەفتەیەی دواییدا کراوە نیشان دەدات کە زۆربەی هەرە زۆری دانیشتوانی ناحیەی تازە[خورماتوو]، داقوق، توز[خورماتوو] و کفری(٢) کوردن و عەرەب تەنیا لە حەویجە و قەرەتەپە هەیە، یانی کەمتر لە یەک لە سێی لیواکە عەرەبە. تورکمانە شارنشینەکان هێشتا بڕیاری خۆیان نەداوە، چاوەڕوانن بزانن چی دەبێت. تورکمانە گوندنشینەکان بڕیاریان داوە لایەنی کورد بگرن و خۆیان بە (تورکمانی دانیشتووی کوردستان) ناونوس بکەن. مەسیحییەکانیش (ئاشوری و سریانی و ئەرمەن...) بڕیاریان داوە، بەپێچەوانەی خواستی ئوسقوفی بەغدا، خۆیان وەک (کلدانی دانیشتووی کوردستان) ناونووس بکەن.

ئەو کێشەیە دەوڵەتی ناوەندی لەگەڵی ڕووبەڕوویە، بەشداریکردنی دوو نەتەوە-کورد و عەرەب- لە دەسەڵاتە. بارزانی بوونی ٥ وەزیری کورد لە ناو دەوڵەتی عێراق بە دابەشکردنی دەسەڵات نازانێت، چونکە یاسای بنەڕەتیی نوێی عێراق دانی بە دەسەڵاتی ڕەهای حزبی بەعس بەسەر سەرجەم جومگەکانی حکومەتدا ناوە و ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی کردووە بە باڵاترین مەرجەعی دەوڵەت. بۆیە بارزانی داوا دەکات کوردێک ببێت بە جێگری سەرۆک کۆمار بۆئەوەی ببێت بە خاوەن دەنگێک لە ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشدا. بارزانی لەم پەیوەندییەدا وتوویەتی هێشتا بەربژێری کورد بۆ ئەم پۆستە دیاری نەکراوە. مەلا مستەفا بەپێویستی دەزانێت پ دک و حزبی بەعس هاوکاری یەکدی بکەن بۆئەوەی سەرجەم بەندەکانی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار جێبەجێ بکرێت و بەرژەوەندییە هاوبەشەکانی کورد و عەرەب دەستەبەر بکرێت. بارزانی بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ، بەڵام بە

(١) مەبەستی عەزیز شەریف، وەزیری دادە. وەرگێڕ

(2) Taza, Tauq, Touz, Kifri

شـێوەیەکی بـەردەوام ئاماژەی بـەوە کـردووە کـە ڕژێمـی عێـراق دیموکـرات نییـە.

ڕۆژێـک پـاش دواکەوتنـی ڕیفراندۆمـی سـەرژمێری، باڵوێـزی تورکیـا لەگـەڵ ژەنـەڕاڵ عەمـماش دیـداری کـردووە. عەماش زۆر بە تووندی هێرشـی کردووەتە سـەر کاربەدەسـتانی پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان، وتویەتـی ئەمانـە تەنیا بـە مافەکانـی ڕێککەوتننامـەی ١١ی ئـادار ناوەسـتن و پـاش ئـەوەی ئۆتۆنۆمیەکەیـان وەرگـرت داوای سـەربەخۆیی دەکـەن.

بـە بۆچوونـی بەڕێـز بالفـۆڕ پـۆل[1]، بڕیـاری ٧ی تشرینـی یەکەمـی ئەنجوومەنـی سـەرکردایەتی شۆڕشـی[عێراق] نیشـان دەدات کـە تاکتیکـی پێکەوەسـازانی بەهـاری ئەمسـاڵ دەربـارەی ناوچـەی کەرکـووک شکسـتی هێنـاوە. ئەوکاتـە هەمـوو کـەس پێیوابـوو لیـوای [کەرکـووک] دەخرێتـە سـەر هەرێمـی ئۆتۆنۆمـی کوردسـتان، بـا بەشـی کـورد لـە داهاتـی نەوتیـش نەدرێـت. لـە ١٣ی تشرینـی یەکـەم ڕێکەوتنێکـی دارایـی لـە نێـوان دەوڵەتـی عێـراق و کۆمپانیـای نـەوت کـراوە (بنـواڕن بـۆ ئـەو تیلیگرامـەی لـە هەمـان ڕۆژدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوەم نـاردووە) کـە بێگومـان ڕێـگا خـۆش دەکات بۆئـەوەی بارزانـی و کاربەدەسـتانی عێـراق ڕێککەوتنێکـی تـازە بکـەن، چونکـە بارزانـی وازناهێنێـت و داوا دەکات بەشـێک لـە داهاتـی نـەوت تەرخـان بکرێـت بـۆ پێشخسـتنی ناوچـەی کوردسـتان لـە ڕووی ئابـووری، کۆمەڵایەتـی و کولتورییـەوە، چونکـە ڕێـژەی دانیشـتوانی کوردسـتان بـە بـەراورد لەگـەڵ نێونجـی دانیشـتوانی عێـراق بـە گشـتی، چڕتـرە.

باڵوێـزی وڵاتانـی ڕۆژهەڵاتـی ئەوڕوپـا پێیانوایـە بەعـس بـە هیـچ شـێوەیەک کـەس نـاکات بـە شـەریکی دەسـەڵات و دەڵێـن بەداخـەوە ئەمـە بووەتـە هـۆی ئـەوەی وتووێـژەکان بـۆ پێکهێنانـی بەرەیەکـی نیشـتمانی و هەروەهـا ئەنجوومەنـی نوێنەرانـی عێراق کـە سـەرجەم هێـز و لایەنـەکان تێیدا بەشـدار بـن و زەمانەتـی یەکگرتوویـی عێراق بکـەن، گەیشـتووەتە بنبەسـت.

---

(1) BALFOUR PAUL

باڵوێزی بەریتانیا بووە لە عێراق. وەرگێڕ

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

٢١ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٠

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی بەرگریی نیشتمانی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری گشتی

بابەت: سەرۆک وەزیرانی پێشووی عێراق بە ناوبژیوانی بارزانی ئازاد دەکرێت

بارودۆخی سیاسی عێراق هێشتا ئاڵۆزە.

بە وتەی هەندێ سەرچاوەی سیاسی عێراق لە بەغدا، بارزانی داوای لە کاربەدەستانی عێراق کردووە عەبدولڕەحمان بەزاز لە زیندان ئازاد بکەن، ئەوانیش ئازادیان کردووە. بەزاز پێشتر سەرۆک وەزیران بووە و بە دەستپێشخەریی ئەو ڕێککەوتننامە ١٢ خاڵییەکەی حوزەیرانی ١٩٦٦ لەگەڵ کورد واژوو کرا کە پاشان [لەلایەن حکومەتی بەعسەوە] هەڵوەشایەوە. لە ئاداری ١٩٧٠ بارزانی داوای کردبوو ئەلبەزاز لە کابینەی نوێدا بەشدار بێت، بەڵام داواکارییەکەی جێبەجێ نەکرا و [بەزاز خرایە زیندانەوە].

بەهەرحاڵ جێبەجێکردنی ئەم داواکارییەی بارزانی [بۆ ئازادکردنی بەزاز]، نابێتە هۆی ئەوەی ڕێژەی نارەزایەتیی کورد لە حکومەت کەم بێتەوە کە بەهۆی جێبەجێنەکردنی ڕێککەوتننامەی ئاداری ١٩٧٠ دروستبووە.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە بەغـدا لـە تیلیگرامێـکدا بۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ٤ی تشرینی دووەم ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "سـەرۆک کۆمـاری عێـراق لـە بڕیارێـکدا لـە ٢٤ی تشرینـی یەکـەم، کۆتایـی بـە بـاری نائاسـایی لـە عێـراق هێنـاوە کـە لـە وەتـەی شۆڕشـی تەمـووزی ١٩٥٨ دژی دەسـەڵاتی پاشـایەتی هێشـتا بـە تـەواوی لە کۆڵ عێـراق نەبووەتـەوە. ڕۆژنامەی التاخـی، زمانحاڵـی پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان ئـەم هەنـگاوەی بـاش نرخانـدووە، بـەڵام وتوویەتـی پێویسـتە هەنـگاوی دیکـە بـۆ چەسـپانی ئاشـتی و سـەقامگیری لـە عێـراق هەڵبگیردرێـت، لەوانـە زیندانییـە سیاسـییەکان ئـازاد بکرێـن، ڕێگـە بـە دوورخـراوەکان بدرێـت بگەڕێنـەوە عێـراق و سانسـور لابرێـت". بارزانیـش ڕایگەیانـدووە: "نەمانـی بـاری نائاسـایی بەرهەمـی ڕێککەوتنننامـەی ١١ی ئـادارە. دەبـێ ئـازادی دیموکراتیـک لـە عێـراق بچەسـپێت و دەسـەڵاتی ناوەنـدی هەنـگاوی دیکـە هەڵبگرێـت بـۆ سـەقامگیرکردنی عێراق لـە ڕووی سیاسـییەوە." زۆربـەی خەڵکـی عێـراق هەمـان داواکارییـان هەیـە. ئـەم بڕیـارەی بەعـس تەنیـا مانۆڕێکـی سیاسـییە و هیچـی لـێ سـەوز نابێـت.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٨ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٠

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، کوێت، ئەنقەرە، دیمەشق

بابەت: هەوڵ بۆ کوشتنی ئیدریس بارزانی

شەوی ٦ لە سەر ٧ی کانوونی یەکەم، لە ناوەڕاستی شاری بەغدا هێرش کرایە سەر ئیدریس بارزانی کە بە سەردانێک بە بۆنەی جەژنی ڕەمەزان هاتبوو بۆ بەغدا. ئەو ئۆتۆمۆبیلەی کوڕی مەلا [مستەفا]ی تێدابووە بووەتە ئامانجی دەسڕێژی گولە. نازانین کەس لە سەرنشینەکانی ئۆتۆمۆبیلەکە کە هەموویان چەکداری کورد بوونە بووەتە قوربانی یان نا.

هێشتا مەسەلەکە ڕوون نییە، شتی جۆراوجۆر دەربارەی ناسنامەی هێرشبەرەکان دەڵێن. بەهەرحاڵ نیگەرانی لەئارادایە کە ئەم ڕووداوە بەدگومانی کورد لە دەسەڵاتی ناوەندی زیاتر بکات و جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ تووشی تەنگوچەڵەمەی زیاتر بێت.

لۆپینۆ

پەراوێزی وەرگێڕ:

هەواڵنێری ئاژانسی هەواڵی فەڕەنسا لە بەغدا لە ١٠ی کانوونی یەکەم ئاماژەی بەوە کردووە: "حەمید بەرواری، ئەندامی یەدەکی کۆمیتەی ناوەندیی پارتی دیموکراتی کوردستان لە هێرشەکەی شەوی ٦ لە سەر ٧ی کانوونی یەکەم بریندار بووە. ئەو ئۆتۆمۆبیلەی بەرواری تێدا بووە هی پ.د.ک. بووە و گولەباران کراوە. بەرواری ئێستا لە نەخۆشخانەیە لە بەغدا. ڕابەری کورد، مستەفا بارزانی ڕۆژی چوارشەمە تەلەفۆنی بۆ کردووە و هەواڵی پرسیوە". ڕۆژنامەی الثورة نووسیویەتی: "ئەم هێرشە کاری دەستوپەیوەندییەکانی ئیمپیریالیستی ئەمریکا و داردەستەکانیانە، بۆئەوەی ناکۆکی بکەوێتە نێو پ.د.ک. و حزبی بەعس لەلایەک و کورد و عەرەب لەلایەکی دیکەوە و ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ جێبەجێ نەبێت."

سێ کەس لە ناو ئۆتۆمۆبیلەکەدا بوونە: حەمید بەرواری، موحەمەد عەزیز و حەسەن کاوانی. حەمید بەرواری ساڵی ١٩٣٥ لە دهۆک لەدایکبووە، ئەفسەر بووە لە سوپای عێراق، لە ١٩٦١ پەیوەندی گرتووە بە ڕیزەکانی پ.د.ک، ساڵی ١٩٧٩ بووە بە ئەندامی سەرکردایەتی پ.د.ک. ساڵی ٢٠١١ لە دهۆک کۆچی دوایی کردووە.

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

١٥ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٠

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، نووسینگەی وەزارەتی بەرگریی نیشتمانی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری گشتی

بابەت: ڕێککەوتنێکی نوێ لەنێوان کورد و حکومەتی عێراق

بارزانی پێشنیاری حکومەتی قەبوڵ کردووە بۆ دواکەوتنی سەرژمێریەکە کە بڕیاربوو لە ناوچەی کەرکووک [لە ٢٧ی تشرینی یەکەم] بکرێت، بەم مەرجانە:

١- یەکسەر پارێزگاری دهۆک و سلێمانی دەستنیشان بکرێن. هاشم ئاکرەیی تازە کراوە بە پارێزگاری دهۆک و عەزیز ئاکرەیی و عەلی عەبدوڵڵا کاندید کراون بۆ پۆستی پارێزگاری سلێمانی. هاشم ئاکرەیی و عەلی عەبدوڵڵا ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیی پارتی دیموکراتی کوردستانن. عەزیز ئاکرەیی پێشتر ئەفسەری سوپای عێراق بووە، پاشان بووە بە پێشمەرگەی بارزانی. ئەگەر بارزانی بمرێت، ناوبراو دەبێت بە فەرماندەی هێزی پێشمەرگە.

٢- کورد و عەرەب بە هاوبەشی ئیدارەی شاری کەرکووک و سنجار و خانەقین بەڕێوە ببەن، هەتا کاتی ئاشکرابوونی ئەنجامەکانی سەرژمێرییەکە.

٣- هەتا کاتی ئەنجامدانی سەرژمێری، دەوڵەتی عێراق گەرەنتی ئەوە بکات کە ئەو کوردانەی [لە پرۆسەی تەعریبدا] دەرکراون بگەڕێنەوە بۆ زێدی خۆیان و حکومەت ئاسانکارییان بۆ بکات.

پەراوێزی وەرگێڕ:

هەواڵنێـری ئاژانسـی هەواڵـی فەڕەنسـا لـە بەغـدا لـە ١٧ی کانوونـی یەکـەم ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "حەسـەن ئەلبەکـر، سـەرۆک کۆمـاری عێـراق ئەمڕۆ بڕیاریـدا مانگـێ ١٠ دینـار (کـە دەکاتـە نزیکـەی ٢٥ دولار) بدرێـت بـەو بنەماڵانـەی کەسـوکاریان بووەتـە قوربانـی شـەڕی ئـەم ٩ سـاڵەی نێـوان کـورد و حکومەتـی عێـراق. ئـەم بڕیـارە لەپێنـاو جێبەجێکردنـی ڕێککەوتننامـەی ١١ی ئـاداردا دراوە."

لە پییەغ سێغل، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٦ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٠

بەغدا

بابەت: پەیوەندییەکانی کورد و عێراق پاش هەوڵ بۆ کوشتنی ئیدریس بارزانی

هەروەک پێشبینی دەکرا، هەوڵ بۆ کوشتنی ئیدریس بارزانی، کوڕی مەلا مستەفا بارزانی کاردانەوەی توندی پارتی دیموکراتی کوردستانی بەدواوە بوو (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ٨ی کانوونی یەکەم). ڕۆژنامەی التاخی، زمانحاڵی پ.د.ک. لە سەروتارێکدا لە ١٣ی کانوونی یەکەم وتی: "ئیدریس بارزانی هاتبوو بۆ بەغدا بۆئەوەی جەژنی ڕەمەزان لە کاربەدەستانی عێراق پیرۆزبایی بکات، بەڵام لە سەر داوای باوکی، پێش لە جەژن گەڕابووەوە بۆ کوردستان و ئۆتۆمۆبیلەکەی دابوو بە پ دک، بەڵام هێرشبەرەکان ئەمەیان نەزانیوە. لە ئەنجامی دەستڕێژی گولە لە شەوی ٦ لەسەر ٧ی کانوونی یەکەم تەنیا یەک کەس لە سەرنشینەکانی ئۆتۆمۆبیلەکە بە توندی بریندار بووە، ئەویش حەمید بەرواری، ئەندامی یەدەکی کۆمیتەی ناوەندی پ.د.ک. یە. ئەم ڕووداوە نە نوێیە و نە هەڵکەوتە. لایەنە ئیمپیریالیست و پاشڤەڕۆکان کردوویانە بۆئەوەی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار تێکبدەن. ئێمە ئەوەی لە دەستمان بێت دەیکەین بۆ پوچەڵکردنەوەی پیلانی ئەوانەی دەیانەوێت ئاسایش و سەقامگیری تێکبدەن."

حکومەتیش، لەلایەن خۆیەوە، هێرشەکەی شەرمەزار کردووە، وتوویەتی ئامانجی هێرشەکە ئەوەیە کە ناکۆکی بخاتە نێو پ.د.ک. و بەعس. ڕۆژنامەی زمانحاڵی حزبی بەعس جەختی کردووەتەوە کە حکومەت بە توندترین شێوە هێرشبەرەکان سزا دەدات.

تا ئێستا ناسنامەی هێرشبەرەکان ڕاگەنەیەندراوە، لەوانەیە تەسفیە حیسابی نێوان

خـودی هێـز و لایەنـە کـوردەکان بێـت، یـان بەپێچەوانـەوە کردەوەیەکـی تاوانبارانـە بێـت کـە هەنـدێ لایەنـی نـاو سـوپا بەرنامەیـان بـۆ داڕشـتبێت کـە بـە وتـەی خۆیـان تەسـلیمبوونی سەرشـۆڕانەی سـوپا لەبەرامبـەر یاخیبوانـی باکووریـان پێقەبـوڵ ناکرێـت، یـان لەوانەشـە دەسـتی لایەنـی دەرەکـی تێدابێـت.

بەهەرحـاڵ بارزانـی و هەڤاڵەکانـی وادیـارە بڕیاریـان داوە چاوەڕوانـی ئەنجامـی لێکۆڵینەوەکانـی حکومـەت نەکـەن و تۆڵـە لـە هێرشـبەرەکان بکەنـەوە.

هێرشـەکەی ٧ی کانوونـی یەکـەم لـە کەشـوهەوایەکی ئاڵـۆزدا کـراوە (کـە لـە تیلیگرامی ژمـارە ٥١٠ی ١٤ی تشرینـی یەکەمـی ١٩٧٠دا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە باسـم کـردووە) و لـەو کاتـەوە فەرقێکـی ئەوتـۆی نەکـردووە. لـە دوو مانگـی ڕابـردوودا کـورد ڕۆژ بـە ڕۆژ زیاتـر بـە ئاشـکرا ناڕەزایەتـی دەربڕیـوە لەهەمبـەر ئەمـڕۆ و سـبێ کـردن بـە جێبەجێکردنـی ڕێککەوتننامـەی ١١ی ئـادار. ڕۆژنامـەی [التاخـی]، زمانحاڵـی پ.د.ک. هەرچەنـدە بـە زمان پشـتگیری زۆربـەی بڕیارەکانـی دەسـەڵاتی ناوەنـدی کـردووە، بـەڵام هەمیشـە بـە توونـدی ڕەخنـەی لـە سانسـۆری حکومـەت گرتـووە و پشـتگیری ڕێککەوتننامـەی حکومـەت و کۆمپانیـای نـەوت (بنـواڕن بـۆ تیلیگرامـی ژمـارە ٥٦٨ی ٤ی تشرینـی یەکـەم) و بڕیـاری کۆتاییهێنـان بـە بارودۆخـی نائاسـایی (بنـواڕن بـۆ تیلیگرامـی ژمـارە ٥٦٤ی ٤ی تشرینـی یەکـەم) و هەنگاوەکانـی دیکـەی حکومەتـی (بنـواڕن بـۆ تیلیگرامـی ژمـارە ٥٩٧ی ١٨ی تشرینـی یەکـەم) نەکـردووە. التاخـی بـەردەوام وتوویەتـی ئـەم بڕیارانـە سـنووردارن و حکومـەت بـە تـەواوی جێبەجێیـان نـاکات. التاخـی هەروەهـا چەندجـار ڕایگەیانـدووە دەسـەڵاتدارانی بەعـس بـە جیـددی نایانەوێـت پلانێـک ئامادە بکـەن بـۆ دامەزراندنـی ئەنجوومەنـی نیشـتمانی و پۆسـتە ڕاستەقینەکانی ئیـدارەی پارێزگاکانـی باکـوور نـادەن بـە کـورد. هەروەهـا وەزیـرە کـوردەکان لـە نێـو خۆیانـدا گلەیـی دەکـەن کـە دەسـەڵاتەکەیان کارتۆنییـە و بـۆ بڕیارەکانـی پەیوەندیـدار بـە سیاسـەتی گشـتیی وڵات ڕاوێژیـان لەگـەڵ ناکرێـت.

لـە بـواری ئابووریـدا، داواکارییەکانـی کـورد بـە هەمـوو شـێوەیەک پشـتگوێ خـراوە. ئێسـتا پـاش ١٠ مانـگ لـە ڕێککەوتننامـەی ١١ی ئـادار، هیـچ هەنگاوێکـی چڕوپـڕ بـۆ ئاوەدانکردنـەوەی ناوچـەی باکـوور، کـە بووەتـە قوربانیـی شـەڕ و هیـچ پیشەسازییەکی

تێدا نییە و زۆرێ لە خەڵکەکەی بێکارن، نەگیراوەتە بەر. لە ڕووی کولتورییەوە بارودۆخەکە تۆزێ باشترە. هەندێ کۆمەڵە و بنکە دامەزراون و هەندێ گۆڤار بە زمانی کوردی بڵاو بوونەتەوە. لەگەڵ ئەوەشدا، لە بواری پەروەردەدا کورد لەگەڵ هەڵاواردن ڕووبەڕوو بووەتەوە و وەک هاووڵاتیانی عەرەب خزمەت ناکرێت.

سەرەڕای ئەم کەشوهەوای متمانە بەیەکدی نەکردنە، پێمانوانییە هێرشەکەی ٧ی کانوونی یەکەم پەیوەندییەکانی کورد و حکومەت کە پاش ١١ی ئادار دروستبووە، تێکبدات. (کۆمیتەی ئاشتی) (بنوارن بۆ تیلیگرامی ژمارە ١٧٠ی ١٨ی ئاداری ١٩٧٠) بە ئاشکرا درێژە بە ئەرکی خۆی دەدات و بەعس و پ.د.ک. هێشتا پەیوەندیی نزیکیان پێکەوە هەیە. بە دڵنیاییەوە دیارینەکردنی کاتی سەرژمێریی گشتی دەبێتە بەربەست لە هەمبەر پێشکەوتنی ناوچەی کەرکووک کە پ.د.ک. دەیەوێت بخرێتە سەر هەرێمی ئۆتۆنۆمی کوردستان. بەهەرحاڵ هەم دەسەڵاتی ناوەندی و هەم کورد قازانجیان لەوەدایە بارودۆخەکە هەروا بمێنێتەوە. دەسەڵاتی ناوەندی تەنانەت ئەگەر بەردەوام ئەمڕۆ و سبێ بە جێبەجێکردنی داواکارییە سەرەکییەکانی کورد بکات کە بەڵێنی پێداون، نابێت ڕێککەوتنەکە تێکبدات، چونکە بۆ سەقامگیری ڕژێم زۆر پێویستە. کوردیش لەوە دەترسێت سوپا دەسەڵات بگرێ بە دەستەوە، ئەمەش نە لە کورتخایەن و نە لە درێژخایەندا بە قازانجی نییە.

لەوانەشە بەمزوانە قۆناخێکی نوێ دەستپێبکات، چونکە پێشتر ئەم بڕیارە گرنگانە دراوە: یاسای بنەڕەتی نوێ پەسەند کراوە کە تێدا پۆستی یەکێ لە جێگرەکانی سەرۆک کۆمار دراوە بە کورد و (چوارچێوەیەکی نیشتمانی) نوێ دیاریکراوە بۆ پەیوەندییەکانی بەعس و پ.د.ک. هەروەک موحەمەد مەحمود عەبدولڕەحمان[1]، وەزیری کاروباری باکوور ئاماژەی پێکردووە، لایەنەکانی دیکەش دەتوانن بێنە ناوی.

(١) مەبەستی سامی عەبدولڕەحمانە. وەرگێڕ

لە پییەغ سێغل، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٦ی کانوونی دووەمی ١٩٧١

بەغدا

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ، بەرپرسی نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، لەندەن، ڕۆما، بۆن، مۆسکۆ، مادرید، تاران، جەزاییر، تەلئەبیب، کوێت، ئورشەلیم، تونس، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، ڕەبات، سەنعا، خەرتوم، تریپولی

بابەت: دیداری کاربەدەستێکی دەوڵەتی ئەڵمانیا لەگەڵ بارزانی

کورت ڤونش[1]، جێگری سەرۆک وەزیران و وەزیری دادی کۆماری دیموکراتیکی ئەڵمانیا لە ١٦ی کانونی یەکەم ڕێککەوتننامەیەکی دادوەریی دەربارەی دادگای مەدەنی و سزادان لەگەڵ عەزیز شەریف، وەزیری دادی عێراق واژوو کردووە. بەڕێز ڤونش وتوویەتی ئەمە یەکەمجارە ڕێککەوتنێکی بەمجۆرە لە نێوان عێراق و وڵاتێکی سۆسیالیستی دۆست واژوو بکرێت، ئاماژەی بەو یاسانە کردووە کە لە عێراق و ئەڵمانیا هەیە بۆ دادگاییکردنی تۆمەتبار، سزادانی و بێبەشکردنی لە مافە گشتییەکان. ڤونش جەختی کردووەتەوە کە ئەڵمانیا پێگەیەکی تایبەتی لە عێراق هەیە.

ڤونش سەردانی کوردستانیشی کردووە و مەلا مستەفا بارزانی بینیوە. ناوبراو یەکەم کاربەدەستیی فەرمیی دەوڵەتێکی بیانییە کە بە ڕەزامەندی دەسەڵاتی ناوەندیی عێراق سەردانی ڕابەری کورد بکات. سەردانەکە بە هەنگاوێکی سیاسی

(1) Kurt WUNCHE

لەقەڵـەم دەدرێـت، کەوابـوو ئەنجامەکانـی کـەم تـا زۆر لـە داهاتـوودا دەردەکەوێـت.

بارزانـی و ڤونـش ڕێککەوتـوون لـەو ٣٠ مليـۆن دينـارەی بانکـی عێـراق تەرخانـی کـردووە، ٢ مليـۆن و ٣٥٠ هـەزار دينـاری تەرخـان بکرێـت [بۆئـەوەی کۆمپانياکانـی ئەڵمانيـا] بـە گوێـرەی ياسـای ئۆتۆنۆمـی کار بـۆ گەشـەپێدانی کوردسـتان بکـەن.

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

٢٥ی کانونی دووەمی ١٩٧١

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، سەرۆک وەزیران، سکرتارییەتی گشتیی وەزارەتی بەرگریی نیشتمانی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری گشتیی فەرماندەیی هێزە زەمینییەکان

بابەت: دیسان مەسەلەی هەوڵ بۆ کوشتنی ئیدریس بارزانی

بە وتەی کوردەکانی دانیشتووی پاریس، هەوڵدان بۆ کوشتنی ئیدریس بارزانی، کوڕی مەلا مستەفا بارزانی، لە ٩ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٠ کە ڕۆژنامەکان سوچەکەیان خستووەتە ئەستۆی جەلال تاڵەبانی، پلانەکەی لەلایەن وەزیری ناوخۆ، سەعدون غێدان و وەزیری بەگری، شەهاب حمادیەوە داڕێژراوە.

هەرچەندە ئیدریس بارزانی بە سەلامەت لە هەوڵەکە ڕزگاری بووە، کوردەکان داوایان لە دەسەڵاتدارانی عێراق کردووە بە جیددی بەدوای مەسەلەکەدا بچن، ئەگەرنا پێنج وەزیرەکانیان دەکشێننەوە. هێزی پێشمەرگە بۆ پاراستنی کاربەدەستانی کورد لەو شارە کوردیانە دانراون کە دەسەڵاتدارەکانی نوێنەری پارتی دیموکراتی کوردستان کار دەکەن.

کوردەکان پێیانوایە بەهۆی ئەم کێشەیە حکومەتی عێراق هێزەکانی خۆی کە ئەمدوایە لە ئوردن پاشەکشەی پێکردوون، بنێرێت بۆ کوردستان.

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

۲۲ی کانونی دووەمی ۱۹۷۱

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، سەرۆک وەزیران، سکرتارییەتی گشتی وەزارەتی بەرگریی نیشتمانی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری باشوری وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری گشتی، فەرماندەیی هێزە زەمینییەکان

بابەت: گوشار دەخرێتە سەر بارزانی پەیوەندییەکانی لەگەڵ وڵاتانی دراوسێ بپچڕێنێت

بە وتەی چاودێرێکی بیانی لە عێراق، لە دانیشتنێکی دۆستانەی خۆمانەدا، پرسیار لە مەلا مستەفا بارزانی کراوە چی پەیوەندییەکی بە ئێران و تورکیاوە هەیە. ئەویش جەختی کردووەتەوە کە هیچ پەیوەندییەکی بەم دوو وڵاتەوە نییە.

لەلایەکی دیکەوە ڕابەری کورد ڕایگەیاندووە حەبیب محەمەد کەریم کاندیدی کورد دەبێت بۆ پۆستی جێگری سەرۆک کۆمار. بارزانی هەروەها داوای کردووە کوردێک لە ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش بەشدار بێت و کاندیدی کوردیش بۆ ئەم پۆستە دکتۆر مەحمود عوسمانە.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئەنقەرە لە تیلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ٥ی ئایار ئاماژەی بەوە کردووە: "حکومەتی تورکیا ١١ پارێزگای کوردنشینی گەمارۆ داوە و هاتوچۆی لە ناویاندا قەدەخە کردووە. حکومەت تاوانی ڕووداوەکانی خستووەتە ئەستۆی مستەفا بارزانی، سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان". بارزانی هەرچەشنە دەستێوەردانێکی لە ڕووداوەکانی کوردستانی تورکیا ڕەتکردووەتەوە و ڕایگەیاندووە: "سەرم لە لێدوانی هەندێ لە دەسەڵاتدارانی تورکیا سوڕما کە وتویانە من ڕێکخستنی نهێنیم لە کوردستانی تورکیا داناوە. ئەم زانیارییانە بە هیچ شێوەیەک ڕاست نین."

لە پییەغ سێغل، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٣ی شوباتی ١٩٧١

بەغدا

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار(بەڕێز غەیمۆن)، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران(بەڕێز دولافوغنییەغ)، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ(بەڕێز سوزا)، نووسینگەی ڕاگەیاندن و ڕۆژنامەوانی، نووسینگەی کاروباری ئابووری و سیاسی، نووسینگەی وەزیری دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، لەندەن، بۆن، مۆسکۆ، ڕۆما، مەدرید، بروکسێل، تاران، جەزاییر، تەلئەبیب، کوێت، ئورشەلیم، تونس، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، ڕەبات، خەرتوم، تریپولی

بابەت: کۆمەڵێک زانیاری دەربارەی کەسایەتیی مەلا مستەفا بارزانی

لە میانەی دیدارێکی کورت بۆ پارێزگاکانی باکوور، هاوکارێکم چاوی کەوتووە بە مەلا مستەفا بارزانی. ئەگەر ئەو شتانەی ناوبراو لە زمانی سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستانەوە بیستوویەتی بخەینە پاڵ ئەو زانیارییانەی باڵوێزخانەکەمان کۆیکردونەتەوەنە، ئێستا لە ساڵوەگەری ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠دا دەتوانین کێشەی کورد هەڵبسەنگێنین.

ئەو سەرکەوتنەی کورد بەدەستیهێناوە لە خەباتەکەی لەپێناو ڕزگاریی نەتەوەییدا، یانی دروستکردنی کوردستانێکی ئازاد لە عێراق، بەشێکی بەهۆی ئەوەیە کە کورد ڕابەرێکی خاوەن هەیمەنە و بلیمەت و کوردستانێکی ئازادی هەیە کە سوپایەکی ڕاستەقینە دەیپارێزێت و ڕێکخستنە بەهێزەکانی حزبێکی سیاسی بەڕێوەی دەبات.

١- مستەفا بارزانی هیچ لە دەسەڵات و هەیمەنە و پرستیژی کەم نەبووەتەوە. تەمەنە زۆرەکەی نەبووەتە هۆی ئەوەی جموجوڵ و چالاکی و خۆشبینیشی کەم بێتەوە.

گروپێکی بچووکی پێشمەرگە ئامادەن گیان و ڕۆحی خۆیان بکەن بە قوربانی، بارزانی دەپارێزن. بارزانی زیاتر لە گوندی دیلەمان، لە ٣٥ کیلۆمەتری گەلاڵە (پارێزگای هەولێر) دادەنیشێت. بارزانی وەک پێشمەرگەیەکی ناو سەنگەر دەژیت. بەهۆی ئەزموونی ڕابردووی، ئێستا دکتۆر مەحمود عوسمان، ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیی پ.د.ک. بە تەواوی جێگای متمانەی بارزانییە. مەلا مستەفا بارزانی زۆر خۆی دەرناخات، بۆیە ناسینی ئاسان نییە، بەڵام وادیارە ئینسانێکی فێڵزان نییە و بەناحەق قسە لە سەر کەسێک یان ڕووداوێک ناکات.

مەلا بارزانی باش دەزانێت کە وەک سەرۆکی بێ ئەملاو ئەولای بزووتنەوەی ڕزگاریی نەتەوەیی کورد، چی ڕۆڵێک دەگێڕێت. لەگەڵ ئەوەشدا زۆربەی جاران سەرۆکەکانی دیکەی پ.د.ک. دەخاتە پێشەوە و پێداگری دەکات ئەوانیش لە بڕیارداندا بەشدار بن. بارزانی هەرچەندە سەرزەنشی هەندێ لە سەرکردەکان دەکات کە دەیانەوێت بچن لە بەغدا لە خۆشی و ڕاحەتیدا بژین، وتوویەتی پێویستە ڕێگا بۆ گەنجەکان خۆش بکرێت پۆستە باڵاکان وەدەستەوە بگرن.

بارزانی ئێستا زیاتر لە جاران ملی داوە بە بەها سۆسیالیستی و پێشکەوتنخوازەکان کە زۆربەی سەرکردەکانی کورد باسی دەکەن. بارزانی هەست دەکات پێویستە چاکسازی کۆمەڵایەتی بکرێت بۆئەوەی ماف و دەسەڵاتی ڕەهای سەرۆک عەشیرەتەکان کە لە کۆنەوە پشتیوانی سەرەکی بارزانی بوونە، سنووردار بکرێت. سەرەڕای ناکۆکی و ڕکابەریی عەشیرەتەکان و ڕقوکینەی ئابا و ئەجدادی، مەلا بارزانی بە سەمبولی خەباتی کورد دژی عەرەب لەقەڵەمدەدرێت، دەسەڵات و هەیمەنەی پاش ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ کە قۆناخێکی چارەنووسسازە بۆ خەبات بۆ ئۆتۆنۆمی، زیاتر بووە. کوردەکان زۆر بە دەگمەن باسی سەربەخۆیی کوردستان دەکەن، بەڵام بێگومان پێشمەرگەکان و بارزانیی ڕابەریان هیوایان لەسەر ئەوە هەڵچنیوە کە ڕۆژێک بگەن بە سەربەخۆیی.

٢- بوونی ئەم کوردستانە ئازادەی ئێستا دەیسەلمێنێت کە هیوای سەربەخۆیی کوردستان خەون و خەیاڵ نییە. ئێستا ٨ هەزار کیلۆمەتر خاکی [کوردستان] لە ژێر دەسەڵاتی حکومەتی ناوەندیدا نییە. هەرێمی کوردستانی ئازاد، ئیدارە، پۆلیس و سیستمی دادی خۆی هەیە، دانیشتووەکانی باج بە حکومەتی عێراق نادەن. بارزانی و هەڤاڵە

نزیکەکانی بەرپرسیارێتی ئەم ناوچە ئازادەیان بە هەموو شێوەیەک لە ئەستۆ گرتووە کە بارەگای سەرکردایەتییان لە باکووری ڕۆژهەڵاتی ڕواندوز لە سەر سنووری ئێران هەڵکەوتووە، یانی بزووتنەوەی کورد دەرگای کراوەیە بەڕووی دەرەوە. ئەگەر ئەم دەرگایە نەبێت بزووتنەوەی کورد درنگ یا زوو تێکدەچێت.

لەگەڵ ئەوەشدا سنووری دیاریکراو لە نێوان (کوردستانی ئازاد) و هەرێمی ژێر دەسەڵاتی حکومەتی بەغدادا نییە. شۆڕشی کورد دەسەڵاتی سەرجەم ناوچە شاخاوییەکانی باکووری عێراقی بەدەستەوەیە، حکومەت و سوپای عێراق تەنیا لە ناوچە دەشتەکان و شارەکان و لە تەنیشت ڕێگا سەرەکییەکانی تەنیشت چەم ودۆڵەکاندا هەن. لە ناوچە دەشتەکان و شارەکانیش کورد دەسەڵاتی هەیە، ئەڵبەتە بە گوێرەی هەلومەرج بە ئاشکرا چالاکی ناکەن. کوردەکان ناوچە[کوردنشینەکانی] ژێر دەسەڵاتی حکومەت بە داگیرکراو لەقەڵەمدەدەن و لەم ناوچانە شانەی نوستوویان بۆ خەبات داناوە کە زۆربەی هەرەزۆری خەڵکی ناوچە پشتیوانیان لێدەکەن. کەوابوو بارودۆخی پارێزگاکانی باکوور پێش لە ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ وەک بارودۆخی ئەلجەزاییر لە کاتی شەڕی سەربەخۆیی جەزاییرییەکان دژی فەڕەنسا بوو.

لە وەتەی شەڕ لە باکوور نەماوە، هاوکێشەکان ئاڵۆزتر بووە، بە شێوەیەکە کە سەری چاودێرە بیانییەکان سوڕدەمێنێت. پاش ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠، هەندێ لە ئەندامانی پ.د.ک. بە ڕەزامەندی بارزانی پۆستی گرنگیان لە بەغدا وەرگرت و پارێزگاری سلێمانی، هەولێر و دهۆک بوون بە کورد. سەرەڕای ئەم بەشداریکردنەش لە دەسەڵات، پ.د.ک. دامودەزگاکانی خۆی هەڵنەوەشاندووەتەوە و هەندێ لە کوردەکان ئەم کارەی پ.د.ک. بە مانۆڕێکی تاکتیکی و بەدڵنیاییەوە بە شتێکی کاتی دەزانن کە قازانجی کوردیشی تێدایە، بەڵام بە واتای ئەوە نییە کە کورد لە ناخی دڵەوە چووەتە لای دەسەڵاتی ناوەندی و قەبوڵیش ناکات لە درێژخایەندا لە ناو عەرەبدا بتوێتەوە. ئامانجی سەرەکیی کورد ئەوەیە کە لە ناو هەرێمێکی دیاریکراودا ئۆتۆنۆمی هەبێت. ئەم ئۆتۆنۆمیەش تەنیا کاتێک دەستبەردەبێت کە حکومەتی عێراق لاواز بێت و هێزی پێشمەرگە ی بزوتنەوەی ڕزگاری گەرەنتی پاراستنی بکات لە هەمبەر دەسەڵاتی ناوەندی کە عەرەبە ناسیونالیستەکان حوکمی دەکەن و دژی ئەوەن کە هەرێمێکی کوردی لە ناو

وڵاتی عێراقدا دروست بێت.

٣- بزووتنەوەی ئازادیخوازی کورد لە ئەنجامی ساڵەها خەبات دژی هێزەکانی سوپای عێراق، لە ڕووی سەربازییەوە زۆر پتەو بووە. هێزی پێشمەرگە ئێستا دوو بەرەی بەدەستەوەیە: بەرەی ڕۆژئاوا (بادینان) کە پارێزگای دهۆک و مووسڵ لە خۆ دەگرێت و هێزی چوار بە فەرماندەیی ئەسعەد خۆشەوی، کۆنترۆڵی دەکات. بەرەی ڕۆژهەڵات (سۆران) کە ناوچەی کەرکووک، سلێمانی، هەولێر و حاجی عومەران لە خۆدەگرێت لە ژێر فەرماندەیی ڕاستەوخۆی مەلا [مستەفا] بارزانیدایە و لە ١٠ هێز پێکدێت. هەر هێزێک لە دو تا سێ تابور پێکدێت کە ژمارەیان لە تابورێک بۆ تابورێکی دیکە دەگۆڕدرێت.

ئێستا ٣٠ هەزار پێشمەرگەی کورد هەیە. جگە لەوەش هێزێکی تایبەتی بژاردە هەیە کە هەموویان سەر بە عەشیرەتی بارزانین و هێزی یەدەگی خۆبەخشیش هەیە کە ٢٠ تا ٣٠ هەزار کەسێک دەبن. ئەمانە ژیانی ئاسایی خۆیان لە شار و گوندەکاندا دەکەن، بەڵام چەکیان لەماڵەوە هەیە و هەر کاتێک بانگیان بکەن دەچن بۆشەڕ. مووچەی پێشمەرگە ٨ بۆ ١٥ دینارە. دیسیپلنیان زۆر توندوتۆڵە و ورەیان زۆر بەرزە. چەکوچۆڵی سوک و قورسیان (وەک هاوەن، تۆپ، ئارپیجی و چەکی دژە فڕۆکە و دۆشکا) هەیە.

بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردی عێراق لە ڕووی سەربازییەوە بەهێزە و باش ڕێکخراوە، بەڵام لە ڕووی سیاسییەوە وا نییە. پارتی دیموکراتی کوردستان بە کۆمەڵێک قەیراندا تێپەڕیوە کە قوڵترینیان دابڕانی بارزانی لە هەڤاڵە هەرە نزیکەکەی، تاڵەبانی بوو. بەهۆی ئەم ڕقوکینە تاکەکەسییە، تاڵەبانی پاڵی بە حکومەتەوە دا. پاش ئەوەی هاوکاریی تاڵەبانی و حکومەت نەما، پ.د.ک. بوو بە تەنیا نوێنەری سەرجەم خەڵکی کوردستان. لە ئاداری ١٩٧٠ وە پ.د.ک. بە ئاشکرا چالاکی دەکات و [لە بەغدا] شانبەشانی حزبی بەعس کار دەکات و دەسەڵاتی هەیە. لە وەتەی شۆڕشی ١٧ی تەمووزی ١٩٥٨ یەکەمجارە ئەم هەلە بۆ پ.د.ک. بڕەخسێت.

پ.د.ک. لە ڕووی ڕێکخستنەوە وەک حزبی شیوعی عێراقە، بەڵام بەرپرسەکانی لە هەموو ئاستێکدا نە بە هاوکاری بەڵکوو بە شێوەیەکی دیموکراتی بە هەڵبژاردن دیاری دەکرێن (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ژمارە ٤٠٩ی ٢٢ی تەمووزی ١٩٧٠).

پ.د.ک. سەرۆکێکی هەیە کە مەلا بارزانی یە و سکرتێرێکی گشتی هەیە کە حەبیب موحەمەد کەریمە. کۆمیتەی ناوەندی لە ۱۳ تا ۱۷ ئەندام پێکدێت (زیاتر لە ۹یان ئەندامی یەدەکەن). حەبیب موحەمەد کەریم کارەکانی سکرتێری گشتی و لەهەمان کاتدا مەکتەبی سیاسی بەڕێوەدەبات کە ۷ کەسن و ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی هەڵیاندەبژێرن. ٥ ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی، فەرماندەی هێزی پێشمەرگەن و یەکێکیان ژنە. کوڕەکانی بارزانی هەم ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی و هەم ئەندامی مەکتەبی سیاسین.

پ.د.ک. پێنج لقی لە مووسڵ، هەولێر، کەرکووک، سلێمانی و بەغدا هەیە کە ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی بەڕێوەیان دەبەن. پ.د.ک. ڕۆژنامەیەکی هەیە بە ناوی (التاخی) (برایەتی) کە بە عەرەبی لە بەغدا بڵاو دەبێتەوە و [حەبیب] موحەمەد کەریم بەڕێوەبەریەتی.

لە ڕووی ئیدوئولوژییەوە پ.د.ک. زیاتر لایەنی حیزبە پێشکەوتنخوازەکان لە سەراسەری جیهاندا دەگرێت. ئەو سۆسیالیزمە کە ئەو داوای دەکات زۆر لە (سۆسیالیزمی زانستی) کە کۆمۆنیستەکان شوێنی کەوتوون، جیاوازە. لەگەڵ ئەوەشدا لە بەرهۆکاری تاکتیکی، پ.د.ک. لەگەڵ شیوعییەکان کار دەکات و بە گشتی پەیوەندییان باشە، بەڵام هەندێ جار پەیوەندییەکانیان بەهۆی سیاسەتی حزبی شیوعی عێراق کە سۆڤیەت بەسەریاندا دەیسەپێنێت تێکدەچێت.

دیسیپلینێکی زۆر توند بەسەر ڕێکخستنەکانی پ.د.ک. دا زاڵە. حیزب بڕیاری کۆتایی دەدات پۆستەکانی حکومەتی عێراق [کە بەشی کوردە] بە کێ بدرێت. ئێستا سێ ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی پ.د.ک. لە بەغدا پۆستی [وەزارییان] هەیە و سێی دیکە پارێزگاری پارێزگا کوردنشینەکانن. بەڵام پ.د.ک. لە سەر ئەوە سوورە پۆستی جێگری سەرۆک کۆمار کە بۆ کورد دانراوە، تەنیا پاش پەسەندکردنی یاسای بنەڕەتیی نوێی عێراق پڕ دەکرێتەوە.

بەهەرحاڵ لە ناوخۆی پ.د.ک. کێشە و ململانی هەیە. گرنگترینیان ململانێی نێوان باڵی بارزانی و سەرکردە گەنجە فدراڵیخوازەکانە کە لە وڵاتانی ڕۆژئاوا یان ڕۆژهەڵات خوێندوویانە و دەیانەوێت دەست بە سەر پارتیدا بگرن، چونکە یەکڕیزی و یەکگرتوویی

بە ڕەمزی سەرکەوتنی بزووتنەوەی ڕزگاریی کورد دەزانن. بەهەرحاڵ ئێستا پ.د.ک. لە هەمبەر حکومەتی بەغدا یەکڕیز و یەکگرتووە و بە یەک دەنگ بەرەنگاری هەوڵەکانی حکومەتی عێراق دەبێتەوە بۆئەوەی ناکۆکی و دووبەرەکی بخاتە نێو کورد.

لە تیلیگرامی داهاتوودا باسی پەیوەندییەکانی کورد و دەسەڵاتی ناوەندی پاش جێبەجێکرانی هەندێ لە بڕگەکانی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ و ڕەهەندە نێونەتەوەییەکانی کێشەی کوردی عێراق دەکەم.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا لە تیلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ١٠ی شوبات ئاماژەی بەوە کردووە: "حکومەتی عێراق بۆ ئارامکردنەوەی کورد کە لە دواکەوتنی جێبەجێکرانی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار تووڕەیە، عەلی عەبدوڵڵا، بەڕێوەبەری ڕۆژنامەی التاخی و ئەندامی مەکتەبی سیاسی پ.د.ک.ی کردووە بە پارێزگاری سلێمانی، مووچەی ١٠ دیناری بڕیوەتەوە بۆ ئەوانەی پێشمەرگایەتییان کردووە و ١٦ ملیۆن دیناری تەرخان کردووە بۆ ئاوەدانکردنەوەی کوردستان."

باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا لە تیلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ٥ی ئادار ئاماژەی بەوە کردووە:

"بەکر، سەرۆک کۆمار و سەدامی جێگری، بە بۆنەی جەژنی قوربان سەردانی لقی بەغدای پ.د.ک. یان کردووە. حکومەت ڕێگەیداوە یەکێتی مامۆستایانی کورد دابمەزرێت و ئەو کوردە مووچەخۆرە مەدەنی و سەربازییانەی لە سەر کار دەرکراون یان خۆیان کارەکانیان بەجێهێشتووە، بگەڕێنەوە سەر کارەکانیان. حکومەت هەروەها (حزبی شۆڕشگێڕانی کوردستان)ی هەڵوەشاندووەتەوە، ئەندامەکانی چوونەتە ناو پ.د.ک. لە ئەنجامدا پ.د.ک. بەهێزتر بووە، چونکە تەنیا حیزبێکە کە نوێنەرایەتی گەلی کورد بکات."

لە پییەغ سێغل، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٧ی ئاداری ١٩٧١

بەغدا

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار(بەڕێز غەیمۆن)، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران(بەڕێز دولافوغنییەغ)، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ(بەڕێز سوزا)، نووسینگەی ڕاگەیاندن و ڕۆژنامەوانی، نووسینگەی کاروباری ئابووری و سیاسی، نووسینگەی وەزیری دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، لەندەن، بۆن، مۆسکۆ، ڕۆما، مەدرید، بروکسێل، تاران، جەزاییر، تەلئەبیب، کوێت، ئورشەلیم، تونس، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، ڕەبات، خەرتوم، تریپولی

بابەت: پەیوەندییەکانی کورد و حکومەتی عێراق ساڵێک پاش ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار

ئەو سەرکەوتنانەی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازیی کورد بەدەستیهێناوە، تەنیا ئەنجامی خەبات و ماندووبوونی خودی کورد نەبووە، بەڵکوو بەهۆی لاوازیی دوژمنەکەی، یانی دەوڵەتی عێراقیش بووە.

١- حکومەتی [پاشایەتی] هاشمی، هەر وەک حکومەتی عوسمانی، عەرەبە سوننەکان بەڕێوەیان دەبرد و دەسەڵاتی خۆی سەپاندبوو بەسەر ٧٥ لە ١٠٠ی خەڵکی عێراقدا، یانی کورد و عەرەبی شیعە. دەوڵەتی کۆماری، هەروەک دەزانین لە ١٩٥٨ دامەزرا، نەتەنیا نەیتوانی سیستمێکی تاڕادەیەک دیموکراتیک دابمەزرێنێت کە هاوسەنگی نێو پێکهاتەکانی عێراق ڕابگرێت، بەڵکوو عێراقیشی خستە ناو بەرەی ناسیونالیزمی عەرەب و لەگەڵ دژایەتیی توندی کوردی سوونە و عەرەبی شیعە ڕووبەڕوو بووەوە. بەهەرحاڵ دەوڵەتی عێراق لاواز نەدەبوو ئەگەر بە خێرایی دووبەرەکی نەکەوتبایە نێو عەرەبی سوننەی دەسەڵاتدار و لە ئەنجامدا ڕژێم لاوازتر نەدەبوو.

لـە هەمبـەر ئـەم بارودۆخـەدا، دوو کەمینـە گەورەکـە[1]، هەڵوێسـتی جیاوازیـان گرتەبـەر: شـیعەکان لەگـەڵ سـەرکوتی سـوونەکان بەربەرەکانییەکـی ئەوتۆیـان نەکـرد، چونکـە هیوایـان بـە سـەرکەوتنی هەوڵەکانیـان نەبـوو، بـەڵام کـورد، بـە ڕابەرایەتیـی بارزانـی دەسـتیان بـە خەباتـی چەکـداری کـرد و چـوار جـار حکومەتیـان ناچـار کـرد مـل بـۆ داواکارییەکانیـان نـەوی بـکات. لـە ۱۹٦۳، ۱۹٦٤، ۱۹٦٦ و ۱۹۷۰ شکسـتهێنانی سـوپای عێـراق لـە هەمبـەر کـورد، دەسـەڵاتی ناوەنـدی ناچـار کـرد لەگـەڵ کـورد وتوویـژ بـکات و هـەر جارێـک بـە شـێوەیەکی دیاریکراوتـر، بەرفراوانـتر و چڕوپڕتـر دان بـە مافـە نەتەوەییەکانـی گەلـی کـورددا بنێـت و لـە کۆتاییـدا دانـی بـە مافـی ئۆتۆنۆمیـدا نـا. (بنـواڕن بـۆ: تیلیگرامـی ژمـارە ۱۷۰ی ۱۸ی ئـاداری ۱۹۷۰).

کەوابـوو جێبەجێکردنـی بـێ ئەمـلاو ئـەولای ڕێککەوتننامـەی ۱۱ی ئـاداری ۱۹۷۰ تەنیا ڕێگایـە بـۆ گەرەنتیکردنـی تێکنەچوونـی ئاگربەسـتەکەی ئێسـتا.

۲- دەسـەڵاتی ناوەنـدی بـە لێزانینـەوە لـە سـاڵانی ڕابـردوودا هەنـگاوی جۆراوجـۆری هەڵگرتـووە بـۆ ڕازیکردنـی کـورد. لـە ڕووی سیاسـییەوە هەنـدێ کـورد کـراون بـە وەزیـر، یاسـایەکی بنەڕەتیـی نـوێ و یاسـایەک بـۆ دامەزراندنـی پەرلەمـان پەسـەند کـراوە، لێبوردنـی گشـتی دەرکـراوە و بارودۆخـی نائاسـایی هەڵگیـراوە. ئازادییەکـی زۆر بـۆ چالاکیکـردن بـە پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان دراوە و ڕۆژنامەکـەی بـێ ئـەوەی سانسـۆر بکرێـت لـە بەغـدا بـڵاو دەبێتـەوە. بڕیـاردراوە سـەرژمێریی خەڵکـی عێـراق بکرێـت بەتایبـەت بۆئـەوەی سـنووری ئـەو ناوچانـە دیـاری بکرێـت کـە زۆربـەی دانیشـتووەکانی کـوردن و کۆمەڵێـک پۆسـتی حکومـی بدرێـت بـە کـورد.

لـە ڕووی ئیـداری و کۆمەڵایەتییـەوە، ژمارەیـەک لـە کارمەنـدە کوردەکان گەڕاونەتـەوە سـەر کارەکانیـان و هەنـدێ لـە پۆسـتە گرنگـەکان لـە پارێزگاکانـی باکـوور بـە کـورد دراوە. هەنـدێ بڕیـاری یاسـایی دەرچـووە بۆئـەوەی قەرەبـووی دانیشـتوانی ناوچـە زیانلێکەوتووەکانـی شـەڕ بکرێتـەوە و مووچـە بـۆ کەسـوکاری قوربانیانـی شـەڕ بڕاوەتـەوە.

لـە ڕووی سـەربازییەوە، هێـزی پێشـمەرگە وەک هێـزی سـنوورپارێز دانپێدانـراوە و

---

(۱) مەبەستی کورد و عەرەبی شیعەیە. وەرگێر

دەسـەڵاتی ناوەنـدی هێـزە چەکـدارە کوردەکانـی هەڵوەشـاندووەتەوە[١].

لـە ڕوی کوولتوورییـەوە، زانکۆیـەک کـە بەتایبـەت کۆلیـژی زمانـی کـوردی و کۆلیـژی پزشـکی لـە خۆدەگرێـت، لە سـلێمانی کراوەتـەوە. کۆمەڵـە و بنکـەی جۆراوجۆر دامـەزراوە، کتێـب بـە زمانـی کـوردی بـڵاو کراوەتـەوە و لـە قوتابخانـەکان پـەروەردە بـە کـوردی هەیـە و خوێنـدکاری کـورد دەچنـە زانکـۆ و کۆلیـژەکان.

لـە ڕووی ئابوورییـەوە بڕێـک بودجـە تەرخـان کـراوە بـۆ ئاوەدانکردنـەوەی پارێـزگا کوردنشـینەکان و لـە ئەنجامـدا پلانـی پێنـج سـاڵە هەمـوار کراوەتـەوە. بـڕی ١٦ ملیـۆن دینـار تەرخـان کـراوە بـۆ جێبەجێکردنـی پـڕۆژەی جۆراوجـۆر لـە باکـوور. ڕێگاوبـان و قوتابخانـەکان نـۆژەن کراونەتـەوە.

٣- لەگـەڵ ئەوەشـدا نابێـت ئـەم هەنگاوانـە بـە لاڕێمانـدا ببـات. (کۆمیتـەی ئاشـتی) کـە ئاداری پارسـاڵ بـۆ چاودێریکـردن بـە سـەر پەیوەندییەکانـی کـورد و عێراقـدا دامـەزرا، بەهـۆی بەدگومانیـی قوڵـی ئـەم دوو لایەنـە لـە هەمبـەر یەکـدی، لەگـەڵ کۆمەڵێـک کێشـەی جۆراوجـۆر ڕووبـەڕوو بووەتـەوە. ڕێککەوتننامـەی ١١ی ئـادار تەنیـا لـە نێـوان باڵێکـی سـەربازیی [عێـراق] و ڕابـەری ڕاپەڕینـی [کـورد] واژۆ نەکـرا، بەڵکـوو لـە نێـوان دوو حزبـی سیاسیشـدا واژۆ کـرا: حزبـی بەعسـی سۆسیالیسـت و پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان و بەتایبـەت لـە نێـوان دوو کـەس یانـی مـەلا مستەفا بارزانـی، سـەرۆکی پ.د.ک. و سـەدام حوسـەین، جێگـری سـەرۆکی حزبـی بەعـس و جێگـری سـەرۆکی ئەنجوومەنـی سـەرکردایەتی شۆڕشـی[عێـراق].

بـەڵام ڕاگرتنـی شـەڕ لەلایـەن ئـەم دوو کەسـەوە تەنیـا مانۆڕێکـی تاکتیکییـە، چونکـە پێویسـتیان بـەم قۆناخـە هەیـە بۆئـەوەی ئامـادەکاری بکـەن بـۆ ئامانجـە جۆراوجۆرەکانیان کـە لـە درێژخایەنـدا دژی ئامانجـی ئـەوی دیکەیـە، بـەڵام لـە کورتخایەنـدا یەکدەگرنـەوە.

بارزانـی گەیشـت بـە مافـی خـۆی، یانـی حکومەتـی عێـراق دانینا بـە مافـی ئۆتۆنۆمـی گەلـی کـورددا. سـەدام حوسـەینیش لـە سـەر حیسـابی حزبـی بەعـس توانـی کێشـەی کـورد چارەسـەر بـکات کـە تـا ئەوکاتـە بەچارەسـەرنەکراوی مابـووەوە. خۆیشـی وەک پیاوێکـی بەهێـز دەرخسـت و بەسـەر باڵـی سـەربازیی حزبـی بەعسـدا بـەزی و خـۆی وەک

(١) مەبەستی جاشەکانی فرسان سەلاحەدینە. وەرگێر

کەسێک کە تەنیا ئەو دەتوانێت ئاشتی لە باکوور بچەسپێنێت، نیشان دا. (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ٢٤٠ی ٢٩ی نیسان و ٢٩٠ی ٢٦ی ئایار).

ڕێککەوتنەکە بووە هۆی ئەوەی ناکۆکی لە ناو بەعسدا بێتە ئاراوە. هەندێ لایەن دژی وەستانەوە، بەتایبەت دەسەڵاتدارانی سوپا کە دژی ئەوە بوون کێشەکە بە شێوەی ئاشتیخوازانە چارەسەر بێت.

٤- لەم چوارچێوەیەدا بە ئاسانی تێدەگەین کە ئەو بڕیارانەی لە ڕێککەوتننامەکەدا دراوە، تا ئێستا جێبەجێ نەکراوە، بەتایبەت کێشە سەرەکییەکیەکان چارەسەر نەکراون. تەنیا یاسای بنەڕەتی پەسەند کراوە و بڕیاردراوە ئەنجوومەنی نیشتمانی (مجلس الوطنی) و ئیدارەی هەرێمی ناوچەیی دابمەزرێت. نە حزبی بەعس و نە دەسەڵاتی ناوەندی لە ڕووی ئیدارییەوە هیچ مافێکی ئەوتۆیان نەداوە بە کورد بۆئەوەی بە شێوەی ڕاستەقینە لە دەسەڵاتدا بەشدار بێت. ئەو لێبوردنەی دەرکراوە هەموو کەسێکی نەگرتووەتەوە و بارودۆخی نائاسایی بە تەواوی هەڵنەگیراوە. ئەو سەرژمێرییەی بڕیارە بۆ دیاریکردنی سنووری هەرێمی (کوردستان)ی عێراق بکرێت، بەمزوانە ناکرێت. پ.د.ک. ش تا ئێستا کاندیدی خۆی بۆ پۆستی جێگری سەرۆک کۆمار دەستنیشان نەکردووە.

لە ڕووی کۆمەڵایەتی و ئابوورییەوە، بڕیارەکان بە خاوی و بە نیوەچڵی جێبەجێ دەکرێن. بارودۆخی ژیانی دانیشتوانی باکوور نالەبارە و ئەگەری زۆرە بەهۆی وشکەساڵییەوە خراپتر بێت. بە کردەوە هیچ بودجەیەک بۆ ئاوەدانکردنەوەی ناوچە گەشەنەکردووەکان خەرج نەکراوە و پڕۆژەکان لە قۆناخی سەرەتاییدان.

گەڕانەوەی کەرکووک بۆ [سەر هەرێمی کوردستان] ڕۆژ بە ڕۆژ خاوتر دەبێت بەهۆی ئەوەی ئەو کوردانەی لە کاتی شەڕدا ڕۆیشتبوون بۆ ناوچە شاخاوییەکانی [کوردستان]، شەپۆڵ شەپۆڵ دەگەڕێنەوە بۆ سەر ماڵوحاڵی خۆیان و خەریکن دەست بە سەر شارەکەدا دەگرن. ڕۆژنامە کوردەکان کەرکووک بە (پایتەختی) خۆیان دەزانن. کەوابوو هەردوولا هەڵوێستیان دژی ئەوی دیکەیە.

بارزانی ڕایگەیاندووە بە هیچ شێوەیەک پێویست ناکات لە ناوچەی کەرکووک سەرژمێری بکرێت، چونکە خاکی کوردستانە. (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ژمارە ٥٢٠ی ١٤ی

تشرینی یەکەمی ١٩٧٠). بەڵام سەدام حوسەین لە ١٤ی ئادار لە گفتوگۆیەکدا لەگەڵ گۆڤاری لوبنانی (الدستور) وتوویەتی کەرکووک هەر وەک بەغدا و هەولێر بەشێکی دانەبڕاوی عێراقە. جێگری سەرۆک کۆمار هەروەها وتوویەتی هەندێ لایەنی شۆڤینی دەیانەوێت دووبەرەکیی ئیداری بخەنە ناو پێکهاتەکان، بۆئەوەی لە ئەنجامدا هاتۆوچۆ سنووردار بکرێت، خەڵک شوێنی ژیانی خۆی نەگۆڕێت و کاری دەستنەکەوێت. سەدام جەختی کردووەتەوە کە: "ئەم جۆرە بیرکردنەوەیە، جیابوونەوە لە عێراقی لێدەکەوێتەوە و دژی رۆحی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادارە". لەبیرمان نەچێت ئۆتۆنۆمی تەنیا بەم ناوچە و ئەو ناوچەیە نەدراوە، بەڵکوو دراوە بە سەرجەم دانیشتوان یانی دراوە بەو دانیشتوانەی لە ناوچەی خۆیان دەژین و زۆربەی دانیشتوانی ئەو ناوچەیە پێکدێنن. کەوابوو ڕێگە لەوە ناگرێت بەشێک لە کەمینەیەکی ئەتنیکی بچن لە ناوچەیەک کە ئۆتۆنۆمی پێدراوە بژین کە زۆربەی دانیشتوەکانی لە نەتەوەیەکی دیکەن. هەروەها ڕێگە لەوە ناگرێت ئەندامی نەتەوەیەک کە زۆربەی دانیشتوانی ناوچە پێکدێنن (مەبەستی عەرەبە) بچن لە ناوچەیەکی دیکە کە ئۆتۆنۆمی پێدراوە بژین کە هی کەمینەیەکی بچووکە (مەبەستی کوردە).

کەوابوو ڕوونە ئەندازیاری ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار[1] نایەوێت ناوچەی [کەرکووک] کە زۆربەی نەوتی ئێستای عێراق لەوێ بەرهەمدەهێندرێت بکەوێتە دەرەوەی دەسەڵاتی حکومەتی ناوەندی. لە کاتی سەردانی ئەمدواییەم[2] بۆ باکوور، بۆم دەرکەوت ئامانجی سەرەکیی بارزانی ئەوەیە دەسەڵاتی ئەم سامانی نەوتە بگرێتە دەست.

جگە لەم ناکۆکییەی [بارزانی و سەدام] دەربارەی مەسەلەی کەرکووک، ئەو سازشە تاکتیکییە کە لە ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداردا کراوە (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ژمارە ٥٢٠ی ١٤ی تشرینی یەکەم)، کێشەی کورد و عەرەب لە ناوچەی کەرکووک ئەوەندەی دیکە ئاڵۆزتر بووە بەهۆی بوونی کەمینەی تورکمان کە هەم کورد و هەم عەرەب بە بەشێک لە خۆیانی دەزانن، بەڵام خودی تورکمانەکان بڕیاری کۆتایی خۆیان نەداوە لایەنی کامیان بگرن. مەسیحییەکانیش، سەرەڕای کێشە و تەنگوچەڵەمەکانی ئەم

(١) مەبەستی سەدامە. وەرگێڕ

(٢) مەبەستی باڵوێزی فەرەنسایە لە بەغداد. وەرگێڕ

ساڵانەی دوایی، ناوچەی خۆیان بەجێنەهێشتووە و نەچوون لە بەغدا بژین، بە هەمان شێوە بڕیاری کۆتایی خۆیان نەداوە [لە کاتی سەرژمێریدا لایەنی کورد یان عەرەب بگرن]، هەرچەندە بە پێچەوانەی ئەوەی ڕابەرە ئایینییەکانیان ناڕاستەوخۆ ئامۆژگاریی کردوون لایەنی عێراق بگرن، وادیارە دەیانەوێت کارتی کورد دژی دەوڵەتی (عەرەب) کە بە تەواوی وەک هاوڵاتییەک مافی خۆیانی پێنەداوە، بەکاربێنن.

٥- کەوابوو ئەم بارودۆخەی ئێستا کە بەدوور لە شەڕە، سەقامگیر نییە، لە ئەنجامی پێکەوەسازانی تاکتیکییانەی دوو لایەندا هاتووەتە ئاراوە کە هەوڵ بۆ قایمکردنی جێپێی خۆیان دەدەن. پ.د.ک. تا ئێستا نەیتوانیوە نەیارەکانی بارزانی بهێنێتە ناو ڕیزەکانی حیزبەکەی و بەعسییش تەنیا باڵی مەدەنی حیزب توانیویەتی بەسەر ئەو کەندوکۆسپەدا [1] زاڵ بێت کە بووەتە هۆی ڕووخانی ڕژێمەکانی پێشووی عێراق و دەیەوێت لەمەبەدوا زیاتر بۆ پێشخستنی ئابووریی عێراق کار بکات. کەوابوو تێدەگەین بۆ نە پ.د.ک. و نە حزبی بەعس نایانەوێت بەمزوانە کارێک بکەن کە بارودۆخەکە تێکبچێت. لەم پێناوەدا پ.د.ک. ئەمدواییە دەستپێشخەریی کردووە: بۆئەوەی پێگەی سەدام حوسەین و هەڤاڵەکانی لەهەمبەر باڵی سەربازیی لاواز نەبێت، بارزانی بڕێک لە چەکوچۆڵە قورسەکانی ڕادەستی دەسەڵاتی ناوەندی کردووە و ئێزگەی ڕادیۆکەی لە ئاداری ١٩٧٠وە داخستووە، هەمان ئەو ڕادیۆیەی ساڵەهای ساڵ بە گوێی دنیایدا دەهێنا کە گەلی کورد قەد واز لە خەبات دژی (عەرەبی داپلۆسێنەر) ناهێنێت.

بەدەر لەم هەوڵانەی دوو لایەن بۆ ڕاگرتنی ئاشتی، هیچ ڕێگاچارەیەکی هەمیشەیی بۆ کێشەی کورد بەدی ناکرێت چونکە لایەنە جۆراوجۆرەکانی دەرەوەی عێراق بەردەوام دەبن لە دروستکردنی کەندوکۆسپ لە سەر ڕێگای چارەسەربوونی کێشەکە.

لە تیلیگرامێکی دیکەدا ئەم مەسەلەیە هەڵدەسەنگێنم.

(١) مەبەستی کێشەی کوردە. وەرگێڕ

لە پییەغ سێغل، باڵوێزی فەرەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٨ی نیسانی ١٩٧١

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەرەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، ئەنقەرە، تاران

بابەت: ڕۆڵی تورکمانەکان لە هاوکێشەکانی کورد و حکومەتی عێراقدا

ڕۆژنامەی التاخی، زمانحاڵی پارتی دیموکراتی کوردستان وتارێکی دەربارەی ڕاگەیاندننامەیەکی (حزبی کرێکارانی تورکیا)ی بڵاو کردەوە کە تێیدا دانی بە بوونی (گەلی کورد) لە ڕۆژهەڵاتی تورکیادا ناوە. التاخی ئاماژەی بەوە کردووە کۆمەڵگای تورکمان کە لە ناوچەی مووسڵ و کەرکووک دەژین ڕۆڵی سیاسی دەگێڕن لە نێوان دەسەڵاتدارانی عێراق و مەلا [مستەفا] بارزانیدا.

پ.د.ک. هەوڵ دەدات لەم هەلومەرجە کە ئەم هەڵوێستەی حزبی کرێکارانی تورکیا (کە لە ڕووی یاسایەوە دانیپێدانراوە) بۆی ڕەخساندووە، کەڵک وەربگرێت بۆئەوەی هەستوسۆزی خۆی بۆ کوردی تورکیای دراوسێ نیشان بدات. هەرچەندە پ.د.ک. داکۆکی لە مافی تورکمانەکان دەکات، بەڵام ئەمە بەواتای ئەوە نییە کە سەرکردایەتی کورد هەستوسۆزی هەیە بۆ حزبی کرێکارانی تورکیا. ڕوونە کە کێشەی سەرەکیی سەرکردایەتیی کورد ئەوەیە نەهێڵن دەوڵەتی عێراق دیسان کارتی تورکمان [دژی کورد] بەکاربهێنێت.

کارمان بەسەر ئەوەوە نییە کە پ.د.ک. چەندە پێیخۆشە کاربەدەستانی دەوڵەتی عێراق دان بە مافە کولتوورییەکانی تورکمانەکانی عێراقدا بنێن، بەڵام ڕۆژنامەی التاخی پێیوایە جڵەوی کاروباری سیاسی تەنیا لە دەستی کورد و عەرەبدایە و بە هیچ شێوەیەک پشتیوانی لەوە ناکات کە کەم کەم ئۆتۆنۆمی بە تورکمان لە عێراقدا بدرێت. لەگەڵ ئەوەشدا التاخی بە پێویستی دەزانێت کورد و تورکمان پەیوەندییەکی باش و ئاساییان هەبێت بۆئەوەی کێشە و ناکۆکی ڕاستەقینە و ناڕاستەقینە لەنێوانیاندا سەرهەڵنەداتەوە.

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

٦ی ئابی ١٩٧١

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی وەزارەتی بەرگریی نیشتمانی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری باشوری وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری گشتی، فەرماندەیی هێزە زەمینییەکان

بابەت: کاریگەریی ململانێی دەسەڵات لە بەغدا لە سەر کێشەی کورد

ئەو پێشهاتانەی ئێستا لە عێراق ڕوودەدات کە لە مانگی حوزەیرانەوە دەستیپێکردووە، نیشان دەدات کە بارودۆخی ناوخۆی عێراق ڕۆژ بە ڕۆژ خراپتر دەبێت. شەڕ لە کوردستانی عێراق دەستیپێکردووەتەوە، شەڕ و ناکۆکی دیسان لە نێوان عەشیرەتە جۆراوجۆرەکانی عێراقدا سەریهەڵداوەتەوە و ناکۆکی و ڕکابەریی توونید لە ناو دەوڵەت و حزبی بەعسدا دروست بووە. ئەم شتانە نیشان دەدات کە عێراق لە سەروبەندی شۆڕشێکی دیکەدایە. هەروەها ئەو کودەتایەی لە سەرەتای مانگی تەمووز کرا و شەپۆلی دەستگیرکردنەکان کە کەم تا زۆر سەرەڕۆیانە بووە و بەردەوامە، ناتوانێت کۆتایی بەم قەیرانە بێنێت و ئەگەری زۆرە ببێتە هۆی پێکدادان.

ناکۆکییەکانی ناو دەوڵەت

سەدام حوسەین ئەلتکریتی، جێگری سەرۆکی حزبی بەعس و لە هەمان کاتدا جێگری سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش، ئامادەکاری دەکات بۆئەوەی ژەنەڕاڵ ئەلبەکر، سەرۆک کۆمار و سەرۆک وەزیرانی عێراق لە سەر دەسەڵات لاببات. سەرکردەکانی بەعس لەم پێناوەدا پشتیوانی لە سەدام و هەڤاڵەکانی دەکەن کە سەرجەم جومگەکانی حزبی بەعس، پۆلیس و دەزگای ئیستیخبارات (کە زۆر کاریگەرە) یان بەدەستەوەیە.

تـا ئـەو شـوێنەی ئێمـە دەزانیـن، ئێسـتا ژەنـەڕاڵ ئەلبەکـر و ژەنـەڕاڵ ئەلعەمـماش بەهـۆی کارەکانـی سـەدام دەیانەوێـت دەستلەکاربکێشـنەوە، بەتایبـەت شـەپۆلی دەستبەسـەرکردنەکانی پـاش هەوڵـی کودەتاکـەی سـەرەتای مانگـی تەمـووز. لایەنەکانـی نەیـاری سـەدام باوەڕیـان بـەو شـتانە نییـە کـە دەوڵـەت دەیڵێـت، پێیانوایـە [هـەوڵ بـۆ کودەتـا] سـیناریۆیەکە کـە خـودی سـەدام دایڕشـتووە.

دەستپێکردنەوەی شەڕ لە کوردستانی عێراق

بـە وتـەی سـەرچاوە کوەیتییـەکان، شـەڕ لـە نێـوان هێزەکانـی مـەلا مسـتەفا بارزانـی و هێزەکانـی سـوپای عێـراق لـە ناوچـەی بـارزان کـە لـە سـنووری ئێـران دوور نییـە، دەسـتیپێکردووەتەوە. هۆکارەکـەی ئەوەیـە دەوڵەتـی عێـراق نایەوێـت بەندەکانـی ڕێککەوتننامـەی ئـاداری ١٩٧٠ جێبەجـێ بـکات کـە یەکـێ لـە نموونـە بەرچاوەکانـی ئەوەیە حکومـەت ناسـنامەی عێراقـی نـادات بـە کـورد فەیلییـەکان. فەیلییـەکان بـە ئەسـڵ کـوردی ئێرانـن کـە لـە ڕۆژهەڵاتـی بەغـدا دەژیـن و حزبـی بەعـس ناسـنامەی عێراقیـان ناداتـێ. حەبیـب موحەمـەد کەریـم، کاندیـدی پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان بـۆ پۆسـتی جێگـری سـەرۆک کۆمـار کـوردی فەیلییـە، ئەویـش ناسـنامەی عێراقـی نییـە.

کۆمەڵـەی ئاشـورییەکانی عێـراق لـە میانـەی کۆنگرەکەیانـدا کـە ئەمدواییـە لـە ئەڵمانیـای فیدێـراڵ بەڕێوەچـوو، داوای ئۆتۆنۆمـی لـە دەوڵەتـی عێـراق کـردووە، هەمـان جـۆرە ئۆتۆنۆمـی کـە بـرا کـوردە هاوخەباتەکانیـان هەیانـە[1]. ئێسـتا نزیکـەی ٣٠٠ هـەزار ئاشـووری لـە عێـراق هەیـە کـە زۆربەیـان لـە ناوچـەی بەغـدا و کەرکـووک دەژیـن.

بـە وتـەی هەنـدێ سـەرچاوەی متمانەپێکراو، دەوڵەتـی بەعسـی سـوریا دەسـتی هەیـە لـە هاندانـی کەمینەکانـی عێراقـدا.

(١) مەبەستی ئەوەیە کە ئاشوورییەکان لە سەنگەری کورددا خەباتیان کردووە. وەرگێڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١١ی ئابی ١٩٧١

بەغدا

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، مۆسکۆ، دیمەشق، لەندەن، ئەنقەرە، تاران و قاهیرە

بابەت: سەرکردایەتیی کورد هەڕەشە لە دەوڵەتی عێراق دەکات

لەم مانگانەی دواییدا پەیوەندییەکانی کورد و دەسەڵاتدارانی بەغدا خراپتر بووە. نە ئەو ئەڵقە تاکەکەسییەی مەلا مستەفای بە سەدام حوسەین، جێگری سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشەوە بەستووەتەوە، نە ئەو کۆمیسیۆنە باڵایەی لە ١١ی ئاداری ١٩٧١ بۆ کاروباری باکوور دامەزراوە، ناتوانن ئەو ناکۆکیانە چارەسەر بکەن کە هەم بەعس، هەم سوپای عێراق و هەم پارتی دیموکراتی کوردستان لێی بەرپرسیارن. ئەو ناکۆکییە قوڵانەی بەهۆی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ هاتووەتە ئاراوە، بەگژیەکداچوونی ڕۆژنامەکان و ڕووداوە جۆراوجۆرەکان لە ناوچەی مووسڵ، کەرکووک و خانەقین کە هەمیشە خوێناوین، بووەتە هۆی ئەوەی کەس متمانەی بە کەس نەبێت. ئەم قەیرانە ئەمدواییە قوڵتر بووەتەوە.

پاش هەوڵ بۆ کودەتا لە مانگی تەمووز (بنواڕن بۆ: تیلیگرامی ٢٢ی تەمووزی ١٩٧١)، لایەنەکانی سەر بە [جەماڵ عەبدول] ناسر کە نەیاری حکومەتی عێراقن لە پ.د.ک. نزیکبوونەتەوە. حکومەتی عێراق بەوەی زانیوە کە بارزانی هەوڵ دەدات دیسان لە ئێران نزیک بێتەوە. کاربەدەستانی بەعسیش هەوڵ دەدەن هەندێ لە سەرۆک عەشیرەتە کوردەکان کە نایانەوێت ملکەچی بارزانی بن، بەکاربێنن، ئەمەش کاردانەوەی بارزانی بەدواوە دەبێت.

لـەم بارودۆخـەدا کۆمیتـەی ناوەنـدی ی پ.د.ک. لـە ۲۲ و ۲۳ی تەمـووز لـە گەڵاڵـە کۆبووەتـەوە. سـەرچاوەیەکی متمانەپێکـراو پێیوتـم لـە کۆبوونەوەکـەدا بڕیـاردراوە نامەیەکـی هەڕەشـەئامێز بـۆ حکومەتـی عێـراق بنێردرێـت کـە تێیـدا هەڕەشـەی ئـەوە بکرێـت وەزیـرە کـوردەکان لـە بەغـدا دەسـت لـەکار دەکێشـنەوە، ئەگـەر وادەیـەک بـۆ جێبەجێکردنـی سـەرجەم بڕگەکانـی ڕێککەوتننامـەی ئاشـتی[1] دیـاری نەکرێـت. هەروەهـا لـە نامەکـەدا ئامـاژە بـەوە کـراوە پ.د.ک. دەیەوێـت لـە جێبەجێکردنـی پـرۆژە گـەورە سیاسـی و ئابووریەکانـدا بەشـدار بێـت.

هەروەهـا لـە ۲ی ئـاب، پ.د.ک. کۆبونەوەیەکـی گشـتی گرتـووە کـە تێیـدا پشـتگیری لـە بڕیارەکـەی بارزانـی کـردووە بۆئـەوەی وادە بـۆ دامـودەزگا باڵاکانـی بەعـس دابنێـت. لـە بارودۆخـی ئێسـتادا هەنگاوێکـی وا دەسـەڵاتدارانی بەغـدا زۆر لـە یـەک نزیکدەکاتـەوە. هەروەهـا باڵوێزخانـەی سـۆڤیەت لـە بەغـدا کـە بـە هەمـوو شـێوەیەک پشـتیوانی لـە دەوڵەتـی عێـراق دەکات، ئەوپـەڕی هەوڵـی خـۆی دەدات بۆئـەوەی بارزانـی لـە ناردنـی ئـەم نامـەی وادە دیاریکردنـە بـۆ حکومەتـی عێـراق پاشـگەز بێتـەوە. کاربەدەسـتانی سـۆڤیەت لـە هەمـان کاتـدا گوشـار دەخەنەسـەر بەعـس بۆئەوەی بـە زووتریـن کات بەرەی نیشـتمانی و ئەنجوومەنـی نیشـتمانی دابمەزرێنێـت کـە سـەرۆک بەکـر لـە لێدوانەکەیـدا لـە ۱۷ی تەمـووز بـە بۆنـەی سـاڵوەگەڕی شـۆڕش ڕایگەیاندبـوو. سـەرۆکی عێـراق لـە لێدوانەکەیـدا خۆشـحاڵی خـۆی دەربـڕی کـە کێشـەی کوردسـتان بـە شـێوەی ئاشـتیخوازانە چارەسـەرکراوە و بـۆ یەکەمجـار لـە چوارچێـوەی کۆمـاری یەکگرتـووی عێراقـدا ئۆتۆنۆمـی دراوە بـە گەلـی کـورد.

پۆل دێپی[2]

(۱) مەبەستی ڕێککەوتننامەی ۱۱ی ئاداری ۱۹۷۰ یە. وەرگێڕ

(2) Paul Dépis

لە پۆل دێپی، بەرپرسی کاروباری عێراق لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە،

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٨ی ئابی ١٩٧١

بەغدا

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، مۆسکۆ، دیمەشق، لەندەن، ئەنقەرە، تاران و قاهیرە

بابەت: شەڕی دەسەڵات لە ناو بزووتنەوەی کورد

ئەو یادداشتەی لە کۆنگرەی پارتی دیموکراتی کوردستان لە ٢ی ئاب لە گەڵاڵە پەسەند کرا (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ژمارە ١٩ی ١١ی ئاب) لە ٧ یان ٨ یان ٩ی ئاب تەسلیم بە ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی [عێراق] کراوە. باڵوێزخانەی سۆڤیەت لە بەغدا، بارزانی ڕازی کردووە تۆنی هەڕەشەئامێزی یادداشتەکە نەرم بکاتەوە. سۆڤیەت بە هاوئاهەنگی لەگەڵ حزبی کۆمۆنیستی بولگاریا (بولغارستان) و هەنگاریا (مەجارستان) ئەم داوایەی لە پارتی دیموکراتی کوردستان کردووە. پ.د.ک. ٢٧مین ساڵوەگەری دامەزراندنی جەژن دەگرێت. ئەمڕۆ ڕوون بووەتەوە کە نوێنەرانی ئەم سێ وڵاتە سۆسیالیستە[1]، کاتی خۆی بە نهێنی ڕۆڵیان لە ڕێککەوتنی کورد و عێراق گێڕاوە کە لە ئەنجامدا شەڕ ڕاوەستا.

بارزانی هەرچەندە لە هەڕەشەکەی بۆ دەست لەکارکێشانەوەی وەزیرە کوردەکانی حکومەتی بەغدا پاشگەز نەبووەتەوە، بەڵام وادەی دانەناوە بۆ حکومەتی عێراق بۆ جێبەجێکردنی ڕێککەوتنامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ و دەستیکردووەتەوە بە وتووێژ لەگەڵ دەسەڵاتدارانی بەعس. وتووێژەکان لە ١٤ی ئاب دەستیپێکردووە و هێشتا بەردەوامە.

(١) مەبەستی سۆڤیەت، بولگاریا و هەنگاریایە. وەرگێڕ

لەلایـەن عێراقـەوە سـەدام حوسـەین، وەک جێگـری سـەرۆکی ئەنجوومەنـی سـەرکردایەتیی شـۆڕش و سـەرۆکی کۆمیسـیۆنی بـاڵای کاروبـاری باکـوور وتوویـژ دەکات. لیژنـەی کـورد بەتایبـەت داوا دەکات کەرکـووک بخرێتـەوە سـەر هەرێمـی کوردسـتان و بەشـی کـورد لـە داهاتـی نـەوت بدرێـت. موحەمـەد مەحمـود[1]، وەزیـری کاروبـاری باکـوور و ئەندامـی کۆمیتـەی ناوەندیـی پ.د.ک. لـە ٢٧ی ئـاب ڕایگەیانـد، پ.د.ک. دەیەوێـت لـە کاروبـاری دارایـی و ئابووری وڵات و کۆنترۆڵکردنـی سـامانی نەوتـی وڵات بەشـدار بێـت. یەکـێ لـە ئامانجەکانـی ئـەم داواکارییـەی کـورد ئەوەیـە لـە ڕووی داراییـەوە سـەربەخۆ بـن، چونکـە بارودۆخـی ئابـووری کوردسـتان خراپـتر بـووە. کوردسـتان لەمێـژە توشـی وشکەسـاڵی بـووە و کاری پێشـمەرگە سـەختتر بـووە. ڕۆژنامـەی التاخـی ئەمدواییـە وتـی (ئێمـە دەبـێ خۆمـان لـە ژێـر منەتـی ئـەو پارەیـەی دەسـەڵاتی ناوەنـدی وەک خێـرو سـەدەقە دلـۆپ دلـۆپ دەمانداتـێ دەربێنیـن.)

زۆربـەی چاودێـران پێیانوایـە بەمزوانـە پەیوەندییەکانـی کـورد و حکومەتـی عێـراق تێکناچێـت. ئەگـەر تێکبچێـت هاوسـەنگیی ناوخـۆی عێـراق تێکدەچێـت و داردەسـتانی وڵاتانـی عەرەبـی دوژمنـی حکومەتـی عێـراق دەسـتبەکار دەبـن. سۆڤیەت نایەوێـت خـۆی تێکەڵـی ئـەم مەترسیە بـکات و پشـتیوانی لـە ڕژێمـی عێـراق دەکات. هەروەهـا ئەگـەری زۆرە سـۆڤیەت لـە داهاتـوودا بـۆ چارەسـەرکردنی کێشـەی کەرکـووک بکەوێتـە نێـوان کـورد و حکومەتـی عێـراق. لـە ئەنجامـدا پێگـەی سـۆڤیەت لـە نـاو کۆمپانیـای نەوتـی عێـراق قایـم دەبێـت. پێگەکـەی ئێسـتا سسـتە.

لەلایەکـی دیکـەوە حزبـی شـیوعیی عێـراق کـە هەنـدێ لـە سـەرۆکەکانی پەنایـان بـۆ کوردسـتان بـردووە، چونکـە پۆلیسـی عێـراق دەیەوێـت بیانگرێـت، داوا لـە پ.د.ک. دەکات بـە زووتریـن کات بێتـە نـاو بـەرەی نیشـتمانی. ڕۆژنامـەی التاخـی وا دەڵێـت، ئیـدی نازانیـن ڕاسـتە یـان درۆ. وتارەکانـی ئـەم ڕۆژنامەیـە کـە ئەمدوایە بـڵاو دەبنـەوە نیشـان دەدات کـە ڕۆڵـی سۆسیالیسـتەکان بەرجەسـتە بـووە.

(١) مەبەستی سامی عەبدولڕەحمانە. وەرگێڕ

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

١٥ی ئەیلوولی ١٩٧١

بۆ: نووسینگەی سەرۆک کۆمار، نووسینگەی سەرۆک وەزیران، سکرتارییەتی گشتی وەزارەتی بەرگریی نیشتمانی، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری باشوری وەزارەتی دەرەوە

بابەت: شەپۆلی دەستبەسەرکردنی بەرپرسانی کورد لە بەغدا

دوابەدوای شەپۆلی دەدستبەسەرکردن، کوشتن و هەوڵدان بۆ کوشتنی کوردەکان لە دوو مانگی ڕابردوودا، پەیوەندییەکانی کورد و دەوڵەتی عێراق ئاڵۆز بووە. لە ناو ئەوانەدا کە لە سەرەتای تەمووز لە بەغدا گیراون، هەندێ ئەفسەر و کەسایەتی سیڤیلی کورد هەن، لەوانە ژەنەڕاڵ سەعید حەمۆ[1] (فەرماندەی یەکەی پێنج)، ژەنەڕاڵ موحەمەد عەلی سەعید، دوو عەقیدی هێزی ئاسمانی عێراق و فەرماندە ئەحمەد تاریق. ئەحمەد تاریق بۆ ڕاپەڕاندنی ئەرکێکی تایبەت هاتووە بۆ بەغدا. ناوبراو پێشتر ئەفسەری دەزگای ئیستیخباراتی سوپا بووە، لە ١٩٦١ بووە بە پێێشمەرگەی بارزانی و بووە بە بەرپرسی دەزگای (پاراستن). یەکێ لە کەسایەتییە سیڤیلە گیراوەکان بەڕێوەبەری گشتی وزارەتی کشتوکاڵ، ئەحمەد تەها عەزوزە[2].

هەموو ئەم کوردانە، وەک سەرجەم گیراوەکانی دیکەی عێراق، بە تۆمەتی پلاندارشتن دژی ڕژێمی بەعس بە هاوکاری هێزێکی بیانی گیراون. بارزانی چەندجار داوای لە دەوڵەتی عێراق کردووە بەریانبدات و بیانگەڕێنێتەوە بۆ کوردستان، بەڵام دەسەڵاتدارانی عێراق وەڵامیان نەداوەتەوە.

هاوکات لە مانگی تەمووز و سەرەتای ئاب هێرشکراوەتە سەر لقی پارتی

(1) Said Hamou

(2) Ahmed Taha AZOUZ

دیموکراتی کوردستان لە خانەقین و کەرکووک، بارەگاکانیان بە تەواوی سووتێندراوە و دوو کورد کوژراون. دەوڵەتی عێراق بەڵێنی داوە لە بارەی ڕووداوەکە لێکۆڵینەوە بکات، بەڵام هیچی نەکردووە.

بە وتەی حەمید بەرواری، فەرماندەی هێزی پێشمەرگە کە ئێستا بە سەردان لە لەندەنە، بە ڕۆژی ڕووناک لە باڵکۆنی قاوەخانەیەک لە شاری بچووکی پێنجوێن تەقە لە دوو ئەفسەر کراوە، هەردوویان کوژراون. هاوشێوەی ڕووداوەکانی دیکە، حکومەت بەڵێنی داوە دەربارەی ڕووداوەکە لێکۆڵینەوە بکات، بەڵام ئەنجامی نەبووە.

سەرکردە کوردەکانی دەوروبەری بارزانی دەڵێن حکومەتی بەغدا بە دەستی ئەنقەست ئەم کارانە دەکات بۆئەوەی کورد تۆڵە بکەنەوە و لە ئەنجامدا شەڕ هەڵبگیرسێتەوە، چونکە پێشتر حکومەت بەم شێوەیە کاری کردووە.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١ی تشرینی یەکەمی ١٩٧١

بەغدا

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، مۆسکۆ، لەندەن، ئەنقەرە، تاران

بابەت: هەوڵ بۆ کوشتنی مەلا مستەفا بارزانی

پاشنیوەڕۆی دوێنی بومبێک لە شوێنی مانەوەی مەلا مستەفا بارزانی، سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان لە نزیک گوندی گەڵاڵە، تەقییەوە. بۆمبەکە بە مەبەستی کوشتنی بارزانی دانراوە، بەڵام بارزانی بە سەلامەت دەرچووە. ژمارەیەک لە پاسەوانەکانی کوژراون. ئەوانەی لە پشتی تەقینەوەکەوە بوونە کە کۆمەڵێک کەس بوونە و بۆ سەردانی بارزانی ڕۆیشتوون، بەهۆی تەقینەوەکە کوژراون، ئەگەر دەستبەجێ [لەلایەن پێشمەرگەوە] دەستڕێژی گولەیان نەکرابێتەسەر.

ئەم هەوڵە بۆ کوشتنی بارزانی لە بارودۆخێکی پڕ لە تەنگژە و ناکۆکی و لەوانەشە هاندانەدا کە بە سەر مەسەلەی کورددا زاڵ بووە (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ژمارە ٤٧٤ی ٢٨ی ئاب) ڕوویداوە و لەوانەیە شتی خراپی بەدواوە بێت.

سەرکردایەتی حزبی بەعس یەکسەر تەقینەوەکەی شەرمەزار کرد، بە کردەوەیەکی تاوانبارانە لە قەڵەمیدا کە هەم دژی بارزانی و هەم ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ کراوە.

دێپی

پەراوێزی وەرگێڕ:

لە ٣١ی ئەیلوولی ساڵی ١٩٧١ بۆ ڕەواندنەوەی گرژییەکانی نێوان کورد و دەوڵەتی عێراق، وەفدێکی زانایانی ئایینی لە بەغداوە سەردانی مەلا مستەفا بارزانی کرد. ڕژێمی بەعس بە یەکێ لە مەلاکان بە ناوی ئیبراهیم خوزاعی وتبوو ئەم دەزگایە لەگەڵ خۆت ببە بۆ تۆمارکردنی دەنگی بارزانی، هەر کە بارزانی دەستیکرد بە قسەکردن پەنجە لە سەر دۆکمەی تۆمارکردن دابنێ. یەکسەر پاش ئەوەی بارزانی دەستیکردووە بە قسەکردن خوزاعی پەنجەی لە سەر دوکمەکە داناوە و بۆمبەکە کە لە ناو دەزگاکەدا بووە تەقیوەتەوە. لەو کاتەدا کە بۆمبەکە دەتەقێتەوە پێشمەرگەیەک خەریکی دانانی چای دەبێت و دەکەوێتە نێوان بارزانی و خوزاعی و بەو شێوەیە بارزانی بە شێوەیەکی موعجزەیی بە سەلامەتی ڕزگاری دەبێت. هیچ کام لە مەلاکان ئاگایان لەو پیلانەی بەعس نەبوو، جگە لە شۆفیری ئەو ئۆتۆمبێلانە کە مەلاکانیان هێنابوو. شۆفێرەکانیش بەدەستی پێشمەرگە کوژران.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە،

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٥ی تشرینی یەکەمی ١٩٧١

بەغدا

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، مۆسکۆ، لەندەن، ئەنقەرە، تاران

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٦١٦-١٨[١]

بابەت: هەڵسەنگاندنێک بۆ پیلانی کوشتنی مەلا مستەفا بارزانی

ئەو کۆمیسیۆنە تێکەڵەی نوێنەرانی کورد و دەسەڵاتی ناوەندی کە بۆ لێکۆڵینەوە دەربارەی هەوڵ بۆ کوشتنی بارزانی پێکهاتووە، بە شێوەیەکی تەواو نهێنی درێژە بە کارەکانی دەدات. بێگومان ڕووداوەکە زۆر گرنگە. حزبی بەعس وەک خووخدەی هەمیشەیی، بەرپرسیارێتی ڕووداوەکەی خستووەتە ئەستۆی دوژمنانی شۆڕش، هەرچەندە کەم کەس باوەڕی پێدەکات. ئەو زانیارییانەی ئێمە کۆمانکردوونەتەوە، ئەم سەرەداوانەمان بۆ دەخاتەڕوو:

١- سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان، [بارزانی]، لەوانەیە لە پێشەوە ئاگاداری ئۆپەراسیۆنەکە بوبێت، ئەگەریش ئاگاداری وردەکارییەکان نەبووبێت ئاگاداری شتە سەرەکییەکان بووە. هەرچەندە دەڵێن بارزانی بریندار بووە، بەڵام وادیارە لە شوێنی ڕووداوەکە نەبووە کاتێک کە پێشمەرگەکان تەقەیان لە سەرنشینانی دوو ئۆتۆمۆبیلەکە کردووە کە لە بەغداوە چوون و هێزە تایبەتەکانی تێدا بووە. هەندێ لایەنی نزیک لە پ.د.ک. دەڵێن نەدەبوایا بەو پەلەیە دەستڕێژی گولە لەوانە کرابا.

٢- جۆری کاری هێرشبەرەکان و ئەو چەک و کەرەستە و دەزگای پەیوەندیکردنە کە

(١) مەبەستی بەڵگەنامەی پێشووە. وەرگێڕ

بەکاریان هێناوە بە ڕوونی نیشانی دەدات کە کەسی پرۆفیشناڵ بوونە. لەوانەیە گرووپێکی دیکە لە دوورەوە چاودێری ئۆپەراسیۆنەکەی کردبێت بێ ئەوەی ڕاستەخۆ تێوەگلابێت لە ئۆپەراسیۆنەکەدا.

کەوابوو بە لەبەرچاوگرتنی ئەم هۆکارانە زۆر زەحمەتە بڵێین بەعس ئاگاداری ئەم پیلانە نەبووبێت، تەنانەت ئەگەر وایشیدابنێین کە خۆی جێبەجێی نەکردبێت. مەلا مستەفا بارزانی چەند کاتژمێر پاش ڕووداوەکە پەیامێکی ناردووە بۆ سەرۆکی حکومەتی عێراق، لە سەر ئەو ڕاستیە پێداگری کردووە کە ئۆتۆمۆبیلی هێرشبەرەکان بێ هیچ کێشەیەک ١٠ خاڵی پشکنینی حکومەتی پێش لە گەیشتن بە کوردستان تێپەڕاندووە. وتەبێژی بەعسیش وەڵامیداوەتەوە کە ئەو ئۆتۆمۆبیلانە بە ئاسانی سەرجەم خاڵەکانی پشکنینی پێشمەرگەشیان تێپەڕاندووە.[١]

کەوابوو جارێ دەبێ چاوەڕوان بکەین تا شتەکان ڕوون دەبێتەوە. لەوانەشە لە ئاستی سەرکردایەتی بەعسدا هەندێ کەس بە پەلە هەوڵیاندابێت بە هاوکاریی سەرکردە چەپەکانی پ.د.ک، بارزانی لەناو ببەن، بۆئەوەی کەسی دیکە جێگای بگرێتەوە. هیچ گومان لەوەدا نییە کە ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار هۆکاری پێکەوەسازانی پ.د.ک. و حکومەتی عێراقە، بەڵام لە کاتی جێبەجێکردنیدا کۆمەڵێک کێشە و تەنگوچەڵەمە سەریهەڵداوە کە ڕۆژ بە ڕۆژ ئاڵۆزتر دەبن. کەوابوو لەوانەیە ئەم مەسەلەیە پاڵی بە هەندێ لە دەسەڵاتدارانی بەعسەوە نابێت لە باتی بارزانی لەگەڵ کەسێکی دیکە مامەڵە بکەن.

دەسەڵاتی ناوەندی ئێستا هەوڵ دەدات بە پشتیوانی وڵاتانی سۆسیالیست، بە زووترین کات بەرەی نیشتمانی و ئەنجوومەنی نیشتمانی دابمەزرێنێت. لە پێناو ئەم ئامانجەدا بەعس دەیەوێت باڵی چەپی پ.د.ک. بەرەو لای خۆی ڕابکێشێت بۆئەوەی بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد لەتلەت بکات و ڕابەرە مێژووییەکەی، [بارزانی] گۆشەگیر بکات.

پییەغ سێغل

---

(١) مەبەستی ئەوە بووە بە هەمان شێوە کە پێشمەرگە نەیتوانیوە هیچ شتێکی نامۆ لە ناو ئۆتۆمۆبیلەکاندا بدۆزێتەوە، خاڵی پشکنینەکانی حکومەتیش هیچ شتێکی نامۆیان لە ناو ئۆتۆمۆبیلەکاندا نەبینیوە. وەرگێڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە،

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٢ی تشرینی یەکەمی ١٩٧١

بەغدا

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، مۆسکۆ، لەندەن، ئەنقەرە، تاران، قاهیرە، پێکەن

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٦٧١

بابەت: سەردانی لێژنەیەکی سۆڤیەت بۆ دڵنیاییدانەوەی مەلا مستەفا بارزانی

ێژنەیەکی کۆمیتەی سۆڤیەت بۆ پشتیوانی لە گەلانی ئەفریقایی- ئاسیایی بە سەرۆکایەتی غەفوروۆف بە سەردانێکی یەک هەفتەیی هاتووە بۆ عێراق. لە بەغدا ئاهەنگی جۆراوجۆر بۆ پێشوازیکردن لێیان ڕێکخراوە، بەڵام ئامانجی سەرەکیی سەفەرەکەیان چاوپێکەوتن لەگەڵ مەلا [مستەفا] بارزانی بووە.

پارتی دیموکراتی کوردستان زۆر گرنگیداوە بە بڵاوکردنەوەی هەواڵی گفتوگۆکانی لێژنەکەی حکومەتی سۆڤیەت لەگەڵ کاربەدەستانی باڵای پ.د.ک. لێژنەکەی سۆڤیەت جەختی کردووەتەوە زۆر پێویستە ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ جێبەجێ بکرێت کە دانی بە ئۆتۆنۆمی گەلی کورد لە چوارچێوەی کۆماری عێراقدا ناوە. غەفوروۆف سەردانی شوێنی هەوڵدانی کوشتنی بارزانی کردووە، دەستخۆشی لە سەرۆکی پ.د.ک. کردووە کە عاقڵانە مامەڵەی کردووە و پیلانەکانی نەیارانی شۆڕشی سۆسیالیستی عێراقی پوچەڵ کردووەتەوە. هەروەها کوردی دڵنیا کردووەتەوە کە گەلی سۆڤیەت پشتیوانیان لێدەکات بۆئەوەی بە زووترین کات بەرەیەک لە نێو حیزبە نیشتمانییە پێشکەوتنخوازەکانی عێراق دروستبکرێت.

بارزانیش وتوویەتی بەرژەوەندی کورد و عەرەب لە ئاشتیدایە، ئاشتییەک لە سەر

بنەمای دابەشکردنی دادپەروەرانەی ماف و ئەرکەکان و هەروەها ئازادیی هێز و حیزبە نیشتمانییەکانی عێراق. خاڵی سەرنجڕاکێش ئەوەیە بارزانی لە قسەکانیدا بە هیچ شێوەیەک ناوی بەعسی نەهێناوە. ڕۆژنامە و ڕاگەیاندنەکانی بەعس هیچ باسی سەردانی غەفوروۆف بۆ لای بارزانیان نەکردووە.

ڕەوتی ڕووداوەکان نیشان دەدات کە سۆڤیەت یارمەتی سەدام حوسەین و باڵی مەدەنی دەدات بە شێوەیەکی تاڕادەیەک کاتی، بە سەر قەیرانەکەدا زاڵ بێت، عێراق سەقامگیر بێت و ببێت بە ڕژێمێکی دیموکراتیکی نیشتمانی. سۆڤیەت هەروەها هەوڵ دەدات دەسەڵاتدارانی بەغدا ڕازی بکات، تەنانەت ئەگەر دەوڵەتێکی سۆسیالیستیش پێکنەهێنن، تا ڕادەیەک لەگەڵ حزبی شیوعی عێراق هاوکاری بکەن، چونکە دەسەڵاتدارانی عێراق ئیدی بە شوێن سیاسەتی سۆڤیەت، بەتایبەت دەربارەی مەسەلەی فەلەستیندا ناچن. لە ئەنجامدا حزبی شیوعی دەتوانێت بە ئاشکرا چالاکی بکات و لە قۆناخی چەوساندنەوە کە زیاتر لە سێ ساڵە بەردەوامە، ڕزگاری بێت.

پییەغ سێغل

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا لە تیلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ٢٦ی تشرینی دووەم ئاماژەی بەوە کردووە: "لە دوو هەفتەی ڕابردوودا پەیوەندییەکانی کورد و دەسەڵاتی ناوەندی ئاڵۆزتر بووە، بەتایبەت لە ناوچەی هەولێر و کەرکووک پێکدادان لە نێوانیاندا ڕوویداوە. دە، پانزە کەسێک لە ئەندامانی پ دک ڕفێندراون، کوردەکان هەوڵیانداوە هەندێ لە ئەفسەرانی سوپای عێراق بکوژن و هێرش بکەنە سەر سەربازگەکان. ئێستا بارەگای سەرکردایەتی بارزانی و حکومەتی عێراق خەریکی گفتوگۆن دەربارەی پرۆژەی دامەزراندنی بەرەی نیشتمانی."

لە پییەغ سێغل، باڵوێزی فەرەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٤ی تشرینی دووەمی ١٩٧١

بەغدا

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ، بەرپرسی نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، باڵوێزخانەی فەرەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، لەندەن، بۆن، مۆسکۆ، ڕۆما، مادرید، بروکسێل، پێکەن، تاران، جەزاییر، تەلئەبیب، کوێت، تونس، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، ڕەبات، تریپولی

بابەت: بارزانی لەسەر کوردستانیبوونی کەرکووک سازش ناکات

ئەو پیلانەی بۆ کوشتنی مەلا مستەفا بارزانی لە ٣١ی ئەیلوول دانراوە (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ١ی تشرینی یەکەم) و دواکەوتنی ڕیفڕاندۆمی سەرژمێری بۆ دیاریکردنی سنووری ئیدارەی هەرێمی کوردستان نیشان دەدات کە پەیوەندییەکانی بەغدا و گەڵاڵە ئاڵۆزە.

لە میانەی کۆنفرانسێکی ڕۆژنامەوانیدا لە ١٧ی تشرینی دووەم، لە وەڵامی پرسیارێکدا دەربارەی کێشەی کورد، سەرۆک کۆماری عێراق وتی: "ڕێوشوێنی پێویست بۆ جێبەجێکردنی ئۆتۆنۆمی کورد و ڕەواندنەوەی ئاسەوارەکانی شەڕێ براکوژیی ڕابردوو بە گوێرەی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ گیراوەتەبەر. یاسای نیشتمانی سنوورەکانی ئەم ئۆتۆنۆمیەی دیاریکردووە، کەوابوو ئۆتۆنۆمیەکە نابێت لە چوارچێوەی یەکپارچەیی خاک و سیاسەتی نیشتمانی عێراق بچێتەدەرەوە. حزبی بەعس و پارتی دیموکراتی کوردستان ڕێککەوتوون ئۆتۆنۆمیەکە لە ماوەی ٤ ساڵدا و لە چوارچێوەی یەکێتی عێراق و وڵاتێکی دیکەی عەرەب جێبەجێ بکرێت."

ژەنەڕاڵ بەکر لە وەڵامی پرسیارێکدا دەربارەی گوێڕایەڵبوونی هێزە چەکدارەکان،

بەتایبـەت کـورد، بـۆ فەرمانەکانـی ئەنجوومەنـی سـەرکردایەتی شـۆڕش وتـی بەرپرسـیارێتی ئـەم مەسـەلەیە لـە ئەسـتۆی فەرماندەیـی سـوپا و ڕێـڕەوە سیاسـییەکەیەتی. سـەرۆکی عێـراق بـە توونـدی جەختـی کـردەوە جگـە لـە حزبـی بەعـس، هیـچ ڕێکخراوێـک بـۆی نییـە کاری سیاسـی یـان ڕێکخسـتنی لـە نـاو هێـزە چەکدارەکانـدا بـکات.

هاوکات هەواڵنێرێکی ڕۆژنامەیەکی گەورەی لوبنانی لە گوندی دیلمان لەگەڵ بارزانی گفتوگۆی کردووە. بارزانی وتوویەتی: "بۆئەوەی کێشەی کورد وەک خۆی چارەسەر بکرێت، دەبێ حکومەتی عێراق سەرلەنوێ دابڕێژرێتەوە و لە هەنگاوی یەکەمدا پەرلەمان دابمەزرێت. ئێمە هەمیشە وتومانە و دیسانیش دوپاتی دەکەینەوە کە تەنیا دەسەڵاتێکی دیموکراتێک کە نوێنەرانی هەڵبژاردەی خەڵک بەڕێوەیببەن، گەرەنتی یەکێتی نیشتمانی عێراق دەکات. ئێمە نەمانویست ئەم مەرجە لە ناو ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداردا بگونجێنین، چونکە شەڕی ناوخۆ هەڵدەگیرسا و تۆمەتبار دەکراین کە نیازمان پاک نییە."

بـەڵام مـەلا مسـتەفا ئامـادە نییـە لـە ژێـر چەتـری بـەرەی نیشـتمانیدا بچێتـە ژێـر بـاری هەمـوو جـۆرە فەرمـان و بڕیارێـک. لـە وەڵامـی پرسـیاری ڕۆژنامـە لوبنانییەکـە دەربـارەی هەوڵـی بەعـس بۆئـەوەی باڵـی چەپـی پارتی دیموکراتی کوردسـتان بەسـەر باڵی ڕاسـتدا زاڵ بێـت (بنـوارن بـۆ تیلیگرامی ١٥ی تشرینی یەکـەم)، بارزانی جەختیکردووەتـەوە بزووتنەوەی نەتەوەیـی کـورد یەکدەسـت و یەکگرتـووە، مەڕومالاتیـش نییـە کـە تەسـلیمی هەمـوو بڕیارێکـی حکومەتـی بەغـدا بێـت. بارزانی وتوویەتی ئـەو ئەندامانی سـەرکردایەتی پ.د.ک ی بـە کەیفـی خـۆی دانـەناوە، بەڵکوو بەشـێوەیەکی دیموکراتـی ڕاسـتەقینە هەڵبژێردراون و داوا دەکات سـەرجەم خەڵکـی عێراقیش بتوانن بە هەمان شـێوە نوێنـەری خۆیان هەڵبژێرن.

گلەیـی و گازنـدەی سـەرەکیی مـەلا مسـتەفا لـە دەسـەڵاتدارانی بەعـس ئەوەیـە کـە نایانەوێـت لایەنـی دیکـە لـە دەسـەڵاتدا بەشـدار بێـت و نایانەوێـت ئۆتۆنۆمیەکـی ئیـداری بـدەن بـە کـورد، کـە دراوە بـە سـەرجەم نەتەوەکانـی دنیا لـە یەکێتـی سـۆڤیەتەوە (١) بگرە تا چکسـلڤاکیا و یوگسـلاڤیا و تەنانـەت ویلایەتـە یەکگرتووەکانـی ئەمریکا. بارزانـی وتوویەتی (ئێمـە کولتـور و دابونەریتـی تایبەتـی خۆمـان هەیە، کەس بـۆی نییە سەرزەنشـمان بکات.)

(١) لـە نیـوەی تشرینـی یەکـەم، جیگـری سـەرۆک وەزیرانـی کۆمـاری ئۆتۆنۆمـی ئەرمەنسـتان سـەردانی بەغـدادی کـردووە. دەسـەڵاتدارانی سـۆڤیەت ویسـتوویانە بەمشـێوەیە بـە دەسـەڵاتدارانی عێـراق نیشـان بـدەن کـە حکومەتـی سـۆڤیەت کێشـەی نەتەوەکانی چارەسـەر کـردووە، لـە ئێمـەوە فێـر بـن.

بارزانـی داوای نەکـردووە بودجەیەکـی تایبـەت و سـەربەخۆ بـۆ کوردسـتان تەرخـان بکرێـت، بـەڵام داوای کـردووە بەشـێک لـە بودجەی عێـراق بە گوێـرەی ڕێژەی دانیشـتووانی کـوردی عێـراق بدرێـت بـە کـورد. حکومەتـی عێـراق ئـەم مافـە نـادات بـە کـورد، چونکـە ئەگـەر بیانداتێ کۆمەڵگای شـیعە لـە باشـووریش داوای هەمـان مـاف دەکـەن، بەتایبـەت داوای بەشـی خۆیـان لـە کۆمپانیـای نەوتـی بـەسرە دەکـەن. بـە کورتـی سـەرۆکی پ.د.ک. داوای ئـەم شـتانە دەکات:

١- کـورد بـە شـێوەیەکی ڕاسـتەقینە و کاریگـەر لـە بەڕێوەبردنـی وڵاتـدا بەشـدار بێـت یانـی نەتەنیـا بـە گوێـرەی ڕێککەوتننامـەی ١١ی ئـادار، پێنـج وەزارەت بدرێـت بـە کـورد، بەڵکـوو لـە فەرماندەیـی سـوپای عێـراق و بەتایبـەت ئەنجوومەنی سـەرکردایەتی شۆڕشـیش کـە باڵاتریـن دەسـەڵاتی عێراقـە، بەشـیان بدرێـت. پ.د.ک. کاندیـدی خـۆی بـۆ پۆسـتی جێگـری سـەرۆک کۆمـار دیـاری نـاکات، ئەگـەر دڵنیـا نەبێـت کـە پۆسـتەکە تەشریفاتـی نییـە و بڕیـار بەدەسـتە. پ.د.ک. هەروەهـا تـا ئێسـتا قەبوڵـی نەکـردووە ٢٤ کورسـیی (لـە کـۆی ١٠٠ کورسـی) پەرلەمانـی داهاتـووی عێـراق پـڕ بکاتـەوە، چونکـە هێشـتا ڕێوشـوێنەکانی دامەزراندنـی پەرلەمـان دیارینەکـراوە. دەوڵەتـی بەعـس ڕازی بـووە پەرلەمـان بـە ئامادەبوونـی وەزیـری ئابـوری و دارایـی گەنگەشـەی کاروبـاری ئابـوری و دارایـی بـکات.

٢- سـەرۆکی پ.د.ک. بەتایبـەت داوا دەکات سـوپای عێـراق لـە کوردسـتان نەمێنێـت و سەرزەنشـی دەسـەڵاتدارانی بەغـدای کـردووە کـە لـە کـۆی شـەش یەکینـەی سـوپای عێـراق، چـوار یەکینەیـان لـە باکـووری وڵات جێگیـر کـردووە، لەکاتێکـدا کـە دوژمـن لـە باشـووری عێراقـە (تـا ئـەو شـوێنەی مـن دەزانـم تەنیـا یـەک یەکینـە لـە مووسـڵ و یـەک یەکینـە لـە کەرکـووک جێگیـر بـووە.)

داواکاریـی سـەرەکی بارزانـی ئەوەیـە شـاری کەرکـووک بخرێتـە سـەر هەرێمـی کوردسـتان. بارزانـی وتوویەتـی: "٧٠٠ سـاڵە کەرکـووک کوردسـتانییە، زۆر پێشـتر لـەوەی کـە نەوتـی تێـدا بدۆزرێتـەوە. لـە ١٩٥٠کان تەنیـا سـی، چـل بنەماڵەیەکـی عـەرەب لـە کەرکـووک ژیـاوە. تەنانـەت ئەمـڕۆش عـەرەب قەبرسـتانی لـە کەرکـووک نییـە، مردووەکانیـان لـە شـوێنی دیکـە دەنێـژن. ئێمـە ناچینـە ژێـر بـاری ڕیفرانـدۆم، چونکـە

بەعس کوردی دەرکردووە و شاری کەرکوکی تەعریب کردووە. دەسەڵاتدارانی بەغدا ٢٠ هەزار کوردیان دەرکردووە و ٣٠ هەزار عەرەبیان لە جێیان داناوە. ٨٠ لە ١٠٠ی کەرکووک کوردە. پێویست ناکات لاپەڕەکانی مێژوو هەڵبدەمەوە بۆئەوەی مێژووی کوردستانیبوونی کەرکووک نیشان بدەم. وا بچێتە پێشەوە، هەولێر و سلێمانیش تەعریب دەکەن.."

بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد ئێستا لە نشێودایە. ١٨ مانگە مەلا مستەفا هەوڵ دەدات پێگەی سیاسی، ئابووری، ئیداری و سەربازی خۆی لە تەواوی کوردستان قایم بکات و هەتا ئەو شوێنەی پێدەکرێت پێگەی دەسەڵاتی ناوەندی لاواز بکات، بەڵام سەرنەکەوتووە. ئێستا دەسەڵاتی ئیدارەی ئاسایش و پۆلیس و فەرماندەیی سوپای عێراق لە کەرکووک هەمووی بەدەستی عەرەبەوەیە. جگە لەوەش دانیشتوانی کوردی ئەم شارە خەریکن ئەو مافە ئابوری و کۆمەڵایەتیانە لەدەستدەدەن کە یەکسەر پاش ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار بەدەستیانهێنا. بۆ نموونە مافی تاپۆکردنی هەندێ زەوی و دامەزران لە ئیدارەکاندا.

لە ئەنجامی ئەم بارودۆخەدا، کۆمەڵگای بچووکی تورکمان کە لە کۆتایی ساڵی ڕابردوودا بە ئاشکرا لایەنی کوردیان دەگرت، ئێستا دەیانەوێت چاوەڕوان بکەن بزانن چی دەبێت.

ئەو هاوسەنگییەی لە سەر بنەمای دابەشکردنی دەسەڵات لە نێوان کورد و حکومەتی ناوەندیدا لە باکوور چەسپابوو، ئێستا بەهۆی کۆمەڵێک ڕووداو کە هەردوویان لە پشتەوەینی، خەریکە تێکدەچێت. پێشمەرگەکان ئەمدوایە هەندێ ئەفسەری سوپای عێراقیان ڕفاندووە و هەندێ لە نوێنەرانی بارزانی لە کەرکووک و هەولێر و ژمارەیەک لە ئەندامی پ.د.ک. لە بەغدا گیراون. لەبیرمان نەچێت بەعس پێیخۆشە بارودۆخەکە ئاڵۆز بێت بۆئەوەی گوشار بخاتەسەر کورد و ناچاریان بکات بێنە ناو بەرەی نیشتمانی (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ٦١٠).

باڵوێزی تورکیا لە بەغدا لە چەند مانگی ڕابردوودا چەندجار پێیوتووم نیگەرانە کە دیسان کورد ببێتەوە بە مەترسی بۆیان و وتی: "بارزانی ئێستا کەوتووەتە ناو داوی ئاشتبوونەوە [لەگەڵ حکومەتی عێراق]. حکومەت بۆ جێبەجێکردنی داواکارییەکانی

پ.د.ک. قوتابخانەی لە گوندەکان دروستکردووە و جادەی لە ناو چەم ودۆڵەکاندا کێشاوە، ئەمەش بەقازانجی حکومەتە، چونکە ئێستا دەستی گەیشتووە بەو شوێنانەی پێشتر قەد پێی تێنەنابوو و شوێنە ئیستراتژیکەکانی کوردستانی گرتووە، بەتایبەت ڕێگا سەرەکییەکانی هاتوچۆ." کەوابوو سەدام حوسەین و باڵی مەدەنی [بەعس] خەریکن بە باشی کارتی ئاشتی بەکاردێنن بۆئەوەی ئەو پرۆژەیە جێبەجێ بکەن کە باڵی سەربازی نەیتوانیوە جێبەجێی بکات.[١]

هاوکات لەبیرمان نەچێت دیسان ناکۆکی کەوتووەتە ناو سەرکردایەتی کورد، بە هەمان شێوەی ساڵی ١٩٦٤، کە بارزانی تۆمەتبار دەکرا لەگەڵ حکومەتی عێراق سازشی کردووە[٢]. لە ناو پ.د.ک. دا باڵێک هەیە کە زۆر زۆر ناسیونالیستە و سەرزەنشی بارزانی دەکات لە ١١ی ئاداری ١٩٧٠ هاوشێوەی ڕێککەوتننامەی (ئیڤیان) [٣] لەگەڵ حکومەت ڕێککەوتووە.

پییەغ سێغل

---

(١) ئەم قسەیە بەتەواوی ڕاستە. حکومەتی عێراق ڕۆژ بە ڕۆژ جادە و ڕێگاوبانی زیاتری لە کوردستان دەکێشا. لە ١٩٧٤ و ١٩٧٥ ئەمە ئاسانکاری کرد بۆ سوپای عێراق هەموو شوێنێکی کوردستان بگرێت، تەنانەت تا بناری چیا سەرکەشەکان بچێتە پێش. وەرگێڕ

(٢) مەبەستی ئەوەیە باڵی مەکتەبی سیاسی بە سەرکردایەتی جەلال تاڵەبانی و ئیبراهیم ئەحمەد لە ڕێککەوتنی بارزانی لەگەڵ حکومەتی عێراق لە ١٩٦٤ ناڕازی بوون، دەیانوت بارزانی لەگەڵ حکومەتی عێراق سازشی کردووە بێ ئەوەی مافێکی ئەوتۆ وەربگرێت، کە لە کۆتاییدا جیابوونەوەی گروپی مەکتەبی سیاسی لێکەوتەوە. وەرگێڕ

(٣) ئیڤیان [لۆبەن] شارێکە لە فەڕەنسا لە نزیک سنووری سوئیس. ساڵی ١٩٦٢ حکومەتی فەڕەنسا بە نهێنی لەم شارە لەگەڵ حکومەتی کاتیی کۆماری ئەلجەزاییر وتوویژی کردووە و لە گەڵیان ڕێککەوتووە بۆ ئەوەی شەڕ لە نێوان هێزەکانی ئەلجەزاییر و فەڕەنسا بە تەواوی بوەستێت کە سەربەخۆیی ئەلجەزایری لێکەوتەوە. هەندێ لایەنی فەرەنسی ئەم ڕێککەوتنە سەرزەنشت دەکەن و تەنانەت بە خیانەتیشی دەزانن. وەرگێڕ

لە پییەغ سێغل، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٥ی ئاداری ١٩٧٢

بەغدا

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ، بەرپرسی نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، لەندەن، مۆسکۆ، سوفییە، پراگ، تاران، جەددە، جەزاییر، تەلئەبیب، کوێت، تونس، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، ڕەبات، خەرتوم

بابەت: شەڕی دەروونیی پارتی دیموکراتی کوردستان و حزبی بەعس

دوو ساڵ پاش ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار و دانبەخۆداگرتنی ڕواڵەتیانەی سەرکردایەتی کورد و دەسەڵاتی ناوەندی لە هەمبەر بیروڕای گشتی، بەدگومانی و متمانەنەکردنی ئەم دوو لایەنە سەرەنجام گەیشتووەتە لوتکە. لەوەتەی هەوڵی کوشتنی ژەنەڕاڵ بارزانی لە ٢٧ی ئەیلوولی ١٩٧١ دراوە[١]، پارتی دیموکراتی کوردستان بە وریاییەوە لەگەڵ دەوڵەتی عێراق مامەڵە دەکات، ئەگەر دژایەتیشی نەکات، بۆیە درەنگ و بە مەرج وەڵامی داواکارییەکەی حکومەتی داوەتەوە بۆئەوەی بچێتە ناو بەرەی نیشتمانی.

کاربەدەستانی کورد ئەمدواییە پێیانوتین لەگەڵ دەسەڵاتدارانی بەعس ناکۆکن، لە سیاسەتی ئەمڕۆ و سبێکردنی حکومەت ماندوو بوونە و هیوایان نەماوە بتوانن لەگەڵ حکومەت گفتوگۆ بکەن.

---

(١) لە بەڵگەنامەکانی پێشوودا جارێک دەڵێت لە ٢٩ی ئەیلوول، جارێکی دیکە دەڵێت لە ٣١ی ئەیلول، لێرەش دەڵێت لە ٢٧ی ئەیلول هەوڵدراوە بۆ کوشتنی بارزانی. جا ئیدی نازانم کامیان ڕاستە. وەرگێڕ

پێناسە و بۆچوونی بەعس بۆ) ئاشتی) ڕێگای ڕێککەوتنی سیاسی داخستووە. دەسەڵاتدارانی کورد دەڵێن ڕاستە حکومەت هەندێ لە برگەکانی ڕێککەوتنەکە کە پەیوەندی بە پرۆژە ئیداری و ئابوورییەکانەوە هەیە، جێبەجێکردووە، بەڵام برگە سیاسیەکانی جێبەجێ ناکات کە بێ ئەوانە ئۆتۆنۆمی کورد لە چوارچێوەی کۆماری عێراقدا واتای نامێنێت. هاوکات بەعس هەوڵ دەدات لە پێناو بەرژەوەندی خۆیدا بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد بەرەولای هێز و لایەنە پێشکەوتنخوازەکانی عێراق ڕابکێشێت: لە وەتەی پرۆژەی بەرەی نیشتمانی ڕاگەیەندراوە، کاربەدەستانی پ.د.ک. چەندجار ڕایانگەیاندووە، ئەم پرۆژەیە داواکارییەکانیان دەربارەی دامەزراندنی بەرەیەکی نیشتمانی یەکگرتوو وەدیناهێنێت.

لەم هەلومەرجەدا چوارچێوەی کار و سیاسەتکردنی دەسەڵاتدارانی کورد تادێت تەسکتر دەبێتەوە. پ.د.ک. نایەوێت پەیوەندییەکانی لەگەڵ بەعس بەتەواوی تێکبچێت، چونکە پ.د.ک. ئالقەی پێکەوەبەستنی حیزبەکانی بەرەی نیشتمانییە و بەهۆی ئەوەی هەستوسۆزی هەیە بۆ بزووتنەوەی پێشکەوتنخوازی عێراق، زەحمەتە بتوانێت دەستپێشخەرییەکانی بەعسییەکان ڕەت بکاتەوە. دەسەڵاتدارانی پ.د.ک. پێیانوایە (شۆڕشەکەیان) ڕەوایەتی خۆی سەلماندووە بە هێز و لایەنە سیاسییەکانی دیکەی عێراق و عەرەب، بۆیە لە باتی ئەوەی بە ئاشکرا و ڕاستەوخۆ بەگژ بەعسدا بچن، بەباشتری دەزانن خۆیان لەگەڵ ڕەوتی پێشکەوتنخوازی عێراقدا ڕێکبخەن، چونکە ئەم ڕەوتە گرنگی بە ئەزموونی بەعسی عێراق دەدات.

پ.د.ک. بە وریاییەوە و بە شێوەیەکی بێلایەنانە لەگەڵ ڕژێمی ئێران و بزووتنەوەی کوردی ئێران مامەڵە دەکات، ئەمەش نیشان دەدات کە نایەوێت پشتیوانی ئێران لەکیس بدات، هەرچەندە پ.د.ک. کاتی خۆی داگیرکردنی سێ دوورگەی گەرووی هورموز لەلایەن سوپای ئێرانەوە شەرمەزار کردووە. (١)

(١) مەبەستی دوورگەی ابوموسی، طنب الصغری (تونبی بچوک) و طنب الکبری (تونبی گەورە) یە کە لە باشووری ئێران لە کەنداو هەڵکەوتووە. ئەم سێ دوورگەیە تا ساڵی ١٩٧١ لە ژێر دەسەڵاتی بەریتانیادا بوون، پاش ئەوەی بەریتانیا چۆڵیکردن ئێران گرتنی. ئیماراتی یەکگرتووی عەرەب ئەم دوورگانە بە هی خۆی دەزانێت، لەو کاتەوە پەیوەندییەکانی ئێران و ئیمارات لە سەر ئەم مەسەلەیە جارناجار ئاڵۆز بووە. وەرگێڕ

لـە ئەنجامـدا دەتوانیـن بڵێیـن پ.د.ک. و بەعـس لـە بارودۆخـی (شـەڕی دەروونـی) دان. پ.د.ک. بەرگری لـە خـۆی دەکات، ناتوانێـت بڕیـاری یەکلاییکـەرەوە بـدات: ئەگـەر بڕیـار بـدات نەچێتـە نـاو بـەرەی نیشـتمانییەوە، لایەنەکانـی دیکـە دەبـن بـە دوژمنـی و ئەگـەر بڕیـار بـدات بچێتـە نـاو بەرەکـە، داهاتـووی کێشـەی کـورد دەکەوێتـە نـاو مەترسـییەوە. لـە لایەکـی دیکـەوە دەسـەڵاتی ناوەنـدی لـە دەستەوەسـانی پ.د.ک. ناڕازییـە و گوشـاری دەخاتەسـەر بڕیـاری خـۆی بـدات.

ئەگـەری کەمـە لـە هەلومەرجـی ئێسـتادا شـەڕ لـە نێـوان پ.د.ک. و دەسـەڵاتی ناوەنـدی هەڵبگیرسـێت، مەگـەر بـە بنبەسـت بگـەن. دەسـەڵاتدارانی کـورد جـارێ هـەوڵ دەدەن لـە هەمـوو ئامرازێکـی سیاسـی کەڵـک وەربگـرن و چـاوەڕوان بکـەن تـا ڕۆژێ بێـت هەلومەرجەکـە بـە قازانجیـان بگۆڕێـت.

پییەغ سێغل

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

١٢ی حوزەیرانی ١٩٧٢

بابەت: دیداری وەزیری دەرەوەی سۆڤیەت لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی

بە وتەی ئەندامانی حزبی شیوعی عێراق، کۆسیگین[1]، لە میانەی سەفەرەکەی بۆ عێراق لە سەرەتای مانگی نیسان، لە گوندێکی بچووکی کوردستان بە ناوی قەرەتەپە[2]، لە نێوان پارێزگای سلێمانی و کەرکووک، لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی و جێگرەکەی، دکتۆر مەحمود عوسمان دیدار و گفتوگۆی کردووە. لە دیدارەکەدا ئەم کەسانەش ئامادە بوونە: ڤلادیمیر کودریاتسێڤ[3]، چاودێری سیاسی [ڕۆژنامەی] ئیسڤیستیا[4]، جێگری سەرۆکی کۆمیتەی سۆڤیەت بۆ پشتیوانی لە گەلانی ئەفریقایی-ئاسیایی، سەدام حوسەین ئەلتکریتی، جێگری سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی عێراق، عەبدولخالق ئەلسامەرایی و ژەنەڕاڵ ساڵح مەهدی عەماش، باڵوێزی عێراق لە سۆڤیەت.

کودریاتسێڤ بە نهێنی بە یەکێ لە دۆستەکانی وتووە کە لایەنەکان لە سەر ئەم خاڵانە ڕێککەوتوون:

- ژمارەی هێزەکانی سوپای عێراق لە کوردستان بۆ ٥٠٠ کەس کەم دەکرێتەوە، بەڵام هەرکاتێک لایەنەکی دەرەکی هەڕەشە لە عێراق بکات ژمارەیان بەرز دەکرێتەوە.
- ئەمساڵ ٣٥ ملیۆن دولار لە داهاتی نەوت دەدرێت بە کورد، ساڵی داهاتوو دەبێت بە ٦٥ ملیۆن و پاشان ٧٥ ملیۆن دولار. ئەم ڕێککەوتنە بە داوای کۆسیگین کراوە.

(1) Kossyguine

(2) Karatapeh

(3) Vladimir Koudriastev

(4) Isvestia

- کۆمۆسیۆنێکی تێکەڵی کورد و حکومەتی عێراق بە بەشداری نوێنەری سۆڤیەت پێکدێت بۆ تاوتوێکردنی چارەنووسی پارێزگای کەرکووک کە کورد و حکومەت لەسەری ناکۆکن. ئەم پێشنیارەش کۆسیگین خستوویەتیەڕوو بەڵام لە سەری ڕێککەوتن نەکراوە.

سەرچاوەیەکی ئێرانی وتویەتی بەڵێ ڕاستە، کاربەدەستانی سۆڤیەت و مەلا [مستەفا] بارزانی لە کاتی سەفەری کۆسیگین بۆ عێراق دیداریان کردووە، بەڵام بە دروستی نازانین خودی کۆسیگین لە دیدارەکەدا ئامادە بووە یان نا. سەرچاوەکە وتی ئامانجی ئەم دانیشتنە ئەوە بووە [سۆڤیەت و عێراق] گوشار بخەنە سەر کورد بارودۆخی ئێستا تێکنەدەن و شەڕ لەگەڵ حکومەتی عێراق هەڵنەگیرسێننەوە.

تێبینی: گۆڤاری (نیوزویک[1])ی ئەمریکایی لە سەرەتای مانگی نیسان بڵاوی کردەوە کە ئەندامێکی کۆمیتەی ناوەندیی حزبی کۆمۆنیستی سۆڤیەت لەگەڵ بارزانی دیداری کردووە بۆئەوەی ڕێککەوتننامەی [١١ی ئاداری] ١٩٧٠ کارا بکرێت.

(1) Newsweek

لە پییەغ سێغل، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٢ی تەمووزی ١٩٧٢

بەغدا

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ، بەرپرسی نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، ئەنقەرە، تاران، جەددە، جەزاییر، تەلئەبیب، کوێت، تونس، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، ڕەبات، تریپولی

بابەت: ڕووداوەکانی سنجار پەیوەندییەکانی گەڵاڵە[1] و بەغدا ئاڵۆز دەکات

ناحیـەی تەپۆڵکەیـی سـنجار کـە کەوتووەتـە نێـوان شـاخەکانی کوردسـتان و باکـووری ڕۆژئـاوای عێـراق، ١٥ ڕۆژە، لـە کۆتایـی حوزەیـران تـا سـەرەتای تەمـووز، بـووە بـە مەکـۆی ڕووداویـی خوێنـاوی و لـە ئەنجامـدا پەیوەندییەکانـی بزووتنـەوەی نەتەوەیـی کـورد و دەسـەڵاتی ناوەنـدی جارێکـی دیکـە زۆر ئاڵـۆز بـووە. پـاش پیلانـی کوشـتنی مـەلا [بارزانـی] لـە ٣٠ی ئەیلوولـی ١٩٧١، ئـەم ڕووداوانـە بێگومـان گرنگتریـن و جیددیتریـن ڕووداون کـە بووەتـە هـۆی ئـەوەی (لـە وەتـەی ڕێککەوتننامـەی ١١ی ئـاداری ١٩٧٠ واژوو کـراوە) حزبـی بەعـس و پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان زۆر بەچـن بەگـژی یەکدیـدا.

---

(١) مەبەسـتی لـە گەڵاڵـە ڕێبەرایەتیـی کـوردە، چونکـە بـارەگای سـەرکردایەتی شۆڕشـی کوردسـتان ئەوکاتـە لـە گونـدی گەڵاڵـە بـوو. پـاش ڕێککەوتننامـەی ئـاداری ١٩٧٠ پێگـەی گەڵاڵـە بەهێزتـر بـوو، بـوو بـە لایەنێـک لـە هاوکێشـەکانی عێـراق و تەنانـەت ناوچـەش. باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە عێـراق لـە زۆربـەی پەیامەکانیـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە، لـە باتـی سـەرکردایەتی شۆڕشـی کوردسـتان نووسـیویەتی گەڵاڵـە. وەرگێـڕ

ڕووداوەکە لەوەوە دەستپێکردووە کە هێزەکانی پۆلیس چەند هەڵمەتێکی گەڕان و پشکنینیان ئەنجامداوە، دوابەدوای ئەوەی عەشیرەتی بیابانشینی شەممەڕ کۆمەڵێک زانیارییان داوە بە ڕژێمی عێراق. لە کاتی جەولە و گەڕانی هێزەکانی پۆلیسدا، بەڕێوەبەری ناحیەی [سنجار] کوژراوە. وادیارە کوردەکان کوشتوویانە. (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ژمارە ١٤ی ٥ی تەمووزی ١٩٧٢[١]). یەکسەر پاش ڕووداوی کوشتنەکە، هێزەکانی سەربازگەی مووسڵ و دوو گروپی کۆماندۆیی پەرەشووت[٢] هەڵمەتێکی بەرفراوانی گەڕان و پشکنینیان لە ناوچەکە ئەنجامداوە. لە هەمان کاتدا عەشیرەتە عەرەبەکان هەڵیانکوتاوەتە سەر دوو گوندی کورد و یەکێکیانیان سووتاندووە. لە هەمان کاتدا بارەگای سەرکردایەتی [بارزانی] لە گەلاڵە هێزی پێشمەرگەی ناردووە بۆ سنجار، لانیکەم دوو جار پێشمەرگە و هێزەکانی عێراق هەڵپژاون بەسەر یەکتردا. لە کۆتاییدا سی بۆ چل کەسێک کوژراون.

ئەم ڕووداوانە ئێستا باڵی کێشاوە بە سەر گۆڕەپانی سیاسی عێراقدا. حکومەت کۆمیسیۆنێکی بۆ لێکۆڵینەوە دەربارەی ڕووداوەکە بە سەرۆکایەتیی ئەندامێکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی بەعس بە ناوی [عەبدولخالق] سامەڕائی و وەزیری داد (کە شیوعییە) بە ناوی عەزیز شەریف پێکهێناوە و لە سەر داواکاری بەپەلەی بارزانی، دوو وەزیری کوردیش چوونەتە ناو کومیسیۆنەکە. سەرۆکی پ.د.ک. بەم بۆنەیە بە ئاشکرا پەیامێکی ئاراستەی سەرۆکی عێراق کردووە کە تێیدا جەختی لە سەر یەکڕیزی و یەکێتیی نیشتمانی کردووەتەوە و داوای کردووە بە زووترین کات کۆتایی بە تۆمەتبارکردنی تاوانبارانە و بێ بنەمایانەی کورد بێت. بارزانی لە پەیامێکی نائاشکرای دیکەدا بۆ سەرۆکی عێراق، زۆر توندتر قسەی کردووە و داوای کردووە فەرماندە سەربازییەکانی عێراق کە بەرپرسیاری کۆمەڵکوژیی سنجارن سزا بدرێن.

---

(١) لە تیلیگرامی ٥ی تەموزدا ئاماژە بەوە نەکراوە کە کوردەکان کوشتوویانە. بۆ کورتەیەک لە ناوەرۆکی تیلیگرامەکە بنواڕن بۆ پەراوێزی وەرگێڕ لە کۆتایی ئەم بەڵگەنامەیە. وەرگێڕ

(٢) مەبەستی ئەو هێزە تایبەتەن کە بە پەرەشووت خۆیان لە فڕۆکە یان هیلیکۆپتەر فڕێدەدەنە خوارەوە بۆ ئەوەی لە سەر زەوی ئەرکێکی تایبەت ئەنجام بدەن. وەرگێڕ

ئـەم ڕووداوانـە کـە قەیرانێکـی ناوچەیـی بـەدوای خۆیـدا هێنـاوە، لەوانەیـە گرنـگ بـن، بـەڵام نابێتـە هـۆی تێکچوونـی پەیوەندییەکانـی بەغـدا و گەلاڵـە. ڕوونـە بەعـس نایەوێـت پەیوەندییەکانـی لەگـەڵ کـورد بپچڕێنێـت و کوردیـش توانایـی ئـەوەی نییـە بچێتــە ژێــر بــاری ئەنجامەکانــی تێکچوونــی یەکجارەکــی پەیوەندییەکانــی لەگــەڵ عێـراق. تـا دەچێـت تۆمەتبارکـردن و وەڵامدانـەوەی یەکـدی هێورتـر و کەمـتر دەبێتـەوە. دەوڵەتـی عێـراق بڕیاریـداوە حوکمـی دادگای سـەربازی مووسـڵ هەڵپەسـێرێت کـە بــۆ دەســتگیرکراوەکانی ســنجار دەریکــردووە و بــە وتــەی خۆیــان (تیرۆریســت و دەسـتوپەیوەندیی ئیمپیریالیـزم و کۆمپانیاکانـی نەوتـن).

ئـەم ناوچەیـە کـە لـە سـەر سـنووری کوردسـتان هەڵکەوتـووە، کـورد و عەشـیرەتی عــەرەب تێیــدا دەژیــن، یەکــێ لــە خاڵەکانــی ناکۆکــی نێــوان ســەرکردایەتی کــورد و دەســەڵاتی ناوەندییــە. لەوەتــەی شــەڕ لــە [١١ی ئــاداری] ١٩٧٠ وە وەســتاوە، ســەرکردایەتیی بزووتنــەوەی نەتەوەیــی کــورد هــەوڵ دەدات مەســەلەی ڕیفرانــدۆم بــۆ دیاریکردنــی ســنوورەکانی ئیــدارەی هەرێمــی کوردســتان چارەســەر بکرێــت (ڕێککەوتننامـەی ١١ی ئـاداری ١٩٧٠، ئۆتۆنۆمـی داوە بـە هەرێمـی کوردسـتان) بۆئـەوەی ناوچـە کوردنشـینەکان، لـە سـلێمانی هەتـا مووسـڵ، بکەوێتـە سـەر هەرێمـی ئۆتۆنۆمـی کوردســتان، بۆئــەوەی هەرێمــی کوردســتان لــە چوارچێــوەی ناوچــە شــاخاوییەکاندا قەتیـس نەمێنێـت. ئەگـەر سـنجار بکەوێتـە سـەر هەرێمـی کوردسـتان، کـورد لای سوریاشـەوە دەسـتی بـە سـێیەمین سـنووری نێونەتەوەیـی دەگات و دەسـت بـە سـەر ڕێـگای هاتوچـۆی ڕاسـتەوخۆی نێـوان عێـراق و تورکیـا دەگرێـت.

ئـەم ئامانجـەی کـورد بـۆ پەرەپێدانـی قەڵەمڕەوی هەرێمەکـەی، بەعسـی شـێلگیر کــردووە کــە بــە وتــەی خــۆی (هیــچ خاکێکــی عەرەبــی وڵاتــی عێــراق) نــەدات بــە کــورد و یەکپارچەیــی خاکــی عێــراق ڕابگرێــت. حکومەتــی عێــراق توانــی زۆربــەی مەسـیحییەکانی باکـوور و تورکمانەکانـی کەرکـووک لـە کـورد دابڕێنێـت و بـەرەولای خـۆی ڕایانبکێشـێت، ئێسـتاش ماوەیەکـە هـەوڵ دەدات ئێزدییەکانـی سـنجاریش لـە کـورد دابڕێنێـت و بـەرەولای خـۆی ڕایانبکێشـێت.

ڕژێمــی عێــراق لــەوە دەترســێت شــانە نوســتووەکانی پ.د.ک. تۆڵــەی ڕووداوە

خوێناوییەکانی سنجار بکەنەوە، بۆیە هێزی زیاتر [دژی کورد] بەکاردێنێت، هاوکات دەیەوێت کوردیش ئاشتبکاتەوە. کەوابوو ئەگەری هەیە یەکسەر پاشساڵوەگەڕی شۆڕشی تەمووز کە ئەمساڵ بە (سەرکەوتن بە سەر کۆمپانیای نەوت[١])یش ناوزەد کراوە، مەلا مستەفا و سەرکردایەتی گەلاڵە زیاتر لە حکومەتی عێراق عاجز بن و ساردی بکەوێتە بەینیان.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا لە تیلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ٥ی تەمووز، یانی ١٠ ڕۆژ پێش ئەم تیلیگرامە ئاماژەی بەوە کردووە: وەزارەتی ناوخۆی عێراق ڕایگەیاند: "سەرلەبەیانی ٢ی تەمووز، بەڕێوەبەری ناحیەی سنجار و ئەفسەرێکی پلە نزم بە دەستی گروپێکی تروریستی کوژراون. لە کاتی بەدواداچوون بۆ ڕووداوەکە سێ پۆلیسیش کوژراون. پاش ئەوە هێزەکانی سوپا سی چەکداریان دەستگیر کردووە کە سەر بە ئیمپیریالیزم و کومانیاکانی نەوت بوونە. ئەم هەوڵە بە دژی شۆڕش و یاسای خۆماڵیکردنی کۆمپانیای نەوتی عێراق دراوە. ئەو چەکانەی لە دەستبەسەرکراوەکانەوە گیراوە هی ئێرانە. بە وتەی هەندێ سەرچاوە، دەستبەسەرکراوەکان ئێزدین. ئەمدوایە شەڕ و پێکدادان لە نێوان هێزەکانی عێراق و کورد لە نێوان سلێمانی و کەرکووک ڕوویداوە."

(١) مەبەستی ئەوەیە لە تەموزی ١٩٧٢ حکومەتی عێراق، کۆمپانیای نەوتی خۆماڵی کرد و بەرهەمهێنانی نەوت ئیدی لە ژێر دەسەڵاتی کۆمپانیاکانی دەرەوە نەما و زیاتر لە سۆڤیەت نزیک بووەوە. یەکێ لە هۆکارەکانی نزیکبوونەوەی ئەمریکا لە کورد ئەم مەسەلەیە بوو. وەرگێڕ

لە پییەغ سێغل، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٤ی ئابی ١٩٧٢

بەغدا

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ، بەرپرسی نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، تۆکیۆ، نیودیلهی، بیلگراد، بۆخارست، بوداپێست، بروکسێل، پراگ، سۆفیە، وەرسۆڤی، لەندەن، مۆسکۆ، بۆن، پێکەن، ئەنقەرە، تاران، جەددە، جەزاییر، تەلئەبیب، کوێت، تونس، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، ڕەبات، تریپولی

بابەت: دیسان هەوڵ بۆ کوشتنی بارزانی

مانگی تەمووز قەیرانی پەیوەندییەکانی کورد و عەرەب قوڵتر بووەوە. هەروەک خۆتان ئاگادارن(لە تیلیگرامی ژمارە ٣٨٩دا باسم کردووە) بەڕێوەبەرێکی ئیداریی ناوچەی سنجار لە سەرەتای مانگی تەمووز لە کاتی بەسەرکردنەوەی ناوچەکە بۆ چاودێریکردن بە سەر یاسای چاکسازیی زەویوزاردا، کوژراو. ئەم بەڕێوەبەرە هەوڵیداوە تەماح بخاتە بەر هەندێ لە ئیزدییەکان، بەتایبەت زەوییان بەسەردا دابەش بکات، بۆئەوەی بەرەولای بەعس ڕایانبکێشێت. کۆی دانیشتوانی ئیزدی ناوچەی سنجار دەگاتە نزیکەی ٥٠ هەزار کەس. حکومەت یەکسەر کاردانەوەی نیشاندا:کۆمیسیۆنێکی بۆ لێکۆڵینەوە و دادگایەکی تایبەتی پێکهێنا، کۆمەڵێک کەس گیران کە ژمارەیەکی زۆریان پێشمەرگە بوون (نزیکەی ١٠٠ بۆ ٢٠٠ کەسێک)، هێزی سەربازی بە خێرایی ڕەوانەی ناوچە کرا و پێکدادانی بەربڵاو بە ماوەی چەند ڕۆژ لە نێوان کورد و هێزەکانی حکومەت ڕوویدا کە لە ئەنجامدا چەند کەس لە کوردەکان کوژران.

حکومـەت بەهـۆی ئـەوە ئـەم کاردانـەوە تووندوتیـژەی نیشـاندا کـە وڵاتـی عێـراق ڕووبـەڕووی کۆمەڵێـک کێشـە و تەنگوچەڵەمـەی نوێـی سیاسـی، ئابـووری و کۆمەڵایەتـی بووەتـەوە کـە پـاش بەخۆماڵیکردنـی کۆمپانیـای نەوتـی عێـراق سـەریهەڵداوە.

بەهـۆی گرنگـی ڕووداوەکـە بارزانـی پێداگـری کـرد کـە دوو وەزیـری کـورد لـەو کۆمیسـیۆنەدا بەشـداربن کـە حکومـەت بـۆ ڕوونبوونـەوەی ئـەم زنجیـرە ڕووداوانـە پێکیهێنابـوو. حکومـەت داواکارییەکـەی بارزانـی قەبـوڵ کـرد و یەکـێ لـە وەزیـرە کوردەکانـی ئەندامـی کۆمیسـیۆنەکە بـە نـاوی نافیـز جـەلال[1]، وەزیـری کشـتوکاڵ، لـە ٩ی تەمـووز بەهـۆی ڕووداوی هاتوچـۆ لـە کاتـی ڕۆیشـتن بـۆ ناوچـەی سـنجار گیانـی لەدەسـتدا.

هەفتەیـەک پـاش ئـەوە [ڕۆژنامـەی التاخـی]، زمانحاڵـی پ.د.ک. بـۆ خۆشـیرینکردن لای بیـروڕای گشـتیی کـورد و قەرەبووکردنـەوەی کەمبوونـەوەی دەسـەڵاتی بزووتنـەوەی کـورد لـە باکـووری ڕۆژئـاوای عێـراق، لـە ٢٠ی تەمـووز دای لـە دهـۆڵ و زورنـا و بـە هەراوهوریـاوە ڕایگەیانـد دیسـان هـەوڵ بـۆ کوشـتنی بارزانـی دراوە. التاخـی ڕوونـی کـردەوە دەسـتوپەیوەندییەکی حکومەتـی عێـراق لـە شـەوی ١٥ لـە سـەر ١٦ی تەمـووز هەوڵیـداوە مـەلا مستەفا بکوژێـت. یەکسـەر پـاش بڵاوبوونـەوەی ئـەم هەواڵـە، سـەرجەم ژمـارە چاپکراوەکانـی التاخـی لـە بـازار کۆکرایـەوە، نووسـینگەکەی قـۆرخ کـرا و وەزیـری ناوخـۆ کـە ناڕاسـتەوخۆ پەنجـەی تۆمـەت بـەرەو لای ئـەو ڕاکێشرابـوو، تۆمەتبەخشـینەکانی پ.د.ک. ی بـە توونـدی ڕەتکـردەوە و داوای کـرد دەسـتبەجێ کۆمیسـیۆنێکی حکومـی بـۆ لێکۆڵینـەوە دەربـارەی ئـەم مەسـەلەیە پێکبێـت.

سـەرلەبەیانی ڕۆژی دواتـر ڕۆژنامـەی [الثـورة]، زمانحاڵـی حزبـی بەعـس بـە توونـدی هێرشـی کـردە سـەر ڕۆژنامـەی التاخـی و کاربەدەسـتانی پ.د.ک.، تۆمەتبـاری کـردن کـە ئـەم سـناریۆ سـەرتاپا درۆ و پێکەنیناویـی دارشـتووە. ئـەم جـۆرە قسـەکردنە توونـد و تانەوتەشـەردانەی حزبـی بەعـس نیشـانیدا کـە دەسـەڵاتدارانی عێـراق هەوڵـدەدەن گاڵتـە بـە مەسـەلەکە بکـەن و نەهێڵـن پ.د.ک. ئـەم هەوڵـە نوێیـە بـۆ کوشـتنی بارزانـی

(1) Nafed Jalal

نـاوی تـەواوی نافیـز جـەلال ئاغـای حەوێـزی بـووە. لـە سـەر پشـکی کـورد کـراوە بـە وەزیری کشـتوکاڵی عێـراق. بـە ئامادەبوونـی ژمارەیەکـی زۆر لـە خەڵـک لـە کۆیـە بەخـاک سـپێدراوە. وەرگێڕ

بقۆزێتـەوە بۆئـەوەی قەرەبـووی سـەرنەکەوتنی پێشـمەرگە لـە ڕۆژهەڵاتـی جـادەی زاخـۆ-مووسـڵ بکاتـەوە[١]. ڕۆژنامـەی (ثـورة) بـە ئاشـکرا وتـی پ.د.ک. بـە جیـدی بەشـداری لـە بەڕێوەبردنـی کاروبـاری وڵاتـدا نـاکات، بـەردەوام داوای کۆمەڵێـک شـت بـۆ کـورد دەکات، لەکاتێکـدا ئەرکەکانـی خـۆی لـە چوارچێـوەی بەشـداربوون لـە دەسـەڵاتی دەوڵەتـی ناوەندیـدا جێبەجـێ نـاکات.

ئـەم تۆمەتبەخشـین و بەگژیەکداچوونـەی ڕۆژنامـەی التاخـی و ثـورة چەنـد ڕۆژی خایانـد. سـەرلەبەیانییەکەی التاخـی وتـی: "تەنیـا بیـروڕای گشـتی دەتوانێـت بڕیاربـدات و بزانـێ کامـان ڕاسـت دەکەیـن. ڕژێمـی عێـراق مافەکانـی گەلـی کـورد پشـتگوێ دەخـات، بـە شـێوەی ڕاسـتەقینە کـورد نـاکات بـە شـەریکی خـۆی و دەسـەڵاتەکانی لەگـەڵ دابـەش نـاکات."

پاشەکشـەی پێشـمەرگە لـە سـنجار، بارزانـی خسـتووەتە نـاو بارودۆخێکـی دژوار لـە نـاو حیزبەکەیـدا. بۆیـە بـارەگای سـەرکردایەتی گەلاڵـە بڕیاریـداوە دەستپێشـخەری بـکات و داواکارییەکانـی خـۆی کـە پەیوەنـدی بـە هەمـوو عێراقـەوە هەیـە ئاراسـتەی حکومـەت بـکات.

ڕۆژنامـەی (ثـورة) بـە مـاوەی سـێ ڕۆژ باسـی ئەنجامەکانـی کاروکردەوەکانـی پ.د.ک. لـە ١١ی ئـاداری ١٩٧٠وە کـرد و تەنانـەت بزووتنـەوەی کـوردی تۆمەتبـار کـرد چەتەگـەری دەکات، پـارە لـە خەڵـک دەسـێنێت و دانیشـتوانی باکـووری عێـراق دەترسـێنێت و دەیانتۆقێنێـت. (ثـورة (لـەوە زیاتریـش چووەپێـش و دەسـەڵاتدارانی کـوردی تۆمەتبـار کـرد کـە خۆیـان لکانـدووە بـە ڕژێمـی پاشـڤەڕۆی شـا، چەکوچۆڵـی قورسـی لێوەردەگـرن و خیانـەت لـە بەرژەوەندییـە باڵاکانـی عێـراق دەکـەن، چونکـە هەنـدێ خاڵـی سـنووریان داوە بـە دەوڵەتـی شاهەنشـاهیی ئێـران و پیـلان بـۆ حکومەتـی عێـراق دادەڕێـژن و لولـەی تفەنگیـان گرتـووە بـەرەولای هێزەکانـی ئاسـایش و پۆلیسـی عێـراق.

لـە ٢٦ی تەمـووز، عەزیـز شـەریف،کە هـەروەک دەزانیـن ڕۆڵـی لـە وتووێژەکانـی

---

(١) وادیـارە مەبەسـتی ئەوەیـە کـە پـاش زنجیـرە ڕووداوەکانـی سـنجار، پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان و حکومـەت ڕێککەوتـوون کـە هێـزی پێشـمەرگە لـە زاخـۆ بەمـلاوە چالاکـی نـەکات، بەتایبـەت لـە سـنجار، لـە بەرامبـەردا حکومـەت گیـراوەکان ئـازاد بـکات. وەرگێـڕ

ڕێککەوتننامـەی ١١ی ئـاداردا بینیـوە، سـەردانی ژەنـەڕاڵ بەکـر و سـەدام حوسـەینی کـردووە. ئـەم وەزیـرەی دەوڵەتـی عێـراق بـە نوێنەرایەتـی دەوڵەتـی سـۆڤیەت[1]، هەڵیـداوە بارودۆخەکـە هێـور بکاتـەوە بۆئـەوەی پەیوەندییەکانـی پ.د.ک. و بەعـس بەتـەواوی تێکنەچێـت و لـە ئەنجامـدا شـەڕ لـە نێـوان کـورد و حکومەتـدا هەڵنەگیرسێت. سـەرچاوەیەکی متمانەپێکـراو پێیوتـم حکومەتـی عێـراق ڕازی بـووە کۆمەڵێـک مافـی دارایـی دیکـە بـە پ.د.ک. بـدات.

ڕۆژنامـەی (تاخـی) لـە ٢٧ی تەمـووز ڕایگەیانـد بارزانـی فەرمانـی پێـداوە ئیـدی وەڵامی وتـارە درۆکانـی ڕۆژنامـەی (ثـورة) نەداوەتـەوە، ئەمـەش لـە پێنـاو بەرژەوەندییەکانـی گـەل و وڵاتـی عێـراق لـە هەلومەرجـی هەسـتیاری ئێسـتادایە. (تاخـی) هەروەهـا ڕایگەیانـد کۆمیسـیۆنێک پێکهاتـووە بـۆ لێکۆڵینـەوە دەربـارەی هـەوڵ بـۆ کوشـتنی مسـتەفا بارزانـی، سـەرۆکی پ.د.ک.

ڕۆژنامـەی (ثـورة) ش ڕایگەیانـد دادگای تایبەتـی ڕووداوەکانـی سـنجار بڕیاریـداوە ٢٠ تـا ٣٠ کـەس لـە گیـراوە کوردەکانـی تێـوەگلاوی ڕووداوەکان ئـازاد بـکات. ئیـدی داواکاری لـە ڕۆژنامەکانـی عێراقیـش بـڵاو نابێتـەوە بـۆ دەسـتگیرکردنی ئەوانـە کـە ڕایانکـردووە.

ئـەم هەواڵانـە نیشـان دەدات کـە پ.د.ک. و حکومەت دیسـان پێکەوەسـازاون بۆئەوەی واز لـە هێرشـی سیاسـی بـۆ سـەر یەکـدی بێنـن، تەنانـەت ئەگـەر هێرشـی چەکداریشـیان بـۆ سـەر یەکـدی کۆتایـی پێنەهێـت.

ڕۆژنامـەی تاخـی لـە سـەروتارێکدا لـە ٣١ی تەمـووز جەختـی کـردەوە: "بـۆ چارەسـەرکردنی ئـەو قەیرانـە کـە سـەرتاپای عێراقـی گرتووەتـەوە پێویسـتە پێکهاتـەی دەسـەڵات لـە عێـراق بەهەمـوو شـێوەیەک بگۆڕدرێـت و سـەرجەم هێـز و لایەنـە نیشـتمانییەکانی عێـراق لـە پۆسـتە حکومییەکانـدا بەشـدار بـن. ئەگـەر ئـەم مەرجـە جێبەجێ نەکرێـت و بەرەیەکـی نیشـتمانی پێشـکەوتنخواز پێکنەهێـت هەمـوو ئاواتەکانـی گەلـی هێـژا و ڕەسـەنی عێـراق دەبێـت بـە بلقـی سـەر ئـاو."

---

(١) عەزیـز شـەریف کـورد بـووە، وەزیـری داد بـووە، شـیوعی بـووە و پەیوەنـدی لـە گـەڵ سـۆڤیەت بـاش بـووە. کەسـێکی سـەربەخۆ بـووە. وەرگێـڕ

لە پۆل دێپی، بەرپرسی کاروباری عێراق لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە،

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٤ی ئابی ١٩٧٢

بەغدا

بۆ زانیاری: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ، بەرپرسی نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، دیمەشق، ئەنقەرە، تاران، قاهیرە

بابەت: پەیوەندییەکانی کورد و حکومەت ڕۆژبەڕۆژ خراپتر دەبێت

پەیوەندییەکانی کورد و حکومەتی ناوەندی دیسان خراپتر و توندوتیژتر بووە. مەلا [مستەفا] بارزانی ئەمدواییانە ڕایگەیاند پەیوەندییەکانی لەگەڵ حکومەت ڕۆژبەڕۆژ خراپتر دەبێت.

پێنج، شەش ڕۆژە لە ناوچەی ئاکرێ لە باکووری ڕۆژهەڵاتی مووسڵ، هێزی پێشمەرگە و هێزەکانی سوپای عێراق، کە ٤٠ تا ٥٠ ئۆتۆمۆبیلی زرێپۆشیان پێبووە، بە یەکدا هەڵپڕژاون. ئەم پێشهاتە پاش ئەوە ڕوویداوە کە پێشمەرگەکان هەڵیانکوتاوەتە سەر عەشیرەتی هەرکی کە کوردن و حکومەتی عێراق دەیاندا بەگژ بارزانیدا.

سەرچاوە عێراقیەکان دەڵێن بارەگای سەرکردایەتیی گەلاڵە تۆڵەی پاشەکشەی هێزەکانی پێشمەرگە لە سنجار لە کۆتایی تەمووز، لە هەرکییەکان دەکاتەوە. زۆربەی چاودێران پێیانوایە پاش دورینەوەی خەلە و خەرمان، شەڕ لە کوردستان هەڵدەگیرسێتەوە. لەم پەیوەندییەدا فەرماندەیی سوپای عێراق لە سەرەتای ئەم مانگەوە داوای لە سەربازانی یەدەگ کردووە بچن بە هانای سەربازگەی مووسڵەوە.

سەرۆک کۆماری عێراق، هەر یەک لە عەزیز شەریف، وەزیری حکومەتی عێراق و

دوو ئەندامی حزبی بەعسی ناردووە بۆ لای بارزانی. وادیارە کورد و حکومەت هەوڵ دەدەن نەهێڵن پێکدادانەکانی ئاکریێ ببێ بە کێشەیەکی هەمەگیر. لە بارودۆخی ئێستادا قەیرانی نێوان کورد و حکومەت باڵی کێشاوە بە سەر هەموو عێراقدا و ئەنجامەکانی ئەم قەیرانە ناهێڵێت بەرەی نیشتمانی بەمزوانە پێکبێت. ئەم قەیرانە لە گیروگرفتەکانی پاش خۆماڵیکردنی کۆمپانیای نەوت ئەنجامی خراپتری بۆ ڕژێمی عێراق بەدواوە دەبێت.

بەهەرحاڵ سۆڤیەت هەوڵ دەدات لە کورد نزیکتر بێتەوە. لەم پەیوەندییەدا باڵوێزخانەی سۆڤیەت لە بەغدا هەوڵی چڕوپڕ دەدات و هاوکات لێژنەیەکی پ.د.ک. بانگهێشت کراوە سەردانی مۆسکۆ بکات. بە وتەی هەواڵنێرێکی تایبەتی ڕۆژنامەیەکی لوبنانی، [ئەنوەر] سادات، سەرۆک کۆماری مسر پێیناخۆشە سۆڤیەت هەوڵ دەدات کێشەی کورد چارەسەر بێت.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە یەکێتی سۆڤیەت بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٢٦ی ئابی ١٩٧٢

مۆسکۆ

بـۆ زانیـاری: باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە واشـنتۆن، لەنـدەن، بەغـدا، دیمەشـق، ئەنقـەرە، تـاران، قاهیـرە

بابەت: ڕێککەوتنی پارتی دیموکراتی کوردستان و حکومەتی سۆڤیەت

ڕۆژنامـەی پراڤـدا سـەرلەبەیانی ئەمـڕۆ وتارێکـی بەشـێوەی ڕاگەیاندننامـە بـڵاو کـردەوە و تێیـدا نووسرابـوو لـە ٢٤ی ئـاب، سوسـلۆڤ[1]، یارمەتیـدەری ئۆلیانۆڤیسـکی[2]، جێگـری بەڕێوەبـەری نووسـینگەی پەیوەندییـە نێونەتەوەییەکانـی کۆمیتـەی ناوەندیـی حزبـی کۆمۆنیسـتی سـۆڤیەت و نوێنەرانـی پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان کـە بە بانگهێشـتی حزبی کومیسـتی سـۆڤیەت هاتـوون بـۆ مۆسـکۆ، دیـدار و گفتوگۆیـان کـردووە و ڕێککەوتنێکیـان واژوو کـردووە. ئەندامـە سـەرەکییەکانی لێژنـەی کـورد، مەحمـود عەبدولڕەحـمان[3] و دارا تۆفیـق، سەرنووسـەری ڕۆژنامـەی التاخـی بوونـە. مەحمـود عەبدولڕەحـمان وەزیـری کاروبـاری باکـوورە لـە کابینـەی عێراقـدا، ڕۆژنامەکانیـش چەنـد ڕۆژ لەمەوپێـش لـە کاتـی گەیشـتنی بـە مۆسـکۆ لـە ٢٢ی ئـاب هـەر بەمشـێوەیە ناویـان بـرد (بنـواڕن بـۆ تیلیگرامـی ١٥٨ی ٢٣ی ئـاب).

ئـەم ڕێککەوتنـە کـە پاشـان دەقـە وەرگێردراوەکەیتـان بـۆ دەنێـرم، لـە لاپـەڕەی تایبەت بـە کاروبـاری نێونەتەوەیـی ڕۆژنامەکـەدا بـڵاو نەکراوەتـەوە بەڵکـوو لـە لاپـەڕەی تایبـەت بـە پەیوەندییەکانـی حزبـی کۆمۆنیسـت لەگـەڵ حیزبەکانـی دیکـەدا بـڵاو کراوەتـەوە. ڕۆژنامـەی پراڤـدا وتـی دیدارەکـە دۆسـتانە و گەرموگـوڕ بـووە، دوو لایـەن بـە کورتـی

(1) SOUSLOV

(2) P.A OLIANOVOSKY

(٣) مەبەستی سامی عەبدولڕەحمانە. وەرگێر

باسی ئەم مەسەلانەیانە کردووە:

- نوێنەرانی سۆڤیەت باسی جێبەجێکردنی بڕیارەکانی کۆنگرەی ٢٤ی حزبی کۆمۆنیستی سۆڤیەت و پەنجاهەمین ساڵوەگەڕی دامەزراندنی حکومەتی سۆسیالیستی سۆڤیەتیان کردووە و بەمبۆنەیەوە پیرۆزباییان لە خەڵکی سۆڤیەت کردووە.
- لێژنەکەی پ.د.ک. وتوویەتی بەشداری لە خەباتی گەلی عێراق دەکات دژی ئیمپیریالیزم و پاشڤەڕۆکان و وەوڵ بۆ پتەوکردنی سەربەخۆیی عێراق دەدات. هەروەها باسی هەوڵەکانی پ.د.ک. ی کردووە بۆ جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠. هەردوولا جەختیان کردووەتەوە کە دەبێ کێشەی کورد بە شێوەیەکی دیموکراتیک لە سەر بنەمای ڕێککەوتننامەکە چارەسەر بکرێت. لێژنەی کورد وتویەتی پ.د.ک. یارمەتیدەر دەبێت بۆ لێکۆڵینەوە دەربارەی پرۆژەی (چوارچێوەی نیشتمانی) و شانبەشانی حزبی بەعس و حزبی شیوعیی عێراق لە بەرەی نیشتمانی عێراقدا بەشدار دەبێت.
- لێژنەی کورد و سۆڤیەت پیرۆزبایی خۆماڵیبوونی کۆمپانیای نەوتی عێراق و ئاڵوگۆڕە کۆمەڵایەتی و ئابووریە پێشکەوتنخوازەکانی عێراقیان کردووە.
- دەربارەی مەسەلەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، هەردوولا جەختیان کردووەتەوە کە دەبێ کێشەکە بە شێوەیەکی ئاشتیخوازانە و لە سەر بنەمای هاوسەنگی و سەقامگیری چارەسەر بکرێت و سەرجەم خاکە داگیرکراوەکان ئازاد بکرێت و مافە ڕەواکانی گەلی عەرەبی فەلەستین وەدیبێت.
- هەردوولا جەختیان کردووەتەوە کە زۆر پێویستە دۆستایەتی نێوان وڵاتانی پێشکەوتنخوازی عەرەب و یەکێتی سۆڤیەت و وڵاتانی دیکەی سۆسیالیست پتەو بێت، ئەگەرنا بزووتنەوەی ڕزگاری نەتەوەیی گەلی عەرەب قەت سەرناکەوێت. لێژنەکەی پ.د.ک. ئەنجامی پەیمانی سۆڤیەت وعێراقی پشتڕاست کردووەتەوە.
- هەردوو لایەن لە کۆتاییدا جەختیان لە سەر پەیوەندی دۆستانە و هاوکاریی نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و حزبی کۆمۆنیستی سۆڤیەت و حیزبە پێشکەوتنخوازەکانی عێراق و پەیوەندی نێوان گەلی سۆڤیەت و عێراق- بە کورد و عەرەبەوە- کردووەتەوە.

پێویستە ئەم ڕێککەوتنە و پێشهاتەکانی پەیوەندیدار بە ناوەرۆکەکەی هەڵبسەنگێنین.

لە ١٩٧١وە، بەتایبەت پاش سەردانی نۆڤیکۆڤ[1] [بۆ عێراق]، یەکێتی سۆڤیەت هەوڵ دەدات پەیوەندییەکانی لەگەڵ کورد بە باشی ڕابگرێت، بەڵام هەروەک باڵوێزەکەمان لە بەغدا کاتی خۆی ئاماژەی پێکردووە، ئیدی نایەوێت دەستێوەردان لە کاروباری ناوخۆی عێراقدا بکات. تەنانەت ئێستا گوشار دەخرێتە سەر سۆڤیەت بۆئەوەی خۆی لەگەڵ بارودۆخی ناوخۆی عێراق ڕێکبخات. ئەم ڕێککەوتنەی نوێنەرانی پ.د.ک. و سۆڤیەتیش هەمان شتمان پێدەڵێت. شتێکی تا ڕادەیەک سروشتییە کە واش بێت: یەکێتی سۆڤیەت ئێستا هەوڵ دەدات پێگەی خۆی لە عێراق قایم بکات و لەهەمان کاتدا بارودۆخی ناوخۆی عێراق سەقامگیر بکات چونکە عێراق وڵاتێکی عەرەبی پێشکەوتنخوازە کە لە مسر زیاتر خێروبەری بۆ سۆڤیەت هەیە. لەوانەشە بەهۆی دەستپێکردنەوەی ناکۆکی و ڕووداووەکانی نێوان کورد و عەرەب لە مانگی حوزەیران بووبێت کە سۆڤیەت ئەم کاتەی هەڵبژاردبێت بۆ سەردانی لێژنەکەی پ.د.ک. بۆ سۆڤیەت.

بەهۆی ئەوەی زۆرێک لە دەسەڵاتدارانی سۆڤیەت ئێستا لە پشووی هاویندان، ناتوانین ئەنجامە سیاسییەکانی مەسەلەکە هەڵبسەنگێنین. لە کۆتاییدا پێویستە ئاماژە بە ڕۆڵی سوسلۆڤ لە ڕێککەوتنەکەی پ.د.ک. و سۆڤیەتدا بکەین.

نازێل[2]

(1) NOVIKOV

(2) NAZELLE

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٢ی ئەیلوولی ١٩٧٢

تاران

بۆ زانیاری: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ، نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، نووسینگەی فەڕەنسا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە نیۆیۆرک، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، بەغدا، دیمەشق، ئەنقەرە، تاران، قاهیرە، کابوڵ، ئیسلامئاباد، نیودلهی، پێکەن، تۆکیۆ، جەزایر، تەلئەبیب، کوێت، تونس، بەیروت، عەمان، جەددە، ڕەبات

بابەت: سیاسەتی ئێران لە هەمبەر ڕاپەڕینی کوردستانی عێراق

کاربەدەستانی ئێران بە گرنگییەوە بەدواداچوون بۆ پەیوەندییەکانی ئێستای کۆمەڵگای کوردی عێراق و حکومەتی عێراق دەکەن. ئێران پێکداهەڵپژانەکانی ئەم دواییەی هێزەکانی سوپای عێراق و پێشمەرگە کە لە ئەنجامی پشتیوانی سوپای عێراق لە هەندێ لە عەشیرەتەکان هاتووەتەئاراوە، بە یەکێ لە نیشانەکانی شەڕفرۆشتنی بەعس بە مەلا [مستەفا] بارزانی دەزانێت. گلە و گازندەکانی بارزانی لە هەڵسوکەوتی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆرشی عێراق ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر دەبێت.

کاربەدەستانی ئێران بە شێوەی فەرمی دەڵێن هۆکاری خراپبوونی پەیوەندییەکانی ئەو دوو لایەنە کە ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠یان واژوو کردووە ئەم مەسەلانەیە:

١- دەسەڵاتدارانی باڵا و هەڤاڵەکانی سەرۆک بەکر، بە پێچەوانەی ئەو شتانەی لە ڕێککەوتنەکەدا واژوویان کردووە و لەسەریانە جێبەجێی بکەن، بە شێوەی

ڕاستەقینە ڕێگەیان بە پارتی دیموکراتی کوردستان نەداوە لە دەسەڵاتی باڵای عێراقدا بەشدار بێت. وەزیرە کوردەکانی کابینەی حکومەتی بەغدا زۆر دەسەڵاتیان نییە، چونکە بڕیارەکان لەلایەن ئەنجوومەنی شۆڕشەوە دەدرێت کە تەنیا بەعسییەکانی تێدایە. کەوابوو هەموو ئەو بەڵێنانەی حکومەت بە پ.د.ک. ەی داوە بڵقی سەر ئاوە و جێبەجێ ناکرێت. بۆیە پێش لە پەیماننامەی دۆستایەتیی سۆڤیەت و عێراق لە مانگی شوبات، دەسەڵاتدارانی عێراق مەلا بارزانییان بە هیچ شێوەیەک ئاگادار نەکردووەتەوە کە بەنیازن شتێکی وا بکەن.

حکومەت بەڵێنی داوە کوردێک بکات بە جێگری سەرۆک کۆمار، بەڵام ئەزمون نیشانیداوە لەم حکومەتەی ئێستای عێراقدا جێگری سەرۆک کۆمار دەسەڵاتێکی ئەوتۆی نابێت و ناتوانێت بە شێوەی سەربەخۆ لە ناو ئەنجوومەنی باڵادا بڕیار بدات.

٢- کورد دەسەڵاتی ڕاستەقینەی لە بەغدا نییە، بۆیە لەو ناوچانەی زۆر بۆی گرنگن دەردەکرێت، لەلایەن سوپاوە گەمارۆ دەدرێت، دووبەرەکی و ناکۆکی دەخرێتە نێو ڕیزەکانی و لە ڕووی ئابوورییەوە پشتگوێ دەخرێت و هەژار دەبێت. لە پێناو ئەم ئامانجەدا حکومەت سەرەتا دەستیکردووە بە تەعریبی دەشتی کەرکووک، بۆئەوەی کورد ببێت بە کەمینە و نەکەوێتە ناو بازنەی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠. لەلایەکی دیکەوە هاوکات لەگەڵ ئەوەی دەسەڵاتی پێشمەرگە ڕۆژبەڕۆژ کەمتر دەبێتەوە، دەوڵەتی بەعس هێزەکانی سوپا لە دەوروبەری ناوچەی کوردنشین جێگیر دەکات. لە ڕووی ئابوورییەوە، کوردستان کە بەهۆی شەڕەوە زۆر هەژارە و گەشەی نەکردووە، خراپتر دەبێت، چونکە بەهۆی بەخۆماڵیکردنی ئەمدواییەی کۆمپانیای نەوت، پیشەسازیی نەوت لە باکوور ئیدی گەشە ناکات و بارودۆخی ژیان خراپتر دەبێت، بەتایبەت بەهۆی ئەوەی پلانی پێنج ساڵەی حکومەت کە ئێستا جێبەجێ دەکرێت، تەنیا ١٢ لە ١٠٠ی بودجەی تەرخانکردووە بۆ پرۆژە گەورەکانی کوردستان کە لەگەڵ پێداویستییەکانی خەڵکی کوردستان بە گوێرەی ڕێژەی دانیشتوانیان

ناگونجێــت. هــاوکات لەگــەڵ ئــەم هەوڵــە بــۆ هەژارکردنــی کودســتان، حکومەتــی عێــراق هــەوڵ دەدات - هەرچەنــدە هەوڵەکــەی ســەرنەکەوتووە- ناکۆکییەکانــی نــاو هەنــدێ لــە عەشــیرەتە کــوردەکان قــوڵ بکاتــەوە و بیانــدا بــە گژیەکدیــدا. دواییــن نموونــەی زەقــی ئــەم مەســەلەیە، پێکداهەڵپژانــی عەشــیرەتی هەرکــی - کــە ســوپای عێــراق پشــتیوانیان لێــدەکات- و هێزەکانــی پێشــمەرگەیە بــوو.

٣- ئــەو شــتەی بەتایبــەت دوژمنایەتــی دەوڵەتــی حەســەن ئەلبەکــر لــە هەمبــەر مــەلا مســتەفا بارزانــی نیشــان دەدات زنجیرەیــەک هــەوڵ بــووە بــۆ کوشــتنی بارزانــی لــە شــەش مانگــی ڕابــردوودا. کاربەدەســتانی ئێران دەڵێــن بەڵگــەی تــەواو بەدەســتەوەیە نیشــان دەدات ئەنجوومەنــی ســەرکردایەتی شــۆڕش ئــەم پیلانانــەی داڕشــتووە. ئەمــە نیشــان دەدات دەســەڵاتدارانی عێــراق دەیانەوێــت بــە هــەر شــێوەیەک بــووە - تەنانــەت بــە کــردەوەی زۆر تاوانبارانــەش بێــت- ئۆتۆنۆمــی کــورد لەبــار بچێــت.

٤- کاربەدەســتانی ئێــران پێیانوایــە ڕۆڵــی ســۆڤیەت بــۆ لەیەکنزیکردنــەوەی کــورد و حکومەتــی عێــراق ســنووردارە و بەمزوانــە شکســتدەهێنێت. بەعســییەکان گوشــار دەخەنــە ســەر ســۆڤیەت و لــە هەڵگیرســانەوەی شــەڕی ناوخــۆ دەیانترســێنن. کوردیــش متمانــەی بــە زلهێــزی ســۆڤیەت نییــە، چونکــە بەرژەوەندیــی لەوەدایــە پەیوەنــدی نزیکــی لەگــەڵ حکومەتــی عێــراق هەبێــت. لــەم پەیوەندییــەدا مــەلا مســتەفا بارزانــی بــە هەواڵنێــری ڕۆژنامــەی (فیــگارۆ)ی[١] وتــووە: "دەوڵەتــی ســۆڤیەت پشــتیوانی لــە یەکــێ لــە قێزەونتریــن و لێبێزاوتریــن ڕژێمەکانــی دنیــا دەکات، ئەمــەش تەنیا بەهــۆی نەوتــی کەرکووکــە. ئــەو هۆکارانــەی پــاڵ بــە ئێمــەوە دەنێــت دیســان لەگــەڵ حکومــەت شــەڕ بکەیــن، ناچارمــان دەکات بــە شــوێن هاوپەیمانــی دیکــەدا بیــن بــۆ داهاتوومــان[٢]."

کەوابــوو ئێــران پێیوایــە زەحمەتــە دەوڵەتــی ســۆڤیەت بتوانێــت پێــش لــە هەڵگیرســانەوەی شــەڕ بگرێــت، هەرچەنــدە کێشــەی کــورد یەکــێ لــە هــۆکارە گرنگەکانــی ئاڵۆزبوونــی پەیوەندییەکانــی ســۆڤیەت و عێــراق دەبێــت.

(١) ڕۆژنامەی فیگارۆ یەکێ لە ڕۆژنامە بەناوبانگەکانی فەڕەنسایە. وەرگێر

(٢) مـەلا مسـتەفا ناڕاسـتەوخۆ وتوویەتـی هـەوڵ دەدەیـن لەگـەڵ ئەمریـکا ببیـن بـە هاوپەیـمان. وەرگێـڕ

لـە کۆتاییـدا پێویسـتە ئامـاژە بـەوە بکەیـن کـورد لـە ڕووی زمـان و ئەسـڵ و ڕەگـەزەوە ئێرانییـە. ئەمـەش یەکـێ لـەو هـۆکارە سـەرەکیانەیە کـە پـاڵ بـە دەوڵەتـی شاهەنشـاهییەوە دەنێت بـە شـێوەیەکی تایبـەت پشـتیوانی لـە کـوردی عێـراق بـکات، تەنانـەت ئەگـەر بـە دزیشـەوە بێـت، یارمەتـی سـەربازییان بـدات.

ئـەم شـیکارییە کـە پێشکەشـمان کـردن لـە سـەر بنەمـای زانیاریـی باشـترین سـەرچاوەکان ئامادەکـراوە، بۆیـە شـایانی ئەوەیـە وەزارەتـی دەرەوە بـە هەنـد وەریبگرێـت.

ماغسێل باغتێلێمی(١)

بەرپرسی کاروباری فەڕەنسا لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئێران

(1) Marcele BARTHELEMY

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٦ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٢

بەغدا

بۆ زانیاری: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ، بەرپرسی نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، مۆسکۆ، لەندەن، بروکسێل، ئەنقەرە، تاران، قاهیرە، دیمەشق

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٥١١ی ٢٧ی ئەیلوولی ١٩٧٢

بابەت: وتووێژی نهێنیی پارتی دیموکراتی کوردستان، حزبی شیوعی و حزبی بەعس

نوێنەرانی دەوڵەتی عێراق و کورد بە ماوەیەی هەفتەیەک بە شێوەی زۆر نهێنی لە بەغدا وتووێژیان کردووە، پاشان نوێنەرانی حزبی شیوعی عێراقیش چوونەتە ناو وتووێژەکانەوە. وتووێژەکان زیاتر دەربارەی جێبەجێکردنی بڕگەکانی پەیوەندیدار بە کوردستانی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠، پێکهێنانی بەرەی نیشتمانی و دامەزراندنی پەرلەمان بووە. دەربارەی پەرلەمان سێ لایەن لە سەر ئەوە ڕێککەوتوون کە ٨٠ کورسی بدرێت بە حزبی بەعس، ٣٠ کورسی بدرێت بە پ.د.ک.، ٢٠ کورسی بدرێت بە حزبی شیوعی و ٢٠ تا ٣٠ کورسی دیکە بدرێت بە لایەنەکانی دیکە (وەک ڕێکخراوی لاوان، ڕێکخراوی ژنان، سەندیکاکان و...).

وادیارە ئەم دیدار و گفتوگۆوانە ئەنجامێکی ئەوتۆی نەبووە. لێژنەکان هەرچەندە بە ڕواڵەت لەگەڵ یەک هاوڕا بوونە، بەڵام لە ڕاستیدا قەد هاوڕا نەبوونە، هیچ زانیارییەکیان دەربارەی ئەو بڕیارانەی لەوانەیە لەسەری ڕێککەوتبن، نەدرکاندووە.

وادیارە پەیوەندییەکانی بەعس و پ.د.ک. هێشتا ئاڵۆزە. پ.د.ک. دەڵێت دەوڵەتی

بەعـــس بڕگەکانـــی ڕێککەوتننامـــەی [١١ی ئـــادار]ی ١٩٧٠ جێبەجـــێ نـــاکات، ناوچـــە کورنشـــینەکان تەعریـــب دەکات، خـــراپ لەگـــەڵ کارمەنـــد و مووچەخـــۆرە کـــوردەکان مامەڵـــە دەکات و دەیاننێرێـــت بـــۆ پارێـــزگا دوورەکانـــی عێـــراق.

پییەغ سێغل

لە پییەغ سێغل، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٥ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٢

بەغدا

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ، بەرپرسی نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، پراگ، لەندەن، مۆسکۆ، ڕۆما، پێکەن، ئەنقەرە، تاران، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان

بابەت: دیسان پەیوەندییەکانی کورد و عێراق ئاڵۆز دەبێت

پەیوەندییەکانی کورد و دەوڵەتی ناوەندی دیسان ئاڵۆز بووە. ئەم ئاڵۆزیانە پشتڕاستی دەکاتەوە کە گفتوگۆکانی ئەمدواییەی نێوان حزبی بەعس و پارتی دیموکراتی کوردستان (بنوارن بۆ تیلیگرامی ژمارە ٢١ی ٦ی تشرینی یەکەم) سەرکەوتوو نەبووە. وتەبێژەکانی ئەم دوو لایەنە[1]، دیسان دەچن بەگژیەکدا و وەڵامی یەکدی دەدەنەوە. ئەمە نیشان دەدات کە دەسەڵاتدارانی بەعس و کورد پێداداگرن لە سەر هەڵوێست و داواکارییەکانیان و سازش ناکەن بۆئەوەی لەم بنبەستەی ئێستا دەربچن. بەعس دەڵێت حزبی باڵادەستە و دەسەڵاتی ناوەندی دەبێ بەدەستی ئەووە بێت، بە مافی خۆی دەزانێت ڕاستەوخۆ دەستوەربداتە ناو کاروباری پارێزگاکانی باکوور. هەروەها نایەوێت لە سەر بنەمای ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار[ی ١٩٧٠] دەسەڵاتەکان لەگەڵ کورد، بەتایبەت لایەنە سیاسییەکانی دیکە دابەش بکات. پ.د.ک. یش لە سەر داواکارییەکانی پێدادەگرێت کە ئەمانەن: دیاریکردنی سنووری هەرێمی ئۆتۆنۆمی کوردستان، دامەزراندنی دامودەزگا ئیدارییە بنەڕەتییەکان کە بێ ئەوانە ئۆتۆنۆمی واتای نامێنێت و بەشداربوونی کورد بە شێوەی ڕاستەقینە لە دەسەڵات و پۆستەکانی

(١) مەبەستی ڕۆژنامەی التاخی، زمانحاڵی پ د ک و ڕۆژنامەی الثورة، زمنحاڵی حیزبی بەعسە. وەرگێڕ

دەوڵـەت (لەگـەڵ مافـی چاودێریکـردن بەسـەر بودجـەی ئیـدارەی ئۆتۆنۆمیـدا). ئەگـەر وانەبێـت، پ.د.ک. وەک نوێنـەری هاووڵاتیانـی کـورد بـە تەنیـا دەمێنێتـەوە و ناتوانێـت حکومـەت ناچـار بـکات بڕگەکانـی ڕێککەوتننامـەی ١٩٧٠ جێبەجـێ بـکات.

بەهەرحـاڵ هەرچەنـدە هـەر دوولا ڕێککەوتـوون کێشـەکە بـە شـێوەی دیموکراتـی و ئاشـتیخوازانە چارەسـەر بکـەن، بـەڵام ئەمـە پێـش لـەوە ناگرێـت کـە ناکۆکـی و لەیەکتێنەگەیشـتن لەنێوانیانـدا سـەرهەڵنەدات. دەسـەڵاتدارانی کـورد لۆمـەی کاربەدەسـتانی بەعـس دەکـەن کـە بڕگـە سـەرەکییەکانی ڕێککەوتننامـەی [١١ی ئـادار] کـە بـێ ئەوانـە ئۆتۆنۆمـی کـورد لـە نـاو کۆمـاری عێراقـدا واتـای نامێنێـت جێبەجـێ ناکـەن و تەنانـەت ئـەو بڕگانـەش کـە پەیوەنـدی بـە ئیـدارە و ئابـووری کوردسـتانەوە هەیـە دەخەنـە پەراوێـزەوە.

ئـەم ناکۆکـی و بیروبۆچوونـە جیـاوازە دیسـان سـەریهەڵداوەتەوە بەهـۆی ئـەوەی ئەنجوومەنـی سـەرکردایەتی شـۆڕش بڕیاریـداوە وەزارەتـی کشـتوکاڵ و وەزارەتـی چاکسـازیی زەویـوزار تێکـەڵ بـکات و بیانـکات بـە یـەک وەزارەت. وەزیـری چاکسـازیی زەویـوزار، نافیـز جـەلال، ئەندامـی پ.د.ک. بـوو کـە پـاش ئـەوەی لـە مانگـی تەمـووز [لـە ڕووداوی هاتوچـۆدا] گیانـی لەدەسـتدا، ئێسـتا عیـزەت ئیبراهیـم ئەلـدوری کـە ئەندامـی سـەرکردایەتی بەعـس و وەزیـری کشـتوکاڵە، ئـەم وەزارەتـە بەڕێوەدەبـات. لـە سـەر ئـەم بڕیـارە دیسـان ڕۆژنامەکـەی کـورد و بەعـس بەگـژی یەکـدا دەچـن و هێـرش دەکەنـە سـەر یەکـدی و وەڵامـی یەکـدی دەدەنـەوە. ڕۆژنامـەی (تاخـی) دەڵێـت ئـەم دوو وەزارەتـە بـۆ ئـەوە تێکـەڵ دەکرێـن کـە وەزیرێـک لـە وەزیـرە کوردەکان لـە نـاو کابینـەدا کـەم بکرێتـەوە، بەتایبـەت لەبـەر ئـەوەی ئـەم وەزارەتـە گرنگـە و کاریگـەری ڕاسـتەوخۆی لـە سـەر ئابـووری ناوچـەی باکـوور هەیـە. ڕۆژنامەکـەی حزبـی بەعسـیش لـە وەڵامـدا دەڵێـت وەزیـرەکان لـە ئاسـتی عێراقـدا دەسـەڵاتیان هەیـە و ئـەم بڕیـارە بەلەبەرچاوگرتنـی بارودۆخـی کشـتوکاڵیی عێـراق دراوە و هیـچ کاریگەرییەکـی خراپـی لـە سـەر مافـی کـورد یـان بەشـداریکردنی لـە دەسـەڵاتدا نییـە.

کەوابـوو کەشـوهەوای بەدگومانـی و متمانـە بەیەکـدی نەکـردن باڵـی کێشـاوە بەسـەر پەیوەندییەکانـی کـورد و دەسـەڵاتی ناوەندیـدا. هەرچەنـدە بارودۆخەکـە ئێسـتا

تەنیا لـە ڕووی سیاسـییەوە ئاڵـۆزە، بـەڵام لەوانەیـە پێکدادانـی سەربازیشـی بـەدواوە بێـت، بەهەمـان شـێوەی ئەمدواییـە لـە کەرکـووک ڕوویـداوە. بۆیـە هـەم کـورد و هـەم بەعـس خەریکـن پێگـەی سـەربازیی خۆیـان قایـم دەکـەن.

حزبـی شـیوعی عێـراق بـە تـۆزێ فێڵبازییـەوە، ئاڵۆزبوونـی پەیوەندییەکانـی بەغـدا و گەڵاڵـە بـە سەرئێشـە بـۆ خـۆی دەزانێـت. وەزیرێکـی شـیوعی[1] لـەم پەیوەندییـەدا پێیوتـم بەعـس ناچـارە کۆتایـی بـە سیاسـەتی چاوەڕوانکـردن و ئەمـڕۆ و سـبێکردنی [پ.د.ک.] بێنێـت و بەمزوانـە هەڵوێسـتی خـۆی لـە هەمبـەر بزووتنـەوەی کـورد یەکلایـی دەکاتـەوە و بـە ڕوونـی داواکارییەکانـی خـۆی دەخاتـە بەردەمیـان. ئـەم شـەفافییەتەی شـیوعییەکان نیشـان دەدات کـە سـۆڤیەت نایەوێـت لەبارودۆخـی ئێسـتادا سـەقامگیریی ڕژێمـی عێـراق تێکبچێـت و هـەوڵ دەدات ڕێـگا خـۆش بـکات بەعـس بـە شـەفافییەتەوە مامەڵـە بـکات و ئەوەنـدە لـە پ.د.ک. بەدگومـان نەبێـت، بۆئـەوەی لـە کۆتاییـدا سیاسـەتێکی واقعبینانـە لەهەمبـەر کەمینەکانـی عێـراق بگرێتەبـەر.

---

(١) وادیـارە مەبەسـتی عەزیـز شـەریف، وەزیـری دادە کـە کـورد بـووە، لـە سـەر حیسـابی حیزبـی شـیوعی بـووە بـە وەزیـر. وەرگێـڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٦ی تشرینی دووەمی ١٩٧٢

بەغدا

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، مۆسکۆ، لەندەن، تاران

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٥٩١ی ٢٥ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٢

بابەت: کورد خەریکە عێراق تێکدەدات

ناکۆکییەکانی حزبی بەعس و پارتی دیموکراتی کوردستان باڵی کێشاوە بە سەر هەموو لایەنە ئابوری، ئیداری، سەربازیی و سیاسییەکانی وڵاتی عێراقدا. تۆمەتبەخشینەکانی ئەم دوو لایەنە بە یەکدی نیشان دەدات کە پەیوەندییەکانی کەمینەی کورد و دەوڵەتی عێراق ڕۆژ بەڕۆژ خراپتر دەبێت. هەرچەندە سۆڤیەت کەوتووەتە بەینیان بۆئەوەی بارودۆخەکە هێور بێتەوە، بەڵام کردەوەی توندوتیژانە لە نێوانیاندا ئەوەندە زیادیکردووە ئیدی بەتەواوی کۆنترۆڵ ناکرێت. دوو ئۆتۆمۆبیل بە نارنجۆک تەقێندراونەتەوە، بەرپرسێکی ناوچەی حزبی بەعس ڕفێندراوە، ٧٣ ئەفسەر و سەربازی کورد لە سوپا ڕایانکردووە، تەنانەت هەوڵدراوە بۆ ڕفاندنی فڕۆکەیەکی عێراق.

بارودۆخەکە جێگای نیگەرانییە، بۆیە کاربەدەستانی عێراق کۆمەڵێک ڕێوشوێنی ئەمنییان گرتووەتە بەر. بەتایبەت هێزی ئاسمانی سوپای عێراق خراوەتە حاڵەتی ئامادەباشییەوە بۆئەوەی ڕووبەڕووی پێشهاتە گرنگەکانی پاش جەژنی ڕەمەزان ببێتەوە.

پییەغ سێغل

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانــەی فەڕەنســا لــە بەغــدا لــە تیلیگرامێکــدا بــۆ وەزارەتــی دەرەوە لــە ٢٤ی تشرینــی دووەم ئامــاژەی بــەوە کــردووە: "ڕێوشــوێنی ئەمنــی ڕۆژ بــەڕۆژ توونددوتۆڵــتر دەبێــت بــۆ بەرەنگاربوونــەوەی ڕووداوەکانــی کوردســتان. فەرماندەیــی ســوپای عێــراق بەتەمایــە گولــە و بۆمــب بخاتــە ســەر فڕۆکەکانــی بۆئــەوەی ئامــادەی هێــرش بــن و لــە کۆتایــی مانگــی کانوونــی یەکــەم کۆمەڵێــک جموجۆڵــی ســەربازیی گرنــگ لــە باکــوور ئەنجــام بــدات."

لە پییەغ سێغل، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی موغیس شۆمان، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

۲۰ی کانوونی یەکەمی ۱۹۷۲

بەغدا

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ، بەرپرسی نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئەلجەزایر، ئەنقەرە، تاران، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەمان، جەددە، کوێت، تریپولی

بابەت: تەنگژەکانی کورد و حکومەت هێور دەبێتەوە

پاش مانگێکی پڕ لە تەنگژە و ناکۆکی (بنوارن بۆ تیلیگرامی ۲٤ی تشرینی دووەم)، لە چەند ڕۆژی ڕابردوو پەیوەندییەکانی کورد و دەسەڵاتی ناوەندی تا ڕادەیەک هێور بووەتەوە. کاربەدەستانی حزبی بەعس و پارتی دیموکراتی کوردستان بە پێویستیان زانیوە بارودۆخەکە هێور بکەنەوە، چونکە نیگەران بوون بارودۆخەکە لە کۆنترۆڵ دەربچێت و لە کۆتاییدا شەڕ لەنێوانیاندا هەڵبگیرسێت. لەگەڵ ئەوەشدا، پەیوەندییەکانیان بە شێوەی ڕاستەقینە چاک نەبووەتەوە، چونکە ئەم دوو لایەنە کە ڕێککەوتننامەی ۱۱ی ئاداریان واژوو کردووە، بە هیچ شێوەیەک متمانەیان بە یەکدی نییە. (بنوارن بۆ تیلیگرامی ٥۹۱ی ۲٥ی تشرینی یەکەم). حزبی بەعس بەردەوامە لە تۆمەتبەخشینەوە بە پ.د.ک، سەرەڕای ئەوەش پ.د.ک. نەرمونیانتر بووە و هێرش و توندوتیژییەکانی وەستاندووە. هیچکام لەم دوو لایەنە ئامادە نییە تەنازول بۆ ئەوی دیکە بکات. ناکۆکیی نێوان بەعس و پ.د.ک. بووە بە بەشێکی دانەبڕوا و هەمیشەیی سیاسەتی ناوخۆی عێراق. کاربەدەستانی پ.د.ک. و بەعس پێداگری لە سەر هەڵوێست و داواکارییەکانیان دەکەن و هەتا ئەوکاتەی ناکۆکییەکانیان نەگاتە ئاستی تەقینەوە و هەڵگیرسانی شەڕ، پەیوەندییەکانیان چاک ناکەن.

حزبـی شـیوعیی عێراقیـش بـەدوور نییـە لـەم بنبەسـتەی ئێسـتا، هەرچەنـدە هـەوڵ دەدات بێلایـەن بێـت، بـەڵام بەفەرمـی هاتووەتـە دەنـگ و دەستپێشـخەری کـردووە بۆئـەوەی کۆمیتەیـەک بـە بەشـداری هـەر سێ لایـەن، یانـی پ.د.ک، بەعـس و حزبـی شـیوعی پێکبێـت بۆئـەوەی ڕێـگا خـۆش بـکات بـۆ چارەسـەرکردنی کێشـەی کـورد و لەناوبردنـی ئـەو کەندوکۆسـپانەی پێشـی لـە جێبەجێکردنـی سـەرجەم بڕگەکانـی ڕێککەوتننامـەی ١١ی ئـادار گرتـووە.

سـۆڤیەتیش کـە بـەردەوام غەمـی سـەقامگیریی ڕژێمـی عێـراق دەخـوات، بـە دڵنیاییـەوە ڕۆڵـی بینیـوە لـە دەرچوونـی ئـەم بڕیـارە. ڕۆژنامـەی [طریـق الشـعب]، زمانحاڵـی حزبـی شـیوعی ڕایگەیانـدووە، بـۆ حزبـی شـیوعی عێـراق گرنگـە کێشـەی کـورد چارەسـەر بێـت و بـەرەی نیشـتمانیی پێشـکەتوو دابمەزرێـت. کەوابـوو ئاڵۆزبوونـی بارودۆخـی باکـوور کاردەکاتـە سـەر تێکچوونـی بارودۆخـی عێـراق بەگشـتی و بـوار خـۆش دەکات کاربەدەسـتانی بـاڵای سـوپا کـە هەمیشـە گومانیـان لـە یارمەتییـە جۆراوجۆرەکانـی سـۆڤیەت هەیـە، دەسـتێوەردان بکـەن و ڕۆڵ ببینـن.

لـە کۆتاییـدا پێویسـتە ئاماژە بـەوە بکـەم سـۆڤیەت داوای لـەم سێ حیزبـە سیاسییە کـردووە بـەرەی نیشـتمانی دابمەزرێنـن و بانگهێشـتی کـردوون لـە ڕێوڕەسـمی جەژنـی پەنجاهەمیـن سـاڵوەگەڕی دامەزراندنـی یەکێتـی سـۆڤیەت لـە مۆسـکۆ بەشـدار بـن.

پییەغ سێغل

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتیی بەرگریی نیشتمانی

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

١٣ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٢

بابەت: ڕژێمی بەعس تۆمەتی قورس دەخاتەپاڵ سەرکردایەتی کورد

پەیوەندییەکانی بەغدا و کورد ئێستا ئاڵۆزە، هۆکارەکەشی ڕۆژنامەکانی بەعسن. لە هەفتەی یەکەمی مانگی تشرینی دووەمی ١٩٧٢، ڕۆژنامەی (الثورة)، زمانحاڵی ڕژێمی بەعسی عێراق زنجیرەیەک وتاری بڵاو کردەوە، کوردی تۆمەتبار کرد کە:

- زانیاری دەربارەی سوپای عێراق دەدات بە ئێران و ئیسرائیل.
- یارمەتیی جولەکەکانی عێراق دەدات لە عێراق ڕابکەن بۆ ئێران و[لەوێوە بچن بۆ ئیسرائیل].
- هاوکاری لایەنەکانی نەیاری حکومەتی عێراق لە دەرەوە دەدات، لەوانە عەبدولڕەزاق ئەلنایف و عەبدولغەنی ئەلڕاوی.
- بە چەکوچۆڵی ئێران خەریکە سوپا بۆ خۆی دروست دەکات.

ئەم تۆمەتبەخشینانە نیشان دەدات کە پەیوەندییەکانی نێوان بەغدا و هەڤاڵەکانی مستەفا بارزانی خراپە. ئەمدواییە پەیوەندیی لەنێوان ئەم دووانەدا دروست بووە بۆئەوەی کێشە سەرەکییەکانیان چارەسەر بکەن، بەڵام پێداگریکردنیان لە سەر هەڵوێستەکانیان نیشان دەدات کە ناتوانن بە ئەنجام بگەن، کەوابوو دیسان بنبەست هاتووەتەوە ئاراوە و ئەگەری هەیە پەیوەندییەکانیان دیسان ئاڵۆز بێت و تەنانەت تا ئاستی پێکدادانی چەکداری بچێتەپێش.

لەم بارودۆخەدا چاودێران نازانن ئایا یەکێ لەم دوو لایەنە دەستپێشخەری دەکات بۆئەوەی تەنگژەکان - تەنانەت ئەگەر بە شێوەی کاتیش بێت- بوەستێت.

هەندێ لە چاودێران دەڵێن دەوڵەتی عێراق دەتوانێت هەڵمەتی هێرشی

ڕۆژنامەکانــی بوەســتێنێت بۆئــەوەی بــوار خــۆش بێــت بۆئــەوەی هــەردوولا دەســت بکەنــەوە بــە گفتوگــۆ. لــەم پەیوەندییــەدا ئەلبەکــر، ســەرۆک کۆمــار، لــە ١٦ی تشرینــی دووەم بــە بۆنــەی جەژنــی ڕەمــەزان ســەردانی بــارەگای پارتــی دیموکراتــی کوردســتانی لــە بەغــدا کــردووە. ئەلبەکــر پێیباشــە لەگــەڵ کــورد گفتوگــۆ بــکات، وتوویەتــی لەناخــی دڵــەوە پێیناخۆشــە شــەڕی براکــوژی هەڵبگیرسێتەوە. وادیــارە دەســەڵاتدارانی بەعــس بۆیــە نەرمــی دەنوێنــن، چونکــە بارودۆخــی ناوخــۆی عێــراق هەســتیار و ناســکە بەهــۆی ڕووداوەکانــی پــاش خۆماڵیکردنــی کۆمپانیــای نەوتــی عێــراق.

هــاوکات دەوڵەتــی عێــراق بەدڵنیاییــەوە درێــژە بــە هەوڵەکانــی دەدات بۆئــەوەی درز و دووبەرەکــی بخاتــە نــاو کــورد و پیــلان دابڕێژێــت بــۆ کوشــتنی بارزانــی و هەڤاڵــە نزیکەکانــی. لەوانەشــە پێکدادانــی چەکــداری لــە کوردســتان دەســتپێبکاتەوە. لەوانەیــە ڕژێمــی عێــراق پێشــوازی لــە ناوبژیوانیــی ســۆڤیەت بــکات، ئەڵبەتــە بــە مەرجێــک کــە بــە قازانجــی کۆتایــی پێبێــت.

لە ڕۆبێغ دوسوزا [١]، باڵوێزی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

جەنابی میشێل ژۆبێغ[٢]، وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٣ی نیسانی ١٩٧٣

تاران

نهێنی

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران، سەرۆکایەتی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، مۆسکۆ، لەندەن، بەغدا

بابەت: یارمەتییە سەربازییەکانی ئێران بە بارزانی دەستپێدەکاتەوە

بەڕێز لویز ویکمەن مونۆز[٣]، نوێنەری تایبەتی بەڕێز ڤالدهایم[٤]، وەک ناوبژیوان کەوتووەتە نێوان دەوڵەتی ئێران و عێراق. دەسەڵاتدارانی ئێران کە تا ئێستا هیچیان دەربارەی ئەنجامی هەوڵەکانی بەڕێز مونۆز نەدرکاندووە، لە سەر سنوور لەگەڵ عێراق تووشی کێشە بوونە. بەڕێز مونۆز لە کاتی بەسەرکردنەوەی سنووری ئێران، بە یاوەریی بەرپرسی کاروباری عێراق لە وەزارەتی دەرەوەی ئێران، بینیویەتی لە خاکی عێراقەوە هێرش کراوەتە سەر بنکەیەکی سنووری ئێران بە ناوی قەڵا یەهودی[٥]، و ئێرانیش وەڵامی هێرشەکەی داوەتەوە. بە وتەی کاربەدەستانی ئێران، بەڕێز مونۆز بە چاوی خۆی بینیویەتی کە حەق بە ئێرانە و عێراق بەرپرسە لە کێشەکە.

(1) Robert DU SOUZA

(2) Michel JOBERT

(3) Luis WECKMANN MUNOZ

(4) WALDHEIM

کورت ڤالدهایم ئەوکاتە سکرتێری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان بووە. وەرگێر

(5) Ghaleh Yahoudi

بەهەرحاڵ مەسەلەکە هەرچونێک بێت، وادیارە دەوڵەتی شاهەنشاهیی، دان بە خۆیدا دەگرێت و زۆر گرنگی بەم مەسەلەیە نادات. هیچیشمان لێرە نەبینیوە کە نیشان بدات ئێران بیەوێت ئەرکەکەی بەڕێز مونۆز تێکبدات کە لە هەندێ ڕووەوە بە قازانجی ئێرانە. وادیارە نوێنەرەکەی بەڕێز ڤالدهایم کاری خۆی بە باشی ئەنجام دەدات، پەیامێکی دەوڵەتی عێراقی گەیاندووە بە دەوڵەتی ئێران و هەوڵ دەدات بوار خۆش بکات بۆئەوەی ئێران و عێراق ڕاستەوخۆ وتووێژ بکەن کە ئێران ئەمەش ڕەت ناکاتەوە.

کەشوهەوای پەیوەندییەکانی ئێران و عێراق لە وەتەی بووە خراپ بووە، لێرە پێیدەڵێن پەیوەندیی نیمچە قەیراناوی. کاربەدەستانی ئێران دەستیانکردووەتەوە بە هەوڵەکانیان بۆئەوەی ئێرانییەکانی دانیشتووی بەغدا بخەنە ژێر ڕکێفی خۆیان. بۆیە، سەرەڕای ئەوەی ڕێککەوتنێکی کولتووری لە نێوان هەر دوو وڵاتدا هەیە، کاربەدەستانی عێراق بڕیاریانداوە ژمارەی قوتابیانی قوتابخانەی ئێران لە بەغدا کەم بکەنەوە، بۆئەوەی ڕێککەوتنە کولتورییەکە هەموار بکرێتەوە. ئەم مەسەلەیە یەکێ لە تەوەرەکانی وتووێژەکانی باڵوێزی ئێران لە بەغدا دەبێت.

هەڵوێستی ئێران لەهەمبەر کێشەی کورد و دەوڵەتی عێراقیش لە هەمان چوارچێوەدا دەگونجێت. ئێران بەشێوەی فەرمی بە گرنگییەوە باسی ئەو هەواڵانە دەکات کە دەڵێن شەڕی کورد و عێراق دەستیپێکردووەتەوە و دەڵێن مەلا [مستەفا] بارزانی سەرکەوتووە. دەڵێن بارزانی بەردەوام دژی دەوڵەتی عێراق خەباتی کردووە، چونکە عێراق داواکارییەکانی کورد بە شێوەی ڕاستەقینە قەبوڵ ناکات، بەتایبەت لە پەیوەندی لەگەڵ دابەشکردنی داهاتی نەوتی کەرکووک. سەدام حوسەین وتوویەتی ئەو چەکانەی لە ڕێگای ئێرانەوە دەگات بە دەستی مەلا [مستەفا] هی ئەمریکایە. کاربەدەستانی ئێران بە فەرمی هیچ ناڵێن، بەڵام ڕۆژنامەکانی ئێران بانگەشەکانی [سەدام حوسەین] تکریتی بە درۆ دەخەنەوە، قسەی پێدەڵێن، بۆ نموونە: "سەدام حوسەین وەک کۆلۆنێل [موعەمەر] قەزافی سەری لێشێواوە، هەردوویان دەبێت بنێردرێن بۆ نەخۆشخانەی شێتەکان."

بەهەرحاڵ دەوڵەتی شاهەنشاهیی ئێران بە ئاشکرا یارمەتی پێشمەرگە دەدات.

بە وتەی سەرچاوەیەکی باش و متمانەپێکراو، ئێران بە شێوەیەکی ئاشکرا تەقەمەنی (بۆ تفەنگ تا بیکەیسی و تۆپی سووک) دەدات بە کورد و بارزانی لە جموجۆڵی هێزەکانی عێراق ئاگادار دەکاتەوە.

سەرچاوەکە پێیوتم: "بڕێکی زۆر چەک لە ئەوروپاوە کە زۆربەیان هی سوئید، ئەڵمانیا، بەریتانیا و ئیسرائیلن، گولەی چەکی دژە فڕۆکە کە هی چکسلۆڤاکیا، سوئیس یان سوئیدن دەنێردرێت بۆ ئێران و لێرەوە دەنێردرێت بۆ کوردستانی عێراق. هەندێ لەم چەکوچۆڵانە بە کەشتی دەنێردرێت بۆ ڕۆژهەڵاتی ئابادان و بەندەر شاپور کە بەندەرێکی تایبەتی ئێرانە بۆ گەیشتنی چەکوچۆڵ و پێداویستیی سەربازی. هەندێکی دیکەشیان بە ڕێگای فڕۆکە دەنێردرێت بۆ ئابادان و لەوێشەوە بە لۆری دنێردرێت بۆ سنووری عێراق. (کۆمیتەی کورد لە ئەوروپا) ئەم چەک و تەقەمەنییە، یان ڕاستەوخۆ لە دەوڵەتانی ئەوروپا یان لە قاچاقچییەکان دەکڕێت. کۆمپانیاکانی نەوتی ئەمریکا لە پێناو بەرژەوەندی خۆیان لە داهاتوودا، لەوانەیە یارمەتیی ماددی بارزانی بدەن."

دەوڵەتی شاهەنشاهی بەوپەڕی نهێنیپارێزییەوە ئەم کارانە دەکات. تەنانەت ئەو سەرچاوانەش کە زانیاری دەدەن بە ئێمە، زۆر بە وریاییەوە باسی ئەم مەسەلەیە دەکەن. بەهەرحاڵ دەسەڵاتدارانی عێراق دەزانن کە ئێران یارمەتی ڕاپەڕین دەدات. ئەم مەسەلەیە دەبێت بە کەندوکۆسپ لە سەر ڕێگای باشبوونی پەیوەندییەکانی ئێران و عێراق و شانسی ئەوە کەم دەکاتەوە کە بەڕێز مونۆز کەشوهەوایەکی لەبار بڕەخسێنێت بۆ دەسپێکردنی وتووێژ لە نێوان ئەم دوو وڵاتەدا. هەمان سەرچاوە پێیوتم باڵوێزی نوێی ئێران لە عێراق ڕاسپێردراوە دەستبکات بە گفتوگۆ لەگەڵ کاربەدەستانی عێراق، بەڵام عێراق بە پیرییەوە نەهاتووە.

لە پییەغ سێغل، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی میشێل ژۆبێغ، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٥ی ئایاری ١٩٧٣

بەغدا

بابەت: پەیوەندییەکانی کورد و عێراق ئاڵۆز دەبێت

جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ و دامەزراندنی بەرەیەکی نیشتمانی بە بەشداریی هێز و لایەنە سیاسیە سەرەکییە پێشکەوتنخوازەکان بۆ چارەسەرکردنی کێشەی ئۆتۆنۆمی کورد لە ناو عێراق هێشتا ئامانجی سەرەکیی کاربەدەستانی بەعسە و ئەوەندەی گرنگی بەم مەسەلەیە دەدەن گرنگی بە مەسەلەی یەکگرتوویی ناوخۆی وڵات نادەن.

پاش ئەو ئاسانکارییانەی لەم مانگانەی دواییدا دەوڵەت بۆ بزووتنەوەی کوردی کردووە و ئەو لێدوانە فەرمییانەی سەرۆک کۆمار و جێگری سەرۆک کۆمار کە تێیدا جەختیان کردووەتەوە دەیانەوێت ڕێککەوتننامەی سێ ساڵ لەمەوپێش جێبەجێ بکەن، دەوڵەتی عێراق دەڵێت لەمەبەدوا لە سەر مەلا مستەفا بارزانییە(١)، نیازپاکی و ویستی خۆی نیشان بدات لەگەڵ حکومەت هاوکاری بکات. (بنوارن بۆ تیلیگرامی ٢٥٩ی ١١ی نیسانی ١٩٧٣).

وادیارە پەیوەندییەکانی بارزانی و عێراق لەم چەند هەفتەیەی دواییدا سارد بووەتەوە، بەشێوەیەک کە کورد ڕۆژ بە ڕۆژ بە وریایی و سەختگیریی زیاترەوە لەگەڵ بەعس مامەڵە دەکات. ئەم مانگە پارتی دیموکراتی کوردستان ڕەشنووسی پرۆژە یاسای بنەڕەتی عێراقی بڵاو کردووەتەوە (کە دەقی وەرگێڕانەکەیتان هاوپێچ

(١) لە باتی مەلا مستەفا نوسراوە گەلالە، چونکە بارەگای سەرکردایەتی بارزانی ئەوکاتە لەوێ بووە. وەرگێڕ

بۆدەنێـرم)[١] کـە نیشـان دەدات پ.د.ک. و بەعـس بۆچوونـی زۆر جیاوازیـان دەربـارەی چەمکـی ئۆتۆنۆمـی هەیـە و بۆشـایی نێـوان ئـەم دوو لایەنـە زۆر قوڵـتر دەکاتـەوە. لـە دەقەکـەدا پێشـبینی دامەزراندنـی ئەنجوومەنـی یاسـادانان و جێبەجێـکاری ناوچەیـی کـراوە و هاتـووە: "ڕابـەری کـورد کـە تۆمەتـی ئـەوەی دەخرێتـە پـاڵ گوایـا دەیەوێـت یەکێتـی نیشـتمانی عێـراق تێکبـدات، لـە سـەریەتی کۆتایـی بـە دەسـتێوەردانی سـەرۆک کۆمـار لـە مەسـەلەی دەستنیشـانکردنی پارێـزگارەکان و کاربەدەسـتانی ئیـداری بێنێـت.. ئەگـەر کـورد ڕازیبـووە حکومەتـی ناوەنـدی نـەوت بەرهەمبهێنێـت هۆکارەکـەی ئـەوە نییـە کـە کـورد دەسـتبەرداری مافەکانـی خـۆی بـووە، بەڵکـوو ئەوەیـە کـە ناوچـەی کوردسـتان کەرەسـتە و هێـزی پسـپۆری نییـە خـۆی نەوتەکـە بەرهەمبهێنێـت."

بەهەرحـاڵ کاربەدەسـتانی عێـراق دەیانەوێـت کێشـەی کـورد چارەسـەر بکـەن، چونکـە نەتەنیـا کار دەکاتـە سـەر ئاسایشـی ناوخـۆ، بەڵکـوو کار دەکاتـە سـەر درێـژەدان بـە سیاسـەتی سـەربەخۆیی نیشـتمانی و گەشـەی ئابـووری کـە دەوڵـەت بڕیـاری لەسـەرداوە. لـە هەمبـەر سـەختگیری و ئەمـڕۆ و سـبەیکردنەکانی کـورد، دەوڵەتـی عێـراق جارناجـار بیـر لـەوە دەکاتـەوە خـۆی بەشـێوەی یەکلایەنـە کێشـەکە چارەسـەر بـکات. لەپێنـاو ئـەم ئامانجـەدا دەوڵەتـی عێـراق ئەمدواییـە لـە تورکیـا و ئێـران نزیـک بووەتـەوە.

دەوڵەتـی تورکیـا هەمیشـە نیگـەران بـووە لـە پرۆژەکانـی عێـراق بـۆ ئۆتۆنۆمـی کوردسـتان، چونکـە دەترسـێت ئـەم سیاسـەتە کار بکاتـە سـەر کوردەکانـی تورکیـا، بـەڵام سـەردانی ئەمدواییـەی وەزیـری ناوخـۆی تورکیـا بـۆ بەغـدا، پەیوەندییەکانـی ئـەم دوو وڵاتـەی گەرموگوڕتـر کـردووە و بڕیاریـان داوە دەربـارەی کۆنترۆڵکردنـی ناوچـە سـنوورییەکان هاوکاریـی یەکـدی بکـەن لـە پێنـاو ئاسـایش و سـەقامگیری خۆیانـدا. (بنـواڕن بـۆ تیلیگرامـی١٩ی ئایـاری ١٩٧٣). بـۆ ئـەوی ئـەم پرۆژەیـە سـەربگرێت، دەوڵەتـی عێـراق ڕازی بـووە دەوڵەتـی تورکیـا هەنـدێ یارمەتیـی کولتوریـی کەمینـەی تورکـمان بـدات بۆئـەوەی ناسـنامەی خۆیـان لـە نـاو وڵاتـی عێراقـدا بپارێـزن. ئەمـە هەنـگاوی یەکەمـە بـۆ بەخشـینی ئۆتۆنۆمـی کولتـوری و ئیـداری بـە تورکمانـەکان، بـەو

(١) دەقـی وەرگێـڕدراوی پـرۆژە یاسـاکە لـە نێـو بەڵگەنامەکـەدا هەیـە، بـەڵام وەرمنەگێـڕاوە، چونکـە دوورودرێـژە. وەرگێـڕ

شـێوەیەی بەعـس پێیباشـە. کەوابـوو هەمـان مـاف کـە دراوە بـە کەمینـەی کـورد، دەدرێ بـە تورکمانیـش، ئەمـەش پێگـەی کـورد لاواز دەکات.

دەربـارەی پەیوەندییەکانـی ئێـران و عێـراق، ئـەم دووانـە لـە کۆتایـی مانگـی نیسـان لـە ژنێـڤ بـە شـێوەی نهێنـی گفتوگۆیـان کـردووە، کەوابـوو لەوانەیـە پەیوەندییەکانـی ئـەم دوو وڵاتـە باشـتر بێـت (بنـواڕن بـۆ تیلیگرامـی ٢٤ی ئایـار). ئەگـەر وابێـت، کەمینـەی کـورد گۆشـەگیر دەبێـت. پ.د.ک. نایەوێـت بەرەیەکـی نیشـتمانی دروسـت بێـت کـە لەژێـر دەسـەڵاتی حزبـی بەعسـدا بێـت و دەڵێـت ئەگـەر حکومـەت دەیەوێـت یەکێتـی نیشـتمانی بپارێزێـت بـا ڕێککەوتنـە کولتـووری و ئیدارییەکـە جێبەجـێ بـکات کـە سـێ سـاڵ لەمەوپێـش لەگـەڵ کـورد کردوویەتـی.

ئەگـەر پەیوەندییەکانـی ئێـران و عێـراق باشـتر بێـت، دواتـر کێشـەی نەوتیـش لـە نێوانیانـدا چارەسـەر دەبێـت.[1] لـە ئەنجامـدا یەکێتیـی سـۆڤیەت یەکـێ لـە ڕێـگا گرنگەکانـی دەسـتێوەردان لـە کاروبـاری ناوخـۆی عێراقـی لەکیـس دەچێـت، و پەیوەندییەکانـی عێـراق و سـۆڤیەت کـە پێشـتر چەندجـار ئاژەمـان پێکـردووە، خراپـتر دەبێـت.

(١) مەبەسـتی ئـەو چاڵانـەی نەوتـە کـە لـە سـەر سنووری ئێـران و عێـراق هەڵکەوتـووە و هـەر دوولا وتوویانـە هـی ئێمەیـە. وەرگێـڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

۱۲ی حوزەیرانی ۱۹۷۳

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە، قاهیرە

بابەت: ڕێککەوتننامەی ۱۱ی ئادار بە بنبەست گەیشتووە

بەڕێوەبەری نووسینگەی کاروباری گشتیی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی [عێراق] پێیوتم سەرۆکی حیزبە سیاسییە سەرەکییەکان ئێستا خەریکی گفتوگۆی نهێنین بۆ تاوتوێکردنی ئەم دوو تەوەرە سەرەکییە: چارەسەرکردنی کێشەی کورد و دروستکردنی بەرەیەکی نیشتمانیی، بۆ لەدەوری یەک کۆکردنەوەی هێز و لایەنە پێشکەوتنخوازەکانی ولات.

۱- ئەو سەرچاوەیە هەروەها وتی بەهۆی نەرمی نەنواندنی بارزانی کە بەتایبەت لە بڵاوکردنەوەی ڕەشنووسی پرۆژە یاسای بنەڕەتی عێراقدا دەردەکەوێت (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ژمارە ۳٦٥)، دەسەڵاتی ناوەندی دەیەوێت کۆتایی بە سیاسەتی ئێستای خۆی بهێنێت و لە کاتێکی دیاریکراودا بە ڕەزامەندی یان بێ ڕەزامەندی بارەگای سەرکردایەتی گەلاڵە، بەندەکانی ڕێککەوتننامەی ۱۱ی ئاداری ۱۹۷۰ بخاتە بواری جێبەجێکردنەوە.

بە وتەی سەرچاوەکە، بڕیارە بەمزوانە پێشنیارێکی نوێ بۆ چۆنییەتی بەڕێوەبردنی هەرێمی کوردستان بخرێتە بەر دەم پارتی دیموکراتی کوردستان. ئەگەر پ.د.ک. ڕەتی بکاتەوە، حکومەت یەکلایەنە هەنگاوی پێویست هەڵدەگرێت بۆ جێبەجێکردنی یاسای ئۆتۆنۆمی کە یان ئەنجوومەنی نوێنەرانی داهاتوو پەسەندی دەکات یان ڕاستەخۆ دەخرێتە ڕیفراندۆم بۆئەوەی خەڵک بڕیاری لەسەر بدات. کاربەدەستانی

عێراق هیوادارن ئەم ئامانجانە بچێتەسەر و بە بەخشینی ئۆتۆنۆمیەکی بەرفراوان بە کورد، زۆربەی کورد کە بە وتەی سەرچاوەکە تینووی ئاشتی و پێشکەوتنی ئابوورین، بەرەولای خۆیان ڕابکێشن و کەمینەیەکی ناو پ.د.ک. گۆشەگیر بکەن کە بەردەوام بارزانی هان دەدەن بە قازانجی زلهێزە بیانییەکان بجووڵێتەوە کە دەیانەوێت ڕژێمی بەعس بڕوخێنن.

٢- دارا تۆفیق، سەرنووسەری ڕۆژنامەی کوردی [التاخی] وتی ڕەشنووسی پرۆژە یاسای بنەڕەتی کە لە ٢٥ی ئایار خراوەتەڕوو، تەنیا هەنگاوێکی بچووکە بۆ دەستپێکردنی گفتۆگۆ. لەلایەکی دیکەوە ڕۆژنامەی [(طریق الشعب)]، زمانحاڵی حزبی شیوعی داکۆکی لە ڕاگەیاندننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ و هەروەها یەکپارچەیی خاکی عێراق کردووە، وتوویەتی: "لە پێناو یەکێتی نیشتمانی و گەرەنتیکردنی بەرژەوەندییەکانی نەتەوەی کورد و عەرەب و پتەوکردنی ئەم یەکێتییە نیشتمانییە دژی هێزی ئیمپیریالیزم و پاشڤەڕۆ، دەبێ سەرجەم هێز و لایەنە وڵاتپارێزەکان بۆ خەبات یەکبگرن. ئێمەی شیوعی داوا دەکەین بەرەیەکی نیشتمانیی پێشکەوتنخواز بە زووترین کات دروست بکرێت، دواتر لایەنە سیاسییەکانی عێراق گفتوگۆ بکەن بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانی وڵات."

دەکرێت لە ڕۆژانی داهاتوودا بەرەی نیشتمانی و ئەنجوومەنی نوێنەران دروست بکرێت کە هەندێ لە کورسییەکانی دادەنرێت بۆ کورد.

٣- سەرچاوەکە وتی کێشەی دەوڵەت ئەوەیە کە حزبی شیوعی ڕازی بکات پشتیوانی لە سیاسەتی بەعس دژی پ.د.ک. بکات.

ئەگەر سەدام حوسەین نەتوانێت لەگەڵ سەرکردایەتی حزبی شیوعی ڕێکبکەوێت، ناچار دەبێت لەگەڵ ناسیونالیستە عەرەبەکان ببێت بە هاوپەیمان.

پییەغ سێغل

[سەرۆکایەتیی وەزیران]

سکرتارییەتی گشتی بەرگری نیشتمانی

هەواڵنامەی ڕۆژانە

پاریس

٢٩ی حوزەیرانی ١٩٧٣

بابەت: شەڕ لە نێوان کورد و حکومەتی عێراق دەستپێدەکاتەوە

دەوڵەتی عێراق چەند مانگێکە بڕیاریداوە سیاسەتی یەکێتیی نیشتمانی جێبەجێ بکات و کێشەی کورد چارەسەر بکات. لە بواری ناوخۆدا دەیەوێت هێز و لایەنە سیاسییە جۆراوجۆرەکان لەیەک نزیک بکاتەوە و لە بواری دەرەوەدا پەیوەندییەکانی لەگەڵ دراوسێکانی باشتر بکات. هەروەها دەیەوێت بەمزوانە پرۆژەیەک بۆ ئۆتۆنۆمی پارێزگا کوردەکان، بە ڕەزامەندی یان بێ ڕەزامەندیی مەلا [مستەفا] بارزانی بخاتەڕوو.

عێراق ئێستا هەوڵ دەدات لە ئێران نزیک بێتەوە. ئەگەر هەوڵەکەی سەربکەوێت، سیاسەتی بەعس لەپێناو پتەوکردنی سەقامگیریی ناوخۆیی عێراق بە خێرایی سەردەکەوێت.

بەهۆی ئەوەی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ سێ ساڵە جێبەجێ نەکراوە، پەیوەندییەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان و حزبی بەعس ئاڵۆز بووە. کاربەدەستانی بەعس تا ئێستا ویستویانە کات بە فیڕۆ بدەن و کەمکەم پێگەی کورد لاواز بکەن، لەکاتێکدا کورد داوای کردووە بە ڕێککەوتن کێشەکە چارەسەر بکرێت. ئەمدواییە بارودۆخە ئاڵۆز بووە:

- لە مانگی ئاداری ئەمساڵ کاربەدەستانی عێراق هەوڵیاندا لە بزووتنەوەی کورد نزیک ببنەوە و جەختیان کردەوە لە ١٩٧٤ ئۆتۆنۆمی بە پارێزگا کوردەکان دەدەن.

• پ.د.ک. نەیتوانــی داواکارییەکانــی خــۆی بســەپێنێت بــە ســەر بەعســدا، قــەت یەکگرتــوو نەبــووە و لــە بەرامبــەر بەعــس نەرمونیانــی نەنوانــدووە. پ.د.ک. لــە ٢١ی ئایــار پــرۆژەی ڕەشنووســی یاسـای بنەڕەتیــی عێراقــی بڵاوکــردەوە کــە دەوڵەتــی عێــراق بــە لادانــی مــەلا [مســتەفا] بارزانــی و کارێکــی تێکدەرانــە نــاوزەدی کــرد.

کاربەدەســتانی عێــراق ئێســتا بڕیاریانــداوە کێشــەکە بــە شــێوەی خۆیــان چارەســەر بکــەن، چونکــە ئــەو کێشــەیە نەتەنیــا کاری کردووەتــە ســەر ئاسایشــی ناوخــۆی وڵات، بەڵکــوو بــووە بــە کەندوکۆســپ لــە هەمبــەر سیاســەتی ســەربەخۆیی نیشــتمانی و پێشــکەوتنی وڵاتــدا. ئەنجوومەنــی ســەرکردایەتی شــۆڕش خەریکــی دروســتکردنی بەرەیەکــی نیشــتمانییە کــە ســەرجەم حیزبــە پێشــکەوتنخوازەکان تێیــدا بەشــدار بــن و ناسیونالیســتە عەرەبــەکان و حزبــی شــیوعیی عێــراق پشــتیوانی لێبکــەن، بــە مەرجێــک حزبــی بەعــس زۆرتریــن دەســەڵاتی هەبێــت. کەوابــوو ئەگــەری هەیــە بەمزوانــە بەرەیەکــی نیشــتمانی و ئەنجوومەنــی نوێنــەران دابمەزرێــت.

بەعــس هەروەهــا دەیەوێــت بەمزوانــە پرۆژەیەکــی نــوێ بــۆ ئیــدارەی پارێــزگا کــوردەکان بخاتــە بــەر دەم پ.د.ک، ئەگــەر پ.د.ک. ڕەتــی بکاتــەوە، دەوڵــەت یــان (یاســای ئۆتۆنۆمــی) لــە ئەنجوومەنــی نوێنەرانــی داهاتــوودا دەخاتــە ڕوو بۆئــەوەی پەســەند بکرێــت، یــان دەیخاتــە ڕیفراندۆمــەوە بۆئــەوەی خەڵــک بڕیــاری لەســەر بــدات. کاربەدەســتانی عێــراق دەیانەوێــت زۆربــەی کــورد کــە ئاشــتیخوازن و پێشــکەوتنی ئابووریــان دەوێــت، بــەرەولای خۆیــان ڕابکێشــن. دەوڵەتــی عێــراق لــە پێشــەوە دەزانێــت دەبێــت بــە شــێوەی یەکلایەنــە کێشــەی کــورد چارەســەر بــکات، بۆیــە بڕیاریــداوە ئیــدی داواکارییەکانــی پ.د.ک. قەبــوڵ نــەکات و سیاســەتی دەرەوەی خــۆی بــەم ئاراســتەیە بگۆڕێــت:

لــە لایەکــەوە خــۆی لــە ژێــر هەیمەنــەی سیاســی یەکێتیــی ســۆڤیەت دەربهێنێــت کــە ڕاســتەوخۆ یــان لــە ڕێــگای حزبــی شــیوعییەوە دەوری ناوبژیوانــی لــە نێــوان پ.د.ک. و بەعســدا بینیــوە و هەمیشــە یەکــێ لەلایەنــەکان نــاڕازی بــووە. لەلایەکــی دیکــەوە پەیوەندییەکانــی لەگــەڵ تورکیــا و ئێــران باشــتر بــکات بۆئــەوەی باشتر بتوانێــت ناوچــە ســنووریەکان کۆنتــرۆڵ بــکات و پێگــەی کــورد لــە وتووێژەکانــی ئێســتادا لاواز بــکات.

ئـەم گۆڕانکارییانـە لـە کاروکردەوەکانـی دەسـەڵاتدارانی عێـراق بـەدی دەکرێـت کـە دەڵێــن دەبێــت ناکۆکییــەکان وەلاوە بنرێــت، یانــی یەکێتــی نیشــتمانی پتــەو بکرێــت بۆئــەوەی کار بکرێــت بــۆ پێشخســتنی ئابــووری وڵات. ســەرکەوتنی ئــەم پرۆژەیــە، تــا ڕادەیەکــی زۆر پەیوەنــدی بــە نزیکبوونــەوەی ئێــران و عێراقــەوە هەیــە. ئەگــەر ئــەم دوانــە لەیــەک نزیــک ببنــەوە، پ.د.ک. ناچــار دەبێــت بچێتــە نــاو ئــەو بــەرە نیشــتمانییەی لــە ژێــر دەســەڵاتی حزبــی بەعســدایە و پــرۆژە ئۆتۆنۆمیــە کولتــووری و ئیدارییــە پێشــنیارکراوەکەی دەســەڵاتی ناوەنــدی قەبــوڵ بــکات و لــە ئەنجامــدا بارودۆخــی ناوخــۆی عێــراق بەخێرایــی ســەقامگیر بێــت. ئەگەریــش ئێــران و عێــراق لەیــەک نزیــک نەبنــەوە، کەمینــەی دەســەڵاتداری کــورد کــە لایەنگــری ئێرانــە هەلــی بــۆ دەرەخســێت چالاکییەکانــی دژی دەوڵەتــی عێــراق زیاتــر بــکات و حکومــەت ناچــار دەبێــت بــە شــێوەیەکی تووندوتیژانــە بەرەنگاریــان بێتــەوە.

لە پییەغ سێغل، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی میشێل ژۆبێغ، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٣ی تەمووزی ١٩٧٣

بەغدا

بابەت: ناوبژیوانی حزبی شیوعی عێراق بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانی کورد و حکومەت

پاش ناردنی نامەیەکی بارزانی بۆ سەرۆک کۆماری عێراق، گفتوگۆکانی بەرپرسانی پارتە سیاسییە سەرەکییەکانی عێراق کە لە مانگی حوزەیران بەردەوام بوو (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ژمارە ٥٧٤)، ئێستا گەرموگوڕتر بووە و ئەگەری چارەسەربوونی کێشەی کورد و دامەزراندنی بەرەیەکی نیشتمانی زیاتر بووە. جارێکی دیکە حزبی شیوعی عێراق وەک ناوبژیوان کەوتە نێوان دوو لایەنی ناکۆکی بەعس و پارتی دیموکراتی کوردستان و ڕۆڵی بەرچاوی لەم پەیوەندییەدا گێڕاوە. هەروەک دەزانین حزبی شیوعی ڕۆڵی گرنگی بینی لە ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٢ [١]، کە بەڵێنی ئۆتۆنۆمی داوە بە کەمینەی کورد و تێیدا هاتووە دەبێ سەرجەم هێز و لایەنە پێشکەوتنخوازەکان لە بەرەیەکدا کۆببنەوە.

لەم بارودۆخەدا حزبی شیوعی ڕۆڵی گرنگ دەگێڕێت لە بەڕێوەبردنی کاروباری وڵاتدا. ئێستا کە بارزانی پێداگری لە سەر داواکارییەکانی دەکات (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ژمارە ٣٦٥ی ٢٥ی ئایاری١٩٧٣) و مەترسی ئەوە لەئارادایە کە بەعس یەکلایەنە یاسایەک بۆ ئۆتۆنۆمی [کوردستان] دەربکات و بەرەیەکی نیشتمانی کارتۆنی دابمەزرێنێت. حزبی شیوعی جارێکی دیکە هاتووەتە مەیدان و دەستپێشخەری کردووە بۆئەوەی بەغدا لەگەڵ بارەگای سەرکردایەتی [بارزانی لە] گەڵاڵە وتوویژ بکات. عەزیز موحەمەد، سکرتێری گشتی حزبی شیوعی، کوردە. ئەمە دەتوانێت کاری حزبی شیوعی ئاسانتر بکات.

(١) ١٩٧٠ ڕاستە. وەرگێڕ

حزبـی شـیوعی دەڵێـت: "کاربەدەسـتانی پ.د.ک. بیانەوێـت و نەیانەوێـت، حیزبەکەیـان تەنیـا هـی کـورد نییـە، بەڵکـوو بـە هەمـان شـێوە کـە نـاوی کوردسـتانی لەسـەرە، هـی سـەرجەم پێکهاتەکانـی ناوچەیـە. بەهـۆی ئـەم پێکهاتـە تایبەتەیـە کـە مەسـەلەی دیاریکردنـی سـنوورەکانی هەرێمـی کوردسـتان تووشـی کێشـە بـووە. بەپێچەوانـەی پارێـزگای دهـۆک، سـلێمانی و هەولێـر کـە کـەس لاری نییـە بکەوێتـە نـاو هەرێمـی کوردسـتان، کەرکـووک و خانەقیـن، بەهـۆی ئـەوەی سـەرچاوەی نەوتیـان زۆرە و دانیشـتووەکانیان تێکـەڵ و جۆراوجـۆرە، ئاسـان نییـە بـە شـێوەیەکی یەکلایـی بخرێتـە نـاو هەرێمـی کوردسـتان یـان عێـراق. ناوچەکانـی سـنجار، ئاکـرێ و شـێخان کـە کـورد داوایـان دەکات، زۆربـەی دانیشـتووەکانیان ئێزدیـن و تورکمانیـش نزیکـەی ٣٠٠ هـەزار کەسـێک دەبـن. ئەگـەر پ.د.ک. پێداگـر بێـت ئیـدارەی خۆجێیـی زیاتـر کـورد بەڕێـوەی ببـات، باڵادەسـتیی بەعـس بەسـەر ئیـدارەی وڵات بەگشـتی تێکدەچێـت و بەپێچەوانـەی سیاسـەتی خۆیشـییە کـە لەهەمبـەر کەمینەکانـی کوردسـتان ڕوون نییـە. پ.د.ک. بەتایبـەت دەوڵەتـی عێـراق تۆمەتبـار دەکات کـە هەمـان سیاسـەتی دەوڵەتـی سـوریای گرتووەتـە بـەر و کوردسـتان تەعریـب دەکات."

حزبـی شـیوعی پێشـنیاری کـردووە ناوچـە کێشەلەسـەرەکان بەشـێوەی کاربەڕێکـەر بەشـێوەیەکی هاوبـەش لەلایـەن نوێنەرانـی سـێ حیزبـە سـەرەکییەی عێـراق بەڕێوەبچێـت.[1] ئەگـەر ئەمـە بکرێـت، یەکـێ لـە کەندوکۆسـپە سـەرەکییەکان لـە نـاو دەچێـت کـە بـە هۆیـەوە پ.د.ک. تـا ئێسـتا پـڕۆژە ئۆتۆنۆمیـە پێشـنیارکراوەی [بەعس] بـۆ کوردسـتان و دامەزراندنـی بـەرەی نیشـتمانی قەبـوڵ نەکـردووە. وادیـارە بـارەگای سـەرکردایەتی گەلاڵـە ئـەم پێشـنیارەی حزبـی شـیوعی ڕەت ناکاتـەوە.

لـە ئەنجامـی سـەرنەکەوتنی پیلانەکـەی ئەمدواییـە دژی سـەرۆک کۆمـار و دۆسـتەکانی، ئـەو لایەنـەی نوێنەرایەتـی سیاسـەتی دژایەتیکردنـی کـوردی دەکـرد، ڕۆڵـی نەمـا، کەوابـوو ئەمـە ڕێـگای دیکـە دەکاتـەوە بـۆ چارەسـەربوونی کێشـەکان. پ.د.ک. بـاش دەزانێـت سـەرلەبەیانی ڕۆژی کودەتـا تەنیـا حیزبێکـی بەهێـز دەتوانێـت بەندەکانـی ڕێککەوتننامـەی ١١ی ئـاداری ١٩٧٠ جێبەجـێ بـکات. ڕێککەوتننامەکـە

(١) مەبەستی پارتی دیموکراتی کوردستان، حیزبی بەعس و حیزبی شیوعییە. وەرگێڕ

هەرچەنـدە تـەواو نییـە، بـەڵام دانـی بـە داواکارییـە بنەڕەتییەکانـی بزووتنـەوەی ئۆتۆنۆمیخـوازی کـورددا نـاوە.

باڵوێـزی یەکێتیـی سـۆڤیەت لـە بەغـدا ئەمدواییـە پێیوتـم سـۆڤیەت بـە هـەزار حـاڵ توانیویەتـی دەسـەڵاتدارانی عێـراق قایـل بـکات کـە پێویسـتە لەگـەڵ کـورد بسـازن. هەروەهـا وتـی جێگـری سـەرۆک کۆمـار، وتویەتـی نیگەرانـە کـە مەسـەلەی پێکهێنانـی بـەرەی نیشـتمانی بـگات بـە بنبەسـت. باڵوێـزی تورکیـا زۆر نیگەرانـە لـە ئەگـەری دەسـتێوەردانی سـۆڤیەت لـەم مەسـەلەیەدا.

هیـچ گومـان لـەوەدا نییـە سـەدام حوسـەین ئێسـتا زیاتـر لـە هـەر کاتێکـی دیکـە دەیەوێـت ئـەم بـەرە نیشـتمانییە دروسـت بێـت. هەرچەنـدە وادیـارە دەسـەڵاتی سـەدام ئێسـتا پتـەو بـووە، ڕووداوەکانـی ئەمدواییـە سـەدامی لـە نـاو حزبـی بەعـس گۆشـەگیر کـردووە. ئەگـەر سـەدام بتوانێـت کێشـەکانی ناوخـۆ بـۆ هەتاهەتایـە چارەسـەر بـکات (هـەر ئـەم کێشـانە بـوون کـە بوونـە هـۆی ڕووخانـی ڕژێمەکانـی پێشـووی عێـراق)، بارێکـی گرانـی لـە کـۆڵ دەبێتـەوە و زیاتـر هـەوڵ بـۆ گەشـەی ئابـووری وڵات دەدات.

لە ئیڤ سەیلاغ[1]، بەرپرسی کاروباری عێراق لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی میشێل ژۆبێغ، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٤ی ئابی ١٩٧٣

بەغدا

بابەت: حکومەتی عێراق چوار سیخوڕی کورد لەسێدارە دەدات

ڕۆژنامەی [التاخی]، زمانحاڵی پارتی دیموکراتی کوردستان ڕایگەیاند: "لە ٢٠ی ئاب چوار ئەندامی پ.د.ک. لەسێدارەدراون. ئەم کەسانە چەند مانگ لەمەوپێش بە هۆکاری نەزانراو گیرابوون و تۆمەتیان خرابووە پاڵ و سەرجەم هەوڵەکانی دەسەڵاتدارانی کورد بۆ ئاگاداربوون لە فایلەکانیان و پێداچوونەوە بە حوکمەکانیان و ڕزگاربوونیان بێ ئەنجام بوو."

لەسێدارەدانی ئەم کەسانە کاردانەوەی توندی بەرپرسانی بزووتنەوەی کوردی بەدواوەبوو، یەکێک لە سێدارەدراوەکان سەر بە بنەماڵەی بارزانی بووە. لقی پێنجی پ.د.ک. لە بەغدا، بڕیاریداوە بۆنە و ڕێپێوان لە ٢٣ی ئاب بە بۆنەی ٢٧ مین ساڵوەگەڕی دامەزراندنی پ.د.ک. هەڵبوەشێنێتەوە. ئەگەری هەیە پەیوەندییەکانی کورد و دەسەڵاتی ناوەندی زۆر خراپ بێت و ئەندامانی پ.د.ک. چاوەڕوان دەکەن بارودۆخەکە ئاڵۆز بێت. ئەمدواییە کۆمەڵێک کێشە و پێکدادان لە نێوان کورد و ئەندامانی بەعس لە شارە جۆراوجۆرەکان ڕوویداوە، چونکە بەعسییەکان نەیانهێشتووە کوردەکان وێنە و نووسراو بە بۆنەی ساڵوەگەڕی دامەزراندنی پ دک هەڵبواسن.

ڕاستیەکەی هەر شتێک بێت، وتەبێژێکی فەرمی حکومەت وتوویەتی

(1) Yves SAILLARD

لەڕاستیدا سێ کەس لەسێدارە دراون، چونکە بە بیانووی کاری ئایینی و سیاسی، بۆ ئێران سیخوڕییان کردووە. ڕۆژنامەی (الثورة)، زمانحاڵی حزبی بەعس، بۆ ئەوەی ڕاستەوخۆ ئاماژە بە کورد بکات، باسی ڕووداوەکەی کردووە، بۆئەوەی بارودۆخەکە تێکنەچێت. ڕوونکردنەوەکانی حکومەت قەناعەتی بە کورد نەهێناوە و وەڵامی سەرجەم پرسیارەکانیانی نەداوەتەوە. دەبێ چاوەڕوان بکەین کاردانەوەی پ.د.ک. لە ڕۆژانی داهاتوودا چی دەبێت بۆئەوەی ڕاستی مەسەلەکەمان بۆ ڕوون بێتەوە.

ئەمە دوو هەفتەیە، شەڕ و پێکدادانی توندوتیژانە لە ناوچەی سنجار، خانەقین و کەرکووک، بەتایبەت بەهۆی هێنانی عەرەب بۆ ئەم ناوچانە ڕوویداوە. لەگەڵ ئەوەشدا بارەگای سەرکردایەتی گەلالە بە ئاشکرا ڕایگەیاندووە دەیەوێت لەگەڵ دەسەڵاتی ناوەندی وتووێژ بکات لە سەر بنەمای دیموکراتی (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ژمارە ٥٦١) بۆئەوەی وەبیری دەسەڵاتدارانی عێراقی بهێنێتەوە کە پ.د.ک. وریایە و دەبێ کێشەی کورد بە زووترین کات چارەسەر بکرێت و سەرجەم بەندەکانی ڕێککەوتننامەی [١١ی ئاداری ١٩٧٠] جێبەجێ بکرێت.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٢ی تشرینی دووەمی ١٩٧٣

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە

بابەت: شەڕ و پێکدادانی حزبی شیوعی عێراق و پارتی دیموکراتی کوردستان

کورد و شیوعی یەکدی تاوانبار دەکەن کە بەرپرسن لەو پێکدادان و توونودتیژییانەی ئێستا لە باکووری ڕۆژهەڵاتی عێراق ئەنجام دەدرێت. [ڕۆژنامەی] طریق الشعب، زمانحالی حزبی شیوعی، سەرکردایەتی کورد تاوانبار دەکات کە بە دەستی ئەنقەست و بە شێوەیەکی بەرنامە بۆ دارێژراو هەوڵ دەدات شیوعیەکان و ڕێکخستنەکانیان لە ناو ببات. ڕۆژنامەکە بۆ سەلماندی ئەم بانگەشەیە، ئاماژەی بە نووسراوێکی پارێزگاری سلێمانی کردووە کە فەرمانی بە پێشمەرگە داوە هێزەکانی شیوعی چەک بکەن. ڕۆژنامەکە هەروەها دەڵێت پێشمەرگەکانی بارزانی ڕێز لە ڕێککەوتنی ئاگربەستی ئەمدواییەی نێوان سەرکردایەتی کورد و شیوعی ناگرن.

ڕۆژنامەی التاخی، زمانحاڵی پارتی دیموکراتی کوردستانیش ئەم تۆمەتانە ڕەت دەکاتەوە و دەڵێت شیوعییەکان شەڕ بە ئەندامانی پارتی دیموکراتی کوردستان دەفرۆشن و کێشە بۆ نووسینگە و لقەکانی پ.د.ک. دروست دەکەن. التاخی هەروەها جەختی کردووەتەوە کە هەڵوێست و تاکتیکەکانی حزبی شیوعی لە هەمبەر مەسەلەی کورد هەمیشە هەلپەرەستانە بووە.

ئەم پێکدادان و ناکۆکیانە کە بەعس هیچ هەڵوێستی لە هەمبەر نەبووە و هیچی دەربارەی نەوتووە، لەو قەیرانە سەرچاوە دەگرێت کە پاش ڕێککەوتننامەی نێوان حزبی شیوعی و دەوڵەتی عێراق لە ١٧ی تشرینی یەکەم دەستپێکرد و ڕۆژ بە ڕۆژ خراپتر بوو.

پییەغ سێغل

لە پییەغ سێغل، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی میشێل ژۆبێغ، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢١ی تشرینی دووەمی ١٩٧٣

بەغدا

بابەت: ڕێککەوتنی حزبی شیوعی عێراق و پارتی دیموکراتی کوردستان

ئاماژە بە: تیلیگرامی ١٢ی تشرینی دووەم

ڕێککەوتنی پارتی دیموکراتی کوردستان و حزبی شیوعی عێراق بۆ ئاساییکردنەوەی بارودۆخی کوردستان، کۆتایی بە پێکدادانە چەکدارییە خوێناوییەکانی ئەم دوو هەفتەی دواییەی نێوان پێشمەرگە و چەکدارەکانی حزبی شیوعی لە باکووری ڕۆژهەڵاتی عێراق هێنا.

لە ئەنجامی ناوبژیوانی وەزیری ناوخۆ، عەزیز شەریف، لە نێوان ڕابەری کورد و لێژنەیەکی باڵای حزبی شیوعی، هەردوولا لە ناوپردان ڕێککەوتن کۆتایی بە کێشەکانیان بهێنن و لەگەڵ یەک گفتوگۆ بکەن. لە ١٦ی تشرینی دووەمەوە، مستەفا بارزانی فەرمانی بە پێشمەرگەکانی دابوو دان بە خۆیاندانا بگرن و خۆیان لە ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ شیوعییەکان بپارێزن. ڕۆژێک دوای ئاگربەستەکە، هێرش و وەڵامدانەوە و تەسویە حیساباتی ڕۆژنامەکانی[1] ئەم دوو لایەنەش وەستا.

لە ١٩ی تشرینی دووەم لێژنەیەکی حزبی شیوعی سەردانی سەرکردایەتی کوردیی کرد و سەرەنجام دوێنێ ڕێککەوتن. نازانین ناوەرۆکی ڕێککەوتنەکە چی بووە، بۆئەوەی هەڵیبسەنگێنین کە ئایا ڕێککەوتنەکە تەنیا ئاگربەستێکی کاتییە یان کێشەکانیان بە شێوەی هەمیشەیی چارەسەر کردووە. ئەم کێشانە پاش

(١) مەبەستی ڕۆژنامەی التاخی، زمانحاڵی پارتی دیموکراتی کوردستان و طریق الشعب، زمانحاڵی حیزبی شیوعی عێراقە. وەرگێڕ

واژووکردنـی ڕێککەوتننامـەی حزبـی شـیوعی و دەسـەڵاتی ناوەنـدی سـەریهەڵدا و پـاش دامەزراندنـی بـەرەی نیشـتمانی و ڕەتکردنـەوەی لەلایـەن پ.د.ک. وە قوڵـتر بـووەوە و لـە کۆتاییـدا بـووە هـۆی ئـەوەی زنجیرەیـەک پێکدادانـی تووند و بەربـڵاو لـە نێـوان پێشـمەرگەکان و چەکدارەکانـی حزبـی شـیوعی ڕووبـدات. بەهـۆی ئـەوەی بارودۆخەکـە ڕۆژبـەڕۆژ ئاڵۆزتـر دەبـوو، ڕێبەرانـی هـەردوولا بڕیاریانـدا ڕاسـتەوخۆ دەسـتێوەردان بکـەن نەکـو بارودۆخـە لـە کۆنـترۆڵ دەربچێـت.

عەزیـز شـەریف، وەزیـری ناوخـۆ و دارا تۆفیـق، ئەندامـی مەکتەبـی سیاسـیی پ.د.ک. ئەمدواییـە بـۆ بەشـداریکردن لـە کۆنفرانسـی لایەنگرانـی ئاشـتی سـەردانی مۆسـکۆیان کـرد. ئـەم مەسـەلەیە بێگومـان کاریگـەری هەبـووە لـە سـەر کۆتاییپێهاتنـی لەنـاکاوی قەیرانەکـە[1].

(١) مەبەستی ئەوەیە کە سۆڤیەت ڕۆڵی بینیوە لە ڕێککەوتنی پ د ک و حیزبی شیوعی. وەرگێڕ

لە پییەغ سێغل، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی میشێل ژۆبێغ، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٦ی کانوونی دووەمی ١٩٧٤

بەغدا

بابەت: حکومەتی بەعس پرۆژەیەکی نوێ بۆ ئۆتۆنۆمی کوردستان دەخاتەڕوو

هاوکات لەگەڵ نزیکبوونەوە لە ١١ی ئاداری (١) ١٩٧٤، کاربەدەستانی بەعس دیسان ڕوویان لە سەرکردایەتی ناوپردان کردووەتەوە و دوایین پرۆژەی یاسای ئۆتۆنۆمی کوردستانیان (کە دەقی وەرگێڕدراوەکەیتان هاوپێچ بۆ دەنێرین(٢)) خستووەتە بەردەم سەرکردایەتی کورد. ئەم پرۆژە یاسایە کە ناوی بەرەی نیشتمانیی لە سەرە، لەلایەن سەرکردایەتی بەعس خراوەتەڕوو و بە ئامادەبوونی جێگری سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی[عێراق] لە سێ دانیشتن لە مانگی ئەیلوولی ١٩٧٣ لەلایەن زیاتر لە ٢٠٠ کەسایەتی سیاسی تاوتوێ کراوە. ئەم هەنگاوە ڕێگا بۆ بەعسییەکان خۆش دەکات کۆتایی بە گفتوگۆ بێ ئەنجامەکانی ئەم سێ ساڵی دواییە لەگەڵ پارتی دیموکراتی کوردستان بێنن و بە شێوەیەکی بەرفراوان لەگەڵ سەرجەم لایەنە سیاسییەکانی عێراق گفتوگۆ بکەن. سەدام حوسەین لە دانیشتنی کۆتاییدا داوای لە کەسایەتیە سیاسیەکان کردووە بۆچوونی خۆیان دەرببڕن و ئەرکی خۆیان لەهەمبەر ئەم مەسەلە نیشتمانییە زۆر گرنگە کە بۆ درێژخایەن کار دەکاتە سەر وڵاتی عێراق، جێبەجێ بکەن.

پرۆژە نوێکەی بەعس بەتایبەت ئەم خاڵانەی تێدا بەدی دەکرێت:

---

(١) ١١ی ئاداری ١٩٧٤ بەروارێکی گرنگە، چونکە ئەو وادە چوار ساڵییە کۆتایی پێهاتووە کە ساڵی ١٩٧٠ دانراوە بۆ جێبەجێکردنی ڕێککەتننامەی ١١ی ئادار. ڕووداوەکانی پاش ئەم وادەیە چارەنووسی شۆڕشی کوردی گۆڕی. وەرگێڕ

(٢) دەقی پرۆژە یاساکە لە ناو بەڵگەنامەکەدا نییە. وەرگێڕ

١- بە ڕوونی باسی بابەتە سەرەکییەی نەکردووە کە بووەتە هۆی ناکۆکی کورد و حکومەت، یانی مەسەلەی دیاریکردنی سنووری کوردستان.

٢- باسی ئەوەی کردووە کە ئەنجوومەنێکی ناوچەیی یاسادانان و جێبەجێکار دروست دەکرێت. ئەمەش وەڵامی داواکارییەکانی کاربەدەستانی پ.د.ک. ناداتەوە و ڕازییان ناکات و گەرەنتی ئەوە بە کورد نادات کە خۆیان کاروباری خۆیان بەڕێوەبەرن. لەگەڵ ئەوەشدا بە وتەی سەرچاوەیەکی باش، دەسەڵاتدارانی گەلاڵە پرۆژەیەکی ئۆتۆنۆمی سنورداریش قەبوڵ دەکەن ئەگەر سەرجەم ناوچە کوردنشینەکان لە خۆ بگرێت. کاربەدەستانی پ.د.ک. بە مافی خۆیانی دەزانن ئەو دەسەڵاتانە بەکاربێنن کە پێیان دراوە، بۆئەوەی کەمکەم ئۆتۆنۆمی کوردستان بەو شێوەیەی پێیان باشە پەرە پێبدەن.

٣- دەسەڵاتدارانی کورد پرۆژە نوێکەی بەعسیان وەک بنەمایەک بۆ گفتوگۆ قەبوڵ کردووە، هەرچەندە زۆر بە وریاییەوە هەنگاو هەڵدەگرن. حزبی بەعس پرۆژە نوێکە وەک ئامرازێکی تاکتیکی بەکاردێنێت بۆئەوەی بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد ناچار بکات بڕیاری سیاسی کۆتایی خۆی بدات کە لەمێژە خۆی لێدەبوێرێت. لە ١٩٧٠وە بوار بۆ جموجۆڵی سیاسی پ.د.ک. ڕۆژبەڕۆژ تەسکتر بووەتەوە، کەوابوو نازانین مەلا [مستەفا] بارزانی چۆن دەتوانێت بڕیارێک بدات کە نەبێتە هۆی دابڕانی هەمیشەیی لەگەڵ حکومەتی عێراق، چونکە ئەم دابڕانە ئەنجامی زۆر خراپی بەدواوە دەبێت.

بەهەرحاڵ، لێژنەیەکی کورد تازە هاتووە بۆ بەغدا بۆ گفتوگۆ.

لە پییەغ سێغل، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی میشێل ژۆبێغ، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٣٠ی کانوونی دووەمی ١٩٧٤

بەغدا

بابەت: وتووێژەکانی کورد و حکومەت بە بنبەست گەیشتووە

وتووێژەکانی ناوەڕاستی مانگی کانوونی دووەم لە بەغدا لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و نوێنەرانی بەرەی نیشتمانی بۆ هەڵسەنگاندنی پرۆژە یاسای ئۆتۆنۆمی کوردستان وادیارە دیسان بە بنبەست گەیشتووە. هاوکات لەگەڵ نزیکبوونەوە لە ١١ی ئاداری ١٩٧٤، لە بەغدا باس لەوە دەکرێت کە دەسەڵاتدارانی کورد دیسان وادەیان بۆ حکومەتی عێراق دیاری کردووە بڕیاری خۆی بدات. ڕەشنووسی پرۆژە یاساکە کە لە سەرەتای مانگی ئایاری ١٩٧٣ لەلایەن پ.د.ک. وە بڵاوبووەتەوە، کۆمەڵێک ڕێوشوێنی تێدایە کە لە ڕوانگەی بارەگای گەلاڵە بێ ئەوانە ئۆتۆنۆمی مانای نامێنێت.

حزبی مەلا [مستەفا] بارزانی داوا دەکات دەوڵەتی عێراق دان بە ناسنامەی یەکپارچە و لەتلەت نەکراوی کورد لە ناو کۆماری عێراقدا بنێت و جەخت دەکاتەوە کە کەمینەی کورد هەم لە ئاستی کوردستان و هەم لە ئاستی عێراقدا ئەرکی لە سەرشانە. یانی پ.د.ک. نەتەنیا داوا دەکات خۆی کاروباری ناوچەی کوردستان بەڕێوەببات، بەڵکوو لە پۆستەکانی دەسەڵاتی ناوەندیشدا بەشی کورد بدرێت بە گوێرەی ڕێژەی دانیشتوانی کورد لە عێراق. پ.د.ک. تەنانەت لەوە زیاتریش چووەتە پێش و داوای کردووە زمانی کوردی وەک زمانی دووەم لە سەرجەم قوتابخانەکانی وڵاتی عێراق بخوێندرێت، چونکە زمانی عەرەبی لە قوتابخانەکانی کوردستان دەخوێندرێت.

لە ڕەشنووسی پرۆژەکەی پ.د.ک. دا ئاماژە بەوە کراوە کە بێ بەشداربوونی کورد لە ئەنجوومەنی یاسادانان و بێ دروستبوونی پەیوەندیی لە نێوان دەوڵەتی

عێـراق و ئەنجوومەنـی جێبەجێـکاری هەرێمیـی، ئۆتۆنۆمـی واتـای نامێنێـت. لـە ڕەشنووسـەکەدا هەروەهـا داوا کـراوە حکومـەت سـەرچاوەی دارایـی پێویسـت بـۆ پێشخسـتنی هەرێمـی کوردسـتان تەرخـان بـکات بـە گوێـرەی ڕێـژەی دانیشـتوانی کوردسـتان و پلانـی گەشـەپێدانی کوردسـتان لەلایـەن ئەنجوومەنـی جێبەجێکار کـە لـە ژێـر دەسـەڵاتی یـەک ئەنجوومەنـی هەرێمیـدا بێـت، دابنرێـت.

لـە پرۆژەکـەی پ.د.ک. دا باسـی یـەک خـاڵ نەکـراوە: دیاریکردنـی سـنووری کوردسـتان. چونکـە ئـەم مەسـەلەیە هەمیشـە وتووێژەکانـی تێکـداوە.

حکومەتـی عێراقیـش بـە نـاوی بـەرەی نیشـتمانییەوە پـرۆژەی خـۆی بـۆ ئۆتۆنۆمـی کورسـتان لـە کانوونـی دووەم خستتەوەتەڕوو کـە ئێسـتا خەریکـن تاوتوێـی دەکـەن. لـە پرۆژەکـەدا هاتـووە سـەرجەم ئـەو ناوچانـەی زۆربـەی دانیشـتووەکانیان کـوردن، دەخرێنـە سـەر هەرێمـی ئۆتۆنۆمـی، بـەڵام بـارەگای سـەرکردایەتی گەلاڵـە دەڵێـت دەوڵەتـی عێـراق لـە سـێ سـاڵ لەمەوپێشـەوە کوردسـتان بـە زۆر تەعریـب دەکات بۆئـەوەی ناسـنامەی کوردیـی ئـەو ناوچـە دەشـتانە بسـڕێتەوە کـە بـێ ئـەو ناوچانـە ئۆتۆنۆمـی مانـای نامێنێـت. ئەمـە مەسـەلەیەکی گرنگـە، چونکـە ئـەم ناوچانـە نەوتـی زۆری هەیـە و زەوی کشـتوکاڵی بەرئـاوی زۆری هەیـە.

کەوابـوو بۆچوونـی بەغـدا و گەلاڵـە زۆر لەیـەک جیـاوازە. دەوڵەتـی عێـراق دەڵێـت کـورد وەک عـەرەب و کەمینەکانـی دیکـە، هاووڵاتـی عێراقـە، نابێـت مافێکـی تایبەتـی پێبدرێـت بـۆ بەشـداریکردن لـە جومگەکانـی دەسـەڵاتی ناوەندیـدا. حکومـەت دەیەوێـت زیاتـر دان بـە مافـە کولتوورییەکانـی کەمینـەی کـورد لـە ناوچـە کوردنشـینەکاندا بنێـت، بەتایبـەت زمانـی کـوردی لـە پـاڵ زمانـی عەرەبیـدا لـە قوتابخانـەکان بخوێندرێـت، بـەڵام لـەو ناوچانـەی کەمینـەی دیکـەی تێدایـە، دەبـێ ڕێـز لـە مافـی ئەوانیـش بگیردرێـت. حکومـەت دەڵێـت دەبـێ تەنیـا ئەنجوومەنـی یاسـادانانی ناوەنـدی بڕیـار لـە سـەر چالاکییەکانـی دامـودەزگا خۆجێییـەکان بـدات، یانـی ئەنجوومەنـی هەرێمیـی تەنیـا مافـی ڕاوێژپێکردنـی هەیـە نـە بڕیـاردان، بەتایبـەت بەهـۆی ئـەوەی کـە سـەرۆکی ئـەم ئەنجوومەنـە سـەرۆک کۆمـار دەستنیشـانی دەکات، هـەم یاسـا و بڕیارەکانـی هەرێـم و هـەم ئەوانـەی ناوەندیـش پەسـەند دەکات.

کەوابــوو ئەگــەر لــە ڕوانگــەی بەعســەوە ســەیری مەســەلەکە بکەیــن بۆمــان دەردەکەوێــت کــە ســەرجەم دەســەڵاتەکانی وڵات لــە دەســتی دەوڵەتــی ناوەندیــدا بێــت و تەنیــا هەنــدێ بڕیــاری لاوەکــی لــە دەســتی ئیــدارەی ئۆتۆنۆمیــدا دەبێــت. بەتایبــەت ناهێڵێــت کــە ئیــدارەی هەرێمیــی بڕیــار لــە ســەر مەســەلەی دارایــی و بودجــەی خــۆی بــدات، هەرچەنــدە لەوانەیــە پــلان و بودجــەی تایبــەت بــە هەرێــم دابنێــت بــە مەرجێــک کــە لەگــەڵ بــڕە بودجــەی گشــتی وڵات و ئــەو پلانانانــەی بودجــەی بــۆ تەرخانکــراوە، بگونجێــت.

کەوابــوو جیاوازیــی زۆر هەیــە لــە نێــوان بۆچــوون و ڕوانگــەی پ.د.ک. و دەوڵەتــی عێــراق دەربــارەی چەمکــی ئۆتۆنۆمــی. هــەردوولا ئەجێنــدا و ئامانجــی نهێنــی خۆیــان هەیــە کــە دەیانەوێــت بەســەر لایەنــی دیکــەدا بیســەپێنن، کەوابــوو ڕێکناکــەون. ئەمدواییــە لقــی بــەرەی نیشــتمانی لــە کەرکــووک، هەولێــر و ســلێمانی کراوەتــەوە و بــارەگای حزبــی شــیوعی عێــراق لــە هەولێــر کراوەتــەوە. بــارەگای ســەرکردایەتی گەلاڵــە ئــەم هەنگاوانــە بــە ئامرازێــک دەزانێــت کــە دەوڵەتــی عێــراق کەڵکــی لێوەردەگرێــت بۆئــەوەی یەکڕیــزی گەلــی کــورد تێکبــدات. ئــەم مەســەلەیە کار دەکاتــە ســەر وتووێژەکانــی پ.د.ک. و حکومەتــی عێــراق. وتووێــژەکان زۆر بــە خــاوی بەرەوپێــش دەچێــت ســەرەڕای ئــەوەی هــەم دەســەڵاتدارانی کــورد و هــەم دەســەڵاتدارانی بەعــس جەخــت دەکەنــەوە کــە دەبــێ بــە زووتریــن کات کێشــەکە چارەســەر بکرێــت.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانــەی فەڕەنســا لــە بەغــدا لــە تیلیگرامێکــدا بــۆ وەزارەتــی دەرەوە لــە ٢١ی شــوباتی ١٩٧٤ ئامــاژەی بــەوە کــردووە: "وەزیــری کاروبــاری باکــوور وتــی وتووێژەکانــی حزبــی بەعــس و پ.د.ک. بــاش بەرەوپێــش دەچێــت و ئەگــەری زۆرە ڕێکبکــەون. لێژنەیەکــی نوێنەرانــی بەعــس و حزبــی شــیوعی عێــراق بــە ئامادەبوونــی خــودی وەزیــری کاروبــاری باکــوور لــەم چەنــد ڕۆژەی دوایــی ســەردانی ســەرکردایەتی کوردیــان کــردووە."

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٥ی ئاداری ١٩٧٤

بەغدا

بـۆ زانیاریـی: باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە واشـنتۆن، نیۆیـۆرک، لەنـدەن، مۆسـکۆ، تـاران

بابەت: شەڕ و پێکدادانی کورد و سوپای عێراق لە کەرکووک

هاوکات لەگەڵ نزیکبوونەوە لە ١١ی ئادار، کێشە و پێکدادان بەردەوامە.

١- دوێنـی و ئەمـڕۆ ئێـران و عێـراق لـە سـەر سـنوور لـە یەکیـان داوە. بـە گوێـرەی ڕاگەیاندننامەیەکـی فەرماندەیـی سـوپای عێـراق، سـێ سـەربازی عێـراق کـوژراون و ئەفسـەرێک و ١١ سـەربازیش برینـدار بوونـە. هـاوکات ئێـران بـەردەوام ژمـارەی هێزەکانـی لـە سـەر سـنووری عێـراق زیاتـر دەکات.

٢- سـوپای عێـراق ئێسـتا خەریکـە پێگـەی خـۆی لـە باکـووری وڵات قایـم دەکات. پێشـتر دوو یەکینـەی سـوپا لـە باکـوور جێگیـر کـراوە. یەکینەیەکـی گـەورەی دیکـە لـەم ڕۆژانـەی دوایـی لـە هەولێـر جێگیـر کـراوە و یەکینەیەکـی دیکـە خەریکـە بـەرەو خانەقیـن دەچێـت.

٣- لـەم ڕۆژانـەی دوایـی کۆمەڵێـک پێشـهاتی بچـووک لـە کەرکـووک ڕوویـداوە، کـوردەکان هێرشـیان کردووەتـە سـەر هێـزە چەکدارەکانـی عێـراق.

پییەغ سێغل

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٨ی ئاداری ١٩٧٤

بەغدا

بـۆ زانیاریـی: باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە واشـنتۆن، نیۆیـۆرک، لەنـدەن، مۆسـکۆ، تـاران، ئەنقـەرە

بابەت: هەڵوێستی سۆڤیەت لە هەمبەر کێشەکانی کورد و ڕژێمی عێراق

ئاماژە بە: تیلیگرامی پێشووی ئەمرۆمان[1]

سـێ ڕۆژ پێـش لـە کۆتاییپێهاتنـی وادەی ڕێککەوتنامـەی ١١ی ئـادار، بارودۆخەکـە تـا دەچێـت ئاڵۆزتـر دەبێـت. ئەمـە یانـی گفتوگۆکانـی ئـەم سـێ هەفتـەی دوایـی نێـوان حزبـی بەعـس و حزبـی شـیوعی لەلایـەک و دەسـەڵاتدارانی کـورد لەلایەکـی دیکـەوە دیسـان بـە بنبەسـت گەیشـتووە. دەسـەڵاتدارانی عێـراق دەیانەوێـت لەمەبـەدوا بـە شـێوەی یەکلایەنە ئۆتۆنۆمـی پارێزگاکانـی باکـوور ڕابگەیەنـن.

١- سـەرنەکەوتنی وتووێـژەکان، پاڵـی بـە کۆمیتـەی بـاڵای بـەرەی نیشـتمانی وەنـا کـە تەنیـا نوێنەرانـی حزبـی بەعـس و حزبـی شـیوعیی تێیـدا بەشـدارن، لـە ٣ی ئـادار پـرۆژەی کۆتایـی ئۆتۆنۆمـی کوردسـتان ڕابگەیەنێـت کـە لەلایـەن ئەنجوومەنـی بـاڵای سـەرکردایەتی شـۆڕشـی [عێراقـەوە] هەمـوار کرابـووەوە. کەوابـوو ئەمـڕۆ حزبـی بەعس و حزبـی شـیوعیی بـەو قەناعەتـە گەیشـتوون کـە نابـێ لـە هەمبـەر نەرمـی نەنواندنـی بزووتنـەوەی نەتەوەیـی کـورد دەستەوەسـتان بمێنـن، بۆیـە گەڵاڵـەی تایبەتـی خۆیـان ڕاگەیانـدووە، بـێ ئـەوەی ئیـدی چاوەڕوانـی وەڵامـی کـورد بکـەن.

(١) لـە تیلیگرامەکـەدا هاتـووە کە دەسـەڵاتدارانی بەعس بەتەمان بە شـێوەی یەکلایەنـە پلانی ئۆتۆنۆمی بـۆ کوردسـتان ڕابگەیەنـن چونکە لەگەڵ پارتـی دیموکراتی کوردسـتان ڕێکنەکەوتوون. وەرگێڕ

٢- وادیـاره ئـەم بڕیـاره هاوبەشـەی حزبـی بەعـس و حزبـی شـیوعیی ڕۆژێـک پـاش سـەفەری سـەدام حوسـەین بـۆ یەکێتـی سـۆڤیەت دراوه. جێگـری سـەرۆک کۆمـار بـۆ ئـەوه ڕۆیشـتووه بـۆ مۆسـکۆ کـە دەسـەڵاتدارانی سـۆڤیەت ڕازی بـکات پشـتیوانی لـە ڕژێمـی عێـراق بکـەن ئەگـەر هـات و بەرەنـگاری هەڕەشـەی کـورد و ئێـران بوونـەوە.

زۆربـەی هێزەکانـی سـوپای عێـراق هەفتـەی ڕابـردوو لـە ڕۆژئـاوای وڵات نێـردراون بـۆ سـەر سـنووری عێـراق و ئێـران چونکـە کێشـەکان لـە کوردسـتان سـەریهەڵداوەتەوە. دەنگۆکان بـاس لـەوە دەکـەن ڕووداوی گرتنـی هێـزە چەکدارەکان (بیسـت ئەفسـەرێک گیـراون کـە هەندێکیـان هێـزی یـەدەک بوونـە) بـۆ ئـەوە بـووە کـە پێـش لـەوە بگـرن ئەفسـەرەکان هەلەکـە بقۆزنـەوە و کارێـک بکـەن ببێتـە هـۆی ئـەوەی شـەڕ لەگـەڵ بزووتنـەوەی کـورد هەڵبگیرسـێتەوە، چونکـە بـاری ئـەوان بـۆ بەڕێوەبردنـی کاروبـاری سیاسـی قورسـتر دەکات.

وادیـارە حزبـی بەعـس و پ.د.ک. دیسـان دەسـتیان کردووەتـەوە بـە ململانـێ. سـەدام حوسـەین هـەوڵ دەدات بارزانـی بخاتـە بنبەسـت بۆئـەوەی ڕابـەری کـورد ناچـار بێـت واز لـە یاریکردنـی دوو لایەنـە بـە ناکۆکییەکانـی ئێـران و عێـراق بهێنێـت و بـۆ یەکگرتوویـی عێـراق هـەوڵ بـدات. هەروەهـا سـەدام بڕیاریـداوە تەسـلیمی داواکارییەکانـی پ.د.ک. نەبێـت، بۆئـەوەی لـە کورتخایەنـدا ڕەخنـەی ڕکابەرەکانـی پوچـەڵ بکاتـەوە کـە دەڵێـن سـەدام سیاسـەتی ئاشـتبوونەوە لەگـەڵ بزووتنـەوەی کـوردی گرتووەتەبـەر.

مەترسـی ئـەوە لە ئارادایە کە سـەدام حوسـەین کۆنترۆڵـی بارودۆخەکەی لەدەسـتبچێت، بۆیـە بـە وریاییـەوە لـە پەیوەنـدی لەگـەڵ پێکدادانـە سـەربازییە سـنووردارەکانی باکووری وڵات هەنـگاو هەڵدەگرێـت. سـۆڤیەت پشـتیوانی لـە دەسـەڵاتدارانی عێـراق دەکات، ئەمـەش وا لـە شـا دەکات لـە پێنـاو بەرژەوەندییەکانـی، زۆر گوشـار نەخاتـە سـەر عێـراق.

ئەگـەر شـەڕ لـە نێـوان دەسـەڵاتی ناوەنـدی و بزووتنـەوەی کـورد هەڵبگیرسـێت، بـوار بـۆ جموجۆڵـی سـەدام تەسـکتر دەبێتـەوە، بۆیـە بـۆی باشـترە لـە باتـی شـەر و ڕووبەرووبوونـەوە، هـەوڵ بـدات لەگـەڵ بزووتنـەوەی کـورد بسـازێت، تەنانـەت ئەگـەر هـەردوولا ناچـار بـن تەنـازول بـۆ یەکـدی بکـەن.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٢ی ئاداری ١٩٧٤

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە، بەیروت

بابەت: حکومەتی عێراق ئۆتۆنۆمی کوردستانی بە شێوەی یەکلایەنە ڕاگەیاند

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٤٢٤

سەرۆک کۆماری عێراق دوێنێ شەو ڕایگەیاند پرۆژە یاسای ئۆتۆنۆمی کوردستان بە گوێرەی ئەو بەڵێنانەی بەعس چوار ساڵ لەمەوپێش داویەتی، لە ئەمڕۆ بە دواوە دەخرێتە بواری جێبەجێکردنەوە.

ئەم بڕیارەی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی [عێراق] کە بێ ڕەزامەندی پارتی دیموکراتی کوردستان دراوە، لە ئەنجامی ململانیی پ.د.ک. و دەسەڵاتدارانی عێراق دراوە.

ڕابەرایەتی کورد ڕایگەیاندووە بەهۆی هەلومەرجی سیاسیی ئێستا، ڕۆژنامەی التاخی، زمانحاڵی پ.د.ک. بۆ ماوەیەکی نادیار دادەخات. بڵاوبوونەی ئەم ڕۆژنامەیە یەکێ لە دەستکەوتەکانی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار بوو(١). ئەمە یەکەم هەنگاوی ناڕەزایەتی دەربڕینی پ.د.ک.یە و مەترسی ئەوەی لێدەکەوێتەوە شتی دیکەی بەدواوە بێت، وەک کشاندنەوەی وەزیرە کوردەکان لە بەغدا.

---

(١) ڕۆژنامەی التاخی پاش ڕێککەوتننامەی حوزەیرانی ١٩٦٦ بڵاو بووەوە، هیچ پەیوەندی بە ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠وە نییە. حکومەتی بەزاز لە بەرامبەر داخرانی ئێزگەی دەنگی کوردستان لە شاخ ڕازی بوو التاخی لە بەغداد بڵاو بێتەوە. وەرگێڕ

کەوابــوو لەوانەیــە دەســەڵاتدارانی بزووتنــەوەی کــورد بــە زووتریــن کات هەنــگاوی زیاتــر هەڵبگــرن بۆئــەوەی بەرەنــگاری دەستپێشــخەرییەکەی حزبــی بەعــس لەپەیوەنــدی لەگــەڵ ڕاگەیاندنــی ئۆتۆنۆمــی کوردســتان ببنــەوە کــە حزبــی شــیوعیش پشــتیوانی لێکــردووە. ئــەم بەرگرییــە نەرمــەی دەســەڵاتدارانی کــورد بــۆ ئەوەیــە بەعــس نەتوانێــت لــە ئامــرازی ئۆتۆنۆمــی کەڵــک وەربگرێــت بۆئــەوەی زۆربــەی کــورد بــەرەولای دەســەڵاتی ناوەنــدی ڕابکێشــێت (بنــواڕن بــۆ تیلیگرامــی ٥٧٤ی حوزەیرانــی ١٩٧٣)، و نیشــانی بــدات کــە بــێ ڕەزامەندیــی پ.د.ک کێشــەی پارێزگاکانــی باکــوور چارەســەر نابێــت.

پییەغ سێغل

لە پییەغ سێغل، باڵوێزی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی میشێل ژۆبێغ، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٣ی ئاداری ١٩٧٤

بەغدا

بابەت: شەڕ لە نێوان کورد و حکومەتی عێراق هەڵدەگیرسێت

لە ململانێی دسەڵات لەگەڵ پارتی دیموکراتی کوردستان، بەعس سیاسەتێکی لەلایەک سەخت و لەلایەکی دیکەوە نەرمی گرتووەتەبەر. وادەیەکی ١٥ ڕۆژی داوە بە سەرکردایەتی کورد بێتە ناو بەرەی نیشتمانی و هەڵوێستی خۆی لە هەمبەر پرۆژە یاسای ئۆتۆنۆمی ئاشکرا بکات. سەدام حوسەین وتوویەتی: "پ.د.ک. هەتا ٢٦ی ئاداریش بە هاوپەیمانی دەسەڵاتی ناوەندی دەزانین، بە مەرجێک کارێک نەکات کە ئاسایشی وڵات تێکبچێت."

ئەم ڕاگەیاندننامەیەی جێگری سەرۆک کۆمار، وادیارە بۆ ئەوە بووە کە قەیرانی پ.د.ک. و بەعس قوڵتر نەبێتەوە، چونکە پ.د.ک. کلیلی چارەسەرکردنی کێشەکانی ئێستای کوردستانە. سەدام حوسەین هەرچەند هەڵوێستی حیزبەکەی بێ ئەملاوئەولا دەربارەی ئۆتۆنۆمی کوردستان ڕاگەیاندووە، بەڵام بارودۆخی سیاسی عێراق ڕێگەی پێنەدات هێرش بکات و عێراق دیسان بخاتە ناو بنبەست و خۆیشی گۆشەگیر بکات. سەدام باش دەزانێت شانسی سەرکەوتنی لەوەدایە کە پرۆژە یاسای ئۆتۆنۆمی پارێزگاکانی باکوور بە شێوەیەکی کاریگەر جێبەجێ بکات و ئەگەر بەهۆی بەربەرەکانی پ.د.ک. بارودۆخەکە بگات بە بنبەست و بەردەوام لە حاڵەتی نە شەڕ نە ئاشتیدا بێت و دامودەزگاکانی ئۆتۆنۆمی باکووری وڵات لەکاربکەون، دەسەڵاتی دەکەوێتە ناو مەترسییەوە.

کەوابوو دەسەڵاتدارانی بەغدا ڕۆژ بە ڕۆژ نەرمونیانی زیاتر لە هەمبەر سەرکردایەتی کورد دەنوێنن بۆئەوەی بگەڕێنەوە سەر مێزی گفتوگۆ و وتووێژ،

ئەگەرنـا خەڵکـی عێـراق تۆمەتباریـان دەکات وڵات بـەرەو پارچەچەبـوون دەبەنـە پێـش. دەبـێ چـاوەڕوان بکەیـن بزانیـن بزووتنـەوەی نەتەوەیـی کـورد هەنگاوەکانـی جێگـری سـەرۆک کۆمـار چـۆن لەیەکدەداتـەوە: بـە بڕیـاری کۆتایـی و یەکلاییکـەرەوەی دەسـەڵاتی ناوەنـدی دەزانێـت یـان یارییـەک بۆئـەوەی پ.د.ک. بگەڕێتـەوە سـەر مێـزی وتوویـژ و لـە کۆتاییـدا پێکەوەسـازان. بێگومـان ناکۆکیـی قـوڵ لـە نێـوان پ.د.ک. و بەعسـدا هەیـە، بەتایبـەت لـە سـەر مەسـەلەی کەرکـووک، تەرخانکردنـی بودجـە بـۆ پارێزگاکانـی باکـوور و کۆنترۆڵکردنـی سـنووری ئێـران و کوردسـتانی عێـراق. جگـە لـەوەش هێشـتا نازانیـن سـەرکردایەتی گەڵاڵـە سـتراتژیی بـەرەی نیشـتمانی چـۆن لەیەکدەداتـەوە: بـە مانۆڕێکـی سـادەی دەزانێـت.

دەبـێ چـاوەڕوان بکەیـن بزانیـن ئایـا لایەنـەکان لـەم وادە ١٥ ڕۆژییـەدا لـە هەمبـەر یەکـدی نەرمـی دەنوێنـن یـان نـا، ئەگـەر نەرمـی نەنوێنـن شـەڕ لـە نێوانیـان هەڵدەگیرسـێت.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تورکیا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٤ی ئاداری ١٩٧٤

ئەنقەرە

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا، تاران

بابەت: نیگەرانی تورکیا لە ڕووداوەکانی کوردستانی عێراق

حکومەتی تورکیا زۆر گرنگیی بە کێشەی نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و حکومەتی عێراق دەدات و تاڕادەیەک لێینیگەرانە. کێشەکە پاش ئەوە تەقییەوە کە کورد پرۆژە یاسای ئۆتۆنۆمی کوردستانی پێشنیارکراوی حکومەتی قەبوڵ نەکرد.

تورکیا تاڕادەیەک سنوورێکی درێژی لەگەڵ عێراقدا هەیە کە بەهۆی هەڵکەوتی جوگرافیاییەوە کۆنترۆڵکردنی زەحمەتە. لەم دیو و ئەو دیوی سنوورەکە عەشیرەتە کوردەکان دەژین کە بەردەوام هاتوچۆ دەکەن و کێشە بۆ تورکیا و عێراق دروست دەکەن. خەڵکی پارێزگاکانی ڕۆژهەڵاتی تورکیا هەمیشە لە نزیکەوە بەدواداچوونیان بۆ ڕووداوەکانی کوردستانی عێراق کردووە و زۆر پشتیوانیان لێکردوون و هەستوسۆزیان هەبووە بۆ کوردی عێراق. بەڵام ئەمجارە وادیارە مەترسییەکە زۆر جیدییە و دەوڵەتی تورکیا هەندێ هەنگاوی هەڵگرتووە بۆئەوەی خەڵکی پارێزگا کوردنشینەکان قەد نەتوانن کێشە بۆ یەکپارچایی خاکەکەی دروست بکەن. فەرماندەی گشتی هێزی زەمینیی سوپا و ژندارمەیی تورکیا بەردەوام سەردانی ناوچە هەستیارەکان دەکەن و مانۆڕی سەربازی ئەنجام دەدەن و ڕۆژ بە ڕۆژ هێزی زیاتر لەم ناوچانە جێگیر دەکەن. بە گوێرەی هەواڵی ڕۆژنامەکانی تورکیا کە وەزارەتی دەرەوەی تورکیا نەیویست پشتڕاستیان بکاتەوە، هەرچەندە ڕاستن، سنووری تورکیا و عێراق داخراوە.

تورکیا هەروەها لەوە نیگەرانە کە ئەم ڕووداوانە ببێت بە کێشە بۆ تورکمانەکانی عێراق لە کەرکووک کە تورکیا دەڵێت ژمارەیان یەک ملیۆن کەسە.

ڕەوتی ڕووداوەکان نیشان دەدات کە ئێران بەردەوام پشتیوانی ماددی و مەعنەوی لە ڕاپەڕینی مەلا [مستەفا] بارزانی دژی دەسەڵاتی ناوەندیی عێراق دەکات، تەنانەت ئەگەر هانیشی نەدات. لە کاتی گفتوگۆ لەگەڵ کاربدەستانی وەزارەتی دەرەوەی تورکیا بۆمان دەرکەوت کە لەم ڕۆڵە تێکدەرانەی ئێران نیگەرانن، بە شێوەیەک کە لەم چەند مانگەی دواییدا پەیوەندییەکانی ئێران و تورکیا سارد بووەتەوە. هەرچەندە لە سەرەتاوە هەر دوو لایان ئەمەیان دەشاردەوە، بەڵام ڕووداوەکانی ئێستا شتەکەی بە شێوەی جۆراوجۆر ئاشکرا کردووە.

قۆغ[1]

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئەنقەرە لە تیلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ١٥ی ئادار ئاماژەی بەوە کردووە: "ڕۆژنامەکانی تورکیا بە مانشێتی گەورە هەواڵی شەڕی هێزەکانی سوپای عێراق و مەلا مستەفا بارزانیان بڵاو کردووەتەوە." سەرنووسەری ڕۆژنامەی حوڕییەت نووسیویەتی: "نابێت ڕێگا بەوە بدرێت کێشەی کورد ببێ بە فەلەستینی دووەم. ئەم کێشەیە زۆر کار دەکاتە سەر ئاسایشی وڵاتەکەمان. نابێت بهێڵین هێزەکانی کوردی عێراق دزە بکەنە ناو باشووری وڵاتەکەمان و کێشە بۆ ئاسایشی وڵاتەکەمان دروست بکەن. ئەم کێشە کار دەکاتە سەر بەرژەوەندییە ئابوورییەکانمان چونکە لە سەدا هەفتای نەوتی هاوردەی تورکیا لە عێراقەوە دێت. ئەگەر بارودۆخەکە ئاڵۆزتر بێت دەبێ تورکیا هەنگاوی دیکە بگرێتە بەر."

(1) VAURS

لە ڕۆبێغ دوسوزا [١]، باڵوێزی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

جەنابی میشێل ژۆبێغ[٢]، وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٤ی ئاداری ١٩٧٤

تاران

بابەت: هەڵوێستی ئێران لە هەمبەر مەسەلەی ئۆتۆنۆمی کوردستانی عێراق

لە تاران زۆر گرنگیی بەو ئۆتۆنۆمیە دەدرێت کە دەوڵەتی عێراق بە کوردستانی داوە. هەروەها کە لە تیلیگرامی ٩ی ئاداردا باسم کرد، لە تاران دەوترێت هەرچی لە کاتی جێبەجێکردنی ئەم ئۆتۆنۆمیە نزیکتر دەبینەوە، ڕووداوە سنووریەکان لە ناوچەی کوردنشین زیاتر دەبێت. ئێران پێیوایە بڕیاری دەوڵەتی عێراق ئەنجامی باشی بۆ چەسپاندنی ئاشتی لە ناوچە سنووریەکان بەدواوە دەبێت.

لایەنە فەرمییەکانی ئێران تا ئێستا شتێکی ئەوتۆیان لەمبارەوە نەوتووە. بەڵام ڕاگەیاندنەکان، ڕۆژنامەکان و ڕادیۆکان، باسیان کردووە. بە گشتی بۆچوونیان باش نییە. ڕادیۆکانی ئێران باسی کەموکورتییەکانی پرۆژەی ئۆتۆنۆمیان کردووە، بەتایبەت ئاماژەیان بەوە کردووە کە پرۆژەکە باسی چۆنییەتی دابەشکردنی داهاتی نەوتی نەکردووە کە زۆربەی هەرە زۆری لە فرۆشتنی نەوتی باکوورەوە دێت کە خاکی کوردە، بەڵام دەچێتە گیرفانی حکومەت، بەڵام ئەوەی باشووری عێراق دەچێتە گیرفانی کۆمپانیاکان. ڕاگەیاندنەکان هەروەها ئاماژەیان بەوە کردووە کە جڵەوی دەسەڵاتی ئابووری هەرێمی ئۆتۆنۆمی لە دەستی حکومەتی ناوەندیدا دەبێت و ئۆتۆنۆمیەکە کارتۆنییە.

---

(1) Robert DU SOUZA

(2) Michel JOBERT

ڕۆژنامـەی (مـردم) کـە سـەر بـە ئۆپۆزوسـیۆنی ئێرانـە، دەڵێـت: "ئـەو مافانـەی دەوڵەتـی عێـراق بـە کـوردی داوە زۆر جیـگای گومانـن، چونکـە هیـچ ڕێوشـوێنیکی جیـددی دانەنـراوە بـۆ گەرەنتیکردنـی ئۆتۆنۆمیەکـە. لـە ڕێککەوتننامـەی پێشـوودا[1]، ڕێوشـوێن دانرابـوو بۆئـەوەی سـوپای عێـراق ئیـدی پێنەخاتـە نـاو هەرێمـی کوردنشـین، بـەڵام ڕووداوەکانـی ئەمدواییـە نیشـانی دا کـە وانەبـووە. دەوڵەتـی عێـراق هەروەهـا دریـژە دەدات بـە تەعریبکردنـی شـارۆچکە و گوندەکانـی کوردسـتان، گونـدەکان بۆمبـاران دەکات، پیـلان دادەڕێژێـت بـۆ کوشـتنی بارزانـی. ئەمانـە هەمـوو نیشـان دەدات کـە حکومەتـی عێـراق نایەوێـت ڕێـز لـە پـرۆژە یاسـاکەی خـۆی بگرێـت."

ڕۆژنامـەی (ژوغنـاڵ دۆ تێهغـان[2]) لـە ڕۆژنامەکانـی دیکـە خۆشـبینترە، پێیوایـە حکومـەت بـۆ ئـەوە ئۆتۆنۆمـی بـە کـورد داوە کـە شـەڕ و ناکۆکـی لـە کوردسـتان کـەم بێتـەوە، ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "ڕادیـۆی کـورد لـە شـاخ لـە ١١ی ئـادارەوە تۆنـی هێـور بووەتـەوە. ئەمـە یانـی کـوردی عێـراق، بەتایبـەت مـەلا [مسـتەفا] بارزانـی نایانەوێـت ئـەو مافانـە ڕەت بکەنـەوە کـە دەوڵەتـی عێـراق پێیـداون، هەرچەنـدە کەمیـش بـن." ڕۆژنامەکـە ڕەخنـەی لـە عێـراق گرتـووە کـە ناوچـەی خـاوەن نەوتـی کەرکـووک، مووسـڵ، خانەقیـن و بـەدرەی[3] نەخسـتووەتە نـاو هەرێمـی ئۆتۆنۆمـی کوردسـتان.

ئەمـە بـوو ئـەو کەشوهەوا بەدگومانیـەی لـە ئێران هەیـە سـەبارەت بـە پرۆژەکـەی دەوڵەتـی عێـراق. ڕۆژنامـەکان بـە تـەواوی ناڵێـن دەسـەڵاتدارانی عێـراق نیازیـان پـاک نییـە، هەرچەنـدە بڕیارەکـەی بەکـر، سـەرۆک کۆمـاری عێـراق، یەکلایەنەیـە و کـورد بەتـەواوی ڕازی نـاکات.

لایەنـە فەرمییەکانـی ئێـران هیـچ کاردانەوەیەکیـان لـە هەمبـەر پـرۆژە یاسـا پێشـنیارکراوەکەی حکومـەت نەبـووە و هیـچ ئاماژەیەکیشـیان بـە هەڵوێسـتی مـەلا

(١) مەبەستی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠یە. وەرگێڕ

(2) Journal de Téhéran

ڕۆژنامەیـەک بـووە کـە تۆڕیـی میدیایـی (اطلاعـات) بـە زمانـی فەرەنسـی بـڵاوی کردووەتـەوە. یەکەمجـار لـە ١٩٣٥ بـڵاو بووەتـەوە، پـاش شۆڕشـی ١٩٧٩ داخـراوە. وەرگێـڕ

(3) Bardjar

مستەفا بارزانی لەم پەیوەندییەدا نەکردووە. بۆیە دەبێ چاوەڕوان بکەین بزانین ڕۆژنامەکان چی شتی دیکە لەم پەیوەندییەدا بڵاودەکەنەوە و لایەنە فەرمییەکان چی هەڵوێستێک دەگرنەبەر.

ئێران نایەوێت شەڕی کورد و عێراق هەڵبگیرسێتەوە، بەڵام ئەگەر هەڵبگیرسێت لەهەمبەری بێدەنگ نابێت، بەهەمان شێوەی ڕابردوو بێدەنگ نەبووە، و پشتیوانی لە بارزانی دەکات. ئێران هاوکات نیگەرانە کە ناکۆکی و دووبەرەکی بکەوێتە ناو سەرکردەکانی کورد و لە ئەنجامدا سەرکردایەتی کورد هەژموونی خۆی لەدەستبدات و هەندێ لە سەرکردەکان سەرەڕۆیانە کار بکەن. ئەمە بە هیچ شێوەیەک لە بەرژەوەندیی ئێراندا نییە و بەرەنگاری هەرچەشنە کردەوەیەکی تێکدەرانە دەبێتەوە.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٤ی ئاداری ١٩٧٤

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە، دیمەشق، عەممان، بەیروت، تەلئەبیب، قاهیرە

بابەت: هاوکێشەکانی ناوخۆی عێراق و ناوچە بە زەرەری بزووتنەوەی کوردە

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٤٦٧

١- لەم ڕۆژانەی دوایی شەڕ[لە نێوان کورد و عێراق] لە ناوچەی دهۆک و زاخۆ لە نزیک سنووری تورکیا ڕوویداوە. سوپای عێراق ئێستا چەند لیوایەکی لەم ناوچەیە جێگیر کردووە کە دانیشتوەکانی هەموویان کوردن.

٢- ئەم شەڕ و ناکۆکییانە پاش ئەوە سەریهەڵدا کە سەدام حوسەین لە ١١ی ئادار وادەی ١٥ ڕۆژی بۆ پارتی دیموکراتی کوردستان دیاری کرد پرۆژەی ئۆتۆنۆمی کوردستان قەبوڵ بکات، ئەگەرنا بەعس بە شێوەی یەکلایەنە دامودەزگاکانی ئۆتۆنۆمی دادەمەزرێنێت. جێگری سەرۆک کۆماری عێراق جەختی کردووەتەوە کە (تا کۆتایی ئەم وادەیە دەرگا کراوە دەبێت بۆئەوەی پ.د.ک. بێتە ناو بەرەی نیشتمانیی پێشکەوتنخواز.)

٣- ڕەوتی ڕووداوەکان نیشان دەدات کە لەم وادەیەدا بارزانی داواکارییەکەی بەعس قەبوڵ ناکات و یەکسەر پاش ئەوە شەڕ هەڵدەگیرسێت، هەرچەندە هاوسەنگیی هێز، لە بواری سەربازیی و ناوچەییدا، زۆر بە قازانجی دەسەڵاتی ناوەندییە. لەلایەک چوار یەکینەی سوپای عێراق ئێستا لە سنووری ناوچە کورنشینەکان جێگیر کراوە، لەلایەکی دیکەوە دەوڵەتی تورکیاش تا ئەو شوێنەی پێیبکرێت

هـاوکاری عێـراق دەکات بۆئـەوەی سـنووری باکـوور کۆنـترۆڵ بـکات.

دەوڵەتـی ئێرانیـش وادیـارە پێیوایـە سـەرکردایەتی گەڵاڵـە دەربـارەی مەسـەلەی ئۆتۆنۆمـی توونـد چووەتـە پێـش، ئامـۆژگاری کـردووە سیاسـەتێک بگرێتـە بـەر کـە سـەقامگیریی کوردسـتان تێکنەچێـت.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٨ی ئاداری ١٩٧٤

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٤٨٠

بابەت: کاریگەریی هاوکێشەکانی ناوچەکە لە سەر چارەنووسی شۆڕشی کوردی عێراق

پێکدادانەکان بە دەستپێشخەری پێشمەرگە لە کوردستان زیاتر بووە لە وەتەی دەوڵەتی عێراق یەکلایەنە پرۆژەی یاسای ئۆتۆنۆمی بڵاوکردووەتەوە. بارودۆخی ئەم ناوچەیە ئاڵۆزتر بووە پاش ئەوەی سەدام حوسەین وادەی بۆ پارتی دیموکراتی کوردستان دیاری کرد [پرۆژە ئۆتۆنۆمیە پێشنیارکراوەکەی قەبوڵ بکات][1]. ئەم پێشهاتانە پاڵی بە دەوڵەتی عێراقەوە نا هەندێ هەنگاو هەڵبگرێت بۆ دەستەبەرکردنی ئاسایش. هاوکات دەرگاشی دانەخستووە بۆئەوەی پ.د.ک. و بەرەی نیشتمانی وتووێژ بکەن.

سوپا تا ئێستا نەیویستووە شەڕو پێکدادانەکان پەرە بسێنێت. لەگەڵ ئەوەشدا دانیشتوانی هەندێ ناوچەی هەستیار ئاوارە بوونە، ڕێوشوێنەکان بۆ پاراستنی دامودەزگاکانی نەوت زۆر توندتر بووە و ڕێگای هاتوچۆ بۆ باکوور، بەتایبەت لە نێوان توز[خورماتوو] و کەرکووک، داخراوە. لەوەتەی وادەی ڕێککەوتننامەی کورد

(١) باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغداد لە تیلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ١٨ی ئادار ئاماژەی بەوە کردووە: "دارا تۆفیق، سەرنووسەری ڕۆژنامەی التاخی کە لەگەڵ وەزیرە کوردەکانی کابینەی حکومەت، بەغدادی بەرەو گەلاڵە بەجێهێشتبوو، گەڕاوەتەوە بەغداد. ئەمە یانی پەیوەندییەکانی پ د ک و بەعس بە تەواوی نەپچڕاوە". وەرگێڕ

و عێـراق لـە ٦ی ئـادار تـەواو بـووە، دەوڵەتـی عێـراق ئامـادەکاری زیاتـر دەکات بـۆ ڕووبەڕووبوونـەوە لەگـەڵ پێشـهاتەکان.

دەوڵەتـی بەعـس درێـژە بـە ڕێـڕەوی خـۆی دەدات. سـۆڤیەتیش بـە تـەواوی پشـتیوانی لێـدەکات. بڕیـارە بەمزوانـە مارشـاڵ گرێشـکۆ[1][وەزیری بەرگریـی سـۆڤیەت] سـەردانی عێـراق بـکات. بەعـس بەتەمایـە، ئەگـەر لەگـەڵ پ.د.ک. ڕێکنەکەوێـت دامـودەزگای ئیداریـی ئۆتۆنۆمـی لـە شـارەکانی کوردسـتان دابمەزرێنێـت، بۆئـەوەی هەنـدێ لـە کاربەدەسـتانی کـورد لـە خـۆی نزیـک بکاتـەوە. بـەڵام پێمانوایـە سـەربکەوێت. ئـەو کێشـانەش کـە بـارەگای سـەرکردایەتی گەلاڵـە دروسـتی دەکات بـۆ ئەوەیـە گوشـار بخاتـە سـەر حکومـەت وتووێـژی لەگـەڵ بـکات.

لـەم بارودۆخـەدا پشـتیوانیی دەرەکـی لـە بارزانـی ڕۆڵـی گرنـگ دەگێڕێـت، یانـی قوڵبوونـەوەی قەیرانەکـە پەیوەنـدی بـە هەڵوێسـتی ئێرانـەوە هەیـە: شـا بڕیـار دەدات یـان سـنوورەکانی دابخـات و بەمشـێوەیە پشـتیوانی لـە عێـراق بـکات یـان بـە گوێـرەی ڕقوکینـەی لـە بەعسـییەکان، ڕازی بێـت بـە سـەربەخۆیی کوردسـتان (کـە هەنـدێ لـە دەسـەڵاتدارانی کـورد هیوایـان لەسـەر ئەمـە هەڵچنیـوە).

هاتنـی وەزیـری بەرگریـی سـۆڤیەت بـۆ عێـراق، سـێ ڕۆژ پێـش لـە کۆتاییپێهاتنـی وادەی دیاریکـراوی بەعـس بـۆ کـورد، نیشـان دەدات کـە دەسـەڵاتدارانی سـۆڤیەت بەڵێنـی یەکەمـی خۆیـان بەجێهێنـاوە کـە مانگـی ڕابـردوو دابوویـان بـە سـەدام حوسـەین، بۆئـەوەی بەرەنـگاری ئەمریـکا لـە ناوچـە ببنـەوە. ڕژێمـی بەعـس هـەوڵ دەدات لـەم سیاسـەتەی سـۆڤیەت لـە ڕۆژهەڵاتـی ناوەڕاسـت، لـە کەرکووکـەوە بگـرە تـا عـەدەن و فەلەسـتین، کەڵـک وەربگرێـت بۆئـەوەی پێگـە و دەسـەڵاتی خـۆی قایـم بـکات و داکۆکـی لـە بەرژەوەندییەکانـی بـکات.

(1) GRETCHKO

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە بەغـدا لـە تیلیگرامێـکدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ١٥ی ئـادار ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "وەزارەتــی دەرەوەی عێـراق ئەمریـکای تۆمەتبـار کـردووە کـە بەرپرسـە لـە قەیرانـی باکـووری عێـراق، چونکـە چەکوچۆڵـی ئێـران لـە ئەمریـکاوە دابیـن دەکرێـت. بەڕێـز لاوری، بەرپرسـی نووسـینگەی بەرژەوەندییەکانـی ئەمریـکا لـە بەغدایـش وتویەتـی هەمـان بەرپرسـیارێتی لـە ئەسـتۆی سـۆڤیەتە، چونکـە چەکوچۆڵـی عێـراق دابیـن دەکات. کاربەدەسـتانی عێـراق بـاش دەزانـن کـە سـۆڤیەت دەیەوێـت لـە کێشـەی ئێـران و عێـراق کەڵـک وەربگرێـت. بەڕێـز لاوری وتـی کلیلـی چارەسـەربوونی ئـەم قەیرانـە لـە دەسـتی ئێراندایـە. هێـزی دەوڵەتـی عێـراق لـە بارزانـی زۆر زیاتـرە، بۆیـە بارزانـی دەبێـت لەگـەڵ عێـراق بسـازێت. سـی هـەزار پێشـمەرگەی بارزانـی کـە تفەنگـی ئاساییان هەیـە ناتوانـن بەرەنـگاری ژمارەیەکـی یەکجـار زۆری سـەربازی عێـراق و ئـەو هەمـوو تانـک و فڕۆکانـە ببنـەوە."

وەزارەتی سوپا

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

٢٠ی ئاداری ١٩٧٤

بابەت: دیداری شا و نوێنەرانی بارزانی

شا لە ١١ی ئادار پێشوازی لە لێژنەیەکی کورد کردووە و بەڵێنی پێداون هەموو پێداویستییەکانی هێزی پێشمەرگە دابین بکات. لێژنەکە پێکهاتووە لە فەرماندەیەکی پێشمەرگەکانی بارزانی، نوێنەرانی پارتی دیموکراتی کوردستان و کۆمیتەی کوردەکانی ئێران لە سنە.

جگە لە پێداویستییە سەربازییەکان کە زیاتر بە کەشتی بە ئێران دەگات، فڕۆکەیەکی بارهەڵگر لە ئەوڕوپاوە هاتووە بۆ ئابادان بۆ هێنانی ئەو کەرەستانەی هێزەکانی بارزانی دەستبەجێ پێویستیان پێیەتی و بڕیارە لەوێوە بە فڕۆکەی سەربازیی سی ١٣٠ بنێردرێ بۆ سنە، کە ئەم شتانە لە خۆ دەگرێت:

- پێنج تا شەش هەزار ماسکی (دەمامک) دژە کیمیایی کە بەو وەجبانەی لە کۆتایی پاییزی ساڵی ڕابردووەوە نێردراوە کۆی دەکاتە ١٢ هەزار ماسک.
- چەکی قورس، لەوانە چەکی دژە فڕۆکە، دژە تانک، بیکەیسی و تەقەمەنییەکانیان.

شا هەروەها لێژنە کوردەکەی دڵنیا کردووەتەوە کە بەرەنگاری هێرشەکانی عێراق لە سەر سنووری ئێران و عێراق لە ناوچەی نێوان میهران و قەسری شیرین دەبێتەوە.

ئێران کوردەکانی خۆی بە بەشێکی دانەبڕاوی وڵاتەکەی دەزانێت، پلانێکی پێنج ساڵەی داناوە و دەیەوێت جێبەجێی بکات لە پارێزگای کرماشان و کوردستان بۆئەوەی کورد زیاتر خۆیان لەگەڵ کۆمەڵگای ئێران بگونجێنن. هاوکات ئێران کوردی ئێران هان دەدات بڕن بە پێشمەرگەی [بارزانی][1].

---

(١) ئەمە ڕاست نییە. ئێران قەد پێیخۆش نەبووە کوردی ئێران بەشداری بکەن لە شۆڕشی ئەیلولدا. خودی شا تەنانەت چەند جار داوای لە مەلا مستەفا کردبوو ئەو ئێرانییانە وەرنەگرێت کە دێن بۆ پێشمەرگایەتی، بەتایبەت کەسایەتییە سیاسییەکان. بەهەرحاڵ کوردی ئێران، بەتایبەت

مەلا مستەفا بارزانی لە ئیزگەی ڕادیۆی (دەنگی کوردستان) داوای لە کوردەکانی دانیشتووی کوەیت، قەتەر و ئیماراتی یەکگرتووی عەرەب کردووە بێن بۆ پێشمەرگایەتی. ئەوانەی پاسپۆرتیان نییە بە ڕێگای قاچاق هاتوون بە ئێران و پاشان گەیشتوون بە کوردستانی عێراق. بارزانی هیوای هەڵچنیوە پاش ئەم بانگەوازە، ژمارەی پێشمەرگەکانی بگات بە سی هەزار کەس. ئەرکی پێشمەرگە ئەوەیە هێرش بکاتە سەر بنکە و سەنگەری هێزەکانی سوپای عێراق و دەست بە سەر چەکوچۆڵەکانیاندا بگرێت.

پاش ئەو زەبرەی لەم ڕۆژانەی دوایی پێشمەرگەکان لە هێزەکانی عێراق لە نزیک سنووری تورکیا وەشاندیان، بارزانی بەتەمایە بەتایبەت لە ناوچەی باکوور و ڕۆژهەڵاتی کوردستانی[عێراق] و ناوچەکانی خاوەن نەوت و ناوچە شاخاوییەکان شەڕ بکات. بارزانی نەتەنیا ئەو وادە ١٥ ڕۆژییەی ڕەت کردووەتەوە کە دەوڵەتی عێراق بۆی دانابوو، بەڵکوو تا ٢١ی ئادار ماوەی بۆ دەوڵەتی عێراق دیاری کردووە پاشەکشە بکەن بۆ ئەو شوێنانەی ڕێککەوتننامەی [١١ی ئاداری ١٩٧٠] بۆی دیاریکردوون، ئەگەرنا پێشمەرگە لە هەموو لایەوەکەوە هێرشیان دەکاتە سەر و تەنانەت ئەگەر پێویست بکات هێرش دەکەنە سەر دامودەزگاکانی نەوتی کەرکووک و مووسڵ.

خەڵکی ناوچەی ئێمە، پاوە و جوانرۆ، زۆر بوون بە پێشمەرگەی بارزانی. وەرگێڕ

وەزارەتی سوپا

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

٢٢ی ئاداری ١٩٧٤

بابەت: بارودۆخیی سەربازی و سیاسیی بزووتنەوەی کوردی عێراق

بە وتەی کاربەدەستانی ئێران، ئێستا ١٦ هەزار پێشمەرگە [لە کوردستانی عێراق] هەیە کە ژمارەیان زۆر زیاتر دەبێت، چونکە مەلا مستەفا بارزانی بانگەوازی کردووە خەڵک بێن بۆ پێشمەرگایەتی.

پاش ئاگربەستی ١١ی ئاداری ١٩٧٠، سەرکردایەتی کورد بە مووچەی دەوڵەتی عێراق ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر خەڵکی کرد بە پێشمەرگە و باش ڕێکیخستن. لە ڕێگای ئێرانیشەوە، بڕێکی زۆر پێداویستی شەڕیان لە دەرەوە بۆ هات، لەوانە چەکی سوک، تۆپ و بیکەیسی و دۆشکا. دەسەڵاتدارانی عێراق غافڵگیر بوون، چونکە مۆڵەتیان دیاریکردبوو بۆ کورد بڕیاری خۆی دەربارەی پرۆژە ئۆتۆنۆمیە پێشنیارکراوەکە بدات، بەڵام کورد دەستی بەسەر هەندێ شوێن و بنکەو بارەگادا گرت. کاربەدەستانی عێراق هەندێ لە هێزەکانیان لە ناوچە شاخاوییەکان کێشاوەتەوە و ناردوویانن بۆ پێدەشتەکانی کەرکووک و مووسڵ. هەندێکیشیان لە سەر سنووری ئێران، بەتایبەت بەرزاییەکانی سلێمانی و قەسری شیرین جێگیر کردووە، تەنانەت شوێنپێی خۆیان لە سنووری ئێران لای باکوورەوە قایم کردووە.

ئێستا پێشمەرگە لە ناوچە شاخاوییەکان لە هەمبەر چوار یەکینەی سوپای عێراق سەنگەری گرتووە، هەرچەندە ناتوانێت بە ئاسانی هاتوچۆی شار و شارۆچکەکان بکات، هەرکاتێک بیەوێت دەتوانێت دامودەزگاکانی نەوت بتەقێنێتەوە و ڕێگای بەغدا بۆ تورکیا دابخات و نەهێڵێت پرۆژەی ڕاکێشانی بۆری نەوتی کەرکووک بۆ [سنووری تورکیا] لە کاتی خۆیدا تەواو بێت.

باڵوێزی یەکێتیی سۆڤیەت لە تاران داوای لە وەزیری دەرەوەی ئێران کردووە هاوکارییان بکەن بۆ چەسپاندنی ئاشتی لە ناوچەکە. هەندێ کەسایەتیی ئەمریکایی

وتوویانە پێویست دەکات نەتەوە یەکگرتووەکان لێژنەیەک بنێرێت بۆ عێراق بۆئەوەی سنووره واقعییەکانی کوردستان دەستنیشان بکات، بەڵام دەوڵەتی عێراق ئەم پێشنیارەی ڕەت کردووەتەوە و نایەوێت هیچ لایەنێکی دەرەکی لە وتووێژەکانیاندا بەشدار بێت.

نوێنەرانی ڕاپەڕینی کورد لە لوبنان ڕۆیشتوون بۆ باڵوێزخانەی ئەمریکا لە بەیروت، داوای یارمەتییان لێکردوون، بەڵام باڵوێزخانە داواکارییەکەی ڕەتکردوونەتەوە. کاربەدەستانی ئەمریکا نایانەوێت هیچ کارێک دژی دەوڵەتی عێراق بکەن.

پەراوێزی وەرگێڕ:

لە ئابی ١٩٧٢وەوە ئەمریکا یارمەتی شۆڕشی کوردی دەدا، بەڵام چونکە مەسەلەکە سەداسەد نهێنی بوو، تەنیا چەند کەس لە ئەندامانی سەرکردایەتی کورد ئاگاداری ئەو شتە بوون و ئەوانەش کە ئاگادار بوون لە ڕاگەیاندنەکاندا بەردەوام داوایان لە ئەمریکا دەکرد یارمەتیان بدات و سەردانی باڵوێزخانەی ئەمریکا لە وڵاتە جۆراوجۆرەکانیان دەکرد و داوای یارمەتییان لێدەکردن، بەو مەبەستە کە بڵێن ئەمریکا یارمەتیمان نادات. جگە لە کاربەدەستانی ئیسرائیل، شا، سەرۆکی ساڤاک، کیسینجەر و جیگرەکانی و باڵوێزی ئەمریکا لە تاران کەس ئاگاداری ئەو مەسەلەیە نەبوو هەتا کاتی بڵاوبوونەوەی ڕاپۆرتی پایک لە ١٩٧٦ کە بە نهێنی نووسرابوو دەربارەی چۆنییەتی تێوەگلانی ئەمریکا لە شۆڕشی کورد.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە سۆڤیەت بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٣ی نیسانی ١٩٧٤

مۆسکۆ

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، تاران، بەغدا، ئەنقەرە

بابەت: سۆڤیەت پشتیوانی لە عێراق دژی کورد دەکات

درێژەی: تیلیگرامی ١٦٢١

لە میانەی هەمان گفتوگۆدا، بەڕێز پیرلین[1]، باسی کێشەی کوردی کرد، وتی: (دەسەڵاتدارانی عێراق ئامادەن زۆربەی داواکارییەکانی بارزانی جێبەجێ بکەن. تەنیا هەندێ مەسەلە ماوە کە کێشەی لەسەرە، بەتایبەت مەسەلەی دیاریکردنی سنووری کوردستان و هەڵبژاردنی پایتەخت. کورد دەیەوێت کەرکووک پایتەختی بێت، بەڵام کاربەدەستانی عێراق دەیانەوێت هەولێر پایتەخت بێت. ئێستا بارودۆخەکە زۆر هەستیارە. هەندێ سەرچاوە پێیانوایە کورد خەریکە خۆی ئامادە دەکات لەگەڵ دەسەڵاتی ناوەندی شەڕ بکات. کورد ئێزگەیەکی ڕادیۆی نوێی بە زمانی عەرەبی دامەزراندووە بۆ پڕۆپاگەنداکردن بۆ خەبات دژی دەوڵەتی عێراق. ئەمانە کۆمەڵێک نیشانەی نەرێنین و شتی خراپ و مەترسیداری بەدواوە دێت. سەرکردایەتی کورد لە نێو خۆیاندا یەکگرتوو نین. هەندێکیان لایەنگری دەسەڵاتی ناوەندین و هەندێکی دیکەیان دژن. ئەوانەی هاوکاری حکومەتی ناوەندی دەکەن بارزانی گوێیان لێناگرێت، تەنیا ئەو گەنجانەی داوای سەربەخۆیی کوردستان دەکەن، بە دەوروبەری بارزانییەوەن.)

---

(1) PYRLINE

جێگری وەزیری دەرەوەی سۆڤیەت بووە. وەرگێڕ

بەڕێز پیرلین لە وەڵامی پرسیاری هاوکارێکمدا وتی: "ئەو لایەنەی بارزانی داوای کردووە ببێت بە ناوبژیوان، مەبەستی ئێرانە، بەغدا شتی وا قەبوڵ ناکات. ئێران خۆیشی کوردی هەیە، بۆیە بە وریاییەوە هەنگاو هەڵدەگرێت، هەرچەندە زۆر بە دوای ئەوەیە کە عێراقی دراوسێی لاواز بکات. یەکێتی سۆڤیەت کۆمەڵێک زانیاری کۆکردووەتەوە کە نیشان دەدات ئێران هەوڵ دەدات ناکۆکیی عەرەب-کورد قوڵتر بکاتەوە. ئەمریکاش نایەوێت پەیوەندییە دیپلۆماتیکەکانی لەگەڵ عێراق دەستپێبکاتەوە و کێشەکانی لەگەڵ عێراق چارەسەر بکات، بەڵکوو دەیەوێت لەڕێگای ئێرانەوە کێشە بۆ دەوڵەتی عێراق دروست بکات."

ئەم دیپلۆماتە سۆڤیەتییە هەروەها وتی: "یەکێتی سۆڤیەت لایەنی دەسەڵاتدارانی بەغدا دەگرێت. دەبێ کورد ئەمە بزانن. بێگومان سۆڤیەت پێشتر پشتیوانی لە کورد کردووە، بەڵام چەند ساڵێکە هەلومەرجەکە گۆڕاوە: دەسەڵاتی ناوەندی سیاسەتێکی ئازادتری گرتووەتە بەر، بەڵام کورد بە پێچەوانەوە بەرەو پاش هەنگاوی هەڵگرتووە. کاربەدەستانی سۆڤیەت پێشتر کەوتوونەتە بەینی هەردوولا، داوایان لێکردوون دان بە خۆیاندا بگرن و کارێک نەکەن بارودۆخەکە ئاڵۆز بێت و پێکەوە بسازێن. بەتایبەت وەبیری کوردی هێناوەتەوە کە ئەو مافانەی حکومەتی ناوەندی پێیداون گرنگن و حکومەت ئەوەی لە دەستی هاتووە کردوویەتی، ئێستا نۆرەی کوردە ئەوەی لەسەریەتی بیکات و وەڵامی ئەرێنی بداتەوە. هەردوولا پێشوازییان لە ڕاوێژ و ئامۆژگارییەکانی سۆڤیەت کردووە، بەڵام بەداخەوە کورد جێبەجێی نەکردوون."

بەڕێز پیرلین جەختی کردەوە کە: "سەردانی مارشاڵ گرێشکۆ، وەزیری [بەرگری سۆڤیەت] بۆ عێراق پەیوەندی بە مەسەلەی کوردەوە نەبووە، بەتایبەت وادە دانانی حکومەتی عێراق بۆ کورد، شتێکی بەهەڵکەوت بووە. دەربارەی حزبی شیوعی عێراق کە ڕۆژنامەکانی سۆڤیەت پیرۆزباییان لێکردووە بە بۆنەی چلەمین ساڵیادی دامەزراندنی"، بەڕێز پیرلین وتی: "حزبی شیوعی هەرچەند بووە بە هاوپەیمانی بەعس و لایەنی سیاسەتی دەسەڵاتی ناوەندی دەگرێت، بەڵام هیچ ڕۆڵی ناوبژیوانی لە نێوان دەوڵەتی سۆڤیەت و عێراقدا ناگێڕێت و سۆڤیەت

ئەگـەر بۆچۆنـی حکومەتـی عێراقـی بوێـت ڕاسـتەوخۆ لـە دەسـەڵاتدارانی عێـراق پرسـیار دەکات. بێگومـان پەیوەنـدی هەیـە لـە نێـوان سـۆڤیەت و وەزیـرە شـیوعییەکانی حکومەتـی عێـراق، بـەڵام ئـەم پەیوەندییـە لـە سـنووری کار و ئەرکەکانیـان وەک وەزیـر ناچێتـە دەرەوە، چونکـە خـودی وەزیرەکانیـش ئەمەیـان ناوێـت."

ڤیمۆن(١)

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی سـۆڤیەت لـە مۆسـکۆ لـە ٢٢ی ئـادار تیلیگرامێکـی نـاردووە بـۆ وەزارەتـی دەرەوە کـە تێیـدا ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "ئێـران پشـتیوانی لـە کـورد دەکات، چونکـە داواکاریەکانیـان ڕەوایـە، بـەڵام سـۆڤیەت بـە هەمـوو شـێوەیەک پشـتیوانی لـە عێـراق دەکات. باڵوێـزی ئێران وتـی سـۆڤیەت نایەوێـت لـە نێـوان کـورد و عێراقـدا ناوبژیوانـی بـکات، ئەگەرنـا لـە باتـی مارشـاڵ گرێشـکۆ، کاربەدەسـتێکی دیکـەی دەنـارد بـۆ عێـراق. ڕۆژنامـەی پراڤـدا، زمانحاڵـی حکومەتـی سـۆڤیەتیش لـە وتارەکانیـدا لایەنـی حکومەتـی عێراقـی گرتـووە و پـرۆژە ئۆتۆنۆمیەکـەی عێراقـی بـە خاڵـی وەرچەرخـان لەقەڵەمـداوە و هەنـدێ لـە سـەرکردەکانی کـوردی تۆمەتبـار کـردووە کـە دەیانەوێـت لـە عێـراق جیـا ببنـەوە."

(1) VIMONT

وەزارەتی سوپا

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

٥ی نیسانی ١٩٧٤

بابەت: سوریا یارمەتی جەلال تاڵەبانی دەدات

دەوڵەتی عێراق پێیوایە لە ١٥ی شوباتەوە پەیوەندیی گرنگ لە نێوان کاربەدەستانی سوریا و کوردی عێراق دروست بووە. لە ١٦ی شوبات جەلال تاڵەبانی، بە شێوەی نهێنی سەردانی دیمەشقی کردووە بۆ چاوپێکەوتن لەگەڵ سەرۆک کۆماری سوریا، حافز ئەلئەسەد و پشتڕاستی کردووەتەوە کە ئێران و عەرەبستانی سعودی لە ڕادەبەدەر پشتیوانی لە ڕاپەڕینی کورد دەکەن، بەڵام کوێت هێشتا بڕیاری نەداوە پشتیوانی لێبکات.

لەلایەکی دیکەوە نوێنەرانی ڕاپەڕینی کورد لەگەڵ دەزگای هەواڵگریی سوریا لە سەر سنووری عێراق- سوریا لە پەیوەندیدان. کاربەدەستانی عێراق بەو ئەنجامە گەیشتوون کە:

- سوریا بەتەمایە یارمەتی بە ڕاپەڕینی کوردستان بدات.

- تورکیاش لە کاتی خۆیدا یارمەتی بە پێشمەرگەکانی مەلا مستەفا بارزانی دەدات، بۆئەوەی لە پلانی ئەمریکا دژی عێراق بەشدار بێت.

لە ئیڤ سەیلاغ[١]، بەرپرسی کاروباری عێراق لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

جەنابی میشێل ژۆبێغ، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٠ی نیسانی ١٩٧٤

بەغدا

بابەت: هەندێ کەسایەتیی کورد دەچنە پاڵ حکومەتی عێراق

دەسەڵاتدارانی بەعس پاش ئەوەی پرۆژە یاسای ئۆتۆنۆمیان لە ١١ی ئاداری ١٩٧٤ یەکلایەنە ڕاگەیاند، هەنگاویان هەڵگرتووە بۆئەوەی کۆتایی بە قۆناخی چاوەڕوانی و هەڵواسران بێنن کە پاش ڕاگەیاندنی ئۆتۆنۆمی دروست بوو، بڕیاری کۆتایی خۆیان داوە درێژە بە سیاسەتەکەیان بدەن بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد.

لەم پەیوەندییەدا لە ٤ی نیسان پارێزگاری نوێیان داناوە بۆ سلێمانی، هەولێر و دهۆک، لە جێگای ئەو پارێزگارانەی بە فەرمانی بارزانی دەستیان لەکار کێشابووەوە[٢]. دەوڵەتی عێراق هەروەها پێنج کوردی لایەنگری ئۆتۆنۆمیەکەی بەعسی کردووە بە وەزیر، لە جێگای ئەو وەزیرانە دایناون کە لە ئاداری ١٩٧٠ وە لە کابینەی حکومەتدا بوون و [ئەمدواییە بە فەرمانی بارزانی گەڕاونەتەوە بۆ کوردستان[٣]]. ژیاننامەی ئەم وەزیرانەتان هاوپێچ بۆ دەنێرین.[٤]

(1) Yves SAILLARD

(٢) ئەو کەسانەی دەستیان لە کار کێشابووەوە عەلی عوبدوڵڵا، پارێزگاری سلێمانی، عەبدولوەهاب ئەتروشی، پارێزگاری هەولێر و هاشم عەقراوی، پارێزگاری دهۆک بوون. پاش ئەوە هاشم عەقراوی کرا بە وەزیر لەلایەن سەدام حوسەینەوە. وەرگێڕ

(٣) ئەم وەزیرانەی دەستیان لە پۆستەکانیان کێشایەوە ئەمانە بوون: سامی عەبدولڕەحمان، وەزیری کاروباری باکور، نافیز جەلال، وەزیری کشتوکاڵ، ساڵح یوسفی، وەزیری دەوڵەت، نوری شاوەیس، وەزیری ئەشغاڵ و ئاوەدانکردنەوە و ئیحسان شێرزاد، وەزیری شارەوانی. هەروەها کوردێکی دیکە، بەناوی عەزیز شەریف لە سەر حیسابی حیزبی شیوعی بوو بە وەزیری داد کە درێژەی بە کاری خۆیدا. وەرگێڕ

(٤) ئەم وەزیرانە بریتیبوون لە :عەزیز ڕەشید عەقراوی، هاشم حەسەن عەقراوی، عەبدوڵڵا

کەوابــوو مانگێــک پــاش سیاســەتی دەستەوەســتان و چاوەڕوانکردنــی بــارەگای ســەرکردایەتی گەلاڵــە و خۆبەدوورگرتــن لــە هــەر چەشــنە کردەوەیــەک کــە پچڕانــی هەمیشــەیی پەیوەندییەکانــی بەعــس و پارتــی دیموکراتــی کوردســتانی لێبکەوێتــەوە، حکومەتــی عێــراق وادیــارە بڕیــاری کۆتایــی خــۆی داوە پــرۆژەی ١١ی ئــاداری ســەدام حوســەین بخاتــە بــواری جێبەجێکردنــەوە. حکومــەت ڕوویکردووەتــەوە کــوردە نەیارەکانــی پ.د.ک. و کەســایەتییە کــوردە ســەربەخۆ و پێشــکەوتنخوازەکان بۆئــەوەی بەرەنــگاری پــرۆژەی ســەربەخۆیی کوردســتانی بارزانــی بێتــەوە.

لەگــەڵ ئەوەشــدا حکومــەت دەزانێــت ئەوەنــدە کاربەدەســت و کەســایەتی کــوردی نییــە کــە لایەنگــری پــرۆژە ئۆتۆنۆمیەکــەی بێــت و ئەوانــەش کــە لایەنگرینــە ڕۆڵێکــی ئەوتــۆ لــە دژایەتیکردنــی مــەلا مستەفادا ناگێــڕن، بۆیــە کاربەدەســتانی بەعــس چاوەڕوانــی ئــەوە ناکــەن خەڵکــی کوردســتان پشــتیوانییەکی ئەوتــۆ لــە حکومــەت بکــەن و هاوکاریــی بکــەن. لــە پێنــاو ئــەم ئامانجــەدا، هێزەکانــی ســوپای عێــراق، پــاش ئــەوەی کۆنتڕۆڵــی شــارە گەورەکانــی باکووریــان گرتووەتــە دەســت، تــا ئێســتا وەڵامــی هێرشــەکانی پێشــمەرگەیان نەداوەتــەوە، نەکــو شــتێک بقۆمێــت ببێتــە هــۆی ئــەوەی شــەڕ لــە هەمــوو کوردســتان هەڵبگیرســێت.

جێگــری ســەرۆکی ئەنجوومەنی ســەرکردایەتی شــۆڕشــی [عێراق] لــە گفتوگۆیەکدا لەگەڵ ڕۆژنامــە بیانییــەکان بــە بۆنــەی ٢٧ میــن ســاڵیادی دامەزراندنــی حزبــی بەعــس، بــە تووندی هێرشــی کردووەتە ســەر (باڵی ڕاســتی) ســەرکردایەتیی پ.د.ک، تۆمەتباری کردوون کە دژی شــۆڕش و یاســا و نەتــەوەی [عێراقــن] و جەختــی کردووەتــەوە کــە لــە کاتــی خۆیــدا لــەو کەســانە دەدەن کــە دژی ڕژێمــی سۆسیالیســتیی عێراقن. لەگەڵ ئەوەشــدا ســەدام حوســەین ئامــاژەی بــەوە کــردووە بــاوەڕی بــە ڕێگاچــارەی ســەربازی نییــە بــۆ چارەســەرکردنی قەیرانی ئێســتا و تەنیــا ڕێگاچارە بۆ چارەســەرکردنی کێشــەی کــورد ئەوەیە کە سیاســەتێک بگیردرێتە بــەر کــە بەرژەوەندییەکانــی کــورد و عــەرەب دابیــن بکات.

ئیسماعیل ئەحمەد(مەلا ماتۆڕ)، عەبدولستار تاهیر شەریف و عوبەیدوڵڵا بارزانی. وەرگێڕ

وەزارەتی سوپا

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

٢٢ی نیسانی ١٩٧٤

بابەت: کۆمپانیاکانی نەوت یارمەتی ڕاپەڕینی کورد دەدەن

بارزانـی دەزانێـت دەوڵەتـی عێـراق بێهێـزە، بۆیـە بەتەمایـە زەبرێکـی کوشـندە لـە هێزەکانـی عێـراق بوەشـێنێت بۆئـەوەی ڕژێمـی بەعـس جارێکـی دیکـە نەتوانێـت پشـت ڕاسـت بکاتـەوە. ڕابـەری کـورد هـەوڵ دەدات ڕکابەرەکـەی، جـەلال تاڵەبانـی و گەنجـە کۆمۆنیسـتە کـوردەکان کـە لـە حزبـی شـیوعی عێـراق دابـڕاون و ڕووناکبیـرە مارکسـییەکان کـە دەسـەڵاتیان کـەم بووەتـەوە، بـەرەولای پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان ڕابکێشـێت.

بارزانـی هەروەهـا دەوڵەتـی تورکیـا و ئێرانـی دڵنیـا کردووەتـەوە کـە تەنیـا بـۆ مافـە ڕەواکانـی کـوردی عێـراق خەبـات دەکات و بـە هیـچ شـێوەیەک چـاوی تەماحـی نەبڕیوەتە کـوردی پارچەکانـی دیکـەی کوردسـتان.

ئەمریـکا و ئێـران بەڵێنیـان بـە ڕاپەڕینـی کـورد داوە پێداویسـتییە سـەربازییەکانیان دابیـن بکـەن و پارەیـان بدەنـێ و ڕاوێـژکاری سـەربازییان بـۆ بنێـرن. هەروەهـا دوو کۆمپانیـای گـەورەی نـەوت لـە مانگـی ئـادار ٢٧ ملیـۆن فرانکیـان لـە بانکێکـی سـوئیس دانـاوە بـۆ پ.د.ک. ئێسـتا دەسـتوپەیوەندییەکانی پ.د.ک. سـەروژێری ئەوروپـا دەکـەن بـۆ کڕینـی چەکوچۆڵـی قاچـاخ.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٤ی نیسانی ١٩٧٤

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە

بابەت: کوردستان بەرەو هەڵگیرسانی شەڕ دەچێتەپێش

بارودۆخی کوردستان لەم چەند هەفتەیەی دواییە زۆر خراپتر بووە. دەوڵەتی عێراق باش دەزانێت ئەگەر شەڕ هەڵبگیرسێتەوە، مەترسی گەورەی بۆ خۆی بەدواوە دەبێت، بۆیە بەردەوام هەوڵ دەدات یەکڕیزیی هێزەکانی بارزانی تێکبدات. لە پێناو ئەم ئامانجەدا حکومەت هەنگاوەکانی خێراتر کردووە بۆئەوەی دامودەزگاکانی ئۆتۆنۆمی دابمەزرێنێت و کوردێکی کردووە بە جێگری سەرۆک کۆمار(١).

مەلا مستەفاش دەستی کردووە بەهێرشی پێشمەرگەییانە بۆ سەر هێزەکانی عێراق. پێشمەرگە بۆسە بۆ هێزەکانی عێراق دەنێنەوە و هێرش دەکەنە سەر کاروانی ئۆتۆمۆبیلی سەربازیی. بە شەو، کۆنترۆڵی زۆربەی گوند و شارۆچکەکانی پارێزگاکانی باکوور بە دەستی پێشمەرگەوەیە. لە ١٥ ڕۆژی ڕابردوودا، ٨٠ کەس لە هێزەکانی سوپای عێراق کوژراون.

هاوکات سوپای عێراق شوێنپێی خۆی لە باکوور پتەو دەکات: لە ١٥ی نیسان لیوایەک لە سنجار جێگیر بووە و یەکینەیەکی دیکە خەریکە بەرەو هەولێر

(١) مەبەستی تەها محێدین مەعروفە. ساڵی ١٩٢٤ لە سلێمانی لەدایک بووە. پێشمەرگەی شۆڕشی ئەیلول بووە. پاش جیابوونەوەی گروپی مەکتەبی سیاسی لەگەڵ ئەوان کەوتووە. لە ١٩٦٨ بوو بە وەزیر لە کابینەی حکومەت. هەتا کاتی ڕووخانی ڕژێمی بەعس لە ناو حکومەتدا بووە. لە ٢٠٠٩ لە ئوردون مردووە. لە دوکان نێژراوە. وەرگێڕ

دەچێت کە بە پایتەختی هەرێمی کوردستانی عێراق لە داهاتوو دادەنرێت. فڕۆکەکانی عێراق لەم ڕۆژانەی دوایی هەندێ شوێنیان بۆمبباران کردووە. فەرمان بە هێزەکانی سوپا دراوە هەندێ لە ڕێگاگانی هاتوچۆ بکەنەوە، بەڵام خۆیان بە دوور بگرن لە هەرچەشنە ڕووداوێک کە ببێتە هۆی ئەوەی بارودۆخەکە لە کۆنترۆڵ دەربچێت و ڕێگاچارەی سیاسی لەباربچێت.

پییەغ سێغل

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە سۆڤیەت بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

۲٥ی نیسانی ۱۹۷٤

مۆسکۆ

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، تاران، بەغدا

بابەت: پەیوەندییەکانی سەرکردایەتیی کورد و حکومەتی عێراق پچڕا

درێژەی: تیلیگرامی ۱۹۳۹

بەڕێز پیرلین، دەربارەی کێشەی کوردی وتی: "حکومەتی عێراق کوردێکی لە پۆستی جێگری سەرۆک کۆمار داناوە کە هەواڵی بارزانی نییە. ئەمە یانی گفتوگۆکانی عێراق و ڕابەری بەتەمەنی کورد بە تەواوی کۆتاییپێهاتووە و لەمەو بەدواوە هیچ پەیوەندییەک لە نێوانیاندا نامێنێت. ئەو دابڕان و دووبەرەکییەی لە نێو بزووتنەوەی کورد سەریهەڵداوە، بارزانی لاواز دەکات."

هاوکات ئێران هەوڵ دەدات هەستوسۆزی کورد بۆ جیابوونەوە لە عێراق گەرموگوڕتر بکات. ئەمە یارییەکی مەترسیدارە، ئەویش لەلایەن دەوڵەتێکەوە کە خۆی کەمینەیەکی بەهێزی کوردی هەیە. دەوڵەتی ئێران بە قازانجی کورد کار ناکات، بەڵکوو شەڕ بە عێراق دەفرۆشێت.

ئێران بە شێوەی کاتیی بووە بە هاوپەیمانی کورد، وەک ئامرازێک بۆ گوشارخستن لە سەر عێراق بەکاریان دێنێت. ململانێی ئێران و عێراق کۆتایی پێنەهاتووە: "کاربەدەستانی عێراق پێشنیاری گفتوگۆی ئێرانیان ڕەت کردووەتەوە، چونکە نایانەوێت دەربارەی ڕێککەوتنی ۱۹۳۷ [1]گفتوگۆ بکەن. لەم بارودۆخەدا دەوڵەتی ئێران دیسان فوو بە ئاگری کێشەی کورددا دەکات و بەکاری دێنێت."

---

(۱) مەبەستی ئەو ڕێککەوتنەیە کە ئێران و عێراق لە ۱۹۳۷ دەربارەی شەتولعەرەب کردوویانە کە تاڕادەیەک بە زەرەری ئێران بووە. هەرچەند ئێران قەت بە کردەوە ڕێزی لەو ڕێککەوتنە نەگرتووە و جێبەجێی نەکردووە. وەرگێڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٦ی نیسانی ١٩٧٤

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٥٢٢ و ٥٨٣

بابەت: سەدام حوسەین هەڕەشە لە مەلا مستەفا بارزانی دەکات

ئەنجوومەنـی سـەرکردایەتی شۆڕشـی[عێـراق] ڕایگەیانـد ژمارەیەکـی زۆر لـە مووچەخۆرانـی کـورد گەڕاونەتـەوە سـەر کارەکانیـان و دەیەوێـت دەرفەتێکـی دیکەشیان بداتـێ لـە بڕیـاری لێبوردنـی گشـتی کـە لـە ٢٦ی ئـادار دەرچـووە کەڵـک وەربگـرن و بڕیاریـداوە جارێکـی دیکـە ئـەو وادەیـە درێـژ بکاتـەوە کـە دابـووی بـە مووچەخـۆر و پۆلیـس و ئەفسـەرەکان بۆئـەوەی بگەڕێنـەوە سـەر کارەکانیـان، بـێ ئـەوەی سـزا بدرێـن.

ڕاگەیاندنەکانـی عێـراق زۆر باسـی لێدوانـی ئـەو کەسـایەتییە کوردانـە دەکـەن کـە چونەتـە پـاڵ حکومـەت و کارە تێکدەرانەکانـی بارزانـی شـەرمەزار دەکـەن. هـاوکات سـەدام حوسـەین هەنگاوێکـی تـازەی هەڵگرتـووە بـۆ گۆشـەگیرکردنی بـارەگای سـەرکردایەتی گەلالـە: دوێنـی لـە کۆبوونەوەیەکـی کۆمیسـیۆنی ئەنجوومەنـی نیشـتمانیدا بـە فەرمـی هەڕەشـەی بـە وتـەی خـۆی لـەو (داردەسـتانە) کـرد کـە لـە شـاخ چەکیـان دژ بـە شـۆڕش، ئۆتۆنۆمـی و ئامانجـە پێشـکەوتنخوازەکانی گەلـی عێـراق هەڵگرتـووە. جێگـری سـەرۆک کۆمـار هەروەهـا وتـی ئیـدی مومکیـن نییـە لەگـەڵ ئـەم یاخیبوانـە وتووێـژ بـکات و لـە کۆتاییـدا وتـی: "بارزانـی و داروەدەسـتەکەی هیـچ ڕێـگای دیکەیـان نییـە ئیلا ئـاڵای سـپی هەڵبکـەن و خۆیـان ڕادەسـت بکـەن.

هەرچەنــدە دەرگای هــاوکاری بــۆ گەلــی کــورد کراوەیــە".

دەســەڵاتدارانی عێـراق تۆمەتـی ئەوەیـان خسـتووەتە پـاڵ دەسـەڵاتدارانی گەلاڵـە کـە بوونەتـە شـەریکی دوژمـن، کەوابـوو لەمـەو بـەدواوە بـە ئاشـکرا بەرەنگاریـان دەبنـەوە.

سێغل

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٩ی نیسانی ١٩٧٤

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٥٨٣

بابەت: شەڕی حکومەتی عێراق لەگەڵ کورد دەستیپێکرد

هەروەک پێشبینی دەکرا، سوپای عێراق بۆ گرتنی بنکە و سەنگەری پێشمەرگە هێرشی دەستپێکردووە، بەتایبەت لە شاری سنووریی زاخۆ و ناوچەی شاخاوییەکانی باکووری هەولێر و سلێمانی. ئەمە سێ ڕۆژە فڕۆکەکانی عێراق پشتیوانی لە هێزی زەمینی دەکەن و بنکە و سەنگەرەکانی کورد بۆمبباران دەکەن.

بارزانی پێشبینی شەڕێکی قورسی کردووە، بۆیە بانگەوازی کردووە خەڵک بچن بۆ پێشمەرگایەتی.

لایەنە فەرمییەکانی عێراق هیچ شتێک لەم پەیوەندییەدا ناڵێن.

پییەغ سێغل

پەراوێزیی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسا لـە مۆسـکۆ لـە ٢٩ی ئـادار تیلیگرامێکـی نـاردووە بـۆ وەزارەتـی دەرەوە کـە تێیـدا ئاماژەی بـەوە کـردووە: "ڕۆژنامـەی پراڤـدا، زمانحاڵـی دەوڵەتـی سـۆڤیەت، ڕایگەیانـد بارودۆخـی کوردسـتانی عێـراق زۆر جێـگای نیگەرانییـە. هەڤاڵەکانـی بارزانـی کۆمەڵێـک کەسـی پاشـڤەڕۆ و داردەسـتی ئیمپیریالیزمـی ئەمریـکان". کاربەدەسـتانی سـۆڤیەت پێیانوایـە ئامانجـی کـورد ئەوەیـە دەوڵەتـی عێـراق بڕوخێنێـت کـە دۆسـتی سـۆڤیەتە. سـۆڤیەت پێیوایـە ئەمریـکا لەڕێـگای کێشـەی کـوردەوە دەیەوێـت بەرەنـگاری سـۆڤیەت بێتـەوە. کێشـەی کـورد خەریکـە پەیوەندییەکانـی ئێـران و سـۆڤیەت تێکـدەدات.)

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٦ی ئایاری ١٩٧٤

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە، بەیروت

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٦٠٥

بابەت: سوپای عێراق لە هەموو لایەکەوە هێرش دەکاتە سەر کوردستان

هێرشی سوپای عێراق بۆ سەر پێشمەرگە کە لە ناوەڕاستی مانگی ڕابردوو دەستیپێکرد، زۆر توندتر بووە. هێزەکانی عێراق لەم سێ میحوەرەوە هێرش دەکەنە سەر کورد: یەکەم، میحوەری مووسڵ بەرەو زاخۆ، بۆئەوەی دەست بگرن بە سەر ڕێگای گەورەی هاتوچۆ لە تورکیاوە بۆ کەنداوی[فارس]. دووەم، میحوەری هەولێر بۆ ڕواندوز، بۆئەوەی [گوندی] گەڵاڵە بگرن، سێییەم، میحوەری خانەقین بەرەو باکووری سلێمانی، بۆئەوەی کوردستان لە ئێران دابېڕن. لەوانەیە عێراق بتوانێت بێ کێشەیەکی ئەوتۆ زاخۆ بگرێت، بەڵام لە بەرەکانی دیکە لەگەڵ کێشە ڕووبەڕوو دەبێتەوە، بەتایبەت بەهۆی هەڵکەوتی جوگرافیایی ناوچەکە کە زۆر گونجاوە بۆئەوەی پێشمەرگە بۆسەیان بۆ بنێنەوە.

تا ئێستا چەند سەد کەس لە هەردوولا کوژراون. فەرماندەیی سوپای عێراق دەیەوێت تا پێش هاوین کێشەکە بە ڕێگای سەربازی یەکلایی بکاتەوە، بۆیە یەکینەی شەشەمیشی هێناوە بۆ شەڕ لەگەڵ ٣٥ هەزار پێشمەرگە و ١٠٠ هەزار لایەنگری بارزانی[١].

(١) مەبەستی لە لایەنگر خەڵکی خۆبەخش و هێزی بەرگرییە، چونکە کەمتر لە سی هەزار

هاوکات لەگەڵ هێرشە سەربازییەکانی، دەوڵەتی عێراق زۆر بە توونـدی درێژە بە هەوڵە سیاسییەکانی دەدات بۆئەوەی یەکڕیزیی بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد تێکبدات و ناکۆکی بخاتە نێوانیان. لەم ڕۆژانەی دواییدا دوو عەشیرەتی گەورەی کورد، هەرکی و زێباری، چوونەتە پاڵ حکومەت. حکومەت بەتەمایە بەمزوانە ئەنجوومەنی یاسادانان (مەجلیس تەشریعی)ی کوردستان لە هەولێر دابمەزرێنێت.

پییەغ سێغل

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا لە تیلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ٢ی ئایار ئاماژەی بەوە کردووە: "سوپای عێراق توانی شاری سنوریی زاخۆ بگرێت و ڕێگای نێونەتەوەیی تورکیا بۆ عێراق و کەنداوی فارس بکاتەوە. هێزەکانی سوپا لە مووسڵ، کەرکووک و هەولێرەوە هێرشیان کردووەتە سەر پێشمەرگە و بە ماوەی چەند کاتژمێرێک گوندی گەلاڵەیان گرتووە."

پێشمەرگە هەبووە ئەوکاتە، زۆربەشی تەنیا تفەنگ و چەکی کۆنی پێبووە. وەرگێڕ.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٠ی ئایاری ١٩٧٤

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، نیودیلهی

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٦١٠

بابەت: شەڕی پێشمەرگە و سوپای عێراق بە توندی بەردەوامە

حکومەتی عێراق درێژە بە هێرشەکانی بۆ سەر کوردستان دەدات. شەڕەکە زۆر خوێناوییە، فڕۆکەکانی عێراق لە هەموو لایەکەوە کورد بۆمباران دەکەن.

١- فەرماندەیی سوپای عێراق کە نەیتوانیوە ڕێگای هاتوچۆ بۆ تورکیا بەتەواوی کۆنترۆڵ بکات، یەکینەیەکی زرێپۆشی لە سەر ڕێگای مووسڵ- خابور جێگیر کردووە. ئەم جێگۆڕکەی هێزەکانی عێراق، ڕێگای بە پێشمەرگە داوە لە چەند شوێن لە نێوان زاخۆ و لای ڕۆژهەڵاتەوە هێرش بکەنە سەر سوپای عێراق. کوردە ڕاپەڕیوەکان پێشیان لە چوونی هێزەکانی عێراق لە هەولێر بۆ ڕواندوز گرتووە و زۆربەی پردەکانیان تەقاندووەتەوە، بۆیە تانکەکانی عێراق بە خاوی پێشڕەوی دەکەن. بەهەر حاڵ تانکەکان تەنیا لە بناری چیاکان جموڵۆڵیان هەیە و ناتوانن بەسەر چیادا سەربکەون.

٢- لە میحوەری خانەقین- سلێمانی، تانک و ئۆتۆمۆبیلی زرێپۆش گەیشتوون بە دەربەندیخان. فڕۆکەکان ناوچەی هەڵەبجە بۆمباران دەکەن بۆئەوەی ڕێگای سەرەکی هاتنی پێداویستی لە ئێرانەوە بۆ پێشمەرگە بپچڕێنن.

٣- حکومەتی عێراق سەرەنجام بێدەنگی لە هەمبەر ڕووداوەکانی باکوور شکاند.

ڕاگەیاندنەکانی عێراق دەڵێن بارزانی بە هاوکاری هەمەلایەنەی ئێران شەڕ بۆ (ئیمپیریالزمی پاشڤەڕۆ) دەکات. لەم ململانێ تازەیەدا وڵاتانی سۆسیالیستی یارمەتی عێراق دەدەن. ڕاگەیاندنەکان هەروەها هێرش دەکەنە سەر هەندێ هێز و لایەنی عێراقی، کە لەیەکدانەوەی هەڵە بۆ بارودۆخی ناوخۆی عێراق و ناوچە دەکەن و ڕژێمی عێراق بە ناسەقامگیر دەزانن و خەڵک بێهیوا دەکەن.

٤- لە کۆتاییدا ئاماژە بەوە دەکەم کە ژەنەڕاڵ ئەمین پاش سەردانەکەی بۆ بەغدا، لە ٨ی ئایار گەڕاوەتەوە بۆ تاران و لەگەڵ شا و هوەیدا[١] گفتوگۆی کردووە.

پییەغ سێغل

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا لە تیلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ١٤ی ئایار ئاماژەی بەوە کردووە: "وەزیری دەرەوەی عێراق دوێنی لەگەڵ لێژنەیەکی فەرمی چووە بۆ ئەنقەرە بۆئەوەی پەیامێکی تایبەتی سەرۆک کۆماری عێراق بگەیەنێت بە سەرۆک کۆماری تورکیا. هیچ گومان لەوەدا نییە پەیامەکە پەیوەندی بە کێشەی کوردەوە هەیە. وەزیری دەرەوەی عێراق هەروەها دەیەوێت لە ئەنقەرە لەگەڵ وەزیری دەرەوەی ئێران دابنیشێت بۆ تاوتوێکردنی پەیوەندییەکانی ئێران و عێراق."

(١) ئەمیر عەباس هوەیدا سەرۆک وەزیرانی ئێران بووە. وەرگێڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە لوبنان بۆ:

بەڕێز جەنابی وەزیری دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٥ی ئایاری ١٩٧٤

بەیروت

بابەت: داواکارییەکی پارتی دیموکراتی کوردستان لە کۆمەڵگای نێونەتەوەیی

لە ١٣ی ئایاری ١٩٧٤ ئەم داواکارییە لەلایەن گەلی کوردی عێراقەوە تەسلیم بە باڵوێزخانەی فەڕەنسا کرا.

داواکارییەک لە گەلی کوردی عێراقەوە

١٣ی ئایاری ١٩٧٤

دەوڵەتی بەعسی عێراق گەلی کوردی عێراق جینۆساید دەکات، بە فڕۆکە دانیشتوانی مەدەنی شار و گوندەکان بەچڕی بۆمبباران دەکات، بێ دەستپاراستن شارەکان تۆپباران دەکات. هێزەکانی بەعس بە کەیفی خۆیان خەڵکی سیڤیلی کورد لە سەر ڕێگاکانی هاتوچۆ دەگرن و گولەبارانیان دەکەن و بەبارمتەیان دەگرن. لەوانەیە بەعس گازی کیمیایی دژی خەڵکی کوردستان بەکاربێنێت.

شاری قەڵادزێ، لە پارێزگای سلێمانی، سەرلەبەیانی ڕۆژی چوارشەمە، ٢٤ی نیسان لەگەڵ زەوی تەختکراوە و ژمارەیەکی زۆر لە خەڵکەکەی شەهید بوون. فڕۆکەکانی بەعس بەردەوام ئەم شارە ٢٠ هەزار کەسییە بۆمبباران دەکەن، لەکاتێکدا کە هیچ هێزێکی چەکداری کورد لەم شارە نییە. بۆمب بە سەر قوتابخانەیەکدا کەوتووە، لاشەی خوێناویی منداڵ و دەفتەر و قەڵەمیان تێکەڵ بە داروپەردووی ڕووخاوی

قوتابخانەکە بووە. ئەم لەکە ڕەشە بۆ هەتاهەتایە بە ناوچەوانی حکومەتی نیونازیی دەمێنێتەوە کە ئێستا حوکمی عێراق دەکات.

قەڵادزێ تەنیا یەک قوربانییە. زۆر شاری دیکە بوونەتە قوربانی. ژمارەیەکی یەکجار زۆر خەڵکی بێگوناح گیانیان لەدەستداوە. ترساندن و تۆقاندنی خەڵک بەردەوامە.

ئێمە بە ناوی بەها پیرۆزەکانی مرۆڤایەتییەوە داوا لە سەرجەم گەلانی ئازادی جیهان، سەرجەم ڕێکخراوە مرۆڤدۆستەکان و بیروڕای گشتیی کۆمەڵگای نێونەتەوەیی دەکەین وەدەنگ بێن و داوا بکەن ئەم تاوانانە دژی گەلی کوردی عێراق کۆتایی پێبێت. دەترسین ئەگەر جیهان بەردەوام بێت لە بێدەنگبوون لە هەمبەر ئەم تاوانانە، حکومەتی عێراق زیاتر خوێنیان بڕێژێت. داواتان لێدەکەین بێنە دەنگ بۆئەوەی ئەم تاوانانە بوەستێت و لەمە زیاتر خوێنی خەڵکی بێگوناح نەڕژێت.

نوێنەرایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان لە لوبنان

بەیروت

٢٦ی نیسانی ١٩٧٤

ئەو شار و گوندانەی بۆمبباران کراون، خاپور کراون و سوتێندراون بە دەستی هێزەکانی بەعس لە کوردستان، لە ١٣ی نیسانی ١٩٧٤وە

شار و شارۆچکەکان:

زاخۆ، دهۆک، بامەڕنی، ڕواندوز، دیانا، چۆمان، باڵەک، قەڵادزێ، ڕانییە، چەمچەماڵ، ئاکرێ، شەقڵاوە

گوندەکان:

دارەتووی سەروو، دارەتووی خواروو، کەندەکئاوا ئیسکان، بانیخێڵان، کارێزە، هۆمەرمەندان، بازیان، تورکومانباغ، بێتواتە، کۆڕە، تاینال، کوێرەتو، پەیماوا، کەڵەک، شاوەیس، شوست، کانیسوور، بنیباوەش، ماوەران، دەربەند، دەربەندی شەقڵاوە، مامەجەلکە، میراو، ئیسماعیل بەگ، کاریدانا.

پەراوێزی وەرگێڕ:

نووسینگەی نوێنەرایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان لە دەرەوە لە ڕاگەیاندننامەیەکدا لە ٧ی نیسانی ١٩٧٥ ئاماژەی بەوە کردووە: "لە ١٢ی ئاداری ١٩٧٤ هێزەکانی سوپای عێراق بە تانک زانکۆی سلێمانییان گەمارۆ داوە. لە ٢٤ی نیسانی ١٩٧٤ فڕۆکەکانی عێراق ناوەڕاستی شاری قەڵادزێیان بۆمبباران کردووە، لە ئەنجامدا ١٠ قوتابی زانکۆ کوژراون و دکتۆر عەباس و دکتۆر باڵدار کە هەردوویان مامۆستای کۆلیژی کشتوکاڵ بوونە، بریندار بوونە. هەروەها ژمارەیەک منداڵی قوتابی کوژراون و بریندار بوونە. لە ٣٠ی نیسانی ١٩٧٤ پێنج خوێندکاری کوردی کۆلێژی ئەدەبیاتی زانکۆی بەغدا لەسێدارەدراون کە یەکێکیان کچێک بووە بە ناوی لەیلا قاسم. لە ٨ی ئایاری ١٩٧٤ شەش خوێندکاری دیکەی زانکۆ لەسێدارەدراون. ٥٥١ خوێندکار لە زانکۆ دەرکراون یان لە ترسی کوشتن زانکۆیان بەجێهێشتووە."

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٢ی ئایاری ١٩٧٤

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە، بەیروت

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٦١٧

بابەت: دوایین هەواڵەکانی شەڕی کوردستان

سوپای عێراق بە یارمەتی ئەو چەکۆچۆڵە زۆرەی هەیەتی و پێشڕەوی تانکەکانی لە ناوچە دەشتەکاندا، سەرەتا هەندێ سەرکەوتنی لە کوردستان بەدەستهێنا، بەڵام ئێستا بۆ سەرکەوتن بەسەر شاخەکاندا تووشی کێشە بووە.

١- هەرچەندە ڕێگای هاتوچۆی مووسڵ- زاخۆ کراوەتەوە، شەڕی بەربڵاو لە ڕۆژهەڵاتی ئەم میحوەرە بەردەوامە.

٢- لە میحوەری هەولێر- ڕواندوز و بەتایبەت دەربەندیخان - سلێمانی، بەهۆی هێرشی پێشمەرگە، ئۆتۆمۆبیلە زرێپۆشەکان بە خاوی پێشڕەوی دەکەن. هەروەها فەرماندەیی سوپای عێراق ئیستراتژی گەمارۆدانی ناوچەی گرتووەتە بەر و سەنگەری بچووک بچووکی زۆری داناوە بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی هێرشی پێشمەرگە لە شەودا.

٣- فڕۆکە و هیلیکۆپتەر بەردەوام سەنگەر و بنکەی پێشمەرگەکان بۆمباران دەکەن.

هەرچەندە ڕاگەیاندنەکانی عێراق باسی ئەوە دەکەن کە بەتایبەت لە ناوچەی کەرکووک و چەمچەماڵ [عەشیرەتە کوردەکان] چوونەتە پاڵ حکومەت، بەڵام

ڕەوتــی ڕووداوەکان نیشــان دەدات کــە ســوپای عێــراق لــە نــاو شــەڕدا چەقیــوە. بۆیــە ســوپای عێــراق دەیەوێــت لــە مانگەکانــی داهاتــوودا شــێوازی هێرشــەکانی بگۆڕێــت، بۆئــەوەی کێشــەی کــورد پێــش لــە هاتنــی زســتان یەکلایــی بکاتــەوە، چونکــە زســتان هاتوچــۆی هێزەکانــی عێــراق ئەســتەم دەکات.

پییەغ سێغل

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٨ی ئایاری ١٩٧٤

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە، بەیروت

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٦٣٣

بابەت: دەوڵەتی عێراق سەرجەم سوپاکەی دژی کورد تەیار دەکات

هێرشی سەربازیی عێراق بۆ کوردستان بە توندی بەردەوامە. سوپای عێراق زۆربەی هەرە زۆری هێزە زەمینییەکانی لە ناوەڕاست و باشوری عێراقەوە ناردووە بۆ باکوور و چوار لیوای دیکەی لەو سەبازانە کە لەدایکبووی ١٩٤٦ و ١٩٤٧ن دروستکردووە و لەم ڕۆژانەی دواییدا ئەو کەسانەشی کردووە بە سەرباز کە لەدایکبووی ١٩٤٨ن. وادیارە دەسەڵاتدارانی عێراق بەتەمان هەتا ئەو شوێنەی پێیاندەکرێت هێز کۆبکەنەوە و بە پشتبەستن بەو باڵادەستییەی لە ڕووی چەکوچۆڵەوە هەیانە، پێش لە زستان سەرکەوتنی یەکلایی بە دەستبهێنن.

سوپای عێراق لەم ڕۆژانەی دواییدا سەرکەوتنێکی بەرچاوی بەدەستهێناوە، ڕێگای هەولێر-ڕواندوزی گرتووە. ئەم ئۆپەراسیۆنە بۆ دوو ئامانج ئەنجام دراوە: لە لایەک بۆئەوەی هێزە کوردەکان بکات بە دوو لەت و لەیەک دایان ببڕێت. لەلایەکی دیکەوە ڕێگای هاتوچۆیان بۆ ئێران بگرێت، چونکە بەشێکی سەرەکیی پێداویستییەکانیان لە ئێرانەوە لەم ڕێگایەوە بۆیان دێت.

هەر دوولا ژمارەیەکی زۆریان لێکوژراوە. پێشمەرگە هەشت فڕۆکەی (پێنج فڕۆگەی میگ و سێ فڕۆکەی سۆخۆ حەوت)ی عێراقیان خستووەتە خوارەوە و بە شەو هێرش دەکەنە سەر بنکەی هێزەکانی عێراق لەو شوێنانەی لە ڕێگا سەرەکییەکان دوورن. نەخۆشخانەکانی بەغدا جمەی دێت لە سەرباز و ئەفسەری بریندار.

پییەغ سێغل

سەرۆکایەتیی وەزیران

سکرتارییەتی گشتی بەرگری نیشتمانی

بەشی هەواڵگری و زانیاری

زانیاریی تایبەت

پاریس

٣١ی ئایاری ١٩٧٤

بابەت: ئاسۆی شەڕی کورد و حکومەتی عێراق

حکومەتی عێراق بەو هیوایەی کوردە میانەڕەوەکان قایل بکات پرۆژە یاسای ئۆتۆنۆمی کوردستان کە لە ١١ی ئاداری ١٩٧٤ ڕایگەیاندوە، قەبوڵ بکەن، بڕیاری لێبوردنی گشتی هەتا ٢٦ی ئایار درێژ کردەوە. پاش ئەم وادەیە، بارودۆخەکە بە گشتی ڕۆژ بە ڕۆژ ئاڵۆزتر بووە.

لە دوو مانگی ڕابردوودا، کاربەدەستانی بەغدا هەوڵیانداوە دووبەرەکی بخەنە ناو ڕیزەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان و بەشێک لە کوردەکان لەگەڵ سیاسەتە ئۆتۆنۆمییەکەیان بکەون. حکومەت جگە لە درێژکردنەوەی وادەی لێبوردنی گشتی، کوردێکی کردووە بە جێگری سەرۆک کۆمار و کوڕێکی مەلا [مستەفا] بارزانی[١] کە نەیاری باوکییەتی، کردووە بە وەزیری دەوڵەت. هاوکات هەندێ هەنگاوی سەربازیی گرنگیشی هەڵگرتووە بۆئەوەی زەفەر بە یاخیبوان ببات.

ئەم هەوڵانەی عێراق ئەنجامێکی ئەوتۆی نەبووە، بەپێچەوانەوە لایەنی بەرامبەر شێلگیرتر بووە و ریزەکانی یەکگرتووتر بووە. مەلا [مستەفا] بارزانی یاسا پێشنیارکراوەکەی حکومەتی عێراقی ڕەت کردووەتەوە، حکومەتی خۆی دامەزراندووە و ئیدارەیەکی ئۆتۆنۆمی

(١) مەبەستی عوبەیدوڵا بارزانییە. سەدام کردی بە وەزیر و پاشانیش بێسەروشوێنی کرد. محەمەد ئەمین پێنجوێنی لە کتێبی بیرەوەرییەکانیدا بە ناوی (چۆن بووم بە پرد؟) دەڵێت: "لە دانیشتنێکی مجلس تشریعی لە هەولێر کە خۆم تێیدا بەشداربووم سەدام هێرشی کردە سەر مەلا مستەفا بارزانی، و لوقمان بارزانیش بە توندی وەڵامیدایەوە. ماوەیەکی کورت پاش ئەوە سەدام بێسەروشوێنی کرد." وەرگێڕ

بۆ خۆی پێکهێناوە. ژمارەیەکی یەکجار زۆر لە خەڵکی شار و دەشتەکان هاتوون بە پیری بانگەوازەکەیەوە و هاتوون بۆ پێشمەرگایەتی. تەنانەت ئەو خوێندکارانەی لە وڵاتانی بیانی دەخوێنن گەڕاونەتەوە کوردستان و ئەفسەر و سەربازە کوردەکان سوپای عێراقیان بەجێهێشتووە.

هەر دوولا جێپێی خۆیان پتەو کردووە و ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر لە یەک دەدەن. لە وەڵامی بۆمبارانی فڕۆکەکانی عێراق بۆ سەر ئەو شوێنانەی هێزی زەمینی ناتوانێت بیانگرێت، پێشمەرگەکان لە ناوچە شاخاوییەکان هێرش دەکەنە سەر هێڵی پێشەوەی هێزەکانی عێراق و هەڕەشەیان کردووە دامودەزگاکانی نەوت دەتەقێننەوە بۆئەوەی ئابوری عێراق تێکبچێت.

سوپای عێراق شوێنپێی خۆی لە باکووری کەرکووک قایم کردووە، هێزی زرێپۆش و ئۆتۆمۆبیلی زرێپۆشی (لانیکەم لیوایەک) بەرەو چیاکانی جووڵاندووە و بەردەوام ناوچەی ژێر دەسەڵاتی پێشمەرگەکان بۆمباران دەکات بۆئەوەی کوردستان گۆشەگیر و لەتلەت بکات. ئێستا شەش لە هەشت یەکینەی سوپای عێراق لە شەڕدا بەشدارن و ناوچەی کوردستانیان گەمارۆ داوە. لەبەرامبەردا کورد ٣٥ هەزار پێشمەرگەی چەکداری هەیە و ژمارەیەکی بەرچاو وەک خۆبەخش و هێزی بەرگری ناویان تۆمار کردووە. پێشمەرگەکان هەرچەندە چەکوچۆڵی باشیان نییە (تفەنگ، بیکەیسی و چەند دانەیەک دۆشکای دژە فڕۆکەیان هەیە)، نەیانهێشتووە سوپای عێراق پێی بگات بە ناوچە شاخاوییەکان و هاتوچۆی هێزەکانی عێراقیان لە میحوەرە سەرەکییەکان خاو کردووەتەوە و هێڵی پەیوەندییان لەگەڵ ئێران پاراستووە کە یارمەتی و پێداویستییەکانیان لەوێوە دابین دەکرێت.

هێشتا بارودۆخەکە ئەوەندە هێور نەبووەتەوە و شەڕەکە ئەهوەن نەبووەتەوە بۆئەوەی هیوادار بین کە دوو لایەن سازش بکەن. چوار ساڵ وتوویژ بێئەنجام بوو و شەڕ هەڵگیرسایەوە. بەڵام ئەمجارە، دەوڵەتی عێراق بە پشتیوانی سۆڤیەت شێلگیرە یاخیبوونەکە لەناو ببات.

پارتی دیموکراتی کوردستان کە بۆ ئۆتۆنۆمیەکی ڕاستەقینە و دابەشکردنی داهاتی سامانی نەوتی ناوچەی کەرکووک خەبات دەکات، دەیەوێت ڕژێمی عێراق لاواز بکات.

شەڕ بەردەوام دەبێت هەتا ئەوکاتەی یەکێکیان ماندوو بێت.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە سۆڤیەت بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١ی حوزەیرانی ١٩٧٤

مۆسکۆ

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، تاران، بەغدا

بابەت: سۆڤیەت دەڵێت شەڕ، بارزانی بەهێزتر کردووە

درێژەی: تیلیگرامی ٢٥٨١

بەڕێز پیرلین، جێگری بەرپرسی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوەی سۆڤیەت، لە کۆتایی گفتوگۆکەماندا دەربارەی کێشەی کورد وتی: "هێرشەکانی حکومەتی عێراق بۆ سەر کوردستان کۆتایی پێهاتووە. شەڕەکە کارەساتی لێکەوتووەتەوە. لە باتی ئەوەی بارزانی لاواز بکات، بەهێزتری کردووە و لایەنگری زیاتر بووە."

بەڕێز پیرلین هەروەها وتی: "ئامانجی بەعس وەک خۆیەتی و نەگۆڕاوە: گۆشەگیرکردنی ڕابەری کورد. بەڵام بەعس شێوازی ئۆپەراسیۆنەکانی گۆڕیوە."

بەڕێز پیرلین لەم ڕۆژانەی دواییدا لە گفتوگۆ لەگەڵ دیپلۆماتێکی ڕۆژئاوایی ناڕاستەخۆ ئاماژەی بەوە کردووە کە سوریا چەکوچۆڵی داوە بە کوردی[عێراق].

شایانی ئاماژەپێکردنە ڕۆژنامەی پراڤدا لە وتارێکدا لە ١٤ی ئایار، ناڕاستەوخۆ داوای لە دەوڵەتی عێراق کرد کۆتایی بە شەڕ و خوێنڕژتن بێنێت.

ڤیمۆن

وەزارەتی بەرگری

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

٦ی حوزەیرانی ١٩٧٤

بۆ: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار، سەرۆک وەزیران، نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیکی وەزارەتی دەرەوە

بابەت: کوردی ئێران هاوکاریی بزووتنەوەکەی بارزانی دەکەن

شەڕ لە کوردستانی عێراق دەتوانێت ببێت بە کێشە بۆ ڕژێمی بەعس، چونکە ئەگەری زۆر کەمە زەفەر بەپێشمەرگەکانی بارزانی ببات. بارودۆخی سەربازیی کورد باشە، هەرچەندە ژمارەیەکی زۆر لە خەڵکی سیڤیل بوونەتە قوربانی. جموجۆڵە سەربازییەکانی عێراق لە ناوچەی زاخۆ ئەزیەتی پێشمەرگە نادات، چونکە وەک ڕابردوو، دەست بە سەر ناوچەدا دەگرنەوە، هەر کاتێک هێزەکانی سوپا پاشەکشە بکەن. ئەفسەرێکی سوپای عێراق کە لەم ناوچەیە کار دەکات وتی ورەی هێزەکانی عێراق بە تەواوی ڕووخاوە، چونکە کوردەکان هەموو شەوێک ژمارەیەکی زۆریان لێدەکوژن.

هاوکات پێداویستیی سەربازی و چەکوچۆڵ بەردەوام لە کوردستانی ئێرانەوە دێت بۆ پێشمەرگە:

- کوردی ئێران ئێستا زۆربەی بەرهەمی کشتوکاڵی خۆیان دەنێرن بۆ کوردی عێراق. ١٥٠ لۆری بەکرێگیراوە بۆ گواستنەوەی.
- لە کۆتایی ئایار دیسان باری چەکوچۆڵ کە پێکهاتووە لە تۆپی قورس، پارچەی چەکی دژە فڕۆکە و دۆشکا، بە کەشتی گەیشتووە بە بەندەر عەباس لە ئێران بۆئەوەی بنێردرێت بۆ کورد.
- چەکی سووک، هی وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی[ئەوروپا] وەجبە وەجبە بە قاچاغ، بەتایبەت لە پشتەوەی ئۆتۆمۆبیلی توریستی، دەنێردرێت بۆ تورکیا [بۆئەوەی لەوێوە بنێردرێت بۆ کوردستانی عێراق].

- باری فڕۆکەیەک ماسک (دەمامک)ی دژە کیمیایی هی ئەڵمانیای ڕۆژئاوا بەمزوانە بە کەشتی دەگات بە ئابادان[لە ئێران بۆئەوەی بنێردرێت بۆ کوردستانی عێراق].

هاوکات بارزانی هەڤاڵە هەرە نزیکەکانی ناردووە بۆ واشنتۆن و ڕۆژئاوای ئەوڕوپا، بۆ بەدەستهێنانی یارمەتی.

لە کۆتاییدا ئاماژە بەوە دەکەین کە ڕابەری کورد پەیوەندی گرتووە لەگەڵ گروپێک لە کەسایەتییە سیاسی و سەربازییەکانی عێراق کە نەیاری بەعسن.

دیپلۆماتێک لە بەغدا ئاشکرای کردووە کە زیاتر لە ٢٠٠ ئەفسەری عێراق کە هەندێکیان پلەیان بەرزە، لە سەربازگەی ئەلڕەشید گیراون بەهۆی ئەوەی نارەزایەتییان دەربڕیوە لە هەمبەر شەڕی دەوڵەتی عێراق دژی کورد.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٠ی حوزەیرانی ١٩٧٤

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە، بەیروت، بروکسێل

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٤١ و ٦٥٤

بابەت: هەڵوێستی حزبی شیوعیی عێراق لە هەمبەر کێشەی کورد

هاوکات لەگەڵ ڕوونکردنەوەی ڕەهەندە جۆراوجۆرەکانی سیاسەتی ناوچەیی بزووتنەوەی کۆمۆنیست، بە پێویستی دەزانم بە کورتی ئاماژە بە پەیوەندییەکانی سێ پێکهاتەی سیاسی عێراق یانی حزبی بەعس، پارتی دیموکراتی کوردستان و حزبی شیوعیی عێراق بکەم.

١- ڕێککەوتننامەی دۆستی سۆڤیەت و عێراق[1]، خاڵی وەرچەرخانی پەیوەندییەکانی سۆڤیەت و گەلاڵە بوو. کاربەدەستانی پ.د.ک. پێیانوایە لە ٩ی نیسانی ١٩٧٢ سۆڤیەت لە پێناو بەرژەوەندییە ستراتژییە سیاسیی و ئابورییەکانی لە عێراق وازی لە کورد هێنا بۆئەوەی بەعس ڕازی بکات.

٢- حزبی شیوعیی عێراق (کە سکرتێری گشتی و هەندێ لە سەرکردەکانی کوردن) بۆئەوەی لەلایەک بە پ.د.ک. بسەلمێنێت کە بۆچوونەکەی هەڵەیە و لەلایەکی دیکەوە لایەنگری نوێ لە ناو عەرەب بۆ خۆی بدۆزێتەوە، بە ڕواڵەت خۆی کرد بە ناوبژیوان لە نێوان کورد و عەرەبدا.

(١) ئەم ڕێککەوتنە لە ١٩٧٢ کراوە. پاش ئەوە ئەمریکا ترسا و یارمەتی کوردی دا. وەرگێڕ

شـیوعییەکان لەبیریـان نەچـووە کـە تـۆزێ پێـش لـەوە[١]، سـۆڤیەت پڕۆپاگەنـدەی دەکرد کـە حزبـی بەعـس ڕەگەزپەرەسـت و فاشـییە، بۆیـە شـیوعییەکان بەتـەواوی خۆیـان نەخسـت بـە لای پ.د.ک. یـان بەعسـدا و داوایـان کـرد کێشـەکە لـە سـەر بنەمـای بیرۆکەی ئێسـتالین بـۆ نەتـەوەکان چارەسـەر بکرێـت.

پـاش ئـەوەی بەعـس لـە کۆتایـی ١٩٧٣ هێشـتی لقـی بـەرەی نیشـتمانی لـە کەرکـووک، هەولێـر، دهـۆک و سـلێمانی بکرێتـەوە، لـە سـەرەتای هەمـان سـاڵ، حزبـی شـیوعی داوای کـرد ناوچـە کێشـە لـە سـەرەکان کـە کـورد داوایـان دەکات و سـامانی نەوتـی هەیـە، بـە شـێوەی هاوبـەش لەلایـەن پ.د.ک. بەعـس و حزبـی شـیوعییەوە ئیـدارە بکرێـت. بـەڵام پ.د.ک. ئـەم پێشـنیارەی ڕەت کـردەوە، چونکـە کاربەدەسـتانی بـاڵای پ.د.ک. لـە نێـو خۆیانـدا سـۆڤیەتیان تۆمەتبـار دەکـرد کـە ڕۆژ بـە ڕۆژ زیاتـر لـە ناوچـەی باکـوور سـەرمایەگوزاری دەکات بۆئـەوەی لـە کۆتاییـدا کلیلەکـەی تەسـلیمی بەعـس بـکات. بۆیـە بارزانـی فەرمانـی بـە پێشـمەرگەکانی دا لـە گوندەکانـی [کوردسـتان] هێـرش بکەنـە سـەر مارکسـییەکان.

٣- پـاش ئـەوەی ئاگربەسـتی نێـوان بەغـدا و گەڵاڵـە لـە بەهـاری ئەمسـاڵ کۆتاییپێهـات و شـەڕ لـە نێوانیانـدا هەڵگیرسـایەوە، جارێکـی دیکـە دەرفـەت بـۆ حزبـی شـیوعی ڕەخسـا ڕێکخسـتنەکانی بەهێزتـر بـکات. هەرچەنـدە بـە گوێـرەی ڕێککەوتنـی نیشـتمانیی تشرینـی دووەمـی ١٩٧١، جڵـەوی هێـزە چەکدارەکان تەنیـا بـە دەسـتی حزبـی دەسـەڵاتدارەوە بـوو، حزبـی شـیوعی توانـی، لـە چوارچێـوەی هێـزی زیـادە لـە باکـوور، چـوار بەتالیۆنـی سـەربەخۆ بەتایبـەت لـە کەرکـووک، هەولێـر و سـلێمانی دابمەزرێنێـت. حزبـی شـیوعی لـە سـەرەتای ئەمسـاڵەوە بـارەگای خـۆی لـە سـلێمانی کردووەتـەوە و ئـاڵای بـە سـەر بارەگاکـەدا دەشـەکێتەوە.

٤- بەعــس قــەت نەچووەتــە ژێــر بــاری داواکاریــی حزبــی شــیوعی بۆئــەوەی ناوچەیەکــی ئۆتۆنۆمــی تایبــەت بــە خــۆی پێبــدات و ئەمدواییــەش داواکاری حزبــی شــیوعی ڕەتکردووەتــەوە بۆئــەوەی (ڕێکخراوێکــی سیاســی- ســەربازیی) لــە کورســتان دابمەزرێنێــت بۆئــەوەی جێگای بــە وتــەی خــۆی) پارتــی دیموکراتــی

(١) مەبەستی کاتی بەدەسەڵاتگەیشتنی بەعسە لە ١٩٦٨. وەرگێڕ

کوردستانی پاشڤەڕۆ) بگرێتەوە و بە کردەوە ڕابەرایەتی ئەو بە وتەی خۆیان ١٠ هەزار ئەندام و لایەنگرە بکەن کە لە باکوور هەیانە. سەدام حوسەین بۆ پوچەڵکردنەوەی ئەم هەوڵەی حزبی شیوعی هەوڵیدا هێز و لایەنە کوردەکان (هەرچەندە ژمارەیان زۆر کەم بوو) بەرەولای دەسەڵاتی ناوەندی ڕابکێشێت.

٥- ڕۆژنامە و گۆڤارەکانی حزبی شیوعی هەم ڕەخنە لە (ڕەفتاری فیودالی و دەرەبەگانەی) بارزانی دەگرن و هەم ڕەخنە لە شەڕفرۆشتنی بەعس بە کورد دەگرن و داوا لە هەر دوولا دەکەن کێشەکانیان بە شێوەیەکی دیموکراتی ئاشتیخوازانە چارەسەر بکەن. ڕۆژنامەی [طريق الشعب]، زمانحالی حزبی شیوعی داوای لێیان کردووە ئۆتۆنۆمی [کوردستان] بکەن بە مۆدێل و نموونەیەکی سەرکەوتوو بۆ خەباتی گەلی کورد لە ئێران و تورکیا.

٦- کەوابوو نزیکبونەوە و پێکەوەسازانی حیزبی شیوعی و بەعس هەم هۆکاری لۆجیکیی ڕووناکبیریی تایبەت و هەم هۆکاری حیسابکردنی پاشەڕۆژی لە پشتە. هۆکاری لۆجیکیی ڕووناکبیری لەوەی دیکە گرنگترە، چونکە شیوعییەکان پشتیوانی لە بزووتنەوە نەتەوەییەکان دەکەن. دەوڵەتی سۆڤیەت لە ٩ی تەمووزی ١٩٦٣ ڕایگەیاندووە پێیناخۆش نییە جێگەوڕێگای هەبێت لە وڵاتێک لە نزیک سنووورەکانی، کەوابوو پەرەسەندنی کێشەی کورد و عێراق، ئاسایشی سۆڤیەت دەخاتە ناو مەترسییەوە. هۆکاری حیسابی پێشەڕۆژ یانی حزبی شیوعی و بەعس هەرکامیان هەوڵ دەدەن ئەوی دیکە لە پێناو ئامانج و بەرژەوەندی خۆیان بەکاربێنن و هەر کاتێک بۆیان گونجا لەناوی بەرن.

کەوابوو ناکۆکیی بەعسییەکان و شیوعییەکان قوڵە. بەڵام بەهۆی ئەوەی مسر لە چوارچێوەی ئیستراتژیی ڕۆژهەڵاتی یەکێتی سۆڤیەت چووەتە دەرەوە، سۆڤیەت هیچ ڕێگای دیکەی بۆ نەماوەتەوە ئیلا لەگەڵ حکەمەتی عێراق بسازێت.

پییەغ سێغل

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٢ی حوزەیرانی ١٩٧٤

تاران

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئەبوزەبی، دیمەشق، جەددە، قاهیرە، واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، ئەنقەرە

بابەت: وڵاتانی عەرەب هاوکاریی حکومەتی کوردی دەکەن

سەرچاوەیەکی باش کە نابێت ئاشکرای بکەم، پێیوتم لە نیوەی مانگی ئایار کۆبوونەوەیەک لە قاهیرە کراوە بۆ تاوتوێکردنی کێشەی کورد کە یەکێ لە کوڕەکانی مەلا [مستەفا] بارزانی تێیدا بەشدار بووە. نوێنەری عەرەبستانی سعودی، ئیماراتی یەکگرتووی عەرەب و میسر لە کۆبوونەوەکەدا بەشدار بوونە، بڕیاریانداوە یارمەتی حکومەتی کورد بدەن. سوریا نەیویستووە لە کۆبوونەوەکەدا بەشدار بێت.

عەرەبستانی سعودی و ئیماراتی یەکگرتووی عەرەب بڕیاریانداوە هەرکامیان ١٥ ملیۆن دولار یارمەتی کورد بدەن، مسر بەڵێنی داوە بڕی ١٨٠٠ تۆن چەکوچۆڵ و تەقەمەنی بە کەشتی بنێرێت بۆ بوشەهر[لە ئێران] بۆئەوەی لەوێوە بنێردرێت بۆ [کوردستانی عێراق].

هاوکات ڕێکخراوە کوردەکان لە ئەمریکا هەندێ پێداویستی، جلوبەرگ، بەتانی و دەواودەرمانیان کۆکردووەتەوە، بەتەمان لە ناوەڕاستی مانگی تەمووز بە کەشتی بینێرن بۆ بەندەرعەباس[بۆئەوەی لەوێوە بچێت بۆ کوردستانی عێراق].

شایانی ئاماژەپێکردنە سێ هەزار کوردی ئێران، پاش ئەوەی خوڵی مەشق و ڕاهێنانی سەربازییان لە ئێران تەواو کرد دەنێردرێن بۆ کوردستانی عێراق.

ئەگەر ئەم هەواڵەی یارمەتی ماددی و سەربازیی عەرەبستانی سعودی، مسر و

ئیمارات بە کورد ڕاست بێت، شەڕی کورد و عێراق پێ دەنێتە قۆناخێکی تازە. بەهەرحاڵ تەنانەت ئەگەر ڕاستیش بێت ئەمە تەنیا یارمەتییەکی ڕەمزییە و سەرجەم پێداویستییەکانی بارزانی دابین ناکات، بەڵام وەرچەرخانێکی گەورەیە لە هەڵوێستی هەندێ وڵاتی عەرەب لەهەمبەر بزووتنەوەی کورد و بەتایبەت دەوڵەتی عێراق.

ئەمە یەکەمجارە کە بەرەیەکی عەرەبی دروست دەبێت بۆئەوەی شانبەشانی ئێران یارمەتی ڕاپەڕینی کورد دژی ڕژێمی عێراق بدات.

بیتاغ(١)

تێبینی وەگێڕ:

ئەم زانیارییانەی ناو ئەم بەڵگەنامەیە هیچی ڕاست نییە. لە سەرەتای شۆڕشی ئەیلوولەوە عەرەبستانی سعودی تۆزی یارمەتی کوردی داوە، بەڵام ئیمارات و میسر قەت یارمەتییان نەداوە. تەنیا ئەمریکا لە ئەیلوولی ١٩٧٢ تا کۆتایی ١٩٧٤ شانزە ملیۆن دولار یارمەتی شۆڕشی کوردی داوە و شای ئێران دوو قاتی ئەوە یارمەتی ماددی داوە. ئیسرائیل و ئەمریکا زیاتر چەکوچۆڵی سووکیان دەدا بە کورد. میسر خۆی گیری خواردبوو بە دەستی شەڕی ئیسرائیلەوە، دولارێک و کلاشینکۆڤێکی نەبووە بیدا بە کورد. ئەوانە ئەگەر پارەیان بوایە دەیاندا بە ئوردن، چونکە ئوردن هەژار بوو، موحتاجی شای ئێران بوو. ئەشرەف مەروانی مسری، زاوای جەمال عەبدولناسر کە پاشان بوو بە جاسوسی ئیسرائیل، لە سەرەتای ئاداری ١٩٧٥ وەک ناوبژیوان کەوتە بەینی سەدام و شا و بواری خۆش کرد لە جەزاییر ڕێککبکەون. دەوڵەتی مسر ڕۆڵی گرنگی گێڕا لە ڕێککەوتننامەی جەزاییردا.

ئەوەش کە دەڵێت ئێران مەشقی بە کوردی خۆی کردووە بۆئەوەی پاشان بچن بۆ کوردستانی عێراق ڕاست نییە. ئێران خواخوایبوو کوردی ئێران تێکەڵی شۆڕشی ئەیلوول نەبن، بەردەوام داوای لە بارزانی دەکرد کوردی ئێران وەک پێشمەرگە وەرنەگرێت. ئەوکاتە لە هەموو سوپای ئێراندا هەزار ئەفسەری کورد نەبووە. ئەوەش کە دەڵێت ڕێکخراوە کوردەکان یارمەتییان لە ئەمریکا کۆکردووەتەوە ئەویش ڕاست نییە. ئەوکاتە هیچ ڕێکخراوێکی کورد نەبووە لە ئەمریکا. بە هەمووی بیست کورد نەژیاوە لە ئەمریکا. پاش نسکۆی شۆڕشی ئەیلوول بوو کە ئەمریکا کۆمەڵێک کوردی وەک پەنابەر وەرگرت.

(1) BITARD

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٥ی حوزەیرانی ١٩٧٤

بەغدا

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە، بەیروت، بروکسێل

ئاماژە بە: تیلیگرامی [١] ٧١٥

بابەت: حزبی شیوعیی عێراق داوای دامەزراندنی حیزبێکی نوێی کورد دەکات

کۆمیتەی ناوەندیی حزبی شیوعیی عێراق لە درێژەی هەوڵەکانی بۆچارەسەرکردنی کێشەی کورد بە شێوەی دیموکراتی، ئەمدواییە ڕاگەیاندننامەیەکی بڵاوکردەوە کە تێیدا وتی پێویستە کێشەکە بە شێوەی سیاسی و بە گوێرەی بەرژەوەندیی کۆمەڵانی خەڵک و پێشەوایەتیی لایەنە پێشکەوتنخوازەکان چارەسەر بکرێت.

حزبی شیوعی، پارتی دیموکراتی کوردستانی تۆمەتبار کردووە کە ڕێگای چارەسەرکردنی ئاشتیخوازانەی کێشەکەی داخستووە، ئاماژەی بە ئەنجامە نەرێنییەکانی شەڕی چەکداری بۆ دەوڵەتی عێراق کردووە و جەختی کردووەتەوە ئەگەری هەیە هێز و لایەنە ڕاستڕەوەکان کە دەیانەوێت گەلی کورد لە ڕژێمی شۆڕشگێڕی عێراق دابڕێنن، شەڕەکە لە پێناو ئامانجی خۆیان بەکاربێنن. کۆمیتەی ناوەندی حزبی شیوعیی وتوویەتی دەرگا هەمیشە کراوەیە بۆئەوەی هێز و لایەنە پێشکەوتنخوازەکانی کورد یەکبگرن بۆئەوەی حیزبێکی ناسیونالیستی دیموکراتیک دابمەزرێنن کە بتوانێت لە چوارچێوەی بەرەی نیشتمانیدا لەنزیکەوە هاوکاریی بەعس و حزبی شیوعی بکات.

لە ڕاگەیاندننامەکەدا ئاماژە بەوە کراوە کە: "کەندوکۆسپ هەیە لە سەر ڕێگای

(١) مەبەستی بەڵگەنامەی ٢٠ی حوزەیرانە. وەرگێڕ

تەیارکردن و لەسەریەکخستنی هەوڵە سیاسیە سەربازی و گەلییەکان کە حزبی شیوعی دەیەوێت بیدات بۆ سەرکەوتنی پرۆژە یاسای ئۆتۆنۆمی [کوردستان]. شیوعییەکان پێیانوایە گەڵاڵە یاسای ئۆتۆنۆمی تەنیا لە ناو بەرەی نیشتمانی و بە یارمەتیی ڕێکخراوە دیموکراتییەکانی کورد جێبەجێ دەکرێت. هۆشداری بە حزبی دەسەڵاتدار دەدەین و داوا لە سەرجەم هێز و لایەنە ناسیونالیست و دیموکراتەکان دەکەین بەهانای بزووتنەوە کۆمۆنیست و دیموکراتییەکانەوە بێن بۆئەوەی ئیدارەیەکی نوێ بە بەشداریی لایەنە پێشکەوتنخوازەکانی کورد دابمەزرێت بۆئەوەی بە زووترین کات پلانە ئابووریە کۆمەڵایەتییەکان و بەتایبەت پلانی چاکسازی زەویوزار جێبەجێ بکرێت بۆئەوەی کۆمەڵانی خەڵک متمانە بە سیاسەتی بەرەی نیشتمانی بکەن."

کەوابوو وادیارە تێگەیشتن و بۆچوونی بەعس و حزبی شیوعی دەربارەی پرەنسیپی ئۆتۆنۆمی کوردستان لەیەک جیاوازە، بەتایبەت لە سەر چۆنییەتی جێبەجێکردنی. ئامانجیی کۆتایی شیوعییەکان ئەوەیە پێگەی خۆیان بەهێز بکەن لەڕێگای دامەزراندنی بەرەیەک کە سەرجەم هێز و لایەنە پێشکەوتنخوازەکانی عێراق تێیدا بەشدار بن.

پییەغ سێغل

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا لە تیلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ٢٧ی حوزەیران ئاماژەی بەوە کردووە: "باڵوێزی یوگسلاڤیا لە بەغدا وتی حزبی شیوعیی عێراق هەڵەیەکی زۆر گەورەی کردووە کە لە پێناو ئامانجی خۆیدا کە بەرە بەرە بگات بە دەسەڵات، یەکسەر پاش دامەزراندنی بەرەی نیشتمانی، فەرمانی بە ئەندام و لایەنگرەکانی داوە واز لە پێشمەرگایەتی بێنن. پاش ئەم بڕیارەی حزبی شیوعی، بە سەدان ئەندام و لایەنگر، حزبی شیوعییان تۆمەتبار کرد کە خیانەتی لە بەرژەوەندییە نیشتمانییەکان کردووە و بڕیاریاندا ببن بە لایەنگری بارزانی. بەشێک لە ڕقوکینەی حزبی شیوعی لە پارتی دیموکراتی کوردستان لەم خاڵەوە سەرچاوە دەگرێت."

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٣ی تەمووزی ١٩٧٤

بەغدا

بابەت: حزبی شیوعیی عێراق هێرش دەکاتە سەر پارتی دیموکراتی کوردستان و شای ئێران

حزبی شیوعیی عێراق کە هەوڵ دەدات کێشەی کورد بە شێوەی دیموکراتی چارەسەر بێت (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ٢٥ی حوزەیران)، لە درێژەی هێرشەکانی بۆ سەر باڵی ڕاستی پارتی دیموکراتی کوردستان، وەڵامی قسەکانی شای ئێرانی دایەوە کە لە کاتی سەردانی بۆ فەڕەنسا، لە گفتوگۆیەکدا لەگەڵ هەواڵنێری تایبەتی ڕۆژنامەی (لۆمۆند) کردبووی.

شاهەنشا دەربارەی ڕاپەڕینی کوردی[عێراق] وتوویەتی ئەمە نابێت بە کێشە بۆ ئێران، چونکە کورد وەک فارس لە ڕەگەزی ئاریاین (ئاری)، و [کوردی ئێران] لە ئێران لەگەڵ هیچ هەڵاواردنێک ڕووبەڕوو نین و سەرجەم مافەکانی خۆیان هەیە. ئێمە وەک خەمخۆرێک لە ئێرانەوە بەدواداچوون بۆ مافەکانی کەمینەی کوردی عێراق دەکەین.)

ڕۆژنامەی (طريق الشعب)، زمانحاڵی حزبی شیوعیی عێراق وتوویەتی کێشەی کورد هەمیشە پەیوەندی بە خەبات بۆ دیموکراسییەوە بووە و جەختی کردووەتەوە: "بزووتنەوەی کورد پاش خەباتی دیموکراتیخوازانەی گەلی ئێران، پێیناوەتە قۆناخی شەڕ. ڕژێمی شا دیموکراسی لە ئێران لەبار بردووە، بەڵام خۆی تێکەڵی بزووتنەوەی ناسیونالیستی کورد کردووە. لەبیرمان نەچووە ئێران چی کارەساتێکی بە سەر کۆماری مهابادا هێنا. ئێستاش چوار ملیۆن کوردی ئێران ناتوانن بە زمانی زگماکی خۆیان بخوێنن. هەر ئەم قسانەی شا کە لە ڕۆژنامەی لۆمۆندا کردوویەتی نیشان دەدات

کە دەوڵەتی ئێران بە شێوەی فەرمی دان بە مافەکانی گەلی کورددا نانێت. هەروەک مێژوو نیشان دەدات، باڵی ڕاستی پ د ک پشتی بە ڕژێمێکی پاشڤەڕۆی گەندەڵ و بەکرێکگیراو بەستووە کە ئامانجی ڕاوەستاندنی ڕەوتی دیموکراتی و ئازادیخوازانەی عێراق و لەباربردنی مافە نەتەوەییەکانی گەلی کوردە."

ڕۆژنامەکەی حزبی شیوعی جارێکی دیکە داوای لە حزبی دەسەڵاتدار کردووە پلانە کۆمەڵایەتییە- ئابوورییەکان لە کوردستان جێبەجێ بکات و ڕێوشوێنە دیموکراتیکەکانی یاسای ئۆتۆنۆمی بە تەواوی جێبەجێ بکات. ئەگەر جێبەجێ بکرێت، یارمەتی دەدات بە خەباتی کورد لە وڵاتانی دراوسێ لەپێناو گەیشتن بەو مافانەی لە عێراق بە کورد دراوە.)

ڕۆژنامەی طریق الشعب هەروەها ئاماژەی بە ڕاگەیاندننامەیەکی حزبی کۆمۆنیستی ئێران کردووە کە تێیدا سیاسەتی سەرکوتکارانەی شا و دەستێوەردانی ئێران لە باکووری عێراقی شەرمەزار کردووە و وتویەتی ئێران دەیەوێت یەکڕیزیی عێراق تێکبدات و کەمکەم کوردستانی عێراق بخاتە سەر خاکی ئێران.

حزبی شیوعی عێراق لە کۆتاییدا بە توندی داکۆکی لە یەکگرتوویی و یەکپارچەیی وڵاتی عێراق کردووە.

وەزارەتی بەرگری

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

٥ی تەمووزی ١٩٧٤

بابەت: وڵاتانی دەرەوە یارمەتی ڕاپەڕینی کورد دەدەن

لە دوو مانگی ڕابردوودا، سەرکردایەتیی کورد چەند لێژنەیەکی ناردووە بۆ وڵاتانی دەرەوە بۆ بەدەستهێنانی یارمەتیی سیاسی، ماددی و کەرەستە و پێداویستی. هەندێ لە لێژنەکان لە ئەرکەکەیاندا سەرکەوتوو بوونە.

لە ئێران:

- لە سەرەتای مانگی حوزەیران، دەسەڵاتدارانی ئێران بەڵێنیان بە نوێنەرانی ژەنەڕاڵ بارزانی داوە چەکی دژە فڕۆکەیان بدەنێ.
- سێ هەزار کوردی ئێران خولی ڕاهێنانی تایبەتی هێرش و تەقاندنەوەیان تەواو کردووە و ڕۆیشتوون بۆ کوردستانی عێراق بۆئەوەی هێزەکانی هێڵی پاشەوەی عێراق لەنابەرن.

لە مسر:

- لە کۆتایی مانگی ئایار دەسەڵاتدارانی مسر بەڵێنیان داوە بە لێژنەی نوێنەرایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان کە پێکهاتووە لە عەبدولکەریم، عەزیز مستەفا و جەلال تاڵەبانی پشتیوانی لە کورد دژی حکومەتی بەعسی عێراق بکەن.
- نوێنەرانی دەوڵەتی عەرەبستانی سعودی و ئیماراتی یەکگرتووی عەرەب ٢٥ ملیۆن دولاریان داوە بە مەسعود بارزانی. بارزانی بە بەشێک لەم پارەیە ١٨٠٠ تۆن چەکوچۆڵی لە مسر کڕیوە کە پێکهاتووە لە بیکەیسی، هاوەن و ئارپیجی دژە تانک و نێردراوە بۆ ئێران بۆئەوەی بنێردرێت بۆ کوردستانی عێراق.

لە ئەمریکا:

- لە سەرەتای مانگی تەمووز، ڕێکخراوە ئەمریکییەکان بڕیکی زۆر پێداویستی و دەواودەرمان و کەرەستەی برینپێچییان داوە بە کورد.

دەوڵەتی تورکیا هێشتا وەڵامی دەوڵەتی عێراقی نەداوەتەوە بۆ ڕادەستکردنی ئەو ٣٧ پێشمەرگەیەی لە کۆتایی مانگی نیسان لە ناوچەی زاخۆوە چوونەتە ناو خاکی تورکیا.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٢ی تەمووزی ١٩٧٤

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئەنقەرە

بابەت: بارودۆخی کوردستان پاش سێ مانگ شەڕ

پاش سێ مانگ شەڕ، بارودۆخەکە بەم شێوەیەیە:

١- میحوەری مووسڵ - زاخۆ کراوەتەوە، هاتوچۆ ڕۆژانە بەردەوامە. هێزەکانی عێراق خەریکن بەرەو لای ڕۆژهەڵات دەچنەپێش و دهۆک و تەنانەت ئاکرێشیان گرتووە.

٢- هێزەکانی عێراق سلێمانیان گرتووە و خەریکن بەرەو چوارتا پێشڕەوی دەکەن.

لە ٢٥ی حوزەیران لە دەوروبەری بەرزەنجە، پێشمەرگەکان هێرشیان کردووەتە سەر هێزەکانی عێراق، سێ هەزار کەسیان لێکوشتوون. شەڕی خوێناوی لە ناوچە بەردەوامە.

٣- لە میحوەری ناوەڕاست، هێزەکانی عێراق هێشتا نەیانتوانیوە گەلی عەلیبەگ بگرن، ئامانجیان لە گرتنی ئەم شوێنە ئەوەیە کە [لەلای چەپەوە] پێش لە هاتوچۆی پێشمەرگە بەرەولای تورکیا بگرن و [لای باکوورەوە] ڕێگای پەیوەندییان لەگەڵ تەوریز[لە ئێران] دابخەن. ئێستا کۆمەڵێک لە هێزەکانی عێراق بەرەو مێرگە[پان]دەچنە پێش.

کەوابوو ناوچەی ژێر دەسەڵاتی بارزانی تەسک بووەتەوە لە ناوچە شاخاوییە بەرزەکاندا لە سەر سنووری تورکیا و ئێران. لەگەڵ ئەوەشدا پێشمەرگەکان بەتایبەت بە شەو لە بناری شاخەکاندا تەنگیان بە هێزەکانی عێراق هەڵچنیوە.

پییەغ سێغل

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٦ی تەمووزی ١٩٧٤

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە، بەیروت، قاهیرە، جەزاییر

بابەت: سەرۆک کۆماری جەزاییر هەڕەشە لە کورد دەکات

بەرپرسی نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا کە تازە لە واشنتۆن گەڕاوەتەوە پێیوتم کۆلۆنیل (عەقید) بۆمیدیەن، سەرۆک کۆماری جەزاییر لە کاتی دیدارەکەی لەگەڵ نیکسۆن، سەرۆک کۆماری ئەمریکا، باسی مەسەلەی کوردی کردووە، بە لەحنێکی توند وتوویەتی قەبوڵ ناکات یەکپارچەیی خاکی عێراق تێکبچێت. سەرۆک کۆماری ئەمریکا ئەم هەڵوێستەی سەرۆک کۆماری جەزاییری بەلاوە سەیر بووە.

نیکسۆن لە وەڵامدا وتوویەتی هەمیشە کێشەی کوردی بە مەسەلەیەکی ناوخۆیی عێراق لەقەڵەمداوە و بۆمیدیەنی دڵنیا کردووەتەوە کە دەوڵەتی ئەمریکا لە هەمبەر کێشەی کورد بەتەواوی بێلایەنە و دەستیتێوەرنادات.

تێبینیی وەرگێڕ:

پاش بەدەسەڵاتگەیشتنی ڕژێمی بەعس، ئەمریکا باڵوێزخانەی لە بەغدا نەما، بە گوێرەی یاسای نێودەوڵەتی نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی خۆی لە ناو باڵوێزخانەی بەلژیکا لە بەغدا کردەوە. بەرپرسەکەی کەسێک بووە بە ناوی لۆری کە بە هیچ شێوەیەک ئاگاداری ئەوە نەبووە کە ئەمریکا یارمەتی شۆڕشی کورد دەدات، بۆیە لەو پەیمانەدا کە ناردوونی بۆ وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا زۆرتر لایەنی حکومەتی عێراقی گرتووە و داوای لە وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا کردووە قەناعەت بە شای ئێران بێنێت یارمەتی کورد نەدات. هەواری بۆمیدییەن ڕۆڵی سەرەکی هەبوو لە ڕێککەوتنی سەدام و شا لە جەزاییر لە ٦ی ئاداری ۱۹۷٥. لە ٥ی ئادار شا و سەدام گفتوگۆیان کرد، بەڵام ڕێکنەکەوتن، شەوەکەی بومیدیەن کەوتە نێوانیان و قەناعەتی پێهێنان ڕێکبکەون. حکومەتی جەزاییر قەد دۆستایەتی کوردی نەکردووە. لەم ڕووەوە وڵاتی مەغریب تۆزی لە جەزاییر باشتر بوو.

نیکسۆن بوو کە لە ئابی ۱۹۷۲ فەرمانی یارمەتیدانی ئەمریکا بە کوردی واژوو کرد. دوو مانگ پاش ئەم دیدارە، سەرۆک کۆماری نوێی ئەمریکا، جیراڵد فۆرد، لە یەکەم بڕیارەکان کە واژووی کرد بەردەوامبوونی یارمەتی ئەمریکا بۆ کورد بوو. کەوابوو پشتیوانی ئەمریکا لە کورد فەرمانێکی فەرمی بوو، هەرچەندە سەد لە سەد نهێنی بوو. مەلا مستەفا چۆن شکی بکردایا لە فەرمانێک کە دوو سەرۆک کۆمار واژوویان کردووە.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٥ی ئابی ۱۹۷٤

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تاران، ئەنقەرە

ئاماژە بە: تیلیگرامی ۷۷۷

بابەت: پرۆپاگەندەی سیاسیی حزبی بەعس و حزبی شیوعیی عێراق دژی پارتی دیموکراتی کوردستان

هێزەکانی سوپای عێراق ڕۆژی شەممە، ۳ی ئاب هێرشیکی بەربڵاوی دیکەیان دژی هێزە کوردەکان دەستپێکرد و فڕۆکەکانیان لە هەموو لایەوەکە کوردیان بۆمبباران کرد. شەڕ و پێکدادانی خوێناوی بەتایبەت لە ناوچەی چوارتا و میحوەری ڕواندوز ڕوویداوە.

حکومەتی عێراق پاش ئەوەی لە ۳۰ی تەمووز دوایین هەنگاوی هەڵگرت بۆ جێبەجێکردنی پرۆژە یاسای ئۆتۆنۆمی، وادیارە ئێستا بڕیاریداوە هێرشە سەربازییەکانی چڕوپڕتر بکاتەوە و پەرەیپێبدات بۆئەوەی پێش لە کۆتایی هاوین ئاگربەست بسەپێنێت بە سەر بارزانیدا و دامودەزگاکانی یاسای ئۆتۆنۆمی بکاتە کار.

هاوکات، حکومەتی بەعس بەردەوام پروپاگەندا بۆ خۆی دەکات، لێدوانی کەسانی جۆراوجۆر بڵاو دەکاتەوە کە بە قازانجی سیاسەتی حکومەت قسە دەکەن.

[ڕۆژنامەی طريق الشعب]، زمانحاڵی حزبی شیوعی عێراق، بە تووندی هێرش دەکاتە سەر باڵی لایەنگری بارزانیی پارتی دیموکراتی کوردستان، بەتایبەت تۆمەتباری دەکات کە هەفتەی ڕابردوو یەکێ لە ئەندامانی لقی حزبی شیوعی لە سلێمانی کوشتووە و ئەمدواییەش بۆسەی ناوەتەوە بۆ کاروانی ئۆتۆمۆبیلی کرێکارانی کارگەی (مەعمەلی) توتنی سلێمانی.

ئیف سەیلاغ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٦ی ئابی ١٩٧٤

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە، قاهیرە

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٨٤٣ و ٨٧٢-٨٧٨

بابەت: سەرکەوتنی هێزەکانی عێراق بە سەر کورددا

وادیارە هێزەکانی سوپای عێراق ئەمدواییە کۆمەڵێک سەرکەوتنی بەرچاویان لە کاتی هێرشەکانیان بۆ سەر کورد لە ٣ی ئاب بەدەستهێناوە. هێزەکانی عێراق توانیویانە ڕواندوز و جادەی ڕواندوز بەرەو ئێران بگرن، لە ئەنجامدا ڕێگای سەرەکیی هاتنی پێداویستی و یارمەتی بۆ پێشمەرگە پچڕاوە. فڕۆکەکانی عێراق بە توونددی ناوچەی چوارتایان بۆمبباران کردووە.

بەهۆی ئەوەی ژمارەی هێزەکانی ئێران لە سەر سنوور زیاتر بووە و ئەمدواییە هەندێ پێکدادان لە سەر سنوور لە نێوان هێزەکانی ئێران و عێراقدا ڕوویداوە، فەرماندەیی سوپای عێراق هەندێ چەکۆچۆڵی قورسی، بەتایبەت تۆپ، لە ڕۆژهەڵاتی بەغدا، لە نێوان خانەقین و بەدرە، دامەزراندووە.

هاوکات لەگەڵ ئەم سەرکەوتنانە، حکومەتی عێراق دەیەوێت خەڵکی عێراق زیاتر بەرەو لای سیاسەتی ئۆتۆنۆمیەکەی بۆ کوردستان ڕابکێشێت، بۆیە ئەمدواییە دیسان لێبوردنی گشتی بۆ کورد دەرکردووە، داوای لە پۆلیس، سەرباز، ئەفسەر، مووچەخۆر و کرێکار کردووە لە ماوەی ٢٠ ڕۆژدا کە لە ٢٥ی ئابەوە دەستپێدەکات بگەڕێنەوە بۆ سەر کارەکانیان.

بـۆ یەکەمجـار، جێگـری سـەرۆک کۆمـاری عێـراق هەفتـەی ڕابـردوو لـە دانیشـتنی ٦٠ ئەندامـی ئەنجوومەنـی یاسـادانان (مەجلـس تەشریعـی)ی کوردسـتان ئامـادە بـوو کـە لـە ٣٠ی تەمـووز بـە پێـی بڕیارێکـی سـەرۆک کۆمـار (بنـواڕن بـۆ تیلیگرامـی ژمـارە ٨٢٩) دەسـتی بـەکار کردبـوو. ڕۆژنامـە و ڕاگەیاندنەکانـی عێـراق دەڵێـن هەنـدێ پـرۆژە دەسـتیپێکردووە بـۆ گەشـەپێدانی ئابووریـی پارێزگاکانـی باکـوور.

ئیڤ سەیلاغ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٩ی ئەیلوولی ١٩٧٤

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تاران، ئەنقەرە

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٨٧٩

بابەت: دوایین هەواڵەکانی شەڕی کوردستان

بەرپرسی کاروباری سەربازیی باڵوێزخانەکەمان ئەمدواییە بە ماوەی پێنج ڕۆژ سەفەری باکووری کرد. ئەو زانیاریانەی ناوبراو کۆیکردوونەتەوە لەگەڵ ئەو هەواڵانە یەکناگرێتەوە کە ئێزگەی (ڕادیۆی کوردستانی ئازاد) دەربارەی میحوەری کەرکووک بڵاوی کردووەتەوە.

ئێستا بارودۆخەکە بەمجۆرەیە:

- شاری کەرکووک بەتەواوی ئارامە و ئەو سەربازە گەنجانەی تێدایە کە خۆلی مەشق و ڕاهێنانی سەربازیان تازە تەواو کردووە.
- هاتوچۆ لە میحوەری کەرکووک- شەقڵاوە ئاساییە.
- هەوڵی سەرەکیی سوپای عێراق ئەوەیە میحوەری شەقڵاوە- ڕواندوز- سنووری ئێران بگرێت بۆئەوەی هێزە کوردەکان لەیەک داببڕێن و ڕێگای هاتنی پێداویستی هێزەکانی بارزانی لە ئێرانەوە ببپچڕێت. هاوکات هێزیی ئاسمانی عێراق ناوچەکانی سەر سنووری ئێران بەردەوام بۆمبباران دەکات.
- ژمارەیەکی زۆر خەڵکی مەدەنی پەنایان بردووە بۆ ئێران. ئەمە نیشان دەدات کە هەندێ شوێن بەهەڵە بۆمبباران کراوە. وادیارە پێکدادان لە سەر سنور لە نێوان هێزەکانی ئێران و عێراقدا ڕوویداوە بەهۆی ئەوەی هێزیان بەرامبەر یەکدی نیشان داوە.

- لـە ناوچـەی باکـووری سـلێمانی، پێشـمەرگەکان هێشـتا بۆسـە بـۆ هێزەکانـی عێـراق دەنێنـەوە.
- لـە ناوچـەی باکوور(دهـۆک- زاخـۆ) کـە چەنـد هەفتەیەکـە سـوپای عێراقـی بەتـەواوی خـۆی جێگیـر کـردووە، پێشـمەرگەکان ناوچـەی ئامێـدی- سەرسـەنگ و ناوچـە بەرزەکانـی سـەر سـنووری تورکیاـان بەدەسـتەوەیە، هێـرش دەکەنـە سـەرهێزەکانی عێـراق.

بـە دڵنیاییـەوە هێزەکانـی سـوپای عێـراق سـەرکەوتنی باشـیان بەدەسـتهێناوە، هەرچەنـدە ژمارەیەکـی زۆریـان لێکـوژراوە. لەگـەڵ ئەوەشـدا پێشـمەرگەکان، بەتایبـەت بـە شـەو هێـرش دەکەنـە سـەر هێزەکانـی عێـراق.

دەسـەڵاتدارانی عێـراق هـاوکات لەگـەڵ نزیکبوونـەوە لـە زسـتان زیاتـر دەیانەوێـت دامودەزگاکانـی ئۆتۆنۆمـی وەگەڕبخـەن تـا هێرشـی سـەربازی بکـەن، چونکـە زسـتان پێـش لـە جموجۆڵـی هێزەکانـی دەگرێـت. لـە پێنـاو ئـەم ئامانجـەدا، نەعیـم حـەداد، سـکرتێری گشـتیی بـەرەی نیشـتمانی ڕایگەیانـد لایەنـە کـوردە پێشـکەوتنخوازەکان لـە ڕۆژانـی داهاتـوودا دێنـە نـاو بـەرەی نیشـتمانی. وادیـارە ئـەو لێبوردنـە گشـتییەی حکومـەت لـە ٢٥ی ئـاب تـا ١٥ی ئەیلـوول دەریکردبـوو بۆئـەوەی مووچەخـۆرە کـوردە سـەربازی و مەدەنییـەکان بگەڕێنـەوە بـۆ سـەر کارە حکومییەکانیـان تـا ئێسـتا ئەنجامێکـی ئەوتـۆی نەبـووە. هـاوکات دەسـتکراوە بـە جێبەجێکردنـی هەنـدێ پـرۆژە بـۆ گەشـەپێدانی ئـەو ناوچـە کوردنشـینانەی حکومـەت تـا ئێسـتا گرتوونەتییـەوە.

ئیڤ سەیلاغ

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە بەغـدا لـە تیلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ٢٥ی ئەیلـوول ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "بـە فەرمانـی ئەنجوومەنـی سـەرکردایەتی شـۆڕش، ١٢ کـوردی دیکـە کـران بـە ئەندامـی مەجلیسـی تەشریعـی کوردسـتان کـە یەکێکیـان هاشـم حەسـەن ئاکرەیـی، وەزیـری کاروبـاری شـارەوانییەکانە. هێشـتا هەشـت کورسـیی ئەنجوومەنەکـە پـڕ نەکراوەتـەوە، بۆیـە حکومـەت هێشـتا هیـوای لەسـەر ئـەوە هەڵچنیـوە کـە هەنـدێ کەسایەتی کـورد لـە بارزانـی و پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان هەڵبگەڕێنـەوە بۆئـەوەی ئـەم کورسـییە بەتاڵانـە پـڕ بکەنـەوە."

باڵوێزخانـەی فەڕەنسـا لـە بەغـدا لـە تیلیگرامێکـی دیکـەدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ٤ی تشرینـی یەکـەم ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "یەکـەم دانیشـتنی مەجلیسـی تەشریعـی کوردسـتان بەیانـی لـە هەولێـر بـە سـەرۆکایەتی تەهـا محێدین مەعـروف، جێگری سـەرۆک کۆمـار کـە کـوردە، دەسـتپێدەکات. ئەرکـی یەکەمـی ئـەم ئەنجوومەنـە کـە ٧٢ ئەندامـی هەیـە ئەوەیـە سـەرۆک و جێگـری سـەرۆکی ئەنجوومـەن هەڵبژێرێـت. هاشـم ئاکرەیـی کـە سـەرۆکی مەجلیسـی تەنفیزییـە لەگـەڵ ١٤ کـەس لـە ئەندامانـی ئەنجوومەنەکـەی لـە دانیشـتنی بەیانـی مەجلیسـی تەشریعیـدا ئامـادە دەبـن. "

وەزارەتی بەرگری

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

٢٥ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٤

بابەت: ژمارەیەکی زۆر لە هێزەکانی عێراق لە کوردستان کوژراون

هەرچەندە هێرشەکانی سوپای عێراق بەردەوامە، هێزەکانی مستەفا بارزانی هێشتا یەکڕیز و یەکگرتوون.

لە ٢٥ی ئەیلوولەوە ناوچەی قەڵادزێ و ڕواندوز ئارامە. لە بەرزاییەکاندا کە بەسەر گوندەکاندا دەنواڕێت، کوردەکان پشوو دەدەن، جارێ نایانەوێت هێرش بکەن. بە پێچەوانەی ئەو زانیارییانەی ڕۆژنامەی لۆمۆند لە ١١ی تشرینی یەکەم بڵاوی کردووەتەوە، پێشمەرگەکان ناوچەی چیای زۆزکیان بەتەواوی بەدەستەوەیە.

٢٠ ڕۆژە سوپای عێراق هێرشێکی یەکجار تووند دەکات بۆ گرتنی گەلی عومەرئاغا، کە ١٠ کیلۆمەتر لە ڕواندوز دوورە و ناوچەی بادینان بە شوێنەکانی دیکەی کوردستان دەبەستێتەوە، بەڵام زەفەری بە پێشمەرگەکان نەبردووە، زیاتر لە ٥٠٠ کەسی لێکوژراوە، لە کاتێکدا تەنیا ٥٠ پێشمەرگە کوژراوە و نزیکەی سەد کەسێکیان لێ بریندار بووە.

کوردەکان بنکەیەکی مەشق و ڕاهێنانیان لە نێوان حاجی عومران و ڕانییە کردووەتەوە کە دەتوانێت ڕاهێنان بە ٣٠٠ پێشمەرگە بکات. لە خوڵی ڕاهێناندا لانیکەم سێ هاوەنی ١٠٥، بیکەیسی، ئارپیجی دژە تانک و مۆدێلێکی کۆنی چەکی دژە فڕۆکە تاقی دەکەنەوە. مامۆستاکان زۆربەیان ئەفسەری سوپای عێراقن کە هاتونەتە ناو ڕاپەڕینی کورد.

هێزە هێرشبەرەکانی بارزانی هاوەنی ١٠٥ بەکاردێنن و ئێران لۆری پێداون کەرەستەکانیان پێبگوازنەوە. پارچەی تۆپ بە بۆلدۆزر دەگوازرێتەوە.

ئەفسەرێکی کوردی سوپای عێراق پشتڕاستی کردووەتەوە کە لە ١٣ی ئەیلوول،

٣١ فڕۆکـەی عێـراق خراوەتەخـوارەوە و ٧٥٠٠ کـەس لـە هێزەکانـی عێـراق کـوژراوە و بریـنـدار بـووە.

کەسـایەتییەکی مـسری لـە مانگـی تشرینـی یەکـەم هاتـووە بـۆ ئێـران، بەنیـازە سـەردانی بارزانـی بـکات بۆئـەوەی ناوبژیوانـی بـکات لـە نێـوان کـورد و حکومەتـی عێـراق.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی فەرەنسـا لـە بەغـدا لـە تیلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ١١ی تشرینـی یەکـەم ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "کەرکـووک، هەولێـر، سـەلاحەدین و شـەقڵاوە ئارامـە و بەدەسـت حکومەتەوەیـە. بارزانـی هێشـتا هەنـدێ شـوێنی گرنگی بەدەسـتەوەیە، ئەمدوایيـە چەنـد دانـە تۆپـی ١٥٥ی لـە ئێرانـەوە بـۆ هاتـووە. ئـەم مەسـەلەیە فەرماندەیی سـوپای عێراقـی زۆر نیگـەران کـردووە. هەرچەندە سـوپای عێـراق بـە ڕۆژ کۆنترۆڵی زۆربەی ناوچەکانـی کوردسـتان دەکات بـەڵام بـە شـەو کۆنـترۆڵ بەدەسـتی پێشـمەرگەوەیە."

وەزارەتی دەرەوەی فەڕەنسا

بەڕێوەبەرایەتیی کاروباری سیاسی

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیک

بۆ: نووسینگەی وەزیر

پاریس

٢٧ی تشرینی دووەمی ١٩٧٤

بابەت: نامەیەکی بەپەلەی ژەنەڕاڵ بارزانی بۆ سەرۆک کۆماری فەڕەنسا

ئەم نامەتان بۆدەنێرین کە ژەنەڕاڵ بارزانی، سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان ناردوویەتی بۆ بەڕێز سەرۆک کۆمار. نامەکە نوێنەری پ.د.ک. لە تاران داوییەتی بە ڕاوێژکاریی یەکەمی باڵوێزخانەکەمان لە تاران.

ڕابەری کورد ئاماژەی بەوە کردووە زۆر خۆشحاڵە کە دەبینێت خەڵکی فەڕەنسا هەستوسۆزیان هەیە بۆ کورد و پشتیوانی لێدەکەن و باسی ئەو کێشە و ئازارانەی کردووە کە کورد چەشتوویەتی لە میانەی ١٣ ساڵ خەبات دژی دەوڵەتی عێراق لەپێناو بەدەستهێنانی ئۆتۆنۆمیەکی هەرێمیی ڕاستەقینە لە چوارچێوەی کۆماری عێراقدا.

ژەنەڕاڵ بارزانی دەڵێت دەسەڵاتدارانی عێراق بە دەستی ئەنقەست ئەو ڕێککەوتننامەیە پێشێل دەکەن کە لە ئاداری ١٩٧٠ لە نێوان حزبی بەعس و پ.د.ک.دا واژوو کراوە و بە شێوەی یەکلایەنە جۆرە ئۆتۆنۆمیەکی ناتەواو و لەرزۆکیان بەسەر کورددا سەپاندووە. بارزانی پاش وادە ١٥ ڕۆژەییەکەی عێراق، ئەم ئۆتۆنۆمیەی ڕەتکردووەتەوە. لە ئەنجامدا هێزەکانی سوپای عێراق، کوردستانیان داگیر کردووە و بە فڕۆکە بۆمبارانی دەکەن، لە ئەنجامدا چەند سەد گوند سووتاوە و کەشوهەوای ترس و تۆقان و مەرگ باڵی کێشاوە بە سەر کوردستاندا، خەڵک لە ترسی مردن و

قەڵاچۆکردن پەنایان بۆ بناری چیاکان و وڵاتی ئێران بردووە، ئێستا زیاتر لە ١٠٠ هەزار کەس لە ئوردوگاکاندا دەژین.

بارزانی دەڵێت دەسەڵاتدارانی عێراق، بەتەمان چەکوچۆڵ لە فەڕەنسا بکڕن و بە دڵنیاییەوە چەکوچۆڵەکان دژی کورد بەکاردێنن. کەوابوو بارزانی داوا لە سەرۆک کۆماری فەڕەنسا و گەلی فەڕەنسا دەکات داواکاریی دەوڵەتی عێراق بۆ کڕینی چەکوچۆڵ ڕەتبکەنەوە، بۆئەوەی ئازار و مەینەتییەکانی گەلی کورد لە ڕووی ماددی و مەعنەوییەوە زیاتر نەبێت.

تێبینی: کارمان بە سەر ئەوەوە نییە کە سووچی ژەنەڕاڵ بارزانییە یان سوچی دەوڵەتی عێراقە، ئێمە لایەنی هیچکامیان ناگرین، بەڵام ناکرێت بە شێوەی فەرمی و بە نووسراو وەڵامی پەیامەکەی بارزانی بدەینەوە، ئەگەرنا پەیوەندییەکانمان لەگەڵ عێراق ئاڵۆز دەبێت. کەوابوو پێمانباشترە ڕاوێژکاریی باڵوێزخانەکەمان لە تاران بە شێوەی زارەکی تەنیا ئەوە بە نوێنەرەکەی بارزانی بڵێت کە دەسەڵاتدارانی فەڕەنسا ئاگاداری ئەو کێشە مرۆییانەن کە لە ناوچەدا هەیە.

دەقی نامەکەی بارزانی:

پارتی دیموکراتی کوردستان

مەکتەبی سیاسی

٨ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٤

زۆر بەڕێز جەنابی ڤالێغی ژیسکاغ دێستەن[١]

سەرۆک کۆماری فەرەنسا

بەڕێز،

سـەرکردایەتیی پارتـی دیموکراتـی کوردسـتانی عێـراق و شۆڕشـی کـورد بـاش دەزانێـت کـە جەنابـت وەک سـەرۆکی کۆمـاری فەرەنسـا- کـە سـەنگەری دادپەروەریـی، برایەتـی و یەکسـانییە- یەکێـک لـە سیاسـەتمەدارە بلیمەتەکانیـت کـە بـاوەڕی تـەواوت بـە دیموکراسـی، ئـازادی و دادپەروەریـی کۆمەڵایەتـی هەیـە و خەڵکـی فەرەنسـاش ڕۆژبـەڕۆژ زیاتـر پشـتیوانی لـە خەباتـی گەلـی کـورد دژی دیکتاتۆریـی و پاوانخـوازی دەکـەن، بۆیـە ئێمـە هەسـت دەکەیـن لەجێـگای خۆیدایـە ڕوو لەجەنابتـان بکەیـن و ئـەو بارودۆخـە لەڕادەبـەدەر دژوار و ئـەو ئـازار و مەینەتیانەتـان بـۆ ڕوون بکەینـەوە کـە ئێسـتا بەسـەر گەلەکەمانـدا دێـت.

بەڕێز،

گەلـی کـوردی عێـراق کـە نزیکـەی سـێ ملیـۆن کەسـە، زمـان، کولتـوور و مێژووەکـەی لـەوەی عـەرەب جیـاوازە، لـە ١٣ سـاڵی ڕابـردوودا ناچـار کـراوە بـۆ ئـەو مافـە هـەرە سـەرەتاییانە خەبـات بـکات کـە سـەرجەم پەیماننامـە نێونەتەوەییـەکان و جاڕنامـە گەردوونییـەکان بـۆ مـرۆڤ دانیـان پێدانـاوە. بـەڵام بەداخـەوە دەوڵەتـە یـەک لـە دوای یەکەکانـی عێـراق کوردیـان لـەم مافانـە بێبـەش کـردووە. لەوانەیـە پێتـان سـەیر بێـت ئەگـەر بڵێیـن کـورد لەمێـژە شـەڕێکی ڤێزەونـی بەسـەردا سـەپاوە، تەنیا بەهـۆی ئـەوەی داوای ئۆتۆنۆمیەکـی ڕاسـتەقینە بـۆ کوردسـتان دەکات لـە نـاو عێراقێکـی دیموکراتـدا.

---

(١) Valéry Giscard d'Estaing

بەڕێز،

لەوانەیە سوودی هەبێت ئاماژە بەوە بکەین کە چەند قۆناخ ئاگربەست ڕاگەیەندراوە و ڕێککەوتن لە پشتی ڕێککەوتن کراوە. دوایین ڕێککەوتن لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و حزبی دەسەڵاتداری بەعسی سۆسیالیستی عێراق لە ١١ی ئاداری ١٩٧٠ واژوو کرا کە تێیدا هەردوولا لە سەر ئەوە ڕێککەوتن چوار ساڵ کات دیاری بکرێت بۆئەوەی یاسای ئۆتۆنۆمی بۆ کوردستان جێبەجێ بکرێت، بەڵام دەوڵەتی عێراق ڕێککەوتنەکەی بە هەموو شێوەیەک پێشێل کرد و یەکلایەنە یاسایەکی درۆزنانە و لەرزۆکی بۆ ئۆتۆنۆمی کوردستان دەرکرد. ناڕەزایەتی دەربڕینەکانی ئێمە سوودی نەبوو. پاشان هەڕەشەی شەڕێکی هەمەلایەنەیان دژی گەلەکەمان کرد و ماوەی ١٥ ڕۆژیان بۆ حیزبەکەمان دیاری کرد یاساکە قەبوڵ بکات ئەگەرنا لەگەڵ شەڕ ڕووبەڕوو دەبێتەوە. دەوڵەتی عێراق هەموو جۆرە چەکێکی مۆدێرن و پێشکەوتووی وەدەستخستبوو بۆئەوەی هێرشێکی گەورە بکاتە سەرمان و لەناومان ببات.

بەڕێز،

یەکسەر پاش تەواوبوونی وادەکەی دەوڵەتی عێراق، هێزەکانی هێرشیان کردە سەر کوردستان، کارەساتیان خولقاند، نەهامەتییان بەسەرماندا هێنا و وڵاتەکەمانیان کاول کرد و خەڵکەکەمانیان بە کۆمەڵ کوشت. تا ئێستا بە فڕۆکە زیاتر لە سێ هەزار جار ناوچەکەمان بۆمبباران کراوە، سەدان گوند و شارۆچکە لەگەڵ زەوی تەخت کراوە و بەهۆی تۆپباران و بۆمببارانی بەردەوام سەدان کەسی سیڤیل کوژراوە. بەهۆی بۆمببارانی شاری قەڵادزێ، ١٣٤ کەس کە زۆربەیان قوتابی، منداڵ و پیرەژن و پیرەمێرد بوونە، کوژراون.

بەڕێز،

ئەم شەڕە بێبەزەییانە و هۆڤانەیەی دژی گەلەکەمان بەڕێوەدەچێت هیچ نییە جگە لە جینۆساید. بۆیە خەڵکی سیڤیلی کورد لە ترسی ئەوەی قەڵاچۆ بکرێن و بە کۆمەڵ بکوژرێن، بە ناچاری مەزرا وماڵوحاڵی خۆیان لە گوند و شارەکاندا بەجێهێشتووە و پەنایان بۆ ئەشکەوتەکان و بناری چیاکان بردووە. ژمارەیەکی کەمیان، نزیکەی ١٠٠ هەزار کەس، پەنایان بۆ ئێران بردووە، بەهۆی چاکەی دەوڵەتی ئێران

و ڕێکخـراوی (شیروخورشـید) ئێسـتا لـە نـاو هەشـت ئـوردوگادا دەژیـن. ئەوانـی دیکـە کـە ژمارەیـان نزیکـەی ٣٠٠ هـەزار کەسـە، لـە نـاو چیاکانـی کوردسـتان سـەرگەردانن و لـە کەشـوهەوایەکی زۆر سـەختدا دەژیـن.

بەڕێز،

گەلەکەمـان لەگـەڵ هەڕەشـەی سیاسـەتی قەڵاچۆکـردن، لەناوچـوون و جینۆسـاید ڕووبەڕوویـە. جگـە لـەوەش دەوڵەتـی عێـراق بـەردەوام هـەوڵ دەدات چەکوچۆڵـی زیاتـر بکڕێـت بۆئـەوەی زیاتـر وڵاتەکەمـان کاول بـکات و خەڵکەکەمـان بکوژێـت. ئێسـتا بەتەمایـە چەکوچـۆڵ لـە وڵاتـی بەڕێزتـان بکڕێـت. بۆیـە داوا لـە جەنابتـان وەک سـەرۆک کۆمـاری فەڕەنسـا و هەروەهـا ویژدانـی خەڵکـی فەڕەنسـا دەکەیـن چـەک مەفرۆشـن بـە دەوڵەتـی عێـراق، چونکـە ئـەم چەکانـە تەنیـا بـۆ قەڵاچۆکـردن و کوشـتنی گەلـی کـوردی عێـراق بەکاردێنێـت.

بەڕێز،

ئێمـە دڵنیایـن، بـە گوێـرەی پرەنسـیپی دادپەروەریـی، دیموکراسـی و ئـازادی، خـودی جەنابتـان و دەوڵەتەکەتـان و گەلەکەتـان چـەک نافرۆشـن بـە دەوڵەتـی دیکتاتـۆری عێـراق. هـاوکات داوا لـە جەنابتـان دەکەیـن یارمەتیـی ماددیـی گەلـە چەوسـاوەکەمان بـدەن و پشـتیوانی مەعنەویـمان لێبکـەن.

لەگەڵ ئەوپەڕی ڕێز و حورمەتم بۆ جەنابتان.

موخلیستان

مستەفا بارزانی

سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان و ڕابەری شۆڕشی کورد

وەزارەتی بەرگری

بەشی تۆماری دەرەکی و دژە سیخوڕی

٢٩ی تشرینی دووەمی ١٩٧٤

بابەت: دەوڵەتی عێراق کورد لە مووسڵ دەردەکات

سوپای عێراق درێژە بە هێرشەکانی دەدات، بەشی باشووری چیای زۆزکی گرتووە. ئێستا هەوڵ دەدات جادەی ڕواندوز- ڕەزائییە گەمارۆ بدات بۆئەوەی لای باکوورەوە زیاتر بەرەو سنور سەربکەوێت و ڕێگای ئێران لە پێشمەرگە بگرێت.

بەپێچەوانەی شەڕەکانی ڕابردوو، وادیارە ئەمساڵ سوپای عێراق نایەوێت لە زستاندا هێرشەکانی بوەستێنێت. پێشمەرگەکان هەوڵیان داوە شاری ڕواندوز بگرنەوە، بەڵام سەرنەکەوتوون و نەیانتوانیوە چەکوچۆڵی هێرشبەری عێراق لەناوبەرن. هۆکاری سەرنەکەوتنەکەیان زیاتر بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە تۆپیان نییە.

کوردەکان جادەی هامیلتۆنیان چۆڵ کردووە و هاوەنەکانیان (هاوەنی ١٢٢ی سۆڤیەتییان هەیە) کێشاوەتەوە بۆ بەرەی ٧٠ کیلۆمەتریی باکووری ئەم جادەیە.

لە ناوچەی مووسڵ لە مانگی تشرینی یەکەم کاربەدەستانی عێراق ئەم بڕیارانەیانە داوە:

- ١٥ هەزار سەربازی یەدەگیان بانگ کردووە بۆئەوەی ئاسایشی دامودەزگاکانی نەوت و ئیدارەکان و بنکە حکومییەکان بپارێزن.
- بنەماڵە کوردەکان لە ناوچەی زوممار، لە نزیکی تەلەعفەر لە ڕۆژئاوای مووسڵ، دەربکەن و عەشیرەتە عەرەبەکان لە شوێنیان دابنێن.
- سەرژمێری ئەو کوردانە بکەن کە لە شاری مووسڵ دەژین.

لەلایەکی دیکەوە، ئێران بەردەوام بە شێوەیەکی سنووردار یارمەتی پێشمەرگەکانی بارزانی دەدات. لە سەرەتای مانگی تشرینی دووەمەوە، دەسەڵاتدارانی ئێران خولی فێرکردنی دانانی مینیان لە کوردستانی ئێران کردووەتەوە بۆ پێشمەرگەکانی بارزانی.

خولەکە کە مامۆستاکانی ئەفسەری [ئێرانین] بۆ ئەوەیە پێشمەرگەکان مین لە سەر ڕێگای هاتوچۆی هێزەکانی عێراق دابنێن. بەهەرحاڵ پێشمەرگەکان لە بواری کاری تەکنیکیدا زۆر لێهاتوو نین، بۆیە حکومەتی ئێران ئەفسەرەکانی خۆی کە هەموویان کوردن، ناردووە بۆ کوردستانی عێراق بۆئەوەی هاوکاریی پێشمەرگەکان بکەن.

نوێنەرانی بارزانی لە تاران داوای دۆشکا، ژمارەیەکی زۆر گولەی هاوەن و پێداویستیی گەرمیان کردووە بۆئەوەی پێش لە زستان ئەمباری خۆیان پڕ بکەن و ئامادەکاری خۆیان بکەن.

هاوکات، لە سەرەتای مانگی تشرینی دووەم، کاربەدەستێکی ئێران داوای لە دەوڵەتی تورکیا کردووە تۆزێ نەرمی بنوێنێت و لە ڕووی مرۆڤدۆستییەوە تۆزی یارمەتی کوردەکان بدات.

تێبینی: لە کاتی قەیرانی قوبرسدا لە تەمووزی ١٩٧٤، دەوڵەتی عێراق زۆر یارمەتی تورکیای دا، بەتایبەت بڕێکی زۆر بەنزینی پێدا. لەوکاتەوە پەیوەندییەکانی عێراق و تورکیا ڕۆژ بە ڕۆژ باشتر بووە و تورکیا ڕێوشوێنی زۆر توندی لە هەمبەر کوردی عێراق گرتووەتەبەر.

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٣ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٤

تاران

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا

بابەت: بڵاوبوونەوەی هەواڵی مردنی مەلا مستەفا بارزانی

دەنگۆ لە تاران بڵاو بووەتەوە کە مستەفا بارزانی مردووە. هەرچەندە ئەم هەواڵە ڕاست نییە، بەڵام سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان زۆر نەخۆشە، ئێستا لە نەخۆشخانەیەک لە ئێران عیلاج دەکرێت. باڵوێزخانەکانی وڵاتانی عەرەب و ڕۆژهەڵات ڕایانگەیاندووە کە هەواڵی مردنی بارزانی ڕاستە.

ئەگەر بارزانی لە مەیداندا نەمێنێت، کوڕەکانی توشی کێشە دەبن و ناتوانن دەسەڵاتی خۆیان بە سەر پێشمەرگەدا بسەپێنن.

ئەم هەفتەیە ڕۆژنامەکانی ئێران هەواڵی هێرشەکانی کورد بۆ سەر هێزەکانی عێراقیان بڵاو نەکردووەتەوە.

سوزا

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانـەی ئەمریـکا لـە تـاران لـە تیلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ٥ی شـوباتی ١٩٧٥ ئامـاژەی بـەوە کـردووە:

"ئـەو زانیارییانـەی باڵوێـزی مسـر لـە عێـراق داویـە بـە نووسـینگەی پاراسـتنی بەرژەوەندییەکانـی ئەمریـکا لـە بەغـدا کـە گوایـە مسـتەفا بارزانـی نەخۆشـە، یـان تەنـات مـردووە، ڕاسـت نییـە. دەوڵەتـی عێـراق پـار بانگەشـەی ئـەوەی کـرد بارزانـی مـردووە، بـەڵام دوابـەدوای ئـەوە کـە تەلەڤزیۆنێکـی ئەڵمانیـای ڕۆژئـاوا لەگـەڵ بارزانـی دیمانـەی کـرد و وێنـەی بارزانـی بڵاوکـردەوە، ئـەو ڕۆژنامانـە کـە هەواڵـی مردنـی بارزانییـان بـڵاو کردبوویـەوە توشـی سەرسـوڕمان بـوون. کاربەدەسـتانی دەوڵەتـی ئێـران دەڵێـن بارزانـی زینـدووە و تەندروسـتی باشـە و لـە کوردسـتان دەژی (نـە لـە ئێـران). لـە کاتـی دەسـتپێکردنەوەی شـەڕ لەنێـوان کـورد و دەوڵەتـی عێـراق لـە مانگـی نیسـانی ١٩٧٤ تـا ئێسـتا، ئیدریسـی کـوڕی مسـتەفا بارزانـی بـووە بـە فەرمانـدەی هێـزی پێشـمەرگە."

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٤ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٤

بەغدا

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە تاران و قاهیره

بابەت: سەرکردایەتیی کورد دەیەوێت لەگەڵ حکومەت وتووێژ بکات

باڵوێـزی مـسر، نەجارِ، بەشـێوەیەکی نهێنـی پێیوتـم نوێنەرێکـی مـەلا [مسـتەفا] بارزانی ئەمدواییـە سـەردانی مـسری کـردووە، بۆئـەوەی کاربەدەسـتانی مـسر ناوبژیوانـی بکـەن کـورد لەگـەڵ حکومەتـی عێـراق دەسـت بـە وتووێـژ بکاتـەوە.

نەجـارِ وتــی ئــەم هەنــگاوەی بــارەگای ســەرکردایەتی گەڵاڵــە نیشــان دەدات کــە ڕاپەڕینــی کــورد لاواز بــووە، چونکــە حکومەتــی ســوریا چەنــد هەفتەیەکــە بەهیــچ شــێوەیەک یارمەتییــان نــادات.

پییەغ سێغل

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٦ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٤

بەغدا

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٩٨٣

بابەت: کورد هێرش دەکاتە سەر دامودەزگای نەوتی کەرکووک

بە هۆی هاتنی زستان لە کوردستان، هێزەکانی سوپای عێراق ناتوانن جموجۆڵ بکەن. تۆپی ١٥٥ و ١٧٢ و ئارپیچی دژە تانک بە دەستی کورد گەیشتووە. ئەمە دوایین گۆڕانکارییەکانی بارودۆخی سەربازی لە باکووری عێراقە.

کۆنترۆڵی سەرجەم شارەکان، و میحوەری مووسڵ - سنووری تورکیا کە سەرجەم هاتوچۆ بۆ تورکیا لەوێوە دەکرێت، لە دەستی سوپای عێراقدایە. لەگەڵ ئەوەشدا لە سەر جادەی هامیلتۆن و ناوچەی شەقڵاوە- ڕواندوز پێشمەرگەکان بەردەوام هێرش دەکەنە سەر هێزەکانی عێراق و لێیان دەکوژن. پێشمەرگەکان لە ٢٧ی تشرینی دووەم بە شەو دەستیان وەشاندووە لە دامودەزگاکانی نەوتی کەرکووک. هەرچەندە دامودەزگاکانی نەوت بەتەواوی لەکار نەکەوتوون، بەڵام ئەمجۆرە هێرشانە نیشانەی شکستهێنانی سوپای عێراقە و نیشان دەدات کە ناتوانن پێش لە هەندێ هێرشی خۆنواندن و خۆدەرخستنی کورد بگرن. بۆیە فەرماندەیی سوپای عێراق بڕیاریداوە بە توندی بە فڕۆکە دەست بە بۆمبارانی کورد بکاتەوە. فڕۆکەکانی عێراق لەم هەفتانەی دواییدا بە شێوەیەکی زۆر چڕوپڕتر کورد بۆمباران دەکەن.

هاوکات حکومەتی عێراق ڕایگەیاندووە چەند هەزار کەس لە دانیشتوانی ناحیەی ئاکرێ گەڕاونەتەوە سەر ماڵوحاڵی خۆیان. ڕۆژنامەکانی سەر بە حکومەت

هەمـوو ڕۆژێ پرۆپاگەنـدا دەکـەن، دەڵێـن خەڵـک بـۆ دەربڕینـی پشـتیوانی لـە یاسـای ئۆتۆنۆمـی حکومـەت ڕێپێـوان دەکـەن، دەڵێـن یاسـاکە کۆمەڵێـک ڕێوشـوێنی باشـی دانـاوە بـۆ گەشـەپێدانی باکـوور، بـەڵام بۆیـان ناشـاردرێتەوە کـە سیاسـەتی حکومـەت لـەم پەیوەندییـەدا تووشـی کۆمەڵێـک کێشـە و تەنگوچەڵەمـە بـووە.

حکومـەت بـەردەوام هـەوڵ دەدات دامودەزگاکانـی ئیـداری خۆجێیـی وەگەڕبخاتـەوە: مەجلیـس تەشریعـی کوردسـتان بـە گوێـرەی پەیـڕەوی ناوخـۆی خـۆی دەسـتی بـەکار کـردووە. بەهەرحـاڵ بەهـۆی ئـەوەی دژە هێرشـی پێشـمەرگەکان بـۆ سـەر هێزەکانـی عێـراق توونـدتـر بـووە، حکومـەت ناتوانێـت کێشـەی کـورد بـە شـێوەی یەکلایـی چارەسـەر بـکات، سـەرەڕای ئـەوەش کـە دەنگـۆی مردنـی مەلا[مستەفا] بارزانـی بـڵاو بووەتـەوە.

لـەم بارودۆخـەدا، حکومەتـی عێـراق، ئـوردن و عەرەبسـتانی سـعودی خەریکـن لەیـەک نزیـک دەبنـەوە و لـە دانیشـتنی وڵاتانـی عـەرەب لـە ڕەبـات بڕیـار دراوە کـە لەنێـوان ئێـران و عێـراق ناوبژیوانـی بکـەن، کەوابـوو مەسـەلەی پەیوەندییەکانـی عێـراق و ئێـران گۆڕانـکاری گرنـگ بەخـۆوە دەبینێـت.

لە پۆل لۆگوغییێغێ[١] باڵوێزی فەڕەنسا لە بولغارستان (بولگاریا) بۆ:

جەنابی ژان سۆڤانئاغژ[٢]، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٢٢ی کانوونی دووەمی ١٩٧٥

سوفیا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە مۆسکۆ، بەغدا، ئەنقەرە، تاران

بابەت: هەڵوێستی بولگاریا لەهەمبەر کێشەی کوردی عێراق

بۆ یەکەمجار لە بولگاریا، ڕاگەیاندنەکان پشتیوانی لە سیاسەتی دەوڵەی عێراق لەهەمبەر کورد دەکەن. هەروەک لە تشرینی دووەمی ١٩٧٢دا ئاماژەمان پێکرد، ئەوکاتە لە سەر بانگهێشتی بەرەی نیشتمانی [بولگاریا] لێژنەیەکی پارتی دیموکراتی کوردستان سەردانی سۆفیای کرد. یەکسەر پاش ئەوە دەوڵەتی عێراق تۆمەتی بە بولگاریا بەخشی و لەو کاتەوە تا ئێستا پەیوەندییەکانی عێراق و بولگاریا ئاسایی نەبووەتەوە. چەند مانگ لەمەوپێش باڵوێزی بولگاریا لە بەغدا بە بەڕێز سێغل، [باڵوێزی فەڕەنسا لە بەغدا]ی وتبوو کە گومانی هەیە سیاسەتی بەعس لە هەرێمی باکوور سەربکەوێت (بنواڕن بۆ تیلیگرامی باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا لە ٨ی تەمووزی ١٩٧٤).

وادیارە ئێستا بولگاریا هەڵوێستی گۆڕیوە، چونکە کالۆیانۆڤ[٣]، هەواڵنێری ڕۆژنامەی رابانیچیسکۆ دێلۆ[٤] لە بەیروت کە ئەمدواییە سەردانی باکووری عێراقی کردووە، ستایشی ئەو ئۆتۆنۆمیەی کردووە کە عێراق داویەتی بە کوردستان. ئەم

(1) Pol Le GOURRIEREC

(2) Jean SAUVAGNARGUESE

(3) KALOYANOV

(4) RABOTNITCHESKO DELO

ئەم ڕۆژنامەیە زمانحاڵی حیزبی کۆمۆنیستی بولگاریا بووە کە حیزبی دەسەڵاتدار بووە. وەرگێڕ

ڕۆژنامەنووسە بولگارییە کە لە دانیشتنی دەستبەکاربوونی ئەنجوومەنی یاسادانان (مجلس تشريعی)ی ناوچەی ئۆتۆنۆمی ئامادە بووە، بە شتێکی مێژوویی ناوزەدی کردووە و باسی دامودەزگاکا ناوچەییە نوێکانی [ئۆتۆنۆمی] کردووە و پاشان وتەکانی عادل ئەلنەجد سەلیم[1]، سکرتێری حزبی شیوعیی عێراقی بڵاو کردووەتەوە. کالۆیانۆڤ وتوویەتی: "لە وەتەی بەعس لە ١٧ی تەمووزی ١٩٦٨وە هاتوەتە سەر دەسەڵات، هەولێر ئەوەندە ئاوەدان کراوەتەوە کە مرۆڤ هەست دەکات لەدایک بووەتەوە. ئەم ئۆتۆنۆمیەی هەرێمی [کوردستان] نەتەنیا خزمەتی کورد دەکات، بەڵکوو خزمەتی سەرجەم خەڵکی عێراقیش دەکات و دەبێت بە بەردی بناخەی یەکگرتنی خەڵکی عێراق، بە کورد و عەرەب و نەتەوەکانی دیکەوە." سکرتێری حزبی شیوعیی عێراقیش خۆشحاڵی خۆی دەربڕیوە کە حیزبەکەی باش هاوکاریی بەعس و پ.د.ک. دەکات، وتوویەتی نوێنەرانی پ.د.ک. لە مەلا مستەفا بارزانی دابڕاون و هاتوونەتە ناو بزووتنەوەی پێشکەوتنخوازی عێراق. ڕوونە کە مەبەستی ئەو کەسایەتییە کوردانە بووە کە هاتوونەتە لای حکومەت. ناوبراو هەروەها وتوویەتی بارزانی و هەڤاڵەکانی ناسیونالیستی ڕاستڕەوەن کە یاسای ئۆتۆنۆمیان ڕەتکردووەتەوە، چەکیان هەڵگرتووە و خزمەتی ئیمپیریالیزم، زایۆنیزم و پاشڤەرۆکان (رجعی) دەکەن.)

کالۆیانۆڤ لە کۆتایی وتارەکەیدا وتوویەتی: "یاخیبووەکان کە لە ناوچەیەکی شاخاوی لە سەر سنووری ئێرانن، هەرچەندە چەکداریان زۆرە (٢٠ تا ٣٠ هەزار کەس بە گوێرەی هەندێ زانیاری) و لە دەرەوە پشتیوانیان لێدەکرێت، بەڵام پێگەو دەسەڵاتی سیاسییان لە ناو خەڵکی عێراقدا نەماوە."

ئەم هەڵوێستە نوێیەی دەوڵەتی بولگاریا کە بەدڵنیاییەوە لە لایەن سۆڤیەتەوە بەسەریدا سەپاوە و لە چوارچێوەی ستراتیژی سۆڤیەتدایە، لەلایەن تورکیای دراوسێی بولگاریا و هەروەها دۆستە ئێرانییەکانی دەوڵەتی بولگاریاوە پێشوازی لێدەکرێت[2].

---

(1) Adel Al Nadj SELIM

(٢) مەبەستی ئەو ئێرانییانەیە کە کۆمۆنیست بوونە و نزیکبوونە لە دەوڵەتی کۆمۆنیستی بولگاریا و هەروەها سۆڤیەت. ئەوکاتە باڵی زاڵی ناو حیزبی کونیستی ئێران (حیزبی تودە) زۆر نزیک بووە لە سۆڤیەت و وڵاتانی داردەستی سۆڤیەت وەک بولگاریا. وەرگێڕ

لە کونسوڵخانەی فەڕەنسا لە ژنێڤ بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٣ی شوباتی ١٩٧٥

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە لەندەن، تاران، بەغدا، ئەنقەرە

بابەت: کۆمەڵگای نێونەتەوەیی هەوڵ دەدات یارمەتی کوردی عێراق بدات

بەرپرسی کۆمیسیۆنی باڵای کاروباری پەنابەرانی نەتەوە یەکگرتووەکان لەگەڵ نوێنەری ئێرلەند (کە ئێستا سەرۆکی کۆمیسیۆنە) و پاشان لەگەڵ خۆمیش گفتوگۆی کرد، وتی: "مێشکم زۆر سەرقاڵی کوردە. کوردەکان لە بارودۆخی دژواردان، لە باکووری عێراق لە سووچێکدا گیریانخواردووە، لە سنووری ئێرانیش دابڕاون و بە شەو و ڕۆژ بۆمبباران دەکرێن. ژمارەیان ٥٠ بۆ ١٠٠ هەزار کەس دەبێت و لە ڕووی خواردەمەنی و خۆراکەوە بارودۆخیان زۆر خراپە. دەوڵەتی تورکیا نەتەنیا سنوورەکانی بەڕوویاندا نەکردووەتەوە، بەڵکوو نەشیهێشتووە کۆمیتەی نێونەتەوەیی خاچی سوور پێداویستییان بۆبنێرێت."

سەرۆکی ئەنجوومەنی کۆمیتەی نێونەتەوەیی خاچی سوور پێیوتم دوو لێژنەی ناردووە بۆ بەسەرکردنەوەی ئەم ناوچەیە، بەڵام هێشتا ڕاپۆرتی لێژنەکانی بەدەست نەگەیشتووە.

ئەڵبەتە کوردەکان هەتا کاتێک لە سەر خاکی عێراق بن ناتوانن بکەونە ژێر چەتری پاراستنی کۆمیتەی نێونەتەوەیی خاچی سوور، لەگەڵ ئەوەشدا شازادە سەدرەددین[1] بە شێوەی فەرمی داوای لە نوێنەری تورکیا کردووە لەم پەیوەندییەدا هاوکاریان بکات، بەڵام تورکیا ڕەتی کردووەتەوە. سەدرەددین لە ڕێگای نوێنەری ئێرلەندەوە پێشنیاری بە دەوڵەتی بەریتانیا کردووە لەگەڵ تورکیا وتووێژ بکات بۆئەوەی تورکیا سنووری خۆی بە ڕووی ئاوارەکانی کوردی عێراقدا بکاتەوە، لەبەرامبەردا بەریتانیاش ڕێگە بەو تورکانە بدات کە پەنایان بۆ بنکەی بەریتانیا لە دوورگەی قوبرس هێناوە

(1) Prince Sadruddin

بچـن بـۆ باکـووری قـبرس. شـازادە سـەدرەددین پێیوانییـە ئـەم مامەڵەیـە سـەر بگرێـت، لەگـەڵ ئەوەشـدا دەڵێـت نابێـت دەستەوەسـتان بیـن و هیـچ نەکەیـن.

١٠٠ هـەزار کـوردی [عێـراق] ئـاوارەی ئێـران بـووە. مەسـەلەی ئـەم ئاوارانـە لـە دوایـین دانیشـتنی ئەنجوومەنـی کۆمیسـیۆنی بـاڵای پەنابەرانـی نەتـەوە یەکگرتووەکانـدا تاوتـوێ کـراوە، ئەنجوومـەن بـەو ئەنجامـە گەیشـتووە کـە ئێـران کێشـەیەکی ئەوتـۆ بـۆ کاری کۆمیسـیۆن دروسـت نـاکات، بـەڵام بـە کۆمیسـیۆنی وتـووە هەتـا کاتێـک ژمـارەی ئـاوارەکان نـەگات بـە ١٥٠ هـەزار کـەس، پێیبـاش نییـە کۆمەڵگای نێونەتەوەیـی یارمەتـی مـادی ئێـران بـدات.

بـــە جیـــا تێبینییەکانـــی نوێنـــەری ئێرلەنـــد لـــە میانـــەی گفتوگۆکانـــی لەگـــەڵ کۆمیســـیۆنتان بـــۆ دەنێـــرم.

فێغناند لۆغۆن[1]

(1) Fernand Laurent

لە کونسوڵخانەی فەڕەنسا لە ژنێڤ بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٥ی شوباتی ١٩٧٥

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا، تاران، ئەنقەرە

ئاماژە بە: تیلیگرامی پێشووم و تیلیگرامی ژمارە ٢١٤ دەربارەی گفتوگۆکەم لەگەڵ بەرپرسی کۆمیسیۆنی باڵای کاروباری پەنابەرانی نەتەوە یەکگرتووەکان

بابەت: هەڵوێستێکی ناجوامێرانەی تورکیا لەهەمبەر کوردی عێراق

سەرۆکی ئەنجوومەنی کۆمیتەی نێونەتەوەیی خاچی سوور ئەمڕۆ پێیوتم بەڕێز گغاند دۆهۆتڤیل[1] لە سەردانەکەی بۆ کوردستان و ئەنقەرە گەڕاوەتەوە [بۆ سوئیس]. ناوبراو لە ئێران بە چاوی خۆی بینیویەتی کە کاربەدەستانی ئێران باش هاوکاریی ١٥٠ هەزار کوردی [عێراقی] ئاوارەبووی ئێران دەکەن. نوێنەری کۆمیتەکە، بە هاوڕێیەتی پزشکێکی سوئیسی و سوئیدی کە چوار مانگە لە ناوچەکە کار دەکەن، لە ١٥ بۆ ٢٢ی کانوونی دووەم سەردانی بەشی ڕۆژهەڵاتی کوردستانی عێراقی کردووە یانی زیاتر دۆڵی چۆمان کە ڕێگای هامیلتۆن لەوێوە دەڕوات و بارەگای سەرکردایەتی ڕاپەڕین لەوێیە. بەهۆی نەبوونی کات ناوبراو نەیتوانیوە سەردانی ناوچەی بادینان بکات کە لە سەر سنووری تورکیایە و لە چۆمان دابڕاوە، چونکە ڕێگای چۆمان بۆ بادینان کە ئاسفالتە و درێژە (بە ئۆتۆمۆبیل دوو ڕۆژ دەبێت، بە پیرۆیشتن دە ڕۆژ دەبێت) پچڕاوە و سوپای عێراق بەردەوام بۆمبارانی دەکات.

بە گوێرەی ئەو زانیارییانەی کوڕەکانی بارزانی و چەند پزشکێکی کورد بە بەڕێز (دۆهۆتۆڤیل) یان داوە، ٥٥٠ هەزار کەس لە ناوچەی بادینان هیچ پێداویستییەکی ژیانیان نییە و بارودۆخیان زۆر خراپە و مەترسی لە سەر ١٥٠ هەزار کەسیان هەیە

(1) Grand L'hauteville

نوێنەری کومیتەی نێونەتەوەیی خاچی سوور بووە. وەرگێڕ

گیانیـان لەدەسـتبدەن. برسـێتی لـەم ناوچەیـە وەک ئـەوەی بیافـرای[1] لێهاتـووە.

بەڕێـز دۆهۆتۆڤیـل لـە ٢٧ تـا ٢٩ی کانوونـی دووەم سـەردانی ئەنقـەرەی کـردووە، تکاولاڵـەی لـە بەرپرسـی نووسـینگەی کاروبـاری ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی وەزارەتـی دەرەوەی تورکیـا کـردووە سـنوورەکانیان بـەرەو ڕووی ئاوارەکانـدا بکەنـەوە یـان لانیکـەم بهێڵـن کۆمیتـەی خاچـی سـوور دەواودەرمـان بنێرێـت بـۆ کوردسـتان، بـەڵام تورکیـا بـە هیـچ شێوەیەک قەبوڵـی نەکردووە. تەنانـەت ڕێکخـراوی مانگـی سووری تورکیـاش پاسـاوی بـۆ ئـەم هەڵوێسـتە ناجوامێرانـەی دەوڵەتـی تورکیـا هێناوەتـەوە، وتوویەتـی تورکیـا پێویسـتی بـە نەوتـی عێراقـە، ئەگـەر سـنوورەکانی بکاتـەوە دەوڵەتـی عێـراق گوشـار دەخاتـە سـەر تورکمانـەکان.

کۆمیتـەی نێونەتەوەیـی خاچـی سـوور پێیوایـە هیـچ کەڵکـی نابێـت، ئەگـەر کۆمەڵـگای نێونەتەوەیـی لـە ڕێـگای ڕۆژنامەکانـەوە داوا لـە تورکیـا بـکات لـە پێنـاو مرۆڤایەتیـدا تـۆزێ لـەم پەیوەندییـەدا نەرمـی بنوێنێـت، یـان ڕاسـتەخۆ لـە میانـەی ئـەو دوو کۆنفرانسـە کـە ئێسـتا لـە ژنێـڤ بەڕێـوە دەچێـت (کۆنفرانسـی دیپلۆماتیـک بـۆ پێداچوونـەوە بـە مافـی مـرۆڤ و کۆنفرانسـی کۆمیسـیۆنی مافـی مـرۆڤ) داوای شـتی وا لـە تورکیـا بکرێـت.

تـا ئێسـتا نـە بەڕێـز گالۆپـەن[2] و نـە نوێنەرەکـەی داوایـان لـە فەڕەنسـا نەکـردووە لـەم پەیوەندییـەدا هەنـگاو هەڵبگرێـت.

فێغناند لۆغۆن

---

(1) Biafra

بیافـرا وڵاتێکـی بچووکـی ئەفریقاییـە کـە پـاش جیابوونـەوە لـە وڵاتـی نیجریـا، لـە ١٩٧٠ تووشـی قاتوقڕی بـوو، ژمارەیەکـی زۆر لـە خەڵکەکـەی (٨٠٠ هـەزار بـۆ یـەک ملیـۆن کـەس) بـە هـۆی برسـێتی و نەخۆشـییەوە گیانیـان لـە دەسـتدا. وەرگێـڕ

(2) GALOPPIN

لە کونسوڵخانەی فەڕەنسا لە ژنێڤ بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٤ی شوباتی ١٩٧٥

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا، قاهیرە

بابەت: داواکارییەکی ژەنەڕاڵ بارزانی لە کۆنفرانسی مافی مرۆڤی نەتەوە یەکگرتووەکان

ژەنەڕاڵ بارزانی نامەیەکی ناردووە بۆ سکرتێری کۆنفرانسی مافی مرۆڤ، دیسان داوای کردووە بزووتنەوەی کورد وەک چاودێر لە کۆنفرانسەکەیاندا بەشداربێت. جەنابی سکرتێر(کە لە وڵاتی نیکاراگۆیە) دەڵێت ڕاستەوخۆ داواکارییەکەی بارزانی ناردووە بۆ سەرۆکی کۆنفرانسی دەستنیشانکردنی دەسەڵاتەکان، بەڵام وادیارە ڕاست ناکات. بەهەرحاڵ نامەکەی بارزانی لە ١٢ی شوبات لە دانیشتنی یەکەمی کۆمیسیۆنی کۆنفرانسەکە خراوەتەڕوو کە لە ١٠ ئەندام پێکدێت.

نوێنەری عێراق [لە کۆمیسیۆنەکەدا] بەشدار نەبووە، چونکە ژمارەی ئەندامانی لێژنەکەی زۆر کەم بووە بۆئەوەی لە سەرجەم کۆمیسیۆنەکاندا کار بکات، بۆیە نوێنەری ئوستراليا، کامێرۆن، ماداگاسکار، پیرو، سینێگال، چکسلڤاکی و تایلەند دژی داواکارییەکەی کورد نەوەستاونەتەوە. تەنیا لێژنەی ئەمریکا وتوویەتی کێشەی کورد پەیوەندی بە کۆمیسیۆنەوە نییە، بەڵکوو پەیوەندی بە کۆنفرانسەوە هەیە.

بە وتەی سەرۆکی کۆمیسیۆن، لێژنەی نوێنەرایەتیی عێراق لەو کاتەوە داوای لە ئەندامانی کۆمیسیۆن کردووە داواکارییەکەی کورد تاوتوێ نەکەن. ئەم مەسەلەیە بووە بە سەرئێشە بۆ هەموو وڵاتانی ئەندامی کۆمیسیۆن، بەتایبەت گروپی وڵاتانی عەرەب، هەرچەندە عێراق مەسەلەکەی لە ناو ئەم گروپەدا نەخستووەتەڕوو. وادیارە بیروڕای جیاواز هەیە لە نێو ئەندامانی گروپەکەدا، بەتایبەت لەبەر ئەوەی پەیوەندییەکانی عێراق و مسر بەهۆی کێشەی فەلەستین (کە کێشەکەیان وەک ئەوەی کوردە) ئاڵۆزە.

ئەگەر بێت کێشەی کورد لە دانیشتنی گشتیدا بخرێتەڕوو- کە زۆرێک لە ئەندامەکان ئەمەیان پێخۆش نییە، چونکە نایانەوێت مەسەلەی بانگهێشتکردنی ئەم

لێژنە و ئەو لێژنە سەرهەڵبداتەوە- سوپاسی وەزارەتی دەرەوە دەکەم ڕێنوێنیم بکات وەک لێژنەی فەڕەنسا چی هەڵوێستێک لە چوارچێوەی ئەم کۆنفرانسەدا بگرینەبەر.

فێغناند لۆغۆن

وەڵامی وەزارەتی دەرەوە:

١- کێشەی کورد، کێشەی ناوخۆیی عێراقە. دەوڵەتی عێراق زۆر هەستیارە لە هەمبەر هەر چەشنە دەستێوەردانێک لەم مەسەلەیەدا.

٢- دەوڵەتی ئێران، هەرچەندە خۆی کەمینەی کوردی هەیە، یارمەتیی ئاوارەکانی کوردی عێراقی داوە، بەڵام تورکیا هەڵوێستی زۆر جیاوازی بووە، چونکە ئێران پشتیوانی لە ڕاپەڕیوانی کورد دەکات، بەڵام تورکیا دەترسێت هەستوسۆزی ئۆتۆنۆمیخوازیی کوردی عێراق کار بکاتە سەر وڵاتەکەی، پێیخۆشە ڕاپەرینی کورد بە زووترین کات لەناو بچێت و سەری پان بکرێتەوە.

٣- وڵاتانی عەرەب هەڵوێستێکی یەکگرتوویان نییە لە هەمبەر سیاسەتی عێراق سەبارەت بە کێشەی کورد و هەڵوێستی هەرکامیان پەیوەندی بە چۆنییەتی پەیوەندییان لەگەڵ دەوڵەتی عێراقەوە هەیە.

٤- تا ئەو شوێنەی پەیوەندی بە ئێمەوە هەیە، دەبێ زۆر بە پارێز و وریاییەوە هەنگاو هەڵبگرین، بۆئەوەی ڕژێمی عێراق هەوڵی ڕاستەقینە بدات بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد بەشێوەی ئاشتیخوازانە. ئەگەر هات و کێشەی کورد چی لە کۆمیسیۆن و چی لە دانیشتنی گشتیدا خرایەڕوو، ئێوە نابێت پشتیوانی لێبکەن.

کۆغسێل

١٩ی شوباتی ١٩٧٥

پەراوێزی وەرگێڕ:

عیسمەت شەیف وانلی، نوێنەری شۆڕشی کورد لە ١٩ی شوباتی ١٩٧٥ نامەیەکی تێروتەسەلی چوار لاپەڕەیی ناردووە بۆ سکرتێری کۆمیسیۆنی مافی مرۆڤی نەتەوە یەکگرتووەکان، باسی تاوانەکانی دەوڵەتی عێراقی دژی کورد کردووە، داوای لێکردووە بە زووترین کات تاوتوێی پێشێلکردنی مافی کورد لەلایەن دەوڵەتی عێراقەوە بکرێت. وانلی ئاماژە بەوە کردووە: "لە نێوان ١٥ی نیسان و ٣١ی ئایاری ١٩٧٤، فڕۆکەکانی عێراق ١٥ شار و ٢٠٥ گوندیان بۆمبباران کردووە. لە نێوان نیسان و ئەیلوولی ١٩٧٤ لانیکەم ٦٥ کەس لەسێدارەدراون و تا ئاستی مەرگ ئەشکەنجە دراون. لە ١٩ی نیسان بۆ ١٥ی تەمووزی ١٩٧٤، ٥٠٠ گوندیی بەهۆی بۆمبارانەکانەوە کوژراون."

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٢٧ی شوباتی ١٩٧٥

بەغدا

زۆر نهێنی، بەپەلە

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە جەزایير

بابەت: هاوکێشەکانی ناوچەکە، بزووتنەوەی کورد بەرەو ڕووخان پاڵدەنێت

ئاماژە بە: تیلیگرامی ١٩٥ی پێشوومان

باڵوێزی ئێران [لە بەغدا] بە قەد کاربەدەستانی عێراق سەرقاڵی مەترسییەکانی بەردەوامبوونی ئاڵۆزیی پەیوەندییەکانی [ئێران و عێراقە]. باڵوێزی ئێران لێینەشاردمەوە کە ئێران و عێراق دەبێ بە زووترین کات ڕێگاچارەیەک بۆ بارودۆخی ئێستا بدۆزنەوە کە هاوسەنگیی ئاسایشیی ناوچەی تێکداوە.

بەڕێز شەهیدزادە ئەو ئاماژە جۆراوجۆرانەی جێگری سەرۆک کۆماری عێراقی بە باش زانی کە کردوویەتی بۆئەوەی دەسەڵاتدارانی ئێران حاڵی بکات ئەگەر وتووێژەکان دوا بکەوێت مەترسی لێدەکەوێتەوە. لێدوانەکانی [سەدام حوسەین] لە یەکی شوبات لە کۆنفرانسی پشتیوانی لە عێراق لەهەمبەر دەستدرێژیی ئێران، ڕێک وەک ئەو هۆشدارییەوە کە لە ٣١ی کانوونی یەکەمی ١٩٧١ داویەتی بە کۆمپانیای نەوتی عێراق[١]، کە تێیدا وتبووی ئەگەر ئێران پێشنیاری ئاشتی ئێمە قەبوڵ نەکات ئێمە هەڵوێستمان توندتر دەبێت. بەڕێز شەهیدزادە وتی بەداخەوە جموجۆڵە سەربازییەکانی ئەمدواییەی عێراق، (دانیشتنی عولەما) و (کۆنگرەی هێزە ئاشتیخوازەکانی ئاسیا) کە ئەمدواییە بەڕێوەچووە، هەلی بۆ هێز و لایەنە چەپەکان

(١) مەبەستی ئەوەیە کە سەدام لە ١٩٧١ هەڕەشەی کردووە کۆمپانیای نەوتی عێراق خۆماڵی دەکات و لە چنگی وڵاتانی ئەوروپایی دەریدەهێنێت. وەرگێڕ

ڕەخساندووە بە توندترین شێوە هێرش بکەنە سەر ڕژێمی شا، و خزمەتی بە ئامانجی حکومەتی عێراق کردووە بۆئەوەی هێز و لایەنەکانی ناوخۆ و دەرەوە پشتیوانی لێبکەن.

باڵوێزی ئێران وتی ئەم لێدوان و ئاماژانە لە چوارچێوەی بانگەوازە تاڕادەیەک ئاشکراکانی سەدام حوسەینە بۆ وتوویژ لەگەڵ ئێران کە لە کۆنگرە جۆراوجۆرەکان و دیمانەکانیدا، وەک دیمانە لەگەڵ ڕۆژنامەی (الاهرام)ی مسردا باسی کردووە. باڵوێزی ئێران بە دەقیقی وتی پێشهاتەکانی ئەمدواییەی نێوان ئێران و عێراق (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ١٥١) بەهۆی ڕەخنە توندەکانی ئەمدواییەی جێگری سەرۆک کۆماری عێراق لە هەندێ لە باڵە پاوانخواز و زیادەخوازەکانی ناو بەعس بووە، بەتایبەت لێدوانەکانی لە ١٥ی کانوونی دووەم و یەک و ٢٣ی شوبات. باڵوێزی ئێران بە ئاشکرا ئاماژەی بەو ڕۆڵە کرد کە فەڕەنسا پێشتر گێڕاویەتی بۆئەوەی عێراق نەچێتە ناو پەیمانی کۆمیکۆن[١]. وتی جێگیربوونی فەڕەنسا لە ناوچەی بەینونەهرەین[٢] باشترین ئامرازە بۆئەوەی دەسەڵاتی سۆڤیەت لەم ناوچەیە لاواز بێت و لە ئەنجامدا پێگەی سەدام حوسەین قایمتر دەبێت بۆ جێبەجێکردنی سیاسەتەکەی دژی لایەنە توندئاژۆکانی ناو بەعس و دەسەڵاتی شیوعییەکان.

خاڵێکی بەرچاوی دیکە ئەوەیە کە بەڕێز شەهیدزادە بۆچوونی خۆی سەبارەت بە مەسەلەی کورد بەشێوەیەکی بەرچاو گۆڕیبوو. بەڕێزیان پێشتر نکوڵی لەوە دەکرد کە کێشەی ئەتنیکی لە ئێراندا هەبێت، بەڵام ئەمجارە لە گفتوگۆیەکی دووروردرێژ و متمانەپێکردندا، پێیوتم نیگەرانە لە توندبوونی ناسیونالیزمی کورد و وتی: "باڵی پێشکەوتنخواز[٣]، ڕۆژبەڕۆژ دەسەڵاتیان لە بارەگای سەرکردایەتی شۆڕشی کورد لە گەلالە زیاتر دەبێت. ئەم باڵە دەیانەوێت خەڵک بە گوێرەی مۆدێلی سۆڤیەت و چین ڕێکبخەن و لەپێناو سەرکەوتنی خۆیاندا، باڵی فیوداڵ کە پشتیوانی لە بارزانی دەکەن، لەناو ببەن."

---

(١) پەیمانی کۆمیکۆن ڕێککەوتنێکی ئابووری بووە کە لە ١٩٤٩ لەنێوان وڵاتانی کۆمۆنیستدا کراوە، پاش هەڵوەشانەوەی یەکێتیی سۆڤیەت، لە ١٩٩١ پەیمانەکەش هەڵوەشاوەتەوە. وەرگێڕ

(٢) بەینونەهرەین کاتی خۆی بە ناوچەی نێوان ڕووباری دیجلە و فورات وتراوە کە لانکەی شارستانییەت بووە، ئێستا بۆ ئاماژەکردن بە وڵاتی عێراق بەکاردێت. وەرگێڕ

(٣) مەبەستی چەپەکانە. وەرگێڕ

باڵوێـزی ئێـران هەروەهـا نیگەرانـی ئـەوە بـوو کـە لـە نێـو ئەوانـەی شـەپۆل شـەپۆل وەک پەنابـەر چوونەتـە ئێـران، چەنـد هـەزار کەسـێکیان کاری خراپکارانـە لـە ئێـران ئەنجـام بـدەن. باڵوێـزی سـوریا لـە بەغـدا پێیوتـم وەزیـرە کوردەکانـی پێشـووی کابینـەی عێـراق، [سـامی] عەبدولڕەحـمان، [سـاڵح] یوسـفی و [موحسـین] دزەیـی و دارا تۆفیـق، سەرنووسـەری پێشـووی ڕۆژنامـەی [التاخـی]، زمانحاڵـی پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان، پێیانوایـە ئێسـتا کاتـی ئـەوە هاتـووە لـە چوارچێـوەی سیاسـەتی وڵاتانـی سۆسیالیسـتیدا وتوویـژ بکرێـت بۆئـەوەی کێشـەی کـورد بەشـێوەی دیموکراتـی و ئاشـتیخوازانە چارەسـەر بکرێـت. باڵوێـزی سـوریا وتـی سـەردانەکەی ئەمدواییـەی تاریـق عەزیـز بـۆ سـۆفیا (لـە ۹ی شـوبات) بـۆ ئـەوە بـووە کـە دەوڵەتـی بولگاریـا (بولغارسـتان) لـە نێـوان دەوڵەتـی عێراق و بـارەگای سـەرکردایەتیی گەڵاڵـە لەلایـەک و لەنێـوان عێـراق و سـۆڤیەت لەلایەکـی دیکـەوە ناوبژیوانـی بـکات. هـەروەک دەزانیـن ئێسـتا کێشـەی کـورد بـووە بـە خاڵـی ناکۆکیـی عێـراق و سـۆڤیەت.

باڵوێـزی مـسر لـە بەغدایـش پێیوتـم بارزانـی نوێنـەری نـاردووە بـۆ لای دەوڵەتـی مـسر[بۆئـەوەی ناوبژیوانـی بـکات لـە نێـوان کـورد و حکومەتـی عێراقـدا]، بـەڵام سـەدام حوسـەین نایەوێـت هەمـان هەڵـەی ۱۹۷۰ [1]دووپـات بکاتـەوە، وتوویەتـی تەنیـا کاتێـک لەگـەڵ پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان وتوویـژ دەکات کـە پەیوەندییەکانـی ئێـران و عێـراق ئاسـایی بێتـەوە.

کەوابـوو ڕەوتـی پێشـهاتەکان نیشـان دەدات کـە دەرفەتێکـی جیـددی ڕەخسـاوە پەیوەندییەکانـی ئێـران و عێـراق بەمزوانـە ئاسـایی بێتـەوە. باڵوێـزی ئێـران پێیوایە پێویسـتە دەوڵەتـی ئێـران ئـەم هەلـە لەدەسـتنەدات کـە بەهـۆی دەسـتپێشـخەریی ئەمدواییـەی سـەدام حوسـەین ڕەخسـاوە، چونکـە لەبارودۆخـی ئێسـتادا لـە نـاو دەوڵەتـی عێراقـدا سـەدام حوسـەین باشـترین کەسـە کـە وتوویـژی لەگـەڵ بکرێـت. جێگـری سـەرۆک کۆمـاری عێـراق زۆر بـاش دەزانێـت هەنگاوەکانـی بـۆ ئاشـتبوونەوە لەگـەڵ شـا، چـی مەترسـییەکی بـۆ دەسـەڵاتەکەی بـەدواوە دەبێـت، بۆیـە دەیەوێـت ئێـران بـە زووتریـن کات بـەدەم دەستپێشـخەرییەکانییەوە بێـت.

(۱) مەبەستی ڕێککەوتننامەی ۱۱ی ئاداری ۱۹۷۰یە. وەرگێڕ

باڵوێزی ئێران بە شێوەی نهێنی پێوتم بۆئەوەی پێگەی سەدام حوسەین لەهەمبەر باڵە زیادەخواز و توندئاژۆکانی ناو بەعس بەهێز بێت دەسەڵاتدارانی ئێران ئیدی پێداگری ناکەن کە شەتولعەرەب لەنێوان ئێران و عێراقدا دابەش بکرێت، بەڵکوو بەوەش ڕازین کە ڕێککەوتنێکی سادە بکرێت بۆئەوەی کەشتییەکانی هەردوو وڵات بە ئاسانی لە شەتولعەرەب هاتوچۆ بکەن.

بەڕێز شەهیدزادە بۆی باس کردم پێیوایە لە کۆتاییدا چی دەبێت، وتی دەسەڵاتدارانی ئێران دەیانەوێت سیاسەتی خۆیان سەد لە سەد بگۆڕن، چونکە هەر جارێک کە هیوایەک بۆ چەسپانی ئاشتی لە نێوان ئێران و عێراقدا دێتەکایەوە، بەهۆی پێکدادانێکی سەربازی یان ڕووداوێکی دیپلۆماتیک، بارودۆخەکە دیسان ئاڵۆز دەبێتەوە و پێش لەوە دەگرێت کە ئێران و عێراق ڕێکبکەون. باڵوێزی ئێران وتی پێویستە کارێک بکرێت ئەو لایەنانەی لە عێراق و دەرەوە دەیانەوێت کێشەکە ئاڵۆزتر بێت، سەریان سوڕبمێنێت. بەڕێزیان وتی لە ناخی دڵییەوە ئاواتەخوازە لە کۆنفرانسی جەزاییر کە لە داهاتوویەکی نزیک بەڕێوەدەچێت، شا و سەدام حوسەین دوو بە دوو دەربارەی مەسەلە ئابووری و ئیستراتژییەکان وتووێژ بکەن و ئەم هەلە بەکاربێنن بۆئەوەی عێراق بگەڕێتەوە ناو هاوکێشەکانی ناوچە.

پییەغ سێغل

لە کونسوڵخانەی فەڕەنسا لە ژنێڤ بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١١ی ئاداری ١٩٧٥

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بێرن، نیۆیۆرک، جەزاییر، تاران، بەغدا، ئەنقەرە

بابەت: مەرگی شۆڕشی کورد و بێدەنگی دنیای ئازاد

تەنیا چەند کاتژمێر پاش ڕێککەوتنی ئێران و عێراق لە جەزاییر، هێرشێکی زەمینی توند و بەرفراوانی هێزەکانی سوپای عێراق دژی کورد دەستپێکردووە. فدراسیۆنی نێونەتەوەیی مافی مرۆڤ ئێوارەی ڕۆژی یەکشەمە لە ژنێڤ لە تیلیگرامێکدا ئەم زانیارییانە و کۆمەڵێک زانیاریی دیکەی ناردووە بۆ بەڕێز ڤاڵدهەیم[1]، بۆ سەرۆکی کۆمیسیۆنی باڵای کاروباری پەنابەرانی نەتەوە یەکگرتووەکان، بۆ سەرۆکی کۆمیتەی نێونەتەوەیی خاچی سوور و بۆ سکرتێری گشتیی لقەکانی خاچی سوور. ئەم فدراسیۆنە بەتایبەت ئاماژەی بە کۆنڤانسیۆنی ١٩٤٨ کردووە، وتوویەتی ئەگەری هەیە کورد ڕووبەڕووی تاوانی جینۆساید بێتەوە و داوای لێیان کردووە پێش لەم تاوانە بگرن.

پێشتر ئاماژەم بە هەوڵەکانی شازادە سەدرەدین (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ژمارە ٢١٤ی ٣ی شوبات) و سەرۆکی کۆمیتەی نێونەتەوەیی خاچی سوور (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ژمارە ٢٧٢ی ٥ی شوبات) کردبوو، ئێستاش ڕۆژنامەکانی سوئیس بە هەستوسۆزەوە باسی کورد دەکەن. سەرلەبەیانی ئەمڕۆ ئانتوان بۆساغ[2] وتارێکی لە ژێر ناوی (جادوگەر و سیحرباز)[3] لە ڕۆژنامەی (ژنیڤ) دا بڵاوکردەوە، وتی کورد خەریکە دەخنکێت و جیهان بێدەنگە.

فێغناند لۆغۆن

---

(1) WALDHEIM

سکرتێری گشتیی نەتەوە یەکگرتووەکان بووە. وەرگێڕ

(2) Antoine BOSSARD

(٣) مەبەستی ئەوەیە کە کورد بووە بە قوربانی فێڵ و سیحر و جادووی دەوڵەتەکان. وەرگێڕ

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٧ی ئاداری ١٩٧٥

بەغدا

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، نیۆیۆرک، لەندەن، مۆسکۆ، تاران، قاهیرە، جەزاییر

ئاماژە بە: تیلیگرامی ٢٥٥ و ٢٧٠

بابەت: شا سووچی نسکۆی شۆڕشی کورد دەخاتە ملی سەرکردایەتیی کورد

باڵوێزی بەریتانیا [لە بەغدا] پێیوتم شا لە دیدارێکدا لەگەڵ باڵوێزی بەریتانیا لە تاران، وتوویەتی لەبەر هۆکاری سیاسی و سەربازیی وازی لە مەلا [مستەفا] بارزانی هێناوە.

شاهەنشا وتوویەتی لەبەرئەوە سیاسەتی خۆی گۆڕیوە، چونکە ئەمدوایانە کورد لە شەڕدا سەرکەوتوو نەبووە، و بەپێچەوانەی جاران، لە ئەنجامی هێرشەکاندا لە زستان، ژمارەیەکی زۆریان لێکوژراوە، سەرەڕای ئەوەش ئێران لە ڕووی لوجستیکی و تەنانەت تاکتیکییەوە زۆر پشتیوانی لێکردوون. شا وتوویەتی خەباتی بارزانی بێئەنجام بوو، تا دەهات شەڕەکە بەرفراوانتر و توندتر دەبوو و سوپای شاهەنشاهی ناچار دەبوو [بۆ بەرگری لە کورد] ڕاستەوخۆ شەڕی کردبا.

شا هەروەها بە باڵوێزی بەریتانیا لە تارانی وتووە، هەڵسوکەوتی سەدام حوسەین لە کاتی گفتوگۆکان لە جەزاییر زۆر کاری تێکردووە.

بەڕێز گراهام وتی پێشهاتەکانی ئەم مانگانەی دوایی ئەو هیوایەی لەباربرد کە ڕژێمی بەعس بەمزووانە بڕووخێت.

شایانی ئاماژەپێکردنە مەلیک فەهد، پاشای عەرەبستانی سعودی، لە هەفتەی سەرەتای مانگی نیسان بە شێوەی فەرمی سەردانی عێراق دەکات.

پییەغ سێغل

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێـزی فەڕەنسـا لـە جەزاییـر لـە تیلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ۸ی ئـاداری ۱۹۷۵ ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "باڵوێـزی مـسر لـە جەزاییر پێیوتـم مـسر بـوو بـواری خـۆش کـرد بۆئـەوەی ئێـران و عێـراق ئاشـت ببنـەوە. ئێسـتاش مـسر خەریکـە بـوار خـۆش دەکات بۆئـەوەی عێـراق و عەرەبسـتانی سـعودیش ئاشـت ببنـەوە. ئێـران و عێـراق زۆر لـەوە پێشـتر گفتوگۆیـان کـردووە. بـۆ ئاشـتکردنەوەی ئێـران و عێـراق، لـە شـوباتی ۱۹۷٤ بومیدییـەن، سـەرۆکی جەزاییـر لـە میانـەی کۆنفرانسـی وڵاتانـی ئیسـلامی لـە لاهـوری پاکسـتان لەگـەڵ وەزیـری دەرەوەی ئێـران گفتوگـۆی کـردووە. بڕیاربـووە شـا خـۆی لـە کۆنفرانسـەکەدا بەشـداربێت بۆئـەوەی لەگـەڵ کاربەدەسـتانی عێـراق و هەروەهـا مەلیـک فەیسـەڵ دیـدار بـکات، بـەڵام بەهـۆی ئامادەبوونـی موعەمـەر قەزافـی لـە کۆنفرانسـەکەدا، لـە بڕیارەکـەی پەشـیمان بووەتـەوە."

باڵوێزخانـەی ئەمریـکا لـە لەنـدەن لـە تیلیگرامێکـدا لە ۲۰ی ئـاداری ۱۹۷۵ بـۆ وەزارەتی دەرەوە، ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "ڕۆژی ۹ی ئـادار شـا لەگـەڵ باڵوێـزی بەریتانیـا لەبـارەی ڕێککەوتنـی جەزاییـر قسـەی کـردووە، پێیوتـووە بەهـۆی ئـەوەی سـوپای عێراق ئەمدواییە سـەرکەوتنی باشـی بـە سـەر کـورددا بەدەسـت هێنابـوو، ئێـران دەبوایـە دەسـتێوەردانی زیاتـری لـە شـەڕی بەهـاری ۱۹۷۵کردبـا بـۆ پشـتیوانیکردن لـە کـورد، ئەمـەش مەترسـی ئـەوەی لێدەکەوتـەوە شـەڕێکی بەرفراوان لەنێـوان ئێران و عێراقدا هەڵبگیرسێت. ڕابەری کـورد، بارزانـی پیـر بـووە، بەگشـتی مانـدوو بـووە."

باڵوێـزی فەڕەنسـا لـە تـاران لە تیلیگرامێکـدا بۆ وەزارەتـی دەرەوە لە ١٤ی ئـاداری ۱۹۷۵ ئامـاژەی بـەوە کـردووە: "[ئەسـەدوڵڵا] عەلـەم، وەزیـری دەربـاری ئێـران پێیوتـم ڕۆژنامـە بیانییـەکان، بەتایبـەت بەریتانیـا تۆمەتبارمـان دەکـەن کـە وازمـان لـە بارزانـی هێنـاوە. ئایـا دەزانـن ئـەم شـەڕی کـوردە چەنـدە تێچـووی بـۆ ئێمـە زۆر بـوو؟ جگـە لـەوەش ئێمـە دەبوایـا ڕاسـتەخۆ لـە شـەڕەکەدا بەشـداریمان کردبـا. ئەمـەش دەبـوو بـە بارگرانـی بـۆ ئێمـە. شـا بـەو ئەنجامـە گەیشـتبوو کـە کاتـی هاتـووە ئـەم بـارە سـووک بـکات. پێتانوایـە ئەگـەر ئێمـە یارمەتیـمان نەدابایـا، بارزانـی دەیتوانـی ئـەم زسـتانە لـە بەرامبـەر سـوپای عێراقـدا خـۆی ڕابگرێـت؟ ئێمـە لـە سـەر واقیـع بڕیـار دەدەیـن نـە هەسـتوسـۆز. هێـزی

کورد کاتی بەسەر چووبوو و شوێنی لە ناو هاوکێشە دیپلۆماتییەکاندا نەمابوو."

لە ٨ی ئادار ئەسەدوڵلا عەلەم چووەتە لای شا. دەربارەی چۆنییەتی ڕێککەوتن لەگەڵ سەدام، شا پێیوتووە: "لە دوو کاری باوکم زۆر دڵگران و زیز بووم: یەکەم، درێژکردنەوەی ڕێککەوتننامەی نەوت. دووەم، مەسەلەی شەتولعەرەب. لەوانەیە ڕۆژێ لە ڕۆژان ئەمانە ببایا بە عەیب و شورەیی بۆ بنەماڵەی پەهلەویی. سوپاس بۆ خوا، کێشەی نەوتم بە شێوەی بنەڕەتی چارەسەر کرد و ڕێوشوێنەکانی شەتولعەرەبیشم لە جەزائیر هەڵوەشاندەوە. هەڵبەتە لە کردەوەدا ١٢ ساڵە ئێمە هیچ ڕێزێکمان لەو ڕێوشوێنانە نەگرتووە، بەڵام دیسانیش پێمخۆش نەبوو ڕێککەوتننامەکە بمێنێت و سوپاس بۆ خوا سەریش کەوتم."

عەلەم سەبارەت بە ڕوانگەکانی شا لەبارەی چارەنووسی شۆڕشی کوردستان و ئامانجە نەتەوەییەکانی کورد دەڵێت: "پرسیارم لە خاوەنشکۆ کرد ئەی چارەنووسی کورد بە چی دەبێت؟ فەرمووی بە سەرۆکی ساواکم وتووە بە کورد بڵێت ئەگەر بیانەوێت بێنە ئێران، میوانی ئێمە دەبن و بەوپەڕی خۆشحاڵییەوە بەخێویان دەکەین." پرسیارم کرد ئەی مەسەلەی ئۆتۆنۆمی و ئامانجەکانی کورد بە چی دەبێت؟ خاوەنشکۆ فەرمووی: هیچ، کورد کە زۆر شکستیان لە عێراق دەخوارد و خۆیشیان باش دەزانن ئەگەر ئێمە نەباین لە بەرانبەر هێرشی هەمەلایەنەی عێراقدا ١٠ ڕۆژ نەیاندەتوانی بەربەرەکانی بکەن. کورد دەتوانن چی بڵێن؟ لە چاوپێکەوتنەکەمان لە جەزائیر کە ٤ کاتژمێری خایاند سەدام حوسێن وتی: "چەندجار تەنیا هەنگاوێکمان مابوو بۆئەوەی بە یەکجاری بەسەر کورددا سەر بکەوین، بەڵام تۆپ و سەربازەکانی ئێوە نەیهێشت سەر بکەوین. ئێوە لاوە هەرە باشەکانی ئێمەتان کۆمەڵکوژ کرد". کەوابوو کورد خۆیان باش دەزانن تواناییان نییە، چی چاوەڕوانییەکیان لە ئێمە هەیە؟ منیش وتم: ئەی قوربان چی بە قسە و بانگەشەکانیان لە داهاتوودا بکەین؟ خاوەنشکۆ فەرمووی: ئەو پرسیارە لە جێی خۆیدایە و شایانی بیر لێکردنەوەیە، بەڵام من هیچ بە دووری نازانم عێراقییەکان (دەرگایەکی پەیوەندییان لەگەڵ ئێمە کردووەتەوە) نایانەوێت بەتەواوی لە شەڕی سیاسەتە دەرەکییەکان، بەتایبەت سۆڤیەت خۆیان ڕزگار بکەن. دەبێت سەیر بکەین، بزانن چی دەبێت. وتم: ئاخر پار دەوڵەتی عێراق

ئامادەبــوو ئۆتۆنۆمــی بــە کــورد بــدات، بــەڵام جەنابتــان بــە کوردتــان فەرمــوو قەبووڵــی مەکــەن، ئەوانیــش بــە دڵــی جەنابتیــان کــرد. خاوەنشــکۆ فەرمــووی هــەم کــورد و هــەم عێراقییــەکان بــاش دەزانــن ئــەوە ڕاســت نەبــوو، عێــراق دەیویســت کــورد تێکبشــکێنێت.)

لــە ١١ی ئــاداری ١٩٧٥ وەزیــری دەربــار، ســەردانی شــای کــردووە و ناڕاســتەوخۆ پێیوتــووە دەبوایــا شــا زیاتــر بــۆ چارەنووســی کــورد هەوڵــی دابایــە، چونکــە ڕەخنــەی زۆری لەبــارەی قوربانیکردنــی بزووتنــەوەی کــورد هاتووەتەســەر. وەزیــری دەربــار لــەو پەیوەندییــەدا دەڵێــت:

(لەبــارەی کــورد و عێــراق وتــم ڕادیۆکانــی عێــراق ســووکایەتییمان پــێ دەکــەن و دیســان دەســتیان کردووەتــەوە بــە پڕوپاگەنــدە دژی ئێمــە. خاوەنشــکۆ زۆر پێــی ســەیر بــوو. وتــم مەســەلەی دیکــە ئەوەیــە، لەوانەیــە ســۆڤیەت هــەوڵ بــدات لــە ڕێگــەی ســوریاوە کــورد بخاتــە ژێــر ڕکێفــی خــۆی. خاوەنشــکۆ فەرمــووی ســوریا توانــای ئــەوەی نییــە. وتــم بــە هەرحــاڵ ڕۆژنامەکانــی ڕۆژئــاوا و خــودی کــورد تێکــڕا دەڵێــن ئێمــە مامەڵەمــان بەســەریانەوە کــردووە. خاوەنشــکۆ فەرمــووی تــا ئەبــەد نەماندەتوانــی ســوپای ئێــران لــەوێ جێگیــر بکەیــن و شــەڕ بکەیــن. وتــم بــە هەرحــاڵ ئێمــە کــە پێشــتر ڕێوشــوێنەکانی شــەتولعەرەبمان تێکدابــوو، لەوانەیــە نمانتوانیبــا زیاتــر بــۆ چارەنووســی کــورد هەوڵــمان بدایــە، چونکــە وادیــارە لــە ٤٨ کاتژمێــری ڕابــردوودا ســوپای عێــراق بــە شــێوەیەکی بێبەزەییانــە کــورد تێکدەشــکێنێت، ســەرەڕای ئــەوەی ئاگربەســتیان ڕاگەیانــدووە. خاوەنشــکۆ ئیــدی هیچــی نەفەرمــوو.)(1)

ڕۆژی ١٨ی ئــادار، بەرپرســی نووســینگەی CIA لــە ئێــران باســی مەســەلەی کــوردی لەگــەڵ شــا کــردووە. شــا ئــەو هــۆکارە لۆژیکییانــەی دووپــات کردووەتــەوە کــە پاڵــی پێوەنــاوە لــە جەزائیــر لەگــەڵ عێــراق ڕێکبکــەوێــت، وتویەتــی هیــچ ڕێگــەی دیکــەی نەبووە، یــان دەبووایــە بێدەنــگ ببایــە لــە بەرانبــەر لەناوچوونــی کــورد لــە ئەنجامــی هێرشــەکانی عێــراق لــە بەهــاری ئــەم ســاڵدا، یــان بــە ئاشــکرا لەگــەڵ عێــراق شــەڕی کردبــا بۆئــەوەی کــورد بپارێزێــت.

(1) The Diaries of Asadollah Alam, volume VI, edited by Alinaghi Alikhani, IBEX Publi- shers, Bethesda, Maryland, USA

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە ئەمریکا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٢١ی ئاداری ١٩٧٥

واشنتۆن

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە لەندەن، مۆسکۆ، جەزاییر، تاران، بەغدا، دیمەشق، جەددە، قاهیرە

بابەت: هۆکارەکانی ڕێککەوتنی ئێران و عێراق لە جەزاییر و نسکۆی شۆڕشی کورد

کاربەدەستانی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا پێیانوایە ڕێککەوتنی ئێران و عێراق لە جەزاییر لە چوارچێوەی هاوکێشەکانی پەیوەندییە دوولایەنەکانی ئەم دوو وڵاتەدا کراوە.

ئێمە، بە هەمان شێوەی باڵوێزەکەمان لە مۆسکۆ (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ژمارە ١٤٦٩) پێمانوایە ئاشتبوونەوەی ئێران و عێراق، دەبێتە هۆی کەمبوونەوەی دەسەڵاتی سۆڤیەت لە ناوچەکە و زیاتربوونی ڕۆڵی وڵاتە میانەڕەوەکانی ڕۆژهەڵاتی نزیک و ڕێگا خۆش دەکات بۆ چارەسەرکردنی ئاشتیخوازانەی کێشەی ئیسرائیل و فەلەستین. دەبێ سەرنج بەوە بدەین کە سەدام حوسەین، هەرچەندە بەهۆی بارودۆخی تایبەتی ناوخۆی عێراق (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ٣١٥ی باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا) بە وریاییەوە هەنگاو هەڵدەگرێت، بەڵام ڕۆژ بە ڕۆ زیاتر لە سۆڤیەت دوور دەکەوێتەوە و نایەوێت خۆی زۆر تێکەڵی کاروباری جیهانی ئیسلام بکات. ڕوونە مسر و عەرەبستانی سعودیش ئەمەیان پێخۆشە و پاڵ بە عێراقەوە دەنێن بەرەو ئەم ئاراستەیە بڕوات.

ئێستا بازرگان و سەرمایەدارەکانی ئەمریکا ناتوانن ڕاستەوخۆ لە بەغدا کار بکەن (هەرچەندە ناڕاستەخۆ کاری لەگەڵ دەکەن و تاڕادەیەکیش ڕازین)، بەڵام ئەمریکا لە قۆناخی ئێستادا زیاتر دەیەوێت دەوڵەتی ئێران بەهێز بێت، و لە قۆناخی دواتردا گرنگی بەوە دەدات ناوچەکە سەقامگیر بێت. ئێران لە ڕووی ماددییەوە زۆر دەوڵەمەندە و پەیوەندیی لەگەڵ ئەمریکا نایابە (کە ئەمدواییەش دیسان ڕێککەوتنێکی ئابووری

گرنگیان واژوو کردووە). شا دەیەوێت بە یارمەتی ئەمریکا وڵاتەکەی لە ڕووی ئابووری و ئیستراتژیکییەوە زیاتر پێشبخات. ئەمریکا، بە ڕواڵەتیش بێت، هەستوسۆزی هەیە بۆ ڕژێمی شا و پشتیوانی لێدەکات. ئەم هۆکارانە وایکردووە ئەمریکا هەمیشە چاوێکی لە ئێران بێت و یارمەتی بدات لە ناوچەکە باڵادەست بێت، ئەگەریش نەڵێین ببێت بە پارێزەری کەنداوی فارس.

لەم چوارچێوەیەدا ئەمریکا زۆر بۆی گرنگ نییە کوردی عێراق چی بەسەردێت، چونکە لەپێناو نزیکبوونەوەی ئێران و عێراقدا پێویستبوو بارزانی وەلاوە بنرێت. شکستهێنانی بەرچاوی ڕابەری کورد لە زستانی ئەمساڵدا[1]، کاربەدەستانی ئەمریکای گەیاندە ئەو قەناعەتە کە ئێران ناچار دەبوو بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ و بەرفراوان بێتە ناو شەڕەکە، بۆئەوەی کورد شەڕەکە نەدۆڕێنێت. ئەمەش ئاسان نەبوو و سەرکەوتنی تێدا بەدینەدەکرا. کەوابوو کاربەدەستانی ئەمریکا بەو قەناعەتە گەیشتوون کە ڕێککەوتنی ئێران و عێراق بێگومان باشترین ڕێگاچارەیە، تەنانەت بۆ خودی کوردیش، چونکە ئێران ڕازی بووە بە شێوەی کاتیی سنوورەکانی بەرەو ڕووی ئاوارەکان بکاتەوە. کاربەدەستانی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا پێیانوانییە ئێران دیسان یارمەتی کورد بدات کە دژی عێراق ڕاپەڕن. ئێستا عێراق دەرفەتی بۆڕەخساوە سنوورەکانی کۆنترۆڵ بکات. ئێران هیچ ڕێگای دیکەی نییە ئیللا ئەو بەڵێنانەی بە عێراقی داوە جێبەجێیان بکات.

کۆسیسکۆ موغیزێ[2]

(١) مەبەستی ئەوەیە لە زستاندا سوپای عێراق بە سەر بارزانیدا سەرکەوتووە. زستانی ١٩٧٥ یەکەم زستان بوو لە مێژووی عێراقدا کە سوپا لە کوردستان پاشەکشەی نەکرد، تەنانەت درێژەی بە هێرشەکانی دا. لەگەڵ ئەوەشدا سوپای عێراق قەت بە سەر بارزانیدا سەرنەکەوت، هەرچەندە تەنیا ناوچە زۆر شاخاوییەکان بەدەستی بارزانییەوە مابوو. وەرگێڕ

(2) Kosciusko Morizet

پەراوێزی وەرگێڕ:

وادیارە ئەو کاربەدەستەی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا کە ئەم زانیارییانەی بە باڵوێزی فەڕەنسا لە واشنتۆن داوە، ئاگای لە پشتیوانیی ئەمریکا لە شۆڕشی کورد نەبووە، چونکە جگە لە کیسینجەر، وەزیری دەرەوە و دوو دانە لە جێگرەکانی، هیچ کاربەدەستێکی دیکەی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا نەیدەزانی ئەمریکا یارمەتی بارزانی دەدات. بۆیە کاتێک خوێنەر ئەم بەڵگەنامەیە دەخوێنێتەوە ئەو تێگەیشتنەی بۆ دروستدەبێت کە ئەمریکا ئاسانکاری کردووە بۆ ڕێککەوتنی شا و سەدام. شتی وا ڕاست نییە. ۱۸ ڕۆژ پێش ڕێککەوتنی جەزائیر، شا لە سوئیس باسی ئەوەی بۆ کیسنجەر کردبوو ئەگەر کاربەدەستانی عێراق ببینێت لەوانەیە وتوێژیان لەگەڵدا بکات. کیسنجەر هۆشداری بە شا دابوو لەگەڵ عێراق ڕێکنەکەوێت، چونکە بەڵێنەکانی سەدام جێگەی متمانە نین. کیسنجەر پێشبینی ئەوەی نەدەکرد شا و سەدام بەمزووانە و بەو شێوە کتوپڕە ڕێکبکەون، بۆیە پلانێکی تۆکمەی دانابوو زیاتر یارمەتی ماددی کورد بدات، بۆئەوەی دەوڵەتی عێراق بەسەر کورددا زاڵ نەبێت، نە بۆئەوەی کورد سەربکەوێت یان بگات بە مافی خۆی.

لە ۹ی ئادار لە دانیشتنێکدا لەگەڵ ئیسحاق ڕابین، سەرۆک وەزیرانی ئیسرائیل لە ئورشەلیم، کیسنجەر بە ڕابینی وتووە: "ڕێککەوتنی جەزائیرم پێ ناخۆش بوو، بە شام وتبوو لەگەڵ سەدام ڕێک نەکەوێت، بەڵام بە دڵی نەکردم". لە ۱۰ی ئادار کیسنجەر نامەیەکی ساردی بۆ شا ناردووە، پیرۆزبایی ڕێککەوتنەکەی لێنەکردووە، تەنیا وتوویەتی)خۆتان بەرژەوەندی وڵاتەکەتان باشتر دەزانن و ڕێزم بۆ بڕیارەکانتان هەیە).

بەڵام ئەوە ڕاست دەکات کە دەڵێت شا ناچار دەبوو ببێت بە لایەنێک لە شەڕی کورد و عێراق. لە دوایین دیداری شا و بارزانی لە تاران لە ۱۲ی ئادار، شا بە بارزانی وتبوو کە سوپای عێراق ڕۆژبەڕۆژ زیاتر لە سنووری ئێران نزیک بووەتەوە، ئێوە نەتانتوانیوە پێشی لێبگرن. لەو قسانەدا کە شا لە دیدارەکەی لەگەڵ باڵوێزی ئەمریکا لە تاران کردوویەتی دەردەکەوێت شا زیاتر لە بەر ئەوە لەگەڵ عێراق رێککەوتووە کە ئیدی هیوای نەبووە ڕژێمی سەدام بڕوخێت و پێشبینی ئەوەی کردووە شەڕی کورد زیاتر یەخەی دەگرێت، چونکە پاش زستان، سوپای عێراق بە هەموو هێزییەوە هێرش دەکاتە سەر کورد، ئەویش دەبێ بەرگرییان لێبکات.

لە نووسینگەی نوێنەرایەتیی فەڕەنسا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە نیۆیۆرک بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٢٦ی ئاداری ١٩٧٥

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا، تاران، نووسینگەی نوێنەرایەتیی فەڕەنسا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە ژنێڤ

ئاماژە بە: تیلیگرامی ژمارە ١١١٣ی نووسینگەی نوێنەرایەتیی فەڕەنسا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە ژنێڤ

بابەت: هەوڵی پارتی دیموکراتی کوردستان بۆ خستنەڕووی کێشەی کورد لە نەتەوە یەکگرتووەکان

نوێنەرێکی پارتی دیموکراتی کوردستان دوێنی داواکارییەکی پێشکەشی سکرتێری گشتی [نەتەوە یەکگرتووەکان] کردووە، هۆشداریداوە لەوانەیە دەوڵەتی عێراق یەکسەر پاش ئاگربەستی ئێستا کە لە ١ی نیسان کۆتایی پێدێت، کورد کۆمەڵکوژ بکات.

نوێنەرەکەی ژەنەڕاڵ بارزانی لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا[1]، لە کۆنفرانسێکی ڕۆژنامەوانیدا وتی: "١٣٠ هەزار کوردی عێراق ئاوارەی ئێرانە بوونە و ٢٠٠ هەزار کەسی دیکەش دەیانەوێت پەنا بۆ ئێران ببەن. بۆئەوەی ئەم ٢٠٠ هەزار کەسە بتوانن بچن بۆ ئێران دەبێ ئاگربەست تا ١٥ی نیسان، باشترە تا کۆتایی مانگی نیسان، درێژ بکرێتەوە."

وتەبێژی سکرتێری گشتی [نەتەوە یەکگرتووەکان]، بەڕێز ڤاڵدهەیم، سەرلەبەیانی ئەمڕۆ ڕایگەیاند بەڕێزیان داواکارییەکەی کوردی بەدەستگەیشتووە، بڕیاریداوە پەیوەندی لەگەڵ ئێران و عێراقدا بگرێت، داوایان لێبکات لە ڕێی بەها مرۆڤایەتییەکاندا، هاوکاری کورد بکەن. ناوبراو هەروها وتی بەرپرسی کۆمیتەی باڵای

(١) وادیارە ئەم نوێنەرە موحەمەد دۆسکی بووە. وەرگێڕ

کاروبـاری پەنابەرانـی نەتـەوە یەکگرتـووەکان لەگـەڵ دەوڵەتـی ئێـران و عێـراق پەیوەنـدی گرتـووە و نوێنـەری بـۆ ناوچەکـە نـاردووە.

لۆکۆم[1]

پەراوێزی وەرگێڕ:

کونسـوڵخانەی فەڕەنسـا لـە ژنێـڤ لـە تیلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ٤ی نیسـان ئامـاژەی بـەوە کـردووە کـە: "کومیسـاریای بـاڵای کاروبـاری پەنابەرانـی نەتـەوە یەکگرتـووەکان و کۆمیتـەی نێونەتەوەیـی خاچـی سـنوور نەیانتوانیـوە ئێـران و عێـراق ڕازی بکـەن ئـەو مۆڵەتـەی لـە یەکـی نیسـان کۆتایـی پێدێـت درێـژ بکەنـەوە بۆئـەوەی سـەرجەم ئـاوارەکان بتوانـن بچـن بـۆ ئێـران. کاربەدەسـتانی عێـراق وتوویانـە سـنوور تەنیـا بـۆ گەڕانـەوەی ئـاوارەکان کـراوە دەبێـت. تورکیـاش بـە هیـچ شـێوەیەک ناهێڵێـت پەنابـەرەکان بـە خاکـی ئـەو وڵاتـەدا دەربـاز بـن."

---

(1) LECOMPT

لە باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

٨ی نیسانی ١٩٧٥

بەغدا

بابەت: دەوڵەتی عێراق هەڕەشە لە کوردی دانیشتووی فەڕەنسا دەکات

بەڕێوەبەری کاروباری کونسوڵخانەکان لە وەزارەتی دەرەوەی عێراق داوای لە ڕاوێژکاری باڵوێزخانەکەمان کرد بچێت ببینێت. ناوبراو بە شێوەی زارەکی ڕاوێژکارەکەمانی ئاگادار کردووەتەوە کە ئەگەری هەیە هەندێ لە ڕێکخراوەکانی خوێندکاران، چ کورد چ غەیرە کورد، لە چەند هەفتەی داهاتوودا لە ئەوروپا، بەتایبەت فەڕەنسا، خۆپیشاندانی توندوتیژانە بکەن بەهۆی ڕێککەوتنی ئێران و عێراق و هەڵوەشانەوەی یاخیبوونی کورد. وتوویەتی لەوانەیە ئەم خۆپیشاندانانە لە لایەن خوێندکارانی کوردی سوریا و ئێران ڕێکبخرێت. بۆ نموونە ئاماژەی بە ناوی جەمیل وەقاس[١] و عەزیز مەلا حوسەین[٢] کردووە کە کوردی سوریان و سادق عەبدولڕەحمان[٣]، کوردی ئێران، کە لە فەڕەنسا دەژین.

عەبدولجەببار، [بەڕێوەبەری کاروباری کونسوڵخانەکان] وتوویەتی هیوادارە فەڕەنسا ئەم هۆشدارییە بە هەند وەربگرێت بۆئەوەی هیچ پێشهاتێک کار نەکاتە سەر پەیوەندییەکانی عێراق و فەڕەنسا یان چارەسەرکردنی مەسەلەی کورد.

پییەغ سێغل

(1) Jamil WAKAS

(2) Aziz Moullah Houssein

(3) Sadek Abdherhman

پارتی دیموکراتی کوردستان

نوێنەرایەتیی دەرەوە

١٤ی نیسانی ١٩٧٥

بەڕێز وەزیری دەرەوەی فەڕەنسا

جەنابی وەزیر،

بەدڵنیاییەوە ئاگاداری ڕووداوەکانی ئەمدواییەی پاش ڕێککەوتننامەی ٦ی ئادار لە نێوان دەوڵەتی ئێران و عێراق لە جەزاییریت. ئەم ڕێککەوتنە زۆر بە زەرەری گەلی کورد بوو کە زیاتر لە دە ساڵە بۆ مافە بنەڕەتییەکانی خەبات دەکات. ئەم پێشهاتانە، وەک هەموو کێشەکانی دیکەی نێوان کورد و دەوڵەتی عێراق، دەیان هەزار سیڤیلی کوردی ئاوارەی ئێران کرد کە ٥٥١ کەسیان خوێندکاری کوردن و بە زۆر لە زێدی خۆیان دەرکراون یان بەهۆی زەبروزەنگی دەوڵەتی عێراق، ناچار بوونە ماڵوحاڵی خۆیان بەجێبێڵن. لیستی ناوی ئەم خوێندکارانە، لەگەڵ ناوی زانکۆکانیان و قۆناخی خوێندنیان هاوپێچ بۆتان دەنێرین.

جگە لەوەش، ٣٥٠٠ قوتابیی قوتابخانەی دواناوەندی هەیە کە خوێندنیان تەواو کردووە و لە زانکۆ وەرگیراون. ئەم قوتابیانە دەبێ بە زووترین کات لە زانکۆ یان کۆلیژەکان وەربگیرێن و پێویستیان بە یارمەتیی ماددی و پاسپۆرت بۆ سەفەرکردن هەیە. ئەگەر تەنانەت نەتوانن ئەم پێداویستیانەیان بۆدابین بکەن داواتان لێدەکەین لانیکەم هەندێکیان لە فەڕەنسا وەک کۆچبەر وەربگرن.

بۆیە ئەم داواکارییەتان پێشکەش دەکەین، چونکە فەڕەنسا هەمیشە یارمەتی لێقەوماوان و چەوساوە بێ پشتیوانەکانی داوە کە ئەم خوێندکارانەش بەشێک لەوانەن.

هیوادارین جەنابتان ئەم داواکارییەمان بە هەند وەربگرن.

لەگەڵ ڕێزدا

ج عەلی(1)

لەندەن

(1) J Ali

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانــەی فەڕەنســا لــە تــاران لــە تیلیگرامێکــدا بــۆ وەزارەتــی دەرەوە لــە ١١ی ئەیلوولــی ١٩٧٥ ڕایگەیانــدووە: "لــە وەتــەی ســەرۆکی ڕاپەڕینــی کــورد، ژەنــەڕاڵ بارزانــی ئــاوارەی ئێــران بــووە، هیــچ داواکارییەکــمان بەدەستنەگەیشــتبوو بۆئــەوەی ڤیــزا بــە خوێندکارانــی کــورد بدەیــن، بــەڵام باڵوێــزی وڵاتانــی ئەوروپــای ڕۆژئــاوا داواکاریــی وایــان بەدەستگەیشــتووە. لــەم ڕۆژانــەی دواییــدا شــەش خوێنــدکاری کــورد داوایــان پێشــکەش کــردووە بۆئــەوەی کــۆچ بکــەن بــۆ فەڕەنســا. هیچکامیــان ناســنامە یــان پاســپۆرتییان نییــە. کاربەدەســتانی ئێــران بەڵگــەی هاتــن بــۆ دەرەوەیــان پێنــەداون. ئەم شــەش کــوردە پەنابەرە کــە پیــاون و ســەڵتن داوای ڤیــزای یــەک ســاڵیان کــردووە بۆئــەوەی لــە فەڕەنســا درێــژە بــە خوێندنەکەیــان بــدەن. هیچکامیــان فەڕەنســی نازانێــت. بەڕێــز ئانــدرێ ژاک[1] کەفالەتــی هەموویانــی بــۆ مــاوەی ســاڵێکی خوێنــدن کــردووە. سوپاســتان دەکــەم ڕێنوێنیــمان بکەیــن چــی بــە داواکاری ئــەم شــەش کەســە و داواکاریــی پەنابەرانــی دیکــەی کــورد بکەیــن."

(1) André JACQUES

لە ڕۆبێغ دوسوزا (١)، باڵوێزی فەڕەنسا لە ئێران بۆ:

جەنابی ژان سۆڤانئاغژ(٢)، وەزیری دەرەوە، پاریس

نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٧ی نیسانی ١٩٧٥

تاران

بۆ زانیاریی: بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک کۆمار، بەرپرسی نووسینگەی سەرۆک وەزیران، بەرپرسی نووسینگەی وەزیری ناوخۆ، بەرپرسی نووسینگەی وەزارەتی دەرەوە، سکرتارییەتی گشتی، باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە واشنتۆن، لەندەن، مۆسکۆ، بەغدا ئیسلامئاباد، کابۆل، مەسقەت، پێکەن، جەزایر، کوێت، بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، عەدەن، جەددە

بابەت: ئێران و چارەنووسی شۆڕشی کوردی عێراق

لەوەتـەی ڕێککەوتنـی جەزاییـر کـراوە، کاربەدەسـتانی ئێـران بـە ئاشـکرا هیـچ دەربـارەی کێشـەی پەنابەرانـی کـوردی عێـراق لـە ئێـران ناڵێـن. لـە ڕۆژانـی یەکسـەر پـاش ئاگربەسـت، تەنیـا دوو هـەزار پەنابـەر دەهـات بـۆ ئێـران، بـەڵام ڕۆژبـەڕۆژ ژمارەیـان زیاتـر بـوو، گەیشـت بـە ٥٠ هـەزار کـەس لـە ڕۆژدا و لـە کۆتاییـدا بـۆ ١٠ هـەزار کـەس لـە ڕۆژدا دابـەزی. بـە گشـتی ٢٠٠ هـەزار ئـاوارەی نـوێ بـە سـەر ٢٠٠ هـەزار ئـاوارەی کۆنـدا زیادیکـردووە کـە لـە زسـتاندا پەنایـان بـۆ ئێـران هێنابـوو. هێـزی ئاسـمانی ئێـران بـە ڕەزامەنـدی دەسـەڵاتدارانی عێـراق، بـە هیلیکۆپتـەری سیکورسـکی ڕۆژێ دە جـار دەچێـت بـۆ ناوچـەی سـەر سـنووری تورکیـا و عێـراق(٣) و هـەر جارێـک ٦٠ کـەس دەگوازێتـەوە بـۆ ئێـران.

چەککردنـی پێشـمەرگە نەبـووە بـە کێشـە، هەرچەنـدە هەندێکیـان پێیانباشـترە

(1) Robert DU SOUZA

(2) Jean SAUVAGNARGUESE

(٣) مەبەستی ناوچەی بادینانە، چونکە ڕێگای زەمینییان بۆ هاتن بۆ ئێران لێداخرابوو. وەرگێڕ

بـە چەکـی ئێرانـەوە خۆیـان ڕادەسـتی ڕژێمـی عێـراق بکـەن، نـە ئـەوەی لـە ئێـران بـبن بـە پەنابـەر. ڕێکخـراوی (شـیر و خورشـید)ی ئێـران کـوردە پەنابەرەکانـی لـە نـاو خێوەتـدا لـە نزیـک سـنووری عێـراق دانـاوە، هەندێکیشـیانی لـە نزیـک شـارەکان لـە نـاو ئوردوگاکانـدا جێگیـر کـردووە کـە ئـەم زسـتانە دروسـتیکردوون. سـوپای ئێـران پێداویسـتییەکانیان بـە تـەواوی بـۆ دابیـن دەکات.

ئـەو هەواڵـە کـە ڕۆژنامـەی (لۆمۆنـد)[ی فەرەنسـی] ئەمدواییـە بڵاوی کردووەتـەوە کـە گوایـا سـوپای شاهەنشـاهیی ئێـران مەشـق و ڕاهێنـان بـە ٣٠ هـەزار پێشـمەرگە دەکات بۆئـەوەی فێـری بەکارهێنانـی چەکـی مۆدێـرن بـن، ڕاسـت نییـە. بەپێچەوانـەوە، ئێـران خواخوایەتـی پێشـمەرگە هیـچ چالاکییـەک لـە نـاو خاکـی ئێرانـدا نـەکات، بەتایبـەت ٢٠ هـەزار کەسیان کـە سـەر بـە حزبـی شـیوعین[١] و ئێـران زۆر بـە توونـدی خسـتوونییەتییە ژێـر چاودێرییـەوە.

یەکسـەر پـاش ڕێککەوتنـی جەزاییـر، نووسـینگەی پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان لـە تـاران داخـراوە و نووسـینگەی بـەرەی ئازادیـی ئەهـواز و بـەرەی ئازادیـی ئێـران لـە بەغدایـش داخـراون. بارزانـی، کوڕەکانـی و هەڤاڵـە نزیکەکانـی بـە ئـازادی لـە گوندێکـی پەنابـەرەکان بـە نـاوی نەریـوان[٢] لـە ٢٠ کیلۆمەتریـی شـنۆ دەژیـن، بـەردەوام هاتوچـۆی ڕەزاییـە و تەنانـەت تەورێزیـش دەکـەن.

ڕابـەری بەسـاڵاچووی ڕاپەڕینـی کـورد، وادیـارە ئـەو بەدبەختییـەی بەسـەریدا هاتـووە تێکینـەداوە[٣]، بـەڵام بـە وتـەی باڵوێزخانـەی ئەمریـکا لـە تـاران، بزووتنەوەکـەی خنکێنـدراوە و ئیـدی زینـدوو نابێتـەوە.

---

(١) ئـەم ژمارەیـە زیادەڕۆیـی تێدایـە. ئەوکاتـە لـە هەمـوو کوردسـتان دوو هـەزار کـەس سـەر بـە حیزبـی شـیوعی نەبـووە. وەرگێـڕ

(2) Nariwan

(٣) مـەلا مسـتەفا نـە لـە کاتـی سـەرکەوتندا لەخۆبایـی دەبـوو و نـە لەکاتـی بنکەوتنـدا خـۆی دەدۆڕانـد. باڵوێزخانـەی ئەمریـکا لـە لوبنـان لـە تێلیگرامێکـدا بـۆ وەزارەتـی دەرەوە لـە ٢٢ی ئـاداری ١٩٧٥ ڕایگەیانـدووە: "جیـم هۆگلەنـد، هەواڵنێـری ڕۆژنامـەی (واشـنگتۆن پۆسـت) کـە شـەوی ١٩ لـە سـەر٢٠ی ئـادار لـە بـارەگای سـەرکردایەتی بارزانـی بـووە پێیوتیـن کەشـوهەوای سـەرکردایەتی بارزانـی لەڕادەبـەدەر غەمگیـن و شـڵەژاو بـووە. ئیدریـس و مەسـعود بارزانـی و مەحمـود عوسـمان بـە تـەواوی بێهیـوا بوونـە، بـەڵام مـەلا مسـتەفا ئـارام و لەسـەرخۆ بـووە." وەرگێـڕ

مەسـەلەی خۆگونجاندنـی پەنابـەرەکان لەگـەڵ ژیانـی ئێـران، بـووە بـە کێشـە بـۆ دەوڵەتـی ئێـران. هەرچەنـدە ٢٠ تـا ٣٠ هـەزار لـە پەنابـەرەکان گەڕاونەتـەوە بـۆ عێـراق کـە ئێرانیـش ئەمـەی پێخۆشـە و بـە دزییـەوە پاڵیانپێوەدەنێـت بگەڕێنـەوە، کاربەدەسـتانی حکومەتـی شاهەنشـاهیی پێیانوایـە زۆربـەی کـوردی عێـراق لـە ئێـران دەمێننـەوە. جـارێ حکومەتـی ئێـران وازی لێهێنـاون و کاری بەسـەریانەوە نییە، بـەڵام هـەروەک وەزیـری دەربـار لـە مانگـی ئـادار پێیوتـم، هەرکاتێـک بۆیـان گونجا دەیاننێـرن بـۆ [پارێـزگای] سیسـتان و بەلوچسـتان و زەوییـان دەدەنـێ بیکێڵـن و کشـتوکاڵی تێـدا بکـەن[١]. ئامانجـی ئێـران ئەوەیـە کـوردی عێـراق لـە بـرا کوردەکانـی ئێـران دابـبڕێـت، بۆئـەوەی تێکـەڵ نەبـن و دەسـتنەکەن بـە خەباتـی چەکـداری و خەڵکـی کوردسـتانی ئێـران دژی شـا هـان نـەدەن، چونکـە پێیانوایـە شـا خیانەتـی لێکـردوون. بەهەرحـاڵ ئەمـە یەکەمجـار نییـە لـە مێـژووی ئێرانـدا کـورد بـۆ شـوێنی زۆر دوور و پـەرت لـە نـاو ئیمپراتۆریـی شاهەنشـاهیدا دووردەخرێتـەوە. لـە سـەدەی ١٧ی زایینـی، شـا عەبـاس، بەهێزتریـن شـای سـەفەوی، چەندسـەد هـەزار بنەماڵـەی کـوردی بـۆ خوراسـان لـە باکـووری ڕۆژهەڵاتـی ئێـران دوورخسـتەوە بۆئـەوەی ئیمپراتـۆری ئێـران لەهەمبـەر هێرشـی عەشـیرەتە تورکمانـەکان بپارێـزن.

کێشـەی سـەرەکیی ئێـران، ئـەو پەنابەرانـەن کـە ڕووناکبیـر و خوێنـدەوارن: ١٥٠ کەسـیان پزشـکە، ٣٠٠ یـان ئەندازیـارە، ٤٥٠٠یـان مامۆسـتایە، ١٥٠ یـان ئەفسـەرە کـە ٥ یـان ژەنەڕاڵـن، ٢٠٠یـان پارێـزەرە، زۆرێکیـان کارمەنـد و مووچەخـۆرن[٢]. زۆر زەحمەتـە ئەمانـە لـە ئێـران بچنـە سـەر کار.

کێشـەی دیکـە پەروەردەیـە: ئێـران تەحەمـول نـاکات منداڵـە پەنابـەرەکان لـە قوتابخانـەدا بـە زمانـی کـوردی بخوێنـن و بنووسـن، لەکاتێکـدا کـوردی ئێـران ئـەو مافەیانـە نییـە. جـارێ بەهـۆی ئـەوەی ئێران بـاش دەچێـت بـە هانایانـەوە (تـا ئێسـتا

---

(١) سیسـتان و بەلوچسـتان لـە سـەر سـنووری ئێـران و پاکسـتان هەڵکەوتـووە. لـە ڕووی ئاوهـەوا و بـاری جوغرافیایـی و کۆمەڵایەتییـەوە ناخۆشـترین و دواکەوتووتریـن شـوێنی ئێرانـە. پەنابـەرەکان بـۆ ناوەڕاسـت و باکـوری ئێـران دوورخراونەتـەوە، نەمبیسـتووە هیچیـان نێردرابێـت بـۆ باشـور یـان ڕۆژهەڵاتـی ئێـران. وەرگێـڕ

(٢) ئەم ژمارەیە زیادەڕۆییەکی یەکجار زۆری تێدایە. وەرگێڕ

٢٦٥ ملیۆن دولاری بۆ خەرج کردوون) پەنابەرەکان کێشەیەکی ئەوتۆیان نییە. بەڵام بەدڵنیاییەوە ڕاهاتنی چەند سەد هەزار ئاوارە لەگەڵ ژیانی ئێران ئاسان نییە و دەبێت بە کێشەیەکی گەورە بۆ دەوڵەتی شاهەنشاهیی ئێران. خۆ ناکرێت ئەم پەنابەرانە، وەک پەنابەرانی فەلەستینی، بۆ هەتاهەتایە لە ناو ئوردوگادا بژین. دەبێت دەوڵەتی ئێران هەموو ئیمکانێکیان بۆبڕەخسێنێت بۆئەوەی داوای مافی کوردایەتی نەکەن. بەهەرحاڵ مەترسی ئەوە هەمیشە لە ئارادایە کە پەنابەرە کوردەکانی عێراق کار بکەنە سەر کوردی ئێران و هانیان بدەن، هەرچەندە کوردی ئێران تا ئاستێکی زۆر لە ناو کۆمەڵگای ئێراندا تواونەتەوە. بۆیە ئێران بەنیازە زۆربەی پەنابەرەکان بنێرێت بۆ ناوچە زۆر دوردەست و پەرتەکان، بۆئەوەی ئەو ناوچانە ئاوەدان بکەنەوە.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزی فەڕەنسا لە تاران لە تیلیگرامێکدا بۆ وەزیری دەرەوە لە ١٣ی ئایاری ١٩٧٥ ئاماژەی بەوە کردووە: "لەوەتەی مەلا مستەفا بارزانی پەنای بۆ ئێران هێناوە، هیچ گفتوگۆیەکی لەگەڵ ڕۆژنامەکاندا نەکردووە. لەوانەیە کاربەدەستانی ئێران ڕێگەیان پێنەدابێت. دەڵێن بارزانی لە خیانەتی ئێران زۆر عاجزە. هەندێ سەرچاوە دەڵێن بارزانی بە دزییەوە خەریکە ئامادەکاری بۆ دەستپێکردنەوەی خەباتی چەکداری دەکات."

نامـەی نوێنـەری شۆڕشـی کـورد لـە ئەوڕوپـا بـۆ سـکرتێری گشـتیی نەتـەوە یەکگرتـووەکان

٢٨ی نیسانی ١٩٧٥

ژێنێڤ

زۆر بەڕێز جەنابی دکتۆر کورت والدهەیم، سکرتێری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان

نیۆیۆرک

جەنابی سکرتێری گشتی،

وەک نوێنـەری بزووتنـەوەی کـورد و بـە نـاوی گەلـی کـوردەوە، بـە شـانازییەوە دەمەوێـت کۆمەڵێـک زانیاریـی زۆر گرنـگ بـە جەنابـت بـدەم کـە سـەرچاوە دیپلۆماتییەکانـی ڕۆژئـاوا پێیانـداوم و نیشـان دەدات کاربەدەسـتانی ئێـران دەسـتیان کـردووە بـە ناردنـی زۆرەملێـی ٣١٥ هـەزار بـۆ ٣٤٥ هـەزار ئـاوارەی کـوردی عێـراق بـۆ [ناوچـەی] بەلوچسـتان. هـاوکات دەوڵەتـی عێراقیـش بەتەمایـە دەیـان هـەزار بنەماڵـەی [عەرەبـی] مـسری کـە لـە وڵاتـی عێـراق جمەیـان دێـت، لـە ناوچـەی کوردنشـین نیشـتەجێ بـکات کـە دانیشـتووەکانی پێشـتر دەرکـراون.

٣٠٠ هـەزار پێشـمەرگە- جەنگاوەریـی شۆڕشـی کوردسـتانی عێـراق- لـە هەنـدێ ئـوردوگای تایبەتـدا لـە ئێـران ڕاگیـراون، بەتەمـان بیانکـەن بـە هێـزی چڵکاوخـۆر لـە خزمەتـی دەوڵەتـی شاهەنشـاهیدا، بۆئـەوەی، پێیانخـۆش بێـت یـان پێیانناخـۆش بێـت، بیاننێـرن بـۆ شـەڕ لـە وڵاتانـی دیکـە. ئـەو کوردانـەی عێـراق کـە خۆیـان ڕادەسـتی دەوڵەتـی عێـراق کـردووە دەبـێ دوو سـاڵ لـە ئوردوگاکانـدا بمێننـەوە.

پێموایـە نەتـەوە یەکگرتـووەکان ناتوانێـت لـە هەمبـەر ئـەم سیاسـەتە ڕاستەقینەیەی نەتەوەکـوژی و کۆیلایەتییـە کـە هـی سـەدەکانی ناوەڕاسـت بـووە، بێدەنـگ بێـت. بەهـۆی ئـەوەی کـورد دەوڵەتـی نییـە داکۆکـی لـە مـاف و بەرژەوەندییەکانـی بـکات، مـن بـە نـاوی کـوردەوە و لـە پێنـاو ڕێزگرتـن لـە مافـی مـرۆڤ، تـکا لـە جەنابتـان دەکـەم بـە زووتریـن کات ئـەم مەسـەلەیە لـە دانیشـتنێکی تایبەتـی ئەنجوومەنـی

گشــتی و ئەنجوومەنــی ئابــووری و کۆمەڵایەتــی و ڕێکخراوەکانــی دیکــەی نەتــەوە یەکگرتــووەکان بخەنــەڕوو بۆئــەوەی دادپــەروەری دەرهــەق بــە گەلەکەمــان دەســتەبەر بکرێــت و ڕێگــە بــە ســەرجەم کــوردە ئاوارەکانــی عێــراق لــە ئێــران یــان کــوردە دەربەدەربووەکانــی نــاو وڵاتــی عێــراق بدرێــت بگەڕێنــەوە زێــدی خۆیــان.

بــەداوای لێبــوردن، ناچــارم ئــەم داواکارییــە بــۆ بیــروڕای گشــتی بــڵاو بکەمــەوە، دڵنیــام جەنابــت لێــم تێدەگەیــت.

جەنابی سکرتێری گشتی، ئەوپەڕی ڕێز و حورمەتم قەبوڵ بفەرموون.

دکتۆر عیسمەت شەریف وانلی

١٧ی نیسانی ١٩٧٥

لۆزان

لە کلۆد لێبێل[١]، باڵوێزی فەڕەنسا لە سوئیس بۆ:

جەنابی لویی گیغۆنگۆد[٢]، وەزیری دەرەوە، پاریس

وەزارەتی دەرەوە، نووسینگەی کاروباری ئەفریقا - ڕۆژهەڵاتی نزیک

١٣ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٦

بێرن

بۆ زانیاریی: باڵوێزخانەی فەڕەنسا لە بەغدا، ئەنقەرە، تاران، و کونسوڵخانەی فەڕەنسا لە ژنێڤ، لۆزان

بابەت: هەوڵ بۆ کوشتنی نوێنەری شۆڕشی کورد لە ئەوڕووپا

مەسەلەی هەوڵ بۆ کوشتنی بەڕێز عیسمەت شەریف وانلی، کوردی نەیاری [دەوڵەتی عێراق] کە لە سوئیس دەژی، لە ٧ی تشرینی یەکەم، دیسان بووە بە سەرباسی ڕۆژنامەکان، لەبەرئەوەی کونسوڵی گشتیی پێشووی عێراق لە ژنێڤ، نەبیل نەجم ئەلتکریتی، دەستی لە پیلانەکەدا بووە.

بەڕێز شەریف وانلی، پاش ئەوەی برینەکانی چاک بووەتەوە، ڕایگەیاندووە نەبیل ئەلتکریتی پیلانەکەی داڕشتووە. وانلی لە نزیکەوە ئەم دیپلۆماتە عێراقییەی ناسیوە، چونکە لە ١٩٧٥ هەوڵی داوە وانلی بەرەولای حکومەتی عێراق ڕابکێشێت. وانلی لە ٣ی تشرینی یەکەم لە ماڵی خۆی پێشوازی لێکردووە. گفتوگۆی وانلی و ئەلتکریتی دۆستانە و گەرموگوڕ بووە، پاش گفتوگۆکە ئەلتکریتی بە وانلی وتووە عەلاگەیەک خورمای بۆ دەنێرێت. ئەو کەسەی خورماکەی لە ٧ی تشرینی یەکەم هێناوە بۆ ماڵی شەریف وانلی، بە دەمانچە دوو گولەی لێداوە. یەکێک لەوانەی تەقەی لێکردووە هەمان ئەو کەسە بووە کە لە کاتی دانیشتن لەگەڵ ئەلتکریتیدا ئامادە بووە.

ئەم ڕووداوە ناوازەیە کە سەرنجی ڕۆژنامەکانی بەرەولای خۆی ڕاکێشاوە،

(1) Claude LEBEL

(2) Luis DE GUIRINGAUD

دەنگدانەوەی زۆری بەدواوە بووە. چونکە ئەلتکریتی ئێستا پۆستی گرنگی لە عێراق بەدەستەوەیە، ئامۆزای سەدام حوسەین، جێگری ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشی عێراقە، ئەمدواییە سەردانی سوئیسی کردووە.

پاش دەرکردنی دیپلۆماتێکی ئێرانی (بنواڕن بۆ تیلیگرامی ٨٢١ی یەکی ئەیلوول) مەسەلەی وانلی لەوانەیە دیسان پەیوەندییەکانی ئەنجوومەنی فیدڕاڵی سوئیس لەگەڵ وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست تێکبدات. دەوڵەتی سوئیس ناتوانێت قەبوڵ بکات کە خاکی وڵاتەکەی بێ غەم و خەیاڵ بۆ تەسویە حیساباتی [سیاسی] بەکاربێت، بەتایبەت ئەگەر قووربانییەکانی، وەک بەڕێز شەریف وانلی، هاووڵاتی سوئیس بن.

پۆلیسی کانتۆنی ڤۆد خەریکی لێکۆڵینەوە لە ڕووداوەکەیە. وەزیری کاروباری گشتیی دەوڵەتی فیدراڵی سوئیس، هەرچەندە مافی ئەوەی هەیە دەستێوەردان لە کاروباری دیپلۆماتیکدا بکات، تا ئێستا هیچی دەربارەی دۆسییەکە نەوتووە. لەگەڵ ئەوەشدا ڕۆژنامەکان بەردەوام زانیاری دەربارەی دۆسییەکە بڵاو دەکەنەوە.

تێبینی وەرگێڕ:

ئینسان سەری سوڕدەمێنێت چۆن دەبێت کەسێک وەک شەریف وانلی کە نوێنەری شۆڕشی کورد بووە و ئەو هەمووە خەباتە سیاسییەی دژی دەوڵەتی عێراق کردووە وعێراق بە خوێنی تینوو بوو، ڕێگە بەوە بدات کاربەدەستێکی دەوڵەتی عێراق سەردانی ماڵی بکات و لەگەڵی دابنیشێت. نازانم بۆ هەندێ لە سەرکردە و سیاسەتمەداری کورد ئەوەندە بە ئاسانی فریوی دوژمنەکانیان دەخۆن و دەکەونە داویانەوە، لە ئیسماعیل ئاغا سمکۆوە بگرە تا دکتۆر قاسملۆ و وانلی و ساڵح یوسفی هتد.

کتێبەکانی دیکەی وەرگێڕ:

- جاڵجاڵۆکـە، ژیاننامـەی نووسـەر، بـە زمانـی فەرەنسـی، دەزگای چـاپ و بڵاوکردنـەوەی ڤیئـا، فەڕانسـا، ٢٠٢٤
- کاروانـی مـەرگ، بیرەوەریـی دەربازبووانـی گـۆڕە بەکۆمەڵەکانـی ئەنفـال، بـە زمانـی فەرەنسـی، دەزگای چـاپ و بڵاوکردنـەوەی هارماتـان، پاریـس، ٢٠٢٣
- مـەلا مستەفا بارزانی لـە بەڵگەنامـە نهێنییەکانـی ئەمریکادا، دەسـتەی ئەنسـکلۆپیدیای پارتـی دیموکراتی کوردسـتان، ٢٠٢٣
- حەکایەتەکانـی پاشـا و وەزیـر، کۆمەڵێـک چیرۆکی فۆلکلـۆری کوردی ناوچـەی جافایەتی ڕۆژهەڵاتـی کوردسـتان، دەزگای چـاپ و بڵاوکردنـەوەی ئنسـتیتیوتی کەلەپـووری کـورد، سلێمانی، ٢٠٢٣
- کـورد و ئەمریـکا، سیاسـەتێکی دڵڕەقانـە، بـە زمانـی فەرەنسـی، دەزگای چـاپ و بڵاوکردنـەوەی زانکۆکانـی ئەوروپـا، ٢٠١٩
- فەرهەنگـی ئەدەبیاتـی کـورد، بـە زمانـی فەرەنسـی، دەزگای چـاپ و بڵاوکردنـەوەی زانکۆکانـی ئوروپـا،، ٢٠١٨
- چیرۆک و ئەفسانە کوردییـەکان، بە زمانـی فەرەنسـی، دەزگای چـاپ و بڵاوکردنـەوەی ئیدیلیـور، پاریس، ٢٠١٧
- کـورد، ڕۆژنامەنـووس و ئـازاد، کۆمەڵـی بیـرەوەری نووسـەر، بـە زمانـی فەرەنسـی، دەزگای چـاپ و بڵاوکردنـەوەی هارماتـان، پاریـس، ٢٠١٥
- فەرهەنگـی سیاسـی و مێژوویـی کـورد، بـە زمانـی فەرەنسـی، دەزگای چـاپ و بڵاوکردنـەوەی هارماتـان، پاریـس، ٢٠١٤
- هەڵەبجـە و ئەنفـال لـە بەڵگەنامـە نهێنییەکانـی ئەمریـکادا، دەزگای چـاپ و بڵاوکردنـەوەی وەزارەتـی ڕۆشـنبیری، هەولێـر، ٢٠١٣
- مێـژووی پەیوەندیەکانی کـورد و ئەمریـکا، دەزگای چاپ و بڵاوکردنـەوەی ڕۆژهـەڵات، هەولێـر، ٢٠١٢
- شۆڕشـی ئەیلـوول لـە بەڵگەنامـە نهێنیەکانـی ئەمریـکادا، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئەندێشە، سـلێمانی، ٢٠١٢

- ناسیونالیزمی کورد و روانگەی رۆژئاوا، وەرگێڕان لە ئینگلیزییەوە، دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم، سلێمانی، ٢٠١٢
- سیاسەتی ئەمریکا لە کوردستان لە ڕوانگەی پسپۆڕانی رۆژئاوایی، چاپخانەی وەزارەتی رۆشنبیری، هەولێر، ٢٠١١
- تراژیدیای کورد، ژێرار شاڵیان، وەرگێڕان لە ئینگلیزییەوە، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی موکریانی، هەولێر، ٢٠١٠
- کوردستان و کورد لە ڕوانگەی نەخشەوانییەوە، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی رۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠٠٩
- کوردستانی عێراق لە بەڵگەنامەکانی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکادا، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی رۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠٠٩
- کوردستانی ئێران و تورکیا لە بەڵگەنامە نهێنییەکانی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکادا، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی رۆژهەڵات، هەولێر،٢٠٠٩
- کولتوور و ناسنامەی کورد، فیلیپ کرینبروك - کریستییەن ئالیسۆن، وەرگێڕان لە ئینگلیزییەوە، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی موکریانی، هەولێر، ٢٠٠٨، چاپی دووەم، دەزگای کولتوور، هەولێر،٢٠٢٢
- تراژیدیا کوردان(راپۆرتەك ژبۆ نەتەوەیێن یەکبوویی)، ڤەرگەرا ژ ئینگلیزی بۆ کوردیا کورمانجی، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی وەزارەتی رۆشنبیری، هەولێر،٢٠٠٧

بەڵگەنامە ئۆریجیناڵەکان

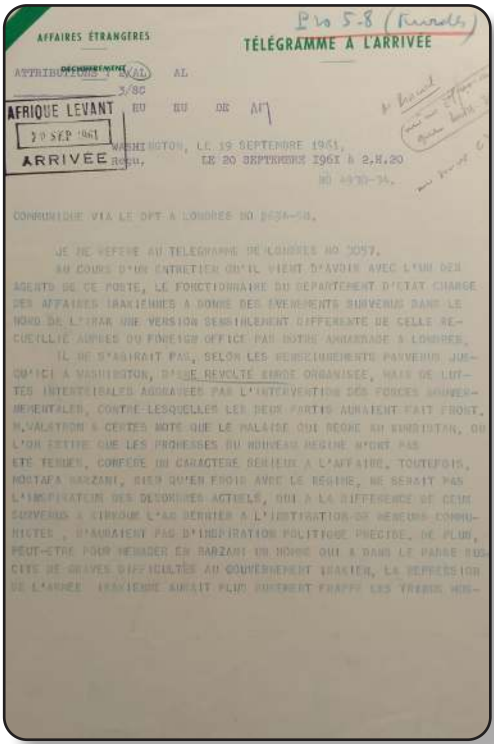

AFFAIRES ÉTRANGÈRES

DÉCHIFFREMENT

TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE

ATTRIBUTIONS : 2. AL AL
3/SC
EU EU DE AT

WASHINGTON, LE 19 SEPTEMBRE 1961,
Reçu, LE 20 SEPTEMBRE 1961 à 2.H.20
NO 4930-34.

COMMUNIQUE VIA LE DPT A LONDRES NO 2634-38.

JE ME REFERE AU TELEGRAMME DE LONDRES NO 3057.

AU COURS D'UN ENTRETIEN QU'IL VIENT D'AVOIR AVEC L'UN DES AGENTS DE CE POSTE, LE FONCTIONNAIRE DU DEPARTEMENT D'ETAT CHARGE DES AFFAIRES IRAKIENNES A DONNE DES EVENEMENTS SURVENUS DANS LE NORD DE L'IRAK UNE VERSION SENSIBLEMENT DIFFERENTE DE CELLE RECUEILLIE AUPRES DU FOREIGN OFFICE PAR NOTRE AMBASSADE A LONDRES.

IL NE S'AGIRAIT PAS, SELON LES RENSEIGNEMENTS PARVENUS JUSQU'ICI A WASHINGTON, D'UNE REVOLTE KURDE ORGANISEE, MAIS DE LUTTES INTERTRIBALES AGGRAVEES PAR L'INTERVENTION DES FORCES GOUVERNEMENTALES, CONTRE LESQUELLES LES DEUX PARTIS AURAIENT FAIT FRONT. M. VALSTROM A CEPENDANT NOTE QUE LE MALAISE QUI REGNE AU KURDISTAN, OU L'ON ESTIME QUE LES PROMESSES DU NOUVEAU REGIME N'ONT PAS ETE TENUES, CONFERE UN CARACTERE SERIEUX A L'AFFAIRE. TOUTEFOIS, MOSTAFA BARZANI, BIEN QU'EN FROID AVEC LE REGIME, NE SERAIT PAS L'INSPIRATEUR DES DESORDRES ACTUELS, QUI A LA DIFFERENCE DE CEUX SURVENUS A KIRKOUK L'AN DERNIER A L'INSTIGATION DE MENEURS COMMUNISTES, N'AURAIENT PAS D'INSPIRATION POLITIQUE PRECISE. DE PLUS, PEUT-ETRE POUR MENAGER EN BARZANI UN HOMME QUI A DANS LE PASSE SUSCITE DE GRAVES DIFFICULTES AU GOUVERNEMENT IRAKIEN, LA REPRESSION DE L'ARMEE IRAKIENNE AURAIT PLUS DUREMENT FRAPPE LES TRIBUS NON-

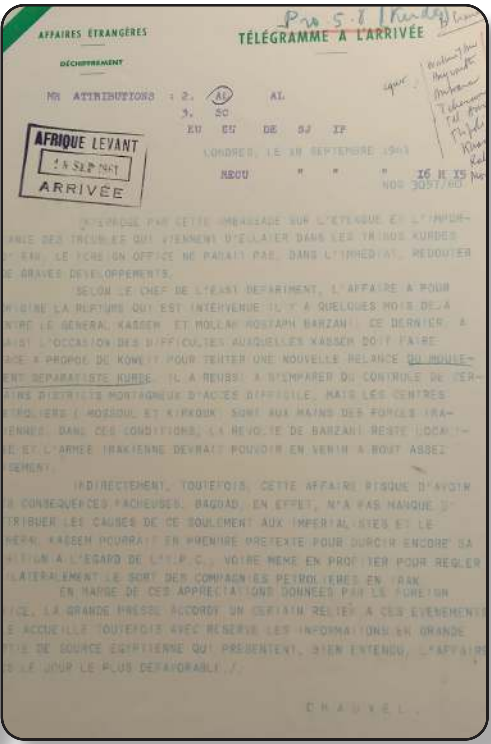

AFFAIRES ÉTRANGÈRES

DÉCHIFFREMENT

TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE

MR ATTRIBUTIONS : 2. AL AL
3. SC
EU EU DE SJ IF

LONDRES, LE 18 SEPTEMBRE 1961
REÇU " " " 16 H 15
NOS 3057/60

INTERROGE PAR CETTE AMBASSADE SUR L'ETENDUE ET L'IMPORTANCE DES TROUBLES QUI VIENNENT D'ECLATER DANS LES TRIBUS KURDES D'IRAK, LE FOREIGN OFFICE NE PARAIT PAS, DANS L'IMMEDIAT, REDOUTER DE GRAVES DEVELOPPEMENTS.

SELON LE CHEF DE L'EAST DEPARTMENT, L'AFFAIRE A POUR ORIGINE LA RUPTURE QUI EST INTERVENUE IL Y A QUELQUES MOIS DEJA ENTRE LE GENERAL KASSEM ET MOLLAH MOSTAPH BARZANI. CE DERNIER A SAISI L'OCCASION DES DIFFICULTES AUXQUELLES KASSEM DOIT FAIRE FACE A PROPOS DU KOWEIT POUR TENTER UNE NOUVELLE RELANCE DU MOUVEMENT SEPARATISTE KURDE. IL A REUSSI A S'EMPARER DU CONTROLE DE CERTAINS DISTRICTS MONTAGNEUX D'ACCES DIFFICILE, MAIS LES CENTRES PETROLIERS (MOSSOUL ET KIRKOUK) SONT AUX MAINS DES FORCES IRAKIENNES. DANS CES CONDITIONS, LA REVOLTE DE BARZANI RESTE LOCALISEE ET L'ARMEE IRAKIENNE DEVRAIT POUVOIR EN VENIR A BOUT ASSEZ AISEMENT.

INDIRECTEMENT, TOUTEFOIS, CETTE AFFAIRE RISQUE D'AVOIR DES CONSEQUENCES FACHEUSES. BAGDAD, EN EFFET, N'A PAS MANQUE D'ATTRIBUER LES CAUSES DE CE SOULEMENT AUX IMPERIALISTES ET LE GENERAL KASSEM POURRAIT EN PRENDRE PRETEXTE POUR DURCIR ENCORE SA POSITION A L'EGARD DE L'I.P.C., VOIRE MEME EN PROFITER POUR REGLER UNILATERALEMENT LE SORT DES COMPAGNIES PETROLIERES EN IRAK.

EN MARGE DE CES APPRECIATIONS DONNEES PAR LE FOREIGN OFFICE, LA GRANDE PRESSE ACCORDE UN CERTAIN RELIEF A CES EVENEMENTS ET ACCUEILLE TOUTEFOIS AVEC RESERVE LES INFORMATIONS EN GRANDE PARTIE DE SOURCE EGYPTIENNE QUI PRESENTENT, BIEN ENTENDU, L'AFFAIRE SOUS LE JOUR LE PLUS DEFAVORABLE./.

CHAUVEL.

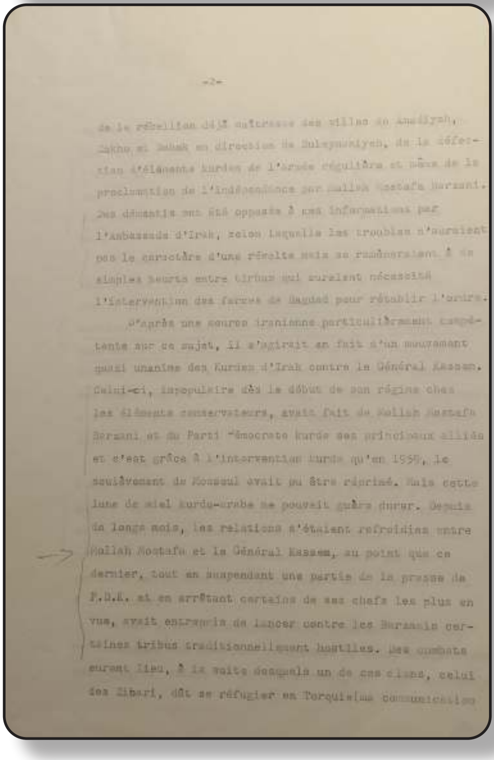

-2-

de la rébellion déjà maîtresse des villes de Amadiyah, Zakho et Dahok en direction de Suleymaniyeh, de la défection d'éléments kurdes de l'armée régulière et même de la proclamation de l'indépendance par Mollah Mostafa Barzani. Des démentis ont été opposés à ces informations par l'ambassade d'Irak, selon laquelle les troubles n'auraient pas le caractère d'une révolte mais se ramèneraient à de simples heurts entre tribus qui auraient nécessité l'intervention des forces de Bagdad pour rétablir l'ordre.

D'après une source iranienne particulièrement compétente sur ce sujet, il s'agirait en fait d'un mouvement quasi unanime des Kurdes d'Irak contre le Général Kassem. Celui-ci, impopulaire dès le début de son régime chez les éléments conservateurs, avait fait de Mollah Mostafa Barzani et du Parti Démocrate kurde ses principaux alliés et c'est grâce à l'intervention kurde qu'en 1959, le soulèvement de Mossoul avait pu être réprimé. Mais cette lune de miel kurdo-arabe ne pouvait guère durer. Depuis de longs mois, les relations s'étaient refroidies entre Mollah Mostafa et le Général Kassem, au point que ce dernier, tout en suspendant une partie de la presse du P.D.K. et en arrêtant certains de ses chefs les plus en vue, avait entrepris de lancer contre les Barzanis certaines tribus traditionnellement hostiles. Des combats eurent lieu, à la suite desquels un de ces clans, celui des Zibari, dût se réfugier en Turquie. Les communications

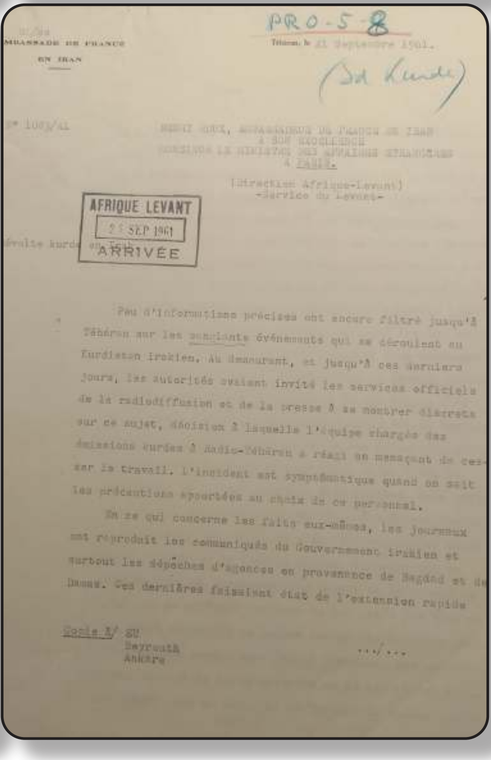

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAN

Téhéran, le 21 Septembre 1961.

N° 1083/AL

HENRI ROUX, AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAN
A SON EXCELLENCE
MONSIEUR LE MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
A PARIS.

(Direction Afrique-Levant)
-Service du Levant-

Révolte kurde en Irak.

Peu d'informations précises ont encore filtré jusqu'à Téhéran sur les sanglants événements qui se déroulent au Kurdistan irakien. Au demeurant, et jusqu'à ces derniers jours, les autorités avaient invité les services officiels de la radiodiffusion et de la presse à se montrer discrets sur ce sujet, décision à laquelle l'équipe chargée des émissions kurdes à Radio-Téhéran a réagi en menaçant de cesser le travail. L'incident est symptômatique quand on sait les précautions apportées au choix de ce personnel.

En ce qui concerne les faits eux-mêmes, les journaux ont reproduit les communiqués du Gouvernement irakien et surtout les dépêches d'agences en provenance de Bagdad et de Damas. Ces dernières faisaient état de l'extension rapide

Copie à/ SU
Beyrouth
Ankara

.../...

-4-

Il leur a été répondu affirmativement, mais jusqu'ici personne n'a encore cherché à bénéficier de cette mesure. Mollah Mostafa, de son côté, a adressé une requête semblable pour lui et ses hommes. Il semble qu'on se soit déclaré, ou qu'on se dispose à le faire, prêt à l'accueillir, mais à la condition que sa troupe se laisse désarmer. Elle serait alors internée. Dans le cas contraire, le franchissement de la frontière lui serait interdit par la force.

En prévision des développements de la situation en Irak, le renforcement des mesures de sécurité maintenues de façon permanente dans le Kurdistan iranien est activement étudié par l'Etat-Major. D'autre part, le Chah lui-même a réuni ces jours derniers en conférence à Téhéran les chefs kurdes dont le loyalisme paraît le mieux assuré ; il les a renvoyés avec de riches présents et des assurances quant aux perspectives d'application de la réforme agraire à leurs domaines, mais sans s'engager à leur fournir les armes qu'ils lui ont naturellement demandées.

\+ \+ \+

Tous les rapports confirment l'absence de tension dans les provinces kurdes de la Perse, mais ils indiqu

.../...

-[illegible]-

du 1er août). Cependant, mis au ennemis de Mollah Mostafa les Kurdes d'Irak communiaient dans leur déception à l'égard de Bagdad qui, loin de tenir les promesses inscrites dans la constitution provisoire revenait peu à peu aux errements de l'ancien régime dans les provinces du Nord.

D'après l'informateur iranien dont je rapporte les indications, les choses en seraient venu au point que, depuis quelque temps déjà, les Barzanis et leurs adversaire auraient fait la paix pour se préparer à une résistance commune contre le pouvoir central. Ce que l'on ne sait pas à Téhéran c'est si les Kurdes ont pris eux-mêmes l'initiative des hostilités ou si, au contraire, le Gouvernement irakien a décidé d'enrayer un soulèvement imminent par une répression préventive.

Il est à peu près certain en tout cas que celle-ci a été menée avec la dernière rigueur; l'aviation irakienne paraît avoir bombardé et mitraillé à vue tous les villages et rassemblements kurdes survolés par elle; la façon dont s'est déroulé l'incident frontalier rapporté par notre consul à Tabriz dans sa dépêche jointe en annexe tendrait à le prouver.

Depuis plusieurs semaines déjà, diverses tribus ont fait demander aux autorités iraniennes si elles accepterai des réfugiés, femmes et enfants surtout, sur leur territoi

AFFAIRES ÉTRANGÈRES

DÉCHIFFREMENT

TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE

ATTRIBUTIONS : ETAT AL

[illegible]

[illegible]

MOSCOU LE 23 SEPTEMBRE 1961

Reçu le 23 " 20h

NO [illegible]

AFRIQUE LEVANT
25 SEP 1961
ARRIVÉE

JE ME REFERE A MON TG NO 5235.

QUESTIONNE SUR LE SENS ET LA PORTEE DES EVENEMENTS SURVENUS DANS LE NORD DE L'IRAK, UN ORATEUR DU PARTI QUI FAISAIT LE 17 SEPTEMBRE, AU MUSEE POLYTECHNIQUE DE MOSCOU, UNE CONFERENCE SUR LA SITUATION INTERNATIONALE, S'EST BORNE A DECLARER :

" SELON CERTAINS RAPPORTS, LE MOUVEMENT INSURRECTIONNEL KURDE A MAINTENANT ETE REPRIME D'APRES D'AUTRES IL NE L'A TOUJOURS PAS ETE ENTIEREMENT. LA RAISON DU SOULEVEMENT N'A PAS ENCORE ETE TIREE AU CLAIR, NI DANS LA PRESSE SOVIETIQUE NI DANS LA PRESSE OCCIDENTALE ".

CETTE REPONSE AMBIGUE DENOTE UNE ATTITUDE D'EXPECTATIVE DONNANT A PENSER QUE LES AUTORITES SOVIETIQUES N'ONT PAS ENCORE CHOISI LA LIGNE A SUIVRE VIS A VIS DE LA LUTTE INTESTINE DONT LE KURDISTAN IRAKIEN EST ACTUELLEMENT LE THEATRE.

ELLE TENDRAIT AINSI A CONFIRMER L'ANALYSE DE LA SITUATION QUI EST FAITE PAR LE DEPARTEMENT D'ETAT (CF TG NO 4930 DE WASH./.

MAURICE DEJEAN

-5-

aussi que les évènements d'Irak y sont suivis avec une extrême attention par tous les éléments de la population, nationalistes ou non. Il est certain que si Mollah Mostafa et ses fidèles parvenaient à franchir la frontière en armes, des incidents ne manqueraient pas de se produire. Quoiqu'il en soit, les tenants d'une politique libérale à l'égard des Kurdes éprouvent une certaine satisfaction à constater que, pour le moment, leurs efforts semblent porter leurs fruits. C'est dans cet esprit aussi qu'ils paraissent désireux de faire prévaloir une attitude humaine vis-à-vis des réfugiés qui pourraient venir d'Irak, en évitant toutefois d'indisposer le pays voisin.

Quant aux réactions de la presse iranienne qui, contrairement à sa voisine de Turquie peut librement appeler les Kurdes de leur nom, elles ont été dans l'ensemble plutôt de sympathie à l'égard des insurgés. Les affirmations de Bagdad sur les menées impérialistes qui seraient à l'origine de la révolte n'ont pas été prises au sérieux ; par contre, ont été soulignés l'appartenance des Kurdes à la grande famille aryenne et le caractère souvent intolérable de la domination qu'ils ont à subir de la part des Arabes d'Irak et de la R.A.U. ou même de celle de l'allié turc./.

2

Il n'est pas exclu que l'opération ait été montée de l'extérieur, notamment par des éléments russes en liaison avec Barzani./.

R.O.-5-8 (Kurdes

DÉLÉGATION DE LA FRANCE
AU CONSEIL DE L'ATLANTIQUE NORD

Paris le 27 septembre 1

AFRIQUE LEVANT
28 SEP 1961
ARRIVÉE

618

NOTE
pour la Direction d'Afrique-Levant

Soulèvement Kurde
en Irak

A la réunion du Comité politique du 26 septembre, le représentant turc a donné les informations suivantes sur le récent soulèvement des Kurdes en Irak.

Le soulèvement aurait trouvé son origine dans un c entre tribus rivales. Le chef Barzani en aurait tiré prétexte po donner à ce conflit le caractère d'un soulèvement général et ai favoriser ses desseins. La police n'ayant pas été en mesure de tablir l'ordre, le Gouvernement de Bagdad aurait dû faire appel à la troupe. Les tribus se seraient retirées dans la région m gneuse où elles auraient d'ailleurs été encerclées. Plutôt que les anéantir, comme il pouvait le faire, Kassem aurait préféré composer, dans le dessein de maintenir entre ces tribus l'équ bre indispensable. Certaines de ces tribus se seraient du rest mises rapidement dans le camp gouvernemental. Au cours du soul ment des liaisons auraient été établies par les tribus avec l Kurdes de l'Iran. Enfin le soulèvement paraît avoir été organi

Direction d'Europe
Service des Pactes

.../

Pro-5-8

AFFAIRES ÉTRANGÈRES

TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE

EN CLAIR

ATTRIBUTIONS : 2/AL - AL
3/SC - /
EU - EU - SJ - IP

AFRIQUE LEVANT
28 OCT 1961
ARRIVÉE

DIPLOMATIE PARIS N° 714

Téhéran, le 25 Octob
Reçu, le 26 Octob

Je me réfère à ma dépêche n° 1161/AL du 10 Octobre.

Contrairement aux nouvelles diffusées par la presse, Moustafa Barzani ne semble être ni blessé ni en fuite. Il a effectué récemment une incursion contre la tribu des Barados près de la frontière persane puis, après avoir séjourné que temps dans la région, s'est replié vers l' Ouest. Ce mouvem avait profondément inquiété l'Etat Major iranien qui, craig de voir les rebelles quitter l' Irak pour se diriger vers l Nord, avait mis toutes les unités stationnées au Kurdistan pied de guerre.

D'après les sources compétentes de Téhéran, le poten militaire de Moustafa Barzani n'a été aucunement atteint p interventions de l'aviation irakienne et ne pourra que se cer d'ici le printemps. Les chutes de neige dans les monta rendent d'ores et déjà les opérations impossibles. Les aut iraniennes redoutent dans ces conditions et compte tenu de situation en Turquie que la rébellion ne s'étende au delà territoire irakien. C'est sans doute en raison de ces préc tions que le Dr.Amini a laissé annoncer à son retour de T qu'il proposerait l'inclusion de 27 détenus politiques ku dans la liste des amnisties qui sont traditionnellement p à l'occasion de l'anniversaire du Chah le 26 Octobre./.

Pro-5-8 Kurdes

AFFAIRES ÉTRANGÈRES

TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE

DÉCHIFFREMENT

AFRIQUE LEVANT
- 9 OCT 1961
ARRIVÉE

ATTRIBUTIONS : 2 AL - AL -
3 IP -

TEHERAN, le 7 OCTOBRE 1961 08H
Reçu, le 7 " 16H53

N° 659/660

Le Premier Ministre qui rentre d'un voyage à Jérusalem et au Kurdistan, m'a dit que les troubles continuaient dans le Nord de l'Irak où l'aviation gouvernementale poursuit ses opérations. Plus d'un millier de Kurdes appartenant à des tribus "bombardées par erreur" se sont réfugiés en Iran. On ne sait où se trouve Mustapha Barzani.

Monsieur Amini a visité les principales villes kurdes d'Iran et même certaines localités frontalières.

Il a été frappé par l'état de semi-abandon dans lequel il a trouvé cette province et il ne cache pas la préoccupation que lui cause l'état d'esprit des populations de la région de Mehabad./.

LESCOT

AFFAIRES ÉTRANGÈRES
DÉCHIFFREMENT

TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE

AFRIQUE LEVANT
ARRIVÉE

ATTRIBUTIONS : 2 AL AL
3 SC
EU EU IP

LONDRES, LE 30 JANVIER 1962
Reçu, le 30 "

NOS 367/370.

LES INDICATIONS DONNEES PAR LE FOREIGN OFFICE A L'UN DE MES COLLABORATEURS SUR LA SITUATION AU KURDISTAN RECOUPENT CELLES DE VOTRE AMBASSADE A TEHERAN (TELEGRAMME EN CLAIR PAR COURRIER NO 47 DU 26 JANVIER).

1.- CONTRAIREMENT AUX INFORMATIONS DE PRESSE EN PROVENANCE DE BEYROUTH (MON TELEGRAMME 164) AUCUN CESSEZ-LE-FEU N'EST INTERVENU ENTRE LE GENERAL KASSEM ET MOLLAH MUSTAFA BARZANI. CELUI-CI EST RETRANCHE DANS DES MONTAGNES ESCARPEES ET COUVERTES DE NEIGE AVEC UN MILLIER D'HOMMES BIEN ARMES. LES TROUPES IRAKIENNES-C'EST-A-DIRE ESSENTIELLEMENT UNE DIVISION D'ELITE-TIENNENT LES AXES DE COMMUNICATION DANS LA VALLEE SANS CHERCHER SERIEUSEMENT A DELOGER LES HOMMES DU MOLLAH. LE GOUVERNEUR DE KIRKOUK, SOUS LA PROTECTION DU DRAPEAU BLANC, A RENDU RECEMMENT VISITE AU CHEF DE BANDE DANS SON REPAIRE, CE QUI LUI A VALU D'AILLEURS UNE VIVE REPRIMANDE DU GENERAL KASSEM.

2.- LE MOLLAH REVENDIQUE NON PAS L'AUTONOMIE, MAIS L'EGALITE DES DROITS POUR LES KURDES ET L'APPLICATION DE LA CONSTITUTION QUI PREVOIT L'EGALITE LINGUISTIQUE ET CULTURELLE, ENFIN, LA POSSIBILITE POUR LES KURDES D'AVOIR LEURS PROPRES ADMINISTRATEURS.

3.- SUR L'AIDE QUE LUI APPORTERAIT LES SOVIETIQUES, LE FOREIGN OFFICE NE POSSEDE AUCUN RENSEIGNEMENT PRECIS. ON NE SUPPOSE PAS ICI QU'ELLE DOIVE REVETIR UNE GRANDE AMPLEUR. IL S'AGIT, EN EFFET, POUR LES RUSSES, D'UNE OPERATION MARGINALE QUI PRESENTE MOINS D'INTERET ACTUELLEMENT QUE LA CONSOLIDATION DE LEUR INFLUENCE EN IRAK MEME./.

CHAUVEL.

AFFAIRES ETRANGÈRES
EN CLAIR

TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE

ATTRIBUTIONS: 2/ AS - AS -
3/AL - AL -
SC -
EU - EU - DE - SJ - IP -

AFRIQUE LEVANT
ARRIVÉE

LONDRES, LE 13 JANVIER 1962 - 12 H 45
REÇU, LE 13 " " - 15 H 51
NO 196

AU COURS D'UNE CONFERENCE DE PRESSE QU'IL A TENUE LE 12 JANVIER A BAGDAD, LE GENERAL KASSEM A DEMENTI LES RUMEURS RELATIVES A L'OUVERTURE DE NEGOCIATIONS AVEC MOLLAH MUSTAPHA BARZANI.

"CETTE MUTINERIE FOMENTEE PAR LES IMPERIALISTES A ETE COMPLETEMENT ECRASEE", A-T-IL DECLARE.

IL A, D'AUTRE PART, REITERE SES MENACES CONTRE KOWEIT ET SOULIGNE QUE L'EXISTENCE DE CET ETAT N'ETAIT PAS MOINS DANGEREUSE POUR LES PAYS ARABES QUE CELLE D'ISRAEL, CAR C'ETAIT A PARTIR DE CETTE BASE QUE LES IMPERIALISTES ETAIENT EN MESURE D'ETOUFFER TOUT MOUVEMENT DE LIBERATION DANS CETTE REGION, MEME EN ARABIE SEOUDITE ET EN IRAN.

LE GENERAL KASSEM A ENFIN DECLARE QUE LES CONCENTRATIONS ACTUELLES DE TROUPES AVAIENT POUR BUT DE FAIRE PRESSION SUR L'IRAK POUR LUI FAIRE ACCEPTER LES DEMANDES FORMULEES PAR LES COMPAGNIES PETROLIERES ./.

CHAUVEL

AFFAIRES ÉTRANGÈRES
EN CLAIR

TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE

MR

ATTRIBUTIONS : 2. AL AL
3. SC
EU EU SJ IP

TEHERAN LE 27 AVRIL 1962 - PAR COURRIER
RECU 2 MAI " 15 H 25

NO 245

A/S question Kurde et situation en Irak.

Je me réfère au télégramme NO 198 de cette Ambassa[de]

Depuis plusieurs jours, la presse iranienne fait é[tat] d'une aggravation constante de la situation au Kurdistan irak[ien]. En dépit de l'importance des effectifs engagés (le tiers de l'armée) et de la brutalité des méthodes mises en oeuvre (bom[bar]dements aériens de villages et de campements), les forces gou[ver]nementales seraient encore loin d'une victoire sur les rebell[es]. Ceux-ci resteraient pratiquement maîtres de toute la région comprise entre Suleymaniyé, Mossoul et la frontière turque. L[es] pertes seraient lourdes de part et d'autre. Moustafa BARZANI, soutenu par la majorité des Kurdes irakiens serait décidé à p[our]suivre la lutte jusqu'à ce que le général KASSEM accepte les revendications en onze points présentées par le Parti démocra[te] Kurde.

Les journaux de Téhéran; obéissant manifestement à des directives officielles mettant l'accent sur les relatio[ns] de Mollah Moustafa avec le monde communiste et sur le fait qu[e] ses hommes seraient équipés surtout d'armes de provenance du

---

AFFAIRES ÉTRANGÈRES
EN CLAIR

AFRIQUE LEVANT
- 5 AVR. 1962
ARRIVÉE

TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE

JA.
ATTRIBUTIONS : 2/AL - AL
3/SC -
IP -

TEHERAN, le 3 avril 1962 -
Reçu, le 5 avril 1962 - 11.H.12

PAR COURRIER.

N° 198

a/s : question kurde.

Je me réfère à mon télégramme n° 47.

J'apprends que le gouvernement irakien aurait avisé les ambassades de Turquie et d'Iran de l'éventualit[é] d'opérations militaires à proximité immédiate des frontiè[res] de ces deux pays. Les activités de Moustafa BARZANI, qui [a] mis les mois d'hiver à profit pour consolider ses positio[ns] tactiques et son autorité sur bon nombre de tribus, devi[en]draient en effet de plus en plus inquiétantes ; elles préoccupent d'ailleurs beaucoup les autorités iraniennes.

Il semble que les tentatives de négociation ent[re] le général KASSEM et le Mollah aient toutes échoué. Les dernières en date de ces conversations auraient été mené[es] par l'intermédiaire de Cheikh Ahmad BARZANI, frère aîné de Moustafa et qui se trouvait en résidence forcée à Bagdad. Irrité de s'entendre proposer l'octroi de l'auto[no]mie au Kurdistan, le général aurait fait emprisonner s[on] interlocuteur.

Je signale enfin au Département, de source turque, que la tribu des Zibari qui s'était, l'an derni[er] réfugiée en Turquie après de durs accrochages avec les Barzanis, aurait depuis longtemps regagné l'Irak, fort d[éçue] de l'accueil rencontré dans le pays d'asile./.

SIVAN.

Pro - S - 8 - (Ku

AFFAIRES ÉTRANGÈRES

EN CLAIR

TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE

Téhéran, le 12 Mai 1962
RECU, le 15/5/62 - 10 H 4

TELEGRAMME EN CLAIR PAR COURRIER
MJS ATTRIBUTIONS : 2 - AL - AL
3 - SC - SC
EU - EU - SJ - IP

AFRIQUE LEVANT
ARRIVÉE

DIPLOMATIE PARIS N° 276

Je me réfère à mon télégramme n° 245.

On continue, à Téhéran, à suivre avec attention la sit[uation] en Irak, qui est jugée très inquiétante pour l'avenir du Gl Kassem

Les combats au Kurdistan, où, de source américaine, se[raient] engagées cinq brigades gouvernementales, seraient de plus en plus dur[s] Irakiens auraient subi de sérieux revers et des pertes s'élèvent à plu[sieurs] centaines d'hommes dans la région d'Akkra.

A Bagdad même, la presse iranienne a relevé les manife[sta]tions communistes et les tracts distribués par les Frères Musulmans en des Kurdes, ainsi que l'arrestation d'une vingtaine d'officiers de p[...] et la mise en liberté suivie d'une nouvelle incarcération du Colonel A[...] Tous ces événements sont interprétés comme avant-coureurs d'une crise [du] régime./.

RIVAN

- 2 -

rideau de fer. Ils reconnaissent, il est vrai que la plus grand[e] partie de cet armement a été prise sur l'armée irakienne.

Les autorités iraniennes se montrent avares de comme[n]taires sur les évènements d'Irak, mais on décèle un indice de leur inquiétude dans la publicité récemment faite autour de la distribution de terres domaniales à des paysans kurdes de la région de Rezaiyeh (référence ma dépêche N° 504/AL du 21 avril 1962).

Si l'on s'en rapporte aux nouvelles qui circulent ic[i] les troubles dont les provinces septentrionales sont le théâtre ne seraient pas sans conséquences pour la stabilité du régime irakien : l'état d'esprit de l'armée serait mauvais ; défection[s] désertions et refus d'obéissance se multiplieraient dans les unités au contact avec les rebelles. Or, souligne t-on, l'armée constitue le principal soutien du général KASSEM. Il résulterai[t] de cet état de choses un affaiblissement de l'autorité du dicta[]teur qui devrait à nouveau compter avec certains politiciens civils. A cet égard, la rentrée en scène de M. TCHADORTCHI, qui réclame des élections est fort remarquée à Téhéran ./.

LESCOT.

et doués d'un bon moral.

Selon l'Eastern Department, les forces gouvernementales ne paraissent pas s'être adaptées à cette sorte de mission et les soldats irakiens manifesteraient fort peu d'entrain. Beaucoup d'entre eux répugneraient même à cette répression contre les rebelles kurdes qu'ils continuent à considérer comme des compatriotes.

Du côté kurde, Mullah Mostapha Barzani a réussi à rallier à sa cause certaines tribus, élément que les Britanniques considèrent comme important. En Irak même, le mouvement kurde n'est soutenu par personne, mais il est discrètement exploité par certains adversaires du Général Kassem, notamment par le Parti communiste (clandestin) bien que l'Union Soviétique ne paraisse nullement encourager la rébellion. Rien ne permettrait d'affirmer que la Russie équipe ou ravitaille les rebelles, dont l'armement est rarement d'origine russe, sauf pour les déserteurs assez nombreux qui sont passés dans les rangs kurdes depuis quelques mois.

Quant aux répercussions de cette affaire sur la position du Général Kassem, l'Eastern Department n'estime pas qu'elles soient suffisamment graves pour ébranler le régime, et entraîner directement sa chute. Il s'agit, toutefois, d'un facteur nouveau qui s'ajoute à beaucoup d'autres : économie chancelante, récoltes déficitaires, insatisfaction ou désaffection des élites intellectuelles et de la moyenne bourgeoisie. Le Général Kassem se maintient depuis bientôt quatre ans dans une situation précaire, contre toute prévision. Il est aujourd'hui très isolé, se méfiant de tous et ayant éliminé dans l'Armée, comme au sein des groupes politiques, tous ceux qui pouvaient le concurrencer. Sa méfiance est telle que pour les opérations au Kurdistan, il s'est gardé de nommer un Commandant en Chef, de peur de voir une partie de l'Armée se retourner contre Bagdad.

Dans la perspective d'une chute du Général Kassem qui n'est pas à exclure, le Foreign Office considère comme douteux que les communistes soient en mesure de prendre le pouvoir ; il envisage plutôt le succès des

Ambassade de France en Grande Bretagne

Londres le 24 Mai 1962

FBL/FC

No. 743 /AL

L'Ambassadeur de France en Grande Bretagne
à
Son Excellence Monsieur Couve de Murville
Ministre des Affaires Etrangères
Direction d'Afrique-Levant

AFRIQUE LEVANT
25 MAI 1962
ARRIVÉE

A/S. Troubles au Kurdistan.-
& Situation en Irak.-

Le Service d'Irak au Foreign Office donne sur la situation au Kurdistan des informations qui, dans l'ensemble, rejoignent et confirment celles reçues par le State Department (dépêche n° 1.001/AL de Washington). La révolte kurde est aujourd'hui solidement implantée et, en raison du terrain où se livrent les combats, il serait difficile et relativement coûteux d'en venir à bout. La réduction des rebelles exige en effet de la part des troupes gouvernementales un travail très ingrat : opérant en région montagneuse, il faut avant toute progression s'emparer des sommets pour protéger la marche des colonnes. Devant la tactique de guerilla naturellement adoptée par les Kurdes, celui qui attaque prend les plus grand risques et ses pertes sont généralement supérieures à celles de l'adversaire. Sur le plan militaire, les Britanniques comparent ce genre d'opérations avec celles qu'ils ont eux-mêmes menées dans le Nord de l'Inde et dont ils n'ont pas oublié les difficultés. Le matériel moderne, les blindés, l'aviation même ne sont pas, dans ce cas, d'un grand secours ; il faut des unités spéciales très entraînées

Cpié :
EU
Beyrouth
Téhéran
Washington

./...

Ambassade de France en Grande Bretagne

Londres, le 27 Juillet 1962.-

AFRIQUE LEVANT
ARRIVÉE

FBL/WJ

No. 1026/AL

CONFIDENTIEL

L'AMBASSADEUR DE FRANCE EN GRANDE BRETAGNE
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR COUVE DE MURVILLE
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
- Direction d'Afrique-Levant -

A/S.- Aide-mémoire du Parti démocratique kurde.-

J'ai l'honneur d'adresser ci-joint au Département un aide-mémoire émanant du Parti démocratique kurde qui a été remis à cette Ambassade le 27 juillet par M. Mustapha Mohamed Karadaghi, se présentant comme mandaté par ce parti.

C'est l'un de mes collaborateurs qui a reçu M. Karadaghi, après que celui-ci ait pris préalablement rendez-vous sans mentionner l'objet de sa visite. M. Karadaghi, qui appartient au cadre des Affaires Etrangères d'Irak et qui exerçait jusqu'à une date toute récente les fonctions de Consul à Lagos, a indiqué au cours de l'entretien qu'il a eu avec mon collaborateur qu'il venait de se démettre de son poste pour se consacrer à la lutte des kurdes contre le gouvernement irakien. Il a précisé que les démissions de fonctionnaires et d'officiers kurdes étaient de plus en plus nombreuses depuis quelques semaines; cependant la résistance kurde avait réussi jusqu'à présent à tenir en échec les forces du Général Kassem. Mollah Mustapha Barzani contrôlait maintenant une vaste

./...

Copié: EU
Téhéran
Ankara

2.

région montagneuse et avait derrière lui toutes les tribus.

M. Karadaghi a souligné qu'il s'agissait là d'une première étape et que Mollah Mustapha ne renonçait pas à s'attaquer aux villes de Kirkouk et Mossoul dès que l'équipement de ses forces le lui permettrait. Mais dans les circonstances présentes, il devait se cantonner dans la tactique de guérilla qui lui avait si bien réussi et sur laquelle s'étaient brisées les attaques massives mais inefficaces de l'armée irakienne.

Interrogé par mon collaborateur sur les relations de la rébellion kurde avec les minorités voisines, M. Karadaghi a indiqué que les partisans de Mollah Mustapha trouvaient asile et aide chez leurs compatriotes d'Iran, avec la complicité des autorités de ce pays. Selon lui, le gouvernement iranien, désireux de voir sombrer le régime du Général Kassem, favoriserait secrètement les menées autonomistes au Kurdistan irakien et aurait pratiquement renoncé à contrôler la frontière; cette complaisance offrait aux rebelles des avantages non négligeables. On ne se faisait, toutefois, aucune illusion sur les véritables intentions du gouvernement impérial; si le conflit irako-kurde devait entraîner la chute de Kassem, Téhéran modifierait aussitôt son attitude et en reviendrait à sa politique traditionnelle. Les souvenirs et les leçons de l'éphémère République de Mahabad n'avaient pas été oubliés par le Chah.

Du côté des Turcs, le mouvement de Mollah Mustapha Barzani ne bénéficiait, en revanche, d'aucune complicité ou assistance. Selon M. Karadaghi, le Général Kassem aurait récemment obtenu du gouvernement turc que celui-ci se solidarise avec les Irakiens dans le conflit.

Quant à l'Union Soviétique, elle ne marquait non plus aucune sympathie active à l'égard de la résistance kurde et elle continuait à soutenir Kassem. Le Parti communiste irakien s'était, en revanche, prononcé

./...

3.

en faveur de la rébellion.

Au stade actuel de la lutte, le Parti démocratique avait le plus grand besoin d'une assistance extérieure, morale et matérielle. Il s'adressait à la France, parce que notre pays connaissait bien le problème et s'y était intéressé à l'époque où nous exercions un mandat sur la Syrie. On espérait donc nous voir appuyer par la voie diplomatique, notamment aux Nations Unies, les revendications de la Nation Kurde; des démarches semblables étaient faites auprès de la République fédérale d'Allemagne et des Etats-Unis.

Le Parti démocratique n'attendait pas seulement du gouvernement français qu'il défende le droit des Kurdes à l'auto-détermination, mais aussi qu'il apporte une aide pratique à la rébellion, en armes et en matériel.

Mon collaborateur s'est, bien entendu, gardé d'entretenir sur ce point les illusions de M. Karadaghi et il s'est borné à indiquer que le présent aide-mémoire serait transmis au Département à toutes fins utiles.

En prenant congé, l'envoyé du Parti démocratique kurde a déclaré qu'il quittait Londres pour une destination qu'il ne pouvait préciser; si le gouvernement français le souhaitait, il nous serait aisé de reprendre contact par l'Emir Badr Khan, en résidence à Paris./.

G. de COURCEL

3

éléments nationalistes et la formation d'un gouvernement de transition du même genre que celui de Damas.

L'Eastern Department confirme, enfin, que lors de la venue de Ben Bella à Bagdad des manifestations pro-nassériennes d'une certaine ampleur ont eu lieu à l'aérodrome et que des arrestations ont été opérées.

On n'attache pas ici grande signification à cet incident qui a été monté en épingle par la propagande du Caire et le Foreign Office paraît convaincu qu'une nouvelle révolution à Bagdad ne profiterait en rien au Président Nasser./.

G. de COURCEL

irakienne a démontré qu'elle n'était pas capable de réduire le bastion kurde. Elle n'est pas adaptée à cette forme de guerilla que les Britanniques connaissent bien et qui renaît d'elle-même parmi des populations turbulentes où tous les hommes sont traditionnellement armés et ennemis du pouvoir central. A coup sûr, les soldats irakiens sont lourdement équipés, mal commandés et ne manifestent que peu de combativité. Les Barzanis sont-ils pour autant en mesure, même s'ils contrôlent l'ensemble des tribus kurdes, de battre l'armée irakienne en rase campagne et de menacer la plaine de l'Euphrate ? Il est évident que non. Les Kurdes n'ont pas de support international. Sans doute peuvent-ils compter sur la sympathie de leur compatriotes de Turquie et d'Iran, mais d'après le Foreign Office, les gouvernements d'Ankara et de Téhéran suivent, avec une préoccupation croissante l'évolution de la situation et sont bien décidés à ne pas laisser les Kurdes d'Irak contaminer leurs propres ressortissants et entraîner ceux-ci dans l'aventure d'un Kurdistan indépendant. Au mieux peut-on dire que Mollah Mustapha reçoit un support moral indirect de l'Est dans la mesure où le comportement du Général Kassem est critiqué non pas par les Soviétiques, mais par certaines radios périphériques comme celle de Berlin-Est, qui émet en direction du Moyen-Orient et est captée sur place. Sans doute un échec militaire spectaculaire du Général Kassem, comparable à celui des Espagnols au Rif en 1925, pourrait-il avoir des répercussions à Bagdad. Effectivement l'atmosphère y est lourde et les complots foisonnent. Aux divers groupes ou groupuscules d'opposition (Baathistes pro-nassériens, communistes, etc.) sont venus se juxtaposer récemment des éléments assez nombreux favorables à une restauration hachémite. Le Foreign Office en est d'ailleurs le premier surpris car il n'ignore pas que toute l'intelligensia irakienne et une grande partie du corps des officiers étaient foncièrement hostiles à la monarchie considérée comme l'instrument de la domination britannique. Aujourd'hui beaucoup de ces griefs sont oubliés et l'on compare avec une certaine nostalgie l'ordre de l'ancien régime au désordre actuel. Néanmoins aucune activité politique non gouvernementale ne peut s'exercer autrement que dans une demi-clandestinité et les adversaires de Kassem sont eux-mêmes trop divisés

---

Ambassade de France
en
Grande Bretagne

JB/DL

N° 1146 /AL

Londres, le 24 août 1962

AFRIQUE LEVANT
27 AOUT 1962
ARRIVÉE

L'AMBASSADEUR DE FRANCE EN GRANDE BRETAGNE
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR COUVE DE MURVILLE
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES

- Direction d'Afrique-Levant -

A/S. Bagdad et la rébellion kurde.-

L'un de mes collaborateurs a interrogé récemment le Foreign Office sur le dernier état des informations reçues de Bagdad au sujet de la révolte kurde. Celle-ci fait l'objet de dépêches de presse de plus en plus nombreuses. La rébellion kurde n'a pas pris beaucoup plus d'ampleur, depuis quelques semaines, estime-t-on ici, mais elle a reçu une publicité qui lui donne sur le plan intérieur irakien et sur le plan international une résonnance nouvelle.

Le Foreign Office n'avait pas connaissance du reportage du correspondant de la radio de Lausanne, M. Richard André, qui a effectué un séjour de six semaines dans le Kurdistan irakien et il accueille avec quelque réserve les extrapolations journalistiques de faits difficilement vérifiables. Sans doute est-il exact que des désertions de militaires et de policiers irakiens se sont multipliées : elles atteindraient le chiffre d'environ 200 par mois. Les rebelles disposent maintenant d'un abondant matériel pris aux forces de l'ordre : armement léger, armes automatiques mortiers et même une auto mitrailleuse. La plupart des tribus se sont ralliées au Mollah. Certaines, notamment les Zibaris, lui restent cependant hostiles. Faut-il pour autant en conclure que l'équilibre des forces est rompu en faveur des Kurdes ? On ne le croit pas ici. Ce qui caractérise la situation actuelle c'est précisément l'impossibilité où chacun des adversaires - Irakiens et Kurdes - se trouvent d'imposer leur volonté. L'armée

Communiqué. AL (2)
EU (1)
DP (3)
CW (1)
SGL (2)
Beyrouth
Washington

./..

AFFAIRES ÉTRANGÈRES

EN CLAIR

TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE

Téhéran le 25 Août 1962

Reçu - à 11h. 2

AFRIQUE LEVANT
27 AOUT 1962
ARRIVÉE

Distributions: 2 AL AL
EU EU
AM SC

TELEGRAMME EN CLAIR PAR COURRIER.

DIPLOMATIE PARIS N° 497

a/s: Question kurde.

Le Général Kassem s'apprêterait, d'après ce que m'a dit une personnalité officielle iranienne qui suit de très près la question kurde, à lancer une grande offensive contre les forces de Mustafa Barzani. Toutes les unités irakiennes pouvant être retirées du Sud sans que soit compromise la sécurité de Bagdad auraient déjà fait mouvement vers le Nord. Elles seraient réparties en deux groupes dont l'un recevrait pour mission de dégager l'axe routier Suleymaniyé-Ravandouz, tandis que l'autre progresserait le long de la frontière turque parallèlement à la ligne Zakho-Amadiyé, tâche rendue fort malaisée par l'absence de voies de communication dans cette région.

L'Etat-Major irakien compterait en outre sur

.../...

3.

pour pouvoir conjuguer leurs efforts d'une manière efficace contre le dictateur irakien. Celui-ci reste à la merci d'un complot d'officiers comme il l'est depuis quatre ans.

Le spécialiste du bureau arabe de l'Ambassade des Etats-Unis qui connait bien le Kurdistan a fait part à mon collaborateur de plusieurs observations personnelles :

1) malgré l'absence d'appui international, les Kurdes ont réussi à propager leur thèse à l'étranger et leurs émissaires ont fait bonne impression à Washington et à New-York. L'Emir Bed Khan, qui réside à Paris, est considéré, par le Département d'Etat, comme la personnalité la plus représentative du nationalisme kurde. Il semble cependant que l'organisation extérieure de la rébellion ait quelque peu perdu le contact avec le pays et qu'elle présente comme un véritable mouvement de libération nationale ce qui n'est, en fin de compte, qu'une chouannerie montagnarde récurrente.

2) Le gouvernement irakien a essuyé des déboires sur le terrain, mais il n'a pas dit son dernier mot : ce n'est pas par les armes mais par un travail de reprise en main des tribus rivales des Barzanis, mené par quelques bons officiers de renseignement, qu'il compte isoler puis réduire la dissidence. Cette tactique lui a naguère réussi et a contraint une première fois le Mollah à la fuite et à l'exil./.

-2-

le concours de plusieurs tribus hostiles à Mollah Mustafa auxquelles il aurait distribué un armement important.

L'objectif des opérations serait essentiellement d'isoler les insurgés et d'interrompre leurs contacts avec l'extérieur. D'après mon interlocuteur, les rebelles kurdes ont en effet réussi à organiser, avec l'aide de leurs compatriotes de Turquie et d'Iran (indication qui mérite d'être soulignée, venant d'une telle source) un système de communications qui leur permet de recevoir un abondant ravitaillement.

La personnalité de qui je tiens ces informations s'est montrée réservée quant aux chances de succès de l'offensive irakienne qui, selon elle, devrait commencer dans quelques jours. A son avis, le Général Kassem jouerait sa dernière carte et un échec risquerait fort d'avoir de graves répercussions à Bagdad même.

Autant que par la vitalité dont fait preuve l'insurrection on est impressionné, à Téhéran, par l'attention qui commence à s'attacher au problème kurde en Europe et aux Etats-Unis. "Le Kurdistan irakien, m'a dit mon interlocuteur sur un ton d'amertume, est en ce moment plein de journalistes étrangers".

Devant cette situation, les Iraniens s'en tiennent à la politique de vigilante expectative qu'ils ont suivie jusqu'ici. L'Armée reste en état d'alerte à la frontière,

-3-

mais sans prêter aide aux troupes du Général Kassem. Elle rése-
vergit le même accueil dans ses hôpitaux de campagne aux blessés des deux camps évacués ou repliés en territoire iranien, attitude qui fait croire à certains kurdes pers[...] que Mollah Mustafa recevrait, en sous main, l'appui de Téhéran. Il est hors de doute en tout cas que ce chef s'applique à maintenir des contacts avec les autorités d[...] ce pays, auxquelles ses émissaires ne cessent de réaffir[...] qu'il lutte non pas pour l'indépendance, mais seulement pour l'autonomie.

Il faut enfin signaler que les services de propa[...] de iraniens viennent d'inaugurer à Kirmanchah une puissa[...] station de radio qui émet plusieurs heures par jour, dan[...] les différents dialectes, à l'intention des populations kurdophones d'Iran et de l'étranger. On m'affirme que se[...] blable initiative aurait été prise, ou serait sur le poi[...] de l'être, par les Turcs eux-mêmes, à Diar Bekir./.

R. Lescot

LESCOT

[...]CT

21 septembre 1962

Service du Levant

NOTE POUR LA DIRECTION DES NATIONS UNIES
ET DES ORGANISATIONS INTERNATIONALES

Problème kurde.-

La Direction d'Afrique-Levant estime qu'il y aur[...] intérêt à communiquer à New-York le télégramme de Londres [...] 20 septembre relatif au problème kurde, et/à ce que les délégat[...] française, anglaise et également américaine s'entendent su[...] la conduite à tenir pour l'hypothèse où cette affaire sera[...] évoquée aux Nations Unies.

Il serait sans doute souhaitable d'indiquer à M. BEYDOUX les raisons qui doivent nous imposer la plus grand[...] réserve face au problème kurde. La cause essentielle en es[...] évidemment notre souci de ménager les susceptibilités des pays qui ont des minorités kurdes et notamment la Turquie [...] l'Iran avec lesquels nous avons des relations amicales. Nous ne pouvons, d'autre part, négliger les susceptibilité[...] irakiennes, dans la perspective d'une éventuelle reprise d[...] relations avec Bagdad et aussi en raison des intérêts consi[...]dérables que représente notre part dans l'I.P.C.

En outre, malgré les protestations de Mustapha BARZANI, qui a récemment tenu à affirmer ses sympathies pou[...] l'Occident à l'occasion de plusieurs interviews, on peut se[...]

.../

2.-

[...]demander si en définitive son mouvement, en bouleversant le statu quo dans cette région, ne risque pas de faire le j[...] de l'Union Soviétique.

De toute façon, l'idée d'une autonomie du Kurdis[...]tant, quelles que soient les sympathies que l'on puisse avoir pour un mouvement national de cette nature, paraît chimérique dans les circonstances actuelles, compte tenu d[...] profondes divisions qui existent entre les diverses tribus et du caractère arriéré de la région. Ces vues corresponde[...] d'ailleurs à celles qui ont été exprimées récemment, à notre Ambassade à Washington, par le Département d'Etat./.

PRO.5-8 (Kurd

AFFAIRES ETRANGERES

TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE

ATTRIBUTIONS : 2/EU - EU - EU - EU
3/AL - AL - AL
DE - IP -

AFRIQUE LEVANT
ARRIVÉE

MOSCOU, LE 15 NOVEMBRE 1962
A 17.

NO 4883/4885

JUSQU'A PRESENT LA REVOLTE KURDE AVAIT ETE PRESQUE
COMPLETEMENT PASSEE SOUS SILENCE PAR LA PRESSE SOVIETIQUE . LA
PRAVDA DU 15 NOVEMBRE S'ECARTE DE CETTE ATTITUDE DE RESERVE ET
PUBLIE UN DEPECHE TASS RESUMANT UN ARTICLE DU JOURNAL LIBANAIS
'' AL HADAF '', SOUS LE TITRE '' LES MENSONGES DE LA PRESSE
OCCIDENTALE AU SUJET DE LA POSITION DES KURDES D 'IRAK''.
DANS CETTE DEPECHE , SONT SIGNALEES LES DECLARATIONS FA

A DAMAS A UN JOURNALISTE LIBANAIS PAR UN DES ADJOINTS DE BARZANI
CET HOMME , DONT LE NOM N'EST PAS REVELE ,REJETTE CATEGORIQUAMENT
LES INDICATIONS RELATIVES AUX INTENTIONS DU CHEF REBELLE RAPPORTE
PAR ADAMS SCHMIDT,CORRESPONDANT DU '' NEW-YORK TIMES '' QUI S'EST
RENDU L'ETE DERNIER AU KURDISTAN .
IL A NIE EN PARTICULIER QUE BARZACI VEUILLE CONSTITUER
ETAT INDEPENDANT GROUPANT TOUS LES KURDES D 'IRAK ,D'IRAN ,DE TUR
ET DE SYRIE .
SELON LUI ,LE LEADER DE LA REVOLUTION KURDE CHERCHE
SEULEMENT A OBTENIR QUE KASSEM RESPECTE L'AUTONOMIE DES KURDES
IRAKIENS ,TELLE QU'ELLE A ETE GARANTIE PAR LA CONSTITUTION PROVIS
DE 1958.TOUTE AUTRE INTERPRETATION DE SES INTENTIONS EST TENDAN-
CIEUSE ET VIENT DES IMPERIALISTES QUI VEULENT SOULEVER L'HOSTILIT
CONTRE BARZANI ,SURTOUT EN TURQUIE ,IRAN ET SYRIE .

-5 PAGE DEUX -

DANS LE MEME TEMPS ASSURE -T-IL,LES ANGLAIS TENTENT
D'UTILISER LA REVOLTE POUR FAIRE PRESSION CONTRE KASSEM ET LE REN
PLUS CONCILIANT EN CE QUI CONCERNE KOWEIT ET LE STATUT DES GRANDES
COMPAGNIES PETROLIERES .
ENFIN,TOUJOURS D 'APRES LUI ,PRETENDRE QUE BARZACI A DEM
DES ARMES AUX ETATS-UNIS NE VISE QU'A SAPER SON AUTORITE ,EN LE
PRESENTANT COMME UN COLLABORATEUR DE L 'IMPERIALISME . C'EST
PRECISEMENT L 'ERREUR QU'A COMMISE LE GENERAL KASSEM QUANT IL A
TRAITE '' D'AGENT DES ANGLAIS '' SON FIDELE AMI DE LA REVOLUTION D
14 JUILLET .
MAIS , A CONCLU LE REPRESENTANT DES REBELLES '' NOUS
ARVIENDRONS A UN ACCORD AVEC KASSEM",ET EN '' REVIENDRONS A LA
COOPERATION DES ARABES ET DES KURDES POUR LA PRESERVATION DE
L'INDEPENDANCE DE NOTRE PAYS ''.
IL EST DIFFICILE DE DISCERNER DANS QUELLE MESURE CETTE
CONCLUSION CORRESPOND AUX DESIRS DU GOUVERNEMENT SOVIETIQUE .
CEPENDANT,LE FAIT QUE CET ARTICLE AIT ETE REPRODUIT PAR LA PRAVDA
MERITAIT D 'ETRE RELEVE ./.

MAURICE DEJEAN

DELEGATION DE LA FRANCE
AU CONSEIL DE L'ATLANTIQUE-NORD

AFRIQUE LEVANT
2 - JAN 1963
ARRIVÉE
IR - 5

N° 048

Paris, le 25 Janvier 1963

NOTE

pour la Direction d'Afrique-Levant

—

...rak

La question Kurde a fait l'objet de quelques
échanges de vues au Comité politique de l'OTAN, en particulier
de la part des représentants turc, américain, britannique
et allemand.

Ils ont déclaré tout d'abord qu'aucun élément
n'était venu confirmer la nouvelle - déjà plusieurs fois
lancée dans le passé - de la mort de Barzani.

En ce qui concerne les perspectives d'un accord
avec les Kurdes, à la suite des offres qui ont été présentées
par Kassem le 10 Janvier,puis par l'Etat-Major irakien, les
représentants des Etats-Unis et de l'Allemagne ont fait montre
de scepticisme. D'après le délégué américain, les Kurdes
sont dans une situation qui leur permet de ne pas transiger
sur leur demande d'autonomie, assortie des garanties néces-
saires. De son côté, Kassem doit faire face à des difficul-
tés financières accrues. En même temps, le moral de l'armée
irakienne tendrait à se détériorer. Il semble que certains
contacts aient été pris entre les Kurdes et les nationalistes

...vice des Pactes

.../

2.

...ée bien que ces derniers soient peu disposé à reconn...
...tonomie Kurde; leur entente reposerait essentielleme...
...leur opposition commune à Kassem. Des étudiants Kurd...
...ent participé aux récentes grèves et manifestations
...diants./

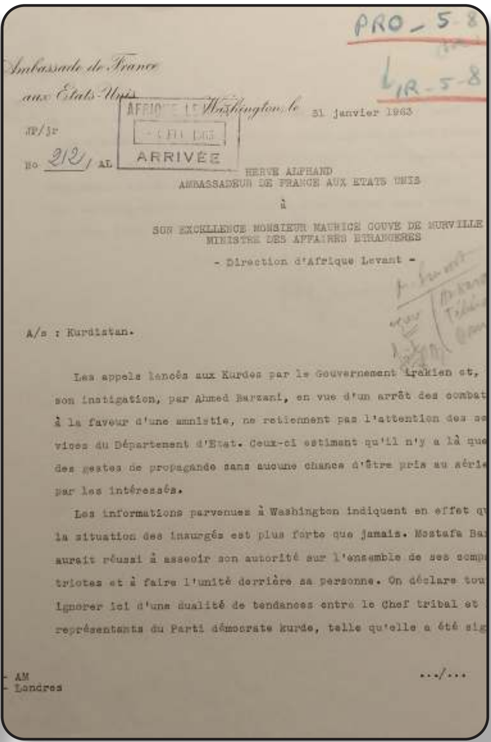

PRO _ 5-8

IR-5-8

Ambassade de France aux Etats-Unis

Washington, le 31 janvier 1963

AFRIQUE LEVANT
- 4 FEV 1963
ARRIVÉE

JP/jr

No 212/AL

HERVE ALPHAND
AMBASSADEUR DE FRANCE AUX ETATS UNIS

à

SON EXCELLENCE MONSIEUR MAURICE COUVE DE MURVILLE
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES

- Direction d'Afrique Levant -

A/s : Kurdistan.

Les appels lancés aux Kurdes par le Gouvernement irakien et, son instigation, par Ahmed Barzani, en vue d'un arrêt des combat à la faveur d'une amnistie, ne retiennent pas l'attention des se vices du Département d'Etat. Ceux-ci estiment qu'il n'y a là que des gestes de propagande sans aucune chance d'être pris au sérieux par les intéressés.

Les informations parvenues à Washington indiquent en effet q la situation des insurgés est plus forte que jamais. Mostafa Ba aurait réussi à asseoir son autorité sur l'ensemble de ses comp triotes et à faire l'unité derrière sa personne. On déclare tou ignorer ici d'une dualité de tendances entre le Chef tribal et représentants du Parti démocrate kurde, telle qu'elle a été sig

- AM
- Londres

.../...

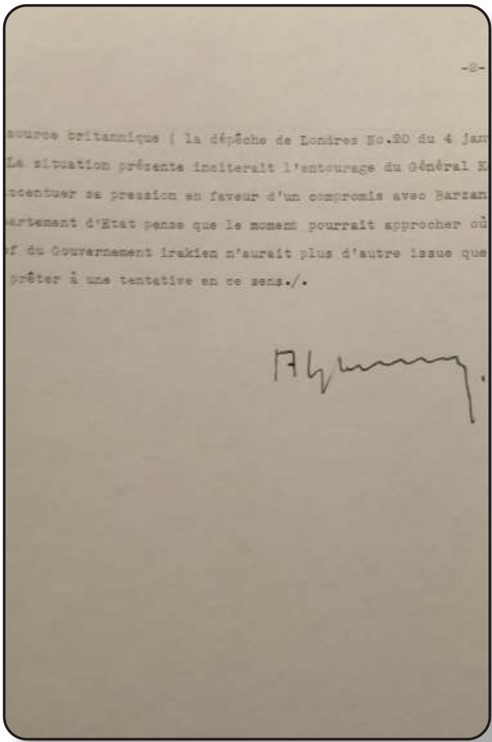

-2-

source britannique (la dépêche de Londres No.20 du 4 jan

La situation présente inciterait l'entourage du Général K accentuer sa pression en faveur d'un compromis avec Barzan artement d'Etat pense que le moment pourrait approcher où f du Gouvernement irakien n'aurait plus d'autre issue que prêter à une tentative en ce sens./.

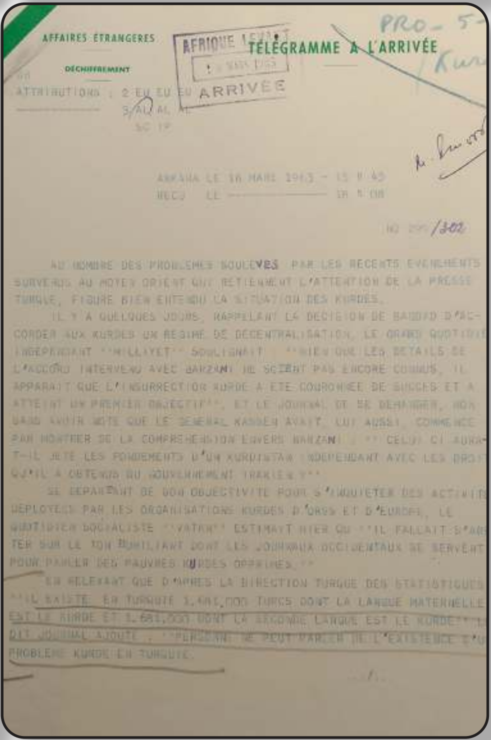

AFFAIRES ÉTRANGÈRES

DÉCHIFFREMENT

TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE

AFRIQUE LEVANT
MARS 1963
ARRIVÉE

PRO - 5-
Kurd

ATTRIBUTIONS : 2 EU EU EU
5/AL AL AL
SC IP

ANKARA LE 16 MARS 1963 - 15 H 45
REÇU LE ———— 18 H 00

NO 295/302

AU NOMBRE DES PROBLEMES SOULEVES PAR LES RECENTS EVENEMENTS SURVENUS AU MOYEN ORIENT QUI RETIENNENT L'ATTENTION DE LA PRESSE TURQUE, FIGURE BIEN ENTENDU LA SITUATION DES KURDES.

IL Y A QUELQUES JOURS, RAPPELANT LA DECISION DE BAGDAD D'ACCORDER AUX KURDES UN REGIME DE DECENTRALISATION, LE GRAND QUOTIDIEN INDEPENDANT ''MILLIYET'' SOULIGNAIT : ''BIEN QUE LES DETAILS DE L'ACCORD INTERVENU AVEC BARZANI NE SOIENT PAS ENCORE CONNUS, IL APPARAIT QUE L'INSURRECTION KURDE A ETE COURONNEE DE SUCCES ET A ATTEINT UN PREMIER OBJECTIF'', ET LE JOURNAL DE SE DEMANDER, NON SANS AVOIR NOTE QUE LE GENERAL KASSEM AVAIT, LUI AUSSI, COMMENCE PAR MONTRER DE LA COMPREHENSION ENVERS BARZANI : ''CELUI CI AURA-T-IL JETE LES FONDEMENTS D'UN KURDISTAN INDEPENDANT AVEC LES DROITS QU'IL A OBTENUS DU GOUVERNEMENT IRAKIEN ?''

SE DEPARTANT DE SON OBJECTIVITE POUR S'INQUIETER DES ACTIVITES DEPLOYEES PAR LES ORGANISATIONS KURDES D'URSS ET D'EUROPE, LE QUOTIDIEN SOCIALISTE ''VATAN'' ESTIMAIT HIER QU' ''IL FALLAIT S'ARRETER SUR LE TON HUMILIANT DONT LES JOURNAUX OCCIDENTAUX SE SERVENT POUR PARLER DES PAUVRES KURDES OPPRIMES.''

EN RELEVANT QUE D'APRES LA DIRECTION TURQUE DES STATISTIQUES ''IL EXISTE EN TURQUIE 1.481.000 TURCS DONT LA LANGUE MATERNELLE EST LE KURDE ET 1.681.000 DONT LA SECONDE LANGUE EST LE KURDE'' LEDIT JOURNAL AJOUTE : ''PERSONNE NE PEUT PARLER DE L'EXISTENCE D'UN PROBLEME KURDE EN TURQUIE.

.../.

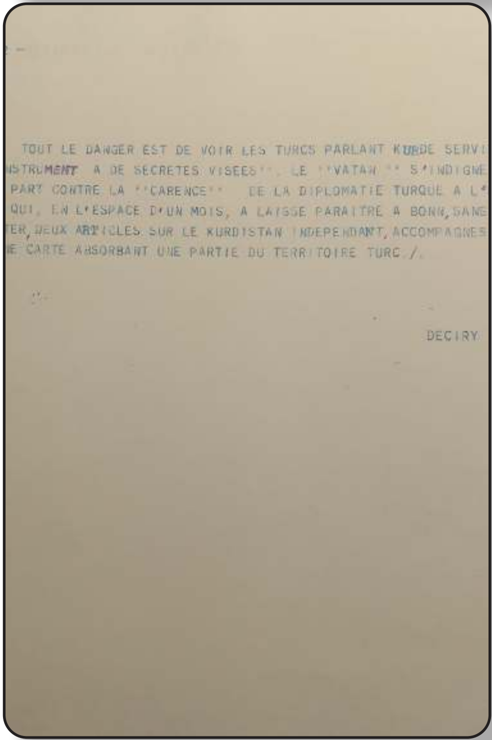

-2-

TOUT LE DANGER EST DE VOIR LES TURCS PARLANT KURDE SERVI INSTRUMENT A DE SECRETES VISEES''. LE ''VATAN'' S'INDIGNE PART CONTRE LA ''CARENCE'' DE LA DIPLOMATIE TURQUE A L' QUI, EN L'ESPACE D'UN MOIS, A LAISSE PARAITRE A BONN, SANS TER, DEUX ARTICLES SUR LE KURDISTAN INDEPENDANT, ACCOMPAGNES E CARTE ABSORBANT UNE PARTIE DU TERRITOIRE TURC./.

DECIRY

E LA CROIX-ROUGE), ET L'ACCUEIL DANS LES ECOLES ET FACULTES FRAN-
AISES DES ETUDIANTS KURDES QUE LA GUERRE AMENERAIT A QUITTER EN
MASSE L'UNIVERSITE DE BAGDAD.

FAUTE DE TROUVER A L'OUEST LA COMPREHENSION QU'IL ESPERA
LE MOUVEMENT KURDE SERAIT CONTRAINT, A SON CORPS DEFENDANT, D'ACCEP
TER LES AVANCES DE L'UNION SOVIETIQUE DONT, A DIT MONSIEUR TALABAN
LES KURDES ETAIENT CERTAINS D'OBTENIR TOUTE L'AIDE QU'ILS POURRAI-
ENT LUI DEMANDER.

J'AI REPONDU AUX EMISSAIRES DU GENERAL BARZANI QUE JE
N'ETAIS NULLEMENT QUALIFIE POUR REPONDRE A LEUR DEMANDE; DE PLUS,
EN TANT QUE REPRESENTANT DU GOUVERNEMENT FRANCAIS EN IRAK, J'ETAI
PARTICULIEREMENT SOUCIEUX D'EVITER TOUT GESTE QUI PUT APPARAITRE
COMME UNE IMMIXTION DANS LES AFFAIRES INTERIEURES DE CE PAYS.
J'AI APPELE LEUR ATTENTION SUR LE FAIT QUE LA FRANCE VENAIT DE RE
NOUER AVEC LES ETATS ARABES ET NE SOUHAITAIT CERTAINEMENT PAS ALL
AU DEVANT DE NOUVELLES COMPLICATIONS; J'AI SOULIGNE, D'AUTRE PAR
QUE NOUS ETIONS LES ALLIES DE LA TURQUIE ET LES AMIS DE L'IRAN.
(EN CE QUI CONCERNE CE DERNIER POINT, MONSIEUR TALABANI M'A AFF
ME QUE SON MOUVEMENT ETAIT PRET A DONNER A ANKARA ET A TEHERAN TO
LES ASSURANCES ET ''GARANTIES'' QUI SERAIENT JUGEES SOUHAITABLES.

EN CONCLUSION DE NOTRE ENTRETIEN, LES EMISSAIRES KURDES
M'ONT INDIQUE QU'ILS COMPRENAIENT LA RESERVE QUE M'IMPOSAIT MA POSIT
ET QU'ILS SONGEAIENT A ENVOYER PROCHAINEMENT A PARIS, DE LA FACO
LA PLUS DISCRETE, LE DOCTEUR [illegible], AFIN DE PREPARER LA VENUE D
DELEGATION.

J'AI APPRIS QUE DES DEMARCHES AVAIENT EGALEMENT ETE FAI
CES JOURS DERNIERS PAR LES KURDES AUPRES DES AMBASSADES D'ALLEMA
GNE ET DE SUISSE. ILS SEMBLENT AVOIR EU LE MEME OBJET : RECHERCH
D'UNE ''AIDE MORALE'' ET HUMANITAIRE. JE NE PENSE PAS, TOUTEFOIS
QU'ILS AIENT ETE AUSSI APPUYES QUE DANS NOTRE CAS. J'AI, EN EFFE
L'IMPRESSION QUE LES KURDES ATTACHENT UNE EXTREME IMPORTANCE A
L'ATTITUDE DE LA FRANCE, ET QU'ILS METTENT EN NOUS LE GRANDS ES
POIR-QU'IL M'A PARU OPPORTUN, EN CE QUI ME CONCERNE, DE TEMPERE
PLUS POSSIBLE ./.

LEGOURRIEREC

MONSIEUR TALABANI ET SES AMIS TENAIENT A APPELER TOUT PARTICULIEREMENT L'ATTENTION DU GOUVERNEMENT FRANCAIS SUR LE SORT DU PEUPLE KURDE, EN RAISON A LA FOIS DE LA SYMPATHIE QUE PARAISSAIT LUI TEMOIGNER L'OPINION FRANCAISE(MES INTERLOCUTEURS ONT MONTRE QU'ILS SUIVAIENT AVEC UNE EXTREME ATTENTION LES REPORTAGES RECEMMENT PARUS DANS LA PRESSE PARISIENNE) ET DES RESPONSABILITES ASSUMEES DANS L'ELABORATION DE LA CARTE POLITIQUE DU MOYEN ORIENT PAR LA FRANCE- DONT ILS ONT NOTE AU PASSAGE, QU'AU TEMPS DU MANDAT SUR LA SYRIE ELLE AVAIT, ELLE-MEME, AVEC PLUS DE GENEROSITE QU'AUCUN AUTRE ETAT, ADMINISTRE DES POPULATIONS KURDES.

ILS SE SONT DECLARES TRES CONFIANTS DANS LEUR CAPACITE DE RESISTANCE ET DANS L'ISSUE FINALE. AU CAS OU LES COMBATS REPRENDRAIENT, LE PEUPLE KURDE, TREMPE PAR PLUSIEURS ANNEES DE LUTTE, ETROITEMENT UNI- COMME IL NE L'AVAIT JAMAIS ETE- SOUS LA DIRECTION DU PARTI DEMOCRATIQUE DU KURDISTAN, INFLIGERAIT A L'ARMEE IRAKIENNE DES DEFAITES SEMBLABLES A CELLES QU'ELLE AVAIT SUBIES AU TEMPS DE KASSEM. MAIS LE GENERAL BARZANI SERAIT SANS DOUTE AMENE, DANS CETTE HYPOTHESE, A EMPLOYER DES MOYENS DONT IL N'AVAIT PAS VOULU USER JUSQU'A PRESENT, ET NOTAMMENT A ORDONNER LE SABOTAGE DES VOIES DE COMMUNICATION, PEUT-ETRE MEME DES INSTALLATIONS PETROLIERES ET DES RESEAUX DE DISTRIBUTION.

LA FRANCE AVAIT, SELON EUX, DANS CETTE AFFAIRE, DES INTERETS A DEFENDRE ET UN ROLE A JOUER. SOUCIEUX AFIN DE SAUVEGARDER L'AVENIR, DE NE PAS SE LIER A L'URSS, ILS ESPERAIENT TROUVER EN EUROPE ET EN TOUT PREMIER LIEU DANS NOTRE PAYS, LE ''SOUTIEN MORAL'' QUI LEUR ETAIT NECESSAIRE. PAR CETTE EXPRESSION, ONT-ILS PRECISE, ILS ENTENDAIENT NOTAMMENT : L'APPUI QUE LA FRANCE ET SES AMIS AFRICAINS POURRAIENT APPORTER A LEUR CAUSE AU SEIN DES NATIONS UNIES, UNE AIDE DE CARACTERE HUMANITAIRE(ENVOI DE MISSIONS MEDICALES ET DE MATERIEL SANITAIRE PAR L'ENTREMISE DE LA CROIX-ROUGE FRANCAISE, A L'EXEMPLE DE CE QU'AVAIT DEJA TENTE DE FAIRE LE COMITE INTERNATIONAL

..../...

---

1 IKO-5-8 Kurdes

PREMIER MINISTRE

S. D. E. C. E.

15 Mai 1963

TRÈS SECRET

NOTE D'INFORMATION -1-

- Les Kurdes et l'Iran. -

Le 19 avril 1963, le général Fouad Aref (1) a reçu une nouvelle fois (2) un représentant officieux du gouvernement iranien auquel il a fait les déclarations suivantes :

I. - La volonté du gouvernement irakien de subordonner le réglement de la question kurde aux négociations en cours avec le Caire ainsi que la montée du nationalisme arabe inquiètent profondément les dirigeants du mouvement Ces derniers ont donc décidé de s'appuyer totalement sur l'Iran et de s'en remettre au Shah pour obtenir satisfaction dans leurs légitimes revendications.

II. - Il importe donc que le souverain iranien fasse clairement connaître ses intentions afin que les responsables kurdes puissent adopter une attitude conforme à la politique qu'entend suivre Téhéran.

A cette fin il serait souhaitable que le Shah :

- définisse la position de son pays face à la nouvelle " fédération arabe",
- précise son attitude vis-à-vis des revendications kurdes afin que les dirigeants de la rebellion sachent s'ils doivent durcir ou au contraire assouplir leur position,
- indique quel soutien il est prêt à accorder aux Kurdes en cas de ruptur des négociations.

./...

-(1)- ministre d'Etat du gouvernement irakien; d'origine kurde.

-(2)- cf. Note d'information du 4 mai 1963.

IKO-5-8 Kurdes

AFFAIRES ÉTRANGÈRES

TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE

DÉCHIFFREMENT

ATTRIBUTIONS

AFRIQUE LEVANT
4 - MAI 1963
ARRIVEE

BAGDAD, LE 11 MAI 1963 - 18 H 35
RECU LE ---------- 17 H 44

NO 239 ET 240

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 233.

M. TALABANI A INDIQUE A L'UN DE MES COLLEGUES OCCIDENTAUX QU'IL ATTENDAIT LE RETOUR EN EGYPTE DU PRESIDENT NASSER, A QUI IL AVAIT DEMANDE AUDIENCE, POUR SE RENDRE AU CAIRE. IL AVAIT RECU INSTRUCTION, A-T-IL DIT, DE DEMANDER AU PRESIDENT DE LA R. A. U. DE S'ABSTENIR DE TOUTE INTERVENTION MILITAIRE EN CAS DE REPRISE DES OPERATIONS AU KURDISTAN.

C'EST, A MA CONNAISSANCE, LE TROISIEME CONTACT PRIS PAR LES KURDES AVEC LE CHEF DE L'ETAT EGYPTIEN. LA DEMARCHE DU REPRESENTANT DE BARZANI PARAIT AVOIR POUR BUT REEL AUTRE CHOSE QU'UNE SIMPLE PROMESSE DE NON INTERVENTION (JE NE PENSE PAS QUE LES KURDES EPROUVENT DES CRAINTES SERIEUSES A CE SUJET). SANS DOUTE S'AGIT-IL D'OBTENIR QUE LE COLONEL GAMAL ABDEL NASSER FASSE PRESSION SUR LE GOUVERNEMENT IRAKIEN EN FAVEUR D'UNE FORMULE D'AUTONOMIE DU KURDISTAN. C'EST AUSSI, SELON TOUTE VRAISEMBLANCE, UNE MANOEUVRE DE GUERRE PSYCHOLOGIQUE DESTINEE A INQUIETER LES AUTORITES DE BAGDAD./.

LEGOURRIEREC

IR-V-8 (Kurdes)

/CT

29 mai 1963

Service du Levant

NOTE PERSONNELLE POUR M. SOUTOU

Visite d'un émissaire kurde à Paris.-

Il y a quelques jours M. Maillard m'avait téléph
pour me demander de me mettre en rapport avec M. Marcel Col
Directeur de la Revue "Orient" et professeur à l'Ecole des
Langues orientales, au sujet de la visite à Paris de M. Rac
Aref, représentant des Kurdes d'Irak. M. Maillard s'était b
à m'indiquer que l'émissaire kurde ne parlant que l'anglais
et l'arabe, certaines difficultés se seraient présentées et
qu'il serait peut-être souhaitable que le Département envis
de prendre contact avec lui.

J'ai vu M. Marcel Colombe dans la journée d'hier.
Il m'a indiqué que M. Rachid Aref avait effectivement été
envoyé par Barzani pour visiter un certain nombre de capital
occidentales, sans avoir toutefois qualité pour engager le
mouvement qu'il représente. Il venait d'ailleurs de quitter
Paris après un bref séjour.

L'Elysée, ayant été mis au courant de cette visit
(dont le Département n'avait pas été informé), aurait chargé

.../

2.-

Le général Fouad Aref a ajouté que les Kurdes comptaient sur la
sollicitude du Shah à leur égard et qu'ils étaient pleinement disposés
exécuter ses directives.

III. - L'interlocuteur iranien du ministre d'Etat a retransmis ces déclarat
à son gouvernement en faisant remarquer que :

- Fouad Aref n'était pas au courant des tractations secrètes entre le
gouvernement de Téhéran et Mollah Moustapha Barzani (par l'inter
diaire de Jalal Talebani et Salah Youssoufi)

- dans la conjoncture actuelle, une alliance irano-kurde ébranlerait
fortement les positions de Nasser au Moyen-Orient. -

IR-5-8 Kurdes

AFFAIRES ÉTRANGÈRES

EN CLAIR

TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE

AFRIQUE LEVANT
11 JUIN 1963
ARRIVÉE

ATTRIBUTIONS 2. (AL) AL AL
3. EU EU
SP

BEYROUTH LE 6 JUIN 1963 - PAR COURRIER -
RECU 10 " " 17 H 40

NO AII

M. Jalal el Talabani, chef de la Délégation Kurde
chargée des négociations avec le Gouvernement irakien, a donné
hier, à Beyrouth, une conférence de presse à son retour du Cair
où il vient de passer deux semaines.

Il a déclaré avoir exposé au Président Nasser
que les Kurdes n'exigent pas l'indépendance pure et simple
mais bien l'autonomie interne et la jouissance des libertés
démocratiques dans le cadre de la République irakienne ou de
l'Etat Fédéral arabe. Le Président Nasser lui aurait manifesté
" une profonde compréhension" tout en exprimant son désir que
soit préservée l'unité du peuple irakien.

Le leader kurde a indiqué que la Délégation qu'i
dirige se trouve à Bagdad et qu'elle attend qu'on lui propose
une date pour la reprise des négociations. De nouvelles hosti-
lités sont pour le moment exclues, les Kurdes étant disposés
à faire preuve de patience en vue d'une solution pacifique du
conflit.

M. Talabani envisage de quitter Beyrouth demain
destination de l'Europe et probablement, a t-il précisé, de
l'Allemagne et de la France ./.

BOISSESON.

2.-

M. Pierre Rossi (ancien Directeur du Centre Culturel fran
à Bagdad et actuellement employé au Centre de Documentati
la Compagnie française des pétroles) de s'entretenir avec
M. Aref. La conversation se serait déroulée en présence d
tiers et notamment d'un interprète. M. Rossi aurait décla
de but en blanc à M. Aref qu'il était chargé par le Génér
de Gaulle de lui dire que la France entendait soutenir le
mouvement kurde d'Irak. Il aurait ensuite prié son interl
cuteur de lui préciser les demandes que les Kurdes entend
nous présenter, afin que nous puissions les satisfaire.
M. Aref, surpris par une attitude aussi directe, s'était
dérobé. Il avait ensuite indiqué à M. Colombe qu'il estin
imprudent de répondre à des avances qui lui étaient faite
des conditions qui manquaient totalement de discrétion.

Selon M. Marcel Colombe, le choix de M. Rossi
aurait été fait par M. Maillard. D'autre part, M. Colombe
indiqué que le Docteur Akrawi, dont la visite à Paris no
est annoncée par notre Chargé d'Affaires à Bagdad, bien
membre du mouvement kurde dirigé par Barzani, ne représe
que lui-même et n'est pas qualifié pour engager le mouve
Il semble que, sur ce dernier point, l'opinion de M. Col
se fonde principalement sur les indications qui lui sont
données par M. Bédir Khan./.

IR-5-8 (Kurd

MINISTÈRE
DES
AFFAIRES ÉTRANGÈRES
V/CT

DIRECTION
DES AFFAIRES POLITIQUES
AFRIQUE-LEVANT

Service du Levant

LIBERTÉ - ÉGALITÉ - FRATERNITÉ
RÉPUBLIQUE FRANÇAISE

PARIS, le 14 juin 1963

N O T E

- Entretien avec le Colonel TALABANI.-

Le Colonel TALABANI, représentant du Chef kurde
Mollah Mustapha BARZANI, accompagné de l'Emir Bédir KHAN,
a rendu visite au Sous-Directeur du Levant.

Il lui a exposé des vues analogues à celles qu'
avait déjà exprimées au cours de ses récentes déclaration
à la presse, tout en apportant quelques précisions sur le
points suivants :

Au cours de son entretien avec le Président (NAS
il lui a indiqué que les Kurdes d'Irak n'étaient pas host
au principe de l'Unité arabe, mais qu'ils n'accorderaient
leurs votes lors du référendum que si des garanties préc
et sérieuses leur étaient données sur l'autonomie du Kur
au sein de la Fédération arabe.

D'autre part, le Colonel TALABANI pense qu'en
nant les combats, le régime irakien s'est condamné et qu
nouveau coup d'Etat aura lieu à très brève échéance. Il

.../

PRO-5-8 Kurdes

AFFAIRES ÉTRANGÈRES

TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE

EN CLAIR

JA.
ATTRIBUTIONS : 2/AL - AL - AL
3/EU - EU
IP -

AFRIQUE LEVANT
14 JUIN 1963
ARRIVÉE

LE CAIRE, le 14 juin 1963 - 07.H.59
Reçu, le 14 juin 1963 - 10.H.57

N° 212

Au cours d'une conférence de presse donnée
le 11 juin, le Chargé d'Affaires d'Irak au Caire a déclaré
que les combats en cours n'opposent pas les Kurdes aux Arabes
mais qu'il s'agit d'une guerre entre une faction rebelle qui
ne représente pas les Kurdes et le peuple irakien tout entier.
Six mille guerriers kurdes se seraient engagés dans l'armée
irakienne pour combattre BARZANI.

Le diplomate a, en outre, accusé certains
Etats impérialistes d'aider BARZANI, tout en condamnant l'infil
tration communiste dans le mouvement de BARZANI.

Après avoir souligné que ce problème intéress
au plus haut point la Syrie et la R.A.U., partenaires de
l'Irak, le diplomate irakien a évoqué le plan de décentrali-
sation élaboré par Bagdad. Ce projet comporterait le regroupe-
ment de toutes les régions à majorité kurde dans une seule
province dotée d'une assemblée kurde. La langue kurde y serait
enseignée et utilisée dans l'administration./.

FROMENT-MEURICE

3.-

le Gouvernement de Bagdad ont créé en Irak un véritable é
de guerre qui constitue une menace réelle à la paix et, à
ce titre, ne peut laisser les Nations Unies indifférentes
Les Kurdes envisagent donc de faire saisir les Nations Un
et plus particulièrement - semble-t-il - le Conseil de
Sécurité par l'intermédiaire d'un petit pays, de préféren
afro-asiatique. Tout ce qu'ils nous demanderaient, dans
l'hypothèse où un débat s'instaurerait devant les Nation
Unies, serait d'adopter une attitude ouverte aux aspirat
de leur peuple.

Devant la réponse très prudente qui lui a été
l'Emir Bédir KHAN a exprimé le voeu de pouvoir entreteni
le Directeur Politique de cette question.

En se retirant, il a fait une brève allusion
souci qu'il avait d'obtenir le maintien des bourses qui
avaient été consenties à des étudiants irakiens d'origi
kurde et, si possible, l'accroissement du nombre des ét
qui bénéficieraient d'une aide du Gouvernement français
Sur ce dernier point, il lui a été répondu que sa dema
serait examinée dans un esprit bienveillant./.

2.-

cependant apporté aucune précision sur les tendances qui
pourraient prévaloir dans ce nouveau régime.

Il explique le moment choisi par le Gouvernement
de Bagdad pour rompre les négociations et reprendre l'offensiv
par le sentiment qu'avaient les dirigeants irakiens que leur
autorité allait se dégradant et que le temps jouait contre
eux et ensuite par le désir d'empêcher les paysans kurdes de
faire la récolte.

Il estime que les Turcs ne sont pas aussi hostiles
qu'on le prétend au mouvement des Kurdes d'Irak tant qu'il
ne s'agit que d'autonomie et non pas d'indépendance. La posi-
tion des dirigeants d'Ankara aurait subi à cet égard une
certaine évolution et le Colonel TALABANI note avec une certa
satisfaction que durant ces derniers mois deux journaux de
langue kurde auraient été autorisés à paraître en Turquie.
Il ne pense pas que les dirigeants turcs pourraient aider
les Irakiens dans leur lutte contre les Kurdes.

En ce qui concerne l'Iran, son attitude est à
l'heure actuelle empreinte d'une certaine bienveillance pour
le mouvement de Mollah Mustapha BARZANI.

Le Colonel TALABANI a laissé à l'Emir Bédir KHAN
soin d'aborder le problème de l'attitude de la France à l'é
du mouvement kurde. Ce dernier a fait preuve de beaucoup de
modération dans ses propos. Il comprend très bien que la
France ne puisse pas intervenir, directement ou indirecteme
dans une affaire qui, aux yeux même des Kurdes - qui ne dem
dent que l'autonomie -, est une affaire intérieure irakienn
Il estime cependant que les méthodes violentes utilisées pa

.../

PRO-5-8
(Kurdes)

AMBASSADE DE FRANCE
EN R.A.U.

Le Caire, le

N° 140/AL

Henri Froment Meurice
Chargé d'Affaires de France
en République Arabe Unie

à

Son Excellence Monsieur le Ministre des
Affaires Etrangères

- Afrique Levant

AFRIQUE LEVANT
ARRIVÉE

a.s.- Le problème kurde

La visite au Caire de Talabani et les égards que les autorités égyptiennes avaient eus pour lui donnaient à penser ces dernières semaines que le Colonel Nasser entendait ménager les Kurdes, et peut-être se servir d'eux pour faire pression sur Bagdad.

La presse du Caire annonce aujourd'hui en bonne place la reprise imminente des combats au Kurdistan à la suite de l'ultimatum lancé aux insurgés par le gouvernement irakien. Si cette nouvelle donne lieu à peu de commentaires, je relève toutefois que M. Nachachibi dans Al Gourhouria s'en prend avec violence aux Kurdes et notamment à Barzani qu'il accuse de vouloir dépecer une partie de la nation arabe. Si les partisans de Barzani ont ce

.../...

Copies à :

-Présidence de la République (M. MAILLARD)
-Cabinet du Premier Ministre (M. de Souza)
-Cabinet du Ministre
-Cabinet du Secrétaire d'Etat
-Secrétariat Général
-DP
-DP (recherche)
-M.L.A.
-EU
-Maroc-Tunisie
-Londres
-Washington
-Aden
-New-York
-Moscou
-Bonne
-Rome (Quirinal)
-Athènes (")
-Belgrade
-Ankara
-Téhéran
-Khartoum
-Jéru
-Tripoli d'Afrique
-Nicosie
-Tel Aviv
-Rabat
-Tunis
-Alger
-Beyrouth
-Djeddah
-Amman
-Damas
-Bagdad

- 2 -

qu'ils appellent des droits légitimes écrit-il, les Arabes ont de leur côté des droits nationaux légitimes. Il rappelle à cette occasion que le pays kurde appartient à la grande nation arabe, et déclare sans ambages que les Arabes ne sauraient accepter la sécession et le remplacement de leur souveraineté par une autre. M. Nachachibi admet à la rigueur un gouvernement local doté de quelques pouvoirs d'administration, mais refuse absolument la création d'un parlement kurde qui entraînerait tôt ou tard la naissance d'un Etat kurde séparatiste.

La vigueur de cette attaque encore isolée tranche assez nettement sur le ton conciliant qui était de mise ici. A en juger par les propos que tenait devant moi hier, M. Heykal, rédacteur en chef de Al Ahram, il semble que les dirigeants du Caire, s'ils sont prêts à trouver légitimes les revendications kurdes visant à une certaine mesure d'autonomie, "self government", disait mon interlocuteur, ne soient pas disposés à aller au-delà et condamnent tout ce qui pourrait mener à une sécession./.

Froment-Meurice

PRÉSIDENCE
DE LA
RÉPUBLIQUE

Secrétariat Général

Paris, le 18 Juin 1963.-

Vu

- N O T E -

M. Maillard a reçu aujourd'hui l'Emir BEDIR KHAN qu'il connait de longue date et qu'il avait déjà vu à diverses reprises au cours des années précédentes. L'Emir Bédir Khan, qui réside de[puis] quinze ans à Paris où il professe à l'Ecole des Langues Orientale[s] est un homme pondéré, calme et d'une grande expérience. Il est parfaitement conscient des limites qu'imposent à l'action de la F[rance] les divers intérêts qu'elle possède dans cette région.

Touchant les perspectives de l'insurrection, l'Emir Béd[ir] Khan affiche un grand optimisme. Moins que jamais, a-t-il dit, l'armée irakienne est capable de vaincre les Kurdes, en raison d[e] l'état de désorganisation où l'a plongée la chute du régime Kass[em,] de l'insuffisance de son matériel, des servitudes du terrain et de [la] faiblesse de son moral. Continuellement se produisent des déser[tions] qui constituent autant de renfort pour les Kurdes, surtout lorsqu['il] s'agit d'officiers déjà formés au maniement de certains matériel[s] modernes. Enfin, les Kurdes bénéficient -ce qui n'était pas le c[as] il y a quelques années- d'une attitude bienveillante de la part de l'Iran qui s'explique par la crainte qu'inspirent au Shah le pan-arabisme et les prétentions de Nasser sur la région d'Abadan. E[n]

- 2 -

fait, a-t-il dit, les frontières iraniennes sont ouvertes tant au ravitaillement des Kurdes qu'aux mouvements des réfugiés, qui peuvent trouver dans le pays voisin des secours et des abris.

Les Kurdes ont néanmoins besoin d'une aide extérieure si faible soit-elle et ils l'attendent avant tout de la France. L'Angleterr[e] est en effet traditionnellement trop liée au régime irakien pour pouvoir agir en leur faveur. Quant aux Américains, ils sont obsédés par l'anti-communisme et il suffit qu'un régime comme celui de Bagdad pourchasse les communistes pour qu'il recueille leurs faveurs. La France, au contraire, en dépit des intérêts qui sont les siens dans le monde arabe, a les mains relativement libres. Sa politique traditionnelle est dictée par le souci du maintien de l'indépendance de la Syrie et de l'Irak. Or, le seul moyen d'assurer cette indépendance serait, lorsqu'il s'agit de l'Irak, l'établissement dans ce pays d'un régime véritablement démocratique assurant à chaque communauté ses droits et ses libertés plutôt qu'une succession de régimes militaires, dont l'instabilité et l'impuissance feront en fin de compte le jeu de Nasser. Une autre caractéristique de la politique de la France en Orient, c'est le souci des minorités ; c'est elle qui lui a valu depuis des temps immémoriaux son prestige dans cette région et grâce à elle qu'un pays comme le Liban a pu se constituer. Pourquoi n'en ferait-elle pas aujourd'hui application aux Kurdes? Enfin, elle pourrait même en retirer des profits matériels non négligeables; le Kurdistan est un pays riche, non seulement en pétrole mais en minerais divers; il serait sur ce point tout prêt à lui marquer dans l'avenir sa reconnaissance. Que demandent les Kurdes ? : d'abord, si possible, la mise à exécution des promesses qui leur avaient été faites touchant les émissions de radio, en second lieu une aide matérielle soit sous forme de quelques livraisons

./.

PRO.S.7 K...

Pu/yd

AFRIQUE LEVANT
25 JUIN 1963
ARRIVEE

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAN

Téhéran, le 21 Jui

N°1004/AL

M. RENAUD SIVAN, AMBASSADEUR DE FRANCE EN IR
A SON EXCELLENCE
MONSIEUR LE MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGER
à PARIS.-

Direction Afrique Levant
Service du Levant

a/s : Le problème kurde et les relations entre l'Iran et l'Irak.

Les opérations entreprises par le gouvernement de Bagdad contre Mustapha Barzan placent de nouveau le problème kurde et les relations avec l'Irak au premier plan des pré cupations iraniennes.

Le Gouvernement de Téhéran a joué jusqu'ici une partie délicate en s'efforçant ménager, à la fois, les Kurdes et les Irakien Pour le prix de sa tranquillité dans le Kurdi iranien, il a accordé une assistance discrète

E - IP- DAP-
ce de la République
. Maillard)
du Premier Ministre
M.de Souza)
arachi-Ankara-
-Damas-Amman-Aden-
-Djeddah- Bagdad- Tripoli-Le Caire.

.../...

- 2 -

Barzani. Il s'agissait de l'aider suffisamment pour que celui-ci se sente l'obligé de l'Iran, mais pas assez cependant, pour lui faciliter la tâche en vue de la création d'un Kurdistan autonome, dont la Perse aurait à pâtir.

Les négociations entre le Maréchal Aref et Mustapha Barzani avaient permis aux autorités iraniennes de maintenir entre les deux antagonistes un fragile équilibre. Désormais, cette politique risque d'être remise en question

Le soutien apporté dans le passé par les Iraniens aux bandes kurdes consistait en matériel, particulièrement, en armement léger. Il est possible que les exigences du combat conduisent Barzani à réclamer plus encore. Le souci iranien serait alors d'éviter que celui-ci, acculé par l'offensive irakienne, n'ait recours à l'aide soviétique.

D'autre part, dès maintenant, se pose le problème du repli, sous la pression des évènements, de populations ou de combattants kurdes d'Irak en Iran (les journaux locaux font état déjà de premiers passages à la hauteur de Kermanshah).

Il est certain que, le gouvernement de Bagdad n'ignore pas les compro-missions de Téhéran vis-à-vis de son adversaire kurde. Mais ce qui pouvait paraître à la rigueur tolérable en période de négociations, ne l'est plus dès lors que les hostilités sont déclenchées. L'Irak serait en droit de demander des comptes.

.../...

- 3 -

d'armement léger, soit mieux encore, sous forme de quelques subsides destinés à acheter vivres, médicaments, équipements divers. Le chiffre maximum d'une telle aide a été évalué par l'Emir Bédir Khan à une dizaine de millions d'anciens francs, somme qu'il estime modeste comparée à l'aide fournie par la France à d'innombrables pays. Elle pourrait être acheminée par l'intermédiaire de l'Attaché militaire à Téhéran, qui est déjà, a-t-il dit, en contact avec le Général Barzani.

Comme M. Maillard faisait allusion à l'appui donné récemment par l'Union soviétique à la rébellion, l'Emir Bédir Khan s'est récrié : Le souci du Général Barzani était justement d'éviter un tel tête à tête qui le compromettait aux yeux de l'opinion mondiale et qui comportait également des risques sérieux pour l'avenir. D'où son insistance à obtenir une aide occidentale. Bien entendu, dans la situation actuelle, les Kurdes ne pouvaient s'offrir le luxe de repousser ce qu'on leur offrait, mais leur cause avait trouvé assez d'échos dans la presse des pays occidentaux, et notamment dans la presse française -échos dont l'importance politique était d'ailleurs considérable- pour qu'ils nourrissent l'espoir qu'un pas de plus puisse être fait en leur faveur. Il a ajouté qu'il espérait d'ailleurs toujours qu'un Etat membre de l'U.A.M. accepte de poser la question kurde devant la tribune des Nations Unies ; peut-être ceci pourrait-il avoir lieu lors de la prochaine session. Là aussi un encouragement discret de la France serait précieux.

L'Emir Bédir Khan a demandé que les considérations ci-dessus, qui correspondent à celles développées à Paris au cours de son séjour par M. Talabany, soient portées d'urgence à la connaissance du Général de Gaulle. Il a ajouté qu'avant de retourner auprè

./.

- 4 -

Général Barzani, M. Talabany se rendait à Bonn, dor vernement avait déjà accepté de donner un certain no bourses à des Kurdes. Il ne manquerait pas de nous naître le résultat de cette mission d'exploration. /.

- 4 -

il n'est pas certain qu'il y parviendrait.

Le Conseiller de cette Ambassade s'est entretenu du problème kurde avec son collègue britannique. M. Phillips s'est montré très sévère vis-à-vis du gouvernement de Bagda Londres, a-t-il dit, considère que le Maréchal Aref et le Comité révolutionnaire se sont engagés à la légère dans une affaire dont ils risquent de ne pas sortir vainqueurs (cett appréciation rejoint les renseignements reçus de Bagdad et de Washington - communications des 12 et 13 Juin).

En tout état de cause, le régime irakien va se trouver en difficulté. D'ores et déjà, il régnerait de nouveau à Bagdad une atmosphère de coup d'état. Londres s'inquiète également des prises de position russes favorables à Barzani. Dans la mesure où l'Occident retire avantage de l'avènement d'un régime irakien anti-communiste et anti-nassérien, l'ébranlement de Bagdad porte atteinte à ses intérêts.

D'après M. Phillips, Nasser ne soutiendrait pas les Kurdes, car il est persuadé que le conflit actuel usera le "Baas" irakien et servira, de ce fait, sa propre politiqu C'est pourquoi la mission de Talabani au Caire aurait été un échec.

En conclusion, Londres ne croit pas que l'armée irakienne soit en mesure d'écraser les forces de Barzani.

.../...

Téhéran a-t-il senti le danger ? Toujours est-il que l'on assiste ici, depuis quelques jours, à une évolution sensible de la position officielle en faveur de Bagdad : la politique inamicale suivie par le Général Khassem à l'égard de l'Iran, de la Turquie et de la Syrie, ne pouvait, dit-on, que provoquer une grande réserve de leur part, que les incite à demeurer neutres dans le conflit qui opposait le leader irakien à Barzani. L'avènement du Général Aref, son désir d'entretenir de bonnes relations avec ses voisins, ont changé cet état de choses. Le gouvernement de Bagdad, ajoute-t-on, a tenu informé les gouvernements voisins de ses tractations avec le chef kurde. Les prétentions de ce dernier se révèlant inacceptables sur le plan politique, la reprise des hostilités devenait inévitable.

Telle est la thèse officielle que l'on s'efforce d'accréditer à Téhéran. Le vent souffle donc à la conciliation Ce qui n'exclut pas, d'ailleurs, le marchandage et, ici, je dirais, l'implique même. En échange de leur soutien éventuel contre Barzani, les autorités iraniennes chercheraient à obtenir certains avantages quant à la navigation dans le Chatt-el-Arab et en matière de prospection pétrolière le long de la frontière irakienne (voir in fine). La politique iranienne envers l'Irak n'est donc pas sans arrière-pensée.

On doit être persuadé que, fidèle à sa tactique de louvoiement, Téhéran fera tout son possible pour conserver une certaine marge de manoeuvre et pour éviter finalement de faire un choix. Mais si les hostilités se prolongeaient,

.../...

- 5 -

On espère donc un retour à une position d'équilibre des forces en présence, l'armée irakienne tenant les plaines, les troupes de Barzani les montagnes, chacune neutralisant l'autre - et qui permettrait d'ouvrir de nouvelles négociations à fin de parvenir cette fois à un compromis raisonnable.

Il y a lieu de croire, pour les raisons indiquées plus haut, que le gouvernement de Téhéran ne pourrait qu'applaudir pour sa part à une telle solution, qui ne réglerait rien dans l'immédiat mais lui ferait gagner du temps.

Pour terminer, M. Phillips a déclaré à mon collaborateur qu'il déplorait certaines maladresses commises par le gouvernement iranien à l'égard de Bagdad. Il en voyait pour preuve actuellement les prétentions de Téhéran d'ouvrir à la prospection pétrolière une zone du Golfe Persique, située en bordure des eaux territoriales et dont la délimitation vient d'être vivement contestée par l'Irak et même par l'Arabie Séoudite. Il est ridicule et dangereux, a dit M. Phillips, de soulever pareille querelle en période de crise intérieure et extérieure./.

AFFAIRES ÉTRANGÈRES

DECHIFFREMENT

TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE

AFRIQUE LEVANT
ARRIVÉE

ATTRIBUTIONS 2. SC DC SC
3. AL AL AL
SN SU

NEW YORK LE 10
RECU H 30
NR 1504-25

COMMUN QUE LONDRES NR 241 ET WASHINGTON NR 292.

A/S QUESTION KURDE

SANS SE PREOCCUPER APPAREMMENT DES REACTIONS DU GROUPE
AFRO-ASIATIQUE A L'INITIATIVE DE LA REPUBLIQUE MONGOLE VISANT A
FAIRE INSCRIRE LA QUESTION DES REPRESAILLES IRAKIENNES CONTRE LES
KURDES A L'ORDRE DU JOUR DE LA PROCHAINE SESSION ORDINAIRE DE L'
ASSEMBLEE (MON TELEGRAMME NR 1506), L'URSS ENTRE EN JEU DIRECTE-
MENT ET MENACE LE GOUVERNEMENT DE BAGDAD DE PORTER L'AFFAIRE DE-
VANT LE CONSEIL DE SECURITE.
JE VOUS ADRESSE PAR TELEGRAMME SUIVANT LE TEXTE D'UNE
LETTRE EN DATE DU 9 JUILLET ADRESSEE AU PRESIDENT DU CONSEIL DE
SECURITE PAR LE REPRESENTANT PERMANENT DE L'URSS AUX NATIONS UNI
CELUI-CI MET EN CAUSE NON SEULEMENT L'IRAK MAIS LA SYRIE ET CHERC
A PRESENTER L'ACTION MILITAIRE ENTREPRISE CONTRE LES KURDES COM-
ME ACCEPTEE, SINON SOUHAITEE, PAR LES PAYS DU CENTO.
OUTRE LES CONSIDERATIONS D'ORDRE MORAL, LES AUTORITES
SOVIETIQUES INVOQUENT, POUR JUSTIFIER LEUR ATTITUDE, LA PRESENC
DANS CETTE PARTIE DU MOYEN ORIENT DE FORCES AGRESSIVES A PROXI-
MITE DES FRONTIERES DE L'UNION SOVIETIQUE QUI METTENT EN DANGER
SA SECURITE ET CELLE D'AUTRES ETATS./

PIERRE MILLET

PRO – 5-8 Kurdes

FO/ma
AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAN

Téhéran, le 31 août 1963

N° 1310/AL

M. ARNAUD SIVAN, AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAN
A SON EXCELLENCE
MONSIEUR LE MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
à PARIS.-
Direction d'Afrique Levant
Service du Levant

AFRIQUE LEVANT
ARRIVÉE

a.s. Entretiens irano-turcs à Téhéran et le conflit kurde.-

Cette Ambassade a eu l'honneur de rendre compte au Département, la semaine passée, des premiers renseignements parvenus à sa connaissance sur les entretiens qui se sont déroulés à Téhéran entre officiels turcs et iraniens (ma dépêche n° 1238/AL du 17 août).

Il me revient de bonne source que, comme nous le supposions, les Turcs auraient exercé

Copie à: DE-IF-DF-DPR- Présidence de la République (M. Maillard)
Cabinet du Premier Ministre (M. de Souza)
Kaboul- Karachi- Ankara- Beyrouth- Damas- Amman- Aden- Tel-Aviv- Djeddah- Bagdad
Tripoli- Le Caire.

.../...

- 2 -

une forte pression pour que les Iraniens interdisent tout trafic vers le Kurdistan à partir de leur territoire.

En fait les Autorités d'Ankara paraissent persuadées que l'armée iranienne continue à ravitailler les troupes de Barzani -Leur consul à Rézaieh (capitale de l'Azerbaïdjan occidental) confiait récemment à M. Nicholst, notre représentant à Tabriz, qu'il avait des preuves formelles de ce trafic, qui s'opérerait de deux façons:

- Un ravitaillement en armes légères et en munitions par camions militaires au départ de Rézaieh. Les véhicules emprunteraient deux routes de montagnes, aux confins irano-turco-irakiens, dont l'une passerait par la localité de Zineh et aboutirait dans la région de Barzan, où se trouverait le principal réduit de Barzani. Ces armes (de fabrication tchèque le plus souvent) proviendraient de stocks de l'armée iranienne.

-Un ravitaillement en produits alimentaires par camions civils à partir de Jordacht, localité située à une centaine de kilomètres au Sud-Ouest de Mahabad et à dix kilomètres environ de la frontière irakienne.

Je laisse au Consul turc de Rézaieh la responsabilité de ces renseignements. Ce n'est pas la première fois qu'un trafic de ce genre est signalé en pays kurde. On avait l'impression cependant que les Autorités locales avaient pris récemment des mesures

.../...

- 3 -

pour réduire, sinon pour arrêter pratiquement ses fournitures.

En tout état de cause, il ne semble pas que les plénipotentiaires turcs soient parvenus à arracher à leurs interlocuteurs des engagements formels. Ces derniers auraient fait valoir en particulier que leur armée était matériellement incapable, en raison de la longueur de la frontière à couvrir et de la difficulté du terrain, d'assurer un strict contrôle frontalier. Cependant il est possible que l'intervention turque provoque précisément un ralentissement de l'aide iranienne à la rebellion kurde.

En vérité, les Gouvernements d'Ankara et de Téhéran s'accordent probablement sur l'opportunité de mettre fin au conflit kurde, qui entretient sur les frontières des deux pays un dangereux foyer d'agitation révolutionnaire. Mais alors que les Turcs souhaitent vraisemblablement l'écrasement du mouvement de Barzani, les Iraniens pour leur part accorderaient plutôt leur préférence à un compromis négocié qui sauvegarderait le particularisme kurde.

Selon les services spéciaux de Téhéran, les Kurdes, comme les Irakiens d'ailleurs, seraient très partagés sur la politique à suivre. On croirait volontiers ici que la population kurde aussi bien que les troupes rebelles se trouveraient fort éprouvées à l'heure actuelle et que certains chefs chercheraient à ouvrir de nouvelles négociations avec l'armée irakienne./.

TR – 5.8 Kurdes

AFFAIRES ÉTRANGÈRES
DÉCHIFFREMENT

TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE

AFRIQUE LEVANT
18 JUIL 1963
ARRIVÉE

DISTRIBUTIONS AL AL AL
S EU EU
DB AM

BAGDAD, LE 17 JUILLET 1963 A
RECU - - - - - 18

RESERVE N° 455/56

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME PRECEDENT.

LES INDICATIONS DONNEES PAR L'AMBASSADE D'ANGLETERRE SONT, DANS L'ENSEMBLE, CONFIRMEES PAR CELLE DES ETATS-UNIS, NOTAMMENT EN CE QUI CONCERNE L'AIDE SYRIENNE ET EGYPTIENNE A L'IRAK. NEANMOINS LES MILIEUX AMERICAINS CONSIDERENT QUE LE PROBLEME DES MUNITIONS NE SE POSE PAS DANS L'IMMEDIAT POUR LES FORCES IRAKIENNES QUI DISPOSERAIENT ELLES-MEMES DE STOCKS IMPORTANTS. LA QUESTION DES PIECES DE RECHANGE N'A PAS ETE MENTIONNEE.

SUR LE PLAN OPERATIONNEL, L'AMBASSADE DES ETATS-UNIS INDIQUE QUE L'OBJECTIF DE L'OFFENSIVE EN COURS AU DELA D'AQRA EST DE REJOINDRE LA FRONTIERE TURQUE ET DE DIVISER EN DEUX TRONCONS LES FORCES REBELLES. MALGRE LA PRISE DU MONT PIRAN, IL Y A QUELQUES JOURS LES IRAKIENS RENCONTRERAIENT DE SERIEUSES DIFFICULTES. LES AMERICAINS CONSIDERENT, COMME LES ANGLAIS, QUE L'ARMEE EST TRES MAL ADAPTEE AUX COMBATS DE GUERILLA QU'ELLE DOIT MENER.

L'AMBASSADE AMERICAINE A ETE TRES NETTE QUANT A LA VOLONTE DU CENTO D'INTERVENIR DANS LE CAS OU DES ARMES SOVIETIQUES SERAIENT ACHEMINEES AU KURDISTAN PAR LA VOIE AERIENNE.

DANS LE DOMAINE DE LA POLITIQUE GENERALE, LE POINT DE VUE AMERICAIN REJOINT CELUI DES ANGLAIS /

LEGOURRIEREC

EMIER MINISTRE
S.D.E.C.E.

Le 5 mai 1964

NOTE D'INFORMATION

- Les dissensions dans la rébellion kurde

Selon certains milieux kurdes de Syrie et du Liban, une grave crise mettant en péril la cohésion des Kurdes a éclaté au sein de l'E.M. de la rébellion dans le courant du mois d'avril. Cette crise était l'aboutissement de profondes divergences de vues sur la conduite de la guerre qui s'étaient élevées depuis déjà un certain temps entre Mollah Mustapha Barzani, soutenu par la majeure partie des éléments tribaux, et les "jeunes Turcs" du P.D.K.U. ayant à leur tête Ibrahim Ahmed, secrétaire général du parti.

Au début de la 2e quinzaine d'avril, la rupture était en fait consommée entre les deux tendances qui avaient regroupé leurs partisans dans des régions différentes et l'on pouvait craindre un affrontement entre les 10 000 hommes de Barzani et les 5 000 membres du "parti démocrate kurde unifié".

A l'occasion des fêtes de l'Adha, le 23 avril, une mission de conciliation dirigée par le général Fouad Aref et Ali Kamal se rendit auprès de Barzani et, après 3 jours de discussions, parvint

.../...

à lui faire accepter un "modus vivendi" satisfaisant les deux tendance
Au cours de ces discussions, il a été, entre autres, décidé que :

- Barzani ne pourrait plus décider seul de la conduite de la guerre, mais serait assisté d'un "comité directeur".

- Des élections seraient organisées dans le courant du mois de juin pour renouveler entièrement les structures du mouvement. Ces élections se feront à partir des comités de villages qui groupent des partisans de Barzani, des membres du P.D.K.U. et des sans parti.

MIER MINISTRE
S.D.E.C.E.

Le 1[illegible] mai 1964

NOTE D'INFORMATION

- Divergences entre les dirigeants kurdes

Les divergences de vues qui se sont élevées entre les dirige
kurdes, estiment les Services iraniens, ne se sont pas limitées à un
conflit entre Mollah Moustapha Barzani et les chefs du "Parti Démoc
Kurde Unifié". Elles ont également touché les éléments communistes
se sont trouvés en désaccord avec la politique préconisée par Moscou

En effet, le Parti Communiste Irakien, dont les activités so
sévèrement réprimées par le gouvernement de Bagdad, n'a aucun int
rêt à voir revenir au Kurdistan une paix qui le priverait de ses alliés
tactiques kurdes et l'isolerait dans l'opposition. De ce fait, ses élém
ont fait cause commune avec les dirigeants du "P.D.K.U." qui préco
la lutte à outrance jusqu'à capitulation du gouvernement irakien deva
ses exigences.

Le Parti Communiste Irakien se trouve donc en complet dés
avec la ligne politique adoptée par l'U.R.S.S. qui soutient Barzani e
approuve toute initiative susceptible d'arrêter les hostilités. Les Se
ces iraniens estiment que cette attitude du P.C.I. correspond peut-ê
à un virage des dirigeants du parti vers Pékin à moins qu'elle ne soi
conséquence d'un double jeu mené par Moscou.

Les Services iraniens estiment également que, dans le con
qui l'oppose au P.D.K.U., Mollah Moustapha Barzani a toutes les c
de voir ses thèses l'emporter. En effet, il est soutenu par la majeu
partie des éléments tribaux. Or, ces derniers, las d'une guerre do
avec leurs familles, ils ont supporté tout le poids depuis trois ans,
peu disposés à poursuivre une lutte dont les buts paraissent trop lo
voire chimériques, alors que les conditions minima posées par Bar
au gouvernement de Bagdad satisfont leurs revendications.

.../

Si un conflit ouvert devait se produire, il est donc probable que le P.D.K.U. qui aurait à lutter sur deux fronts contre le gouvernement et contre Barzani, ne pourrait l'emporter.

Face à cette situation, le gouvernement de Bagdad s'efforce de [con]solider son dispositif militaire. Toutefois, les dirigeants irakiens sont [con]scients qu'une reprise des combats au Kurdistan fournirait aux opposants [...]ites, baasistes, royalistes et nationalistes) une occasion propice pour [déc]lencher une action contre le régime. Aussi les mesures de renforcement [des] garnisons du nord ne sont-elles appliquées qu'avec une extrême prudence [afin] d'éviter tout incident pouvant provoquer une reprise générale des hosti[lité]s.

[PREM]IER MINISTRE

[S].D.E.C.E.

Le 19 août 196[4]

NOTE D'INFORMATION

SECRET

- L'évolution de la situation au Kurdistan irakien et ses prolongements

La situation dans le nord de l'Irak semble s'être brusquement aggravée au cours de la 1ère quinzaine du mois d'août. Tant à Damas qu'à Téhéran, on estime que la reprise des hostilités est inéluctable et qu'un nouvel affrontement entre Kurdes et Irakiens pourrait avoir des conséquences extrêmement graves pour l'existence même du gouverneme[nt] de Bagdad.

En effet, les pourparlers qui se déroulaient dans le nord ont été une fois de plus rompus, et la délégation irakienne, dirigée par le génér[al] Mahmoud Abdelrazzak, est rentrée à Bagdad le 13 août. A la même époq[ue] Mollah Moustapha Barzani adressait aux autorités irakiennes une mise e[n] demeure de souscrire rapidement aux conditions posées par les Kurdes. L'entraînement intensif auquel les unités de la "Pechmerga" ont été soum[ises] ces dernières semaines et le renforcement de certaines positions particu[] lièrement importantes, telle Souleimaniye, laissent à penser que les Kur[des] sont décidés à reprendre le combat pour faire aboutir leurs revendicatio[ns].

D'autre part, les services iraniens croient savoir qu'un accord aurait été réalisé entre Barzani et les personnalités dissidentes du P.D.K.U. Ibrahim Ahmed et Jalal Talabani, qui s'étaient réfugiés en Ira[n] dans le courant de juillet et seraient rentrés au Kurdistan irakien.

.../...

2

A la même date, les autorités de Téhéran ont avisé leurs [re]présentants officieux à Bagdad que :

- Téhéran était prêt à apporter aux Kurdes toute l'aide demandée [à] condition que Mollah Mustapha Barzani précise sa position sans [é]quivoque et sans réserve ; que cette aide reste secrète et n'attire [a]ucune difficulté à l'Iran sur le plan international.

- L'opérateur radio chargé d'établir la liaison entre le P.C. [d]e Barzani et Téhéran avait rejoint son poste.

N.B. L'émetteur kurde est installé à Sungasar (à mi-chemin entre Raniya et Galadize).

[P]REMIER MINISTRE

S.D.E.C.E.

Le 12 octobre 1964

FICHE

TRÈS SECRET

- Relations entre Mollah Mustapha Barzani et l'Iran

Vers la mi-septembre, Lokman Barzani a eu une entrevue avec un représentant des services spéciaux iraniens à Bagdad.

Il lui a remis un message d'allégeance et de fidélité de son père Mollah Mustapha Barzani à la personne du chah et l'a informé que :

- les Kurdes n'avaient aucune confiance dans les promesses de Nasser et d'Aref ;

- la reprise des combats paraissait inéluctable à plus ou moins brève échéance ;

- devant la tournure prise par les événements, une aide importante de l'Iran, tant en matériel qu'en fonds, était absolument nécessaire pour faire face à la situation.

x

x x

.../...

of. 1568. J. 483/43

CONSEIL DE COMMANDEMENT DE LA
REVOLUTION DU KURDISTAN IRAKIEN

Kurdistan irakien, le 7.1.1965

Son Excellence Monsieur le Général de GAULLE
Président de la République Française
P A R I S

Monsieur le Président de la République,

J'ai l'honneur de présenter à votre Excellence ce qui suit :

Lorsque notre peuple au Kurdistan irakien avait pris les arm le 11 septembre 1961, ce n'était que pour repousser une agression commanditée commise, par la force des armes, par le dictateur pré dent de l'Irak, M. Abdul Karim Kassem. Notre peuple n'avait fait revendiquer pacifiquement ses droits nationaux légitimes, et à leu tête l'autonomie du Kurdistan dans le cadre de la République irak ne.

L'autonomie est la seule forme pouvant nous permettre de gér par nous-mêmes les affaires de notre pays, d'exploiter ses ressou économiques dans l'intérêt de notre peuple et de développer notre culture nationale tout en maintenant les bons rapports qui nous lient au peuple arabe. Ce système, avec le système fédéral, const la meilleure solution des questions nationales dans tous les Etat multi-nationaux civilisés.

L'on peut même dire que l'autonomie constitue le minimum de que comporte le droit à l'autodétermination, droit reconnu à tous les peuples opprimés, dont notre peuple kurde. Dans ses articles 63 et 64, le traité de Sèvres, signé en 1920, avait international ment reconnu le droit de notre peuple d'accéder même à l'indépend nationale. Les Britanniques n'avaient annexé cette partie de notr pays kurde au royaume irakien, après la première guerre mondiale, sur la base de promesses officielles données conjointement, dans déclaration commune datée du 24 décembre 1922, par le Gouvernemen

...

2

de Sa Majesté Britannique, en tant que puissance mandataire sur l'Ira et par le Gouvernement de Bagdad, reconnaissant formellement le droit du peuple du Kurdistan irakien de former un Gouvernement autonome kurde dans le cadre de l'Etat irakien. Ces promesses ne furent jamais honorées, bien qu'elles fussent officiellement communiquées à la Société des Nations.

Notre peuple, sans aucune aide extérieure, défendant ses droits légitimes, résista à l'agression et fit tomber, en date du 8.2.1963, le régime du dictateur Kassem.

Désireux de résoudre pacifiquement la question nationale kurde, nous engageâmes alors des négociations officielles avec le gouvernement baathiste qui venait de prendre le pouvoir à Bagdad. Nous lui formulâmes nos revendications dans un mémorandum présenté, en date du 27 avril de la même année, par notre délégation de négociateurs, en précisant qu'il s'agissait d'une base de négociation.

Mais, pendant la période même des négociations, ledit gouverne ment baathiste nous surprit par une offensive militaire générale su nos positions défensives au Kurdistan, et arrêtant à Bagdad la plu part de nos négociateurs. Dans son attaque, il fit appel à des forc militaires syriennes qui, contrairement aux lois internationales, franchirent la frontière pour s'attaquer à la population du Kurdist Mais le fait que nous ayons repoussé avec succès l'agression, ajou mécontentement grandissant du peuple arabe de l'Irak, à la détér ation de l'économie irakienne et à la sympathie que notre juste ca n'avait pas cessé de susciter auprès de l'opinion publique mondi , tout cela aboutit à la chute du régime baathiste le 18.11.1963

Un groupe d'officiers s'empara du pouvoir à Bagdad, dirigé pa maréchal Abdul Salam Aref, devenu président de la République.

En dépit de notre méfiance envers tout régime dictatorial mil re installé au pouvoir contre la volonté du peuple et ne s'appu sur les bases démocratiques dans lesquelles nous croyons, et formément à notre désir sincère de résoudre pacifiquement le flit, nous avons conclu avec le nouveau gouvernement irakien, e du 10 février 1964, un accord de cessez-le-feu, proclamé sim ément par les deux parties. Notre but était, d'une part, d'épa r à notre peuple kurde et au peuple arabe de l'Irak les horreu la guerre et, de l'autre, de créer une atmosphère de confiance ettrait d'engager des négociations sérieuses en vue de résoud ultimement la question, sur la base d'une claire reconnaissance plénitude des droits nationaux de notre peuple, sur les plans stitutionnel et pratique, et de garantir ces droits.

3

Nous avons, en ce qui nous concerne, depuis lors, honoré nos engagements, notamment en arrêtant les opérations militaires et en libérant tous les prisonniers de guerre irakiens. Mais le gouvernement irakien qui, dans sa déclaration du 10 février 1964, avait reconnu, en principe, les droits nationaux kurdes - et là se trouve la pierre angulaire des accords du cessez-le-feu n'a pas voulu jusqu'ici engager des négociations en vue de préciser et de concrétiser ces droits. Bien au contraire, il procéda à une série de provocations et d'engagements militaires contre les unités de l'Armée Révolutionnaire du Kurdistan, et au lieu de dédommager les milliers de Kurdes qui avaient subi des pertes pendant la guerre, et de construire des logis à des dizaines de milliers de sans-abri et de personnes déplacées, pour la plupart femmes, enfants et vieillards, il commença à chasser par la force des armes, ou sous la terreur et la contrainte, les habitants civils de dizaines de villages kurdes pacifiques dans les régions pétrolifères de Kirkouk et de Erbil, continuant ainsi la politique de transfert collectif de la population kurde par la force, inaugurée par les Baathistes.

D'autre part, le régime Aref s'engage dans des accords politiques avec la République Arabe Unie concernant la création d'une uni arabe, sans consulter les Irakiens et le peuple kurde en particuli et sans résoudre au préalable la question nationale kurde.

Devant cette situation, notre mouvement procéda, en date du 9 octobre 1964, à la création d'un Conseil de Commandement de la Révolution du Kurdistan irakien dont les membres furent élus parmi les représentants du peuple, de l'Armée révolutionnaire et du Part Démocrate du Kurdistan. Le Bureau exécutif, élu par ledit Conseil, entreprit aussitôt son activité, en nommant notamment les responsa bles et les fonctionnaires, civils et militaires, pour gérer les affaires des régions kurdes libérées, qui constituent environ les trois quarts de la superficie du Kurdistan irakien. L'administrat autonome kurde est ainsi en train de devenir une chose effective.

Nous présentâmes au gouvernement irakien, d'autre part, un mémorandum daté du 11 octobre 1964 sur nos revendications nation économiques et culturelles, lui demandant notamment de reconnaît l'autonomie du Kurdistan et de désigner une délégation en vue d'en gager des négociations sérieuses avec nous.

En réponse, le gouvernement irakien nous demanda, en date d 27 novembre 1964, puis en date des 3, 9 et 11 décembre 1964, de dissoudre l'Armée Révolutionnaire du Kurdistan, de mettre fin au système de l'administration kurde et de réadmettre l'administrat centrale irakienne dans toutes les régions du Kurdistan libéré, e, en refusant toutes nos demandes, ce que le peuple kurde ne re jamais accepter.

4

Notre mouvement révolutionnaire est entré dans sa quatrième année et il ne lui est pas possible de renoncer à ses réalisations, acquises au plus haut prix et avec tant de sacrifices.

Si le gouvernement irakien continue sa politique actuelle, il aura à supporter les conséquences de ses actes, de sa méconnaissance des droits de notre peuple, des intérêts du peuple irakien et de ses aspirations à la stabilité.

Connaissant l'attitude de Votre Excellence et de Votre Gouvernement de sympathiser avec les mouvements des peuples opprimés et de tenir en haute estime les principes de justice et de paix, nous nous sommes permis de vous soumettre ce message.

Nous nous permettons d'espérer que le Gouvernement de Votre Excellence voudra bien appuyer la juste cause du peuple du Kurdistan irakien, lui fournir toute aide humanitaire possible, recevoir les représentants de la Révolution kurde et leur permettre, le cas échéant, de travailler dans votre pays à la glorieuse histoire. D'autre part, nous vous serions très obligés si votre Gouvernement voulait bien s'abstenir de livrer ou de vendre toutes armes destructives au gouvernement irakien avant la solution de la question nationale kurde.

Comme la situation devient explosive à la suite de l'attitude absolument négative du gouvernement irakien, de sa méconnaissance d plus élémentaires des droits de notre peuple et des menaces qu'il formule à notre intention, et pour préserver la paix dans la régio nous prions le Gouvernement de Votre Excellence d'attirer l'attent du gouvernement irakien sur les dangers de la situation et la néces sité de procéder sans délai à des négociations avec nous en vue de régler pacifiquement le conflit en reconnaissant et garantissant l plénitude des droits de notre peuple. Nous serions très honorés qu le Gouvernement de Votre Excellence procédât à cette médiation.

Enfin, en cas d'une nouvelle agression irakienne contre notre peuple et la reprise de la guerre, nous prions instamment Votre Gouvernement de bien vouloir saisir les Nations Unies du conflit.

Certains que notre peuple opprimé trouvera auprès de Votre Excellence et de Votre Gouvernement toute compréhension, no vous prions, Monsieur le Président de la République, d'agréer l'ex pression de nos plus hautes considérations.

Signé :
Mustapha BARZANI,
Président du Conseil de Commandement de la Révolut du Kurdistan Irakien, Président du Parti Démocrate Kurdistan et Commandant en chef de la Révolution.

Traduction conforme à l'original faite par le Comité pour la Défense des Droits du Peuple Kurde.

2.-

La Sous-Direction du Levant considère pour s[a]
part qu'il serait contraire à l'usage de transmettre a[u]
Chef de l'Etat un éventuel message de M. Fanly, mais q[u'il]
serait également anormal de lui refuser un visa./.

IR-5-8

1 FEV 1965

PLB/CT

MINUTE

29 janvier 1965

[So]us-Direction du Levant

—

11/AL

NOTE POUR LE CABINET DU MINISTRE
(à l'attention de M. Bernard Durand)

[A]rrivée en France d'un
[r]eprésentant de Barzani.-

Notre Ambassadeur à Bagdad a été convoqué par le Secrétaire Général du Ministère irakien des Affaires Etrangères, qui lui a fait connaître que d'après des décl[a]rations faites à Beyrouth par M. Ismet Charif Fanly, cel[ui-ci] aurait l'intention de remettre un message du chef kurde Barzani au Chef de l'Etat français. Il a demandé qu'aucu[ne] suite ne soit réservée à une telle démarche. Des interve[n]tions analogues ont été effectuées auprès des Ambassadeu[rs] des Etats-Unis et de la Grande-Bretagne.

D'autre part, l'Ambassadeur d'Irak a été reçu [à] deux reprises, à sa demande, par M. Soutou. Il a demandé [qu'on] ne délivre pas de visa d'entrée en France à M. Fanly. M. Soutou n'a pas voulu prendre parti sur cette demande.

Notre Ambassade en Suisse, où se trouverait l'[inté]ressé, a été priée de nous tenir au courant d'une évent[uelle] demande de visa de M. Fanly.

.../

AFFAIRES ETRANGERES

DECHIFFREMENT

TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE

IR-5-

(Kurd[es])

AFRIQUE LEVANT
22 MAI 65
ARRIVEE

ATTRIBUTIONS: 2 - AL
3 - EU EU
DE. SC SC.

LONDRES, LE 21 MAI 1965
RECU ----------------------19 H 56
NO 2127/31

A/S: DU CONFLIT KURDE.

UNE PETITE DELEGATION DU PARTI DEMOCRATIQUE KURDE CONDUI[TE] PAR M JALAL TALABANI SEJOURNE A LONDRES DEPUIS LE 13 MAI.
M TALABANI A DONNE HIER UNE CONFERENCE DE PRESSE AU COURS DE LAQUE[LLE] IL A DENONCE LA REPRISE DES COMBATS PAR LE GOUVERNEMENT IRAKIEN ET IL A ACCUSE LES FORCES DE BAGDAD D'UTILISER DES GAZ POUR REDUIR[E] LA RESISTANCE KURDE.

S'ADRESSANT PLUS SPECIALEMENT A L'OPINION ANGLAISE, M TALABANI A DEPLORE QUE LE GOUVERNEMENT BRITANNIQUE CONTINUE DE FOURNIR A L'IRAK DES ARMES QUI SONT RETOURNEES CONTRE LES KURDES. [I]L A CITE, PAR CONTRASTE, L'EXEMPLE DES ETATS UNIS ET DE L'UNION [S]OVIETIQUE QUI, SELON LUI, AURAIENT NOTIFIE AU GOUVERNEMENT IRAKIEN [L]A SUSPENSION DE TOUTES LIVRAISONS DE MATERIEL MILITAIRE TANT QUE [DU]RERAIENT LES OPERATIONS AU KURDISTAN.

PARLANT DES ASPIRATIONS DU MOUVEMENT KURDE, M TALABANI A [DE]CLARE QUE LE PARTI DEMOCRATIQUE KURDE NE DEMANDAIT PAS AUTRE CHOS[E QUE CELLE D']UN REGIME D'AUTONOMIE DANS LE CADRE DE LA REPUBLIQUE D'IRAK. [UN] TEL REGIME, A-T-IL AJOUTE, AVAIT ETE ADOPTE SANS DIFFICULTES PAR [CER]TAINS PAYS, COMME L'INDE ET LA YOUGOSLAVIE, OU COEXISTENT DIVERSES [NAT]IONALITES.

M TALABANI A PROFITE DE SON SEJOUR A LONDRES POUR [E]NTRETENIR AVEC QUELQUES PARLEMENTAIRES, PAR L'INTERMEDIAIRE [DES]QUELS IL ESPERE ALERTER L'OPINION EN FAVEUR DE LA CAUSE KURDE.

IR-58

IR-74

AMBASSADE DE FRANCE

Bad Godesberg, le 26 mars 1965

483

L'Ambassadeur de France
près la République fédérale d'Allemagne

à

Son Excellence
Monsieur Maurice COUVE de MURVILLE
Ministre des Affaires Etrangères
- Direction d'AFRIQUE-LEVANT -

AFRIQUE LEVANT
2 [illegible] 65
ARRIVEE

[M]ission kurde en Allemagne.

Un émissaire kurde, Ismet Chériff VANLY, est venu ces jours derniers demander aide à la République fédérale en vue du nouveau conflit qui se dessine entre son peuple et le gouvernement de Bagdad. Il a dit être porteur d'une lettre de BARZANI pour le Chancelier ERHARD.

Les Kurdes nourrissaient un certain espoir de voir le Cabinet de Bonn modifier son attitude à leur égard, en raison de la crise germano-arabe. Rien ne laisse pourtant jusqu'ici présumer que M. ERHARD se risque à répliquer aux menaces irakiennes par l'octroi d'un soutien aux Kurdes.

M. VANLY, qui a largement fait part aux journalistes des souffrances infligées à ses compatriotes par les forces gouvernementales, a exprimé l'intention de remettre des messages analogues au Général de GAULLE, au Président JOHNSON, à M. WILSON et à M. U. THANT, et d'entreprendre également des démarches à Moscou, à New-Delhi et au Caire./.

[Com]muniqué à :
[Eu]rope
[Ba]gdad

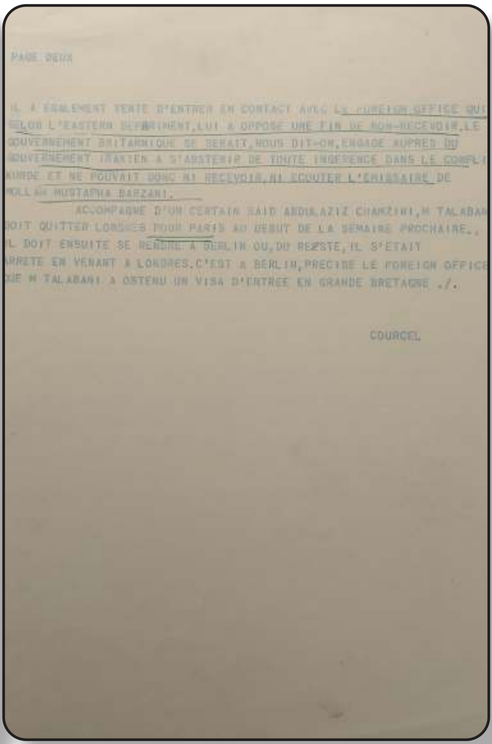

PAGE DEUX

IL A EGALEMENT TENTE D'ENTRER EN CONTACT AVEC LE FOREIGN OFFICE QUI SELON L'EASTERN DEPARTMENT, LUI A OPPOSE UNE FIN DE NON-RECEVOIR, LE GOUVERNEMENT BRITANNIQUE SE SERAIT, NOUS DIT-ON, ENGAGE AUPRES DU GOUVERNEMENT IRAKIEN A S'ABSTENIR DE TOUTE INGERENCE DANS LE CONFLIT KURDE ET NE POUVAIT DONC NI RECEVOIR, NI ECOUTER L'EMISSAIRE DE MOLLAH MUSTAPHA BARZANI.

ACCOMPAGNE D'UN CERTAIN SAID ABDUL AZIZ CHAHZINI, M TALABANI DOIT QUITTER LONDRES POUR PARIS AU DEBUT DE LA SEMAINE PROCHAINE., IL DOIT ENSUITE SE RENDRE A BERLIN OU, DU RESTE, IL S'ETAIT ARRETE EN VENANT A LONDRES. C'EST A BERLIN, PRECISE LE FOREIGN OFFICE QUE M TALABANI A OBTENU UN VISA D'ENTREE EN GRANDE BRETAGNE ./.

COURCEL

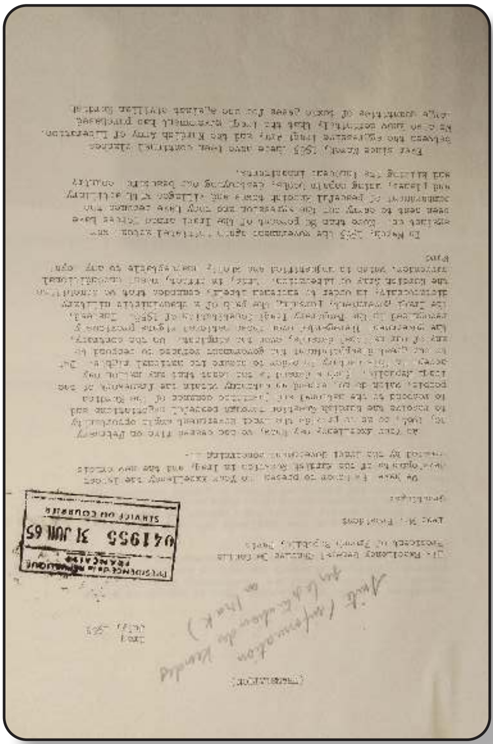

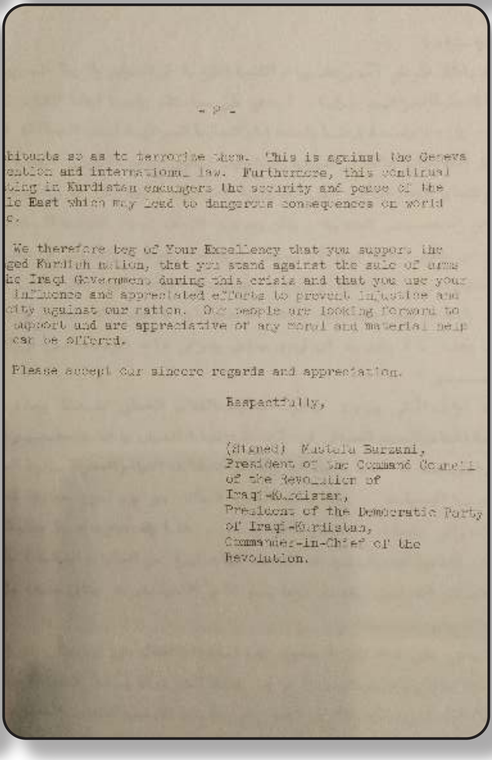

- 2 -

...itiounts so as to terrorize them. This is against the Geneva ...ention and international law. Furthermore, this continual ...ting in Kurdistan endangers the security and peace of the ...le East which may lead to dangerous consequences on world ...c.

We therefore beg of Your Excellency that you support the ...ged Kurdish nation, that you stand against the sale of arms ...he Iraqi Government during this crisis and that you use your ... influence and appreciated efforts to prevent injustice and ...city against our nation. Our people are looking forward to ... support and are appreciative of any moral and material help ... can be offered.

Please accept our sincere regards and appreciation.

Respectfully,

(Signed) Mustafa Barzani,
President of the Command Council
of the Revolution of
Iraqi-Kurdistan,
President of the Democratic Party
of Iraqi-Kurdistan,
Commander-in-Chief of the
Revolution.

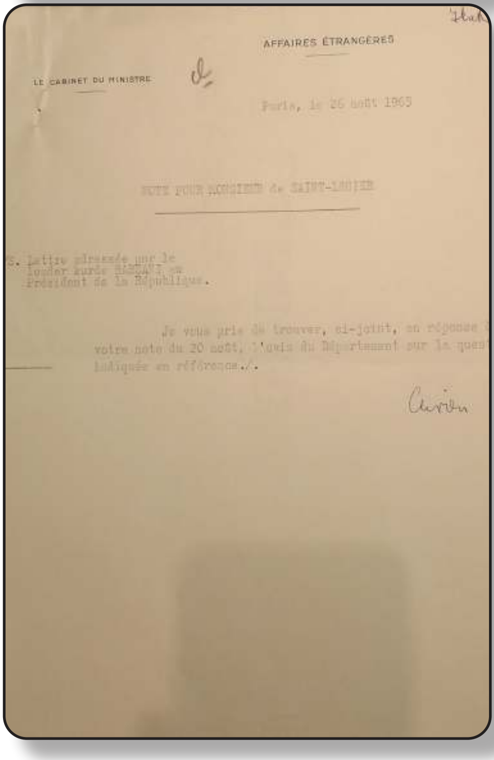

AFFAIRES ÉTRANGÈRES

LE CABINET DU MINISTRE

Paris, le 26 août 1965

NOTE POUR MONSIEUR de SAINT-LEGIER

...s. Lettre adressée par le leader kurde BARZANI au Président de la République.

Je vous prie de trouver, ci-joint, en réponse à votre note du 20 août, l'avis du Département sur la quest... indiquée en référence./.

IR 5-8

Téhéran, le 21 Décembre 1965.

ADE DE FRANCE
EN IRAN

FG/LF

99/AL

AFRIQUE LEVANT
2 DEC. 65
ARRIVÉE

M. RENAUD SIVAN, AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAN

A SON EXCELLENCE

MONSIEUR LE MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES A PARIS

Direction d'Afrique Levant
Service du Levant.

. de Monseigneur BEDARI, Chorévêque
du Kurdistan.-

Je crois devoir adresser au Département,
son information, le compte rendu d'un entretien qu'a
M. AZAN, notre Consul à Tabriz, avec Monseigneur Paul
BEDARI, Chorévêque dans le Kurdistan irakien. Celui-ci
P.J. - un militant et, visiblement, un passionné, ce qui limi
évidemment la valeur que l'on peut attacher à des prop
qui ont en tout cas, le mérite de dépeindre assez fidè
on peut le croire, une certaine ambiance.

Pour ma part, je relèverais surtout l'aide
appréciable, notamment dans le domaine de la Croix-Roug
que les Iraniens apportent à la rebellion et qui serait

qué : Bagdad.

.../.

MINISTÈRE
DES
AFFAIRES ÉTRANGÈRES

LE CABINET DU MINISTRE

Paris, le 29 SEP 1965

864 CM.

Cher Ami,

M. Ismet Chériff Vanly, "représentant à l'é
ger du Conseil de Commandement de la Révolution du
Kurdistan irakien", a demandé à notre Ambassade au Li
de transmettre au Président de la République un messa
du chef de la rébellion kurde en Irak, Mollah Mustafa
Barzani.

Vous voudrez bien trouver ci-joint le texte
ce message, daté du 12 août 1965, la lettre de M. Van
à notre Ambassadeur à Beyrouth, ainsi que la dépêche
n° 1164 en date du 16 septembre de M. Falaize, transm
tant ces deux documents au Département.

Comme pour les précédents messages émanant
organisateurs de cette rébellion, il n'a pas été adr
d'accusé de réception de ces documents./.

Je vous prie de croire, cher Ami, à l'assu
de mes sentiments les meilleurs.

eur François DESRANS
é de Mission
dence de la République

Philippe MALAUD
Chef de Cabinet

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

DECHIFFREMENT

- AL - AL -
SC - SC -
EU - EU - AM -

AFRIQUE LEVANT
-5 JAN. 1966
ARRIVÉE

Diffusion Réservée

BAGDAD, LE 4 JANVIER 1966 - 13 H 00 -
RECU ---------------- - 20 H 19 -

NR 5/7

J'AI ETE RECU LE 4 JANVIER A 13 HEURES 30 PAR M. PACHAC
UVEAU SECRETAIRE D'ETAT AUX AFFAIRES ETRANGERES, QUI M'A FAIT PA
S PREOCCUPATIONS DE SON GOUVERNEMENT EN CE QUI CONCERNE L'APPUI
NCONTRE AUPRES DE L'IRAN PAR LA REBELLION KURDE, QUI SE SERVIRAI
TERRITOIRE DE CE PAYS LIMITROPHE POUR ENGAGER DES OPERATIONS
LITAIRES CONTRE LES FORCES DE L'ORDRE IRAKIENNES.

D'APRES DES RENSEIGNEMENTS SURS, LES INSURGES POURRAIE
MPTER DESORMAIS SUR LA COLLABORATION DE L'ARMEE IRANIENNE, QUI
TTRAIT A LEUR DISPOSITION PERSONNEL ET MATERIEL D'ARTILLERIE P
MBARDER LES POSITIONS IRAKIENNES. LA SITUATION EST DONC DEVENU
IEUSE. POUR EVITER UNE ''ESCALADE'', LE GOUVERNEMENT DE BAGD
AIT RECONNAISSANT A LA FRANCE, EN RAISON DE LA POLITIQUE QU'E
END AU SERVICE DE LA PAIX MONDIALE, D'UNE INTERVENTION AUPRES
AUTORITES IRANIENNES EN VUE DE LES AMENER A INTERDIRE QUE LE
RITOIRE NE SERVE DE BASE DE DEPART A UNE AGRESSION CONTRE L'

LE GOUVERNEMENT IRAKIEN A RENOUVELE SON DESIR DE FAI
LUMIERE SUR L'INCIDENT DE L'ATTAQUE AERIENNE QUI A MOTIVE LA
NTE DU GOUVERNEMENT DU SHAH, EN PROPOSANT LA CREATION D'UNE
SION D'ENQUETE MIXTE. JUSQU'A PRESENT L'IRAN N'A PAS DONNE D
NSE A CETTE DEMARCHE. PAR CONTRE, CE PAYS, PAR L'INTERMEDIA

- 2 -

plutôt en voie de s'accentuer. La présence même à Rez
d'un hôte aussi encombrant que Monseigneur BEDARI, et
mansuétude à son égard, sont assez significatifs ./.

AFRIQUE LEVANT
5 JAN. 1966
ARRIVÉE

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
TELEGRAMME A L'ARRIVEE
DECHIFFREMENT

IR-5-8
(Kurdes)

MTP

ATTRIBUTIONS:

2) AL AL AL
3) EU EU
AM IP

BAGDAD LE 5 JANVIER 1966 A 07h00
RECU---------------------------- 10h31

NO 8-9

LE MINISTRE D'ETAT AUX AFFAIRES ETRANGERES A CONVOQUE LE 4 JANVIER LES AMBASSADEURS AMERICAIN, RUSSE ET ANGLAIS POUR LEUR FAIRE LA MEME COMMUNICATION, SUR L'ASSISTANCE DONNEE PAR L'IRAN AUX REBELLES KURDES, QUE CELLE DONT J'AI EU L'HONNEUR DE RENDRE COMPTE AU DEPARTEMENT.

M. PACHACHI A CONVOQUE EGALEMENT, DANS LA SOIREE DU MEME JOUR, LE CHARGE D'AFFAIRES IRANIEN AUQUEL IL A REMIS UNE NOTE DE PROTESTATION SUR L'AIDE MATERIELLE ET MORALE DE PLUS EN PLUS IMPORTANTE QUE LES INSURGES RECEVAIENT DE LA PART DU GOUVERNEMENT DU SHAH. LA NOTE, QUI A ETE PUBLIEE IN EXTENSO DANS LA PRESSE DU 5 JANVIER, FAIT EN PARTICULIER MENTION DES BOMBARDEMENTS PAR CANONS ET PAR MORTIERS EFFECTUES LES 2 ET [illegible] JANVIER CONTRE LES POSITIONS DES FORCES DE L'ORDRE IRAKIENNES DANS LA REGION DE PENJWIN, AFFIRME EGALEMENT QUE LES INSURGES SONT DOTES DU MEME MATERIEL (GRENADES - MINES) QUE CELUI FABRIQ[UE] DANS LES ARSENAUX IRANIENS POUR L'USAGE DES UNITES IRANIENNES

.../...

- PAGE 2 -

MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES, A MANIFESTE L'INTEN[TION]
[...]ER AU REGLEMENT DU CHATT-EL-ARAB. L'IRAK NE SERAIT PAS
[...]L REGLEMENT, MAIS NE SAURAIT ENGAGER DES CONVERSATIONS
[...]CE.

J'AI ASSURE M. PACHACHI QUE JE RENDRAI CO[MPTE A VOTRE]
EXCELLENCE DE CETTE COMMUNICATION. J'AI ETE RECU APR[ES]
[L'AMBAS]SADEUR DES ETATS-UNIS ET MON COLLEGUE SOVIETIQUE./.

DUMARCAY

IR-5-8
(Kurdes)

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAN

TEHERAN, le 8 Janvier 1966

IN-2-4
(Irak)

JPL/LP

N° 32/AL

M. RENAUD SIVAN, AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAN
A SON EXCELLENCE
MONSIEUR LE MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES A PARIS
Direction d'Afrique Levant
Service du Levant.

A/S. Relations Irak-Iran.-

Pour la première fois, depuis le début de l'affaire kurde, l'Armée irakienne a lancé une offensive d'hiver contre les rebelles. Ces opérations, menées avec des moyens nouveaux (d'origine britannique selon certains renseignements), semblent avoir bénéficié d'un effet de surprise et, dans une première phase, désorganisé le dispositif de Mustapha BARZANI, dont les hommes se replieraient vers la partie de la frontière iranienne comprise entre Marivan et Kasre Chirine, au nord-ouest de Karmanshah, en Iran.

Le Gouvernement irakien donne l'impression de vouloir en finir avec un problème qui met

Cqué : DE-
Caboul-Karachi-
Ankara-Beyrouth-
Damas-Amman-Aden-
Tel-Aviv-Djeddah-
Bagdad-Tripoli-
Le Caire-Washington-
Londres-

.../...

[...]S TOUTEFOIS PRECISER QUE LE MATERIEL SERAIT SERVI PAR DU
[PERS]ONNEL APPARTENANT A L'ARMEE IRANIENNE). ELLE SE TERMINE EN
[APPE]LANT L'ATTENTION DE L'IRAN SUR LES CONSEQUENCES TRES GRAVE[S]
[QUI] NE MANQUERAIENT PAS DE SE PRODUIRE SI LES BOMBARDEMENTS EN
[QUES]TION SE POURSUIVAIENT ET EN L'INVITANT A PRENDRE LES MESUR[ES]
[NECE]SSAIRES POUR PRIVER LES INSURGES DES FACILITES DE TOUTE
[NATU]RE QUI LEUR SONT ACCORDEES, EN VUE DE SAUVEGARDER LES RELAT[IONS]
[AMIC]ALES ENTRE LES DEUX PAYS./.

DUMARCAY

- 2 -

en péril son unité. Parallèlement, il poursuit une action politique, dont le but évident, tout en plaçant le Gouvernement iranien en face de ses responsabilités, est de lui imposer la fermeture des frontières et la suspension définitive de l'aide matérielle et morale à la rebellion kurde (1), et tout porte à croire que les incidents à la frontière irano-irakienne, (ma dépêche n° 1848/AL du 31 Décembre 1965) (2) ne sont peut-être pas entièrement fortuits et s'inscrivent dans le cadre de cette action. La déclaration du Ministre irakien de la Défense qui, dans une interview en date du 3 janvier, exige la fermeture de la frontière iranienne et dont la conclusion prend un ton menaçant : "Notre patience n'est pas sans limites", comme la note de protestation contre l'aide apportée par l'Iran à la rebellion kurde remise au Chargé d'Affaires d'Iran à Bagdad, en l'absence de M. PIRASTEH, demeuré à Téhéran, note qui serait parvenue ici le 5 janvier, révèlent les mêmes préoccupations. Les propos du Général AREF, frère du Chef d'Etat et Chef d'Etat-Major des Forces

.../...

(1) Un des chefs des rebelles kurdes Talabani, se trouvait, dit-on, en Iran, ces jours derniers.

(2) datée par erreur du 31 Janvier 1965.

- 3 -

armées irakiennes, accusant le Premier Ministre d'Iran, M. HOVEYDA d'avoir préparé en accord avec BARZANI "un plan d'attaque de l'Irak", ont été moins nuancés.

Ces manifestations diverses ont incontestablement indisposé et irrité les Autorités impériales. En dehors de la forme - la brutalité n'est pas dans les habitudes persanes - les accusations d'aide à la rebellion kurde, dont la presse s'est largement fait l'écho, ont produit une certaine gêne, en jetant une lumière un peu crue sur des faits qu'on a toujours niés, et, en tout cas, pudiquement cachés ici. Au demeurant, on était très satisfait du statu quo, de ces offensives de printemps suivies de quartiers d'hiver, que les rebelles prenaient parfois en Iran, chez leurs "cousins". On sait combien sont délicats les rapports du gouvernement de Téhéran avec l'importante minorité kurde (1.500.000) établie en Iran même. La prolongation de la situation actuelle avait pour les dirigeants de ce pays l'avantage de les faire paraître libéraux par rapport à ceux de Bagdad. Or, avec la volonté irakienne d'en finir, certains peuvent légitimement craindre ici un réveil de la question kurde en Iran même.

Quoi qu'il en soit d'une telle hypothèse, le Souverain a réagi sur le plan militaire en donnant ordre à de grandes unités de faire mouvement à

[...] se placer en garde sur la frontière entre Merivan et Kasre-el-Chirine, les commandants de ces unités ayant reçu pour instructions expresses d'éviter tout incident. La grande base aérienne de Dizful a été mise en état d'alerte. Un dispositif spécial de surveillance a été installé à Abadan.

Le Chah a d'autre part, marqué son mécontentement à l'égard de l'Irak en retardant (2), jusqu'à ce jour, sous des prétextes divers, de recevoir les lettres de créance du nouvel Ambassadeur d'Irak à Téhéran. A l'exception de cette démonstration de mauvaise humeur, le Souverain a manifesté au long de cette crise une réserve qui ménage l'avenir.

Le Ministre des Affaires Etrangères d'Iran, M. ARAM, a déclaré devant le Sénat que l'Iran riposterait en cas de nouvelle agression, mais en ajoutant qu'il était préférable de négocier. Aussi, proposait-il l'envoi par le gouvernement de Bagdad d'une mission de bonne volonté à Téhéran. Dans sa

.../...

(1) Vers le 27 Décembre la 19ème Brigade a fait mouvement de Kermanshah à Kasr-E-Chirine.

(2)Les lettres de créance du nouvel [...]

conférence de presse du 4 janvier, M. HOVEYDA, après avoir rappelé les rapports personnels qu'il entretenait avec M. Al BAZZAZ, Premier Ministre irakien, réaffirmait la volonté du gouvernement de négocier. Et, dans une conversation qu'a pu avoir le 6 janvier, le Conseiller de l'Ambassade avec M. Amir TEYMOUR, Directeur Général des Affaires Politiques, ce dernier jugeait la situation moins sérieuse que la presse ne la présentait, et, en tout cas, estimait qu'une solution négociée devrait intervenir.

Le 8 janvier étaient publiées à Téhéran les lettres échangées le 30 décembre et le 6 janvier, entre le Premier Ministre d'Irak et le Premier Ministre d'Iran. Le Premier Ministre BAZZAZ y invitait celui-ci à se rendre en Irak pour s'entretenir avec lui. Dans sa réponse, M. HOVEYDA se borne à reprendre la proposition de M. ARAM, Ministre des Affaires Etrangères d'Iran, de réunir des délégations qui établiront "la liste complète des divergences entre les deux pays et suggèreront les solutions à y apporter".

Mais, l'objet exact de la négociation reste à déterminer. Le Gouvernement impérial, ainsi que l'a confirmé le Directeur Général des Affaires Politiques au Conseiller de cette Ambassade, paraît décidé à ne pas accorder la première place au problème de la fermeture des frontières, mais

IR-5-8

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

(Kurdes)

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

DECHIFFRE

AFFAIRES LEVANT
21 JAN. 1966
ARRIVÉE

ATTRIBUTIONS :

2 AL - AL - AL
3 EU - EU - EU
SC - SC - IP

MOSCOU, LE 21 JANVIER 1966.
RECU, LE ---------------- - 16.H.20

NO 287/288.

SOUS LE TITRE ''GUERRE AU KURDISTAN IRAKIEN'' LA PRAVDA D'AUJOURD'HUI REPRODUIT UNE BREVE DEPECHE DU CORRESPONDANT DE TASS A TEHERAN, FAISANT ETAT D'INFORMATIONS PARUES DANS LA PRESSE IRANIENNE SELON LAQUELLE DE VIOLENTS COMBATS AVAIENT ACTUELLEMENT LIEU ENTRE LES KURDES D'IRAK ET LES FORCES GOUVERNEMENTALES DE CE PAYS. D'APRES CES RAPPORTS, ''LES INSURGES KURDES SE SERAIENT INFILTRES A KIRKOUK, MOSSOUL, SOULEIMANIE'' TANDIS QUE L'AVIATION IRAKIENNE CONTINUE DE BOMBARDER LES REGIONS KURDES, ''PROVOQUANT LA FUITE DANS LES MONTAGNES DE CENTAINES DE FEMMES, D'ENFANTS ET DE VIEILLARDS''.

LE JOURNAL DU PARTI NE MENTIONNE PAR CONTRE PAS UNE AUTRE DEPECHE TASS, EN PROVENANCE DE BAGHDAD CETTE FOIS, SELON LAQUELLE LE GENERAL AREF DEMENT LA PRESENCE DE TROUPES REBELLES A KIRKOUK ET AFFIRME QUE LES FORCES GOUVERNEMENTALES ONT ENCERCLE LES PARTISANS DE BARZANI DANS LA REGION DE KILALA.

IL EST A REMARQUER QUE LA PRESSE SOVIETIQUE NE PUBLIE QUE RAREMENT DES INFORMATIONS RELATIVES A LA SITUATION AU NORD DE L'IRAK, ET SE REFERE EN GENERAL AUX NOUVELLES EN PROVENANCE DE TEHERAN. AUCUN COMMENTAIRE N'A JUSQU'ICI ACCOMPAGNE CES INFORMATIONS./.

BAUDET.

- 6 -

à la replacer dans le vaste ensemble du contentieux irano-irakien qui comporte, outre l'organisation de la navigation sur le Chatt-el-Arab, et sans doute les droits de souveraineté sur le fleuve, le sort des ressortissants iraniens en Irak, au nombre de 200.000 environ et le traitement réservé d'une façon générale aux Chiites, qui, selon les Iraniens, représenteraient une fraction très importante, sinon la majorité de la population irakienne.

Ainsi, du côté iranien on semble vouloir faire de l'établissement d'un catalogue des questions à traiter - comme cela a été suggéré sans succès et à plusieurs reprises dans le passé - la condition préalable d'une négociation. Reste à savoir si la crainte de développements imprévus sur le plan militaire incitera les deux parties à réussir là où elles ont précédemment échoué ./.

Renaud SIVAN.

- PAGE 2 -

DES BUTS SEPARATISTES . LES FAITS MONTRENT , DECLARE LE JOURNALISTE EN CITANT BARZANI , QUE LES KURDES ONT AU CONTRAIRE PRODI- QUE TOUS LEURS EFFORTS POUR PARVENIR A UNE SOLUTION RAISONNABLE ET QUE C'EST LE GOUVERNEMENT IRAKIEN QUI N'A PAS RESPECTE L'ACCORD DE CESSEZ LE FEU DU 10 FEVRIER 1964 QUI OUVRAIT LA VOIE A UN REGLEMENT PACIFIQUE ET DEMOCRATIQUE .

L'AUTEUR DE L'ARTICLE RELEVE QUE LES DEUX PARTIES ETANT D'ACCORD DUR LE PRINCIPE DE L'UNITE ET DE L'INTEGRITE DE L'ETAT IRAKIEN, IL EST POSSIBLE DE TROUVER UNE SOLUTION MUTUELLEMEN ACCEPTABLE SATISFAISANT LES JUSTES REVENDICATIONS DES KURDES IRAKIENS , PARMI '' LES APPROCHES REALISTES '' DU PROBLEME, IL CITE LA CONSTITUTION PROVISOIRE DE L'IRAK DE SEPTEMBRE 1965 ET LES DECLARATIONS DU PREMIER MINISTRE IRAKIEN RELATIVES AUX DROITS LEGITIMES DES KURDES '' ET FAVORABLES A UN ' REGLEMENT PACIFIQUE ''.

IL EST EVIDENT , DECLARE POTOMOV , QUE LES OPERATIONS MILITAIRES EN COURS NE PEUVENT CONDUIRE A UN REGLEMENT DU CONFLIT CONTRE SI LE GOUVERNEMENT IRAKIEN METTAIT FIN A CELLES CI, NOUVELLES '' TENTATIVES '' POURRAIENT ETRE MENEES A BIEN . IL N EST PAS BESOIN '' D'ENUMERER TOUS LES PROBLEMES TRES PLEXES ET TRES AIGUS QUI ONT ETE RESOLUS CES DERNIERS S OU SE TROUVENT EN VOIE DE SOLUTION DANS DE NOMBREUX PAYS''

EN CONCLUSION, LE JOURNALISTE ECRIT : '' LA GUERRE CONT URDES DOIT ETRE ARRETEE. TOUS LES AMIS SINCERES DU PEUPLE EN LUI SOUHAITENT DE REGLER AVEC SUCCES SES PROBLEMES ET S URS PRETS A CONTRIBUER AUX EFFORTS EN CE SENS . LE SOVIETIQUE, QUI A PROUVE PAR DES ACTES CONCRETS SON ATTIT

IR-5-8

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

(Kurdes)

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

DECHIFFRE

LEVANT
-7 FEV. 1966
ARRIVEE

BUTIONS :
- AL - AL -
- EU - EU -
- SC - AS - AS - AS - IP -

MOSCOU, LE 7 FEVRIER 1966
RECU LE ---------------- II H. 20

NO 473-79.

APRES AVOIR RECEMMENT MULTIPLIE NOUVELLES ET COMMENTAIRES CONCERNANT LES HOSTILITES DANS LE KURDISTAN IRAKIEN (CF. MON TELEGRAMME NR 459), LA PRAVDA D'AUJOUJD'HUI CONSACRE, SOUS LA SIGNATURE DE POTOMOV, UN ARTICLE DE FOND A CE PROBLEME INTITULE '' ECOUTER LA VOIX DE LA RAISON ''.

L'AUTEUR DE L'ARTICLE REJETTE LA FAUTE DE CETTE ERRE SUR '' LES IMPERIALISTES ET LA REACTION '' QUI ONT POUS- LES GOUVERNEMENTS IRAKIEN SUCCESSIFS A UNE '' POLITIQUE DE ERRE '' ET INCITE CERTAINS ELEMENTS KURDES EXTREMISTES A ESENTER AU GOUVERNEMENT DES '' ULTIMATUMS ABSURDES ''. IL SE MANDE ENSUITE CE QUI POURRAIT FAIRE OBSTACLE A UN REGLEMENT PROBLEME KURDE QUI SATISFERAIT LES LEGITIMES EXIGENCES DES DES IRAKIENS TOUT EN RENFORCANT L'UNITE DE L'IRAK.

POTOMOV REFUTE TOUT D'ABORD LES ALLEGATIONS DES MILIEUX CHAUVINS D'EXTREME-DROITE '' QUI PRETENDENT QU' ST IMPOSSIBLE DE GARANTIR LES DROITS NATIONAUX DES KURDES MINER L'INTEGRITE DE LA REPUBLIQUE ET ASSURENT - FAUSSE- - A L'APPUI DE CETTE THESE QUE LES KURDES POURSUIVENT

IR-58

Bagdad, le 1er mars 1966

(Kurdes)

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 121 / AL

AFRIQUE-LEVANT
-7 MARS 66
ARRIVEE

Jacques DUMARÇAY
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR LE MINISTRE
DES AFFAIRES ETRANGERES
- Afrique-Levant

A/S Après la 2ème Session du Directoire Politique unifié

Le problème kurde

Par dépêche N° 110 du 22 février, j'ai fait parvenir au Département la traduction du communiqué publié le 19 février à l'issue de la deuxième session du Directoire Politique unifié. Bien qu'il n'y soit fait aucune mention expresse du problème kurde, le paragraphe 5 indiquait que le Directoire politique unifié condamnait les menées séparatistes menaçant l'intégrité de l'Irak et approuvait ce pays dans ses efforts pour "mettre fin à l'insurrection qui a éclaté sur une partie de son territoire".

Le soutien apporté par le Président Nasser à la politique du Gouvernement irakien vis à vis de la rébellion de Barzani, aurait été remarquable s'il avait pu être interprêté comme étant uniquement d'ordre militaire.

Les déclarations faites par le Rais à des journalistes irakiens ont prouvé qu'il n'en était rien. Le Président de la RAU demeure

./..

Communiqué à :
abinet du Ministre
ecrétariat Gén.
irect. Politique
irect. Politiques
Recherches)
frique du Nord
résidence de la Rép.
binet du Premier
nistre
ndres
shington
n
scou
er
an
ara
routh
is
ddah
rtoum
aire
t - Téhéran
Aviv- Tripoli
s - Aden

- PAGE 3 -

NCEREMENT AMICALE ENVERS LE PEUPLE IRAKIEN, ESPERE QUE LA
ERRE DANS LE NORD DE 'L'IRAK SERA ARRETEE AUSSI RAPIDEMENT
SSIBLE ET QU'UNE SOLUTION JUSTE, PACIFIQUE ET DEMOCRATIQUE D
OBLEME KURDE SERA TROUVEE, DANS LE CADRE DE L' ETAT IRAKIEN
EN ACCORD AVEC LES ASPIRATIONS NATIONALES DES KURDES , DA

ERET DU RENFORCEMENT DE L'INDEPENDANCE ET DE L'INTEGRITE D
REPUBLIQUE IRAKIENNE '' ./.

FONTAINE .

4°) Les rebelles, sous le régime kassémiste, ont causé de grands dommages aux villages du Nord; ils ont tué leurs chefs. Tout accord avec eux équivaudrait donc tout simplement à la liquidation de quiconque leur résiste. Il ne serait pas sensé, pour le gouvernement révolutionnaire responsable, de vendre ses partisans pour les livrer à ses ennemis.

5°) Les chefs rebelles, particulièrement les membres du Parti démocrate kurde, sont opposés à l'Arabisme et à l'Islam. Ils propagent chez les Kurdes une idéologie hostile à l'unité du peuple et du pays. Ils n'hésiteraient pas à collaborer avec tout gouvernement qui réaliserait leurs objectifs. Un accord avec les rebelles transformerait le Nord en un centre de conflits entre les forces mondiales, utilisant espions et cinquièmes colonnes....

6°) L'objectif des rebelles, en réclamant l'autonomie, est de se servir du Nord comme de base de départ pour répandre la subversion dans toutes les contrées habitées par les Kurdes, que ce soit en Iran, en Turquie ou en Syrie... Ceci mettrait en danger la stabilité dans la région et pourrait mener à une guerre entre l'Irak et ses voisins.

Pour toutes ces raisons et d'autres encore, les dirigeants responsables ont déclaré, à maintes occasions, que la seule solution pour mettre un terme à la rébellion est le dépôt inconditionnel de leurs armes par les insurgés.

Ceci ne signifie pas que le Gouvernement ait l'intention de ne pas tenir ses promesses. La Constitution provisoire a reconnu l'existence d'un nationalisme kurde dans le cadre de l'unité irakienne, qui pourrait conduire à accorder aux Kurdes une administration décentralisée."

---

toujours convaincu que l'usage de la force n'est pas le seul moyen de "mettre fin à l'insurrection" et qu'il convient d'engager un dialogue avec les insurgés.

La recherche d'un accord avec les partisans de Barzani, conseillée avec autant de netteté par le Président égyptien, ne pouvait manquer de susciter des réactions à Bagdad où le problème kurde, dont le poids pèse de plus en plus lourd sur le destin du pays, est devenu une véritable obsession pour les hautes instances de l'Etat.

Dès le 21 février, le journal Saout Al Arab lui consacre un nouvel éditorial :

"Il ne peut y avoir d'accord avec les rebelles, écrit-il, tout ce qui a pu être dit sur l'effusion de sang et le gâchis de millions de dinars, ne tient pas devant les faits suivants:

1°) Les rebelles du Nord ne forment qu'une infime minorité de nos frères kurdes... ils sont même beaucoup moins nombreux que les "chevaliers de Saladin" (soldats mercenaires kurdes servant dans l'armée régulière). Ceci prouve bien que l'écrasante majorité est opposée à la rébellion.

2°) L'objectif de la rébellion est d'utiliser l'autonomie locale comme un moyen d'obtenir la séparation totale.

3°) Si le gouvernement accepte de s'asseoir à la même table que les rebelles, cela équivaudra à la reconnaissance des rebelles comme une force légitime représentant les Kurdes. Sans aucun doute, les rebelles n'accepteront pas de déposer les armes ou de dissoudre leurs organismes, même après des négociations

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES IR-5-8 (10...)

DECHIFFREME...

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

21 MARS 1966
ARRIVEE

GR
ATTRIBUTIONS
2. (AL) AL AL
.. EU EU EU
C SC

Diffusion réservée

BAGDAD LE 19 MARS 1966-15h15
RECU - - - -16h59
NO.210/202

ONSEIGNEUR PERRIN, DELEGUE APOSTOLIQUE ET EVEQUE LATIN DE BABYLONE
IENT D'EFFECTUER DANS LE NORD DE L'IRAK UNE TOURNEE AU COURS DE
AQUELLE IL A VISITE LES COMMUNAUTES CHRETIENNES.
NOTRE COMPATRIOTE M'A CONFIE EN AVOIR RETIRE L'IMPRESSION QUE LE
EBELLES KURDES JOUISSAIENT DANS LA REGION D'UNE GRANDE LIBERTE
E MOUVEMENT ET QUE LES EXIGENCES DU POUVOIR MILITAIRE Y ETAIEN
PATIEMMENT SUPPORTEES. LES INSURGES,QUI RECEVAIENT L'APPUI DE LA
ANDE MAJORITE DES MINORITES NON-MUSULMANES ET MEME DES YEZIDIS,
AIENT MAITRES DU PAYS PENDANT LA NUIT. LES GROUPES D'AUTO-DEFENS
STITUES PAR LE GOUVERNEMENT NE COLLABORAIENT QU'AVEC RETICENCE
VEC L'ARMEE. LES PERSPECTIVES D'UN REGLEMENT PAR LES ARMES LUI
RAISSAIENT EXCLUES.
MON INTERLOCUTEUR ESTIME QUE LE GOUVERNEMENT IRAKIEN SERAIT
EN INSPIRE EN RECHERCHANT,AINSI QUE LE PRESIDENT NASSER LE LUI
CONSEILLE , UN COMPROMIS AVEC LE MOUVE/MENT DIRIGE PAR BARZA

DUMARCAY

- 4 -

Il ne peut y avoir en définitive d'accord avec les rebelles: d'une part, ils ne représentent pas les Kurdes; d'autre part, leur objectif est la sécession qui serait une menace à la sécurité de l'Irak..."

Les déclarations que vient de faire le Maréchal Aref ne paraissent pas se rapprocher des conceptions du R.is sur le règlement du problème kurde. Répondant à un journaliste égyptien ou s'adressant aux membres du Conseil de l'Ordre des Avocats, le Président de la République s'est en effet montré opposé à toute conversation avec les rebelles séparatistes qui, d'après lui, ne seraient pas suivis par l'immense majorité de la population kurde dont les "droits ethniques" seront reconnus dès la paix rétablie dans les provinces du Nord. Pour l'instant, l'armée poursuivra son action d'épuration et veillera au maintien de l'intégrité nationale./.

[signature]

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES IR-5-8

DECHIFFRE...

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

Kurdes

AFFICH... ...ANT
24 MARS 1966

MO
ATTRIBUTIONS :
2 -(AL)- AL - AL
3 - IP

BAGDAD, LE 23 MARS 1966 - 14h30
RECU LE ------------- 21h13

NO 216 - 217

COMMUNIQUE A TEHERAN NO 102/103 -

JE ME REFERE AU TELEGRAMME DU 22 MARS DE TEHERAN -

LA PRESSE N'A ~~PAS~~ SOUFFLE MOT,NI DE LA PROTESTATION QUE LE
OUVERNEMENT DE TEHERAN AURAIT ELEVEE, PAR VOIE DIPLOMATIQUE,
UPRES DES AUTORITES DE BAGDAD, NI DE LA NOTE SUR LE MEME SUJET
UE LES REBELLES KURDES AURAIENT FAIT PARVENIR A LA CONFERENCE DE
HEFS DE GOUVERNEMENT ARABES, EN CE QUI CONCERNE L'UTILISATION,
R LES FORCES IRAKIENNES, DE GAZ TOXIQUE. ELLE A, PAR CONTRE,
MENTI ''CES BRUITS PROPAGES PAR LES IMPERIALISTES ET LES
ONISTES.''

D'APRES LES (AUTORITES COMPETENTES), LE GOUVERNEMENT IRAKI
E POSSEDE PAS DE GAZ TOXIQUE ET N'A PAS L'INTENTION DE S'EN
CURER POUR S'EN SERVIR CONTRE QUI QUE CE SOIT.D'AILLEURS, LES
ES ARMEES N'ONT D'AUTRE SOUCI QUE DE NETTOYER LA PETITE PART
ERRITOIRE ENCORE OCCUPEE PAR DES BANDITS QUI FONT LE PLUS
D TORT AUX KURDES EUX-MEMES '' ./.

DUMARCAY

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES IN-7-4 EN

TELEGRAMME A L'ARRIVEE (IR)

AFFI... ...ANT
21 MARS 1966
ARRIVEE

ATTRIBUTIONS :
2/(AL) - AL - AL
3/IP

PAR POSTE AVION

TEHERAN,LE 19 MARS 1966
RECU, LE 21 MARS 1966 - 11.H.35

NO 235 .-

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 229 .

LA PRESSE ANNONCE QUE LE GOUVERNEMENT IRANIEN A PROT
OFFICIELLEMENT LE JEUDI 17 AUPRES DU GOUVERNEMENT DE BAGDAD
CONTRE L'UTILISATION PAR LES ARMEES IRAKIENNES DE GAZ TOXIQUES
PROXIMITE DE LA FRONTIERE,ET QUE CELUI-CI A OPPOSE UN DEMENT
CETTE DEMARCHE .
CEPENDANT CE NOUVEL INCIDENT NE SEMBLE PAS DEVOIR P
PREJUDICE IMMEDIAT AU RAPPROCHEMENT AMORCE ENTRE LES DEUX
PITALES.L'AMBASSADEUR D'IRAN A BAGDAD VIENT DE REGAGNER SON
STE.APRES UNE ABSENCE DE TROIS MOIS ET L'AMBASSADEUR D'IRAK
ERAN DOIT LE REJOINDRE SOUS PEU.EN OUTRE,JE VIENS D'AVOIR
FIRMATION QUE M. ARAM,MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES,SE
RAIT A BAGDAD COURANT AVRIL EN VISITE OFFICIELLE POUR Y R
RER LES MEMBRES DU GOUVERNEMENT IRAKIEN ./.

S I V A N

IR-5-8 (Kurdes)

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

DECHIFFREMENT

AFRIQUE LEVANT
31 MARS 1966
ARRIVEE

ATTRIBUTIONS :
(AL) - AL - AL
2/EU - EU
DPE- SC - SC - IE

LONDRES, LE 30 MARS 1966.
RECU LE " A 22.H.08

NO 1271/72.

COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT A WASHINGTON NO 271/72.-

A/S DU CONFLIT DU KURDISTAN.-

SELON LE SERVICE DU LEVANT AU FOREIGN OFFICE, LES DIRIGEANTS
IRAKIENS SERAIENT PROFONDEMENT DIVISES QUANT A LA POURSUITE DES
OPERATIONS AU KURDISTAN.

LORS D'UNE RECENTE REUNION DU CABINET, LE PREMIER MINISTRE
A OUVERTEMENT MARQUE SON OPPOSITION A UNE OFFENSIVE DE PRINTEMPS.
IL SERAIT SOUTENU PAR LE COMMANDANT DE LA 2 EME DIVISION, UNITE
BASEE A KIRKOUK ET QUI DOIT EN PRINCIPE CONSTITUER LE FER DE LANCE
DES OPERATIONS ENVISAGEES.

EN REVANCHE, LE PRESIDENT AREF ET LE GENERAL OUKAILI, MINIST
DE LA DEFENSE, DEMANDENT QU'ON EN FINISSE AVEC LES REBELLES PAR UN
OFFENSIVE DE GRAND STYLE. L'AVIS DE CES GENERAUX PARAIT DEVOIR
L'EMPORTER.

LE GENERAL OUKAILI VIENT DU RESTE D'ANNONCER SON INTENTION
DE MOBILISER AU MAXIMUM LES EFFECTIFS DISPONIBLES DU CONTINGENT.
ASTREINTS AU SERVICE MILITAIRE, LES JEUNES IRAKIENS CHERCHERAIENT
DE PLUS EN PLUS A SE DEROBER A LEURS OBLIGATIONS, ET LE MINISTRE DE
LA DEFENSE A DU EMPLOYER UN LANGAGE MENAÇANT POUR LES RAPPELER
A LEUR DEVOIR. ON DOUTE AU FOREIGN OFFICE QUE CET AVERTISSEMENT AIT
D'AUTRE EFFET QUE D'INDISPOSER GRAVEMENT LA POPULATION, DEJA EXC
DE LA GUERRE INTERMINABLE DU KURDISTAN.

- PAGE DEUX -

QUANT A L'OFFENSIVE DE PRINTEMPS, NOS INTERLOCUTEURS ES
NT QU'ELLE N'AURA PAS PLUS DE SUCCES QUE LES PRECEDENTES, SON
HEC POURRAIT EN REVANCHE EBRANLER SERIEUSEMENT LES MILITAIRE
TAMMENT LE GENERAL OUKAILI, ET PERMETTRE A M. BAZZAZ DE TENTER
E EN OEUVRE D'UNE POLITIQUE TENDANT, PRUDEMMENT DU RESTE, A
TE DE COMPROMIS AVEC LES REBELLES./.

COURCEL

IR-5-8 (Kurdes)

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

DECHIFFREMENT

AFRIQUE LEVANT
31 MARS 1966

MS
ATTRIBUTIONS:
2 - (AL) AL AL
3 - DE
DAE SC - SC -

BAGDAD, LE 30 MARS 1966 - 07h30
RECU LE ---------------- 16h47

NO 224 - 225

LE DIRECTEUR DE L'IRAK PETROLEUM COMPANY VIENT DE RECEVOIR
UNE LETTRE DATEE DU 24 FEVRIER 1966, DANS LAQUELLE LE ''BUREAU EXE-
CUTIF DU CONSEIL DE LA REVOLUTION KURDE'' RENOUVELLE LA DEMANDE
QU'IL AURAIT PRECEDEMMENT ADRESSEE A CETTE SOCIETE DE LUI VERSER,
POUR VENIR EN AIDE AUX VICTIMES DE GUERRE, UNE PART DES REDEVANCES
PETROLIERES QUI CONSTITUENT L'APPORT PRINCIPAL DES RESSOURCES
BUDGETAIRES DE L'ETAT. FAUTE DE REPONSE FAVORABLE A CETTE DEMANDE,
LE CONSEIL SE VERRAIT OBLIGE DE PRENDRE LES MESURES NECESSAIRES
POUR AFFAIBLIR LE ''POTENTIEL MILITAIRE'' DE L'IRAK EN PROCEDANT
A LA DESTRUCTION DES INSTALLATIONS DE L'IRAK PETROLEUM COMPANY.
MONSIEUR STEWART A TRANSMIS LE 28 MARS CETTE LETTRE AU MINISTRE DU
PETROLE EN SOULIGNANT QU'A AUCUN MOMENT, SA COMPAGNIE N'ETAIT
ENTREE EN CONTACT AVEC LES REBELLES KURDES ET QU'ELLE N'AVAIT PAS
L'INTENTION DE SE DEPARTIR DE CETTE ATTITUDE. MONSIEUR SALEH ZEKI
A PROMIS DE RENFORCER LE DISPOSITIF DE SECURITE DES ZONES D'EX-
PLOITATION.

LA REBELLION A MANIFESTE SA PRESENCE DEPUIS DEUX MOIS
ENVIRON DANS LA REGION DE KIRKOUK EN S'ATTAQUANT AUX PATROUILLES
DE LA POLICE SPECIALE DU PETROLE ./.

D U M A R C A Y

IR-5-8 / Kurdes

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 211 / DE

Bagdad, le 5 Avril 1966

AFRIQUE LEVANT
12 AVR. 1966
ARRIVEE

Jacques DUMARÇAY
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR LE MINISTRE
DES AFFAIRES ETRANGERES

- Direction des Affaires Economiques
et Financières -

A/S Rébellion kurde

Menaces contre l'IPC

Comme suite à ma communication du 30 mars dernier, le Département voudra bien trouver sous ce pli la traduction de la lettre datée du 24 février 1966 adressée par le bureau exécutif de la révolution kurde, au directeur de l'Irak Petroleum Company.

Cette lettre a été remise le 28 mars, c'est à dire deux jours après sa réception, par les soins de M. Stewart au Ministre des Affaires Pétrolières, en soulignant qu'à aucun moment sa compagnie n'était entrée en contact avec la rébellion kurde et qu'elle n'avait pas l'intention de se départir de cette attitude.

Répondant au désir exprimé par son interlocuteur, M. Chukri Saleh Zaki a promis de renforcer le dispositif de sécurité des zones d'exploitation.

Communiqué à :
Cabinet du Ministre
Secrétariat Général
Affaires Politiques
Afrique-Levant

./..

SD IR-5-8

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

DECHIFF

ATTRIBUTIONS : (Kurde)

2/ AL - AL - AL -
3/ EU - EU - EU -
SC - SC - DE -

TELEGRAMME ARRIVEE

ARRIVEE

BAGDAD, LE 12 AVRIL 1966 - 09 H 45 -
RECU ---------------- - 18 H 45 -

NR 247/49

J'AI ETE RECU LE 9 AVRIL PAR LE MINISTRE D'ETAT AUX AFFAIR
ETRANGERES. AU COURS DE L'ENTRETIEN, M. PACHACHI, M'A FAIT CONNAIT
QUE LA PREOCCUPATION ESSENTIELLE DU GOUVERNEMENT DONT IL FAIT PARTIE
ETAIT DE METTRE UN TERME A LA REBELLION KURDE. C'EST DANS CETTE PER
PECTIVE QUE LE PRESIDENT DU CONSEIL AVAIT ORIENTE SA POLITIQUE ETRA
GERE VERS UNE AMELIORATION DES RELATIONS AVEC L'URSS ET L'IRAN,EN
DE FACILITER CE REGLEMENT. IL M'A CONFIRME A CET EGARD QUE LA RAU
AVAIT ACCEPTE DE RAPATRIER LES DETACHEMENTS DE SON ARMEE, STATIONN
BAGDAD DEPUIS SEPTEMBRE 1964. CETTE DECISION, D'APRES LUI, NE PO
AIT QU'ETRE FAVORABLEMENT INTERPRETEE PAR TEHERAN, QUI Y VERRAIT
ESIR SINCERE DES AUTORITES IRAKIENNES DE PROCEDER A L'APUREMENT D
ONTENTIEUX ENTRE LES DEUX ETATS.

LE CABINET ETAIT PAR AILLEURS CONCIENT DE L'IMPOSSIBILITE
EN TERMINER AVEC L'INSURRECTION KURDE PAR LA SEULE REPRESSION AR
EST LA RAISON POUR LAQUELLE IL AVAIT ENGAGE UNE ACTION POLITIQUE
RALLELEMENT A LA POURSUITE DES OPERATIONS MILITAIRES. DES CONVER
NS AVAIENT LIEU ACTUELLEMENT AVEC LES REPRESENTANTS DE BARZANI.

ENFIN, LE GOUVERNEMENT METTAIT LA DERNIERE MAIN A LA PRE
ION DE TROIS PROJETS DESTINES A DONNER AU PAYS UNE STABILITE I
ITIONNELLE. IL S'AGISSAIT D'UNE LEGISLATION :

.../..

- 2 -

Ainsi que je l'ai signalé, la rébellion a manifesté sa présence depuis deux mois environ dans la région de Kirkouk en s'attaquant aux patrouilles de la police spéciale soumise au commandement militaire irakien mais dont l'entretien incombe à l'Iraq Petroleum Company, qui emploie par ailleurs plus de 500 ressortissants irakiens d'origine kurde. C'est dire que les menaces de Barzani ne sont pas sous-estimées à la direction de cette société./.

TERE DES ARMEES
S.D.E.C.E.

A
Le 13 mai 1966

F I C H E

SECRET

- L'affaire kurde : un émissaire de Barzani en Europe

Mahmoud Ali Osman, docteur en droit, détenteur d'un passepo
iranien au nom d'Osmani, et porteur d'une lettre de Mustapha Barzan
l'accréditant comme représentant du commandant en chef du Conseil d
la révolution et du parti démocratique kurde, a quitté dernièrement
Téhéran pour Munich où il a séjourné une semaine.

Cet émissaire a reçu pour mission :

- de procéder à des sondages discrets dans les milieux kurdes
sympathisants européens ;

- de juger de l'opportunité d'une prise de contact avec les diri
geants allemands, anglais et français pour exposer l'évolution de la s
tuation au Kurdistan ;

- de solliciter éventuellement une aide matérielle sous forme
fonds, de médicaments, d'effets d'habillement et de couvertures.

Selon ses déclarations, Ali Osman aurait échoué en Allemagn
il n'a pu prendre aucun contact politique et son séjour en Angleterre
présente également sous de mauvais auspices.

...

- PAGE 2 -

A - SUR L'ADMINISTRATION LOCALE PREVOYANT UNE LARGE
UTONOMIE, PROGRES DONT BENEFICIERAIT TOUT PARTICULIEREMENT L'ET
URDE.

B - SUR LES ELECTIONS, EN VUE DE PERMETTRE LA FORMATION
UN PARLEMENT AVANT LA FIN DE LA PRESENTE ANNEE.

C - SUR LA CREATION D'UN PARTI UNIQUE, INSPIRE DE L'U
CIALISTE ARABE EGYPTIENNE. ''AUCUN CANDIDAT AUX ELECTIONS LEGI
VES NE POURRAIT SE PRESENTER QU'APRES AVOIR RECU L'INVESTITURE
PARTI.''

A AUCUN MOMENT, LE MINISTRE N'A EVOQUE DEVANT MOI LE
LEMENT DU PROBLEME PETROLIER./.

D U M A R C A

2.

En revanche, à Paris où il se trouve depuis le 7 mai, l'émissa
Barzani conserve l'espoir d'attirer la sympathie et l'attention du g
de Gaulle "qui connaît très bien le problème kurde puisque, du ten
il servait au Levant, il avait écrit un ouvrage sur cette question".

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

DECHIFFRE

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

AFRIQUE LEVANT
20 MAI 66

MR

ATTRIBUTIONS

2. AL AL AL
3. SC SC
EU EU EU DE DP2

BAGDAD LE 17 MAI 1966 - 17 H 30
RECU 18 - - 12 H 09

NO 317/18.

LE MINISTRE DE LA DEFENSE NATIONALE A SIGNALE LE 16 MAI QUE LES FORCES CONTROLEES PAR MOLLAH MOUSTAPHA BARZANI AURAIENT RECEMMENT SUBI DE LOURDES PERTES, QUE LA PRESSE EVALUE A 1000 TUES ET 2000 BLESSES.

PAR CONTRE, DES INFORMATIONS FONT ETAT DE VIOLENTS COMBAT AU COURS DESQUELS L'ARMEE IRAKIENNE AURAIT ECHOUE DANS SON OFFEN-SIVE CONTRE LES POSITIONS TENUES DANS LA REGION DE RAWANDOUZ PAR L REBELLION KURDE.

UNE DES PERSONNALITES KURDES RECEMMENT LIBEREES, ET QUI AVAIT ETE CHARGEE PAR LE PRESIDENT AREF DE PRENDRE CONTACT AVEC ES REPRESENTANTS DE BARZANI EN VUE DE (OMISSION) A UNE SOLUTION EGOCIEE, M'A CONFIRME QUE LES COMBATS QUI AVAIENT CESSE APRES A MORT DU MARECHAL AREF AVAIENT EFFECTIVEMENT REPRIS CES JOURS-C R L' INITIATIVE DE L'ARMEE IRAKIENNE, QUI AURAIT EU A DEPLORER USIEURS CENTAINES DE MORTS.

UNE TENTATIVE DE SABOTAGE DES INSTALLATIONS DE L'IPC KIRKOUK A EU LIEU LE 12 MAI. LES DEGATS SONT LIMITES ./.

DUMARCAY.

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

DECHIFFRE

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

AFRIQUE
20 MAI 66
ARRI

TEHERAN, LE 18 MAI 1966
RECU LE 19 - - 10 H 25

RESERVE

NO 428/433 .-

EN PUBLIANT, DEPUIS PEU, DES INFORMATIONS SUR UNE REPRISE DES OPERATIONS DE L'ARMEE IRAKIENNE CONTRE LES KURDES, SURTOUT DANS LA REGION D'ERBIL-RAWANDIZE, LES JOURNAUX IRANIENS NOTENT QUE CES NOUVELLES NE VIENNENT PAS DE BAGDAD, QUI GARDERAIT LE SILENCE A CE SUJET. ILS ENREGISTRENT QU'ELLES COINCIDENT AVEC DES RUMEURS, DEMENTIES, IL EST VRAI, RAPIDEMENT, CONCERNANT LA DEMISSION DU CABINET BAZZAZ, DONT UNE PARTIE AURAIT ETE EN FAVEUR D'UNE SOLUTION NEGOCIEE, A LAQUELLE, APRES LA MORT DU MARECHAL AREF, LE GOUVERNEMENT LUI-MEME AVAIT PARU SE MONTRER FAVORABLE., IL AVAIT LIBERE DES PERSONNALITES KURDES ET, MEME, LAISSE PREVOIR UNE NOUVELLE ORGANI-SATION ADMINISTRATIVE, DONNANT SATISFACTION A LEURS ASPIRATIONS. D'AILLEURS, SELON L'AGENCE IRAN-PRESSE, LE DR BAZZAZ, LUI-MEME, AURAIT ETE PERSONNELLEMENT CONTRE LA POURSUITE DE LA REPRESSION, AUTANT EN RAISON DE SES EFFETS SUR L'ECONOMIE DU PAYS ET LE MORAL E L'ARMEE, QUE SUR LES RELATIONS AVEC L'ETRANGER .

L' ''ETTELAAT'' SOULIGNE, DE SON COTE, LA CONTRADICTION NTRE CE QUE L'ON DIT A BAGDAD ET LES DEMANDES KURDES, QUE LE GOU-ERNEMENT IRAKIEN NE VEUT PAS ACCEPTER, EXIGEANT UNE CAPITULATION URE ET SIMPLE. LA PRESSE REPRODUIT DES NOUVELLES, PRESENTEES COMME MANANT DU COMMANDEMENT OU DE LA RADIO KURDE, ET FAISANT ETAT OPERATIONS DE PLUS EN PLUS DURES ET DANS LESQUELLES LES FORCES UVERNEMENTALES AURAIENT EN GENERAL LE DESSOUS. IL EST BIEN FFICILE DE SE FAIRE UNE OPINION.

-PAGE 2-

IL EST PERMIS DE PENSER QU'EN FONCTION DE CONVERSATIONS AVEC L'IRAK, QUI NE SONT TOUJOURS PAS EXCLUES (MON TELEGRAMME NO 419), SANS SE TRADUIRE ENCORE, CEPENDANT, PAR DES INITIATIVES PRATIQUES, CERTAINS SOIENT PORTES ICI A LAISSER LA PRESSE EXAGERER LES SUCCES ET LES ESPOIRS KURDES, AFIN DE RENFORCER LA POSITION IRANIENNE DANS L'HYPOTHESE DE NEGOCIATIONS AVEC BAGDAD. RESTE A SAVOIR SI CETTE ATTITUDE MEME EST DE NATURE A LES FACILITER, D'AUTANT QUE, PARALLELEMENT, L'ASSISTANCE AUX KURDES SE POURSUIT ET QUE L'ON N'EN FAIT PAS MYSTERE, MEME EN HAUT LIEU. QU'IL SUFFISE DE CITER, A CE SUJET, LA REPONSE FAITE, IL Y A TROIS SEMAINES EN MA PRESENCE, A M. JEAN CHAUVEL, PAR LE CHAH LUI-MEME, LORSQUE NOUS LUI DEMANDIONS CE QU'IL PENSAIT DE L'EVENTUALITE D'UN NOUVEAU ''TACHKENT'', ORGANISE PAR MOSCOU, POUR REGLER LE PROBLEME KURDE, DONT IL ETAIT ALORS QUESTION DANS LES JOURNAUX : ...''LES RUSSES N'ON JAMAIS RIEN FAIT POUR LES KURDES..., A DIT LE CHAH, QUI A AIDE LES KURDES ? : C'EST NOUS (SIC)''. VENANT D'UNE BOUCHE UTORISEE, S'IL EN FUT, CETTE DECLARATION SEMBLE, EN TOUTE HYPOTHESE RETENIR.

IL SE CONFIRME, D'APRES DES RENSEIGNEMENTS DE BONNE SOU E LE GOUVERNEMENT IRAKIEN AURAIT DONNE, IL Y A QUELQUES JOURS, L'AMBASSADEUR D'IRAN, AVANT SON DEPART POUR TEHERAN OU IL SE OUVE EN CE MOMENT, DE SERIEUX AVERTISSEMENTS, CETTE AIDE S'ETANT EFFET, SENSIBLEMENT ACCRUE CES DERNIERS JOURS. CELA AURAIT ENE BAGDAD A FAIRE TOUTES RESERVES QUANT AUX INCIDENTS QUE LA PRESSION POUVAIT CAUSER A LA FRONTIERE, VERS LAQUELLE AURAIENT E ACHEMINEES NOTAMMENT DES ARMES LEGERES ET AUTRES. LE MATERIEL PROVENANCE D'ISRAEL, DIT-ON, SERAIT ARRIVE ICI PAR AVION.

J'AI SU D'AUTRE PART QU'IL AVAIT ETE DECIDE DE CONFIE AFFAIRES RELATIVES AU CONFLIT KURDE AU DEUXIEME BUREAU DE TAT-MAJOR ET NON PLUS A LA SAVAK (SERVICES SPECIAUX), CE QUI BLERAIT INDIQUER QUE LE CHAH, EN TANT QUE CHEF SUPREME ET DIR L'ARMEE, SOUHAITE POUVOIR LA SUIVRE DE PLUS PRES ./.

S I V

IR-5-8 (Kurdes)

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

DECHIFFR

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

SD

AFRIQUE L...ANT
24 MAI 1966

ATTRIBUTIONS :

2/ AL - AL - AL -
3/ SC - SC -
EU - EU - EU -
DE - DP2 -

BAGDAD, LE 23 MAI 1966 - 16 H 00 -
RECU ------------- - 20 H 01 -

NR 325/26

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NR 317.

LE 21 MAI, L'ARMEE A LANCE UN ULTIMATUM AUX REBELLES
DU NORD LEUR ENJOIGNANT DE DEPOSER LES ARMES.

LE 22 MAI, LA STATION DE RADIO DES FORCES ARMEES A
DIFFUSE (OMISSIONS) CONFIRMANT LA MORT D'UN DES FILS DE MOLLA
MUSTAPHA BARZANI ET ANNONCANT LA VICTOIRE REMPORTEE PAR L'AVIATION
SUR UNE IMPORTANTE BANDE REBELLE.

150 PARTISANS DE BARZANI AURAIENT ETE TUES ET 200
SE SERAIENT RENDUS. LE GOUVERNEMENT IRANIEN AURAIT REFUSE D'AD-
METTRE 120 BLESSES DANS LES HOPITAUX PROCHES DE LA FRONTIERE.

LE COMMUNIQUE FAIT CONNAITRE PAR AILLEURS QUE LES
CHEFS RELIGIEUX DE BAGDAD'' ONT ADRESSE DES FELICITATIONS A L'A
R CETTE BRILLANTE VICTOIRE REMPORTEE SUR LES SEPARATISTES.

IL SE CONFIRME QUE TOUT EN RECHERCHANT LE CONTACT
C LES REPRESENTANTS DE BARZANI EN VUE D'UNE SOLUTION NEGOCIEE,
GOUVERNEMENT A DECIDE DE LANCER UNE OPERATION OFFENSIVE

- PAGE 2 -

NSPIRANT DES PLANS DU GENERAL DOEUILI, ANCIEN MINISTRE
FENSE NATIONALE - CONTRE LA REBELLION KURDE DANS LA RE
(WAN)DOUZ.

LES PERTES SEMBLENT AVOIR ETE SEVERES DE PAR
E./.

D U MA R C A Y

IR-5-8 (Kurdes)

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

DECHIFFR

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

AFRIQUE L...
1 JUIN 1966
ARRIVEE

ATTRIBUTIONS :
2/ AL - AL - AL -
3/ SC - SC -
EU - EU - EU - AM - DE -

WASHINGTON LE 31 MAI 1966
RECU LE IER JUIN ---- - OI H

NR 3191-96

CQUE A NEW YORK 181 ET VIA LE DPT LONDRES 446-51

BIEN QUE L'AMBASSADE DES ETATS-UNIS A BAGDAD N'AIT PU
LUI FOURNIR DE PRECISIONS SUR LES COMBATS QUI SE SONT DEROULES DA
LE NORD DE L'IRAK ENTRE PARTISANS DE MOLLAH BARZANI ET TROUPES
REGULIERES IRAKIENNES, LE DEPARTEMENT D'ETAT A TENDANCE A ACCORD
UN CERTAIN CREDIT AUX NOUVELLES DE PROVENANCES DIVERSES, NOTAMME
DE LONDRES, SELON LESQUELLES LES REBELLES KURDES AURAIENT INFLIG
UNE LECON SEVERE AUX FORCES DE L'ORDRE DANS LA REGION DE RAWANDO
LE 11 MAI DERNIER : UNE BRIGADE IRAKIENNE AURAIT ETE REDUITE AU
SILENCE ET UN BUTIN IMPORTANT SERAIT TOMBE ENTRE LES MAINS DES
PARTISANS DU CHEF KURDE.

L'OFFENSIVE DE PRINTEMPS, QUI ETAIT ATTENDUE A WASHINGTO
(MON TELEGRAMME NO 2060-66), AURAIT COMMENCE LE 2. MAI, SANS
QUE LE PREMIER MINISTRE IRAKIEN EN AIT PERSONNELLEMENT DONNE LE
SIGNAL. C'EST, DU MOINS, CE QUE PENSENT LES SERVICES. IL S'AGIRA
SELON LA DIRECTION DU MOYEN ORIENT, D'UNE INITIATIVE DES MILITA
QU'AVAIT MECONTENTES LE DISCOURS PRONONCE, FIN AVRIL, PAR M.BAZZ
NON SEULEMENT, LE CHEF DU GOUVERNEMENT IRAKIEN S'ETAIT-IL, SELON
EUX, MONTRE '' TROP ACCOMODANT'' VIS A VIS DES REBELLES, MAIS A
AUSSI AVAIT-IL INVITE L'ARMEE A SE TENIR A L'ECART DE LA POLITI

PAGE DEUX

EN ROMPANT LA TREVE '' DE FACTO'' QUE M. BAZZAZ AVAIT
USSI, NON SANS MAL, A INSTAURER A ET A LA FAVEUR DE LAQUELLE
NEGOCIAIT PATIEMMENT UN ARRANGEMENT AVEC LE GENERAL BARZAN
RMEE A ADMINISTRE LA PREUVE QUE LE PREMIER MINISTRE N'ETAIT
NT LE MAITRE ABSOLU DE LA POLITIQUE IRAKIENNE. NOUS ASSIST
C, EN CE MOMENT, SELON NOS INTERLOCUTEURS, A UNE CONFRONTA
RE LE POUVOIR CIVIL ET LE POUVOIR MILITAIRE. GRACE, NOTAMM
'APPUI QUE LUI ONT APPORTE LES HOMMES POLITIQUES, D'UNE PA
GENERAL AREF, DE L'AUTRE, M. BAZZAZ A SURVECU JUSQU'ICI A
E., LES MILITAIRES N'AURAIENT CEPENDANT PAS DIT LEUR DE
ET L'ON SE DEMANDE, ICI, SI, DANS UNE NOUVELLE EPREUVE D
E, LE PREMIER MINISTRE TROUVERAIT ENCORE LE PRESIDENT A
S COTES.
CECI-DIT, ON REGRETTE A WASHINGTON LES INITIATIVES DE
MEE. ELLES ONT, UNE FOIS DE PLUS, COMPROMIS LES CHANCE
EGLEMENT DU PROBLEME KURDE QU'AVAIT LAISSE ENTREVOIR LA
ACCIDENTELLE DU MARECHAL AREF. A EN CROIRE LES INFORMA
ILLIES A WASHINGTON, LES REBELLES AURAIENT A NOUVEAU
LEUR ATTITUDE.
CE SENTIMENT EST PARTAGE PAR LE NEW YORK TIMES DE CE
. SELON LE CORRESPONDANT DE CE JOURNAL A LONDRES, LA
ANCE MILITAIRE DU GENERAL BARZANI N'A CESSE DE CROITR
S 1961., LA ZONE QU'IL CONTROLE CONNAIT UNE AUTONOMIE
FAIT'' JAMAIS ENCORE EGALEE, TANT DANS LE DOMAINE AI
QUE DANS CEUX DES FINANCES ET DE LA JUSTICE. EN RE

HS IR-5-8 (Kurde) MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

DECHIFFREMENT

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

ATTRIBUTIONS :

2 AL/AL AL
3 SC SC
EU EU EU DE

AFRIQUE LEVANT
- 3 JUIN 1966
ARRIVEE

BAGDAD, LE 2/6/66 A 10 h 30
RECU --------3/6/66 - 10 h 53

NO 347/49

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 325.

DANS UNE DECLARATION DONNEE AU CORRESPONDANT DE L'AGENCE DE PRESSE EGYPTIEN, LE MINISTRE DE LA DEFENSE NATIONALE S'EST FEL[ICITE] CITE DU SUCCES DE L'OFFENSIVE IRAKIENNE DANS LA REGION DE RAWANDOU[Z] [L]ES FORCES GOUVERNEMENTALES AURAIENT REUSSI A CHASSER LES REBELL[ES] [Q]UI AURAIENT SUBI DE LOURDES PERTES, DES MONTAGNES OU CEUX-CI ETA[IENT] [R]ETRANCHES. LE 27 MAI, LE COMMANDANT DE LA PREMIERE DIVISION, [D]ANS UNE EMISSION DE LA RADIO DES FORCES ARMEES, A PRECISE QUE L[E] [N]OMBRE DES TUES ET BLESSES DES FORCES DE L'ORDRE NE DEPASSAIT PA[S] [Q]UARANTE.

LE GENERAL CHOUKRI A SOULIGNE QUE, PARALLELEMENT A L'A[CTI]ON MILITAIRE, LES APPELS DU PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE ET DU [PREMI]ER MINISTRE AVAIENT CONTRIBUE, POUR UNE LARGE PART, AU RETABL[ISSE]MENT DE LA PAIX DANS LE NORD DU PAYS. FAISANT CONFIANCE AU GO[UVE]RNEMENT, POUR SAUVEGARDER LEURS DROITS NATIONAUX, DE NOMBREUX [PA]RTISANS DE BARZANI SE SERAIENT RENDUS. AUCUNE DECLARATION OF[FICI]ELLE N'EST VENUE CONFIRMER L'EXISTENCE D'UNE NOUVELLE PROTES[TATI]ON DU GOUVERNEMENT DE TEHERAN A LA SUITE DES BOMBARDEMENTS D[E VIL]LAGES IRANIENS PAR L'AVIATION IRAKIENNE. TOUTEFOIS, SELON [CERTAI]NS JOURNAUX, UNE NOTE SERAIT BIEN PARVENUE A BAGDAD ET LE [MINIS]TERE DES AFFAIRES ETRANGERES S'APPRETERAIT A Y REPONDRE. [PA]R SA PART, LE MINISTRE DE LA DEFENSE NATIONALE AURAIT PURE[MENT]

.../....

PAGE TROIS

[SEL]ON CE MEME JOURNAL, LE GENERAL BARZANI N'EST PAS ARRIVE A [REDU]IRE LE SCHISME QUI DIVISE LES KURDES.

ENFIN, INDIQUE ENCORE LE '' NEW YORK TIMES'', DANS LE [BUT] DE CIRCONSCRIRE LA MENACE QUI PESE SUR SES INSTALLATIO[NS PETRO]LIERES DANS LE NORD, LE GOUVERNEMENT DE BAGDAD S'EFFORC[E D'ELO]IGNER LES KURDES VIVANT DANS LES REGIONS DE KIRKOUK ET [DE MO]SSOUL POUR LES REMPLACER PAR DES ARABES./.

LUCET

IR-5-8 (Kurde)

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

DECHIFFREMENT

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

ATTRIBUTIONS

2 AL AL AL
3 EU EU EU
SC SC DE DP2

AFRIQUE LEVANT
17 JUIN 1966
ARRIVEE

BAGDAD LE 17 JUIN 1966-08h10
RECU LE - - - -11h42
NO.387-391

AU COURS D'UNE CAUSERIE DIFFUSEE LE 15 JUIN A LA TELEVI[SION] LE PREMIER MINISTRE A ABORDE LES DIFFERENTS PROBLEMES INTERIE[URS] ET EXTERIEURS QUI SE POSENT A L'IRAK.

LE DOCTEUR BAZZAZ A TOUT D'ABORD DEMENTI LES RUMEURS CONCERNANT LA DEMISSION DE SON CABINET ET L'EXISTENCE DE DESACCOR[DS] ENTRE LUI MEME ET LE PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE ET ENTRE LE GOUVE[R]NEMENT ET L'ARMEE.APRES AVOIR ASSURE QU'IL FERAIT FACE A SES RES PONSABILITES,IL A REAFFIRME SA VOLONTE DE RESTAURER LA VIE PARLE MENTAIRE ET DE TRANSMETTRE LE POUVOIR A CEUX QUE LE PEUPLE AURAIT CHOISIS.

PARLANT DE LA SITUATION ECONOMIQUE ET FINANCIERE, IL N'A PAS CACHE QU'ELLE N'EST PAS SATISFAISANTE ET QU'ELLE EXIGE DES SACRIFICES.

LES AUGMENTATIONS D'IMPOTS ONT ETE DECIDES QUI DEVRONT E[TRE] ACCEPTEES PAR LA POPULATION.

SI LE NOUVEAU BUDGET N'EST PAS PARFAIT, DU MOINS EST-IL ETA[BLI] CONTRAIREMENT A L'ANNEE PRECEDENTE, SUR DES BASES SOLIDES.

L'ESSENTIEL DE SES DECLARATIONS A PORTE SUR LE PROBLEME KUR[DE] [L]E PREMIER MINISTRE S'EST FELICITE DE L'HEUREUSE EVOLUTION DES P[OUR]PARLERS ACTUELLEMENT EN COURS AVEC DES REPRESENTANTS DE CETTE ET[HNIE] [''J]E SERAI LE PLUS HEUREUX DES HOMMES, A T IL PRECISE, LORSQUE, DA[NS UNE SEMAI]NE OU QUELQUES SEMAINES, JE SERAI EN MESURE D'EN ANNONCER LE [R]ESULTAT''.

IL A , DE NOUVEAU INVITE LES REBELLES A DEPOSER LES ARMES, [LE]UR PROMETTANT L'AMNISTIE ET LA RECONSTRUCTION DES REGIONS DEVA[STEES PA]R LA GUERRE.

.../...

PAGE DEUX

[QU]ET SIMPLEMENT DEMENTI LES FAITS.

DES RENSEIGNEMENTS, EMANANT DE SOURCES DIVERSES, SEMBLENT [J]USTIFIER UN CERTAIN SCEPTICISME SUR L'IMPORTANCE DES SUCCES REM-[P]ORTES PAR LES FORCES GOUVERNEMENTALES. IL M'A ETE SIGNALE, PAR [A]ILLEURS, QU'UN NOUVEL ACTE DE SABOTAGE DES INSTALLATIONS DE L'IP[C A]VAIT EU LIEU A KIRKOUK AUX ENVIRONS DU 25 MAI./.

DUMARCAY

IR-5-8 (Kurdes)

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

DECHIFFREMENT

PR
ATTRIBUTIONS

2/ AL AL AL
3/ EU EU EU
SC SC DE DP2

AFRIQUE LEVANT
22 JUIN 1966
ARRIVÉE

BAGDAD, LE 21 JUIN 1966
RECU LE ———————— 11 h 03

NO 401/03

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 387.

DES FAITS NOUVEAUX VIENNENT DE CONFIRMER ET D'EXPLIQUER LES DECLARATIONS OPTIMISTES FAITES LE 15 JUIN DERNIER PAR LE PREMIER MINISTRE AU SUJET D'UN REGLEMENT DU PROBLEME KURDE PAR DES MOYENS PACIFIQUES.

EN ARGUANT DE L'ECHEC DES POURPARLERS ENGAGES AVEC TEHE
POUR OBTENIR LA FERMETURE DE LA FRONTIERE IRANO-IRAKIENNE, LE DOC
TEUR BAZZAZ AURAIT REUSSI A CONVAINCRE L'ARMEE DE L'IMPOSSIBILITE
D'ECRASER MILITAIREMENT LES REBELLES ET DE LA NECESSITE DE RECHER
CHER UNE SOLUTION NEGOCIEE.

L'ACTION POLITIQUE CONDUITE PAR LES AUTORITES A DEUX O
ECTIFS COMPLEMENTAIRES.

LE PREMIER, L'ISOLEMENT DE BARZANI AURAIT ETE PARTIELL
ENT ATTEINT. DEUX CHEFS KURDES, JALAL AL TALABANI ET HIMIAL CHA
JOURNENT ACTUELLEMENT A BAGDAD OU ILS ONT ETE RECUS OFFICIELLE
NT PAR LE PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE ET LE PREMIER MINISTRE.
S ONT ANNONCE PUBLIQUEMENT LEUR ADHESION A L'APPEL LANCE PAR
CTEUR BAZZAZ.

QUANT AU SECOND, LE RALLIEMENT DE BARZANI LUI-MEME,
GOUVERNEMENT AURAIT OBTENU SUR LE FRONT DU NORD, UNE TREVE D

....../.....

PAGE DEUX

IL A RAPPELE LA SINCERE DETERMINATION DU GOUVERNEMEN
DE RECONNAITRE AUX KURDES LEURS ''DROITS ETHNIQUES''.

IL N'EXISTE PAS, A SON AVIS, D'AUTRE SOLUTION POUR
RAMENER LA PAIX DANS LE NORD, DU FAIT QUE '' L'IRAK N'APPARTIENT
PAS EXCLUSIVEMENT AUX ARABES MAIS AUX ARABES ET AUX KURDES EGALEMEN

LE DOCTEUR BAZZAZ A INDIQUE QU'APRES LE REGLEMENT D
CETTE QUESTION, IL SE CONSACRERAIT A LA REORGANISATION DE L'UNION
SOCIALISTE ARABE.

ENFIN, ABORDANT LE DOMAINE DES AFFAIRES ETRANGERES,
LE PREMIER MINISTRE A EVOQUE LES LIENS ETROITS EXISTANTS ENTRE BAG
ET LE CAIRE, '' ET QUI DEMEURERONT A JAMAIS''.

APRES AVOIR MARQUE SON OPPOSITION AU MAINTIEN DES
BASES BRITANNIQUES EN ARABIE DU SUD ET DANS LE GOLFE PERSIQUE,
L A ANNONCE QU'IL SE RENDRAIT PROCHAINEMENT A ANKARA, EN INSISTANT
UR L'AMELIORATION REMARQUABLE DES RELATIONS ENTRE L'IRAK ET LA
URQUIE. IL A REGRETTE L'ABSENCE DE TOUT PROGRES DANS LES NEGOCIA
IONS ENGAGEES AVEC L'IRAN. " IL NOUS EST IMPOSSIBLE DE TRANSI
RSQUE LA SOUVERAINETE EST EN CAUSE, A CONCLU LE DOCTEUR BAZZAZ,
IS JE NE DESESPERE PAS DE VOIR L'IRAN SE CONVAINCRE DE NOTRE
NE VOLONTE''./.

DUMARCAY

IR-5
Kurdes

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 459 AL

Bagdad, le 22 Juin 1966

AFRIQUE LEVANT
28 JUIN 66
ARRIVÉE

Jacques DUMARÇAY
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK

à

SON EXCELLENCE MONSIEUR LE MINISTRE
DES AFFAIRES ETRANGERES
- Afrique-Levant -

A/S Situation intérieure

Réglement du problème kurde

Communiqué à :
- Cabinet du Minis.
- Secrétariat Gén.
- Direct. Politique
- Afrique du Nord
- Présid. de la Rép.
- Cabinet du 1er Minis.
- Londres
- Washington
- Bonn
- Moscou
- Alger
- Amman
- Ankara
- Beyrouth
- Damas
- Djeddah
- Khartoum
- Le Caire
- Rabat
- Téhéran
- Tel-Aviv
- Tripoli
- Tunis
- Aden

J'ai pris connaissance avec intérêt de la communication adressée le 31 mai dernier au Département par notre Ambassadeur à Washington au sujet de la situation intérieure en Irak. Les informations recueillies auprès du State Department confirment dans l'ensemble celles transmises par cette Ambassade.

Les relations entre le Dr. Bazzaz et l'Armée se ressentent toujours du défi que le Premier Ministre a cru devoir lui lancer le 23 Avril dernier, quelques jours après la disparition du Maréchal Aref, en exprimant publiquement le souhait de la disparition en Irak du régime des juntes. Les cadres supérieurs de la hiérarchie militaire ont, par des démarches répétées, demandé que, pour préserver les conquêtes de la Révolution, le Président du Conseil soit écarté des conseils gouvernementaux. En dépit de ces menaces, le Dr. Bazzaz a poursuivi sa mission.

- 2 -

AIT QU'IL AURAIT MISE A PROJET POUR RENVOYER AUPRES DES CHEFS R
LLES DES EMISSAIRES CHOISIS [PARMI DES] PERSONNALITES KURDES, DO
AMBASSADEUR A ROME, MONSIEUR ALI HAIDAR SULEIMAN, PORTEURS DE
OPOSITIONS SUSCEPTIBLES DE RECUEILLIR SON ACCORD - EN PARTICU-
ER EN CE QUI CONCERNE LA MILICE DES '' BECH MERGA ''. A L'UNANI
PRESSE APPROUVE LES INITIATIVES DU PREMIER MINISTRE EN VUE DE
TAURER LA PAIX DANS LES PROVINCES DU NORD./.

DUMARCAY

Dans sa causerie télévisée du 15 Juin, il a démenti les rumeurs qui circulaient sur sa démission. Après avoir assuré qu'il ferait face à ses responsabilités, il a réaffirmé sa volonté de restaurer la vie parlementaire et de transmettre le pouvoir à ceux que le peuple aurait choisis. L'inscription , au présent budget, des crédits nécessaires à la préparation d'élections législatives et à l'indemnisation des membres du futur Parlement qui doit être institué avant mai 1967, marquant la fin de la période transitoire, a consacré cette volonté. Au surplus, dans une interview donnée à un journaliste libanais, le Général Abdul Rahman Aref, Président de la République, a tenu à préciser qu'il n'y avait nulle nécessité de procéder à un changement de Cabinet, du fait que l'actuel Premier Ministre "qui était une personnalité forte, loyale et progressiste, avait pris part à la Révolution du 14 Juillet 1958 et résisté au régime du Général Kassem".

Les renseignements en possession de cette Ambassade donnent à penser que le Dr. Bazzaz n'a pas été tenu informé de l'offensive lancée au début de mai par l'armée irakienne contre les positions tenues dans la région de Rawandouz par les partisans de Mollah Mostapha Barzani. Une des personnalités kurdes chargées de prendre contact avec le chef rebelle en vue de parvenir à une solution négociée, m'a affirmé le 15 mai, qu'après une trêve observée après la mort du Maréchal Aref, les combats, avaient repris sur l'initiative de l'armée, qui avait ainsi mis fin aux conversations engagées.

Il paraît admis que les rebelles ont infligé au début de l'offensive, une leçon sévère,

- 4 -

et la subordination de la milice des "Bechmerga"

La presse dans son unanimité, approuve les efforts déployés par le Premier Ministre en vue de restaurer la paix dans les provinces du Nord. Leur réussite contribuerait à asseoir durablement son autorité./.

SD
ATTRIBUTIONS :

AL - AL - AL -
EU - EU - EU -
DP2 - IP -

AFRIQUE LEVANT
25 JUIN 1966
ARRIV

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

DECHIFFREMENT

BAGDAD, LE 24 JUIN 1966 - 09 h 45 -
RECU - 18 h 00 -

NR 408/10

JE ME REFERE A MA LETTRE NR 459/AL DU 22 JUIN 1966.

UNE DELEGATION KURDE EST ARRIVEE LE 23 JUIN A BAGDAD OU ELLE A ETE RECUE PAR LE PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE ET LE PREMIER MINISTRE.

ELLE A REMIS AU GENERAL AU GENERAL AREF UN MESSAGE DE MULLA MUSTAPHA BARZANI. IL LUI ADRESSE SES CONDOLEANCES POUR LA MORT DE SON FRERE ET FORMULE LE VOEU DE VOIR S'INSTAURER SOUS SA PRESIDENCE LA PAIX ET L'AMITIE ENTRE ARABES ET KURDES.

EN LA PRIANT DE TRANSMETTRE SES REMERCIEMENTS AU CHEF KURDE, LE PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE A DECLARE QUE KURDES ET ARA[BES] ETAIENT DES FRERES VIVANT DANS UNE MEME PATRIE ET Y JOUISSANT DES MEMES DROITS.

DANS UN SECOND MESSAGE AU PREMIER MINISTRE, BARZANI S[E] FELICITE DES DECLARATIONS FAITES RECEMMENT PAR LE DOCTEUR BAZZA[Z] ET DANS LESQUELLES IL VOIT LA PREUVE D'UN SINCERE DESIR DE METT[RE] FIN, MALGRE TOUS LES OBSTACLES, A UNE GUERRE FRATRICIDE. LE PR[EMIER] MINISTRE A RENOUVELE AUX EMISSAIRES L'INTENTION DU GOUVERNEMENT DE RECONNAITRE AUX KURDES LEURS "DROITS ETHNIQUES" DANS LE CADRE [DE] L'UNITE IRAKIENNE.

.../...

- PAGE 2 -

ON S'ATTEND A CE QUE, DANS LES PROCHAINS JOURS, LE [D]OCTEUR BAZZAZ, AINSI QU'IL L'AVAIT LAISSE ENTENDRE DANS SA CA[USER]IE DU 15 JUIN, SOIT EN MESURE D'ANNONCER L'HEUREUSE ISSUE DES [P]OURPARLERS ENGAGES AVEC LES REBELLES POUR LA RESTAURATION DE [LA P]AIX DANS LES PROVINCE DU NORD./.

DUMARCAY

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
TELEGRAMME A L'ARRIVEE
DECHIFF

AFRIQUE LEVANT
- 1 JUIL. 1966
ARRIVEE

ATTRIBUTIONS
2. AL. AL. AL.
3. EU. EU. EU.
DP2. SC. SC.

TEHERAN, LE 30 JUIN 1966
RECU LE 1. 7. 1966

NO 639/643 .-

JE ME REFERE A MES TELEGRAMMES NO 587 ET 604 .
LES RECENTES DECLARATIONS DE M. BAZZAZ AU SUJET DE LA
OLUTION NEGOCIEE DU PROBLEME KURDE INTERVENUE A BAGDAD N'ONT
NCORE FAIT L'OBJET D'AUCUN COMMENTAIRE, MEME OFFICIEUX, MAIS ON
EUT ETRE CERTAIN QU'ELLES NE MANQUERONT PAS D'ETRE ANALYSEES
CI AVEC ATTENTION. IL EST DIFFICILE DE PREVOIR LEURS INCIDENCES.
DES LE MOIS DE DECEMBRE, LES DIRIGEANTS IRAKIENS AVAIE
MBLE-T-IL, ENTREPRIS D'OBTENIR DU GOUVERNEMENT IRANIEN LA CES-
TION DE L'AIDE QU'IL ACCORDAIT, PARFOIS SANS DISCRETION, AUX
BELLES DE BARBANI. INCIDENTS DE FRONTIERE, GROSSIS PAR LA PRES
TES DE PROTESTATION, VOYAGES D'AMBASSADEURS, SE SONT SUCCEDES
UIS LE DEBUT DE L'ANNEE SANS AMELIORER LES RAPPORTS. A PARTI
MOIS DE JANVIER, DES CONVERSATIONS ENTRE BAGDAD ET TEHERAN ON
ANNONCEES, CHAQUE SEMAINE, SANS JAMAIS S'OUVRIR.
EN FAIT, LE SOUTIEN ACCORDE AUX KURDES NE CONSTITUAIT
LE SAIT, QUE L'UN DES ELEMENTS DU CONTENTIEUX ENTRE LES DEUX
, QUI COMPORTE EGALEMENT LE TRAITEMENT RESERVE AUX CHIITES
RAK ET, SURTOUT, LE DELICAT PROBLEME DE LA DELIMITATION DES
DU CHATT-EL-ARAB. DES NEGOCIATIONS NE POUVAIENT S'OUVRIR,
TOUS CES POINTS, QUE SI LES DIRIGEANTS IRANIENS SE DEPARTIS
NT DE LEUR MEFIANCE DE PRINCIPE A L'EGARD DE TOUTE INITIA

- PAGE 2 -

ENUE D'IRAK. OR, SI M. ARAM, MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES D
PASSE, A TORT OU A RAISON, POUR PARTISAN D'UN RAPPROCHEMENT AV
AGDAD ET LES PAYS ARABES EN GENERAL, LE CHAH S'EST TOUJOURS TE
UR UNE EXTREME RESERVE VIS-A-VIS D'UN GOUVERNEMENT QUI ENTRET
ES RELATIONS PARTICULIERES AVEC LE CAIRE. TANDIS QUE LES DIRIG
AKIENS FAISAIENT DE CONTINUELLES REFERENCES A LA SOUVERAINET
TIONALE QUI NE SERAIT PAS ''SACRIFIEE'', DANS D'EVENTUELLES
GOCIATIONS AVEC L'IRAN'', LE CHAH, DE SON COTE, DONNAIT VOLONT
ENTENDRE QUE LE GOUVERNEMENT DE BAGDAD N'ETAIT PAS ''VERITA
EMENT INDEPENDANT'' : AUTANT DE POSITIONS DE PRINCIPE QUI
CLUAIENT, PRATIQUEMENT, DE PART ET D'AUTRE, DES DISCUSSIONS
NT QUELQUE CHANCE D'ABOUTIR A DES RESULTATS PRATIQUES.
AU DEMEURANT, TOUT PERMET DE CROIRE, EN TOUT CAS, QU'
ERAN, ON N'ETAIT PAS MECONTENT DE VOIR LES FORCES ARMEES
KIENNES AUX PRISES AVEC LA REBELLION. ON NE SOUHAITAIT NU
ENT, SANS DOUTE, VOIR LE PROBLEME KURDE SE POSER DANS SES
SIONS REELLES DU FAIT DES DECISIONS QUI VIENNENT D'ETRE
ES A BAGDAD ./.

S I V A N

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
TELEGRAMME A L'ARRIVEE

IR-5-8 (Kurdes)

PR
ATTRIBUTIONS
2/ AL AL AL
3/ DP2
IP

BAGDAD, LE 30 JUIN 1966
RECU LE ------------------ 18 h 33

AFRIQUE LEVANT
- 1 JUIL. 1966
ARRIVEE

NO 425

Immédiat.

VENANT DU NORD, DES AVIONS ONT ATTAQUE , LE 30 JUIN, VERS
15 h 30, LE PALAIS DE LA PRESIDENCE DE LA REPUBLIQUE.
A LA MEME HEURE, UNE STATION DE RADIO, PARLANT AU NOM DU CONSEIL
DE LA REVOLUTION, A ANNONCE QUE LES FORCES ARMEES , SOUS LA DIREC-
TION DU GENERAL AREF ABERRAZAK, DESAPPROUVANT LES POSITIONS
PRISES PAR LE GOUVERNEMENT BAZZAZ VIS A VIS DES KURDES , AVAIENT
DECIDE D'INTERVENIR POUR PRESERVER LES CONQUETES DE LA REVOLUTIO
ET EMPECHER LE RETOUR A LA SITUATION ANTERIEURE AU 14 JUILLET 19
LE CONSEIL DE LA REVOLUTION A DECRETE L'INTERDICTION DE CIRCULER
POUR TOUS, LE CONSIGNEMENT DES TROUPES JUSQU'A NOUVEL
ORDRE ET LA FERMETURE DES AERODROMES.
A 16 h 45, UN APPEL ETAIT LANCE AU GENERAL ABERRAZAK AREF,
LUI DEMANDANT DE DONNER L'ORDRE A SA GARDE PERSONNELLE DE SE REN
ET L'ASSURANT QU'IL NE LUI SERAIT FAITE AUCUN MAL.
17 h 30, ON ENTENDAIT, VENANT DU NORD DE LA VILLE, UN BRUIT
E MITRAILLE ET DE CANONNADE.
ADIO BAGDAD A ANNONCE LA FERMETURE DES AERODROMES DE MOSSOUL
T DE HABBANYA ET LA NOMINATION DU COMMANDANT DE LA 4 EME DIVIS
POSTE DE CHEF DE L'AERODROME DE MOSSOUL. IL A CESSE D'EMETTR
PUIS 17 HEURES.
18 h 30, UNE NOUVELLE VAGUE D'AVIONS ATTAQUE AUX ROCQUETS ET
LA BOMBE LE PALAIS DE LA PRESIDENCE ./.

DUMARCAY

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
TELEGRAMME A L'ARRIVEE
DECHI

IR-5-8

AFRIQUE-LEVANT
- 2 JUIL. 1966
ARRIVEE

ATTRIBUTIONS
2/ AL - AL - AL
3/ EM

WASHINGTON, LE 1 JUILLET 1966
RECU LE d° à 23.H.

NO.4042-46

COMMUNIQUE NEW YORK 237
COMMUNIQUE VIA LE DEPT A LONDRES NO.653-57

L'ACCORD INTERVENU ENTRE LES REBELLES KURDES ET LE GOUVER-
NEMENT IRAKIEN, ACCORD QUE LA CORRESPONDANCE DE M.DUMARCAY AVAIT
LAISSE PREVOIR ET QU'ON ATTENDAIT ICI SANS TROP L'ESPERER, A
PRODUIT UN BON EFFET SUR LES SERVICES DU DEPARTEMENT D'ETAT.
IL EST CONSIDERE COMME L'OEUVRE D'UN SEUL HOMME DONT LA STATURE
PREND, DU COUP, UNE NOUVELLE DIMENSION AUX YEUX DE WASHINGTON:
M.ABDEL RAHMAN AL BAZZAZ.
LE PREMIER MINISTRE IRAKIEN A , NOUS DIT-ON, EN EFFET,
SURMONTE DE RUDES OBSTACLES AVANT D'EN ARRIVER LA : DEVANT UNE
ARMEE RETICENTE, NE JOUISSANT LUI-MEME QUE D'UNE CONFIANCE LIMITEE
DANS LES MILIEUX POLITIQUES FACE A UNE "ETHNIE" KURDE DIVISEE
FACTIONS TALABANI ET BARZANI NOTAMMENT), SON ENTREPRISE S'
NNONCAIT DES PLUS HASARDEUSE.
MAIS, SI LE SUCCES DE LA POLITIQUE DE M.BAZZAZ SEMBLE
INTENANT ASSURE , DES ECUEILS ET DES INCONNUES SUBSISTENT QUI
URRAIENT TOUT REMETTRE EN CAUSE :LES SERVICES EVOQUENT VOLONTI
CE PROPOS, LES AVATARS DE L'ACCORD DE DJEDDAH. PLUSIEURS QUESTIO
POSENT:

IR 5-8 kurdes

Bagdad, le 6 Juillet 1966

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 493 / AL

Jacques DUMARÇAY
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR LE MINISTRE
DES AFFAIRES ETRANGERES
- Afrique-Levant -

AFRIQUE LEVANT
11 JUIL. 66
ARRIVÉE

A/S Vers le règlement du problème kurde

Le programme du Gouvernement irakien

Communiqué à :
Cabinet du Ministre
Secrétariat Gén.
Direct. Pol.
Afrique du Nord
Présidence de la Rép.
Cabinet du 1er Minis.
Londres
Washington
Bonn
Moscou
Alger
Amman
Ankara
Beyrouth
Damas
Djeddah
Khartoum
Le Caire
Rabat
Téhéran
Tel-Aviv
Tripoli
Tunis
Aden

Par ma dépêche N° 459 du 22 juin, j'avais informé le Département des efforts déployés par le Gouvernement irakien pour aboutir à une solution négociée du problème kurde et de l'espoir nourri par le Premier Ministre de les voir rapidement couronnés de succès.

L'optimisme dont le Dr. Bazzaz avait fait preuve dans sa causerie du 15 juin dernier (ma communication du 16 juin) n'a pas été déçu. Le 23 juin, arrivait à Bagdad une délégation kurde avec des messages destinés au Président de la République et au Premier Ministre. Mustapha Barzani s'y affirmait en plein accord avec la déclaration sans équivoque faite quelques jours plus tôt par le Dr. Bazzaz "L'Irak n'appartient pas seulement aux Arabes, mais aux Kurdes et aux Arabes également".

Le 29 juin, dans une proclamation solennelle; dont on trouvera ci-joint le texte en traduction, le Premier Ministre faisait connaître le programme de son Gouvernement

./..

- 2 -

pour rétablir la paix dans les provinces du Nord. Quelques heures plus tard, dans deux télégrammes adressés simultanément au Président de la République et au Premier Ministre, le chef rebelle confirmait son approbation des propositions du pouvoir central. En les acceptant, les Kurdes renoncent à certaines de leurs revendications qui figuraient dans les mémoranda des 24 avril 1963 et 11 octobre 1964. Par contre, satisfaction est donnée aux demandes formulées par Barzani au début de 1965 et dont le refus par Bagdad avait provoqué la reprise des hostilités. C'est ainsi que le Gouvernement accepte désormais la création d'un Ministère des Affaires Kurdes et le principe d'une modification des limites actuelles des unités administratives. Il n'exige plus la dissolution des milices kurdes mais accepte, au moins pour un temps, de les prendre en charge. Il admet dorénavant le recrutement prioritaire, dans les régions kurdes, de fonctionnaires appartenant à cette ethnie et l'enseignement de la langue kurde à l'Université.

En résumé, le Gouvernement reconnaît d'une manière formelle le particularisme et l'importance des Kurdes au sein de l'entité irakienne. Il se déclare disposé à en tenir compte dans la réforme, en cours d'élaboration, des administrations régionales sur la base de la décentralisation, tout en leur assurant le bénéfice d'une représentation, proportionnelle à leur nombre, dans les cadres de la fonction publique et de la future assemblée nationale.

Des mesures destinées à l'apurement du passé: aministie générale, reconstruction des provinces sinistrées, indemnisation des victimes de guerre, réinstall ation des populations aborigènes, réintégration des fonctionnaires ayant rallié la rébellion - sont prévues pour permettre la réalisation des promesses engageant l'avenir.

- 3 -

Tel qu'il se présente, le "gentlemen's agreement" intervenu entre le gouvernement de Bagdad et le chef rebelle, constitue un pas important dans la voie d'un règlement pacifique. De l'aveu de M. Pachachi, Ministre des Affaires Etrangères, son avènement eût été impossible si le Maréchal Aref était toujours en vie. Il laisse, il est vrai, dans l'ombre, plusieurs points litigieux : mise à la disposition des régions kurdes de forces de sécurité interne, répartition des revenus pétroliers, entrée en vigueur de la loi sur la décentralisation administratives garantissant à chacune des provinces des pouvoirs étendus dans les domaines de la culture, de l'enseignement et des affaires municipales. Il est muet enfin sur la date à laquelle il pourra être appliqué puisque, jusqu'à présent, la cessation des "actes de violence" n'ayant pas été officiellement constatée, les deux parties demeurent sur leurs positions sous la protection précaire d'une trêve "de facto". Comme le soulignait M. Ali Haidar Suleiman, Ambassadeur irakien à Rome, qui a joué un rôle important dans les négociations, il tend surtout à instaurer un climat de confiance. Il s'agit de savoir si, rompant avec le passé, les responsables de l'accord voudront le respecter sans arrière-pensée. Il s'agit surtout de savoir si les cadres supérieurs de la hierarchie militaire, qui dans leur majorité, ont accepté la recherche d'une solution amiable, ne changeront pas d'opinion./.

-PAGE DEUX -

-M.BAZZAZ SAURA-T-IL MAINTENIR LONGTEMPS L'ENTENTE ENTRE LES DEUX PRINCIPAUX CLANS KURDES ?

-QUELLE SERA L'ATTITUDE DE L'IRAN QUI,COMME L'INDIQUAIT M.SIVAN,NE SEMBLE PLUS SOUHAITER AUJOURD'HUI LA FIN DE LA REBELLION KURDE ? NE FAUT-IL PAS CRAINDRE,PAR AILLEURS ,QU'A LA PRATIQUE L'EXECUTION DE L'ACCORD SE REVELE DELICATE ? DANS QUELLE MESURE,EN EFFET,LES KURDES SERONT-ILS AUTORISES A CONSERVER LEURS ARMES ? QUELLES SERONT LES LIMITES GEOGRAPHIQUES FIXEES A LEUR " PROVINCE " ? BAGDAD LEUR CONSENTIRA-T-IL,ENFIN LA QUOTE - PART QU'ILS RECLAMENT DANS LES REVENUS PETROLIERS ?

A SUPPOSER QUE CES OBSTACLES PUISSENT ETRE FRANCHIS, M.BAZZAZ,DONT L'ETOILE BRILLE D'UN ECLAT NOUVEAU DANS LES SPHERES IRAKIENNES,DE PLUS EN PLUS SOUCIEUSES DE REVENIR AU SYSTEME PARLEMENTAIRE, REUSSIRA-T-IL A DESARMER LES MILITAIRES ?CEUX-CI, DESORMAIS PRIVES DU CHAMP DE BATAILLE KURDE,NE SERONT-ILS PAS TENTES DE REVENIR AU POUVOIR ? AUTANT DE POINTS D'INTERROGATION QUI INCITENT WASHINGTON A MODERER SON OPTIMISME ET A RESERVER SON JUGEMENT .

LE COUP D'ETAT MANQUE DU GENERAL AREF ABDERRAZAK, 24 HEURES APRES LA PROCLAMATION DE L'ACCORD ,SEMBLE VOULOIR JUSTIFIER CETTE PRUDENCE ./.

LUCET

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 501 / AL

Bagdad, le 13 Juillet 1966

Jacques DUMARÇAY
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR LE MINISTRE
DES AFFAIRES ETRANGERES
- Afrique-Levant -

A/S Problème kurde

ARRIVÉE

Communiqué à :
- Cabinet du Ministre
- Secrétariat Gén.
- Direct. Pol.
- Afrique du Nord
- Présidence de la Rép.
- Cabinet du 1er Minis.
- Londres
- Washington
- Bonn
- Moscou
- Alger
- Amman
- Ankara
- Beyrouth
- Damas
- Djeddah
- Khartoum
- Le Caire
- Rabat
- Téhéran
- Tel-Aviv
- Tripoli
- Tunis
- Aden

Je me réfère à ma lettre n° 493/AL du 6 juillet 1966.

Une Commission mixte comprenant d'une part des représentants des Ministères de l'Intérieur et de la Défense et d'autre part des délégués de Mollah Mostapha Barzani est actuellement réunie à Rawandouz pour étudier les mesures d'application du programme du 29 juin destiné à régler pacifiquement le problème kurde.

Au cours d'un entretien avec un journaliste de l'Agence Irakienne de Presse, le chef rebelle a confirmé son accord au "gentlemen's agreement" intervenu.

"Dès à présent, a-t-il déclaré, la vie est redevenue normale dans le Nord. Nos partisans ont reçu l'ordre de restituer l'armement lourd appartenant à l'Armée, de libérer les prisonniers et d'éviter tout incident avec les forces gouvernementales."

En exprimant ses regrets de l'existence d'un conflit provoqué par les erreurs de jugement des précédents cabinets, Barzani a tenu

---

IR-5-8 (Kurdes)

MINISTÈRE DES AFFAIRES ETRANGÈRES

TÉLÉGRAMME À L'ARRIVÉE

AFRIQUE LEVANT
- 6 JUIL. 1966
ARRIVÉE

ATTRIBUTIONS

MOSCOU, LE 6 JUILLET 1966.
RECU, LE - - A 16 H 30

NO 3286/3288.

LA PRAVDA COMMENTE AUJOURD'HUI LE PROGRAMME DE REGLEMEN[T] PACIFIQUE DE LA QUESTION KURDE, ELABORE PAR LE GOUVERNEMENT IRAK[IEN].

SELON LE QUOTIDIEN DU PC SOVIETIQUE, DES FORCES DIVERSE[S] SE SONT JUSQU'A PRESENT OPPOSEES A LA CESSATION DES HOSTILITES: D'UN COTE LES IMPERIALISTES, QUI ENTENDAIENT PROFITER DES DIFFICUL-TES DANS LESQUELLES SE DEBATTAIT L'IRAK DU FAIT DE LA GUERRE, DE L'AUTRE LES EXTREMISTES KURDES QUI PRESENTAIENT DES ''EXIGENCES IRREALISTES''.

L'ARTICLE SE TERMINE SUR UNE NOTE PRUDENTE. LA PRAVDA S[E] CONTENTE DE DECLARER QUE ''L'ETABLISSEMENT DE LA PAIX DANS LE NOR[D] DE L'IRAK SERAIT CONFORME AUX INTERETS DE TOUTE LA POPULATION IRA-KIENNE, ARABES ET KURDES. LE TOURNANT REALISTE QUI SE DESSINE VE[RS] UN REGLEMENT PACIFIQUE DE LA QUESTION KURDE RECOIT L'APPROBATION DE TOUS LES VERITABLES AMIS DE L'IRAK''.

EN FAIT, DU COTE SOVIETIQUE ON SOUHAITE CERTAINEMENT, [S]ANS SE FAIRE POUR LE MOMENT D'ILLUSIONS SUR LES DIFFICULTES DE [L']ENTREPRISE, QUE CE ''TOURNANT REALISTE'' DEBOUCHE SUR LA SOLUT[ION DE]FINITIVE D'UN PROBLEME QUI, AU COURS DE CES DERNIERES ANNEES, [A] MIS PARFOIS MOSCOU DANS UNE SITUATION EMBARRASSANTE AU REGARD [DE]S RELATIONS AVEC BAGHDAD./.

BAUDET.

IR-5-8 (Kurdes)

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TÉLÉGRAMME À L'ARRIVÉE

DECHIFFREMENT

PR
ATTRIBUTIONS

2/ AL AL AL
3/ EU EU EU
DE SC SC DP2

BAGDAD, BAD, LE 2 AOUT 1966
RECU LE ---------- 19 H 30

NO 490 A 492

AFRIQUE LEVANT
3 AOUT 1966
ARRIVÉE

JE ME REFERE A VOTRE TELEGRAMME NO 130.

LE PROGRAMME DU 29 JUIN DERNIER CONCU PAR LE GOUVERNEMENT POUR RETABLIR LA PAIX DANS LE NORD ET APPROUVE PAR BARZANI N'EN EST QU'A SA TOUTE PREMIERE PHASE D'APPLICATION (MA LETTRE NO 493 DU 6 JUILLET 1966). LES PROBLEMES ENUMERES CI-APRES ATTENDENT ENCORE DE RECEVOIR UNE SOLUTION :

- A) LIVRAISON DES ARMES DES ANCIENS MILITAIRES REBELLES ET DES SUPPLETIFS GOUVERNEMENTAUX KURDES.

- B) DELIMITATION DES REGIONS KURDES.

-:) MISE A LA DISPOSITION DE CES REGIONS DE FORCES DE [S]ECURITE A RECRUTEMENT KURDE.

- D) MISE EN VIGUEUR DE LA LOI SUR LA DECENTRALISATION [A]DMINISTRATIVE GARANTISSANT A CES REGIONS DES POUVOIRS ETENDUS [P]OUR LA GESTION DE LEURS PROPRES AFFAIRES.

- E) PARTICIPATION AU GOUVERNEMENT DE PERSONNALITES [KU]RDES REPRESENTATIVES.

- F) RECONSTRUCTION DES ZONES SINISTREES.

POUR L'INSTANT, LES COMBATS ONT EFFECTIVEMENT CESSE DE[PUIS LE] DEBUT DE JUILLET ET UNE LOI D'AMNISTIE GENERALE VIENT D'ETRE [PU]BLIEE.

.../....

- 2 -

à rendre hommage à l'esprit réaliste et à la bonne foi du Dr. Bazzaz. L'ethnie qu'il représente désire continuer à vivre dans le cadre de l'entité irakienne. Toutefois, seule, la réalisation intégrale du plan défini le 29 juin lui permettra d'atteindre les objectifs pour lesquels elle a combattu. "Nous apprécions les choses à la lumière de nos expériences passées", a-t-il précisé, après avoir insisté sur l'urgence de la reconstructinn du Nord, réclamé l'institution d'un régime parlementaire et affirmé que la création d'une Unité Arabe ne lui paraissait pas devoir s'opposer aux intérêts kurdes.

En conclusion, le journaliste de l'INA a retiré des prudentes réponses de Mollah Mostapha Barzani, l'impression qu'en raison de la lassitude des populations kurdes, ce dernier avait le vif désir de contribuer à la restauration de la paix dans les provinces du Nord et de vivre en bonne intelligence avec les autres races installées en Irak./.

IR - 5 - 8

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 558 / AL

Bagdad, le 2 Août 1966

AFRIQUE LEVANT
5 AOUT 1966
ARRIVEE

Jacques DUMARÇAY
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR LE MINISTRE
DES AFFAIRES ETRANGERES
- Afrique-Levant -

A/S Problème kurde

Communiqué à :
Cabinet du Minis.
Secrétariat Gén
Direct. Pol.
Afrique du Nord
Présidence de la Rép.
Cabinet du 1er Minis.
Londres
Washington
Bonn
Moscou
Alger
Amman
Ankara
Beyrouth
Damas
Djeddah
Khartoum
Le Caire
Rabat
Téhéran
Tel-Aviv
Tripoli
Tunis
Aden

Dans le programme exposé, le 29 juin dernier, par le Premier Ministre, pour rétablir la paix dans les Provinces septentrionales, figurait parmi les mesures destinées à l'apurement du passé, un projet d'amnistie générale au bénéfice de tout individu ayant participé à la rébellion dirigée par Mollah Mostapha Barzani (ma lettre N° 493 AL du 6/7.66)

Le Gouvernement a sur ce point tenu parole. Depuis le 28 juillet dernier, est devenue exécutoire une "Loi d'Amnistie" dont le Département trouvera sous ce pli la traduction.

Ce texte couvre la période s'étendant du 10 septembre 1961 au 1er juillet 1966 et vise toutes les personnes, qu'elles soient déjà condamnées ou non, ayant commis des infractions en corrélation avec les évènements du Nord. Ne sont exclues de son bénéfice que celle qui n'auraient pas livré leurs armes ou leur équipement.

./..

- 2 -

ON NE SAURAIT, CEPENDANT AFFIRMER QU' UN CLIMAT DE ONFIANCE EXISTE ENTRE LES DEUX PARTIES, SUR LESQUELLES S'EXERCEN NFLUENCES ETRANGERES MULTIPLES ET CONTRADICTOIRES (SOVIETIQUES ERICAINES, BRITANNIQUES, EGYPTIENNES, TURQUES, ET IRANIENNES

LE BLOCUS ECONOMIQUE PAR LES AUTORITES DE BAGDAD DES RRITOIRES CONTROLES PAR BARZANI N'EST PAS LEVE ET LE CHEF REBE NSERVE TOUJOURS SES LIGNES DE COMMUNICATION AVEC L'IRAN.

SI LA LASSITUDE DES CONTINGENTS DE L'ARMEE ET LES DIFF TES FINANCIERES AUXQUELLES DOIT FAIRE FACE LE GOUVERNEMENT N METTENT PAS DE PREVOIR UNE REPRISE PROCHAINE DES HOSTILITES, EST TOUTEFOIS DIFFICILE DE PARTAGER L'OPTIMISME ACTUEL DE MON R FAKI EN CONSIDERANT L'AFFAIRE KURDE COMME REGLEE./.

DUMARÇAY

IR - V - 8 (Kurdes)

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

n° 631 /AL

Bagdad, le 14 septembre 1966.

AFRIQUE
ARRIVEE

Jacques DUMARÇAY
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR LE MINISTRE
DES AFFAIRES ETRANGERES
- Afrique Levant -

A/s Problème Kurde.

Communiqué à :
Cabinet du Ministre
- Secrétariat Gén.
- Direction Pol.
- Afrique du Nord
- Présid. de la Rép.
Cabinet du 1er M.
- Londres
- Washington
Bonn
Moscou
- Alger
- Amman
- Ankara
- Beyrouth
- Damas
Djeddah
- Khartoum
- Le Caire
Rabat
- Téhéran
- Tel Aviv
- Tripoli
- Tunis
- Aden

Le Gentlemen's agreement, intervenu le 29 juin dernier, entre le Docteur BAZZAZ et le Chef de la rebellion Kurde, a eu, pour conséquence, d'entraîner, la fin des hostilités entre les forces de l'ordre et les partisans de BARZANI. Cette trêve "de facto" n'en restait pas moins précaire. Ainsi que j'en ai informé le Département par ma dépêche n° 501 du 13 juillet et par ma communication du 2 août, l'accord dont il s'agit laisse dans l'ombre les points litigieux les plus difficiles à résoudre, incitant ainsi les deux parties à demeurer sur leurs positions tant que les efforts déployés pour instaurer un climat de confiance n'auront pas abouti à des résultats tangibles et incontestables.

On pouvait craindre que la démission du Docteur BAZZAZ ne remît tout en question. On laissait entendre que le problème Kurde était surtout responsable de l'insistance mise par la hiérarchie militaire, à réclamer un changement de Premier Ministre. L'Etat-Major n'aurait pas, en effet, dissimulé ses appréhensions devant les conséquences néfastes pour le moral et la discipline de l'armée, qu'entraînerait la mise en vigueur de certaines clauses de l'arrangement.

Il semble cependant que ce problème n'ait pas joué, lors du départ du Dr. BAZZAZ, un rôle plus déterminant que lors du coup d'état manqué du 30 juin. Tant dans la lettre d'investiture signée par le Président de la République que dans la déclaration ministérielle, une place particulière est réservée à l'accord. Le Général Naji Taleb s'engage à lui donner effet et à publier les lois fondamentales assurant la décentralisation de l'administration provinciale

./...

- 2 -

Il est assorti en outre de garanties qui semblent écarter l'arbitraire. L'application en est, en effet, confiée à une ou plusieurs commissions d'enquête, composées de trois juges de carrière et prenant leurs décisions, susceptibles d'appel, à la majorité.

L'espoir d'un réglement définitif du problème de l'ethnie kurde repose en dernière analyse sur la confiance qui s'établira entre les deux parties. Nous n'en sommes actuellement qu'à la toute première phase de l'application du programme du 29 Juin ./.

[signature]

et organisant des élections qui revêtent, toutes deux, pour la minorité Kurde, une importance primordiale.

De plus, trois personnalités Kurdes participent au pouvoir. MM. Abdallah NAKCHABANDI et Mosleh NAKCHABANDI, qui n'ont entre eux aucun lien de parenté, deviennent respectivement Ministres des Finances et de la Justice, tandis que le Général Ahmed Kamel KADER est placé à la tête du Département chargé des affaires du Nord.

C'est à ce dernier que devait incomber le soin de dresser le bilan de l'activité gouvernementale en ce domaine. Le 3 septembre, au retour d'une inspection dans les Liwas d'Arbil, de Kirkouk et de Souleymaniya, le Général KADER précisait que les hautes instances de l'Etat avaient déjà donné la preuve de leur détermination à tenir leurs promesses. Il mentionnait notamment l'application large et loyale de la loi d'amnistie du 28 juillet 1966 et la suppression du blocus économique imposé aux territoires contrôlés par la rebellion.

Si cette dernière mesure n'a, en réalité, été que partiellement exécutée, le nombre des bénéficiaires de la loi d'Amnistie semble par contre relativement élevé. Les libérations de détenus se sont multipliées. La levée du séquestre sur les biens des personnes impliquées dans les événements s'est étendue aux avoirs de BARZANI et de 241 de ses partisans. Des officiers et fonctionnaires Kurdes ont été réintégrés. En même temps, diverses autres décisions de principe ont été prises dans l'esprit du programme du 29 Juin, notamment en matière d'investissements où la priorité a été reconnue aux provinces du nord pour la réalisation des projets inscrits au Plan quinquennal. Plusieurs Ministres, dont celui de la Défense et de la Réforme agraire, ont effectué des tournées d'études dans ces régions et se sont plu à souligner les signes réconfortants d'une fraternité renaissante des deux principales ethnies.

En dépit de ces dispositions, les Kurdes, instruits par l'expérience, n'ont consenti à abandonner aucune des places stratégiques qu'ils occupaient au moment de l'interruption des hostilités. Ils ont conservé leurs lignes de communications avec l'Iran, et le Président de la République a été prévenu que le Gentlemen's agreement pourrait être remis en cause si

- 3 -

Par ailleurs, BARZANI n'aurait pas approuvé la désignation aux Ministères confiés à des Kurdes, de personnalités aussi proches du gouvernement et aussi éloignées de leurs frères de race qui, depuis plusieurs années, mènent la lutte armée contre la domination arabe. Le grief s'adresserait surtout aux NAKCHABANDI.

C'est, en définitive, une attitude de prudence et de réserve qui caractérise les rapports du Chef rebelle à l'égard du Cabinet Naji Taleb. Certains commentaires de la presse dite nationaliste sur le statut à "octroyer" à l'ethnie Kurde et une situation politique toujours instable ne sont pas de nature à contribuer, pour l'instant, à modifier ce comportement./.

IN 5.8

Bagdad, le 23 octobre 1966

IR 5.8

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 715 / AL

Jacques DUMARÇAY
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR LE MINISTRE
DES AFFAIRES ETRANGERES
- Afrique-Levant -

A/S Problème kurde

Communiqué à :

- Cabinet du Ministre
- Secrétariat Gén.
- Direct. Pol.
- Afrique du Nord
- Présidence de la Rép.
- Cabinet du 1° Minis.
- Londres
- Washington
- Bonn
- Alger
- Amman
- Ankara
- Beyrouth
- Damas
- Djeddah
- Khartoum
- Le Caire
- Rabat
- Téhéran
- Tel-Aviv
- Tripoli
- Tunis
- Aden

J'ai été reçu le 20 octobre par le Général Ahmed Kamel Kader, Ministre chargé des affaires du Nord. Mon interlocuteur, qui est d'origine kurde, a tenu, dès l'abord, à préciser qu'il défendait, dans le Cabinet présidé par le Général Naji Taleb, la cause de l'ethnie à laquelle il appartient et qu'il était très sensible à l'appui moral que cette cause trouvait dans l'opinion française. Il a été agréé par Mollah Mostafa Barzani, contrairement aux deux autres représentants kurdes nommés en même temps que lui à savoir M.M. Mosleh et Abdallah Naqchabandi respectivement ministres de la Justice et des Finances (lesquels en dépit de la similitude de leur nom n'ont aucun lien de parenté entre eux). M. Abdallah Naqchabandi a d'ailleurs présenté le 17 octobre sa démission qui a été acceptée du fait, semble-t-il, de l'opposition que lui manifestait le chef kurde et de son refus d'accéder aux demandes de crédits supplémentaires réclamés par l'Armée

./..

- 2-

Le Général Kader est conscient des difficultés de sa mission, qui est de promouvoir l'application du programme du 29 juin 1966 visant à une coexistence pacifique des deux principales races -arabe et kurde- vivant en Irak. Il reconnaît que pour l'instant ses efforts n'ont pas abouti à des resultats concrets, des rapports confiants n'ayant pu encore s'établir, tant du côté du Gouvernement que du côté kurde. Cette appréciation de la situation est corroborée par les déclarations faites récemment à Ankara par le Vice-Président du Conseil irakien et les constatations enregistrées par de nombreux observateurs dans le provinces du Nord. La conjoncture dans ces régions a paru assez préoccupante pour que le Président de la République se propose de s'y rendre à la fin du présent mois, en vue, comme il l'a souligné le 23 octobre au cours d'une interview à l'officieux "Joumhourriyya", de convaincre les Kurdes de la nécessité d'une entente avec leurs frères arabes "pour constitu[er] une force à opposer aux appétits de l'étranger"

Lettre du Général BARZANI
—— au Secrétaire du Comité de Solidarité à la Révolution Kurde

ENCUMENI SERKIRDAYETI ŞORIŞ.
CONSEIL DU COMMANDEMENT DE LA REVOLUTION.

Bureau Exécutif.
Kurdistan, le 8 décembre 1966.

r Monsieur,

J'ai l'honneur de vous faire savoir que le septième Congrè
Parti Démocratique du Kurdistan irakien a voté une résolution partic
re vous remerciant de l'aide que vous avez prodiguée au peuple kurde.

J'ose espérer que notre peuple, dont la souffrance est si
ande, bénéficiera de plus en plus de votre sympathie et de votre souti

Notre envoyé, le docteur Mahmoud Ali Osman, aura l'honneur
us présenter de vive voix les difficultés auxquelles doit faire face l
pulation du Kurdistan.

Je suis certain que vous saurez lui permettre de réaliser
einement sa mission.

Veuillez agréer, Monsieur, l'expression de mes sentiments
s meilleurs.

Signé : Général Mustapha BARZANI.
Président du Conseil du Commandement
de la Révolution du Kurdistan irakien.

n Comité regroupant un certain nombre de professeurs et personnalités
'est récemment constitué en France sous le nom de "Comité de Solidarité
a révolution kurde". La formation de ce Comité est une nouvelle preuve
e la sympathie grandissante manifestée par les peuples du monde à l'égar
e la révolution de notre peuple et de ses justes revendications et de l
désapprobation de la guerre d'agression perpétrée par les autorités ira-
iennes depuis plus de quatre ans contre notre peuple pacifique.

n publiant ci-dessous le texte de l'appel lancé par le Comité à l'opini
ublique mondiale, nous transmettons à tous les fondateurs du Comité nos
lus chaleureuses salutations militantes, leur souhaitant plein succès d
eur noble tâche : expliquer les objectifs de la révolution kurde à l'op
ion publique mondiale et gagner son soutien à cette révolution. Nous re
ercions également le Comité de la lettre qu'il a bien voulu nous faire
arvenir".

(Sede Kurdistan - "La Voix du Kurdistan" - n° 5, janvier 66.
Bulletin intérieur publié par l'Organisation du Parti Démocratique
du Kurdistan en Europe).

IR 5-8 Kurde.
MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
TELEGRAMME A L'ARRIVEE
DECHIFF.

MR

ATTRIBUTIONS
2. (AL) AL AL
3. SC SC
EU EU DP2

BAGDAD LE 2 NOVEMBRE 1966 - 11 h 00
RECU - - WP H 53

NO 712/14.

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 705.
A SON RETOUR LE 31 OCTOBRE, DE SA VISITE DES PROVINCES
DU NORD OU IL A RENCONTRE MOLLAH MOSTAFA BARZANI, LE GENERAL
AREF A DECLARE QU' IL CONSIDERAIT LE PROBLEME KURDE COMME REGLE.
''NOS COMPATRIOTES KURDES, A-T-IL AJOUTE, SERONT ASSOCIES AUX
COLLOQUES QUI SE TIENNENT ACTUELLEMENT A BAGDAD EN VUE D'ELABORE
UNE ''CHARTE NATIONALE''. PAR AILLEURS, NOS FRERES KURDES ONT
DEJA LIVRE AUX AUTORITES MILITAIRES UN LOT D'ARMES QUI SONT LA
PROPRIETE DU GOUVERNEMENT. ILS REMETTRONT INCESSAMMENT D'AUTRES
LOTS ''. CES DECLARATIONS TRANCHENT AVEC LA RESERVE DES PROPOS
ATTRIBUES A BARZANI QUI ONT ETE PUBLIES DANS LA PRESSE EGYPTIEN-
NE (AKHBAR EL YANO). LE CHEF KURDE AURAIT ANNONCE QU' IL AVAIT
RENCONTRE LE PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE EN VUE D'ETUDIER LES SO
IONS SUSCEPTIBLES DE RETABLIR LA PAIX '' HUIT ANS, AURAIT-IL
SOULIGNE , S'ETANT ECOULES SANS QU'IL ME SOIT PERMIS D'OBSERVER
AUTRE CHOSE QUE DE VAINS SLOGANS '' ./.

DUMARCAY.

2.-

Pravda souligne que les autorités Irakiennes n'ont pas élevé d'objection à l'encontre de ce projet et note à ce propos qu'aucun journaliste n'avait depuis trois ans été autorisé par BAGDAD à effectuer une telle mission.

Le correspondant de la Pravda constate que bien que l'accord d'armistice soit signé depuis juin dernier, la lutte pour l'instauration de la paix se poursuit aujourd'hui encore.

La responsabilité de cette tension persistante est rejetée sur les intrigues des milieux impérialistes étrangers, en particulier de ceux liés à l'I.P.C., sur l'extrémisme de certains Kurdes et surtout enfin sur l'attitude d'opposition adoptée à BAGDAD même par "un nombre non négligeable de personnalités réactionnaires " groupées autour de M. OKEILI, ancien Ministre de la Défense.

Après avoir présenté sous un jour favorable la longue lutte de BARZANI pour la reconnaissance par BAGDAD des droits légitimes des Kurdes, l'envoyé de la Pravda en vient à sa rencontre avec le Chef Kurde. Celui-ci dément toute volonté scissionniste de son mouvement. Il déplore par ailleurs que bon nombre des clauses du cessez-le-feu n'aient pas jusqu'à présent été appliquées en raison de l'opposition "des éléments extrémistes" de BAGDAD. En réponse enfin à une question de PRIMAKOV, BARZANI déclare qu'en aucun cas les Kurdes ne rompront les premiers l'accord d'armistice.

....

IR-5-8-(Kurde)

AMBASSADE DE FRANCE
MOSCOU

n° 150/AL

Moscou, le 24 janvier 1967

AFRIQUE LEVANT
27 JAN 1967
ARRIVEE

Olivier WORMSER
AMBASSADEUR DE FRANCE
en U.R.S.S.

à

SON EXCELLENCE Monsieur COUVE de MURVILLE
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
Direction Afrique-Levant

A/s. d'articles de la Pravda relatifs au problème Kurde et à la situation en Irak.-

La Pravda (1) vient de publier une série de trois longs articles consacrés au problème Kurde et à la situation politique à BAGDAD. Ce reportage a été effectué en décembre 1966 et janvier 1967 par E. PRIMAKOV, rédacteur spécialisé dans les problèmes du monde arabe.

Le correspondant spécial du journal du parti a eu des entretiens avec le Président AREF et le Ministre de la Défense CHOUKRI. Mais le but principal de son voyage était de parcourir le Nord de l'Irak et de rencontrer le Chef du Mouvement National Kurde Mulla MOUSTAPHA BARZANI. La

Copie à :
DAM 1
EU 1
AM 1

....

(1)- Pravda du 15 janvier - Dans le nord de l'Irak
Pravda du 18 janvier - Dans le nord de l'Irak
Pravda du 22 janvier - du Kurdestan à Bagdad.

3.-

Le correspondant de la Pravda accorde ensuite une large place à ses conversations avec un certain "Habib", Secrétaire Général du Parti démocratique Kurde. Il décrit les activités de ce parti, "fort de 30.000 membres" et rapporte favorablement les conclusions adoptées, en novembre dernier par le 7ème Congrès du Parti démocrate Kurde.

Le dernier article de PRIMAKOV est consacré à un large tour d'horizon des problèmes Irakiens "L'essentiel, écrit ce journaliste, consiste actuellement à unir tous les patriotes, tous les révolutionnaires en Irak et dans le monde Arabe". La Pravda cite à ce sujet des propos de BARZANI selon lesquels "il sera plus facile pour les Kurdes de résoudre leurs problèmes si le rapprochement devient plus étroit entre l'Irak, la RAU, la Syrie et l'Algérie".

PRIMAKOV estime que le problème kurde n'est pas la seule difficulté avec laquelle l'Irak est confrontée. Il expose longuement les répercussions économiques et politiques de la lutte de la Syrie et de l'Irak contre l'I.P.C. Il regrette ensuite que "certaines circonstances" empêchent les dirigeants, qui appliquent une politique clairvoyante dans la crise pétrolière et dans d'autres problèmes de politique extérieure, de s'appuyer encore plus largement "sur les organisations progressistes qui ont poussé de profondes racines dans le peuple". C'est ainsi, souligne-t-il, que demeurent encore en prison quelques milliers de démocrates dont la majorité a été arrêtée sous les Gouvernements précédents.

.../...

4.-

Le journal du parti s'interroge en conclusion sur la meilleure voie politique à suivre par l'Irak. PRIMAKOV rapporte à ce propos les discussions qu'il a eues à BAGDAD avec Fouad RIKABI, un des dirigeants de "L'Union Socialiste Arabe". Les deux remarques principales, que semble reprendre à son compte le correspondant de la Pravda, sont les suivantes :

Tout d'abord la complexité des divisions nationales religieuses, sociales et politiques rendent difficile sinon impossible la création d'une organisation politique unique fondée sur la suppression de tous les partis et groupes. Ensuite, "le passage à un régime de démocratie parlementaire" serait d'une grande importance pour le rapprochement de tous les vrais patriotes et renforcerait leur rôle. Le journal du parti rappelle les promesses du Président AREF de tenir des élections en 1967. La création d'un Gouvernement parlementaire est-il déclaré serait conforme aux intérêts du peuple tout entier et permettrait d'assurer une continuité politique en Irak.

Le reportage de PRIMAKOV met en lumière les positions actuelles de l'Union Soviétique à l'égard de l'Irak. MOSCOU prodigue ses encouragements au Président AREF et à son Gouvernement et dénonce les manoeuvres montées à leur encontre par la réaction intérieure et les puissances impérialistes. Mais ce soutien est conditionnel. Il implique que BAGDAD persévère dans la voie du rétablissement de la paix avec les Kurdes et du rapprochement avec les pays arabes progressistes. Ce

IR.5-8 (Kurdes)

CONSEIL DE COMMANDEMENT DE LA REVOLUTION

بارزاني مصطفى

Kurdistan 1967 /Janvier/25

à

Monsieur Marcel S. [illegible]
Premier Secrétaire de la
Légation de Saint MARIN
PARIS

Cher Monsieur,

Les musulmans font appel au représentant du plus vieil Etat en poste à Paris, au lieu de s'adresser au Doyen du Corps Diplomatique.

C'est pourquoi nous nous permettons de recourir aux bons offices de votre Légation, à qui nous demandons d'avoir la courtoisie de bien vouloir solliciter auprès du Saint Siège une audience privée de sa Sainteté le Pape PAUL VI, en faveur de notre représentant le Docteur Mahmoud Ali OSMAN.

Par cette démarche, nous musulmans, nous désirons déposer aux pieds du Père très aimant de nos frères chrétiens l'hommage de notre peuple souffrant et avide de Paix, qui tourne avec confiance son regard et son coeur vers une des plus hautes autorités morales de notre temps.

Veuillez agréer cher Monsieur, l'expression de ma profonde gratitude et de ma haute considération.

...éral Mustapha BARZANI
...sident du Conseil de
...mandement de la
...évolution

بارزاني مصطفى

IR.5-8 Kurdes

...ASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 118 /AL

Bagdad, le 7 Février 1967

Jacques DUMARÇAY
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK

à

SON EXCELLENCE MONSIEUR LE MINISTRE
DES AFFAIRES ETRANGERES
- Afrique-Levant -

A/S Le problème kurde

Une enquête qui tourne court

Communiqué à :
- Cabinet du Minis.
- Secrétariat Gén.
- Direct. Pol.
- Afrique du Nord
- Présidence de la Rép.
- Cabinet du 1° Minis.
- Londres
- Washington
- Bonn
- Moscou
- Alger
- ...
- ...
- Beyrouth
- ...
- Djeddah
- Khartoum
- Le Caire
- ...bat
- Téhéran
- Tel-Aviv
- Tripoli
- ...is
- ...

Le quotidien d'inspiration pro-nassérienne, SAOUT AL ARAB, a fait paraître les 2 et 4 Février, les deux premières parties d'une enquête, effectuée dans la "région du Nord" par M. Sami FARADJ. Ce journaliste s'est acquis quelque notoriété en s'efforçant, au plus fort de la crise pétrolière, d'obtenir des renseignements à des sources autorisées.

Il a utilisé la même méthode en ce qui concerne le problème kurde. Il a pu rencontrer Mollah Mostapha BARZANI, et parcourir librement la région demeurée sous son autorité.

Après avoir affirmé sa volonté de dire la vérité quoi qu'il puisse en coûter à son journal, M. Sami FARADJ constate d'abord, dans "l'ethnie" kurde, la multiplication des factions ainsi que l'aggravation de la tendance à répondre à la violence par la violence, sans souci de l'avenir ni de l'Unité Nationale. D'après lui, les Kurdes se répartissent actuellement en cinq groupes:

1) Les Barzanistes - appartenant au parti démocratique kurde (PDK) dont malgré l'opposition des Talabanistes, BARZANI vient d'être triomphalement réélu Président.

./..

- 3 -

l'Iran et les régions kurdes d'Irak, l'un d'eux lui aurait assuré que celles-ci ne seraient jamais fermées, "du fait qu'il existait 4 millions de Kurdes en Irak et que Kurdes et Iraniens étaient de la même race aryenne". Marquant sa surprise de la crainte du pouvoir central à l'idée d'élections librement organisées, il aurait souligné que l'établissement en Irak d'une démocratie à l'occidentale constituait un des buts de la rebellion.

° °
°

Bien que fragmentaires, les informat[ions] de M. Sami FARADJ ne sont pas dénuées d'intérêt. En tout cas, elles ont été jugées inopportunes par le Ministère de l'Orientation, qui a interdit de po[ur]suivre la publication de la suite de l'enquête./.

2) Les Talabanistes - exclus du P.D.K., comprenant communistes kurdes et rescapés du parti communiste irakien.

3) Les Chevaliers de Saladin - au service du Gouvernement et rémunérés par lui.

4) Les Zibarites - collaborant avec le gouvernement.

5) Les Neutres -

° °
°

Répondant aux questions posées par M. Sami FARADJ, BARZANI a été amené à confirmer quelques-unes des rumeurs circulant à Bagdad.

Il a précisé que seules les armes lourdes de l'Armée irakienne, tombées entre les mains des Pechmerga, seraient restituées, à l'exclusion du matériel "acheté". Il a, par ailleurs, reconnu s'être opposé au retour dans les zones placées sous son influence, des représentants de l'administration centrale qui n'avaient pas son agrément et seraient devenus, entre la population et le gouvernement, de dangereux intermédiaires.

Estimant que des raisons élémentaires de sécurité lui interdisaient de se rendre à Bagdad, il a indiqué que le Général Taher Yahya, alors qu'il était Premier Ministre, lui avait confié être incapable d'assurer sa protection dans la capitale.

Le Président du P.D.K. a exprimé son ressentiment à l'égard de TALABANI et de ses amis "qui sont en contact permanent avec Haji TALEB et Rajab Abdul MAJID" et son mécontentement de voir les autorités traiter avec des exclus du P.D.K. Il a enfin affirmé son désir de paix.

M. Sami FARADJ a également rencontré des membres de l'entourage de Mollah Moustapha. Abordant le problème des frontières demeurées ouvertes entre

DIFFUSION RESTREINTE

2

1 - L'affaire kurde :

Cette question a longuement été débattue entre Aref, l[e] shah et leurs collaborateurs.

Au cours d'un exposé le général commandant la 5e division irakienne stationnée dans le Kurdistan a souligné la nécessité pour l'armée irakienne d'occuper la région frontali[ère] irako-iranienne; une telle mesure ne manquerait pas d'entraîn[er] la capitulation de Barzani.

A ce propos, il est signalé dans le communiqué commu[n] que l'Iran reconnaît et soutient l'intégralité territoriale de l'Irak. Cette prise de position qui rejoint celle de la Turquie permet au président Aref de faire ressortir à Barzani que l'affaire kurde est une affaire intérieure irakienne qui ne peut se résoudre qu'à Bagdad.

On note, à cet effet, que toute discussion sur l'avenir du Kurdistan devenant sans objet, le mot "Kurdistan" n'a pas été mentionné dans le communiqué.

2 - La collaboration irako-égyptienne.

Le président Aref a déclaré au shah que la collaborati[on] irako-égyptienne portait exclusivement sur le monde arabe et n'était en aucun cas dirigée contre l'Iran. Il a ajouté que, lors de son passage au Caire, Nasser ne lui avait fait aucune objection au sujet de sa future visite en Iran.

...

DIFFUSION RESTREINTE

[MINI]STERE DES ARMEES
S.D.E.C.E.

II A
Le 11 avril 1967

F I C H E

- Le voyage du président Aref en Iran

Les conversations irano-irakiennes qui ont eu lieu lors de la récente visite en Iran du président Aref ont porté essentiellement sur les points suivants :

- l'affaire kurde,
- la collaboration irako-égyptienne dans la campagne anti-iranienne,
- les relations économiques et culturelles,
- le golfe Persique,
- le Chott el Arab,
- les ressortissants iraniens en Irak.

.../...

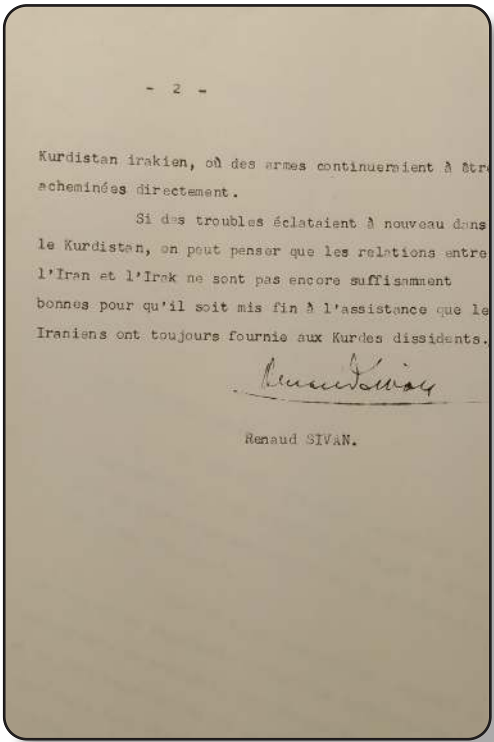

- 2 -

Kurdistan irakien, où des armes continueraient à être acheminées directement.

Si des troubles éclataient à nouveau dans le Kurdistan, on peut penser que les relations entre l'Iran et l'Irak ne sont pas encore suffisamment bonnes pour qu'il soit mis fin à l'assistance que les Iraniens ont toujours fournie aux Kurdes dissidents.

Renaud SIVAN.

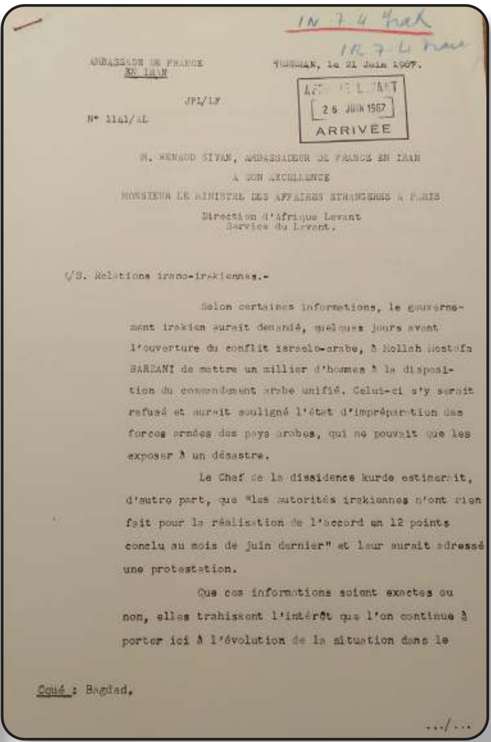

IN 7 4 Irak

IR 7 4 Irak

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAN

TEHERAN, le 21 Juin 1967.

JPL/LF

N° 1141/AL

AFRIQUE LEVANT
26 JUIN 1967
ARRIVEE

M. RENAUD SIVAN, AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAN
A SON EXCELLENCE
MONSIEUR LE MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES A PARIS
Direction d'Afrique Levant
Service du Levant.

A/S. Relations irano-irakiennes.-

Selon certaines informations, le gouvernement irakien aurait demandé, quelques jours avant l'ouverture du conflit israelo-arabe, à Mollah Mostafa BARZANI de mettre un millier d'hommes à la disposition du commandement arabe unifié. Celui-ci s'y serait refusé et aurait souligné l'état d'impréparation des forces armées des pays arabes, qui ne pouvait que les exposer à un désastre.

Le Chef de la dissidence kurde estimerait, d'autre part, que "les autorités irakiennes n'ont rien fait pour la réalisation de l'accord en 12 points conclu au mois de juin dernier" et leur aurait adressé une protestation.

Que ces informations soient exactes ou non, elles trahissent l'intérêt que l'on continue à porter ici à l'évolution de la situation dans le

Cqué : Bagdad.

.../...

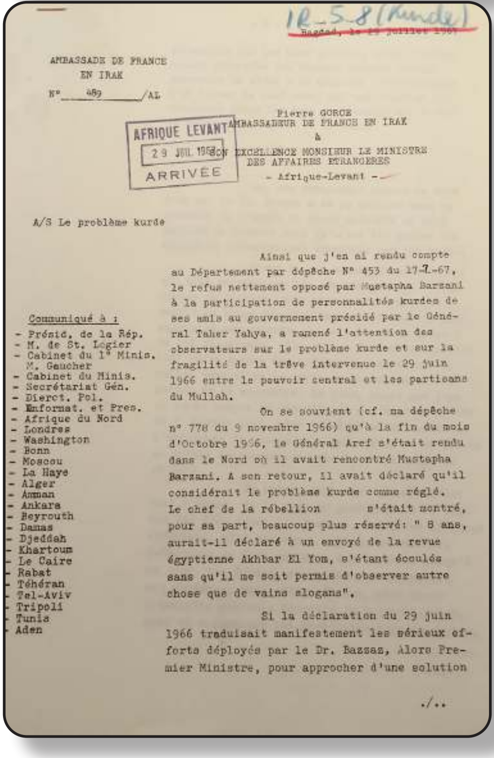

IR 5 8 (Kurde)

~~Bagdad, le 29 juillet 1967~~

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 489 /AL

AFRIQUE LEVANT
29 JUIL 1967
ARRIVEE

Pierre GORCE
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR LE MINISTRE
DES AFFAIRES ETRANGERES
- Afrique-Levant -

A/S Le problème kurde

Ainsi que j'en ai rendu compte au Département par dépêche N° 453 du 17-7-67, le refus nettement opposé par Mustapha Barzani à la participation de personnalités kurdes de ses amis au gouvernement présidé par le Général Taher Yahya, a ramené l'attention des observateurs sur le problème kurde et sur la fragilité de la trêve intervenue le 29 juin 1966 entre le pouvoir central et les partisans du Mullah.

On se souvient (cf. ma dépêche n° 778 du 9 novembre 1966) qu'à la fin du mois d'Octobre 1966, le Général Aref s'était rendu dans le Nord où il avait rencontré Mustapha Barzani. A son retour, il avait déclaré qu'il considérait le problème kurde comme réglé. Le chef de la rébellion s'était montré, pour sa part, beaucoup plus réservé: " 8 ans, aurait-il déclaré à un envoyé de la revue égyptienne Akhbar El Yom, s'étant écoulés sans qu'il me soit permis d'observer autre chose que de vains slogans".

Si la déclaration du 29 juin 1966 traduisait manifestement les sérieux efforts déployés par le Dr. Bazzaz, Alors Premier Ministre, pour approcher d'une solution

./..

Communiqué à :
- Présid. de la Rép.
- M. de St. Legier
- Cabinet du 1° Minis. M. Gaucher
- Cabinet du Minis.
- Secrétariat Gén.
- Dierct. Pol.
- Enformat. et Pres.
- Afrique du Nord
- Londres
- Washington
- Bonn
- Moscou
- La Haye
- Alger
- Amman
- Ankara
- Beyrouth
- Damas
- Djeddah
- Khartoum
- Le Caire
- Rabat
- Téhéran
- Tel-Aviv
- Tripoli
- Tunis
- Aden

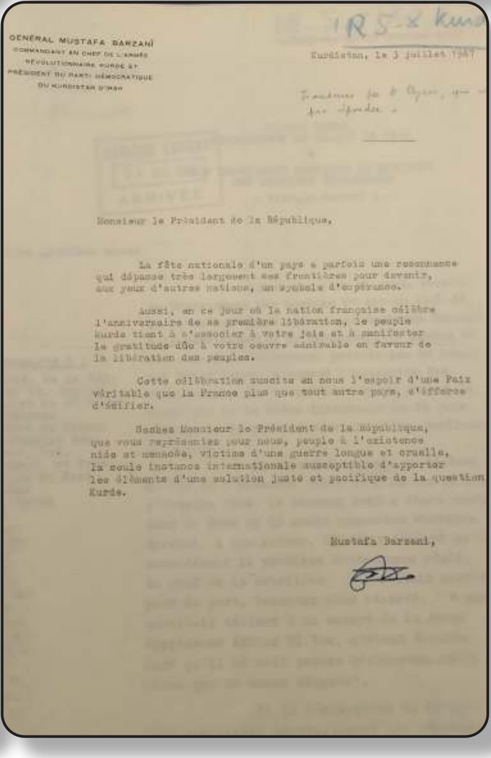

IR 5 8 Kurde

GÉNÉRAL MUSTAFA BARZANI
COMMANDANT EN CHEF DE L'ARMÉE RÉVOLUTIONNAIRE KURDE ET
PRÉSIDENT DU PARTI DÉMOCRATIQUE DU KURDISTAN D'IRAK

Kurdistan, le 3 juillet 1967

Monsieur le Président de la République,

La fête nationale d'un pays a parfois une resonnance qui dépasse très largement ses frontières pour devenir, aux yeux d'autres nations, un symbole d'espérance.

Aussi, en ce jour où la nation française célèbre l'anniversaire de sa première libération, le peuple kurde tient à s'associer à votre joie et à manifester la gratitude dûe à votre oeuvre admirable en faveur de la libération des peuples.

Cette célébration suscite en nous l'espoir d'une Paix véritable que la France plus que tout autre pays, s'efforce d'édifier.

Sachez Monsieur le Président de la République, que vous représentez pour nous, peuple à l'existence niée et menacée, victime d'une guerre longue et cruelle, la seule instance internationale susceptible d'apporter les éléments d'une solution juste et pacifique de la question Kurde.

Mustafa Barzani,

réinstallation dans les postes qu'ils occupaient avant les évènements, des fonctionnaires kurdes. Selon un recensement établi par le Ministre de l'Intérieur, 317 d'entre eux pouvaient prétendre à une réintégration à laquelle le gouvernement demandait aux différentes administrations de ne plus s'opposer. Or, ces dernières n'ont pas toutes fait preuve de la même docilité que l'IPC qui a réengagé récemment 111 Kurdes.

Enfin, si un Ministère chargé du Développement des Provinces du Nord a été maintenu dans les cabinets successifs, l'action gouvernementale ne semble pas avoir dépassé le stade des déclarations d'intention ou, dans les meilleurs cas, celui des études. Les mesures d'austérité financière imposées par les circonstances actuelles ne laissent espérer aucune amélioration immédiate dans ce domaine.

° °
°

Sur le plan militaire, les forces en présence se sont bien gardées d'abandonner les positions qu'elles occupaient le 29 juin 1966. Barzani conserve ses lignes de communication avec l'Iran. Les Pesh-Merga (miliciens rebelles) n'ont pas été désarmés et la région occupée par les partisans de Barzani échappe, pour la plus grande part, à l'administration centrale. Seules les armes lourdes dérobées à l'Armée irakienne ont été jusqu'ici restituées.

De son côté, le gouvernement de Bagdad n'a pas démobilisé les Chevaliers de Saladin (harkis kurdes) et n'a réduit les garnisons du Nord que pour faire face à ses engagements dans le conflit avec Israël. D'après les derniers

cation effective des mesures prévues pouvait permettre en effet d'en attendre l'instauration d'un climat de confiance, une amélioration des relations entre les deux communautés et, à tout le moins, le maintien de la paix.

° °
°

Or, ces évènements datent de plus d'un an. Le Dr. Bazzaz a dû se retirer sous la pression de l'armée et trois cabinets se sont succédé au pouvoir sans qu'aient été prises les décisions fondamentales attendues par les Kurdes.

C'est le cas notamment pour la loi qui doit réorganiser les administrations provinciales et définir leurs attributions dans un esprit de large décentralisation et dont la promulgation est retardée de mois en mois. Quant à la loi électorale, elle n'a vu le jour en janvier 1967 qu'en raison de contraintes constitutionnelles auxquelles la junte au pouvoir a cru opportun de se soumettre. De plus, ainsi que j'en ai rendu compte au Département par dépêche n° 105 du 7 février 1967, elle ne tient aucun compte de l'existence de communautés non-arabes et se trouve en totale contradiction avec la déclaration du 29 juin.

En outre, certaines mesures n'ont fait l'objet, de la part du gouvernement de Bagdad que d'un début d'exécution. Selon les chiffres officiels, 1019 personnes impliquées dans les évènements du Nord auraient été libérées jusqu'à ce jour. Les Kurdes, non seulement contestent ces chiffres, mais affirment que, même après l'amnistie générale décrétée le 5 juin dernier, jour où éclatèrent les hostilités israélo-arabes,

- 5 -

le mollah à l'intérieur même de l'ethnie kurde. Confirmant la scission intervenue au sein du Parti Démocratique du Kurdistan, Barzani est entré en hostilité ouverte contre son ancien lieutenant et homme de confiance, Djalal Talabani. Qu'il s'agisse d'une opposition de clans traditionnellement ennemis, d'une mésentente entre deux générations, d'un différend d'ordre idéologique, ou de tout cela à la fois, la rupture est aujourd'hui totale. Talabani fait paraître, de son côté, son propre journal: Al Khabat (en kurde: la Lutte) où il accuse le mollah tantôt de mener à la ruine le peuple kurde, tantôt de s'opposer au progrès social tantôt - et c'est le cas actuellement - d'être un nouveau "Tchombé", agent de l'impérialisme.

Les divisions intestines constituent, en effet, le plus lourd des handicaps pour le peuple kurde et les différentes factions qui se disputent le pouvoir à Bagdad ne manquent pas d'en tirer parti. Chacune de ces dernières professe, d'ailleurs, à l'égard du problème, des opinions différentes, réduisant à l'impuissance les cabinets successifs et justifiant pleinement la profonde méfiance nourrie par les Kurdes à l'égard du gouvernement.

C'est ainsi que le Général Aref, malgré son manque de fermeté, est considéré par Barzani comme actuellement, le seul interlocuteur valable. Le Président de la République trouve, dans cette situation, une grande part de sa force: sa disparition de la scène politique risquant de provoquer une reprise des hostilités à laquelle le Trésor irakien est actuellement incapable de faire face. En outre, la population, dans son ensemble, est lasse du sang versé et soutient les efforts du Président pour trouver au problème kurde une solution définitive.

partie des troupes aurait déjà rejoint les régions kurdes. Toutefois, ainsi que je l'ai déjà signalé au Département, le mollah Barzani n'a pas tiré partie de la faiblesse momentanée de l'adversaire pour reprendre les hostilités, sans doute par crainte de donner prise aux accusations de trahison portées contre lui par les Arabes qui affirment qu'il est capable de transformer le "Kurdistan autonome" en un nouvel Israël. Il a, par ailleurs, déclaré, à plusieurs reprises, qu'en tant que musulmans et citoyens irakiens, les Kurdes se plaçaient aux côtés des Arabes dans leur lutte contre le Sionisme et l'impérialisme.

° °
°

La seule concession importante qu'ait faite jusqu'ici le pouvoir central aux revendications kurdes est, manifestement, l'autorisation accordée aux partisans de Barzani de faire paraître à Bagdad le quotidien dit "arabo-kurde" Al Taakhi (la Fraternité). Par la franchise de ses critiques à l'égard du pouvoir, par ses appels incessants à l'instauration d'un régime parlementaire, ce journal a vu rapidement son tirage augmenter tandis que se déchaînaient contre lui les porte-paroles du nationalisme arabe extrêmiste. Il n'en poursuit pas moins sa campagne pour une application sincère et totale des mesures prévues dans la Déclaration du 29 juin 1966, seul moyen, assure-t-il, de réaliser l'unité nationale sans laquelle l'Irak est condamné à l'instabilité et à la stagnation économique.

De cette liberté d'expression consentie à une des communautés irakiennes et refusée à tous autres groupes ou partis en tant

Certains milieux de l'Armée, par contre, n'ont pas cessé de considérer la paix offerte aux Kurdes comme une capitulation et le voyage à Rawandouz du Général Aref comme une humiliation insupportable. Groupés autour du Général Okeili, ancien Ministre de la Défense, ils estiment seule possible une solution de force et sont hostiles à toute reconnaissance du particularisme kurde. Les avantages matériels qu'ils retirent d'un séjour en campagne dans les garnisons du Nord ne sont probablement pas étrangers à l'expression de cette ardeur belliqueuse.

Quant aux nationalistes arabes, actuellement au pouvoir, ils sont partagés. Alors que certains d'entre eux, prêtant l'oreille aux conseils du Président Nasser, ne sont pas opposés à un arrangement reconnaissant aux Kurdes des droits ethniques dans le cadre de l'Etat irakien, les extrémistes estiment par contre inconciliables avec les thèses du Nationalisme Arabe et dangereux pour l'Unité de la Nation Arabe, la reconnaissance d'une communauté, musulmane certes, mais de race et de langue différentes. C'est la crainte des résultats d'un scrutin librement organisé et traduisant notamment l'importance de la communauté kurde, qui se trouve à la base de la répugnance des Nationalistes pour un régime parlementaire, considéré comme lourd de menaces pour l'Arabisme de l'Irak.

Chez les Baathistes, cette hostilité foncière à tout particularisme kurde est porté à son paroxysme. Quant au Communisme, il doit l'essentiel de son succès chez les Kurdes, comme chez les Chiites et les Chrétiens, au fait qu'il constitue le seul moyen sérieux de s'opposer à la prédominance des Arabes sunnites, créateurs et bénéficiaires d'un Nationalisme sectaire dépassant le cadre des états existants..Aussi, sauf au cours

- 7 -

de rares périodes pendant lesquelles la diplomatie soviétique en a décidé autrement, le Parti Communiste irakien se présente-t-il comme le seul défenseur de la cause kurde.

° °
°

En dépit des réticences de Barzani à l'égard du Cabinet Taher Yahya, jugé par lui non représentatif de la totalité du pays, les circonstances actuelles semblent incliner les deux communautés à la prudence. Les partisans du Mollah n'en manifestent pas moins une certaine nervosité dont n'ont pâti jusqu'ici que les amis de Talabani. Une intervention de l'Armée en faveur de ces "collaborateurs" pourrait entraîner d'autant plus facilement une rapide détérioration de la situation qu'une orientation trop marquée des dirigeants irakiens vers le Caire et les autres capitales arabes progressistes inciterait l'Iran à accorder, de nouveau aux "frères aryens" encouragement et appui./.

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

IRAK

TRIBUTIONS
AL (AL) AL
IP

BAGDAD, LE 17 SEPTEMBRE 1967
RECU, LE 18-------------15H48

NO 1259/1264

AFRIQUE ...T
18 SEP. 1967
ARRIVEE

DEPUIS QU' IL AVAIT PRIS LA DIRECTION DU GOUVERNEMENT LE 10
JUILLET DERNIER, LE GENERAL TAHER YAHYA DONNAIT L' IMPRESSION DE
N' AVOIR ETE ASSOCIE QU' ASSEZ PARCIMONIEUSEMENT A LA DIRECTION DE
LA POLITIQUE ETRANGERE DU PAYS, QUI EST CONDUITE EXCLUSIVEMENT PAR
LE PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE ASSISTE D' UN DE SES AMIS PERSONNELS
ISMAIL KHAIRALLAH, MINISTRE D' ETAT CHARGE DES AFFAIRES DE LA PRESI
DENCE ET MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES PAR INTERIM. ON AVAIT
MEME ETE SURPRIS QUE LE GENERAL AREF, APRES AVOIR SUCCESSIVEMENT
RENDU VISITE A LA FIN DU MOIS D' AOUT DERNIER A L' EMIR DU KOWEIT,
AU ROI D' ARABIE SAOUDITE ET AU PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE LIBA-
NAISE NE REGAGNE PAS BAGDAD POUR REPRENDRE CONTACT AVEC SON
PREMIER MINISTRE AVANT LA CONFERENCE AU SOMMET DE KHARTOUM.
OR C' EST PRECISEMENT AU MOMENT OU ~~CERTAINS~~ BRUITS SE REPAN
DAIENT QUE LE GENERAL AREF CHERCHAIT A SE DEBARRASSER DE SON PREM
IER MINISTRE, DONT LES APPETITS D' ARGENT SONT DE NOTORIETE PUBLIQUE,
QUE LA PRESSE ANNONCAIT QUE CE DERNIER ALLAIT PROCHAINEMENT PARTI
R CONFERER AU CAIRE AVEC LE PRESIDENT NASSER ET QU' IL ETAIT INVEST
I DE LA MISSION, APPAREMMENT DE CONFIANCE, DE SE RENDRE EN GRANDE
POMPE DANS LE NORD DU PAYS ACCOMPAGNE DE PLUSIEURS MINISTRES, POUR
RENCONTRER MULLA MUSTAPHA AL BARZANI.

..../....

- PAGE TROIS -

DE SON COTE, TAHER YAHYA NE S' ETAIT PAS PRESENTE LES MAINS
VIDES : LE GOUVERNEMENT AVAIT DECIDE DE DEBLOQUER DEUX MILLIONS
DE DINARS POUR LE DEVELOPPEMENT DU NORD ., IL A EN EFFET AVANTAGE
A STABILISER LA SITUATION DANS CETTE REGION, CAR LE RAPPORT DES
FORCES S' EST MODIFIE DEPUIS QU' IL MAINTIENT DES TROUPES
RELATIVEMENT IMPORTANTES EN JORDANIE.
S' AGIT- IL D' UNE RELANCE DE L' ACCORD DU 29 JUIN 1966 ?
TAHER YAHYA A-T-IL APPORTE A BARZANI L' ASSURANCE QU' IL SERAIT
ENFIN APPLIQUE ? IL EST TROP TOT POUR LE DIRE. EN TOUT ETAT DE
CAUSE, S' IL NE S' AGIT PAS D' UN SCENARIO PLUS OU MOINS TRUQUE
A L' ORIENTALE, IL EST VRAISEMBLABLE QUE LA POSITION PERSONNELL
DU PREMIER MINISTRE SORTIRA RENFORCEE DE CETTE RENCONTRE. LE
DOCTEUR BAZZAZ AVAIT CERTES ETE CONTRAINT DE DEMISSIONNER SOUS
LA PRESSION DE L' ARMEE, QUELQUES SEMAINES APRES AVOIR PUBLIE
CETTE DECLARATION, MAIS C' ETAIT UN CIVIL., TAHER YAHYA EST
GENERAL ET, BIEN QUE TRES ATTAQUE IL SEMBLE AVOIR DE SOLIDES AP
DANS L' ARMEE./.

ORCE

IR-5-8 (Kurde)

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

DECHIFFREMENT

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

AFRIQUE LEVANT
19 SEP. 1967
ARRIVÉE

ATTRIBUTIONS
2. (AL) AL AL
3. IP

BAGDAD, LE 18 SEPTEMBRE 1967
RECU, LE 19 .... 15 H 17

NO 1269/1270

SUITE A MON TELEGRAMME NO 1259.

LE JOURNAL KURDE DE LANGUE ARABE + AL THAAKI +, DONT LA REDACTION A LA CONFIANCE DE BARZANI, A FAIT PARAITRE EN PREMIERE PAGE, LE LENDEMAIN DE LA RENCONTRE DU CHEF KURDE ET DU PREMIER MINISTRE, LE TEXTE COMPLET, SANS COMMENTAIRE, DE LA DECLARATION DU 29 JUIN 1966. CETTE PUBLICATION, A ALLURE DE MANIFESTE, SOULIGNAIT SANS LA MOINDRE NUANCE QUE LES DIRIGEANTS KURDES TENAIENT TOUJOURS AUSSI FERMEMENT A UNE APPLICATION INTEGRALE DES DISPOSITIONS CONTENUES DANS CE DOCUMENT.

CETTE IMPRESSION EST CONFIRMEE PAR UN ARTICLE RELEVE DANS LE UMERO DU 17 SEPTEMBRE DU MEME JOURNAL, QUI S'EXPRIME AINSI : CETTE VISITE DOIT ETRE DIFFERENTE DE CELLES QUI ONT EU LIEU NTERIEUREMENT. LA PAROLE ET LES DECLARATIONS NE SUFFISENT PLUS, LLES DOIVENT ETRE SUIVIES PAR DES ACTES. LA DECLARATION DU 29 UIN DOIT ETRE OBSERVEE, CAR LA QUESTION KURDE EST RESTEE SANS LUTION PENDANT LES QUINZE DERNIERS MOIS +./.

GORCE

- PAGE DEUX -

CETTE RENCONTRE A EFFECTIVEMENT EU LIEU LE 15 SEPTEMBRE A FUHYA KELALA, VILLAGE DE LA ZONE CONTROLEE PAR LE CHEF KURDE, QUI AVAIT POURTANT REFUSE QUE SES HOMMES DE CONFIANCE PARTICIPENT AU GOUVERNEMENT TAHER YAHYA ET QUI DISSIMULAIT DE PLUS EN PLUS MAL SON IMPATIENCE DE VOIR LA DECLARATION DU 29 JUIN 1966 ENTRER DANS UN DEBUT DE REALISATION. BARZANI FAISAIT MEME REPANDRE A BAGDAD PAR SES EMISSAIRES QUE LE MILIEU DU MOIS DE SEPTEMBRE CONSTITUAIT A SES YEUX UNE DATE LIMITE ET QUE SI LE GOUVERNEMENT E MANIFESTAIT PAS SON INTERET POUR LES PROBLEMES DU NORD, IL EPRENDRAIT SA LIBERTE D'ACTION. LES PREMIERS ECHOS DES ENTRETIE ONT FAVORABLES : BARZANI A DECLARE A L'AGENCE IRAKIENNE D' NFORMATION QU'IL + SOUTENAIT LES EFFORTS DEPLOYES PAR LE PREMIE INISTRE AU SERVICE DU PEUPLE TOUT ENTIER + ET A AFFIRME QUE, NTRAIREMENT AUX RUMEURS PROPAGEES PAR DES GENS DE MAUVAISE FOI, REGION DU NORD EST PARFAITEMENT CALME. IL A AJOUTE : + NOUS ONS CONFIANCE DANS L'ORIENTATION DU GOUVERNEMENT ACTUEL EST NS SON DESIR DE DEVELOPPER NOTRE REGION ET L'ENSEMBLE DE L'IRA EST POURQUOI IL EST DE NOTRE DEVOIR DE COLLABORER AVEC LUI POU AVAILLER EFFICACEMENT A L'EDIFICATION DE NOTRE PAYS ET COOPERE ON PROGRES+.

.../...

- 2 -

La presse annonce enfin l'intention du Général Taher Yahya de faire entrer au Gouvernement d'autres Kurdes, dont le Général Fouad Aref, ancien vice-premier ministre du gouvernement présidé par le Président de la République.

Cette succession de décisions laisse supposer que cette entrevue ne restera pas complètement sans lendemain./.

IR-5-8 (Kurde)

~~Bagdad, le 9 octobre 1967~~

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 591 /AL

Pierre GORCE
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR LE MINISTRE
DES AFFAIRES ETRANGERES
- Afrique-Levant -

AFRIQUE LEVANT
23 OCT. 1967
ARRIVÉE

A/S Mesures prises par le gouvernement à la suite de la rencontre Taher Yahya-Barazani

J'ai déjà mentionné que le gouvernement avait pris certaines mesures tendant à donner, partiellement au moins, satisfaction à Mollah Mustafa Barazani: : déblocage de 2 millions de dinars pour le développement du Nord et entrée au gouvernement de M. Ihsan Shirzad, qui a la confiance du chef kurde.

D'autres mesures sont intervenues récemment dans le même sens: création d'une commission mixte militaire de trois membres comprenant du côté irakien des officiers nommés par le Général commandant la région de Mossoul et destinée à faciliter le réglement de questions d'intérêt local, signature d'un contrat avec Italconsult pour étudier un plan de développement du Nord, nomination d'une haute commission destinée à assurer la distribution de secours, dans la limite de 1 Million de dinars, aux populations victimes des hostilités.

Communiqué à :
Présid. de la Rép.
M. de St. Légier
Cabinet du 1° Minis.
M. Gaucher
Cabinet du Minis.
Secrétariat Gén.
Direct. pol.
Direct. Econ.
Afrique du Nord
Information et Pres.
Londres
Washington
Bonn
Moscou
Alger
Amman
Ankara
Beyrouth
Damas
Djeddah
Khartoum
Lr Caire
Rabat
Téhéran
Tel-Aviv
Tripoli
Tunis
Aden
Koweit

./...

IR-5-8 (Kurdes)
MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
DECHIFF
TELEGRAMME A L'ARRIVEE

ATTRIBUTIONS:
2. AL AL AL
3. EU EU EU EU
AS AS AS NU NU

...ANT
16 NOV. 1967
ARRIVEE

BAGDAD, LE 15 NOVEMBRE 1967
RECU, LE 16 A 14

NO 1596/1600

MONSIEUR SALIKH AL YOUSSOUFI, MILITANT KURDE BIEN CONNU,
ANCIEN DIRECTEUR DE LA RADIO DU KURDISTAN LIBRE ET REDACTEUR EN
CHEF DU JOURNAL ARABO-KURDE AL TA'AKHI PARAISSANT A BAGDAD, A FAIT
PARVENIR AU CONSEILLER DE CETTE AMBASSADE UNE LETTRE ADRESSEE PAR
MOULLAH BARZANI AU PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE FRANCAISE ET LUI A
DEMANDE DE LUI MENAGER UN ENTRETIEN AVEC MOI.
J' AI PRIS CONNAISSANCE DE CE DOCUMENT DONT LE DEPARTEMENT
RECEVRA LA PHOTOCOPIE ET LA TRADUCTION PAR LA PROCHAINE VALISE.LE
CHEF DE LA REBELLION KURDE Y FORMULE LES PLUS VIVES ATTAQUES CONT
E GOUVERNEMENT IRAKIEN. EN REFUSANT DE DONNER SUITE A LA DECLARA
ION DU 29 JUIN 1966, CELUI CI ENDOSSE LA RESPONSABILITE D' UN
OUVEL AFFRONTEMENT AVEC LES KURDES CONTRAINTS UNE FOIS DE PLUS,
LA DEFENSIVE. MOULLAH BARZANI DEMANDE AU GENERAL DE GAULLE D'
ERCER UNE PRESSION SUR LE GOUVERNEMENT DE BAGDAD POUR L' AMENE
UNE MEILLEURE COMPREHENSION DU PROBLEME QUI RISQUE DE METTRE E
NGER LA PAIX ET LA STABILITE AU MOYEN-ORIENT.
J' AI RECU LE 14 NOVEMBRE MONSIEUR SALIH AL YOUSSOUFI POUR
EXPLIQUER QUE JE NE MANQUERAI CERTES PAS D' INFORMER LE
PARTEMENT DU CONTENU DU MESSAGE DE BARZANI MAIS QUE LES RESPON-
ILITES DE MA MISSION AUPRES DU GOUVERNEMENT IRAKIEN M' INTER-
AIENT D'ACCEPTER DE TRANSMETTRE PAR LA VOIE OFFICIELLE UNE LET
.../...

IR-5-8 / Kurdes
MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
DECHIFF
TELEGRAMME A L'ARRIVEE

ATTRIBUTIONS
2. AL AL AL
3. NU NU

BAGDAD, LE 17 OCTOBRE 1967
RECU, LE ---------------- 15H40

AFRIQUE LEVANT
17 OCT. 1967
ARRIVEE

NO 1377/1378

R E S E R VE

D' APRES LE CHARGE D' AFFAIRES D' ARABIE SAOUDITE QUI EST
VENU ME VOIR HIER LA SITUATION NE SERAIT PAS ENCORE COMPLETEMENT
ECLAIRCIE ENTRE BARZANI ET LE GOUVERNEMENT. DES TRACTATIONS SECRE-
TES SE POURSUIVRAIENT ENTRE LE CHEF KURDE ET LE PREMIER
MINISTRE. BARZANI REFUSERAIT DE SON COTE DE PROCEDER AU DESARMEME
DES UNITES QU' IL CONTROLE,EXIGERAIT POUR UN DE SES PARTISANS L'U
DES CINQ GRANDS MINISTERES (AFFAIRES ETRANGERES, JUSTICE, INTERIE
DEFENSE, CULTURE ET ORIENTATION) ET DEMANDERAIT L' ASSURANCE D'
UNE PRESENCE MILITAIRE MOINS NOMBREUSE AU SEIN DU GOUVERNEMENT ET
LA PREPARATION D' ELECTIONS.
LES MISSIONS COMMUNISTES DE LEUR COTE - ET LE CHARGE D'AFFA
RES DE TCHECOSLOVAQUIE ME L' A CONFIRME - CONSIDERENT QUE LES AUT
ITES IRAKIENNES ONT DES INQUIETUDES SUR L' ETAT D' ESPRIT QUI
EGNE DANS LE NORD. IL PARAIT CERTAIN EN TOUT CAS QUE DEPUIS UNE
UINZAINE DE JOURS LE MINISTRE DE LA DEFENSE, LE CHEF D' ETAT-MAJ
T LE CHEF D' ETAT-MAJOR ADJOINT FONT DE FREQUENTS DEPLACE-
NTS DANS CETTE REGION.
D' APRES D' AUTRES SOURCES, LE PREMIER MINISTRE SERAIT EN
QUI LE CONCERNE TRES DESIREUX D' ABOUTIR A UN ACCORD ET AURAIT
A CONSENTI CERTAINES CONCESSIONS IMPORTANTES POUVANT DONNER
MOINS SATISFACTION PARTIELLE A LA VOLONTE DE PARTICULARISME
RIMEE PAR SON INTERLOCUTEUR./.
G O R C E

IR-5-8 Kurdes

MINISTÈRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES
PLB/CT
DIRECTION DES AFFAIRES POLITIQUES
AFRIQUE-LEVANT
Sous-Direction du Levant
N°37 /AL

LIBERTÉ – ÉGALITÉ – FRATERNITÉ
RÉPUBLIQUE FRANÇAISE

CABINET DU MINISTRE
ARRIVÉE
Le 11 DEC 1967

PARIS, LE 11 DEC 1967

NOTE POUR LE CABINET DU MINISTRE

Message de Mustafa BARZANI.-

La Direction d'Afrique-Levant a l'honneur de fa
parvenir ci-joint au Cabinet du Ministre la traduction d
message adressé au Président de la République par Mustaf
Barzani. Le Chef kurde attire l'attention sur la "situat
critique" qui prévaudrait dans le nord de l'Irak par sui
de l'attitude des autorités de Bagdad, qui n'appliquaien
pas l'accord conclu par le Dr. Bazzaz le 29 juin 1966.
Barzani craint une reprise de la "lutte fratricide" et
décline toute responsabilité à ce sujet. Il demande au P
dent de la République d'user de son influence auprès du
Gouvernement irakien en vue d'une "solution équitable du
problème" et de la reconnaissance des droits ethniques d
peuple kurde.

Ce message a été remis par un émissaire à not
Ambassadeur, qui a refusé de le transmettre par la voie
cielle et s'est contenté d'en prendre copie. L'émissair
.../

- PAGE DEUX -

CONCERNANT LES AFFAIRES INTERIEURES DU PAYS AUPRES DU GOUVERNEMEN
DUQUEL JE SUIS ACCREDITE ET METTANT EN CAUSE DANS DE PAREILS
TERMES CE GOUVERNEMENT.
EN LUI RENDANT CE PLI, J' AI DEMANDE A MONSIEUR EL YOUSSOUF
SI SEMBLABLE MESSAGE AVAIT ETE ADRESSE A D' AUTRES PERSONNALITES.
IL ME REPONDIT QUE LES CHEFS D' ETAT DE L' INDE ET DE L' UNION
SOVIETIQUE EN ETAIENT EGALEMENT DESTINATAIRES.
IL SEMBLE EVIDENT QUE CETTE DEMARCHE DENOTE LE SOUCI DU CHEF
URDE DE PREVENIR L' OPINION INTERNATIONALE DE LA PERSISTANCE DE
ON DESACCORD AVEC LES AUTORITES GOUVERNEMENTALES ET MANIFESTE SA
OLONTE DE DECLINER TOUTE RESPONSABILITE EN CAS DE NOUVEAUX
NCIDENTS.
D' APRES L' ANALYSE QUE CET EMISSAIRE M' A FAIT DE LA SITUA-
ON,BARZANI CONSIDERE QUE LA DECLARATION BAZZAZ NE CONSTITUE
LLEMENT UN ACTE DELIBERE DE BONNE VOLONTE DE LA PART DU GOU-
RNEMENT DE BAGDAD MAIS QU' ELLE EST AU CONTRAIRE LE RESULTAT D
DEFAITE SUBIE PAR L' ARMEE ARABE A RIWANDOUZ. IL PENSE QU' A
HEURE ACTUELLE LE PREMIER MINISTRE RECHERCHE UNE SOLUTION AU
BLEME KURDE , MAIS QU' IL EST LOIN D' ETRE SUIVI PAR TOUS LES
BRES DU GOUVERNEMENT ET QUE LE PRESIDENT AREF HESITE DE SON C
RENDRE PARTI CONTRE CERTAINS GENERAUX QUI ESPERENT LA REPRISE
HOSTILITES AVEC L' INTENTION D' AILLEURS DE MAINTENIR L' ETA
EXCEPTION QUI REGNE DANS LE PAYS ET DE RETARDER AINSI AU MAXI
LA DATE DES ELECTIONS ET LA MISE EN PLACE D' INSTITUTIONS
CRATIQUES./.

GORCE

A Son Excellence Monsieur le Président Charles de Gaulle,
Président de la République Française

Que la paix soit avec vous, et que Dieu vous accorde sa bénédiction et sa grâce.

Nous désirons, par ce message, attirer l'attention de Votre Excellence sur la situation critique qui prévaut actuellement en Irak d'une manière générale et dans la région du Kurdistan en particulier. Cette situation résulte du fait que le gouvernement irakien n'a pas assumé les obligations qui lui incombent à la suite de la déclaration du 29 juin 1966 acceptée par les autorités comme par nous-mêmes afin que l'Irak puisse enfin connaître la paix. Cette situation est également le fruit de la politique gouvernementale dont l'objectif est de liquider la Révolution kurde, d'écraser notre peuple confiant et d'encourager ses ennemis, les traîtres et autres mercenaires.

Une telle politique a rendu jusqu'ici impossible l'établissement de la paix; elle a entretenu une atmosphère d'anarchie caractérisée par des atteintes à la liberté et à la sécurité des citoyens, l'instauration d'un climat de terreur et des tentatives pour opposer les Arabes aux Kurdes. En d'autres termes, il s'agit d'une atmosphère incompatible avec la tranquillité, la stabilité et le règlement pacifique de la question kurde.

Nous nous sommes efforcés et nous nous efforçons encore de collaborer avec le Gouvernement dans tous les domaines et de trouver une solution équitable à notre problème dans le cadre des négociations engagées avec le pouvoir central; mais il est patent que les responsables ne font preuve d'aucune bonne volonté et ne travaillent pas sérieusement à l'application des clauses de la déclaration du 29 juin. De ce fait, notre peuple perd tout espoir de voir les dirigeants de Bagdad tenir leurs promesses.

./..

- 2 -

La situation se détériore et comporte le risque d'une reprise de la lutte fratricide et le retour des malheurs supportés par le peuple kurde tout au long des 6 années de guerre.

La rébellion kurde est déterminée à déployer tous ses efforts pour éviter l'affrontement et trouver une solution démocratique au problème kurde. Nous savons néanmoins que la plus grande part de responsabilité dans ce domaine, incombe au gouvernement central, qui a le pouvoir de régler les affaires du pays.

Nous Vous exposons ces vérités pour Vous mettre à même de comprendre notre position dans cette situation critique et de consacrer tous vos efforts à exercer par tous les moyens une pression sur le gouvernement irakien afin qu'il suive la voie des négociations tendant à définir une solution équitable pour le problème kurde, tout en évitant les horreurs de la guerre et les destructions, et afin de prévenir les évènements graves qui résulteraient de la détérioration de la situation actuelle et qui constitueraient une menace pour la paix dans la région du Moyen Orient, où la question kurde est considérée comme un problème majeur.

La rébellion kurde, qui a assumé la majeure partie des obligations qui lui incombaient à la suite de la déclaration du 29 juin, décline toute responsabilité au sujet des évènements qui pourraient se produire si le gouvernement central ne respectait pas ses engagements.

Le peuple kurde, qui a beaucoup souffert de la guerre et a vu détruire son pays durant les six dernières années parce qu'il réclamait la reconnaissance, dans le cadre de la République Irakienne, de ses droits

./...

- 3 -

ethniques et humains les plus élémentaires, attend que Votre Excellence lui tende, en compagnie de l'ensemble des forces éprises de paix, une main secourable pour que l'Irak puisse enfin connaître la paix, la tranquillité et la stabilité. Le peuple kurde espère précisément recevoir cette aide au moment où de grands efforts sont déployés pour résoudre les problèmes du Moyen.Orient et instaurer une paix durable.

Pour terminer, soyez assuré de nos sincères remerciements et de notre profond respect.

27 octobre 1967

Votre dévoué
Moustafa AL BARZANI

DIFFUSION RESTREINTE IR 5.8 Kurd

MINISTERE DES ARMEES
S.D.E.C.E.

Destinataire n° 417
Le 6 janvier 1968
Référence : D 60759/II A

SOURCE TOTEM
A USAGE STRICTEMENT NATIONAL

8

IRAK

LE PROBLEME KURDE : (1)

SES REPERCUSSIONS SUR LE GOUVERNEMENT IRAKIEN

4. des

Début Déc. 67
B/3

1) Sur injonction de TAHER YAHIA, un certain nombre des partisans de TALABANI ont fait mouvement de la région de Souleymanieh sur celle de Kirkouk, donnant ainsi partiellement satisfaction à BARZANI.

Les ministres des Affaires étrangères (ISMAIL KHAIRALLAH) de la Défense nationale (CHAKER MAHMOUD CHOUKRY) et des Pétroles (ABDEL SATTAR ALI EL HUSSEIN) ont critiqué ces mesures.

Le président AREF pense que donner satisfaction aux Kurdes ne peut que rendre BARZANI plus obstiné. Aussi favorise-t-il l'agitation des militaires qui pratiquent une politique d'obstruction contre TAHER YAHIA, mais ce dernier n'en continue pas moins ses efforts pour satisfaire BARZANI et mettre fin à la crise kurde.

2) Une personnalité kurde éminente de BAGDAD a déclaré de son côté que, si le gouvernement irakien ne donnait pas complètement satisfaction aux demandes de BARZANI, notamment en ce qui concerne l'expulsion de TALABANI hors des territoires kurdes, les deux ministres kurdes IHSAN SHIRZAD (Affaires locales et Travaux publics) et ABDEL FATTAH EL CHAALI (Affaires du nord et Affaires municipales) donneraient leur démission.

3) Les dissensions sur le problème kurde et le pétrole sont loin d'être aplanies entre AREF et TAHER YAHIA; les divergences entre les ministres ont atteint un point tel qu'un

(1) voir notre diffusion D 60111/II A du 5.12.1967

DIFFUSION RESTREINTE

- 2 - D 60759/II A

remaniement ministériel paraît inévitable. Si TAHER YAHIA parvenait à rallier le président AREF à ses vues, le succès de sa politique pétrolière et kurde serait garanti. Dans le cas contraire, il serait contraint de démissionner.

DIFFUSION RESTREINTE

- 3 - D 60759/II A

Destinataires :

Président de la République - Premier Ministre
Armées - Cabinet
- E.M.A.Div./REN
- E.M.A.T./2
- C.E.C. Océan Indien
SGDN/CER (2 ex)
A.E. - Service Levant
Industrie - Direction des Carburants
E.M.P. de la Présidence de la République

DIFFUSION RESTREINTE

MINISTERE DES ARMEES
S.D.E.C.E

Destinataire N° 417
Le 7 mars 1968
Référence : D 62322/II A

FRANCE - IRAK

REUNION KURDE A PARIS

(mars 68) 1/3

1°- Les organisations kurdes d'Europe (1), susceptibles de participer en mars à un Congrès kurde à PARIS, sont, d'après une personnalité kurde proche de BARZANI, d'obédience communiste et financées par l'U.R.S.S. Elles cherchent à utiliser les dissensions existant entre BARZANI et AREF pour se mettre en valeur en Europe et pouvoir, ultérieurement obliger BARZANI à admettre leur présence au Kurdistan. C'est ainsi que le parti démocrate kurde (P.D.K.), actif en Europe, n'est plus représenté en Irak en raison de son affaiblissement à la base.

2° - Une personnalité kurde d'Europe précise que, parmi les autres formations kurdes organisant ce congrès, l'Union de la Jeunesse kurde cultivée de FRANCFORT est un mouvement inconnu des milieux kurdes actifs, et que la Commission de Défense des Droits du Peuple kurde de LAUSANNE, fondée par le Kurde syrien Chérif VANLY en 1962, est l'objet des critiques de BARZANI et de l'Emir Bedir KHAN en raison de sa tendance politique dure et marxisante.

Seul, le parti du Kurdistan libre paraît représenter la tendance révolutionnaire kurde de BARZANI.

(1) - Cf notre diffusion D 61767/II A du 16.2.68 : Commission de défense des droits du peuple kurde (de LAUSANNE), Union de la jeunesse kurde cultivée (de FRANCFORT), parti démocrate kurde, parti du Kurdistan libre.

DIFFUSION RESTREINTE

- 2 - D 62322/II A

[De]stinataires :
[Pré]sident de la République - Premier Ministre
[Arm]ées - Cabinet
- E.M.A.Div./REN
- C.E.C. Océan Indien
[S].G.D.N./CER (2 ex.)
[E.]M.P. de la Présidence de la République
[A.]E. - Service Levant
[In]dustrie - Direction des Carburants
[In]térieur - Secrétaire Général pour la Police
- Direction Générale de la Sûreté Nationale -Cabinet
- Sûreté Nationale /ST
- Sûreté Nationale /RG

IR - 5 - 8 (Kurde)

Bagdad, le 15 avril 1968

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 250 /AL

AFRIQUE LEVANT
23 AVR. 1968
ARRIVÉE

Pierre GORCE
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR LE MINISTRE
DES AFFAIRES ETRANGERES
- Afrique-Levant -

A/S Problème kurde

Nouveaux incidents

Communiqué à :
Présid. de la Rép.
M. de St. Légier
Cabinet du 1° Minis.
M. Gaucher
Cabinet du Minis.
Secrétariat Gén.
Direct. Politique
Direct. Econom.
Afrique du Nord
Inform. et Presse
Londres
Washington
Bonn
Moscou
Alger
Amman
Ankara
Beyrouth
Damas
Djeddah
Khartoum
Le Caire
Rabat
Téhéran
Tel-Aviv
Tripoli
Tunis
Aden
Koweit
Jérusalem

Dans un communiqué publié le 14 avril 1968, le Ministre de la Défense a annoncé que deux véhicules civils étaient tombés la veille dans une embuscade à 20 km au sud-ouest d'Erbil. Parmi les 6 victimes, on déplore le chef de la Tribu Taï, le Cheikh Hanach Al Hamad. En signalant qu'un incident similaire s'est produit, le 12 avril, dans la région de Chamchamal provoquant la mort de 4 personnes dont deux partisans, le communiqué dénonce l'existence de "groupes rebelles au service de l'impérialisme et du sionisme, cherchant à troubler la paix dans le Nord et à détourner l'attention du Gouvernement de ses devoirs essentiels". Il met en garde les auteurs de ces meurtres contre toute illusion et affirme que l'Armée a pris les mesures nécessaires pour les réduire à l'impuissance.

./..

IN - 5 - 8 - (Kurde)

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAN

Téhéran, le 27 mars 1968

CONFIDENTIEL

AFRIQUE LEVANT
- 1 AVR. 1968
ARRIVÉE

N. 262/AL

M. RENAUD SIVAN, AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAN
A SON EXCELLENCE
MONSIEUR LE MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
A PARIS
- Direction d'Afrique-Levant -
Service du Levant

[illegible]dification de la stratégie kurde.

D'après de bonnes informations recueilli[illegible] ici et dont il m'est difficile d'apprécier la valeu[illegible] le Mollah BARZANI aurait modifié sensiblement ses méthodes et aurait renoncé à utiliser, contre le gouvernement de Bagdad, la guerilla ouverte. (1)

En revanche, à l'exemple de certains mouvements autonomistes en cours dans d'autres pa[illegible] opterait désormais pour une sorte de tactique de "guerre révolutionnaire", dont les bases de ravi[illegible]lement, sinon d'opération, seraient situées en de[illegible] frontières irakiennes, c'est à dire, en l'espèce [illegible] Iran./.

s'apprêterait à lancer l'IPC pour tenter de trouver un terrain d'entente avec les responsables de la nouvelle politique pétrolière, soit surtout à contraindre le Président de la République à se séparer du Général Taher Yahya.

Même au sein du cabinet actuel, les responsables demeurent en effet profondément divisés sur la solution à apporter au problème kurde. Les mesures à prendre à la suite de l'ampleur prise par les "incidents" du Nord pourraient bien accélérer une crise ministérielle toujours menaçante.

°
° °

En dépit de l'Accord de juin 1966, des mesures partielles d'apaisement décidées depuis lors, des rencontres au plus haut niveau et des messages échangés, une équivoque s'est installée que ni le pouvoir central ni les Kurdes n'ont jusqu'ici réellement desiré dissiper.

Du côté gouvernemental, cette équivoque est patente dans le comportement des autorités à l'égard du quotidien "arabo-kurde" AL TAAKHI publié, à Bagdad depuis le 17 février 1968 (cf. ma communication en date du 17 février). Ce journal n'a, en effet, obtenu l'autorisation de paraître qu'en contre-partie de la fermeture de la "Voix du Kurdistan". Défendu par le Président AREF et par ceux qui estiment un journal tiré à quelques dizaines de milliers d'exemplaires moins dangereux qu'une station radiophonique écoutée par toute la population, AL-TAAKHI est rapidement devenu la bête noire de plusieurs ministres dont celui de la Culture et de l'Orientation, responsable de la presse.

Des incidents similaires mais de moindre importance ont été rapportés tout au long des derniers mois. Ils traduisent la permanence de rivalités sanglantes entre différents groupes kurdes et plus encore la profondeur du ressentiment nourri par la plus grande partie de la population à l'égard des mercenaires kurdes au service de l'Armée et des chefs accusés de "collaborer" avec le pouvoir central. Celui-ci s'était efforcé, jusqu'ici, de les minimiser sinon de les passer totalement sous silence. On s'interroge sur les raisons qui l'ont amené à modifier son attitude et à publier ce communiqué menaçant et d'assez mauvais augure pour le maintien de la paix dans le Nord.

Il ne semble pas, en effet, que les nouveaux responsables de l'Armée professent, à l'égard du problème kurde, des opinions plus radicales que celles de leurs prédécesseurs. Le nouveau chef de l'Etat Major, le général Fayçal AL ANSARI, a longtemps commandé la Division de Kirkouk. Selon certains renseignements, il serait partisan d'un arrangement avec BARZANI, permettant à l'Armée d'alléger son implantation dans le Nord et de se consacrer plus activement à la préparation d'un affrontement considéré de plus en plus comme inévitable avec Israël.

Les derniers incidents qui ont provoqué dix morts et onze blessés en moins de quarante huit heures sont par contre intervenus dès après le départ vers le Sud d'une partie de la garnison d'Arbil. Cette coïncidence n'a pas échappé à l'attention des observateurs. Certains sont tentés d'y voir une action étrangère visant soit à dissuader le Gouvernement d'envoyer des troupes hors d'Irak soit à le rendre plus compréhensif à l'égard d'une nouvelle offensive que

seul le journal kurde puisse disposer d'une liberté relative totalement refusée aux autres quotidiens.

AL-TAAKHI fait certes preuve d'un loyalisme total à la cause arabe et à l'Etat irakien; il n'en dénonce pas moins inlassablement l'absence en Irak de toute démocratie, le maintien d'une législation d'exception, le retard apporté au développement du Nord et à l'application de l'accord de juin 1966.

Ce n'est pas toutefois en raison de cette attitude qu'un "avertissement" vient d'être adressé au journal. Le Ministre de la Culture lui reproche l'insuffisance de son édition kurde (une seule page pour quatre pages dans l'édition arabe) et les facilités données aux propriétaires de journaux non autorisés à paraître, de publier, dans ses colonnes des critiques "haineuses" à l'égard du pouvoir. Bien qu'aucune indication n'ait été fournie, il semble que soient ainsi visés plusieurs articles attaquant la nouvelle politique pétrolière et notamment l'accord ERAP-INOC.

En dépit de ce "rappel à l'ordre", AL-TAAKHI a publié un éditorial commentant le communiqué publié le 14 avril par le inistre de la éfense. n retardant l'application de l'accord de juin 1966 et en formant des groupes armés de partisans à son service, écrit-il en substance, le gouvernement porte une grande part de responsabilité dans l'instabilité qui est à l'origine des derniers incidents.

°

° °

Les choses en sont là sans qu'il soit possible de prévoir si les efforts effectivement déployés par Mullah BARZANI d'une part

- 5 -

et le Président AREF d'autre part permettr d'éviter la multiplication d'incidents et remise en question du statu-quo fragile difficilement maintenu depuis juin 1966./.

DIFFUSION RESTREINTE

SOURCE SECRÈTE

NISTERE DES ARMEES

S.D.E.C.E.

4031

II A

Le 17 avril 1968

FICHE

- Les Kurdes et les communistes irakiens

Le 19 mars le général Chaker Mahmoud Choukry, ministre iranien de la Défense nationale, a reçu le Dr Ezatollah Ameli, ambassadeur d'Iran à Bagdad.

Le général irakien a fait état auprès de son interlocuteur du danger que représentent les activités communistes en Irak.

Les communistes en effet ont constitué un front commun avec les baassistes de gauche et les Kurdes. Les Kurdes fournissent un asile aux communistes en fuite; ainsi 600 officiers déserteurs, arabes d'origine, se sont réfugiés au Kurdistan et collaborent avec Barzani. Obéissant aux instructions du secrétaire général du PC irakien, Aziz el Hadj, et en collaboration avec l'aile gauche du Baas, ils préparent un coup de force contre le gouvernement.

Selon le général Choukry, Kassem avait commis une grave erreur en armant les Kurdes dans le but de nuire à l'Iran. Il import au contraire que l'Iran, l'Irak et la Turquie unissent leurs efforts pour faire face au danger kurde. La situation est satisfaisante du côté turc, le Premier ministre Demirel ayant donné l'assurance au gouvernement irakien qu'aucune aide aux Kurdes ne serait acheminée par la Turquie. Il est regrettable qu'en revanche le

.../...

DIFFUSION RESTREINTE

SOURCE SECRÈTE

2

Kurdistan iranien serve de refuge pour les Kurdes irakiens. Le ministre de la Défense irakien admet qu'il ne leur arrive pas d'armement par le territoire iranien. Cependant, dès que les Kur irakiens sont en difficulté ils emportent leur armement en Iran et le cachent chez les Kurdes iraniens. L'armement dont disposent les Kurdes irakiens proviendrait en fait, pour la plus grande parti de Syrie et de Jordanie, par des déserteurs.

Le général Choukry admet enfin que dans le passé l'Irak a suivi aveuglément la politique du Caire. Mais, il a reconnu la nécessité d'une amitié avec l'Iran et la Turquie. Il insiste donc pour que le gouvernement irakien face le nécessaire pour limiter les activités kurdes dans la région Khanaqin- Kermanshah (1), bastion des kurdo-communistes.

-----

(1) - Khanaqin est situé en Irak, Kermanshah en Iran.

IR. 5. 8 (Kurde)

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK
N° 390 / AL

Bagdad, le 30 avril 1968.

AFRIQUE LEVANT
- 3 MAI 1968
ARRIVÉE

Pierre GORCE
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR LE MINISTRE
DES AFFAIRES ETRANGERES

Afrique-Levant

A/S. Le problème kurde

Déclarations de
Mullah BARZANI et de
Saleh AL YOUSSOUFI

Communiqué à :

- Présidence de la République
  M. de Saint Légier
- Cabinet du Premier Ministre
  M. Gaucher
- Cabinet du Ministre
- Secrétariat Général
- Direction Politique
- Direction Economique
- Afrique du Nord
- Information & Presse
- Londres
- Washington
- Moscou
- La Haye
- Alger
- Amman
- Ankara
- Beyrouth
- Damas
- Djeddah
- Khartoum
- Koweit
- Le Caire
- Rabat
- Téhéran
- Tel-Aviv
- Tripoli
- Tunis
- Aden

Quelques jours après les incidents dont j'ai rendu compte au Département par dépêche n° 360/AL en date du 16 avril 1968, le quotidien arabo-kurde a publié une longue interview de Mullah Mustapha BARZANI.

Le leader kurde s'est exprimé avec franchise sur les différents problèmes de l'heure. Il s'est, tout d'abord, efforcé de minimiser les attentats des 12 et 13 avril. " Ces incidents sont d'ordre personnel et local, a-t-il dit... Nous ne les approuvons pas mais il ne paraît guère possible de les empêcher dans une région où pullulent des groupes rivaux armés. La meilleure méthode serait d'agir préventivement... A présent, il convient de les limiter et de les régler avec sagesse... Lancer des accusations qui se sont révélées fausses, ou se livrer à des représailles sur une grande échelle n'aboutirait à rien de raisonnable mais aggraverait les ressentiments et porterait atteinte à la situation économique; les répercussions psychologiques de tels actes toucheraient l'ensemble

.../...

- 2 -

de la population. Une telle perspective ne peut être admise par tous les citoyens loyaux, qu'ils soient ou non au pouvoir... ".

Mullah BARZANI a ensuite abordé l'ensemble du problème kurde. "L'avenir, a-t-il déclaré, demeure fonction de la compréhension manifestée par les Arabes et les Kurdes à l'égard des intérêts supérieurs de la Patrie... L'Irak est notre patrie à tous. Le progrès et le bonheur du pays nécessitent le maintien de l'unité nationale reposant sur l'égalité, la reconnaissance réciproque des droits et des devoirs et la garantie des intérêts des deux parties... Une personnalisation fallacieuse des problèmes du Nord a entraîné l'adoption de solutions inadéquates qui sont à l'origine d'incidents regrettables... Le recours à la force, la formation de groupes armés épuisent les ressources de l'Etat... Pour préserver la stabilité, les groupes en question doivent être désarmés... Le Ministère des Affaires du Nord a failli à sa mission... Le gouvernement doit tenir les engagements pris le 29 juin 1966 et renoncer à une politique d'atermoiement qui dure depuis deux ans... La crise du pouvoir en Irak ne peut être résolue que par la formation d'un gouvernement de coalition qui mettra un terme aux circonstances exceptionnelles actuelles."

Invité à faire connaître son opinion sur la décision prise par l'INOC de procéder à l'exploitation directe du gisement de Rumeila-Nord, Mullah BARZANI a souligné le bien-fondé et l'importance d'une mesure visant à libérer l'économie du contrôle des compagnies étrangères et attestant la capacité de l'Irak à gérer lui-même ses affaires en vue d'une future nationalisation de toutes ses ressources pétrolières.

.../...

- 3 -

*
* *

Les positions du Chef kurde sur le problème du Nord ne sont pas nouvelles. En les exprimant, une nouvelle fois, quelques jours après les récents incidents, Mullah BARZANI a tenu à dégager sa responsabilité et à confirmer son désir de maintenir la paix. Il lui a, de plus, semblé opportun de mettre en garde le gouvernement contre la tentation de procéder à des représailles irréfléchies menant à une escalade dangereuse. Quant au pouvoir central, s'il a donné son accord à la publication de cette interview et s'il s'abstient de réagir après de telles déclarations ou même de répondre aux critiques qu'elles contiennent, c'est essentiellement parce qu'il fait preuve, face au problème kurde, de la même faiblesse et de la même indécision qui caractérisent son comportement dans bien d'autres domaines aussi fondamentaux que celui-là pour l'avenir du pays.

La publication, quelques jours plus tard par l'hebdomadaire AL MANAR d'une nouvelle série de déclarations faites par M. Saleh AL YOUSSOUFI, Directeur d'AL TAAKHI et représentant officieux à Bagdad de Mullah BARZANI (cf ma communication en date du 15 novembre 1967) vient de fournir, d'ailleurs, une nouvelle preuve des luttes intestines qui divisent les responsables. AL MANAR, seul hebdomadaire indépendant autorisé à paraître, est la propriété de M. Abdul Aziz BARAKAT, Président du Syndicat des Journalistes et ami personnel du Président AREF. Il n'en est pas moins devenu, au même titre que le quotidien kurde, l'objet du ressentiment de l'Organisme chargé de la Presse et du Ministre de l'Orientation, défenseurs d'un nationalisme arabe extrémiste qui s'accommode mal d'une certaine liberté d'expression accordée à la minorité kurde.

.../...

- 4 -

Quoiqu'il en soit, Saleh AL YOUSSOUFI n'a pas hésité à exposer, à son tour, ses opinions sur "le problème du peuple kurde", selon une expression qu'il souhaiterait voir utiliser en lieu et place de la dénomination hypocrite de "problème du Nord". Elles sont naturellement les mêmes que celles du Mullah BARZANI. M. Saleh AL YOUSSOUFI s'est étendu sur la question fondamentale des élections. Il réclame la révision de la loi électorale promulguée par le Cabinet Naji TALEB et qualifie d'anti-démocratique tout mouvement politique unique. M. AL YOUSSOUFI approuve, toutefois, l'idée d'un gouvernement de coalition pour préparer les élections. Il accepte, à la rigueur, l'éventualité de la formation d'un conseil législatif, étape transitoire avant l'installation d'un Parlement, mais à la condition expresse que ses membres soient élus et non nommés, que le Conseil ne comporte pas uniquement les "Officiers de la Révolution" et que les Kurdes y soient représentés proportionnellement au chiffre de leur population.

Ces prises de position trouvent-elles réellement un accueil favorable auprès du Général AREF et de certains de ses amis ? Leur libre expression incite, en tous cas, à se poser la question et à s'interroger sur les raisons d'une telle réactivation du problème kurde à la veille de l'arrivée à Bagdad du Président de la République Turque./.

IR 5-8 Kurdes

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 317 /AL

Bagdad, le 16 mai 1968.

Pierre GORCE
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR LE MINISTRE
DES AFFAIRES ETRANGERES

Afrique-Levant

A/S Le problème kurde

Nouvelles péripéties.

[illegible] 24 MAI 1968 ARRIVÉE

Communiqué à :
- Présidence de la République
- M. de Saint Légier
- Cabinet du Premier Ministre
- M. Gaucher
- Cabinet du Ministre
- Secrétariat Général
- Direction Politique
- Direction Economique
- Afrique du Nord
- Information & Presse
- Londres
- Washington
- Moscou
- La Haye
- Alger
- Amman
- Ankara
- Beyrouth
- Damas
- Djeddah
- Khartoum
- Koweit
- Le Caire
- Rabat
- Téhéran
- Tel-Aviv
- Tripoli
- Tunis
- Aden

Comme on pouvait s'y attendre, les modifications apportées le 6 mai à la Constitution provisoire (cf. ma dépêche N° 316/AL en date du 14 mai 1968) ont profondément déçu ceux des Kurdes qui luttent pour l'instauration en Irak d'une véritable démocratie permettant à leur communauté de défendre ses droits et de se voir reconnaître dans l'Etat la place qui lui est due.

Le 7 mai, le journal AL TAAKHI publiait un long éditorial dénonçant la violation de la Constitution provisoire et les actes arbitraires d'un pouvoir "qui ramène les textes fondamentaux au niveau de simples décisions ministérielles". "Le gouvernement, écrivait-il, a manqué une nouvelle fois à ses promesses... Le peuple devra recourir à d'autres moyens pour obtenir satisfaction..."

Après de tels excès intervenant à la suite d'un premier avertissement donné au journal le mois dernier (cf ma dépêche n° 250/AL en date du 16 avril 1968), AL TAAKHI s'est vu retirer l'autorisation de paraître pendant 30 jours.

.../...

IN 58

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAN

N° 880/AL
PM/cl

Téhéran, le 10 mai 1968.

AFRIQUE LEVANT 15 MAI 1968 ARRIVÉE

M. RENAUD SIVAN, AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAN

à SON EXCELLENCE

MONSIEUR LE MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES

Direction d'Afrique-Levant
Service du Levant

A/s : des troubles du Kurdistan irakien.

Les journaux locaux ont accordé une certai[ne] place aux troubles qui auraient éclaté dans le Kurdistan irakien, les 12 et 13 avril derniers. Ils rapportent, à ce sujet, que quatre soldats et six civils y auraient trouvé la mort, tandis que neuf soldats et deux civils auraient été blessés ; les pertes des rebelles ne sont pas mentionnées.

*
* *

.../

[Communiq]ué à :

- AMMANE	- CABOUL	
- ANKARA	- DJEDDAH	
- BAGDAD	- KOWEIT	
- BEYROUTH	- RAWALPINDI	- TEL-AVIV

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 397 /AL

Bagdad, le 1[illegible] juin 1968

IR 5-8 (Kurdes)

[illegible] LEVANT 24 JUIN 1968 ARRIVÉE

Pierre GORCE
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR LE MINISTRE
DES AFFAIRES ETRANGERES
- Afrique-Levant -

A/S. du problème kurde

Un ancien Ministre accuse ...

Communiqué à :
- Présid.de la Rép.
- M. de St. Légier
- Cabinet du 1° Min.
- M. Gaucher
- Cabinet du Mins.
- Secrét. Général
- Direct. Pol.
- Afrique du Nord
- Inform. et Presse
- Londres
- Washington
- Bonn
- Moscou
- Aden
- Alger
- Amman
- Ankara
- Beyrouth
- Damas
- Djeddah
- Khartoum
- Koweit
- Jérusalem
- Le Caire
- Rabat
- Téhéran
- Tel-Aviv
- Tripoli
- Tunis

Les dépêches de ce poste ont informé le Département des récents développements concernant le problème kurde. En dépit d'une certaine tension qui s'est traduite notamment par la démission de deux des ministres kurdes appartenant au Cabinet actuel et la suspension du journal arabo-kurde "AL TA'AKHI", les incidents sanglants ont pu être circonscrits. Un semblant de paix reposant sur le maintien d'un statu quo équivoque règne effectivement dans les provinces du Nord où les garnisons ont été sensiblement allégées (cf. mes dépêches n°s 250, 290 et 317 des 16, 30 avril et 15 mai 1968).

La situation n'a guère évolué au cours de ces dernières semaines. Certains faits témoignent d'une légère détente : "AL TA'AKHI" est reparu le 9 juin 1968; les deux ministres ont retiré leur démission[1] et le Gouvernement vient de prolonger une nouvelle fois la période d'application de la loi d'amnistie. D'autres, par contre, paraissent peu rassurants. C'est ainsi que le quotidien kurde n'est nullement

(1) Ils ne participent toutefois que rarement aux cérémonies officielles. Ainsi étaient-ils absents au dîner offert le 15 juin par le Général Aref à l'Emir de Koweit.

De leur côté, MM. Abdul Fattah AL-SHALI, Ministre d'Etat pour le Développement du Nord, et Ihsan SHIRZAD, Ministre des Municipalités et des Travaux Publics, tous deux d'origine kurde et caution du Mullah BARZANI au sein du cabinet actuel, offraient leur démission. Cette décision n'a fait l'objet d'aucune publicité; selon certains renseignements, elle n'aurait pas été acceptée. Toutefois, les Ministres kurdes se contentent désormais d'assurer l'expédition des affaires courantes, tout comme, d'ailleurs, la plupart des autres membres du cabinet; tout le monde s'attend en effet à un remaniement ministériel qui est reporté de jour en jour (cf. ma dépêche n° 316/AL en date du 14 mai 1968).

*
* *

Cette nouvelle tension sur le plan politique ne semble pas avoir eu, jusqu'ici, de répercussions sur le plan militaire. Aucun nouvel incident important n'a été signalé depuis ceux dont j'ai rendu compte au Département par ma dépêche n° 250/AL en date du 16 avril 1968. Bien au contraire, le mouvement de retrait de troupes signalé dès ce moment semble s'être étendu à plusieurs importantes unités qui ont quitté leurs garnisons du Nord sous le prétexte officiel de participer aux travaux de lutte contre les inondations de l'Euphrate. Certains voient dans cette décision l'application d'une promesse faite par le Général Taher YAHYA au Mullah BARZANI, lequel se serait engagé de son côté à empêcher tous nouveaux attentats et à soutenir le Premier Ministre dans ses efforts pour éviter la reprise des hostilités. En fait, la situation paraît quasi-normale dans les villes du Nord et sur les grands axes longeant les montagnes habitées par les Kurdes./.

2

décidé à faire amende honorable. Dès ses premiers numéros, il a repris ses attaques contre le régime et dénoncé notamment le projet de création d'un Conseil législatif nommé au lieu et place d'un Parlement librement élu. De plus, le Général Okeili a failli être victime récemment d'un engin qui avait été piégé dans sa voiture. Cet ancien Chef de l'État-Major des Forces Armées, anti-communiste convaincu, est considéré comme l'adversaire le plus acharné d'une solution pacifique du problème kurde. L'enquête ne semble pas encore avoir abouti. Il est vraisemblable que les amis de Mullah Barazani ne sont pas étrangers à cette tentative de réglement de compte.

o

o o

Plus encore qu'au cours des mois précédents, on n'échappe pas au sentiment qu'il existe un arrangement en vertu duquel les deux parties s'accordent dans l'esprit du "Programme" du 29 juin 1966, des concessions réciproques précises mais limitées pour empêcher la reprise des hostilités. Un document parvenu récemment à la connaissance d'un de mes collaborateurs a confirmé la justesse de cette impression.

Il s'agit d'une longue lettre adressée au Président de la République par M. Abdul Hadi Al Rawi, ancien Ministre de la Jeunesse, qui a démissionné du Cabinet actuel en janvier dernier. M. Al Rawi a fait partie en 1967 de la commission ministérielle chargée d'établir les bases d'une solution pacifique du problème kurde. A ce titre, il a participé à plusieurs entrevues entre Mullah Barazani et le Général Taher Yahya, notamment à Kelala les 15 septembre et 7 octobre 1967.

.... /

3

M. Al Rawi accuse le Premier Ministre d'avoir conclu, malgré l'opposition de la majeure partie des membres du Cabinet et en dehors des conversations officielles, un accord secret avec Mullah Barazani.

Dès le 15 septembre, le leader kurde aurait exigé que satisfaction lui soit donnée, a priori, sur les points suivants :

1°) désarmement total et éloignement des provinces du Nord des partisans de Jalal Talabani et expulsion de leurs chefs à l'étranger.

2°) Transfert du Quartier Général de la 5ème Division de Suleimaniya à Baqouba (50 Kms au Nord-Est de Bagdad).

3°) Réduction des effectifs des troupes gouvernementales.

4°) Abandon par les tribus arabes de la région de Kindinawa.

5°) Latitude laissée aux "Pesh-margas" (miliciens au service de Barazani) de conserver leurs armes jusqu'à ce que le problème de leur situation personnelle ait été résolu.

Mullah Barazani a toujours personnellement considéré le premier de ces cinq points comme crucial; il l'a d'ailleurs bien fait comprendre en réunissant dans les premiers jours d'octobre 1967 plus de cinq cent hommes armés aux environs de Bakerjo où se trouvaient alors regroupés les partisans de Talabani.

La plupart des membres de la commission ministérielle étaient hostile à l'octroi de ces importantes concessions sans contrepartie. Ils auraient

.... /

4

souhaité - et certains des partisans de Barazani ne s'y seraient pas opposés - que le désarmement des différentes forces kurdes en présence (Pesh-margas, Talabanistes, Chevaliers de Saladin (Harkis au service du Gouvernement)) soit concomitant.

A la suite d'une première entrevue en tête à tête avec Mullah Barazani, le Général Taher Yahya, soutenu par le Général Abdul Karim Farhan, Ministre de la Réforme agraire, et en dépit de l'opposition du Général Hammoudi Mahdi, alors Chef d'Etat-Major, s'était par contre déclaré partisan de sacrifier les Talabanistes. Lors d'une seconde rencontre avec la Commission, le 7 octobre, le Mullah Barazani menaçait d'ailleurs d'intervenir lui-même si ces "traitres" ne quittaient pas la région de Bakerjo.

Le 11 octobre, le Général Aref présidait à Bagdad une réunion interministérielle pour trancher le différend. M. Abdul Hadi Al Rawi, au nom de la Commission, soutenait la nécessité d'adopter une attitude ferme sous peine de voir Mullah Barazani remporter une victoire morale qui recréerait autour du chef rebelle l'unanimité de tous les kurdes. Il ajoutait que les Pesh-margas épuisés par les privations, étaient prêts à abandonner la lutte. Le Général Taher Yahya, toujours appuyé par Abdul Karim Farhan, assurait au contraire qu'il fallait céder aux exigences du Mullah. La réunion se termina sans qu'aucune décision n'intervint.

En fait, reconnait M. Al Rawi, la thèse du Premier Ministre l'a emporté. Le Général Taher Yahya aurait même menacé de démissionner si les mesures préconisées - la clef du problème selon lui - n'étaient pas prises. "Les Talabanistes ont donc été

.... /

5

liquidés, les tribus arabes éloignées, d'importantes sommes gaspillées sous prétexte de reconstruction, le journal "AL TA'AKHI" illégalement autorisé à reparaître, etc... Le Nord, estime M. Abdul Hadi Al Rawi, est devenu une région isolée placée sous l'autorité de Mullah Barazani. Tous les fonctionnaires n'y sont affectés qu'avec son accord et n'y agissent que sur ses ordres... Cette situation pèse d'un poids très lourd sur l'économie et la politique générale du pays; ses répercussions sont profondes sur le moral de l'Armée et elle se trouve à l'origine de la perversion de bien des consciences..."

o

o o

Le document, daté du 7 mai 1968, comporte des développements consacrés à d'autres problèmes importants tout aussi mal résolus par le Premier Ministre que celui du Nord, estime M. Abdul Hadi Al Rawi. La question kurde n'y est pas moins considérée comme la plus lourde de conséquences. En décidant de l'utiliser à froid contre le Premier Ministre, le groupe des nationalistes arabes auquel appartient M. Abdul Hadi Al Rawi nous remet en mémoire les événements du 30 juin 1966. On se souvient en effet que le lendemain même du jour où était intervenu un accord entre le Dr. Bazzaz et Mullah Barazani sur un programme permettant de régler pacifiquement le problème kurde, se produisait le coup d'Etat avorté du Général Aref Abdul Razak...

.... /

Vendredi 2 août 1968

IR 5-8 Kurde

N O T E

I - Le problème kurde

1) L'attitude de Moullah Barazani à l'égard du pouvoir n'a pas évolué. Refusant systématiquement de faire des distinctions entre les différents gouvernements qui se succèdent à Bagdad, il a pour les dirigeants irakiens les qualificatifs les plus durs et les plus expressifs.

Le programme du 24 juin 1966 constitue, pour lui, un minimum auquel ne se borneront certes pas les véritables revendications kurdes. L'arrivée au pouvoir du Baath qui a besoin de se prévaloir de quelques résultats pour asseoir sa position et dont la reprise des hostilités provoquerait vraisemblablement la chute, permet aux kurdes d'exercer une forte pression sur les dirigeants de Bagdad.

Le Parti Démocratique kurde demeure très vivant et très actif. Il a mis sur pied des structures représentatives lui permettant de contrôler et d'administrer les régions qui échappent au pouvoir central. Ses dirigeants semblent s'accommoder du leadership de Barazani dont le prestige demeure grand. Les "Pesh-Margas" (milices combattantes Barazanistes) paraissent composées d'hommes convaincus, confiants dans le succès de leur cause. Ils disposent de véhicules et d'armes de provenances diverses. La présence de postes milita

. . . /

2.

appartenant aux deux parties et délimitant la zone barazaniste ne paraît empêcher ni les allées et venues tant des amis et même des miliciens de Barazani, dans les régions voisines, voire jusqu'à Bagdad, ni les déplacements d'un certain nombre d'Irakiens qui se rendent pour des motifs divers dans la zone rebelle.

2) Les nouveaux dirigeants de Bagdad et notamment le Ministre des Affaires Etrangères, manifestent pour Moullah Barazani une violente hostilité : "un féodal sans réel prestige dont les exigences et l'étroitesse d'esprit rendent tout accord impossible". Ils lui reprochent de se montrer plus exigeants envers eux qu'envers leurs prédécesseurs. Barazani aurait ainsi réclamé que trois ministères clefs soient attribués à des kurdes de ses amis. Il se serait violemment élevé contre la présence d'un "Talabaniste" au Gouvernement(1). Les pourparlers ont frôlé la rupture dans les jours qui ont suivi le 30 juillet, les baathistes renâclant de leur côté à reprendre à leur compte le programme du 29 juin 1966 établi par le Dr. Bazzaz.

Quoi qu'il en soit, les deux parties semblent pessimistes sur la possibilité d'un arrangement, les kurdes surtout qui savent par expérience ce que valent les déclarations et les promesses faites par le pouvoir centr

3) Moullah Barazani qui, précédemment, ne ménageait pas ses él au Général de Gaulle, s'est montré plus que réservé dan ses appréciations sur la politique française.

(1) - Il s'agirait du Ministre d'Etat Taha Muhieddin, qui s'identifie rait avec l'actuel Ministre Conseiller à Londres, M. Taha Ma'ro ancien Directeur des Relations publiques du Ministère des Affai Etrangères, qui n'a pas encore rejoint Bagdad.

6

Certes, la situation est aujourd'hui différente. Le Premier Ministre est un "Officier la Révolution" qui bénéficie d'un large réseau d'a tiés et de complicités. Ce modus vivendi établi voici plus de six mois avec le chef des rebelles kurdes constitue d'ailleurs une nouvelle preuve de son savoir faire et de son réalisme. On peut tout fois se demander pendant combien de temps encore s poursuivra entre les Généraux Aref et Yahya cette alliance de raison qui, tout en étant l'objet de multiples luttes d'influence de la part des deux partenaires, leur permet de se partager le pouvoi depuis près d'un an./.

IR. 5. 8 (Kurd

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

ATTRIBUTIONS

2. AL AL AL
3. NU NU
1P

AFRIQUE LEVANT
- 5 AOUT 1968
ARRIVEE

BAGDAD, LE 4 AOUT 1968.
RECU LE 5----------15H03
NO 1217/1219.

ADRESSE AU DEPARTEMENT COMMUNIQUE VIA LE DPT A : AMMANE- BEYROUT ANKARA- DAMAS - KOWEIT - LE CAIRE - DJEDDAH - KHARTOUM - TEHERA - TUNIS - TRIPOLI - ALGER - RABAT - WASHINGTON - LONDRES - MOSCOU- TEL-AVIV.

DANS UN COMMUNIQUE PUBLIE LE 3 AOUT, LE CONSEIL DU COMMANDEMENT DE LA REVOLUTION A DEFINI L'ATTITUDE DU NOUVEAU REGIME CONCERNANT LA QUESTION KURDE. APRES S'ETRE REFERE AUX TERMES DE LA PROCLAMATION LANCEE QUELQUES HEURES APRES LA REVOLUTION DU 17 JUILLET ET AVOIR ETUDIE L'EVOLUTION DU PROBLEME SOUS LES REGIMES PRECEDENTS, LE CONSEIL ''DESIRANT ASSURER LA PAIX ET LA STABILITE, RENFORCER L'UNITE NATIONALE EN MEME TEMPS QUE L'UNITE DE LA LUTTE CONTRE L'IMPERIALISME, ET SOULIGNER SA FOI DANS LES DROITS NATIONALISTES DES FRERES KURDES'' A DECIDE DE PRENDRE POUR BASE DE REGLEMENT LE PROGRAMME DU 29 JUIN 1966 ET DE S'EFFORCER DE LE METTRE ENAPPLICATION.

SELON LES RENSEIGNEMENTS DONT NOUS DISPOSIONS, UN TEL ENGAGEMENT CORRESPONDRAIT AU MINIMUM EXIGE PAR MULLAH BARAZANI POUR ASSURER LE MAINTIEN DU MODUS VIVENDI ACTUEL. LE RETOUR AU POUVOIR DU BAATH DONT LA SANGLANTE OFFNSIVE ANTI- KURDE DE 1963 EST LOIN D'ETRE OUBLIEE AURAIT EN EFFET PROVOQUE UNE TENSION DANGEREUSE QUE LES FEBRILES EFFORTS DEPLOYE CES DERNIERS JOURS PAR LE GOUVERNEMENT N'AURAIENT PU REUSSIR A FAIRE DISPARAITRE.

C'EST AINSI QUE LES DEUX MINISTRES KURDES N'AURAIENT PAS ENCORE PRETE SERMENT AU PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE.

LE COMMUNIQUE DU 3 AOUT REPRESENTE DE LA PART DU POUVOIR CENTRAL UN GESTE IMPOSE PAR LES CIRCONSTANCES ET QUI NE PERMET PAS D'ECARTER COMPLETEMENT LES MENACES QUI PESENT SUR LE MAINTIEN DE LA PAIX DANS LE NORD./.

G O R C E

IR 5 8 (Kurdes)

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

DECHIFF

AFRIQUE LEVANT — TELEGRAMME A L'ARRIVEE

- 6 AOUT 1968

ATTRIBUTIONS

2. AL AL AL
3. NU NU
IP

BAGDAD, LE 6 AOUT 1968.
RECU LE ------------ 16H50
NO 1224/1226.

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 1217.

LE GOUVERNEMENT S'EFFORCE DE CONTINUER DE DONNER DES APAISEMENTS A MULLAH BARAZANI. UN COMMUNIQUE PUBLIE LE 4 AOUT PRECISE QUE LE POINT SIX DU PROGRAMME DU 29 JUIN 1966 SERA DES MAINTENANT MIS EN APPLICATION; TOUTES FACILITES SERONT ACCORDEES AUX KURDES POUR POURSUIVRE DES ETUDES SPECIALISEES A L'ETRANGER, UNE ACADEMIE DE LETTRES KURDES SERA INSTITUEE ET UNE UNIVERSITE CREEE A SOULEYMANIA.

UN SECOND COMMUNIQUE DATE DU 5 AOUT, PRONONCE L'AMNISTIE GENERALE POUR TOUS LES DELITS CIVILS ET MILITAIRES COMMIS EN RAPPORT AVEC LES EVENEMENTS DU NORD. DE PLUS, TOUS LES MEMBRES DE L'ARMEE IRAKIENNE QUI ONT DESERTE POUR REJOINDRE LES REBELLES SONT INVITES A REGAGNER AVEC LEURS ARMES LEURS UNITES ., LEURS GRADES LEUR SERONT RENDUS.

ON PEUT SE DEMANDER SI CES DECLARATIONS SUFFIRONT A AMENER BARAZANI A REDUIRE SES EXIGENCES. CELUI-CI SERAIT EN EFFET PARTICULIEREMENT MECONTENT DE LA NOMINATION AU GOUVERNEMENT D'UN MINISTRE D'ETAT D'ORIGINE KURDE PARTISAN DE TALABANI. IL S'AGIT DE M. TAHA MOHIEDDINE MAAROUF, MINISTRE CONSEILLER A LONDRES ET EX-DIRECTEUR DES RELATIONS PUBLIQUES AU MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES, QUI D'AILLEURS, D'APRES CERTAINS RENSEIGNEMENTS, MARQUERAIT PEU D'EMPRESSEMENT A REJOINDRE BAGDAD./.

G O R C E

IR 5 8 Kurdes

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK
N° 547 / AL

Bagdad, le 4 septembre 1968

AFRIQUE LEVANT
10 SEP. 1968
ARRIVEE

Bernard LOPINOT
CHARGE D'AFFAIRES a.i. DE FRANCE
EN IRAK

à

SON EXCELLENCE MONSIEUR LE MINISTRE
DES AFFAIRES ETRANGERES

Afrique-Levant

A/S. Le problème kurde.

La tension s'accroit ...

Communiqué à :
- Présidence de la République
- Cabinet du Premier Ministre
- Cabinet du Ministre
- Secrétariat Général
- Direction Politique
- Direction Economique
- Afrique du Nord
- Information & Presse
- Londres
- Washington
- Moscou
- Bonn
- Rome
- Madrid
- New-York
- Aden
- Alger
- Amman
- Ankara
- Beyrouth
- Damas
- Djeddah
- Jérusalem
- Khartoum
- Koweit
- Le Caire
- Rabat
- Téhéran
- Tel-Aviv
- Tripoli
- Tunis

Le Département a été tenu informé des efforts déployés par le nouveau régime pour tenter de trouver avec les Kurdes un modus vivendi garantissant le maintien de la paix dans les provinces du Nord. Dès son arrivée au pouvoir, le Baath a multiplié les déclarations d'intention et s'est engagé à mettre en application l'accord-programme du 29 juin 1966 (cf. mes communications en date des 4 et 6 août 1968). Des pourparlers ont été ouverts entre le pouvoir central et Mollah BARZANI. Ce dernier, désirant tirer parti de l'isolement du Baath, ne tardait pas à exercer une pression croissante sur les dirigeants de Bagdad.

Les deux personnalités kurdes qui figuraient parmi les membres du cabinet formé après la Révolution du 17 juillet n'avaient pas été préalablement consultées par le Premier Ministre Abdul Razzak AL-NAYEF. Ni M. DEZAI ni M. SHIRZAD, nommés respectivement Ministre des Affaires du

.../...

- 2 -

Nord et Ministre des Travaux Publics, n'ont rejoint Bagdad pour prêter le serment traditionnel et occuper leurs fonctions. Dans un premier stade toutefois, et en raison des conversations en cours entre le leader kurde et les baathistes, aucune modification ne fut apportée à la composition du gouvernement. MM. DEZAI et SHIRZAD conservèrent leur poste dans le cabinet présidé par le Général Hassan AL BAKR. Le refus opposé par le pouvoir central au désir de Mollah BARZANI, d'une part, d'obtenir pour trois de ses amis des portefeuilles plus importants dont un poste de Vice-Premier Ministre et, d'autre part, de voir écarté M. Taha Mohieddin MAAROUF, lui aussi kurde mais partisan de Jamal TALABANI, devait rapidement mettre fin à cette situation paradoxale. MM. DEZAI et SHIRZAD ne tardaient pas à présenter leur démission. Quant au gouvernement, hésitant et divisé, il se résignait à pourvoir à leur remplacement mais pour sauver les apparences et préserver l'avenir, à titre provisoire seulement... (cf. ma dépêche n° 542/AL en date du 28 août 1968).

La suspension des pourparlers entre Mollah BARZANI et le pouvoir central n'a pas toutefois interrompu jusqu'ici la parution régulière du quotidien AL-TAAKHI, porte parole officieux du leader kurde. Ainsi que j'en ai informé le Département par ma dépêche N° 250/AL en date du 16 avril 1 9 6 8 , l'interdiction définitive du journal entrainerait la remise en service de la station de radio du Kurdistan. Le gouvernement ne pouvait cependant faire moins que s'opposer à la publication à Bagdad des déclarations de BARZANI sur l'état des relations entre la minorité kurde et le nouveau régime qui devaient figurer dans le numéro du 29 août. AL TAAKHI a paru ce jour-là avec une demi page blanche symbolique ...

.../...

- 3 -

o
o o

Tous ces faits ont provoqué, comme à l'accoutumée, les rumeurs les plus diverses sur l'évolution de la situation dans le Nord. Certains assurent que l'on aurait constaté une raréfaction subite du nombre des Kurdes résidant ou de passage à Bagdad; d'autres que le gouvernement aurait déjà décrété le blocus économique de la zone contrôlée par BARZANI, etc... Quant à nos interlocuteurs, s'ils ne nient pas l'existence d'une tension, ils s'abstiennent de tout commentaire et soulignent les preuves de bonne volonté données par les nouveaux dirigeants.

Beaucoup plus significatif est le communiqué du Parti Démocratique Kurde (Mollah BARZANI en est le Président alors que Jamal TALABANI en a été exclu), objet de ma communication du 3 septembre, qui révèle l'état d'esprit de la fraction agissante de la minorité kurde. Si, comme on l'affirme de sources diverses, Mollah BARZANI se refuse à prendre la responsabilité d'une reprise des hostilités, ses "troupes" n'en paraissent pas moins prêtes à s'opposer par les armes à toute nouvelle offensive des forces gouvernementales./.

IR-5 8 - Kurde

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE

AMBASSADE DE FRANCE EN U.R.S.S.

AFRIQUE LEVANT
- 9 SEP. 1968
ARRIVÉE

MOSCOU, LE 5 septembre 196

N° 1648 / AL

Olivier WORMSER
AMBASSADE de FRANCE en U.R.S.S.

à

SON EXCELLENCE Monsieur Michel DEBRE
MINISTRE des AFFAIRES ETRANGERES
- DIRECTION d'AFRIQUE-LEVANT-

M. M. L. C.

...oblème kurde.

La "Pravda" du 1er septembre publie un bre article sur la situation au Kurdistan irakien, illust de photographies représentant des partisans kurdes, d Mollah Mustapha BARZANI lui-même.

"La déclaration des nouveaux dirigeants ir kiens, qui se sont dits prêts à résoudre le problème Nord en tenant compte des intérêts des Kurdes, a été rablement accueillie dans le monde entier", écrit E. PRIMAKOV, envoyé spécial de la "Pravda" qui vient de trer d'Irak. Ce journaliste ajoute cependant que "ju ces derniers temps, la situation était toujours dange

...é à :

...d.

../.....

- 2

et que le problème kurde "affaiblit les positions anti impérialistes de l'Irak alors que les peuples arabes luttent pour la liquidation des conséquences de l'agre sion israélienne".

BARZANI aurait déclaré au journaliste sovié que que "les Kurdes avaient accueilli favorablement l'initiative du nouveau gouvernement et que ceux-ci ne reprendraient pas les combats les premiers".

Cet article, rapproché de celui publié la semaine dernière sur le sort des communistes en Irak (ma dépêche n° 1602/AL) permet de penser que l'U.R.S. se tient toujours dans l'expectative à l'égard des no veaux dirigeants de Bagdad, pour lesquels ce rappel d l'intérêt qu'elle porte au problème kurde devrait son comme un discret avertissement./.

IR-5 8 Kurde

AMBASSADE DE FRANCE EN IRAK

AFRIQUE LEVANT
25 SEP. 1968
ARRIVÉE

Bagdad, le 18 septembre 1968.

N°574/ AL

Bernard LOPINOT
CHARGE D'AFFAIRES DE FRANCE a.i.

à

SON EXCELLENCE MONSIEUR LE MINISTRE
DES AFFAIRES ETRANGERES

Afrique-Levant

A/S. L'évolution du problème kurde.

Communiqué à :

- Présidence de la République
- Cabinet du Premier Ministre
- Cabinet du Ministre
- Secrétariat Général
- Direction Politique
- Direction Economique
- Afrique du Nord
- Information & Presse
- Londres
- Washington
- Moscou
- Bonn
- Rome
- Madrid
- New-York
- Aden
- Alger
- Amman
- Ankara
- Beyrouth
- Damas
- Djeddah
- Jérusalem
- Khartoum
- Koweit
- Le Caire
- Rabat
- Téhéran
- Tel-Aviv
- Tripoli
- Tunis

La tension entre le gouvernement baathiste et les Kurdes qui s'était notamment manifestée par la démission des deux Ministres représentant Mollah BARZANI dans le cabinet actuel (cf. ma dépêche n°547/AL en date du 4 septembre 1968) ne s'est pas apaisée.

Du côté du pouvoir central, on ne semble pas disposé à céder aux exigences du leader kurde. Le 5 septembre dernier, M. Abdul Karim AL CHEIKHLY, Ministre des Affaires Etrangères, avait souligné, une nouvelle fois, le lien qui existe entre le règlement du problème du Nord et le retour à une vie politique normale. Rappelant la détermination du gouvernement à tenir ses engagements et à pratiquer une politique de tolérance, il s'était félicité de la "profonde satisfaction" manifestée par les Kurdes en raison de l'attitude du nouveau régime à leur égard.

Dans les déclarations faites, dix jours plus tard, par M. Abdallah Salloum AL SAMARRAI, Ministre de la Culture et de l'Information et membre influent du Parti Baath, le ton a sensiblement changé.

.../...

Après avoir indiqué que le recours aux armes était à écarter, M. AL SAMARRAI a affirmé que le gouvernement s'opposait à tout séparatisme, apparent ou non. La loi sur l'administration des provinces qui constitue une part importante de son programme est à l'étude, a-t-il rappelé. En tous cas, le gouvernement est le seul responsable de la paix et de la sécurité. Il ne doit exister d'autre autorité qu' "officielle"... M. AL-SAMARRAI invite en conséquence tous les "porteurs d'armes" à rentrer chez eux et à laisser au gouvernement le soin d'assurer la paix nécessaire à l'application de l'accord de juin 1966. Il rappelle, par ailleurs, que des mesures économiques ont déjà été prises en faveur de la région du Nord. L'action du pouvoir, conclut-il, ne peut s'exercer que dans le respect des lois qui garantissent à tous les citoyens les mêmes droits et les mêmes obligations.

Le gouvernement ne limite pas son action à ces mises en garde dont les responsables irakiens successifs ne se sont jamais montrés avares. Il multiplie les tentatives pour isoler Mollah BARZANI en jouant la carte de son adversaire, Jamal TALABANI, en relançant les rivalités tribales et en promettant son appui aux paysans opprimés par les grands propriétaires et les féodaux.

°
° °

Dans les déclarations que le journal kurde AL TAAKHI n'a pas obtenu l'autorisation de publier (cf. la dépêche précitée) et dont plusieurs exemplaires circulent sous le manteau, Mollah BARZANI expose sa position avec franchise. Il rappelle l'échec des pourparlers engagés avec le pouvoir central pour assurer une représentation équitable de la minorité kurde dans le cabinet. Devant le refus de Bagdad d'accepter quatre Ministres kurdes, d'éloigner "l'élément hostile au peuple" (M. Taha Mohieddine MAAROUF,

D'autres déclarations faites par Mollah BARZANI à un reporter de la "Stampa" apportent quelques précisions sur les mesures qui, selon lui, permettraient au gouvernement de prouver la sincérité de ses récentes déclarations d'intention: la dissolution de la milice de mercenaires kurdes et le retrait des troupes du pays kurde. Cette double éventualité ne paraît ni proche ni probable à BARZANI qui ajoute: "Si les dirigeants de Bagdad pensaient pouvoir nous détruire, ils le feraient...".

Les indications fournies par les quelques extraits de la Pravda du 1er septembre (cf. la dépêche n° 1648/AL de Moscou) et qu'a publiés AL TAAKHI reflètent d'autres préoccupations. Elles n'en rappellent pas moins que pour Moscou, la solution du problème kurde passe par un accord avec Mollah BARZANI "Maréchal de l'Union Soviétique". La position du leader kurde est ainsi, pour un temps et à dessein, renforcée face à un nouveau régime envers lequel les pays socialistes paraissent faire preuve d'une certaine réserve.

o

o o

Les deux partis ayant ainsi, d'une manière ou de l'autre, fait connaître leurs positions, Bagdad vit dans l'attente. La presse locale n'a évidemment touché mot de l'incident significatif survenu à la frontière irako-iranienne rapporté par notre Ambassade à Téhéran par communication en date du 13 septembre.

Par contre, des rumeurs insistantes font état d'un grand rassemblement organisé en pays kurde au cours duquel le Parti Démocratique Kurde définirait son attitude à l'égard du régime. Certains milieux n'écartent pas la possibilité de la proclamation prochaine d'un gouvernement du Kurdistan autonome./.

- 3 -

en application l'accord du 29 juin 1966, le Parti Démocratique Kurde a dû refuser de participer au gouvernement et demeure dans l'expectative.

Selon Mollah BARZANI, les décisions prises pour appliquer l'accord de 1966 sont appréciées mais elles ne touchent pas les problèmes essentiels. "Nous sommes prêts à accepter un retard dans la création d'une Université kurde, par exemple, mais non une prolongation indéfinie de circonstances exceptionnelles qui rendent la vie difficile dans le Nord" dit-il en substance. Il ajoute qu'en dépit des assurances et des déclarations répétées à ce sujet, les Kurdes n'ont que très peu bénéficié de l'amnistie générale promise aux détenus politiques. Quant au dialogue entre le gouvernement et les différentes forces nationales, le leader kurde révèle qu'en ce qui concerne le Parti Démocratique Kurde, il a été récemment interrompu. Le Parti n'en est pas moins prêt à s'associer à tous les efforts en vue d'organiser des élections libres, base d'un régime réellement démocratique.

Enfin, sur l'avenir du problème kurde, Mollah BARZANI se montre fort réservé. C'est une question très complexe, dit-il, où entrent en jeu des considérations locales, nationales et internationales. Le mouvement kurde a maintenant des bases solides. Ni la force ni les intrigues ne peuvent le liquider. Les gouvernements irakiens successifs sont tombés l'un après l'autre en raison de leur politique erronée à son égard. Le temps est venu d'éloigner définitivement le spectre de la guerre fraticide qui, si elle reprenait, provoquerait l'effondrement du pays et empêcherait l'Irak de jouer son rôle dans la défense de la Nation Arabe.

.../...

DIFFUSION RESTREINTE

- 2 - D 67400/II A

Destinataires :

Président de la République - Premier Ministre
Armées - Cabinet
S.G.D.N./CER (2 ex.)
E.M.P. de la Présidence de la République
A.E. - Service Levant

DIFFUSION RESTREINTE 1R 5 8 Ku

MINISTERE DES ARMEES
S.D.E.C.E.

Destinataire n° 44
Le 11 octobre 1968
Référence : D 67400/II A

I R A K

COLLABORATION DES AUTORITES AVEC LE CHEF KURDE TALABANI

Selon les services iraniens, l'appui de BAGDAD semble totalement acquis au rival kurde de BARZANI, Jallal TALABANI. En effet, l'ordre suivant a été transmis par le Conseil irakien de la Révolution à toutes les autorités civiles et militaires d'Irak :

"En vue de resserrer les liens de fraternité et de raffermir l'unité nationale, il est nécessaire que toutes les autorités civiles et militaires irakiennes coopèrent avec le "parti démocrate du Kurdistan" de Jallal TALABANI sur les questions politiques et administratives, car ce parti collabore avec le régime actuel et a été reconnu comme groupe national".

JTB/yd

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAN

AFRIQUE LEVANT
28 OCT. 1968
ARRIVEE

Téhéran, le 25 octobre 1968.

N°1840/AL

M.RENAUD SIVAN, AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAN
à SON EXCELLENCE
MONSIEUR LE MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
à PARIS.-

Direction d'Afrique-Levant
Service du Levant

a/s: de l'attitude du gouvernement iranien à l'égard du mouvement kurde.

Certains commentaires parus dans la presse de Téhéran ont apporté ces derniers temps quelques lueurs sur l'attitude du gouvernement iranien vis-à-vis du mouvement kurde. Bien que le gouvernement impérial se soit montré on le sait beaucoup plus libéral que ceux d'Ankara ou de Bagdad, à l'égard de la minorité kurde vivant sur son territoire (provinces de Kermanchah, Sanandaj et Rezaieh) cette minorité n'a jamais pu obtenir des autorités de Téhéran un statut spécial. L'attitude adoptée par le gouvernement iranien à l'égard du mouvement dirigé en Irak par Mollah Mustapha BARZANI a été par contre beaucoup plus compréhensive et pourrait pour le moins être qualifiée de neutralité bienveillante. Il est probable

.../..

Cqué : LONDRES -BAGDAD
MOSCOU -ANKARA

- 2 -

que, depuis un certain temps une grande partie du matériel reçu par les troupes du PDK transite à nouveau par le territoire iranien, bien que les autorités iraniennes s'en soient toujours expressément défendues. L'insistance, mise par les Kurdes eux-mêmes à prouver cette aide, au moins indirecte du gouvernement iranien, est qualifiée généralement à Téhéran "de manoeuvre psychologique destinée à relever le moral des Kurdes de la diaspora". Que cette aide existe ou n'existe pas, il demeure que tout ce qui concerne le Kurdistan irakien tient une place importante dans la presse locale qui n'adopte jamais un ton hostile aux aspirations des Kurdes d'Irak. C'est ainsi que certaines informations qui sont refusées au public irakien, comme l'entretien accordé par Mollah Mustapha BARZANI au correspondant du quotidien "Al Takhi", organe des jeunes kurdes irakien, sont publiées à Téhéran, notamment par "Khak o Khoun", organe du parti paniranien. Il convient d'ailleurs de donner une place particulière dans les relations du gouvernement iranien avec les tribus kurdes d'Irak, à ce parti dont je me propose d'analyser l'ensemble des activités dans une prochaine dépêche. Fortement implanté le long de la frontière irakienne et turque le parti paniranien, avec l'accord au moins tacite du gouvernement, a organisé son activité dans cette région depuis l'année dernière et a choisi pour centre de rayonnement la ville de Rezaieh. Largement influencé à

.../..

- 3 -

ses origines par les théories fascistes et nazies, le parti paniranien a inscrit à son programme :

- la défense de la race et notamment de la race kurde ;
- la défense de l'Iran contre les agents de l'étranger, qui cherchent à semer la discorde entre kurdes et iraniens ;
- la lutte contre l'insuffisance de l'administration centrale dans les provinces périphériques ;
- la revendication de certains territoires comme Bahrein.

Au-delà de ce programme, peu cohérent mais qui sert, dans une large mesure, les objectifs du gouvernement impérial il est difficile de déterminer l'orientation politique réelle de ce mouvement. Pour beaucoup d'observateurs, le parti paniranien, vidé en grande partie de son contenu politique à l'origine totalitaire, serait désormais utilisé par le pouvoir, soit pour servir ses visées irrédentistes dans le Golfe Persique, soit pour jouer dans l'affaire kurde le rôle d'intermédiaire avec les tribus fidèles à Mustapha BARZANI. C'est notamment l'opinion d'un diplomate soviétique, telle qu'il l'a confiée à l'un de mes collaborateurs. Appliquant en ce domaine le principe selon lequel "les ennemis de mes ennemis sont mes amis", le gouvernement iranien ne voit pas d'un mauvais

.../..

- 4 -

oeil les difficultés que créent les Kurdes au gouvernement de Bagdad auquel il s'oppose lui-même, notamment dans l'affaire du Golfe Persique.(ma dépêche N°1570/AL du 14 septembre 1968). C'est sans doute en raison du même principe que le chef de la communauté assyro-chaldéenne de Téhéran a pu librement protester auprès de l'Ambassade d'Irak contre les exactions dont seraient victimes ses frères d'Irak qui sont d'ailleurs souvent considérés comme faisant partie de la nation kurde.(ma dépêche N°1748/IP du 16 octobre 1968). En conclusion, il semble bien que le gouvernement iranien soit décidé, dans toute la mesure du possible et sans bien entendu se compromettre, à avoir des relations amicales avec le mouvement barzaniste. Dans ce but, les autorités iraniennes paraissent vouloir éviter tout incident sur leur territoire où se trouvent des Kurdes et c'est sans doute une des raisons pour lesquelles l'armée dans les provinces de l'ouest sera, paraît-il, progressivement remplacée par des éléments de gendarmerie.

De son côté, Mollah Mustapha BARZANI, qui a tout intérêt à s'appuyer sur un territoire susceptible de lui servir de refuge et qui, en tout cas, ne lui soit pas hostile, doit vraisemblablement encourager ses congénères iraniens à éviter tout affrontement avec l'administration impériale./.

Renaud SIVAN

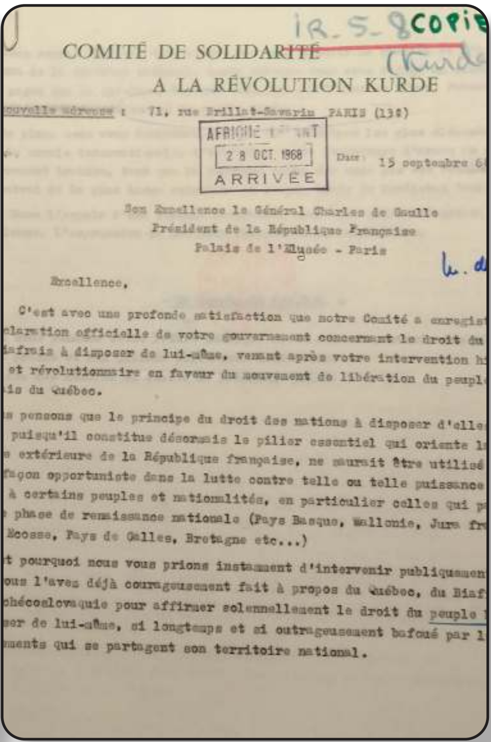

IR-5-8 COPIE (Kurde)

COMITÉ DE SOLIDARITÉ
A LA RÉVOLUTION KURDE

Nouvelle adresse : 71, rue Brillat-Savarin PARIS (13e)

AFRIQUE [illegible] — 28 OCT. 1968 — ARRIVÉE

Date : 15 septembre 68

Son Excellence le Général Charles de Gaulle
Président de la République Française
Palais de l'Elysée - Paris

Excellence,

C'est avec une profonde satisfaction que notre Comité a enregist[illegible] [illegible]claration officielle de votre gouvernement concernant le droit du [illegible]iafrais à disposer de lui-même, venant après votre intervention hi[illegible] et révolutionnaire en faveur du mouvement de libération du peupl[illegible] [illegible]is du Québec.

[illegible] pensons que le principe du droit des nations à disposer d'elle[illegible] puisqu'il constitue désormais le pilier essentiel qui oriente l[illegible] [illegible] extérieure de la République française, ne saurait être utilisé [illegible]façon opportuniste dans la lutte contre telle ou telle puissance [illegible] à certains peuples et nationalités, en particulier celles qui p[illegible] [illegible] phase de renaissance nationale (Pays Basque, Wallonie, Jura fr[illegible] Ecosse, Pays de Galles, Bretagne etc...)

[illegible]t pourquoi nous vous prions instamment d'intervenir publiquemen[illegible] [illegible]ous l'avez déjà courageusement fait à propos du Québec, du Biaf[illegible] [illegible]chécoslovaquie pour affirmer solennellement le droit du peuple [illegible] [illegible]ser de lui-même, si longtemps et si outrageusement bafoué par l[illegible] [illegible]ments qui se partagent son territoire national.

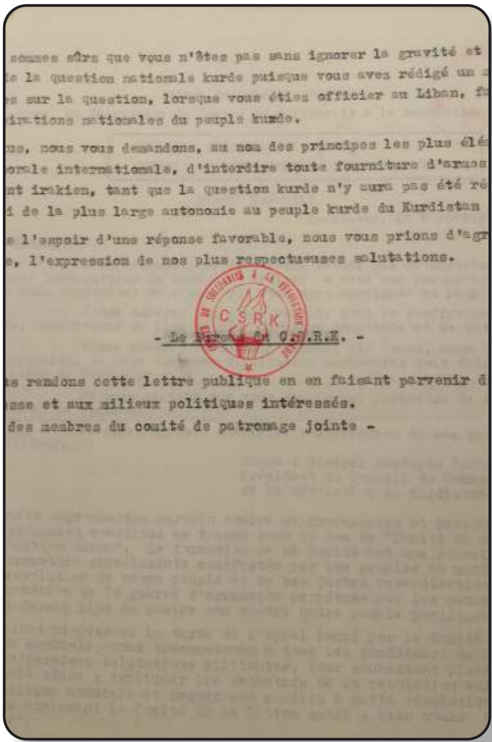

[illegible] sommes sûrs que vous n'êtes pas sans ignorer la gravité et [illegible] de la question nationale kurde puisque vous avez rédigé un [illegible] [illegible]s sur la question, lorsque vous étiez officier au Liban, f[illegible] [illegible]irations nationales du peuple kurde.

[illegible]us, nous vous demandons, au nom des principes les plus élé[illegible] [illegible]orale internationale, d'interdire toute fourniture d'armes [illegible] [illegible]nt irakien, tant que la question kurde n'y aura pas été ré[illegible] [illegible]i de la plus large autonomie au peuple kurde du Kurdistan [illegible]

[illegible] l'espoir d'une réponse favorable, nous vous prions d'agr[illegible] [illegible], l'expression de nos plus respectueuses salutations.

(CSRK)

- Le Bureau du C.S.R.K. -

[illegible]s rendons cette lettre publique en en faisant parvenir [illegible] [illegible]sse et aux milieux politiques intéressés.
[illegible] des membres du comité de patronage jointe -

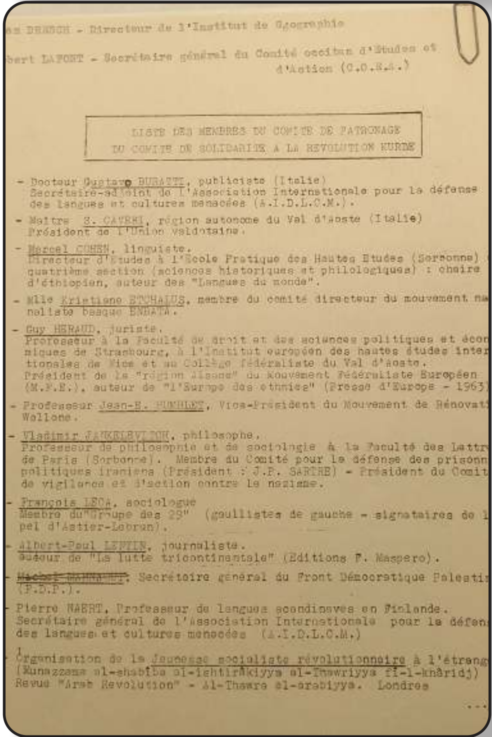

[illegible]s DRESCH - Directeur de l'Institut de Géographie

[illegible]bert LAFONT - Secrétaire général du Comité occitan d'Etudes et d'Action (C.O.E.A.)

LISTE DES MEMBRES DU COMITE DE PATRONAGE
DU COMITE DE SOLIDARITE A LA REVOLUTION KURDE

- Docteur Gustavo BURATTI, publiciste (Italie)
Secrétaire-adjoint de l'Association Internationale pour la défense des langues et cultures menacées (A.I.D.L.C.M.).
- Maître S. CAVERI, région autonome du Val d'Aoste (Italie)
Président de l'Union valdotaine.
- Marcel COHEN, linguiste.
Directeur d'Etudes à l'Ecole Pratique des Hautes Etudes (Sorbonne) [illegible] quatrième section (sciences historiques et philologiques) : chaire d'éthiopien, auteur des "Langues du monde".
- Mlle Kristiane ETCHALUS, membre du comité directeur du mouvement na[illegible] naliste basque ENBATA.
- Guy HERAUD, juriste.
Professeur à la Faculté de droit et des sciences politiques et écon[illegible] miques de Strasbourg, à l'Institut européen des hautes études inter[illegible] tionales de Nice et au Collège fédéraliste du Val d'Aoste.
Président de la "région Alsace" du Mouvement Fédéraliste Européen (M.F.E.), auteur de "l'Europe des ethnies" (Presse d'Europe - 1963)
- Professeur Jean-E. HUMBLET, Vice-Président du Mouvement de Rénovat[illegible] Wallone.
- Vladimir JANKELEVITCH, philosophe.
Professeur de philosophie et de sociologie à la Faculté des Lettr[illegible] de Paris (Sorbonne). Membre du Comité pour la défense des prisonn[illegible] politiques iraniens (Président : J.P. SARTRE) - Président du Comit[illegible] de vigilance et d'action contre le nazisme.
- François LECA, sociologue
Membre du "Groupe des 29" (gaullistes de gauche - signataires de l[illegible] pel d'Astier-Lebrun).
- Albert-Paul LENTIN, journaliste.
auteur de "La lutte tricontinentale" (Editions F. Maspero).
- ~~Michel [illegible]~~, Secrétaire général du Front Démocratique Palesti[illegible] (F.D.P.).
- Pierre NAERT, Professeur de langues scandinaves en Finlande.
Secrétaire général de l'Association Internationale pour la défen[illegible] des langues et cultures menacées (A.I.D.L.C.M.)
- Organisation de la Jeunesse socialiste révolutionnaire à l'étrang[illegible] (Munazzama al-shabiba al-ishtirâkiyya al-Thawriyya fi-l-khâridj)
Revue "Arab Revolution" - Al-Thawra al-arabiyya. Londres

...

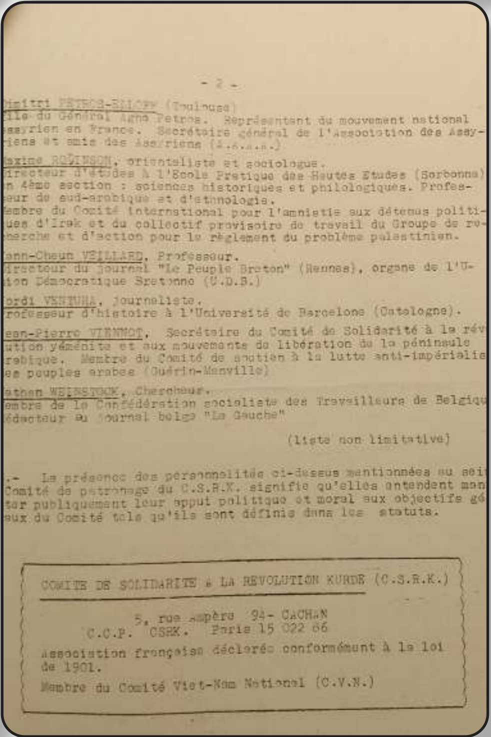

- 2 -

[illegible]imitri PETROS-BILOFF (Toulouse)
[illegible]ils du Général Agha Petros. Représentant du mouvement national [illegible]ssyrien en France. Secrétaire général de l'Association des Assy[illegible]riens et amis des Assyriens (A.A.A.A.)

[illegible]axime RODINSON, orientaliste et sociologue.
[illegible]irecteur d'études à l'Ecole Pratique des Hautes Etudes (Sorbonne) [illegible]n 4ème section : sciences historiques et philologiques. Profes[illegible]seur de sud-arabique et d'ethnologie.
[illegible]embre du Comité international pour l'amnistie aux détenus politi[illegible]ques d'Irak et du collectif provisoire de travail du Groupe de re[illegible]cherche et d'action pour le règlement du problème palestinien.

[illegible]ann-Cheun VEILLARD, Professeur.
[illegible]irecteur du journal "Le Peuple Breton" (Rennes), organe de l'U[illegible]nion Démocratique Bretonne (U.D.B.)

[illegible]ordi VENTURA, journaliste.
[illegible]rofesseur d'histoire à l'Université de Barcelone (Catalogne).

[illegible]ean-Pierre VIENNOT, Secrétaire du Comité de Solidarité à la rév[illegible]ution yéménite et aux mouvements de libération de la péninsule [illegible]rabique. Membre du Comité de soutien à la lutte anti-impérialis[illegible] [illegible]es peuples arabes (Guérin-Menville)

[illegible]athan WEINSTOCK, Chercheur.
[illegible]embre de la Confédération socialiste des Travailleurs de Belgiqu[illegible] [illegible]édacteur au journal belge "La Gauche"

(liste non limitative)

[illegible].- La présence des personnalités ci-dessus mentionnées au sei[illegible] Comité de patronage du C.S.R.K. signifie qu'elles entendent man[illegible]ter publiquement leur appui politique et moral aux objectifs gé[illegible]aux du Comité tels qu'ils sont définis dans les statuts.

COMITE DE SOLIDARITE A LA REVOLUTION KURDE (C.S.R.K.)

5, rue Ampère 94- CACHAN
C.C.P. CSRK. Paris 15 022 66

Association française déclarée conformément à la loi de 1901.

Membre du Comité Viet-Nam National (C.V.N.)

IR_5.8 (Kurdes)

DECHIFF

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

" DI "

ATTRIBUTIONS ©

2. NU NU NU

3. AL AL AL

AM RC - CM7

AFRIQUE LEVANT
1 2 NOV. 1968
ARRIVEE

NEW YORK LE 9 NOVEMBRE 1968

RECU LE 10 ....: A 01H4

NR 3251

ADRESSE A DIPLOMATIE

DE PASSAGE A NEW YORK , L'EMIR BEDIR KHAN, QUI SE DIT PROFESSEUR A L'ECOLE DES LANGUES ORIENTALES, DEMANDE AVEC INSIST A ME VOIR POUR M'ENTRETENIR DE LA QUESTION KURDE.

JE SERAIS RECONNAISSANT AU DEPARTEMENT DE MA FAIRE SA SI, COMPTE TENU DES RENSEIGNEMENTS QU'IL LUI EST POSSIBLE DE REC LIR SUR L'INTERESSE, UNE REPONSE FAVORABLE DOIT ETRE RESERVEE A REQUETE DE CELUI-CI./.

ARMAND BERARD

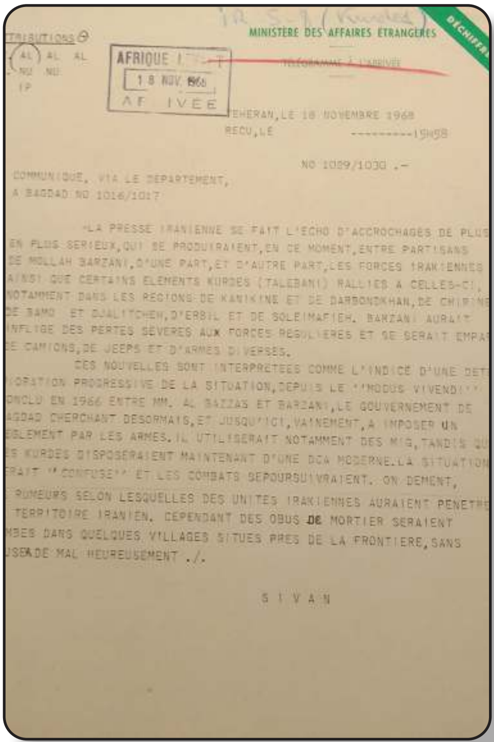
IR 5.8 (Kurdes)

DECHIFFRE

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

TRIBUTIONS ⊖

AL AL AL

NU NU

IP

AFRIQUE L...T
1 8 NOV. 1968
ARRIVEE

TEHERAN,LE 18 NOVEMBRE 1968

RECU,LE ----------19H58

NO 1029/1030 .-

COMMUNIQUE, VIA LE DEPARTEMENT,
A BAGDAD NO 1016/1017

LA PRESSE IRANIENNE SE FAIT L'ECHO D'ACCROCHAGES DE PLUS EN PLUS SERIEUX,QUI SE PRODUIRAIENT,EN CE MOMENT,ENTRE PARTISANS DE MOLLAH BARZANI,D'UNE PART,ET D'AUTRE PART,LES FORCES IRAKIENNES AINSI QUE CERTAINS ELEMENTS KURDES (TALEBANI) RALLIES A CELLES-CI, NOTAMMENT DANS LES REGIONS DE KANIKINE ET DE DARBONDKHAN,DE CHIRINE DE BAMO ET DJALITCHEH,D'ERBIL ET DE SOLEIMANIEH. BARZANI AURAIT INFLIGE DES PERTES SEVERES AUX FORCES REGULIERES ET SE SERAIT EMPAR DE CAMIONS,DE JEEPS ET D'ARMES DIVERSES.

CES NOUVELLES SONT INTERPRETEES COMME L'INDICE D'UNE DET RIORATION PROGRESSIVE DE LA SITUATION,DEPUIS LE ''MODUS VIVENDI'' ONCLU EN 1966 ENTRE MM. AL BAZZAS ET BARZANI,LE GOUVERNEMENT DE AGDAD CHERCHANT DESORMAIS,ET JUSQU'ICI,VAINEMENT,A IMPOSER UN EGLEMENT PAR LES ARMES. IL UTILISERAIT NOTAMMENT DES MIG,TANDIS QU ES KURDES DISPOSERAIENT MAINTENANT D'UNE DCA MODERNE.LA SITUATION ERAIT ''CONFUSE'' ET LES COMBATS SEPOURSUIVRAIENT. ON DEMENT, RUMEURS SELON LESQUELLES DES UNITES IRAKIENNES AURAIENT PENETRE TERRITOIRE IRANIEN. CEPENDANT DES OBUS DE MORTIER SERAIENT MBES DANS QUELQUES VILLAGES SITUES PRES DE LA FRONTIERE,SANS USER DE MAL HEUREUSEMENT ./.

S I V A N

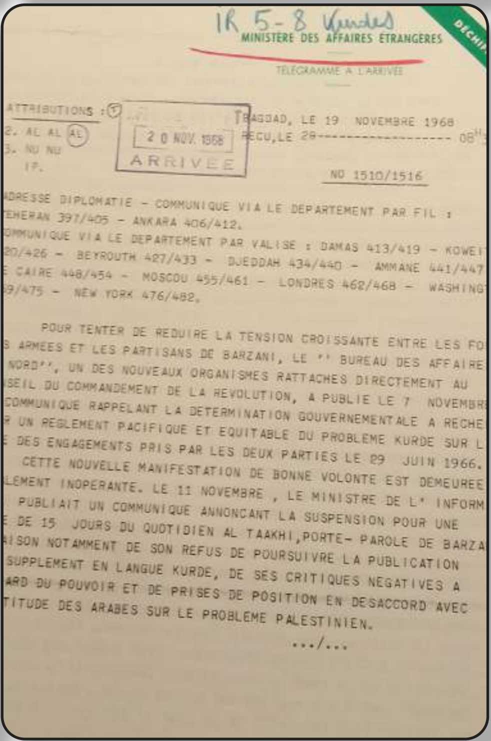
IR 5-8 Kurdes

DECHIF

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

ATTRIBUTIONS : ⊤

2. AL AL (AL)

3. NU NU

IP.

2 0 NOV. 1968
ARRIVEE

BAGDAD, LE 19 NOVEMBRE 1968

RECU,LE 20------------------ 08H

NO 1510/1516

ADRESSE DIPLOMATIE - COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT PAR FIL :
TEHERAN 397/405 - ANKARA 406/412.
COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT PAR VALISE : DAMAS 413/419 - KOWEI 20/426 - BEYROUTH 427/433 - DJEDDAH 434/440 - AMMANE 441/447 E CAIRE 448/454 - MOSCOU 455/461 - LONDRES 462/468 - WASHING 69/475 - NEW YORK 476/482.

POUR TENTER DE REDUIRE LA TENSION CROISSANTE ENTRE LES FO S ARMEES ET LES PARTISANS DE BARZANI, LE '' BUREAU DES AFFAIRE NORD'', UN DES NOUVEAUX ORGANISMES RATTACHES DIRECTEMENT AU SEIL DU COMMANDEMENT DE LA REVOLUTION, A PUBLIE LE 7 NOVEMBR COMMUNIQUE RAPPELANT LA DETERMINATION GOUVERNEMENTALE A RECHE R UN REGLEMENT PACIFIQUE ET EQUITABLE DU PROBLEME KURDE SUR L E DES ENGAGEMENTS PRIS PAR LES DEUX PARTIES LE 29 JUIN 1966.

CETTE NOUVELLE MANIFESTATION DE BONNE VOLONTE EST DEMEUREE LEMENT INOPERANTE. LE 11 NOVEMBRE , LE MINISTRE DE L' INFORM PUBLIAIT UN COMMUNIQUE ANNONCANT LA SUSPENSION POUR UNE E DE 15 JOURS DU QUOTIDIEN AL TAAKHI,PORTE- PAROLE DE BARZA AISON NOTAMMENT DE SON REFUS DE POURSUIVRE LA PUBLICATION SUPPLEMENT EN LANGUE KURDE, DE SES CRITIQUES NEGATIVES A ARD DU POUVOIR ET DE PRISES DE POSITION EN DESACCORD AVEC TITUDE DES ARABES SUR LE PROBLEME PALESTINIEN.

.../...

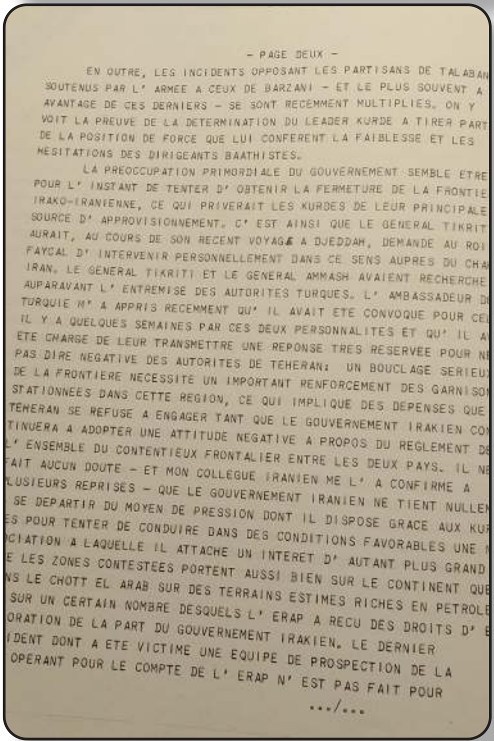
- PAGE DEUX -

EN OUTRE, LES INCIDENTS OPPOSANT LES PARTISANS DE TALABAN SOUTENUS PAR L' ARMEE A CEUX DE BARZANI - ET LE PLUS SOUVENT A AVANTAGE DE CES DERNIERS - SE SONT RECEMMENT MULTIPLIES. ON Y VOIT LA PREUVE DE LA DETERMINATION DU LEADER KURDE A TIRER PART DE LA POSITION DE FORCE QUE LUI CONFERENT LA FAIBLESSE ET LES HESITATIONS DES DIRIGEANTS BAATHISTES.

LA PREOCCUPATION PRIMORDIALE DU GOUVERNEMENT SEMBLE ETRE POUR L' INSTANT DE TENTER D' OBTENIR LA FERMETURE DE LA FRONTIE IRAKO-IRANIENNE, CE QUI PRIVERAIT LES KURDES DE LEUR PRINCIPALE SOURCE D' APPROVISIONNEMENT. C' EST AINSI QUE LE GENERAL TIKRIT AURAIT, AU COURS DE SON RECENT VOYAGE A DJEDDAH, DEMANDE AU ROI FAYCAL D' INTERVENIR PERSONNELLEMENT DANS CE SENS AUPRES DU CHA IRAN. LE GENERAL TIKRITI ET LE GENERAL AMMASH AVAIENT RECHERCHE AUPARAVANT L' ENTREMISE DES AUTORITES TURQUES. L' AMBASSADEUR D TURQUIE M' A APPRIS RECEMMENT QU' IL AVAIT ETE CONVOQUE POUR CEL IL Y A QUELQUES SEMAINES PAR CES DEUX PERSONNALITES ET QU' IL A ETE CHARGE DE LEUR TRANSMETTRE UNE REPONSE TRES RESERVEE POUR N PAS DIRE NEGATIVE DES AUTORITES DE TEHERAN: UN BOUCLAGE SERIEU DE LA FRONTIERE NECESSITE UN IMPORTANT RENFORCEMENT DES GARNISO STATIONNEES DANS CETTE REGION, CE QUI IMPLIQUE DES DEPENSES QUE TEHERAN SE REFUSE A ENGAGER TANT QUE LE GOUVERNEMENT IRAKIEN CO TINUERA A ADOPTER UNE ATTITUDE NEGATIVE A PROPOS DU REGLEMENT D L' ENSEMBLE DU CONTENTIEUX FRONTALIER ENTRE LES DEUX PAYS. IL N FAIT AUCUN DOUTE - ET MON COLLEGUE IRANIEN ME L' A CONFIRME A PLUSIEURS REPRISES - QUE LE GOUVERNEMENT IRANIEN NE TIENT NULLEM SE DEPARTIR DU MOYEN DE PRESSION DONT IL DISPOSE GRACE AUX KU ES POUR TENTER DE CONDUIRE DANS DES CONDITIONS FAVORABLES UNE OCIATION A LAQUELLE IL ATTACHE UN INTERET D' AUTANT PLUS GRAND E LES ZONES CONTESTEES PORTENT AUSSI BIEN SUR LE CONTINENT QU NS LE CHOTT EL ARAB SUR DES TERRAINS ESTIMES RICHES EN PETROLE SUR UN CERTAIN NOMBRE DESQUELS L' ERAP A RECU DES DROITS D' ORATION DE LA PART DU GOUVERNEMENT IRAKIEN. LE DERNIER IDENT DONT A ETE VICTIME UNE EQUIPE DE PROSPECTION DE LA OPERANT POUR LE COMPTE DE L' ERAP N' EST PAS FAIT POUR

.../...

IR. 5. 8 Kurdes
III. 7. 8. IR

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAN

JMV/yd

AFRIQUE LEVANT
26 NOV 1968
ARRIVEE

Téhéran, le 23 Novembre 1968.

N°2051/AL

M. RENAUD SIVAN, AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAN
A SON EXCELLENCE
MONSIEUR LE MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
à PARIS.-

Direction d'Afrique-Levant
Service du Levant

a/s: du Kurdistan irakien.

Le presse de Téhéran s'est fait l'écho depuis le début du mois d'informations selon lesquelles de violents combats auraient repris dans le Kurdistan irakien entre, d'une part, les partisans du Mollah Mostapha BARZANI et, d'autre part, les forces irakiennes et les Kurdes fidèles à TALEB TALEBANI (ma communication du 18 novembre). L'ampleur qu'auraient pris ces combats qui mettraient en oeuvre des moyens tels que l'aviation et la DCA incite les observateurs iraniens à voir dans cet affrontement une véritable "guerre" qui succéderait à celle qui a pris fin en juin 1966. La caractéristique de ce nouveau conflit serait d'opposer principalement aux forces barzanistes les Kurdes de Talébani, armés et équipés par les soins

.../..

Cqué : BAGDAD

- PAGE TROIS -

NFIRMER LES PROPOS DE MONSIEUR AMALI.
APRES S' ETRE EFFORCE DE RECHERCHER UNE SOLUTION A CE
ROBLEME A LA SUITE DES VOYAGES SUCCESSIFS A TEHERAN EN MARS 19
T JUIN 1968 DES GENERAUX AREF ET TAHER YAHYA (CF LES COMMUN
ONJOINTS PUBLIES A CES DEUX OCCASIONS) LES AUTORITES IRANIENNE
ARAISSENT ESPERER MAINTENANT CONVAINCRE LE GENERAL TIKRITI DE
ORTIR DE CET IMMOBILISME. LE VICE- PREMIER MINISTRE ET MINIST
E LA DEFENSE S' APPRETERAIT EN EFFET A VISITER L' IRAN
ANS LE COURANT DU MOIS DE DECEMBRE PROCHAIN./.

G O R C E

IR. 5. 8 Kurde

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 706 /AL

Bagdad, le 27 novembre 1968

Pierre GORCE
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR MICHEL DEBRE
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES

AFRIQUE LEVANT
- 4 DEC. 1968
ARRIVEE

- Afrique-Levant -

A/S. Le problème kurde

Attaques contre
le Dr. BEDIR-KHAN

Communiqué à :
- Présidence de la République
M. de Saint Légier
- Cabinet du Premier Ministre
M. Bruno de Leusse
- Cabinet du Ministre
- Cabinet du Secrétaire d'Etat (M. de Bouza)
- Secrétariat Général
- Direction Politique
- Direction Economique
- Afrique du Nord
- Information & Presse
- Londres
- Washington
- Moscou
- Bonn
- Rome
- Madrid
- New-York
- Aden
- Alger
- Amman
- Ankara
- Beyrouth
- Damas
- Djeddah
- Jérusalem
- Khartoum
- Koweit
- Rabat
- Téhéran
- Tel-Aviv
- Tripoli
- Tunis

Comme on pouvait s'y attendre, l'initiative prise par le Dr. Cameran BEDIR-KHAN d'adresser au Secrétaire Général de l'ONU un message au nom des Kurdes d'Irak, a provoqué à Bagdad de vives réactions.

Le quotidien arabo-kurde indépendant AL NOUR organe des partisans de Jalal TALABANI et, de ce fait, violemment opposé à Moullah BARZANI dont les relations avec BEDIR-KHAN sont bien connues, s'est fait l'interprète du mécontentement des milieux politiques de la capitale.

Si l'on en croit l'éditorial qu'il a publié le 24 novembre, BEDIR-KHAN aurait demandé au Secrétaire Général de l'ONU de désigner un médiateur pour régler le différend entre les Kurdes et le gouvernement irakien. Il aurait notamment mentionné l'existence en Irak de "deux millions de Kurdes constituant l'élément dominant sur un territoire de 80.000 Km²". Les autorités de Bagdad, aurait-il ajouté, ont vainement tenté de briser la volonté de cette population y compris par le moyen d'attaques aériennes systématiques.

L'émir BEDIR-KHAN, écrit AL NOUR, appartient certes à une célèbre famille associée de très près aux problèmes qui se sont posés au peuple kurde depuis la fin de la première guerre

..../....

- 2 -

du gouvernement de Bagdad et soutenus par l'aviation irakienne (l'espace aérien iranien aurait été violé à plusieurs reprises). Les premiers combats auraient été défavorables aux Talébanistes, qui auraient laissé sur le terrain de nombreux morts et un matériel tombé aux mains des Barzanistes. Selon certaines informations, TALEB TALEBANI lui-même serait prisonnier de ses adversaires. L'ensemble de ces faits est assorti, dans la presse de Téhéran, de commentaires nettement défavorables au gouvernement de Bagdad auquel il est reproché de ne pas avoir donné satisfaction aux légitimes revendications des Kurdes. Dans cette campagne de presse, "Khah-o-Khoun", organe du parti pan-iranien, dont j'ai déjà eu l'occasion d'exposer le rôle au Département (ma lettre N°1840/AL du 25 octobre 1968) se distingue par ses attaques particulièrement acerbes.

L'Ambassade d'Irak à Téhéran a cru bon, ainsi que je l'ai signalé, le 18 novembre, de démentir dans un communiqué à la presse l'ensemble de ces informations, en reconnaissant cependant que des escarmouches ont pu mettre aux prises les "tribus kurdes entre elles"./.

Renaud SIVAN

par le Dr. BEDIR-KHAN. Elles sont sans nul doute identiques à celles qu'a exprimées le quotidien talabaniste. L'idéologie professée par le Parti n'a fait que renforcer l'attitude négative de la plupart des responsables irakiens, surtout militaires, face aux revendications kurdes. Si le Baath recherche, cette fois, avec empressement sinon l'amitié des pays socialistes et l'alliance du Parti Communiste irakien du moins leur neutralité, c'est essentiellement pour éviter de se retrouver dans la position difficile qui fut la sienne en 1963. La "rébellion " du Nord avait bénéficié, à cette époque, de l'appui de Moscou qui, par l'entremise de la Mongolie, dénonçait, à l'ONU, le génocide pratiqué en Irak à l'encontre du peuple kurde.

Pour différente qu'elle soit, la situation actuelle demeure préoccupante. La communication en date du 19 novembre a rendu compte au Département des nouveaux efforts déployés par le gouvernement pour éviter la reprise des hostilités: promesses et déclarations apaisantes, recherche d'une collaboration iranienne. La méfiance de Moullah BARAZANI à l'égard de l'actuel gouvernement n'en semble pas moins demeurer totale. Aussi enregistre-t-on sans surprise de nombreux signes d'énervement du côté du pouvoir central : interdiction du journal AL TA'AKHI, attaques de presse contre les "bandits armés" au service de l'étranger, etc... Quant aux efforts déployés par l'Ambassade d'Irak à Téhéran pour présenter les rencontres armées entre Barazanistes d'un part et Talabanistes au service du gouvernement d'autre part, comme l'expression de rivalité tribales naturelles et inévitables sous ces latitudes, ils n'ont convaincu personne./.

mondiale. Mais ses activités sont toujours demeurées curieusement liées avec celles de puissances étrangères. Le Dr. BEDIR-KHAN a vécu en Syrie au temps du mandat. Au lieu de s'y établir définitivement après le départ des Français, il a quitté sa patrie pour Paris où il enseigne la langue et la littérature kurdes. Depuis lors, le Dr. BEDIR-KHAN "se manifeste quand on a besoin de lui et vit au contraire très discrètement lorsque les grandes puissances décident de laisser le dossier kurde dans les tiroirs ... ... Tant que les Kurdes sont demeurés soumis à des pays amis de l'impérialisme, le Dr. BEDIR-KHAN s'est fait complètement oublier... Après la Révolution du 14 juillet 1958, les pays impérialistes ont retrouvé le dossier kurde sous les débris du Pacte de Bagdad et aucun autre expert ou partisan de leur cause que le Dr. BEDIR-KHAN pour le présenter ..."

Le 25, AL NOUR revenait à la charge et posait le problème de la représentativité du Dr. BEDIR-KHAN. A son avis, l'émir avait été réellement mandaté par "celui qui se considère comme le chef du Kurdistan" (Moullah BARAZANI). Il invite ce dernier, dans le cas contraire, à publier un démenti. Le peuple irakien n'est pas dupe, conclut AL NOUR; il sait quel est l'objectif poursuivi par ceux qui réclament l'intervention d'un médiateur. Il s'agit de minimiser le problème arabo-israëlien, d'attiser le conflit qui oppose les Kurdes au Gouvernement de Bagdad et, enfin, de soutenir les thèses israëliennes faisant état de mauvais traitements infligés par les Arabes aux minorités non-arabes.

°

° °

Les dirigeants baathistes se sont abstenus, jusqu'ici, de faire directement connaître

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

\- 2 -

D 6904

...aires :

...t de la République - Premier Ministre
\- Cabinet
./CER (2 ex.)
...de la Présidence de la République
Service Levant
Direction Amérique

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

IR 58 ku

...E DES ARMEES
...E.C.E.

Destinataire N° 417
Le 18 décembre 1968
Référence : D 69042/II A

IRAK - IRAN - LIBAN

CARGAISON D'ARMES AMERICAINES DESTINEE A BARZANI

Le gouvernement irakien ayant appris le 18 novembre 196... qu'une cargaison d'armes américaines, comprenant des armes légères, du matériel lourd et des mortiers de 81m/m, devait arriver pr...chainement à BEYROUTH à bord d'un cargo, pour être acheminée en Iran et remise à Molla Mustapha BARZANI, BAGDAD a demandé au gouvernement libanais d'empêcher l'expédition de ces armes en Iran.

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

IRS 8 Kurdes

MINISTERE DES ARMEES
S.D.E.C.E.

Destinataire N° 416
Le 24 Janvier 1969
Référence : D 69809/II A

SOURCE TOTEM
A USAGE STRICTEMENT NATIONAL

I R A K

LE PROBLEME KURDE

98 775
(v.texte)
E/2

Selon les services iraniens, le gouvernement irakien a, le 10 décembre 1968, fait connaître à BARZANI, qu'une délégation de trois personnes, munie de pleins pouvoirs avait été chargée de se mettre en rapport avec une délégation désignée par ses soins, afin d'engager des discussions au sujet de l'exécution des accords BAZZAZ du 29 juin 1966.

Auparavant, le brigadier général Saadoun GHEIDAN (1) s'était entretenu avec Salah, Abdallah YOUSSEF (2) . Les deux hommes s'étaient mis d'accord sur les points suivants :

- les deux parties annonceront le cessez-le-feu dans les territoires kurdes,
- les partisans de TALABANI et de BARZANI ne porteront pas d'armes dans les villes,
- dans les régions contrôlées par le gouvernement, les mouvements d'unités militaires ne seront pas interdits, à condition qu'il n'y ait pas envoi de ravitaillement supplémentaire. dans ces régions.

Lors d'une autre entrevue, le 13 décembre 1968, le général GHEIDAN a demandé à Salah YOUSSEF que le nombre des membres des délégations ne soit pas limité à trois.

---

(1) Membre du Conseil du commandement de la révolution, commandant de la brigade de la garde présidentielle.
(2) Membre du comité exécutif du PDK. Rédacteur en chef du journal kurde "Al Taaki".

Djamal TALABANI après son exclusion du K.D.P. et le pouvoir central lui-même d'autre part, en jouent sans le moindre scrupule.

Sur ce fond mouvant mais traditionnel, s'est ajouté depuis quelques mois un élément nouveau : l'action communiste ou plutôt les alliances de circonstance conclues entre les deux camps kurdes et les différents groupes communistes. Si les partisans du Comité central du Parti communiste irakien, considérés comme pro-soviétiques – ceux-là mêmes qui refusent toute collaboration avec le régime baathiste (cf. ma dépêche n° 673/AL en date du 13 novembre 1968) – accordent à BARZANI et à son mouvement armé un soutien de principe en dépit de son caractère réactionnaire, leurs adversaires adoptent des positions proches de celles de TALABANI, dénoncent le féodalisme du vieux leader kurde et se montrent, tout comme lui, prêts à collaborer avec le pouvoir actuel dans le cadre d'un Front progressiste. Voir là une action "chinoise" exercée sur les partisans de TALABANI, visant à brouiller les cartes et à renforcer la méfiance entre l'URSS et le Baath irakien, serait une déduction osée. Elle reposerait, toutefois, sur certains indices si l'on en croit les confidences faites par un jeune journaliste italien communiste de tendance pro-chinoise, M. FIESCA, qui vient, sur l'invitation du gouvernement de Bagdad, d'effectuer un séjour discret en Irak.

M. FIESCA a longuement rencontré TALABANI. Ce dernier lui aurait déclaré que seul le progressisme social du Baath a amené les Kurdes hostiles au féodalisme défendu par BARZANI à collaborer avec le régime actuel. Il aurait même précisé que l'arrivée au pouvoir à Bagdad d'une équipe réactionnaire le conduirait à reprendre la lutte aux côtés de BARZANI. L'attention du journaliste italien a surtout été retenue par l'influence exercée chez les partisans de TALABANI par

les dirigeants maintiennent leur appui à Djalal TALABANI, adversaire déclaré de BARZANI pour des raisons tribales et politiques, et s'efforcent d'inciter ses partisans bien pourvus d'armes et bénéficiant du soutien logistique de l'Armée, à prendre une part active à la lutte contre les "bandits au service de l'impérialisme". Les résultats sont décevants, tant en raison du prestige de BARZANI auquel les cadres traditionnels de la montagne kurde demeurent dévoués, que du peu d'ardeur combative des partisans de TALABANI qui, en sus des membres du clan, ne comptent guère que des intellectuels se disant progressistes.

On est très mal renseigné à Bagdad sur l'ampleur des accrochages désormais fréquents entre BARZANI d'une part, et TALABANI soutenu par l'Armée d'autre part. On s'abstient en tout cas de part et d'autre de toute prise de position ou de toute initiative pouvant être considérée comme une déclaration de guerre. C'est ainsi que jusqu'ici les troupes régulières ne seraient intervenues que très rarement et n'auraient pas été elles-mêmes l'objet d'attaques dirigées directement et exclusivement contre elles. La zone dans laquelle les partisans de BARZANI exercent leur activité et qu'ils contrôlent totalement de nuit, ne s'en est pas moins largement étendue vers le Sud le long de la frontière irako-iranienne en direction de la grande route reliant Bagdad à Téhéran alors que rien n'indique que le gouvernement de Bagdad ait procédé à un renforcement sensible des unités stationnées dans le Nord.

Incertaine et, à bien des aspects, déroutante pour un esprit logique sur le plan militaire, la situation n'est rien moins que confuse sur le plan politique. Les oppositions entre les différentes tribus kurdes demeurent profondes. Aussi bien le K.D.P. (Parti démocratique kurde) dont BARZANI est le Président, d'une part, que le "Parti" (sic) dirigé par

- 4 -

l'idéologie chinoise et par les critiques dirigées contre l'Union Soviétique. Au cours d'une rencontre organisée, (à l'insu des autorités de Bagdad, assure-t-il), aux confins irako-iraniens, M. FIESCA aurait rencontré des communistes iraniens rassemblant des éléments kurdes et non kurdes et porteurs d'armes de fabrication soviétique amenées de Syrie à travers l'Irak. Il aurait entendu dénoncer la "trahison" du Parti Tudeh et surtout celle de BARZANI qui, pour s'attirer l'appui des autorités de Téhéran, leur aurait livré plusieurs leaders communistes kurdes iraniens réfugiés au Kurdistan irakien. Un de ces derniers aurait été jugé et pendu.

*

* *

Quoiqu'il en soit, Kurdes et Communistes représentent les deux seules forces organisées et militantes qu'ont dû affronter tous les gouvernements à prédominance militaire qui se sont succédés à Bagdad depuis la chute de Kassem. Le Baath s'efforce d'aborder le problème d'une toute autre manière que ses prédécesseurs mais, en raison d'une idéologie reposant exclusivement sur les thèses du nationalisme arabe, il ne semble pas mieux placé qu'eux pour trouver une solution durable au problème des fondements du pouvoir en Irak./.

DIFFUSION RESTREINTE | R 5. 8 Kurd

MINISTERE DES ARMEES
S.D.E.C.E.

Destinataire n° 417
Le 28 janvier 1969
Référence : D 69865/II A

SOURCE TOTEM
A USAGE STRICTEMENT NATIONAL

IRAK - U.R.S.S

LE PROBLEME KURDE

b. dB

90 087

to:V.Texte)

Selon des milieux officiels irakiens :

Au début du mois de janvier, le ministre irakien de la Culture, Abdallah El-SAMARAI, s'est rendu à SOULEIMANIYEH afin d'y rencontrer le général BARZANI et lui soumettre les nouvelles propositions du Conseil du Commandement de la Révolution, en vue du règlement du problème kurde.

Le chef kurde a refusé de rencontrer l'envoyé du gouvernement irakien et lui a fait savoir que c'était à BAGDAD d'accepter ses conditions, à savoir :

- reconnaissance inconditionnelle du statut de l'autonomie kurde à l'intérieur de l'Irak,
- versement annuel au Kurdistan d'un tiers des bénéfices provenant de l'exportation pétrolière des gisements de KIRKOUK et de MOSSOUL,
- financement de différents projets de développement au Kurdistan,
- évacuation des forces militaires et de police dont aucune ne doit demeurer au Kurdistan,
- représentation proportionnelle des Kurdes au gouvernement. Le vice-président du futur parlement devra être un Kurde et l'adjoint du chef d'état-major devra être choisi parmi les Kurdes proposés par le Conseil National Kurde.

.../...

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

- 2 - D 69809/II A

Destinataires

Président de la République - Premier Ministre
Armées- Cabinet
- E.M.A.T./2
E.M.P. de la Présidence de la République
SGDN/CER (2 ex)
A. E. - Dn Afrique-Levant
- Service Levant
Industrie- Dn des Carburants

- 3 -

Destinataires :

Président de la République - Premier Ministre
Armées - Cabinet
- E.M.A.T./2
S.G.D.N./CER (2ex)
E.M.P. de la Présidence de la République
A.E. - Service Levant

DIFFUSION RESTREINTE

- 2 - D 69865/II A

Les mêmes milieux ajoutent que les combats n'ont jamais cessé au Kurdistan où la situation reste cependant relativement calme. Quelques pertes sont signalées de part et d'autre mais la guerre peut se prolonger pendant plusieurs années. Seul, le gouvernement de BAGDAD en est affecté du fait qu'il entend réellement régler le problème, même au prix de concessions importantes.

°
° °

B/6 D'après les services iraniens l'ambassadeur d'URSS à BAGDAD a signalé au gouvernement irakien que le général BARZANI aurait décidé de proclamer, au printemps prochain, l'indépendance ou l'autonomie du Kurdistan irakien.

L'ambassadeur a précisé que les grandes puissances reconnaîtraient certainement le Kurdistan et que le gouvernement soviétique pourrait difficilement adopter une position différente. Il a toutefois engagé les autorités irakiennes à faire pression sur les Kurdes afin qu'ils renoncent à leur projet.

DIFFUSION RESTREINTE

- 2 - D 69969/II A

Aux environs de 25 janvier, les relations déjà
dues entre les deux pays auraient été encore envenimées
l'envoi d'une note irakienne, accusant l'Iran d'accueillir
son territoire des réseaux de renseignement israéliens.

Le 28 janvier, les autorités iraniennes ont donné
ssurance que des mesures énergiques seraient prises pour
re cesser ces activités d'espionnage, et auraient procédé
HORRAMCHAHR, à l'arrestation de deux Israéliens signalés
les services irakiens, tout en faisant savoir qu'aucun
nien n'était impliqué dans l'affaire.

Selon certains observateurs bien placés, l'attitud
gouvernement iranien reste cependant modérée et semble vis
ntiellement à maintenir le dialogue avec les autorités
AGDAD, malgré les nouvelles sources de tension récemment
rues entre les deux pays.

DIFFUSION RESTREINTE IN 7.4 Irak

MINISTERE DES ARMEES
S.D.E.C.E.

Destinataire n° 446
Le 1er février 1969
Référence : D 69969/II A 8

IRAN - IRAK 6.AB

DETERIORATION DES RAPPORTS IRANO-IRAKIENS

(Janvier 69)
B/3

Les relations entre l'Iran et l'Irak se seraient récemment détériorées de manière sensible. Une mission iranienne, dirigée par M. KHALATBARI, sous-secrétaire d'Etat aux Affaires étrangères, devait en effet se rendre à BAGDAD, pour y discuter, avec les autorités irakiennes, d'un certain nombre de problèmes d'intérêt commun. Or, le départ de cette délégation a été reporté (1).

On estime à TEHERAN que cet ajournement a été provoqué par de récentes ingérences irakiennes dans le Kurdistan iranien, où des émissaires de Jalal TALABANI (2) tenteraient de semer le trouble dans les populations kurdes d'Iran, pour les dresser contre le gouvernement de TEHERAN. Les autorités iraniennes auraient décidé d'inclure cette question dans l'ordre du jour des conversations avec l'Irak, et auraient donc demandé le report des entretiens prévus, afin de gagner le temps nécessaire à la préparation d'un dossier solide.

.../...

(1)- A l'origine, il était prévu que les conversations commenceraient le 15 janvier et la mission iranienne n'est finalement partie pour BAGDAD que le 27 janvier
(2)- Ce chef kurde, opposé à BARZANI, est ouvertement app par le gouvernement irakien.

ATTRIBUTIONS : ®
2. (AL) AL AL
3. NU NU
AM EU EU EU EU
EU EU AN AN AN IP

IR 5.8 Kurde
MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

DECHIFFRE

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

AFRIQUE-LEVANT
- 6 FEV. 1969
ARRIVEE

BAGDAD, LE 6 FEVRIER 1969.
Reçu le 6 ----- 16 H 10

NO141/142.

ADRESSE DIPLOMATIE COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT LONDRES 65/66
WASHINGTON 68/69 MOSCOU 61/62 TEHERAN 50/51 ANKARA 48/49
DAMAS 66/67 BEYROUTH 67/68 KOWEIT 63/64 AMMANE 64/65 LE CAIRE
65/66 DJEDDAH 64/65.

DES LONGUES DECLARATIONS FAITES LE 1ER FEVRIER AU CAIRE PAR
M.SAMARRAI, MINISTRE DE LA CULTURE ET DE L'INFORMATION , ET LE 4 A
BAGDAD PAR LE PRESIDENT BAKR LUI-MEME, TROIS POINTS
DOIVENT, SUR LE PLAN DE LA POLITIQUE INTERIEURE, RETENIR L'AT-
TENTION :
PRIMO : LA PLACE RESERVEE AU PROBLEME KURDE QUI SEMBLE REVENIR
AU PREMIER PLAN DES PREOCCUPATIONS GOUVERNEMENTALES ET L'INDICATI
QUE LE DESARMEMENT DES PESCHMARGAS (MILICIENS BARAZANISTES)
DEMEURENT L'OBSTACLE FONDAMENTAL A TOUTE SOLUTION PACIFIQUE.
SECUNDO : LE REGAIN D'INTERET APPORTE PAR LES DIRIGEANTS BAATHIS-
TES A LA CREATION, EN ACCORD AVEC D'AUTRES /FORCES/POLITIQUES, DU
FRONT NATIONAL PROGRESSISTE'',EN GESTATION DEPUIS LEUR ARRIVEE
AU POUVOIR.
TERTIO:LA VOLONTE DE REPONDRE AUX ATTAQUES DONT LE REGIME A ETE
L'OBJET NOTAMMENT APRES L'ASSASSINAT DE NASSER AL HANI,ANCIEN
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES,L'EXPULSION D'UN DIPLOMATE SY-
RIEN ET LE MEURTRE DU COLONEL ABDUL KARIM NASRAT,PERSONNALITE
BAATHISTE DEMEUREE TRES PROCHE DES DIRIGEANTS ACTUELS DE DA-
MAS./.

GORCE

DIFFUSION RESTREINTE

- 3 - D 69969/II

tinataires :
sident de la République - Premier Ministre
ées - Cabinet
- E.M.A.Div./REN
- E.M.A.T./2
ON/CER (2 ex.)
M.P. de la Présidence de la République
E. - Direction Afrique Levant
- Service Levant

DIFFUSION RESTREINTE

- 2 - D 70183/II A

Nord. Il lui a fait savoir que BARZANI était toujours disposé à négocier, qu'il attendait la visite de la délégation gouvernementale prévue lors des pourparlers de décembre, et qu'il souhaitait que GHEIDAN fasse partie de cette délégation. Le général GHEIDAN a donné sur ce point son accord de principe, sous réserve que cela soit approuvé par le Conseil du Commandement de la Révolution.

Salah Abdallah YOUSSEF aurait ajouté que, si cette mission se déroulait avec succès, une délégation kurde pourrait à son tour se rendre à BAGDAD, et qu'elle serait probablement dirigée par Idriss BARZANI, fils du Mollah Mustapha BARZANI.

DIFFUSION RESTREINTE IR 5.8 Kurd

MINISTERE DES ARMEES
S.D.E.C.E.

Destinataire n° 44
Le 11 février 1969
Référence : D 70183/II A

SOURCE TOTEM
A USAGE STRICTEMENT NATIONAL

IRAK

L'EVOLUTION DU PROBLEME KURDE

L. AD

390 378 (...mr.69) B/2 Les services iraniens rapportent que le dialogue déjà engagé en décembre dernier, entre le gouvernement de BAGDAD et les représentants de BARZANI (1), s'est poursuivi en janvier.

Le 5 janvier, le ministre irakien de l'Orientation Nationale et de l'Information, Abdallah Salloum EL SAMARRAI, a rencontré Salah Abdallah YOUSSEF, représentant de BARZANI à BAGDAD et rédacteur en chef du journal kurde "Al Taakhi". Après avoir exprimé ses regrets pour la suspension de ce journal (2), le ministre a demandé à son interlocuteur d'en reprendre la publication, afin de faire cesser les bruits qui couraient à BAGDAD, selon lesquels cette suspension était définitive. Salah Abdallah YOUSSEF a répondu que la reparution du journal lui semblait inutile, tant que la bonne volonté du gouvernement à l'égard de la question kurde ne serait pas clairement établie.

...0 379 D'autre part, Salah Abdallah YOUSSEF a poursuivi les discussions entamées en décembre dernier (1) avec le brigadier général Saadoun GHEIDAN, membre du Conseil du Commandement de la Révolution, et particulièrement chargé des affaires du

.../...

(1) Cf. notre diffusion n° D 69809/II A du 24.1.1969, intitul... "Le problème kurde".
(2) Quelques jours auparavant, le journal Al Taakhi avait ét... suspendu pour une durée de 15 jours.

DIFFUSION RESTREINTE IR 5.4 Kurd

MINISTERE DES ARMEES
S.D.E.C.E.

Destinataire n° 417
Le 15 Février 1969
Référence : D 70304/II A

IRAK - ARABIE SEOUDITE

ACTIVITES DES KURDES

L. dus

...392 391 (Date:V.Texte) ...3 Selon une personnalité kurde réfugiée à LONDRES :

Au Kurdistan, dans les provinces d'ERBIL et de SOULEIMANIYEH, kurdes à 95 %, BARZANI a ordonné, le 25 janvier 1969, à tous les fonctionnaires arabes, policiers compris, de régler leurs affaires et de quitter le pays dans un délai de 15 jours.

C'est le conseil national kurde qui, après avoir examiné l'état des relations avec le gouvernement de BAGDAD a décidé de nommer des Kurdes aux emplois précédemment occupés par des fonctionnaires arabes.

° ° °

Dans la province d'ERBIL, les combats continuent. Les Kurdes, attaquant sans arrêt, ont obligé l'armée irakienne à abandonner des positions stratégiques et ont capturé d'importantes quantités d'armes ainsi que 14 véhicules blindés.

Les milieux kurdes de LONDRES pensent qu'à la suite des mesures d'expulsions prises par BARZANI à l'égard des fonctionnaires arabes, BAGDAD se montrera plus inflexible à l'égard des Kurdes et qu'il y a maintenant peu d'espoir de voir prochainement cesser les combats au Kurdistan.

° ° °

.../...

DIFFUSION RESTREINTE

D 70183/...

- 3 -

Destinataires

Président de la République - Premier Ministre
Armées- Cabinet
- E.M.A.T./2
SGDN/CER (2 ex)
E.M.P. de la Présidence de la République
A. E. - Service Levant

DIFFUSION RESTREINTE

- 2 - D 70304/II A

0 939

.69)

En outre, selon certains milieux diplomatiques syriens, depuis le début de janvier 1969, BAGDAD accuse l'[illegible] gouvernement séoudien d'aider financièrement les rebelles kurdes et d'être disposé à leur fournir des matériels mili[illegible] taires.

Les Baassistes irakiens affirment que, par le b[illegible] des Kurdes et des éléments de la droite, RYAD cherche à renverser le régime irakien actuel.

———

DIFFUSION RESTREINTE

- 3 - D 70304/II A

[illegible]inataires :

[illegible]ident de la République - Premier Ministre
[illegible]es - Cabinet
- E.M.A.T./2
[illegible]D.N./CER (2ex)
[illegible]P. de la Présidence de la République
[illegible] - Direction Afrique Levant
- Service Levant

DIFFUSION RESTREINTE iR-5-8/Ku[illegible]

[illegible]STERE DES ARMEES
S.D.E.C.E.

Destinataire N° 417

Le 18 mars 1969

Référence : D 70916/II A

IRAK - KURDISTAN

ACTIVITES DES KURDES

1°) Selon certains milieux irakiens de LONDRES, M. Jalal TALABANI, leader de la fraction kurde pro-gouvernementale est arrivé à LONDRES le 10 février dernier pour consultation médicale (1) et devait ensuite se rendre à MUNICH.

Au cours de conversations privées M. TALABANI a déclaré :

a) qu'un certain nombre de tribus kurdes fidèles à BARZANI ont récemment abandonné celui-ci pour rejoindre l'armée irakienne,

b) que BAGDAD semble être satisfait de la situation actuelle au Kurdistan et pense que les tribus kurdes loyales élimineront les rebelles. Il a cependant admis que, depuis novembre 1968, ceux-ci avaient reçu, notamment de la part des Iraniens, une aide substantielle en fonds, vivres et armes, ainsi qu'un renfort de volontaires.

Toutefois, les mêmes milieux irakiens pensent que la situation au Kurdistan est très critique. Les partisans de BARZANI ont une position très forte, l'armée irakienne -du fait de la tension avec Israël- ne pouvant concentrer toutes ses forces contre la rébellion, qui ne cessera de s'étendre.

.../...

(1) Il aurait été blessé récemment au cours d'un combat contre les partisans de BARZANI.

DIFFUSION RESTREINTE

- 2 - D 70916/II A

2°) Selon les milieux kurdes de PARIS :

a) le docteur Mahmoud Ali OSMAN (1), secrétaire du parti démocrate du Kurdistan d'Irak et dauphin de BARZANI, a retardé le voyage qu'il devait effectuer en France début 1969.

b) le docteur OSMAN doit se rendre prochainement en Iran afin de consulter les autorités iraniennes sur l'opportunité d'une proclamation d'autonomie du Kurdistan irakien. Le général BARZANI désire obtenir l'assentiment du shah avant de prendre cette importante décision ;

c) au cours de son prochain séjour en Europe, le docteur OSMAN se propose de prendre contact avec les différentes associations d'étudiants kurdes.

3°) M. Rachid AREF, homme d'affaires kurde irakien, partisan de BARZANI et ami de l'Emir Bedir KHAN (2), doit arriver prochainement à PARIS (3). Cette personnalité, mêlée à la vie politique de l'Irak depuis plus de 15 ans, est bien informée de la situation dans ce pays.

4°) Un comité de soutien aux Kurdes, présidé par le directeur du "Kurdish Journal" a été formé aux Etats-Unis et au cours de son séjour dans ce pays, en novembre dernier, l'Emir Bedir KHAN a recueilli la somme de 4 000 dollars.

------

(1) Voir diffusion D 69121.II.A du 23.12.1968
(2) Connu - aurait obtenu récemment la nationalité française.
(3) Venant du Kurdistan, l'intéressé se trouvait à LONDRES fin février dernier - Connu.

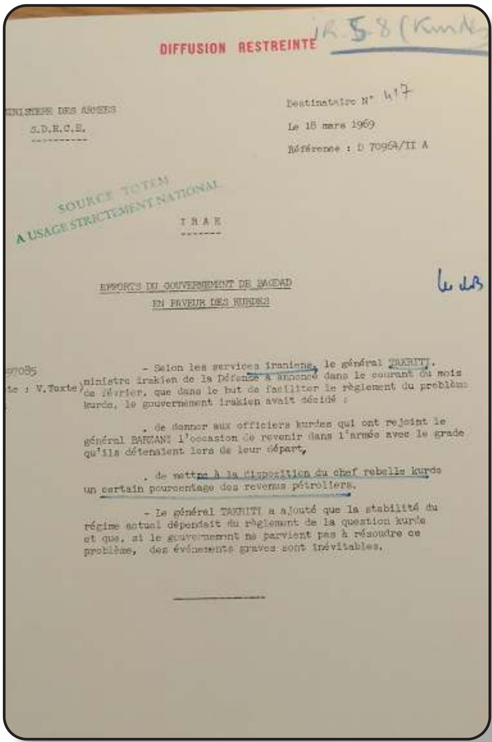
DIFFUSION RESTREINTE

IR.5.8 (Kurdes)

MINISTERE DES ARMEES
S.D.E.C.E.

Destinataire N° 417

Le 15 mars 1969

Référence : D 70964/II A

SOURCE TOTEM
A USAGE STRICTEMENT NATIONAL

IRAK

EFFORTS DU GOUVERNEMENT DE BAGDAD
EN FAVEUR DES KURDES

07085
(te : V.Texte)

- Selon les services iraniens, le général TAKRITI, ministre irakien de la Défense a annoncé dans le courant du mois de février, que dans le but de faciliter le règlement du problème kurde, le gouvernement irakien avait décidé :

. de donner aux officiers kurdes qui ont rejoint le général BARZANI l'occasion de revenir dans l'armée avec le grade qu'ils détenaient lors de leur départ,

. de mettre à la disposition du chef rebelle kurde un certain pourcentage des revenus pétroliers.

- Le général TAKRITI a ajouté que la stabilité du régime actuel dépendait du règlement de la question kurde et que, si le gouvernement ne parvient pas à résoudre ce problème, des événements graves sont inévitables.

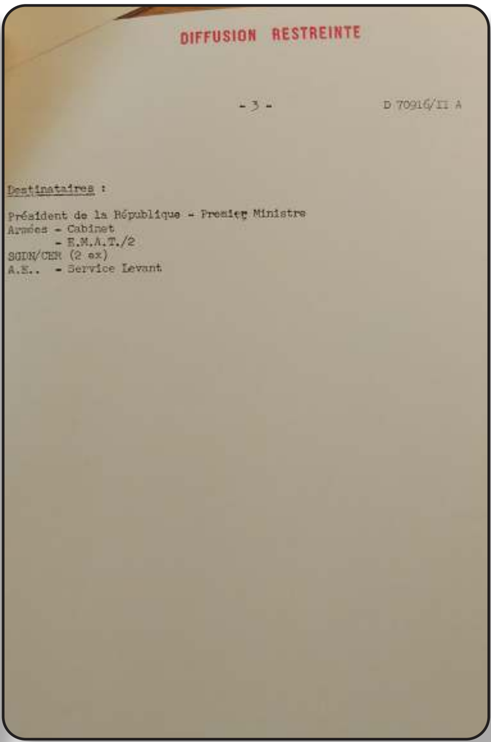
DIFFUSION RESTREINTE

- 3 -

D 70916/II A

Destinataires :

Président de la République - Premier Ministre
Armées - Cabinet
- E.M.A.T./2
SGDN/CER (2 ex)
A.E.. - Service Levant

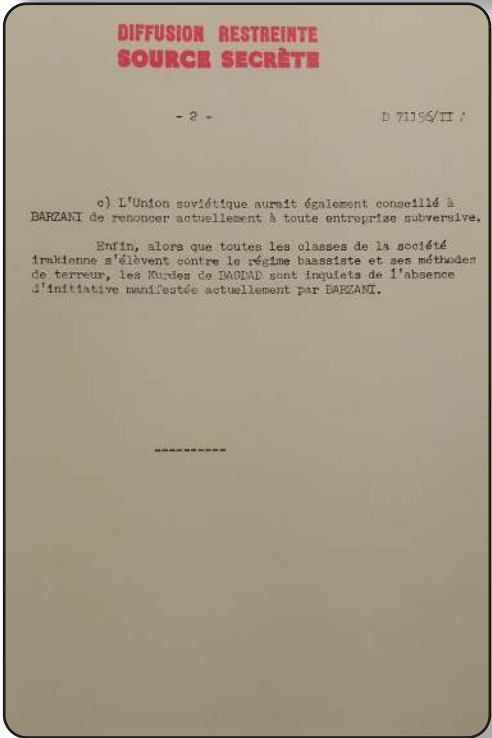
DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

- 2 -

D 71156/II A

c) L'Union soviétique aurait également conseillé à BARZANI de renoncer actuellement à toute entreprise subversive.

Enfin, alors que toutes les classes de la société irakienne s'élèvent contre le régime baassiste et ses méthodes de terreur, les Kurdes de BAGDAD sont inquiets de l'absence d'initiative manifestée actuellement par BARZANI.

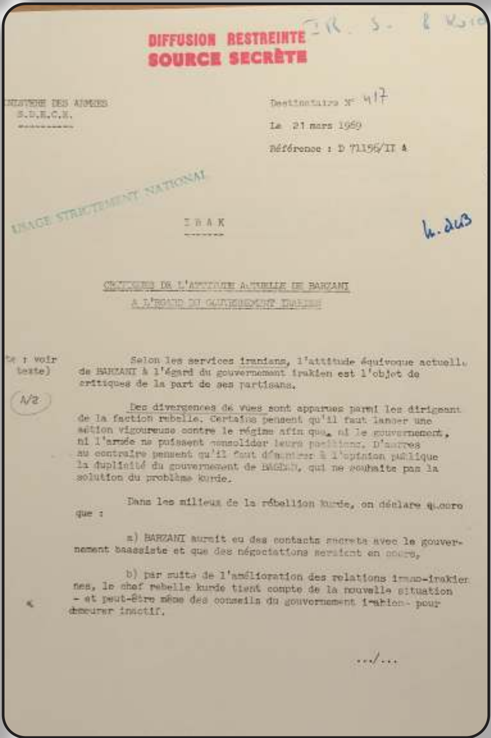
DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

IR. 5. 8 Kurdes

MINISTERE DES ARMEES
S.D.E.C.E.

Destinataire N° 417

Le 21 mars 1969

Référence : D 71156/II A

A USAGE STRICTEMENT NATIONAL

IRAK

CRITIQUES DE L'ATTITUDE ACTUELLE DE BARZANI
A L'EGARD DU GOUVERNEMENT IRAKIEN

(te : voir texte)

A/2

Selon les services iraniens, l'attitude équivoque actuelle de BARZANI à l'égard du gouvernement irakien est l'objet de critiques de la part de ses partisans.

Des divergences de vues sont apparues parmi les dirigeants de la faction rebelle. Certains pensent qu'il faut lancer une action vigoureuse contre le régime afin que, ni le gouvernement, ni l'armée ne puissent consolider leurs positions. D'autres au contraire pensent qu'il faut démontrer à l'opinion publique la duplicité du gouvernement de BAGDAD, qui ne souhaite pas la solution du problème kurde.

Dans les milieux de la rébellion kurde, on déclare encore que :

a) BARZANI aurait eu des contacts secrets avec le gouvernement baassiste et que des négociations seraient en cours,

b) par suite de l'amélioration des relations irano-irakiennes, le chef rebelle kurde tient compte de la nouvelle situation - et peut-être même des conseils du gouvernement iranien - pour demeurer inactif.

.../...

DIFFUSION RESTREINTE

MINISTERE DES ARMEES
S.D.E.C.E.

Destinataire N° 447
Le 25 mars 1969
Référence : D 71241/II A

IRAK - ISRAEL - IRAN

AIDE D'ISRAEL AUX AUTONOMISTES KURDES D'IRAK

99460 Selon des milieux kurdes de la faction Barzani, des jeunes juifs originaires du Kurdistan, et parlant kurde, arabe et persan - recevraient depuis deux ans une formation de commando en Israël.

te voir texte)

Une vingtaine d'entre eux ayant terminé leur instruction, seraient sur le point de quitter Israël pour rejoindre le Kurdistan irakien, soit par parachutage, soit par infiltration à travers la frontière irano-irakienne. Ils seraient placés directement sous les ordres de Barzani et destinés à l'encadrement de plusieurs commandos.

C'est à l'action de commandos encadrés par ces jeunes Juifs qu'il conviendrait d'attribuer les derniers sabotages dans la région de Kirkuk.

L'intention du chef kurde serait d'effectuer, sur tout le territoire irakien, des actions de sabotage généralisées, afin d'obliger l'armée irakienne à distraire du Kurdistan et des frontières d'Israël, une partie de ses effectifs, pour les utiliser à la protection des installations essentielles et des organes vitaux du pays.

.../...

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

- 3 - D 71156/II

inataires :

ident de la République - Premier Ministre
es - Cabinet
- E.M.A.T./2
/CER (2 ex)
P. de la Présidence de la République
- Sous-Direction Europe Orientale (URSS)
- Service Levant

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE
AMBASSADE DE FRANCE EN TURQUIE

N° 455 /AL

AFRIQUE LEVANT
23 AVR. 1969
ARRIVÉE

ANKARA, LE 16 avril 1969

Gontran de JUNIAC
Ambassadeur de France en Turquie
à
Son Excellence Monsieur Michel DEBRE
Ministre des Affaires Etrangères
Direction des Affaires Politiques
Afrique - Levant
- PARIS -

chec d'une tentative d'assassinat
gée contre BARZANI.-

Selon des informations parvenues à Istanbu provenance de la frontière irakienne et reprises par la locale, le 10 avril, le Chef kurde Molla Mustafa BARZANI été l'objet récemment d'une tentative d'assassinat à prox de son quartier général dans le Nord de l'Irak.

Les mêmes sources précisent qu'un groupe partisans de Djelal TALABANI, désireux de venger la mort leur Chef, tué aux environs de Karadağ par un commando " ga", à la fin du mois de mars dernier, aurait tendu une cade lors du passage du véhicule conduisant BARZANI à so poste de commandement. Les hommes de TALABANI auraient o le feu au mortier sur sa voiture. Un heurt violent de pl heures aurait alors opposé son escorte et les compagnons TALABANI. Vingt et un soldats parmi ceux-ci auraient été dix neuf capturés. Le leader kurde BARZANI serait sorti sauf de cet engagement, dont les journaux soulignent la sauvagerie./.

qué à :
ad
ran

DIFFUSION RESTREINTE

- 2 - D 71241/II A

Par ailleurs des milieux kurdes iraniens, en relation suivies avec la représentation officieuse d'Israël à TEHERAN, au raient pris des mesures pour réorganiser les filières de ravitai lement en vivres et armes à destination de la zone rebelle, dès la réouverture des routes, actuellement bloquées par la neige.

Enfin, dans le but d'accroître la confusion des Iraki quant aux soutiens extérieurs de la rébellion, Israël envisagera de faire parvenir à ces commandos des armes d'origine soviétique et chinoise, récupérées au cours d'accrochages avec les organi sations terroristes palestiniennes.

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

MINISTERE DES ARMEES
S.D.E.C.E.

Destinataire n° 417

Le 24 avril 1969

Référence : D 71972/II A

IRAK - (KURDISTAN)

ACTIVITES DES KURDES

rs 1969)

Selon des milieux diplomatiques au Moyen-Orient, le gouvernement irakien s'est rendu compte qu'en dépit du soutien qu'il apporte à TALABANI, celui-ci ne suit plus ses directives dans la lutte contre BARZANI et ses partisans-qui auraient avancé en direction de SABAZ BULAQ et KHANAQIN (1)-.

Les hommes de TALABANI s'accusent mutuellement d'être de connivence avec le chef rebelle kurde. L'armée irakienne a arrêté plusieurs chefs de cette faction ainsi que des guérillero d'obédience gouvernementale.

Les autorités de BAGDAD -qui perdent la confiance accordée jusqu'ici à TALABANI- envisagent la création à MOSSOUL d'un parti du "Peuple kurde" (2). L'organisation de ce parti est actuellement à l'étude au ministère de l'Intérieur à BAGDAD.

---

(1) - Localités situées à environ 10 km de la frontière iranienne (SABAZ BULAQ à 20 km au Nord de KHANAQIN).
(2) - Il existe déjà le parti des "Kurdes révolutionnaires" dont l'influence se renforcerait.

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

- 2 -

D 71972/II A

ataires :
ent de la République - Premier Ministre
- Cabinet
- E.M.A.T./2
N./CER (2 ex.)
de la Présidence de la République
- Service Levant

DIFFUSION RESTREINTE

MINISTERE DES ARMEES
S.D.E.C.E.

Destinataire n° 417

Le 4 Juin 1969

Référence : D 72703/II A

IRAK - KOWEIT - RAU - SYRIE - URSS

AU SUJET DE LA REBELLION KURDE

409044
in 1969)
B/3

Selon des milieux diplomatiques koweitiens :

1) La tension irako-iranienne entraînerait une recrudescence des activités militaires de la rébellion kurde.

Des reconnaissances de l'aviation irakienne ont permis de dénombrer 22 nouvelles formations kurdes, d'un effectif de 200 hommes chacune, qui se déploient suivant une nouvelle tactique (1), obligeant l'armée irakienne à étaler son dispositif, afin de faire face à d'éventuelles attaques, aussi bien en direction de SOULEIMANYEH que de MOSSOUL.

2) Le président NASSER serait intervenu personnellement auprès du général BAKR, chef d'Etat irakien, pour qu'il arrête les hostilités contre les Kurdes, même au prix de concessions.

Depuis le début du mois de mai, l'ambassade de la R.A.U. à BAGDAD tente, mais en vain, d'établir un contact direct avec les chefs de la rébellion kurde.

.../...

---

(1) - Au sujet de la coordination et de la préparation des opérations militaires, voir diffusion D 72387/II A du 13 mai 1969. "La situation chez les Kurdes de BARZANI - Aide d'Israël.

DIFFUSION RESTREINTE

- 2 -

D 72703/II A

Selon des milieux diplomatiques irakiens, le gouvernement syrien a informé BAGDAD qu'une délégation du Parti Démocrate Kurde (PDK), dirigé par un parent de BARZANI, avait été reçu à MOSCOU (1).

Le 30 avril dernier, le ministre irakien des Affaires étrangères a demandé des explications à ce sujet à l'ambassadeur d'URSS à BAGDAD et lui a fait savoir que le gouvernement irakien -au moment où la reconnaissance de la RDA était un fait acquis- était profondément déçu d'apprendre que MOSCOU entretenait des relations avec les dirigeants de la rébellion kurde.

---

(1) - Des informations d'autres sources ont fait état d'une visite du général BARZANI à MOSCOU du 27 mars au 5 avril dernier. Voir diffusion D 72265/II A du 13 mai 1969.

...TURE de POLICE

11 juin 1969

M. Shawket AKHAWI, ex-représentant en République Arabe Unie du "Mouvement Révolutionnaire Kurde" a eu un entretien, le 10 juin, à Paris, avec son homologue en France, l'Emir BEDIR-KHAN, auquel il aurait fait part de sa décision d'abandonner tout soutien à l'idéologie de ses compatriotes opposés au régime de Bagdad.

M. Shawket AKRAWI, ex-représentant en République Arabe Unie du "Mouvement Révolutionnaire Kurde", est arrivé, le 10 juin, à Paris, en provenance de Londres.

Il serait hébergé, dans la capitale, par des émigrés irakiens.

L'intéressé s'est aussitôt rendu, dans la soir... chez son compatriote AALI Kamuran, plus connu sous le tit... d'"Emir Docteur BEDIR-KHAN", défenseur des intérêts des émigrés kurdes en France, domicilié 1 bis rue de Navarre (5ème).

Au cours de son entretien, M. AKRAWI aurait ex...sé à son interlocuteur les motifs qui l'ont conduit à regagner Bagdad où il serait employé en qualité d'ingéni... en électricité, notamment, outre de mauvaises conditions matérielles, le fait que les autorités égyptiennes admettaient difficilement la présence, sur leur territoi... d'une opposition ouverte au régime de Bagdad.

En fait, malgré la discrétion de l'Emir BEDIR-KHAN, lui-même fort modéré quant à sa position, vi...à-vis des autorités irakiennes, on attribuerait l'actuel périple en Europe Occidentale, puis en Turquie, de M. AKRAWI, à une campagne de propagande organisée et financée par le gouvernement de Bagdad et destinée à "récupérer" les principaux opposants kurdes.

..

DIFFUSION RESTREINTE

- 3 -

D 72703/II A

...estinataires :

...résident de la République - Premier Ministre
...rmées - Cabinet
- C.E.C. Océan Indien
...G.D.N./CER (2 ex.)
...M.P. de la Présidence de la République
...ffaires Etrangères - Direction Europe
- Sous-Direction Europe Orientale (URSS)
- Service Levant
...ndustrie - Direction des Carburants

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 385/AL

Bagdad, le 19 5 5

VALISE ACCOMPAGNEE

Pierre GORCE
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR MICHEL DEBRE
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES

Afrique-Levant

A/S. Récents développements de la question kurde.

Mémorandum de BARZANI du 15 mai 1969.

AFRIQUE LEVANT
17 JUIL 1969
ARRIVEE

Communiqué à :

- Présidence de la République
- Cabinet du Premier Ministre M. RAIMOND
- Cabinet du Ministre
- Cabinet du Secrétaire d'Etat M. de BOUZA
- Secrétariat Général
- Direction Politique
- Direction Economique
- Afrique du Nord
- Information & Presse
- Londres
- Washington
- Moscou
- Bonn
- Rome
- Madrid
- New-York
- Aden
- Alger
- Amman
- Ankara
- Beyrouth
- Damas
- Djeddah
- Jérusalem
- Khartoum
- Koweit
- Le Caire
- Rabat
- Téhéran
- Tel-Aviv
- Tripoli
- Tunis

P. J. 1

Tandis que les émissions de la radio kurde du Moullah BARZANI annonçaient que les forces nationalistes s'étaient emparées de Rawandouz en obligeant les garnisons irakiennes à se replier vers Mossoul et Kirkouk, le gouvernement irakien a tenu, comme il le fait périodiquement, à manifester de nouveau sa volonté de rechercher un règlement pacifique du problème kurde qui faciliterait la mobilisation de toute l'énergie nationale au service de la lutte contre Israël. La presse et en particulier le quotidien talabaniste, AL NOUR, entretient depuis une quinzaine de jours une campagne d'actualisation de la question. Il a notamment annoncé la reddition aux autorités militaires irakiennes d'un chef kurde, le Cheikh THIRANE, et de ses partisans.

Au cours d'une tournée d'inspection du 20 au 25 mai dans le nord du pays, qui l'a conduit à Kirkouk et Erbil, le Général Saadoun GHAIDAN, membre du Conseil du Commandement de la Révolution et Commandant de la Place de Bagdad,

.../...

Malgré les fréquents incidents qui opposent toujours (selon la radio et la presse), les révolution...naires kurdes aux forces gouvernementales irakiennes, M. AKRAWI aurait affirmé, en effet, que "ses compatri... jouissaient, en Irak, de toute l'indulgence du gouvernement".

Quoi qu'il en soit, les quelque émigrés ku... membres de l'organisation française dite : "Comité ...olidarité à la Révolution Kurde", ayant appris la no...elle position de l'intéressé, considèrent déjà celui-...omme un "renégat opportuniste".

Quant à l'Emir BEDIR-KHAN, il se garde bien ...émettre la moindre critique.

AKRAWI Shawket ou AKRAOUI Shavkat, serait né le 2... ...27 en Irak.

DIFFUSION RESTREINTE

IR S Y Kurd

MINISTERE D'ETAT
CHARGE DE LA DEFENSE NATIONALE
S.D.E.C.E.

Destinataire n° 417

Le 25 juin 1969

Référence : D 73405/II A

IRAK - ISRAEL - IRAN

LA SITUATION CHEZ LES KURDES DE BARZANI

C 415576
(Juin 1969)
B/3

Selon une personnalité kurde iranienne, les conseillers israéliens (1) seraient très satisfaits des progrès réalisés par BARZANI et ses partisans dans le domaine militaire.

Dans l'entourage du chef kurde, il n'est plus question de rechercher un modus vivendi avec BAGDAD ; on ne songe qu'à l'indépendance pure et simple.

A ce sujet, certaines divergences de vues apparaissent entre Iraniens et Israéliens. Alors qu'Israël pousse à la réalisation d'un Kurdistan qui affaiblirait l'Irak, à TEHERAN on se montre peu enthousiaste à la perspective d'un tel Etat qui exercerait une attraction certaine sur les Kurdes iraniens.

Par ailleurs, les Britanniques auraient proposé une importante somme d'argent à BARZANI contre sa promesse de ne pas détruire les installations pétrolières de KIRKOUK.

---

(1) - Voir diffusion D 72387/II A du 13 mai 1969 et D 72750/II A du 29 mai 1969.

- 2 -

a annoncé que le gouvernement prendrait sous peu diverses mesures administratives (promulgation d'une loi des Gouvernorats), ou sociales, en faveur du développement de la région (attribution de 3 millions de Dinars irakiens en vue de la réalisation de divers projets pour 1969). En fait, le Conseil du Commandement de la Révolution vient, le 27 mai, de décider la création d'une nouvelle province au nord de Mossoul ayant Dohuk pour chef-lieu, ce qui constitue une satisfaction pour les Kurdes, majoritaires dans cette région.

Il est encore tôt pour savoir quel accueil les partisans de BARZANI comptent réserver à ces mesures, et s'ils les considéreront comme l'expression plus ou moins sincère d'une volonté de négocier ou, au contraire, comme une de ces initiatives sans lendemain dont les gouvernements successifs de Bagdad se sont montrés coutumiers depuis la fin de la monarchie.

°
° °

Toujours est-il que le 15 mai, BARZANI a fait mettre en circulation un mémorandum dont le Département voudra bien trouver ci-joint la traduction. Ce document reflète une double attitude du mouvement barzaniste envers les autorités gouvernementales.

Il condamne tout d'abord l'absence de véritable démocratie et le renvoi aux calendes d'un règlement satisfaisant de la question kurde, situation qui donne aux ennemis de l'Irak l'occasion d'agir. Par une allusion aux expériences gouvernementales du Baath en 1963, le mémorandum exprime l'opposition de BARZANI aux méthodes de division des différentes "ethnies" et à l'autocratie du régime et réfute la représentativité des talabanistes (certaines rumeurs font état de la mort de leur chef, mais elles ne sont pas confirmées).

.../...

- 3 -

Le texte du 15 mai comporte, d'autre part, des éléments positifs en faveur d'un dialogue avec les dirigeants. Il rappelle les principaux articles de la proclamation de juin 1966, dont BARZANI souhaite l'application: les dispositions rendues publiques relatives à la promulgation d'une constitution confirmant les droits nationaux de l'ethnie kurde, le retour à la vie parlementaire (avec représentation proportionnelle des Kurdes) et l'article 2 du Protocole annexe secret prévoyant l'autorisation d'exercice du Parti Démocrate du Kurdistan (de BARZANI) qui sont soulignés ici entrent naturellement dans le cadre d'une refonte globale de l'organisation du pouvoir baathiste qui ne semble nullement envisagée par les autorités.

L'article 1 du Protocole secret, rappelé par ce mémorandum, qui prévoit ~~en revanche~~ la création de la Province de Dohuk à partir de circonscriptions rattachées jusque là à la Province de Mossoul, paraît par contre avoir retenu l'attention du gouvernement.

Dans le document qu'il a rédigé, BARZANI fait appel à toutes les bonnes volontés et en particulier à celle des dirigeants, qu'il assure de son souci de coopération (formation d'une commission mixte en vue de "trouver une solution équitable compatible avec les intérêts primordiaux du peuple irakien"). Il affirme qu'un geste en sa faveur, en supprimant un sujet de critique, serait bénéfique pour le gouvernement de Bagdad.

En créant la Province de Dohuk, le gouvernement donne une satisfaction mineure au mouvement de BARZANI, qu'il continue de combattre sans répit et d'identifier à l'impérialisme.

C'est ainsi que, dans une conférence de presse du 26 mai 1969, le Ministre de la Culture et de l'Information, M. Abdullah Salloum AL SAMARRAI, a répété qu'il existait une organisation arabo-kurde hostile à tout mouvement sécessionniste et soucieux, tout comme le gouvernement, du respect des droits nationaux du peuple

- 4 -

kurde au sein de l'unité nationale; il a ainsi nié toute représentativité au Parti de BARZANI. Cette thèse est d'ailleurs sans cesse exposée dans des articles de presse rappelant les solutions apportées à la pluralité des "ethnies" dans les Pays socialistes, URSS, Yougoslavie et Tchécoslovaquie, "où coexistent pacifiquement plusieurs races sous la protection d'un même Etat, et avec les mêmes droits nationaux". Compte tenu de l'orientation actuelle de la politique baathiste, cette référence à la structure de pays communistes paraît devoir être signalée.

°
° °

Il semble que nous assistons une fois de plus à une opération de propagande destinée à tenter un renforcement du moral des forces de TALABANI et un affaiblissement de celui des troupes de BARZANI. Les préoccupations multiples auxquelles le gouvernement baathiste doit faire face (pression militaire dans le Nord, présence en Jordanie [et en Syrie] crise avec l'Iran) l'obligent à rechercher un allègement du côté kurde, qu'il n'obtiendra que dans la mesure où BARZANI mis en confiance se décidera à négocier de nouveau. Nous sommes loin d'en être là et tous les renseignements dont nous disposons laissent supposer au contraire que ~~le~~ Moullah dispose d'aides extérieures accrues, dont il tire profit pour l'instruction de ses troupes et pour leur équipement. Les Kurdes disposeraient cette année d'un armement moderne dont ils n'étaient pas dotés l'an dernier et qui a contraint le Commandement irakien à un renforcement de son dispositif dans le Nord: une des brigades mécanisées stationnées à Ramadi, sur l'Euphrate, et destinées à servir d'unité de réserve au corps expéditionnaire irakien stationné en Jordanie, aurait fait récemment mouvement sur Erbil./.

IR 5 8 kurdes

ASSADE DE FRANCE
EN TURQUIE

N° 6/DA

AFRIQUE LEVANT
30 JUIN 1969
ARRIVEE

DEPECHE D'ACTUALITE
pour
Diplomatie Paris

Communiqué à: PR Amman
PM Bagdad
CM (3) Beyrouth
SGL Le Caire
DP Damas
AL Téhéran
EU Tel-Aviv

A ANKARA, le 25 Juin 1969.

Objet: Création d'une région kurde autonome par l'Irak

Au cours de la conversation que j'ai eue le 24 Juin avec M. KUNERALP, celui-ci m'a dit que, selon les indications recueillies par le Ministère des Affaires Etrangères turc, le Gouvernement irakien se proposerait de donner l'autonomie aux Kurdes. La raison de cette mesure serait, d'une part, que, selon les Irakiens eux-mêmes, Bagdad n'aurait pas les moyens policiers et militaires de mettre fin à la rébellion. D'autre part, le Gouvernement irakien désirerait libérer les forces utilisées contre les Kurdes pour les regrouper dans le Chatt el Arab, afin de rétablir dans la région un équilibre plus fa[vo]rable à l'Irak.

En me donnant cette information, M. KUNERALP a obser[vé] que cela ne voulait pas dire que les Irakiens aient des inte[n]tions belliqueuses à l'égard de l'Iran. Il a confirmé, à cet égard, que les deux parties protestaient de leur ferme inten[]tion de régler leur différend par des voies pacifiques. Mon in[]terlocuteur a d'ailleurs ajouté que M. HOVEYDA, lors de son [pas]sage ici, s'était néanmoins montré assez intransigeant./.

DIFFUSION RESTREINTE

- 2 -

D 7342

[Destina]taires :
[Préside]nt de la République - Premier Ministre
[Secrétair]e d'Etat chargé de la Défense nationale - Cabinet
- C.E.C. Océan Indien
R (2 ex.)
de la Présidence de la République
Service Levant
[...]ie - Direction des Carburants

DIFFUSION RESTREINTE

- 2 -

D 73504/II A

4°) Il se confirme que le gouvernement irakien a e[ffectué] plusieurs tentatives (1) auprès du chef kurde en vue de parv[enir à] un accord. En réponse, BARZANI a fait savoir qu'il n'avait [aucune] confiance dans les promesses du gouvernement baassiste et qu['en] conséquence, il n'y avait aucun espoir d'aboutir à un compro[mis] dans un proche avenir.

DIFFUSION RESTREINTE IR 5 8 Kurds

MINISTERE D'ETAT
CHARGE DE LA DEFENSE NATIONALE
S.D.E.C.E.

Destinataire N° 417
Le 26 juin 1969
Destinataire N° D 73504/II A

SOURCE TOTEM
A USAGE STRICTEMENT NATIONAL

I R A K

LA SITUATION AU KURDISTAN

Selon les services iraniens :

16387
(V texte)
3/2

1°) le 3 juin, les partisans de BARZANI ont saboté l'une des stations de pompage du pipe-line KIRKOUK-SYRIE, interrompant ainsi le passage du pétrole. Au début du mois de juin, ils ont effectué des opérations de sabotage sur l'a[éro]drome de KIRKOUK et le pont "TUZ KHORMATO" (1)-où le trafic [a] été interrompu ainsi que des raids avec tirs de bazookas sur de[s] postes de police gouvernementaux dans les faubourgs d'ERBIL.

6388
(V texte)
2

2°) Le 6 juin, le chef rebelle kurde a donné des instr[uc]tions en vue de soumettre la ville de RAWANDUZ à des tirs d'artillerie le 17 juin.

6390
69)
/2

3°) Un groupe de partisans de BARZANI, placé sous les ordres de Fars BAVEH (2), a récemment attaqué les forces gouvernementales à BISTANEI (3).

Au cours de l'action les deux camps ont subi de lourde[s] pertes. Parmi les matériels récupérés par les Kurdes sur les fo[rces] gouvernementales figurent deux mortiers, cinq mitailleuses et q[uin]ze fusils.

.../...

(1) - Non localisé.
(2) - Non autrement connu.
(3) - Il s'agit probablement de BISTANEI GAURA à environ 20 km S.E d'ERBIL.

DIFFUSION RESTREINTE IR 5 - 8 Kurds

MINISTERE D'ETAT
CHARGE DE LA DEFENSE NATIONALE
S.D.E.C.E.

Destinataire Nº 417
Le 11 Juillet 1969
Référence : D 73862/II A

IRAN - IRAK - ISRAEL

VISITE A BARZANI D'UNE MISSION MILITAIRE ISRAELIENNE

C 419584
(Date : V.Texte)
B/3

Le 25 juin, une délégation militaire israélienne (1) est passée à TEHERAN, d'où elle devait se rendre à SANANDADJ, pour rejoindre le P.C. de BARZANI.

Selon une personnalité kurde iranienne, les buts de cette mission auraient été les suivants :

- Etudier les résultats obtenus par les partisans de BARZANI depuis que celui-ci bénéficie de l'aide israélienne.
- Faire le point sur les difficultés rencontrées par les Kurdes et sur leurs besoins en armement et en matériels divers.
- Obtenir, grâce aux Kurdes, des échantillons d'armes soviétiques non classiques éventuellement récupérées sur les troupes irakiennes.

Il semblerait cependant qu'il existe une certaine divergence de vues entre BARZANI et ses conseillers israéliens, les Kurdes souhaitant porter rapidement des coups décisifs aux troupes irakiennes pour en finir avec le régime du Baas, tandis que les Israéliens voudraient fixer jusqu'à l'hiver le maximum de forces irakiennes au Kurdistan.

(1) - Comprenant 1 colonel, 2 commandants et 2 capitaines.

DIFFUSION RESTREINTE

- 3 - D 73504/II A

[Des]tinataires :
[Pré]sident de la République - Premier Ministre
[Min]istère d'Etat Chargé de la Défense Nationale
[C]abinet
[E].M.A.T./2
[C].E.C. Océan Indien
[S].D.N./CER (2 ex.)
[E].P. de la Présidence de la République
[...]. - Service Levant
[Ind]ustrie - Direction des Carburants

DIFFUSION RESTREINTE IR 5 8 (Kurde

MINISTERE D'ETAT
CHARGE DE LA DEFENSE NATIONALE
S.D.E.C.E.

Destinataire Nº 417
Le 6 Août 1969
Référence : D/74111/II A

I R A K - R A U

ECHEC DES NEGOCIATIONS ENTRE LE GOUVERNEMENT IRAKIEN ET LES KURDES

Fin juin 1969
C/3

Selon certains milieux diplomatiques irakiens, le gouvernement de BAGDAD aurait finalement rejeté les propositions de BARZANI, transmises le 26 juin par le ministre égyptien Amine HOWEIDI (1).

Les mêmes milieux croient savoir que les conditions posées par les Kurdes étaient les suivantes :

1°.- La province de KIRKOUK devra faire partie du Kurdistan autonome.

2°.- Les districts des provinces de MOSSOUL et de DIYALA où la population kurde est en majorité devront être rattachés au Kurdistan.

3°.- Le gouvernement central de BAGDAD n'exercera aucun contrôle ou supervision sur l'administration kurde.

4°.- L'administration kurde désignera elle-même les Kurdes qui seront nommés aux postes de :

- Vice-président,
- Vice premier ministre et chef d'état-major adjoint.

.../...

(1) - Cf diffusion Nº D 73870/II A du 12.7.1969, intitulée "Médiation égyptienne dans l'affaire du Kurdistan irakien"

DIFFUSION RESTREINTE

-2 - D 73862/II A

[Des]tinataires :
[Pr]ésidence de la République - Premier Ministre
[Mi]nistère d'Etat Chargé de la Défense Nationale
Cabinet
E.M.A.T./2
C.E.C. Océan Indien
[S].G.D.N./CER (2 ex.)
[...].E. - Service Levant
Développement industriel et scientifique
- Direction des Carburants

DIFFUSION RESTREINTE

- 2 - D 74 111/II A

Il devra y avoir, de plus, 4 ministres kurdes dans le cabinet au lieu de 2 et ces ministres seront désignés par l'administration kurde.

5°.- Le Kurdistan recevra 45 % des revenus du gisement pétrolifère de KIRKOUK, mais s'abstiendra de tout acte qui pourrait en gêner l'exploitation, et assurera la protection des installations pétrolières.

6°.- Par contre, le gouvernement de BAGDAD, avec l'accord de l'administration kurde, dirigera la politique étrangère pétrolière, économique et de développement et, en cas de guerre, assurera la défense du pays.

Les exigences de BARZANI (notamment les points 1, 2 et 5 ci-dessus) ont semblé excessives aux dirigeants de BAGDAD. Selon certains diplomates irakien, la surenchère à laquelle se livre le chef de la rebellion kurde démontre qu'il veut en réalité renverser le régime baassiste, en profitant de la situation actuellement difficile du gouvernement irakien.

Les projets de BARZANI bénéficieraient en outre de l'appui moral et financier du gouvernement des Etats-Unis.

DIFFUSION RESTREINTE

- 3 - D 74111/II A

[...]taires :
[...]sidence de la République - Premier Ministre
[...]istère d'Etat chargé de la Défense Nationale (Cabinet)
[...]G.D.N./CER (2 ex)
[...].M.A.T./2
[...].E.C. Océan Indien
[...]. - Service Levant
- Services des Affaires Générales
[...]veloppement industriel et Scientifique
[...]Direction des Carburants

IN.S.8 (Kurdes) Afrique - Levant

11 août 1969

[...]TURE DE POLICE

[...]FIDENTIEL

Les diplomates de l'ambassade d'Iran en France suivent avec attention l'activité de trois de leurs ressortissants qui se proposent de créer un mouvement en faveur du regroupement des Kurdes, dans le but de former un nouvel Etat indépendant.

Les diplomates de l'ambassade d'Iran en France s'intéressent très particulièrement à l'activité de trois Iraniens : MM. Mohamad MOKRI, Gholam Ali EDRISSIAN et Arsal[...] CHADMAN lesquels, partisans d'un Etat kurde autonome, se pr[o]posent de créer un mouvement oeuvrant pour le regroupement [des] Kurdes vivant dans certaines provinces de Turquie, d'U.R.S.[S.], d'Iran, de Syrie et d'Irak.

La difficulté de réalisation du projet des trois intéressés tient dans le fait que, pour mener à bien son action, le mouvement devrait intervenir dans ces provinces [à] majorité kurde lesquelles, à l'exception du Kurdistan iraki[en], n'ont jusqu'à maintenant, manifesté aucune velléité notabl[e] d'indépendance. Seules les armées de Mollah Mustafa BARZANI[,] sont en état de rébellion, depuis de nombreuses années, co[ntre] les troupes de Bagdad pour défendre cette autonomie sur le seul territoire irakien.

Compte tenu de son caractère progressiste, ce mouvement serait susceptible de bénéficier d'une large audience chez les étudiants iraniens, ainsi qu'auprès des diverses organisations autonomistes, des partis d'opposition des pa[ys] considérés et du Parti Démocratique Kurde (Marxiste) de Mo[llah] BARZANI.

Mais ce mouvement risque de rencontrer de nombreu[x] obstacles. Outre les réactions d'autodéfense des gouvernem[ents] turc, iranien, syrien et irakien, les querelles doctrinair[es] divisant les partis de soutien (option pro-chinoise ou sov[ié]tique) ainsi que les divergences sur les moyens d'action, [ne] manqueront pas d'apporter de fortes oppositions.

Par ailleurs, il est certain que le Parti Démocra[ti]que Kurde n'acceptera pas de cautionner les prétentions de M. Mohamad MOKRI à la présidence d'un Etat kurde, charge q[ui] semblerait revenir de droit au Mollah BARZANI ou à l'un de ses compagnons d'armes luttant depuis longtemps pour cet idéal.

2.

Aussi ce projet n'inquiète-t-il pas particulièrement les diplomates iraniens qui craignent davantage qu'à la faveur de la création de ce mouvement certains étudiants ne se laissent noyauter au profit de la "Confédération Mondiale des Etudiants Iraniens" -d'obédience prochinoise-.

* * *

MOKRI Mohamad, né le 21 mars 1921 à Kermancha(Iran), de nationalité iranienne, marié, est titulaire d'une carte de résident ordinaire délivrée à la Préfecture de Police, valable jusqu'au 22 juin 1970 (C.C. 2.707.742)

L'intéressé, employé au Centre National de la Recherch[e] Scientifique (C.N.R.S.), 15 quai Anatole France (7ème), est domicilié 3 rue Abraham Lincoln à Bagneux (Hauts-de-Seine).

MOKRI n'a pas jusqu'alors attiré l'attention au point de vue politique.

* * *

EDRISSIAN Gholam, Ali, né en 1932 à Sanandadj (Iran), de nationalité iranienne, est célibataire. Titulaire d'une carte de résident temporaire délivrée à la Préfecture de Pol[i]ce et valable jusqu'au 10 octobre 1969 (C.C. 2.354.339), l'intéressé est domicilié 6 rue Louis Bertrand à Ivry (Val-[de-]Marne).

EDRISSIAN, sympathisant du FRONT NATIONAL, mouveme[nt] d'opposition au gouvernement iranien, est l'un des six étudiants ayant participé du 25 au 28 octobre 1965 à l'hôtel "Select", 1 place de la Sorbonne (5ème), à une grève de la faim à l'initiative de la "Confédération des Etudiants Iraniens". Cette manifestation avait pour but d'alerter l'opinion mondiale sur les conditions dans lesquelles se déroul[ait] à Téhéran, un procès contre 14 intellectuels inculpés de c[om]plot contre le Shah, et de demander que des observateurs r[epré]sentant les organismes juridiques internationaux soient a[dmis à] assister aux débats.

° ° °

CHADMAN Arsalam, sans autre précision, est incon[nu] [de] nos services.

CONFIDENTIEL DÉFENSE

Mr Bourgeois
1R 5-8 (Kurdes)

SECRÉTARIAT GÉNÉRAL DÉFENSE NATIONALE – C.E.R

PARIS, le 11 Août 1969

Bulletin Quotidien de Renseignement N° 10.778

I R A K

EVOLUTION DE LA SITUATION AU KURDISTAN IRAKIEN

De temps à autre, des informations font état de combats entre autonomistes kurdes et troupes régulières irakiennes. Il n'est pas douteux que depuis quelques mois on assiste, après 30 mois de trêve, à une reprise progressive des activités de guerilla dans le Kurdistan. Il est possible que les kurdes, sans rechercher une rupture brutale du cessez-le-feu intervenu en juillet 1966, veuillent profiter de circonstances favorables pour exercer une pression sur le Gouvernement de Bagdad et l'amener à tenir ses promesses.

I - Après une trêve de plus de 30 mois, on assiste, depuis le printemps dernier, à une reprise progressive des accrochages entre les partisans du leader kurde MUSTAPHA BARZANI et les troupes régulières de l'armée irakienne.

Cette situation est certes la conséquence directe des atermoiements et des réticences du pouvoir central dans l'application du " plan de règlement " élaboré au mois de juin 1966 par lequel le Gouvernement s'engageait à donner satisfaction aux principales revendications autonomistes de BARZANI.

CONFIDENTIEL DÉFENSE .../...

CONFIDENTIEL DÉFENSE

- 2 -

En outre, le pouvoir est actuellement, depuis la révolution du 17 juillet 1968, aux mains des " Baassistes " que les kurdes, ayant en mémoire une répression sanglante déclenchée à leur encontre en 1963 par le même parti, jugent particulièrement hostiles à leur égard.

Enfin, il se pourrait que BARZANI ait voulu rétablir son emprise sur l'ensemble du Kurdistan irakien en recouvrant une audience que d'autres leaders semblaient vouloir lui disputer à la faveur du statu quo (1).

II - Sur le terrain, la conjoncture actuelle paraît d'ailleurs favorable aux kurdes.

D'une part le commandement irakien ne dispose plus de réserves susceptibles d'intervenir au Kurdistan, en dehors des unités traditionnellement implantées dans la région (2). En effet, la totalité des effectifs qui pourraient intervenir sont actuellement engagés en Jordanie (Corps expéditionnaire de 4 à 5 brigades, parmi lesquelles figurent les 3/4 des unités blindées endivisionnées) ou dans le Sud du pays (2 brigades, dont une blindée).

D'autre part, les troupes de BARZANI, dont les effectifs pourraient atteindre 30 à 40.000 combattants, semblent mieux organisées et équipées que par le passé. Cette amélioration serait due, selon certaines rumeurs persistantes et sans doute fondées, à un accroissement de l'aide iranienne et israélienne. Cette aide, dont il est difficile d'apprécier le volume et la nature, porterait notamment sur des fournitures d'armement, de munitions et de matériels radio ainsi que sur les approvisionnements en vivres et en médicaments. Dans ce domaine, les moyens logistiques iraniens de la région de SANANDAJ seraient largement mis à contribution avec l'agrément des autorités de TEHERAN.

En outre, des personnels d'origine kurde instruits en Israël, auraient été récemment mis à la disposition de BARZANI qui les utiliserait pour encadrer ses commandos. Une douzaine d'officiers israëliens seraient même détachés comme conseillers techniques auprès de l'Etat-major kurde, ce qui est moins vraisemblable et demande à être vérifié.

.../...

(1) Notamment le chef du " Parti Démocrate du Kurdistan ", rallié au Gouvernement central (JALLAL TALABANI) et le leader du Parti communiste kurde (IBRAHIM AHMED).

(2) 3 divisions renforcées de 2 brigades.

CONFIDENTIEL DÉFENSE

CONFIDENTIEL DÉFENSE

- 3 -

III - Quoi qu'il en soit, on assiste depuis le mois de février à une reprise des actions de guerillas dans les provinces de SOULEYMANIYEH, ERBIL et KIRKOUK (1). Ces actions ont pris en général la forme de sabotages (attaque le 1er mars des installations pétrolières de KIRKOUK - destruction du pont de TOUZ le 7 juin) ou de coups de mains plus ou moins importants (embuscades répétées sur les convois militaires - attaques de postes isolés). Elles n'ont, semble-t-il, rencontré qu'une opposition limitée de la part des troupes régulières dont l'agressivité semble pour le moment très réduite en dépit de leur supériorité numérique. Le commandement irakien semble d'ailleurs plus soucieux de tenir les garnisons que de procéder à des opérations coûteuses de " pacification ".

IV - Il ne semble pas toutefois que l'on doive assister à court terme à une reprise générale des opérations.

Certes, les troupes de BARZANI ont fait des progrès sensibles ; elles peuvent multiplier avec succès les actions de guerilla et accroître leur pression sur toute la haute région. Mais elles ne semblent ni prêtes, ni décidées à déclencher des offensives de grande envergure.

Quant aux unités irakiennes, elles semblent avoir reçu pour consigne d'éviter toute action susceptible d'aggraver la tension actuelle, peut-être dans le souci de maintenir des possibilités de dialogue avec les rebelles.

De toute façon, aucun des deux adversaires ne semble avoir actuellement les moyens de s'imposer sur le terrain. De même, la méfiance réciproque dont ils font preuve écarte pour le moment toute perspective de solution négociée du problème. Dans ces conditions, la reprise des combats dans le Kurdistan pourrait correspondre au désir de BARZANI, actuellement en position de force, de pousser au maximum ses avantages afin de s'assurer des gages pour une éventuelle négociation.

O

O O

(1) Voir la liste et la localisation des incidents en annexe A et B.

CONFIDENTIEL DÉFENSE

CONFIDENTIEL DÉFENSE

(A-) N N E X E " A "

Liste des incidents ayant opposé les rebelles kurdes aux troupes régulières irakiennes depuis le mois de février 1969.

-:-:-

1 - 25 janvier	: Expulsion par les kurdes d'un certain nombre de fonctionnaires arabes des provinces d'ERBIL et SOULEYMANIYEH.
2 - 9 février	: Attaque de la garnison de CHAMCHEMAL (40 km à l'Est de KIRKOUK).
3 - 15 février	: Attaque du Quartier général de la police à SOULEYMANIYEH - Attaque du poste de SARCHENAR au Nord-Ouest de SOULEYMANIYEH.
4 - 16 février	: Attaque du poste de TAQ TAQ (au Sud-Ouest d'ERBIL) - Embuscade sur un convoi militaire au Sud-Ouest d'HALABCHEH et sur l'itinéraire KIRKOUK - RANIYEH).
5 - 18/19 février	: Attaque du poste de police de SHOWAN (au Nord-Est de KIRKOUK) - Embuscade sur un convoi militaire sur l'itinéraire RANIYEH - SOYGANYUK (au Sud-Est d'ERBIL).
6 - 1er mars	: Bombardement au mortier des installations pétrolières de l'IPC à KIRKOUK.
7 - 9/15 avril	: Engagement important à KOI SANJAQ (à 30 km à l'Est d'ERBIL).
8 - 18/19 mai	: Accrochage dans les localités de PANDJVINE et RAWANDOUZ - intervention de l'aviation.
9 - 23/24 mai	: Attaque de positions kurdes à l'aviation dans la région de SOULEYMANIYEH.
10 - 30 mai	: Combat de rencontre dans la région de BAKDJO (non localisé) entre unité régulière mécanisée et groupe rebelle.
11 - 5 juin	: Coup de main rebelle sur 3 localités (non précisées).
12 - 8 juin	: Sabotage du pipeline de FARADJ.
13 - 9 juin	: Accrochage à HALABCHEH.

CONFIDENTIEL DÉFENSE

IR. 5-

JFF/jm
AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAN

AFRIQUE LEVANT
19 AOUT 1969
ARRIVÉ

Téhéran, le 16 août 1969

N° 1514/AL

Jean FRANÇOIS-PONCET
CHARGÉ D'AFFAIRES DE FRANCE a.i. EN IRAN
à SON EXCELLENCE
MONSIEUR LE MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
à PARIS
= Direction d'Afrique-Levant =
Service du Levant

a/s: Problème kurde.

La presse iranienne du 14 août a fait état d'une offensive déclenchée par les forces irakiennes contre les rebelles kurdes. Simultanément, les quotidiens de Téhéran ont publié un appel de Mollah BARZANI demandant " à toute la population irakienne d'appuyer les forces résistantes du Kurdistan " et pressant les " irréguliers kurdes " mouvement "Aladin" de " prendre conscience de leur qualité de Kurdes et de rejoindre les rangs du mouvement kurde de libération

Le ton grave et solennel adopté par BARZANI paraît corroborer les informations recueillies depuis

.../

Copié à -PR (M. GAUCHER)
- CPM
- SE(M. de LIPKOWSKI)
- CM
- CSE
- SG
- IP
- CABOUL
- ANKARA
- BAGDAD
- BEYROUTH
- DAMAS
- DJEDDAH
- LE CAIRE
- KOWEIT
- TEL-AVIV
- MOSCOU
- BONN
- LONDRES
- ROME
- WASHINGTON

IA 5 (Kurdes)

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TÉLÉGRAMME À L'ARRIVÉE

DÉCH

ATTRIBUTIONS
2. AL AL AL
3. NU NU
P

AFRIQUE LEVANT
14 AOUT 1969
ARRIVÉ

TEHERAN LE 14 AOUT 1969
RECU LE 14-----------08H45

NO 422 - 23

SELON DES INFORMATIONS PARUES DANS LA PRESSE IRANIENNE, GOUVERNEMENT DE BAGDAD AURAIT LANCE UNE IMPORTANT OFFENSIVE NTRE LES POSITIONS TENUES PAR LES REBELLES KURDES. DES ENGAGE-NTS SANGLANTS SE SERAIENT PRODUITS EN PLUSIEURS POINTS DU FRONT.

DANS UN APPEL LANCE HIER, BARZANI DENONCE '' LES ACTES UMAINS''DES DIRIGEANTS IRAKIENS ET DEMANDE AUX IRREGULIERS DU VEMENT ALADIN DE PRENDRE CONSCIENCE DE LEUR QUALITE DE KURDES DE REJOINDRE LES ''FORCES RESISTANTES DU KURDISTAN''.

DEPUIS HUIT ANS, LES MOIS D'ETE ONT ETE TRADITIONNELLEME UES PAR UNE RECRUDESCENCE DES HOSTILITES ENTRE L'ARMEE IENNE ET LES REBELLES KURDES. IL SEMBLE CEPENDANT QUE LES ES ENGAGEES DU COTE GOUVERNEMENTAL SOIENT PARTICULIEREMENT TANTES ET QUE LES DEFECTIONS SE FASSENT PLUS NOMBREUSES DANS ANGS DES PARTISANS DE BARZANI ./.

FRANCOIS-PONCET

Les revers essuyés par BARZANI, pour réels qu'ils paraissent être, n'auraient donc qu'une portée limitée. Ils ne constitueraient en fait que l'envers d'une aide extérieure accrue. On assure, par exemple, que Tel-Aviv aurait donné à des groupes de Juifs irakiens une formation de commandos en Israël avant de leur faire rejoindre le Kurdistan à travers l'Iran. L'aide iranienne serait restée, quant à elle, plus limitée. Le gouvernement de Téhéran se serait ,notamment, opposé à ce que des tribus implantées en Iran effectuent des raids en territoire irakien. Le gouvernement impérial ne sous-estime pas, en effet, le danger que pourrait comporter la diffusion de sentiments nationalistes parmi les populations kurdes d'Iran, que la réforme agraire a dotées de terres et qui paraissent actuellement satisfaites de leur sort, mais qui pourraient ne pas rester toujours insensibles à l'appel de l'autonomisme kurde.

Si l'on s'en remet aux informations qui précèdent, la tentative israélienne et dans une moindre mesure iranienne visant à donner plus de consistance militaire et de poids politique aux forces de BARZANI aurait échoué. Mais cet insuccès n'impliquerait nullement que la défaite soit irrémédiable et le mouvement kurde appelé à connaître une éclipse durable./.

plusieurs semaines par cette Ambassade et selon lesquelles le leader kurde éprouverait depuis quelque temps de sérieuses difficultés. A l'insuccès militaire s'ajouterait d'ailleurs une perte de prestige et d'autorité auprès de ses propres partisans.

Il semblerait que, cédant à la pression de ses conseillers israéliens et iraniens BARZANI ait,au printemps, déclenché contre les forces régulières irakiennes des opérations plus ambitieuses que de coutume. Tant à Tel-Aviv qu'à Téhéran on souhaitait fixer dans le Kurdistan des effectifs irakiens aussi nombreux que possible. On aurait, en conséquence, incité BARZANI à sortir des zones montagneuses où ses forces ont l'habitude de manoeuvrer. L'attaque des installations pétrolières de Kirkouk aurait constitué la manifestation la plus spectaculaire de son offensive. Cependant, la riposte de l'armée irakienne ne se serait pas fait attendre et la supériorité en effectifs et en armement dont elle dispose se serait fait durement sentir sur le terrain, notamment dans les zones de plaine et de piedmont où les contingents de BARZANI s'étaient aventurés. Ceux-ci, mis en fuite, auraient été contraints dans certains cas de franchir la frontière et de pénétrer en Iran où les autorités locales ...

Septembre 1969/

LES DOCUMENTS DE BASE

Les Kurdes de l'Irak du Nord

1. Sur une population de 8 millions d'habitants, il ya plus de 2 millions de Kurdes en Irak. Ils sont une nation d'origine arienne dont la langue est l indo-européenne et a beacoup de mots samblable aux langues de l'Europe de l'Ouest. Leur culture est vielle de plus 2000 ans et elle remonte à 401 av. J.C. Xenophon les cite comme d'indomptables combattants.

2. Depuis 1961, les Kurdes maintiennent une autonomie de facto dans le Nord de l'Irak, dans une région bordant les frontières iraniennes turques et syriennes. Le territoire contrôlé par les Kurdes est à peu près 600 km de long et 60 km de large. Dans cette région montagneuse en grande partie, vivent à peu près 1 million des Kurdes d'Irak. La révolution Kurde contrôle tout à fait cette région dans laquelle pas un soldat irakien n'a le droit de pénétr

Organisation de la Révolution Kurde

. La Révolution Kurde est organisée dans le cadre du Parti Demo ate Kurde (K D P) dont le président est le Général Barzani. Le P maintient un systemeadministratif dans tous les districts du rdistan de l'Irak et assure la maintenance d'activités normale system°administratif comprend : le relèvement des taxes, ducation, la santé, et la justice.

L'autonomie de facto des Kurdes est efficacemment. assurée pa mée kurde qui est maintenant au nombre de 18.000 soldats. I

- 2 -

nt répartis en 11 brigades régionales. Leurs armes comportent des rtiers lourds des fusils de bataille et anti-aériens. Voici la rce qui a empêché le Gouvernement irakien pendant ces 8 dernières nées, d'occuper le territoire Kurde.

mandes fondamentales

Les demandes fondamentales des Kurdes auprès du Gouvernement de gdad, sont les suivantes:

a. Les Kurdes doivent être donnés un statut autonome en Irak sur des bases égales à celles des Arabesd'Irak. (Même actuellement parmi les arabes d'Irak, ce n'est qu'une minorité d'officiers Sunnites qui controle le pays.)

b. Les forces militaires Kurdes doivent rester intactes autant que garantie de l'autonomie Kurde, jusqu'à ce qu'un gouvernem central démocratique parlementaire soit établi.

c. Comme 90% des ressources pétrolières irakienne sont en terri toire Kurde, ils doivent donner aux Kurdes une part des revenu pétroliers irakiens qui est à présent proportionnell à la grandeur relative de leur population.

d. Les Kurdes doivent participer au gouvernement central, pro tionellement à la relative grandeur de la population de l'Irak.

- 3 -

Guerre

. Le Gouvernement de Baghdad n'a jamais été prêt à prendre ses emandes sérieusement en considération. Au contraire, il a essayé e supprimer les Kurdes par la force. Tous leurs essais briser la évolution Kurde ont échoués. En 1966, les Kurdes ont brisé une ffensive dirigée par deux divisions irakiennes dans la région de wanduz. Une brigade irakien a été détruite dans cette bataille.

. A cause des intransigeances du Gouvernement irakien et ses perse utions de la population civile, Les Kurdes ont récemment repondu ar une série d'actions de mise en garde dont la plus spectaculair st le bombardement du Ier Mars 1969, des installations pétrolière la I.P.C. à Kirkuk(qui est une ville Kurde).Depuis Avril, le uvernement irakien a repris des combats actifs dans tout le rdistan. Au cours de ces combats, les Kurdes ont libéré les deu lles clé, celle de Gala Diza et Penjwin.

sition des Kurdes en Irak

Les Kurdes conduits par le Général Barzani, sont les seuls vr rces politiques en Irak- mise à part l'armée irakienne. Contra n aux irakiens qui ont changé cinq fois de régimes en 10 ans des ont maintenu un 'leadership' stable. Par leur force et l bilité, ils sont restés en relation avec tous les éléments d pposition en Irak. En gardant ces contacts avec ces éléments pposition en Irak, les Kurdes sont aidés par les branches ndestines que le KDP maintient dans toutes les grandes vill rak.

- 4 -

Problèmes économiques

12. Le maintient de la révolution Kurde dans son cadre d'autonomie de facto, concrétise une lourde charge économique. La région Kurde n'est pas pauvre en ravenus, mais le pétrole qui la principale source de revenus est encore largement sous le contrôle des Irakiens. L'état de guerre, qui existe depuis 1961, a beaucoup augmenté la charge des problèmes économiques et humains.

13. Les Kurdes estiment leur besoin d'aide financière étrangère à 7 - 9 millions de dollars par année. Une telle aide leur permettra de maintenir leur cadre d'autonomie de facto, de donner des soins médicaux à la population Kurde et de consolider leur position en Irak comme le seul pouvoir alternatif.

14. Tous les essais des Kurdes pour obtenir une aide humanitaire auprès des organismes internationaux ont échoués. Même quand cett aide était accordée, celle-ci était interceptée par les autorités irakiens et le Gouvernement de Baghdad empêchait celle-ci d'être transferrée aux Kurdes.

tendue du Problème humain

5. Les dégats de la guerre Plus de 2000 villages Kurdes furen étruits durant ces 10 dernières années, la plupart par des att ériennes. Pour citer un exemple récent : Le 22 Mai 1969, 540 isons dans le village de Sangassar furent rasées par l'armée akienne en retraite.

-4-

envers les Kurdes ou bien il peut être donné pour une cause spécial tel que l'établissement d'hôpiteaux, d'écoles etc.

22. Aide Médicale L'envoi des médicaments et d'équipes médicales bien pourvues peuvent alléger le manque sévère des facilités médicales.

Martyr des Chrétiens en Irak

Il y a à peu près 1/4 de million de chrétiens en Irak. Environ 100.000 d'entre eux vivent dans le Kurdistan et le reste dans la partie Arabe de l'Irak. La plupart des chrétiens dans le Kurdistan sont Nestoriens(Assyriens) ou Chaldéens. Il y a aussi de plus peti communautés arméniennes et dominicaines.
En l'An 32 après JC, quelques Kurdes prirent la réligion chrétienn et depuis ce temps là, ils ont veçu en paix et fraternité avec d'autres Kurdes.
Les villages chrétiens sont situés principalement dans les région suivantes :

Amadia - 79 villages
Zakho - 41 villages
Aqra - 25 " - Région de Mosul
Shaikhan - "
Dahok - 10 "
Kirkouk - 8 "
Arbil - 6 " = total : 184 villages

- 5 -

Veuves et Orphelins Le KDP vient en aide aux 4000 veuves de guerre et 20.000 orphelins de guerre dont beaucoup de pères furent victimes d'actes de génocides.

17. Réfugiés Il y a plus de 100.000 réfugiés Kurdes dont beaucoup d'entre eux furent expulsés des régions pétrolifières et remplacés par des Arabes.

18. l'Education 6 années durant, les enfants du Kurdistan ne reçurent aucune éducation. Ces deux dernières années, le KDP a établi un système d'école primaire. Il mène aussi une campagne contre l'analphabetisme chez les adultes. Mais ce qui a été fait avec nos maigres ressources, dans ce domaine, est à peu près 1 % du besoin actuel.

19. La Santé Il y a seulement 3 docteurs dans le Kurdistan pour population de 1 million d'habitants Le KDP a établi un système d dispensaire dans toutes les régions du Kurdistan. Ceci sont équi par des auxilières médicales qui reçurent la pratique du métier dans le pays même.

20. Le Salaire des Soldats Les 18.000 soldats de l'armée Kurde reçoivent un petit salaire d'à peu près $15 tous les 3 ou 6 mois ceci constitue un difficile problème de morale dans une armée qu combattu pendant 8 ans et dont les soldats ont des famille à faire vivre.

Forme possible d'aide étrangère

Aide financière Ceci est le besoin le plus urgent de tous. t prendre l'aspect d'une contribution générale ou régulière

- 8 -

Le couvent des Dominicains de Mosul, fondé à Mar Yakoub dans les montagnes de Kurdistan en 1847, fut bombardé et pillé.
6. Le couvent des soeurs Dominicaines à Sursunk fut pillé.
7. L'éveque Thomas Reis de Zakho, agé de 66 ans fut mis en résidenc forcée à Mosul.
8. L'évêque Alidal Ahad Sana de Alqosh, agé de 42 ans, a été forcé de quitter son église.
9. Le 28 Juillet 1969, une unité de l'armée irakienne pénétra dans monastère de Alqosh près de Mosul et a tué le moine Dano Taleskopy, et a blessé le père Qams Abdul Ahad et deux autres moines. Ils volèrent 1300 Dinars Irakiens et saccagèrent le monastère.

Tandis que dans le Kurdistan, les Chrétiens ont lutté ensemble avec leurs frères musulmans contre le régime despotique de Baghdad, ils ont eu leurs pleins droits reconnus et jouissent d'une égalité religieuse et nationale.
Voici quelques exemples :
1. Le Père Paul Bedary représente les Chrétiens chaldéens au Commandement National Révolutionnaire qui est le plus haut cor législatif dans le Kurdistan libre. Le Patriarche Marinsalla représente les Nestoriens dans la même organisation.
. M. Janiaes Fathalla qui est un intéllectuel connu en Irak, et qui a participé à l'Encyclopedia Britannica, et chef du burea des relations publiques de la révolution.
Haran Coas Harery est le commandent de l'une des brigades de combat.
Le Capitaine Yosif Petros est l'ingénieur chef militaire.

- 7 -

Beaucoup de Chrétiens vivent dans les villes telles que Kirkouk, Mosul, AmadiaZakho, Singar, Aqra, Dahok, Ainsi les Chrétiens vivent côte à côte avec leurs frères musulmans dans toutes les villes Kurdes.
Les autorités irakiennes ont particulièrement maltraité les Chrétiens pour les raisons suivantes :
1. Parce qu'ils sont des chrétiens. Leur réligion est différente de la réligion des dirigeants irakiens qui sont des fanatiques et xénophobes et considèrent toutes minorités réligieuses comme des traitresses.
2. Les Chrétiens ont appuyé et se sont joint à la cause du peuple Kurde en défendant leur propre pays. Leur second péché est qu'ils sont des citoyens du Kurdistan.
Voici qulques exemples d'atrocités irakiennes contre les chrétiens et en particulier contre leurs chefs religieux:

. Tous les villages chrétiens ont été bombardésau moyen d'explosifs et de Napalm. Un bon pourcentage de ces villages ont été bombardés plusieurs fois.
. La nouvelle cathédrale et la bibliothèque des manuscrits en Amadia ont été détruites devant l'évêque (R. Bidwin, agé de 42 ans), qui ne pouvait rien faire, sauf de pleurer.
. Le Curé Raphaël Chauriz, supérieur général des moines chaldéens de Raban Hormez, près de Alqosh, nord-est de Mosul, a été condamné à mort après avoir été accusé de co-opérer avec les forces de libération Kurdes.
Les écoles religieuses des Chaldéens furent fermées par le Gouvernement irakien à Zakho et Dahok.

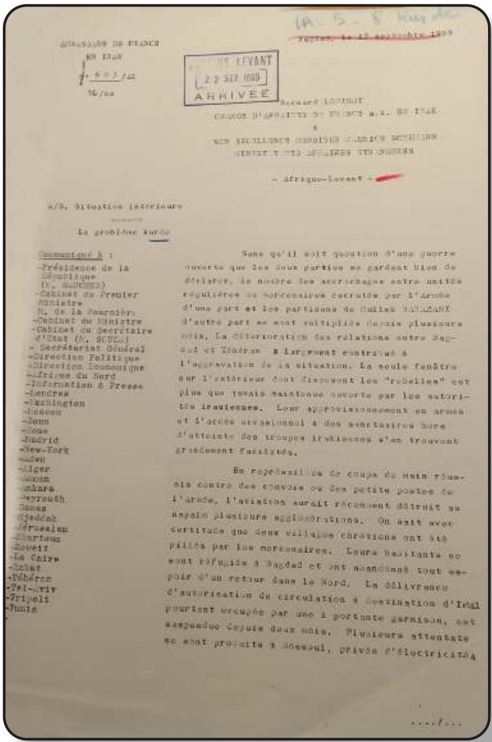

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK
N° 693/AL
AL/ns

Bagdad, le 12 septembre 1969

Bernard LORINOT
CHARGE D'AFFAIRES DE FRANCE a.i. EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR MAURICE SCHUMANN
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES

- Afrique-Levant -

a/S. Situation intérieure

Le problème kurde

Communiqué à :
-Présidence de la République (M. GAUCHER)
-Cabinet du Premier Ministre M. de la Fournière
-Cabinet du Ministre
-Cabinet du Secrétaire d'Etat (M. SCUEZ)
- Secrétariat Général
-Direction Politique
-Direction Economique
-Afrique du Nord
-Information & Presse
-Londres
-Washington
-Moscou
-Bonn
-Rome
-Madrid
-New-York
-Aden
-Alger
-Amman
-Ankara
-Beyrouth
-Damas
-Djeddah
-Jérusalem
-Khartoum
-Koweït
-Le Caire
-Rabat
-Téhéran
-Tel-Aviv
-Tripoli
-Tunis

Sans qu'il soit question d'une guerre ouverte que les deux parties se gardent bien de déclarer, le nombre des accrochages entre unités régulières ou mercenaires recrutés par l'Armée d'une part et les partisans de Mullah BARZANI d'autre part se sont multipliés depuis plusieurs mois. La détérioration des relations entre Bagdad et Téhéran a largement contribué à l'aggravation de la situation. La seule fenêtre sur l'extérieur dont disposent les "rebelles" est plus que jamais maintenue ouverte par les autorités iraniennes. Leur approvisionnement en armes et l'accès occasionnel à des sanctuaires hors d'atteinte des troupes irakiennes s'en trouvent grandement facilités.

En représailles de coups de main réussis contre des convois ou des petits postes de l'armée, l'aviation aurait récemment détruit au napalm plusieurs agglomérations. On sait avec certitude que deux villages chrétiens ont été pillés par les mercenaires. Leurs habitants se sont réfugiés à Bagdad et ont abandonné tout espoir d'un retour dans le Nord. La délivrance d'autorisation de circulation à destination d'Irbil pourtant occupée par une importante garnison, est suspendue depuis deux mois. Plusieurs attentats se sont produits à Mossoul, privée d'électricité.

.../...

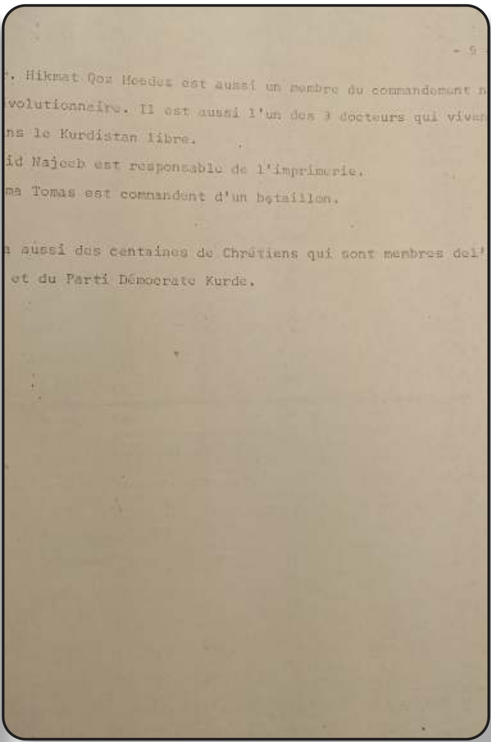

- 9 -

. Hikmat Qoz Hosdez est aussi un membre du commandement n
évolutionnaire. Il est aussi l'un des 3 docteurs qui viven
ns le Kurdistan libre.
id Najeeb est responsable de l'imprimerie.
ma Tomas est commandant d'un bataillon.

a aussi des centaines de Chrétiens qui sont membres de l'
et du Parti Démocrate Kurde.

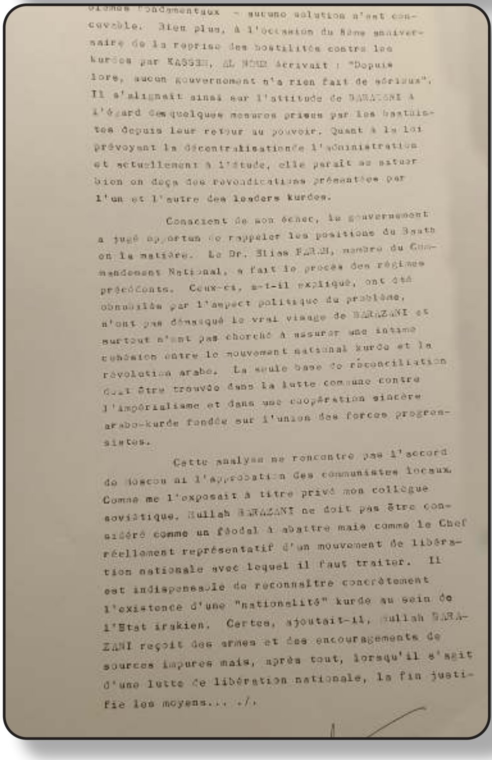

blèmes fondamentaux - aucune solution n'est concevable. Bien plus, à l'occasion du 8ème anniversaire de la reprise des hostilités contre les kurdes par KASSEM, AL NOUR écrivait : "Depuis lors, aucun gouvernement n'a rien fait de sérieux". Il s'alignait ainsi sur l'attitude de BARZANI à l'égard des quelques mesures prises par les baathistes depuis leur retour au pouvoir. Quant à la loi prévoyant la décentralisation de l'administration et actuellement à l'étude, elle paraît se situer bien en deçà des revendications présentées par l'un et l'autre des leaders kurdes.

Conscient de son échec, le gouvernement a jugé opportun de rappeler les positions du Baath en la matière. Le Dr. Elias FARAH, membre du Commandement National, a fait le procès des régimes précédents. Ceux-ci, a-t-il expliqué, ont été obnubilés par l'aspect politique du problème, n'ont pas démasqué le vrai visage de BARZANI et surtout n'ont pas cherché à assurer une intime cohésion entre le mouvement national kurde et la révolution arabe. La seule base de réconciliation doit être trouvée dans la lutte commune contre l'impérialisme et dans une coopération sincère arabo-kurde fondée sur l'union des forces progressistes.

Cette analyse ne rencontre pas l'accord de Moscou ni l'approbation des communistes locaux. Comme me l'exposait à titre privé mon collègue soviétique, Mullah BARZANI ne doit pas être considéré comme un féodal à abattre mais comme le Chef réellement représentatif d'un mouvement de libération nationale avec lequel il faut traiter. Il est indispensable de reconnaître concrètement l'existence d'une "nationalité" kurde au sein de l'Etat irakien. Certes, ajoutait-il, Mullah BARZANI reçoit des armes et des encouragements de sources impures mais, après tout, lorsqu'il s'agit d'une lutte de libération nationale, la fin justifie les moyens... ./.

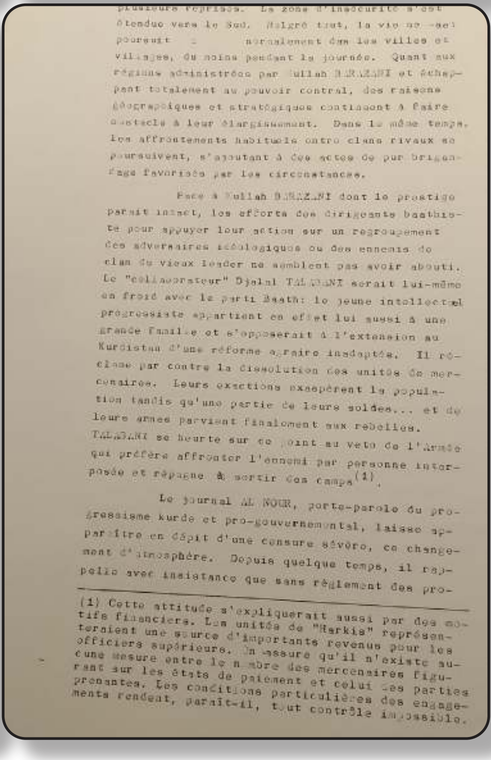

plusieurs reprises. La zone d'insécurité s'est étendue vers le Sud. Malgré tout, la vie se poursuit normalement dans les villes et villages, du moins pendant la journée. Quant aux régions administrées par Mullah BARZANI et échappant totalement au pouvoir central, des raisons géographiques et stratégiques continuent à faire obstacle à leur élargissement. Dans le même temps, les affrontements habituels entre clans rivaux se poursuivent, s'ajoutant à des actes de pur brigandage favorisés par les circonstances.

Face à Mullah BARZANI dont le prestige paraît intact, les efforts des dirigeants baathistes pour appuyer leur action sur un regroupement des adversaires idéologiques ou des ennemis du clan du vieux leader ne semblent pas avoir abouti. Le "collaborateur" Djalal TALABANI serait lui-même en froid avec le parti Baath: le jeune intellectuel progressiste appartient en effet lui aussi à une grande famille et s'opposerait à l'extension au Kurdistan d'une réforme agraire inadaptée. Il réclame par contre la dissolution des unités de mercenaires. Leurs exactions exaspèrent la population tandis qu'une partie de leurs soldes... et de leurs armes parvient finalement aux rebelles. TALABANI se heurte sur ce point au veto de l'Armée qui préfère affronter l'ennemi par personne interposée et répugne à sortir des camps[1].

Le journal AL NOUR, porte-parole du progressisme kurde et pro-gouvernemental, laisse apparaître en dépit d'une censure sévère, ce changement d'atmosphère. Depuis quelque temps, il rappelle avec insistance que sans règlement des pro-

(1) Cette attitude s'expliquerait aussi par des motifs financiers. Les unités de "Harkis" représenteraient une source d'importants revenus pour les officiers supérieurs. On assure qu'il n'existe aucune mesure entre le nombre des mercenaires figurant sur les états de paiement et celui des parties prenantes. Les conditions particulières des engagements rendent, paraît-il, tout contrôle impossible.

IR 5 8 Kurde

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

AFRIQUE LEVANT
22 SEPT 1969
ARRIVEE

ATTRIBUTIONS ①
2. AL AL AL
3. NU NU
IP

BAGDAD, LE 22 SEPTEMBRE 1969
RECU, LE ______ A 15H1

ADRESSE DIPLOMATIE — NO 723/724

CQUE VIA LE DPT : TEHERAN 160/161- ANKARA G 104/105 - KOWEIT 17
DAMAS 186/187 - BEYROUTH 220/221 - LE CAIRE AMMANE 185/186 -
LONDRES 142/143 - WASHINGTON 151/152 - MOSCOU 122/123.

OBJET : PROBLEME KURDE.

IL SE CONFIRME QUE LE 16 AOUT DERNIER, L' ARMEE IRAKIENNE A LANCE UNE FORTE OFFENSIVE POUR DEGAGER LA ROUTE MOSSOUL- IRBIL- KIRKOUK. COMME A L' ACCOUTUMEE , LES PARTISANS DE BARZANI SE SONT REPLIES DANS LA MONTAGNE SANS AVOIR SUBI DE PERTES IMPORTANTES. CE SERAIT AU COURS DE CES OPERATIONS QU' AURAIENT ETE SURPRIS LES RES ORTISSANTS IRANIENS PRESENTES LE 13 SEPTEMBRE DEVANT LES CAMERAS E LA TELEVISION ET QUE DE NOMBREUX VILLAGES AURAIENT ETE DETRUIT N INCIDENT GRAVE S'EST PAR AILLEURS PRODUIT LE 9 SEPTEMBRE. UNE NE AYANT PROVOQUE LA DESTRUCTION D'UN VEHICULE MILITAIRE A PROXI TE DU PETIT VILLAGE CHRETIEN DE SOURIA (ENTRE MOSSOUL ET ZACHO CURE ET LA MAJORITE DE LA POPULATION ONT ETE PASSES PAR LES ARM T SOIXANTE PERSONNES ENVIRON.

LA TENSION DEMEURE VIVE DANS LE NORD OU LE GENERAL TIKRITI, E PREMIER-MINISTRE ET MINISTRE DE LA DEFENSE, VIENT D' EFFECTUE NOUVELLE TOURNEE D' INSPECTION./.

L O P I N O T

IR. 5. 8 Kurdes

ASSADE DE FRANCE
EN IRAK
N° 631 /AL
BL/JG

ECRET

BAGDAD, le 30 septembre 1969

AFRIQUE LEVANT
- 6 OCT. 1969
ARRIVEE

Bernard LOPINOT
CHARGE D'AFFAIRES DE FRANCE a.i. EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR MAURICE SCHUMANN
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
Afrique-Levant

le problème kurde -
Massacre de Soria.

J'ai rendu compte par communication en date du 22 septembre du massacre de Soria qui, selon les premiers renseignements parvenus à notre connaissan se serait produit le 9 septembre et aurait fait 60 victimes. En fait, le bilan du massacre perpétré 16, s'élève à 35 morts dont 22 chrétiens.

Le Département voudra bien trouver ci-desso récit détaillé des événements recueilli de la bouc même des rescapés par nos compatriotes, les Pères nicains de Mossoul :

"Le matin du mardi 16 septembre 1969, un convoi mi taire se dirigeait du camp d'al Assi vers Fayshkha dans le canton de Slovani, sous préfecture de Zakh département de Mossoul. Le convoi était sous le c mandement du lieutenant Khayri Attar Bashi et du s lieutenant Abdul Karim al-Ujhayshi.

La colonne traversa le village de Soria, si sur le bord du Tigre, à mi-route entre el Assi et

. . . /

2

Fayshkhabour. Ils furent accueillis avec joie par les habitants chrétiens (14 familles) et musulmans (8 familles) de la localité qui leur offrirent l'eau dont ils avaient besoin. Parmi ceux qui accueillirent l'armée se trouvait le prêtre chaldéen Hanna Qasha qui était en visite pastorale au village.

Après une courte pause, le convoi continua sa marche. A plus de deux kilomètres du village, près de la limite des terres du village suivant, deux mines éclatèrent successivement sous les véhicules et sous les pieds des soldats. Les éclatements produisirent un bruit assez fort pour être entendu des villages environnants qui cependant ignoraient les circonstances de l'accident et ses conséquences.

Le convoi revînt à Soria. Les villageois allèrent à sa rencontre, souhaitant aux soldats et aux officiers d'avoir échappé au danger. Cette fois cependant les officiers les reçurent sèchement et ordonnèrent aux soldats d'encercler le village et de rassembler les habitants dans un petit jardin situé à l'entrée du village et entouré d'une haie d'épines et de branchages. Là furent rassemblés tous ceux qui se trouvaient dans le village, hommes et femmes, grands et petits, même les tout petits enfants dans les bras de leurs mères. L'abbé Hanna Qasha fut le premier à obéir aux ordres des militaires, rassurant les gens en leur disant que les buts de l'opération n'étaient que de faciliter l'enquête et d'assurer le cours de la justice.

Quand tous eurent pénétré dans le jardin, le sous-lieutenant Abdul Karim prit une mitraillette et la braqua sur un jeune homme qui venait vers lui

. . . /

3

pour lui montrer ses papiers; il lui tira trois balles. Quand l'abbé Hanna s'interposa pour demander grâce et suggérer que l'enquête se déroule normalement, l'officier le visa à son tour et tira sur lui plus de vingt balles qui le tuèrent sur le champ. Le lieutenant Khayri essaya d'empêcher le sous-lieutenant de perpétrer cet acte barbare; ce dernier le menaça lui-même de mort s'il essayait de l'arrêter. Il commença alors à tirer sans discrimination sur tous les habitants, hommes, femmes et enfants. Il déchargea sur eux deux ou trois chargeurs de son arme. Tous tombèrent, les uns morts, les autres blessés; d'autres indemnes furent ensevelis sous les corps.

Le bilan de ce carnage fut : 34 morts et 23 blessés dont une jeune fille de treize ans qui mourut dans la suite à l'hôpital de Mossoul. Parmi les morts on compte 22 chrétiens et 13 musulmans; parmi les blessés encore survivants, 14 chrétiens et 8 musulmans.

Son oeuvre terminée, le sous-lieutenant ordonna à la troupe de piller le village puis de le brûler. Il fit même mettre le feu à la haie sèche de l'enclos du carnage. Les blessés avaient pu ramper hors du jardin tragique, cherchant refuge dans les vallées où les rescapés purent les aider à gagner les villages voisins. Le soir on trouva encore une jeune fille blessée qui s'était jetée dans un petit ruisseau pour alléger ses souffrances.

Les corps des morts restèrent sur place jusqu'au soir du lendemain. Les villageois des environs vinrent alors relever les cadavres déjà en décomposi-

. . . /

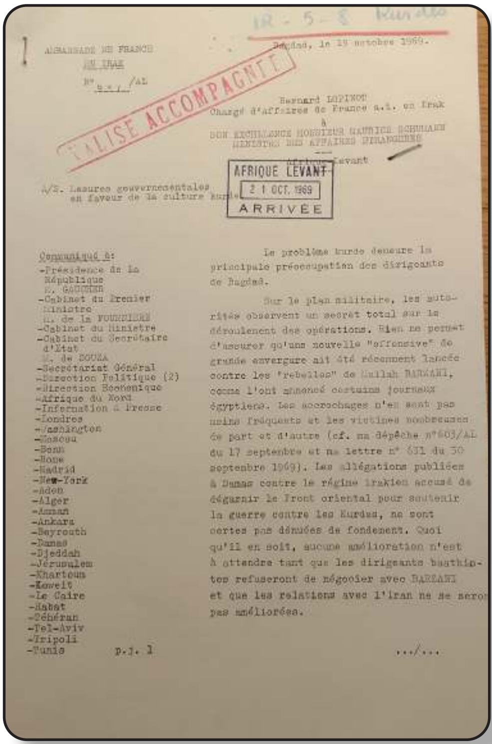
IR - 5 - 8 Kurdes

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK
N° [illegible] /AL

Bagdad, le 19 octobre 1969.

VALISE ACCOMPAGNÉE

Bernard LOPINOT
Chargé d'Affaires de France a.i. en Irak
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR MAURICE SCHUMANN
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
—
Afrique-Levant

AFRIQUE LEVANT
21 OCT. 1969
ARRIVÉE

A/S. Mesures gouvernementales en faveur de la culture kurde.

Communiqué à:
- Présidence de la République M. GAUCHER
- Cabinet du Premier Ministre M. de la FOURNIERE
- Cabinet du Ministre
- Cabinet du Secrétaire d'Etat M. de SOUZA
- Secrétariat Général
- Direction Politique (2)
- Direction Economique
- Afrique du Nord
- Information & Presse
- Londres
- Washington
- Moscou
- Bonn
- Rome
- Madrid
- New-York
- Aden
- Alger
- Amman
- Ankara
- Beyrouth
- Damas
- Djeddah
- Jérusalem
- Khartoum
- Koweit
- Le Caire
- Rabat
- Téhéran
- Tel-Aviv
- Tripoli
- Tunis

p.j. 1

Le problème kurde demeure la principale préoccupation des dirigeants de Bagdad.

Sur le plan militaire, les autorités observent un secret total sur le déroulement des opérations. Rien ne permet d'assurer qu'une nouvelle "offensive" de grande envergure ait été récemment lancée contre les "rebelles" de Mullah BARZANI, comme l'ont annoncé certains journaux égyptiens. Les accrochages n'en sont pas moins fréquents et les victimes nombreuses de part et d'autre (cf. ma dépêche n°603/AL du 17 septembre et ma lettre n° 631 du 30 septembre 1969). Les allégations publiées à Damas contre le régime irakien accusé de dégarnir le Front oriental pour soutenir la guerre contre les Kurdes, ne sont certes pas dénuées de fondement. Quoi qu'il en soit, aucune amélioration n'est à attendre tant que les dirigeants baathistes refuseront de négocier avec BARZANI et que les relations avec l'Iran ne se seron[t] pas améliorées.

.../...

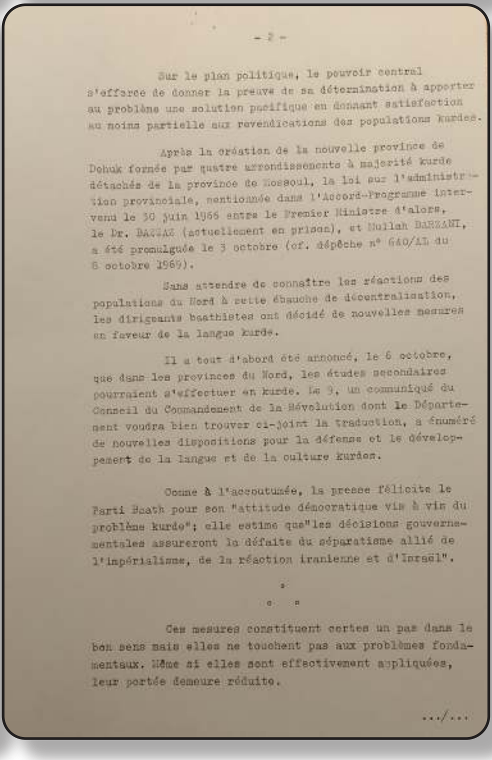
- 2 -

Sur le plan politique, le pouvoir central s'efforce de donner la preuve de sa détermination à apporter au problème une solution pacifique en donnant satisfaction au moins partielle aux revendications des populations kurdes.

Après la création de la nouvelle province de Dohuk formée par quatre arrondissements à majorité kurde détachés de la province de Mossoul, la loi sur l'administration provinciale, mentionnée dans l'Accord-Programme intervenu le 30 juin 1966 entre le Premier Ministre d'alors, le Dr. BAZZAZ (actuellement en prison), et Mullah BARZANI, a été promulguée le 3 octobre (cf. dépêche n° 640/AL du 6 octobre 1969).

Sans attendre de connaître les réactions des populations du Nord à cette ébauche de décentralisation, les dirigeants baathistes ont décidé de nouvelles mesures en faveur de la langue kurde.

Il a tout d'abord été annoncé, le 6 octobre, que dans les provinces du Nord, les études secondaires pourraient s'effectuer en kurde. Le 9, un communiqué du Conseil du Commandement de la Révolution dont le Département voudra bien trouver ci-joint la traduction, a énuméré de nouvelles dispositions pour la défense et le développement de la langue et de la culture kurdes.

Comme à l'accoutumée, la presse félicite le Parti Baath pour son "attitude démocratique vis à vis du problème kurde"; elle estime que "les décisions gouvernementales assureront la défaite du séparatisme allié de l'impérialisme, de la réaction iranienne et d'Israël".

*
* *

Ces mesures constituent certes un pas dans le bon sens mais elles ne touchent pas aux problèmes fondamentaux. Même si elles sont effectivement appliquées, leur portée demeure réduite.

.../...

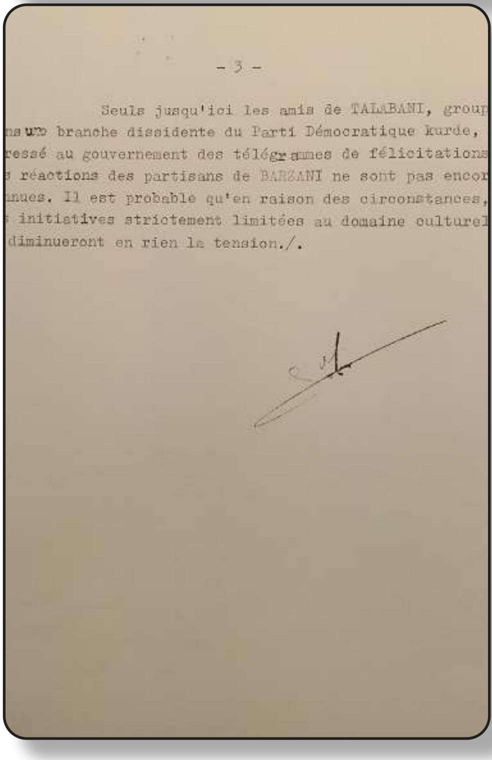
- 3 -

Seuls jusqu'ici les amis de TALABANI, group
ns une branche dissidente du Parti Démocratique kurde,
ressé au gouvernement des télégrammes de félicitations
s réactions des partisans de BARZANI ne sont pas encor
nues. Il est probable qu'en raison des circonstances,
s initiatives strictement limitées au domaine culturel
diminueront en rien la tension./.

[illegible]

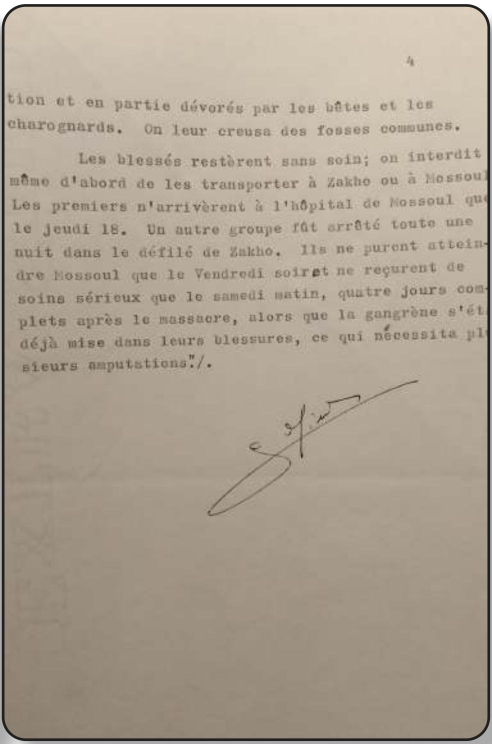
4

tion et en partie dévorés par les bêtes et les charognards. On leur creusa des fosses communes.

Les blessés restèrent sans soin; on interdit
même d'abord de les transporter à Zakho ou à Mossoul
Les premiers n'arrivèrent à l'hôpital de Mossoul qu
le jeudi 18. Un autre groupe fût arrêté toute une
nuit dans le défilé de Zakho. Ils ne purent attein-
dre Mossoul que le Vendredi soir et ne reçurent de
soins sérieux que le samedi matin, quatre jours com-
plets après le massacre, alors que la gangrène s'ét
déjà mise dans leurs blessures, ce qui nécessita pl
sieurs amputations"./.

[illegible]

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAN

IR-7-11 IR (Kurdes)
IR-5-8 Kurdes

N°1544/AL

Téhéran, le 15 octobre 1969.

AFRIQUE LEVANT
21 OCT. 1969
ARRIVÉE

François CHARLES-ROUX
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAN

A SON EXCELLENCE
MONSIEUR LE MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
Direction d'Afrique-Levant
Service du Levant

A/s : L'Iran et les Kurdes d'Irak.

La presse iranienne, qui avait fait grand cas, il y a quelques semaines (1), des succès remport[és] par les forces de Molla Mostafa BARZANI, se montre, depuis plusieurs jours, plus discrète sur l'évolution de la situation dans le Kurdistan irakien. Les organes les plus prompts à annoncer les victoires des troupes autonomistes, se bornent, aujourd'hui, à stigmatiser les excès commis par les forces irakiennes, à l'égard

(1)- Ma lettre n°1514/AL du 16.8.1969 .../

[Communi]qué à :

- SE (M. de Lipkowski)
- SGL

- LONDRES
- MOSCOU
- NEW-YORK
- WASHINGTON
- AMMANE
- BAGDAD
- BEYROUTH
- DAMAS
- DJEDDAH
- ISLAMABAD
- LE CAIRE
- TEL-AVIV

de la minorité assyrienne en particulier, au cours de l'offensive générale qu'elles auraient lancée récemment contre les partisans de BARZANI.

Celui-ci, en fait, semble connaître, à l'heure actuelle, de nouvelles difficultés, sur le plan politique comme dans le domaine militaire. Selon certaines informations, la cohésion du mouvement qu'il anime ne serait plus celle des premiers jours. Les défections se multiplieraient et les appels de son rival TALEBANI ne resteraient pas sans écho. Certaines même de ses récentes initiatives militaires se seraient soldées par de graves échecs. Dans son action contre le barrage de Doka, notamment, il serait tombé dans le piège tendu par les forces gouvernementales qui auraient dégarni leur dispositif pour mieux l'attirer. La contre-attaque irakienne, appuyée par l'aviation, aurait été meurtrière.

Face à cette situation, l'attitude des autorités iraniennes paraît se faire plus nuancée. Sans doute le gouvernement impérial continue-t-il à fournir à BARZANI de l'armement léger, des médicaments, des vivres, voire des conseillers militaires. Il lui refuse, cependant, ce dont ce dernier semble avoir le plus besoin : des armes anti-aériennes. S'il faut en croire certains renseignements, les dirigeants iraniens non seulement auraient ainsi mesuré leur aide au vieux leader kurde, mais auraient pris des contacts avec TALEBANI. BARZANI, en tout cas, les accuse aujourd'hui de faire, plus ou moins directement, le jeu de son rival. Les relations qui ont pu être établies avec

- 3.

TALEBANI n'ont toutefois pas empêché le gouvernement de Téhéran de prendre de rigoureuses mesures d'éloignement à l'égard des sympathisants iraniens que celui-ci paraît avoir réussi à gagner à sa cause au sein de la minorité kurde d'Iran.

La politique de Téhéran apparaît ainsi guidée par le souci de ménager l'avenir. On se garde, ici, de miser sur le seul BARZANI. On continue, il est vrai, de lui apporter un soutien matériel dans la mesure même où son action constitue une gêne pour le régime exécré de Bagdad. Le gouvernement impérial, cependant, ne semble plus écarter la possibilité d'une victoire de la tendance talébaniste. L'influence de celle-ci sur la minorité kurde d'Iran ne lui paraît, toutefois, pas moins dangereuse que les réactions que pourrait susciter, de ce côté-ci de la frontière, un succès par trop éclatant du mouvement de BARZANI. Les autorités impériales se trouvent ainsi conduites à mener un jeu plus subtil entre leur désir de continuer à fixer, en Irak, l'abcès kurde et leur crainte de voir le mouvement autonomiste kurde gagner leur propre territoire./.

François CHARLES-ROUX

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N°658/AL

[LE]VANT
27 OCT. 1969
ARRIVÉE

IR-5-8 Kurdes
IR-7-11 RFA

Bernard LOPINOT
CHARGE D'AFFAIRES DE FRANCE a.i. EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR MAURICE SCHUMANN
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
Afrique-Levant

A.S. de la R.F.A. et le problème kurde.

Communiqué à :

- Conventions administratives
- Europe
- Bonn
- Ministre Délégué, Berlin
- Aden
- Alger
- Amman
- Ankara
- Beyrouth
- Damas
- Djeddah
- Jérusalem
- Khartoum
- Koweit
- Le Caire
- Rabat
- Tel-Aviv
- Tripoli
- Tunis
- Téhéran
- M. F. de Beauvais: Damas

Dans son édition du 17 octobre, le quotidien AL JUMHURIYA titre "BONN et les autres capitales impérialistes ne sauveront pas BARAZANI de sa chute".

Le rédacteur de l'article prétend que les partisans de BARAZANI après s'être vus complètement isolés de la masse du peuple kurde, se sont maintenant alliés à l'impérialisme, au sionisme et aux régimes réactionnaires. Selon des renseignements qu'il a reçus de Bonn, les partisans de BARAZANI collaborent activement avec les organisations sionistes contre le gouvernement de la Révolution de l'Irak et les éléments nationalistes kurdes qui coopèrent avec le gouvernement.

L'attitude du gouvernement de Bonn, qui apporte son appui à BARAZANI et encourage la création de sociétés kurdo-allemandes de l'Ouest est considérée comme un acte de revanche après la reconnaissance par l'Irak de la République Démocratique allemande.

. . . /

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

MINISTERE D'ETAT
CHARGE DE LA DEFENSE NATIONALE
S.D.E.C.E.

Destinataire N° 417
Le 4 novembre 1969
Référence : D 76157/II A

IRAK

LES OPERATIONS MILITAIRES DANS LE KURDISTAN

(mi-octobre 69) B/2

Dans la première quinzaine du mois d'octobre, les forces irakiennes ont effectué le nettoyage des poches de résistance kurdes au Sud de SOULEIMANYEH.

Le bouclage préalable de la frontière iranienne entre PENJWIN et HALABJA (1), a permis aux troupes gouvernementales et aux irréguliers dirigés par TALABANI et BAKHTIAR, de soumettre l'ensemble des tribus de cette région ; CHARAF BAYANI - DJAF - BARZINIYA - ZENKANA - HARAVENDI (2).

---

(1) - Cf n° D 75988/II A du 27 octobre 1969.
(2) - Ces tribus sont implantées dans la zone montagneuse comprise entre SOULEIMANYEH au Nord, PENJWIN et HALABJA à l'Est, et la rivière SIRWANS au Sud. Cf notice d'information sur les tribus kurdes n° 18688/A du 6 juin 1959.

2

M. BUSSE, chef du groupe de travail allemand auprès de cette Ambassade, avec lequel M. GRETTNER s'est entretenu de cette affaire, a fait savoir à mon collaborateur qu'effectivement un délégué a été envoyé récemment par BARAZANI à Bonn en vue de sonder le gouvernement fédéral sur son attitude vis à vis du problème kurde./ Ce délégué a été reçu à l'Auswärtiges Amt qui lui a fait comprendre que le gouvernement de Bonn ne tenait en aucune façon à se mêler à une affaire intérieure irakienne et qu'il n'était pas disposé à apporter une aide quelconque au mouvement barazaniste, d'autant plus que le problème kurde dépasse le cadre des frontière irakienne et qu'il intéresse en particulier l'Iran avec lequel le gouvernement de Bonn entretient d'excellentes relations. L'Auswärtiges Amt a également fait savoir à son interlocuteur que la Croix Rouge allemande n'était pas disposée à venir en aide à la population kurde, le problème relevant uniquement du Comité international de la Croix Rouge de Genève.

L'entretien en est resté là, mais il a suffi à déchaîner à nouveau une campagne anti-allemande dans la presse locale qui ces derniers temps s'était abstenue d'attaquer systématiquement l'Allemagne de l'Ouest consacrant l'essentiel de ses articles à l'apologie de l'Allemagne de l'Est et à la dénonciation de la politique anti-arabe des Etats-Unis./.

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

MINISTERE D'ETAT
CHARGE DE LA DEFENSE NATIONALE
S.D.E.C.E.

8524
II A
Le 25 novembre 1969

FICHE

- Utilisation d'officiers est-allemands contre la rébellion kurde.

Selon des informations parvenues à Téhéran, dans la première quinzaine du mois d'octobre 1969, les dirigeants irakiens ont entamé des négociations avec la République Démocratique Allemande, en vue d'utiliser, contre la rébellion kurde, les services de spécialistes de contre-guérilla de l'Allemagne de l'Est.

Depuis le début de l'offensive irakienne contre les Kurdes (1), deux représentants de l'ambassade de RDA à Bagdad assistent régulièrement aux réunions du deuxième bureau irakien.

En ce domaine, l'Irak avait préalablement fait appel à l'URSS qui a cependant décliné cette offre pour ne pas avoir à s'engager elle-même dans "un problème de politique intérieure".

---

(1) - Début septembre.

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

- 2 -
D 76157/II A

...ataires :
...dent de la République - Premier Ministre
...tre d'Etat chargé de la Défense Nationale
...N./CER (2 ex.)
...se Nationale
- E.M.A.T./2
- C.M.C. Océan Indien
...ires étrangères
- Service Levant
...stre délégué auprès du Premier ministre chargé des Départements & T.O.M.-
- Cabinet Militaire (3 ex.)

IR 5 8 Kurdes

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

DECHIFFR

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

ATTRIBUTIONS
2. AL AL (AL)

AFRIQUE LEVANT
5 JAN 1970

BAGDAD, LE 5 JANVIER 1970
RECU LE 5-----------10H25

ADRESSE DIPLOMATIE PARIS

NR 08

COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT PAR FIL : TEHERAN, ANKARA, DAMAS NR

BJET : PROBLEME KURDE.

SELON DES RENSEIGNEMENTS EMANANT DE SOURCES DIVERSES QUE JE TRANSMETS SOUS TOUTES RESERVES - LE GOUVERNEMENT AURAIT INTENTION D'ANNONCER DES CE SOIR, A L'OCCASION DE LA FETE DE ARMEE, UN ACCORD DE PRINCIPE ENTRE LES DIRIGEANTS BAATHISTES MULLAH BARZANI SUR LE REGLEMENT PACIFIQUE DU PROBLEME KURDE SERAIT INTERVENU SOUS LA GARANTIE PERSONNELLE DE MICHEL AFLA CESSEZ-LE-FEU SERAIT PROCLAME ET DES NEGOCIATIONS OUVERTES LA BASE DE LA RECONNAISSANCE D'UNE CERTAINE AUTONOMIE ETHNIE KURDE ET DE SA PARTICIPATION AU POUVOIR./.

GORCE

MINUTE

PLB/CT

iR.S.8 (Kurdes)

22 novembre 1969

ction du Levant

° 13 /AL

NOTE POUR LE SERVICE JURIDIQUE

és de l'Emir Bedir Khan.-

La Sous-Direction du Levant a l'honneur de fa parvenir ci-joint au Service Juridique une note de l'Amb sade d'Irak et plusieurs pièces jointes, relatives aux a vités de l'Emir Bedir Khan, réfugié d'origine kurde dont les sympathies pour le mouvement de Barzani sont connue L'Ambassade présente ces activités, vraies ou supposées comme hostiles à l'Irak et contraires à la loi français

La Sous-Direction du Levant serait reconnais au Service Juridique de bien vouloir lui donner son avi sur les points de droit que soulève cette note./.

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

- 2 - DA 30095/II A

ANNEXE

Actions militaires et de guérilla relevées par les services iraniens, au cours des mois de novembre et décembre 1969 dans le Kurdistan irakien.

°

° °

A/3 - Le 4.11.1969 : Un groupement kurde a lancé une offensive localisée, contre les forces irakiennes et les supplétifs partisans de TALABANI, implantés à KHANEQUINE.

Les forces gouvernementales ont subi des pertes sensibles et des renforts ont du être envoyés de BAGDAD.

A/3 - Le 6.11.1969 : Les partisans kurdes attaquent et neutralisent le poste de police de SARTCHENAR, le chef de poste et un agent sont tués.

B/2 - Le 14.11.1969 : L'explosion d'une bombe dans un café d'ERBIL fait de nombreuses victimes. La radio clandestine kurde déplore cet attentat et en rend responsable les agents de JALLAL TALABANI.

B/3 - Le 17.11.1969 : La brigade kurde de BAZGARI attaque les positions des forces irakiennes dans la région Nord-Ouest de SOULEIMANIEH. Menée en cinq points différents, cette offensive surprend les troupes de BAGDAD qui auraient eu 42 tués.

- Le 17.11.1969 : Les garnisons de QALA DIZEH et QANTRAN sont harcelées par des partisans kurdes.

- Le 17.11.1969 : 6 sous-officiers irakiens, 12 soldats et 3 supplétifs désertent de la garnison de SHAGHLAVEH pour rejoindre la brigade kurde de "DACHT ERBIL".

.../...

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

IR 5 8 Kurdes

MINISTERE D'ETAT
CHARGE DE LA DEFENSE NATIONALE

S.D.E.C.E.

Destinataire N° 417

Le 9 janvier 1970

Référence : DA 30095/II A

SOURCE TOTEM
A USAGE STRICTEMENT NATIONAL

IRAK

LE GOUVERNEMENT IRAKIEN ET LA REBELLION KURDE

(Déc. 69)
A/2

Selon TEHERAN, le gouvernement de BAGDAD a de nouveau tenté d'entamer des négociations secrètes avec les chefs de la rébellion kurde (1).

A cet effet, M. AZIZ CHARIF AL-RAWI (2) accompagné d'une délégation de la "ligue des amis de la paix" (3), se serait rendu à CHOUGAF dans les premiers jours de décembre, pour y rencontrer le général BARZANI.

Il semble cependant que le chef de la rébellion kurde ai maintenu ses revendications sur la base des propositions qu'il a déjà exprimées au gouvernement irakien le 29 juin 1969 (4).

Pour leur part, les autorités iraniennes interprètent les propositions de paix que BAGDAD vient de faire aux Kurdes, comme une concession que le régime baassiste a du faire aux Communistes irakiens pour s'assurer de leur collaboration.

.../...

(1) - Voir annexe in fine. Les actions militaires et de guérilla relevées au cours des mois de novembre et décembre 1969, dans le Kurdistan irakien.
(2) - Communiste, a été nommé ministre de la Justice lors du remaniement ministériel du 31.12.69.
(3) - Il peut s'agir du comité irakien du "Conseil Mondial de la Paix".
(4) - Cf D 74111/II A du 6 août 1969.

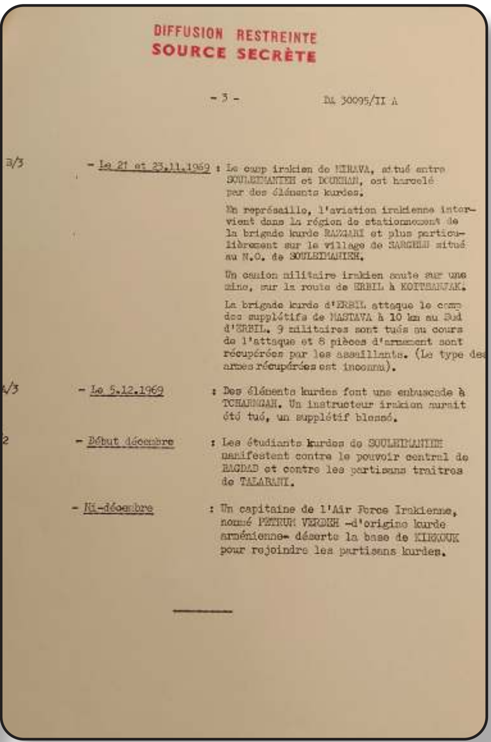
DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

- 3 - DA 30095/II A

3/3 - Le 21 et 23.11.1969 : Le camp irakien de MIRAVA, situé entre SOULEIMANIEH et DOUKHAN, est harcelé par des éléments kurdes.

En représaille, l'aviation irakienne intervient dans la région de stationnement de la brigade kurde RAZGARI et plus particulièrement sur le village de SARGELU situé au N.O. de SOULEIMANIEH.

Un camion militaire irakien saute sur une mine, sur la route de ERBIL à KOITSANJAK.

La brigade kurde d'ERBIL attaque le camp des supplétifs de MASTAVA à 10 km au Sud d'ERBIL. 9 militaires sont tués au cours de l'attaque et 8 pièces d'armement sont récupérées par les assaillants. (Le type des armes récupérées est inconnu).

4/3 - Le 5.12.1969 : Des éléments kurdes font une embuscade à TCHARNGAH. Un instructeur irakien aurait été tué, un supplétif blessé.

2 - Début décembre : Les étudiants kurdes de SOULEIMANIEH manifestent contre le pouvoir central de BAGDAD et contre les partisans traitres de TALABANI.

- Mi-décembre : Un capitaine de l'Air Force Irakienne, nommé PETRUM VERDEH -d'origine kurde arménienne- déserte la base de KIRKOUK pour rejoindre les partisans kurdes.

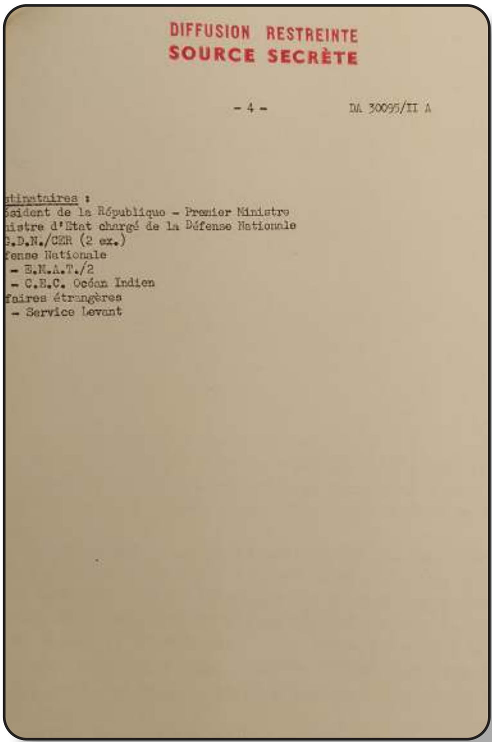
DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

- 4 - DA 30095/II A

stinataires :
ésident de la République - Premier Ministre
nistre d'Etat chargé de la Défense Nationale
G.D.N./CER (2 ex.)
fense Nationale
- E.M.A.T./2
- C.E.C. Océan Indien
faires étrangères
- Service Levant

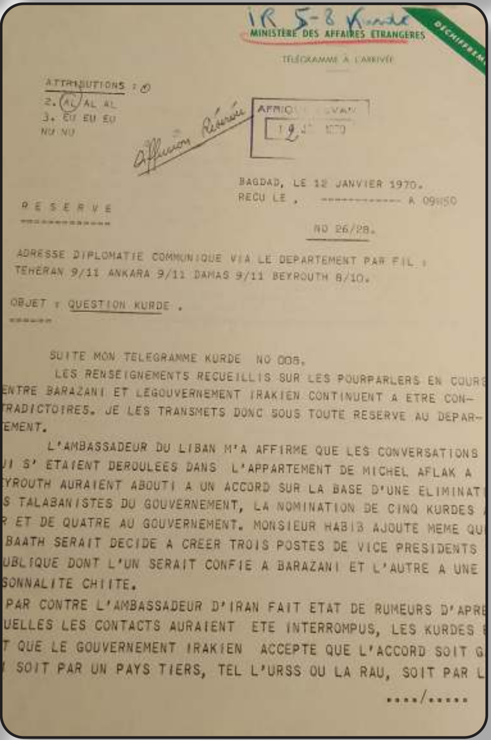
IR 5-8 Kurde
MINISTÈRE DES AFFAIRES ETRANGERES
DÉCHIFFREMENT
TÉLÉGRAMME À L'ARRIVÉE

ATTRIBUTIONS : 0
2. AL AL AL
3. EU EU EU
NU NU

Diffusion Réservée

AFRIQUE LEVANT
12 .. 1970

BAGDAD, LE 12 JANVIER 1970.
RECU LE , ------------ A 09H50

R E S E R V E

NO 26/28.

ADRESSE DIPLOMATIE COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT PAR FIL : TEHERAN 9/11 ANKARA 9/11 DAMAS 9/11 BEYROUTH 8/10.

OBJET : QUESTION KURDE .

SUITE MON TELEGRAMME KURDE NO 005.

LES RENSEIGNEMENTS RECUEILLIS SUR LES POURPARLERS EN COURS ENTRE BARAZANI ET LEGOUVERNEMENT IRAKIEN CONTINUENT A ETRE CONTRADICTOIRES. JE LES TRANSMETS DONC SOUS TOUTE RESERVE AU DEPARTEMENT.

L'AMBASSADEUR DU LIBAN M'A AFFIRME QUE LES CONVERSATIONS UI S' ETAIENT DEROULEES DANS L'APPARTEMENT DE MICHEL AFLAK A YROUTH AURAIENT ABOUTI A UN ACCORD SUR LA BASE D'UNE ELIMINAT S TALABANISTES DU GOUVERNEMENT, LA NOMINATION DE CINQ KURDES R ET DE QUATRE AU GOUVERNEMENT. MONSIEUR HABIB AJOUTE MEME QU BAATH SERAIT DECIDE A CREER TROIS POSTES DE VICE PRESIDENTS UBLIQUE DONT L'UN SERAIT CONFIE A BARAZANI ET L'AUTRE A UNE SONNALITE CHIITE.

PAR CONTRE L'AMBASSADEUR D'IRAN FAIT ETAT DE RUMEURS D'APRE UELLES LES CONTACTS AURAIENT ETE INTERROMPUS, LES KURDES T QUE LE GOUVERNEMENT IRAKIEN ACCEPTE QUE L'ACCORD SOIT G SOIT PAR UN PAYS TIERS, TEL L'URSS OU LA RAU, SOIT PAR L

..../.....

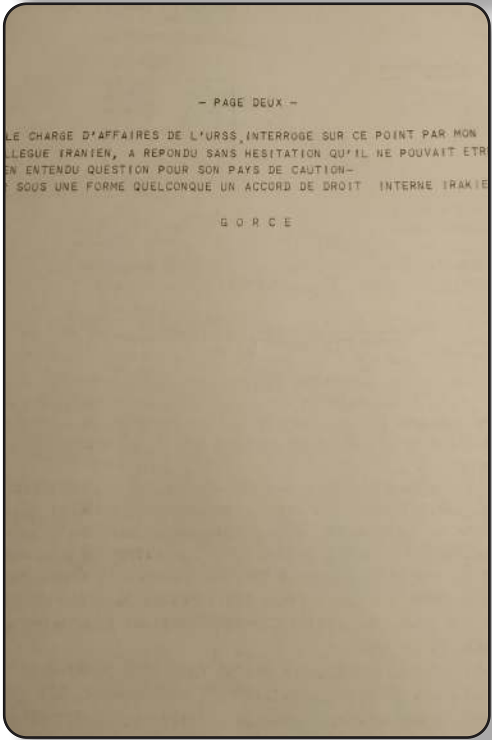
- PAGE DEUX -

LE CHARGE D'AFFAIRES DE L'URSS, INTERROGE SUR CE POINT PAR MON LLEGUE IRANIEN, A REPONDU SANS HESITATION QU'IL NE POUVAIT ETR EN ENTENDU QUESTION POUR SON PAYS DE CAUTION-
SOUS UNE FORME QUELCONQUE UN ACCORD DE DROIT INTERNE IRAKIE

G O R C E

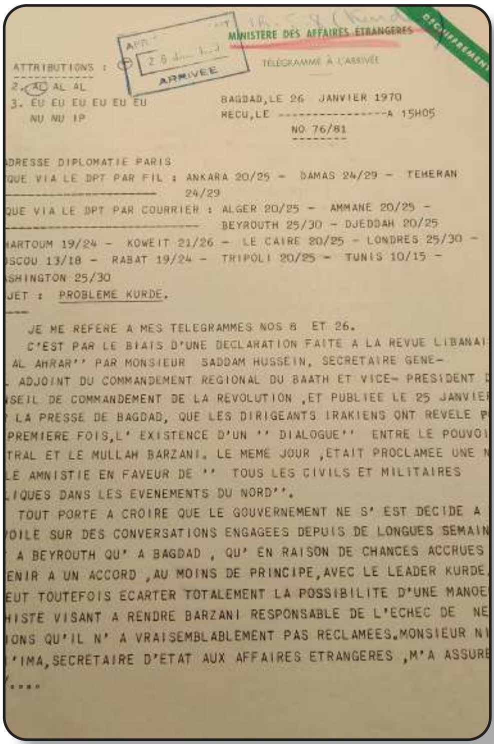

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
TELEGRAMME A L'ARRIVEE
DECHIFFREMENT

ARRIVEE

ATTRIBUTIONS :
2. AL AL AL
3. EU EU EU EU EU EU
NU NU IP

BAGDAD, LE 26 JANVIER 1970
RECU, LE ---------------- A 15H05
NO 76/81

ADRESSE DIPLOMATIE PARIS
QUE VIA LE DPT PAR FIL : ANKARA 20/25 - DAMAS 24/29 - TEHERAN 24/29
QUE VIA LE DPT PAR COURRIER : ALGER 20/25 - AMMANE 20/25 - BEYROUTH 25/30 - DJEDDAH 20/25
HARTOUM 19/24 - KOWEIT 21/26 - LE CAIRE 20/25 - LONDRES 25/30 -
OSCOU 13/18 - RABAT 19/24 - TRIPOLI 20/25 - TUNIS 10/15 -
ASHINGTON 25/30
JET : PROBLEME KURDE.

JE ME REFERE A MES TELEGRAMMES NOS 8 ET 26.
C'EST PAR LE BIAIS D'UNE DECLARATION FAITE A LA REVUE LIBANAI
AL AHRAR'' PAR MONSIEUR SADDAM HUSSEIN, SECRETAIRE GENE-
L ADJOINT DU COMMANDEMENT REGIONAL DU BAATH ET VICE- PRESIDENT D
NSEIL DE COMMANDEMENT DE LA REVOLUTION ,ET PUBLIEE LE 25 JANVIER
LA PRESSE DE BAGDAD, QUE LES DIRIGEANTS IRAKIENS ONT REVELE P
PREMIERE FOIS,L' EXISTENCE D'UN '' DIALOGUE'' ENTRE LE POUVOI
TRAL ET LE MULLAH BARZANI. LE MEME JOUR ,ETAIT PROCLAMEE UNE N
LE AMNISTIE EN FAVEUR DE '' TOUS LES CIVILS ET MILITAIRES
LIQUES DANS LES EVENEMENTS DU NORD''.
TOUT PORTE A CROIRE QUE LE GOUVERNEMENT NE S' EST DECIDE A
VOILE SUR DES CONVERSATIONS ENGAGEES DEPUIS DE LONGUES SEMAIN
A BEYROUTH QU' A BAGDAD , QU' EN RAISON DE CHANCES ACCRUES
ENIR A UN ACCORD ,AU MOINS DE PRINCIPE,AVEC LE LEADER KURDE,
EUT TOUTEFOIS ECARTER TOTALEMENT LA POSSIBILITE D'UNE MANOE
HISTE VISANT A RENDRE BARZANI RESPONSABLE DE L'ECHEC DE NE
IONS QU'IL N' A VRAISEMBLABLEMENT PAS RECLAMEES.MONSIEUR N
'IMA,SECRETAIRE D'ETAT AUX AFFAIRES ETRANGERES ,M'A ASSURE
/....

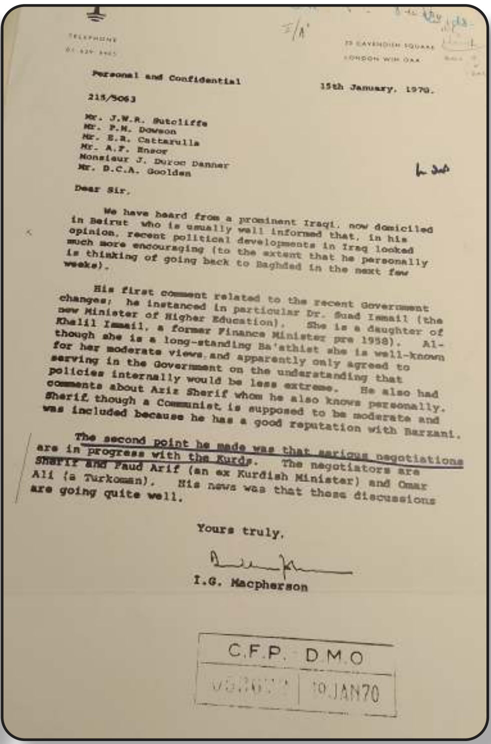

TELEPHONE

23 CAVENDISH SQUARE
LONDON W1M 0AX

Personal and Confidential

15th January, 1970.

215/5063

Mr. J.W.R. Sutcliffe
Mr. P.M. Dowson
Mr. E.R. Cattarulla
Mr. A.F. Ensor
Monsieur J. Duroc Danner
Mr. D.C.A. Goolden

Dear Sir,

We have heard from a prominent Iraqi, now domiciled in Beirut who is usually well informed that, in his opinion, recent political developments in Iraq looked much more encouraging (to the extent that he personally is thinking of going back to Baghdad in the next few weeks).

His first comment related to the recent Government changes; he instanced in particular Dr. Suad Ismail (the new Minister of Higher Education). She is a daughter of Khalil Ismail, a former Finance Minister pre 1958). Although she is a long-standing Ba'athist she is well-known for her moderate views and apparently only agreed to serving in the Government on the understanding that policies internally would be less extreme. He also had comments about Aziz Sherif whom he also knows personally. Sherif, though a Communist, is supposed to be moderate and was included because he has a good reputation with Barzani.

The second point he made was that serious negotiations are in progress with the Kurds. The negotiators are Sharif and Faud Arif (an ex Kurdish Minister) and Omar Ali (a Turkoman). His news was that these discussions are going quite well.

Yours truly,

I.G. Macpherson

C.F.P. D.M.O
19 JAN 70

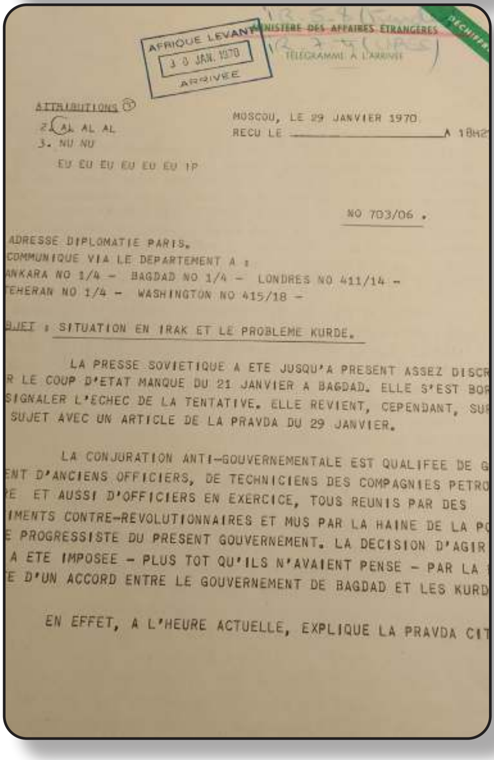

AFRIQUE LEVANT
30 JAN. 1970
ARRIVEE

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
TELEGRAMME A L'ARRIVEE
DECHIFFREMENT

ATTRIBUTIONS
2. AL AL AL
3. NU NU
EU EU EU EU EU EU IP

MOSCOU, LE 29 JANVIER 1970
RECU LE ______________ A 18H2

NO 703/06 .

ADRESSE DIPLOMATIE PARIS.
COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT A :
ANKARA NO 1/4 - BAGDAD NO 1/4 - LONDRES NO 411/14 -
TEHERAN NO 1/4 - WASHINGTON NO 415/18 -

SUJET : SITUATION EN IRAK ET LE PROBLEME KURDE.

LA PRESSE SOVIETIQUE A ETE JUSQU'A PRESENT ASSEZ DISCR
R LE COUP D'ETAT MANQUE DU 21 JANVIER A BAGDAD. ELLE S'EST BOR
SIGNALER L'ECHEC DE LA TENTATIVE. ELLE REVIENT, CEPENDANT, SUR
SUJET AVEC UN ARTICLE DE LA PRAVDA DU 29 JANVIER.

LA CONJURATION ANTI-GOUVERNEMENTALE EST QUALIFEE DE G
ENT D'ANCIENS OFFICIERS, DE TECHNICIENS DES COMPAGNIES PETRO
RE ET AUSSI D'OFFICIERS EN EXERCICE, TOUS REUNIS PAR DES
IMENTS CONTRE-REVOLUTIONNAIRES ET MUS PAR LA HAINE DE LA PO
E PROGRESSISTE DU PRESENT GOUVERNEMENT. LA DECISION D'AGIR
A ETE IMPOSEE - PLUS TOT QU'ILS N'AVAIENT PENSE - PAR LA
E D'UN ACCORD ENTRE LE GOUVERNEMENT DE BAGDAD ET LES KURD

EN EFFET, A L'HEURE ACTUELLE, EXPLIQUE LA PRAVDA CIT

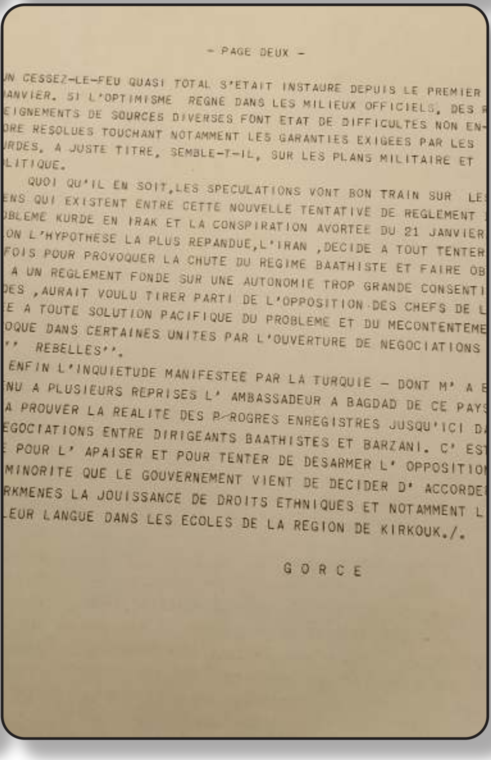

- PAGE DEUX -

UN CESSEZ-LE-FEU QUASI TOTAL S'ETAIT INSTAURE DEPUIS LE PREMIER
JANVIER. SI L'OPTIMISME REGNE DANS LES MILIEUX OFFICIELS, DES R
EIGNEMENTS DE SOURCES DIVERSES FONT ETAT DE DIFFICULTES NON EN-
ORE RESOLUES TOUCHANT NOTAMMENT LES GARANTIES EXIGEES PAR LES
URDES, A JUSTE TITRE, SEMBLE-T-IL, SUR LES PLANS MILITAIRE ET
LITIQUE.
QUOI QU'IL EN SOIT,LES SPECULATIONS VONT BON TRAIN SUR LES
ENS QUI EXISTENT ENTRE CETTE NOUVELLE TENTATIVE DE REGLEMENT
OBLEME KURDE EN IRAK ET LA CONSPIRATION AVORTEE DU 21 JANVIER
ON L'HYPOTHESE LA PLUS REPANDUE,L'IRAN ,DECIDE A TOUT TENTER
FOIS POUR PROVOQUER LA CHUTE DU REGIME BAATHISTE ET FAIRE OB
A UN REGLEMENT FONDE SUR UNE AUTONOMIE TROP GRANDE CONSENTI
DES ,AURAIT VOULU TIRER PARTI DE L'OPPOSITION DES CHEFS DE L
E A TOUTE SOLUTION PACIFIQUE DU PROBLEME ET DU MECONTENTEME
OQUE DANS CERTAINES UNITES PAR L'OUVERTURE DE NEGOCIATIONS
'' REBELLES''.
ENFIN L'INQUIETUDE MANIFESTEE PAR LA TURQUIE - DONT M' A E
NU A PLUSIEURS REPRISES L' AMBASSADEUR A BAGDAD DE CE PAYS
A PROUVER LA REALITE DES PROGRES ENREGISTRES JUSQU'ICI DA
EGOCIATIONS ENTRE DIRIGEANTS BAATHISTES ET BARZANI. C' EST
E POUR L' APAISER ET POUR TENTER DE DESARMER L' OPPOSITION
MINORITE QUE LE GOUVERNEMENT VIENT DE DECIDER D' ACCORDE
RKMENES LA JOUISSANCE DE DROITS ETHNIQUES ET NOTAMMENT L
LEUR LANGUE DANS LES ECOLES DE LA REGION DE KIRKOUK./.

G O R C E

ATTRIBUTIONS 60

2 AL AL AL
3. EU EU EU EU EU EU
EU NU IP

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

DECHIFFREMENT

AFRIQUE LEVANT
- 3 FEV 1970
ARRIVÉE

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

BAGDAD,LE 3 FEVRIER 1970
RECU,LE ______ 16 H 10
NO 98/101

ADRESSE DIPLOMATIE PARIS
COMMUNIQUE PAR FIL VIA LE DEPARTEMENT : ANKARA 33/36 DAMAS 37/40 LONDRES 38/41 MOSCOU 26/29 TEHERAN 37/40 WASHINGTON 38/41.
COMMUNIQUE PAR COURRIER VIA LE DEPARTEMENT : ALGER 33/36 AMMANE 33/36 BEYROUTH 39/42 DJEDDAH 33/36 KHARTOUM 32/35 KOWEIT 34/37 LE CAIRE 33/37 RABAT 32/35 TRIPOLI 33/36 TUNIS 33/36.
OBJET : PROBLEME KURDE.

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 76.

EN DEPIT DE L'ABSENCE DE TOUTE DECLARATION OFFICIELLE ET DU
SILENCE DE LA PRESSE ,LE DEPART POUR LE NORD D'UNE DELEGATION CHA
EE DE MENER A LEUR TERME LES NEGOCIATIONS ENTRE LE POUVOIR CENTR
T MULLAH BARZANI,N'ETAIT PAS PASSE INAPERCU.CETTE DELEGATION VIE
E RENTRER A BAGDAD .LES MILIEUX OFFICIELS CONTINUENT D'ASSURER
VEC UN OPTIMISME INSISTANT QUE L' ANNONCE D'UN ACCORD EST IMMINE
S COLLEGUES SOVIETIQUES SONT DU MEME AVIS ET NE DISSIMULENT PA
UR SATISFACTION A LA PERSPECTIVE DE VOIR ENFIN REGLE LE PLUS
PORTANT DES PROBLEMES QUI ONT FAIT OBSTACLE JUSQU' ICI A UN RE
RREMENT DES LIENS ENTRE L'UNION SOVIETIQUE ET LES RESPONSABLES
KIENS ACTUELS.

NOMBRE D'OBSERVATEURS N'EN ESTIMENT PAS MOINS QUE MEME SI
ORD,RETARDE DE SEMAINE EN SEMAINE,FINIT PAR INTERVENIR ENTR
VOIR CENTRAL ET LES '' REBELLES'', SON APPLICATION ET LES RE
S DE L'ARMEE POSERONT DE GRAVES PROBLEMES AUX DIRIGEANTS BA
S.SUR CE DERNIER POINT NOTAMMENT, IL N'EST PAS CERTAIN QUE
X DU GENERAL HARDAN ABDUL GHAFFAR AL TIKRITI,MINISTRE DE L
NSE, POUR MENER LES DERNIERES NEGOCIATIONS,SE REVELE SUFFI
EVITER TOUTE MANIFESTATION DE MECONTENTEMENT./.

G O R C E

PAGE DEUX.

E VICE-PRESIDENT DU CONSEIL DE LA REVOLUTION IRAKIENNE, LE SORT
E LA REVOLUTION EN IRAK EST LIE A LA SOLUTION DU PROBLEME KURDE
EN EST AINSI PARCE QUE LA GUERRE FRATRICIDE CONTRE LES KURDES
FAIBLIT LE PAYS, AU MOMENT OU LES NATIONS ARABES MENENT UNE L
TI-IMPERIALISTE POUR EFFACER LES SEQUELLES DE L'AGRESSION ISR
IENNE., PARCE QUE LE PROBLEME KURDE DIVISE LES IRAKIENS ET
ECHE LA FORMATION D'UN FRONT NATIONAL GROUPANT TOUTES LES
CES PROGRESSISTES, Y COMPRIS LE PARTI COMMUNISTE., ET ENFIN,
CE QUE LA PROLONGATION DU CONFLIT POURRAIT CONDUIRE A UNE AL
ION DU MOUVEMENT KURDE ''SOUS L'INFLUENCE ETRANGERE''.

TELLES SONT LES RAISONS POUR LESQUELLES UNE SOLUTION
E PARAIT SOUHAITABLE A LA PRAVDA, DONT LE CORRESPONDANT,
CUEILLI SUR CE SUJET L'OPINION DE MUSTAPHA BARZANI ET DU V
DENT DU CONSEIL DE LA REVOLUTION. LES DECLARATIONS QUI ON
AITES LUI PARAISSANT ENCOURAGEANTES ET, EN CONSEQUENCE, U
MENT LUI PARAIT POSSIBLE./.

ROGER SEYDOUX.

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

2

Cependant, les pressions de l'opinion publique dans le monde arabe, les interventions discrètes mais fermes que le gouvernement soviétique n'a cessé, semble-t-il, d'exercer sur Bagdad, ont imposé aux dirigeants irakiens un règlement rapide de la question kurde. Le régime baassiste irakien se veut aussi une vocation pan-arabe et espère sortir grandi de cette épreuve. Son désir avoué de régler pacifiquement le problème kurde paraît donc être un facteur déterminant dans les pourparlers en cours.

Les influences soviétiques :

Lors de la signature d'un accord soviéto-irakien de coopération technique et militaire, dans le courant du mois de juillet 1969, les autorités soviétiques auraient en effet exprimé aux généraux Hardan Takriti et Saleh Mahdi Ammache des réserves quant à un développement plus poussé des relations entre les deux pays, tant que les communistes irakiens seraient persécutés et que des négociations ne seraient pas reprises avec les Kurdes.

Dès lors, l'ambassadeur d'URSS à Bagdad n'aurait cessé de solliciter du régime irakien des mesures de clémence à l'égard des communistes emprisonnés et de modération à l'égard des autonomistes kurdes.

Ainsi, à travers le comité irakien de la paix, le parti communiste irakien et le parti communiste kurde, l'Union soviétique aurait favorisé la rencontre des adversaires à la table des négociations.

L'évolution au sein du régime irakien :

Au sein du régime irakien, une politique favorable à la création d'une province kurde s'était heurtée bien souvent à l'hostilité des équipes en place. On a constaté, au cours des derniers mois, l'établissement d'un régime baassiste, parrainé par M. Michel Aflak (1), réconcilié avec le parti communiste, inféodé peut-être dans un proche avenir à l'influence grandissante de Moscou; régime favorable à la reconnaissance du fait kurde et dans lequel les civils auraient réussi à prendre le pas sur les groupes militaires (2) hostiles à une négociation ouverte avec la rebellion kurde.

.../...

(1) - Théoricien du parti Baas.
(2) - Les officiers non baassistes sont en majorité partisans d'un règlement militaire du problème kurde.

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

MINISTERE D'ETAT
CHARGE DE LA DEFENSE NATIONALE
S.D.E.C.E.

4229
11 A
Le 5 février 1970

NOTE D'INFORMATION

- Les concessions de Bagdad au profit des autonomistes kurdes.

Les informations recueillies au cours des dernières semaines permettent de faire le point suivant sur la question kurde.

* * *

Après la création des départements kurdes du nord irakien, le 6 octobre 1969, le gouvernement de Bagdad a décrété le 25 janvier 1970 l'amnistie générale des Kurdes en vue, précisaient les communiqués, d'appliquer l'accord du 30 juin 1966 (1).

En fait, si les propositions de M. Bazzaz-faites en 1966 en sa qualité de chef du gouvernement irakien - reconnaissaient sans équivoque la personnalité kurde au sein d'un Etat irakien, les 12 points proposés n'avaient jamais été qu'un protocole d'accord âprement discuté quant à son application.

.../...

(1) - Voir "in fine", le texte de l'accord du 30 juin 1966.

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

3

L'évolution du conflit de mai à décembre 1969.

A travers les communiqués unilatéraux de Bagdad, annonçant toujours l'imminence d'un accord, on peut deviner cependant les réticences du général Barzani.

En fait, le chef des autonomistes kurdes a toujours exprimé les mêmes exigences, à savoir "Pourparlers sur la base des 12 points de l'accord du 30 juin 1966".

Aux propositions de paix faites par ses adversaires en mai 1969, Barzani avait maintenu ses revendications sur les mêmes bases, en précisant toutefois que, dans le cadre du point n° 1 de l'accord de 1966, les Kurdes devraient bénéficier de 45 % des revenus pétroliers de l'Etat irakien (1).

Cette dernière revendication avait été jugée inacceptable par le gouvernement irakien qui avait alors lancé dans le Kurdistan, du début du mois de septembre à la deuxième quinzaine d'octobre, une offensive militaire d'envergure (2).

Le déroulement des combats, alors favorables aux forces gouvernementales, avait incité les dirigeants irakiens à faire de nouvelles propositions de paix, ce qui advint au début du mois d'octobre. Pour encourager la rebellion kurde à accepter une paix dans le cadre d'une solution politique contrôlée par Bagdad, le Conseil du Commandement de la Révolution, instance irakienne suprême, avait par ailleurs décrété unilatéralement, le 6 octobre 69, la décentralisation administrative et la création des trois arrondissements kurdes de Souleimanieh, Erbil et Dehok, et de l'arrondissement arabo-kurde de Kirkouk.

.../...

(1) - Les revendications kurdes en la matière s'appuyaient sur le fait que la majorité des champs pétrolifères d'Irak se situent dans le Kurdistan (province de Kirkouk notamment).

(2) - Une division irakienne et 2 000 supplétifs kurdes pro-gouvernementaux se rendirent momentanément maîtres du territoire kurde.

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

4

Mais malgré l'âpreté des combats, les souffrances de la population éprouvée par les raids aériens, le général Barzani avait de son côté, pour faire échec aux manoeuvres politiques du gouvernement irakien, décidé de reprendre l'offensive à la faveur de l'hiver (1).

Evolution des négociations depuis décembre 1969 :

Cependant, depuis le 11 novembre 1969, date de l'accession de M. Saddam Hussein Takriti (2) à la vice-présidence de la République, le parti Baas exerce un contrôle direct sur l'appareil de l'Etat irakien ; il préconise notamment l'Union nationale des forces politiques, la participation des communistes au pouvoir et l'ouverture de négociations avec les Kurdes.

Dès le milieu du mois de décembre, à l'initiative des communistes et des baassistes, des contacts ont été établis et maintenus avec des délégations kurdes, à Beyrouth d'abord (3), à Bagdad enfin.

A l'issue des premiers échanges de vues, il semble que les deux parties aient accepté le protocole d'accord de 1966 comme base de discussion.

Il semble donc que Bagdad ait fait des concessions importantes.

Le général Hardan Takriti, à la tête d'une délégation gouvernementale, s'est rendu début février dans le Nord du pays où il a rencontré le général Barzani. La participation du chef kurde aux pourparlers donne à penser qu'un accord est imminent.

*
* *

.../...

(1) - Bénéficiant d'un très large soutien logistique iranien, Barzani était, par ailleurs, parfaitement informé des différents complots qui pouvaient à tout moment renverser le régime irakien.
(2) - Secrétaire général du parti Baas, il a été nommé à cette date vice-président de la République irakienne. Par ailleurs, le Conseil National de la Révolution a été élargi au profit de 10 membres du parti Baas.
(3) - Par l'entremise de M. Michel Aflak - fondateur du parti Baas -

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

5

Néanmoins, il existe des divergences fondamentales qui rendent nécessaires des concessions extrêmes et peut-être inacceptables pour l'une ou l'autre partie.

Le général Barzani pourrait accepter que les accords ne reçoivent pas la caution d'une instance internationale telle que l'ONU, ou encore d'une grande puissance telle que l'URSS, comme il en avait préalablement exprimé le désir. N'étant pas désarmées, les forces kurdes demeurent, en effet, le garant de facto d'un éventuel traité de paix.

Il semble cependant douteux que le chef kurde accepte la "dépersonnalisation" de l'arrondissement kurde de Kirkouk, qui reste la pierre d'achoppement de toutes les négociations ultérieures sur les revenus pétroliers indispensables à la reconstruction du Kurdistan et à la mise en valeur de cette région montagneuse.

Il semble également incertain que le régime baassiste, prêt par ailleurs à toutes les concessions d'ordre politique, accepte les revendications pétrolières exorbitantes de Barzani. Très récemment sur ce point précis, le cheikh Saleh Al Youssefi (1) n'a pas caché son pessimisme au cours d'une conversation privée (2).

*
* *

Conclusion :

Un accord provisoire pourrait intervenir à bref délai sur la reconnaissance d'une autonomie accordée à une certaine province kurde.
Mais la délimitation de cette province, l'organisation de détail de son administration, et l'établissement de ses relations économiques et politiques avec le gouvernement de Bagdad, provoqueront vraisemblablement des rebondissements importants et pourraient entraîner de nouveaux affrontements sanglants.

*
* *

.../...

(1) - D'aucuns le considèrent comme le dauphin de Barzani. Il a fait partie de la première délégation kurde qui a entamé à Bagdad les pourparlers actuels.
(2) - Par ailleurs, selon les Iraniens, les dirigeants kurdes craindraient que les propositions de paix de Bagdad ne soient une fois de plus une manoeuvre tendant à gagner du temps.

DIFFUSION RESTREINTE

MINISTERE D'ETAT
CHARGE DE LA DEFENSE NATIONALE
S.D.E.C.E.

Destinataire N° 417
Le 9 février 1970
Référence : DA 30589/II A

SOURCE TOTEM
A USAGE STRICTEMENT NATIONAL

IRAK

AU SUJET DE L'EVICTION DE TALABANI
DU PARTI DEMOCRATIQUE KURDE

(: V.Texte)

Selon les services iraniens, depuis le mois de décembre 1969, Jalal TALABANI aurait eu l'intention de quitter de lui-même la fraction pro-gouvernementale du Parti Démocratique Kurde, en raison d'une part, des dissensions apparues parmi ses partisans, et d'autre part de son mécontentement à l'égard du gouvernement irakien auquel il reprochait notamment :

- le renforcement du groupe d'AOUNI YOUSSEF (1) ;
- les efforts déployés pour parvenir à une solution de compromis avec BARZANI ;
- les conceptions tactiques de l'état-major et les modalités d'engagement de ses propres partisans contre les rebelles kurdes.

D'autre part, TALABANI aurait vécu à cette époque, dans la crainte d'un attentat contre sa personne à SULEYMANIEH.

.../...

(1) - S'identifie probablement à AOUNI YOUSSEF, l'un des ancie[ns] lieutenants de BARZANI et leader du Parti Démocratique, exclu du parti en 1961 pour trahison au profit du président KASSEM.

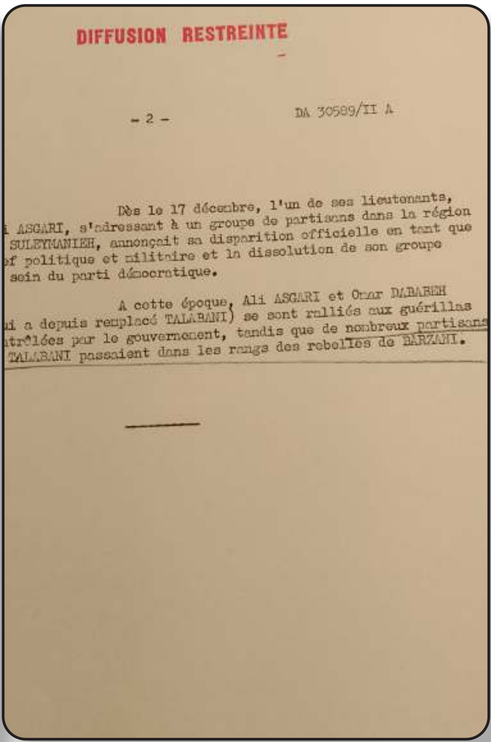
DIFFUSION RESTREINTE

- 2 - DA 30589/II A

Dès le 17 décembre, l'un de ses lieutenants, i ASGARI, s'adressant à un groupe de partisans dans la région SULEYMANIEH, annonçait sa disparition officielle en tant que ef politique et militaire et la dissolution de son groupe sein du parti démocratique.

A cette époque, Ali ASGARI et Omar DABABEH i a depuis remplacé TALABANI) se sont ralliés aux guérillas trôlées par le gouvernement, tandis que de nombreux partisans TALABANI passaient dans les rangs des rebelles de BARZANI.

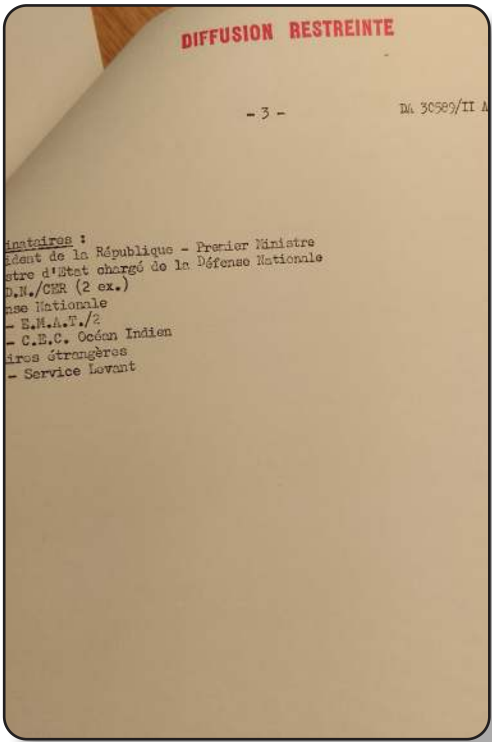
DIFFUSION RESTREINTE

- 3 - DA 30589/II A

inataires :
ident de la République - Premier Ministre
stre d'Etat chargé de la Défense Nationale
D.N./CER (2 ex.)
nse Nationale
- E.M.A.T./2
- C.E.C. Océan Indien
ires étrangères
- Service Levant

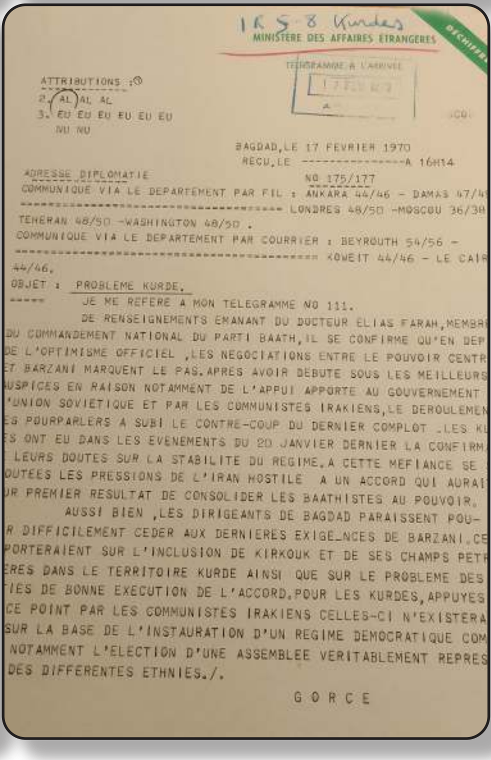
IR 5-8 Kurdes

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

DECHIFFRE

ATTRIBUTIONS :
2. AL AL AL
3. EU EU EU EU EU EU
NU NU

BAGDAD, LE 17 FEVRIER 1970
RECU, LE ---------------A 16H14
NO 175/177

ADRESSE DIPLOMATIE
COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT PAR FIL : ANKARA 44/46 - DAMAS 47/4 LONDRES 48/50 -MOSCOU 36/38 TEHERAN 48/50 -WASHINGTON 48/50 .
COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT PAR COURRIER : BEYROUTH 54/56 - KOWEIT 44/46 - LE CAIR 44/46.

OBJET : PROBLEME KURDE.

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 111.

DE RENSEIGNEMENTS EMANANT DU DOCTEUR ELIAS FARAH, MEMBR DU COMMANDEMENT NATIONAL DU PARTI BAATH, IL SE CONFIRME QU'EN DEP DE L'OPTIMISME OFFICIEL ,LES NEGOCIATIONS ENTRE LE POUVOIR CENTR ET BARZANI MARQUENT LE PAS. APRES AVOIR DEBUTE SOUS LES MEILLEURS AUSPICES EN RAISON NOTAMMENT DE L'APPUI APPORTE AU GOUVERNEMENT 'UNION SOVIETIQUE ET PAR LES COMMUNISTES IRAKIENS, LE DEROULEMEN ES POURPARLERS A SUBI LE CONTRE-COUP DU DERNIER COMPLOT .LES K ES ONT EU DANS LES EVENEMENTS DU 20 JANVIER DERNIER LA CONFIRM LEURS DOUTES SUR LA STABILITE DU REGIME. A CETTE MEFIANCE SE OUTEES LES PRESSIONS DE L'IRAN HOSTILE A UN ACCORD QUI AURAI UR PREMIER RESULTAT DE CONSOLIDER LES BAATHISTES AU POUVOIR.

AUSSI BIEN ,LES DIRIGEANTS DE BAGDAD PARAISSENT POU- R DIFFICILEMENT CEDER AUX DERNIERES EXIGE_NCES DE BARZANI. CE PORTERAIENT SUR L'INCLUSION DE KIRKOUK ET DE SES CHAMPS PETR ERES DANS LE TERRITOIRE KURDE AINSI QUE SUR LE PROBLEME DES TIES DE BONNE EXECUTION DE L'ACCORD. POUR LES KURDES, APPUYES CE POINT PAR LES COMMUNISTES IRAKIENS CELLES-CI N'EXISTERA SUR LA BASE DE L'INSTAURATION D'UN REGIME DEMOCRATIQUE COM NOTAMMENT L'ELECTION D'UNE ASSEMBLEE VERITABLEMENT REPRES DES DIFFERENTES ETHNIES./.

G O R C E

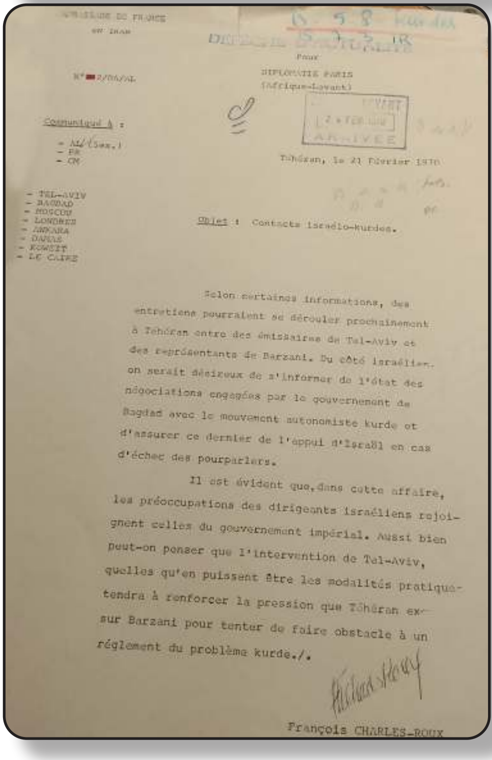
IR 5-8 Kurdes

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAN

N° 2/86/AL

Pour
DIPLOMATIE PARIS
(Afrique-Levant)

ARRIVEE

Communiqué à :
- AL (5ex.)
- EU
- CM

- TEL-AVIV
- BAGDAD
- MOSCOU
- LONDRES
- ANKARA
- DAMAS
- KOWEIT
- LE CAIRE

Téhéran, le 21 Février 1970

Objet : Contacts israélo-kurdes.

Selon certaines informations, des entretiens pourraient se dérouler prochainement à Téhéran entre des émissaires de Tel-Aviv et des représentants de Barzani. Du côté israélien, on serait désireux de s'informer de l'état des négociations engagées par le gouvernement de Bagdad avec le mouvement autonomiste kurde et d'assurer ce dernier de l'appui d'Israël en cas d'échec des pourparlers.

Il est évident que, dans cette affaire, les préoccupations des dirigeants israéliens rejoignent celles du gouvernement impérial. Aussi bien peut-on penser que l'intervention de Tel-Aviv, quelles qu'en puissent être les modalités pratiques tendra à renforcer la pression que Téhéran ex- sur Barzani pour tenter de faire obstacle à un réglement du problème kurde./.

François CHARLES-ROUX

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 7 /DA-AL

IR 5 8 Kurdes

DEPECHE D'ACTUALITE

AFRIQUE LEVANT
- 9 MARS 1970

Pour
DIPLOMATIE PARIS
Afrique-Levant

Communiqué à:

-FR	-Amman
-FM	-Ankara
-CM(3)	-Beyrouth
-CSB(2)	-Damas
-SGL	-Djeddah
-DP(2)	-Jérusalem
-Londres	-Khartoum
-Washington	-Koweit
-Moscou	-Le Caire
-Bonn	-Rabat
-Rome	-Téhéran
-Madrid	-Tel-Aviv
-New-York	-Tripoli
-Aden	-Tunis
-Alger	

A Bagdad, le 4 mars 1970.

Objet : Problème kurde.

Par communication en date du 17 février dernier, j'ai informé le Département des difficultés rencontrées pour mener à bien les négociations ouvertes depuis plusieurs mois entre le pouvoir central et Mullah BARZANI.

Les Kurdes s'estiment en effet en position de force. Ils demeurent, jusqu'à présent, intraitables sur leur volonté de voir définie une zone dans laquelle une certaine autonomie leur serait reconnue. Ils exigeraient que soit inclue dans cette zone la région de Kirkouk et qu'un éventuel accord soit assorti de sérieuses garanties.

.../...

- 2 -

De leur côté, les dirigeants irakiens, approuvés sur ce point par les instances supérieures du Baath (cf. DA-AL n° 6 de ce jour), semblent vouloir maintenir leur opposition à la création d'une zone géographique où les Kurdes exerceraient leurs droits nationaux surtout si elle devait englober les champs pétroliers de Kirkouk. Leur décision de reconnaître aussi aux Turkmènes, majoritaires dans cette ville, l'exercice de leurs droits nationaux peut être considérée comme une manoeuvre visant à faire pièce aux revendications de BARZANI. En outre, des appels ont été lancés par la presse du Parti invitant les Kurdes à se débarrasser des "sécessionnistes" et à accepter un accord dont "la forme constitutionnelle et administrative permettrait au peuple kurde de jouir de ses droits non seulement dans le Nord mais dans les secteurs où il n'est pas majoritaire et dans l'ensemble du pays".

Face à cette impasse, le Parti -par la bouche de M. Murtadha AL HADITHI, membre du Commandement Régional,- vient de réaffirmer son désir de régler pacifiquement le problème et sa conviction que les négociations étaient "sur le point d'aboutir". Il est plus difficile de connaître l'attitude de BARZANI. Quelle qu'elle soit, la trêve semble effectivement respectée. Elle n'aurait été rompue que par des incidents mineurs que les deux parties se sont efforcées de minimiser rapidement.

C'est bien en définitive grâce à l'influence agissante de l'Union Soviétique que les négociations ont pu s'ouvrir et se poursuivre en dépit des réticences des deux parties et de la méfiance qui persiste entre les leaders baathistes et le Parti Démocrate kurde de BARZANI. Selon des rumeurs non encore contrôlées, le Chargé d'Affaires de l'U.R.S.S. aurait été mêlé de très près aux tractations et la

.../...

- 3 -

garantie du Parti Communiste soviétique envisagée. Les objectifs à long terme de Moscou sont difficiles à définir: pour certains, il s'agirait, en donnant satisfaction aux revendications essentielles des Kurdes d'Irak, d'encourager le réveil du nationalisme kurde en Turquie et en Iran en vue de miner la stabilité de ces deux pays membres du CENTO. A court terme, l'URSS joue une fois de plus la carte kurde pour servir ses intérêts en Irak et surmonter les réticences qui demeurent fortes à son égard, en s'assurant un moyen de pression efficace sur les dirigeants actuels./.

TELEGRAMME ENVOYE PAR MULLA MUSTAPHA AL-BARAZANI

Président du Parti Démocratique du Kurdistan

Monsieur le Président Ahmad Hasan al Bakr

Messieurs les membres du Conseil du commandement de la Révolution :

Je vous félicite, nous nous félicitons et nous félicitons le peuple Irakien du fond du cœur, en mon nom personnel, au nom du Parti démocratique du Kurdistan, au nom des masses de notre peuple Kurde, à l'occasion de la diffusion de votre communiqué historique, à l'élaboration duquel nous avons eu l'honneur de participer. Il apporte une solution pacifique et démocratique à la question Kurde, reconnaît les justes droits nationaux de notre peuple, y compris l'AUTONOMIE interne. Les fils de ce pays les plus loyaux ont fait tous leurs efforts et se sont dévoués sans relâche pour aboutir à cette heureuse issue.

Nous avions, quant à nous, laissé toujours la porte ouverte à une solution pacifique, mais la faiblesse des régimes précédents, leur éloignement du peuple et de ses espoirs, leur manque de compréhension de la question kurde, les avaient rendus incapables de trouver une solution adéquate à ce douloureux problème, qui concernait pourtant le peuple Irakien tout entier.

C'est sur la base de la politique qui a toujours été la nôtre que notre Parti Démocratique du Kurdistan et tous nos frères ont répondu favorablement aux initiatives sérieuses et positives qui étaient prises par le Parti Baas Socialiste Arabe.

Alors que le problème avait pu apparaître comme insoluble, des mesures efficaces allant dans le sens d'un règlement pacifique commençaient à être mises en œuvre, l'unité de la patrie s'était consolidée, l'impérialisme, la réaction et leurs agents voyaient leurs complots déjoués.

Je saisis cette occasion historique pour vous assurer que le Peuple Kurde appuie la juste lutte que mène la Nation Arabe contre ses ennemis, surtout dans cette phase décisive qu'elle traverse et au cours de laquelle il lui faut mobiliser toutes ses énergies et toutes ses possibilités, dans sa lutte difficile pour atteindre ses objectifs légitimes.

Pour ce qui est de nos problèmes spécifiques, nous déclarons que nous appuyons, que le Parti démocratique du Kurdistan et

TELEGRAMME DU PARTI COMMUNISTE IRAKIEN

Monsieur Aziz Muhammad, Premier Secrétaire du Comité Central du Parti communiste Irakien, a envoyé le télégramme de félicitations suivant, à Monsieur le Président Ahmad Hasan al Bakr, à l'occasion du règlement pacifique du problème Kurde :

Monsieur le Président de la République Irakienne,

Monsieur Ahmad Hasan al Bakr

Je suis heureux de vous envoyer, au nom du comité central du parti communiste Irakien et au nom de tous les communistes Irakiens, nos félicitations fraternelles les plus sincères et les plus chaleureuses, à l'occasion de la diffusion du très important communiqué dans lequel vous annonciez au peuple Irakien et à l'opinion publique arabe et internationale, le 11 mars 1970 au soir, qu'un accord était intervenu avec Monsieur Mustapha al-Barazani, Président du Parti démocratique du Kurdistan, pour régler pacifiquement et démocratiquement le problème kurde, en garantissant au peuple Kurde, la jouissance de ses droits nationaux et l'autonomie interne, dans le cadre de la République Irakienne.

Le Parti communiste Irakien, qui, durant ces dernières années, a fait tous ses efforts pour qu'une solution, à la fois pacifique et démocratique, soit donnée au problème kurde ne se ménagera pas pour contribuer à la mise en œuvre de cet accord, dans sa lettre et dans son esprit, en collaboration avec le Parti Baas Socialiste Arabe, le Parti démocratique du Kurdistan et toutes les forces patriotiques et progressistes.

Cet accord constitue une acquisition Révolutionnaire importante. Il consolide un des fondements essentiels du Front patriotique unifié, groupant les partis et les forces progressistes. Il nous permettra de remporter sur l'impérialisme, le féodalisme et la réaction, une victoire décisive et d'édifier un Irak démocratique et progressiste, consacrant toutes ses forces à participer à la juste lutte de la Nation Arabe contre l'impérialisme et le sionisme.

Bagdad, le 11 mars 1970.

Pour le Comité Central du Parti communiste Irakien
Le Secrétaire Général Aziz Muhammad.

25

le peuple Kurde, appuient les termes du communiqué les concer-
nant.

Nous déclarons solennellement que nous travaillerons avec
le Parti Baas Socialiste Arabe et le pouvoir patriotique à appli-
quer les dispositions de ce communiqué, dans sa lettre et dans
son esprit.

Il garantit en effet l'établissement d'une paix durable, le res-
pect des intérêts et des droits du peuple Irakien, et de toutes
les communautés dont il se compose : Arabes, Kurdes, Turcomans
et autres minorités.

Il est également de notre devoir de travailler à dépasser, dans
toute la mesure du possible, les souvenirs d'un passé amer, d'en
effacer les traces, avec un esprit de fraternité, de loyauté et de
confiance mutuelle.

J'appelle les forces patriotiques et les fils de notre Irak les
dévoués, à travailler main dans la main avec le gouverne-
ment de la Révolution et avec nous, pour le bien, le progrès de
l'Irak et la prospérité de tous ses fils.

Puisse Dieu le très haut nous permettre de réussir dans notre
entreprise au service de notre chère patrie.

MUSTAPHA AL-BARAZANI.

MINISTÈRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES
TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE
ARRIVÉE
DÉCHIFFREMENT

ATTRIBUTIONS : ⊗

2. AL AL AL
3. NU NU
EU EU EU EU EU EU
IP.

TEHERAN, LE 12 MARS 1970
RECU LE 13 ------- 08H25.

ADRESSE A DIPLOMATIE

NO 112/114.

COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT A : BAGDAD 37/39 - DAMAS 13/15 - ANKARA 13/15.

OBJET : ACCORD ENTRE LE GOUVERNEMENT
DE BAGDAD ET LE MOUVEMENT
AUTONOMISTE K U R D E

LES QUOTIDIENS IRANIENS REPRODUISENT , CE MATIN, SOUS DE GR
TITRES, LES INFORMATIONS SELON LESQUELLES UN ACCORD SERAIT INTER
VENU ENTRE LE GOUVERNEMENT DE BAGDAD ET LE MOUVEMENT AUTONOMISTE
KURDE.

LA GRANDE PRESSE, QUI PARAIT PERSUADEE DE LA REALITE D'UN
ACCORD, CELEBRE ''LA VICTOIRE DES KURDES ARYENS'', SES ''FRERES
RACE'', DONT ''LE COURAGE ET L'ABNEGATION'' ONT EU RAISON DE L'
TINATION DU REGIME BAASSISTE.

CETTE SATISFACTION, BRUYAMMENT AFFICHEE, CONTRASTE AVEC L
RETICENCES DE CERTAINS ORGANES, PLUS PROCHES DU POUVOIR, QUI
METTENT EN DOUTE LA SINCERITE DU GOUVERNEMENT IRAKIEN ET INVIT
LA VIGILANCE LES PARTISANS DE BARZANI.

- PAGE DEUX -

DANS LES MILIEUX DIRIGEANTS DE LA CAPITALE, ON N'EST GUERE
PORTE A PARTAGER CETTE ''JOIE DE L'OPINION IRANIENNE'' QUE PRE
TRADUIRE LA PRESSE POPULAIRE. LE REGLEMENT DE L'AFFAIRE KURDE,
SUPPOSER QUE LES FONDEMENTS EN AIENT EFFECTIVEMENT ETE JETES,
SERAIT EN EFFET LE GOUVERNEMENT IMPERIAL DE L'UN DES MOYENS DE
PRESSION LES PLUS EFFICACES DONT IL DISPOSE A L'EGARD DU VOISI
IRAKIEN. LE SUCCES DES ''FRERES IRAKIENS'' RISQUE D'AUTRE PART
REVEILLER, AU SEIN DE LA MINORITE KURDE D'IRAN, DES ASPIRATIO
L'AUTONOMIE./.

CHARLES-ROUX

(R. S. 8 (Kurdes))

MINISTÈRE DES AFFAIRES ETRANGÈRES

EN CLAIR

TÉLÉGRAMME À L'ARRIVÉE

ATTRIBUTIONS :
2. (AL) AL AL
3. NU NU
U EU EU EU EU EU
M AM AN AN AN DJ IP.

BAGDAD, LE 12 MARS 1970
RECU LE 13 -------- 09H09.

ARRIVÉE ... ANT

RESSE DIPLOMATIE
MMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT : ALGER 40 AMMANE 42 ANKARA 60
YROUTH 68 DAMAS 59 DJEDAH 50 KHARTOUM 39 KOWEIT 60 LE CAIRE
LONDRES 64 MOSCOU 52 RABAT 39 TEHERAN 64 TRIPOLI 39
SHINGTON 64.

NR 217.

JET : PROBLEME KURDE.

LE GENERAL HASSAN AL BAKR, PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE, A LU
-MEME DANS LA SOIREE DU 11 MARS DEVANT LES CAMERAS DE LA TELE-
ON UNE LONGUE DECLARATION EMANANT DU CONSEIL DU COMMANDEMEN
A REVOLUTION ET CONSACREE AU PROBLEME KURDE.
APRES AVOIR FAIT REFERENCE A LA DOCTRINE DU PARTI BAATH ET
LES MESURES DEJA PRISES PAR LE GOUVERNEMENT ISSU DE LA REVO
DU 17 JUILLET 1968 EN FAVEUR DES KURDES, IL A ANNONCE QU'
ETAIT INTERVENU ENTRE LE POUVOIR CENTRAL ET LE PARTI DEMOC
URDE DE MOUSTAPHA BARZANI SUR LES BASES SUIVANTES :
1) LA LANGUE KURDE EST RECONNUE COMME SECONDE LANGUE OFF
NS LES REGIONS A MAJORITE KURDE.
2) LES KURDES PARTICIPERONT A LA FONCTION PUBLIQUE PROPO
MENT A LEUR NOMBRE.
3) DES MESURES SERONT PRISES POUR RATTRAPER LE RETARD
S KURDES EN MATIERE D'EDUCATION.

..../....

- PAGE DEUX -

4) L'ADMINISTRATION DES REGIONS A MAJORITE KURDE SERA CONFIEE
A DES KURDES.
5) LE DROIT EST RECONNU AUX KURDES DE CONSTITUER DES ASSOCIA-
TIONS DIVERSES.
6) L'AMNISTIE EN FAVEUR DE CEUX QUI ONT PARTICIPE AUX EVENE-
MENTS DU NORD SERA TOTALE ET LES KURDES SERONT REINTEGRES DANS
LES EMPLOIS DONT ILS ONT ETE ECARTES.
7) UN ORGANISME SPECIAL DOTE D'UN BUDGET ADEQUAT SERA INSTIT
OUR PROMOUVOIR LE DEVELOPPEMENT DES REGIONS KURDES. DES PENSIONS
ERONT PAYEES AUX FAMILLES DES VICTIMES DES HOSTILITES.
8) ARABES ET KURDES DE LA REGION DU NORD SERONT REINSTALLES
ANS LEURS VILLAGES D'ORIGINE.
9) LA REFORME AGRAIRE SERA APPLIQUEE DANS LA REGION DU NORD.
10) DES MODIFICATIONS SERONT APPORTEES A LA CONSTITUTION PRO
SOIRE QUI RECONNAITRA L'EXISTENCE EN IRAK DE DEUX ETHNIES PRINC
LES : ARABES ET KURDES.
11) LA STATION D'EMISSION ET LES ARMES LOURDES ACTUELLEMENT E
MAINS DES KURDES SERONT LIVRES AU GOUVERNEMENT.
12) UN DESVICE-PRESIDENTS DE LA REPUBLIQUE SERA KURDE.
13) LA LOI SUR L'ADMINISTRATION PROVINCIALE SERA AMENDEE EN
TION DU PRESENT ACCORD.
14) LE HAUT COMITE CHARGE DE VEILLER A L'APPLICATION DE L'
RD PRENDRA LES MESURES NECESSAIRES POUR UNIFIER LES REGIONS
TEES PAR LES KURDES ET DEFINIR L'UNITE ADMINISTRATIVE OU LES
EXERCERONT LA TOTALITE DE LEURS DROITS NATIONAUX A TITRE DE
TIE DE L'AUTONOMIE QUI LEUR EST ACCORDEE., CELLE-CI INTERV
DANS LE CADRE DE LA REPUBLIQUE IRAKIENNE, L'UTILISATION DE
SSES NATURELLES QU'ELLE CONTIENT DEMEURERA SOUS LA JURIDIC

...../..

- PAGE TROIS -

TION DU GOUVERNEMENT..
15) LES KURDES BENEFICIERONT D'UNE PARTICIPATION AU POUVOI
LEGISLATIF PROPORTIONNELLE A LEUR NOMBRE.

IMMEDIATEMENT APRES CETTE DECLARATION, UN REPRESENTANT DU
ARTI DEMOCRATIQUE KURDE A LU UN TELEGRAMME DE MOLLAH BARZANI
PPROUVANT LES TERMES DE L'ACCORD ET MARQUANT SON APPRECIATION
ESURES PRISES PAR LE PARTI BAATH POUR APPORTER AU PROBLEME UN
ION PACIFIQUE EN RECONNAISSANT AUX KURDES LEURS JUSTES DROITS
MPRIS LE DROIT A L'AUTONOMIE ./.

LOPINOT

(R. S. 8 (Kurdes))

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

DECHIFFRE

TÉLÉGRAMME À L'ARRIVÉE

ATTRIBUTIONS :
2. (AL AL AL
3. NU NU
EU EU EU EU EU EU
AM AM AN AN AN DJ.

13 ... ARRIVEE

BAGDAD LE 12 MARS 1970.
RECU LE ------------ 11H05.

ADRESSE DIPLOMATIE PARIS
COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT:
++++++++++++++++++++++++++++++

NOS 218/222.

ALGER 41/45 AMMANE 43/47 ANKARA 61/65 BEYROUTH 69/73 DAMAS 60/
DJEDDAH 51/55 KHARTOUM 40/44 KOWEIT 61/65 LE CAIRE 55/59 LONDR
65/69 MOSCOU 53/57 RABAT 40/44 TEHERAN 65/69 TRIPOLI 40/44
WASHINGTON 65/69.

OBJET : PROBLEME KURDE.
++++++++++++++++++++++

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 217.
UN PREMIER EXAMEN DES TERMES DE L'ACCORD INTERVENU ENTR
POUVOIR CENTRAL ET MOULLAH BARZANI,'' CHEF DU MOUVEMENT KURDE
ET PRESIDENT DU PARTI DEMOCRATIQUE KURDE'', APPELLE LES OBSERVATI
SUIVANTES:
1) IL S'AGIT D'UN SUCCES POUR LES KURDES QUI ONT OBTENU DES
DIRIGEANTS BAATHISTES BEAUCOUP PLUS QUE NE LEUR AVAIT CONSENTI LE
29 JUIN 1966, LE GOUVERNEMENT DU DOCTEUR BAZZAZ. LES ASPECTS MIL
TAIRES DU PROBLEME NE SONT PAS, POUR L'ESSENTIEL EVOQUES. TOUT PORTE
A CROIRE QUE LES KURDES CONSERVERONT LEURS ARMES ET DEMEURERONT
SUR LEURS POSITIONS.
2) DESIREUX DE CONCLURE A TOUT PRIX, LE POUVOIR CENTRAL A D
S'INCLINER DEVANT DES EXIGEANCES AUXQUELLES, DANS UNE PREMIERE
TAPE DES NEGOCIATIONS, IL AVAIT OPPOSE UNE FIN DE NON-RECEVOIR:
AVOIR LA RECONNAISSANCE DU DROIT A L'AUTONOMIE ET LA DEFINITION
UNE ZONE GEOGRAPHIQUE KURDE. LA RESERVE FAITE CONCERNANT LES R
ESSES MINERALES QUI DEMEURENT A LA DISPOSITION DU POUVOIR CEN-
SEMBLE INDIQUER QUE LA REGION DE KIRKOUK EST INCLUSE DANS
TE ZONE. LE GOUVERNEMENT BAATHISTE A DU EN OUTRE S'ENGAGER A
NDER LA CONSTITUTION ET LA LOI SUR L'ADMINISTRATION PROVINCI
IL A LUI-MEME PROMULGUEES.

.../...

IR 5-8 Kurde
MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
DECHIFFREM
TELEGRAMME A L'ARRIVEE

ATTRIBUTIONS
AFRIQUE LEVANT
13 MARS 1970

2. (AL) AL AL
3. NU NU
AM AM EU EU EU EU EU EU
IP

TEL AVIV LE 13 MARS 1970.
RECU LE 13 ------------12H38

NR 323/26.

COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT:
AMMAN,LE CAIRE 236/39,DAMAS 230/33,BEYROUTH,LONDRES,NEW YORK 237/
MOSCOU 238/41,WASHINGTON 253/56,BAGDAD 1/4.

OBJET: ISRAEL ET L'ACCORD DE BAGDAD.

LE COMPROMIS INTERVENU ENTRE LE GOUVERNEMENT IRAKIEN ET
LES AUTORITES KURDES MET FIN- PROVISOIREMENT DU MOINS-A UN ABCES
DE FIXATION QUE LES ISRAELIENS N'ONT PAS ETE LES DERNIERS A ENTR
TENIR.CEUX-CI SONT DONC AMENES A S'INTERROGER SUR LES EFFETS D'U
TEL ACCORD : LA PRESSE RELEVE NATURELLEMENT LES DECLARATIONS DES
DEUX PARTIES EN FAVEUR DE LA CAUSE PALESTINIENNE ET L'ENGAGEMENT
PRIS PAR LE PRESIDENT HASSAN AL-BAKR DE CONFIER A L'ARMEE IRAKIE
UN ''ROLE DECISIF'' CONTRE ISRAEL.

L'INQUIETUDE RESSENTIE SERAIT BEAUCOUP PLUS VIVE,SI JERUSA
ONSIDERAIT CE NOUVEAU REGLEMENT COMME DEFINITIF,MAIS CE N'EST
PPAREMMENT PAS LE CAS.A PLUSIEURS REPRISES,OBSERVE-T-ON,BAGDAD
DU FAIRE DES CONCESSIONS A SES ADVERSAIRES,QUITTE A REPRENDR
LTERIEUREMENT LE COMBAT.BARZANI NE SIGNE PAS UN MARCHE DE DUP
RENFORCE SON DISPOSITIF DE DEFENSE ET OBTIENT LE DEMANTELEM
S UNITES KURDES RIVALES QU'ON LUI OPPOSAIT.LES OBSERVATEURS
RAELIENS EN CONCLUENT QUE BAGDAD DEVRA SANS DOUTE MAINTENIR
US GRANDE PARTIE DE SON AVIATION ET DES FORCES MILITAIRES I
NTES DANS LE NORD : ILS Y TROUVENT MOTIF A SE RASSURER.

-PAGE DEUX-

3) LES DEUX PARTIES NE NOURRISSENT GUERE D'ILLUSIONS SUR LES
DIFFICULTES D'APPLICATION DE L'ACCORD QUI, TOUT COMME CELUI DE
1966, POURRAIT RESTER LETTRE MORTE.

4) LES REACTIONS SUR LE PLAN INTERIEUR SONT IMPREVISIBLES.IL
SIGNIFICATIF QUE LES DEUX PREMIERS TELEGRAMMES DE FILICITATIONS A
ES AU CHEF DE L'ETAT EMANENT L'UN DU MINISTRE DE LA DEFENSE, LE
OND DU PARTI COMMUNISTE IRAKIEN.

5) SUR LE PLAN EXTERIEUR, LES CONCESSIONS ACCORDEES AUX KUR
RONT ACCUEILLIES AVEC RETICENCES TANT A ANKARA QU'A TEHERAN. E
RONT VRAISSEMBLABLEMENT CONDAMNEES A DAMAS. SEULE, L'UNION SOV
QUE VERRA AVEC SATISFACTION LA RECOMPENSE DE SES EFFORTS.

6) LE GENERAL KURDE EN RETRAITE, FOUAD AREF MINISTRE EN 195
IS VICE-PREMIER MINISTRE DU 10 MAI AU 10 JUILLET 1967, QUI A
UE UN ROLE IMPORTANT DANS LES NEGOCIATIONS ENTRE BARZANI ET LE
VOIR CENTRAL, SERAIT PROCHAINEMENT NOMME VICE-PRESIDENT DE LA
UBLIQUE ./.

L O P I N O T

DIFFUSION RESTREINTE

- 2 -   DA 31948/II A

- BARZANI demanderait enfin la dissolution du Parti nationaliste kurde, dirigé par Jalal TALABANI, et du parti communiste kurde d'Ibrahim AHMED.
Ce point pourrait sans doute être également accepté par BAGDAD, d'autant plus que TALABANI aurait quitté l'Irak en novembre 1969 et Ibrahim AHMED en janvier 1970 (1).
Toutefois, selon un diplomate irakien, même si l'accord est réalisé sur ce point, il est probable qu'après un certain temps, TALABANI et AHMED -qui seraient suivis par une partie importante de la jeunesse et des intellectuels kurdes- reviendront au Kurdistan pour combattre le leadership de BARZANI.

Les autres questions épineuses, qui seront discutées par la suite et qui risquent de compromettre l'avenir de l'accord du 11 mars 1970 entre BAGDAD et BARZANI seraient les suivantes :

- délimitation des frontières du Kurdistan ;
- participation des Kurdes aux revenus pétroliers ;
- forme du contrôle par BAGDAD de l'administration du Kurdistan.

- 2 -

LA QUESTION NE SERAIT DONC PAS RESOLUE,MAIS LES CONCESSION
GOUVERNEMENT IRAKIEN N'EN CONSTITUENT PAS MOINS UN PRECE-
T QUE L'ON JUGE ICI INTERESSANT,SUR LE PLAN DES PRINCIPES,
BORD,:UNE CAPITALE ARABE RECONNAIT AUJOURD'HUI LES DROITS D'
RITE NATIONALE QUI A SU DEFENDRE ENERGIQUEMENT SON AUTONOMI
POURRAIT S'ACHEMINER DEMAIN VERS L'INDEPENDANCE.

L'ON ESPERE EN OUTRE,QUE CE COMPROMIS FERA TACHE D'HUILE E
LA SYRIE,NOTAMMENT,OU RESIDE UNE MINORITE DE 500.000 KURDE
A,ELLE AUSSI,S'ENGAGER SUR LA VOIE DES CONCESSIONS.AINSI L
S ARABES NE POURRAIENT PLUS S'IDENTIFIER AU MOYEN ORIENT E
REVENDICATIONS DES MINORITES NATIONALES LES OBLIGERAIENT A
CHER QUELQUE PEU LEURS PRESSIONS SUR ISRAEL.

JE ME PROPOSE DE REVENIR PROCHAINEMENT SUR CETTE QUESTI

FRANCIS H U R E

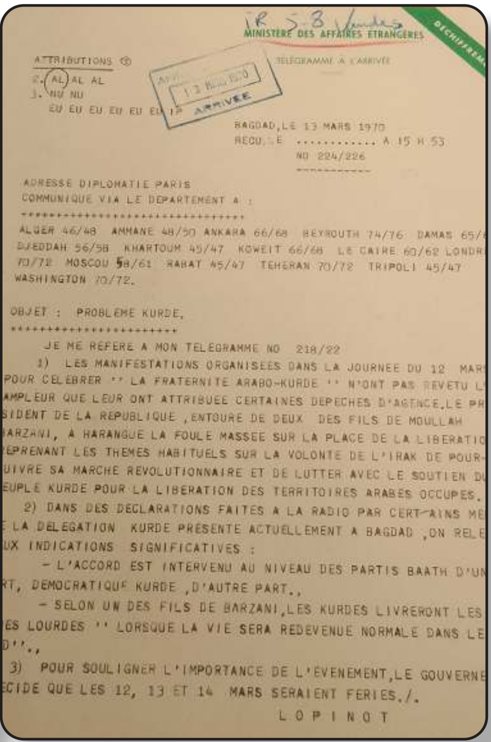

IR 5-8 Kurdes

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

DECHIFFREMENT

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

ATTRIBUTIONS
2. AL AL AL
3. NU NU
EU EU EU EU EU EU IP

ARRIVEE 13 MARS 1970

BAGDAD, LE 13 MARS 1970
RECU LE .... A 15 H 53
NO 224/226

ADRESSE DIPLOMATIE PARIS
COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT A :
+++++++++++++++++++++++++++++++++
ALGER 46/48 AMMANE 48/50 ANKARA 66/68 BEYROUTH 74/76 DAMAS 65/...
DJEDDAH 56/58 KHARTOUM 45/47 KOWEIT 66/68 LE CAIRE 60/62 LONDR...
70/72 MOSCOU 58/61 RABAT 45/47 TEHERAN 70/72 TRIPOLI 45/47
WASHINGTON 70/72.

OBJET : PROBLEME KURDE.
++++++++++++++++++++++++++

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 218/22

1) LES MANIFESTATIONS ORGANISEES DANS LA JOURNEE DU 12 MAR[S] POUR CELEBRER '' LA FRATERNITE ARABO-KURDE '' N'ONT PAS REVETU L'AMPLEUR QUE LEUR ONT ATTRIBUEE CERTAINES DEPECHES D'AGENCE. LE PR[E]SIDENT DE LA REPUBLIQUE, ENTOURE DE DEUX DES FILS DE MOULLAH [B]ARZANI, A HARANGUE LA FOULE MASSEE SUR LA PLACE DE LA LIBERATIO[N] [R]EPRENANT LES THEMES HABITUELS SUR LA VOLONTE DE L'IRAK DE POUR[S]UIVRE SA MARCHE REVOLUTIONNAIRE ET DE LUTTER AVEC LE SOUTIEN DU [P]EUPLE KURDE POUR LA LIBERATION DES TERRITOIRES ARABES OCCUPES.

2) DANS DES DECLARATIONS FAITES A LA RADIO PAR CERTAINS ME[MBRES DE] LA DELEGATION KURDE PRESENTE ACTUELLEMENT A BAGDAD, ON RELE[VE DE]UX INDICATIONS SIGNIFICATIVES :

- L'ACCORD EST INTERVENU AU NIVEAU DES PARTIS BAATH D'UN[E PA]RT, DEMOCRATIQUE KURDE, D'AUTRE PART.,

- SELON UN DES FILS DE BARZANI, LES KURDES LIVRERONT LES [ARM]ES LOURDES '' LORSQUE LA VIE SERA REDEVENUE NORMALE DANS LE [...]D''.,

3) POUR SOULIGNER L'IMPORTANCE DE L'EVENEMENT, LE GOUVERNE[MENT A D]ECIDE QUE LES 12, 13 ET 14 MARS SERAIENT FERIES./.

LOPINOT

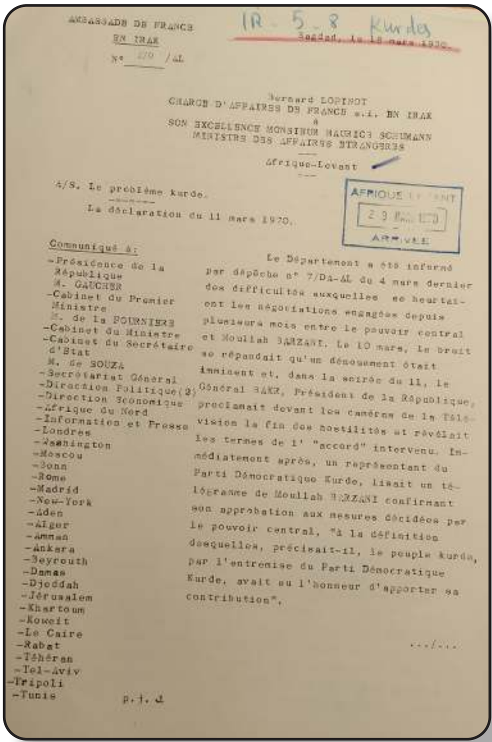

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK
N° 270 /AL

IR 5-8 Kurdes

Bagdad, le 18 mars 1970.

Bernard LOPINOT
CHARGE D'AFFAIRES DE FRANCE a.i. EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR MAURICE SCHUMANN
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES

Afrique-Levant

AFRIQUE LEVANT 29 MARS 1970 ARRIVEE

A/S. Le problème kurde.
La déclaration du 11 mars 1970.

Communiqué à:
-Présidence de la République
M. GAUCHER
-Cabinet du Premier Ministre
M. de la FOURNIERE
-Cabinet du Ministre
-Cabinet du Secrétaire d'Etat
M. de SOUZA
-Secrétariat Général
-Direction Politique(2)
-Direction Economique
-Afrique du Nord
-Information et Presse
-Londres
-Washington
-Moscou
-Bonn
-Rome
-Madrid
-New-York
-Aden
-Alger
-Amman
-Ankara
-Beyrouth
-Damas
-Djeddah
-Jérusalem
-Khartoum
-Koweit
-Le Caire
-Rabat
-Téhéran
-Tel-Aviv
-Tripoli
-Tunis

Le Département a été informé par dépêche n° 7/DA-AL du 4 mars dernier des difficultés auxquelles se heurtaient les négociations engagées depuis plusieurs mois entre le pouvoir central et Moullah BARZANI. Le 10 mars, le bruit se répandait qu'un dénouement était imminent et, dans la soirée du 11, le Général BAKR, Président de la République, proclamait devant les caméras de la Télévision la fin des hostilités et révélait les termes de l' "accord" intervenu. Immédiatement après, un représentant du Parti Démocratique Kurde, lisait un télégramme de Moullah BARZANI confirmant son approbation aux mesures décidées par le pouvoir central, "à la définition desquelles, précisait-il, le peuple kurde, par l'entremise du Parti Démocratique Kurde, avait eu l'honneur d'apporter sa contribution".

.../...

p.j. 4

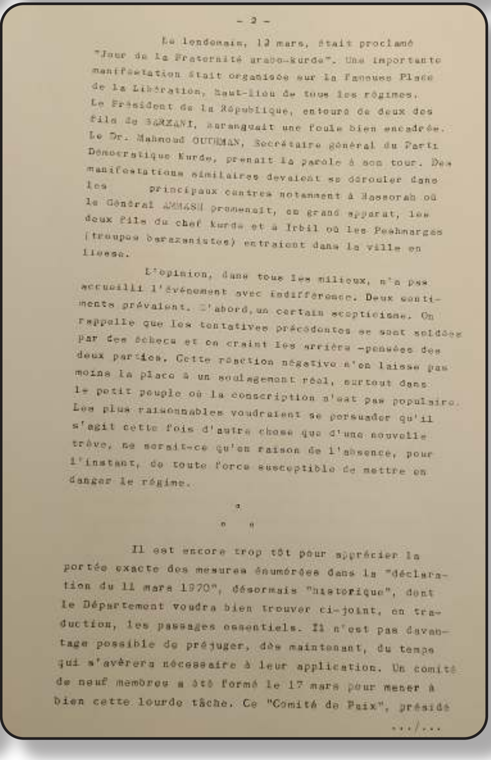

- 2 -

Le lendemain, 12 mars, était proclamé "Jour de la Fraternité arabo-kurde". Une importante manifestation était organisée sur la fameuse Place de la Libération, haut-lieu de tous les régimes. Le Président de la République, entouré de deux des fils de BARZANI, haranguait une foule bien encadrée. Le Dr. Mahmoud OUTHMAN, Secrétaire général du Parti Démocratique Kurde, prenait la parole à son tour. Des manifestations similaires devaient se dérouler dans les principaux centres notamment à Bassorah où le Général AMMASH promenait, en grand apparat, les deux fils du chef kurde et à Irbil où les Peshmarges (troupes barazanistes) entraient dans la ville en liesse.

L'opinion, dans tous les milieux, n'a pas accueilli l'événement avec indifférence. Deux sentiments prévalent. D'abord, un certain scepticisme. On rappelle que les tentatives précédentes se sont soldées par des échecs et on craint les arrière-pensées des deux parties. Cette réaction négative n'en laisse pas moins la place à un soulagement réel, surtout dans le petit peuple où la conscription n'est pas populaire. Les plus raisonnables voudraient se persuader qu'il s'agit cette fois d'autre chose que d'une nouvelle trêve, ne serait-ce qu'en raison de l'absence, pour l'instant, de toute force susceptible de mettre en danger le régime.

°

° °

Il est encore trop tôt pour apprécier la portée exacte des mesures énumérées dans la "déclaration du 11 mars 1970", désormais "historique", dont le Département voudra bien trouver ci-joint, en traduction, les passages essentiels. Il n'est pas davantage possible de préjuger, dès maintenant, du temps qui s'avérera nécessaire à leur application. Un comité de neuf membres a été formé le 17 mars pour mener à bien cette lourde tâche. Ce "Comité de Paix", présidé

.../...

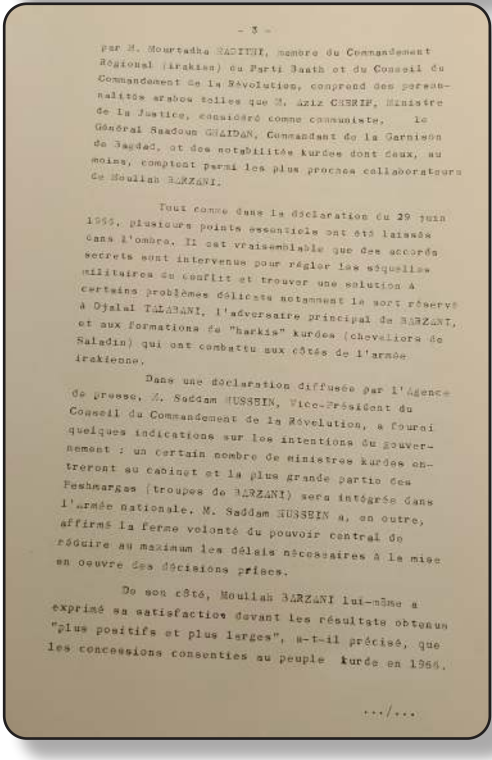

- 3 -

par M. Mourtadha HADITHI, membre du Commandement Régional (irakien) du Parti Baath et du Conseil du Commandement de la Révolution, comprend des personnalités arabes telles que M. Aziz CHERIF, Ministre de la Justice, considéré comme communiste, le Général Saadoun GHAIDAN, Commandant de la Garnison de Bagdad, et des notabilités kurdes dont deux, au moins, comptent parmi les plus proches collaborateurs de Moullah BARZANI.

Tout comme dans la déclaration du 29 juin 1966, plusieurs points essentiels ont été laissés dans l'ombre. Il est vraisemblable que des accords secrets sont intervenus pour régler les séquelles militaires du conflit et trouver une solution à certains problèmes délicats notamment le sort réservé à Djalal TALABANI, l'adversaire principal de BARZANI, et aux formations de "harkis" kurdes (chevaliers de Saladin) qui ont combattu aux côtés de l'armée irakienne.

Dans une déclaration diffusée par l'Agence de presse, M. Saddam HUSSEIN, Vice-Président du Conseil du Commandement de la Révolution, a fourni quelques indications sur les intentions du gouvernement : un certain nombre de ministres kurdes entreront au cabinet et la plus grande partie des Peshmargas (troupes de BARZANI) sera intégrée dans l'armée nationale. M. Saddam HUSSEIN a, en outre, affirmé la ferme volonté du pouvoir central de réduire au maximum les délais nécessaires à la mise en oeuvre des décisions prises.

De son côté, Moullah BARZANI lui-même a exprimé sa satisfaction devant les résultats obtenus "plus positifs et plus larges", a-t-il précisé, que les concessions consenties au peuple kurde en 1966.

.../...

- 4 -

Quant aux réactions que la reconnaissance aux Kurdes d'une certaine autonomie ne peut manquer de provoquer sur le plan intérieur, elles ne sont encore que partiellement et imparfaitement décelables. L'Armée, fortement noyautée par le Parti Baath, est demeurée jusqu'ici muette et disciplinée. Djalal TALABANI, incarnation de la seule opposition kurde à BARZANI, a lui-même adressé un télégramme de félicitations au Président de la République. Le Parti Communiste, la seule organisation politique avec qui le pouvoir central doit compter, a, le premier et bien qu'officiellement interdit, fait connaître son approbation.

Par contre, si l'on en croit certains renseignements, une opposition se serait manifestée au sein même du Conseil du Commandement de la Révolution; elle émanerait de personnalités hostiles au clan Saddam HUSSEIN, telles que MM. SAMARRAI, Ministre d'Etat, et KAMALI, Ministre de la Jeunesse, qui pourraient être, à brève échéance, écartés du pouvoir.

Quoi qu'il en soit, les dirigeants baathistes peuvent se féliciter d'avoir atteint un des objectifs inscrits à leur programme : la solution pacifique du problème kurde sur des ba ses démocratiques. Certes, d'une part, ils ont dû payer le prix fort; d'autre part, les difficultés d'application peuvent tout remettre en question. Il n'en reste pas moins que le régime s'est acquis pour la première fois un certain prestige et que, libéré pour un temps au moins de l'hypothèque kurde, il se trouve renforcé./.

IR 5 4 (Kurdes)

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

IR 7 - 4 (URSS)

DECHIFFR

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

ATTRIBUTIONS
2. AL AL AL
3. EU EU EU EU EU EU
AM AM NU NU IP

MOSCOU, LE 18 MARS 1970.
RECU LE .... A 16H

ADRESSE DIPLOMATIE PARIS. NO 2043/46.
COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT A :
BAGDAD NO 8/11 - LONDRES NO 1375/78 - WASHINGTON NO 1418/21 -

OBJET : REGLEMENT DU CONFLIT KURDE D'IRAK.

LA PRESSE SOVIETIQUE DU 18 MARS PUBLIE LE TEXTE DU MES
SAGE ADRESSE PAR MM. PODGORNY ET KOSSYGUINE AU GENERAL BAKR,
PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE D'IRAK POUR LE FELICITER DE L'ACCORD
QUI VIENT D'ETRE CONCLU SUR LE REGLEMENT DU PROBLEME KURDE ''QUI
MET FIN A UNE LONGUE GUERRE FRATRICIDE EN IRAK''.

''NOUS SOMMES CONVAINCUS, ECRIVENT LES DIRIGEANTS DE
L'U.R.S.S., QUE L'APPLICATION DE CET IMPORTANT ACCORD CONTRIBUE
A CONSOLIDER L'UNITE NATIONALE ET L'AMITIE ENTRE LES DEUX PEUPL
FRERES DE LA NATION IRAKIENNE, LES ARABES ET LES KURDES, A LA R
LISATION DES TRANSOFRMATIONS SOCIALES ET ECONOMIQUES DANS LE
PAYS, DANS L'INTERET DE L'ENSEMBLE DU PEUPLE IRAKIEN, DE L'ELEV
TION DE SON NIVEAU DE VIE ET DE SON BIEN ETRE''.

PAGE DEUX.

MM. PODGORNY ET KOSSYGUINE ESTIMENT ENFIN QUE CET ACCO
''CONSTITUE UNE CONTRIBUTION IMPORTANTE POUR LA CONSOLIDATION DE
L'UNITE DES PAYS ARABES DANS LEUR LUTTE COMMUNE CONTRE LES FORCE
DE L'IMPERIALISME, POUR LA RESORPTION DES SEQUELLES DE L'AGRES-
SION ISRAELIENNE''.

LES DEUX THEMES AVAIENT DEJA ETE DEVELOPPES DANS UN C
MENTAIRE DE LA PRAVDA DU 14 MARS QUI INSISTAIT, EN OUTRE, SUR L
TENTATIVES IMPERIALISTES DE RALLUMER DANS CE PAYS UN FOYER DE C
FLIT ET QUI CONSEILLAIT, EN CONSEQUENCE, AUX DEUX PARTIES DE F
PREUVE DU MAXIMUM DE PATIENCE ET DE COMPREHENSION MUTUELLE./.

ROGER SEYDOUX.

AMBASSADE DE FRANCE
EN
REPUBLIQUE ARABE UNIE

IR 5 8 Kurdes
RAU 7 3 IR

Le Caire, le 20 Mars 1970

AFRIQUE LEVANT
24 MARS 1970

JAT/lpr

N° 414/AL

François PUAUX
Ambassadeur de France
en République Arabe Unie

à

Son Excellence Monsieur Maurice SCHUMANN
Ministre des Affaires Etrangères
- Afrique - Levant -

a.s. réactions égyptiennes à l'annonce de la fin du conflit entre l'Irak et les Kurdes.

Accueilli avec satisfaction par les Egyptiens, le cessez-le-feu entre les forces irakiennes et kurdes intervenu après la signature de l'accord de Bagdad du 12 Mars 1970 ne semble pas être interprété comme un évènement fondamentalement favorable à la cause arabe dans le conflit israélo-égyptien.

Largement commenté dans la presse égyptienne, l'accord de Bagdad a reçu l'approbation du Président Nasser. L'annonce de la fin des hostilités a été publiée en manchette par l'Akhbar du 12 Mars, la plupart des journaux égy
tiens ont consacré une large place à l'historique du conflit et aux termes de l'accord. La

.../...

COMMUNIQUE A :

PM			
CM			
SGL			
Londres			
Washington			
New York (ONU)	- Rabat	- Amman	- Tel Aviv
Moscou	- Tripoli d'Af.	- Bagdad	- Jérusalem
Ankara	- Khartoum	- Djeddah	- Aden
Alger	- Beyrouth	- Koweit	- Téhéran
Tunis	- Damas	- Caboul	

1 R 5-8 kurde

AMBASSADE DE FRANCE
EN TURQUIE

N°416/EU.

ANKARA, le 24 mars 1970.

AFRIQUE LEVANT
31 MARS 1970
ARRIVÉE

Gontran de JUNIAC
Ambassadeur de France en Turquie
à
Son Excellence Monsieur Maurice SCHUMANN
Ministre des Affaires Etrangères

Direction d'Europe
Sous-Direction d'Europe Méridionale

PARIS

Autonomie accordée aux
Kurdes d'Irak.-

Les conséquences de l'accord conclu le 11 mars entre le gouvernement irakien et les Kurdes d'Irak, et qui accorde aux populations kurdes une certaine autonomie, sont suivies ici avec la plus grande attention. Cela n'est pas surprenant quand on sait que l'ethnie kurde s'élève, en Turquie, à près de 3 millions de personnes et qu'elle est concentrée dans plusieurs vilayets de l'Est et du Sud-Est, jouxtant l'Irak, l'Iran et la Syrie.

Les milieux officiels ont gardé jusqu'ici - et ils le garderont vraisemblablement toujours - le silence le plus absolu sur cet accord. "Il n'y a pas de problème kurde en Turquie" a-t-on déclaré officiellement une fois pour toutes

.../...

Communiqué à:
AL
AS

Bagdad
Damas
Londres
Moscou
Téhéran
Washington

- 2 -

et c'est là une position à laquelle on se tient. Toute question au sujet des Kurdes est considérée comme une indiscrétion et l'on sait qu'il vaut mieux ne pas se hasarder à la poser.

Ceci dit, les journalistes, qui sont tenus à moins de circonspection, ont parlé de l'accord. Ils ont été d'ailleurs très rares à le faire, deux jusqu'ici. L'un d'entre eux, le Prof. Şükrü BABAN, d'origine kurde, se montre, dans le TERCUMAN, implicitement satisfait de l'autonomie octroyée aux Kurdes d'Irak, "à la résistance tenace et à la volonté inflexible" desquels il attribue ce "résultat positif". Par contre, l'autre, M. Kayhan SAGLAMER, dans le YENI ISTANBUL, crie "Attention à Barzani". A son avis, "Barzani se servira de l'autonomie qu'il a obtenue à Bagdad comme d'un tremplin. Les Kurdes d'Irak constitueront le noyau de la République kurde indépendante vers laquelle tendent tous ses efforts". I[l] voit d'ailleurs, dans une déclaration récente du leader kurde la corroboration de cette hypothèse. Barzani n'a-t-il pas affirmé: "Comme tous les peuples qui luttent pour leurs droits nationaux, les Kurdes aussi recouvreront finalement leur liberté et leur unité".

Ces propos, comme toute la propagande qui peut passer à travers les frontières extrêmement fluides entre l'Irak et la Turquie, ne peuvent trouver chez les Kurdes de ce pays que des oreilles attentives et prêtes à les entendre

Quel va être maintenant le comportement des autori[-] tés à l'égard des populations kurdes de Turquie ? Celles-ci vont vraisemblablement faire l'objet d'une surveillance accrue en vue de briser dans l'oeuf toute velléité d'émanci[-] pation, si jamais elle se manifestait. C'est la réaction la plus facile. D'autre part, le pouvoir central se préoccupe,

.../...

- 3 -

semble-t-il, du développement économique de ces régions arriérées. Il songerait à promouvoir la création d'une "Société de l'Est", où d'importantes sociétés et des banques officielles et privées investiraient des sommes importantes destinées à mettre au point un plan en vue d'assurer aux Kurdes un niveau de vie se rapprochant de celui des citoyens turcs de l'Anatolie Centrale et Occidentale./.

Gontran de Juniac

- 2 -

nouvelle fraternité kurde et arabe a été soulignée. Enfin, la presse égyptienne a donné une large diffusion au message de félicitations adressé au Chef de l'Etat d'Irak par le Président Nasser, qui y voit "un renforcement considérable de la lutte menée par la nation arabe".

Certes, les commentateurs se plaisent à souligner les perspectives ouvertes par cet accord qui permettra, selon le commentaire de l'Ahram du 14 Mars, "à l'Irak de prendre une part importante dans la lutte entreprise par les pays arabes pour éliminer les séquelles de l'agression israélienne", et ne manquent pas de relever l'inquiétude soulevée en Israël.

Mais ils évoquent également les réactions de Téhéran et rappellent que la gravité du conflit entre l'Iran et l'Irak risque d'être accentuée par cet accord. L'Irak, en effet, peut être incité à utiliser les forces dégagées du conflit kurde pour durcir sa position vis à vis de Téhéran. Aussi, la République Arabe Unie, tout en manifestant sa satisfaction de principe au réglement de ce problème, affiche-t-elle un scepticisme voilé de crainte devant les perspectives ouvertes par cet évènement./.

PUAUX

IR 5-8 Kurdes

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK
N° 279 /AL

Bagdad, le 24 mars 1970.

AFRIQUE LEVANT
31 MARS 1970
ARRIVEE

Bernard DORENOT
CHARGE D'AFFAIRES DE FRANCE a.i. EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR MAURICE SCHUMANN
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
- - -
Afrique - Levant
- - -

a/s. Le problème kurde.
- - -
après la "Déclaration du 11 mars".

Communiqué à :
- Présidence de la République
M. GAUCHER 1er
- Cabinet du Ministre
M. de la FOURNIERE
- Cabinet du Ministre
- Cabinet du Secrétaire d'Etat
M. de SOUZA
- Secrétariat Général
- Direction Politique (2)
- Direction Economique
- Afrique du Nord
- Information & Presse
- Londres
- Washington
- Moscou
- Bonn
- Rome
- Madrid
- New-York
- Aden
- Alger
- Amman
- Ankara
- Beyrouth
- Damas
- Djeddah
- Jérusalem
- Khartoum
- Koweit
- Le Caire
- Rabat
- Téhéran
- Tel-Aviv
- Tripoli
- Tunis

L'arrêt des émissions de la "Voix du Kurdistan", poste émetteur au service de Moullah BARZANI, décidé par le Parti Démocratique Kurde dans la soirée du 24 mars, constitue le seul fait concret intervenu depuis la "Déclaration du 11 mars" (cf. dépêche n°170/AL du 16 mars 1970).

Par contre, les déclarations et les discours ont été fort nombreux notamment à l'occasion de la célébration le 21 mars, de la fête du NAW-ROUZ décrétée le 24 sept. 1958 Jour "National" kurde et fête nationale irakienne. Des cérémonies ont été organisées dans tout le pays et le thème de la fraternité arabo-kurde commenté à loisir.

*

* *

Les dirigeants de Bagdad ne sont pas restés inactifs. M. Saddam HUSSEIN, membre du Commandement Régional du Parti Baath et Vice-Président du Conseil du Commandement de la Révolution, a effectué dans le Nord un bref voyage pour rencontr...

.../...

- 2 -

Moullah BARZANI. Tout comme en 1966, le chef kurde a reçu en son quartier général, sinon le plus élevé du moins le plus puissant des responsables irakiens. Voici quatre ans, le Général Abdul Rahman AREF, Président de la République, s'était rendu lui-même dans le Nord après la Proclamation du 29 juin 1966. Cette fois, l'homme fort du Parti Baath a dû s'incliner devant le refus de BARZANI de rejoindre Bagdad avant d'avoir des preuves suffisantes de la sincérité de ses interlocuteurs arabes.

Ceux-ci, depuis deux semaines, ne cessent de réaffirmer leur volonté d'appliquer au plus vite les décisions inscrites dans la Déclaration du 11 mars. Ils n'en reconnaissent pas moins qu'un certain laps de temps sera nécessaire et mettent l'accent sur les difficultés et obstacles, résultat de "manoeuvres impérialistes", qu'il faudra surmonter. Ces dernières, a déclaré M. CHEIKHLY, Ministre des Affaires Etrangères, se sont déjà manifestées sous la forme de rumeurs mettant en doute la volonté de l'une ou de l'autre des deux parties de respecter leurs engagements. On dit, par exemple, que l'objectif primordial des Kurdes serait de gagner du temps pour regrouper leurs forces... En n'écartant pas la possibilité d' "erreurs", M. CHEIKHLY a conclu en invitant Arabes et Kurdes à faire preuve de la plus grande vigilance. Saddam HUSSEIN, de son côté, a fait appel au loyalisme de l'Armée pour s'opposer à toute tentative de division inspirée de l'étranger.

*

* *

Du côté kurde, BARZANI a joué le bon apôtre. Soulignant la différence qui sépare la déclaration du 29 juin 1966 de celle du 11 mars 1970, il s'est déclaré prêt à mettre en oeuvre un accord intervenu sur des bases politiques solides entre deux partis : le Baath et le Parti Démocratique Kurde. Interrogé par les journalistes, il a adroitement esquivé les questions délicates. C'est ainsi qu'il a précisé qu'il apporterait son appui à l'unité arabe

.../...

- 3 -

tant que celle-ci ne porterait pas préjudice aux droits nationaux kurdes. A propos du Chah d'Iran, il s'est contenté de répondre que "chacun connaissait son attitude et ses amis". Quant à la question palestinienne, c'est une affaire, a-t-il assuré, qui concerne le gouvernement de Bagdad.

Ses lieutenants se sont montrés moins discrets. A l'occasion de diverses manifestations, ils ont fait leurs certains slogans du Baath, insistant sur le caractère démocratique et progressiste d'un accord qui a permis aux Kurdes et aux Arabes de dépasser leur appartenance ethnique pour se retrouver côte à côte dans un combat commun contre l'impérialisme, ses agents et ses alliés.

Les objectifs de la lutte menée depuis des années n'ont toutefois pas été oubliés. Le Dr. Mahmoud OUTHMAN, Secrétaire Général du Parti Démocratique Kurde, a rappelé qu'une Assemblée Nationale, garante de l'unité nationale et regroupant les différentes forces du pays, devait être réunie. Les négociations sont en cours, a-t-il dit; elles devraient aboutir au cours des deux ou trois mois à venir.

*

* *

En fait, les Kurdes, conscients de leur victoire, ne paraissent pas disposés à transiger. Dans un premier stade, leurs exigences se porteraient - assure-t-on - sur des points non mentionnés dans la Déclaration du 11 mars. Ils auraient ainsi obtenu l'exil de TALABANI et de ses principaux lieutenants et se seraient déjà livrés, à Erbil notamment, à certains règlements de compte sur la personne de "collaborateurs" mêlés de trop près aux opérations de répression menées, l'an dernier, par l'Armée irakienne./.

AMBASSADE DE FRANCE
EN REPUBLIQUE ARABE SYRIENNE

IR 5-8 Kurdes

Damas, le 27 mars 1970
SY 7-3 IR

RFN/SS
N°0352/AL

AFRIQUE LEVANT
1 AVR. 1970

Henri Francis MAZOYER
AMBASSADEUR DE FRANCE
EN REPUBLIQUE ARABE SYRIENNE
à
SON EXCELLENCE
MONSIEUR LE MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
- Afrique-Levant -

a.s. La Syrie et les récents développements du problème kurde.

[illegible]ommuniqué à :
[illegible]PR
[illegible]. Gaucher)
[illegible]PM
[illegible]. de la Fournière)
[illegible]abinet SE
[illegible] de Souza)
[illegible]M
[illegible]GL
[illegible]P (2)
[illegible]N (3)
[illegible]M
[illegible]shington
[illegible]ndres
[illegible]scou - Aden
[illegible]routh - Tripoli
[illegible] Caire - Khartoum
[illegible]ane - Alger
[illegible]dad - Rabat
[illegible]-Aviv - Tunis
[illegible]salem - Téhéran
[illegible]da - Ankara
[illegible]it - AFA/Syrie

Le compromis intervenu entre le gouverneme[nt] irakien et les Kurdes a été commenté d'abondance dans les capitales arabes, sauf à Damas.

Aucune déclaration officielle ou officieus[e] n'a été enregistrée jusqu'ici. Les "milieux autorisés" sont muets. Pourtant la Syrie est intéressée à plusieurs titres à cet arrangement. Celui-[ci] intervient dans un pays voisin, mais non point ami, où règne une branche concurrente du Baath. Il pourrait en libérant des forces militaires ir[a]kiennes contribuer au renforcement du front occidental. La Syrie possède enfin une petite minori[té]

./...

2.

kurde. Ce mutisme aurait donc de quoi surprendre, mais le régime ne fait-il pas de silence vertu et ne vit-il pas dans le secret, comme si la conspiration continuait d'être sa loi.

La presse n'est pas plus éloquente. Le fait a été annoncé sèchement, en six lignes perdues dans les pages intérieures de la "Résurrection" et de la "Révolution". Ainsi se traduisent les titres des deux seuls quotidiens de la capitale que je n'ai jamais vu acheter par personne aux multiples éventaires de la ville, et dont les tirages ne dépassent pas ceux de nos gazettes de sous-préfectures.

L'on ne saurait pourtant négliger cette presse, si médiocre, si indigente soit-elle. Son contenu, filtré par une censure sourcilleuse, dûment estampillé par les pouvoirs, officiels et secrets, nous éclaire sur la pensée, la doctrine du régime, par ses informations... et par ses silences.

Le silence total, par exemple, observé sur l'actuelle conférence islamique de Djeddah témoigne le mépris et la réprobation que professe le Baath laïc et socialiste, pour cette réunion où dominent les Etats réactionnaires habiles à faire vibrer la corde religieuse.

./...

3.

Le silence gardé sur l'affaire kurde pourrait avoir une signification autre : trahir l'embarras des dirigeants syriens pour porter un jugement sur un arrangement qui, d'une part, contrecarre le dogme de l'unité arabe, bat en brèche la primauté de l'arabisme, mais, d'autre part, pourrait diriger des troupes fraîches sur le front oriental et renforcer le dispositif de la lutte contre Israël.

Cette absence de commentaires pourrait n'être que provisoire, les instances du parti mûrissant et polissant une déclaration sur un sujet d'importance quant à ses implications politiques, et quant à la doctrine sur laquelle le Baath syrien n'a pas varié, demeurant toujours opposé aux revendications du peuple kurde.

Lorsqu'en juin 1963 Bagdad reprit ses opérations militaires contre les Kurdes, Damas non seulement approuva sans réserve l'opération, mais envoya un contingent symbolique, la brigade "Yarmouk", lutter aux côtés des forces irakiennes, contre "le traître Barzani". Le Baath, alors uni, régnait à l'époque dans les deux capitales. Lorsqu'il fut évincé du pouvoir en Irak, les Syriens

./...

4.

retirèrent leur contingent qui combattait les "forces rebelles et sécessionnistes".

Au printemps de l'année suivante, le cessez-le-feu entre les Kurdes et l'armée irakienne fut accueilli, dans un premier temps, avec réserve par Damas, où l'événement ne trouva pas la moindre place dans les colonnes des journaux. Aucune déclaration des gouvernants syriens n'y fit allusion, comme c'est le cas actuellement.

Après mûre réflexion, les Syriens baathistes, prenant la défense de l'intégrité du patrimoine arabe, accusèrent Bagdad de trahir l'idéal de l'unité en pactisant avec les rebelles séparatistes.

La même réaction à retardement, hostile, se fit jour lorsque le Docteur Bazzaz, premier ministre irakien exposa, le 29 juin 1966, son programme pour rétablir la paix dans les provinces du Nord, avec l'espoir, déçu par l'événement, de résoudre définitivement ce problème.

Un mois après, le commandement syrien du Baath, publiait, le 28 juillet 1966, un pesant

./...

manifeste de vingt pages dénonçant, au double point de vue doctrinal et politique, le plan Bazzaz pour le règlement de l'affaire kurde au nord de l'Irak.

La position des gouvernants syriens reste la même. Un rapport confidentiel, à l'usage de l'appareil du parti, datant du début de l'année en cours reprend en les condensant les thèses du manifeste publié en juillet 1966. L'exposé du problème kurde, tel qu'il ressort de ce document, peut être résumé, à très grands traits, de la façon suivante :

1.- La rébellion kurde fomentée par des éléments réactionnaires, des féodaux, est largement tributaire de l'étranger, de l'Angleterre et des compagnies pétrolières qui lui fournissent des armes, de l'argent, dans le but de diviser les Arabes et les Kurdes, de les distraire de la révolution progressiste à l'intérieur, de la lutte contre l'impérialisme et le sionisme à l'extérieur.

2.- La Syrie estime que la guerre et la répression, la violence, ne peuvent résoudre les divergences subalternes entre Kurdes et Arabes, qui résultent du sous-développement et de conflits sociaux.

./...

6.

3.- L'avènement d'un régime socialiste et progressiste fournira une solution correcte. Ce régime, en effet, unira les prolétaires, mettra un terme à leurs fausses querelles, au racisme, au confessionnalisme.

4.- L'analyse se termine par une remarque digne d'intérêt, à savoir que le gouvernement irakien cherche, par l'entremise des communistes, soit à proclamer une trêve avec les Kurdes, soit même à trouver une solution au problème.

Les thèses syriennes n'ont donc pas subi de variations depuis plusieurs années. Passant à côté des véritables difficultés, elles restent sur les hauteurs doctrinales où le Baath aime à se réfugier, évitant soigneusement les embûches des applications concrètes, terre à terre.

L'opposition qui sévit entre les branches du Baath, en Syrie et enIrak, n'est pas faite pour rendre les dirigeants de Damas plus indulgents qu'ils ne le furent en juillet 1966, lorsque le gouvernement de B agdad, aux prises avec les réalités, tenta de résoudre le problème kurde.

./...

7.

Les dirigeants de Damas sont d'autant plus à leur aise pour s'abstraire de ces réalités qu'à la différence des irakiens ils n'ont pas à faire face à un problème kurde chez eux.

Les Kurdes sont peu nombreux en Syrie. Deux cent mille environ. On les trouve dans les grandes villes : Alep et Damas où, bien que ramassés dans un quartier pittoresque au flanc du mont Kassioun, ils se sont très vite fondus dans la masse urbaine et peuvent être considérés comme assimilés.

Le rassemblement le plus considérable se trouve dans la Haute Djézireh. Il est difficile d'en connaitre l'importance, (entre cent et cent cinquante mille) les statistiques officielles ignorant la particularité kurde; leur masse s'alimente au proche réservoir turc en dépit des efforts déployés par les autorités pour les isoler du bloc de leurs frères de race habitant le pays voisin. Ils sont en voie d'assimilation. Enfin, ces Kurdes, qui vivent en plaine, même s'ils songeaient à se rebeller, ce qui ne semble pas être le cas, ne disposeraient pas d'un terrain favorable pour leur dessein.

./...

8.

Reste l'opposition politique, elle existe sous la forme d'un parti démocratique kurde, qui manifeste de temps à autre son existence par des tracts ou manifestes, distribués notamment aux Ambassades. Ce parti démocrate kurde, strictement clandestin, s'il paraît avoir quelques attaches avec les communistes, n'agit pas de concert avec les autres mouvements nationalistes kurdes.

Il ne semble donc pas, pour bien des raisons, que les développements actuels de l'affaire kurde en Irak puissent avoir des répercussions en Syrie de nature à inquiéter le pouvoir établi à Damas./.

AMBASSADE DE FRANCE A DAMAS

DIFFUSION RESTREINTE

MINISTERE D'ETAT
CHARGE DE LA DEFENSE NATIONALE
S.D.E.C.E.

Destinataire N° 417
Le 31 mars 1970
Référence : DA 31948/II A

I R A K

APRES L'ACCORD DU 11 MARS 1970
ENTRE BAGDAD ET BARZANI

462420
...rs 70)
C/5

Selon une personnalité irakienne, les négociations se poursuivraient actuellement à BAGDAD entre Sadam Hussein AL-TAKRITI (1) et le docteur Mahmoud OTHMAN, représentant du général BARZANI.

Ces négociations ne porteraient pas sur les questions essentielles à discuter ultérieurement, mais sur les trois points suivants :

- Les Kurdes voudraient constituer une force de 15 à 20 000 hommes en vue d'assurer la sécurité à l'intérieur du Kurdistan avec pour objectif le maintien intégral de la "pech-merga". BAGDAD, au contraire, souhaiterait dissoudre cette force et en reconstituer une autre d'une dizaine de milliers d'hommes dont il assurerait l'entretien, et qui serait chargée de garder les frontières d'Iran et de Turquie, et de maintenir l'ordre intérieur ;
- BARZANI réclamerait la dissolution immédiate de la force tribale kurde, levée par BAGDAD pour combattre les autonomistes kurdes. BAGDAD ne serait pas opposé à cette demande mais exigerait l'armistice pour tous les Kurdes ayant combattu les forces de BARZANI ;

.../...

(1) - Vice-président du conseil du commandement de la Révolution irakienne et secrétaire-général adjoint du Parti Baas.

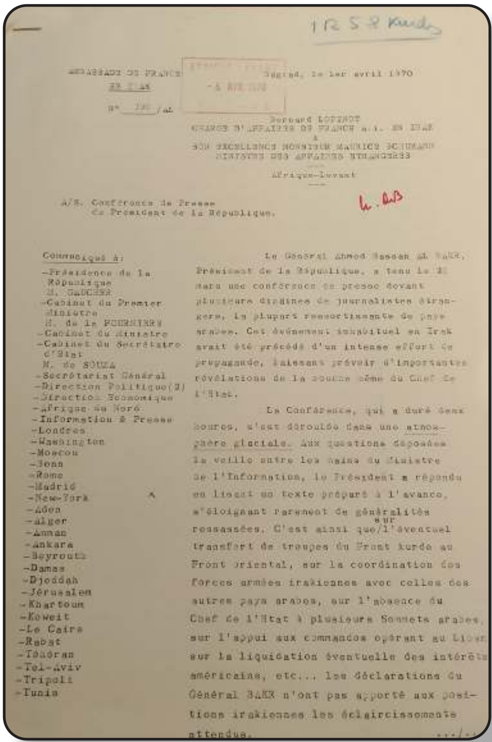
1R 5 8 Kurdes
AMBASSADE DE FRANCE EN IRAK
N° 190 /AL
Bagdad, le 1er avril 1970
- 6 AVR 1970
Bernard LOPINOT
CHARGE D'AFFAIRES DE FRANCE a.i. EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR MAURICE SCHUMANN
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
Afrique-Levant
A/S. Conférence de Presse du Président de la République.
Communiqué à:
-Présidence de la République M. GAUCHER
-Cabinet du Premier Ministre M. de la FOURNIERE
-Cabinet du Ministre
-Cabinet du Secrétaire d'Etat M. de SOUZA
-Secrétariat Général
-Direction Politique(2)
-Direction Economique
-Afrique du Nord
-Information & Presse
-Londres
-Washington
-Moscou
-Bonn
-Rome
-Madrid
-New-York
-Aden
-Alger
-Amman
-Ankara
-Beyrouth
-Damas
-Djeddah
-Jérusalem
-Khartoum
-Koweit
-Le Caire
-Rabat
-Téhéran
-Tel-Aviv
-Tripoli
-Tunis
Le Général Ahmed Hassan AL BAKR, Président de la République, a tenu le 31 mars une conférence de presse devant plusieurs dizaines de journalistes étrangers, la plupart ressortissants de pays arabes. Cet événement inhabituel en Irak avait été précédé d'un intense effort de propagande, laissant prévoir d'importantes révélations de la bouche même du Chef de l'Etat.
La Conférence, qui a duré deux heures, s'est déroulée dans une atmosphère glaciale. Aux questions déposées la veille entre les mains du Ministre de l'Information, le Président a répondu en lisant un texte préparé à l'avance, s'éloignant rarement de généralités ressassées. C'est ainsi que sur l'éventuel transfert de troupes du Front kurde au Front oriental, sur la coordination des forces armées irakiennes avec celles des autres pays arabes, sur l'absence du Chef de l'Etat à plusieurs Sommets arabes, sur l'appui aux commandos opérant au Liban, sur la liquidation éventuelle des intérêts américains, etc... les déclarations du Général BAKR n'ont pas apporté aux positions irakiennes les éclaircissements attendus.
.../...

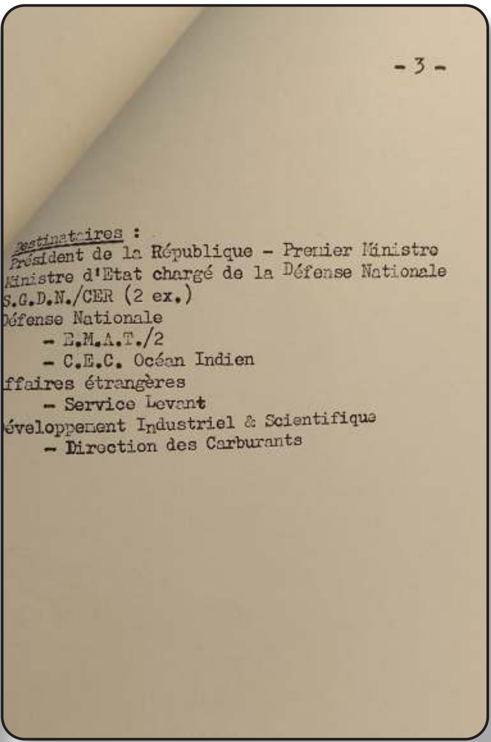
- 3 -
Destinataires :
Président de la République - Premier Ministre
Ministre d'Etat chargé de la Défense Nationale
S.G.D.N./CER (2 ex.)
Défense Nationale
- E.M.A.T./2
- C.E.C. Océan Indien
Affaires étrangères
- Service Levant
Développement Industriel & Scientifique
- Direction des Carburants

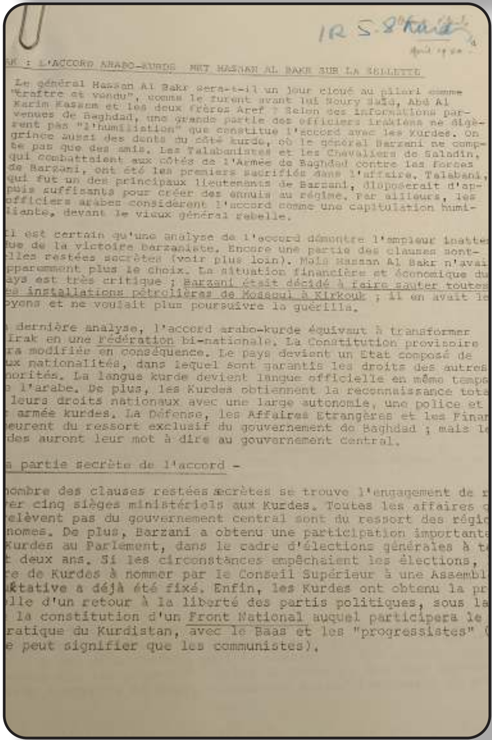
1R 5 8 Kurdes
IRAK : L'ACCORD ARABO-KURDE MET HASSAN AL BAKR SUR LA SELLETTE
Le général Hassan Al Bakr sera-t-il un jour cloué au pilori comme "traître et vendu", comme le furent avant lui Noury Saïd, Abd Al Karim Kassem et les deux frères Aref ? Selon des informations parvenues de Baghdad, une grande partie des officiers irakiens ne digèrent pas "l'humiliation" que constitue l'accord avec les Kurdes. On grince aussi des dents du côté kurde, où le général Barzani ne compte pas que des amis. Les Talabanistes et les Chevaliers de Saladin, qui combattaient aux côtés de l'Armée de Baghdad contre les forces de Barzani, ont été les premiers sacrifiés dans l'affaire. Talabani, qui fut un des principaux lieutenants de Barzani, disposerait d'appuis suffisants pour créer des ennuis au régime. Par ailleurs, les officiers arabes considèrent l'accord comme une capitulation humiliante, devant le vieux général rebelle.
Il est certain qu'une analyse de l'accord démontre l'ampleur inattendue de la victoire barzaniste. Encore une partie des clauses sont-elles restées secrètes (voir plus loin). Mais Hassan Al Bakr n'avait apparemment plus le choix. La situation financière et économique du pays est très critique ; Barzani était décidé à faire sauter toutes les installations pétrolières de Mossoul à Kirkouk ; il en avait le moyens et ne voulait plus poursuivre la guérilla.
En dernière analyse, l'accord arabo-kurde équivaut à transformer l'Irak en une Fédération bi-nationale. La Constitution provisoire sera modifiée en conséquence. Le pays devient un Etat composé de deux nationalités, dans lequel sont garantis les droits des autres minorités. La langue kurde devient langue officielle en même temps que l'arabe. De plus, les Kurdes obtiennent la reconnaissance totale de leurs droits nationaux avec une large autonomie, une police et une armée kurdes. La Défense, les Affaires Etrangères et les Finances demeurent du ressort exclusif du gouvernement de Baghdad ; mais les Kurdes auront leur mot à dire au gouvernement central.
La partie secrète de l'accord -
Au nombre des clauses restées secrètes se trouve l'engagement de réserver cinq sièges ministériels aux Kurdes. Toutes les affaires qui ne relèvent pas du gouvernement central sont du ressort des régions autonomes. De plus, Barzani a obtenu une participation importante des Kurdes au Parlement, dans le cadre d'élections générales à tenir d'ici deux ans. Si les circonstances empêchaient les élections, le nombre de Kurdes à nommer par le Conseil Supérieur à une Assemblée consultative a déjà été fixé. Enfin, les Kurdes ont obtenu la promesse formelle d'un retour à la liberté des partis politiques, sous la forme de la constitution d'un Front National auquel participera le Parti Démocratique du Kurdistan, avec le Baas et les "progressistes" (ce qui ne peut signifier que les communistes).

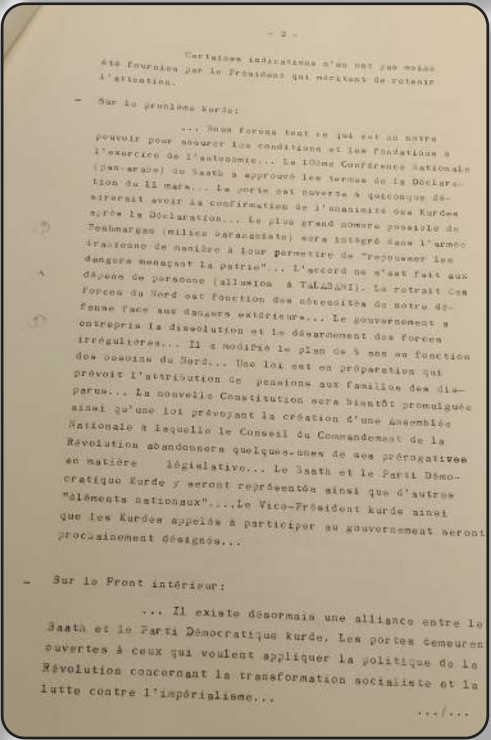
- 2 -
Certaines indications n'en ont pas moins été fournies par le Président qui méritent de retenir l'attention.
- Sur le problème kurde:
... Nous ferons tout ce qui est en notre pouvoir pour assurer les conditions et les fondations à l'exercice de l'autonomie... La 10ème Conférence Nationale (pan-arabe) du Baath a approuvé les termes de la Déclaration du 11 mars... La porte est ouverte à quiconque désirerait avoir la confirmation de l'unanimité des Kurdes après la Déclaration... Le plus grand nombre possible de Peshmargas (milices barzaniste) sera intégré dans l'armée irakienne de manière à leur permettre de "repousser les dangers menaçant la patrie"... L'accord ne s'est fait aux dépens de personne (allusion à TALABANI). Le retrait des forces du Nord est fonction des nécessités de notre défense face aux dangers extérieurs... Le gouvernement a entrepris la dissolution et le désarmement des forces irrégulières... Il a modifié le plan de 5 ans en fonction des besoins du Nord... Une loi est en préparation qui prévoit l'attribution de pensions aux familles des disparus... La nouvelle Constitution sera bientôt promulguée ainsi qu'une loi prévoyant la création d'une Assemblée Nationale à laquelle le Conseil du Commandement de la Révolution abandonnera quelques-unes de ses prérogatives en matière législative... Le Baath et le Parti Démocratique Kurde y seront représentés ainsi que d'autres "éléments nationaux"....Le Vice-Président kurde ainsi que les Kurdes appelés à participer au gouvernement seront prochainement désignés...
- Sur le Front intérieur:
... Il existe désormais une alliance entre le Baath et le Parti Démocratique kurde. Les portes demeurent ouvertes à ceux qui veulent appliquer la politique de la Révolution concernant la transformation socialiste et la lutte contre l'impérialisme...
.../...

IR. 5 – 8 Kurdes

15 . 7 . 3 IR

AMBASSADE DE FRANCE
EN ISRAEL

N° 5./AL –

TEL-AVIV, le 6 avril 1970

13 AVR 1970

Francis HURE
AMBASSADEUR DE FRANCE EN ISRAEL
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR MAURICE SCHUMANN
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
– Direction Afrique Levant –

a/s : Israël et l'affaire kurde.-

Lorsqu'intervint l'accord du 11 mars entre le gouvernement irakien et les dirigeants de la rébellion kurde, Israël afficha un certain détachem[ent] (mon télégramme n° 323/26 du 13 mars 1970). Ce n'es[t] pas la première fois, observait-on ici, que Bagdad [se] résoud à traiter avec la rébellion, quitte à repr[en]dre ultérieurement le combat. Barzani ne signe pa[s un] marché de dupes : il renforce son dispositif de d[é]fense, conserve en principe ses armes légères, en[...]

[Commun]iqué à :

[Pré]sidence de la République
[Cab]inet du Premier Ministre
[Cab]inet du Ministre
[Cab]inet du Secrétaire d'Etat
[Dir]ection Politique
[Sec]rétariat Général
[Nat]ions Unies
[Lon]dres
[Was]hington
[New] York (ONU)
[Mos]cou
[...] Quirinal

– Le Caire
– Tunis
– Rabat
– Tripoli
– Alger
– Amman
– Beyrouth
– Téhéran
– Damas
– Bagdad
– Jérusalem
– Koweit
– Pékin

.../2

ses armes lourdes, et obtient surtout le démantèlement des unités kurdes rivales qu'on lui opposait. Le correspondant militaire du Jerusalem Post en concluait que le Général Bakr ne pourrait guère alléger le dispositif d'encerclement des régions kurdes. Les risques d'un important transfert de troupes sur la frontière israélo-jordanienne demeuraient donc limités.

Le ministère des Affaires étrangères faisait alors preuve du même optimisme. Le directeur du service des Recherches, M. Hadass, déclarait le 16 mars (ma dépêche n° 50/AL du 19 mars) que Bagdad n'hésiterait pas, comme par le passé, à remettre en cause la trêve dès que la situation intérieure le permettrait. Les partisans de Barzani sauvegardant pour l'essentiel leurs moyens de défense, la mobilité des forces irakiennes demeurait limitée. Au demeurant, le Général Bakr entendait conserver près de la capitale les unités qui lui paraissaient sûres et, sauf compromis avec Téhéran sur la question de Shott-el-Arab, devrait maintenir un corps d'armée à proximité de la frontière iranienne. Ces obligations limitaient d'autant les déplacements possibles de troupes en Jordanie.

Or, j'observe que le directeur du Moyen-Orient nous tient désormais un autre langage. Relevant la visite effectuée le 5 avril à Amman par le ministre irakien de la Défense, Mme Vered estime que Bagdad prépare actuellement l'envoi de renforts "assez importants" en Jordanie.

Le directeur du Moyen-Orient n'en conclut pas, pour autant, que le compromis du 11 mars sera durable. La méfiance, observe-t-elle, subsiste de part et d'autre : si le gouvernement israélien comporte actuellement six minist[...]

.../...

.../3

kurdes, aucun représentant de cette minorité n'a été admis au sein du Conseil de la Révolution, qui exerce en fait le pouvoir. La nomination d'un vice-président kurde n'a guère de portée, puisque deux ministres arabes, MM. Takriti et Hamash, portent désormais le même titre. En outre, le licenciement des vingt mille supplétifs kurdes commandés par Talabani pose un problème difficile au gouvernement irakien ; le rival de Barzani peut être tenté d'exploiter le mécontentement de ses hommes et d'entrer à son tour en rébellion.

Mais ces embarras, dit Mme Vered, n'empêcheront pas Bagdad d'intervenir plus franchement dans le conflit israélo-arabe. Les dirigeants irakiens entendent, eux aussi, accroître leur emprise sur les organisations palestiniennes ; ils s'attacheraient notamment à développer le champ d'action du "Front de Libération arabe", mouvement rival de la Saïka, qui demeure placé sous leur obédience.

Le Général Bakr n'hésiterait donc pas à engager des unités nouvelles en Jordanie ; il y serait activement encouragé par Moscou qui, selon le directeur du Moyen-Orient, a joué un rôle prépondérant dans la négociation de Bagdad. L'U.R.S.S. a exercé de vives pressions, tant sur la fraction pro-soviétique des communistes kurdes que sur les gouvernants sensibles à son influence. Le Baas irakien s'est prêté à cette manoeuvre, car il s'efforce aujourd'hui d'élargir ses assises populaires et considère que le mouvement communiste ne constitue pas actuellement un danger pour lui. Il est d'ailleurs significatif que le soin de diriger les tractations avec Barzani avait été initialement confié à M. Sharif, qui représente l'extrême gauche au sein du

.../...

5

Autres dispositions secrètes : Le retrait des troupes irakiennes de la région kurde a déjà commencé. Les points-clés de la région nord ont été évacués. Le repli va se poursuivre rapidement. Seuls quelques petits postes irakiens arabes seront maintenus à titre de "symboles de l'union entre les deux nationalités de l'Irak". Le gouvernement a cédé sur un point capital en acceptant la révision de ses statistiques officielles, contestées par les Barzanistes. Une expertise des Nations Unies a été demandée par le ministère irakien des Affaires Etrangères. Elle organisera le recensement des Kurdes, en particulier dans les régions contestées par les deux parties ; C'EST SUR LA BASE DE CETTE ENQUETE QUE SERONT DEFINITIVEMENT FIXEES LES LIMITES ENTRE LES ZONES KURDE ET ARABE. Cette détermination a une importance toute spéciale en ce qui concerne la région pétrolière de Kirkouk, dont les Kurdes réclament l'entier contrôle. Cette revendication a failli faire échouer toute négociation ; le compromis provisoire a consisté à accepter un recensement sous le contrôle de l'ONU

L'accord sera-t-il respecté ? –

[Qu]i sera le vice-président kurde de la république fédérée des Arabes [e]t des Kurdes ? Le général Mollah Mustapha Barzani a fait savoir qu['il re]fusait ce poste pour lui-même comme pour son fils aîné, Idriss. [Il c]raindrait de devenir un otage avant l'exécution complète des accor[ds. Le] candidat le plus probable serait le docteur Mahmoud Osman, secré[ta]ire général du P.D.K., qui a négocié au nom des Kurdes et a annon[cé of]ficiellement l'approbation de Barzani. Le Dr Mahmoud Osman était [au]x côtés du général Hassan Al Bakr sur le balcon du Palais préside[nti]el lorsque la nouvelle de la paix a été rendue officielle. C'est [lu]i[qu']il fit acclamer -spectacle inattendu- le nom du Mollah Barzani [...] Baassistes réunis pour la circonstance.

[L'a]ccord sera-t-il respecté par les dirigeants de Baghdad ? La plu[par]t des observateurs en doutent, compte tenu des expériences pass[ées et] de l'étendue de la capitulation du gouvernement. Barzani a pris [ses] précautions. Il garde une force armée autonome et une police [...]de aguerries. La radio clandestine et les armes lourdes ne ser[ont ren]dues qu'après l'exécution de toutes les clauses de l'accord.

[Quo]i qu'il en soit, après quarante ans de négociations et neuf an[s de g]uerre, les Kurdes obtiennent la reconnaissance officielle de [leur en]tité nationale en Irak, l'autonomie administrative la plus co[mplèt]e, une armée, une université, un territoire délimité et gara[nti. Il]s s'installent en Etat-tampon entre les Arabes d'Irak et leurs [voisins] d'Iran et de Turquie. Une telle solution paraissait inimagi[nable] pour les Baassistes d'Irak et ne paraît pas être acceptée fa[cileme]nt.

[Les] suites de cette victoire restent à consolider. Elles dépend[ent beau]coup de l'importance de l'influence soviétique, dont on aff[irme qu'el]le a été déterminante dans la conclusion des accords. Mais [a]ussi que les généraux Takriti et Ammache, les deux hommes [...]ère l'arbitre Al Bakr, pourraient saisir l'occasion de s'a[...]

.../5

onférence secrète" réunit au Caire les ministres
a guerre de Jordanie, Syrie, Irak et R.A.U. Cett
réunion serait consacrée à l'envoi de renforts ir
kiens en Jordanie, à l'entrée en action du Command
ment d'Orient et au "réchauffement" de la frontièr
syrienne.

Il me paraît probable que l'appréhensic
affichée brusquement ici vise également à impress
ner la diaspora américaine et à persuader la Mais
Blanche que "l'équilibre des forces" est d'ores
déjà compromis./.

.../

Cabinet.

Mme Vered ne pense pas que les hommes du Kremlin obéissent à des préoccupations d'ordre économique : quel que soit l'intérêt de Moscou pour Roumeilah, un achat massif de brut irakien pour les pays d'Europe Orientale impliquerait des frais considérables de transport : le coût d'une telle opération paraît disproportionné au bénéfice politique qu'on en peut attendre.

Les Soviétiques, à en croire Mme Vered, poursuivraient deux objectifs : à terme, ils entendent tirer parti du retrait des forces britanniques du Golfe Persique et s'assurer à leur tour de leur "route des Indes". Mais dans l'immédiat, ils se préoccupent surtout de soulager leurs protégés égyptiens ; à cette fin, ils s'efforcent de réactiver les fronts syrien et jordanien, afin de contraindre Israël à relâcher sa pression sur la R.A.U. L'U.R.S.S. aurait notamment incité Damas à faire preuve de plus de mordant et à multiplier les harcèlements contre les forces israéliennes postées sur le Golan.

Telles sont les appréciations du directeur du Moyen-Orient sur le compromis de Bagdad et ses conséquences prochaines. Je les transmets avec les réserves d'usage et me borne à relever que l'optimisme n'est plus de mise. Loin de chercher à rassurer l'opinion sur la portée de cet accord, l'on s'efforce, au contraire, de mettre l'accent sur un regain d'agressivité des Syriens et des Irakiens, que Moscou encouragerait activement. La presse emboite le pas : Haaretz observe le 7 avril qu'une

.../...

Le "Pravda" envisage ensuite les conclusions que l'on peut tirer de l'accord. Sur le plan irakien, tout d'abord : il lève un obstacle au développement progressiste du pays ; il met fin également aux virtualités dangereuses qui apparaissaient dans le mouvement kurde lui-même. "Les forces impérialistes ont essayé avec insistance de s'introduire dans le mouvement kurde et de provoquer des sentiments anti-arabes, pour l'utiliser dans le but de créer une subversion contre toute forme de gouvernement en Irak, y compris une autorité patriotique".

Certes, poursuit la "Pravda", l'accord ne signifie pas que les difficultés vont disparaître. Le plus important problème auquel l'Irak doit faire face est la création d'un front démocratique unique de tous les partis progressistes d'Irak. Or, certains voudraient en exclure le parti communiste.

Le règlement du problème kurde en Irak a également une grande importance pour tous les Arabes. La solution réalisée le 11 mars 1970 offre l'exemple "d'une solution correcte et courageuse des questions soulevées par l'existence de minorités nationales dans d'autres pays du Moyen-Orient et d'Afrique et du tiers monde tout entier". L'article se termine par une citation des propos du Dr MAHMUD, membre du bureau politique du parti démocratique du Kurdistan, qui a exposé combien l'Union Soviétique exerçait une influence favorable dans la recherche d'un accord dans la crise intérieure irakienne. "Il a déclaré que l'attitude amicale de l'Union Soviétique avait facilité la solution pacifique sur la question kurde, en encourageant le dialogue et en facilitant une solution conforme aux intérêts nationaux des Arabes et des Kurdes"./.

AMBASSADE DE FRANCE
EN U.R.S.S.

IR 5 3 Kurdes AL

DEPECHE D'ACTUALITE

N° 17/DA/AL

pour

DIPLOMATIE PARIS

Communiqué :
PM
SE
CM
SGL
DP
DPA
DPR
NUOI
Bagdad
Téhéran
Damas
Ankara

ORI1

A Moscou, le 17 avril 1970

Objet : Règlement de l'affaire kurde.

J'ai rendu compte de la satisfaction affichée par la presse soviétique à l'annonce de l'accord du 11 mars 1970, qui met fin au conflit kurde en Irak. Les grandes lignes de cet arrangement ont été rendues publiques.

Quelques semaines après l'événement, deux correspondants de la "Pravda" s'attachent à en tirer la leçon dans un long article. L'historique du conflit, qui est rappelé à grands traits, est sévère pour les pouvoirs qui se sont succédé à Bagdad, y compris ceux de l'époque "postrévolutionnaire", c'est-à-dire après 1968. La guerre contre les Kurdes avait le caractère d'un "génocide". En revanche, le peuple kurde est présenté comme un peuple "fier et industrieux", habitant des régions de l'Irak, de la Turquie, de la Syrie et de l'Iran. La minorité kurde d'U.R.S.S. n'est pas mentionnée.

Le règlement du conflit est devenu possible, écrivent les auteurs, lorsque le BAATH est arrivé au pouvoir. Encore n'est-ce pas sans mal que ses dirigeants se sont dégagés de l'héritage du passé et ont compris que la lutte contre l'impérialisme n'était possible que s'il était mis fin à cette guerre fratricide. Le P.C. irakien, ajoutent-ils, a joué un rôle important dans cette prise de conscience.

.../...

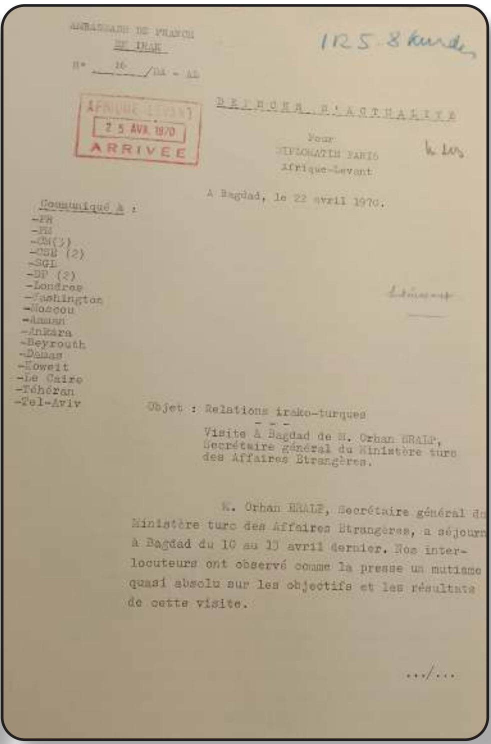

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 16 /DA - AL

AFRIQUE LEVANT
25 AVR 1970
ARRIVEE

DEPECHE D'ACTUALITE

Pour
DIPLOMATIE PARIS
Afrique-Levant

1R5 8 kurdes

A Bagdad, le 22 avril 1970.

Communiqué à :
-PR
-PM
-CM(3)
-CSE (2)
-SGI
-DP (2)
-Londres
-Washington
-Moscou
-Amman
-Ankara
-Beyrouth
-Damas
-Koweit
-Le Caire
-Téhéran
-Tel-Aviv

Objet : Relations irako-turques
- - -
Visite à Bagdad de M. Orhan ERALP, Secrétaire général du Ministère turc des Affaires Etrangères.

M. Orhan ERALP, Secrétaire général du Ministère turc des Affaires Etrangères, a séjourn[é] à Bagdad du 10 au 13 avril dernier. Nos interlocuteurs ont observé comme la presse un mutisme quasi absolu sur les objectifs et les résultats de cette visite.

.../...

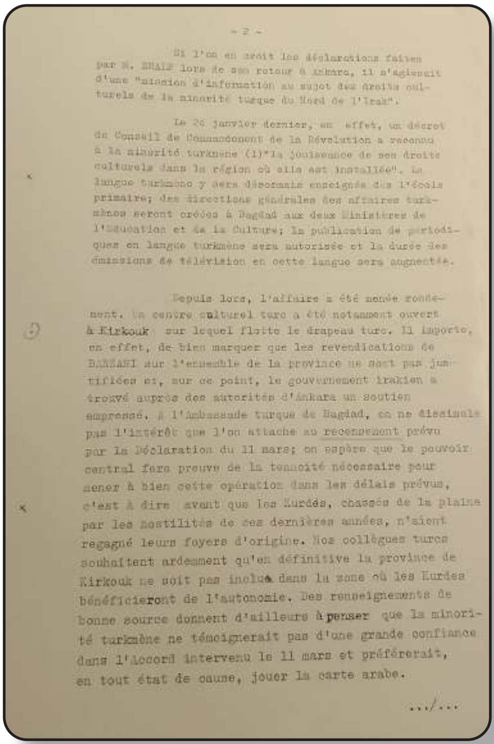

- 2 -

Si l'on en croit les déclarations faites par M. ERALP lors de son retour à Ankara, il s'agissait d'une "mission d'information au sujet des droits culturels de la minorité turque du Nord de l'Irak".

Le 24 janvier dernier, en effet, un décret du Conseil de Commandement de la Révolution a reconnu à la minorité turkmène (1)"la jouissance de ses droits culturels dans la région où elle est installée". La langue turkmène y sera désormais enseignée dès l'école primaire; des directions générales des affaires turkmènes seront créées à Bagdad aux deux Ministères de l'Education et de la Culture; la publication de périodiques en langue turkmène sera autorisée et la durée des émissions de télévision en cette langue sera augmentée.

Depuis lors, l'affaire a été menée rondement. Un centre culturel turc a été notamment ouvert à Kirkouk sur lequel flotte le drapeau turc. Il importe, en effet, de bien marquer que les revendications de BARZANI sur l'ensemble de la province ne sont pas justifiées et, sur ce point, le gouvernement irakien a trouvé auprès des autorités d'Ankara un soutien empressé. A l'Ambassade turque de Bagdad, on ne dissimule pas l'intérêt que l'on attache au recensement prévu par la Déclaration du 11 mars; on espère que le pouvoir central fera preuve de la ténacité nécessaire pour mener à bien cette opération dans les délais prévus, c'est à dire avant que les Kurdes, chassés de la plaine par les hostilités de ces dernières années, n'aient regagné leurs foyers d'origine. Nos collègues turcs souhaitent ardemment qu'en définitive la province de Kirkouk ne soit pas incluse dans la zone où les Kurdes bénéficieront de l'autonomie. Des renseignements de bonne source donnent d'ailleurs à penser que la minorité turkmène ne témoignerait pas d'une grande confiance dans l'Accord intervenu le 11 mars et préférerait, en tout état de cause, jouer la carte arabe.

.../...

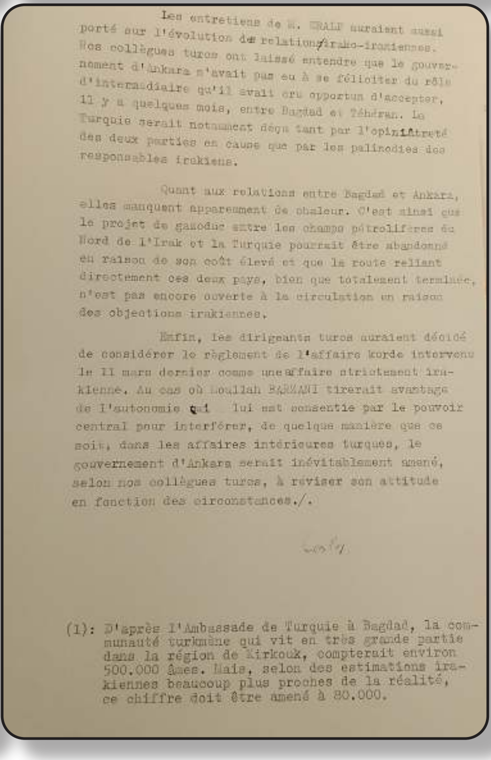

Les entretiens de M. ERALP auraient aussi porté sur l'évolution des relations irako-iraniennes. Nos collègues turcs ont laissé entendre que le gouvernement d'Ankara n'avait pas eu à se féliciter du rôle d'intermédiaire qu'il avait cru opportun d'accepter, il y a quelques mois, entre Bagdad et Téhéran. La Turquie serait notamment déçue tant par l'opiniâtreté des deux parties en cause que par les palinodies des responsables irakiens.

Quant aux relations entre Bagdad et Ankara, elles manquent apparemment de chaleur. C'est ainsi que le projet de gazoduc entre les champs pétrolifères du Nord de l'Irak et la Turquie pourrait être abandonné en raison de son coût élevé et que la route reliant directement ces deux pays, bien que totalement terminée, n'est pas encore ouverte à la circulation en raison des objections irakiennes.

Enfin, les dirigeants turcs auraient décidé de considérer le règlement de l'affaire kurde intervenu le 11 mars dernier comme une affaire strictement irakienne. Au cas où Moullah BARZANI tirerait avantage de l'autonomie qui lui est consentie par le pouvoir central pour interférer, de quelque manière que ce soit, dans les affaires intérieures turques, le gouvernement d'Ankara serait inévitablement amené, selon nos collègues turcs, à réviser son attitude en fonction des circonstances./.

(1): D'après l'Ambassade de Turquie à Bagdad, la communauté turkmène qui vit en très grande partie dans la région de Kirkouk, compterait environ 500.000 âmes. Mais, selon des estimations irakiennes beaucoup plus proches de la réalité, ce chiffre doit être amené à 80.000.

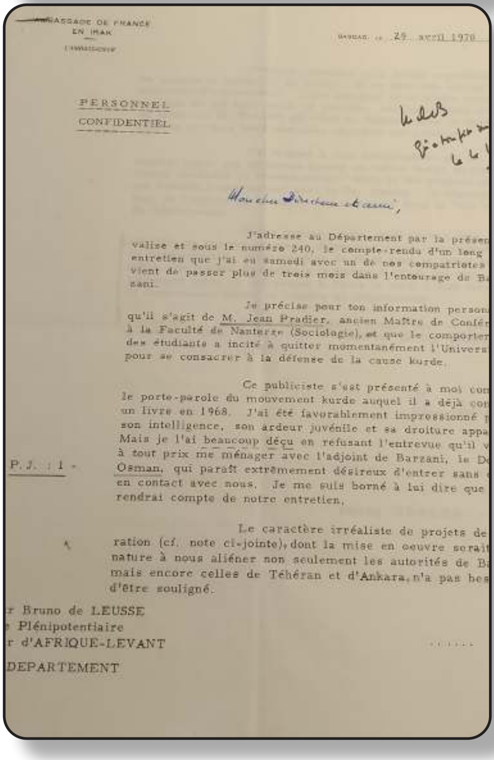

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK
L'AMBASSADEUR

BAGDAD, LE 29 avril 1970

PERSONNEL
CONFIDENTIEL

Mon cher Directeur et ami,

J'adresse au Département par la présen[te] valise et sous le numéro 240, le compte-rendu d'un long entretien que j'ai eu samedi avec un de nos compatriotes [qui] vient de passer plus de trois mois dans l'entourage de Ba[r]zani.

Je précise pour ton information person[nelle] qu'il s'agit de M. Jean Pradier, ancien Maître de Confér[ences] à la Faculté de Nanterre (Sociologie), et que le comporte[ment] des étudiants a incité à quitter momentanément l'Univers[ité] pour se consacrer à la défense de la cause kurde.

Ce publiciste s'est présenté à moi com[me] le porte-parole du mouvement kurde auquel il a déjà con[sacré] un livre en 1968. J'ai été favorablement impressionné [par] son intelligence, son ardeur juvénile et sa droiture appa[rente]. Mais je l'ai beaucoup déçu en refusant l'entrevue qu'il v[oulait] à tout prix me ménager avec l'adjoint de Barzani, le Dr Osman, qui paraît extrêmement désireux d'entrer sans [...] en contact avec nous. Je me suis borné à lui dire que [je] rendrai compte de notre entretien.

P.J. : 1 -

Le caractère irréaliste de projets de [...]ration (cf. note ci-jointe), dont la mise en oeuvre serait [de] nature à nous aliéner non seulement les autorités de Ba[gdad] mais encore celles de Téhéran et d'Ankara, n'a pas bes[oin] d'être souligné.

[Monsieu]r Bruno de LEUSSE
[Ministr]e Plénipotentiaire
[Directeu]r d'AFRIQUE-LEVANT
[AU] DEPARTEMENT

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 19 /PA-AL

DEPECHE D'ACTUALITE

AFRIQUE LEVANT
20 MAI 1970
ARRIVÉE

Pour
DIPLOMATIE PARIS
Afrique-Levant

Bagdad, le 13 mai 1970.

Communiqué à:
PR
PM
CH (3)
CSS(2)
GL
F(2)
ondres
ashington
oscou
nkara
eyrouth
mas
weit
Caire
éran

Objet : Problème kurde.

La présence au gouvernement de cinq ministres appartenant à l'ethnie ku l'arrêt des émissions de la Voix du Kurdist et la réapparition à Bagdad du quotidien ar kurde AL TAAKHI constituent les seules mesu effectives prises jusqu'ici pour assurer la mise en oeuvre de la "Déclaration" du 11 ma dernier (cf. ma dépêche n° 179/AL du 25 ma 1970).

.../...

2

J'estime cependant qu'il serait regrettable de rompre le contact et de perdre, de ce fait, une source précieuse d'informations. C'est pourquoi je te serais reconnaissant de me faire tenir, si possible, tes instructions avant un mois car M. Pradier, qui vient de repartir pour le Nord, passera ici dans trois semaines chercher une réponse.

J'ai indiqué à mon interlocuteur que je rendrai visite aux Ministres kurdes en même temps qu'aux autres membres du Gouvernement. Mais je me propose de me refuser à tout contact avec le Dr. Osman - le négociateur de l'accord du 11 mars - avant d'avoir reçu le "feu vert" du Département.

Il me semble, enfin, qu'il devrait être possible de trouver un moyen d'apporter notre contribution au programme de reconstruction du Nord dans le cadre de notre programme d'assistance technique à l'Irak qui doit justement venir en discussion à Paris le lundi 4 mai lorsque la Commission Mixte se réunira au Département.

En te remerciant d'avance pour ce que tu pourras faire, je t'adresse l'expression de ma fidèle ami

Pierre Cerles

Pierre CERLES

- 3 -

reconnues désormais comme partie intégrante de l'armée nationale, assurent seules une stricte surveillance de la vaste zone où le gouvernement se trouve dans l'impossibilité d'exercer son action sans l'approbation des responsables du Parti Démocrate Kurde. L'accès des provinces du Nord demeure toujours interdit à tout étranger et notamment aux diplomate sans l'autorisation préalable de la Sécurité Militaire. On note, enfin, que les dirigeants baathistes n'ont pas réussi jusqu'ici à convaincre le leader kurde à se rendre à Bagdad./.

Pierre Cerles

- 2 -

Au cours des deux mois écoulés, le "Comité de Paix", présidé par M. Mourtadha AL HADITHI, membre du Conseil de Commandement de la Révolution et de la Direction Régionale du Parti Baath, a tenu plusieurs réunions et adopté de nombreuses résolutions; nombre de ministres et de personnalités officielles de tous ordre se sont rendus dans le Nord; de multiples déclarations ont été faites réaffirmant la détermination des deux parties de tenir leurs engagements et la volonté du pouvoir central de consacrer d'importants crédits à la reconstruction des villages détruits et au développement économique des provinces kurdes. Toutefois, en dépit de cette agitation et de cette apparente bonne volonté, rien de concret ne semble être encore réalisé. Le pouvoir central paraît s'être uniquement préoccupé jusqu'ici de la réfection des principales routes, de la reconstruction de quelques écoles et surtout de la remise en état des stations d'estivage. Il envisage, en effet, la réouverture, dès juillet, des hôtels existant dans le Nord, espérant ainsi dissuader les citoyens peu fortunés de se rendre au Liban l'été prochain. Il a été décidé, par ailleurs, que le recensement dont les résultats permettront de délimiter une zone dans laquelle le peuple kurde se verra reconnaître une certaine autonomie, interviendrait en octobre 1970. Aucun détail n'a été fourni sur la procédure envisagée.

Du côté kurde, aucune prise de position n'est attendue avant le Congrès du Parti Démocrate Kurde qui se tiendra en juin prochain. Ces premières assises, tenues après la "victoire" du 11 mars, auront à désigner la personnalité kurde qui occupera les fonctions de Vice-Président de la République.

En dépit de l'évident désir des deux parties d'accélérer la mise en oeuvre des mesures définies le 11 mars, il est clair qu'une atmosphère de confiance n'a pu encore être établie entre elles. Si le pouvoir central affirme avoir procédé à la dissolution des unités de mercenaires kurdes à son service, les troupes régulières en garnison dans le Nor demeurent l'arme au pied tandis que celles de BARZANI,

.../...

MINISTÈRE
DES
AFFAIRES ÉTRANGÈRES
PLB/CT

DIRECTION
DES AFFAIRES POLITIQUES
AFRIQUE-LEVANT

Sous-Direction du Levant

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE

PARIS, LE 6 juin 1970

NOTE POUR LE DOSSIER KURDE

- Entretien avec M. Pradier.-

M. de La Bouillerie s'est entretenu le 4 juin avec
M. Jean Pradier, accompagné du Père de Reboul. Il est à noter
que M. Pradier avait déjà été reçu le 25 avril par M. Carles
(qui a écrit à ce sujet à M. de Leusse) et que le Père de
Reboul avait été reçu le 13 mars par M. de La Bouillerie.

M. Pradier est un ancien Maître de Conférences de
sociologie à Nanterre, chargé d'une enquête sur le mouvement
kurde. C'est un homme jeune (une trentaine d'années), qui
s'est montré dynamique et enthousiaste, mais en même temps
intelligent et assez pondéré ; il paraît bien introduit auprè
des dirigeants kurdes et de Barzani lui-même.

Au cours de la conversation, qui s'est prolongée
pendant plus d'une heure, M. Pradier a souligné les points
suivants :

1. Les dirigeants kurdes qui composent l'état-major
du P.D.K. sont des gens réalistes et assez modérés. Ceux
d'entre eux qui faisaient figure d'intellectuels progressist
comme Talabani, ont été éliminés. Les autres sont des pragma
tiques, uniquement soucieux de bonne tactique et de résulta
concrets, de sorte que leurs objectifs à long terme sont di

.../

2.-

ficiles à discerner ; on peut toutefois noter qu'ils cher-
chent actuellement à s'implanter en Turquie et en Iran.

2. Ces gens ont trouvé en face d'eux un autre person-
nage réaliste, le Secrétaire Général du Baath, Saddam Hussein
c'est ce qui a permis la conclusion de l'accord du 11 mars.
Saddam Hussein n'a aucune sympathie pour les Kurdes, mais il
respecte leur résolution et leur efficacité ; il pense
qu'après avoir traité avec eux, il pourra consacrer ses
forces à d'autres entreprises. Avec un tel partenaire, la
prudence est de rigueur ; les Kurdes restent l'arme au pied.

3. Les dirigeants kurdes ne sont pas très optimistes.
Ils constatent que l'accord est à peine appliqué ; en fait de
reconstruction du Nord, les Irakiens n'ont remis en état
qu'une station climatique. D'autre part, le Baath se refuse
absolument à démocratiser la vie politique, comme prévu par
l'accord ; il tient à conserver le monopole du pouvoir et ne
consent de dérogation, de mauvaise grâce, qu'en faveur du
P.D.K. Enfin la position du Baath dans le pays et celle de
Saddam Hussein au sein du Baath sont loin d'être solides.

4. Même si l'accord vient à être rompu, les Kurdes
auront fait une bonne opération, pour deux raisons :

- Ils auront obtenu un bon titre pour étayer leurs
prétentions à l'autonomie (les Kurdes songent à une interve
tion future auprès de l'O.N.U. ; ils adoptent une position
très juridique et se font peut-être quelques illusions).

- Barzani apparaîtra comme le chef de file de l'opp
sition démocratique en Irak. Après la conclusion de l'accor
du 11 mars, il y a eu une explosion de joie populaire dans
les rues de Bagdad. Cette manifestation a parfois été inte
prétée comme un succès pour le Baath ; c'est le contraire
est vrai. Barzani a été acclamé même par les Arabes ; les
Baathistes ne l'ont guère apprécié./.

MINISTÈRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES

IR-5-8 Kurdes

IR-7-4 Turquie

AFRIQUE-LEVANT
2 7 JUIN 1970
ARRIVEE

ATTRIBUTIONS : 6
2. (AL) AL AL
3. EU EU EU EU
DG

BAGDAD , LE 26 JUIN 1970

RECU , LE 27 --------- A 09H45

RESERVE

NO 390 / 95

ADRESSE DIPLOMATIE
COQUE VIA LE DEPARTEMENT :
ANKARA 79/84 - DAMAS 40/45 - LONDRES 36/41 - MOSCOU 32/37
TEHERAN 100/105 - WASHINGTON 36/41
OBJET : RELATIONS TURCO - IRAKIENNES

LA MONTEE DU NATIONALISME KURDE RAVIVE LE SENTIMENT DE
OLIDARITE ENTRE BAGDAD ET ANKARA QUI REDOUTE LES CONSEQUENCES
UNE EVENTUELLE AUTONOMIE DU KURDISTAN IRAKIEN SUR L' ETAT
ESPRIT DES KURDES DE TURQUIE . AINSI ASSISTE -T- ON A UN
PPROCHEMENT ENTRE LES DEUX CAPITALES UNIES PAR UNE COMMUNAUTE
INTERETS FACE AUX EXIGENCES DE BARZANI .
MON COLLEGUE TURC M' A CONFIE QUE LES AUTORITES IRAKIEN
TIPLIAIENT LES AVANCES A SON GOUVERNEMENT POUR S' ASSURER SA
PERATION . ELLES ESSAIENT DE L' AMENER A USER DE SON INFLUEN
ES DE LA COMMUNAUTE TURKMENE ACCROCHEE , COMME ON LE SAIT ,
EBORD MERIDIONAL DU KURDISTAN , POUR L' INCITER A SE DESO-
RISER DES KURDES LORS DU '' RECENSEMENT '' QUI DOIT AVOIR
LE 25 OCTOBRE PROCHAIN . L' ENJEU EST D' IMPORTANCE PUISQU

.../...

- PAFE DEUX -

AGIT DU SORT DES CHAMPS PETROLIFERES DU NORD .
CERTES , CES POPULATIONS TURCOMANES ONT ETE FIXEES JA
R LA SUBLIME PORTE DANS LA REGION DE KIRKOUKET DE MOSSOUL P
TER LA GARDE AUX COLS ET AUX CONFLUENTS DES VALLEES CONTRE
BULENCE DES KURDES . JUSQUE DANS UN PASSE RECENT , L' AFFRO
DEUX MINORITES A DONNE LIEU A DES INCIDENTS SANGLANTS ET
14 JUILLET 1959 DEMEURENT PRESENTS A TOUTES LES MEMOIRES
MAIS MOLLAH MUSTAPHA DEPLOIE EN CE MOMENT LES PLUS GR
ORTS POUR SE CONCILIER CETTE COMMUNAUTE FORTE DE QUELQUES
T MILLE HOMMES . IL LUI OFFRE UNE AUTONOMIE CULTURELLE TO
I QU' UNE PARTICIPATION POLITIQUE PROPORTIONNELLE A SON
RTANCE NUMERIQUE AU SEIN DU KURDISTAN .
SELON M. SUBASI , LES TURKMENES SONT TRES TENTES D'
ROPOSITIONS DU P.D.K.I. : ILS SE SENTENT A COUP SUR PLU
ES DES KURDES QUE DES ARABES , SURTOUT , ILS SONT CONVA
RZANI A MAINTENANT LA FORCE POUR LUI . AU SURPLUS , LA
UVRE DE CE DERNIER EST FACILITEE PAR LES MALADRESSES DE
D QUI MENACE LES TURKMENES DE REPRESAILLES S' ILS SE RE
R LA CARTE IRAKIENNE . C' EST AINSI QUE L' UN DES PRIN
ES DE KIRKOUK , KOCOVAR , A ETE RECEMMENT AMENE A GAGN
(CF MA DEPECHE D' ACTUALITE NO 22)
POUR SA PART , ANKARA S' ATTACHE A TIRER PARTI DES
STANCES POUR TENTER D' AFFIRMER L' IDENTITE NATIONALE
ES ET DE LEUR FAIRE ACCORDER UN STATUT SEMBLABLE A C

.../...

AFRIQUE MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
29 JUIN 1970
TELEGRAMME A L'ARRIVEE

ATTRIBUTIONS : 2
2. AL AL AL
3. DE DE
EU EU EU EU.

BAGDAD , LE 27 JUIN 1970
RECU LE 29 ------- 09H08.

RESERVE

NO 396/401

ADRESSE DIPLOMATIE PARIS
COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT : ANKARA 85/90 BEYROUTH 233/239
DAMAS 46/51 LONDRES 42/47 MOSCOU 38/43 NEW YORK 28/33 TEHERAN
106/11 WASHINGTON 42/47.

OBJET : LES RELATIONS IRAKO-KURDES ET LE PETROLE DE KIRKOUK.

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NR 390/95.

L'AMBASSADEUR D'ANGLETERRE ME CONFIRME QUE BARZANI DEMEURE
NTRAITABLE EN CE QUI CONCERNE LA DEVOLUTION DE KIRKOUK. SI LE MOT
U'ON LUI PRETE COURAMMENT ICI - '' OU KIRKOUK OU L'EPEE'' - EST
ANS DOUTE APOCRYPHE, IL N'EN DEPEINT PAS MOINS ASSEZ EXACTEMENT
ON ETAT D'ESPRIT, SELON MON COLLEGUE, A QUI PLUSIEURS OFFICIELS KUR
NT PARLE, EN PRIVE, DE CETTE VILLE COMME DE ''LEUR CAPITALE''.
M. BALFOUR-PAUL ME DIT, AU SURPLUS, SA CONVICTION QUE LE COMPROMI
TERVENU SUR CE POINT LE 11 MARS EST PUREMENT TACTIQUE. SI MOLLAH
STAPAHA A ACCEPTE QUE L'EXPLOITATION DES PUITS DE PETROLE SITUES
NS L'UNITE ADMINISTRATIVE KURDE CONTINUE DE RELEVER DE LA COMPE-
CE DU POUVOIR CENTRAL, C'EST SEULEMENT, A SON AVIS, POUR FACILITER
CHOSES A SADDAM HUSSEIN ET FRANCHIR UNE PREMIERE ETAPE. MAIS IL
CERTAINEMENT PAS RENONCE A METTRE LA MAIN, A PLUS OU MOINS LONG
EANCE, SUR CES GISEMENTS D'UNE RICHESSE FABULEUSE PUISQU'ILS CO
ENT LES TROIS QUARTS DES RESERVES DE L'IRAK. ET COMME LES REUN
IQUES QU'IL A ORGANISEES NAGUERE DANS LA PROVINCE ONT MONTRE
LA MAJORITE DE LA POPULATION AVAIT BASCULE DANS SON CAMP DES
MEME LE RETOUR AU FOYER DES KURDES REPLIES DANS LA MONTAGNE
RA TRES DIFFICILE AUX AUTORITES IRAKIENNES D'EMPECHER L'INCLU
KOUK DANS LA ZONE OU CEUX-CI BENEFICIERONT DE L'AUTONOMIE.

- PAGE TROIS -

A ETE OCTROYE AUX KURDES PAR LA DECLARATION DU 11 MARS .
RHAN ERELP EST VENU ICI LE 10 AVRIL , DEMANDER QU' ILS SOI
RISES NON SEULEMENT A JOUIR DE TOUS LES DROITS CULTURELS
S PAR LA DECLARATION DU 24 JANVIER (CF MA DEPECHE D' ACT
), MAIS A OUVRIR UNE UNIVERSITE , A FONDER UN PARTI POLIT
ETRE REPRESENTES AU GOUVERNEMENT .
L' AMBASSADEUR NE DOUTE PAS QUE CETTE QUESTION AIT
EE AU COURS DE LA RECENTE ESCALE DU PRESIDENT BAKR A ANK
JUIN) ET DOIVE FAIRE L' OBJET PRINCIPAL DES ENTRETIENS
INISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES AURA ICI LE MOIS PROCHA

PIERRE CERLES

DIFFUSION RESTREINTE

MINISTERE D'ETAT
CHARGE DE LA DEFENSE NATIONALE
S.D.E.C.E.

Destinataire n° 417
Le 29 juin 1970
Référence : DA 34054/II B

TURQUIE - IRAK

KURDISTAN DE TURQUIE ET KURDISTAN D'IRAK

C 478496
(Début Juin 1970)
B/3

Les Turcs ont décidé d'installer un consulat à KIRKOUK (Irak).

Les Turcomans de KIRKOUK ont été pressentis par les Turcs pour s'opposer aux Kurdes lors du référendum d'octobre 1970 qui décidera de la qualité turque, arabe ou kurde de la région.

Le chef turcoman a refusé de se prêter à cette manoeuvre et demandé asile aux Kurdes d'Irak, ce qui lui a été accordé par BARZANI (1).

Les responsables kurdes estiment que le temps n'est pas encore venu de passer à l'action en Turquie et en Iran.

6/70)

(1) - Un cas analogue s'est déjà produit : BARZANI a recueilli récemment un ressortissant turc, Mohsen ARSLAN, qui était traqué par la Sûreté de son pays.

- PAGE DEUX -

J'AI EGALEMENT EVOQUE CE PROBLEME AU COURS DE L'AUDIEN-
CE D'ARRIVEE QUE VIENT DE M' ACCORDER LE MINISTRE DE LA JUSTICE.
M. AZIZ CHERIF, QUI A JOUE UN ROLE DECISIF DANS LA NEGOCIATION DE
L' ACCORD DU 11 MARS, M' A INDIQUE QUE LE SORT DES '' REGIONS
MIXTES'', C' EST A DIRE OU LA MAJORITE DE LA POPULATION N' EST
PAS KURDE, NE SERA REGLE QU' APRES LE RECENSEMENT DU 25 OCTOBRE.
LE GOUVERNEMENT DE BAGDAD , A PRECISE MON INTERLOCUTEUR, SE
PROPOSE DE FRACTIONNER LE TERRITOIRE QUI S'ETEND ENTRE LES HAU-
TEURS DE DOHOUK ET LE DJEBEL HIMRIN, EN UN CERTAIN NOMBRE DE SOUS-
PREFECTURES DONT SEULES CELLES QUI SONT ESSENTIELLEMENT PEUPLEES
DE KURDES SERONT RATTACHEES AU KURDISTAN. AU SURPLUS, IL S-ERA SANS
DOUTE NECESSAIRE DE NOMMER QUELQUES '' KAIMAKAMS'' ARABES A LA
TETE DE PLUSIEURS DE CES CIRCONSCRIPTIONS POUR METTRE UN TERME
AUX LUTTES DES CLANS ET FAVORISER LE RETOUR A L'ORDRE.
EN OUTRE, M. CHORIF A LONGUEMENT INSISTE SUR L'IDEE QUE
LE VERITABLE PROBLEME N'ETAIT PAS CELUI DE LA DELIMITATION DE LA
FRONTIERE DU KURDISTAN MAIS CELUI DE L' EGALISATION DES NIVEAUX
VIE, COMME S'IL VOULAIT REPONDRE PAR LA A CERTAINES DEMANDES DU
P.E.K. ON SAIT EN EFFET , QUE CELUI-CI N' A CESSE DE RECLAMER QU'
UNE PORTION DES REVENUS PETROLIERS SOIT AFFECTE AU DEVELOPPEMENT
ECONOMIQUE , SOCIAL ET CULTUREL DE LA PROVINCE, PROPORTIONNELLEM
A L'IMPORTANCE NUMERIQUE DE SA POPULATION PAR RAPPORT A CELLE DE
L' ENSEMBLE DU PAYS. LE MINISTRE DU PLAN ETAIT D'AILLEURS EN TRAI
D'ELABORER UN PROJET A CET EFFET.
AUTRE INDICE DE TENSION : D'APRES MON INTERLOCUTEUR, LE
UITIEME CONGRES DU P. D. K. QUI DOIT SE TENIR DU PREMIER AU DIX
JILLET PROCHAIN, NE PROCEDERA PAS, COMME IL ETAIT PREVU, A LA DE
ATION DE LA PERSONNALITE KURDE APPELEE A OCCUPER LE POSTE DE V
ESIDENT DE LA REPUBLIQUE D'IRAK (CF MA DEPECHE NO 240/AL DU
VRIL 1970).
JE NOTE ENFIN QUE LE RECENT DEPART POUR LONDRES D'UN
DE DEUX FRERES DE BARZANI POUR Y SUIVRE UN TRAITEMENT MEDICA
SE UNE VIVE EMOTION A L'AMBASSADE DE TURQUIE. NOS COLLEGUES N
SIMULENT PAS LEURS CRAINTES DE VOIR LE GOUVERNEMENT BRITANN
RESIGNER A JOUER LA CARTE KURDE POUR TENTER DE SAUVEGARDER
RETS DE L'IPC./.

PIERRE CHARLES

R. 5. 8 (Kurdes)

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 25 /DA-AL

Bagdad, le 1er juillet 1970

DÉPÊCHE D'ACTUALITÉ

DÉPÊCHE D'ACTUALITÉ

pour

DIPLOMATIE - PARIS
AFRIQUE-LEVANT

AFRIQUE LEVANT
- 6 JUIL. 1970
ARRIVÉE

Communiqué à :
PR
PM
CM (3)
SE (2)
SG
DP (2)
EU
DE

Ankara
Damas
Téhéran
Londres
Moscou
Washington

OBJET : Relations irako-kurdes.

Je me réfère à ma communication du 26 juin. Sur une question de ma part, le Ministre de la Justice m'a indiqu[é] le 25 juin que le 8ème Congrès du P.D.K. qui s'est ouvert ce matin à Nao-Perdan, dans le district de Galala, procédera seulem[ent] à l'élection du Comité Directeur du Parti. Il appartiendra à cett[e] instance de procéder à la désignation de la personnalité qui sera nommée ultérieurement au poste de Vice-Président de la Républi[que] irakienne réservé à un Kurde.

Comme le sait le Département (cf. ma dépêche n° 240/AL du 29 avril), Barzani a refusé ce poste pour son fils et n'a pu décider son plus proche compagnon, le Dr. Osman à

.... /

DIFFUSION RESTREINTE

- 2 - DA 34054/II B

Destinataires :

Président de la République - Premier Ministre
Ministre d'Etat chargé de la Défense Nationale
SGDN/CER (2 ex.)
Défense Nationale
- E.M.A.Div./REN
- E.M.A.T./2
- C.E.C. Océan Indien
Affaires Etrangères
- Sous-Direction Europe Méridionale
- Service Levant.

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

MINISTÈRE D'ETAT
CHARGÉ DE LA DÉFENSE NATIONALE
S.D.E.C.E.

Destinataire N° 4[illegible]
Le 7 juillet 1970
Référence : DA 34060/II A

USAGE STRICTEMENT NATIONAL

IRAK

AU SUJET DE LA NOMINATION DU VICE-PRÉSIDENT KURDE

(fin mai 1970)
(A/2)

Des rumeurs circulent actuellement à BAGDAD sur l'existence d'un profond désaccord entre le Parti baas et le Parti démocratique du Kurdistan, au sujet du choix de la personnalité kurde qui sera nommée à la vice-présidence de la République irakienne.

En effet, Mollah Mustapha BARZANI qui a choisi M. Habib Mohamed KARIM (1) se heurterait à l'obstination (2) du gouvernement irakien qui propose M. Idris BARZANI (3) ou le docteur Mahmoud OSMAN (4).

---

(1) - Directeur du journal de langue kurde "AL-TAKHI", ancien secrétaire du Parti Démocrate Kurde Irakien (PDKI)
(2) - Cf diffusion DA 32435/II A du 22.4.70.
(3) - Fils de Mollah Mustapha BARZANI.
(4) - Secrétaire du P.D.K.I.

2

[l']accepter. C'est M. Habib Mohammed Kerim, un "feili" (...) [n]é à Bagdad qui, semble-t-il, y sera finalement nommé.

De fait, le P.D.K. n'attache pas une gra[nde] [i]mportance à cette fonction surtout honorifique et consacre [se]s efforts à la consolidation de son emprise politique et é[conom]ique dans la zone où les Kurdes bénéficieront de l'autono[mie] ([c]f. ma communication du 27 juin). Les pourparlers relati[fs à] la mise sur pied d'un Front National et à la désignation [d'une a]ssemblée représentative paraissent être dans une impasse [du fa]ite du refus obstiné du Baath de concéder aux autres par[tis] [l]e moindre parcelle du pouvoir./.

Pierre Cerles

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAN

N°1097/AL

Téhéran, le 8 Juillet 1970.

ARRIVÉE 17 JUIL 1970

FRANÇOIS CHARLES-ROUX, AMBASSADEUR DE FRANCE
EN IRAN

A SON EXCELLENCE
MONSIEUR LE MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
à PARIS.-

Direction d'Afrique-Levant
Service du Levant

a/s: L'opinion iranienne et l'avenir de la communauté kurde d'Irak.

Les observateurs iraniens continuent de suivre avec la plus grande attention l'évolution de la situation dans le Kurdistan irakien. Se fondant sur des informations qu'ils prétendent puisée[s] aux meilleures sources, ils se plaisent, depuis quelque temps, à souligner les difficultés auxquel[les] se heurterait l'application de l'accord conclu, au mois de mars, entre le gouvernement de Bagdad et [les] représentants du mouvement autonomiste kurde. Pou[r] intéressée que soit, sans doute, leur analyse des rapports entre les communautés du pays voisin, il

.../.

[...]é à :

PR	- ADEN	- CABOUL	- LONDRES
CPM	- ALGER	- DAMAS	- MOSCOU
SE	- AMMANE	- DJEDDAH	- NEW-DELHI
CM	- ANKARA	- ISLAMABAD	- TEL-AVIV
SGL	- BAGDAD	- KOWEIT	- TUNIS
	- BEYROUTH	- LE CAIRE	- TRIPOLI
			- WASHINGTON

2.-

néanmoins m'a paru/utile d'en porter la substance à la connaissance du Département.

1°) Pour les milieux politiques de Téhéran, l'accord intervenu entre Bagdad et les Kurdes demeurerait, en grande partie, théorique. En fait, selon leurs renseignements, aucune des dispositions essentielles de cet accord n'aurait, jusqu'à présent, été appliquée. C'est ainsi que la 4ème division de l'armée irakienne continuerait à occuper les positions qui étaient les siennes dans le secteur méridional du Kurdistan. La pression qu'elle exercerait sur la zone contrôlée par le mouvement autonomiste ne se serait pas sensiblement relâchée. BARZANI, de son côté, se serait gardé de remettre aux forces gouvernementales, comme le prévoit l'accord du mois de mars, les pièces d'artillerie lourde en sa possession. Il se serait également abstenu de placer à la disposition des dirigeants de Bagdad, ainsi qu'il s'y serait engagé, un contingent de 25.000 hommes qui aurait pour mission d'assurer la protection des frontières septentrionales et orientales du pays.

Confirmation de la méfiance kurde : la radio du Kurdistan, qui avait cessé ses émissions, aurait repris son activité depuis quelques semaines.

2°) L'accord du mois de mars, estime-t-on ici, non seulement n'est pas appliqué, mais ne tient aucun compte de certaines revendications fondamen-

3.-

tales du P.D.K. Il ne reconnaît pas, en particulier, l'appartenance kurde des villes de Mossoul et de Kirkouk. Prétextant que la majorité de la population de ces deux agglomérations est constituée par des Arabes, des Turcomans et des Assyriens, les autorités de Bagdad ont refusé de les intégrer dans la future province kurde. Les dirigeants du P.D.K. ne seraient cependant nullement disposés à s'incliner devant cette décision.

D'autre part, les responsables kurdes n'auraient pas renoncé à obtenir une répartition, plus équitable à leur sens, des recettes provenant du pétrole. Ils considèrent en effet que le tiers de l'ensemble des revenus procurés par l'exploitation pétrolière devrait être affecté à la mise en valeur de la province kurde. Le gouvernement de Bagdad, pour sa part, soutient qu'il s'agit d'une "richesse nationale" et qu'il ne saurait être question de réserver automatiquement une fraction du produit de son exploitation à l'une quelconque des régions du pays.

3°) En réalité, croit-on savoir à Téhéran, les dirigeants du parti Baas irakien seraient, aujourd'hui encore, profondément divisés quant à la politique à adopter à l'égard du mouvement kurde. Le secrétaire général du commandement de la Révolution serait partisan d'une politique de

4.-

conciliation, jusqu'au jour, tout au moins, où le régime se trouverait définitivement consolidé. Il jugerait opportun de composer provisoirement avec la résistance kurde afin d'être en mesure de combattre plus efficacement l'opposition du parti communiste et celle des éléments nassériens. M. AL TAKHRITI bénéficierait de l'appui de Sadoun GHIADAN, ministre de l'Intérieur et de Hamedi CHEHAB, ministre de la Défense.

A l'opposé, "l'autre TAKHRITI", Hardan Abel GHAFAR, ainsi que Saleh AL AMMACHE, tous deux vice-présidents de la République, demeureraient hostiles au principe même d'un accord avec les Kurdes.

Quant au Chef de l'Etat, le Général AL BAKR, il n'aurait, d'après ce qu'on sait ici, ni révélé ses intentions ni pris position en faveur de l'une ou l'autre des deux tendances qui s'affronteraient aujourd'hui, à Bagdad, de plus en plus vivement en dépit de la conclusion d'un accord officiel avec les représentants du mouvement autonomiste kurde./.

[signature]

François CHARLES-ROUX

\- 2 -

Le commentateur du journal du parti se livre d'abord à un éloge de la politique du parti démocratique du Kurdistan, dont la vie est liée "à l'histoire du mouvement de libération nationale du peuple kurde", à "la lutte anti-impérialiste" et "à la propagation dans le Kurdistan des succès du socialisme". Après avoir affirmé que le peuple kurde voyait dans l'Union Soviétique et les pays socialistes "ses fidèles amis", il ajoute que l'on peut se rendre compte de la popularité dont jouit la Bulgarie au Kurdistan en notant que la majorité des étudiants kurdes à l'étranger séjournent en Bulgarie.

Le journal du parti souligne ensuite les efforts déployés par le parti démocrate du Kurdistan et son Président Mustapha BARZANI pour obtenir, dès Septembre 1961, l'arrêt des opérations de l'armée irakienne contre le peuple kurde. L'armistice du 11 mars est présentée comme le résultat de la "bonne volonté" manifestée par le Baas et le Parti Démocrate Kurde, et le "triomphe des forces progressistes irakiennes". Le Commentateur estime que l'application complète et en temps voulu des clauses de cet armistice revêt une importance particulière pour la stabilisation de la situation politique en Irak et crée les conditions nécessaires à la proclamation de l'autonomie du Kurdistan irakien dans les délais prévus. Selon le RABOTNITCHESKO DELO le Parti Démocrate Kurde respecte cet accord, dont l'application ne dépend pas uniquement de lui. Le journal du parti relève en effet que les forces conservatrices, les féodaux, les personnes dont les intérêts sont liés à ceux des compagnies pétrolières, les nationalistes et les fanatiques religieux, luttent contre cet accord con lequel ne cessent, d'autre part, d'intriguer les états impérialistes et le CENTO.

.../.....

AMBASSADE DE FRANCE
EN BULGARIE

N° 721/AL

IR5-8 Kurde

AFRIQUE LEVANT — 3 AOUT 1970 — ARRIVÉE

Sofia, le 31 Juillet 1970.

L'AMBASSADEUR DE FRANCE EN BULGARIE
A
SON EXCELLENCE MONSIEUR MAURICE SCHUMANN
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES

\- Direction Afrique Levant -

a.s. Visite d'une délégation du parti démocrate du Kurdistan.-

Sur l'invitation du Conseil National du Front de la Patrie[1] une délégation du parti démocrate du Kurdistan, dirigée par M. Habib KERIM, membre du Bureau Politique et Secrétaire général de ce parti, est arrivée le 27 Juillet à Sofia. Le RABOTNITCHESKO DELO du 30 Juillet publie à cette occasion un article consacré au parti démocratique du Kurdistan et à "son combat pour les transformations sociales".

...niqué à :

.../.....

(1) Il est à noter que le Front de la Patrie dont le parti démocrate kurde est l'hôte n'est pas un parti politique bulgare, mais est censé représenter tous les citoyens [dans] un mouvement unique. C'est l'organe officieux des relations extérieures, à un degré un peu moindre que l'Union Ag[rarienne]

IR-5-8 Kurdistan

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE

CABINET DU PRÉFET

PRÉFECTURE DE POLICE

CONFIDENTIEL

69 1693

AFRIQUE LEVANT — 28 AOUT 1970 — ARRIVÉE

PARIS, LE

AL

LE PREFET DE POLICE

à

MONSIEUR le MINISTRE de l'INTERIEUR
Direction Générale des Affaires Politiques
et de l'Administration du Territoire

MONSIEUR le MINISTRE de l'INTERIEUR
Direction Générale de la Police Nationale
Direction de la Réglementation

\- MONSIEUR le MINISTRE des AFFAIRES ETRANGERES
\- Cabinet -

—oOo—

OBJET : Renseignements concernant la publication intitulée "SHANESH" (Révolution).

J'ai l'honneur de vous transmettre, ci-joint, pour votre information, les renseignements recueillis par mes services sur la publication susvisée dont le siège social est prévu 33, rue du Maréchal de Lattre de Tassigny à Cachan (Val-de-Marne).

Cette publication n'a pas encore paru.

Le Préfet de Police,

\- 3 -

Le commentateur affirme que la lutte contre les forces réactionnaires et les provocations impérialistes exige l'union des forces de tous les partis progressistes et des organisations démocratiques en Irak. Précisant sa pensée, il poursuit : " la création d'un front démocratique uni élargirait la base politique et sociale du parti Baas et donnerait plus d'ampleur aux transformations sociales qui ont été dernièrement entreprises sur une plus large échelle".

Selon le journaliste il existe actuellement des possibilités réelles de réaliser l'unité d'action entre le parti démocrate kurde et le Parti Communiste irakien et d'insister sur "les résultats politiques positifs qu'a déjà plus d'une fois donnés dans le passé la coopération entre ces deux partis". Il conclut que l'union des forces progressistes renforcera l'Irak dans sa lutte contre l'impérialisme et le sionisme et fera du mouvement de libération nationale kurde une partie intégrante de la lutte anti-impérialiste des peuples arabes.

Cet article caractérisé par des commentaires particulièrement favorables à l'action du Parti Démocrate Kurde et à la lutte du peuple kurde pour son autonomie vise aussi en définitive à présenter comme une nécessité la réintroduction dans la vie politique irakienne du parti communiste./.

Michel FONTAINE

DIFFUSION RESTREINTE

402

MINISTERE D'ETAT
CHARGE DE LA DEFENSE NATIONALE
S.D.E.C.E.

5955
II A
Le 7 octobre 1970

F I C H E

- Irak : Situation au Kurdistan.

Selon un observateur politique de retour du Kurdistan irakien à la fin du mois d'août, les Kurdes estiment que seuls certains points secondaires de l'accord du 11 mars 1970 ont été réalisés.

En effet, les villages détruits n'ont pas été reconstruits, l'ouverture du Conseil du Commandement de la Révolution (CCR) n'a pas été réalisée au bénéfice des autres formations politiques et la nomination d'un Kurde à la vice-présidence a été ajournée. La désignation de cette personnalité se heurte d'ailleurs actuellement au refus de Barzani et non à celui de Bagdad. Barzani estime en effet qu'il est inutile de désigner un candidat tant qu'il ne sera pas doté d'un pouvoir réel au sein du CCR. Toutefois, en cas de changement d'avis du chef kurde, le choix pourrait se porter sur M. Habib Mohammed Karim (1) ou sur le docteur Mahmoud Ali Osman (2).

.../...

(1) Secrétaire du Parti Démocratique Kurde Irakien (PDKI).
(2) Médecin et émissaire de Barzani.

CONFIDENTIEL

La revue de langue Kurde "SHAJRESH" (Révolution), déclarée le 10 juin 1969 au Parquet de Paris (4ème Section-presse) où elle a été enregistrée sous le n° 35 367, n'a pas encore paru.

Son siège social est prévu 33 avenue du Maréchal de Lattre de Tassigny à Cachan (Val-de-Marne), chez les parents de son directeur de publication, M. Michel HOANG.

Selon celui-ci, cette revue qui devait paraître annuellement sous forme d'articles polycopiés par les soins du "Comité de Solidarité à la Révolution Kurde" dont elle était destinée à être l'organe, rencontre quelques difficultés d'ordre financier et technique.

Le "Comité de Solidarité à la Révolution Kurde", association créée en 1964 à Paris et déclarée à la Préfecture de Police le 7 mars 1966 (dossier ASS 1 190 V) a son siège fixé actuellement 71, rue Brillat Savarin (13ème).

Selon ses statuts, cette organisation a pour objectif de "contribuer à faire connaître la question kurde afin de susciter un mouvement de solidarité morale et matérielle en faveur du peuple kurde luttant pour son autonomie". Dans cet esprit, le "C.S.R.K.", qui groupait une quinzaine d'intellectuels progressistes, a organisé diverses manifestations, distributions de tracts, réunions d'information, communiqués de presse. Le 6 février 1968, lors du voyage en France du président de la République d'Irak, quatre membres de cette association ont déployé des banderoles hostiles à son gouvernement, aux abords de l'Hôtel de Ville où cette personnalité était reçue officiellement.

Depuis l'accord du 11 mars 1970, entre le gouvernement irakien et les représentants kurdes, le C.S.R.K. semble avoir perdu l'essentiel de sa raison d'être. En conséquence, la publication de "SHAJRESH" reste des plus incertaine

Malgré tout, M. HOANG, qui manifeste un certain scepticisme quant à l'application du traité irako-kurde, envisage de publier un premier numéro de SHAJRESH au cours de l'automne 1970. Toutefois, il ne cache pas les difficultés qu'il rencontre pour obtenir une collaboration bénévole et les fonds nécessaires auprès des sympathisants du "C.S.R.K." qui manifestent un certain désintéressement pour cette activité.

Ci-après, par notice séparée, les renseignements recueillis sur M. HOANG.

DIFFUSION RESTREINTE

MINISTERE D'ETAT
CHARGE DE LA DEFENSE NATIONALE
S.D.E.C.E.

Destinataire n° 417
Le 7 octobre 1970
Référence : DA 35899/II A

IRAN - IRAK

DISPOSITIONS PREPARATOIRES A UNE EVENTUELLE REPRISE DES COMBATS AU KURDISTAN IRAKIEN

C 492242
(Début septembre)
B/3

Selon des milieux militaires iraniens, un petit nombre d'officiers iraniens des "Forces spéciales" originaires du Kurdistan ou de l'Azerbaidjan iraniens, qui avaient participé aux dernières campagnes du PDK irakien dans les rangs des "Pesh NERGA" et rejoint l'Iran après les accords de BAGDAD en mars 1970, viennent d'être mis en alerte et avisés qu'ils pourraient être appelés à rejoindre l'état-major de BARZANI dans un proche avenir.

Ces officiers sont spécialisés dans le commandement de groupes et de sections de mortiers lourds pour l'emploi et la mise en oeuvre desquels l'armée démocratique au Kurdistan irakien manque de cadres qualifiés.

Parlant kurde, habillés à la manière locale, dépour vus de pièces d'identité, ces officiers du grade de lieutenan ou de capitaine suivent actuellement aux environs de TEHERAN un stage d'entraînement aux opérations de sabotage, en plus de ce qui ressortit à leur spécialité propre.

Par ailleurs, des dipositions ont été prises du cô iranien pour réactiver les filières d'approvisionnement en armes, munitions et ravitaillement divers au profit des par tisans du Molla Moustapha BARZANI.

DIFFUSION RESTREINTE

2

En ce qui concerne le prochain recensement dont dépendra l'avenir de Kirkouk et de sa circonscription, il semble que Barza ne s'y oppose plus; cependant, il est décidé à en contester les résultats s'ils n'aboutissent pas à prouver le caractère majoritai kurde de la région.

On assiste donc actuellement à une détérioration des relations irako-kurdes, mais les risques d'une rupture sont minces dans l'immédiat.

Le régime baassiste serait incapable de faire face simult nément à l'offensive kurde et aux troubles qui s'ensuivraient dan l'ensemble du pays. Quant aux Kurdes, ils sont décidés à obtenir d'abord l'autonomie, puis l'indépendance dans un délai de cinq ans.

Il est à noter, à ce propos, que les Kurdes suivent de tr près l'évolution du problème palestinien : l'éventuelle création d zone ou d'un Etat palestinien constituerait un précédent qui donn rait à Barzani l'occasion de revendiquer la formation d'un Etat kurde.

IR 58 (Kurdes)

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 920 /AL
CONFIDENTIELLE

BAGDAD, le 14 octobre 1970

AFRIQUE - LEVANT
19 OCT 1970
ARRIVÉE

Pierre CERLES
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR MAURICE SCHUMANN
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
Afrique - Levant

S. la tension des rapports irako-kurdes
et l'ajournement du référendum

La décision d'ajourner sine die le recensement-referendum (1) qui devait avoir lieu, comme le sait le Département, le 26 octobre, dans toute l'étendue de la République Irakienne, atteste la tension grandissante des rapports arabo-kurdes et les difficultés de la mise en oeuvre de la déclaration du 11 mars. De fait, l'application de cet accord s'achoppe à trois ordres de problèmes, à savoir :

- la définition des compétences étatiques qu'exerceront les dirigeants de "l'unité administrative à majorité kurde";
- la délimitation de cette zone;
- enfin, la question du partage du pouvoir à Bagdad même.

o
o o

Il s'agit, en effet, tout d'abord de déterminer quel degré d'autonomie la République Irakienne est disposée ....../

(1) - Prise le 7 octobre, selon l'organe du PDK, par le Conseil du Commandement de la Révolution. La nouvelle n'a pas été confirmée jusqu'ici de source gouvernementale.

DIFFUSION RESTREINTE

- 2 - DA 35899/II A

Destinataires ;

Président de la République - Premier Ministre
Ministre d'Etat chargé de la Défense Nationale
S.G.D.N./CER (2 ex.)
Défense Nationale
- E.M.A.Div./REN
- E.M.A.T./2
- C.E.C. Océan Indien
Affaires Etrangères
- Service Levant
Développement Industriel et Scientifique
- Direction des Carburants

3

o
o o

Il avait été décidé, comme le sait le Département, que le recensement dont les résultats permettraient de délimiter une zone dans laquelle le peuple kurde se verra reconnaître une certaine autonomie, interviendrait le 26 octobre 1970. Or, les Kurdes désignent dès maintenant dans leur presse Kirkouk comme "leur capitale" pour bien montrer qu'ils ne sauraient accepter de transaction à ce sujet. Aussi bien, BARZANI a-t-il soutenu dans l'interview ci-dessus mentionnée, "qu'il n'était nullement nécessaire de procéder à un recensement pour la région de Kirkouk... parce que c'est un fait que la région est kurde". Mollah MUSTAPHA a ajouté que "certains Ministres de mauvaise foi tenteraient probablement quelques manoeuvres à cet égard". Mais il était résolu, quant à lui, à opposer une fin de non recevoir à tout recensement qui ne serait pas "conforme à la vérité".

Au surplus, sur une question de ma part relative à la date du recensement envisagé, l'un des principaux Ministres kurdes m'a indiqué, au début de septembre, qu'il avait tout lieu de penser que celui-ci n'aurait pas lieu à la date prévue.

De fait, les sondages d'opinion effectués au cours des dernières semaines montraient que les Kurdes étaient largement majoritaires dans les districts de Tasa, Tauq, Touz et Kifri et que les Arabes n'avaient guère de chances de l'emporter que dans ceux de Hawidja et de Kara Tepi, c'est à dire dans moins d'un tiers du "liwa". En effet, tandis que la bourgeoisie turcomane se réfugiait dans l'attentisme, les petits turkmènes se rangeaient ouvertement du coté kurde (1) ainsi que les chrétiens (Syriens et Assyriens catholiques, Arméniens, etc.

(1) en décidant de s'inscrire comme "Turcs vivant au Kurdistan".

2

à octroyer au Kurdistan envisagé comme une entité propre. Le Gouvernement de Bagdad semble, en effet, peu désireux de remettre purement et simplement l'administration des régions à majorité kurde aux Kurdes eux-mêmes. S'adressant, le 16 août, à l'un de nos compatriotes, le Général BARZANI a défini en ces termes "les articles qui ont été appliqués". D'abord, sur le plan économique : "quelques routes, a-t-il dit, ont été asphaltées, des projets ont été établis pour la reconstruction des villages brulés, la réforme agraire a été commencée...". Ensuite, sur le plan militaire : "Beaucoup de mercenaires ont été désarmés, quelques troupes de l'armée ont été retirées". Enfin, sur le plan politique : "Quelques personnes qui ont participé à la Révolution sont entrées dans l'administration, l'armée et la police...". "Il y a surtout le fait que le Parti Démocratique du Kurdistan travaille désormais ouvertement dans toute la région et que des relations quotidiennes ont été établies entre nous et le Gouvernement pour appliquer les autres points...".

De fait, une véritable dualité de pouvoir s'est instaurée dans le Nord du pays : c'est ainsi que le Gouverneur arabe de Kirkouk est en pratique doublé par un Gouverneur occulte kurde. Mollah MUSTAPHA consacre l'essentiel de ses efforts à la consolidation de son emprise politique, économique, administrative et militaire dans tout le Kurdistan où il cherche à réduire autant que possible les compétences que le pouvoir central y exerce encore. La grande masse de la population a d'ores et déjà basculé dans son camp. Au début d'août, TALABANI est venu solliciter l'aman et une amnistie générale a été octroyée à tous les Kurdes

5

De son coté, M. BALFOUR-PAUL, voit dans la décision prise le 7 octobre par le Conseil du Commandement de la Révolution une preuve de l'échec du compromis tactique élaboré au printemps dernier au sujet de la région de Kirkouk. On se souvient, en effet, qu'il avait été convenu à l'époque que le "liwa" ferait partie du territoire kurde autonome mais que les Kurdes n'auraient pas le droit de se servir par préciput sur les revenus pétroliers. La signature le 13 octobre d'un arrangement financier entre l'Irak et l'I P C (cf. ma communication du même jour) facilitera sans doute la conclusion d'un nouvel accord entre les autorités de Bagdad et BARZANI qui n'a cessé de demander qu'une partie des revenus pétroliers soit affectée au développement économique, social et culturel de la région kurde, proportionnellement à l'importance numérique de sa population par rapport à celle de l'ensemble du pays.

Quant à mes collègues d'Europe Orientale, ils déplorent surtout le refus catégorique des Baathistes de consentir à tout partage du pouvoir. Ils regrettent que cette obstination maintiennent dans l'impasse les négociations relatives à la mise sur pied d'un Front National ainsi que d'une Assemblée représentative appelée dans leur esprit à regrouper les différentes forces politiques du pays et à garantir ainsi l'unité irakienne./.

Pierre Cerles

Pierre CERLES

6

qui avaient décidé, contre l'avis du Patriarche de Bagdad, de s'inscrire comme "Chaldéens vivant au Kurdistan".

o

o o

A l'échelon du Gouvernement central, le problème qui se pose est celui d'associer les deux nationalités - l'arabe et le kurde - dans l'exercice du pouvoir. Or, BARZANI ne considère pas la participation de cinq Kurdes au Gouvernement comme une concession suffisante puisque la nouvelle Constitution affirme la prééminence absolue du Parti Baath sur toutes les structures étatiques et fait du Conseil du Commandement de la Révolution la plus haute autorité de l'Etat. C'est pourquoi il réclame pour le futur Vice-Président kurde une voix dans ce Conseil, à défaut de quoi, dit-il, "il ne sera pas procédé à sa nomination". Mollah MUSTAPHA n'en préconise pas moins la poursuite de la coopération entre le P D K et le Parti Baath en vue de l'application intégrale de l'accord du 11 mars et "pour le bénéfice commun des deux nationalités". Ainsi se trouve posée de manière indirecte mais très pressante le problème de la démocratisation du régime.

o

o o

Au lendemain de l'ajournement du recensement-référendum, l'Ambassadeur de Turquie a rendu visite au Général AMMACH qui a critiqué en termes très vifs l'attitude des dirigeants du P D K. Ceux-ci ne cessaient de réclamer davantage que ce qui leur avait été accordé le 11 mars; une fois obtenue l'autonomie, ils demanderaient à coup sûr l'indépendance.

...../

DIFFUSION RESTREINTE

IR. S. & Kur

MINISTERE D'ETAT
CHARGE DE LA DEFENSE NATIONALE
S.D.E.C.E.

Destinataire N° 47
Le 21 novembre 1970
Référence : LA 36744/II A

I R A K

LIBERATION D'ABDERRAHMAN BAZZAZ

(11.11.70)
B/3

La situation politique demeure tendue en Irak. Selon des milieux politiques arabes de BAGDAD M. Abderrahman BAZZAZ (1) aurait été libéré à la suite d'une intervention personnelle de BARZANI auprès des autorités irakiennes. Cette concession faite aux Kurdes n'atténue cependant pas leur mécontentement, né de la non-application des accords de mars 1970.

(1) - Ex-président du conseil irakien qui avait été à l'origine de l'accord en 12 points conclu avec les Kurdes en juin 196[illegible] accord révoqué par la suite. En mars 1970, BARZANI avait vainement réclamé un remaniement ministériel avec la participation de AL BAZZAZ.

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 928 /AL

CONFIDENTIEL

BAGDAD, le 14 octobre 1970

.5. La tension des rapports irako-kurdes et l'ajournement du référendum.

Communiqué à :

- Présidence de la République (M. RAIMOND)
- Cabinet du Premier Ministre (M. de LA FOURNIERE)
- Cabinet du Ministre (2)
- Cabinet du Secrétaire d'Etat (M. de SOUZA)
- Secrétariat Général
- D P (2)
- DE
- AF.N.
- EU
- Londres
- Washington
- Moscou
- Bonn
- New-York
- Aden
- Alger
- Amman
- Ankara
- Beyrouth
- Damas
- Djeddah
- Jerusalem
- Khartoum
- Koweit
- Le Caire
- Rabat
- Téhéran
- Tel-Aviv
- Tripoli
- Tunis

IR. 5-8 Kurdes

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

DECHIFFREMENT

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

ATTRIBUTIONS :
2. AL AL AL
3. NU NU
AW AW EU EU EU EU EU EU
AN AN AN

AFRIQUE
- 8 DEC 1970
ARRIVEE

BAGDAD LE 8 DECEMBRE 1970.
RECU LE ----------------A 15H42
NR 891/92

ADRESSE DIPLOMATIE PARIS
COMMUNIQUE VIA LE DEPART :

AMMANE 315/316 ANKARA 113/114 DAMAS 373/374 KOWEIT 131/132
LE CAIRE 330/331 LONDRES 401/402 MOSCOU 369/370 TEHERAN 162/163
WASHINGTON 391/392.

OBJET : PROBLEME KURDE .

UN ATTENTAT DIRIGE CONTRE IDRISS EL BARZANI , VENU A BAGDAD A L'OCCASION DES FETES MARQUANT LA FIN DU RAMADAN, S'EST PRODUIT DANS LA NUIT DU SIX AU SEPT DECEMBRE EN PLEIN CENTRE DE LA VILLE . LA VOITURE DANS LAQUELLE AURAIT DU SE TROUVER LE FILS DU MULLAH A ETE CRIBLEE DE BALLES . ON IGNORE SI DES VICTIMES SONT A DEPLORER PARMI LES OCCUPANTS DU VEHICULE , TOUS DES MILICIENS KURDES ARMES .

L'AFFAIRE A ETE TENUE SECRETE JUSQU'ICI . LES VERSIONS LES PLUS VARIEES CIRCULENT SUR L' IDENTITE DES AGRESSEURS . ON PEUT CRAINDRE EN TOUT CAS QUE CET ATTENTAT NE RENFORCE LA MEFIANC DES KURDES A L'EGARD DU POUVOIR CENTRAL ET NE RENDE PLUS DIFFICI LE MAINTIEN DU MODUS VIVENDI INSTAURE PAR L'ACCORD DU 11 MARS 1970 ./.

L O P I N O T

DIFFUSION RESTREINTE

- 2 -

DA 36744 /

stinataires :
ésident de la République - Premier Ministre
inistre d'Etat chargé de la Défense Nationale
.G.D.N./CER (2 ex.)
éfense Nationale
- E.M.A.Div./REN
- E.M.A.T./2
- C.E.C. Océan Indien
faires étrangères
- Service Levant

DIFFUSION RESTREINTE

- 2 -

DA 37141/II A

Destinataires :
Président de la République - Premier Ministre
Ministre d'Etat chargé de la Défense Nationale
SGDN/CER (2 ex.)
Défense Nationale
- C.E.C. Océan Indien
Affaires Etrangères
- Service Levant

DIFFUSION RESTREINTE

MINISTERE D'ETAT
CHARGE DE LA DEFENSE NATIONALE
S.D.E.C.E.

Destinataire n° 417
Le 15 décembre 1970
Référence : DA 37141/II A

SOURCE TOTEM
A USAGE STRICTEMENT NATIONAL

I R A K

CONDITIONS KURDES A L'AJOURNEMENT DU RECENSEMENT
DANS LA REGION DE KIRKOUK

C 504853
(Novembre 1970)
/2

BARZANI avait accepté la proposition gouvernementale d'ajournement du recensement prévu dans la région de KIRKOUK aux conditions suivantes :

1) - Des gouverneurs seront nommés immédiatement à DAHOUK et SULEYMANIE (HASHIM AKRAOUI (1), a été désigné depuis comme gouverneur de DAHOUK, et Aziz AKRAOUI (2) ainsi que ALI ABDALLAH comme candidats au gouvernorat de SULEYMANIE).

2) - Les Arabes et les Kurdes assureront en commun l'administration des villes de KIRKOUK, SINJAR et KHANAQIN jusqu'à ce que le résultat du recensement soit connu.

3) - Au cours de cette période, le gouvernement irakien assurera le transport vers leur résidence initiale des éléments kurdes qui avaient été déplacés et facilitera le retour des Kurdes exilés.

----

(1) - Membre du Comité central du PDK de même que ALI ABDALLAH
(2) - Kurde - Ancien colonel de l'armée irakienne passé dans les rangs de BARZANI. Successeur désigné de BARZANI à la tête des troupes kurdes en cas de décès de ce dernier

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 641/AL
BL/js

IR 5-8 kurde

BAGDAD, le 16 décembre 1970

Pierre CERLES
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR MAURICE SCHUMANN
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
Afrique - Levant

Le problème kurde : Après l'attentat contre Idriss Al BARZANI

Comme on pouvait s'y attendre, l'attentat dirigé contre Idriss Al BARZANI, fils de Mullah Mustapha BARZANI, a provoqué les plus vives réactions au sein du Parti Démocratique du Kurdistan (P.D.K.) (cf. ma commun cation du 8 décembre).

Dans son éditorial du 13 décembre, le quotidien d P.D.K., AL TAAKHI, a rapporté les faits : Idriss Al BARZANI s'était rendu à Bagdad pour présenter ses voeu aux dirigeants irakiens à l'occasion de la fete musulmane AL FITR. A la demande de son père, il avait regagné Kurdistan avant la date prévue en laissant sa voiture à disposition du Parti, ce qu'ignoraient vraisemblablement les auteurs de l'attentat. La fusillade de la nuit du 6 a décembre n'en a pas moins fait un blessé grave parmi occupants du véhicule : M. Hamid BAROUARI, membre suppléant du Comité central.

........../

2

"Cette agression n'est ni accidentelle, ni nouvelle," écrit AL TAAKHI. Fomentée par les "milieux impérialistes et réactionnaires", elle s'intègre dans un plan visant à saboter la mise en application de l'Accord du 11 mars 1970". "Nous sommes déterminés, conclut le quotidien kurde, à mettre un terme aux agissements de ceux qui tentent de troubler la paix et la stabilité".

Le Gouvernement a, de son coté, condamné un attentat visant à semer la dissension entre le P.D.K. et le Baath. Le quotidien du Parti au pouvoir a proclamé la volonté des autorités d'infliger aux coupables un chatiment exemplaire.

Aucun renseignement sur ne nous est parvenu jusqu'ici sur l'identité des instigateurs de l'attentat. S'agit-il simplement d'un règlement de comptes entre clans kurdes ou, au contraire, d'un acte criminel perpétré par certains milieux militaires qui n'ont jamais accepté l'humiliante capitulation de l'Armée devant les rebelles du Nord ou encore d'une "provocation" d'inspiration étrangère ?

Quoi qu'il en soit, BARZANI et ses amis paraissent décidés à tirer vengeance des agresseurs sans attendre les résultats de l'enquête officielle.

o

o o

L'incident du 7 décembre est intervenu dans le climat de tension que j'avais signalé au Département dans ma dépeche n° 510/AL du 14 octobre 1970 et qui, depuis lors, ne s'est guère amélioré. Au cours des deux derniers mois

........../

3

les Kurdes ont, en effet, exprimé de plus en plus ouvertement leur mécontentement devant le retard constaté dans la mise en oeuvre de l'Accord du 11 mars.

Tout en approuvant du bout des lèvres la plupart des décisions prises par le pouvoir central, le quotidien du P.D.K. n'a cessé de braver la censure en les critiquant en fait sévèrement. Ni l'accord avec l'I.P.C. (cf. dépeche n° 568 du 6 octobre dernier), ni la proclamation de la fin de l'état d'urgence (cf. dépeche n° 566 du 6 octobre 1970), ni les autres mesures de détente (dépeche n° 597 du 18 octobre 1970) n'ont rencontré son approbation. Ses éditoriaux ont souligné avec insistance le caractère limité de ces mesures et mis en doute la capacité - sinon la volonté - du Gouvernement de les mettre totalement et effectivement en application. Le meme journal a notamment dénoncé, à plusieurs reprises, le peu d'empressement des dirigeants baathistes pour préparer la convocation d'une Assemblée nationale représentative et attribuer à des Kurdes une partie au moins des postes de responsabilité dans l'administration des provinces du Nord. De leur côté, les Ministres kurdes se sont plaints en privé de n'exercer qu'une autorité nominale sur les services de leurs départements et de n'être pas consultés sur les décisions concernant la politique générale du pays.

Dans le domaine économique, les revendications sont exprimées à haute voix. Près de dix mois après l'Accord du 11 mars, aucune mesure concrète de quelque importance n'a encore été décidée en faveur des régions du Nord dévastées par la guerre où le nombre des industries est infime et où sévit le chômage. Sur le plan culturel, le bilan est moins négatif. Plusieurs associations ont pu se reconstituer et la

........../

4

parution de quelques publications en langue kurde a été autorisée. Toutefois, dans le domaine de l'enseignement, les Kurdes s'élèvent contre la négligence et la routine qui perpétuent, à leur détriment, une discrimination de fait entre les citoyens des deux ethnies.

o

o o

En dépit de cette atmosphère de méfiance, il ne semble pas cependant que l'attentat du 7 décembre, s'il demeure isolé, puisse remettre en cause le modus vivendi instauré le 11 mars dernier. Le "Comité de la paix" (cf. dépeche n° 170/AL du 18 mars 1970) poursuit avec discrétion la tâche qui lui est confiée et les deux partis : Baath et P.D.K. demeurent en contact étroit. Certes, le report à une date indéterminée du recensement général de la population laisse en suspens le problème fondamental de la dévolution de la région de Kirkouk que le P.D.K. voudrait voir inclure dans la zone appelée à bénéficier d'une certaine autonomie. Mais pouvoir central et Kurdes ont tous deux intérêt au maintien du statu quo. Si le premier s'efforce de retarder l'octroi de concessions dont il a admis le principe, il entend préserver un accord indispensable à la stabilité du régime. Les seconds, par crainte du retour au pouvoir d'une junte militaire, ne paraissent pas désireux de pousser trop vite ou trop loin leurs avantages.

Une nouvelle étape pourrait etre prochainement franchie. On serait, en effet, croit-on, à la veille de décisions importantes : promulgation d'une nouvelle Constitution prévoyant un seul poste de Vice-Président de la République

........../

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 002 / AL

SG/dp

Bagdad, le 6 janvier 1971.

Pierre CERLES
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR MAURICE SCHUMANN
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES

Afrique-Levant

A/S. Les relations irako-est-allemandes
et
le problème kurde.
Visite en Irak de M. Kurt WÜNSHE,
Vice-Premier Ministre et Ministre
de la Justice.

M. Kurt WÜNSHE, Vice-Premier Ministre et Ministre de la Justice de la République Démocratique Allemande, a signé, le 16 décembre 1970, avec M. Aziz CHERIF, Ministre irakien de la Justice, une convention juridique portant sur la procédure civile et pénale. Cet accord -le premier de cette nature intervenu jusqu'ici entre l'Irak et "un pays socialiste ami", a souligné M. WÜNSHE- fixe notamment les modalités requises dans chacun des deux pays pour l'exécution des jugements et l'extradiction des criminels de droit commun.

Le Ministre est-allemand a, par ailleurs, mis à profit son séjour pour prendre une initiative qui confirme et illustre la position particulière que la R.D.A. s'est acquise en Irak. M. WÜNSHE s'est, en effet, rendu au Kurdistan où il a rencontré Mullah Moustapha BARZANI. Il est ainsi le premier homme d'Etat étranger qui, avec l'assentiment du pouvoir central, a pu s'entretenir avec le Chef de la minorité kurde. Cette entrevue constitue un geste politique dont les conséquences apparaîtront à plus ou moins longue échéance. Toutefois, un premier résultat mérite d'être souligné. En effet, BARZANI et WÜNSHE sont convenus que,

.../...

5

éservé aux Kurdes et proclamation d'une nouvelle "Charte
ationale" réglementant les rapports entre Baath et P.D.
noyau" auquel, selon les déclarations de M. Mohammed
ahmoud ABDUL RAHMAN, Ministre des Affaires du Nor
seraient appelées à se joindre les autres forces national

Pierre Cerles

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

Dépêche n° 002 /AL en date du 6 janvier 1971.

A/S. Les relations irako - est-allemandes
et
le problème kurde.
Visite en Irak de M. Kurt WÜNSHE,
Vice-Premier Ministre et Ministre
de la Justice.

Communiqué à :

- Présidence de la République/ M. RAIMOND
- Cabinet du Premier Ministre/ M. de la FOURNIERE
- Cabinet du Ministre
- Cabinet du Secrétaire d'Etat/ M. de SOUZA
- Secrétariat Général
- Direction Politique(2)
- Direction Economique
- Afrique du Nord
- Information & Presse
- Conventions administratives
- Europe
- Londres
- Washington
- Moscou
- Bonn
- Ministre Délégué, Berlin
- Rome
- Madrid
- New-York
- Aden
- Alger
- Amman
- Ankara
- Beyrouth
- M. MARANT, Beyrouth
- Damas
- M. de BEAUVAIS, Damas
- Djeddah
- Jérusalem
- Khartoum
- Koweit
- Le Caire
- Rabat
- Sanaa
- Téhéran
- Tel-Aviv
- Tripoli
- Tunis

- 2 -

sur le crédit de 30 millions de Dinars accordé par Pankow à l'Irak, 2.350.000 seront spécialement consacrés à la modernisation des provinces du Nord dont la vocation à l'autonomie est ainsi, pour la première fois, officielleme affirmée./.

Pierre Cerles

/

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

MINISTERE D'ETAT
CHARGE DE LA DEFENSE NATIONALE
S.D.E.C.E.

Destinataire n° 417
Le 22 janvier 1971
Référence : DB 25248/II A

USAGE STRICTEMENT NATIONAL

IRAK - IRAN - TURQUIE

CANDIDATS KURDES POUR LA VICE-PRESIDENCE DE LA REPUBLIQUE IRAKIENNE ET POUR UN SIEGE AU CCR.

(Mi-décembre)
A/3

Selon un observateur étranger en Irak, Mostapha BARZANI, interrogé au cours d'une conversation privée sur ses rapports avec l'Iran et la Turquie, a affirmé qu'il n'avait pas de relations avec ces pays.

D'autre part, le leader kurde a déclaré que M. Habib Mohammed KARIM serait le candidat kurde à la vice-présidence de la République. Il a ajouté qu'il fallait que les Kurdes soient représentés au Conseil de la Révolution et que le candidat à ce siège serait le Dr Mohammed OSMAN.

----

(1) A rapprocher des diffusions DA 34060/II A du 7.7.70 et DA 35948/II A du 9.10.70.

- 2 -

Destinataires :

Président de la République - Premier Ministre
Ministre d'Etat chargé de la Défense National
SGDN/CER (2 ex.)
Défense Nationale
- E.M.A.Div./REN
- E.M.A.T./2
- C.E.C. Océan Indien
Affaires Etrangères
- Sous-Direction Europe Méridionale
- Service Levant

DIFFUSION RESTREINTE

MINISTERE D'ETAT
CHARGE DE LA DEFENSE NATIONALE
S.D.E.C.E.

Destinataire N° 417
Le 25 janvier 1971
Référence : DB 25269/II A

IRAK

DURCISSEMENT DES RELATIONS ENTRE LES KURDES ET BAGDAD

C 511365
(début janv. 71)
B/3

Selon des milieux kurdes de PARIS, l'attentat du 9 décembre 1970 contre IDRISS BARZANI (1), qui avait été attribué par la presse à TALABANI, aurait en fait été préparé par le ministre de l'Intérieur SAADOUN GHAIDAN et le ministre de la Défense CHEHAB HARDAN.

Bien que IDRISS BARZANI ait échappé à cet attentat, les Kurdes ont demandé aux autorités irakiennes de prendre des mesures sévères et ont retiré du gouvernement leurs cinq ministres. De plus, par mesure de protection, des unités de Pech Merga ont été mises en place dans les villes où se trouvent des représentations du PDK.

Les Kurdes estiment que, en raison de cette tension, BAGDAD pourrait être amené à diriger vers le Kurdistan des troupes récemment retirées de Jordanie.

(1) - Fils du leader kurde MOSTAPHA BARZANI.

- 2 -   DB 25269/II A

DIFFUSION RESTREINTE

Destinataires :

Président de la République - Premier Ministre
Ministre d'Etat chargé de la Défense Nationale
S.G.D.N./CER (2 ex.)
Défense Nationale
- E.M.A.T./2
Affaires Etrangères
- Service Levant
Développement Industriel et Scientifique
- Direction des Carburants

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 91 /AL

BL/dp

Bagdad, le 3 février 1971.

CONFIDENTIEL

Valise accompagnée

Pierre CERLES
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK
A
SON EXCELLENCE MONSIEUR MAURICE SCHUMANN
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES

Afrique-Levant

a/S. Du problème kurde (1).

Au cours d'un bref voyage dans les provinces du Nord, un de mes collaborateurs a eu récemment l'occasion de rencontrer Mullah Mustapha BARZANI. Les indications recueillies de la bouche même du Président du Parti Démocratique du Kurdistan et les informations dont dispose cette Ambassade permettent de faire le point du problème kurde, à la veille du premier anniversaire de l'Accord du 11 mars 1970.

*

* *

Les succès remportés par la lutte de "libération nationale" menée par les Kurdes, s'expliquent par la présence à leur tête d'un chef prestigieux, l'existence d'un territoire "national" dit "Kurdistan libéré" défendu par une véritable "armée" et l'organisation d'un Parti politique solidement structuré.

.../...

- 2 -

1°) Mustapha BARZANI ne paraît avoir rien perdu de son autorité ni de son prestige. L'âge n'a diminué ni son dynamisme ni son optimisme. Sous la protection d'un petit groupe de "Peshmergas" qui lui sont dévoués corps et âme, il réside le plus souvent au village de DILMAN, à quelques 35 km de GALALA (province d'Erbil). Son train de vie est celui d'un combattant dédaignant le confort. L'expérience semble avoir renforcé sa méfiance naturelle même à l'égard de ses lieutenants. Seul, le Dr. Mahmoud OTHMAN, membre du Comité Central du P.D.K., bénéficie actuellement de sa pleine confiance. Mullah Mustapha BARZANI fait preuve d'une force de caractère peu commune. Il n'en donne pas moins l'impression d'être rusé et matois et porte sur les événements et les hommes des jugements mesurés, indiquant de sa part une juste appréciation des circonstances et un souci de réalisme.

Mullah BARZANI a pleine conscience de son rôle de chef incontesté du mouvement de libération nationale kurde. Il affecte toutefois de se retrancher derrière les instances supérieures du P.D.K. et insiste sur le caractère collégial des décisions prises. Même s'il ironise sur ceux de ses lieutenants qui se laissent prendre par la vie facile de Bagdad, il paraît avoir admis la nécessité de faire accéder les "jeunes" aux postes de responsabilité. Il dissimule, beaucoup plus que par le passé, ses réserves à l'égard des convictions progressistes ou socialistes professées par la plupart d'entre eux. Il paraît avoir admis la nécessité de réformes sociales visant à limiter les privilèges et l'autorité des chefs de clan, longtemps ses plus sûrs appuis.

.../...

- 3 -

En dépit des rivalités tribales et des haines ancestrales, Mullah BARZANI est considéré comme le symbole de la résistance kurde à l'oppression arabe. Son prestige s'est encore accru après l'Accord du 11 mars 1970 qui marque incontestablement une étape décisive dans la lutte pour l'autonomie. Le mot d'indépendance est rarement prononcé mais l'espoir de la conquérir un jour soutient la détermination des combattants et de leur chef.

2°) L'existence d'un "Kurdistan libéré" constitue d'ailleurs la preuve concrète que cet espoir n'est pas utopique. A l'heure actuelle, quelques 8000 km2 échappent totalement à tout contrôle du pouvoir central. Cette zone dispose d'une administration, d'une police et d'une justice qui lui sont propres. Ses habitants y acquittent des taxes qui ne sont pas destinées au trésor irakien. BARZANI et ses lieutenants y assument toutes les responsabilités. Ce sanctuaire s'étend au Nord-Est de RAWANDOUZ, le long de la frontière iranienne; il bénéficie ainsi d'une ouverture sur l'extérieur sans laquelle le mouvement kurde serait condamné tôt ou tard à disparaître.

Il n'existe pas, toutefois, de frontière précise entre les territoires où s'exerce l'autorité du gouvernement de Bagdad et le "Kurdistan libéré". Outre le contrôle total du sanctuaire défini ci-dessus, la résistance kurde assume un pouvoir de fait dans toute la zone montagneuse du Nord de l'Irak. Le gouvernement irakien et son armée ne manifestent leur présence que dans la plaine et les villes ainsi que le long des routes principales desservant les basses vallées. Dans ces dernières régions, le pouvoir kurde n'en existe pas moins, plus ou moins clandestin suivant les circonstances. La juxtaposition d'un appareil officiel représentant une puissance considérée comme "occupante" et d'une organisation de résistance bénéficiant de la sympathie agissante de la quasi-totalité de la population, rendait la situation des provinces du Nord, avant le 11 mars 1970, comparable à celle de l'Algérie pendant la guerre d'indépendance menée contre la France.

- 4 -

Depuis le rétablissement de la paix, les choses sont devenues plus complexes et ne manquent pas de surprendre l'observateur étranger. C'est ainsi qu'à la suite de l'Accord du 11 mars 1970, plusieurs membres du P.D.K. occupent aujourd'hui avec l'approbation de BARZANI des postes importants (1), mais cette intégration dans le système de l'Etat irakien n'a pas entraîné, là même où ces derniers exercent leurs fonctions, la disparition des structures mises en place par la Résistance ou le P.D.K. La "collaboration" que certains kurdes apportent au gouvernement est considérée par eux comme une manoeuvre tactique, sans doute provisoire, mais servant l'intérêt de la cause kurde; elle ne signifie nullement un ralliement sincère au pouvoir central ni l'acceptation d'une "assimilation" menant à long terme à une fusion des ethnies en présence. L'objectif fondamental demeure la conquête d'une "autonomie" effective à l'intérieur d'une zone définie. Cet objectif ne peut être atteint qu'en tirant partie de la faiblesse de l'adversaire et en maintenant intacte et prête à toute éventualité une "armée" considérée comme la seule véritable garantie du mouvement de libération face à un pouvoir central aux mains de nationalistes arabes et, de ce fait, foncièrement hostile à la création d'une entité kurde à l'intérieur de l'Etat irakien.

.../...

(1) les gouverneurs des provinces d'Erbil, de Souleimaniy et de Dohuk sont kurdes.

\- 6 -

L'organisation du P.D.K. est calquée sur celle des partis communistes. Toutefois, la désignation des responsables aux différents échelons paraît s'y faire, non par cooptation, mais selon une procédure d'élection apparemment conforme aux principes de la démocratie (cf. ma dépêche n° 409/AL du 22 juillet 1970).

Le P.D.K. a un "Président" : Mullah BARZANI et un Secrétaire Général : Habib Mohammed KARIM. Le "Comité Central" comprend de 13 à 17 membres (plus 9 suppléants). Habib Mohammed KARIM assure également les fonctions de Secrétaire Général et préside, en outre, un "Bureau Politique" de 7 membres nommés par le Comité Central. Ce dernier compte notamment 5 représentants de la Résistance armée et une femme. Les deux fils de BARZANI figurent parmi les membres à la fois du Comité Central et du Bureau Politique.

Il existe 5 comités régionaux à Mossoul, Erbil, Kirkouk, Suleimaniya et Bagdad dirigés par des membres du Comité Central. Le Parti possède un journal qui paraît à Bagdad en arabe sous un titre de circonstance : AL TAAKHI (La Fraternisation). M. Mohammed KARIM en est le Directeur.

Sur le plan idéologique, le P.D.K. fait siennes les prises de position généralement adoptées en politique étrangère par les partis dits "progressistes" à travers le monde. Le socialisme dont il se réclame s'écarte sensiblement du socialisme "scientifique" professé par les Communistes. Il n'en entretient pas moins avec ces derniers pour des raisons tactiques, des relations généralement bonnes mais sensibles aux variations des mots d'ordre donnés par Moscou au P.C. irakien.

.../...

\- 5 -

3°) Le mouvement de libération kurde a acquis, en effet, au long des années de lutte contre les troupes gouvernementales, une puissance militaire incontestable. L' "armée" kurde est répartie sur deux fronts : le front occidental (BAHDINAN) qui comprend les provinces de Mossoul et de Dohuk et dispose de 4 régiments (HEZ) sous le commandement de Assad KOCHABEY. Le front oriental (SORAN) qui couvre les régions de Kirkouk, Suleimaniya, Erbil et Hadj Omran, est placé sous l'autorité directe de Mullah BARZANI et compte 10 régiments. Chaque régiment comprenant 2 ou 3 bataillons d'importance variable, les Kurdes semblent disposer de quelques 30.000 combattants. A cela s'ajoute un corps d'élite formé d'hommes de la tribu de BARZAN et une "milice" de "réservistes" (20 à 30.000 hommes) menant une vie normale dans villes et villages, en possession d'armes individuelles et prêts à répondre au premier appel.

Les combattants (PESHMARGAH) reçoivent un salaire de 8 à 15 dinars. La discipline est stricte et le moral élevé. Les unités ont conservé la totalité de leur armement qui comprend des armes légères apparemment très abondantes et des armes lourdes (artillerie, roquettes, D.C.A.).

4°) Organisé et puissant sur le plan militaire, le mouvement de libération kurde d'Irak ne l'est pas moins sur le plan politique. Le Parti Démocratique du Kurdistan a traversé plusieurs crises dont la plus aigue a été la rupture entre BARZANI et son premier lieutenant TALABANI, rallié par rancune personnelle au gouvernement central. Après l'éloignement de ce "collaborateur", le P.D.K. est devenu le représentant exclusif de la totalité des populations kurdes. En mars 1970, il est sorti avec éclat de la clandestinité et traite aujourd'hui d'égal à égal avec le Parti Baath, détenteur du pouvoir à Bagdad depuis la Révolution du 17 juillet 1968.

.../...

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 91 /AL   en date du 3 février 1971

A/S. Du problème kurde (1).

Communiqué à :
- Présidence de la République / M. RAIMOND
- Cabinet du Premier Ministre / M. de la FOURNIERE
- Cabinet du Ministre
- Cabinet du Secrétaire d'Etat/ M. de SOUZA
- Secrétariat Général
- Direction Politique (2)
- Direction Economique
- Afrique du Nord
- Information & Presse
- Londres
- Washington
- Moscou
- Bonn
- Rome
- Madrid
- New-York
- Aden
- Alger
- Amman
- Ankara
- Beyrouth
- Damas
- Djeddah
- Jérusalem
- Khartoum
- Koweit
- Le Caire
- Rabat
- Téhéran
- Tel-Aviv
- Tripoli
- Tunis
- Sanaa

\- 7 -

Une stricte discipline semble régner dans les rangs du P.D.K. Le Parti est notamment seul juge de l'opportunité pour tel ou tel de ses membres d'accepter ou de refuser un poste proposé par le pouvoir central. Trois membres du Comité Central participent actuellement au gouvernement. Trois autres sont gouverneurs de province. Mais le P.D.K. a fait connaître sans équivoque que le poste de Vice-Président de la République, réservé à un Kurde, ne serait pourvu qu'après la promulgation d'une nouvelle Constitution.

Des conflits de tendance n'en persistent pas moins à l'intérieur du P.D.K. Le plus important demeure celui qui oppose BARZANI, partisan d'un pouvoir confié à une oligarchie fédérale "éclairée", aux "jeunes turcs", retour d'Occident ou des pays de l'Est, défenseurs de la suprématie totale du Parti considéré comme l'armature indispensable préservant l'unité et la pérennité du mouvement de libération. Quoi qu'il en soit, le P.D.K. constitue actuellement un front sans faille face au gouvernement de Bagdad et aux manoeuvres de division qui ont constitué jusqu'aujourd'hui l'essentiel de leur "politique kurde".

*

* *

Je me propose, dans une prochaine dépêche, d'exposer l'état des relations entre les Kurdes et le pouvoir central après l'application de certaines des mesures prévues par l'Accord du 11 mars 1970 et de passer en revue les implications internationales du problème kurde d'Irak./.

Pierre Cerles

N.B. En l'absence de statistiques valables, on admet généralement que, sur une population totale de 8.600.000 habitants, l'Irak compte 1.500.000 Kurdes.

IR 58 Kurdes

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 268/AL

CONFIDENTIEL
Valise accompagnée

Bagdad, le 17 mars 1971

AFRIQUE-LEVANT
ARRIVEE

Pierre CERLES
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK

à

SON EXCELLENCE MONSIEUR MAURICE SCHUMANN
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
AFRIQUE-LEVANT

A.S. du problème kurde (2)

Les succès remportés en Irak par le mouvement de libération nationale kurde ne sont pas seulement dus à sa force intrinsèque (cf ma dépêche n° 91/AL du 3 février 1971) mais aussi, bien évidemment, à la faiblesse de son adversaire : le Gouvernement de Bagdad.

I - La dynastie hachémite, tout comme les ottomans, s'était appuyée sur la communauté arabe sunnite pour imposer son autorité aux deux groupes composant 75 % de la population irakienne : les arabes chiites et les kurdes. On sait que la République, instaurée en 1958, s'est révélée impuissante à mettre en place un système tant soit peu démocratique permettant de rétablir un certain équilibre entre les communautés. Au surplus, en faisant basculer l'Irak dans le camp du "nationalisme arabe", elle a rejeté dans une opposition fondamentale à la fois les Chiites bien qu'arabes et les Kurdes bien que sunnites.

.../...

- 2 -

Tout espoir de doter l'Irak d'un Etat fort n'aurait toutefois pas été perdu si les Sunnites, demeurés détenteurs du pouvoir, ne s'étaient rapidement divisés en clans ennemis, aggravant ainsi la faiblesse du régime.

Face à cette situation, les deux grandes "minorités" ont adopté une attitude différente. Alors que les Chiites ne se sont jusqu'ici regimbés contre "l'oppression sunnite" que par des jacqueries sans lendemain, les Kurdes dirigés par BARZANI ont choisi de reprendre la lutte armée. A quatre reprises, les dirigeants de Bagdad ont dû s'incliner devant leur détermination. En 1963, 1964, 1966 et 1970, les défaites subies par les troupes gouvernementales ont contraint le pouvoir central à négocier et à consentir à une reconnaissance chaque fois plus précise, plus large et plus concrète des "droits ethniques" du peuple kurde pour aboutir à l'affirmation de son droit à "l'autonomie" (cf ma dépêche n° 170 du 18/3/70).

II - L'application effective des dispositions de l'Accord du 11 mars 1970 constitue donc la seule garantie contre la rupture de la "trêve" actuelle.

1) Le pouvoir central en est parfaitement conscient et a pris, au cours de l'année écoulée, de multiples mesures visant à satisfaire les revendications kurdes.

Sur le plan politique, des Ministres Kurdes sont entrés au cabinet ; une nouvelle Constitution et une loi créant une Assemblée Nationale ont été promulguées ; une amnistie générale a été proclamée et l'état d'urgence levé. Le Parti Démocratique du Kurdistan s'est vu reconnaitre pleine liberté d'action et son journal parait à Bagdad sans censure préalable. Un recensement général de la population irakienne a été décidé en vue notamment de délimiter la zone où la majorité est détenue par les kurdes et à l'intérieur de laquelle ceux-ci se verront déléguer un certain nombre de

- 3 -

compétences étatiques.

Sur les plans administratif et social, nombre de fonctionnaires kurdes ont été réintégrés dans leurs emplois et certains se sont vus confier des postes de responsabilité dans les provinces du Nord. Des textes législatifs ont été publiés qui prévoient la distribution de secours aux habitants des régions dévastées et le versement de pensions aux ayant-droit des victimes de la guerre.

Sur le plan militaire, les Peshmergas se sont vus reconnaitre le statut de "garde-frontière" tandis que le pouvoir central a dissous les unités de partisans ou de mercenaires à son service.

Sur le plan culturel, une université - comportant notamment une faculté de langue Kurde et une faculté de médecine - a été ouverte à Suleimaniya. La reconstitution d'associations diverses, la publication de livres en langue kurde et l'enseignement de la langue kurde ont été autorisés. Les étudiants kurdes ont été admis à rejoindre universités et collèges.

Sur le plan économique, enfin, la nécessité a été reconnue de consacrer une part du revenu national à la reconstruction et au développement des provinces kurdes. Le plan de 5 ans a été modifié en conséquence. Des crédits (16 millions de dinars) ont été affectés à la réalisation de différents projets dans le Nord. Des routes et des écoles ont été reconstruites.

2) Cette énumération ne doit pas faire illusion. Le "Comité de la Paix" chargé de la mise en oeuvre des mesures définies en mars dernier se heurte à de multiples difficultés dues à la profonde méfiance qui sépare les deux parties.

L'accord du 11 mars 1970 est, en effet, intervenu, non pas cette fois entre une junte militaire et un chef rebelle, mais entre deux partis politique : le Parti Baath socialiste et le Parti Démocratique du Kurdistan et plus précisément entre

.../...

- 4 -

deux hommes, Mullah Mustapha BARZANI, Président du PDK, et Saddam HUSSEIN, Secrétaire Général-adjoint de la Direction régionale du Baath et Vice-Président du Conseil du Commandement de la Révolution.

Un arret des hostilités constituait, en effet, pour ces deux hommes une manoeuvre tactique, une étape nécessaire dans la poursuite d'objectifs différents, voire opposés, mais dans l'immédiat, convergents. BARZANI obtenait, pratiquement sans contrepartie, la reconnaissance du droit à l'autonomie du peuple kurde. Quant à Saddam HUSSEIN, non seulement il portait au crédit du Baath le "règlement" d'un problème jusqu'ici demeuré sans solution mais encore il s'imposait comme l'homme fort, face à la fraction militaire du Parti et apparaissait comme le garant du maintien de la paix dans le Nord (cf mes dépêches n° 240 AL du 29 avril et 29/DA du 26 mai 1970).

Sujette ainsi aux aléas des luttes intestines du Baath, la mise en oeuvre de l'accord est en outre compromise par son refus de consentir tant à un véritable partage du pouvoir qu'à la reconnaissance d'une entité kurde à l'intérieur de l'Etat irakien. Elle se heurte, au surplus, à l'hostilité de certains milieux, notamment de nombreux militaires, au principe meme d'une solution pacifique du problème.

3) Dans un tel contexte, on comprend facilement que nombre de décisions prises n'aient pu jusqu'ici être appliquées et surtout qu'aucune solution n'ait encore été trouvée aux problèmes fondamentaux. C'est ainsi que pas plus dans la Constitution actuelle que dans les lois créant l'Assemblée Nationale et organisant l'administration provinciale, ni le Baath, ni le pouvoir central sur le plan administratif, n'ont accepté de faire des concessions de nature à associer effectivement les Kurdes à l'exercice du pouvoir. L'amnistie n'a pas été générale. Toutes les mesures d'exception ne sont pas encore levées. Quant au

- 5 -

recensement qui devait servir de base à la délimitation d'un "Kurdistan" irakien, rien ne permet de croire qu'il puisse être organisé dans un proche avenir (cf ma dépêche n° 520/AL en date du 14 octobre 1970) . Aussi bien le PDK s'est-il abstenu jusqu'ici de désigner un titulaire pour le poste de Vice-Président de la République qui lui a été réservé .

Sur le plan social et économique, la mise en oeuvre des décisions prises se révèle lente et partielle . Les populations du NOrd vivent actuellement dans des conditions difficiles que risque d'aggraver dangereusement la sècheresse . L'affectation de crédits importants à la reconstruction et au développement d'une région délaissée est demeurée jusqu'ici théorique . Dans la plupart des cas, le stade des projets et des études n'a pas été dépassé .

Enfin, le problème de la dévolution de Kirkouk se pose avec de plus en plus d'acuité par suite du retour massif dans le piémont des Kurdes qui s'étaient réfugiés dans la montagne pendant les hostilités et qui encerclent maintenant cette ville d'ores et déjà désignée dans leur presse comme "leur capitale" . Les positions des deux parties semblent toujours inconciliables . On sait que BARZANI a soutenu qu'il n'était "nullement nécessaire de procéder à un recensement pour la région de Kirkouk ... parce que c'est un fait que celle-ci est kurde" (cf ma dépêche n° 520/AL du 14 octobre 1970) . Saddam HUSSEIN vient de riposter en affirmant le 16 mars au représentant du magazine libanais "Al-Destour" que " Kirkouk constitue une partie intégrante de l'Irak autant que Bagdad ou Erbil ". Le Vice-Président n'a pas hésité à dénoncer le "chauvinisme" de ceux qui cherchent à dresser entre les diverses nationalités des barrières administratives destinées à faire obstacle aux libertés de mouvement, de changement de résidence ou d'emploi . Saddam HUSSEIN a soutenu qu'une telle "mentalité" ne pouvait conduire qu'au "séparatisme" et était contraire à l'esprit de manifeste du 11 mars . Il a fait valoir que l'autonomie

- 6 -

(self rule) avait été conférée non à tel ou tel territoire mais à la population qui l'habite c'est à dire à la nationalité qui détient la majorité dans un secteur déterminé . Cette formule, a-t-il d'ailleurs précisé, n'empêche pas "la présence d'une fraction de la petite minorité au sein de la nationalité majoritaire dans les secteurs où la petite minorité se trouve elle-même en majorité et à l'intérieur desquels elle s'est vu octroyer l'autonomie". De même " elle ne saurait faire obstacle à l'entrée des membres de la nationalité la plus nombreuse (1) dans les territoires habités par les membres de la petite minorité (2) à laquelle l'autonomie a été accordée . Saddam a rappelé en conclusion que le manifeste du 11 mars avait précisé quels sont les unités administratives - allant du canton jusqu'à la province - dans lesquels la majorité kurde si elle se dégage, se verra octroyer des compétences étatiques particulières .

Il est donc clair que même l'artisan de l'accord du 11 mars n'envisage nullement d'abandonner les prérogatives de souveraineté sur une région où se trouvent les plus riches des champs pétrolifères actuellement exploités . Or un récent voyage dans le Nord m'a convaincu que l'objectif majeur de BARZANI est précisément la possession de ces réserves d'huile .

Au regard de cette opposition fondamentale, le compromis tactique inclus dans l'accord du 11 mars (cf ma dépêche n° 520 du 14 octobre) apparait d'autant plus fragile que l'affrontement arabo-kurde dans la région de Kirkouk est encore aggravé par la présence d'une importante minorité turkmène, sollicitée par les deux parties mais hésitante à faire un choix décisif pour son avenir . Ceux des chrétiens qui, en dépit des troubles de ces

.../...

(1) c'est à dire arabe
(2) c'est à dire kurde

- 7 -

dernières années, n'ont pas encore rejoint Bagdad, sont l'enjeu d'une compétition similaire . Il semble qu'au mépris des conseils de prudence donnés par la hiérarchie, ils soient tentés de jouer la carte Kurde par hostilité à l'égard d'un Etat "arabe" où ils ont perdu tout espoir de se voir reconnaître les droits de citoyens à part entière .

III - Le maintien de la paix repose donc sur un modus vivendi fragile, résultat d'une entente tactique entre deux partenaires qui cherchent à en tirer parti pour renforcer leurs positions respectives. Le PDK n'a eu aucune peine, semble-t-il, à obtenir le ralliement de quelques groupes dissidents, jusqu'ici réticents à faire acte d'allégeance à BARZANI . Le Baath, de son côté, et singulièrement la fraction civile du Parti, libéré d'un handicap qui a provoqué la chute des régimes précédents, consacre ses efforts au renforcement de ses assises et au développement économique du pays .

On comprend ainsi pourquoi les deux parties sont animées d'une même détermination de ne rien faire dans l'immédiat, qui puisse mettre en danger le statu quo . Une récente initiative du PDK atteste sa persistance dans cet état d'esprit . Soucieux de renforcer à point nommé, la position de Saddam HUSSEIN et de ses amis face à la remontée des militaires, BARZANI, vient, en effet, de décider de livrer aux autorités une partie des armes lourdes en sa possession ainsi que la station de radiodiffusion, muette depuis mars 1970, mais qui, pendant des années, avait rappelé au monde la détermination des Kurdes de poursuivre la lutte contre "l'oppresseur arabe" .

En dépit de ces efforts communs pour maintenir la paix,

.../...

- 8 -

il n'en reste pas moins qu'aucune solution définitive du problème kurde ne pourra intervenir pour aussi longtemps que diverses influences étrangères continueront de faire obstacle à son règlement . Leur examen fera l'objet d'une autre dépêche ./.

IR. 5. 8 (Kurdes)

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 253 /AL
PD/mk

Bagdad, le 28 avril 1971.

Pierre CERLES
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAK
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR MAURICE SCHUMANN

AFRIQUE LEVANT
- 4 MAI 1971
ARRIVÉE

Direction d'Afrique - Levant

A/S de la position des Kurdes à l'égard des Turkmènes.

…uniqué à :
…NKARA
…EHERAN
…OSCOU
…ASHINGTON
…ONDRES

Un long commentaire consacré par le "Taakhi", organe du "Parti démocratique du Kurdistan", à un récent communiqué du "Parti ouvrier turc", qui reconnait l'existence d'un "peuple kurde" en Turquie orientale, est venu rappeler que les communautés turkmènes établies dans les régions de Mossoul et de Kirkouk constituent un élém… du jeu politique entre les dirigeants irakiens et Mullah Barzani.

Le P.D.K. s'est gardé dans la circonstance de mettre à profit l'occasion que lui offrait cette prise de position d'un "parti turc légalement reconnu", pour marquer sa solidarité avec ses frères de race du pays voisin. Au surplus, si le "Taakhi" prend la défense des "droits" des turcomans, ses réflexions n'en traduisent pas pour autan… le désir des chefs kurdes de rendre la politesse au "Parti ouvrier turc". De toute évidence, leur principal souci est de mettre en garde le gouvernement de Bagdad contre la tentation de jouer à nouveau la carte turkmène.

…/…

- 2 -

Tout en prenant soin de souligner combien le P. D. K. apprécie la reconnaissance par les autorités centrales des droits culturels des Turkmènes en Irak, le journal kurde laisse entend… que la responsabilité des affaires de la politique relève des seuls Arab… et Kurdes. Il n'est aucunement question d'appuyer une éventuelle auton… des Turcomans au sein de la nation irakienne. En revanche, l'accent est mis sur la nécessité d'une définition de "relation saines et normale… entre Kurdes et Turkmènes, pour éviter la répétition "de différends réels ou artificiels". /.

Pierre Cerles

DIFFUSION RESTREINTE

MINISTERE D'ETAT
…ARGE DE LA DEFENSE NATIONALE

S.D.E.C.E.

5132
R 2/A

Le 6 août 1971

F I C H E

- Détérioration de la situation en Irak.

De nombreux indices, dont les premiers remontent au mois de juin dernier, révèlent que la situation intérieure continue à se détériorer en Irak.

La reprise des combats dans le Kurdistan irakien, l'effervescence qui règne à nouveau dans plusieurs tribus et communautés du pays, les graves dissensions et rivalités au sein du gouvernement et du parti Baas, laissent à penser que l'Irak, une fois de plus, est à la veille d'une révolution.

Ainsi, le coup d'Etat éventé du début juillet et la série d'arrestations, plus ou moins arbitraires, qui l'ont suivi, loin de mettre un terme à cet état de crise, pourraient bien, en réalité, n'être que le prologue à de possibles affrontements.

…/…

DIFFUSION RESTREINTE

2

Rivalités au sein du gouvernement

M. Saddam Hussein Al Takriti, secrétaire adjoint du parti Baas (1), serait prêt à renverser l'actuel Président de la République et Premier ministre, le général Al Bakr.

Saddam Hussein Al Takriti et ses partisans, qui tiennent l'appareil du parti et de la police et qui disposent en outre d'un service de renseignements très efficace au sein du parti, auraient reçu l'accord de membres importants du Baas pour cette opération.

En l'état actuel de nos connaissances, les généraux Al Bakr et Al Ammache se seraient donc résignés à cautionner les différentes mesures prises par Al Takriti et notamment la série d'arrestations opérées après la dernière tentative du prétendu coup d'Etat du début juillet (2).

Reprise des combats dans le Kurdistan irakien

Selon des milieux koweitiens, les combats entre Kurdes de Molla Mostapha Barzani et forces armées irakiennes auraient repris dans la région de Barzan, non loin de la frontière iranienne. Cette reprise des hostilités aurait pour origine le mécontentement des Kurdes devant la mauvaise volonté évidente de Bagdad à appliquer les résolutions prises au mois de mars 1970.

…/…

(1) En même temps vice-président du Conseil du commandement de la révolution.
(2) Les milieux de l'opposition se refusent à admettre la version présentée par le gouvernement. Ils défendent la thèse d'une opération qui aurait été montée de toutes pièces par Saddam Hussein Al Takriti.

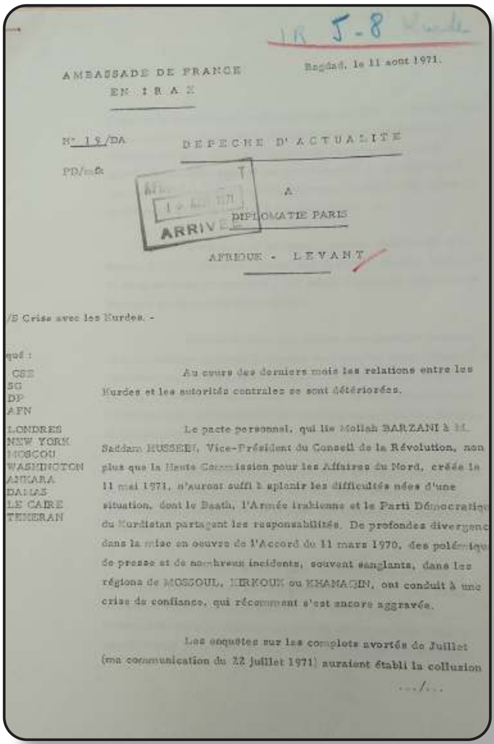
IR 5-8 Kurde

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

Bagdad, le 11 aout 1971.

N° 19/DA

PD/mk

DEPECHE D'ACTUALITE

ARRIVEE

A

DIPLOMATIE PARIS

AFRIQUE - LEVANT

/S Crise avec les Kurdes. -

qué :
CSE
SG
DP
AFN
LONDRES
NEW YORK
MOSCOU
WASHINGTON
ANKARA
DAMAS
LE CAIRE
TEHERAN

Au cours des derniers mois les relations entre les Kurdes et les autorités centrales se sont détériorées.

Le pacte personnel, qui lie Mollah BARZANI à M. Saddam HUSSEIN, Vice-Président du Conseil de la Révolution, non plus que la Haute Commission pour les Affaires du Nord, créée le 11 mai 1971, n'auront suffi à aplanir les difficultés nées d'une situation, dont le Baath, l'Armée irakienne et le Parti Démocratiq[ue] du Kurdistan partagent les responsabilités. De profondes divergenc[es] dans la mise en oeuvre de l'Accord du 11 mars 1970, des polémiqu[es] de presse et de nombreux incidents, souvent sanglants, dans les régions de MOSSOUL, KIRKOUK ou KHAMAQIN, ont conduit à une crise de confiance, qui récemment s'est encore aggravée.

Les enquêtes sur les complots avortés de Juillet (ma communication du 22 juillet 1971) auraient établi la collusion

.../...

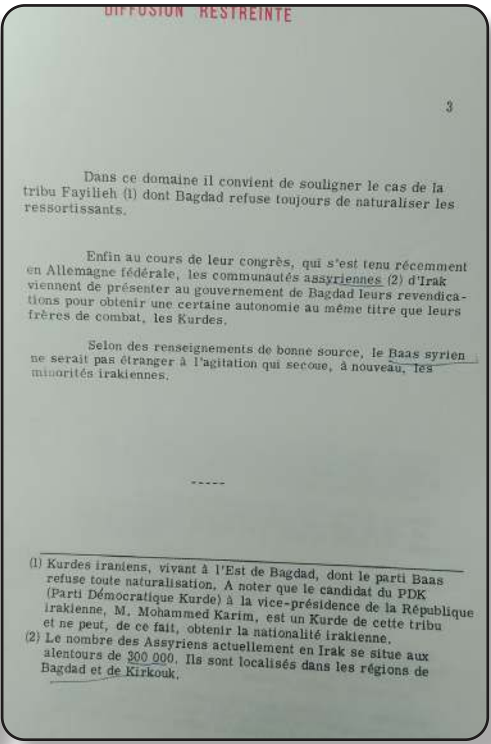
DIFFUSION RESTREINTE

3

Dans ce domaine il convient de souligner le cas de la tribu Fayilieh (1) dont Bagdad refuse toujours de naturaliser les ressortissants.

Enfin au cours de leur congrès, qui s'est tenu récemment en Allemagne fédérale, les communautés assyriennes (2) d'Irak viennent de présenter au gouvernement de Bagdad leurs revendications pour obtenir une certaine autonomie au même titre que leurs frères de combat, les Kurdes.

Selon des renseignements de bonne source, le Baas syrien ne serait pas étranger à l'agitation qui secoue, à nouveau, les minorités irakiennes.

-----

(1) Kurdes iraniens, vivant à l'Est de Bagdad, dont le parti Baas refuse toute naturalisation. A noter que le candidat du PDK (Parti Démocratique Kurde) à la vice-présidence de la République irakienne, M. Mohammed Karim, est un Kurde de cette tribu et ne peut, de ce fait, obtenir la nationalité irakienne.

(2) Le nombre des Assyriens actuellement en Irak se situe aux alentours de 300 000. Ils sont localisés dans les régions de Bagdad et de Kirkouk.

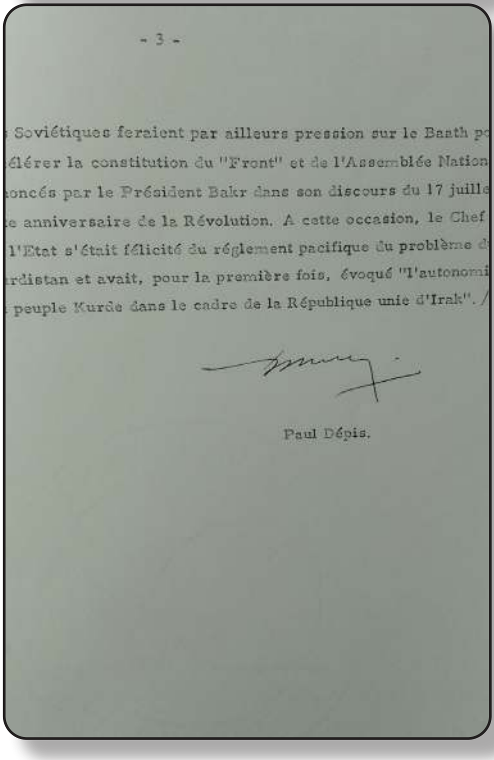
- 3 -

[le]s Soviétiques feraient par ailleurs pression sur le Baath p[our ac]célérer la constitution du "Front" et de l'Assemblée Nation[ale an]noncés par le Président Bakr dans son discours du 17 juille[t, 3]e anniversaire de la Révolution. A cette occasion, le Chef [de] l'Etat s'était félicité du règlement pacifique du problème d[u Ku]rdistan et avait, pour la première fois, évoqué "l'autonomi[e du] peuple Kurde dans le cadre de la République unie d'Irak". /

Paul Dépis.

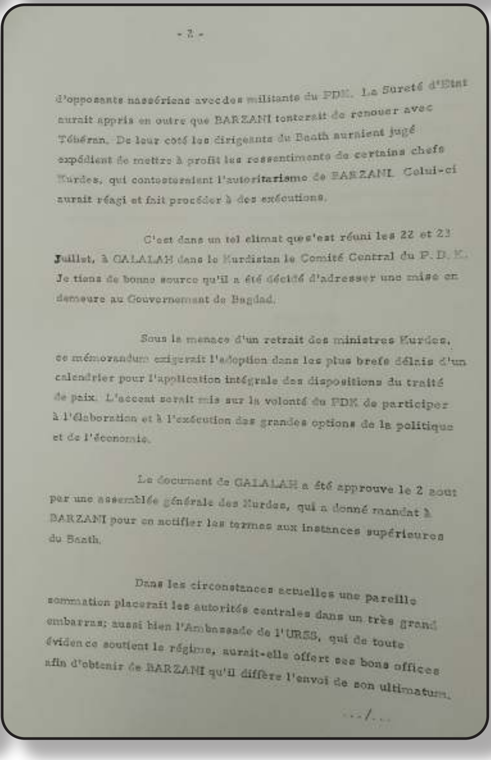
- 2 -

d'opposants nassériens avec des militants du PDK. La Sureté d'Etat aurait appris en outre que BARZANI tenterait de renouer avec Téhéran. De leur coté les dirigeants du Baath auraient jugé expédient de mettre à profit les ressentiments de certains chefs Kurdes, qui contesteraient l'autoritarisme de BARZANI. Celui-ci aurait réagi et fait procéder à des exécutions.

C'est dans un tel climat que s'est réuni les 22 et 23 Juillet, à GALALAH dans le Kurdistan le Comité Central du P.D.K. Je tiens de bonne source qu'il a été décidé d'adresser une mise en demeure au Gouvernement de Bagdad.

Sous la menace d'un retrait des ministres Kurdes, ce mémorandum exigerait l'adoption dans les plus brefs délais d'un calendrier pour l'application intégrale des dispositions du traité de paix. L'accent serait mis sur la volonté du PDK de participer à l'élaboration et à l'exécution des grandes options de la politique et de l'économie.

Le document de GALALAH a été approuve le 2 aout par une assemblée générale des Kurdes, qui a donné mandat à BARZANI pour en notifier les termes aux instances supérieures du Baath.

Dans les circonstances actuelles une pareille sommation placerait les autorités centrales dans un très grand embarras; aussi bien l'Ambassade de l'URSS, qui de toute évidence soutient le régime, aurait-elle offert ses bons offices afin d'obtenir de BARZANI qu'il diffère l'envoi de son ultimatum.

.../...

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

PD/mk

N° 474 /AL

Bagdad le 28 aout 1971

AFRIQUE LEVANT
- 3 SEP. 1971
ARRIVEE

Paul DEPIS
Chargé d'Affaires de France a. i.
en Irak

à

Son Excellence Monsieur Maurice SCHUMAN
Ministre des Affaires Etrangères

Direction d'Afrique - Levant.

S Crise avec les Kurdes.
Intervention des Soviétiques.

mmuniqué :
CSE
SG
DP
AFN
Londres
New-York
Moscou
Washington
Ankara
Damas
Le Caire
Téhéran
Tripoli

Le Memorandum du Parti démocratique du Kurdistan, qui avait été approuvé le 2 aout par le Congrès de Galalah (ma dépech d'actualité n° 19 du 11 aout) a été remis au Conseil de Commandemen de la Révolution entre le 7 et le 9 aout.

L'Ambassade de l'URSS aurait obtenu de Mollah Barzani qu'il atténuât le caractère d'ultimatum du document. Cette intervention des Soviétiques aurait été appuyée par une action conjug des partis communistes de Bulgarie et de Hongrie auprès du PDK, qui célébrait dans le meme temps le vingt-cinquième anniversaire de sa fondation. Il est aujourd'hui à peu près certain que des représent de ces trois pays socialistes furent à l'époque les témoins discrets du règlement, qui mit fin aux hostilités.

Tout en maintenant la menace d'un retrait des Ministr kurdes du Gouvernement, Barzani aurait donc accepté de

.../...

- 2 -

subordonner le calendrier exigé pour l'application de l'Accord du 11 mars 1970, à de nouvelles conversations avec les dirigeants du Beath. Celles-ci ont commencé le 14 aout et se poursuivraient. Elles sont conduites du coté irakien par M. Saddam Hussein, en sa double qualité de Vice-Président du CCR et de Président de la Haute-Commission pour les Affaires du Nord.

La délégation kurde aurait pour instructions de mettre principalement l'accent sur le problème de la dévolution de Kirkouk et des revenus du pétrole. Dans une déclaration en date du 27 aout M. Mohamed Mahmoud, Ministre du Nord et membre du Comité central du PDK, a rappelé la volonté de son parti d'etre associé à la gestion des finances du pays et au controle des richesses pétrolières nationales. L'aggravation de la situation économique au Kurdistan, où sévit une sécheresse persistante, et la difficile reconversion au travail des Peshmergas expliqueraient, pour une large part, cette insistance des Kurdes à obtenir leur "autonomie financière". "Il nous faut, écrivait récemment "Al Taakhi", nous libérer du goutte - à - goutte des aumones du pouvoir central".

Au reste, l'idée que le temps de paix ne travaillerait pas nécessairement en faveur des Kurdes, gagnerait du terrain au Comité Central du PDK, où désormais s'affronteraient deux groupes rivaux : l'un, conduit par le Secrétaire Général, M. Mohamed Habib Karim, inclinerait vers un nationalisme de droite; l'autre dirigé par M. Dara Tewfic, Rédacteur en chef du "Taakhi", se situerait plus à gauche. En réalité c'est le problème de la succession de Barzani, qui est déjà posé, avec la perspective d'une scission du Parti.

De graves dissensions se manifesteraient en outre

.../...

- 3 -

jusque dans la famille du "Chef historique". Aux environs du 10 juillet, Obeidallah, son fil ainé, et Othman Ahmed, son neveu, tentèrent avec une cinquantaine d'hommes un coup de force sur Galalah. Ils furent repoussés après quelques heures de combat. Les Peshmergas auraient relevé sur le terrain, à moins qu'ils ne les aient exécutés par la suite, les corps d'un officier et de trois sous-officiers irakiens qui s'étaient joints aux partisans de Obeidallah. Celui-ci et son cousin ont réussi à s'enfuir et à se réfugier à Bagdad. Barzani demande qu'ils lui soient livrés.

La plupart des observateurs ne croient pas à l'i[illegible] d'une rupture, qui bouleverserait l'équilibre intérieur du pays, mais à laquelle pousseraient les agents de pays arabes ennemis du Beath. En revanche les Soviétiques s'emploient à écarter ce risque et à soutenir le régime. Un éventuel arbitrage dans l'affaire de Kirkouk leur donnerait au surplus l'occasion d'amorcer une pénétration du domaine réservé de l'IPC, où ils n'ont pas encore réussi à prendre pie

De son coté le Parti communiste irakien, dont plusieurs dirigeants recherchés par la police se seraient repliés au Kurdistan, presserait le PDK d'exiger la formation d'un Front National élargi. C'est en tout cas ce que réclame aujourd'hui "Al Taakhi". Au demeurant les articles du journal kurde ont pris depuis quelqu une coloration socialiste accentuée. Ils témoignent dans la circonstance de la clarté d'expression de la langue arabe, maniée par des non-Arabes, au service d'une inspiration idéologique étrangère. /.

Paul Dépis

DIFFUSION RESTREINTE

MINISTERE D'ETAT
CHARGE DE LA DEFENSE NATIONALE
S.D.E.C.E.

Destinataire n° 417
Le 15 septembre 1971.
Référence : DB 28539/R2/A.

I R A K

LE PROBLEME KURDE

fin août 71
C/3

Les relations entre les Kurdes et le gouvernement irakien tendent à se détériorer à la suite des arrestations, attentats et assassinats dont les premiers ont été victimes ces deux derniers mois.

En effet, parmi les personnes incarcérées à BAGDAD au début de juillet, figurent un certain nombre d'officiers et de civils kurdes dont le général Saïd HAMOU (commandant la 5e division), le général de brigade Mohammed Ali SAÏD, deux colonels de l'armée de l'Air, et le commandant Ahmed TARIK (1) qui se trouvait alors dans la capitale en mission spéciale. Parmi les civils, on compte le directeur général au ministère de l'Agriculture, Ahmed Taha AZOUZ.

Tous ces Kurdes, comme les autres Irakiens arrêtés, sont inculpés de complot contre le régime baassiste avec l'appui d'une puissance étrangère. BARZANI a déjà adressé plusieurs demandes à BAGDAD pour leur libération et leur envoi au Kurdistan, mais les autorités gouvernementales n'y ont pas donné suite.

.../...

(1) - Ancien officier du Service de renseignements militaires, il avait rejoint les forces de BARZANI en 1961, et était devenu le chef de son Service de renseignements.

DIFFUSION RESTREINTE

- 2 - DB 28539/R2/A.

Par ailleurs, des attentats ont eu lieu en juillet et début d'août contre les bureaux du parti démocratique kurde à KHANAKIN et à KIRKOUK. Les locaux ont été complètement détruits et deux Kurdes tués. L'enquête promise par BAGDAD n'a donné aucun résultat.

Enfin, selon Hamid BARAWARI, commandant la "Pech Merga"(1), de passage à LONDRES, deux officiers ont été tués en plein jour à la terrasse d'un café de la petite ville kurde de PENGUIN. Comme pour les autres incidents, l'enquête de la sécurité n'a encore donné aucun résultat.

On se demande dans l'entourage de BARZANI s'il n'y a pas là provocation délibérée de la part de BAGDAD qui inciterait les Kurdes à se venger, et justifierait ainsi une reprise des hostilités, comme ce fut déjà le cas dans le passé.

---

(1) - les troupes barzanistes.

DIFFUSION RESTREINTE

- 3 - DB 28539/R

estinataires :
résident de la République - Premier Ministre.
inistre d'Etat chargé de la Défense Nationale.
.G.D.N. / CER (2 ex.)
ffaires étrangères :
- Service Levant.

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

DECHIFFREM

ATTRIBUTIONS
2. AL AL A
3. EU EU EU EU EU EU
NU NU AM AM IP

BAGDAD LE 1ER OCTOBRE 1971
RECU LE........................ A 16H25

DIPLOMATIE PARIS Kurde NO 616-18

COMMUNIQUE (VIA LE DPT)NA: ANKARA 1-3 - LONDRES 287-89 - MOSCOU 134-136 - NYK 112-14 - TEHERAN 113-15 - WASHINGTON 138-40

A/S: ATTENTAT CONTRE BARZANI.

MOLLAH MUSTAPHA BARZANI, PRESIDENT DU PARTI DEMOCRATIQUE DU KURDISTAN, A ECHAPE HIER APRES-MIDI A UN ATTENTAT A LA BOMBE DANS SA RESIDENCE PRES DE GALALAH, PLUSIEURS DE SES GARDES DU CORPS ONT ETE TUES. LES AUTEURS DE L'AGRESSION, QUI S'ETAIENT MELES A UN GROUPE DE PERSONNES VENUES RENDRE VISITE A BARZANI, AURAIENT TROUVE LA MORT DANS L'EXPLOSION, A MOINS QU'ILS N'AIENT ETE EXECUTES SUR PLACE.

CET ATTENTAT SITUE LE CLIMAT DE TENSION, D'OPPOSITIONS, PEUT-ETRE AUSSI DE PROVOCATIONS, DANS LEQUEL EVOLUE L'AFFAIRE KURDE (MA LETTRE NO 474 DU 28 AOUT). L'EVENEMENT RISQUE D'AVOIR DES CONSEQUENCES.

LA DIRECTION REGIONALE DU BAATH A IMMEDIATEMENT CONDAMNE ''CET ACTE CRIMINEL DIRIGE A LA FOIS CONTRE BARZANI ET L'ACCORD DU 11 MARS 1970''./.

DEPIS

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

DECHIFFREM

ATTRIBUTIONS 8
2. AL AL AL
3. EU EU EU EU EU EU
NU NU IP

16 OCT 1971
ARRIVEE

BAGDAD LE 15 OCTOBRE 1971
RECU LE 16----------08H45

Kurde

DIPLOMATIE PARIS NO642-47

COMMUNIQUE (VIA LE DPT) A: ANKARA 4-9 - LONDRES 302-07 - MOSCOU 199-204 - TEHERAN 116-21 - WASHINGTON 152-57

RESERVE

OBJET: APRES L'ATTENTAT CONTRE BARZANI.

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 616-18

LA COMMISSION CHARGEE D'ENQUETER SUR LE RECENT ATTENTAT CONTRE MOLLAH BARZANI, A LAQUELLE PARTICIPENT A LA FOIS DES KURDES ET DES REPRESENTANTS DU POUVOIR CENTRAL, POURSUIT SES INVESTIGATIONS DANS LE PLUS GRAND SECRET. L'AFFAIRE EST SANS DOUTE TROP GRAVE, POUR QU'ON PUISSE SONGER NI DU COTE DU GOUVERNEMENT NI A L'ETAT MAJOR DE FALALAH A EN TIRER, AU PLAN POLITIQUE: DES CONCLUSIONS HATIVES. LA PROPAGANDE DU BAATH S'EMPLOIE, MAIS SANS GRANDE CONVICTION A INCRIMINER DANS LA CIRCONSTANCE LES ENNEMIS CLASSIQUES DE LA REVOLUTION.

DEUX IMPRESSIONS SE DEGAGENT CEPENDANT DES INFORMATIONS RECUEILLIES:

1) LE PRESIDENT DU PARTI DEMOCRATIQUE DU KURDISTAN AURAIT ETE VRAISEMBLABLEMENT PREVENU, SINON DU DETAIL, DU MOINS DES GRANDES LIGNES DE L'OPERATION. QUOIQU'ON AIT DIT DE SA ''BLESSURE'', IL N'ETAIT PAS PRESENT SUR LES LIEUX, QUAND LES PESHMERGAS OUVRIRENT LE FEU SUR LES OCCUPANTS DES DEUX VOITURES, VENUES DE BAGDAD,

.../...

AFRIQUE LEVANT
29 OCT. 1971

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

DECHIFFRE

ATTRIBUTIONS

2. AL AL AL
3. EU EU EU EU EU EU
DE DE AN AN NU NU
AS AS AS AS

BAGDAD LE OCTOBRE 1971
RECU LE .... A 16H04

DIPLOMATIE PARIS
NO 686-91
COMMUNIQUE VIA LE DPT A : ANKARA 19-24 - LE CAIRE 233-38
LONDRES 338-43 - MOSCOU 173-78 - PEKIN 28-33 - TEHERAN 140-45
WASHINGTON 189-94

OBJET: ENTRETIENS SOVIETO-KURDES.

Kurde

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 671.

UNE DELEGATION DU COMITE SOVIETIQUE DE SOLIDARITE AVEC LES PEUPLES AFRO-ASIATIQUES, PRESIDEE PAR M. GAFOUROV, VIENT DE SEJOURNER UNE SEMAINE EN IRAK. LES CEREMONIES ORGANISEES EN SON HONNEUR A BAGDAD PRESENTENT MOINS D'INTERET QUE SA VISITE A MOLLAH BARZANI.

LE PARTI DEMOCRATIQUE DU KURDISTAN A DONNE D'UNE MANIERE SIGNIFICATIVE LA PLUS GRANDE PUBLICITE AUX ENTRETIENS DE SES DIRIGEANTS AVEC LES ENVOYES DE MOSCOU. CEUX-CI AURAIENT MARQUE L'ABSOLUE NECESSITE DE LA MISE EN APPLICATION DE L'ACCORD DU 11 MARS 1970, QUI A RECONNU ''L'AUTONOMIE'' DU PEUPLE KURDE DANS LE CADRE DE LA REPUBLIQUE IRAKIENNE. M. GAFOUROV, CONDUIT SUR LES LIEUX DU DERNIER ATTENTAT CONTRE BARZANI, SE SERAIT EGALEMENT FELICITE DE LA ''SAGE PRUDENCE'' DU PRESIDENT DU PDK, QUI A SU DEJOUER LES PROVOCATIONS DES ENNEMIS DE LA REVOLUTION SOCIALISTE EN IRAK. IL AURAIT ENFIN ASSURE LES KURDES DU SOUTIEN DES PEUPLES DE L'URSS, POUR HATER LA CREATION D'UN FRONT UNI DES PARTIS IRAKIENS, NATIONAUX ET PROGRESSISTES.

BARZANI AURAIT AFFIRME POUR SA PART QUE LES ''ARABES AUTANT QUE LES ''KURDES AVAIENT INTERET A SAUVEGARDER UNE PAIX, QUI

.../...

PAGE DEUX

QUI TRANSPORTAIENT LE COMMANDO. DANS LES MILIEUX PROCHES DU PDK, ON DEPLORE LA PRECIPITATION AVEC LAQUELLE CEUX-CI ONT ETE ABATTUS.

2) LES MOYENS MIS EN OEUVRE PAR LES AGRESSEURS AINSI QUE L'ARMEMENT ET LE MATERIEL DE TRANSMISSION DONT ILS DISPOSAIENT INDIQUENT DE TOUTE EVIDENCE QUE L'AFFAIRE N'AVAIT PU ETRE MONTEE PAR DES AMATEURS. ON PENSE EGALEMENT QU'UN DEUXIEME ECHELON, QUI N'AURAIT PAS EU A INTERVENIR, AURAIT ETE MIS EN PLACE.

DANS CES CONDITIONS, IL EST BIEN DIFFICILE D'ADMETTRE QUE LA POLICE DU BAATH N'AIT PAS EU VENT DE L'ENTREPRISE, SI TANT EST QU'ELLE NE L'AIT PAS, ELLE-MEME ORGANISEE. DANS UN MESSAGE ADRESSE AU CHEF DE L'ETAT, QUELQUES HEURES APRES L'ATTENTAT, MOLLAH BARZANI INSISTAIT SUR LE FAIT QUE LES VOITURES DU COMMANDO AVAIENT FRANCHI, SANS ETRE INQUIETEES, DIX POSTES DE CONTROLE GOUVERNEMENTAUX, AVANT DE PENETRER EN TERRITOIRE KURDE. A CELA LE PORTE-PAROLE DU BAATH A REPONDU QUE CES VEHICULES AVAIENT TRAVERSE TOUT AUSSI FACILEMENT LES LIGNES DES PESHMERGAS.

ON EN EST DONC REDUIT POUR LE MOMENT A DES HYPOTHESES. IL N'EST PAS EXCLU QU'AU SEIN DES INSTANCES SUPERIEURES DU BAATH CERTAINS AIENT SONGE A PRECIPITER L'OUVERTURE DE LA SUCCESSION DE BARZANI, AU BESOIN AVEC LA COMPLICITE D'ELEMENTS GAUCHISTES DU PDK. LE MANIFESTE DU 11 MARS 1970 DEMEURE SANS DOUTE LA CHARTE DE LA COEXISTENCE DES DEUX PARTIES, MAIS L'AGGRAVATION DES DIFFICULTES RENCONTREES POUR LA MISE EN APPLICATION DE CET ACCORD ONT PEUT-ETRE CONDUIT CERTAINS DIRIGEANTS BAATHISTES A ENVISAGER DE CHANGER D'INTERLOCUTEUR.

LES EFFORTS ACTUELLEMENT DEPLOYES PAR LE POUVOIR, AVEC L'AIDE DU CAMP SOCIALISTE, POUR ACCELERER LA CONSTITUTION DU ''FRONT ET DE L'ASSEMBLEE NATIONALE, SEMBLENT EN TOUT CAS REFLETER LE DESIR DU BAAS D'ENROLER SOUS SA BANNIERE L'AILE GAUCHE DU PDK POUR DIVISER LE MOUVEMENT NATIONAL KURDE ET REJETER DANS L'ISOLEMENT SON CHEF HISTORIQUE./.

PIERRE CERLES

IR 5-8 Kurd

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

Bagdad, le 2 novembre 1971.

N° 609/AL

Pierre CERLES
Ambassadeur de France en Irak
à
Son Excellence Monsieur Maurice SCHUMANN
Ministre des Affaires Etrangères

VALISE ACCOMPAGNEE
CONFIDENTIEL

AFRIQUE LEVANT

Direction d'Afrique - Levant

S/S Tension des rapports arabo-kurdes. -

L'attentat perpétré le 31 septembre contre la personne de Mollah Mustapha BARZANI (cf ma communication du 1er octobre) atteste, après l'ajournement sine die du recensement-référendum destiné à délimiter "l'unité administrative à majorité kurde", la tension persistante des rapports entre Bagdad et Gallalah.

x
x x

Questionné le 17 novembre, au cours d'une Conférence de Presse, sur le problème kurde le Président de la République a déclaré "que les conditions nécessaires à la réalisation de l'autonomie kurde étaient la mise en oeuvre de la déclaration du 11 mars 1970 et l'élimination de toutes les conséquences de la guerre fratricide passée". Il a précisé que "le cadre naturel où doit être octroyée l'autonomie est fixé par la Charte Nationale" et que, par conséquent l'exercice de cette autonomie ne saurait se concevoir en dehors des limites résultant de la nécessité de sauvegarder à la fois "l'unité de la politique de la

.../...

PAGE DEUX

EPOSE A LA FOIS SUR UN PARTAGE EQUITABLE DES DROITS ET DES EVOIRS, ET SUR L'OCTROI DE LA LIBERTE AUX FORCES NATIONALES DU AYS. IL EST REMARQUABLE QUE, DANS CETTE PRESENTATION DES ENTRE- IENS ENTRE SOVIETIQUES ET KURDES, LE PORTE-PAROLE DU PDK SE SOIT STENU DE MENTIONNER NOMMEMENT LE BAATH, DONT LES ORGANES D'IN- RMATION ONT EN REVANCHE PASSE SOUS SILENCE LA VISITE DE M. GAFO V A BARZANI.

NOMBRE D'INDICES DONNENT A PENSER QUE LES RUSSES ONT AIDE ADDAM HUSSEIN ET LE GROUPE DES CIVILS A SURMONTER, TOUT AU MOINS ROVISOIREMENT, LES CRISES DE L'ETE. TOUT SE PASSE ACTUELLEMENT MME S'ILS S'EFFORCAIENT D'INSERER L'IRAK DANS LA ''ZONE DE PAIX N L'ORIENTANT VERS UN REGIME DE ''DEMOCRATIE NATIONALE''. ILS 'EMPLOIENT A OBTENIR DES DIRIGEANTS DE BAGDAD, QU'ILS NE SE METT LUS EN TRAVERS DE LA POLITIQUE DU CAMP SOCIALISTE, NOTAMMEMT SUR 'AFFAIRE DE PALESTINE (MON TEL. NO 671 IN-FINE) ET QU'ILS DOTENT E PAYS D'UN GOUVERNEMENT, SINON DU TYPE PROGRESSISTE, DU MOINS ISPOSE A ACCEPTER UNE CERTAINE COLLABORATION AVEC LE PARTI COM- UNISTE IRAKIEN. CELUI-CI POURRAIT SORTIR ENFIN DE LA CLANDESTIN T RECONSTITUER SES EFFECTIFS PAR PLUS DE TROIS ANNEES DE PERSE- UTIONS./.

PIERRE CERLES

- 2 -

nation et du territoire irakien". Le Parti Baath, et le P. D. K., a-t-il poursuivi, "se sont mis d'accord pour que l'autonomie soit octroyée dans un délai de quatre ans ou dans le cas d'union entre l'Irak et un autre pays arabe".

Puis, sur une question relative à la subordination des forces armées et notamment de leurs éléments kurdes, au Conseil de la Révolution, le Général Bakr a indiqué que cet organisme ne saurait partager avec qui que ce soit "la responsabilité du Commandement et de l'orientation politique de l'Armée". Au surplus, le Chef de l'Etat a marqué avec force que "hormis le parti Baath, aucune organisation ne sera autorisée à exercer une activité politique ou organisationnelle quelconque à l'intérieur des forces armées".

x
x x

Dans le même temps, BARZANI redisait à l'envoyé d'un grand journal de Beyrouth, venu dans son nid d'aigle de Dilman, sa conviction qu'un véritable règlement du problème kurde postule une réorganisation moderne de l'Etat dont la première étape devra être la convocation d'une Assemblée Nationale. "Nous avons toujours dit et répété, affirmait-il, que seul un pouvoir démocratique, comportant des représentants élus par le peuple, est garant de l'unité nationale en Irak. Nous nous sommes abstenus de faire dépendre les accords du 11 mars de cette condition parce que dans ce cas "la guerre civile se serait perpétuée et on nous aurait accusé de manquer de bonne volonté".

Mais Mollah Mustapha n'est nullement prêt à accepter sous couleur du Pacte National, "n'importe quelle formule de diktat

.../...

- 3 -

auquel les Kurdes seraient forcés de souscrire". Pour répondre à la manoeuvre du Baath tendant à dissocier l'aile gauche de l'aile droite du PDK (cf ma communication du 15 octobre), BARZANI réaffirme le caractère homogène du Mouvement National Kurde en faisant valoir que celui-ci n'est pas un "troupeau de chèvres" disposé à se soumettre à n'importe quelle décision dictée par Bagdad. Enfin, il ne saurait être question pour lui de procéder à la nomination des représentants du PDK car ceux-ci doivent, selon lui, être élus dans le cadre d'une véritable démocratie parlementaire . Et il va jusqu'à revendiquer ce droit pour l'ensemble du peuple irakien .

Mais le grief fondamental de Mollah Mustapha contre les dirigeants baathistes c'est leur refus de consentir à tout partage du pouvoir. Aussi bien sa revendication essentielle est-elle l'octroi au peuple kurde de l'autonomie administrative qui est reconnue "à toutes les communautés nationales partout dans le monde, en URSS,[1] en Tchécoslovaquie, en Yougoslavie et même aux Etats-Unis. Nous avons, a-t-il dit, notre culture et nos traditions, est-on fondé à nous le reprocher ?"

Barzani ne réclame pas l'établissement d'un budget kurde autonome mais l'attribution au Kurdistan "d'une part du budget irakien proportionnelle au nombre de Kurdes vivant en Irak". Il va de soi que le Baath ne saurait faire une telle concession qui instituerait un dangereux précédent et autoriserait la communauté chiite du Sud

.../...

(1) Le séjour effectué à Bagdad vers la mi-octobre par le Vice-Premi Ministre de la R. S. F. S. d'Arménie et Premier Secrétaire du Gorkom d'Erivan, répondait apparemment au désir des dirigeants de Moscou de démontrer à ceux de Bagdad que le pouvoir soviétique a résolu la question nationale.

- 4 -

à réclamer les mêmes avantages en particulier sur la Basrah Petroleum Company. En résumé, les demandes actuelles du Président du PDK portent sur les points suivants :

1°) Participation effective des Kurdes à la direction des affaires de l'Etat non seulement par la gestion des cinq départements ministériels qui leur ont été confiés aux termes du Manifeste du 11 mars, mais aussi par leur représentation au sein du Commandement des forces armées et surtout du Conseil de la Révolution instance suprême du pouvoir en Irak. Le PDK ne désignera aucun des siens pour occuper le poste de Vice-Président de la République qui lui a été offert, s'il n'obtient pas l'assurance que celui-ci ne sera pas une "potiche vide".

De même, il n'a pas encore accepté les 24 sièges de députés à la future Assemblée Nationale qui lui ont été proposés sur un total d'une centaine, car les compétences de ladite Assemblée n'ont pas encore été définies. Le Baath vient néanmoins de faire une importante concession en acceptant de reconnaître à celle-ci le droit de discuter les affaires économiques et financières en présence des Ministres intéressés.

2°) Surtout le Président du P. D. K. réclame le retrait des troupes irakiennes cantonnées au Kurdistan. Il reproche en effet aux dirigeants de Bagdad de "faire stationner quatre divisions[1] sur les six que compte l'armée irakienne, dans le nord du pays alors que l'ennemi est au Sud". Mais sa revendication fondamentale porte sur l'octroi d'un nouveau statut pour la ville de Kirkouk "laquelle, selon lui, était kurde il y a déjà sept siècles, bien avant que le pétrole n'ait jailli de son sol". Il soutient qu'"en 1950 on ne comptait à Kirkouk que quelques dizaines de familles arabes et que jusqu'à ce jour celles-ci n'y possèdent toujours pas de cimetière pour enterrer leurs morts". Au surplus, il rejette désormais toute idée de référendum

.../...

(1) En réalité, il n'y a jamais eu à ma connaissance qu'une division à Mossoul et une à Kirkouk.

- 5 -

sous prétexte que le Baath "a chassé la population kurde pour arabiser la ville". Il fait grief aux autorités de Bagdad d'y avoir installé 30.000 Arabes après avoir refoulé 20.000 Kurdes dans les montagnes". "Kirkouk, dit-il, est Kurde à 80% et je n'ai pas besoin de remonter à des siècles d'histoire pour le certifier. Du train où vont les choses, ils pourront un jour arabiser Erbil et Souleimanié..."

x
x x

De fait, le Mouvement National Kurde est actuellement au creux de la vague. Les efforts déployés depuis dix-huit mois par Mollah Mustapha pour consolider son emprise politique, économique, administrative et militaire dans tout le Kurdistan, en y réduisant autant que possible les compétences exercées par le pouvoir central sont actuellement tenus en échec par Bagdad. Ainsi à Kirkouk, la totalité des services de sécurité ainsi que des postes de Commandement de l'armée, sont actuellement entre les mains des seuls Arabes. Au surplus, la population kurde de cette ville perd peu à peu les privilèges économiques et sociaux qu'elle avait obtenus au lendemain du 11 mars (1). Dans ces conditions, les petits Turkmènes qui se rangeaint ouvertement à la fin de l'année dernière du côté kurde, ont maintenant tendance à se réfugier dans l'attentisme.

.../...

(1) par exemple le droit de préremption de certains terrains, la priorité pour l'obtention de certains emplois.

\- 6 -

En effet, l'équilibre qui était en voie de s'instaurer dans le Nord, sur la base d'une dualité de pouvoirs, est actuellement menacé par un certain nombre d'incidents suscités de part et d'autre. C'est ainsi que les Peshmergas ont enlevé récemment plusieurs officiers irakiens et que les représentants de Barzani à Erbil et Kirkouk ainsi que plusieurs membres du PDK résidant à Bagdad ont été arrêtés. Il n'est pas exclu que le Baath cherche à tirer parti de cette recrudescence de tension pour faire pression sur les Kurdes et les contraindre à accepter la Charte et à s'intégrer dans le Front National (cf ma dépeche n° 610 de ce jour).

L'Ambassadeur de Turquie qui m'avait confié à plusieurs reprises ces derniers mois, ses inquiétudes devant la montée du péril kurde estime maintenant que Barzani est "tombé dans le piège de la paix". Pour répondre à la demande du PDK, des écoles on été bâties par le Gouvernement dans les villages, des routes on tété construites dans les vallées : ainsi les autorités ont-elles pu prendre pied là où elles n'avaient jamais eu accès auparavant et occuper, sans coup férir, me dit mon collègue, "les principaux points stratégiques du Kurdistan" et en particulier les principaux axes de pénétration.

Ainsi Saddam Hussein et le groupe des civils semblent-ils en passe de mener à bien en jouant la carte de la paix une entreprise dont les militaires n'avaient pu venir à bout. En revanche, il n'est pas exclu que surgisse à nouveau dans le camp kurde une situation analogue à celle de 1966 à l'époque ou BARZANI avait déjà été accusé de faire le jeu de Bagdad en se prêtant à des compromis excessifs.

On sait en effet qu'il existe au sein du PDK une

.../...

\- 7 -

tendance ultra-nationaliste qui reproche à son Président d'avoir ... que l'armistice du 11 mars serait pour les Kurdes l'équivalent de l'accord d'Evian. /.

[signature]

Pierre CERLES.

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

Depêche n° 6 0 9 /AL en date du 24 novembre 1971.

A/S Tension des rapports arabo-kurdes.

Communiqué à :

- PR	- LONDRES
- PM (2)	- WASHINGTON
- CM (3)	- MOSCOU
- CSE (2)	- PEKIN
- SG	- NEW-YORK
- DP (2)	- BONN
- DE	- ROME
- EU (2)	- MADRID
- AFN	- REPAN (BRUXELLES)
- AM	
- AS	- ALGER
- NUOI	- AMMAN
- SJ	- ANKARA
- IP	- BEYROUTH
	- DAMAS
	- LE CAIRE
	- RABAT
	- TEHERAN
	- TEL AVIV
	- TRIPOLI
	- TUNIS

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

Bagdad, le 15 mars 1972.

JLS/dp

N° 1 6 4 /ANL

Pierre CERLES
Ambassadeur de France en Irak
à
Son Excellence
Monsieur Maurice SCHUMANN
Ministre des Affaires Etrangères
\- Afrique du Nord et Levant -

A/s. Le P.D.K.pris au "piège de la paix".

Deux ans après la conclusion du Manifeste du 11 mars et par-delà l'apparente sérénité des déclarations publiques, la crise de confiance qui marque les rapports entre les dirigeants kurdes et le pouvoir central persiste. Depuis l'attentat du 27 septembre 1971 contre le Général BARZANI, le P.D.K. manifeste à l'égard du gouvernement de Bagdad une attitude de méfiance, sinon d'hostilité, qu'est venue confirmer sa réponse tardive et conditionnelle au projet de Charte Nationale.

Les responsables kurdes nous ont confirmé récemment leur désaccord avec les autorités baathistes ainsi que leur difficulté à s'en tenir à une politique d'attentisme, puisqu'aussi bien dans le dialogue avec Bagdad ils ont perdu l'initiative. Leur position défensive résulte autant des dispositions du Manifeste que de l'habilité des dirigeants du Baath à en exploiter les ambiguités.

.../...

- 2 -

La dynamique de la "paix baathiste" a, en effet, conduit à l'érosion des acquis politiques de l'Accord. Les dirigeants kurdes "constatent" que le gouvernement de Bagdad applique certes les dispositions économiques et administratives du Manifeste mais se refuse à mettre en place le cadre politique qui leur donnerait pleine valeur et concrétiserait l'autonomie kurde à l'intérieur de la République Irakienne. Dans le même temps, le Baath exploiterait à ses propres fins l'engagement de solidarité du mouvement national kurde avec les forces progressistes irakiennes : dès la publication du projet de Charte, les responsables du P.D.K. n'avaient pas manqué de relever que celle-ci tendait à se substituer au Manifeste et à dissoudre leurs revendications dans l'élaboration d'un Front national unifié.

Dans de telles conditions, la marge de manoeuvre des dirigeants kurdes ne cesse de se réduire. S'il devait y avoir rupture avec le Baath, il leur faudrait en prendre l'initiative : le P.D.K. a partie liée dans la coalition et, par solidarité avec le mouvement progressiste irakien, il lui est difficile de rejeter les "ouvertures baathistes". Au demeurant, les dirigeants du parti kurde estiment que leur "révolution" a désormais prouvé sa légitimité au regard des autres forces politiques irakiennes et arabes. En prenant le risque d'une mise en accusation directe et publique du Baath, le P.D.K. compromettrait cet acquis auprès d'un courant progressiste arabe qui observe avec intérêt l'expérience baathiste irakienne. Au reste, la prudente neutralité que le P.D.K. observe

.../...

- 3 -

tant vis à vis du régime de Téhéran que du mouvement kurde iranien, marque la volonté de ses dirigeants de ne pas dilapider ce nouveau capital (1).

En conséquence, P.D.K. et Baath sont en état de "guerre psychologique". Placé sur la défensive, le P.D.K. passe par une crise de décision: il lui appartient, en effet, d'opter soit pour un refus qui ruinerait ses positions actuelles, soit pour une acceptation qui compromettrait l'avenir de la cause kurde. Dès lors, son attentisme se double de protestations et de pressions discrètes sur le pouvoir central. Une reprise des hostilités n'étant envisagée qu'en dernière extrémité, les dirigeants kurdes s'efforcent pour le moment d'exploiter toutes les possibilités de manoeuvres politiques qui leur sont offertes, en pariant que le temps jouera en leur faveur./.

Pierre CERLES

(1) On sait que le P.D.K. avait dénoncé, en son temps, l'occupation par l'armée iranienne des trois îles du détroit d'Hormuz.

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

Dépêche n° 164/ANL en date du 15 mars 1972.
a/s. Le P.D.K. pris au "piège de la paix".

Communiqué à :

-PR
-PM
-CM
-SB
-SGL
-DP(2)
-IP

-Londres
-Moscou
-New-York
-Washington
-Pékin
-Ankara
-Téhéran
-Sofia
-Prague

-Alger
-Amman
-Beyrouth
-Damas
-Djeddah
-Jérusalem
-Koweit
-Le Caire
-Rabat
-Tel-Aviv
-Tripoli
-Tunis
-Khartoum

DIFFUSION RESTREINTE

MINISTERE D'ETAT
CHARGE DE LA DEFENSE NATIONALE

S.D.E.C.E.

9176
R 2/A
Le 12 juin 1972

USAGE STRICTEMENT NATIONAL

FICHE

U.R.S.S. - Irak

- L'Union Soviétique et le problème kurde.

Kurde

Selon des membres du parti communiste irakien, M. Kossyguine, au cours du voyage qu'il a effectué début avril en Irak, aurait rencontré dans le petit village kurde de Karatapeh (1) le mallah Mostapha Barzani et son adjoint le docteur Mahmoud Osman.

M. Kossyguine était accompagné de M. Vladimir Koudriatsev, observateur politique des "Isvestia" et vice-président du comité de solidarité avec les pays afro-asiatiques, et de M. Saddam Hussein Al Takriti, vice-président du Conseil de Commandement de la Révolution irakienne qu'assistait M. Abdel Khalek Al Samarrai. Le général Saleh Mehdi Ammache, ambassadeur d'Irak à Moscou, participait également aux entretiens.

D'après les confidences faites par M. Koudriatsev à l'un de ses amis, les deux parties se seraient mises d'accord sur les points suivants :

- les effectifs de l'armée régulière au Kurdistan seraient réduits à 500 hommes, mais pourraient être augmentés en cas de menace étrangère contre l'Irak.

.../...

(1) - Situé près de la frontière des provinces de Kirkouk et de Souleimaniye

IR/58 Kurds

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

Bagdad, le 12 juillet 1972.

PD/mfk

N° 389 /ANL

ARRIVÉE

Pierre CERLES
Ambassadeur de France en Irak

à

Son Excellence Monsieur Maurice SCHUMANN
Ministre des Affaires Etrangères

Direction d'Afrique du Nord et Levant

A/S Les incidents du Sindjar et l'affaire kurde.

Le district du Sindjar, dont le relief de collines prolonge au Nord-Ouest de l'Irak les montagnes du Kurdistan, a été pendant une quinzaine de jours, de la fin juin au début juillet, le théâtre d'incidents sanglants, qui ont conduit à un nouvel affrontement entre le pouvoir central et le Mouvement national kurde. Après l'attentat perpétré le 30 septembre 1971 contre Mollah Barzani, il s'agit sans doute de l'affaire la plus sérieuse, qui ait, sur le terrain, opposé le Baath au P.D.K. depuis l'Accord du 11 mars 1970.

Ces incidents ont leur origine dans des opérations de maintien de l'ordre menées par les forces de police, à partir de

.../...

- 2 -

renseignements fournis par des Bédouins Chammar, acquis au régime. Au cours de l'une de ces patrouilles, un administrateur du district fut assassiné, vraisemblablement par des éléments kurdes (ma DA n° 14 du 5 juillet 1972). Deux unités de commandos parachutistes et des troupes de la garnison de Mossoul entreprirent alors un vaste ratissage de la région, cependant que des tribus arabes attaquèrent deux villages kurdes, dont l'un était brulé. Entre temps, l'Etat-Major de Gallala avait envoyé au Sindjar des détachements de Peshmergas, qui, en deux occasions au moins, se heurtèrent à l'Armée régulière. Le total des victimes pourrait atteindre une trentaine de morts.

L'affaire est maintenant passée au plan politique. Une commission d'enquête gouvernementale a été constituée sous la présidence d'un membre de la Direction nationale du Baath, M. Samarraï, et d'un ministre d'appartenance crypto-communiste, M. Aziz Cherif, auxquels deux ministres kurdes ont été adjoints à la demande expresse de Mollah Barzani. Dans un message adressé à cette occasion au Chef de l'Etat et rendu public, le Président du P.D.K. a rappelé les impératifs de l'union nationale et réclamé qu'il soit fait justice immédiate des "accusations criminelles et sans fondement" portées contre la communauté kurde. Dans un second message non publié, Barzani se serait, me dit-on, exprimé en termes encore plus sévères et aurait exigé que les chefs militaires, responsablesdu "massacre du Sindjar", soient frappés d'une sanction.

Pour être grave, ce nouvel épisode de la crise endémique, qui altère les rapports de Bagdad avec Gallala, ne devrait pas entraîner une rupture. Le Baath, de toute évidence, ne la recherche pas et les Kurdes ne semblent en mesure d'en supporter les conséquences. La polémique aussitôt engagée entre

.../...

- 3 -

les porte-paroles des deux partis, paraît en voie d'apaisement. Le gouvernement aurait, de son côté, décidé de surseoir au verdict de la cour martiale de Mossoul, réunie pour juger "les terroristes, agents de l'impérialisme et des monopoles pétroliers", arrêtés dans le Sindjar.

Il reste que cette région, où cohabitent des populations kurdes et des tribus arabes, demeure l'un des points les plus chauds aux confins du Kurdistan. Depuis la fin des hostilités en 1970, les chefs du Mouvement national kurde, préoccupés par la question du referendum qui doit en principe fixer les limites administratives de leurs provinces (1) et obsédés par la crainte d'être enfermés dans le réduit de leurs montagnes, cherchent à s'assurer le contrôle politique de la zone des piémonts, de Sulaïmaniyeh à Mossoul. Le rattachement du Sindjar au Kurdistan leur offrirait, du côté de la Syrie, une troisième frontière internationale et leur permettrait éventuellement d'exercer une menace sur l'accès direct de l'Irak à la Turquie.

Cet expansionisme kurde se heurte, on le sait, à la détermination du Baath de ne rien céder "des territoires arabes de la patrie irakienne" et de sauvegarder l'intégrité de celle-ci. Après avoir réussi à faire sortir de l'allégeance kurde la plupart des communautés chrétiennes du Nord et des Turcomans de Kirkouk, les dirigeants de Bagdad avaient entrepris depuis quelque temps de rallier à leur cause les Yézidis du Sindjar. En réprimant avec

.../...

(1) Aux termes des dispositions de l'Accord du 11 mars 1970, les "provinces" kurdes doivent accéder à l'autonomie en 1974.

DIFFUSION RESTREINTE

2

- Les revenus pétroliers accordés aux Kurdes, initialement fixés à 35 millions de [illegible] par an, seraient portés à 65 puis à 75 millions dans les deux années à venir, ceci à la demande de M. Kossyguine.

- Une commission mixte irako-kurde, assistée d'un représentant soviétique, examinera la question litigieuse de l'avenir de la province de Kirkouk ; cette décision a été prise également sur la suggestion du président du Conseil soviétique, aucun accord n'ayant pu intervenir.

Une source iranienne confirme de son côté la rencontre entre des personnalités soviétiques et le mollah Barzani, lors de la visite de M. Kossyguine en Irak, sans pouvoir toutefois préciser si ce dernier était lui-même présent. Elle indique que le but de cette réunion aurait été de faire pression sur les Kurdes pour les amener à maintenir le statu-quo et à s'abstenir de déclencher de nouvelles hostilités contre le régime de Bagdad.

NOTA : L'hebdomadaire américain "Newsweek" annonçait début avril l'envoi d'un membre du Comité central du Parti Communiste soviétique auprès de Barzani pour essayer de réactiver l'accord de 1970.

IR I - 2 - 9
PRO XIB - 8

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAN

N°606/ANL
PB/yd

Téhéran, le 23 Avril 1973.

LEVANT
ARRIVÉE

CONFIDENTIEL

Robert de SOUZA
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAN
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR MICHEL JOBERT
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
à PARIS.-

Afrique du Nord et Levant
Sous-Direction du Levant

a/s: l'Iran et le Kurdistan irakien.

Tandis que M. Luis WECKMANN MUNOZ, envoyé spécial de M. WALDHEIM, poursuit ses navettes entre Téhéran et Bagdad, les autorités iraniennes, qui s'étaient fait jusqu'à présent un devoir de garder le silence sur le résultat de ses déplacements, viennent de faire état d'un nouvel incident de frontière.

Au cours de l'inspection des positions iraniennes, laquelle M. MUNOZ procédait en compagnie du directeur iranien de la section du ministère des Affaires Etrangères chargée des affaires irakiennes, une attaque aurait été lancée à

.../..

Copié à :
- CPM
- CM
- SGL
- DP

- BAGDAD
- LONDRES
- MOSCOU
- WASHINGTON

- 4 -

brutalité ce qui semble avoir été sur place une "réaction" des cellules du P. D. K., le régime aura montré sa force. Il peut accepter de se prêter à la conciliation. En revanche, à la veille des anniversaires des Révolutions de Juillet, que consacrera cette année "la victoire sur l'I. P. C.", il est bien difficile à Mollah Mustapha et à l'Etat-Major de Gallala de ne pas rengainer leurs amertumes et leurs déceptions.

D'ailleurs, les représentants du camp socialiste à Bagdad s'entremettent actuellement pour faciliter une réconciliati[on] Mon collègue soviétique, pour sa part, m'a laissé entendre qu'il ne ménageait pas ses efforts pour organiser une "rencontre au sommet" entre Barzani et le Président Bakr. /.

Pierre CERLES.

IR 58 Kurdes

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 436 /ANL

Bagdad, le 4 Août 1972

Pierre CERLES
Ambassadeur de France en Irak
à
SON EXCELLENCE Monsieur Maurice SCHUMANN
Ministre des Affaires Etrangères
Direction Afrique du Nord et Levant

A/S : Rapports Irako-Kurdes.

AFRIQUE LEVANT
8 Août 1972
ARRIVÉE

Le mois de Juillet a été marqué par une nouvelle aggravation de la crise endémique des rapports arabo-kurdes. Comme le sait le Département (cf. ma D.A. n° 389/ANL) un administrateur de la Province du Sindjar a été assassiné au début de Juillet alors qu'il effectuait une tournée d'inspection dans sa région pour veiller, semble-t-il, à la mise en oeuvre des dispositions de la Loi sur la Réforme agraire. En fait, il s'agissait de rallier certains groupes de yézidis (1) à la cause du Baas en leur attribuant divers avantages, et notamment des terres.

La réaction du Gouvernement ne s'était pas faite attendre : une commission d'enquête et un Tribunal spécial ont été aussitôt constitués, plusieurs arrestations opérées, dont celles de nombreux " peshmergas " - une centaine, dit-on des troupes furent dépêchées en hâte dans la région et des affrontements sporadiques ont opposé pendant plusieurs jours les forces de l'ordre aux kurdes qui comptèrent plusieurs victimes dans leurs rangs.

../..

(1) Le nombre total des yézidis du Sindjar serait d'environ 50.000.

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

Dépêche n° 389/ANL en date du 12 juillet 1972.
A/S Les incidents du Sindjar et l'affaire kurde

Communiqué :

PR
PM
CM
SE
SGL
DP
EU
DE
IP

LONDRES
MOSCOU
WASHINGTON

ALGER
AMMAN
ANKARA
BEYROUTH
DAMAS
DJEDDAH
KOWEIT
LE CAIRE
RABAT
TEHERAN
TEL-AVIV
TRIPOLI
TUNIS

- 2 -

La violence de cette réaction du pouvoir s'explique par le fait que ces incidents avaient lieu au moment où le pays connaissait de nouvelles difficultés politiques, économiques et sociales nées de la nationalisation de l'IPC.

Barzani, visiblement embarrassé par la gravité de l'échec subi sur le terrain exigea l'adjonction de ministres kurdes à la commission d'enquête que le Gouvernement avait constituée pour faire la lumière sur ces évènements. La requête fut agréée et l'un d'eux, M. Nafed Jelal, Ministre de l'Agriculture, trouva la mort, le 9 Juillet, dans un accident de voiture en se rendant sur le lieu des incidents.

Une semaine plus tard, l'organe central du PDK, apparemment soucieux de compenser aux yeux de l'opinion kurde la perte d'influence du Mouvement dans le Nord-Ouest de l'Irak, annonçait à grand fracas la découverte, le 20 Juillet, d'un nouvel attentat, contre Barzani. Le " Taakhi " précisait qu'un agent " à la solde de la Sûreté Nationale irakienne " aurait cherché à assassiner Mollah Mustapha dans la nuit du 15 au 16 Juillet. La distribution du quotidien fut aussitôt arrêtée, l'édition saisie et le Ministère de l'Intérieur, indirectement impliqué dans l'affaire, opposait le démenti le plus catégorique aux accusations du PDK. Il réclamait la constitution immédiate d'une commission d'enquête au niveau gouvernemental.

Le lendemain, l'organe central du Parti Baas prenait violemment à partie le " Taakhi ", et à travers lui, les dirigeants du PDK, leur reprochant d'avoir manigancé cette affaire dans des conditions " grotesques et totalement inadmissibles ". Cependant cette riposte était rédigée sur un ton ironique et laissait percer le désir des autorités

../..

- 3 -

de noyer l'affaire dans le ridicule et de priver le PDK de la possibilité d'exploiter la nouvelle de " l'attentat " pour compenser le mauvais effet produit sur l'opinion kurde par le rejet des Peshmergas à l'Est de la route Mossoul-Zakho. Le " Thaoura " déplorait ouvertement le manque de sérieux du PDK dans sa participation au gouvernement du pays, ses " incessantes revendications " en faveur de l'ethnie kurde au mépris des obligations lui incombant du fait de sa participation au gouvernement central.

Cet article déclencha entre les deux quotidiens une polémique qui s'est poursuivie pendant plusieurs jours. Le lendemain, en effet, le " Taakhi " répliquait que l'opinion publique était " le seul juge et arbitre de la situation ". Il n'hésitait pas à faire grief au régime de " négliger les droits de la communauté kurde " allant jusqu'à lui reprocher de ne pas associer réellement les Kurdes aux responsabilités du pouvoir. La reculade du Sindjar avait placé Barzani dans une position difficile au sein de son propre Mouvement. Aussi bien l'Etat-Major de Gallala se décida-t-il à reprendre l'initiative en procédant à une relance de ses revendications au plan national.

C'est alors que le " Thaoura " a été amené à riposter en dénonçant pendant trois jours consécutifs les agissements du PDK depuis le 11 Mars 1970, allant jusqu'à accuser le mouvement kurde de contrebande, d'extorsion de fonds et de terrorisme à l'égard des habitants des provinces septentrionales du pays. Bien plus, il a fait grief aux dirigeants kurdes de leur " collusion " avec le régime réactionnaire du Chah, qui continuerait à les approvisionner en armes lourdes, d'avoir trahi les intérêts supérieurs de

../..

- 4 -

la patrie irakienne en cédant des postes-frontière à l'em[p]
iranien, de comploter contre le régime politique établi en Irak et de diriger ses armes contre les forces de l'ordre. Le 26 Juillet, M. Aziz Cherif qui a joué le rôle que l'on [...] dans les négociations de l'accord du 11 Mars 1970, était r[...] par le Général Bakr et M. Saddam Hussein. L'intervention d[...] Ministre d'Etat progressiste répondait manifestement au so[...] de Moscou de tout mettre en oeuvre pour éviter la rupture; [...] permit une fois de plus d'enrayer la dégration de la situat[...]

De fait, le " Taakhi " annonçait le 27 Juillet qu[e] Barzani avait ordonné d'arrêter la publication de la répons[e] de l'organe du PDK aux articles " non conformes à la vérité du " Thaoura ", et cela " dans l'intérêt du peuple et de la patrie dans les circonstances délicates qu'elle traverse actuellement ". Le même journal annonçait en même temps la constitution d'une commission chargée d'enquêter " sur ce qui a été annoncé à propos d'une tentative d'assassinat de M. Mustapha Barzani, chef du PDK...".

De son côté, le " Thaoura " indiquait que le tribu[nal] spécial mis en place lors des incidents du Sindjar avait décidé de relâcher une vingtaine d'inculpés kurdes compromis dans cette affaire. Bien plus, des avis de convocation de

../..

(1) Il nous revient de bonnes sources que l'accord conclu comporter[ait] l'octroi de nouvelles concessions financières au PDK.

- 5 -

" personnes en fuite ", devant ce Tribunal, cessaient de paraître dans la presse de Bagdad.

Tout se passe donc comme si un nouveau compromis avait été élaboré permettant de porter le conflit du plan de l'affrontement sur le terrain à celui de la contestation politique.

En effet, dans un éditorial du 31 Juillet l'organ[e] du PDK affirme que " la crise traversée par le pays " exige des transformations radicales de la conception du pouvoir en Irak et la participation effective de toutes les forces nationales aux responsabilités de l'Etat. Si cette condition n'est pas remplie et si un front national progressiste n'est pas constitué, conclut le porte-parole de Barzani, " tous les nobles idéaux de ce peuple demeureront des voeux pieux "./.

Pierre Cerles

Pierre CERLES

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

PD/fp

N° 457/ANL

Bagdad, le 24 Août 1972

IR 5 B Kurd

Paul DEPIS
Chargé d'Affaires de France a.i.
en Irak
à
SON EXCELLENCE Monsieur Maurice SCHUMANN
Ministre des Affaires Etrangères
Afrique du Nord et Levant

ARRIVÉE

A/S : Combats au Kurdistan.

Une nouvelle et brutale tension marque les rapports difficiles entre les Kurdes et le gouvernement central. Mollah Barzani vient de déclarer que ces relations connaissent " une détérioration constante ".

Depuis cinq ou six jours, dans la région de Aqra, au Nord-Est de Mossoul, des détachements de Peshmergas sont aux prises avec des unités régulières de l'Armée irakienne, appuyées par une quarantaine de véhicules blindés. L'intervention de ces unités fait suite à des " opérations de police " effectuées par les Peshmergas sur le territoire de la tribu kurde des Herkis, dont les autorités de Bagdad soutiennent l'opposition à Mollah Barzani.

On pense généralement ici que l'Etat-Major de Gallala a cherché dans la circonstance à prendre contre les Herkis la revanche de la défaite essuyée par ses troupes au Sindjar en Juillet dernier. La plupart des observateurs s'attendaient à de nouveaux affrontements au Kurdistan après la rentrée des moissons et le Commandement de l'Armée irakienne avait rappelé, au début du mois, une classe de réservistes pour renforcer la garnison de Mossoul.

../..

- 2 -

M. Aziz Cherif, Ministre d'Etat, et deux membres de la Direction régionale du Baath ont été dépêchés par le Président de la République auprès de Mollah Barzani. Il est vraisemblable que de part et d'autre on s'efforcera d'éviter que les accrochages d'Aqra dégénèrent en conflit généralisé. Il reste que, dans les circonstances actuelles, la situation intérieure est dominée par la crise avec les Kurdes; ses conséquences, qui paraissent interdire la constitution dans l'immédiat d'un Front national, pourraient être pour le régime plus graves que les difficultés nées de la nationalisation de l'IPC.

Il convient en tous cas de noter un regain d'intérêt des Soviétiques pour les Kurdes, auxquels l'Ambassade de l'URSS accorde, sur place, des témoignages insolites de considération, cependant qu'une délégation du PDK a été invitée à Moscou. Selon l'expression d'un envoyé spécial d'un journal de Beyrouth " le Président Sadate en aurait peut-être pris moins à son aise avec les Russes, s'il avait dû tenir compte d'un problème kurde./.

Paul DEPIS

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

Dépêche n° 457/ANL en date du 24 Août 1972.
A/S : Combats au Kurdistan.

Communiqué à :

- PR
- PM
- CM
- SG
- DP
- Ankara
- Damas
- Le Caire
- Londres
- Moscou
- Téhéran
- Washington

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

DECHIFFRE

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

Kurdes

ATTRIBUTIONS : 8

2. EU EU EU EU EU EU
3. ANL ANL ANL ANL ANL ANL
IP

ADRESSE DIPLOMATIE PARIS.

MOSCOU, LE 26 AOUT 1972
RECU LE -------A 18 H 41

NO 5836/44

COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT: ANKARA 65/74 - BAGDAD 132/140 - DAMAS 129/138 - LE CAIRE 570/78 - LONDRES 3878/87 - TEHERAN 60/68 - WASHINGTON 3630/38.-

OBJET: RELATIONS SOVIETO-KURDES.

LA PRAVDA PUBLIE CE MATIN UN DOCUMENT, EN FORME DE COMMUNIQUE, SUR UNE RENCONTRE, LE 24 AOUT, ENTRE M. SOUSLOV, ASSISTE DE M. P.A. OULIANOVSKY, DIRECTEUR-ADJOINT DE LA DIVISION DES RELATIONS INTERNATIONALES DU COMITE CENTRAL DU PCUS, ET UNE DELEGATION DU PARTI DEMOCRATIQUE DU KURDISTAN, VENUE A MOSCOU A L'INVITATION DU COMITE CENTRAL DU PCUS. CETTE DELEGATION COMPRENAIT NOTAMMENT MM. MAHMOUD ABDUL RAHMAN, MEMBRE DU BUREAU POLITIQUE DU COMITE CENTRAL DU PDK ET DARA TAWFIK, REDACTEUR EN CHEF DU JOURNAL AL TAAKHI.

CE DOCUMENT DONT J'ENVERRAI UNE TRADUCTION PAR LA VALISE N'EST PAS PUBLIE DANS LA PAGE INTERNATIONALE ET PLACE L'EVENEMENT SUR LE PLAN DES RELATIONS ENTRE PARTIS. M. MAHMOUD ABDUL RAHMAN EST EGALEMENT MINISTRE DE LA RECONSTRUCTION DU NORD DANS LE GOUVERNEMENT DE BAGDAD ET LA PRESSE AVAIT ANNONCE IL Y A QUELQUES JOURS, EN LE PRESENTANT SOUS CE TITRE, QU'IL ETAIT ATTENDU LE 22 AOUT A MOSCOU (MA DEPECHE D'ACTUALITE NO 158 DU 23 AOUT).

..../....

PAGE DEUX

L'ATMOSPHERE DE LA RENCONTRE A ETE ''CHALEUREUSE ET AMICALE''.

LES ENTRETIENS ONT PORTE, EN BREF, SUR LES THEMES SUIVANTS:

- LES REPRESENTANTS SOVIETIQUES ONT PARLE DE LA MISE EN OEUVRE DES DECISIONS DU 24EME CONGRES ET DE L'APPROCHE DU 50EME ANNIVERSAIRE DE L'URSS ''JUBILE DE TOUS LES PEUPLES SOVIETIQUES''

- LA DELEGATION DU PDK A EXPOSE ''LA CONTRIBUTION DE SON PARTI A LA LUTTE DU PEUPLE IRAKIEN CONTRE L'IMPERIALISME ET LA REACTION ET AU RENFORCEMENT DE L'INDEPENDANCE'' DE L'IRAK. ELLE A RENDU COMPTE ''DES EFFORTS DU PARTI POUR LA REALISATION PRATIQUE DE LA DECLARATION DU 11 MARS 1970'', ET ''LES DEUX PARTIES ONT SOULIGNE L'IMPORTANCE DE LA SOLUTION DEMOCRATIQUE DU PROBLEME KURDE SUR LA BASE'' DE CE TEXTE. ELLE A ENFIN EXPOSE LA CONTRIBUTION DU PDK A L'ETUDE DU PROJET DE CHARTE NATIONALE, ET ELLE A DECLARE Q CELUI-CI PARTICIPAIT A LA CREATION, AUX COTES DU BAAS ET DU PC IRAKIEN A UN FRONT NATIONAL.

- SOVIETIQUES ET KURDES SE SONT FELICITES DE LA NATIONALISATION DE L'IPC ET DES TRANSFORMATIONS SOCIALES ET ECONOMIQUES PROGRESSISTES EN IRAK.

- AU SUJET DU MOYEN-ORIENT, LES DEUX PARTIES ONT AFFIRME QU'UNE PAIX EQUITABLE ET STABLE SUPPOSAIT LA LIBERATION DE TOUS LES TERRITOIRES OCCUPES ET LA SATISFACTION DES DROITS LEGITIMES DU PEUPLE ARABE DE PALESTINE.

-LES DEUX PARTIES ONT ESTIME QUE LA CONSOLIDATION DE L'AMITIE DES ETATS ARABES PROGRESSISTES AVEC L'UNION SOVIETIQUE ET LES AUTRES PAYS DE LA COMMUNAUTE SOCIALISTE ETAIT INDISPENSABLE AU SUCCES DU DEVELOPPEMENT DU MOUVEMENT DE LIBERATION NATIONALE DES PEUPLES ARABES, ET LA DELEGATION DU PDK A APPROUVE LA CONCLUSION DU TRAITE SOVIETO-IRAKIEN.

PAGE TROIS

-ENFIN, LES PARTICIPANTS A CETTE RENCONTRE ONT SOULIGNE ''LA GRANDE SIGNIFICATION DES RELATIONS D'AMITIE ET DE COOPERATION ETABLIES ENTRE LE PCUS ET LE PDK, AINSI QU'AVEC LES AUTRES PARTIS PROGRESSISTES D'IRAK, DE MEME QU'ENTRE LE PEUPLE SOVIETIQUE ET LE PEUPLE IRAKIEN - ARABES ET KURDES - ''.

CE TEXTE ET L'EVENEMENT DONT IL REND COMPTE, MERITENT D'ETRE NOTES. DEPUIS 1971, ET NOTAMMENT DEPUIS LA VISITE DE M. NOVIKOV, L'UNION SOVIETIQUE CHERCHE A CONSERVER LES BONS RAPPO QU'ELLE ENTRETENAIT AVEC LES KURDES, MAIS COMME L'AVAIT NOTE A L'EPOQUE NOTRE AMBASSADEUR A BAGDAD, ELLE A CESSE DE SE SERVIR D'EUX COMME D'UN MOYEN DE PRESSION SUR LA POLITIQUE INTERIEURE IRAKIENNE, ET C'EST PLUTOT SUR EUX QU'ELLE PARAIT, A PRESENT, EXER UNE PRESSION, POUR LES INTEGRER DANS UNE COMMUNAUTE NATIONALE IRAKIENNE. TELLE EST L'IMPRESSION QUE DONNE CE ''COMMUNIQUE'', ET LA CHOSE SEMBLE ASSEZ NATURELLE: L'UNION SOVIETIQUE CHERCHE ACTUELLEM A RENFORCER SON ACTION EN IRAK ET, EN MEME TEMPS, A STABILISER LA SITUATION INTERIEURE DANS CE PAYS ARABE PROGRESSISTE SUR LEQUEL EL COMPTE D'AUTANT PLUS QUE L'EGYPTE LUI FAIT DEFAUT. IL SE PEUT AUSS QUE LE CHOIX DU MOMENT, POUR CETTE INITIATIVE, AIT ETE FONCTION DE TENSIONS ET DES INCIDENTS QUI ONT OPPOSE A NOUVEAU AU MOIS DE JUIN DERNIER, KURDES ET ARABES.

ENFIN, S'IL CONVIENT DE NOTER LE ROLE JOUE PAR M. SOUSL EN CETTE OCCASION, IL EST DIFFICILE, EN CETTE PERIODE DE VACANCES POUR DE NOMBREUX DIRIGEANTS SOVIETIQUES, D'EN TIRER DES CONCLUSIO POLITIQUES./.

NAZELLE

IN - 1 - 3 Irak -

PL/yd
AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAN

Téhéran, le 12 Septembre 1972.

N°010/DA/ANL

DÉPÊCHE D'ACTUALITÉ

PR
CPM
Ministre-Délégué
CM
SGL
EU
NU
DP
Alger
Ammane
Ankara
Bagdad
Beyrouth
Caboul
Damas
Djeddah
Islamabad
Koweït
Le Caire
Londres
Moscou
New-Delhi
New-York (ONU)
Pékin
Rabat
Tel-Aviv
Tunis
Tokyo
Washington

DIPLOMATIE PARIS
Direction d'Afrique du Nord et Levant
Sous-Direction du Levant

Objet : L'Iran et le problème kurde.

Les autorités iraniennes suivent avec une particulière attention l'évolution actuelle des rapports entre le pouvoir central de Bagdad et la communauté kurde d'Iraq. Les récents engagements entre les Pechmergas et des unités régulières censées défendre certaines tribus, sont interprétées ici comme un indice parmi d'autres de la tension croissante opposant le Baath au Mollah Barzani. Celui-ci nourrirait d'ailleurs des griefs chaque jour plus graves à l'égard du Conseil de la Révolution iraqienne.

Selon les commentaires officieux que l'on entend formuler à Téhéran, la détérioration des rapports entre les signataires du pacte du 11 mars 1970 est analysée de la manière suivante :

.../..

2.-

1°) Contrairement aux engagements qu'elle a souscrits, l'équipe du Président El Bakr ne fait aucun effort sérieux pour associer le P.D.K. à la direction des affaires du pays. Les ministres kurdes entrés au gouvernement de Bagdad ne participent guère au pouvoir puisqu'il s'avère que celui-ci est exclusivement détenu par le Conseil de la Révolution qui ne comprend que des Baathistes.

Au demeurant l'engagement pris par celui-ci de consulter le P.D.K. sur toute décision importante pour l'ensemble du pays, serait restée lettre morte. C'est ainsi qu'avant la conclusion du Traité d'amitié soviéto-iraqien, en février dernier, le Mollah Barzani n'aurait même pas été informé des intentions de Bagdad à ce sujet. Quant à la promesse de désigner un Kurde comme vice-président de la République iraqienne, elle ne serait qu'un leurre puisque l'expérience a montré que sous le régime actuel, le vice-président était écarté, voire éliminé physiquement, dès l'instant qu'il manifestait quelque indépendance.

2°) Ecartés du pouvoir réel, les Kurdes seraient de surcroît l'objet d'insidieuses manoeuvres tendant à les refouler hors de zones d'importance vitale pour eux, à les encercler militairement, les diviser et les appauvrir. C'est ainsi que Bagdad s'emploierait tout d'abord à introduire un nombre croissant d'arabes dans la plaine de Kirkouk dans l'intention visible d'y rendre les Kurdes minoritaires et de soustraire cette zone aux dispositions du Pacte du 11 mars 1970. D'autr-

4°) Quant au rôle joué par l'URSS pour rapprocher les antagonistes il serait, pense-t-on ici, voué à trouver assez vite ses limites. Les Baathistes en effet reprocheraient aux Soviétiques d'exercer sur eux des pressions en brandissant l'épouvantail d'une reprise de la guerre civile ; les Kurdes de leur côté en viendraient à douter de la loyauté à leur égard d'une puissance ayant lié étroitement ses intérêts avec ceux du gouvernement de Bagdad. On cite volontiers ici, à ce propos, les allusions faites en ce sens par le Mollah Barzani à l'envoyé du Figaro : "Moscou soutient un des régimes les plus odieux et cela uniquement à cause du pétrole de Kirkouk. Les raisons qui nous pousseront à entrer à nouveau en guerre contre Bagdad détermineront d'elles-mêmes le choix de nos futurs alliés".

On croit donc pouvoir prédire à Téhéran, que le gouvernement soviétique aura la plus grande peine à empêcher une reprise des hostilités et l'on affirme que le problème kurde constitue un facteur important de tension dans les rapports entre Bagdad et Moscou.

A ces commentaires peu nuancés on ajoute volontiers que les Kurdes rattachés par l'ethnie et la langue au monde iranien ont toutes raisons d'inspirer au gouvernement impérial une sollicitude particulière et l'on fait état, mais plus discrètement, de l'aide matérielle que l'Iran apporte aux Kurdes irakiens.

part, tandis que l'effectif des Pechmergas tendrait à diminuer, le gouvernement baathiste maintiendrait quatre divisions à la périphérie de la zone kurde. Quant à l'économie du Kurdistan, déjà très éprouvée par la récente guerre, elle subirait fortement les conséquences de la paralysie de l'industrie pétrolière dans le nord de l'Irak, à la suite des récentes nationalisations. Or, la dégradation du niveau de vie régional n'est en rien compensée par un effort de développement émanant du pouvoir central puisque le Plan quinquennal en cours d'application n'affecte que 12% de ses ressources aux projets intéressant le Kurdistan, ce qui est hors de proportion avec l'importance de sa population. Enfin, non content de laisser cette région s'appauvrir, le gouvernement de Bagdad s'emploierait, non sans succès, à attiser les rivalités opposant entre elles certaines des tribus kurdes. Les récentes escarmouches entre le groupe "Herki" soutenu par l'armée régulière irakienne et des unités de Pechmergas en auraient été la plus récente preuve.

3°) Ce qui aurait tout particulièrement confirmé l'hostilité du gouvernement d'Hassan El Bakr envers le Mollah Mostapha Barzani aurait été la série d'attentats perpétrés contre sa personne au cours des six derniers mois. Pour les autorités de Téhéran la preuve est faite que ces actions étaient fomentées par le Conseil de la Révolution et qu'elles traduisent sa détermination d'affaiblir, fut-ce par les moyens les plus criminels, l'automomisme kurde.

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

Bagdad, le 6 Octobre 1972

IR 58 Kurde

N° 29/DA-ANL
YS/fp

DEPECHE D'ACTUALITE

DIPLOMATIE PARIS
- Direction d'Afrique du Nord et Levant -

Objet : Problème kurde

PR
PM
CM
CMD
SGL
DP (2)
EU
IP

Ankara
Téhéran
Damas
Beyrouth
Londres
Moscou
Washington
New York
Repan (Bruxelles)

Je me réfère à ma dépêche n°511 du 27 Septembre 1972.

Des conversations ont eu lieu à Bagdad pendant une semaine dans le plus grand secret entre des représentants du gouvernement et de la minorité kurde auxquels se sont joints des délégués du Parti Communiste irakien.

Les entretiens auraient porté essentiellement sur l'application du manifeste du 11 Mars 1970 relatif au Kurdistan, le renforcement du Front National et la mise en place d'une Assemblée Nationale.

En ce qui concerne ce dernier point, la répartition des sièges actuellement envisagée serait de 80 pour le Baas, 30 pour le P.D.K. et de 20 pour le P.C.I. S'y ajouteraient une vingtaine de sièges à répartir entre diverses organisations (jeunesse,associat[ions] féminines et syndicales, etc.).

Il semble que les résultats de cette rencontre aient été décevants. Les délégués se sont séparés aussi discrètement qu'ils s'étaient réunis et aucune information précise n'a filtré sur les décisions qui auraient pu être adoptées.

./..

5.-

Pour intéressée qu'elle soit, l'analyse ci-dessus résumée des rapports entre les communautés du pays voisin prétend se fonder sur des information[s] puisées aux meilleures sources. C'est pourquoi j'ai cru devoir en rendre compte au Département./.

[signature]

Marcel BARTHELEMY
Chargé d'Affaires de France, a.i.

IR 58

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

Bagdad, le 25 Octobre 1972

Kurdes

N° 591/ANL
JLS/fp

Pierre CERLES
Ambassadeur de France en Irak
à
SON EXCELLENCE Monsieur Maurice SCHUMANN
Ministre des Affaires Etrangères
Direction Afrique du Nord et Levant

Valise accompagnée

A/S : Problème kurde.

ARRIVÉE

La tension qui marque à nouveau les rapports entre les Kurdes et le gouvernement central, confirme l'échec des derniers entretiens entre les représentants du Parti Baath et ceux du Parti Démocratique du Kurdistan (cf. ma D.A 21/ANL du 6 Octobre).

De la nouvelle polémique, engagée entre les porte-parole des deux partis, il ressort en effet que les dirigeants baathistes et kurdes persistent dans leurs positions respectives et n'entendent pas faire les concessions qui permettraient au dialogue de sortir de son impasse actuelle. De fait, le Baath se réclame de son rôle de parti dirigeant et de détenteur du pouvoir central, pour justifier son droit d'intervention directe dans les provinces septentrionales; il se refuse au surplus, à envisager l'alliance entre co-signataires de l'Accord du 11 Mars, comme un partage du pouvoir qui exclurait les autres forces politiques. Pour sa part, le P.D.K. maintient ses exigences fondamentales,à savoir : délimitation de la zone autonome; création d'organes constitutionnels garants de l'autonomie; participation effective kurde aux rouages de l'Etat (avec droit de regard sur les finances; autonomie administrative). Il se pose, sinon en seul représentant des citoyens kurdes, du moins en partenaire obligé pour l'application définitive du Manifeste de 1970.

../..

- 2 -

Il y a tout lieu de penser que les relations se sont encore dégradées entre le Baas et le P.D.K., celui-ci accusant celui là de détourner à son profit les dispositions de l'accord de 1970, de mener une politique d'arabisation des régions Kurdes et de poursuivre des actions de repression contre les fonctionnaires et employés kurdes en les mutant dans des provinces éloignées./.

Pierre CERLES

- 3 -

En définitive, les relations entre les dirigeants kurdes et le pouvoir central continuent à traverser une crise de confiance. La dégradation de la situation, bien que limitée au plan politique, laisse la porte ouverte à d'éventuels incidents, tel cet attentat qui vient d'être signalé à Kirkouk. Par ailleurs, le dispositif militaire a été renforcé, tant du côté baathiste que de celui des Kurdes.

Cette relance de la crise endémique qui altère les rapports de Bagdad et de Galala, est observée avec un agacement un peu narquois par le Parti Communiste Irakien. Le Ministre d'Etat communiste me faisait observer à ce sujet que le Baath se verrait fatalement obligé de mettre fin un jour à ses atermoiements et à ses subterfuges, et de se prononcer clairement sur ses intentions à l'égard du mouvement kurde. Cette lucidité des communistes rejoint le souci des Soviétiques de ne pas voir remis en question, dans les circonstances actuelles, la stabilité du régime, et d'oeuvrer pour que le Baath mette un terme à ses équivoques et arrières-pensées vis-à-vis du P.D.K., pour s'engager enfin dans une politique réaliste des minorités./.

Pierre CERLES

- 2 -

L'accord des deux partis sur " la solution pacifique et démocratique " n'empêche donc pas le malentendu de demeurer entier. Tout se passe en effet comme si les dirigeants kurdes reprochaient aux responsables baathistes de se placer en marge des dispositions du Manifeste et d'en appliquer les mesures administratives et économiques, sans avoir mis en place le cadre politique initial qui leur donnerait seul pleine valeur et concrètiserait l'autonomie kurde à l'intérieur de la République irakienne.

Ce décalage des positions a été marqué une nouvelle fois à la suite de la décision du Conseil de la Révolution de fusionner les deux Ministères de la Réforme Agraire et de l'Agriculture (1). A cette occasion, une polémique s'est à nouveau engagée entre les quotidiens kurde et baathiste. En réponse aux protestations du " Taakhi ", selon lequel " cette fusion réduisait la représentation kurde au sein du gouvernement et portait préjudice à un secteur particulièrement sensible pour l'économie des régions septentrionales ". L'organe du Parti/Baath/ répliquait aussitôt que les Ministres assuraient leurs responsabilités à l'échelle nationale et que cette mesure," prise en fonction des conditions de l'agriculture irakienne, n'affectait nullement les droits du peuple kurde ou sa participation au pouvoir ".

../..

(1) Le portefeuille de la réforme agraire détenu précédemment par M. Nafez JALAL, Membre du PDK, décédé en Juillet dernier, a été confié à M. Izzat Ibrahim AL-DOURI, membre du Baath et Ministre de l'Agricultu[re]

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

Dépêche n° 591/ANL en date du 25 Octobre 1972.
A/S : Problème kurde.

Communiqué à :

- PR (2)
- PM
- CM (3)
- CMD
- SGL
- DP (2)
- EU (2)
- IP
- ARD
- Londres
- Washington
- New-York
- Moscou
- Prague
- Rome
- Ankara
- Amman
- Téhéran
- Damas
- Beyrouth
- Le Caire
- Pékin

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
TELEGRAMME A L'ARRIVEE
DECHIFFREMENT

ATTRIBUTIONS :

2. ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3. IP.
EU EU EU EU EU EU

IR 58
Kurde

BAGDAD LE 6 NOVEMBRE 1972
RECU LE --- - 14H53.

DIPLOMATIE PARIS N0997-1000

COMMUNIQUE VIA LE DPT : LONDRES 282-85 - MOSCOU 249-52 TEHERAN 99-102 WASHINGTON 279-83

OBJET: PROBLEME KURDE.

JE ME REFERE A MA DEPECHE NO591/ANL DU 25 OCTOBRE 1972.

LA POLEMIQUE ENTAMEE ENTRE LE PARTI BAATH ET LE PDK SE DEVELOPPE ET TOUCHE SUCCESSIVEMENT TOUS LES ASPECTS, IDEOLOGIQUES, ECONOMIQUES, ADMINISTRATIFS ET MILITAIRES, DE LA POLITIQUE NATIONALE.

CES ACCUSATIONS RECIPROQUES NE REFLETENT QU'IMPARFAITEMENT LA DEGRADATION CONTINUE DES RAPPORTS ENTRE LE GOUVERNEMENT ET LA MINORITE KURDE. MALGRE LES EFFORTS DE MEDIATION TENTES PAR LES SOVIETIQUES, LES INCIDENTS SE MULTIPLIENT SUR LE TERRAIN SANS QU'IL SOIT POSSIBLE DE LES ETOUFFER ENTIEREMENT. C'EST AINSI QUE L'ON FAIT ETAT DE DEUX VEHICULES DETRUITS PAR DES GRENADES, D'ENLEVEMENT D'UN RESPONSABLE LOCAL DU BAATH, DE LA DESERTION DE SOIXANTE-TREIZE MILITAIRES KURDES ET MEME D'UNE TENTATIVE AVORTEE DE DETOURNEMENT D'AVION.

LA SITUATION PARAIT SUFFISAMMENT INQUIETANTE AUX AUTORITES DE BAGDAD POUR QUE DES MESURES DE SECURITE SOIENT PRISES. L'AVIATION NOTAMMENT A ETE PLACEE EN ETAT D'ALERTE DANS L'EVENTUALITE D'INCIDENTS GRAVES QUI POURRAIENT SURVENIR APRES LES FETES QUI MARQUENT LA FIN DU RAMADAN./.

PIERRE CERLES

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

MINISTERE D'ETAT
CHARGE DE LA DEFENSE NATIONALE
S.D.E.C.E.

Destinataire : n°
Le 13 décembre 1972
Référence : DC 16704/R 2/A

USAGE STRICTEMENT NATIONAL

IRAK

DETERIORATION DES RELATIONS ENTRE LES KURDES ET BAGDAD

(2e quinz. de novembre 1972)

B/3

On assiste actuellement à une détérioration sensible de la situation entre BAGDAD et les Kurdes, ouvertement mis en cause par la presse baasiste.

C'est ainsi que dans la première semaine de novembre 1972, AL Tahoura, l'organe du régime baasiste irakien a publié une série d'articles accusant les Kurdes :

- de transmettre des informations sur l'armée irakienne à l'Iran et à Israël ;

- d'aider les juifs irakiens à s'enfuir du pays via l'Iran ;

- de coopérer avec des éléments d'opposition en exil, dont Abdel Razak El NAYEF et Abdel Ghani El RAWI ;

- de remettre sur pied une armée équipée avec des armes iraniennes.

Toutes ces accusations reflètent la tension qui règne entre BAGDAD et les partisans de Mostapha BARZANI.

.../...

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

- 2 - DC 16704/R 2/A

Dernièrement des contacts ont été pris, entre les deux parties en vue de résoudre leurs divergences fondamentales mais l'intransigeance dont elles ont fait preuve ne leur a pas permis de progresser dans la recherche d'une solution négociée. Une fois de plus on se trouve dans une impasse et une nouvelle détérioration des relations, pouvant aller jusqu'au conflit armé, n'est pas à exclure.

A ce stade les observateurs sont dans l'impossibilité de savoir si la dégradation amorcée pourra être freinée par l'une des deux parties. Certains pensent toutefois que BAGDAD pourrait faire cesser la campagne de presse afin de créer une ambiance plus détendue et par suite plus favorable au renouvellement de contacts bilatéraux. Dans ce contexte il convient de noter la visite du président El BAKR à l'état-major du P.D.K. (Parti Démocratique Kurde) à BAGDAD, le 6 novembre dernier, à l'occasion des fêtes de l'Aïd El FITR. Partisan de la négociation, il a exprimé son désir profond d'éviter une reprise des combats fratricides. Il semble que les autorités baasistes choisissent cette voie en raison de la situation intérieure délicate découlant des mesures de nationalisation.

Parallèlement BAGDAD va certainement poursuivre ses efforts de division du clan "Kurde" et organiser des attentats contre l'équipe de BARZANI, tandis que des engagements militaires locaux ne sont pas à exclure.

Il n'est pas impossible néanmoins que le régime continue à accorder son soutien aux efforts de médiation soviétiques en vue d'aboutir à une détente dans des conditions qui lui seraient évidemment favorables.

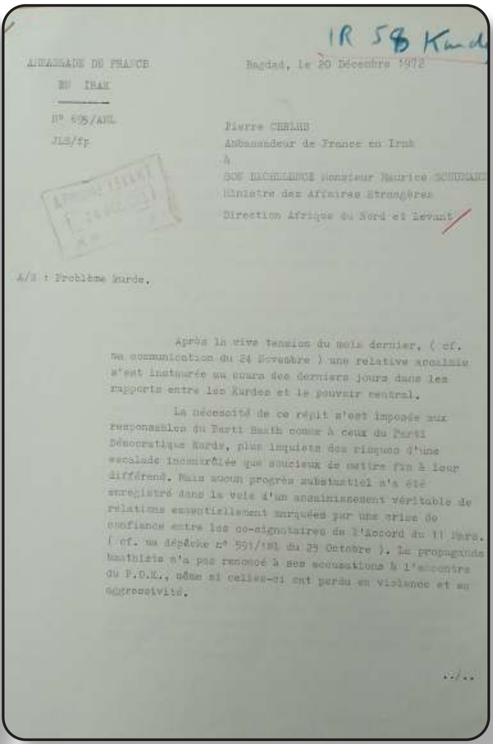
IR 58 Kurdes

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 695/ANL
JLS/fp

Bagdad, le 20 Décembre 1972

Pierre CERLES
Ambassadeur de France en Irak
à
SON EXCELLENCE Monsieur Maurice SCHUMANN
Ministre des Affaires Etrangères
Direction Afrique du Nord et Levant

A/S : Problème kurde.

Après la vive tension du mois dernier, (cf. ma communication du 24 Novembre) une relative accalmie s'est instaurée au cours des derniers jours dans les rapports entre les Kurdes et le pouvoir central.

La nécessité de ce répit s'est imposée aux responsables du Parti Baath comme à ceux du Parti Démocratique Kurde, plus inquiets des risques d'une escalade incontrôlée que soucieux de mettre fin à leur différend. Mais aucun progrès substantiel n'a été enregistré dans la voie d'un assainissement véritable de relations essentiellement marquées par une crise de confiance entre les co-signataires de l'Accord du 11 Mars. (cf. ma dépêche n° 591/ANL du 25 Octobre). La propagande baathiste n'a pas renoncé à ses accusations à l'encontre du P.D.K., même si celles-ci ont perdu en violence et en agressivité.

../..

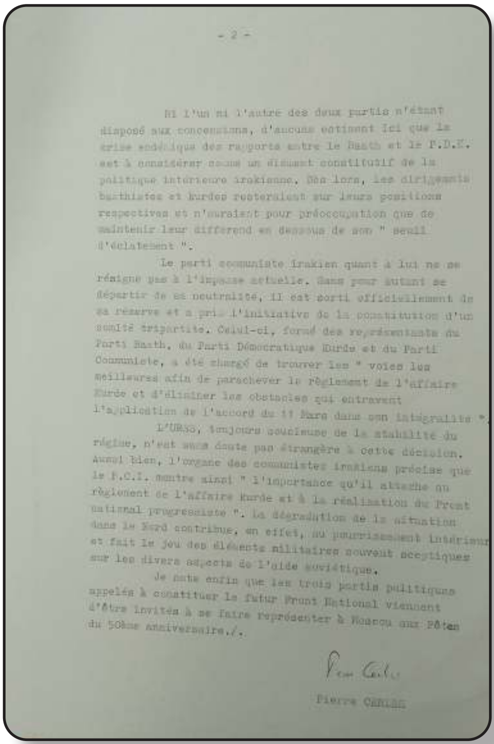
- 2 -

Ni l'un ni l'autre des deux partis n'étant disposé aux concessions, d'aucuns estiment ici que la crise endémique des rapports entre le Baath et le P.D.K. est à considérer comme un élément constitutif de la politique intérieure irakienne. Dès lors, les dirigeants baathistes et kurdes resteraient sur leurs positions respectives et n'auraient pour préoccupation que de maintenir leur différend en dessous de son " seuil d'éclatement ".

Le parti communiste irakien quant à lui ne se résigne pas à l'impasse actuelle. Sans pour autant se départir de sa neutralité, il est sorti officiellement de sa réserve et a pris l'initiative de la constitution d'un comité tripartite. Celui-ci, formé des représentants du Parti Baath, du Parti Démocratique Kurde et du Parti Communiste, a été chargé de trouver les " voies les meilleures afin de parachever le règlement de l'affaire kurde et d'éliminer les obstacles qui entravent l'application de l'accord du 11 Mars dans son intégralité ".

L'URSS, toujours soucieuse de la stabilité du régime, n'est sans doute pas étrangère à cette décision. Aussi bien, l'organe des communistes irakiens précise que le P.C.I. montre ainsi " l'importance qu'il attache au règlement de l'affaire kurde et à la réalisation du Front national progressiste ". La dégradation de la situation dans le Nord contribue, en effet, au pourrissement intérieur et fait le jeu des éléments militaires souvent sceptiques sur les divers aspects de l'aide soviétique.

Je note enfin que les trois partis politiques appelés à constituer le futur Front National viennent d'être invités à se faire représenter à Moscou aux Fêtes du 50ème anniversaire./.

Pierre Cerles

Pierre CERLES

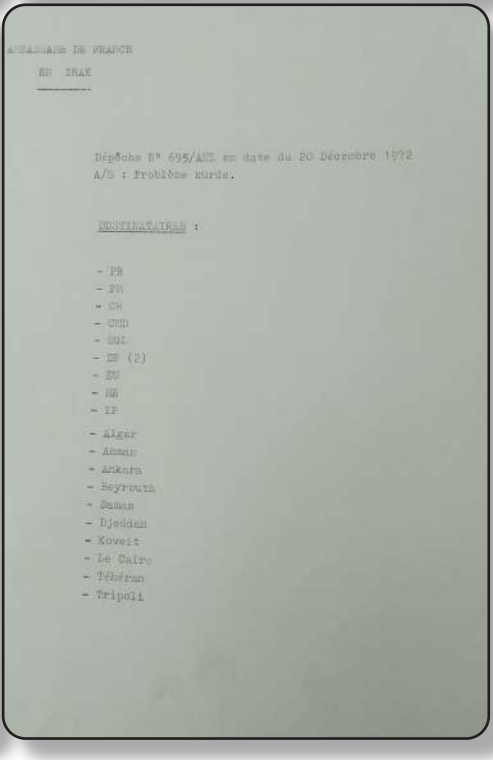
AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

Dépêche N° 695/ANL en date du 20 Décembre 1972
A/S : Problème kurde.

DESTINATAIRES :

- PR
- PM
- CM
- CND
- SGI
- DP (2)
- EU
- NE
- IP
- Alger
- Amman
- Ankara
- Beyrouth
- Damas
- Djeddah
- Koweit
- Le Caire
- Téhéran
- Tripoli

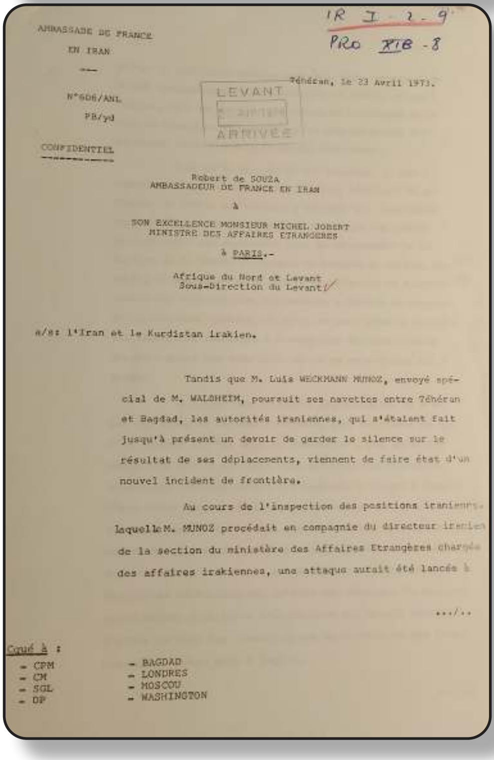
IR I - 2 - 9
PRO XIB - 8

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAN
--

N°606/ANL
PB/yd

CONFIDENTIEL

Téhéran, le 23 Avril 1973.

LEVANT
ARRIVÉE

Robert de SOUZA
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAN
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR MICHEL JOBERT
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
à PARIS.-
Afrique du Nord et Levant
Sous-Direction du Levant

a/s: l'Iran et le Kurdistan irakien.

Tandis que M. Luis WECKMANN MUNOZ, envoyé spécial de M. WALDHEIM, poursuit ses navettes entre Téhéran et Bagdad, les autorités iraniennes, qui s'étaient fait jusqu'à présent un devoir de garder le silence sur le résultat de ses déplacements, viennent de faire état d'un nouvel incident de frontière.

Au cours de l'inspection des positions iraniennes, laquelle M. MUNOZ procédait en compagnie du directeur iranien de la section du ministère des Affaires Etrangères chargée des affaires irakiennes, une attaque aurait été lancée à

.../..

Copié à :
- CPM
- CM
- SGL
- DP

- BAGDAD
- LONDRES
- MOSCOU
- WASHINGTON

3.-

Ces incidents et ces tracasseries dont on fait état n'en semblent pas moins être l'écran de fumée qui masque la difficulté majeure, celle de la position que l'Iran prend dans le conflit irako-kurde. Officiellement, on se contente ici de donner place aux dépêches d'agence relatant la reprise des combats et les succès enregistrés par Mollah BAZARNI, dont on rappelle inlassablement l'opposition à un régime d'autonomie imposé qui ne tient aucun compte, dit-on, des intérêts réels des Kurdes, notamment de leurs droits aux revenus du pétrole de Kirkouk.

Les propos de Saddam Hussein concernant l'origine américaine des armements fournis au Mollah, via l'Iran, ont, bien entendu, été relevés dans les termes les plus vifs : "Saddam Hussein divague ... il a l'esprit dérangé tout comme le colonel Khadafi et tous deux devraient être envoyés dans un asile d'aliénés..." telles sont, entre autres, les gentillesses que les éditorialistes lui adressent. La presse dément formellement les propos de Takriti et les déclare dénués de tout fondement. Mais les milieux officiels se taisent ...

Il est clair en effet que l'aide apportée par le gouvernement impérial aux Peshmerga, pour être tenue cachée n'en soit pas moins réelle. Selon des indications de bonne source et à protéger, l'Iran fournirait aux forces kurdes le plus clair de leurs munitions (des armes individuelles aux mortiers et canons légers). Les observations faites sur la zone frontière sur les mouvements de troupes irakiennes seraient d'autre part communiquées à BARZANI.

.../..

2.-

partir du territoire irakien contre le poste frontière de Ghalah Yaboudi tenu par les Iraniens. M. MUNOZ, dit-on à Téhéran, aura pu ainsi se convaincre du bien-fondé de la plainte iranienne et établir que la responsabilité des incidents incombe bien à la partie irakienne.

Quoi qu'il en soit de cet incident, il est à remarquer que le gouvernement impérial, affichant la patience, ne semble pas vouloir y attacher une importance particulière. Sans doute veut-on ici ne pas manifester de sentiments qui pourraient nuir au déroulement de la mission de M. MUNOZ, à laquelle on attache un certain intérêt. Il semble en effet que le représentant de M.WALDHEIM, jouant les bons offices, aittransmis à Téhéran un message du gouvernement irakien, et qu'il se soit efforcé de créer une atmosphère favorable à l'ouverture de négociations directes entre les deux pays, qu'on ne rejette pas ici à priori.

Le climat des relations irano-irakien ne s'en est pas moins de nouveau détérioré, pour atteindre ce que l'on appelle ici "un état de demi-crise". Les autorités impériales font à ce sujet état de nouvelles vexations auxquelles seraient soumis les Iraniens résidant à Bagdad. C'est ainsi que, en dépit de la convention culturelle entre les deux pays, les Irakiens auraient décidé de limiter le nombre des élèves fréquentant l'école iranienne de Bagdad, en attendant d'abroger la convention elle-même dont les Baathistes souhaiteraient qu'elle fût révisée. Ce dernier point serait d'ailleurs l'un de ceux qui serait inscrit à l'ordre du jour des conversations exploratoires que l'Ambassadeur d'Iran mène à Bagdad.

.../..

5.-

l'ouverture des pourparlers sur le contentieux irano-
akien. Il m'a été rapporté de même source que les app
es que le nouvel ambassadeur d'Iran en Irak avait été
argé de faire pour ouvrir un dialogue sur ces affaire
étaient heurtées à une fin de non recevoir./.

Robert de SOUZA

4.-

On m'indique d'autre part que des quantités importantes d'armes en provenance de l'Europe seraient achemin... vers la zone kurde d'Irak à travers l'Iran. Elles seraient principalement d'origine suédoise, allemande, britannique et israélienne. Des matériels d'artillerie anti-aérienne seraient de fabrication tchèque, suisse ou suédoise. Certaines de ces armes, transportées par bateau seraient débarquées à peu de distance à l'est d'Abadan à Bandar Chahpour, qui est le port iranien spécialisé dans la livraison des matériels militaires. D'autres acheminements s'effectueraient par avions cargos à Abadan, d'où les armes seraient transportées vers la frontière par caravances. Les comités kurdes d'Europe effectueraient les achats en question, soit directement à des gouvernements européens, soit à de gros traficants d'armes.

On me dit enfin que des compagnies pétrolières américaines, soucieuses de ménager toutes les possibilités d'avenir, pourraient bien apporter une aide financière à BARZANI.

Il va de soi que la part prise par le gouvernement impérial dans ces activités est entourée de la plus extrême discrétion et que nos interlocuteurs habituels ne sauraient parler que de leur innocence absolue. Mais l'aide réellement apportée à la rebellion ne pouvant manquer d'être connue des autorités de Bagdad, elle bloque l'évolution des relations entre Téhéran et Bagdad et laisse sceptique sur les chances de M. MUNOZ de créer "l'atmosphère favorable"

.../..

IR I - 2 - 9

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

Bagdad, le 29 Mai 1973

N° 365/ANL
TD/fp

Pierre CERLES
Ambassadeur de France en Irak
à
SON EXCELLENCE Monsieur Michel JOBERT
Ministre des Affaires Etrangères
Direction Afrique du Nord et Levant

A/S : Problème kurde.

LEVANT
29 MAI 1973
ARRIVÉE

Si la mise en oeuvre des dispositions du Manifeste du 11 Mars 1970 et la formation d'un Front National groupant les principales forces politiques progressistes irakiennes, destinés à résoudre le problème de l'autonomie Kurde au sein de la Nation, demeurent des objectifs prioritaires pour les responsables baathistes, ceux-ci n'entendent pas pour autant mettre en cause l'unité intérieure du pays.

Après les ouvertures faites ces derniers mois par le Gouvernement au mouvement kurde et les assurances données publiquemen[t] tant par le Président que par le Vice-Président, de la volonté des plus hautes autorités de l'Etat de tenir les engagements pris il y a trois ans, Bagdad estimait qu'il appartenait désormais à Galala de démontrer sa bonne foi et sa volonté de coopération (1).

Il semble cependant que les contacts des dernières semaines entre les deux parties aient été quelque peu décevants, dans la mesure où les dirigeants kurdes, n'arrivant pas à surmonter leurs préventions à l'égard du Baath, auraient accru leurs exigences. La publication au début de ce mois par le P.D.K. d'un avant-projet de constitution, dont le Département voudra bien trouver une traduction sous ce pli, met en évidence le fossé qui sépare les conceptions des

../...

(1) cf. ma dépêche n° 259/ANL du 11 Avril 1973.

- 2 -

deux interlocuteurs quant à la notion d'autonomie. Ce texte, qui prévoit la création d'une assemblée législative et d'un conseil exécutif régionaux ayant pouvoir de présenter à l'agrément présidentiel les nominations despréfets et desfonctionnaires a été considéré ici comme un nouveau défi du chef kurde accusé de vouloir rompre l'unité nationale. L'abandon au pouvoir central du soin d'exploiter le pétrole n'est pas apparu comme une concession suffisante mais plutôt comme la reconnaissance que la région Kurde n'avait pas les moyens matériels et humains d'assurer cette exploitation.

Toutefois, les responsables irakiens n'entendent pas, pour leur part, éluder le règlement d'un problème dont dépend non seulement la paix intérieure mais la poursuite de la politique d'indépendance nationale et de développement économique adoptée par le gouvernement. La tentation est grande cependant, devant les exigences et atermoiements kurdes, de rechercher unilatéralement une solution.

L'évolution récente des rapports de Bagdad avec Ankara et Téhéran pourrait ouvrir de nouvelles perspectives dans ce sens.

Si le gouvernement turc a, de tout temps, montré une certaine réticence à l'égard des projets irakiens d'autonomie du Kurdistan en raison des répercussions que cette politique pourrait avoir chez ses propres ressortissants, la récente visite du Ministre de l'Intérieur à Bagdad a resserré un sentiment de solidarité entre les deux voisins, décidés désormais à coordonner leurs efforts en vue de contrôler leurs zones frontalières pour y maintenir stabilité et sécurité (cf. ma communication du 19 Mai 1973).

Rassuré sur ce point, Bagdad a apparemment accepté qu'Ankara apporte une certaine assistance culturelle à la minorité turkmène, afin que celle-ci puisse affirmer son identité propre au sein de la Nation irakienne, premier pas vers l'instauration d'une " autonomie " culturelle et administrative, telle qu'elle est conçue par le Baath.

../..

- 3 -

La minorité turque d'Irak se verrait ainsi accorder un statut semblable à celui de la minorité kurde, ce qui ne manquerait pas de réduire les prétentions de cette dernière.

Quant aux relations avec l'Iran, les conversations secrètes amorcées à Genève à la fin du mois d'Avril laissent entrevoir la possibilité d'une détente des rapports entre les deux pays (cf. ma communication du 24 Mai).

Si tel était le cas, la minorité kurde pourrait se trouver rapidement isolée. On pense ici que le P.D.K. serait alors réduit à accepter un Front National sous l'égide du Parti Baath tandis que l'autonomie culturelle et administrative promise il y a trois ans à la population kurde serait instaurée par le pouvoir central dans des conditions qui renforceraient l'unité nationale au lieu de la miner.

S'il se confirmait, le rapprochement irako-iranien, survenant après le règlement du contentieux pétrolier, priverait l'URS[S] d'un important moyen d'intervention dans les affaires intérieures irakiennes. Dès à présent, il contribue sans nul doute à la détérioration des relations entre Moscou et B[illegible], [illegible] à diverses reprises par cette A[illegible]./.

Pierre CERLES

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
TELEGRAMME A L'ARRIVEE
DECHIFFRE

IR I - 7
IR I - 7
IR III B-

ATTRIBUTIONS : 9
2. ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3. EU EU EU EU EU EU EU EU EU EU
NU NU NU AM AM DE DE DE
DJ CM7

LEVANT
13. JUIN 1973
ARRIVEE

BAGDAD LE 12 JUIN 1973
RECU LE 13 -------- A 12H.07

DIPLOMATIE PARIS N0574-81
COUE VIA LE DPT: ANKARA 15-22 - LECAIRE 73-80 LONDRES 236-43
MOSCOU 71-78 TEHERAN 150-57 WASHINGTON 215-22
SERVICES
OBJET: PROBLEME KURDE ET FRONT NATIONAL.

LE DIRECTEUR DU BUREAU DES AFFAIRES PUBLIQUES DU CCR M'A CONFI[E] QUE LES CHEFS DES PRINCIPAUX PARTIS POLITIQUES TIENNENT EN CE MO-MENT UNE CONFERENCE SECRETE DONT L'ORDRE DU JOUR COMPORTE ESSEN-TIELLEMENT L'EXAMEN DE CES DEUX QUESTIONS CONNEXES: REGLEMENT DU PROBLEME KURDE ET EDIFICATION D'UN FRONT NATIONAL REGROUPANT LES FORCES PROGRESSISTES DU PAYS.

1) FACE AUX EXIGENCES CROISSANTES DE BARZANI ATTESTEES NOTAMME[NT] [P]AR LA RECENTE PUBLICATION D'UN AVANT PROJET DE CONSTITUTION (CF. [M]A DEPECHE 365/ANL), LE POUVOIR ME DIT-IL, A DEFINITIVEMENT ARRET[E] [S]A POLITIQUE. LES PLUS HAUTES AUTORITES DE L'ETAT SONT EN EFFET R[ES]OLUES A TENIR DANS LES DELAIS FIXES, LES ENGAGEMENTS PRIS LE 1[1 M]ARS 1970, AVEC OU SANS ACCORD DE L'ETAT-MAJOR DE GALALA.

UN NOUVEAU STATUT DES PROVINCES KURDES DOIT ETRE PRESENTE INC[E]MMENT AU PDK. EN CAS DE REFUS, LE GOUVERNEMENT PRENDRA UNILATER[ALE]MENT LES MESURES UTILES POUR LE RENDRE EXECUTOIRE SOUS FORME D['] UNE LOI D'AUTONOMIE'' QUI SERA SOUMISE A L'APPROBATION SOIT DE [LA] FUTURE ASSEMBLEE, SOIT DE LA NATION ELLE-MEME PAR VOIE DE [RE]FERENDUM.

LES AUTORITES IRAKIENNES ESPERENT RALLIER A LEUR CAUSE,

.../...

CONFIDENTIEL DÉFENSE

IR I 2-9

Paris, le 29 Juin 1973

SECRÉTARIAT GÉNÉRAL DE LA DÉFENSE NATIONALE
C.E.R

Bulletin Particulier de Renseignement N° 16.823

LEVANT
-4 JUIL 1973
ARRIVEE

IRAK

LE PROBLEME KURDE

Depuis quelques mois le gouvernement irakien paraît déterminé à promouvoir une politique d'union nationale et à régler le problème kurde.

Recherchant sur le plan intérieur la caution des différentes tendances et améliorant ses relations avec ses voisins, il espère pouvoir faire adopter prochainement un statut d'autonomie des provinces kurdes, avec ou sans l'approbation du Mollah BARZANI

La réussite de la tentative de rapprochement irano-irakien, actuellement en cours, est susceptible de favoriser cette nouvelle politique du BAAS et d'apporter rapidement la stabilité intérieure au pays.

La suspension depuis trois ans de la mise en oeuvre de l'accord du 11 Mars 1970 entretient la tension entre le Parti Démocrate Kurde (P.D.K.) et le Parti BAAS.

Jusqu'ici les dirigeants de Bagdad semblaient vouloir gagner du temps et affaiblir progressivement la position des Kurdes, tandis que ceux-ci réclamaient l'application de l'arrangement. Mais la situation vient d'évoluer récemment :

- en mars dernier, les Irakiens ont fait des ouvertures au mouvement kurde confirmant leur volonté de respecter les engagements pris en réalisant l'autonomie des provinces kurdes en 1974.
- incapable de surmonter ses préventions vis-à-vis du BAAS, le P.D.K., toujours divisé, a renforcé ses exigences. Il a présenté, le 2 Mai, un avant-projet de constitution que le gouvernement considère comme un défi du Mollah BARZANI et une manoeuvre d'obstruction.

.../...

CONFIDENTIEL DÉFENSE

PAGE DEUX

PAR L'OCTROI D'UNE LARGE AUTONOMIE, LA GRANDE MAJORITE DES KURDES ''ASSOIFFES, SELON ELLES, DE PAIX ET DE PROGRES ECONOMIQUE''. ELLES SE DISENT CERTAINES D'ARRIVER A ISOLER AINSI LA ''MINORITE PRO-IRAKIENNE DU PDK'' ACCUSEE DE POUSSER SANS CESSE BARZANI A LA SURENCHERE POUR LE COMPTE DE PUISSANCES ETRANGERES DESIREUSES DE RENVERSER LE REGIME BATHISTE.(CF. MON TG 568).

2) DE FAIT, LE REDACTEUR EN CHEF DU QUOTIDIEN KURDE, M. DARA TAWFIK, NE SE CACHE PAS DE CONSIDERER L'AVANT-PROJET DE CONSTITUTION DU 2 MAI (CF. MA DEPECHE PRECITEE) COMME UNE SIMPLE BASE DE DISCUSSION. DE SON COTE, L'ORGANE DU PCI SE POSE EN DEFENSEUR DU MANIFESTE DU 11 MARS ET DE L'INTEGRITE DU TERRITOIRE IRAKIEN. IL FAIT VALOIR QUE ''L'UNITE NATIONALE EST LA GARANTIE FONDAMENTALE DES INTERETS DES DEUX NATIONALITES ET QUE LA CONSOLIDATION DE CETTE UNITE NATIONALE CONTRE LES FORCES DE L'IMPERIALISME ET DE LA REACTION DOIT POLARISER LA LUTTE DE TOUTES LES FORCES PATRIOTIQUES''. AUSSI BIEN, LES COMMUNISTES RECLAMENT-T-ILS AVEC FORCE ''LA CREATION D'UN FRONT NATIONAL PROGRESSISTE DANS LES MEILLEURS DELAIS, EN REMETTANT A PLUS TARD LA SOLUTION DES AFFAIRES EN DISCUSSION ENTRE LES FORMATIONS POLITIQUES IRAKIENNES''.

LE FRONT ET L'ASSEMBLEE POURRAIENT AINSI ETRE CONSTITUES DANS LES PROCHAINS JOURS: UN CERTAIN NOMBRE DE PLACES RESTERAIENT VACANTES A L'INTENTION DES KURDES.

3) LE PROBLEME POUR LE GOUVERNEMENT EST D'AMENER LE PCI A APPUYER LA POLITIQUE BATHISTE CONTRE LE PEK MAIS SANS LUI

PERMETTRE DE PRENDRE A CETTE OCCASION, PAR LE BIAIS DU FRONT, UNE INFLUENCE EXCESSIVE DANS LA CONDUITE DU PAYS. LE SOUCI DE M. SADDAM HUSSEIN D'ECHAPPER AU TETE A TETE AVEC LES COMMUNISTES LE CONDUIT A RECHERCHER ACTIVEMENT L'ALLIANCE DES NATIONALISTES ARABES. L'OPERATION EN COURS DE REEQUILIBRAGE DES ASSISES POLITIQUES DU REGIME SE TRADUIT DONC PAR LE RETOUR EN GRACE DES NASSERIENS QUI RENTRENT MASSIVEMENT D'EGYPTE, REPRENNENT DES COMMANDEMENTS AU SEIN DES FORCES ARMEES ET DONT L'UN S'EST VU CONFIE DISCRETEMENT LE ... AVRIL LA RESPONSABILITE DU MINISTERE DES TRANSPORTS./.

PIERRE CERLES

IR I . 2. 9

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 491 / ANL

YS/bb

LEVANT
16 JUIL 1973
ARRIVÉE

Bagdad, le 13 juillet 1973

Pierre CERLES
Ambassadeur de France en Irak

à

Son Excellence
Monsieur Michel JOBERT
Ministre des Affaires Etrangères
Afrique du Nord - Levant

A/s : Problème kurde.

Les conversations entre les responsables des principaux partis politiques irakiens qui se sont poursuivies durant le mois de juin (cf. mon télégramme N° 574) après l'envoi d'une lettre de BARZANI au Président de la République, semblent avoir marqué un certain progrès dans le sens du règlement de la question kurde et de l'édification d'un Front National. Le rôle du Parti communiste irakien, une fois de plus placé en position d'arbitrage entre les deux forces antagonistes du Baath et du PDK, aurait été déterminant.

On sait l'importance attachée par le PCI à la mise en oeuvre de l'autonomie promise à la minorité kurde par l'accord du 11 mars 1972 et au rassemblement de toutes les forces progressistes dans un Front qui permettrait à ce Parti de reprendre une influence positive dans la conduite des affaires du pays.

Devant les exigences toujours croissantes de BARZANI (cf. ma dépêche N° 365 / ANL du 25 mai 1973) et le risque de voir le Baath publier unilatéralement une loi d'autonomie et créer un Front National ne laissant qu'un rôle accessoire aux autres formations, le PCI s'est une fois encore entremis et a pris l'initiative de conversations bilatérales avec l'Etat-Major de Galala. Le fait que M. Aziz Mohamed, premier

.../...

- 2 -

Les dirigeants irakiens sont maintenant fermement décidés à régler le problème dont dépend non seulement la paix intérieure, mais la poursuite de la politique d'indépendance nationale et de développement qu'ils ont adoptée.

Le Conseil du Commandement de la Révolution (C.C.R.) s'emploie à édifier un "Front National" regroupant tous les partis progressistes en recherchant l'appui des nationalistes arabes et du Parti Communiste Irakien (P.C.I.), sans toutefois laisser prendre une influence excessive à ce parti. Le Front National et une Assemblée pourraient être ainsi constitués tout prochainement.

Par ailleurs, un nouveau statut des provinces kurdes doit être soumis bientôt à l'approbation du P.D.K.. En cas de refus, le gouvernement paraît résolu à le mettre en application en soumettant une "loi d'autonomie" soit à la future Assemblée, soit à la Nation elle-même par voie de référendum. Les autorités espèrent gagner à leur cause la plus grande majorité des Kurdes assoiffés de paix et de progrès économique.

Mais en prévision de la nécessité d'un recours à une solution unilatérale, Bagdad semble avoir décidé également de réduire encore les appréhensions ou les prétentions du P.D.K. en donnant une orientation nouvelle à sa politique extérieure :

- d'une part, pour se libérer de l'ingérence politique de l'U.R.S.S., dont le rôle de médiateur entre le BAAS et le P.D.K., exercé directement ou par le biais du P.C.I., aboutit périodiquement à mécontenter l'un ou l'autre partenaire;
- d'autre part, pour améliorer ses rapports avec Ankara et Téhéran dans le but de mieux contrôler les zones frontalières et de contrer les surenchères des Kurdes dans les négociations en cours.

Tous ces changements observés dans le comportement des dirigeants irakiens qui, momentanément au moins, ont fait taire leurs querelles, traduisent le besoin de renforcer l'unité nationale afin de sortir de l'ornière sur le plan économique.

Le succès de leur entreprise dépend en grande partie de la réussite des tentatives de rapprochement irako-iranien :

- si celui-ci se confirmait, le P.D.K. serait réduit à accepter un Front National sous l'égide du parti BAAS et, l'autonomie culturelle et administrative instaurée par le pouvoir central pourrait rapidement stabiliser la situation intérieure;
- dans le cas contraire, les minorités kurdes pro-iraniennes en multipliant les difficultés et les incidents pour paralyser l'action de Bagdad risqueraient d'acculer le gouvernement à employer la manière forte.

-2-

secrétaire du Comité Central du Parti, mais kurde, devait faciliter cette médiation.

Les responsables du PDK auraient fait valoir que ce dernier n'était pas le parti des seules populations kurdes mais comme l'indique son nom de Parti Démocratique du Kurdistan, celui de toutes les populations vivant dans cette région. Ce point de vue explique les difficultés éprouvées dans la délimitation du territoire kurde. Si les trois provinces de DOHUK, ARBIL et SOULAIMANIYEH ne paraissent pas prêter à contestation, celles de Kirkouk et de Khanakine, du fait de leur richesse pétrolière et de la répartition de leurs populations ne peuvent être attribuées de façon évidente à l'un ou à l'autre camp. Quant aux régions de SINJAR, AGRA et CHEIKHAN, revendiquées par les Kurdes, elles seraient occupées par de fortes concentrations de Yezidis tandis que la minorité turkmène atteindrait quelque trois cent mille personnes. Par ailleurs, si le PDK reconnaît que l'administration locale se trouve en grande partie confiée à des fonctionnaires kurdes, il s'élève contre la mainmise du Baath sur l'ensemble des services de la sûreté et contre sa politique ambigue à l'égard des minorités vivant au Kurdistan. Il accuse notamment Bagdad de procéder à des transferts de population semblables à ceux qui ont permis au gouvernement syrien d'isoler sa propre minorité kurde de la zone frontalière avec l'Irak.

Le PCI aurait proposé que les régions contestées soient administrées à titre transitoire par un organisme comprenant des représentants des trois grands partis irakiens. Cette solution permettrait de tourner l'un des obstacles majeurs s'opposant jusqu'à présent à l'acceptation par le PDK du projet d'autonomie du Kurdistan et de création du Front National. Cette suggestion n'aurait pas été repoussée par Galala.

-3-

L'échec du récent complot contre l'équipe présidentielle en faisant disparaître les opposants les plus marquants à la politique d'entente avec les Kurdes, ouvre de nouvelles perspectives. Le PDK ne s'y est pas trompé qui, au lendemain du coup de force, appelait au renforcement du Baath, notamment par la mise en place de structures démocratiques. Seul un Parti fort pourrait en effet disait-il imposer l'application des dispositions du Manifeste du 11 mars 1970. Celles-ci, pour imparfaites qu'elles soient, n'en représentent pas moins un acquis essentiel du Mouvement autonomiste kurde.

Par ailleurs, l'Ambassadeur de l'URSS m'affirmait récemment qu'il avait peu de moyens, si ce n'est l'exemple de la politique soviétique des nationalités, pour convaincre ses interlocuteurs irakiens de la nécessité d'une entente avec les Kurdes. Il ajoutait néanmoins que le Vice-Président était tout à fait ouvert à ses suggestions lorsqu'il lui faisait part de sa crainte de voir l'allié irakien s'enfermer dans une impasse. Je note que la seule éventualité d'une intervention soviétique dans cette affaire provoque les plus vives inquiétudes chez mon collègue turc.

Quoi qu'il en soit et plus que jamais la volonté de M. Saddam Hussein d'aboutir rapidement ne fait aucun doute. Si ses pouvoirs semblent maintenant renforcés, les derniers événements l'ont cependant isolé au sein du parti. Le règlement définitif du problème intérieur qui a provoqué la chute de tant de régimes lui permettrait de lever une lourde hypothèque et de se consacrer au développement économique du pays./.

Pierre Cerles

Pierre CERLES

IR I-2-7

IR I-2-9

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 569/ANL
JLS/fp

Bagdad, le 24 Août 1973

Yves SAILLARD
Chargé d'Affaires de France a.i. en Irak
à
SON EXCELLENCE Monsieur Michel JOBERT
Ministre des Affaires Etrangères
Afrique du Nord et Levant

/S : Rapports irako-kurdes.

L'organe du Parti Démocratique du Kurdistan vient d'annoncer l'exécution le 20 Août de quatre militants du PDK. Ceux-ci auraient été arrêtés et accusés il y a quelques mois " pour des raisons obscures ". Tous les efforts des dirigeants Kurdes auprès du pouvoir central pour faire reconsidérer leur cas, étudier leur dossier et les sauver auraient échoué.

Ces exécutions n'ont pas manqué de susciter un grand émoi au sein des responsables du mouvement d'autant que l'un des condamnés serait membre de la famille de Barzani. La cinquième branche du Parti installée à Bagdad a donc décidé l'annulation d'une manifestation qui devait marquer le 23 Août la célébration du 27ème anniversaire de la fondation du PDK. Les rapports entre Kurdes et Pouvoir Central risquent de s'en ressentir sérieusement alors que nombre de membres du PDK constatent avec amertume un pourrissement de la situation. Ce nouvel incident succède en effet aux nombreux heurts qui se sont produits récemment dans diverses villes entre militants kurdes et baathistes, ces derniers s'opposant au collage d'affiches faisant l'éloge du PDK à l'occasion de sa fondation.

./....

- 2 -

Quoiqu'il en soit, un porte-parole officiel vient de faire connaître les motifs d'une exécution qui ne toucherait en réalité que trois personnes. Les condamnés auraient appartenu à un réseau d'espionnage qui, " sous prétexte d'orientations religieuses et politiques " opérait au profit de l'Iran. Le " Thacura ", organe du parti Baath, rapporte ces déclarations sans référence directe à la version kurde, mais on peut penser que cette mise au point inhabituelle est destinée à empêcher le développement éventuel d'une campagne d'agitation. Les explications avancées, de part et d'autre, n'en restent pas moins embarrassées et sont loin de répondre à toutes les questions. Les réactions futures du PDK permettront d'apprécier la portée réelle de ce dernier incident.

Par ailleurs, de violents accrochages auraient eu lieu depuis une quinzaine de jours dans les régions du Sinjar, de Khanaqin et de Kirkouk, notamment pour empêcher l'installation de " colons arabes ".

Tout se passe donc comme si Galala qui vient de réaffirmer publiquement sa volonté constante de négocier avec le pouvoir central sur des " bases démocratiques " (cf. ma dépêche n° 561/AN de ce jour) prenait le risque d'affrontements mineurs, afin de rappeler aux autorités la vigilance du Parti et l'urgence du règlement de la question kurde et de l'application intégrale des dispositions du Manifeste./.

Yves SAILLARD

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

LEVANT
DAM 2
ARRIVEE
ARRIVEE

IR
DECHIFF

IBUTIONS :

ANL ANL ANL ANL ANL ANL
CM7
IP

BAGDAD LE 12 NOVEMBRE 1973
RECU LE 13 ----- A 16 H 20

PLOMATIE PARIS

NOS 1325-28

UE VIA LE DPT : ANKARA 75-78 LONDRES 632-35 MOSCOU 600-03
TEHERAN 193-96 WASHINGTON 592-95

RVICES

SI AFFRONTEMENTS ENTRE COMMUNISTES ET KURDES.

COMMUNISTES ET KURDES SE REJETTENT MUTUELLEMENT LA RESPON-
BILITE DES VIOLENTS AFFRONTEMENTS QUI LES OPPOSENT ACTUELLEME
NS LE NORD-EST DE L'IRAK. TARIQ ET SHAAB, ORGANE DU PCI, ACCU
DIRECTION KURDE DE CHERCHER INTENTIONNELLEMENT ET SYSTEMATIQ
NT A ''LIQUIDER LES COMMUNISTES ET LEURS ORGANISATIONS''. A
EUVE, L'ORDRE DONNE PAR LE GOUVERNEUR DE SULEYMAIZE DE DESARM
MILITANTS COMMUNISTES AINSI QUE LE REFUS DES FORCES ARMEES
ZANI DE RESPECTER L'ACCORD DE CESSEZ LE FEU INTERVENU RECEMM
TRE LES ETATS-MAJORS POLITIQUES KURDE ET COMMUNISTE.
POUR SA PART EL TAAKHI, PORTE-PAROLE DU PDK, CONTESTE LE BIE
IDE DE CES ACCUSATIONS ET D'UNE THESE QUI NE TIENT AUCUNEMENT
IPTE DES PROVOCATIONS COMMUNISTES CONTRE LES BUREAUX ET LES
IBRES DU PARTI KURDE. DANS LE MEME TEMPS, CE

.../...

E DEUX

IDIEN S'ELEVE CONTRE '' LA POSITION OPPORTUNISTE ET TACTIQU
TEE DE TOUT TEMPS PAR LE PCI VIS A VIS, DE LA QUESTION KURD
L RESTE QUE CES ACTES DE VIOLENCE, APPAREMMENT ACCUEILLIS A
FFERENCE PAR LE BAATH, SONT UNE MANIFESTATION DE LA CRISE
NTE ET DE LA DEGRADATION CONTINUE DES RELATIONS ENTRE LE PD
E PCI DEPUIS LA SIGNATURE LE 17 JUILLET D'UN ACCORD ENTRE C
IER ET LE PARTI AU POUVOIR./.

PIERRE CERLES

IR I 2 9
IR I - 2 - 7

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 610 / ANL

BAGDAD, le 21 novembre 1973

Pierre CERLES
Ambassadeur de France en Irak

à

Son Excellence Monsieur Michel JOBERT
Ministre des Affaires Etrangères
Direction Afrique du Nord-Levant

A/s : Accord entre communistes et kurdes.

Je me réfère à ma communication du 12 novembre.

L'annonce d'un accord entre le PDK et le PCI pour " une normalisation de la situation " dans le Kurdistan, met un terme aux violents affrontements armés opposant depuis deux semaines éléments kurdes et partisans communistes dans le Nord-Est du pays.

Le relachement de la tension sur le terrain, de même que le rétablissement du dialogue entre les deux directions kurde et communiste, sont le résultat d'un processus d'apaisement déclenché par une intervention du Ministre d'Etat Aziz Chérif auprès du chef kurde et conclu par le départ d'une importante délégation du PCI à Néo-Perdan. De fait, dès le 16 novembre, Mustapha Barzani ordonnait aux peshmergas de " garder leur sang-froid et d'éviter les affrontements avec les communistes ". La décision du cessez-le-feu était suivie le lendemain de l'arrêt de la polémique entre les organes des deux partis, qui tournait chaque jour davantage à un véritable règlement de comptes sous forme de catalogue de griefs et d'accusations réciproques. Cette double désescalade débouchait le 19 novembre sur

.../...

-2-

la mission de la délégation communiste auprès de la direction kurde et sur l'accord intervenu hier entre les deux partis.

Il restera à connaître les dispositions de celui-ci avant d'estimer s'il s'agit là d'une trêve provisoire entre le PDK et le PCI ou du règlement de leur contentieux, surgi à la suite de la signature le 17 juillet du pacte conclu entre le PCI et le parti au pouvoir. Ce différend, alimenté par la mise en place du Front National et le refus du PDK d'adhérer à celui-ci, a été à l'origine d'une série de heurts aussi violents que sporadiques entre peshmergas et militants communistes. Devant la détérioration constante de la situation, les deux directions ont mis fin à leur passivité et se sont décidées à intervenir directement pour prévenir tout débordement incontrôlé.

La récente visite à Moscou de M. Aziz Chérif, Ministre d'Etat progressiste et de M. Dara Tawfiq, membre du bureau politique du PDK, à l'occasion de la Conférence des Partisans de la Paix n'est sans doute pas étrangère au brusque dénouement de la crise. /.

Pierre CERLES.

PRo XI
IR I - 2

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 64/ANL
TB/fp

LEVANT
2 FEV 1974
ARRIVÉE

Bagdad, le 30 Janvier 1974

Pierre CERLES
Ambassadeur de France en Irak
à
SON EXCELLENCE Monsieur Michel JOBERT
Ministre des Affaires Etrangères
Direction Afrique du Nord et Levant

: Problème kurde.

Les négociations engagées à la mi-janvier à Bagdad entre le PDK et les représentants du Front National pour la mise au point de la Loi d'autonomie du Kurdistan (1) semblent à nouveau dans l'impasse et déjà l'on parle ici d'un nouvel " ultimatum Kurde " tandis qu'approche l'échéance du 11 Mars 1974.

L'Avant-projet de Constitution publié au début du mois de Mai 1973 par le PDK (2) mettait en évidence un certain nombre de principes, considérés par Galala comme indissociables de l'idée même d'autonomie. C'est ainsi que l'identité kurde étant reconnue au sein d'une République irakienne " une et indivisible ", le parti du Mollah Barzani affirmait la double responsabilité de la minorité kurde sur le plan régional d'abord puis sur le plan national. Le PDK revendiquait donc, non seulement la liberté de gérer les affaires locales mais le droit de participer au pouvoir central et à l'administration au prorata de l'importance numérique peuple kurde. Dépassant même cette revendication, il allait jusqu'à demander que le kurde soit enseigné comme seconde langue dans toutes autres régions d'Irak, en contrepartie de l'enseigneme de l'arabe dans le Kurdistan.

- 2 -

Le nouveau projet baathiste appelle, à première vue, les observations suivantes :

1°/ Il ne met pas nettement en évidence l'objet essentiel du différend, à savoir la délimitation du territoire du Kurdistan (cf. ma communication précitée).

2°/ Le texte de loi prévoit la création d'une Assemblée législative et d'un Conseil exécutif régionaux dont les pouvoirs sont loin de satisfaire les exigences des dirigeants du PDK et d'assurer aux Kurdes le contrôle effectif de leurs affaires. Mais, il me revient de bonne source que les dirigeants de Galala accepteraient une formule d'autonomie limitée si celle-ci s'appliquait à l'ensemble des régions qu'ils revendiquent. Il leur serait en effet loisible d'utiliser les pouvoirs qui leur seraient reconnus pour faire évoluer ultérieurement l'autonomie du Kurdistan selon leurs vues.

3°/ Les responsables kurdes ont accepté la nouvelle proposition du Baath comme base de discussion, bien qu'avec beaucoup de réserve et de circonspection. En revanche, le parti au pouvoir entend apparemment se servir du nouveau projet comme d'un atout à exploiter sur le plan tactique pour contraindre le mouvement national kurde à faire un choix politique qu'il a longtemps réussi à éluder. La marge de manoeuvre du PDK n'ayant cessé de se réduire depuis 1970, on conçoit mal comment Mollah Barzani pourrait encore une fois différer une décision sans risquer une rupture dont les conséquences seraient graves.

Quoi qu'il en soit, une délégation kurde vient d'arriver à Bagdad pour engager les négociations./.

Pierre Cerles
Pierre CERLES.

- 3 -

régionale s'apparente plutôt à une chambre de consultation tandis que le conseil exécutif dont le Président est nommé par le Président de la République, doit faire appliquer les lois et les règlements de l'Etat au même titre que les décisions locales. Dans cette perspective baathiste, l'exercice du pouvoir à travers toute la république irakienne revient entièrement au gouvernement central, à l'exception des seules matières déléguées par la loi aux organisme autonomes. Ceux-ci notamment ne se voient attribuer aucune responsabilité financière directe même s'il leur revient de ratifier les plans, de soumettre des propositions dans le cadre du budget général de l'Etat ou d'apporter éventuellement des modifications au budget prévu pour la région, à condition que " ces modifications interviennent dans la limite des sommes inscrites dans ces budgets et des objectifs qui leur étaient fixés ".

On mesure là le fossé qui sépare encore les conceptions des deux parties quant à la notion d'autonomie. Les desseins cachés que chacune prête à l'autre ne contribuent pas à rapprocher leurs positions. L'installation récente de Comités du Front National à Kirkouk, Erbil et Soulemanié, la progression du PCI qui vient d'ouvrir un siège à Erbil et que l'on considère à Galala comme l'un des outils utilisés par le gouvernement pour rompre l'unité du peuple kurde,ne pouvaient manquer de peser sur les négociations qui semblent actuellement marquer le pas malgré l'urgence d'une solution,affirmée tant par les responsables kurdes que baathistes./

Le document kurde démontrait que, pour le PDK, l'autonomie ne pouvait aller sans le droit d'initiative législative de l'assemblée locale, ni,sans l'établissement d'une double hiérarchie entre le gouvernement de Bagdad et le Conseil exécutif régional. Le système envisagé imposait en outre la reconnaissance de ressources financières propres à la région, imputées sur les recettes de l'Etat à proportion du nombre des habitants du Kurdistan, et leur gestion par le Conseil exécutif sous le contrôle de la seule Assemblée régionale.

Un point n'était pas évoqué dans le projet du PDK : celui de la délimitation du Kurdistan. Il semble bien que ce problème soit toujours la pierre d'achoppement de la négociation. Si en effet l'avant-projet d'autonomie présenté en Janvier dernier au nom du Front National, et actuellement en cours de discussion, dispose que cette région comprendra toutes les zones où les Kurdes sont majoritaires, Galala accuse le gouvernement d'avoir mené depuis trois ans une politique d'arabisation forcée dans le but d'enlever à l'entité kurde les territoires de piemont sans lesquels celle-ci serait entièrement dénaturée. La question est d'importance puisqu'il s'agit de la dévolution des gisements pétroliers du Nord ainsi que de vastes superficies irrigables.

La démarche de Bagdad paraît diamétralement opposée à celle de Galala. Les Kurdes, estime t-on ici, sont des citoyens irakiens au même titre que les arabes ou les autres minoritaires. Il est donc exclu qu'ils bénéficient d'une représentation particulière dans les organismes de l'administration centrale. En revanche, le gouvernement est prêt à reconnaître la spécificité culturelle de la minorité kurde dans les zones où celle-ci est installée. De là l'importance donnée à l'enseignement bilingue, mais dans ces seules zones, et sous réserve des droits des autres minorités. De la même façon l'organisation et les activités des organismes /locaux/ ne peuvent être définis que par le pouvoir législatif central. L'Assemblée

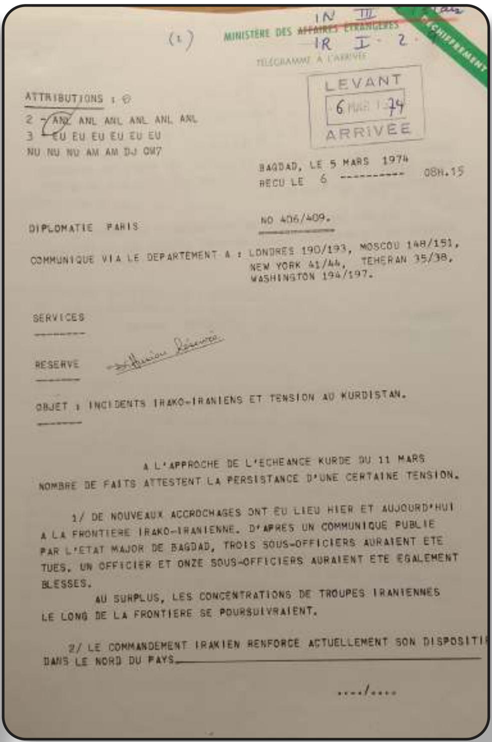

(1)

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

IN III IR I 2

LEVANT 6 MAR 1974 ARRIVEE

ATTRIBUTIONS : ©
2 - ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3 - EU EU EU EU EU EU
NU NU NU AM AM DJ CM7

BAGDAD, LE 5 MARS 1974
RECU LE 6 ---------- 08H.15

DIPLOMATIE PARIS

NO 406/409.

COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT A : LONDRES 190/193, MOSCOU 148/151, NEW YORK 41/44, TEHERAN 35/38, WASHINGTON 194/197.

SERVICES

RESERVE

OBJET : INCIDENTS IRAKO-IRANIENS ET TENSION AU KURDISTAN.

A L'APPROCHE DE L'ECHEANCE KURDE DU 11 MARS NOMBRE DE FAITS ATTESTENT LA PERSISTANCE D'UNE CERTAINE TENSION.

1/ DE NOUVEAUX ACCROCHAGES ONT EU LIEU HIER ET AUJOURD'HUI A LA FRONTIERE IRAKO-IRANIENNE. D'APRES UN COMMUNIQUE PUBLIE PAR L'ETAT MAJOR DE BAGDAD, TROIS SOUS-OFFICIERS AURAIENT ETE TUES, UN OFFICIER ET ONZE SOUS-OFFICIERS AURAIENT ETE EGALEMENT BLESSES.

AU SURPLUS, LES CONCENTRATIONS DE TROUPES IRANIENNES LE LONG DE LA FRONTIERE SE POURSUIVRAIENT.

2/ LE COMMANDEMENT IRAKIEN RENFORCE ACTUELLEMENT SON DISPOSITI[F] DANS LE NORD DU PAYS.

..../....

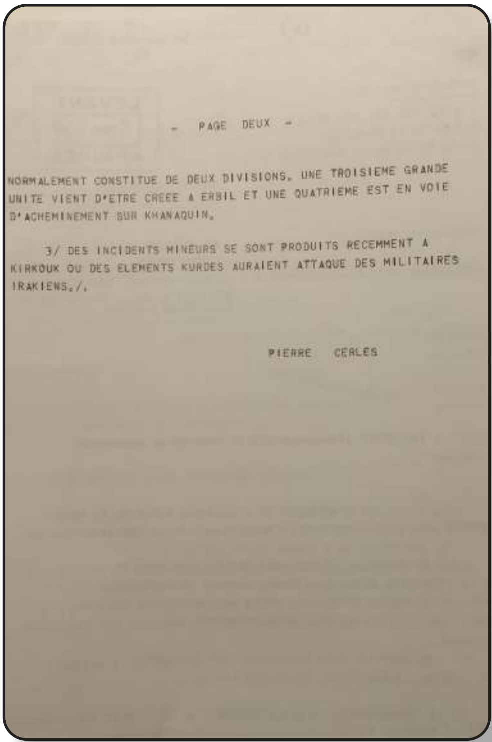

- PAGE DEUX -

NORMALEMENT CONSTITUE DE DEUX DIVISIONS. UNE TROISIEME GRANDE UNITE VIENT D'ETRE CREEE A ERBIL ET UNE QUATRIEME EST EN VOIE D'ACHEMINEMENT SUR KHANAQUIN.

3/ DES INCIDENTS MINEURS SE SONT PRODUITS RECEMMENT A KIRKOUK OU DES ELEMENTS KURDES AURAIENT ATTAQUE DES MILITAIRES IRAKIENS./.

PIERRE CERLES

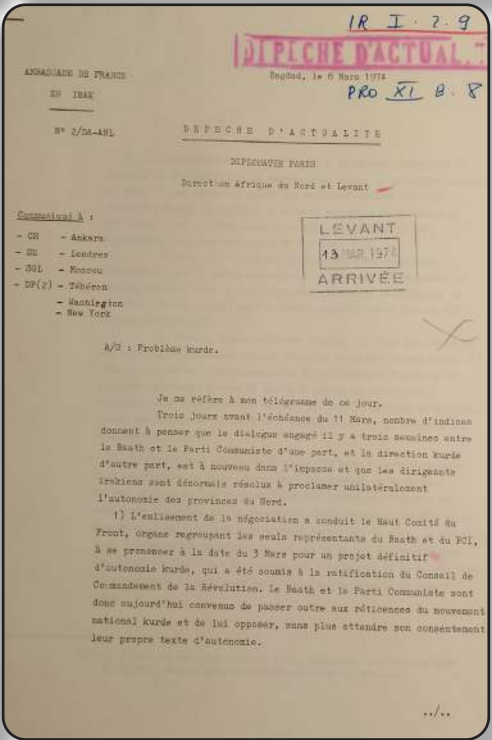

IR I 2 9

DEPECHE D'ACTUAL[ITE]

AMBASSADE DE FRANCE EN IRAK

Bagdad, le 6 Mars 1974

PRO XI B 8

N° 2/DA-ANL

DEPECHE D'ACTUALITE

DIPLOMATIE PARIS

Direction Afrique du Nord et Levant

Communiqué A :

- CM - Ankara
- SB - Londres
- SOL - Moscou
- DP(2) - Téhéran
- Washington
- New York

LEVANT 13 MAR 1974 ARRIVEE

A/S : Problème kurde.

Je me réfère à mon télégramme de ce jour.

Trois jours avant l'échéance du 11 Mars, nombre d'indices donnent à penser que le dialogue engagé il y a trois semaines entre le Baath et le Parti Communiste d'une part, et la direction kurde d'autre part, est à nouveau dans l'impasse et que les dirigeants irakiens sont désormais résolus à proclamer unilatéralement l'autonomie des provinces du Nord.

1) L'enlisement de la négociation a conduit le Haut Comité du Front, organe regroupant les seuls représentants du Baath et du PCI, à se prononcer à la date du 3 Mars pour un projet définitif d'autonomie kurde, qui a été soumis à la ratification du Conseil de Commandement de la Révolution. Le Baath et le Parti Communiste sont donc aujourd'hui convenus de passer outre aux réticences du mouvement national kurde et de lui opposer, sans plus attendre son consentement leur propre texte d'autonomie.

../..

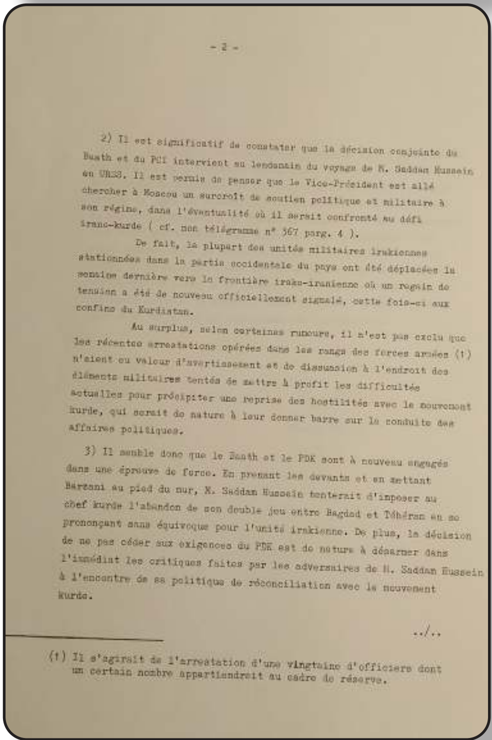

- 2 -

2) Il est significatif de constater que la décision conjointe du Baath et du PCI intervient au lendemain du voyage de M. Saddam Hussein en URSS. Il est permis de penser que le Vice-Président est allé chercher à Moscou un surcroît de soutien politique et militaire à son régime, dans l'éventualité où il serait confronté au défi irano-kurde (cf. mon télégramme n° 367 parg. 4).

De fait, la plupart des unités militaires irakiennes stationnées dans la partie occidentale du pays ont été déplacées la semaine dernière vers la frontière irako-iranienne où un regain de tension a été de nouveau officiellement signalé, cette fois-ci aux confins du Kurdistan.

Au surplus, selon certaines rumeurs, il n'est pas exclu que les récentes arrestations opérées dans les rangs des forces armées (1) n'aient eu valeur d'avertissement et de dissuasion à l'endroit des éléments militaires tentés de mettre à profit les difficultés actuelles pour précipiter une reprise des hostilités avec le mouvement kurde, qui serait de nature à leur donner barre sur la conduite des affaires politiques.

3) Il semble donc que le Baath et le PDK sont à nouveau engagés dans une épreuve de force. En prenant les devants et en mettant Barzani au pied du mur, M. Saddam Hussein tenterait d'imposer au chef kurde l'abandon de son double jeu entre Bagdad et Téhéran en se prononçant sans équivoque pour l'unité irakienne. De plus, la décision de ne pas céder aux exigences du PDK est de nature à désarmer dans l'immédiat les critiques faites par les adversaires de M. Saddam Hussein à l'encontre de sa politique de réconciliation avec le mouvement kurde.

../..

(1) Il s'agirait de l'arrestation d'une vingtaine d'officiers dont un certain nombre appartiendrait au cadre de réserve.

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

PRO XI B 8
IR I - 2

LEVANT
ARRIVEE

ATTRIBUTIONS
2. ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3. DJ
CM7 IP

BAGDAD, LE 12 MARS 1974
RECU LE .... A 16H46

DIPLOMATIE PARIS

NO 434/439.

COMMUNIQUE VIA LE DPT A : ANKARA 20/25, BEYROUTH 40/45, LONDRES 202/207, MOSCOU 160/165, NEW YORK 47/52, TEHERAN 41/46, WASHINGTON 205/210.

SERVICES

OBJET : AUTONOMIE DU KURDISTAN.

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 424.

LE PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE A ANNONCE HIER SOIR L'APPLICATION DE LA LOI D'AUTONOMIE DU KURDISTAN A COMPTER DU 11 MARS 1974 ET CONFORMEMENT AUX ENGAGEMENTS PRIS PAR LE BAATH IL Y A QUATRE ANS.

LA DECISION DU CONSEIL DE COMMANDEMENT DE LA REVOLUTION ADOPTEE SANS LE CONSENTEMENT DU PARTI DEMOCRATIQUE DU KURDISTAN , A AUSSITOT DEBOUCHE SUR L'EPREUVE DE FORCE ENTRE CE DERNIER ET LES AUTORITES DE BAGDAD. DE FAIT , LA DIRECTION KURDE VIENT D'ANNULER OSTENSIBLEMENT UN DES PRINCIPAUX ACQUIS DU MANIFESTE DE MARS 1970 EN '' SUSPENDANT SINE DIE , ET EN RAISON DES CIRCONSTANCES POLITIQUES ACTUELLES'', LA PUBLICATION DES ORGANES D'INFORMATION DU P D K. CE PREMIER GES PROTESTATION RISQUE D'ETRE SUIVI A BREVE ECHEANCE PAR LE RETRAIT DE FACTO DES MINISTRES KURDES DU GOUVERNEMENT.

.../..

- 3 -

Les risques du pari du Vice-Président sont à la mesure de son contrôle de la situation puisqu'aussi bien son initiative est susceptible de déboucher sur des affontements armés limités dans le Nord du pays. La garantie soviétique devrait d'ailleurs jouer en faveur des dirigeants de Bagdad et dissuader le Shah de pousser trop avant ses avantages. Il reste que, dans l'hypothèse d'une crise ouverte entre le pouvoir central et le mouvement national kurde, la marge de manoeuvre du Vice-Président sera étroite, s'il entend voir se créer, à la faveur d'un état de confrontation, une situation nouvelle de nature à permettre ultérieurement aux deux parties de se prêter aux indispensables concessions./.

Pierre Cerles

Pierre CERLES

PRO XI B-8
IR I · 2 · 9

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 194/ANL
JLS/fp

Bagdad, le 13 Mars 1974

LEVANT
21 MAR 1974
ARRIVEE

Pierre CERLES
Ambassadeur de France en Irak
à
SON EXCELLENCE Monsieur Michel JOBERT
Ministre des Affaires Etrangères
Direction Afrique du Nord et Levant

...S : Autonomie du Kurdistan

Dans l'épreuve de force qu'il engage aujourd'hui avec le PDK, le Baath vient d'opter à la fois pour l'intransigeance et la souplesse. Un délai de quinze jours a en effet été accordé à la direction kurde pour se rallier au Front National et prendre position en faveur de la loi d'autonomie. En faisant état de cette ouverture à l'intention des représentants du Mouvement National kurde, M. Saddam Hussein a ajouté que " ceux-ci seraient considérés jusqu'au 25 Mars comme les alliés du pouvoir central, à condition toutefois qu'ils ne se livrent pas à des actes portant atteinte à la sécurité du pays ".

Les déclarations du Vice-Président visent apparemment autant à prévenir une escalade dans la crise des rapports entre le Baath et le PDK qu'à garder l'initiative dans la délicate partie en cours au Kurdistan. Certes la raison d'Etat commande à M. Saddam Hussein de maintenir avec fermeté les positions de son parti sur le principe de l'autonomie. Mais son sens politique lui dicte également d'éviter de se placer sur la défensive et de se trouver ainsi prisonnier d'une nouvelle impasse intérieure. Il sait en effet que les chances de son pari sont à la mesure de la mise en oeuvre effective de la loi d'autonomie dans les provinces septentrionales. Aussi bien est-il pleinement conscient des risques que comporterait à terme pour sa politique une situation débouchant en raison de la résistance passive du PDK, sur un état de ni guerre ni paix et sur une paralysie des institutions autonomes dans le Nord du pays.

- PAGE DEUX -

IL EST DONC PERMIS DE PENSER QUE LES REPRESENTANTS DU ...EMENT NATIB AL KURDE VONT S'EFFORCER DANS L'IMMEDIAT ...LOQUER LE PROCESSUS D'AUTONOMIE DECLENCHE PAR L'INITI... ...TERALE DU BAATH, SOUTENU PAR LE PARTI COMMUNISTE. CET... DE RESISTANCE PASSIVE SERAIT DE NATURE A FAIRE ECHO... ...RI DU BAATH SELON LEQUEL LA DYNAMIQUE DE L'AUTONOMIE ...BASCULER LA GRANDE MAJORITE DES KURDES EN FAVEUR DU ...R CENTRAL (CF. MON TELEGRAMME NO 574 DE JUIN 1973) ...K DEMONTRERAIT AINSI QU'IL DEMEURE LE PARTENAIRE O... ...OUT REGLEMENT DE LA QUESTION DES PROVINCES DU NORD.

PIERRE CERLES

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES IR PRo XI

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

DECHIFFREMENT

ATTRIBUTIONS

2. ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3. EU EU EU EU EU EU EU EU EU EU
CM7 IP

ARRIVEE 1974

ANKARA, LE 14 MARS 1974
RECU, LE ------------21H16

ADRESSE A DIPLOMATIE PARIS NO. 222-226 .
COMMUNIQUE- VIA LE DPT. - AMBAFRANCE BAGDAD NO. 05.09 .
TEHERAN NO. 01.05 .

++++++++
SERVICES
++++++++

A/S : PROBLEME KURDE .-

LE CONFLIT QUI OPPOSE LE PARTI DEMOCRATIQUE DU KURDISTAN AU POUVOIR CENTRAL DE BAGDAD A LA SUITE DU REFUS DES KURDES D'APPLIQUER LA LOI D'AUTONOMIE DU KURDISTAN EST SUIVI A ANKARA AVEC UNE GRANCE ATTENTION ET AVEC UNE CERTAINE INQUIETUDE .

LA TURQUIE A, EN EFFET, AVEC L'IRAK, UNE FRONTIERE COMMUN ASSEZ LONGUE, TRES PERMEABLE ET DIFFICILE A SURVEILLER EN RAISON DES CONDITIONS GEOGRAPHIQUES . DE PART ET D'AUTRE DE CETTE FRONTIER VIVENT DES TRIBUS KURDES TURBULENTES QUI ONT TOUJOURS CAUSE AUX AUTORITES DE BAGDAD ET D'ANKARA DES PREOCCUPATIONS . LES MENEES

.../.....

- 2 -

Il s'agit donc pour les dirigeants de Bagdad de multiplier les gestes de bonne volonté vis-à-vis de la direction kurde pour la pousser à s'engager dans un nouveau processus de discussions, ou, à défaut de réaction de sa part, la discréditer aux yeux de l'opinion publique en l'accusant de séparatisme. Reste à savoir si le Mouvement National kurde interprétera la démarche du Vice-Président comme un ultimatum à son encontre ou comme une perche tendue par le Baath pour jouer à nouveau avec le PDK la carte de la négociation, et rechercher un terrain d'entente. Certes les divergences entre les deux partenaires-adversaires demeurent, notamment en ce qui concerne la dévolution de Kirkouk, la part des ressources budgétaires consacrées aux provinces septentrionales et le contrôle de la frontière entre l'Iran et le Kurdistan irakien. De plus, rien ne permet encore d'affirmer que l'Etat-Major de Galala a renoncé aujourd'hui à considérer la stratégie du Front comme une simple manoeuvre visant à le contraindre à se rallier à une coalition où ses propres revendications se dilueraient dans les impératifs nationaux.

Les développements ultérieurs diront donc si ce répit de quinze jours sera mis à profit par les deux parties pour procéder a nécessaires ajustements de leurs positions respectives ou si une confrontation plus radicale succèdera à la semi-rupture actuelle./.

Pierre CERLES

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES PRo IR I

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

DECHIFFREMENT

ATTRIBUTIONS
2 - ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3 - NU NU NU
CM7 DJ AS AS AS AS
EU EU EU EU EU EU EU EU EU EU
DJ IP

BAGDAD, LE 14 MARS 1974
RECU LE 15 ----------- 08H.57

NO 475/477.

DIPLOMATIE PARIS

COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT A: ANKARA 33/35, DAMAS 97/99, LONDRES 220/222, MOSCOU 173/175, NEW YORK 60/62, TEHERAN 54/56, WASHINGTON 218/220.

PAR COURRIER A : AMMANE, BEYROUTH, LE CAIRE, TEL AVIV.

LEVANT 15 1974 ARRIVEE

SERVICES

OBJET : INCIDENTS AU KURDISTAN.

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 467.

1/ J'APPRENDS QUE DES ACCROCHAGES SE SONT PRODUITS CES JOURS DERNIERS A PROXIMITE DE LA FRONTIERE TURQUE DANS LA REGION DE DOHUK ET DE ZAKHO,. ON SAIT QUE L'ARMEE IRAKIENNE MAINTIENT QUELQUES REGIMENTS DANS CE TERRITOIRE DONT LA POPULATION EST EN TOTALITE KURDE.

2/ CETTE RELANCE DE LA TENSION A NATURELLEMENT ETE PROVOQUEE PAR L'ULTIMATUM LANCE PAR M. SADDAM HUSSEIN LE 11 MARS ET AUX TERMES DUQUEL LE P D K EST INVITE A ACCEPTER, SOUS QUINZAINE, LE STATUT OCTROYE AU KURDISTAN SOUS PEINE DE VOIR LE BAAS PROCEDER UNILATERALEMENT A LA MISE EN PLACE DES NOUVELLES STRUCTURES. LE VICE-PRESIDENT A PRECISE QUE JUSQU'A CETTE DATE '' LA PORTE RESTAIT OUVERTE'' POUR L'ENTREE DU P D K DANS LE FRONT NATIONAL PROGRESSISTE.

/

- PAGE DEUX -

SECESSIONNISTES QUI EXISTENT DANS LE KURDISTAN IRAKIEN ET LES INCIDENTS QUI EN DECOULENT PROVOQUENT UN ECHO DE SYMPATHIE ET DE SOLIDARITE DANS LES '' PROVINCES ORIENTALES '' DE LA TURQUIE .

CETTE FOIS LE DANGER SEMBLE PLUS MENACANT ET LE GOUVERNEMENT TURC A PRIS UNE SERIE DE MESURES POUR RAPPELER AX POPULATIONS DE CES PROVINCES QU'IL NE PERMETTRA JAMAIS QU'IL SOIT PORTE ATTEINTE A L'INTEGRITE DU TERRITOIRE NATIONAL . LE CHEF D'ETAT-MAJOR DES FORCES TERRESTRES ET LE GENERAL COMMANDANT LA GENDARMERIE SE TROUUNT EN INSPECTION DANS LES ZONES SENSIBLES . DES MANOEUVRES MILITAIRES S'Y DEROULENT . UN REDEPLOIEMENT ET VRAISEMBLABLEMENT UN RENFORCEMENT DES FORCES ARMEES ET DE LA GENDARMERIE SONT EN COURS DANS CETTE REGION . SELON DES NOUVELLES DE PRESSE, QUE LES SERVICES COMPETENTS DU MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES N'ONT PAS VOULU CONFIRMER, MAIS QUI SONT VRAISEMBLABLES, LA FRONTIERE ENTRE L'IRAK ET LA TURQUIE A ETE FERMEE .

LA TURQUIE EST EGALEMENT PREOCCUPEE PAR LE DANGER QUE CES INCIDENTS FONT COURIR A LA SECURITE DU MILLION (ESTIMATION D'ANKARA) D'IRAKIENS DE RACE TURQUE QUI VIVENT DANS LA REGION DE KIRKOUK .

DANS CETTE CONJONCTURE, ON RELEVE AVEC QUELQUE AMERTUME QUE LA REBELLION DU MOLLAH BARZANI CONTRE LE POUVOIR CENTRAL IRAKIEN EST FAVORISEE , SINON ENCOURAGEE, PAR L'APPUI MORAL ET MATERIEL QU'IL A RECU ET QU'IL CONTINUE DE RECEVOIR DE L'IRAN . NOS INTERLOCUTEURS DU MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES EVOQUENT DANS LEURS CONVERSATIONS CE ROLE PERTURBATEUR QUE JOUE TEHERAN, D'AUTANT PLUS VOLONTIERS QUE DEPUIS QUELQUES MOIS LES RELATIONS ENTRE LA TURQUIE ET L'IRAN CONNAISSENT UN CERTAIN REFROIDISSEMENT QU'ON AVAIT VOULU CACHER AU DEBUT MAIS DONT ENUMERE MAINTENANT LES DIFFERENTES MANIFESTATIONS ./.

VAURS

PRO XI B. 8
IR I. 2.9

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAN

N°407/ANL
RB/yd

Téhéran, le 14 Mars 1974.

LEVANT
24 MAR 1974
ARRIVÉE

Robert de SOUZA
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAN

à

SON EXCELLENCE MONSIEUR MICHEL JOBERT
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
à PARIS.-

Afrique du Nord et Levant
Sous-Direction du Levant

a/s: premières réactions iraniennes à l'autonomie du Kurdistan.

L'octroi par le gouvernement irakien de l'autonomie au Kurdistan a été suivi avec beaucoup d'attention à Téhéran. Ainsi que l'indiquait ma communication du 9 mars, on attribuait ici le renouvellement des incidents frontaliers, dans la région kurde précisément, à l'approche de la date à laquelle cette autonomie devait êtr proclamée. La décision de Bagdad ne pouvait avoir, pensait-on du côté iranien, que des conséquences heureuse sur le rétablissement de la paix à la frontière.

Les milieux officiels ne se sont pas moins te pour le moment, sur la réserve. En revanche, les organ d'information, presse et radiodiffusion, ont consacré nombreux commentaires à cet événement. Le ton en est généralement défavorable.

.../.

2.-

C'est ainsi que la radiodiffusion iranienne relève les omissions du texte consacrant l'autonomie. Elle fait observer en particulier que rien n'est dit sur la dévolution des revenus de pétrole et que les gisements du nord, qui sont en pays kurde, ont été nationalisés tandis que ceux du sud restaient concédés à des compagnies. Elle en conclut que le pouvoir économique réel restera entre les mains du gouvernement central, et que l'autonomie octroyée est factice.

Le quotidien d'opposition "Mardom" considère de son côté que "les concessions offertes par le gouvernement irakien sont hautement suspectes" puisqu' aucune mesure sérieuse n'a été prise pour garantir cette autonomie. Il avait été prévu de longue date que l'armée irakienne ne stationnerait plus dans les zones kurdes, mais les récents événements montrent qu'il n'en est rien. Bagdad de plus poursuit l'arabisation des campagnes kurdes, continue de bombarder les villages, "complote d'assassiner BARZANI" : autant d'indications révélatrices du fait que le gouvernement "n'a pas l'intention d'honorer sa signature".

Le "Journal de Téhéran" considère pour sa part que l'octroi de l'autonomie devrait avoir pour conséquence une diminution des accrochages sur le terrain. Un peu plus optimiste que ses confrères, il constate que la radio clandestine kurde a baissé de ton depuis le 11 mars, ce qui pourrait donner à penser que "les kurdes irakiens, et notamment Mollah BARZANI, chercheront à se contenter des concessions que le gouvernement de Bagdad leur a faites" bien qu'ils ne soient pas pleinement sa-

tisfaits". Là encore, le reproche est fait de dissocier les zones pétrolifères de Kirkouk, Mossoul, Khanikine et Bardjar de la zone autonome du Kurdistan.

Ce sont donc des réactions de scepticisme plus ou moins nuancées qu'on enregistre à Téhéran. Elles tiennent au fait qu'il est difficile de suspecter en bloc les intentions irakiennes, même si la décision du Président BAKR est unilatérale et ne satisfait pas pleinement les Kurdes. Au vrai, il semble qu'on soit dans l'ignorance totale, à Téhéran, de l'accueil que recevra l'annonce de l'autonomie et notamment des réactions de Mollah BARZANI. On attend donc d'en savoir plus pour orienter les commentaires et, en ce qui concerne les milieux officiels, pour prendre peut-être position.

L'Iran ne souhaite pas que le conflit irako-kurde reprenne, mais ne saurait rester indifférent, comme il l'a montré dans le passé, aux demandes de soutien qui lui viendraient de BARZANI. Téhéran toutefois s'inquiéterait de voir les dirigeants du mouvement kurde se constituer en fractions, perdre de leur autorité, et sans doute pour certains éléments, se radicaliser, ce qui ne favoriserait nullement les intérêts de l'Iran, attaché qu'est ce pays à la lutte contre la subversion, d'où qu'elle vienne./.

Robert de SOUZA

- PAGE DEUX -

3/ LA REPRISE DES INCIDENTS DONNE A PENSER QUE BARZANI
END FAIRE MONTER LA TENSION EN VUE DE CETTE ECHEANCE. OR LA
NCE DES FORCES, TANT SUR LE PLAN MILITAIRE QUE REGIONAL,
HE LOURDEMENT EN FAVEUR DU POUVOIR CENTRAL. D'UNE PART EN
T, QUATRE DIVISIONS IRAKIENNES SONT ACTUELLEMENT DEPLOYEES
LIMITES DU PAYS KURDE. D'AUTRE PART, LE GOUVERNEMENT D'AN-
NE MENAGE PAS SON CONCOURS A BAGDAD POUR ASSURER LE CONTROL
FRONTIERE SEPTENTRIONALE. ENFIN, IL SEMBLE BIEN QUE TEHER
CUPE PAR L'EXTREMISME DES REVENDICATIONS DE GALALA EN
RE D'AUTONOMIE, S'ORIENTE VERS UNE POLITIQUE DE STABILISA-
AU KURDISTAN (CF. MON TELEGRAMME DE REFERENCE)./.

PIERRE

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
PRO IR
TELEGRAMME A L'ARRIVEE
DECHIFFREMENT
LEVANT
MAR. 1974
ARRIVÉE

ATTRIBUTIONS 9

2. ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3. NU NU NU
AM AM EU EU EU EU EU EU EU EU
EU EU DJ CM7

BAGDAD LE 18 MARS 1974
RECU LE ----------19---11H11

NO 494/504.

COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT – ANKARA NO 45/55, LONDRES NO 232/42
MOSCOU NO 185/195, TEHERAN
NO 66/76, NEW YORK NO 72/82,
WASHINGTON NO 230/240.

D I R E C T E U R S

OBJET : LE KURDISTAN ET LA SITUATION REGIONALE.

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 480.

LA MULTIPLICATION DES INCIDENTS PROVOQUES AU KURDISTAN PAR LES PERSHMERGAS DEPUIS LA PUBLICATION UNILATERALE PAR BAGDAD DE LA LOI D'AUTONOMIE, AINSI QUE LA MONTEE DE LA TENSION DANS CETTE REGION, CONSECUTIVE A L'ULTIMATUM LANCE PAR M. SADDAM HUSSEIN AU P D K, ONT INCITE LE GOUVERNEMENT A PRENDRE UN CERTAIN NOMBRE DE MESURE DE SECURITE, TOUT EN LAISSANT LA PORTE OUVERTE A DES CONVERSATIONS ENTRE LE PARTI KURDE ET LE FRONT NATIONAL.

L'ARMEE SEMBLE AVOIR REUSSI JUSQU'A PRESENT A EVITER L'ESCALADE DES AFFRONTEMENTS. EN REVANCHE, LES POPULATIONS DE PLUSIEURS ZONES ENSIBLES ONT ETE EVACUEES, LES INSTALLATIONS PETROLIERES SONT SOUMISES A UN CONTROLE ETROIT TANDIS QUE LA
IRCULATION SUR CERTAINES VOIES D'ACCES AU NORD, NOTAMMENT ENTRE
UZ ET KIRKOUK, NE SE FAIT PLUS QU'EN CONVOI.

.../...

– PAGE DEUX –

LE RENFORCEMENT DES EFFECTIFS PERMETTRA EN OUTRE DE PARER A
TOUTE EVENTUALITE APRES L'ECHEANCE DU 6 MARS.

LE GOUVERNEMENT BAATHISTE MAINTIENT DONC LA LIGNE
QU'IL S'EST TRACEE. FORT DE L'APPUI SOVIETIQUE (CF. MON TEG
ME NO 23) ATTESTE A NOUVEAU PAR LA PROCHAINE VENUE ICI DU M
GRETCHKO (CF. MON TELEGRAMME NO 491), IL ENTEND BIEN, A DEF
D'UN ACCORD AVEC LE P D K , METTRE EN PLACE DANS LES VILLES
DU KURDISTAN LES STRUCTURES ADMINISTRATIVES PREVUES PAR LA L
EN PARIANT A LA FOIS SUR LE RALLIEMENT D'UNE PARTIE DES RESP
KURDES, SUR LA DYNAMIQUE PROPRE AU CONCEPT D'AUTONOMIE ET SU
LA DISPROPORTION DES FORCES EN PRESENCES. LE TEMPS ET L'ACCR
SEMENT DES MOYENS FINANCIERS A LA DISPOSITION DU POUVOIR FER
LE RESTE. CE PARI EST EVIDEMMENT LOIN D'ETRE GAGNE. LA TENSI
ENTRETENUE PAR GALALA EST AUSSI BIEN UN MOYEN DE PRESSION PO
D'EVENTUELLES NEGOCIATIONS QUE LE SIGNE AVANT-COUREUR D'UNE
MOBILISATION GENERALE.

DANS CE CONTEXTE, LES APPUIS EXTERIEURS DONT BARZA
OURRAIT BENEFICIER REVETENT UNE IMPORTANCE PRIMORDIALE . L'
ON DE LA CRISE DEPENDRA DANS UNE LARGE MESURE DE L'ATTITUD
TEHERAN, SOIT QUE LE GOUVERNEMENT DU SHAH DECIDE DE FERME
FRONTIERE ET D'APPORTER AINSI UN APPUI A L'IRAK, SOIT QUE
PONSABLES IRANIENS SOIENT POUSSES PAR LEURS SENTIMENTS AN
THISTES, A PREFERER COMME L'ESPERENT NOMBRE DE DIRIGEANTS
DES, L'AMITIE D'UN KURDISTAN INDEPENDANT A L'EVOLUTION SO
PAR BAGDAD, QUI FAVORISERAIT SELON EUX SA MISE EN TUTELL
DES FORCES HOSTILES A L'IRAN (CF.MON TELEGRAMME NO 41 I

.../..

– PAGE TROIS –

VUE DE BAGDAD, LA VENUE DU MINISTRE SOVIETIQUE
ENSE, TROIS JOURS AVANT L'EXPIRATION DE L'ULTIMATUM DU B
KURDES APPARAIT COMME UNE PREMIERE APPLICATION DE LA PR
EE LE MOIS DERNIER PAR LES DIRIGEANTS DE MOSCOU A M. SA
EIN DE CONTENIR DANS DE JUSTE MESURES LA POUSSEE AMERIC
LA REGION (CF. MON TELEGRAMME NO 416).

AINSI LE REGIME BAATHISTE ENTEND-IL METTRE A PROF
VEUR DE SE PROPRE CONSOLIDATION ET DE LA DEFENSE DE SE
TS NATIONAUX LES PREOCCUPATIONS D'UNE UNION SOVIETIQU
USE DE CONTINUER A JOUER SA POLITIQUE MOYEN-ORIENTALE
DE KIRKOUK, D'ADEN ET DU MOUVEMENT PALESTINIEN./.

PIERRE CERLES

DIFFUSION RESTREINTE

402

MINISTERE DES ARMEES
S.D.E.C.E.

10382
R 2/ A
Le 20 mars 1974

USAGE STRICTEMENT NATIONAL

F I C H E

Iran - Irak

- L'affaire du Kurdistan.

Le chah a reçu le 11 mars une délégation kurde comprenant
un lieutenant de Barzani, des représentants du Parti Démocrate
Kurde (PDK) et du Comité kurde iranien de Sanandadj, auxquels il
a promis de fournir toute l'aide nécessaire aux troupes kurdes d'Ir

En plus du matériel normalement acheminé par voie mariti
un avion cargo charter, venant d'Europe, débarquera à Abadan les
matériels les plus urgents qui seront transférés ensuite à Sanandad
par avions "C 130", sous le couvert de l'armée iranienne, à savoi

- cinq à six mille masques à gaz, qui porteront à douze mi
le total des livraisons effectuées depuis la fin de l'automne dernie

- des armes lourdes, des pièces antiaériennes et anticha
des mitrailleuses et des munitions.

.../...

DIFFUSION RESTREINTE

402

STERE DES ARMEES
S.D.E.C.E.

10402
R 2/A
Le 22 mars 1974

AGE STRICTEMENT NATIONAL

FICHE

Irak - Iran - Etats-Unis - URSS

- Situation au Kurdistan.

En Iran, les autorités évaluent les effectifs des Pesh-Merga à 16 000 hommes, chiffre qui devrait augmenter sensiblement à la suite de l'appel à la mobilisation lancé par Mollah Mustapha Barzani.

Après le cessez-le-feu du 11 mars 1970, les Kurdes ont bénéficié d'une importante contribution gouvernementale irakienne puisqu'ils ont été organisés en milices locales, véritables unités combattantes militairement bien encadrées. Par ailleurs, ils ont reçu de l'étranger, par le biais de l'Iran, un important matériel de guerre comprenant des armes légères, de l'artillerie et des pièces de DCA.

Surprises par l'initiative des Kurdes d'occuper certaines localités pendant le délai de réflexion qu'elles leur avaient accordé pour faire des contre-propositions à leur projet d'autonomie interne, les autorités irakiennes se sont bornées à replier leurs troupes disse minées dans les régions montagneuses, en direction des plaines de Kirkouk et de Mossoul; elles ont néanmoins laissé en place le dispos le long de la frontière iranienne, notamment à la hauteur de Soulema et de Qasr-E-Shirine, renforçant même la frontière nord avec l'Ira

DIFFUSION RESTREINTE

2

Le souverain a également assuré la délégation que son pays maintiendrait la tension à la frontière irano-irakienne entre Mehra et Qasr E Shirine.

Considérant ses propres Kurdes comme des Iraniens à part entière, le gouvernement de Téhéran compte sur le programme du cinquième plan dans les provinces de Kermanshah et du Kurdistan pour intégrer davantage la population locale, en même temps qu'il encourage les ressortissants kurdes iraniens à rejoindre les Pesh Mer

Par ailleurs, Mollah Mustapha Barzani a demandé par la radio "la voix du Kurdistan" aux Kurdes demeurant au Koweit, au Qatar et dans l'Union des Emirats Arabes de rallier ses troupes. Dépourvus de passeport, ceux qui rejoignent sont acheminés par boutres en Iran et armés en Kurdistan irakien.

Barzani, pour sa part, estime qu'après sa proclamation et la "mobilisation" qu'elle entraînera ses troupes atteindront trente mill hommes.

Les Pesh Merga ont pour mission de harceler les postes rakiens et de s'emparer de l'armement. Après les coups de main effectués à la frontière turque ces derniers jours, Barzani a l'intention de porter son effort principal au nord et à l'est du Kurdistan, ans les régions pétrolières et de la zone montagneuse.

Barzani rejette non seulement l'ultimatum de quinze jours gouvernement irakien mais il a donné jusqu'au 21 mars aux baasstes pour qu'ils reviennent sur les dispositions territoriales et litiques de la loi sur l'autonomie. Au-delà de cette date, les troup rdes déclencheront une offensive générale. Elles pourraient s'attaquer aux installations pétrolières de Kirkouk et de Mossoul si la uation l'exigeait.

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
TELEGRAMME A L'ARRIVEE

DECHIFFREMENT

4 AVR 1974
ARRIVEE

ATTRIBUTIONS 1ᵉ
2. ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3. EU EU EU EU EU EU EU EU EU EU
DJ OM7

MOSCOU LE 3 AVRIL 1974
RECU LE ---- A 19H25

NO 1635/1640

ADRESSE DIPLOMATIE PARIS
COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT : ANKARA 1/6 BAGDAD 92/97
LONDRES 567/572 TEHERAN 13/18 WAASHINGTON 669/674

SERVICES

OBJET : ENTRETIEN AVEC M.PYRLINE - QUESTION KURDE .

SUITE A MON TELEGRAMME NO 1621 .

AU COURS DU MEME ENTRETIEN M. PYRLINE A EVOQUE LA QUESTION KURDE . IL A NOTE QUE LES AUTORITES DE BAGDAD ETAIENT PRETES A FAIRE DROIT A LA PLUPART DES REVENDICATIONS DES PARTISANS DE BARZANI . SEULES QUELQUES QUESTIONS FAISAIENT ENCORE PROBLEME, NOTAMMENT L'ETENDUE DU TERRITOIRE KURDE ET LE CHOIX DE LA CAPITALE . LES KURDES RECLAMAIENT KIZKOUK, LES IRAKIENS NE CONCEDAIENT QU'IRBIL .

LA SITUATION QUI TENDAIT A SE DEVELOPPER A PARTIR DE ES DIVERGENCES ETAIT " DELICATE " . CERTAINS INDICES CONDUIRAIEN PENSER QUE LES KURDES SE PREPARAIENT A ENGAGER LE COMBAT CONTRE E POUVOIR CENTRAL . UN NOUVEAU POSTE DE RADIO EMETTANT EN LANGUE RABE APPELAIT A LA LUTTE CONTRE BAGDAD . TOUT CELA ETAIT TRES GATIF ET , A LA LONGUE , SERAIT DANGEREUX . LES KURDES POUR LEUR RT ETAIENT DIVISES .CEUX QUI COOPERAIENT AVEC LE GOUVERNEMENT NTRAL ETAIENT SANS AUDIENCE AUPRES DE BARZANI . CELUI-CI , A SON R ETAIT DEBORDE PAR LES ELEMENTS LES PLUS JEUNES QUI RECLAMAIEN

....../..

DIFFUSION RESTREINTE

2

Face aux quatre divisions irakiennes, les Pesh-Merga peuvent tenir leurs positions dans les régions montagneuses, sans toutefois avoir la possibilité de se maintenir dans les localités ; à tout moment, ils peuvent saboter les installations pétrolières, et leur présence sur la route qui relie Bagdad à la Turquie retarde la réalisation de l'oléoduc prévu à partir de Kirkouk.

L'ambassadeur de l'URSS à Téhéran vient d'effectuer ne démarche auprès du ministère des Affaires étrangères pour lui emander de contribuer à la sauvegarde de la paix dans la région.

Certaines personnalités américaines pensent qu'il serait néces ire d'envoyer une mission de l'ONU en Irak pour déterminer les ontières réelles du Kurdistan, sur des bases techniques, mais cette lution est repoussée par Bagdad qui refuse toute participation rangère dans la négociation.

Les représentants kurdes au Liban sont intervenus auprès de mbassade des Etats-Unis à Beyrouth pour demander une assistanc térielle ; cette aide leur a été refusée, les Américains voulant garder de toute attitude d'hostilité à l'égard de l'Irak.

\- PAGE DEUX -

L'INDEPENDANCE . REPONDANT A UNE QUESTION DE MON COLLABORATEUR , M.PYRLINE A DIT QUE LA MEDIATION EXTERIEURE A LAQUELLE EN APPELAIT BARZANI NE POUVAIT ETRE QUE CELLE DE L'IRAN . IL ALLAIT DE SOI QU'UNE TELLE MEDIATION SERAIT INACCEPTABLE POUR BAGDAD . L'IRAN QUI AVAIT, LUI AUSSI, DES POPULATIONS KURDES SUR SON TERRITOIRE AURAIT DE BONNES RAISONS POUR SE MONTRER PRUDENT . MAIS LA TENTATION D'AFFAIBLIR LE VOISIN IRAKINE RISQUAIT D'ETRE LA PLUS FORTE . L'URSS AVAIT D'AILLEURS RECUEILLI DES INDICATIONS SELON LESQUELLES TEHERAN S'ETAIT D'ORES ET DEJA EFFORCE D'ATTI-SER LA QUERELLE ARABO-KURDE . LES AMERICAINS QUI NE PARAISSAIENT PAS , DE LEUR COTE, A LA VEILLE DE RETABLIR LEURS RELATIONS DIPLOMATIQUES AVEC L'IRAK ET N'ETAIENT PAS ENCLINS A MENAGER CE PAYS , CHERCHAIENT, EUX AUSSI , SELON M. PYRLINE A '' TORPILLER '' BAGDAD UTILISANT L'INTERMEDIAIRE DE L'IRAN .

DANS CETTE AFFAIRE, A DIT LE DIPLOMATE SOVIETIQUE LES SYMPATHIES DE L'URSS ALLAIENT AUX AUTORITES DE BAGDAD . IL FALLAIT QUE LES KURDES S'EN RENDISSENT COMPTE . CERTES, LES SOVIETIQUES AVAIENT JADIS SOUTENU LES KURDES . MAIS , DEPUIS QUELQUES ANNEES LA SITUATION AVAIT CHANGE : LE POUVOIR CENTRAL AVAIT ADOPTE UNE ATTITUDE LIBERALE, ALORS QUE LES KURDES AVAIENT FAIT, AU CONTRAIRE UN PAS EN ARRIERE '' . LES AUTORITES SOVIETIQUES ETAIENT INTER... AUPRES DES DEUX PARTIES, ELLES LEUR AVAIENT DEMANDE DE CONSE... LEUR SANG FROID , D'EVITER TOUT CE QUI POURRAIT AGGRAVER LA ...ATION ET DE FAIRE DES EFFORTS POUR S'ENTENDRE. ELLES AVAIENT ...MMENT MIS EN VALEUR AUPRES DES KURDES L'IMPORTANCE DES CONCE... DU GOUVERNEMENT CENTRAL . CELUI-CI AVAIT FAIT '' PRESQUE '' CE QUI ETAIT POSSIBLE . IL APPARTENAIT AUX KURDES DE REPOND...TIVEMENT A SES INITIATIVES . LES CONSEILS DES SOVIETIQUES ...NT , SELON M.PYRLINE , ETE BIEN RECUS PAR LES DEUX PARTIES, ...UREUSEMENT LES KURDES NE LES METTAIENT PAS EN PRATIQUE. NO...

....../

\- PAGE TROIS -

...RLOCUTEUR A ASSURE QUE LA VISITE A BAGDAD DU MARECHAL GRETCHK... ...AIT PAS ETE DETERMINEE PAR L' AFFAIRE KURDE . LA ...ENCE DU MINISTRE SOVIETIQUE DANS LA CAPITALE IRAKIENNE AU MO... ...XPIRAIT L'ULTIMATUM LANCE AUX KURDES N'ETAIT QU'UNE '' ...CIDENCE ''. QUANT AU PARTI COMMUNISTE KURDE DONT LA PRESSE ...TIQUE VIENT DE CELEBRER LE 40 EMME ANNIVERSAIRE , S'IL EST ...IE DU BAAS ET S'IL SOUTIENT LA POLITIQUE DE BAGDAD , IL NE ... , D'APRES LE DIPLOMATE SOVIETIQUE , AUCUN ROLE D'INTERME-...E ENTRE L'URSS ET LES AUTORITES IRAKIENNES . QUANT LES ...TIQUES VEULENT FAIRE CONNAITRES LEUR VUE AUX DIRIGEANTS IR... ...S'ADRESSENT A CEUX -CI DIRECTEMENT .IL EXISTE , SANS DOUT... ...LOGUE ENTRE L'URSS ET LES MINISTRES IRAKIENS COMMUNISTES ...L EST LIMITE AU DOMAINE DE LEUR COMPETENCE ET N'EST D'AI... ...UJOURS AISE EN RAISON DES EXIGENCES DE CES INTERLOCUTEUR...

V I M O N T

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

PRO XI B 8

MINISTERE DES ARMEES
S.D.E.C.E.
\-----
USAGE STRICTEMENT NATIONAL

10463
R 2/A
Le 5 avril 1974

FICHE

Irak - Syrie - Turquie - Iran

\- La révolte kurde et l'appui des pays voisins de l'Irak.

Bagdad croit savoir que des contacts importants ont eu lieu et se poursuivent depuis la mi-février entre les autorités syriennes et les Kurdes irakiens.

C'est ainsi que M. Jallal Talabani (1) s'est rendu secrètement à Damas le 16 février pour s'entretenir avec le président syrien Hafez El-Assad. Le leader kurde a confirmé que la rébellion bénéficiait "de l'aide sans limite" de l'Iran et de l'Arabie Séoudite, le Koweit demeurant pour le moment encore hésitant.

D'autre part, des représentants de la rébellion kurde sont en contact avec les services de renseignements syriens à la frontière syro-irakienne.

.../...

(1) Cf. Fiche n° 10413 du 25 mars 1974 : M. Jallal Talabani et les derniers événements du Kurdistan.

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

2

Les autorités de Bagdad en concluent que :

\- La Syrie est disposée à apporter son appui à la révolte du ...rdistan (1),

\- La Turquie apportera en temps opportun son aide aux par... Mollah Mustapha Barzani, jouant ainsi son rôle dans un pla... ...bli par les Américains contre l'Irak.

\-------

IR I.2.9
PRO XI B.8

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

Bagdad, le 10 avril 1974

N° 265/ANL

CL/rg

LEVANT
17 AVR 1974
ARRIVÉE

Yves BAILLARD
Chargé d'Affaires de France a.i.
en Irak

A

Son Excellence Monsieur Michel JO[...]
Ministre des Affaires Etrangères
Direction Afrique du Nord et Leva[nt]

A/S: Autonomie du Kurdistan.

Poursuivant l'application unilatérale de la loi d'autonomie du 11 mars 1974, les dirigeants bassistes viennent de prendre de nouvelles mesures destinées à mettre fin à la période de flottement et d'incertitude qui a suivi la promulgation de la loi et à montrer leur ferme détermination de poursuivre la politique qu'ils se sont tracée pour le règlement du problème kurde.

C'est ainsi qu'après avoir nommé le 4 avril de nouveaux gouverneurs dans trois provinces septentrionales: Souleymanieh, Arbil et Dehok, à la suite de la défection des anciens représentants du pouvoir central ralliés à Barzani, le Gouvernement vient de décharger de leurs fonctions les cinq ministres kurdes qui faisaient partie du cabinet irakien depuis mars 1970 et de leur substituer des person[-]nalités acquises aux thèses autonomistes du Baath, dont le Département..............................

./...

-2-

voudra bien trouver ci-jointes les notices biographiques.

Ainsi donc, et après avoir pratiqué depuis près d'un mois la politique de la main tendue en direction de Galala en évitant de prendre toute décision susceptible de provoquer une rupture brutale avec le PDK, Bagdad paraît avoir définitivement opté en faveur de la "solution de rechange" évoquée le 11 mars par M.Saddam Hussein.

En se tournant résolument vers des dissidents du PDK et des personnalités indépendantes et progressistes kurdes, le pouvoir serait décidé à reprendre à son compte le difficile pari de régler le problème du kurdistan irakien indépendamment, voire même à l'encontre des vues de Barzani. Cependant, conscients du manque de représentativité des dirigeants kurdes qui se sont accommodés de la formule d'autonomie accordée par le pouvoir et de la faiblesse du rôle qu'ils pourraient jouer contre Mollah Mustapha, les dirigeants du Baath ne désespèrent pas pour autant de créer à terme au sein de la population kurde un vaste mouvement en faveur d'une coopération avec Bagdad.

Dans cette perspective, les forces armées irakiennes, après s'être assuré le contrôle des grands centres urbains du Nord,

-3-

se gardent jusqu'à ce jour de répondre aux provocations des "Pechmergas" pour éviter une escalade de la violence qui entraînerait inévitablement une généralisation des combats au Kurdistan.

Il n'en reste pas moins que le Vice-Président du Conseil du Commandement de la Révolution, dans une interview accordée aux correspondants de la presse étrangère à l'occasion du 27 ème anniversaire de la fondation du Parti Baath, a sévèrement mis en garde la "fraction droitière" du PDK, assimilée à la "contre-révolution", contre la poursuite de "ses agissements illégaux et anti-nationaux" en déclarant sans équivoque que le pouvoir n'hésiterait pas à frapper au moment opportun "les éléments hostiles au régime socialiste du pays". M.Saddam Hussein a toutefois souligné qu'il ne croyait pas à une solution militaire de la crise actuelle et qu'il considérait "qu'une politique qui réponde aux aspirations et aux intérêts des masses kurdes et arabes était en définitive le seul garant du règlement du problème kurde"/.

Notices biographiques des nouveaux ministres kurdes.

Aziz Rachid AKRAWI:

Né en 1924 dans le village d'Akra. Termine ses études à l'école militaire en 1945. Affecté à l'artillerie. Breveté de l'école d'Etat Major en 1952. Prend part à deux stages militaires, l'un en Angleterre en 1957, l'autre en Union Soviétique en 1959.

Devient membre du PDK en 1957 et rejoint le mouvement de libération kurde le 5 juillet 1962.

Devient membre du Comité central du parti en 1964 et membre du Bureau Politique en 1969.

Devient responsable des 2ème et 3ème sections du Parti en 1970 après l'Accord de mars.1970.

A la suite de la proclamation de la loi d'autonomie du Kurdistan, prend la direction du journal "Al Taakhi", quotidien du PDK.

Devient Ministre d'Etat le 7 avril 1974.

Hachim Hassan AKRAWI:

Né en 1926 à Akra. Entre à l'école normale primaire et devient instituteur. Conseiller pédagogique à la direction de l'éducation de Ninive, il adhère au PDK en 1951 après avoir appartenu au Parti Kurde "HIWA" Plusieurs fois arrêté, déféré devant la Cour Martiale en 1946, a occupé divers postes au sein du PDK avant de devenir membre du Comité Central du Parti lors du 5ème congrès tenu à Bagdad en 1959.

Nommé directeur Général des affaires culturelles kurdes en 1970 puis Préfet de Dehok, enfin Préfet de Babylone en 1974.

Nommé Ministre des Municipalités le 7 avril 1974.

./...

- 2 -

Abdallah Ismail AHMED:

Né en 1927 à Gikhlout, province d'Arbil, dans une famille de paysans. Adhère au PDK en 1950 et milite en milieu rural dans la province d'Arbil dans les années 1950. Occupe différents postes au sein du Parti avant de devenir membre du Comité Central en 1958, puis membre du Bureau Politique.

Arrêté à plusieurs reprises sous la monarchie sous des inculpations politiques.

Condamné par la Cour Martiale en 1956 à deux ans de prison à la suite des émeutes et soulèvements qui ont suivi l'agression tri-partite contre l'Egypte.

Adhère au PDK en 1961.

Adhère au Mouvement progressiste kurde à la fin de l'année 1972.

Nommé Ministre d'Etat le 7 avril 1974.

Abdul Sattar Taher SHARIF:

Né en 1933, entre à l'école primaire en 1941 termine le secondaire en 1945. Nommé instituteur en 1955. Arrêté pour activités politiques et pour son appartenance au PDK en 1959. Condamné à quatre ans de prison. Entre au Parti Révolutionnaire du Kurdistan en 1958.

Secrétaire de la 3ème Section du PDK de 1967 à 1969. Nommé sous-préfet de Kosanjak en 1969. Elu membre supléant du Comité Central du Parti révolutionnaire du Kurdistan (dissident du PDK) en 1970. Elu secrétaire du Comité Central du PRK lors du 8ème congrès du Parti en 1973.

Nommé Ministre des Travaux publics et de l'Habitat le 7 avril 1974.

../...

- 3 -

Obeidallah Mustafa Al BARZANI:

Né en 1933 à Barzan, fils aîné de Barzani, a milit[...] dès son jeune âge dans les rangs du mouvement kurde.

Emprisonné sous la Monarchie pendant neuf ans de 1947 à 55.

Libéré, il est assigné à résidence à Bassorah et à Bagdad pendant trois ans, jusqu'à la révolution de 1958.

Nommé Ministre d'Etat le 7 avril 1974./.

DIFFUSION RESTREINTE

[M]INISTERE DES ARMEES

S.D.E.C.E.

[MES]SAGE STRICTEMENT NATIONAL

10506

R 2/A

Le 22 avril 1974

F I C H E

Irak - Iran - Turquie - Etats-Unis

- Préparation d'une offensive kurde.

Conscient de la faiblesse du gouvernement de Bagdad, M. Barza[ni] s'apprête à porter un coup décisif aux forces irakiennes, qu'il voudrait fatal pour le régime baassiste.

Le chef kurde assuré de l'appui total du PDK a rallié à sa cause son adversaire M. Talabani, tandis que les jeunes communistes kurd[es] ont rompu avec le parti communiste irakien et que les intellectuels marxistes voient leur influence diminuer.

M. Barzani a de plus assuré Ankara et Téhéran que son combat ne visait qu'à arracher aux Irakiens les droits légitimes de son peupl[e] mais qu'en aucun cas la rébellion ne s'étendrait au-delà des frontière[s] [de] l'Irak.

.../...

DIFFUSION RESTREINTE

2

La rébellion kurde a reçu de Téhéran et Washington la prom[esse] [qu]e des équipements militaires, des conseillers et des fonds lui [se]raient fournis.

Deux grandes compagnies pétrolières auraient déposé en ma[...] [da]ns une banque suisse, une somme de 27 millions de francs desti[nés au] PDK.

Des émissaires de ce parti parcourent l'Europe pour négoci[er l'a]chat d'armements.

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

LEVANT

4 AVR 1974

ARRIVEE

TRIBUTIONS: #

ANL ANL ANL ANL ANL ANL
EU EU EU EU EU
EU EU EU EU EU
CM7 IP

BAGDAD , LE 24 AVRIL 1974
RECU LE ---- A 15 H 19

DIPLOMATIE PARIS NO 583/584

CQUE VIA DPT A : ANKARA 68/69 – TEHERAN 89/90 – LONDRES 260/261
MOSCOU 211/212 – WASHINGTON 258/59–

SERVICES

OBJET : TENSION AU KURDISTAN.

LA SITUATION AU KURDISTAN S'EST SENSIBLEMENT DETERIOREE AU COURS DES DERNIERES SEMAINES .

TANDIS QUE LE GOUVERNEMENT DE BAGDAD , PROFONDEMENT CONSCIENT DES DANGERS INHERENTS A LA REPRISE DES HOSTILITES , S'EFFORCE TOUJOURS D'ENTAMER LA COHESION DES FORCES DE BARZANI EN ACCELERANT LA MISE EN PLACE DES STRUCTURES D'AUTONOMIE (COMM L'ATTESTE LA RECENTE NOMINATION D'UN VICE PRESIDENT KURDE), MOU MUSTAPHA A COMMENCE DE LANCER SES TROUPES DANS LES ACTIONS DE GUERILLA .

.../...

PAGE DEUX

LES PESHMERGAS TENDENT DES EMBUSCADES ET ATTAQUENT LES VOIS . APRES LA TOMBEE DE LA NUIT , ILS CONTROLENT LA MAJEURE RTIE DE LA PROVINCE SEPTENTRIONALE , EN DEHORS DES VILLES .

LES PERTES DE L'ARMEE IRAKIENNE AURAIENT ETE , AU COURS LA DERNIERE QUINZAINE DE L'ORDRE DE 80 TUES . DANS LE MEME TEMP TAT MAJOR A ENCORE RENFORCE SON DISPOSITIF DANS LE NORD DU S : UNE BRIGADE A ETE INSTALLEE DANS LE SINJAR VERS LE 15 AVRIL UNE NOUVELLE DIVISION EST EN COURS D'ACHEMINEMENT VERS ERBIL , SIDEREE ICI COMME LA FUTURE CAPITALE DU KURDISTAN IRAKIEN. IN , L'AVIATION A EFFECTUE CES DERNIERS JOURS QUELQUES BOMBAR-MENTS DES POSITIONS ADVERSES .

IL SEMBLE QUE LES FORCES ARMEES AIENT RECU POUR TRUCTIONS DE PROCEDER A LA REOUVERTURE DE CERTAINS AXES ROUTIER T EN EVITANT DANS LA MESURE DU POSSIBLE UNE ESCALADE PREJUDICI E EVENTUELLE SOLUTION POLITIQUE ./.

PIERRE CERLES

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

LEVANT

6 AVR 1974

ARRIVEE

ATTRIBUTIONS :
2. ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3. EU EU EU EU EU EU EU EU
EU EU
CM7 DJ IP

BAGDAD , LE 26 AVRIL 1974
RECU LE .... A 15H34

DIPLOMATIE PARIS NO 591/593

CQUE VIA DPT A : ANKARA NO 70/72 – TEHERAN NO 91/93
LONDRES NO 262/264 – MOSCOU NO 213/215 –
WASHINGTON NO 260/262 –

A/S : AUTONOMIE DU KURDISTAN.

JE ME REFERE A MES TELEGRAMMES NO 522 ET 583.

LE CONSEIL DE COMMANDAMENT DE LA REVOLUTION " CONSTATANT QU'UN GRAND NOMBRE DE CITOYENS KURDES ONT DEJA REGAGNE LEURS EMPLO ET VOULANT DONNER AUX MEMBRES DE CETTE MINORITE UNE NOUVELLE OCCAS DE BENEFICIER DE LA LOI D'AMNISTIE " ADOPTEE LE 26 MARS DERNIER, A DECIDE DE PROLONGER D'UN NOUVEAU MOIS LE DELAI ACCORDE AUX FONCTIONNAIRES CIVILS ET MILITAIRES POUR REPRENDRE LEUR POSTE SAN FAIRE L'OBJET DE SANCTIONS .

TANDIS QUE LES ORGANES D'INFORMATION METTENT L'ACCENT SUR LES DECLARATIONS DES PERSONNALITES KURDES RALLIEES AU GOUVERNEMENT ET QUI CONDAMNENT L'ACTION DESTRUCTRICE " DE BARZANI , MONSIEUR

.../...

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

ATTRIBUTIONS :
2. ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3. EU EU EU EU EU EU EU EU
EU EU
AM AM CM7

ARRIVEE

MOSCOU, LE 25 AVRIL 1974
RECU LE .... A 16H58

ADRESSE DIPLOMATIE PARIS NO 1945/1946

COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT: BAGDAD 101/102 LONDRES 678/79
TEHERAN 19/20 WASHINGTON 793/794.

++D I R E C T E U R S ++

OBJET: ENTRETIEN AVEC M. PYRLINE .
– QUESTION KURDE –

SUITE A MON TELEGRAMME NO 1939.

EVOQUANT LA QUESTION KURDE, M. PYRLINE A DIT QUE LA NOMINA-TION EN IRAK D'UN VICE-PRESIDENT KURDE QUI N'ETAIT PAS UN HOMME DE BARZANI SIGNIFIAIT LA FIN DU DIALOGUE AVEC CELUI-CI. TOUS LES PONTS ENTRE BAGDAD ET LE VIEUX LEADER ETAIENT DESORMAIS COUPES. LA SCISSION QUI S'ACCENTUAIT AINSI AU SEIN DU MOUVEMENT KURDE NE POUVAIT QU'AFFA LIR BARZANI.

IL EST VRAI QUE LES IRANIENS S'EFFORCAIENT, AU MEME MOMENT E RANIMER LES TENDANCES SEPARATISTES KURDES. C'ETAIT UN JEU DANGE-EUX DE LA PART D'UN PAYS QUI AVAIT LUI MEME UNE FORTE MINORITE KURD SSI BIEN TEHERAN N'AGISSAIT-IL PAS PAR INTERET POUR LES KURDES MA R HOSTILITE ENVERS BAGDAD. ALLIES OCCASIONNELS DES KURDES, LES ANIENS SE SERVAIENT DE CEUX-CI COMME D'UN MOYEN PRESSION CONTRE L'IRAK. LA QUERELLE IRANO-IRAKIENNE N'ETAIT PAS OSE: LES IRAKIENS VENAIENT DE REFUSER D'ENGAGER DES NEGOCIATIONS C LEURS VOISINS DE L'EST PARCE QUE CEUX-CI VOULAIENT EXCLURE LE ITE DE 1937 DU CHAMP DES DISCUSSIONS . LA QUESTION KURDE RISQUAI ANS CE CLIMAT, D'ETRE A NOUVEAU ATTISEE ET EXPLOITEE PAR TEHERAN

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

IR I 9

PRO XI

DECHIFFREMENT

ATTRIBUTIONS

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

2. ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3. EU EU EU EU EU EU EU EU EU EU
CM7 IP

BAGDAD LE 29 AVRIL 1974

RECU LE 30 ---------- 10H20

DIPLOMATIE PARIS — NO 596
COMMUNIQUE VIA DPT A ANKARA NO 73 - TEHERAN NO 94
LONDRES NO 265 - MOSCOU NO 216
NEW YORK NO 95 - WASHINGTON NO 263 -

SECRET

LEVANT
2 AVR 1974
ARRIVEE

SERVICES .

OBJET : SITUATION AU KURDISTAN.

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 583.

COMME PREVU , L'ARMEE IRAKIENNE A DECLENCHE DES OPERATIONS OFFENSIVES POUR DEGAGER LES GARNISONS ENCERCLEES PAR LES PESHMERGAS, NOTAMMENT DANS LA VILLE FRONTALIERE DE ZAKHO ET DANS LA REGION MONTA-GNEUSE SITUEE AU NORD D'ERBIL ET DE SOULEIMANIYE .

TANDIS QUE L'AVIATION IRAKIENNE APPUIE DEPUIS CINQ JOURS LES TROUPES AU SOL PAR LE BOMBARDEMENT DES POSITIONS KURDES , BARZAN[I] A LANCE UN ORDRE DE MOBILISATION GENERALE QUI LAISSE PRESAGER UNE INTENSIFICATION DES COMBATS .

LA PROPAGANDE OFFICIELLE GARDE UN SILENCE COMPLET SUR C[ES] INFORMATIONS ./.

PIERRE CERLES

PAGE DEUX

SADDAM HUSSEIN VIENT DE FRANCHIR UN NOUVEAU PAS DANS SA POLITIQUE D'ISOLEMENT DE GALALA EN LANCANT HIER DEVANT LES COMMISSIONS DU FRONT NATIONAL UN SOLENNEL AVERTISSEMENT ''AUX AGENTS QUI ONT PRIS LES ARMES DANS LES MONTAGNES CONTRE LA REVOLUTION , CONTRE L'AUTONOMIE ET CONTRE LES CONQUETES PROGRESSISTES DU PEUPLE IRAKIEN ''. LE VICE PRESIDENT A AJOUTE QU'IL NE LUI SERA PLUS POSSIBLE A L'AVENIR DE NEGOCIER AVEC CES REBELLES IL NE RESTE A BARZANI ET A SA FACTION , A -T-IL CONCLUS , QU'A HISSER LE DRAPEAU BLANC AVANT QU'IL NE SOIT TROP TARD ET A SE COMPORTER EN SIMPLES CITOYENS ''.

AINSI , TANDIS QUE LA VOIE DE LA COOPERATION RESTE OUVE[RTE] U '' PEUPLE KURDE '', LA REPRESENTATIVITE DES DIRIGEANTS DE ALALA , ACCUSES D'INTELLIGENCES AVEC L'ENNEMI , EST DESORMAIS UVERTEMENT CONTESTEE PAR LES AUTORITES DE BAGDAD ./.

CERLES

PAGE DEUX

LES PERTES ACTUELLEMENT RECONNUES S'ELEVENT A PLUSIEURS ENTAINES DE TUES DES DEUX COTES, ET L'ETAT-MAJOR IRAKIEN, DESIREU[X] E REGLER LE PROBLEME MILITAIRE AVANT L'ETE A ETE AMENE A ENGAGER NE SIXIEME DIVISION CONTRE LES 35.000 PESHMERGAS ENDIVISIONNES T LES 100.000 PARTISANS DONT DISPOSE BARZANI.

PARALLELEMENT A CES ACTIONS DE GUERRE, BAGDAD POURSUIT VEC VIGUEUR SON ACTION POLITIQUE VISANT A MINER LA COHESION DU UVEMENT NATIONAL KURDE. AINSI A-T-IL PU OBTENIR CES JOURS DERNIE[RS] RALLIEMENT DE DEUX IMPORTANTES TRIBUS , LES HERKIS ET LES ZIBAR S'APPRETE-T-IL A INSTALLER PROCHAINEMENT A ERBIL UN CONSEIL GISLATIF DU KURDISTAN./.

PIERRE CERLES

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

IR I 9

PRO XI

DECHIFFREMENT

ATTRIBUTIONS

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

2. ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3. EU EU EU EU EU EU EU EU EU EU
CM7 AM AM NU NU NU IP

BAGDAD, LE 6 MAI 1974
RECU LE ....7 .... A 13H43

DIPLOMATIE PARIS — NO 610/611
CQUE VIA LE DPT A : ANKARA 75-76 - LONDRES 268/69 - TEHERAN 96/97 - MOSCOU 218/19 - NEW YORK 97/98 - WASHINGTON 265/66.
PAR COURRIER : BEYROUTH.

SECRET

SERVICES

LEVANT
7 MAI 1974
ARRIVEE

OBJET : SITUATION AU KURDISTAN.

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 605.

LES OPERATIONS DECLENCHEES PAR L'ARMEE IRAKIENNE CONTRE LES PESHMERGAS, DEPUIS LE MILIEU DU MOIS DERNIER, VONT EN S' INTENSIFIANT.

L'IDEE DE MANOEUVRE SEMBLE ETRE DE QUADRILLER LE REDUIT KURDE PAR DES OFFENSIVES MENEES SUR LES TROIS AXES SUIVANTS : L'UN[E] DE MOSSOUL VERS ZAKHO POUR CONTROLER LA GRANDE VOIE DE COMMUNICATI[ON] RELIANT LA TURQUIE AU GOLFE, L'AUTRE D'ERBIL VERS RAWANDUZ EN VUE DE L'OCCUPATION ULTERIEURE DE GALALA, ET LA TROISIEME DE KHANAQUIN VERS LE NORD DE SOULEIMANIE AFIN D'ISOLER LE KURDISTAN DE SON HINTERLAND IRANIEN. SI LA REOCCUPATION DE ZHAKO S'EST EFFECTUEE SANS GRAND PROBLEME, EN REVANCHE, LES DEUX AUTRES ACTIONS SE HEURTENT A DES DIFFICULTES TENANT SURTOUT AU CARACTERE ACCIDENTE DU TERRAIN QUI EST MERVEILLEUSEMENT PROPICE AUX EMBUSCADES.

.../..

IR I 2 9
PRO XI B 8

Ambassade de France
au Liban

N° 977 /ANL

REPUBLIQUE FRANÇAISE

L'Ambassadeur de France au Liban

à M. Son Excellence Monsieur le Ministr
des Affaires Etrangères
- Direction d'Afrique du Nord et du
Levant -

LEVANT
ARRIVÉE

BORDEREAU D'ENVOI

Beyrouth, le 15 Mai 1974.

DÉSIGNATION DE PIECES	NOMBRE	OBSERVATIONS
-Document parvenu à l'Ambassade de France en date du 13 mai 1974 au sujet d'un appel émanant du peuple kurde d'Irak.	1	Pour information./. Le Premier Conseiller J. X. CLEMENT

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

DECHIFFREMENT

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

IR I

LEVANT
10
ARRIVEE

ATTRIBUTIONS, 2

2. ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3. EU EU EU EU EU
EU EU EU EU EU
NU NU NU CM7
*** S E C R E T ***

BAGDAD LE 10 MAI 1974
RECU LE ---- A 15 H 30

NO 617/620.

ADRESSE DIPLOMATIE PARIS

COMMUNIQUE VIA DPT A :
ANKARA 77/80 BEYROUTH 48/51 LE CAIRE 100/103 TEHERAN 98/101 LONDRES 270/273 MOSCOU 220/223 NEW YORK 99/102 WASHINGTON 267/70 -

PAR COURRIER
: NEW DEHLI

DIRECTEURS

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 610.

BAGDAD POURSUIT SON OFFENSIVE AU KURDISTAN . LES
MBATS SONT TRES VIOLENTS AVEC INTERVENTION MASSIVE DE L'AVIATION

1/. SOUCIEUX DE CONTROLER ENTIEREMENT LA VOIE D'ACCES
S LA TURQUIE , L'ETAT MAJOR A DEPLOYE LES EFFECTIFS D'UNE DIVIS
LONG DE L'AXE ROUTIER MOSSOUL- HABOUR . CET ECHELONNEMENT DES
CES IRAKIENNES A PERMIS AUX PESHMERGAS DE PROVOQUER DE NOUVEAUX
IDENTS ENTRE ZAKHO ET LA FRONTIERE KURDE .

..../....

PAGE DEUX

3/- LE COMMANDEMENT FAIT MASSIVEMENT APPEL A L'AVIATION ET
AUX ACTIONS HELIPORTEES POUR REDUIRE LES POSITIONS KURDES ; EN DEP
DE LA PUBLICITE DONNEE A QUELQUES RALLIEMENTS , NOTAMMENT DANS
LES REGIONS DE KIRKOUK ET DE CHAMCHANAL , NOMBRE D'INDICES (CONS-
-TRUCTION DE P.C. , MISE EN PLACE D'UN RESEAU FIXE DE TRANSMISSION
MONTRENT QUE L'ARMEE IRAKIENNE S'INSTALLE DANS LA GUERRE . IL EST
PERMIS DE PENSER QUE LES AUTORITES VONT INTENSIFIER LE RYTHME DES
OPERATIONS , AU COURS DES PROCHAINS MOIS , EN VUE DE TENTER D'IMPO
UNE SOLUTION DU PROBLEME KURDE AVANT LA VENUE DE L'HIVER QUI GENER
CONSIDERABLEMENT LES MOUVEMENTS DES UNITES IRAKIENNES ./.

PIERRE CERLES

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

DECHIFFREMENT

IR I 2

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

ATTRIBUTIONS :

2. ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3. EU EU EU EU EU EU EU EU
EU EU
CM7 AM AM NU NU NU DJ IP.

BAGDAD LE 22 MAI 1974
RECU LE --- 16 H 00

LEVANT
22 MAI 1974
ARRIVEE

S E C R E T

NO 633/634

DIPLOMATIE PARIS - COUE VIA DPT A : ANKARA 82/83 - BEYROUTH 53/54
TEHERAN 103/104 - LONDRES 275/276 - MOSCOU 225/226 - NEW YORK 104/105
WASHINGTON 272/273-

DIRECTEURS

OBJET : SITUATION AU KURDISTAN .

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 617.

APRES AVOIR REMPORTE , AU KURDISTAN , DES SUCCES INITIAUX DUS A UNE ECRASANTE SUPERIORITE EN ARMEMENT ET A LA FACILITE DE LA PROGRESSION DES CHARS DANS LA PLAINE , L'ARMEE IRAKIENNE EPROUVE DE GRANDES DIFFICULTES POUR PENETRER PLUS AVANT DANS LES MASSIFS MONTAGNEUX.

1/- SI LA ROUTE MOSSOUL-ZAKHO A ETE REOUVERTE AU TRAFIC , DE
COMBATS SPORADIQUES SE POURSUIVENT A L'EST DE CETTE LOCALITE .

2/- SUR LES AXES IRBIL-RAWANDUZ ET SURTOUT DARBANDIKHAN -
-SOULEIMANIE , L'AVANCE DES BLINDES EST ENTRAVEE PAR L'ACTION DES
COMMANDOS ADVERSES . AU SURPLUS , LA MISE EN OEUVRE DE LA STRATEG
DU QUADRILLAGE A CONDUIT L'ETAT MAJOR A EXPOSER UN GRAND NOMBRE DE
PETITS POSTES AUX ATTAQUES NOCTURNES DES PESHMERGAS .

..//...

ATTRIBUTIONS

2. ANL ANL ANL.ANL ANL (ANL) ANL
3. EU EU EU EU EU EU
AM AM NU NU NU DJ IP.

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

1960 IK I

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

BAGDAD , LE 28 MAI 1974
RECU LE 29 --- 16 H 40

S E C R E T

DIRECTEURS

Diffusion Réservée

ARRIVEE

NO 638/639..

ADRESSE DIPLOMATIE PARIS
COMMUNIQUE VIA DPT A : ANKARA 84/85 - BEYROUTH 55/56 - LONDRES 277/278 - MOSCOU 227/228 - NEW YORK 106/107 - TEHERAN 105/106 - WASHINGTON 274/275 -

OBJET:SITUATION AU KURDISTAN

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 633.

L'EFFORT MILITAIRE IRAKIEN AU KURDISTAN NE CESSE DE S' INTENSIFIER . APRES AVOIR DEPECHE DANS LE NORD LA QUASI TOTALITE DES UNITES TERRESTRES DES FRONTS CENTRE ET SUD ET CONSTITUE QUATRE BRIGADES SUPPLEMENTAIRES AVEC LES CLASSES 1946 ET 1947 , BAGDAD VIENT DE PROCEDER AU RAPPEL DE LA CLASSE 1948. LES AUTORITES COMPTENT APPAREMMENT SUR L'EGALISATION DES EFFECTIFS EN PRESENCE PO[UR] REMPORTER AVANT L'HIVER UNE VICTOIRE DECISIVE , GRACE A LEUR ECRASANTE SUPERIORITE EN ARMEMENTS .

DE FAIT L'ARMEE IRAKIENNE A OBTENU TOUT RECEMMENT UN SUCCES NOTABLE EN S'ASSURANT LE CONTROLE DE L'AXE ARBIL-RAWANDUZ. CETTE OPERATION VISE UN DOUBLE OBJECTIF . IL S'AGIT D'UNE PART , [DE C]OUPER EN DEUX PARTIES LE REDUIT KURDE , ET D'AUTRE PART , DE [B]LOQUER LA VOIE ROUTIERE EN PROVENANCE DE TEHERAN PAR OU TRANSITE [LA M]AJEURE PARTIE DU MATERIEL IRANIEN .

LES PERTES SONT ELEVEES DE PART ET D'AUTRE . LES [PE]SHMERGAS ONT REUSSI A ABATTRE HUIT AVIONS (CINQ MIGS ET TROIS [SUK]HOI 7.) ET ILS HARCELENT DE NUIT LES POSTES ISOLES . LES BLESSE[S AF]LUENT DANS LES HOPITAUX DE BAGDAD ./.

PIERRE CERLES

PAGE DEUX

2/. LA PERCEE VERS RWANDUZ A PARTIR D'ERBIL A ETE FREINEE PAR L'ACTION DES INSURGES. CEUX-CI ONT FAIT SAUTER LA PLUPART DES PONTS ET RETARDE LA PROGRESSION DES CHARS QUI, APRES AVOIR OCCUPE LE PIEMONT, N'ONT PU PROGRESSER DANS LES MONTAGNES.

3/. SUR L'AXE KHANAQUIN-SOULEIMANIAH, LES BLINDES ONT ATTEINT DAJ BENDIKHAN. AU SURPLUS, L'AVIATION BOMBARDE LE SECTEUR DE HALABCHA POUR COUPER L'UNE DES PRINCIPALES VOIES D'ACHEMINEMEN[T] DU MATERIEL IRANIEN.

4/. BAGDAD S'EST ENFIN RESIGNE A ROMPRE LE SILENCE SUR L[ES E]VENEMENTS DU NORD ET LES ORGANES D'OPINION SOUTIENNENT QUE BARZ[ANI A] PRIS LES ARMES POUR LE COMPTE DE ''LA REACTION IMPERIALISTE'' [A]VEC LE SOUTIEN ACTIF DE L'IRAN. ILS FONT VALOIR QUE DANS CETTE [N]OUVELLE EPREUVE DE FORCE, LE BAATH PEUT COMPTER SUR L'APPUI DU [CA]MP SOCIALISTE. ILS DENONCENT ENFIN L'ATTITUDE DE CERTAINS [CO]MPATRIOTES QUI, SE FONDANT SUR UNE ANALYSE ERRONEE DE LA SITUA[TION IN]TERIEURE ET REGIONALE, SOUS-ESTIMENT LA STABILITE DU REGIME [ET SE] LAISSENT ALLER AU DECOURAGEMENT.

5/. JE NOTE ENFIN QUE LE GENERAL AMINE A L'ISSUE D'UN [SEJ]OUR A BAGDAD S'EST RENDU LE 8 MAI A TEHERAN OU IL A EU DES [ENT]RETIENS AVEC LE SHAH ET M. HOWEIDA. IL EST PERMIS DE PENSER [COM]ME MADAME GANDHI LE MOIS DERNIER, LE PRESIDENT DE LA [REPU]BLIQUE OUGANDAISE A EVOQUE, A LA DEMANDE DE BAGDAD, LE CON[TENT]IEUX IRAKO-INDIEN./.

PIERRE CERLES

DIFFUSION RESTREINTE

- 2 -

Loin de provoquer les résultats escomptés ces dispositions ont renforcé la détermination et la cohésion du camp adverse. Confirmant son refus de la loi octroyée, le mollah BARZANI a installé un gouvernement et mis en place une administration autonome. Répondant à son appel à la mobilisation générale, de très nombreux habitants des villes et de la plaine ont rejoint les rangs des rebelles, les étudiants de l'étranger ont regagné leur pays et les Kurdes désertent de l'armée régulière irakienne.

Le durcissement des positions de part et d'autre multiplie les combats. Répondant aux bombardements de l'aviation irakienne sur des objectifs dont le caractère militaire est souvent contestable, les "Peshmerga" harcèlent les unités avancées dans la zone montagneuse et menacent de paralyser l'économie du pays par le sabotage des installations pétrolières.

En renforçant son implantation militaire au nord de Kirkouk, en poussant de puissants éléments blindés, (au moins une brigade) dans la montagne, en bombardant les "zones de regroupement", l'armée irakienne essaie d'isoler et de morceler le Kurdistan. Actuellement, six de ses huit divisions participent aux opérations ou au bouclage de la région.

En face, les Kurdes disposent de 35.000 combattants réguliers, d'un nombre important de volontaires constituant les réserves et de groupes d'auto-défense. Bien que leur armement soit insuffisant (armes individuelles, mortiers, quelques canons anti-aériens) les guerilleros peuvent interdire l'accès des zones montagneuses et rendre très précaire la circulation des divisions irakiennes sur les principaux axes. Leurs communications avec l'Iran, où ils trouvent aide et assistance, ne paraissent pas menacées.

Les positions sont maintenant trop opposées pour que subsiste en[core] l'espoir d'un compromis. Quatre ans de pourparlers aboutissent une fois de plus à l'échec et à la reprise du conflit armé. Fort, cette fois de l'appui soviétique le gouvernement de Bagdad paraît résolu à "briser" la rébellion.

Le P.D.K., luttant pour une véritable autonomie et pour le partage des richesses pétrolières de la région de Kirkouk, va de son côté tenter de mettre le régime lui-même en difficulté.

La guerre devrait être longue. De part et d'autre on mise sur la lassitude.

M. Bouychon

DIFFUSION RESTREINTE

PREMIER MINISTRE

S.G.D.N.

DIVISION DU RENSEIGNEMENT

Paris, le 31 mai 1974

N° 19 /CER/B.

BULLETIN PARTICULIER

DE RENSEIGNEMENT

LE CONFLIT KURDE

Dans l'espoir d'amener les Kurdes modérés à accepter la loi du 11 Mars 1974 portant autonomie du Kurdistan, le gouvernement irakien a prorogé jusqu'au 26 Mai sa loi d'amnistie. Au moment où ce nouveau délai expire, la situation paraît, au contraire, évoluer vers un durcissement général.

Au cours des deux derniers mois les dirigeants de Bagdad se sont efforcés de provoquer des dissensions au sein du Parti démocratique kurde et de rallier à leur politique d'autonomie restreinte une partie du peuple kurde. Outre la prorogation de la loi d'amnistie, un vice-président Kurde a été désigné, et un fils du mollah BARZANI, opposé à son père, pourvu du titre de ministre d'État. Parallèlement, d'importants moyens militaires étaient mis en oeuvre pour décourager les rebelles [et] un "blocus" appliqué à la province.

./..

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

MINISTERE DE LA DEFENSE
S.D.E.C.E.
USAGE STRICTEMENT NATIONAL

Destinataire n° 117
Le 6 juin 1974
Référence : DB 15723/R 2/A

IRAK - IRAN - TURQUIE - ETATS UNIS - EUROPE

SITUATION DANS LE KURDISTAN IRAKIEN

736 624 B/5 Les opérations dans le Kurdistan irakien pourraient mettre en difficulté le régime bassiste car une victoire sur les partisans de BARZANI est peu probable.

737 145 B/3 La situation militaire des Kurdes est bonne bien que les victimes civiles soient nombreuses. Les renforts
739 092 B/2 irakiens acheminés dans la région de ZAKHO ne gênent pas les Pesh Merga qui comme par le passé se rendront de nouveau maîtres du terrain lorsque les renforts irakiens
(...n mai) B/3 se retireront. Un officier en opération dans ce secteur révèle que le moral des forces gouvernementales est au plus bas car chaque nuit les Kurdes leur infligent des pertes sévères.

Par ailleurs, vivres et matériels de guerre parviennent régulièrement dans le Kurdistan iranien :

- Les Kurdes iraniens envoient maintenant la plus grande partie de leur production agricole de l'autre côté de la frontière ; cent cinquante camions ont été loués pour le transport.
- De nouveaux cargos ont déchargé fin mai dans le port de BANDAR-ABBAS en Iran des canons lourds en caisses, des pièces d'artillerie antiaérienne et des mitrailleuses DOUCHKA destinés aux Kurdes.

.../...

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
IR I 2 9
TELEGRAMME
PRO XI B-8

ATTRIBUTIONS : P
2 - ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3 - EU EU EU EU EU EU EU EU EU EU
GE GE GE BE BE BE
IP

MOSCOU, LE 1ER JUIN 1974
RECU LE ------------------ 19H.16

LEVANT
4 JUIN 1974
ARRIVEE

DIPLOMATIE PARIS — NO 2593/94

COMMUNIQUE (VIA LE DEPARTEMENT) A : BAGDAD NO 139/40 - DAMAS NO 228/29 - LONDRES NO 973/74 - TEHERAN NO 28/29 - WASHINGTON NO 973/74 .
SERVICES
OBJET : ENTRETIEN AVEC M. PYRLINE.
QUESTION KURDE

SUITE A MON TELEGRAMME NO 2581.

PARLANT BRIEVEMENT A LA FIN DE L'ENTRETIEN DE LA QUESTION KURDE, M. PYRLINE A DIT QUE LES OPERATIONS MENEES PAR LES AUTORITES DE BAGDAD CONTRE LES KURDES ''AVAIENT PRIS FIN''. LEUR EFFET ETAIT DESASTREUX. AU LIEU D'AFFAIBLIR BARZANI, ELLES LUI RALLIAIENT DE NOUVEAUX PARTISANS.

L'OBJECTIF DU BAAS DEMEURAIT INCHANGE : ISOLER LE LEADER KURDE, MAIS SA METHODE DEVRAIT CHANGER.

JE RELEVE QUE DANS UN ARTICLE INSPIRE, PUBLIE LE 14 MAI LA PRAVDA, L'AUTEUR SUGGERAIT DISCRETEMENT A BAGDAD DE S'EFFORC DE METTRE FIN A L'EFFUSION DE SANG.

JE NOTE PAR AILLEURS, QUE M. PYRLINE A RECEMMENT FAIT E UPRES D'UN DIPLOMATE OCCIDENTAL D'UNE INDICATION SELON LAQUEL A SYRIE LIVRERAIT DES ARMES AUX KURDES. SANS SE PRONONCER SUR EXACTITUDE DE CETTE INFORMATION, LE DIRECTEUR ADJOINT DU OCHE ORIENT NE PARAISSAIT PAS LA TENIR POUR INVRASEMBLABLE.

VIMONT

IR I 2 9
MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
DECHIFFREMENT
TELEGRAMME A L'ARRIVEE

ATTRIBUTIONS : 9
2. ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3. EU EU EU EU EU EU
AM AM NU NU NU DJ IP

JUIN 1974
ARRIVEE

-Diffusion Réservée-

BAGDAD , LE 20 JUIN 1974
RECU LE 21 --- A 10H50

DIRECTEURS

NO 715/725.

ADRESSE DIPLOMATIE PARIS - COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT A : ANKARA 94/104 - BEYROUTH 69/79 - LONDRES 297/307 - MOSCOU 246/256 - TEHERAN 118/128 - WASHINGTON 294/304 - BRUXELLES -REPAN 15/25 -

OBJET : LE PROBLEME KURDE ET LE MOUVEMENT COMMUNISTE INTERNATIONAL.

JE ME REFERE A MES TELEGRAMMES NO 41 ET 654.

ETANT DONNE L'INTERET QUE PRESENTENT LES ASPECTS DIVERS DE LA POLITIQUE REGIONALE DU MOUVEMENT COMMUNISTE , JE CROIS UTILE DE RETRACER BRIEVEMENT CI-DESSOUS L'EVOLUTION RECENTE DES RAPPORTS ENTRE CES TROIS COMPOSANTES DU JEU POLITIQUE IRAKIEN , A SAVOIR : LE BAATH , LE P.D.K., ET LE P.C.I.

1/- LA SIGNATURE DU TRAITE D'AMITIE SOVIETO-IRAKIEN A MARQUE UN TOURNANT CAPITAL DANS LES RAPPORTS ENTRE MOSCOU ET GALALA . LES DIRIGEANTS DU PDK CONSIDERENT , EN EFFET , QUE LE 9 AVRIL 1972 , L'URSS A RENIE LA CAUSE KURDE POUR OBTENIR DU BAAS , EN CONTREPARTIE LA CONSOLIDATION DE SES POSITIONS STRATEGIQUES , POLITIQUES ET ECONOMIQUES EN IRAK .

.../....

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

- 2 - DB 15723/ R2/A

- Des armes légères, en provenance des pays de l'Est, sont acheminées de Turquie en contrebande par petites quantités, notamment à bord de voitures de tourisme.
- Un avion-cargo chargé de masques à gaz d'origine ouest allemande est attendu prochainement à ABADAN.

Conjointement, M. BARZANI a envoyé ses plus fidèles lieutenants à WASHINGTON et en Europe Occidentale pour obtenir de l'aide.

Enfin en Irak, le chef kurde a noué des relations avec un club politico-militaire composé d'officiers hostiles au BAAS.

Un diplomate en poste à BAGDAD révèle que plus de deux cents officiers irakiens, dont certains de haut rang, seraient détenus au camp militaire d'AL RACHID pour avoir manifesté une certaine hostilité à la lutte menée contre les Kurdes.

PAGE DEUX

2/- LE SOUCI DE PROUVER L'INANITE DE CETTE INTERPRETATION ET DE RECRUTER DE NOUVEAUX ADEPTES PARMI LES NOMBREUX ALLOGENES MENACES PAR L'ARABISATION , A CONDUIT LE PCI (DONT LE SECRETAIRE GENERAL ET NOMBRE DE DIRIGEANTS SONT DES KURDES) A SE POSER OSTENSIBLEMENT EN MEDIATEUR DE LA QUERELLE ARABO-KURDE .

N'OUBLIANT PAS QUE LA PROPAGANDE SOVIETIQUE DENONCAIT '' NAGUERE '' LE CARACTERE RACISTE DE L'IDEOLOGIE BAATHISTE '', LES COMMUNISTES SE SONT REFUSES A EPOUSER LA CAUSE DE L'UNE OU L'AUTRE PARTIE ET SE SONT EFFORCES DE TRANSCENDER LE PROBLEME EN FAISANT PREVALOIR UNE SOLUTION FONDEE SUR LA DOCTRINE STALINIENNE DES NATIONALITES .

APRES AVOIR OBTENU , FIN 1973 , L'AUTORISATION D'OUVRIR DES COMITES DU FRONT NATIONAL A KIRKOUK , ERBIL , DOUHOUK ET SOULEIMANIE , ILS ONT PROPOSE , AU DEBUT DE L'ANNEE , DE PLACER LES ZONES DISPUTEES DU PIEMONT KURDE , REPUTEES RICHES EN PETROLE, SOUS LE CONTROLE D'UNE AUTORITE AD-HOC FORMEE PAR LES REPRESENTANTS DES TROIS GRANDS PARTIS . LA REACTION DE LA DIRECTION KURDE NE S'EST PAS FAIT ATTENDRE : TANDIS QUE LES PLUS HAUTS RESPONSABLES DU PDK ACCUSAIENT EN PRIVE MOSCOU DE PROCEDER A L'INVESTISSEMENT SYSTEMATIQUE DE LA REGION NORD AFIN D'EN '' REMETTRE LES CLEFS '' AU BAATH (CF. MON TELEGRAMME NO 41), BARZANI LANCAIT SES PESHMERGAS A L'ASSAUT DES VILLAGES TENUS PAR LE ARXISTES .

3/- LA RUPTURE , AU PRINTEMPS DERNIER , DE LA TREVE ENTRE GDAD ET GALALA A PERMIS AUX COMMUNISTES DE MARQUER UN NOUVEL ANTAGE SUR LE PLAN ORGANISATIONNEL . EN EFFET , ALORS QUE LA ARTE NATIONALE DE NOVEMBRE 1971 STIPULE QUE LE PARTI DIRIGEANT RESERVE LE CONTROLE EXCLUSIF DES FORCES ARMEES , ILS

.../...

PAGE QUATRE

PAS POUVOIR SE DESINTERESSER D'UN '' CHAMP D'OPERATIONS TUE A PROXIMITE DE SES FRONTIERES ET DONT L'EXTENSION METTRA DANGER LA SECURITE DE L'URSS ''. CALCUL ENSUITE ET SURTOUT SQUE CHACUN DES DEUX PARTENAIRES S'EFFORCE D'UTILISER L'AUT TEINDRE SES OBJECTIFS PROPRES ,ET CARESSE DE TOUTE EVIDENCE SPOIR DE SE DEBARRASSER ENSUITE DE LUI AU MOMENT OPPORTUN .

L'OPPOSITION ENTRE BAATHISTES ET COMMUNISTES DEMEURE DO DAMENTALE . MAIS LA PERTE DE L'EGYPTE , NAGUERE PIVOT DE LA ATEGIE ORIENTALE DE L'URSS , NE LAISSE APPAREMMENT A MOSCOU TRE CHOIX QUE LE RESSERREMENT DE SON ENTENTE AVEC BAGDAD./

PIERRE CERLES

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

IR 2

DECHIFFREMENT

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

ATTRIBUTIONS : 9

2. AN AN AN AN AN AN
3. EU EU EU EU EU EU
BE BE BE GE GE GE
CE CE CE CE AM AM

LEVANT
4 JUIN 197
ARRIVÉE

TEHERAN, LE 22 JUIN 1974
RECU LE 24 -- A 9H04

R E S E R V E

NO 609-11

DIRECTEUR : [signature]

ADRESSE A DIPLOMATIE - COMMUNIQUE

(VIA LE DEPARTEMENT) A :

ABOU DHABI 01-03 , ANKARA 02-04 , BAGDAD 56-58 , DAMAS 01-03 , DJEDDAH 10-12 ,LE CAIRE 01-03 , LONDRES 59-61 , MOSCOU 49-51 , WASHINGTON 57-59 .

A / S : LES KURDES ET LE MONDE ARABE.

IL ME REVIENT DE BONNE SOURCE, A PROTEGER, QU'UNE REUNION CONSACREE AU PROBLEME KURDE S'EST TENUE AU CAIRE A LA MI-MAI, LE MOLLAH BAZARNI Y AVAIT DELEGUE L'UN DE SES FILS. DES REPRESENTANTS DE L'ARABIE SAOUDITE, DE L'EGYPTE ET DES EMIRATS ARABES UNIS ONT PARTICIPE A CETTE REUNION AU COURS DE LAQUELLE LES TROIS PAYS ARABES ONT DECIDE D'ACCORDER UNE AIDE AU GOUVEMENT KURDE, LA SYRIE, SOLLICITEE DE SE JOINDRE A CE GROUPE, SE SERAIT DEROBEE.

L'ARABIE SAOUDITE ET LES EMIRATS ARABES UNIS AURAIENT ERSE UNE SOMME DE 15 MILLIONS DE DOLLARS CHACUN. L'EGYPTE AURAIT OMIS UNE LIVRAISON D'ARMES ET DE MUNITIONS (1.800 TONNES) QUI RAIT EN COURS D'ACHEMINEMENT SUR BOUCHIR

.../...

- 2 -

PAR AILLEURS, LES ASSOCIATIONS KURDES AUX U.S.A. AURAIENT RECUEILLI UNE CERTAINE QUANTITE DE VIVRES, DE VETEMENTS, DE COUVERTURES ET DE MEDICAMENTS QUI SONT ATTENDUS A BANDER ABBAS A LA MI-JUILLET.

ON ME SIGNALE ENFIN QUE TROIS MILLE KURDES IRANIENS, APRES AVOIR SUIVI UNE PERIODE D'INSTRUCTION MILITAIRE EN IRAN SERAIENT EN VOIE D'ACHEMINEMENT VERS LE KURDISTAN IRAKIEN.

SI LA NOUVELLE D'UNE AIDE FINANCIERE ET EN ARMES ACCORDEE AU MOUVEMENT KURDE PAR L'ARABIE SAOUDITE, L'EGYPTE ET LES EMIRATS DEVAIT SE CONFIRMER, ELLE SERAIT DE NATURE A DONNER UNE NOUVELLE DIMENSION AU CONFLIT. SANS DOUTE NE S'AGIT-IL JUSQU'A PRESENT QUE D'UNE AIDE ENCORE SYMBOLIQUE EU EGARD AUX BESOINS DE BAZARNI. ELLE N'EN TRADUIRAIT PAS MOINS UNE EVOLUTION SIGNIFICATIVE DE L'ATTITUDE DE CERTAINS PAYS ARABES PAR RAPPORT AU MOUVEMENT KURDE, ET SURTOUT A L'EGARD DE L'IRAK. CE SERAIT EN EFFET LA PREMIERE FOIS QUE L'ON VERRAIT SE DESSINER UN FRONT ARABE DESTINE A APPUYER, AVEC LE CONCOURS DE L'IRAN, LA REBELLION KURDE CONTRE LE REGIME DE BAGDAD.

B I T A R D

MINISTÈRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES

TÉLÉGRAMME À L'ARRIVÉE

IR I 2 9

IR I +

+ PRO XI B

DÉCHIFFREMENT

ATTRIBUTIONS

2 - ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3 - EU EU EU EU EU EU EU EU EU EU
IP

LEVANT
5 JUIN 1974
ARRIVÉE

BAGDAD , LE 25 JUIN 1974
RECU LE 26 ---------- 11H.21

DIRECTEURS

NO 734/737.

ADRESSE DIPLOMATIE PARIS . COMMUNIQUE VIA DEPARTEMENT A : ANKARA 105/109 - BEYROUTH 81/84 - BRUXELLES-REPAN 26/29 - LONDRES 309/312 - MOSCOU 261/264 - TEHERAN 129/132 - WASHINGTON 907-309

OBJET : LE P C I ET L'AFFAIRE KURDE

JE ME REFERE A MON TELEGGAMME NO 715.

POURSUIVANT SON ACTION EN FAVEUR DU '' REGLEMENT DEMOCRA-TIQUE '' DE L'AFFAIRE KURDE , LE COMITE CENTRAL DU PARTI COMMUNISTE IRAKIEN VIENT DE PUBLIER UN COMMUNIQUE PAR LEQUEL IL AFFIRME LA NOCESSITE DE RECHERCHER UNE SOLUTION '' PAR LA VOIE POLITIQUE , EN S'APPUYANT SUR LES MASSES ET LEUR AVANT GARDE PROGRESSISTE ''.

APRES AVOIR ACCUSE LA DIRECTION DU P D K DE BARRER LA ROUTE A UN REGLEMENT PACIFIQUE , LE PCI SOULIGNE LES CONSEQUENCES NEGATIVES POUR LE GOUVERNEMENT DES AFFRONTEMENTS ARMES ET NOTAMMENT LE RISQUE DE VOIR CEUX CI EXPLOITES PAR LES '' FORCES DROITIERES '' DESIREUSES DE DETACHER LA POPULATION KURDE DU REGIME REVOLUTIONNAIR

.../...

PAGE DEUX

DE BAGDAD . LE COMITE CENTRAL RAPPELLE A CE PROPOS QU'IL A TOUJOURS OEUVRE EN FAVEUR DE '' L'UNITE DES FORCES PROGRESSISTES KURDES POUR CREER UN PARTI NATIONALISTE ET DEMOCRATIQUE '' CAPABLE DE COLLABORER ETROITEMENT AVEC LE BAATH ET LE PCI AU SEIN DU FRONT NATIONAL .

SI '' DES OBSTACLES RETARDENT LA MOBILISATION DES MOYENS POLITIQUES MILITAIRES ET POPULAIRES '' DECIDEE PAR LE PCI EN VUE D'ASSURER LE SUCCES DE LA LOI D'AUTONOMIE (CF. MON TELEG. DE REFE-RENCE , PARAGRAPHE 4), LES COMMUNISTES N'EN PENSENT PAS MOINS QUE C'EST AU SEIN DU FRONT ET A L'AIDE DES SEULES ORGANISATIONS DEMOCRATIQUES KURDES QUE CELLE-CI POURRA ETRE APPLIQUEE.

CET AVERTISSEMENT LANCE AU PARTI DIRIGEANT EST SUIVI D'UN PROGRAMME D'ACTION '' QUI S'IMPOSE A TOUTES LES FORCES DEMOCRATIQUES ET NATIONALISTES '' ET QUI CONSISTE A DISSIPER '' LA MEFIANCE A L'EGARD DES MOUVEMENTS COMMUNISTES ET DEMOCRATES '', A METTRE EN PLACE UNE NOUVELLE ADMINISTRATION AVEC LA PARTICIPATION DES ELEMENT PROGRESSISTES KURDES , A OPERER SANS ATTENDRE LES MUTATIONS SOCIO-ECONOMIQUES INDISPENSABLES ET NOTAMMENT LA REFORME AGRAIRE , EN VUE DE RENFORCER LA CONFIANCE DES MASSES POPULAIRES DANS LA POLITIQUE DU FRONT NATIONAL .

IL APPARAIT AINSI QUE L'ENTENTE ENTRE LE BATH ET LE PCI SUR LE PRINCIPE DE L'AUTONOMIE DU KURDISTAN NE VA PAS SANS DE SERIEUSE DIVERGENCES SUR LES MODALITES DE SA MISE EN OEUVRE NI SANS ARRIERE PENSEES DE LA PART DES COMMUNISTES DESIREUX DE CONSOLIDER LEURS POSITIONS PAR LE BIAIS D'UN FRONT REGROUPANT L'ENSEMBLE DES FORCE PROGRESSISTES IRAKIENNES ./.

PIERRE CERLES

IR I . 2 . 7

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAK

N° 11 / DA- ANL
BJ/ rg

Bagdad le, 3 juillet 1974

DEPECHE D'ACTUALITE

DEPECHE D'ACTUALITE

DIPLOMATIE PARIS
Direction Afrique du Nord et Levant

A/S: Le parti communiste irakien et les Kurdes.

Le Parti communiste irakien, qui s'efforce de faire prévaloir "une solution démocratique" de l'affaire Kurde (1), poursuit sa campagne contre l'aile droitière du PDK en prenant argument notamment du texte de l'entretien accordé à un envoyé spécial du "Monde" par le Chah d'Iran à la veille de sa visite en France.

On sait qu'interrogé sur le "soulèvement kurde", l'Empereur a affirmé qu'il n'y avait pas pour l'Iran de problème, car les kurdes, aryens, sont de la même race que les Persans, et qu'ils ne sont victimes d'aucune mesure de discrimination. En revanche, on suivait à Téhéran, "avec sympathie" les droits donnés en Irak à cette minorité.

Posant comme postulat que "l'évolution du problème kurde a toujours été lié à la lutte pour la démocratie", le périodique communiste "Tarik al Chaab" observe que le mouvement kurde a pris de la vigueur après la guerre à la suite de "la montée démocratique du peuple iranien" tandis que le régime du Chah a "liquidé la démocratie en Iran et enterré dans le même temps le mouvement nationaliste kurde". Il rappelle à ce propos la fin tragique de la République de Mahabad et l'interdiction faite aujourd'hui à quatre millions de kurdes iraniens d'étudier dans leur langue maternelle. Il voit donc dans l'article du "Monde" une

.../...

(1) cf/ ma communication du 25 juin 1974

- 2 -

confirmation supplémentaire et officielle que Téhéran refuse de reconnaître la spécificité du peuple kurde.

Ainsi, faisant fi des leçons de l'histoire, l'aile droitière du PDK en s'appuyant sur un "régime réactionnaire et stipendié" n'aboutirait en fait qu'à arrêter "l'évolution démocratique et libératrice de l'Irak" et par "un comportement infantile" à priver le peuple Kurde de ses droits nationaux. Le journal communiste renouvelle alors l'avertissement lancé à diverses reprises au parti dirigeant d'avoir à procéder aux mutations socio-économiques indispensables dans la région du Kurdistan tandis que l'approfondissement du contenu démocratique de la loi d'autonomie lui semble devoir encourager "la lutte des kurdes dans les pays voisins en vue d'obtenir des droits identiques à ceux qui leur auront été accordé en Irak".

Par ailleurs, "Tarik al Chaab" se fait l'écho d'une déclaration du P.C. iranien dénonçant la politique répressive du Chah et présentant l'ingérence de l'Iran dans les provinces du nord de l'Irak comme un effort pour briser l'unité de l'Irak et ultérieurement annexer à l'Iran le Kurdistan irakien. Ainsi l'organe du PCI se pose-t-il en défenseur intransigeant de l'unité et de l'intégrité de la patrie irakienne./.

Pierre Cerles

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

- 2 - DE 16104 /R 2/A

- Massaoud BARZANI (1) a obtenu 25 millions de dollars (2) auprès des représentants de l'Arabie Séoudite et de l'Etat des Emirats Arabes. Une part de cette somme lui a permis de se procurer auprès du CAIRE, mille huit cent tonnes d'armement comprenant des mitrailleuses, des mortiers et des lance-roquettes antichars qui ont été ensuite acheminés au Kurdistan irakien par l'Iran.

Aux Etats-Unis :

- Au début du mois de juillet, les Kurdes devaient recevoir un important chargement de vivres, de médicaments et de matériels de première nécessité, dons de sociétés américa[ines] de bienfaisance.

Par ailleurs ANKARA n'a pas encore donné suit[e] aux demandes irakiennes d'extradition de trente sept Pesh Mergas qui, fuyant la région de ZAKHO, se sont réfugiés en Turquie à la fin du mois d'avril.

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

MINISTERE DE LA DEFENSE
S.D.E.C.E.
USAGE STRICTEMENT NATIONAL

Destinataire n° 1417
Le 5 juillet 1974
Référence: DE 16104 /R 2/A

IRAK - IRAN - EGYPTE - ARABIE SEOUDITE

ETATS DES EMIRATS ARABES - ETATS-UNIS - TURQUIE

L'AIDE AUX KURDES IRAKIENS

C 742809
C 744725
(mai/juin 74)
B/3

Au cours des deux derniers mois, les Kurdes ont envoyé dans plusieurs pays de nombreuses délégations pour obtenir une aide politique financière et matérielle. Certaines de ces demandes ont été couronnées de succès.

En Iran :

- Au début du mois de juin, les représentants du général BARZ[ANI] ont obtenu la promesse de livraisons de pièces de D.C.A.
- 3 000 Kurdes iraniens préparés à des actions de sabotage ont rejoint le Kurdistan irakien, fractionnés par groupes de cinquante, pour harceler les arrières des troupes irakiennes.

Au Caire à la fin du mois de mai :

- Abdul KARIM, Aziz MUSTAPHA et Jellal TALABANI, envoyés du PDK, ont reçu l'assurance que l'Egypte soutiendrait les Kurdes contre le Baas irakien

.../...

MINISTERE DES AFFAIRES [ETRANGERES]
TELEGRAMME A L'ARRIVEE
IR I. 2
PRO XI B. 8
ARRIVEE

[ATT]RIBUTIONS : 8
ANL ANL ANL ANL ANL ANL
AM AM
EU EU EU EU EU
EU EU EU EU EU
- DIRECTEURS - RESERVE -

BAGDAD, LE 26 JUILLET 1974
RECU LE 31 ------------ 18H.05

NO 815.

ADRESSE A DIPLOMATIE PARIS - COMMUNIQUE VIA LE DPT A :
ALGER 81 - ANKARA 129 - TEHERAN 130 - LE CAIRE 133 - LONDRES 344 -
MOSCOU 293 - WASHINGTON 339 -
COMMUNIQUE DIRECTEMENT A BEYROUTH 300 .

OBJET : LES ETATS UNIS ET L'AFFAIRE KURDE .

LE CHEF DU SERVICCE DE PROTECTION DES INTERETS AMERICAINS QUI VIENT DE RENTRER DE WASHINGTON ME DIT QUE LE COLONEL BOUMEDIENNE A EVOQUE L'AFFAIRE KURDE LORS DE SA RENCONTRE DU 11 AVRIL AVEC LE PRESIDENT NIXON. A LA GRANDE SURPRISE DE CE DERNIEER, LE CHEF DE L'ETAT ALGERIEN A DECLARE AVEC FORCE QU'IL ATTACHAIT UN INTERET MAJEUR AU MAINTIEN DE L'INTEGRITE TERRITORIALE DE L'IRAK.

M. NIXON A REPONDU A SON VISITEUR QU'IL AVAIT TOUJOURS CONSIDER[E] POUR SA PART LE PROBLEME KURDE COMME UNE AFFAIRE INTERIEURE A LA REPUBLIQUE IRAKIENNE. IL LUI A DONNE TOUTES ASSURANCES QUANT A LA DETERMINATION DU GOUVERNEMENT DES ETATS UNIS DE MAINTENIR A CET EGARD UNE ATTITUDE DE STRICTE NEUTRALITE./.

PIERRE CERLES

NOTE : TELEGRAMME NON PARVENU EN SON TEMPS ET RECLAME AU POSTE -

ATTRIBUTIONS : 9
2. ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3. EU EU EU EU EU EU
NU NU NU AM AM DJ IP

MINISTERE DES AFFAIRES ~~ETRANGERES~~
TELEGRAMME A L'ARRIVEE
IR I 2 9
PRO XI 8
DECHIFFREMENT

BAGDAD, LE 12 JUILLET 1974
RECU, LE ---- A 16 H 32

ADRESSE A DIPLOMATIE
COMMUNIQUE, VIA LE DEPARTEMENT, A ANKARA NO 119/120

NO 777/778

SERVICES
RESERVE
Diffusion Réservée

LEVANT
12 JUIL 1974
ARRIVEE

OBJET : SITUATION AU KURDISTAN.

APRES TROIS MOIS D'HOSTILITES, LA SITUATION DES FORCES EN PRESENCE S'ETABLIT COMME SUIT :

1/- L' AXE MOSSOUL-ZAKHO A ETE DEGAGE MAIS CONTINUE A FAIRE L'OBJET D'OUVERTURES DE ROUTE QUOTIDIENNES. AU SURPLUS, DANS LE MEME SECTEUR, LES UNITES IRAKIENNES ONT PROGRESSE VERS L'EST ET OCCUPENT MAINTENANT DOHOUK ET MEME AQRA.

2/- DANS LA VALLEE DE LA DYALA, LES TROUPES GOUVERNEMENTALES, APRES AVOIR DEGAGE SOULEIMANIE POURSUIVENT LEUR AVANCE VERS CHUARTA.

UNE OFFENSIVE DECLENCHEE LE 25 JUIN EN DIRECTION DE BARZANIA LEUR AURAIT COUTE PRES DE 3.000 TUES ET LA REGION CONTINUE D'ETRE LE THEATRE DE VIOLENTS COMBATS.

3/- SUR L'AXE CENTRAL, L'ARMEE IRAKIENNE, AYANT CONSTATE L'IMPOSSIBILITE DE FRANCHIR LES GORGES DE GALI ALI BEG, A ENTREPRI[S] DE FRACTIONNER LE REDUIT KURDE EN REPORTANT VERS LA FRONTIERE TURQ[UE] SON EFFORT NAGUERE CENTRE SUR LA ROUTE DE TABRIZ. C'EST AINSI QU'[UNE] COLONIE PROGRESSE A L'HEURE ACTUELLE VERS MIRGA.

LE TERRITOIRE CONTROLE PAR BARZANI SE REDUIT DONC A UNE MINCE [B]ANDE DE MASSIFS MONTAGNEUX EN BORDURE DES FRONTIERES TURQUE ET [I]RANIENNE. TOUTEFOIS, LES PESHMERGAS FONT REGNER, NOTAMMENT LA [NU]IT, UNE CERTAINE INSECURITE SUR LES MONTS DU PIEMONT./.

PIERRE CERLES

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

LEVANT
6 AOUT
ARRIVEE

DECHIFFREMENT

ATTRIBUTIONS :

2. ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3. EU EU EU EU EU EU EU EU
EU EU
IP.

BAGDAD , LE 5 AOUT 1974
RECU LE --- 18 10

SERVICES
========

NO 843/844.

ADRESSE A DIPLOMATIE PARIS
COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT A ANKARA 137/138 - TEHERAN 154/155 -

OBJET : SITUATION AU KURDISTAN .

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 777.

LES FORCES ARMEES IRAKIENNES AURAIENT DECLENCHE SAMEDI 3
AOUT UNE NOUVELLE OFFENSIVE GENERALE AVEC UN APPUI MASSIF DE
L'AVIATION . DE VIOLENTS COMBATS SERAIENT NOTAMMENT EN COURS DANS
LA REGION DE CHUARTA ET EN DIRECTION DE ROWANDUZ .

APRES LE DERNIER PAS EFFECTUE LE 30 JUILLET DANS L'APPLICA
TION DES DISPOSITIONS DE LA LOI D'AUTONOMIE (CF MON TELEGRAMME
NO 829) IL SEMBLE QUE BAGDAD AIT DECIDE D'INTENSIFIER LES OPERA
MILITAIRES DANS L'ESPOIR D'IMPOSER UN CESSEZ LE FEU A BARZANI AV
A FIN DE L'ETE ET DE PERMETTRE AINSI LA MISE EN OEUVRE DES
NSTITUTIONS PREVUES PAR LA LOI .

../...

PAGE DEUX

JE NOTE PAR AILLEURS QUE LA PROPAGANDE BASSISTE NE CESSE DE
BLIER DES '' TEMOIGNAGES '' D'ORIGINE DIVERSE , EN FAVEUR DE L
LITIQUE GOUVERNEMENTALE TANDIS QUE L'ORGANE DU PCI S'EN PREND
RECTEMENT ET VIOLEMMENT A LA FRACTION DU PDK QUI SOUTIENT BAR
ACCUSEE NOTAMMENT D'AVOIR ASSASSINE , LA SEMAINE DERNIERE , L
S MEMBRES DU COMITE DU PCI A SOULAIMANIE ET TOUT DERNIEREMENT
AVOIR TENDU UNE EMBUSCADE A UN CONVOI D'OUVRIERS DE L'
INE LOCALE DES TABACS ./.

YVES SAILLARD

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

LEVANT
DAM. 2
ARRIVEE

DECHIFFREMENT

ATTRIBUTIONS :

2. ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3. EU EU EU EU EU
EU EU EU EU EU
NU NU NU DU IP

BAGDAD LE 26 AOUT 1974
RECU LE ---------- A 09H

SERVICES

NO 879/881.

ADRESSE A DIPLOMATIE PARIS
COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT A : ANKARA 149/151 - LE CAIRE 153/
LONDRES 363/365- NEW-YOGK(ONU): 12/14 - MOSCOU 311/313 - TEHERAN
168/170 - WASHINGTON 358/360 -

OBJET : AFFAIRE KURDE .

JE ME REFERE A MES TELEGRAMMES NO 843 ET 872/878.

LES FORCES ARMEES IRAKIENNES SEMBLENT AVOIR OBTENU
NIEREMENT DES SUCCES IMPORTANTS DANS L'OFFENSIVE LANCEE LE
T CONTRE LE REDUIT KURDE . L'OCCUPATION DE ROWANDUZ ET DE L
TIER EN DIRECTION DE L'IRAN LEUR AURAIT PERMIS DE COUPER LA
NCIPALE VOIE DE RAVITAILLEMENT DES PESHMERGAS . DE VIOLENTS
BARDEMENTS AERIENS AURAIENT EU LIEU DANS LA REGION DE CHUAR

TOUTEFOIS LES CONCENTRATIONS DE TROUPES IRANIENNES ET
ERS INCIDENTS FRONTALIERS ONT CONTRAINT L'ETAT-MAJOR A
FERER CERTAINS MOYENS , D'ARTILLERIE NOTAMMENT , A L'EST
D ENTRE KHANAQUIN ET BADRA .

.../.....

PAGE DEUX

FORT DE CES SUCCES , ET TOUJOURS DESIREUX DE RALLIER LE
PULATIONS A SA POLITIQUE D6AUTONOMIE , LE GOUVERNEMENT VIENT
BLIER UNE NOUVELLE LOI D'AMNISTIE EN FAVEUR DES KURDES , QU'
ENT MILITAIRES , FONCTIONNAIRES , EMPLOYES OU OUVRIERS , QU
RENDRAIENT LEURS FONCTIONS OU SE RENDRAIENT A UN POSTE MILI
S UN DELAI DE VINGT JOURS A COMPTER DU 25 AOUT .

PAR AILLEURS , LE VICE -PRESIDENT A REUNI POUR LA PREMI
, LA SEMAINE DERNIERE , LES SOIXANTE MEMBRES DU CONSEIL
LATIF DU KURDISTAN , NOMMES LE 30 JUILLET PAR DECRET
DENTIEL (CF MON TELEGRAMME NO 829) TANDIS QUE LES ORGANE
RMATION ONT DONNE UNE CERTAIEN PUBLICITE AUX PROJETS DE
PPEMENT ECONOMIQUE DES PROVINCES DU NORD ./.

YVES SAILLA

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE

IR I ... 9
PRO XL

DÉCHIFFREMENT

LEVANT
ARRIVÉE

ATTRIBUTIONS :
2. ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3. EU EU EU EU EU
EU EU EU EU EU
NU NU NU DJ IP

BAGDAD , LE 19 SEPTEMBRE 1974

RECU LE ------------ A 11H.31

SERVICES

NO 904/929

ADRESSE A DIPLOMATIE PARIS

COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT A ANKARA 153/158
TEHERAN 171/176

OBJET : AFFAIRE KURDE .

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 879.

L'ATTACHE MILITAIRE DE CETTE AMBASSADE RENTRE D'UNE TOURNEE DE CINQ JOURS DANS LE NORD . LES RENSEIGNEMENTS QU'IL A RECUEILLIS CONTREDISENT LES INFORMATIONS DIFFUSEES PAR LA '' RADIO DES KURDES LIBRES '' SUR DE PRETENDUES OFFENSIVES EN DIRECTION DE KIRKUK .

LA SITUATION SEMBLE SE PRESENTER DE LA FACON SUIVANTE :

- LA VILLE DE KIRKUK EST ABSOLUMENT CALME ET OCCUPEE PAR DE JEUNES TROUPES A L'INSTRUCTION .

- LA CIRCULATION SUR L'AXE KIRKUK - SHAQLAWA EST LIBRE .

- L'EFFORT PRINCIPAL DE L'ARMEE IRAKIENNE S'APPLIQUE LE LONG DE L'AXE SHAQLAWA-ROWANDUZ-FRONTIERE IRANIENNE , AFIN DE MAINTENIR LA DIVISION DU REDUIT KURDE ET D'ENTRAVER LE RAVITAILLEMENT ET LA LOGISTIQUE DES TROUPES DE BARZANI . PARALLELEMENT , L'AVIATION INTERVIENT EN BOMBARDANT LES ZONES SITUEES EN BORDURE DE LA FRONTIERE IRANIENNE .

- DE NOMBREUX PESHMERGAS AURAIENT TROUVE REFUGE EN IRAN , CE QUI EXPLIQUE CERTAINES '' ERREURS '' DE BOMBARDEMENT . EN REVANCHE , IL SEMBLE QUE CERTAINS ACCROCHAGES AVEC DES POSTES IRANIENS SOIENT LE RESULTAT DE MANOEUVRES DE DIVERSION .

- DANS LA REGION NORD DE SULAIMANYA , DES COMMANDOS KURDES DRESSENT ENCORE DES EMBUSCADES CONTRE LES FORCES ARMEES .

- DANS LA REGION NORD (DOHUK - ZAKHO) OU L'ARMEE SEMBLE ETRE RESTEE SUR SES POSITIONS DEPUIS PLUSIEURS SEMAINES , ON NOTE UNE RECRUDESCENCE DES ACTIONS DES PESHMERGAS QUI OCCUPENT LA ZONE DE AMADIYA - SARSENG ET LES MASSIFS BORDANT LA FRONTIERE TURQUE .

IL EST DONC CERTAIN QUE LES FORCES ARMEES IRAKIENNES ONT REMPORTE DE SERIEUX SUCCES AU PRIX TOUTEFOIS DE LOURDES PERTES . CES SUCCES N'EXCLUENT PAS CEPENDANT LA POSSIBILITE , POUR DES GROUPES KURDES , D'ACTIONS DE COMMANDOS , DE NUIT NOTAMMENT .

LES AUTORITES IRAKIENNES SONT D'AUTANT PLUS DESIREUSES DE METTRE EN PLACE LES STRUCTURES D'AUTONOMIE QU'ELLES APPREHENDENT LES OPERATIONS QUE LES PESHMERGAS PASSES EN IRAN POURRAIENT ETRE TENTES DE MONTER LORSQUE L'HIVER IMMOBILISERA PRATIQUEMENT LES TROUPES . DANS CETTE PERSPECTIVE , M. NAIM HADDAD ,SECRETAIRE GENERAL DU FRONT NATIONAL , VIENT D'AFFIRMER QUE LES '' FORCES PROGRESSISTES KURDES '' SE JOINDRONT AU FRONT DANS LES JOURS PROCHAINS . IL SEMBLE CEPENDANT QUE L'AMNISTIE OFFERTE DU 25 AOUT AU 15 SEPTEMBRE AUX KURDES QUI REJOINDRAIENT LE POUVOIR CENTRAL N'AIT PAS EU JUSQU'A CE JOUR DE RESULTATS APPRECIABLES . PAR AILLEURS DES TRAVAUX SONT ENTREPRIS DES MAINTENANT POUR DEVELOPPER L'INFRASTRUCTURE DES ZONES CONTROLEES ./.

YVES SAILLARD

EA/CF

MINISTERE
DES
AFFAIRES ETRANGERES

DIRECTION
DES AFFAIRES POLITIQUES

AFRIQUE DU NORD
ET LEVANT

S/Direction du Levant

REPUBLIQUE FRANCAISE

PARIS, le 27 novembre 1974

NOTE POUR LE CABINET DU MINISTRE

5.- Lettre du Général Barzani.-

Le Cabinet du Ministre voudra bien trouver ci-joint une lettre adressée à Monsieur le Président de la République par le Général Barzani, Président du P.D.K. (Parti Démocratique du Kurdistan), et remise par le représentant de ce parti à Téhéran au Premier Conseiller de notre Ambassade en Iran.

Se disant encouragé par le soutien croissant et la sympathie du peuple français, le leader kurde décrit les difficultés et les souffrances endurées par son peuple dans une lutte de treize ans menée contre le gouvernement de Bagdad en vue d'obtenir une réelle autonomie territoriale dans le cadre de la République irakienne.

Selon lui, les autorités de Bagdad ont délibérément violé l'accord conclu entre le Parti Baas et le P.D.K. (mars 1970) en imposant aux Kurdes, unilatéralement, un statut d'autonomie "déformé et sans consistance". Ces derniers ont, après un délai de quinze jours qui leur avait été accordé, rejeté ce texte. Les troupes irakiennes, poursuit le Général Barzani, ont alors envahi le territoire kurde, appuyées par l'aviation. Elles ont, depuis lors, bombardé et incendié des centaines de

.../...

2.-

villages, semant partout la panique et la mort et contraignant les populations civiles menacées d'extermination à se réfugier dans des abris montagneux ou en territoire iranien, où plus de 100.000 personnes sont actuellement secourues par les services sanitaires locaux. Les dirigeants irakiens, auxquels on prête l'intention d'acheter des armes à la France, n'en continuent pas moins à se procurer du matériel de guerre qui sera inévitablement utilisé contre les Kurdes.

Barzani en appelle alors au Président de la République, au gouvernement français et à la conscience du peuple de France pour que les demandes d'armement éventuellement formulées par Bagdad soient fermement rejetées afin de ne pas ajouter encore aux souffrances morales et matérielles du peuple kurde.

+

\+ +

Quelles que soient les responsabilités du gouvernement de Bagdad et du Général Barzani dans la situation actuelle, au sujet desquelles nous ne saurions évidemment prendre parti, il ne paraît pas possible, au risque de compromettre nos relations avec l'Irak, de répondre officiellement et par écrit à ce message.

Peut-être cependant, le Conseiller de notre Ambassade à Téhéran pourrait-il, à l'occasion, souligner auprès de nos interlocuteurs que les autorités françaises sont conscientes des problèmes humanitaires qui se posent dans la région./.

Kurdistan Democratic Party

Political Bureau

No ١٤٢

Date Oct, 8, 1974

Excellency:

The leadership of the Kurdistan Democratic Party of Iraq and of the Kurdish Revolution, urged by their knowledge that Your Excellency, President of the Republic of France – the bastion of justic, fraternity and equality – is one of the outstanding politicians known for their firm beliefs in democracy, freedom and social justice, and encouraged by the increasing humanitarian support and sympathy of the French people for the struggle of the Kurdish people of Iraq against dictatorship and totalitarianism, feel that it is expedient to approach Your Excellency and explain the utter drastic conditions and the great sufferings through which our Kurdish people are presently going.

Excellency:

The Kurdish people of Iraq, who number about three million and who are linguistically, culturally and historically distinct from the Arabs, have for the last thirteen years been forced to fight for their most minimally essential human rights that all international accords and universal agreements have conceded to be basic. It is quite unfortunate, however, that the successive governments of Iraq have obstinately denied them these rights. It may even be greatly surprising to say that the Kurds have for long been exposed to the jeopardy of a cruel war simply because they have asked for a true antonomy for Kurdistan within a democratic Iraq.

Excellency:

It might be useful to mention that several periods of cease-fire, quasi – agreements and agreements inter-spaced this long war.. The last agreement between our Kurdistan Democratic Party and the Ba'ath Socialist ruling Party of Iraq was signed on March 11, 1970 where it was agreed that within four years a law of autonomy for Kurdistan was to be jointly agreed upon and declared. The government of Iraq, in a flagrant violation of this agreement, unilaterally announced a flimsy and distorted law of autonomy for Kurdistan. Our protests went unheeded. Threats of an all-out war against our people soon followed, and an ultimatum of fifteen days wa[s] served to our party to announce its acceptance or face war. Meanwhile, the government of Iraq amassed a huge military force equipped with all kinds of medern, mechanized and sophisticated weapons of death and destruction.

Kurdistan Democratic Party

Political Bureau

No

Date

(2)

Excellency:

Soon after the expiry of the ultimatum period, the government forces swept over Kurdistan sowing disasters, sufferings, destructions and mass murders. Until now more than 3000 air-raids have been made on our areas; hundreds of villages and small towns were razed, and hundreds of civilians were killed by the continuous shelling and bombing. In only one raid on the town of Qala Diza, 134 persons, mostly students, children and old men and women, were killed.

Excellency:

The atrocity, and brutality of this war waged against our Kurdish people is nothing but genocical. For this reason, our Kurdish civilain population, panicked by the extreme terror of this unjust war and terrorized by the mass murders, were forced to abandon their lands, towns, villages and homes and took refuge in the caves and holes of the mountains. A small number of them, about 100,000 persons, were accorded sanctuary and refuge in Iran and are now sheltered in eight different refugee camps there – thanks to the humanitarian aid offered by the Iranian government and their Red Lion and Sun Organization. The rest who number 300,000 refugees are ruthlessly scattered in the mountains of Kurdistan and are living miserably under severe weather conditions.

Excellency:

Our people are threated with a policy of wholesale annihilation, of utter destruction and of genocide. Furthermore, the government of Iraq is constantly trying to purchase more arms and weapons to further devastate our country and to kill more of our people. Presently, it intends to buy arms from Your Excellency's country. We therefore appeal to Your Excellency, in your capacity as President of the Republic of France, as we also appeal to the human concienesce of the people of France to forbear from selling arms to the government of Iraq that have no use for them except the killing and annihilation of the Kurdish people of the country.

Kurdistan Democratic Party

Political Bureau

No

Date

(3)

Excellency:

We trust that the principles of justice, democracy and freedom for which Your Excellency's goodself, government and people stand will certainly and determinately refuse to sell arms to a dictatorship government. At the same time, we appeal to Your Excellency for help and support for our distressed and suffering people both morally and materially.

We assure Your Excellency of our highest esteem and venerations.

Faithfully Yours,

MUSTAFA BARZANI
Chairman of the Kurdistan Democr[atic]
Party and Leader of the Kurdis[h]
Revolution

His Excellency
M. Vale'ry Giscard d'Estaing
President of the Republic of France
Paris
F R A N C E :

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

IR I · L 9

MINISTERE DE LA DEFENSE

S.D.E.C.E.

11377
R 2/A
Le 29 novembre 1974

F I C H E

Irak – Iran – Turquie

– La situation au Kurdistan irakien.

L'armée irakienne, poursuivant son offensive, a pris possession de la partie sud des monts Zozek. Elle cherche maintenant à envelopper la route Rawandouz-Rezaiyeh pour remonter le long de la frontière en direction du Nord et couper ainsi l'accès à l'Iran.

Contrairement aux campagnes précédentes, il apparaît maintenant comme certain que les troupes gouvernementales poursuivront leurs opérations pendant l'hiver.

Les Pesh Mergas ont essayé, sans succès, de reprendre la ville de Rawandouz, leurs assauts répétés n'ont pu venir à bout des installations défensives irakiennes. Leur échec est dû principalement au manque de pièces et de munitions d'artillerie.

Les Kurdes ont évacué la route Hamilton mais ils ont installé leur artillerie (1)sur un front de 70 km au nord de cette route.

Enfin, dans la région de Mossoul au cours du mois d'octobre, les autorités de Bagdad ont pris un certain nombre de mesures :

– mobilisation de 15 000 réservistes pour assurer la sécurité des installations pétrolières et des bureaux administratifs de l'Etat (2)

.../...

(1) Les Kurdes disposent d'obusiers de 122 mm d'origine soviétique.
(2)Le renseignement obtenu ne précise pas si cette formation de sécurité constitue un groupement divisionnaire ou si elle est subordonné[e] au commandement des troupes locales.

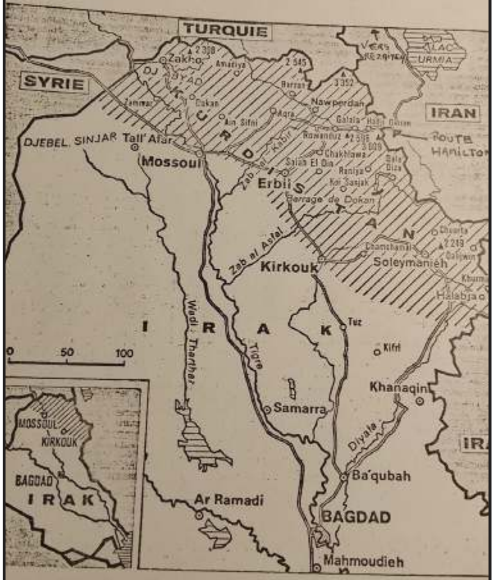

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

2

- déplacement des familles kurdes qui habitaient la région de Zamar (1) et leur remplacement par des tribus arabes ,

- recensement de la population kurde dans la capitale provinciale.

De son côté , Téhéran continue d'apporter une aide mesurée aux partisans de Barzani.

Depuis le début du mois de novembre, les autorités iraniennes ont organisé des séances d'instruction de poses de mines au Kurdistan iranien. Ces cours,donnés par des officiers, ont pour but de permettre aux Pesh Mergas de neutraliser les voies de communication empruntées par l'armée irakienne. Toutefois l'efficacité technique des Kurdes s'étant révélée peu fructueuse, Téhéran a mis sur pied une compagnie et envoyé des officiers au Kurdistan irakien, ces personnels étant tous d'origine kurde.

Les représentants de Barzani dans la capitale iranienne ont demandé des équipements chauds, des mortiers et d'importantes quantités de munitions d'artillerie pour constituer des stocks et pallier ainsi les difficultés de transports pendant l'hiver.

Par ailleurs, au début du mois de novembre, une personnalité iranienne a effectué des démarches pour qu'Ankara révise certaines dispositions restrictives et fournisse une aide humanitaire aux Kurdes.

Nota : Lors de la crise chypriote du mois de juillet 1974, l'Irak a fourni aux Turcs une aide importante , notamment des livraisons massives de carburants. Depuis les relations bilatérales sont en constante amélioration et Ankara a pris de sévères mesures à l'encontre des ressortissants irakiens d'origine kurde.

----

(1) Près de Talafar à l' ouest de Mossoul.

PRO B 8
PRO XI B 8

DIFFUSION :
PR (2)
PM (2)
OM (3)
SE SG1 DP1 DP2
AM PA EU DE DJ IP

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TÉLÉGRAMME À L'ARRIVÉE
BAGDAD LE 4 DECEMBRE 1974

RECU LE 5 --- A 10H07

ADRESSE A DIPLOMATIE PARIS NO. 1287.

COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT A : LE CAIRE 214 -
TEHERAN 211 -

ECRET
-Diffusion Strictement Réservé-

IRECTEURS

ET : AFFAIRE KURDE .

L'AMBASSADEUR D'EGYPTE M'A CONFIE , SOUS LE SCEAU DU SE
N EMISSAIRE DE MOLLAH BARZANI S'ETAIT RENDU RECEMMENT AU C
URAIT CHERCHE , D'APRES M. NAGGAR , A RENOUER LE FIL DU
GUE AVEC BAGDAD PAR L'INTERMEDIAIRE DES AUTORITES EGYPTIE

MON COLLEGUE VOIT DANS CETTE DEMARCHE DE L'ETAT-MAJOR
UNE PREUVE DE L'AFFAIBLISSEMENT DE LA REBELLION A LAQU
IE AURAIT RETIRE TOUT APPUI DEPUIS PLUSIEURS SEMAINES .

PIERRE CERLES

PRO

MINISTERE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES

DECHIFFRE

TÉLÉGRAMME À L'ARRIVÉE

LEVANT
3 DEC
ARRIVÉE

ATTRIBUTIONS :
2. ANL ANL ANL ANL
ANL ANL ANL
3. IP

TEHERAN LE 3 DECEMBRE 1974
RECU LE --------- A 08H.17

DIRECTEURS

NO. 1412

RESSE A DIPLOMATIE - COMMUNIQUE (VIA LE DEPARTEMENT) A :
GDAD NO. 91 .

JET : MOUSTAFA BARZANI.

LE BRUIT A COURU A TEHERAN QUE MOUSTAFA BARZANI ETAIT MO
RUMEUR EST FAUSSE MAIS LE CHEF DU PARTI DEMOCRATIQUE KURDE ,
FECTIVEMENT MALADE , SERAIT ACTUELLEMENT EN TRAITEMENT DANS U
PITAL D'IRAN. LES AMBASSADES DES PAYS ARABES ET DE L'EST SE
CLARENT PERSUADEES DE LA VERACITE DE CETTE NOUVELLE.

A LA SUITE DE L'INDISPONIBILITE DE LEUR PERE , LES FILS
ZANI RENCONTRERAIENT DES DIFFICULTES A ASSEOIR LEUR AUTORITE
PECHMERGA. ON CONSTATE EN TOUT CAS A TEHERAN QUE LA PRESSE
SE DEPUIS UNE SEMAINE ENVIRON DE DONNER DES NOUVELLES SUR L
RATIONS MENEES EN IRAK PAR LES KURDES ./.

S O U Z

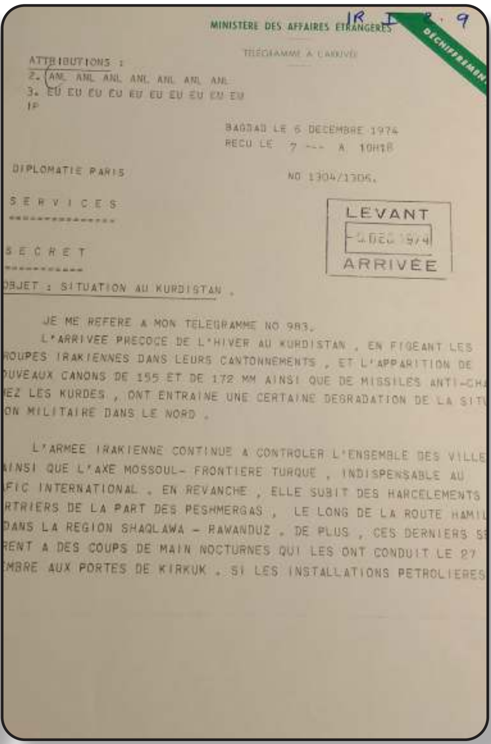

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES IR I R. 9

DECHIFFREMENT

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

ATTRIBUTIONS :
2. ANL ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3. EU EU EU EU EU EU EU EU EU EU
IP

BAGDAD LE 6 DECEMBRE 1974
RECU LE 7 --- A 10H18

DIPLOMATIE PARIS

NO 1304/1305.

S E R V I C E S

LEVANT
-9 DEC 1974
ARRIVEE

SECRET

OBJET : SITUATION AU KURDISTAN .

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO 983.

L'ARRIVEE PRECOCE DE L'HIVER AU KURDISTAN , EN FIGEANT LES
ROUPES IRAKIENNES DANS LEURS CANTONNEMENTS , ET L'APPARITION DE
OUVEAUX CANONS DE 155 ET DE 172 MM AINSI QUE DE MISSILES ANTI-CHA
HEZ LES KURDES , ONT ENTRAINE UNE CERTAINE DEGRADATION DE LA SITU
ON MILITAIRE DANS LE NORD .

L'ARMEE IRAKIENNE CONTINUE A CONTROLER L'ENSEMBLE DES VILLE
AINSI QUE L'AXE MOSSOUL- FRONTIERE TURQUE , INDISPENSABLE AU
AFIC INTERNATIONAL . EN REVANCHE , ELLE SUBIT DES HARCELEMENTS
RTRIERS DE LA PART DES PESHMERGAS , LE LONG DE LA ROUTE HAMIL
DANS LA REGION SHAQLAWA - RAWANDUZ . DE PLUS , CES DERNIERS SE
RENT A DES COUPS DE MAIN NOCTURNES QUI LES ONT CONDUIT LE 27
EMBRE AUX PORTES DE KIRKUK . SI LES INSTALLATIONS PETROLIERES

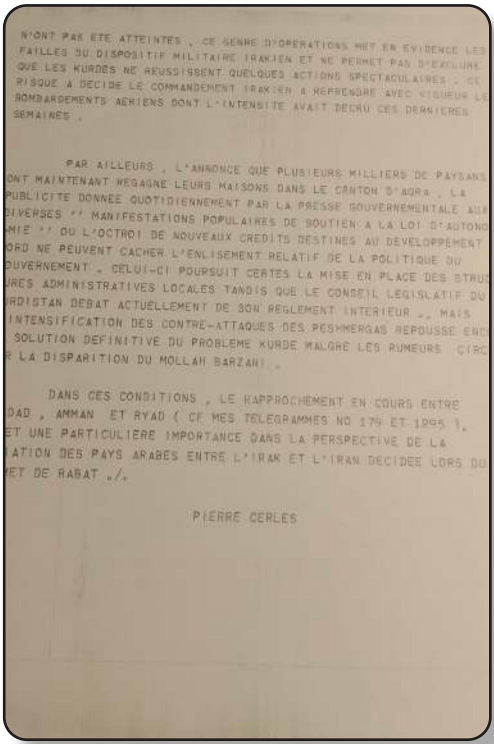

N'ONT PAS ETE ATTEINTES , CE GENRE D'OPERATIONS MET EN EVIDENCE LES
FAILLES DU DISPOSITIF MILITAIRE IRAKIEN ET NE PERMET PAS D'EXCLURE
QUE LES KURDES NE REUSSISSENT QUELQUES ACTIONS SPECTACULAIRES . CE
RISQUE A DECIDE LE COMMANDEMENT IRAKIEN A REPRENDRE AVEC VIGUEUR LES
BOMBARDEMENTS AERIENS DONT L'INTENSITE AVAIT DECRU CES DERNIERES
SEMAINES .

PAR AILLEURS , L'ANNONCE QUE PLUSIEURS MILLIERS DE PAYSANS
ONT MAINTENANT REGAGNE LEURS MAISONS DANS LE CANTON D'AQRA , LA
PUBLICITE DONNEE QUOTIDIENNEMENT PAR LA PRESSE GOUVERNEMENTALE AUX
DIVERSES '' MANIFESTATIONS POPULAIRES DE SOUTIEN A LA LOI D'AUTONO
MIE '' OU L'OCTROI DE NOUVEAUX CREDITS DESTINES AU DEVELOPPEMENT
ORD NE PEUVENT CACHER L'ENLISEMENT RELATIF DE LA POLITIQUE DU
OUVERNEMENT . CELUI-CI POURSUIT CERTES LA MISE EN PLACE DES STRUC
URES ADMINISTRATIVES LOCALES TANDIS QUE LE CONSEIL LEGISLATIF DU
URDISTAN DEBAT ACTUELLEMENT DE SON REGLEMENT INTERIEUR ., MAIS
INTENSIFICATION DES CONTRE-ATTAQUES DES PESHMERGAS REPOUSSE ENCO
SOLUTION DEFINITIVE DU PROBLEME KURDE MALGRE LES RUMEURS CIRC
R LA DISPARITION DU MOLLAH BARZANI .

DANS CES CONDITIONS , LE RAPPROCHEMENT EN COURS ENTRE
DAD , AMMAN ET RYAD (CF MES TELEGRAMMES NO 174 ET 1295),
ET UNE PARTICULIERE IMPORTANCE DANS LA PERSPECTIVE DE LA
IATION DES PAYS ARABES ENTRE L'IRAK ET L'IRAN DECIDEE LORS DU
MET DE RABAT ./.

PIERRE CERLES

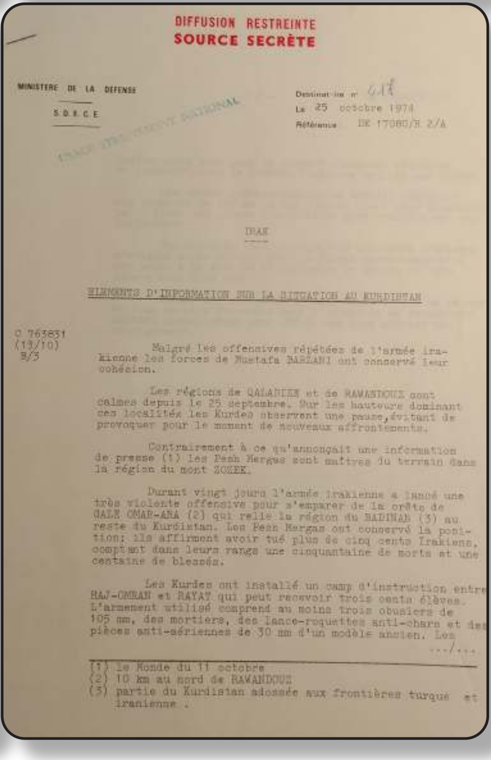

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

MINISTERE DE LA DEFENSE

S.D.E.C.E

Destinataire n° 61

Le 25 octobre 1974

Référence DE 17080/R 2/A

IRAK

ELEMENTS D'INFORMATION SUR LA SITUATION AU KURDISTAN

C 763831
(13/10)
B/3

Malgré les offensives répétées de l'armée irakienne les forces de Mustafa BARZANI ont conservé leur cohésion.

Les régions de QALADIZE et de RAWANDOUZ sont calmes depuis le 25 septembre. Sur les hauteurs dominant ces localités les Kurdes observent une pause, évitant de provoquer pour le moment de nouveaux affrontements.

Contrairement à ce qu'annonçait une information de presse (1) les Pesh Mergas sont maîtres du terrain dans la région du mont ZOZEK.

Durant vingt jours l'armée irakienne a lancé une très violente offensive pour s'emparer de la crête de GALE OMAR-AGA (2) qui relie la région du BADINAN (3) au reste du Kurdistan. Les Pesh Mergas ont conservé la position; ils affirment avoir tué plus de cinq cents Irakiens, comptant dans leurs rangs une cinquantaine de morts et une centaine de blessés.

Les Kurdes ont installé un camp d'instruction entre HAJ-OMRAN et RAYAT qui peut recevoir trois cents élèves. L'armement utilisé comprend au moins trois obusiers de 105 mm, des mortiers, des lance-roquettes anti-chars et des pièces anti-aériennes de 30 mm d'un modèle ancien. Les .../...

(1) le Monde du 11 octobre
(2) 10 km au nord de RAWANDOUZ
(3) partie du Kurdistan adossée aux frontières turque et iranienne .

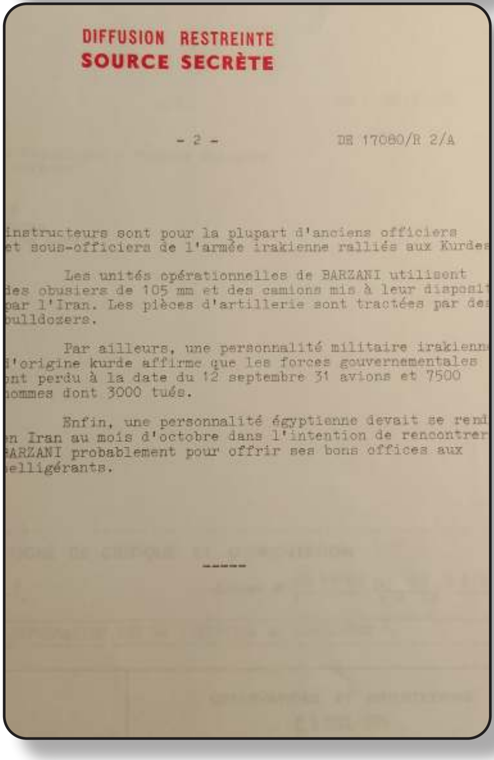

DIFFUSION RESTREINTE
SOURCE SECRÈTE

- 2 - DE 17080/R 2/A

instructeurs sont pour la plupart d'anciens officiers
et sous-officiers de l'armée irakienne ralliés aux Kurdes

Les unités opérationnelles de BARZANI utilisent
des obusiers de 105 mm et des camions mis à leur disposit
par l'Iran. Les pièces d'artillerie sont tractées par des
bulldozers.

Par ailleurs, une personnalité militaire irakienne
d'origine kurde affirme que les forces gouvernementales
ont perdu à la date du 12 septembre 31 avions et 7500
hommes dont 3000 tués.

Enfin, une personnalité égyptienne devait se rend
en Iran au mois d'octobre dans l'intention de rencontrer
BARZANI probablement pour offrir ses bons offices aux
belligérants.

\- 2 -

Déclarant que, "dès l'accession au pouvoir du BAAS le 17 Juillet 1968, Irbil a commencé à renaître", l'article qualifie la proclamation de l'autonomie de la région de "conquête non seulement des Kurdes mais encore de tout le peuple irakien". "Elle pose", conclut-il, "les bases de l'union future des peuples de la République d'Irak : Arabes, Kurdes et autres nationalités".

Le secrétaire du PCI se réjouit en outre de la "bonne coopération" de son Parti avec le BAAS, ainsi qu'avec le Parti Démocratique du Kurdistan, dont les représentants se sont "démarqués" de Mulla Mustapha BARZANI (il s'agit don selon toute évidence, de la fraction ralliée au régime de Bagdad) et du Mouvement Progressiste. Quant à BARZANI et à s partisans, "nationalistes de droite", "qui ont rejetté la l sur l'autonomie et ont pris les armes", ils sont accusés de e mettre "objectivement au service de l'Impérialisme, de l éaction et du Sionisme". Mais, affirme l'article, "malgré eur force militaire considérable (20 à 30 000 hommes selo ertaines informations) et leurs appuis extérieurs, les re s, qui se trouvent dans une région montagneuse limitroph l'Iran, perdent leurs positions et leur influence poli rmi le peuple kurde".

Cette nouvelle position bulgare - dictée sans ute par les impératifs de la stratégie soviétique - se ueillie avec satisfaction par les voisins turcs, et a sentiments mitigés par les "amis" iraniens de Sofia.

P. L. Coumin

Pro XI 88
IR I 2-9

AMBASSADE DE FRANCE
EN BULGARIE
N°20/EU

LEVANT
ARRIVEE

Sofia, le 28 janvier 1975

P.L. LE GOURRIEREC
AMBASSADEUR DE FRANCE EN BULGARIE
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR JEAN SAUVAGNARGUES
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
Direction d'Europe

A/S : Un point de vue bulgare
sur la question kurde.

Pour la première fois en Bulgarie, des éloges publics sont décernés au gouvernement de Bagdad pour sa politique kurde - sujet litigieux, jusqu'à présent, dans les rapports entre les deux pays, comme l'ont montré en novembre 1972 la venue à Sofia, sur invitation du Front de la Patrie, d'une délégation du Parti Démocratique du Kurdistan, ainsi que les récriminations irakiennes qui ont suivi cette visite. Il y a quelques mois à peine, l'ambassadeur bulgare à Bagdad faisait part à M. CERLES de ses doutes quant aux chances de succès de l'expérience menée par le BAAS dans la province du Nord (communication de Bagdad en date du 8 juillet 1974).

Les choses paraissent avoir bien changé, puisque le correspondant à Beyrouth du Rabotnitchesko Delo, M. KALOYANOV qui vient de se rendre dans le Nord de l'Irak, ne tarit pas d'éloges sur l'"autonomie" nouvellement octroyée au Kurdista Le journaliste bulgare, qui a assisté à la séance inaugurale du Conseil Législatif de la région autonome, qualifie l'évè ment d'"historique" et décrit les nouveaux organes régionau avant de passer la parole à M. Adel al NADJ SELIM, secrétai du Parti Communiste irakien à Irbil.

.../...

mmuniqué : ANL
Ankara
Bagdad
Moscou
Téhéran

\- PAGE DEUX -

PRINCE SADRUDDIN A CRU DEVOIR FAIRE AUPRES DE MON COLLEGUE TURC UNE DEMARCHE OFFICIEUSE, QUI EST DEMEUREE VAINE. IL SE DEMANDE - ET C'ES LE MESSAGE QU'IL VOULAIT FAIRE PASSER AUX BRITANNIQUES PAR MON COLLEGUE IRLANDAIS - SI M. CALLAGHAN, QUI, SANS CONTRE-PARTIE, SEMBLE-IL, A LAISSE PARTIR VERS LE NORD DE CHYPRE LES TURCS REFUGIES DANS LES BASES BRITANNIQUES DE L'ILE, NE POURRAIT PAS INTERVENIR AUPRES D'ANKARA POUR QUE LE GOUVERNEMENT TURC ACCUEILLE LES KURDES QUI VOUDRAIENT SE REFUGIER SUR SON TERRITOIRE. LE PRINCE NE SE FAIT PAS GRANDE ILLUSION SUR LES CHANCES D'UNE TELLE INTERVENTION, MAIS IL PENSE QU'IL NE FAUT RIEN NEGLIGER.

LES QUELQUE 100.000 KURDES REFUGIES EN IRAN, DONT LE SOR A ETE EVOQUE A LA DERNIERE SESSION DU CONSEIL EXECUTIF DU HCR, NE CAUSENT EN REVANCHE PAS DE PROBLEMES PARTICULIERS. LE GOUVERNEMENT IRANIEN A FAIT SAVOIR AU HAUT COMMISSAIRE QUE, TANT QU'ILS NE DEP SERAIENT PAS LE NOMBRE DE 150.000, IL NE SOLLICITERAIT PAS UNE AI FINANCIERE INTERNATIONALE EN LEUR FAVEUR.

JE VOUS ADRESSE PAR LA VALISE LES NOTES PRISES PAR MON OLLEGUE IRLANDAIS A L'ISSUE DE SON ENTRETIEN AVEC LE HAUT COMMI E ./.

FERNAND-LAURENT

IR 2-4

LEVANT
ARRIVEE

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
DECHIFFREMENT
TELEGRAMME A L'ARRIVEE

ATTRIBUTIONS :
2. AA AA AA
3. NU NU NU
ANL ANL ANL ANL ANL
ANL ANL EU EU EU EU EU
EU EU EU EU EU DJ

GENEVE LE 3 FEVRIER 1975
RECU LE ---- A 12 H 35

NO. 214-17.

ADRESSE A DIPLOMATIE - COMMUNIQUE (VIA LE DEPARTEMENT) A :
ANKARA N. 1-4 - BAGDAD N. 1-4 - LONDRES N. 63-66 - TEHERAN N. 1-4.

S E R V I C E S

A/S : KURDES D'IRAK.

LE HAUT-COMMISSAIRE AUX REFUGIES A ENTRETENU MON COLLEGUE RLANDAIS, EN SA QUALITE DE PRESIDENT DES NEUF, PUIS MOI-MEME, DE L REOCCUPATION QU'IL EPROUVE DEVANT LE SORT DES KURDES ENFERMES DANS NE POCHE AU NORD DE L'IRAK, SEPARES DE LA FRONTIERE IRANIENNE ET OUMIS A DES BOMBARDEMENTS DE JOUR ET DE NUIT. ILS SERAIENT AU NOM 50 A 100.000 ET LEUR SITUATION ALIMENTAIRE SERAIT CRITIQUE. NON ULEMENT LES TURCS NE LEUR OUVRIRAIENT PAS LEUR FRONTIERE, MAIS RAIENT REFUSE DE LAISSER PASSER DES VEHICULES DE RAVITAILLEMENT ITE INTERNATIONAL DE LA CROIX-ROUGE. LE PRESIDENT DU CONSEIL E IF DU CICR, AVEC LEQUEL JE ME SUIS AUSSI ENTRETENU, N'A PAS EN U A CE SUJET LE RAPPORT DES DEUX DELEGUES QU'IL A PU ENVOYER D TE REGION.

LES KURDES, BIEN ENTENDU, NE RELEVENT PAS DU MANDAT DU ISSAIRE TANT QU'ILS SONT SUR LE TERRITOIRE IRAKIEN. NEANMOINS

..../

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

DECHIFFREMENT

ATTRIBUTIONS :

2. AA AA AA
3. NU NU NU
ANL ANL ANL ANL ANL ANL ANL
EU EU EU EU EU EU EU
EU EU EU DJ

GENEVE LE 5 FEVRIER 1975
RECU LE ------------18H54

ADRESSE A DIPLOMATIE. NO. 272-76.

COMMUNIQUE (VIA LE DEPARTEMENT) A :
ANKARA N. 7-11 - BAGDAD N. 7-11 - TEHERAN N. 7-11.

D I R E C T E U R S

/S : SITUATION AU KURDISTAN IRAQUIEN.

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME PRECEDENT AINSI QU'A MON
ELEGRAMME N. 214 RELATANT UN ENTRETIEN AVEC LE HAUT COMMISSAIRE AUX
FUGIES.

LE PRESIDENT DU CONSEIL EXECUTIF DU COMITE INTERNATIONAL
LA CROIX-ROUGE M'A DEPECHE AUJOURD'HUI M. GRAND D'HAUTEVILLE, QU
NTRE DU KURDISTAN IRAQUIEN ET D'ANKARA.

VENANT D'IRAN, OU IL A PU CONSTATER LA BIENVEILLANCE DES
ORITES IRANIENNES VIS-A-VIS DES QUELQUE 150.000 KURDES REFUGIES
LEUR TERRITOIRE, LE REPRESENTANT DU CICR, QU'ACCOMPAGNAIENT UN
ECIN SUISSE ET UN MEDECIN DE LA CROIX-ROUGE SUEDOISE QUI SEJOUR
UIS QUATRE MOIS DANS LA REGION, A VISITE DU 15 AU 22 JANVIER LA
TIE ORIENTALE DU KURDISTAN IRAQUIEN, C'EST-A-DIRE ESSENTIELLEME

..../...

REPUBLIQUE FRANCAISE

MINISTERE
DES
AFFAIRES ETRANGERES

LEVANT
ARRIVEE

MISSION PERMANENTE
DE FRANCE A
GENEVE

JFL/mm

BORDEREAU D'ENVOI

N° 106/NUOI

A

LA DIRECTION DES NATIONS UNIES
ET DES ORGANISATIONS INTERNATIONALES

DESIGNATION DES PIECES	NOMBRE	OBSERVATIONS
urdes d'Irak		
Note, rédigée par l'Ambassadeur Irlande, sur son entretien du janvier avec le Haut Commissaire x Réfugiés	1	Pour information (comme suite ma communication de ce jour).
ote du 29 janvier remise par le t Commissaire à mon collègue andais	1	
e : (LEVANT) res ad ran		
TOTAL	2	

A Genève, le 3 févri

Signature

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

DECHIFFREMENT

ARRIVEE

ATTRIBUTIONS :

2. ANL ANL ANL ANL
ANL ANL ANL
3. AA AA
NU NU NU DJ EU EU EU
EU EU EU EU EU EU EU
AS AS AS AS DAM DAM DAM
DAM DAM DAM AM AM

GENEVE LE 14 FEVRIER 1975
RECU LE ---- A 18 H 20

NO. 412-15.

ADRESSE A DIPLOMATIE PARIS

COMMUNIQUE (VIA LE DEPARTEMENT) A : BAGDAD N. 15-18..
LE CAIRE N. 1-4.

D I R E C T E U R S

A/S : CONFERENCE SUR LE DOIT HUMANITAIRE (N. 11) : QUESTION KURDE.

DE LA PART DE M. GIRARD.

UNE LETTRE DU GENERAL BARZANI, DEMANDANT A NOUVEAU L'ADM
ION DU MOUVEMENT KURDE EN QUALITE D'OBSERVATEUR A LA CONFERENCE S
DROIT HUMANITAIRE, A ETE ADRESSEE AU SECRETAIRE GENERAL DE LA C
RENCE. CE DERNIER PRETEND QU'ELLE A ETE REMISE DIRECTEMENT AU PR
DENT (NICARAGUAYEN) DE LA COMMISSION DE VERIFICATION DES POUVOIR
QUI NE SEMBLE PAS ETRE EXACT ET TRADUIT L'EMBARRAS DES AUTORITE
SSES. QUOI QU'IL EN SOIT, LA LETTRE A ETE SOUMISE LE 12 FEVRIER
A PREMIERE REUNION DE CETTE COMMISSION, QUI EST COMPOSEE DE 10
BRES.

EN L'ABSENCE DU REPRESENTANT DE L'IRAK, DONT LA DELEGAT

.../...

- PAGE DEUX -

LA VALLEE DU SHOUMANE, OU PASSE LA ''ROUTE HAMILTON'' ET OU SE TROUV
L'ETAT-MAJOR DE LA REBELLION. IL N'A PU, FAUTE DE TEMPS, SE RENDRE
DANS LE BADINAN, CETTE REGION PROCHE DE LA FRONTIERE TURQUE, QUI EST
SEPAREE DU SHOUMANE PAR UNE ROUTE ENNEIGEE ET LONGUE ([illegible] JOURS EN VO
TURE TOUT TERRAIN OU 10 JOURS A PIED), EXPOSEE EN OUTRE AU FEU DE
L'ARMEE IRAQUIENNE. AU BADINAN, SELON LES INFORMATIONS QUE M. GRAND
D'HAUTEVILLE A PU RECUEILLIR DES FILS DU GENERAL BARZANI ET DE PLU-
SIEURS MEDECINS KURDES, 550.000 PERSONNES, PRIVEES DE TOUT RAVITAIL
LEMENT EXTERIEUR, SE TROUVENT DANS UNE SITUATION CRITIQUE, QUI, POU
150.000 D'ENTRE ELLES, SERAIT MEME DESESPEREE : LA SOUS ALIMENTATIO
FAIT DES RAVAGES COMPARABLES A CEUX QUI ONT ETE OBSERVES AU BIAFRA.

A ANKARA, OU IL S'EST RENDU DU 27 AU 29 JANVIER, LE REPRE
SENTANT DU CICR S'EST HEURTE, AUPRES DU CHEF DE LA DIVISION ''MOYEN
ORIENT'' DU MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES, A UNE ATTITUDE FERME
MENT NEGATIVE : IL N'ETAIT PAS QUESTION D'OUVRIR LA FRONTIERE AUX
REFUGIES NI DE LAISSER PASSER AU KURDISTAN VIVRES ET MEDICAMENTS.
CROISSANT ROUGE TURC A TENTE DE JUSTIFIER CETTE POSITION NON MOTIV
EN EXPLIQUANT QUE LA TURQUIE ETAIT TRIBUTAIRE DE L'IRAK POUR SON
AVITAILLEMENT EN PETROLE ET QUE LA MINORITE TURQUE EN IRAK RISQUA
N CAS DE DIFFICULTE DE SERVIR D'OTAGE.

DANS CES CONDITIONS, TOUTE PRESSION MORALE INTERNATIONAL
I POURRAIT S'EXERCER SUR LA TURQUIE A PARTIR DE LA PRESSE OU
INTERVENTIONS DANS LES DEUX CONFERENCES EN COURS A GENEVE (CONFE
CE DIPLOMATIQUE POUR LA REVISION DU DROIT HUMANITAIRE ET COMMIS
N DES DROITS DE L'HOMME) SERAIT, AUX YEUX DU CICR, OPPORTUNE.
M. GALOPPIN NI SON REPRESENTANT N'ONT SOLLICITE TOUTEFOIS DE
FRANCE, JUSQU'A PRESENT, AUCUNE DEMARCHE./.

FERNAND-LAURENT

MINISTERE DES AFFAIRES ET[RANGERES] NO XI B

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

PR (2)
PM (2)
CM (3)
SG SGA DP1 DP2
ANL EU DE ZP
U R G E N T

DIFFUSION STRICTEMENT RESERVEE

T R E S   S E C R E T

BAGDAD, LE 27 FEVRIER 1975
RECU LE 28 —— 16 29

NOS. 255-265.

Diffusion Strictement Réservée

ADRESSE A DIPLOMATIE PARIS
COQUE VIA LE DEPARTEMENT A : ALGER NOS. 57-67.

DIRECTEURS

OBJET : LE PROBLEME IRANO-KURDE ET L'EQUILIBRE REGIONAL.

JE ME REFERE A MON TELEGRAMME NO. 195.

L'AMBASSADEUR D'IRAN EST AUSSI VIVEMENT PREOCCUPE QUE L
PONSABLES IRAKIENS PAR LES RISQUES INHERENTS A LA POURSUITE DE
SCALADE ACTUELLE. IL NE M'A PAS CACHE QUE LES DEUX PAYS DEVAIE
N SENS, SE SOUMETTRE AUX IMPERATIFS DE LA SECURITE QUI LEUR
SENT DE DESAMORCER A BREF DELAI UNE SITUATION DANGEREUSE POUR
ILIBRE REGIONAL.
M. SHAHIDZADEH A BIEN PERCU LES DIVERS SIGNAUX DESTINES, DAN
RIT DU VICE PRESIDENT, A FAIRE COMPRENDRE A TEHERAN QUE L'OU
E DE LA NEGOCIATION NE SAURAIT ETRE RETARDEE SANS RISQUES
. IL EST CONSCIENT DU FAIT QUE LE DISCOURS QU'IL A PRONONCE
EVRIER DEVANT LA ''CONFERENCE POPULAIRE DE SOUTIEN A L'IRA
L'AGRESSION IRANIENNE'' CONSTITUE DANS SON ESPRIT L'EQUIVA

.../...

- PAGE DEUX -

EST TROP PEU NOMBREUSE POUR PARTICIPER AUX TRAVAUX DE TOUTES LES CO
MISSIONS, LES REPRESENTANTS DE L'AUSTRALIE, DU CAMEROUN, DE MADAGAS
CAR, DU PEROU, DU SENEGAL, DE LA TCHECOSLOVAQUIE ET DE LA THAILANDE
N'ONT PAS SOULEVE D'OBJECTION A LA DEMANDE KURDE. SEUL LE DELEGUE
AMERICAIN A OBSERVE QUE LA QUESTION NE CONCERNAIT PAS LA COMMISSION
MAIS RELEVAIT DE LA COMPETENCE DE LA CONFERENCE.

SELON LE PRESIDENT DE LA COMMISSION, LA DELEGATION IRAKI
E SERAIT INTERVENUE DEPUIS AUPRES DES MEMBRES DE LA COMMISSION PO
U'ILS REFUSENT D'EXAMINER CETTE DEMANDE.

LA QUESTION EMBARRASSE TOUT LE MONDE, A COMMENCER PAR LE
ROUPE ARABE LUI-MEME, AU SEIN DUQUEL L'IRAK NE L'A D'AILLEURS PAS
CORE SOULEVEE. IL SEMBLERAIT EN EFFET QUE L'UNANIMITE NE REGNE
S DANS CE GROUPE, COMPTE TENU NOTAMMENT DES DIVERGENCES ENTRE L'
PTE ET L'IRAK SUR LE PROBLEME PALESTINIEN COMME SUR LE TRAITEME
SERVE AUX KURDES.

POUR LE CAS OU LA QUESTION VIENDRAIT A ETRE EVOQUEE EN
NCE PLENIERE - CE QUE DE NOMBREUSES DELEGATIONS DESIRERAIENT E
POUR NE PAS ROUVRIR UN DEBAT SUR DES QUESTIONS D'INVITATION -
SERAIS RECONNAISSANT AU DEPARTEMENT DE ME FAIRE TENIR SES INS
S SUR L'ATTITUDE QUE LA DELEGATION FRANCAISE DEVRAIT ADOPTER
LE CADRE DE CETTE CONFERENCE ./.

FERNAND-LAURENT

- PAGE TROIS -

AUTRE FAIT SIGNIFICATIF : M. SHAHIDZADEH ME PARAIT AVOIR
MODIFIE ASSEZ SENSIBLEMENT SA VISION DE L'AFFAIRE KURDE. TANDIS QU'IL
NIAIT NAGUERE L'EXISTENCE DE TOUT PROBLEME DE NATIONALITES DANS SON
PAYS, IL A LAISSE PERCER RECEMMENT DEVANT MOI, AU COURS DE LONGS ET
CONFIANTS ENTRETIENS, LES INQUIETUDES QUE LUI INSPIRE LA RADICALISA-
TION DU NATIONALISME KURDE. IL SE PREOCCUPE DE L'INFLUENCE GRANDIS-
SANTE A GALALA DES ELEMENTS PROGRESSISTES POUR LESQUELS LA MOBILISA-
TION DES FORCES POPULAIRES SUR LE MODELE SOVIETIQUE ET CHINOIS SERAIT
CONDITION INDISPENSABLE DE LA VICTOIRE ET POSTULERAIT LA LIQUI-
TION DES STRUCTURES FEODALES SUR LESQUELLES S'APPUIE PRECISEMENT
ZANI. IL S'INQUIETE ENFIN DE L'INFILTRATION DANS SON PAYS, DANS
RANGS DES REFUGIES, DE PLUSIEURS MILLIERS D'AGENTS ENTRAINES A
TION SUBVERSIVE.

DE FAIT, L'AMBASSADEUR DE SYRIE ME DIT QUE LES ANCIENS MINIS-
KURDES, ABDUL RAHMAN, YOUSSOUFI ET DESAI AINSI QUE M. DARA TAWFIK
N REDACTEUR EN CHEF DU QUOTIDIEN DU PDK, ESTIMENT LE MOMENT
DE NEGOCIER SOUS L'EGIDE DU CAMP SOCIALISTE UNE ''SOLUTION
QUE ET DEMOCRATIQUE''DE LA CRISE. M. KHEIR CROIT SAVOIR QUE
ENTE MISSION DE M. TAREK AZIZ A SOFIA (9 FEVRIER) ETAIT EN
N AVEC L'EVENTUALITE D'UNE NOUVELLE MEDIATION BULGARE A LA
NTRE BAGDAD ET GALALA ET ENTRE BAGDAD ET MOSCOU. ON SAIT EN
QUE LE PROBLEME KURDE CONSTITUE LE POINT LE PLUS BRULANT DU
IEUX IRAKO-SOVIETIQUE (CF. MON T.G. NO. 715 DE 1974).

NFIN, L'AMBASSADEUR D'EGYPTE M'A CONFIE QUE BARZANI AVAIT
E LES BONS OFFICES DE SON GOUVERNEMENT MAIS QUE M. SADDAM
SOUCIEUX DE NE PAS REPETER SON ''ERREUR DE 1970'', FAISAI
LA REPRISE DU DIALOGUE AVEC LE PDK DE LA NORMALISATION
E DES RAPPORTS IRAKO-IRANIENS.

.../...

- PAGE DEUX -

DE L'ULTIMATUM ADRESSE A L'IPC LE 31 DECEMBRE 1971 DANS LA MESURE
OU L'OFFRE DE PAIX VA DE PAIR AVEC LA MENACE D'UN DURCISSEMENT
(CF. MON T.G. NO.151 IN FINE). IL RECONNAIT QUE LES DERNIERES MANI-
FESTATIONS DU MILITANTISME IRAKIEN, A SAVOIR LA REUNION DES ULEMAS
(CF. MON T.G. NO. 195) ET LE TOUT RECENT ''CONGRES DES FORCES DE
PAIX EN ASIE'', QUI ONT MALENCONTREUSEMENT FOURNI AUX PROGRESSIS-
S LOCAUX L'OCCASION D'ATTAQUER VIOLEMMENT LE REGIME DU CHAH,
INSCRIVENT AUSSI DANS UNE PERSPECTIVE DE MOBILISATION OSTENSIBLE
LE POUVOIR DE SES SOUTIENS INTERIEURS ET EXTERIEURS.

S'IL DEPLORE NATURELLEMENT LES EXCES DE LANGAGE AUXQUELS CES
RSES MANIFESTATIONS ONT DONNE LIEU, MON COLLEGUE N'EN RECONNAIT
MOINS QU'ELLES CONSTITUENT, EU EGARD AUX CIRCONSTANCES LOCALES
DISPENSABLE ACCOMPAGNEMENT DES APPELS A PEINE VOILES A LA NEGO
ON LANCES PAR M. SADDAM HUSSEIN TANT A LA TRIBUNE DES DIVERS
ES QUE LE BIAIS D'INTERVIEWS TELLE QUE CELLE ACCORDEE TOUT
MENT A L'AHRAM.
AUSSI BIEN L'AMBASSADEUR NOTE T IL AVEC UN SOIN METICULEUX
DEVELOPPEMENT DU CONFLIT DES DEUX LIGNES.(CF. MON T.G.NO.
FRAPPE COMME MOI MEME PAR LA CONSTANCE ET LA VIGUEUR DES
ES FORMULEES CES DERNIERS TEMPS PAR LE VICE PRESIDENT CON
TION INTEGRISTE ET MAXIMALISTE DU BAATH, NOTAMMENT DANS S
S DU 15 JANVIER, DU 1. ET DU 23 FEVRIER. IL APPROUVE SANS
LE ROLE JOUE NAGUERE PAR NOTRE PAYS DANS LA CRISE QUI A
RECIPITER L'IRAK DANS LE COMECON. IL VOIT DANS LE DEVELO
L'IMPLANTATION FRANCAISE EN MESOPOTAMIE LE MEILLEUR MO
R LE PAYS DE LA MOUVANCE SOVIETIQUE PUISQU'ELLE PERMET
LA POSITION DE M. SADDAM HUSSEIN DANS SA LUTTE CONTRE
DOGMATISTES RESTES SENSIBLES AUX INFLUENCES COMMUNISTE
NOTAMMENT AU SEIN DE LA DIRECTION NATIONALE (PAN-AR

.../

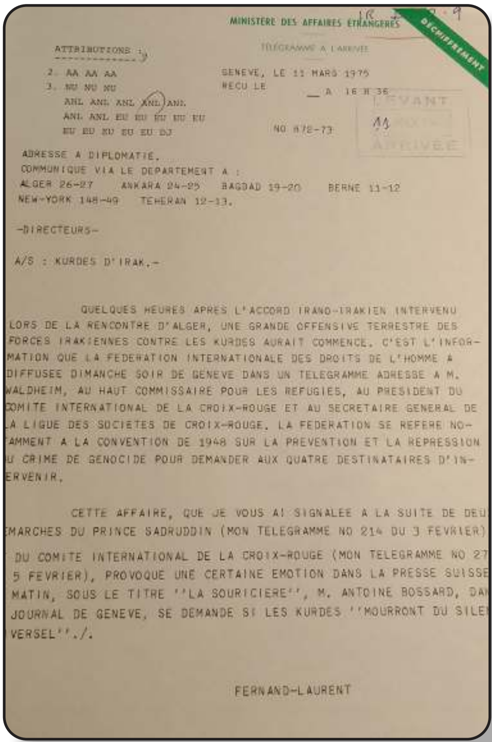

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

DECHIFFREMENT

ATTRIBUTIONS :

2. AA AA AA
3. NU NU NU
ANL ANL ANL ANL ANL
ANL ANL EU EU EU EU EU
EU EU EU EU EU DJ

GENEVE, LE 11 MARS 1975
RECU LE __ A 16 H 36

NO 872-73

LEVANT
ARRIVEE

ADRESSE A DIPLOMATIE.
COMMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT A :
ALGER 26-27 ANKARA 24-25 BAGDAD 19-20 BERNE 11-12
NEW-YORK 148-49 TEHERAN 12-13.

-DIRECTEURS-

A/S : KURDES D'IRAK.-

QUELQUES HEURES APRES L'ACCORD IRANO-IRAKIEN INTERVENU LORS DE LA RENCONTRE D'ALGER, UNE GRANDE OFFENSIVE TERRESTRE DES FORCES IRAKIENNES CONTRE LES KURDES AURAIT COMMENCE. C'EST L'INFORMATION QUE LA FEDERATION INTERNATIONALE DES DROITS DE L'HOMME A DIFFUSEE DIMANCHE SOIR DE GENEVE DANS UN TELEGRAMME ADRESSE A M. WALDHEIM, AU HAUT COMMISSAIRE POUR LES REFUGIES, AU PRESIDENT DU COMITE INTERNATIONAL DE LA CROIX-ROUGE ET AU SECRETAIRE GENERAL DE LA LIGUE DES SOCIETES DE CROIX-ROUGE. LA FEDERATION SE REFERE NOTAMMENT A LA CONVENTION DE 1948 SUR LA PREVENTION ET LA REPRESSION DU CRIME DE GENOCIDE POUR DEMANDER AUX QUATRE DESTINATAIRES D'INTERVENIR.

CETTE AFFAIRE, QUE JE VOUS AI SIGNALEE A LA SUITE DE DEU
EMARCHES DU PRINCE SADRUDDIN (MON TELEGRAMME NO 214 DU 3 FEVRIER)
DU COMITE INTERNATIONAL DE LA CROIX-ROUGE (MON TELEGRAMME NO 27
5 FEVRIER), PROVOQUE UNE CERTAINE EMOTION DANS LA PRESSE SUISSE
MATIN, SOUS LE TITRE ''LA SOURICIERE'', M. ANTOINE BOSSARD, DAN
JOURNAL DE GENEVE, SE DEMANDE SI LES KURDES ''MOURRONT DU SILEN
VERSEL''./.

FERNAND-LAURENT

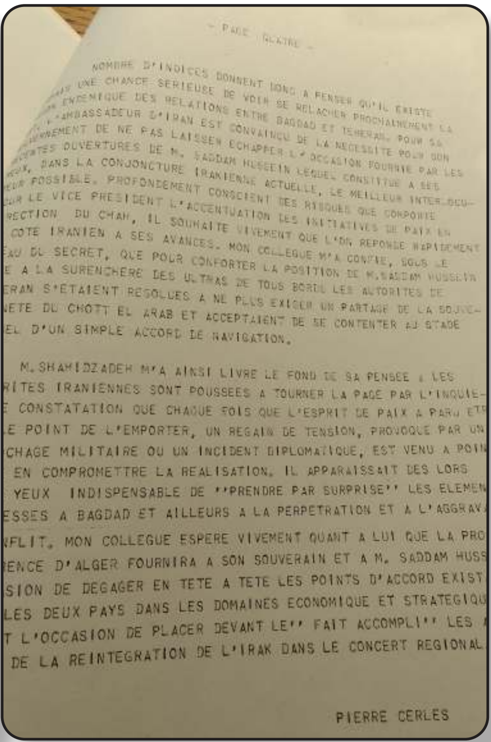

- PAGE QUATRE -

NOMBRE D'INDICES DONNENT DONC A PENSER QU'IL EXISTE
UNE CHANCE SERIEUSE DE VOIR SE RELACHER PROCHAINEMENT LA
ENDEMIQUE DES RELATIONS ENTRE BAGDAD ET TEHERAN. POUR SA
L'AMBASSADEUR D'IRAN EST CONVAINCU DE LA NECESSITE POUR SON
NEMENT DE NE PAS LAISSER ECHAPPER L'OCCASION FOURNIE PAR LES
TES OUVERTURES DE M. SADDAM HUSSEIN LEQUEL CONSTITUE A SES
UX, DANS LA CONJONCTURE IRAKIENNE ACTUELLE, LE MEILLEUR INTERLOCU-
EUR POSSIBLE. PROFONDEMENT CONSCIENT DES RISQUES QUE COMPORTE
UR LE VICE PRESIDENT L'ACCENTUATION DES INITIATIVES DE PAIX EN
RECTION DU CHAH, IL SOUHAITE VIVEMENT QUE L'ON REPONDE RAPIDEMENT
COTE IRANIEN A SES AVANCES. MON COLLEGUE M'A CONFIE, SOUS LE
EAU DU SECRET, QUE POUR CONFORTER LA POSITION DE M. SADDAM HUSSEIN
E A LA SURENCHERE DES ULTRAS DE TOUS BORDS LES AUTORITES DE
ERAN S'ETAIENT RESOLUES A NE PLUS EXIGER UN PARTAGE DE LA SOUVE-
NETE DU CHOTT EL ARAB ET ACCEPTAIENT DE SE CONTENTER AU STADE
EL D'UN SIMPLE ACCORD DE NAVIGATION.

M. SHAMIDZADEH M'A AINSI LIVRE LE FOND DE SA PENSEE : LES
RITES IRANIENNES SONT POUSSEES A TOURNER LA PAGE PAR L'INQUIE-
E CONSTATATION QUE CHAQUE FOIS QUE L'ESPRIT DE PAIX A PARU ET
LE POINT DE L'EMPORTER, UN REGAIN DE TENSION, PROVOQUE PAR UN
CHAGE MILITAIRE OU UN INCIDENT DIPLOMATIQUE, EST VENU A POIN
EN COMPROMETTRE LA REALISATION. IL APPARAISSAIT DES LORS
YEUX INDISPENSABLE DE ''PRENDRE PAR SURPRISE'' LES ELEMEN
ESSES A BAGDAD ET AILLEURS A LA PERPETRATION ET A L'AGGRAVA
NFLIT. MON COLLEGUE ESPERE VIVEMENT QUANT A LUI QUE LA PRO
RENCE D'ALGER FOURNIRA A SON SOUVERAIN ET A M. SADDAM HUSS
SION DE DEGAGER EN TETE A TETE LES POINTS D'ACCORD EXIST
LES DEUX PAYS DANS LES DOMAINES ECONOMIQUE ET STRATEGIQU
T L'OCCASION DE PLACER DEVANT LE'' FAIT ACCOMPLI'' LES
DE LA REINTEGRATION DE L'IRAK DANS LE CONCERT REGIONAL.

PIERRE CERLES

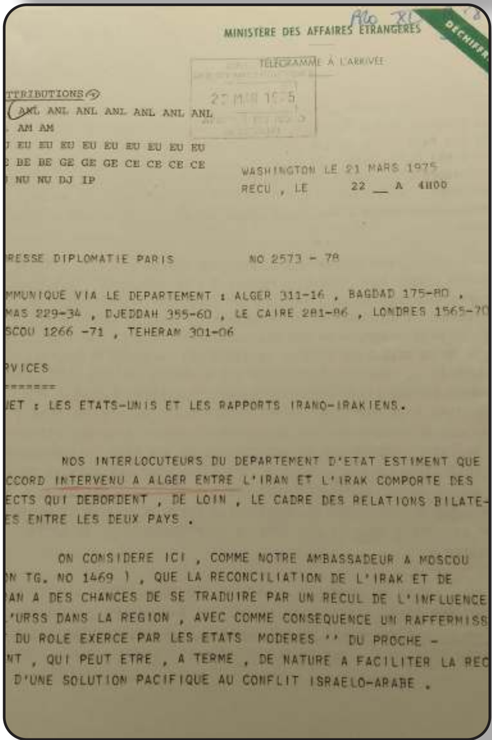

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

DECHIFFREMENT

TTRIBUTIONS
ANL ANL ANL ANL ANL ANL ANL
AM AM
EU EU EU EU EU EU EU EU EU
BE BE GE GE GE CE CE CE CE
NU NU DJ IP

WASHINGTON LE 21 MARS 1975
RECU , LE 22 __ A 4H00

RESSE DIPLOMATIE PARIS NO 2573 - 78

MMUNIQUE VIA LE DEPARTEMENT : ALGER 311-16 , BAGDAD 175-80 ,
MAS 229-34 , DJEDDAH 355-60 , LE CAIRE 281-86 , LONDRES 1565-70
SCOU 1266 -71 , TEHERAN 301-06

RVICES
=======
JET : LES ETATS-UNIS ET LES RAPPORTS IRANO-IRAKIENS.

NOS INTERLOCUTEURS DU DEPARTEMENT D'ETAT ESTIMENT QUE
CCORD INTERVENU A ALGER ENTRE L'IRAN ET L'IRAK COMPORTE DES
ECTS QUI DEBORDENT , DE LOIN , LE CADRE DES RELATIONS BILATE-
ES ENTRE LES DEUX PAYS .

ON CONSIDERE ICI , COMME NOTRE AMBASSADEUR A MOSCOU
ON TG. NO 1469) , QUE LA RECONCILIATION DE L'IRAK ET DE
AN A DES CHANCES DE SE TRADUIRE PAR UN RECUL DE L'INFLUENCE
L'URSS DANS LA REGION , AVEC COMME CONSEQUENCE UN RAFFERMISS
DU ROLE EXERCE PAR LES ETATS MODERES '' DU PROCHE -
NT , QUI PEUT ETRE , A TERME , DE NATURE A FACILITER LA REC
D'UNE SOLUTION PACIFIQUE AU CONFLIT ISRAELO-ARABE .

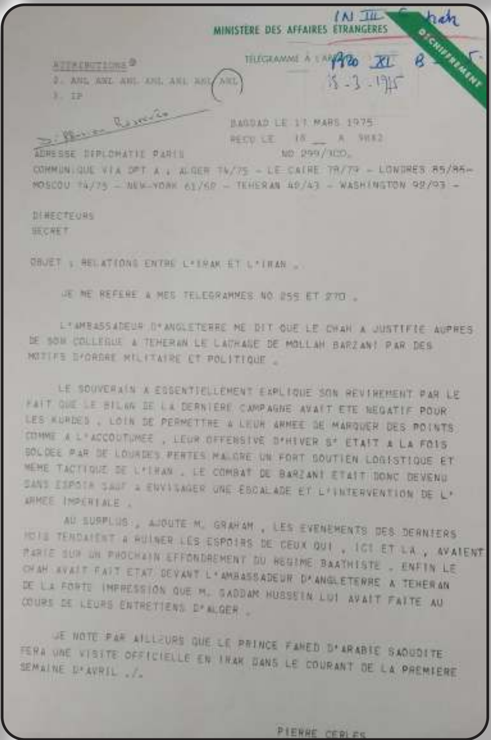

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

DECHIFFREMENT

IN III

1920 XI B

18-3-1975

ATTRIBUTIONS
2. ANL ANL ANL ANL ANL ANL ANL
3. IP

BAGDAD LE 17 MARS 1975
RECU LE 18 __ A 9H42

ADRESSE DIPLOMATIE PARIS NO 299/300.
COMMUNIQUE VIA DPT A : ALGER 74/75 - LE CAIRE 78/79 - LONDRES 85/86-
MOSCOU 74/75 - NEW-YORK 61/62 - TEHERAN 42/43 - WASHINGTON 92/93 -

DIRECTEURS
SECRET

OBJET : RELATIONS ENTRE L'IRAK ET L'IRAN .

JE ME REFERE A MES TELEGRAMMES NO 255 ET 270 .

L'AMBASSADEUR D'ANGLETERRE ME DIT QUE LE CHAH A JUSTIFIE AUPRES DE SON COLLEGUE A TEHERAN LE LACHAGE DE MOLLAH BARZANI PAR DES MOTIFS D'ORDRE MILITAIRE ET POLITIQUE .

LE SOUVERAIN A ESSENTIELLEMENT EXPLIQUE SON REVIREMENT PAR LE FAIT QUE LE BILAN DE LA DERNIERE CAMPAGNE AVAIT ETE NEGATIF POUR LES KURDES . LOIN DE PERMETTRE A LEUR ARMEE DE MARQUER DES POINTS COMME A L'ACCOUTUMEE , LEUR OFFENSIVE D'HIVER S'ETAIT A LA FOIS SOLDEE PAR DE LOURDES PERTES MALGRE UN FORT SOUTIEN LOGISTIQUE ET MEME TACTIQUE DE L'IRAN . LE COMBAT DE BARZANI ETAIT DONC DEVENU SANS ESPOIR SAUF A ENVISAGER UNE ESCALADE ET L'INTERVENTION DE L'ARMEE IMPERIALE .

AU SURPLUS , AJOUTE M. GRAHAM , LES EVENEMENTS DES DERNIERS MOIS TENDAIENT A RUINER LES ESPOIRS DE CEUX QUI , ICI ET LA , AVAIENT PARIE SUR UN PROCHAIN EFFONDREMENT DU REGIME BAATHISTE . ENFIN LE CHAH AVAIT FAIT ETAT DEVANT L'AMBASSADEUR D'ANGLETERRE A TEHERAN DE LA FORTE IMPRESSION QUE M. SADDAM HUSSEIN LUI AVAIT FAITE AU COURS DE LEURS ENTRETIENS D'ALGER .

JE NOTE PAR AILLEURS QUE LE PRINCE FAHED D'ARABIE SAOUDITE FERA UNE VISITE OFFICIELLE EN IRAK DANS LE COURANT DE LA PREMIERE SEMAINE D'AVRIL ./.

PIERRE CERLES

PAGE TROIS

E AVAIENT MONTRE , SELON EUX , QUE SAUF UNE INTERVENTION D
ET MASSIVE DE L'IRAN EN SA FAVEUR SON COMBAT ETAIT SANS E
. ILS VEULENT DONC SE CONVAINCRE QUE L'ARRANGEMENT INTER-
EST , SANS DOUTE , LE MEILLEUR POSSIBLE , MEME POUR LES KU
UE L'IRAN A ACCEPTE D'OUVRIR TEMPORAIREMENT SES FRONTIERES
SSAGE . DES REFUGIES DANS LES DEUX SENS . L'EVENTUALITE D
E DEGUISEE D'UNE AIDE DE L'IRAN A LA REBELLION KURDE PAR
XCLUE A NOTRE INTERLOCUTEUR : L'IRAK ETAIT EN MESURE DE
R SA FRONTIERE ET DE RELEVER TOUT MANQUEMENT DE L'IRAN A
MENTS PRIS ., AU DEMEURANT , L'ON TENAIT TROP A TEHERAN
VER LA NOUVELLE '' OUVERTURE '' POLITIQUE QUI S'ETAIT
BAGDAD POUR ACCEPTER LE RISQUE DE VOIR DENONCER UN ACCO
RT , D'AUTRE PART , SI BIEN LES AMBITIONS IRANIENNES DA
./.

KOSCIUSKO-MORIZET

PAGE DEUX

ON RELEVE , EN TOUT CAS , AVEC INTERET , QU'EN DEPIT DE
LA PRUDENCE QUE LUI IMPOSE LA SITUATION INTERIEURE PARTICULIERE
DE SON PAYS (CF. TG. DE BAGDAD NO 315) , M. SADDAM HUSSEIN CON
ME AINSI QU'IL TEND , DE PLUS EN PLUS , A S'ELOIGNER DES EXCES I
OLOGIQUES ET A CESSER DE FAIRE FAIRE BANDE A PART AU SEIN DU MON
USULMAN . BIEN ENTENDU , L'EGYPTE ET L'ARABIE SAOUDITE NE PEU-
ENT QU'APPLAUDIR A UNE TELLE EVOLUTION ET S'EFFORCER DE L'ENCOU
AGER .

IL EST EVIDENT QUE , FAUTE DE MOYENS D'ACTION DIRECTS
GDAD (AVEC QUI , COMME ON SE PLAIT A LE SOULIGNER , LES HOMME
AFFAIRES AMERICAINS ENTRETIENNENT CEPENDANT DES RAPPORTS SATIS
ISANTS) C'EST DANS LE GOUVERNEMENT DE TEHERAN QUE L'ON PLACE
LE PLUS D'ESPOIR EN UNE RESTAURATION , PUIS EN UNE CONSOLIDA
N DE LA STABILITE DANS LA REGION . LES IMMENSES RESSOURCES FI
RES DE L'IRAN , L'EXCELLENCE DES RAPPORTS QUE CELUI-CI ENTRE
NT AVEC LES ETATS-UNIS (ATTESTEE , RECEMMENT ENCORE , PAR LA
NATURE D'UN IMPORTANT ACCORD ECONOMIQUE (MON TG. NO 2072)
RDEUR DU CHAH A VOULOIR DEVELOPPER (AVEC L'AIDE DES ETATS-U
OTENTIEL ECONOMIQUE ET STRATEGIQUE DE SON PAYS , L'APPARENT
DITE D'UN REGIME , QUI N'A PAS A CRAINDRE LES MEFAITS DE L
GOGIE OU DES RIVALITES PARTISANES , TOUT CELA EST VU D'UN O
RABLE A WASHINGTON ET CONTRIBUE A FAIRE DE L'IRAN LE MENTOR
DESIGNE , POUR NE PAS DIRE LE '' PROTECTEUR '' DU GOLFE
QUE .

DANS CE CONTEXTE , LE SORT DES POPULATIONS KURDES D'I
TIENT GUERE L'ATTENTION DE NOS INTERLOCUTEURS , POUR QUI
DE BARZANI ETAIT LE PREALABLE A UN RAPPROCHEMENT ENTRE
N ET BAGDAD . LES ECHECS SUBIS , CET HIVER , PAR LE LEAD

DIFFUSION 13

PR (2)
PM (2)
CM (3)
SE SG1 DP1 DP2
ANL EU AA DJ IP 36 NU

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES — IR 2 9 — DECHIFFREMENT

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

LEVANT
8 AVRIL 1975
ARRIVEE

Diffusion Strictement Réservée

BAGDAD, LE 8 AVRIL 1975
RECU LE ------------ 11H.06

DIPLOMATIE PARIS

NO 412/413.

SERVICES
SECRET

OBJET : MOUVEMENT KURDE .

LE DIRECTEUR DES AFFAIRES CONSULAIRES AU MINISTERE DES
FFAIRES ETRANGERES A DEMANDE AU CONSEILLER DE CETTE AMBASSADE DE
ASSER LE VOIR . IL AVAIT ETE CHARGE D'APPELER ORALEMENT NOTRE
TTENTION SUR LE RISQUE DE VOIR MAINTENANT CERTAINES ORGANISATIONS
D'ETUDIANTS , KURDES OU NON , SE LIVRER DANS LES PROCHAINES SEMAINE
N EUROPE , ET NOTAMMENT EN FRANCE , A DES DEMONSTRATIONS VIOLENTES
LA SUITE DU RAPPROCHEMENT IRAKO-IRANIEN ET DE L'EFFONDREMENT DE
A REBELLION KURDE . CES MANIFESTATIONS POURRAIENT ETRE ORGANISEES
AR DES ETUDIANTS SYRIENS OU IRANIENS D'ORIGINE KURDE . A TITRE
EXEMPLE , IL A ETE CITE LES NOMS DE MM. JAMIL WAKAS ET AZIZ
ULLAH HUSSEIN, TOUS DEUX SYRIENS, ET SADEK ABDHERHAMAN, IRANIEN,
I SE TROUVERAIENT EN FRANCE .

M. ABDUL JABAR A EXPRIME LE SOUHAIT QUE LES AUTORITES
NCAISES COMPETENTES SOIENT INFORMEES DE CETTE EVENTUALITE ET DU
UCI DES RESPONSABLES IRAKIENS QU'AUCUN INCIDENT NE VIENNE TROUBL
S RELATIONS FRANCO-IRAKIENNES OU LE REGLEMENT DE L'AFFAIRE KURDE

PIERRE CERLES

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES — IR I 9 — DECHIFFREMENT

TELEGRAMME A L'ARRIVEE

ATTRIBUTIONS 3
2. NU NU NU
3. ANL ANL ANL ANL ANL ANL ANL
AA AA EU EU EU EU EU EU
EU EU EU EU DJ

NEW YORK, LE 26 MARS 1975 - 17H30
RECU LE, ___ A 23H24

ADRESSE A DIPLOMATIE PARIS NO 1369/71
COUE VIA LE DPT A BAGDAD 26/28 - DELFRA GENEVE 108/110 - TEHERAN 8/10

- D I R E C T E U R S -

OBJET : KURDES D'IRAK.

JE ME REFERE AU TELEGRAMME DE NOTRE MISSION A GENEVE
NUMERO 1113.

UN REPRESENTNANT DU PARTI DEMOCRATE KURDE A DEPOSE HIER
AUX NATIONS UNIES UNE PETITION DESTINEE AU SECRETAIRE GENERAL LUI
DEMANDANT D'INTERVENIR D'URGENCE AUPRES DE L'IRAK POUR PREVENIR,
A L'ECHEANCE DU CESSEZ-LE-FEU ACTUEL, SOIT LE 1 ER AVRIL, UN
MASSACRE DE LA POPULATION KURDE.

LE REPRESENTANT AUX ETATS UNIS DU GENERAL BARZANI A REN-
CONTRE LA PRESSE A LAQUELLE IL A EXPLIQUE QUE 130 000 KURDES D'IRAK
VAIENT DEJA TROUVE REFUGE EN IRAN, TANDIS QUE 200 000 AUTRES
SOUHAITAIENT S'Y RENDRE. CET EXODE NE POURRAIT INTERVENIR QUE SI LE
ESSEZ-LE-FEU ETAIT PROLONGE JUSQU'AU 15 AVRIL OU, MIEUX, JUSQU'A
FIN DU MOIS.

LE PORTE-PAROLE DU SECRETAIRE GENERAL A ANNONCE CE MATIN
E M. WALDHEIM, AYANT PRIS CONNAISSANCE DE LA PETITION KURDE,
AIT DECIDE D'ENTRER EN CONTACT AVEC L'IRAN ET L'IRAK A DES FINS
RICTEMENT HUMANITAIRES. IL A RAPPELE QUE LE HAUT COMMISSAIRE AUX
FUGIES ETAIT DEJA EN RELATIONS AVEC LES DEUX GOUVERNEMENTS INTER
., IL AVAIT DEPECHE SUR PLACE DES REPRESENTANTS./.

LECOMPT

(Traduit de l'anglais)

Démocratique du Kurdistan

----

e répondre à l'adresse suivante :
sentation à l'étranger
lbank
e S.W.1

Le 14 avril 1975

Monsieur le Ministre des Affaires
Etrangères
37, Quai d'Orsay
75 007 Paris

Monsieur le Ministre,

Vous êtes sans aucun doute informé des événements qui se sont déroulés récemment à la suite de l'accord intervenu le 6 mars, à Alger, entre les gouvernements de l'Iran et de l'Irak. Cet accord s'est fait détriment du peuple Kurde qui lutte depuis plus de dix pour la reconnaissance de ses droits fondamentaux.

Ces événements, tout comme le conflit entre les Kurdes et le gouvernement de l'Irak, ont amené des dizaines de milliers de civils Kurdes à se réfugier en Iran. Parmi ces réfugiés se trouvent 551 étudiants Ku

... / ...

- 2 -

qui ont été chassés de chez eux par la force ou qui ont quitté leur domicile de peur d'être persécutés par les autorités irakiennes. Vous trouverez ci-joint une liste comprenant leurs noms, les noms des universités qu'ils ont fréquentées avant d'être expulsés et le nombre d'années penda lesquelles ils ont suivi les cours de ces universités. A ces étudiants viennent s'ajouter plus de 3 500 élèves des écoles secondaires qui ont par conséquent le droit d'entrer à l'Université.

Ces étudiants ont besoin d'urgence de places dans des universités ou dans d'autres établissements d'ensei gnement supérieur, de documents de voyage et d'une aide financière. S'il est difficile de leur accorder cette aide, il nous serait d'un grand secours que vous admettiez certai de ces étudiants dans votre pays en tant qu'immigrants ou résidents.

Nous vous adressons cet appel, encouragés par la tradition humanitaire de votre pays qui s'est toujours tré disposé à aider les victimes et les opprimés sans défe comme le sont ces étudiants. Nous espérons que vous examinerez cet appel avec bienveillance.

Dans l'attente de votre réponse, nous vous prions d'agréer, etc...

(Signé :) J. Ali

PRO IKI B. 5

AMBASSADE DE FRANCE
EN IRAN

N°502/ANL
PB/yd

Téhéran, le 17 Avril 1975.

Robert de SOUZA
AMBASSADEUR DE FRANCE EN IRAN
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR JEAN SAUVAGNARGUES
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
à PARIS.-

Afrique du Nord et Levant
Sous-Direction du Levant

a/s: l'Iran et les Kurdes irakiens.

Depuis l'accord d'Alger, les autorités iranienn se montrent discrètes sur le problème des réfugiés kurd en Iran. Ceux qui se sont présentés aux frontières dans les premiers jours du cessez-le-feu n'étaient que de l'ordre de 2000 par jour mais leur nombre est passé rapidement à 50.000 pour retomber ensuite à 10.000. Au total, ce sont environ 200.000 réfugiés nouveaux qui sont venus s'ajouter aux 200.000 autres recueillis au cours de l'hiver. Avec l'accord des autorités iranien l'évacuation de ceux qui se trouvaient isolés dans la

.../

Cqué à :

- PR	- ADEN	- DJEDDAH	- MASCATE
- CPM	- ALGER	- ISLAMABAD	- MOSCOU
- SE	- ANKARA	- KABOUL	- PEKIN
- CM	- BAGDAD	- KOWEIT (4)	- WASHINGTON
- SGL	- BEYROUTH	- LE CAIRE	
- DP	- DAMAS	- LONDRES	

2.-

région frontalière irako-turque a été faite par des hélicoptères Sikorsky enlevant 60 personnes au cours de chacune de leurs dix rotations journalières.

Le désarmement des Peshmergas n'a pas posé de problèmes, encore que de nombreux combattants auraient préféré se rendre avec leurs armes légères iraniennes aux autorités de Bagdad plutôt que de se réfugier en Iran.

Les Kurdes ont été installés dans des camps de tentes dressés près de la frontière, ou dans les agglomérations en dur construites cet hiver par le Lion et Soleil Rouges. Leur ravitaillement est assuré par l'armée. Il ne semble pas que la nouvelle parue dans le journal "Le Monde" selon laquelle 30.000 Peshmergas seraient actuellement entraînés au maniement d'armes modernes par l'armée impériale soit exacte. Le gouvernement iranien, au contraire, se montre inquiet de l'afflux des guerillos sur son territoire, notamment de l'entrée de 20.000 d'entre eux qui appartiendraient au parti communiste et qui sont, comme on peut le penser, soumis à une stricte surveillance. Le bureau du Parti Démocratique kurde à Téhéran a été fermé dès la signature de l'accord d'Alger, de même que les officines du Front de Libération d'Ahwaz et du Front de Libération de l'Iran à Bagdad. Barzani, ses fils et son Etat-Major vivent en liberté dans le village de réfugiés de Nariwan à 20 kilomètres d'Ochnoviyé et se rendent fréquemment à Rézahieh, voire à Tabriz. Le vieux chef de la rébellion ne semble pas particulièrement abattu par ses

.../

3.-

mésaventures mais considérerait, selon l'ambassade des Etats-Unis, que son mouvement est décapité et n'a plus d'avenir.

Le problème de l'intégration des réfugiés se pose à l'Iran. Malgré un mouvement de retour en Irak, discrètement encouragé par Téhéran et qui semble n'avoir porté que sur une vingtaine de milliers de personnes, les autorités impériales ont la conviction que la majorité des kurdes irakiens restera en Iran. On envisage pour le moment de les laisser sur place, avant de les inciter, comme me l'avait dit le Ministre de la Cour en mars dernier (ma communication du 15 mars) à émigrer vers le Sistan et le Bélouchistan, où ils trouveraient des terres à cultiver lorsque les infrastructures nécessaires auront été établies, et pourraient même aussi participer, d'apr[ès] M. ALAM, à la mise en place de ces infrastructures. Cette solution aurait pour avantage d'isoler les kurdes irakiens de leurs frères iraniens et d'éviter la contagion que le bruit de leurs luttes armées et leurs rancoeurs à l'égard du gouvernement du Chah, qui, disent-ils, les a trahis, pourrait avoir auprès des populations du Kurdistan iranien. Aussi bien ne serait-ce pas la première fois dans l'histoire de la Perse que des Kurdes seraient déplacés fort loin à l'intérieur du pays par la volonté royale. Au 17è siècle, Chah Abbas, le plus illustre des souverains safavides, avait fait transporter d'autorité une centaine de milliers de Kurdes et leurs familles dans le Khorassan sur les marches du Nord-Est, pour confier à ces guerri[ers]

.../...

4.-

éprouvés la défense de l'Empire contre les incursions des tribus turcomanes.

Le problème des intellectuels réfugiés est plus préoccupant : on compte en effet 150 médecins, 300 ingénieurs, 4.500 enseignants, 150 officiers dont 5 généraux, 200 hommes de loi, des administrateurs, dont le reclassement sera difficile. De même se pose le problème de l'instruction : on voit mal l'Iran tolérer que les enfants réfugiés continuent d'être éduqués en kurde alors que leurs frères iraniens le sont en persan.

Pour le moment, grâce à l'efficacité des secours iraniens - qui ont déjà été chiffrés à 265 millions de $ - les premières difficultés ont été surmontées. Mais il est certain que l'intégration de plusieurs centaines de milliers de réfugiés, remuants et, dit-on, déjà revendicatifs posera un double problème au gouvernement impérial : celui de leur assurer une vie matérielle décente et d'éviter d'en faire de nouveaux réfugiés palestiniens parqués dans des camps ; celui de désarmer leurs revendications nationales, avec le risque de contagion qu'ils présentent pour leurs frères de race jusqu'à présent dociles et relativement bien assimilés en milieu iranien. D'où l'intention d'établir la majorité d'entre eux dans une région fort isolée, que l'on se préoccupe activement ici de développer

Robert de SOUZA

presse

CID

CENTRE D'INFORMATION ET DE DOCUMENTATION SUR LE MOYEN-ORIENT

POUR DIFFUSION IMMEDIATE
Genève, le 20 Avril 1975.

LE REPRESENTANT KURDE EN EUROPE, DANS UNE LETTRE A M. WALDHEIM, DENONCE L'ETHNOCIDE DU PEUPLE KURDE

Son Excellence
Monsieur le Dr Kurt WALDHEIM
Secrétaire général des Nations Unies
NEW YORK.

Lausanne, le 17 avril 1975.

Monsieur le secrétaire général,

En ma qualité de représentant du mouvement Kurde, et au nom du peuple kurde, j'ai l'honneur de porter à la connaissance de Votre Excellence des informations de la plus haute gravité, qui m'ont été communiquées de source diplomatique occidentale sûre, indiquant que les autorités iraniennes ont commencé le transfert forcé, dans le Baloutchistan, de 315'000 à 345'000 Kurdes irakiens réfugiés en Iran, tandis que le Gouvernement irakien aurait l'intention d'implanter dans les régions kurdes ainsi vidées de leurs populations des dizaines de milliers de familles paysannes égyptiennes qui, effectivement, continuent d'affluer dans le pays.

Quant aux peshmergas, ou anciens soldats de la révolution du Kurdistan irakien, quelque 30'000 d'entre eux sont actuellement "gardés" dans des camps spéciaux en Iran, qui aurait l'intention de les transformer en une force mercenaire au service de l'Empire, appelée, bon gré mal gré, à des interventions militaires à l'étranger.

Enfin, les Kurdes irakiens qui se sont rendus aux autorités de Bagdad devront passer 2 ans dans des "camps d'accueil", autant dire des camps de concentration (...)

Je pense que les Nations Unies ne pourraient rester indifférentes devant cette véritable politique d'ethnocide et d'esclavage, digne du Moyen-Age, mais menée en plein XXe siècle à la vue du monde, sans trahir leurs idéaux et sans se discréditer, permettez-moi de le dire, devant l'opinion publique mondiale, que nous comptons bien mettre en alerte par tous les moyens en notre possession.

Comme le peuple kurde n'a pas d'Etat pour défendre ses intérêts et ses droits, je viens, en son nom, et pour le respect des Droits de l'Homme, prier instamment Votre Excellence de bien vouloir porter d'urgence cette question devant une session extraordinaire de l'Assemblée générale et du Conseil économique et social, ou de toute autre instance compétente des Nations Unies, pour que justice soit rendue à notre peuple et aux fins de ramener tous les Kurdes irakiens réfugiés en Iran, ou déplacés en Irak, dans leurs régions respectives et leurs domiciles d'origine, au Kurdistan irakien.

Je vous prie de m'excuser, mais je suis certain que vous me comprendrez, si je me sens obligé de rendre publique la présente démarche.

Veuillez agréer, Monsieur le Secrétaire Général, je vous prie, l'expression de ma plus haute considération.

Dr Ismet Chériff Vanly.

30, avenue de la Grenade
1207 GENEVE
Tél. (022) 35.14.90

Ambassade de France
en Suisse

IR I - 2 - 9

2

Berne, le 13 Octobre 1976

N° 960/ANL
NO/MG

LEVANT
15 OCT. 1976
ARRIVÉE

CLAUDE LEBEL
AMBASSADEUR DE FRANCE EN SUISSE
à
SON EXCELLENCE MONSIEUR LOUIS DE GUIRIN[GAUD]
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
Afrique du Nord - Levant
PARIS

[A.]S. attentat contre un membre de l'opposition kurde.

L'attentat dont M. Ismet Chériff-Vanly, opposant ku[rde] établi en Suisse, a été victime le 7 octobre à Lausanne, a ces[sé] d'être relégué à la page des "faits divers" depuis que le nom

...

L 3
dad
éran
ara
ve
anne

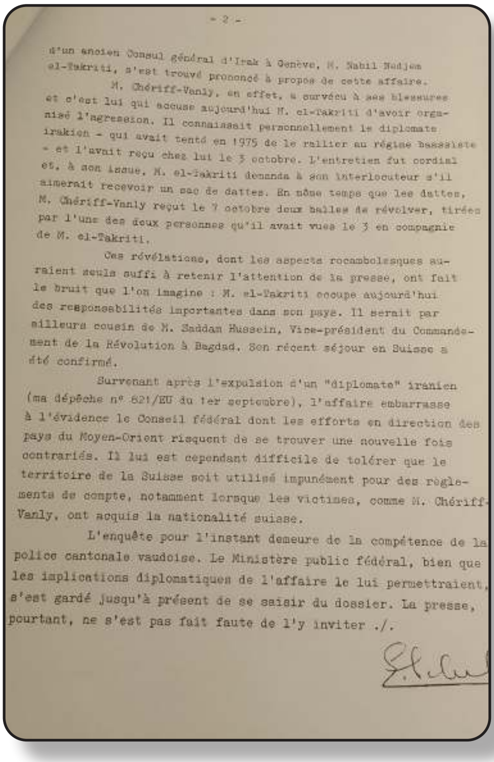

- 2 -

d'un ancien Consul général d'Irak à Genève, M. Nabil Nadjem el-Takriti, s'est trouvé prononcé à propos de cette affaire.

M. Chériff-Vanly, en effet, a survécu à ses blessures et c'est lui qui accuse aujourd'hui M. el-Takriti d'avoir organisé l'agression. Il connaissait personnellement le diplomate irakien - qui avait tenté en 1975 de le rallier au régime bassiste - et l'avait reçu chez lui le 3 octobre. L'entretien fut cordial et, à son issue, M. el-Takriti demanda à son interlocuteur s'il aimerait recevoir un sac de dattes. En même temps que les dattes, M. Chériff-Vanly reçut le 7 octobre deux balles de révolver, tirées par l'une des deux personnes qu'il avait vues le 3 en compagnie de M. el-Takriti.

Ces révélations, dont les aspects rocambolesques auraient seuls suffi à retenir l'attention de la presse, ont fait le bruit que l'on imagine : M. el-Takriti occupe aujourd'hui des responsabilités importantes dans son pays. Il serait par ailleurs cousin de M. Saddam Hussein, Vice-président du Commandement de la Révolution à Bagdad. Son récent séjour en Suisse a été confirmé.

Survenant après l'expulsion d'un "diplomate" iranien (ma dépêche nº 821/EU du 1er septembre), l'affaire embarrasse à l'évidence le Conseil fédéral dont les efforts en direction des pays du Moyen-Orient risquent de se trouver une nouvelle fois contrariés. Il lui est cependant difficile de tolérer que le territoire de la Suisse soit utilisé impunément pour des règlements de compte, notamment lorsque les victimes, comme M. Chériff-Vanly, ont acquis la nationalité suisse.

L'enquête pour l'instant demeure de la compétence de la police cantonale vaudoise. Le Ministère public fédéral, bien que les implications diplomatiques de l'affaire le lui permettraient, s'est gardé jusqu'à présent de se saisir du dossier. La presse, pourtant, ne s'est pas fait faute de l'y inviter ./.

ناسنامەی دەستە

پرۆژەی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان، لە پێناو ناساندن، کۆکردنەوە، بە دیکۆمێنتکردن و بڵاوکردنەوەی مێژووی پڕ لە سەروەریی کار و خەباتی پارتی دیموکراتی کوردستان، لەسەر پێشنیازی ڕێزدار مەسرور بارزانی، لە ساڵی ٢٠١٤ دامەزراوە.

ئەم بەرهەمەی بەردەستی بەڕێزتان بەشێکە لە هەوڵ و ئامانجەکانی ئەم پرۆژەیە.

P.D.K ENCYCLOPEDIA